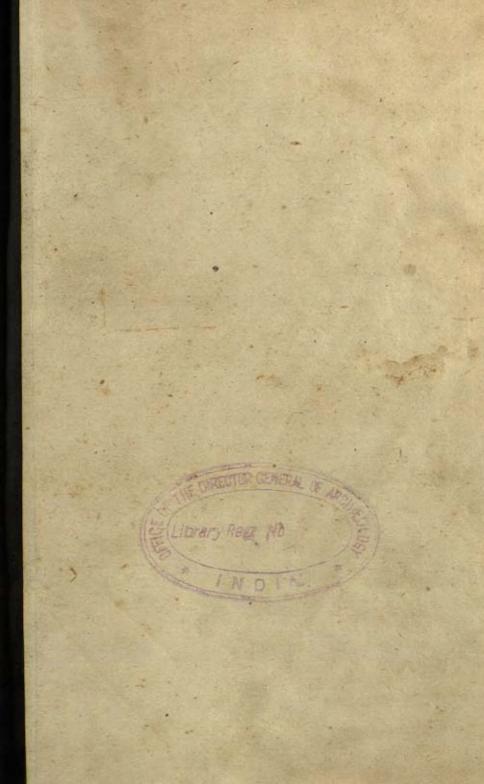
GOVERNMENT OF INDIA

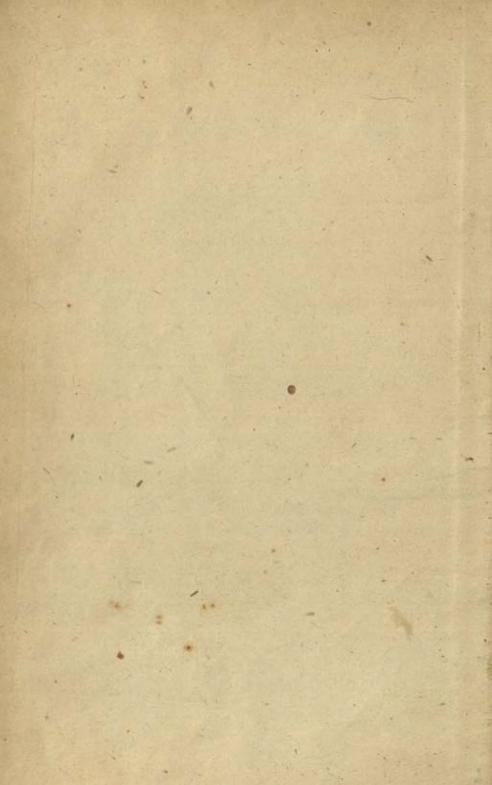
DEPARTMENT OF ARCHAEOLOGY

CENTRAL ARCHÆOLOGICAL LIBRARY

CALL No. 891.05 | A.K.D.M. ACC. No. 32015

D.G.A. 79. GIPN—S4—2D. G. Arch. N. D./57.—25-9-58—1,00,000.

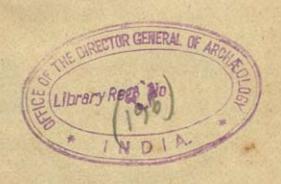




# Wortverzeichniss

zu den

Hausregeln von Âçvalâyana, Pâraskara, Çânkhâyana und Gobhila.



#### Abhandlungen

für die

## Kunde des Morgenlandes

herausgegeben von der

Deutschen Morgenländischen Gesellschaft.

IX. Band.

No. 1.

## Wortverzeichniss

zu den

Hausregeln von Âçvalâyana, Pâraskara, Çânkhâyana und Gobhila.



Adolf Friedrich Stenzler.



Leipzig 1886

in Commission von F. A. Brockhaus.

CENTRAL	ARCHAE	OFOGIGAN
	RY, NEW	
Aco. No	32015	
Uate	17:7:57	A-16.D-19.
Call No.	91.05/	A.K.D.M.
THE THE PARTY		

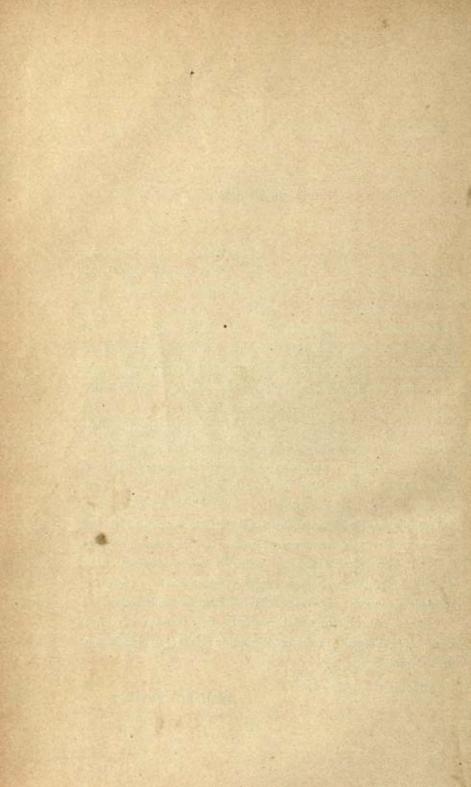
### Vorrede.

Die erste Anlage des Wortverzeichnisses zu den Hausregeln von Açvalâyana (A), Pâraskara (P), Çânkhâyana (Ç) und Gobhila (G), welches ich hiermit vorlege, stammt aus einer Zeit, in der ich beabsichtigte, diese vier Bücher, zu welchen ich das nöthige kritische Material gesammelt hatte, der Reihe nach in Text und Uebersetzung herauszugeben. Nachdem nun die Herausgabe der zwei letzten dieser Bücher durch andere Hände ausgeführt worden war und sich die Aussicht eröffnet hatte, dass noch andere Werke desselben Kreises der Litteratur an das Tageslicht treten würden, legte ich mein Verzeichniss bei Seite um es entweder erst dann wieder selbst vorzunehmen, wenn es mir möglich sein würde, es durch Einfügung von neuen Werken dieser Klasse zu ergänzen, oder Anstalt zu treffen, dass es von einem jüngeren Arbeiter durch die neuen Erscheinungen ergänzt in die Oeffentlichkeit treten könnte. Da ich mir aber nicht verhehlen kann, dass diese beiden Fälle auf sehr unsicheren Voraussetzungen beruhen, so habe ich den dringenden Aufforderungen nachgegeben, welche von verschiedenen Seiten an mich herantraten und lasse mein Verzeichniss in seinem ursprünglichen, wenn auch beschränkteren Umfange hinausgehen.

Durch die sorgfältige Ueberwachung des Druckes hat mich mein lieber Freund, Professor Pischel in Halle, zu herzlichem Danke verpflichtet.

Breslau August 1886.

Adolf Fr. Stenzler.



#### Wortverzeichniss zu den Hausregeln.

amça Ç. III 9, 1. ащен Р. І 14, 4. — С. І 20, 3. amsa A. I 15, 3. 20, 10. — P. I 8, 8. 11, 9. II 2, 16. — Ç. II 3, 3. 4, 4. VI 6, 6. — G. I 2, 2, 3, 20, II 1, 24, 6, 3, 10, 28. 31. akatuka G. IV 7, 4. akantaka G. IV 7, 4. akarmaçranta A. III 7, 2. akāma Ç. IV 7, 52. akâmya G. I 6, 2. akāra P. I 17, 3. akārya A. I 28, 20. akaryakarin Ç. IV 11, 4. akilina G. IV 7, 8. akurvant C. II 12, 6. akusthiprsat A. IV 8, 4. akṛta Ç. V 4, 1. 7, 1. 2. — G. I 3, 6, 7, 9, 7, akṛtārgha P. I 3, 31. — Ç. II 15, 10. akrsta P. II 13, 6. akta s. añj. akrimiparisrpta G. II 6, 6. aklinna (klid) A. III 2, 2. akşa A. II 6, 2. 7. — P. I 10, 1. — Ç. I 15, 3. — G. II 4, 3. akşa (= akşi) Ç. IV 9, 3. - G. IV 5, 6. 8. aksata A. II 1, 2. 3. IV 4, 13. — P. I 9, 2. II 10, 11, 15, 13, 2. 14, 3. III 5, 2. — Ç. I 6, 5. 22, 13. H 8, 1. HI 10, 2. IV 4, 10. 5, 3. 15, 1. 3. 19. — G. III 3, 6. 7, 22. 9, 4. IV 5, 28. 31. 8, 1. 5. 9, 12. Abhandl, d. DMG. IX. 1.

aksayya C. IV 2, 5, 4, 12. akṣara A. I 15, 4, 5, 6, - P. I 17, 2. 3. — Ç. I 24, 4. aksaralavanaçin, aksaralavanaçin A. I 8, 10. 22, 19. IV 4, 16. — P. 18, 21. II 5, 10. — G. II 3, 15, 10, 47. akşi A. I 10, 16. III 6, 7. IV 6, 11. — P. I 3, 25. II 6, 12. 19. 27. — Ç. I 21, 3. — G. I 2, 8. III 3, 34. aksita A. II 10, 6. aksiti C. I 22, 7. VI 6, 16. akşirin G. IV 7, 4. aksodhuka G. I 6, 3. akşyâmaya G. IV 7, 23. akhâdant P. II 10, 15. agada A. IV 1, 3. 4. agandha G. III 5, 15. agamaniya A. III 6, 8. agastya Ç. I 28, 8. agâdha Ç. I 15, 20. agâra A. I 7, 21. 13, 5. II 9, 9. III 7, 7. IV 4, 13. — P. I 8, 10. — Ç. III 2, 1. — G. I 1, 16. aguruprayukta G. III 1, 33. ago P. III 11, 1. agorudha A. I 1, 4. agni A. I 1, 2, 4, 3, 1, 8, 4, 4. 7, 3, 6, 13, 8, 5, 9, 9, 5, 10, 13, 23. 11, 2. 10. 11. 12, 7. 14, 3. 17, 2. 12. 20, 2. 6. 11. 21, 1. 2. 4. 23, 8. 16. 24. 25. II 1, 4. 6. 2, 4. 5. 3, 5. 7. 4, 9. 14. 5, 2. III 1, 3. 3, 4. 5, 6. 7. 11. 2, 1. 3, 20, 25, 26, 4, 1, 4, 13, 6, 2. 5. 8. 10. 14. 7, 18. 20. 22. 8, 25. 27. — P. I 1, 2, 2, 3, 8, 11. 4, 3, 16. 5, 1, 2, 10, 11. 6, 2. 7, 1. 3. 8, 3. 9, 3. 10, 1. 11, 1, 2, 12, 3, 15, 4, 16, 6, 23. II 1, 5. 2, 6. 20. 3, 1. 3. 4, 2, 3, 8, 5, 9, 11, 6, 10, 10, 4, 11, 2, 13, 5, 14, 22, 17, 8, III 1, 3. 4. 2, 6. 7. 8. 4, 5. 8. 14. 7, 3. 8, 6, 10, 12, 9, 4. 10, 11, 12, 24, 11, 1, 12, 10, 14, 6. 15, 21. — C. I 1, 2, 8. 3, 14, 4, 2, 5, 3, 7, 9, 11, 8, 17, 9, 5, 6, 9, 15, 11, 4, 12, 11, 13, 13, 16, 3, 17, 8, 9, 18, 3, 20, 5. 21, 2, 22, 2, 25, 4, 6. 11. 26, 1, 14, 27, 7, 8, 28, 5, II 1, 28. 3, 1. 4, 6. 5, 8. 6, 4. 7, 2. 8, 1. 10, 3. 4. 6. 8. 12, 2, 4, 13, 5, 14, 3, 4, 16, 3, III 1, 8. 4, 1. 2. 7, 3. 8, 1. 11, 3. IV 1, 6. 5, 7. 8. 9, 3. 15, 3, 5, V 1, 1, 7, 8, 9, 2, 4, 3, 1. 4, 2. 8, 6. VI 1, 12. 6, 10. - G. I 1, 11. 14. 15. 21. 23. 27. 2, 5. 3, 1. 4. 6, 9. 12, 13, 15, 4, 3, 13, 25, 5, 13, 6, 13, 16. 7, 1. 9. 26. 8, 4. 9. 14. 9, 13. II 1, 13, 15, 20, 24, 2, 6, 8, 11, 15, 3, 2, 3, 20, 4, 3, 5, 2, 3, 6, 2, 10, 11, 7, 3, 14, 8, 9, 9, 2, 8, 25, 10, 15, 16, 17. 35. 46. III 2.39. 40. 4,14. 6, 4, 11, 7, 3, 7, 8, 16, 17, 19, 21. 8, 5, 23. 9, 4, 11, 12. 10, 19. 33. IV 1, 6. 13. 2, 8, 9, 14. 18. 38. 39. 3, 32. 4, 5. 7. 9. 5, 3, 6, 14, 7, 23, 27, 8, 2, 9, 3.

agniketu P. III 3, 5.
agnigarbha Ç. I 19, 5.
agnidagdha Ç. II 14, 18.
agnibhaya G. IV 7, 23.
agnimukha Å. IV 7, 22.
agnivelâ Å. IV 6, 5.
agnisthâ Ç. I 20, 3.

agnihotra A. I 2, 2. 9, 4. - C. 1 1, 12. 3, 9. 10, 7. II 12, 6. 16, 4, 5, 17, 1, agnihotrahavani A. IV 3, 4. agnindrau G. II 8, 19. agnisomiya G. I 8, 23, agnisomau A. I 2, 2, agnaukarana Ç. IV 1, 13. 2, 5. agnyágára G. III 9, 4. agnyâdheya P. I 2, 7. 9. agra A. I 3, 3. 17, 8. 11. 24, 8. II 8, 15. — P. II 6, 9. 9, 11. III 14, 6. — Ç. I 3, 2. 8, 4. 14.16. 9,13.14. 13,1 27,29. III 4, 3. IV 15, 5. — G. I 4, 25. 7, 12, 14, 8, 27, H 9, 14, HI 4, 9, 10, 9, 13, IV 2, 24, 3, 2, agratas A. I 8, 5. 11, 12. - P. I 7, 2. — G. I 4, 25. agre A. I 5, 1. 4. 12, 7. 24, 11. III 8, 11. - P. I 7, 3. - Ç. I 9, 3. 28, 15. II 7, 7. - G. II 10, 43. III 6, 5. agrena A. I 11, 10. — P. III 11, 1. — G. I 6, 13. II 1, 13, III 10, 30. agrya P. II 13, 6. agha A. I 13, 7. II 1, 6. IV 6, 18. — P. I 5, 11. III 10, 19. - Q. IV 7, 6, 17, 5. aghayu A. II 8, 16. - C. 3, 1. aghora P. I 4, 16. - C. I 16, 5. anka P. I 16, 24. II 1, 5. III 14, · 6. — Ç. III 10, 1. ankura P. III 15, 21. añkuça Ç. III 1, 11. anga A. I 11, 12, 15, 9, 23, 1. II 6, 5, 7, IV 3, 25, — P. I 3, 25, 18, 2, H 6, 6, HI 9, 6, 11.9. 16,1.— Ç. I 5,7. 21,3. 22, 15. III 11, 11. — G. II 8, 21. III 1, 4. 4, 31. 8, 21. IV 1, 3. angara G. IV 8, 14.

angiras A. III 3, 1. 2. 3.

angula G. IV 2, 17.

anguli(i) A. I 7, 4. 21, 7. — C. II 3, 5, - G. I 2, 16. 6, 14. 7, 25. H 6, 11. 7, 19. angustha A. I 3, 3. 7, 3. 5. 20, 4. 24, 15, IV 5, 5, 6, 11, 7, 13. — P. I 3, 19. 6, 3. — C. I 8, 21. 13,2. — G. I 6,14. 7,25. H 2, 16, 6, 11, 7, 19, 10, 26, V ac akta G. I 3, 1 (codd. akna) II 10, 36, C. A âcya A. I 21, 4. IV 3, 26, C. I 8, 10. II 10, 3. acarisyant G. III 1, 13. acitva A. IV 2, 22. acyuta A. II 1, 4. 8, 15. - P. III 4. 3. achidra A. I 3, 3. — Ç. I 8, 21. — G. I 7, 25. achinna C. II 13, 5. V aj c. pra P. III 14, 7. aja P. II 15, 2. — C. I 26, 24. II 15, 1. - G. III 1, 9. IV 7, 28, ajanâgriya Ç. VI 2,6. ajapant G. II 1, 21. ajapaçu Ç. III 14, 3. ajara P. I 5, 11. III 1, 3. 3, 5. 4, 7. — C. II 6, 1. 13, 5. ajasra A. I 8, 5. ajā A. IV 2, 6. ajātalomni P. II 7, 9. — G. III ajávi Ç. III 3, 1. 7, 2. ajina A. I 19, 10. IV 2, 15. P. H 5, 17. — C. H 1, 2, 30. 13, 8. — G. II 10, 9. ajita A, I 13, 5. - P. III 1,

2. 3. 2. 2.

ajîti P. III 1, 2.

ajirna P. III 3, 5. ajyáni P. III 1, 2.

V añj A. I 8, 9. II 1, 3. 7. IV 6,

12. 7, 15. 18. — P. II 6, 27.

10, 13, 14, 8, 17. - C. V 10, 2.

akta A. IV 7, 18. - P. II 10, 13. 14, 8. III 7, 3. — C. III 2, 5. — G. I 8, 27. e. abhi Ç. 1 28, 9, 10, III 3, 10. — G. II 4. 3. 5. 6. c. a A. III 8, 9. IV 6, 11. -Ç. IV 15, 11. c. prati G. I 8, 8, 13. c. sam A. I 8, 9. 21, 2. 3. — P. I 4, 14. — C. I 9, 13. 12, 5. — G. II 2, 15. anjana P. H 14, 17. HI 3, 11. — G. III 1, 19, IV 2, 30, 4, 12. anjali A. I 7, 8, 13, 20, 4, 24, 13. 15. II 1, 7. 2, 3. III 5, 11. IV 4, 10. — P. I 6, 1. II 2, 14. 16, 3. III 2, 8, 10, 21. - C. I 13, 15. 16, 10. II 2, 4. 10. IV 14, 2. — G. I 3, 1. 11. II 1, 15, 2, 2, 5, 6, 16, 4, 3, 10, 18. 26. III 4, 14. IV 8, 2, anjalikṛta G. II 8, 1. 6. 10, 17. IV 3, 21. añjas Ç. I 6, 5. aguças G. IV 2, 12. anda P. III 8, 4. ataddhita G. II 8, 15. atandrita P. II 17, 9. atas A. I 8, 10. 19, 8. 22, 15, 19. II 3, 11. 7, 1. III 1, 1, 5, 1. 10, 6. IV 2, 10. 7, 1. — P. I 1, 1, 11, 10. II 5, 89. 9, 1. 10, 1. 14, 1. HI 4, 1. 5, 1. 6, 1. 12, 1. 13, 1. 14, 1. 15, 1. 16, 1. — Ç. I 1, 1. 11, 8. 19, 1. II 1, 9. 13, 1. IV 1, 5. 2, 1. 4, 1. 18, 13. V 2, 9. VI 1, 1. — G. I 1, 1, 23, 2, 30, 3, 13. 9, 24. II 5, 1. 7, 23. 8, 6, 9, 1. 10, 5. III 1, 1, 3, 29, 5, 1, 7, 1. IV 3, 1. 4, 27. 5, 1. ati A. I 1, 4. — P. III 1, 2. 3, 5. atikrama P. II 5, 41. — Ç. V atithi P. II 9, 12. 15. — Ç. II 16, 3. 4. IV 11, 12. — G. I 4, 2. IV 10, 24.

atipranaya G. IV 4,6. atipranita G. III 7, 11. 16. atirâtra C. III 14, 2. ativata C. IV 7, 28. — G. III 3, 28, atikāca A. III 9, 1. atirtha G. I 2, 17. atyanta C. VI 2, 2. atyaya Ç. I 3, 8. atra A. I 10, 22. II 3, 4. IV 1, 18. 8, 27. 28. — P. II 1, 8. 4, 1. 5, 1. III 10, 7, 28. — C. I 16, 8, 19, 6.

III 4, 30. 6, 14. IV 2, 35, 3, 6. 8. 11. 13. 24. 4, 10. atri A. III 4, 2. - C. IV 10, 3,

16, 1. IV 2, 5. — G. II 3, 16.

П 12, 7, 17.

- G. IV 9, 19. atha A. I 1, 3. 2, 1. 3, 3, 1. 7, 1. 16. 19. 8, 14. 10, 1. 7. 11, 1. 13, 5. 14, 3. 4. 22, 24. 23, 3. 24, 13, 28. II 4, 7, 14. 7, 1. 8, 1, 16, 9, 5, 6, III 1, 1, 2, 1, 3, 1. 4, 2, 6, 5, 1, 5, 6, 1, 3, 8, 1. 11, 2. 12, 12. 13. IV 2, 1. 14. 3, 1. 5, 10. 6, 4. 8. 14. 16. 7, 1. 20. 8, 1. 28. — P. I 1, 1. 3, 28. 4, 12. 13. 14. 16. 6, 3. 7, 1, 2, 3, 8, 1, 7, 8, 9, 11, 5, 9, 14, 1. 15, 1.7. 16, 2. 5. 18. 19. 20. 18, 3. 19, 5. H 1, 8. 15. 16. 2, 7. 14. 15. 16. 17. 19. 21. 3, 2. 3. 6, 21. 24. 9, 1. 10, 1. 11, 12. 14, 1. 17, 1. 14, 15. 16. III 1, 4. 6. 4, 1. 15. 16. 17. 5, 1. 6, 1. 7, 3. 9, 1. 10, 1. 46. 12, 1. 9. 10. 13, 1. 3. 6. 14, 1. 15, 1. 3. 23. 24. 16, 1. — C. I 1, 1. 2, 5. 3, 1. 8, 1. 3. 9, 14. 11, 1. 12, 3. 15, 3. 8. 9. 18, 1, 22, 11, 14, 24, 1, II 2, 4, 3, 5. 5, 11, 12. 7, 1, 7, 10, 5. 11, 1. 12, 2.14. 13, 1.3. 14, 1. 5. 6. 8. 16. 17, 3. III 1, 7, 3, 1. 7, 1. 2. 11, 1. 12, 4. IV 2, 1. 3, 1. 4, 1. 5, 1. 6. 7, 1. 10, 1. 16, 3. 5. V 1, 1. 2, 1.

3, 1. 9, 1. 11, 2. VI 1, 1. 3, 1. 7.11. 4, 5. 8.11. — G. I 1, 1. 2, 31. 3, 6. 8. 10. 14. 4, 1. 3. 5. 8. 9. 10. 12. 27. 5, 1. 4. 11. 13, 14. 26. 6, 13. 15. 21. 7, 1. 2. 4. 23. 26. 27. 8, 5. 11, 28. 9, 1. 4. 5. 13. 20. H 1, 13. 17. 3, 12. 5, 1. 6, 4. 5. 12. 7, 1. 5. 6. 7. 13. 17. . . . . 8, 2. 4, 6, 9, 10. 12. 9, 1. 8. 9. 10. 17. 10, 27. 33, 37, 38, 42. III 1, 1, 2, 7. 39. 3, 33. 4, 7. 6, 5. 7, 1. 9, 4. IV 2, 12. 3, 4. 5. 17. 10, 25. 21. 4, 22. 27. 5, 29. 8, 13.

atharvan P. II 10, 21. atharvaveda P. II 10, 7. atharvángiras A. III 3, 1, 2, 3, atho P. I 4, 16. III 6, 3. Vad P. I 3, 28. 16, 2. II 8, 4.

- G. IV 10, 19. - ad (kvip) A. IV 6, 2. adagdhvâ P. III 10, 5. adatta P. II 5, 12. adantajāta A. IV 4, 24. adabdha Ç. VI 4, 1. 9. adarçana P. II 8, 3. adarçaniya Ç. IV 7, 25. adas G. II 8, 7.

asau A. I 14, 7. 20, 4. 5. 6. IV 3, 27. 4, 2. 3. 4. — P. I 4, 15. 11, 4. 15, 8. 18, 3. H 2, 18, 20, IH 10, 21, 13, 5. — Ç. I 16, 3. 4. 19, 4. 5. 24, 4. 8. 28, 9. 15. II 2, 5. 12. 3, 1. 4, 2. IV 1, 4. 7. 12, 5, 6. — G. II 1, 7, 3, 9. 7, 15. 8, 14. 10, 26. 27. 31. IV 2, 35. 3, 6. 8. 32. 33. 13. 24.

amum A. I 23, 8.9. II 1, 10. 11. - G. II 1, 10. amûm Ç. I 9, 9, amuya Ç. I 9, 9. amuşmai A. I 3, 7. 10, 6, 7. 10. 11, 2, 3. — G. I 7, 3.

amusyai Ç. I 9, 9, 18, III 13, 5.

amusya P. I 3, 27, 28. — G. II 3, 9. IV 10, 19. amuşmât IV 2, 12. adábhya Ç. H 13, 5. aditi A. I 17, 7. - P. I 3,27. H 1, 6. — C. I 12, 6. 26, 5. 27, 7. II 14, 4.8. — G. I 3, 1. II 7, 6. adrsta G. III 5, 27. adbbuta A. I 22, 13. — C. II 8, 1. IV 7, 3. V 5, 5. - G. H 7, 21. HI 2, 48. 3, 30. adya A. II 6, 14. III 6, 5. P. I 7, 2, 19, 3, II 5, 31. C. I 4, 2, 25, 6, 28, 15, — G. HI 3, 32. advůta A. II 7, 10, 12. advivarsa P. III 10, 2. adha Ç. I 4, 2. adhanya A. I 5, 5. adhara P. III 13, 6. adharma Ç. IV 12, 8. — G. III 1, 15. adhahçayya Ç. II 6, 8, 12, 6. adhahçâyin A. I 8, 10. 22, 19. — P. II 5, 10. adhas P. I 8, 21. III 2, 16. 8, 12. 10, 25. — Ç. I 17, 6. — G. I 6, 5. adhastát P. III 8, 11. — C. III 3, 10. — G. III 10, 24. IV 7, 41. adhi A. I 15, 9. 20, 10. II 9, 3. IV 3, 27. — P. I 8, 8. 11, 9. 18, 2. II 2, 12. 16. III 1, 6. 3, 5, 6, 2, — G. I 4, 29, II 8, 4. IV 6, 5. adbika A. II 5, 5. 8, 3. — Ç. VI 6, 16. — G. III 6, 14. adhijya A. IV 2, 22. adhidaiva Ç. I 2, 5. adhipati A. II 1, 10. 4, 14. -P. I 3, 15. 5, 10. II 14, 9.12. 14. 16. — C. IV 15, 4. 6. 7. 8, 9, 10, 11, 12, 13, — G. I 8, 28. adhiyajňa C. 1 2, 5.

adhiyajñam P. I 3, 30. — Ç. II 15, 3. — G. IV 10, 22. adhiratha P. I 8, 18. - C. I 14, 16. adhivareas G. I 4, 10. adhiviváham P. I 3, 30. II 15, 3. adhisthana A. II 6, 2. adhina A. I 22, 2. - C. II 1, 25. — G. III 1, 15. 2, 15. adhonivita A. IV 2, 9. adhanta P. II 6, 20. adhyayana A. IV 4, 17. - Ç. VI 1, 8. adhyácára P. II 14, 5. adhyanda C. I 19, 1. adhyatma Ç. I 2, 5. adbyåpana P. II 5, 42. adhyapya A. III 5, 10. adhyaya A. III 5, 1. - P. II 10, 1. 18. 12, 1. — Ç. IV 5, 5. VI 3, 9. — G. I 5, 12. adhvan A. III 7, 10. - P. II 17, 16. III 14, 15. — G. I 5, 9. II 4, 2. IV 9, 8. adhvaryu A. I 23, 3, 10, 13. -C. I 1, 10. H 12, 9. V an c. apa P. I 16, 13. e. abhi + ava Ç. I 24, 2. c. ud P. I 16, 14. — Ç. I 24, 2 c. pra P. I 16, 10. 11. - Ç. I 24, 2. c. anu + pra C. I 24, 2, 19, 4. c. vi P. I 16, 12. c. sam P. I 16, 15. I 24, 2. anakâmamâram G. IV 6, 1. anagni A. I 1, 2. anagha G. IV 4, 29. anadváh A. II 4, 8. IV 6, 15. — Ç. I 15, 8. II 16, 5. — G. III 2, 40. 45. anatithi Ç. II 16, 2. anatipranita G. III 7, 16. anatirikta A. I 23, 1.

anatita A. I 19, 5. - P. II 5, 36. — Ç. I 3, 7. II 1, 6. —. G. II 10, 4. s. Vi. anadhyaya A. III 4, 7. - P. II 11, 1. — Ç. II 12, 9. IV 7, 55. — G. III 3, 16. anadhyáyaka Ç. VI 1, 3. ananucara G. III 5.36. ananuyāja C. I 10, 5. anantara A. II 3, 9. — Ç. II 14, 21. — G. III 9, 16, 17. anantargarbha A. I 3, 3. - Ç. I 8, 14. anantarhita P. II 7, 15. IV 11, 20. 12, 21. VI 1, 8. — G. II 6, 3, 10, 28, anapatya P. III 3, 12. anapayin P. II 17, 9, 13, 14, 15, 16. anapekṣamāṇa P. III 10, 23. anabhirupa A. III 7, 2. anabhiçasti Ç. I 6, 5. anamiva A. I 16, 5. - P. III 4, 7. - Q. I 27, 7. anarcita Ç. II 17, 1. anartha P. III 8, 16. anardhuka G. I 1, 18. anavaklpta C. VI 1, 9, anavatta Ç. II 14, 23. anavadrána P. III 4, 17. anavamehaniya G. III 3, 15. anavalobhana A. I 13, 1. anavanam Ç. II 5, 12. 7, 19. anaveksam A. IV 5, 10. 6, 4. anaveksamāņa A. IV 4, 9. — G. IV 8, 5. anaveksitam G. I 2, 19. anaçnant Ç. II 16, 5. anaştaka A. II 4, 11. anastamita Ç. V 1.5. anákrocaka Ç. IV 12, 1. anaga P. I 3, 27. anacanta A. IV 7, 28. anijňáta A. III 11.1. - G. IV 4, 24. anádece A. I 3, 8. - Ç. I 12, 13. - G. I 9, 27.

anádya A. IV 7, 5. anadhrsta Ç. I 6, 5. unadhrsya Ç. I 6, 5. ananuja P. III 3, 5. anapta Ç. IV 11, 3. anamaya Ç. VI 6, 16. anâmikă A. I 24, 15. 3, 18, 19, 16, 4, III 10, 19, anâmnâta Ç. I 9, 18. anârta A. III 8, 16. anabanasya Ç. II 1, 30. anahitagni A. I 23, 25. II 2, 5. — P. III 1, 1. — Ç. III 6, 1. 8, 1. — G. I 8, 22. IV 4, 7. anikentana P. II 10, 24. amgada Ç. I 10, 5. anindya G. IV 2, 33. animişa P. I 16, 23. 11 17, 14. aniyama Ç. III 2, 30. anira A. II 9, 4. anirakarana P. III 16, 1. anirakarişnu P. II 4, 3. anirukta A. I 22, 27. anila Ç. I 10, 5. anişta Ç. IV 7, 27. anistvå A. IV 1, 5. aniçvara G. I 6, 2. ann A. I 11, 4. 21, 7. III 7, 4. IV 6, 10.? — P. I 4, 15, 8, 8. 16, 10. III 3, 5, 4, 4, 8, 13. 11, 10. 14, 6. — Ç. I S, 15. 19, 6. II 4, 1. — G. I 9, 3, H 10, 27. HI 2, 10, 9, 4. IV 2, 27, 35, 3, 6, 8, 13, 24, 7, 19, anukalpam G. I 5, 20. anugapana G. III 2, 54. anucara G. III 5, 36. anuja P. III 3, 5. anutsysta A. IV 8, 37. anudita P. I 9, 2. - Ç. VI 2, 4. - G. I 1, 28. anudeçin A. I 23, 20. anudvára G. IV 7, 19. anunidhāna G. I 4, 7 anupadahant G. III 7, 7. anuparikramam P. I 16, 16. anuparodha P. II 17, 6.

anupaviçant A. III 7, 1. anupaspreant G. III 2, 24. anupaspreya G. III 2, 11. anupurvam A. II 1, 11, IV 6, 10. anupretham G. II 2, 2, 8, 3, 11. anupeta A. I 22, 23. anupravacaniya A. I 22, 9, 12. — G. III 2, 49. anumati A. III 5, 4. IV 3, 26. -P. II 9, 2, 10, 9, 13, 2, — C. II 14, 4. — G. I 3, 2. II 3, 20. anuyāja Ç. 1 10, 5. anurādhā Ç. I 26, 15. anulepana A. III 8, 1, 11. - P. II 6, 18. 14, 17. III 3, 11. anulomam G. III 8, 21. 10, 30. anuvacana G. III 3, 2. anuvāka P. I 16, 9. II 10, 17. 16, 4. III 8, 13. 9, 7. — Ç. 11 7, 20, 21, 24, 17, 2, HI 11, 15. IV 5, 4. anuvákyá G. III 3, 8. anuvácana Ç. II 7, 1. 12, 12. anuvâtam A. II 10, 4. anuvrata A. I 7, 19. - P. I 8, 1. - Ç. I 13, 4. anusanga P. II 13, 5. anustarani A. IV 2, 4, 3, 20. antikāça A. III 9, 1. anûrdhyajñu Ç. I 10, 8. andsara A. H 7, 2. - G. IV 7, 8. angksara C. I 6, 1. angta P. II 5, 12. - G. III 1, 16. anehas A. II 6, 8. anta A. I 3, 1, 3, 7, 5, 15, 4, 22, 3. 22. III 4, 1. 9, 4. IV 2, 11. - P. 1 5, 12. 10, 2, 17, 3. 19, 5, H 1, 6, 23, 3, 2, 10, 18. 11, 6, 12, 2, 14, 11, 15, 3, 16, 3. III 2, 4, 5, 4, 9, 8, 8, 10, 10, 10. — Ç. I 16, 7. II 11, 4, 18. VI 5, 5. — G. I 3, 5, 4, 28, 5, 5, 9, 25, H 1, 10. 22, 23, 8, 14, 16, II 10, 40, 48, III 2, 33, 36. IV 4, 15. 5, 4. 28. 9, 10. antatas A. II 1, 12. IV 8, 33.

- P. 1 8, 21. II 1, 25. -G. I 2, 28, 4, 6, 9, 17. antar A. I 13, 7, 15, 4, III 6, 8, 12,2. - P. I 17,2. II 1, 10, 6, 10. III 10, 6. — Ç. I 19, 6. 24, 4. III 12, 8. - G. I 4, 5. II 8, 14. III 1, 25. 4, 14. antara A. II 8, 13. III 6, 8, IV 7. 13. — P. 1 5, 6. II 7, 5. III 11, 11. — Ç. 1 9, 12. — G. III 5, 32. 9, 16, 17. IV 6, 16. antară A. I 12, 5. 6. 7. II 1, 13. — Р. П 14, 11. III 1, 2. — C. IV 8, 18. antaragamana Ç. II 13, 2. antariksa A. II 4, 14. III 4, 1. 11, 1. IV 4, 3. - P. I 5, 10. H 9, 6. 10, 5. HI 3, 6. 8, 6. - C. II 14, 16. IV 9, 3. antarikşaloka Ç. 1 16, 3. antarikşasad G. IV 3, 10. antariksya A. II 1, 9. IV 7, 15. antariya G. I 2, 21. antarena P. II 14, 23. — Ç. III 2, 2. — G. II 10, 17. 7, 10. antardivákirtya P. II 11, 4. antarvedi A. IV 2, 14. antarhita Ç. III 13, 5. antahçava P. II 11, 4. — Ç. IV 7, 24, antastha A. I 15, 4. - P. I 17, 2. — Ç. I 24, 4. — G. II 8, 14. antahsûtaka P. III 10, 6. anti Ç. V 5, 12. antevasin A. 1 9, 1. IV 2, 18. - P. I 3, 22. III 3, 12. antesváhákára Ç. I 19, 1. 20, 5. antya P. II 5, 4. - Ç. I 1, 2. 20, 3. IV 5, 17. — G. I 1, 7. 20. andhas Ç. VI 4, 4. anna A. I 8, 13. 16, 5. 11 1, 10. 3, 13. 7, 9, 9, 9. III 5, 20. 8, 6. IV 4, 14. 6, 18. 7, 18.

23. 24. 27. 30. — P. I 5, 10.

19, 4. 5, 13, 11 8, 4, 9, 2, 16, III 4, 12. 16. 10, 26. 54. C. I 11, 5, 27, 6, 7, II 14, 26, 15, 1. III 1, 17. 3, 1. 7, 2, 10, 2. IV 1, 6. 7, 55. 18, 10, - G. I 3, 6. 4, 2. 3. 20. 23. 24. 9, 4, 7. 11 3, 18, 21. 111 2, 40. 5, 7. IV 9, 4. 5. 10, 12. aanapati A. I 16, 5. - Ç. I 27, 7. annapatiya P. III 1, 5. annaprăçana P. I 19, 1. C. 1 27, 1. annavant A. I 5, 5. annaçana P. I 3, 18. annáda P. I 3, 20. II 4, 3. annadya A. I 10, 12, 16, 2. III 8, 4. — P. I 3, 20, 19, 8, II 6, 17. III 2, 11. — Ç. III 2, 1, 8, 2. — G. IV 10, 2. annádyakáma Ç. I 27, 2. апуа А. I 4, 4, 14, 3, 15, 1. П 4, 14. 6, 6, 10. III 4, 4, IV 4, 10. 5, 7. 7, 23. 8, 36. — P. I 3, 6, 9, 5, 5, 10, 1, 2, 15, 7. H 6, 15. 17, 17. HI 3, 5, 5, 2, 7, 3, 10, 34, 11, 2, - Ç. I 1, 6. 3, 11. 9, 8. 19, 6. 22, 12. II 11, 9. 13, 4. III 5, 8, 13, 5, IV 4, 15, 7, 8, 55. 10, 3. 12, 32. V 5, 5. 8, 3. — G. I 1,17. 4,16. 6,21. 9,4. II 1, 14, 20, 4, 3, 10, 43, HI 5, 16. 7, 20. 8, 4.11. 9, 7.10. 10, 17. 86. IV 4, 20, 25, 84, 10, 8, 11. anyatama Ç. I 1, 8. 3, 10. 13, 3, 15, 1, anyatara A. IV 8, 15. - P. II 17, 3. — Ç. V 4, 1. — G. I 4, 22, IV 5, 25, anyatas A. IV 6, 1. — G. 5, 24. anyatra A. III 9, 6. - P. II 17, 3. III 15, 6. — Ç. I 3, 2. 12, 2. II 16, 1. IV 11, 1, 24.

- G. III 1, 15.82, 3, 29, 5,

10. IV 1. 4. 10, 21.

anyatrakarana Ç. III 13, 5. anyathà G. I 2, 30. anyúna A. I 23, 1, anvakşa Ç. II 5, 3. anvañe A. IV 2, 2, 9. anvavalamba G. I 2, 2, 3, anvastaka P. III 3, 10. anvaştakya A. II 5, 1. — Ç. III 13, 7. — G. IV 1, 5. 2, 1. 4, 1. anvaştamadeçam Ç. II 9, 1. anvåkrti Ç. IV 19, 5. anvarambhaniya C. I 3, 6. anvâhârya G. IV 4, 3, 21, anvähäryavant G. I 1, 5. ap A. I 2, 4. 11, 3, 10, 17, 6, 7. 17. 20, 4. 22, 2. 23, 12. 24, 26. II 1, 9. 4, 14. 7, 7, 12. 8, 4, 12, 15, 9, 5, 7, 8, HI 2, 2, 5, 20. 8, 9, 11, 1. IV 1, 15.

4, 13. 5, 7. 10. 6, 4. 14. 7, 7. 9. 10. 15. 8, 7. — P. I 3. 13. 4, 14. 5, 10. 8, 5, 6, 12, 5. 14, 8. 16, 1. 22. H 1, 6.9. 21. 2, 14, 21, 3, 2, 6, 10, 13, 7, 8, 9, 3, 11, 7, 12, 2, 14, 21, III 3, 5, 6, 5, 3, 4, 10, 16, 12, 4, - Ç. I 8, 24. 10, 9. 14, 7. 8. 26, 18. 28, 7. 8, 9. 23. II 4, 5. 6, 1. 7, 7, 28, 13, 2, 14, 13, HI 8, 3, 13, 5, IV 7, 36, 55, 12, 26. 14, 2. 15, 6. V 8, 6. VI 3, 7. 6, 8, 13. — G. I 1, 9, 24. 2, 7, 9, 29, 3, 12, 4, 6, 12, 31, 5, 19, 6, 15, 7, 17, 23, 26, 8, 28. 9,17. II 1, 13. 8, 6. 9,12. 10, 18, 26, 34, III 1, 33, 2, 21, 35. 40. 59. 3, 15. 4. 11. 14. 15. 7, 14. 8, 13. 15. 9, 23. 10, 21. 23. IV 2, 36. 3, 7. 9. 14. 25. 29. 31. 7, 3. 9, 16. 19. 10, 9.

apa Ç. VI 5, 6. apacâra Â. I 22, 21. IV 3, 24. apatighni P. I 4, 16. apativrata Ç. III 13, 5. apatya P. II 5, 42. III 3, 12, 5, 3. apanthadâyin G. III 2, 16. apara A. II 3, 3, 4, 1, 5, 8, 9, III 7, 4. IV 1, 6. — P. I 7, 4. 11, 1. 16, 13. II 1, 13. 7, 4. 14, 4. III 2, 2. 4, 7. 11, 3. 12, 9. — Ç. I 1, 14. II 9, 1. III 3, 5. 12, 1. IV 11, 19. 18.1. — G. I 4, 9.10. 5, 6, 8, 1, H 6, 5, HI 5, 7. IV 5, 29. 6, 14. 15. 7, 22. 8, 13. IV 10, 11. aparam P. III 2, 15. - G. III 3, 83, aparaçvas G. IV 2, 2. aparājita A. I 7, 19. III 8, 3. 11, 2. IV 1, 1. 6, 14. — Ç. II 12, 1. IV 6, 2. VI 2, 3. - G. I 3, 9, 10. aparahna P. III 4, 8. - Ç. II 8, 1, 12, 1, III 4, 7. — G. I 5, 26. IV 6, 10. 12. 9, 26. aparijāta A. IV 4, 25. aparimita P. II 5, 6. - G. I 9, 11. aparivartayant G. III 10, 11. aparena A. III 5, 11. - G. II 2, 15. 3, 3. IV 2, 19. aparedyus A. II 5, 1. apavarga A. I 23, 23. - C. I 2, 1. — G. I 1, 6. apaçavya Ç. 1 18, S. apacu A. IV 8, 38. - G. I apasalavi P. III 7, 2. 4, 12. apasalais A. II 5, 2. apasavyam Ç. I 7, 12. apasyamana P. III 3, 5. apahati Ç. I 23, 1. apahastaka Ç. II 12, 10. VI 1, 3. apahnava P. III 14, 15. apahvara P. I 16, 24. apâna A. III 10, 4. 6. - P. I 19, 4. II 2, 8. 6, 18. — Ç. II 18, 2. 3. apāmārga A. II 7, 6. — Ç. III 1, 3. IV 17, 3. — G. III 9, 4. apâyin P. II 17, 13.

apálá Ç. I 12, 6.

арі А. І 1, 3, 4, 3, 10, 9, 1, 12, 5, 6, II 2, 5, 4, 8, 6, 6, III 4, 6. - P. I 3, 31. 4, 11. 15, 7. 8. II 6, 3, 32. 8, 9, 17, 3, III 9, 9, 10, 49, 55, 15, 16. — C. I 1, 14. 5, 9. 10, 6. 15, 19. 16, 9. 22, 12, 24, 4. H 2, 2. 7, 19. 13, 7. 14, 26, 15, 10, 11. 16, 3, 17, 1, 2, III 6, 3, IV 3, 7. 5, 14. 7, 54. 55. V 8, 3. - G. I 3, 14. 4, 27. 5, 9. 22. 6, 11. 7, 16. 8, 25. 9, 12. 17. 20, 23, H 1, 9, 10, 25, HI 2, 4. 7. IV 1, 18. 7, 22. api và Ç. II 2, 2, 7, 19. III 14, 4. 5. — G. 1 1, 16, 17, 25, 26, 2, 1. 4, 16. 6, 20. 8, 25. 9, 7. 16. III 2, 38. IV 1, 19, 20, 21. apidhana A. I 24, 28. - C. III 3, 9. — G. III 4, 29. apinvamana Ç. VI 3, 7. apiçuna Ç. IV 12, 11. apihitapāņi Ç. IV 12, 14. aputriya C. I 18, 3. арира А. И 1, 10. 4, 5. — Р. II 15, 2. III 3, 3. — Ç. III 14, 1. — G. III 10, 11. 16. ариракт Ç. III 14, 2. apûpâşţakâ G. III 10, 9. apûrva P. II 6, 32. appūrvam A. IV 7, 13. apracetas Ç. II 14, 26. aprachindant G. II 9, 16. apranata G. I 2, 15. spratikûls Ç. 1 12, 2. apratigrahya A. III 6, 8. apratiratha A. III 12, 13. aprativácya P. III 13, 4. apratisiddha Ç. 1 8, 11. apratihata P. II 1, 2. apratta A. IV 4, 20. - P. III 10, 41. apratyakhyayin A. I 22, 6. 7. -P. II 5, 5. apratyáharant G. II 6, 9. apramatta P. II 17, 13, 14, 15.

16. — Ç. II 12, 6. IV 11, 16.

aprayāja Ç. I 10, 5. aprahaņa Ç. VI 4, 4. aprapya P. III 14, 8, apravrta P. II 7, 7. apreksana Ç. I 15, 21. apsaras A. III 4, 1, 9, 1. - P. II 6, 24. — C. IV 9, 3. apsusad P. III 15, 9. abahuvadin G. I 5, 23. abdaivata G. I 4, 9. abhaksya Ç. I 12, 2. abhaga G. I 3, 17. abhaya A. II 3, 5, 4, 14, III 10, P. I 5, 11. III 2, 2. 3, 6. — Ç. II 6, 1 III 5, 1. IV 18, 1. VI 6, 16. abháva P. II 5, 24. 9, 16. — Ç. I 3, 11. abhi A. IV 2,18. - P. II 6, 20. III 4, 3. 4. abhigamana Ç. I 6, 2. abhighára G. IV 2, 13. abhighárana C. I 13, 16, abhicara G. IV 6. 2. abhijighrana G. II 8, 25. abhijit Ç. I 26, 20. abhitas A. IV 1, 12. - P. I 4, 13. III 14, 6. — Ç. VI 4, 4. — G. III 7. 4. abhiniştâna A. I 15, 4. - P. I 17, 2. — G. II 8, 14. abhibhû P. II 14, 9, 12, 14, 16, III 13, 4. abhimangala P. III 5, 2. abhimátisah P. III 1, 2. abhimáruka A. IV 8, 32. abhimukha A. III 7, 4. II 9, 1. IV 12, 23. — G. I 1, 11. 6, 16. H 8, 6, 10, 17, 36. IV 6, 14. 7, 14. 9, 4. abbiyajňa A. I 3, 10. abhiyoga G. IV 4, 27, abhirûpa A. III 7, 2. — G. I 1, 6. H 3, 1. abhivada G. III 1, 27. abhivadaniya A. I 15, 8. H 10, 23.

abhiçastipă Ç. I 6, 5. abhiçastipávan P. I 4, 12. abhicastenya C. I 6, 5. abhiciras A. IV 2, 15. - G. II 9, 14. abhicirogra G. II 9, 14. abhisti A. IV 7, 11. abhiyarta A. III 12, 12. abhuktvå G. IV 5, 24. 9, 1. abhuñjâna Ç. IV 7, 50. abhojana G. I 9, 21. III 2, 12, IV 5, 9. abhojya A. III 6, 8. abhyanjana Ç. IV 7, 46. — G. IV 4, 12. abhyanujñā A. IV 7, 21. abhyantaratas P. I 11, 1. 4, 5. abhyágára A. II 3, 3. abbyátána P. I 5, 7. abhyātmam A. I 7, 14. 17, 8. Ç. I 5, 7. — G. III 9, 20. abhyuksana G. III 6, 15, abhyudaya P. II 11, 5. abhra P. II 11, 3. - Ç. IV 7, 29. VI 1, 12. abhránadhyáya G. III 3, 16. ama A. I 7, 6. - P. I 6, S. -Ç. 1 13, 4. III 8, 4 — G. III 8, 21, amanojūs A. III 6, 5, 7, 10, 9, amantra G. III 10.13. amaruparihita G. IV 7, 8. amâ A. IV 3, 18. — Ç. I 24, 13. III 8, 4, 9, 4. amāṃsa A. I 24, 33. — P. 13, 29. III 10, 26. — Ç. II 15, 2. amāmsāçin P. II 8, 2. — Ç. II 11, 6, 12, 8, VI 1, 2, amātya A. II 1, 8. 11. 3, 7. IV 2, 9, 6, 8, 10, 8, 33, — P. II 16, 4. — G. IV 8, 5. amávásyá A. IV 6, 1. — P. II 11, 1, III 12, 2. — Ç. I 1, 6. III 10, 1. IV 7, 7. - G. I 5, 4, 7, 8, 8, 24, 9, 14, III 3, 20. IV 4, 2.

amithuna A. IV 2, 2. 5, 3. amivaha P. III 4, 7. - Ç. III 4, 8. amutas A. I 7, 13. - Ç. I 18, 3. amutra A. IV 4, 2. 3. 4. - P. H 5, 31. amrta A. I 24, 13, 28, II 4, 14. III 3, 2, 3, 6, 8, — P. I 3, 27. 5, 11. 16, 6. II 2, 7. III 3, 6. 5, 3. — Ç. II 6, 1. III 2, 5, 8, amçumayapâyin P. II 8, 2. amedhya Ç. II 13, 5. amogha G. IV 8, 17. ambarisa Ç. I 1, 8. — G. I 1, 15, ayajñiya G. I 6, 18.19. ayatha P. I 5, 11. ayana A. I 4, 1. ayacita Ç. IV 11, 13. ayajya A. III 6, 8. ayatayamata Ç. IV 5, 15. — I 8, 8. ayas P. I 2, 8. ayugû G. III 5, 4. ayugma A. II 5, 14. - P. III 10, 48. — Ç. IV 1, 2. 3. — G. I 7, 11. ayuj A. II 5, 10. 12. IV 2, 2. 5, 3. — G. II 8, 16. IV 2, 33. ayuja A. I 15, 7. IV 5, 1. - P. I 17, 3. arangara A. II 9, 4. arada G. IV 4, 29. arana A. III 5, 7. - Ç. IV 5, 8. arani A. IV 3, 13. 6, 4. - P. I 2, 5. — Ç. V 1, 1, 3. aranya P. I 12, 4. II 5, 9. 8, 3. — Ç. II 9, 1, 12, 6, III 5, 1. 2. 14, 5. IV 7, 23. G. II 9, 26, III 2, 38, 39, IV 1, 21. 5, 14. aralu G. I 5, 15. araçmika A. II 6, 4. arikta C. III 5, 2.

arista P. I 3, 14, 25. III 4, 18.

- G. III 9, 22.

- Ç. III 4, 4, 10, 2, V 5, 3.

aristaka P. III 5, 2. ariştî P. I 3, 15. 18, 6. II 2, 21. — Ç. VI 6, 16. arisyat Ç. II 3, 3. arundhati A. I 7, 22. - G. II 3, 10. aroga A. I 5, 3. argha P. I S, 29, 31. - C. II 15, 2, 10, V 9, 5. arghya A. I 24, 7, 13, IV 7, 13. 14. 16. — P. I 3, 1. 5. 13. — C. II 15, 1. IV 2, 3. - G. II 3, 16. III 4, 34. IV 10, 5, 12. arghyarha G. IV 10, 23. Vare P. I 3, 4. - C. II 17, 1. arcis A. III 10, 11. V ari c. api G. 1 8, 28. artha A. I 17, 17, 23, 24, II 5, 15. III 7, 8. 9, 4. — P. I 3, 5. II 8, 6, III 3, 5. — Ç. 1 9, 2, 19, 3, II 17, 4, IV 4, 9, 8, 16. — G. I 3, 12. II 3, 22. 4, 11. 6, 4. 12. 8, 5. 7. 17. 22. 9, 28, 10, 49, III 3, 5, 5, 29. 9, 5, 23, IV 3, 37, 5, 30, 33, arthapati G. IV 5, 30. artham A. IV 7, 27. - C. II 16, 6. — G. I 9, 29. III 8, 6. IV 9, 18. arthamanas G. IV 5, 8. arthavat P. I 1, 2. arthártha G. I 4, 20. ardha A. I 10, 19, 20, 21, II 1, 3. — P. III 6, 3. — Ç. I 9, 5. 6. — G. I 8, 6. 11. III 7, 11. 16. IV 2, 8, 16. 3, 3. ardhacaksus Ç. II 5, 12. 7, 19. ardhamása Ç. II 14, 8. III 12, 5. 13, 5. — G. IV 5, 24, 27. 6, 13. 8, 10. ardharâtra A. IV 8, 13. - P. III 4, 8. ardharca A. I 8, 2, 20, 9, 21, 5. III 2, 4. IV 6, 2. 5. - C. I 15, 8, 16,

ardharcaeas P. II 3, 5. - G. II 10, 39, ardhaciras A. IV 8, 15. ardhasastha P. II 11, 10. - C. IV 6, 8, 7, 53. ardhasaptama P. II 11, 11. -C. IV 6, 7. aryaman A. 1 4,8. 7,13. - P. I 6, 2. 3. — Ç. I 18, 3. 26, 10. II 3, 1. — G. II 2, 7. arvatas P. III 9, 5. arvañe G. IV 8, 4. Varh P. I 3, 2. - Ç. I 12, 10. II 16, 6. III 1, 14. — G. III 4, 30. IV 10, 3. 4. 25. arha P. II 9, 12, 13. arbana G. IV 10, 1. alaksana A. IV 5, 2. alakşmî Ç. I 16, 4. VI 5, 5. G. IV 6, 3. alankarana P. II 6, 26. alankāra G. III 1, 12. alam + kr s. V kr. alavaņa cf. aksārālavaņācin. alábha A. I 24, 6, 26. — G. I 5, 15. 18. II 1, 3. 10, 14. alpasambháratama G. IV 1, 18. V av A. I 14, 7. 23, 19. II 3, 11. - P. I 5, 10. II 10, 22, 17, 9, - c. pra P. I 7, 2. ava Ç. V 2, 4. avaka A. II 8, 14. IV 4, 8. avakāça A. II 3, 8. — Ç. IV 8, 4. — G. I 9, 15. avakirna P. III 12, 9. avakirnin P. III 12, 1. avaca A. 1 7.1. avaja P. III 4, 3, 5, 2, avatta s. / do c. ava. avadana A. I 7, 12. 11, 12. 13, 14. II 4, 14. - P. III 8, 6. 11, 6, 8. 12, 4. — Ç. I 3, 5. III 13, 4. — G. I 8, 7. 8. 13. IV 1, 3, 9, 10, 12, avadhâna P. III 5, 1. avanejana P. II 6, 19, III 10, 27. avapatana P. I 16, 2,

avapana P. II 1, 25. avabbytha A. I 10, 25. 3, 13. avabhedaka P. III 6, 3. avama G. I 9, 10. avayaya P. II 12, 2, avara A. I 3, 1. 6, 1. 2. 3. 4. II 4, 6. 5, 11. - P. I 5, 10. 16, 2. — G. II 8, 23. III 9, 16. IV 1, 16. avarårdha Ç. IV 1, 2. avarardhya G. IV 2, 6, 8, 16, avaroba P. I 14. 3. avalekhana G. III 1, 21. avasa P. III 1, 4. - Ç. III 8, 3. avasalavi G. IV 3, 6, 8, 13, 24, 26. avasâna G. IV 7, 1. 15, avasphūrja P. II 11, 2. avabant A. IV 4, 10. avane A. IV 1, 11. - G. IV 7, 42, avantara G. IV 7, 39, 41. avi Ç. III 3, 1, 7, 2. — G. III 1, 7. IV 9, 14. avichitti G. IV 8, 18. 9, 15. avichindant G. II 2, 6. avichinna A. II 8, 12. 9, 8. IV 6, 7, 14. — C. I 8, 14. 9, 5. 6. avijāāta Ç. II 14, 17. avidant Ç. II 7, 19. avidásin A. I 5, 5. II 6, 9. -G. IV 5, 28. avidhavá A. IV 6, 12. - Ç. I 11, 5, 12, 1, 6, avinasta C. III 6, 2. avinipātam Ç. II 10, 6. avipravása Ç. I 17, 10. avibhramein G. IV 7, 2, avimukta P. I 15, 8. aviruddha Ç. IV 4, 15. avirodha P. II 17, 7. avivadisnu A. II 7, 2. avivada Ç. VI 6, 16. avişama Ç. I 8, 14. avihruta Ç. III 6, 2. avirahan Ç. III 5, 3.

avrta Ç. IV 12, 7. aveksana P. II 7, 6. avvatiharant G. IV 7, 40. avyavachinna Ç. VI 3, 10. avyādhita A. III 7, 1. avvudaka Ç. IV 12, 32. avrata G. I 9, 19. avratya G. I 6, 7. Vac (acnoti) P. III 3, 5. c. vi P. III 2, 2, 3, 6, c. sam P. III 1, 4. V ac (acnâti) A. I 22, 2, 23, 23. 24, 21. IV 7, 26. - P. I 3, 12, 19, 4, II 3, 2, 9, 13, 15. III 10, 26, 15, 23. — C. I 2, 6. II 4, 5. 6, 1. 14, 23. 16, 5. III 7, 5. — G. I 6, 1. II 10, 34. III 2, 60. IV 3, 35. c. pra A. I 8, 9. 13, 2. 15, 1. 16, 5. 24, 20. HI 5, 11. IV 8, 31, 34, — P. I 2, 12, 3, 20. 23. 4, 1. 11, 5. 16, 4. 19, 5. II 6, 17. 10, 15. 13, 2. 14, 25. III 1, 4. 15, 23. 24. — C. I 5, 1, 10, 7, 24, 3.7. 27, 6.11. III 8, 1.3. IV 5, 10. V 5, 10. - G. 11 7, 20. III 3, 7. 8, 7. 12. 23. IV 3, 27. 8, 5. c. sam Ç. III 8, 3. acakti G. IV 5, 25. açatavarsa P. III 10, 14. açana P. II 11, 2. - Ç. VI 1, 7. açani P. III 8, 6. 15, 21. - G. IV 4, 28. açânta G. III 4, 15. acuci A. III 4, 7. acuska G. IV 7, 8. açûnya P. I 5, 11. - Ç. VI 3, 8. açman A. I 7, 3, 7, 15, 3. 8, 9, 10, IV 4, 13, 6, 4, 10, 13, - P. I 7, 1. 16, 18. III 2, 7. 10, 24. — C. I 13, 10, 12. 14, 2. III 3, 10. — G. II 2, 3. 4. açmantaka P. II 5, 24.

açmanyant A. 1 8, 2. IV 6, 13. \_ Ç. I 15, 18. açmamaya A. IV 7, 10. aeravaniya Ç. IV 7, 26. acruta G. III 5, 28. acrotriya C. IV 12, 4. aclesă Ç. I 26, 7. acva A. III 12, 9. - P. I 8, 10. 17. III 4, 7. 15, 4. — C. I 14, 15, 17, 15, 11, IV 18, 8. - G. III 1, 6. acvatari P. III 13, 5. acvattha P. II 15, 4. - G. IV 7, 22, 23, 24, acvavajña G. III 6, 13. açvayuj Ç. IV 16, 2. acvavatî P. II 17, 9. III 4, 4. - Ç. III 3, 1. acvin A. I 15, 2. 20, 4. 24, 15. - P. 1 9, 5, H 4, 8, 6, 12. 13, 2, 16, 2, III 14, 12, 13, — C. I 17, 9. 26, 27. II 2, 12. IV 16, 2. — G. II 10, 26. acvint C. I 26, 27. asâdha Ç. I 26, 18, 19. astakâ A. II 4, 1. 7. 10. 11. III 5, 20. — P. II 12, 1. III 3, 1. 4. 5. 7. 13. — Ç. III 12, 1. 5. 14, 2. 5. IV 5, 17. 7, 7. V 10, 7. - G. III 3, 20, 10, 1. 4. 7. 9. 16. 21. 35. IV 1, 21. 4, 19, 24, astagrhita G. IV 7, 32. astan A. I 5, 4, 6, 3, II 4, 6. III 11, 1. - P. I 2, 8. II 6, 9. — Ç. I 11, 5. — G. II 4, 10. III 10, 11. astama A. I 19, 1. 2. III 7, 4. 12, 10. - P. I 15, 3. II 2, 1. - Ç. I 18, 5, II 1, 1. - G. H 7, 2, 10, 1. astamadeça Ç. II 9,1. - G. 1 6, 14. (codd.) IV 2, 3. astami A. II 4, 1. 15. - P. III 3, 4. — C. II 11, 7. — G. III 10, 9, 18, IV 1, 17, 4, 17, astarátra G. IV 9, 1.

aşţarea G. IV 1,13, aşţavarşa P. II 2,1, aşţaçata Ç. V 10,2, aşţâcatvârimçaka P. II 6,2, aşţâcatvârimçat P. II 5,13, aşţâdaça Ç. I 28,20, aşţâhuti Ç. III 13,4, V as (asti).

Praes. Indic. A. I 1,4. 7,6. 15, 3.9. 20,8. 22,2.21. 24,13. 20.28. H 1, 10. 8, 12. 9, 8, 10, 8. III 8, 9, 10, 16, 19. 20. IV 6, 14. 7, 11. - P. I 3, 8, 12, 13, 6, 3, 8, 19, 11, 2, 14, 5, 16, 18, 19, 18, 2. II 2, 14. 17. 19. 20. 3, 2. 4, 2, 8, 6, 13, 16, 26, 28, 29, 30. 12, 13. 14, 21. III 4, 18. 5, 2, 3, 4, 7, 2, 12, 9, 13, 2. 14, 3, 4, 5, 15, 2, 5, 6, 17. 16, 1. — Ç. I 8, 14, 18. 9, 3, 15, 13, 4, 18, 3, 19, 2, 22, 2. 25, 4. 6. 11. II 2, 3. 4. 3, 1. 4, 5. 6, 1. 10, 4. III 2, 2, 4, 10, 7, 5, 8, 4, 5, 10, 2. IV 6, 5, 8, 16. VI 4, 4. 5, 6. — G. I 7, 22, 23. II 1, 10, 3, 9, 11, 6, 7, 8, 13, 9, 13, 10, 22, 28, 33, III 4, 22, 25, 26, 27, 6, 3, 5, 8, 3, 21, IV 10, 12, 13, 14, 15,

Conj. A. I 17, 10. — P. I 3, 20, 6, 3. II 1, 11. — Ç. I 27, 7.

Pot. Å. I 3, 1. 9. 8, 10. 9, 2. 14, 2. 22, 15. II 1, 5. 4, 11. IV 4, 16. 6, 15. 8, 37. — P. I 3, 29. 8, 21. 14, 5. II 5, 10. 7, 18. III 2, 2. 3, 6. 4. 7. 9, 6. 10, 50. 14, 9. 12. — G. I 5, 6, 7. 9. 12, 2. 13, 15, 22, 6, 25, 6. II 1, 26. 15, 2. 17, 3. III 11, 10. 11. IV 8, 20. 12, 11. 18, 1. — G. I 2, 9. 5, 15, 23, 26. 7, 18. 8, 12, 22, 25. 9, 4. 19. 10, 43. III 5, 1. 8, 12. IV

1, 18. 2, 10. 3, 28. 6, 16. 7, 4, 14, 21, 10, 3, Imperat. A. I 1, 4, 7, 19, 21, 7. II 4, 13. 14. 10, 6. III 3, 4. 10, 11. 12, 2. IV 7, 31. 8, 22. — P. I 4, 16. 5, 11. 6, 2. 3. 8, 8. 19. 12, 4. 16, 24, II 2, 6, 4, 3, 10, 22. 14, 18. 17, 9. III 2, 2, 12. 3, 6, 4, 7, 14, 15, 16, 17, 18. 14, 1. 15, 17, 18, 20, 21. - C. I 7, 9, 13, 4, 15, 8, 16, 12, 25, 6, 28, 15, H 4, 1. III 1, 11. 4, 2. 5, 1. 8, 4. 9, 3, 13, 2, IV 18, 1, 2, G. I 8, 28. II 9, 11 (?). IV

Imperf P. III 1, 6. — C. I 12, 3, 4, 17, 3, V 7, 2, VI 6, 16.

Part. praes. A. I 3, 10. II 1, 10. — P. III 3, 5.

Vas 1. Cl.

c. nis nirasan Ç. II 12, 10. (?) V as (asyati).

c. vi + ati Ç. IV 12, 5.

c. abhi A. III 5, 12.

c. ni A. I 23, 20. — Ç. I 2, 8.

c. nis G. I 6, 14.

c. pra P. II 1, 8, 12. III 8, 12.
c. prati A. III 10, 11. — C.

I 8, 21. IV 6, 5.

c. sam Ç. I 12, 12, 16, 4. — G. II 1, 26, 5, 4. III 5, 1. asamskāra P. II 5, 42. — Ç. I 3, 13. asamskīta Ç. I 8, 23. asamsvāta P. II 14, 25. asamsvāta G. III 8, 16.

asamhrádayant Á. IV 5, 5. asakrt P. I 3, 31. — Ç. II 15, 10. asagotra G. III 4, 4. asañcara P. I 3, 24.

asat P. II 5, 20.

asandarçana A. IV 8, 12.

asandheya Ç. II 13, 4. asapinda À. IV 4, 19, 22. — G. III 4, 5. asabrahmacārin P. II 11, 9. asamāpta Ç. V 8, 5. asamāpya P. II 5, 33, 34. asamālambhana G. II 7, 23.

asampiamana G. II 7, 23. asampiamana Ç. VI 2, 6.

asambàdha Ç. VI 2, 6. asambhava P. II 17, 5. – VI 3, 3.

asambhāṣā P. II 8, 3. asaha P. III 13, 5. (?) asāmidhenîka Ç. I 10, 5.

asi m. Ç. I 13,1. — G. III 6,5. asura P. III 3, 5. — G. IV 3, 2. asrj Å. IV 8,28.

askanna Ç. II 13, 5. askhala P. II 6, 10.

astam A. I 22, 12. II 1, 4. 3, 3. 6, 14. 8, 4. III 7, 1. 4. — P.

1 8, 9, 9, 2. astamaya G. I 1, 27. III 2, 38. astamita cf. Vi.

asthi Â. IV 5, 5. — P. I 11, 5. asrâma G. II 6, 6.

asruta P. I 16, 18. asvapant A. IV 6, 17.

asvapna P. III 4, 17. asvasthânastha G. IV 7, 25.

V ah(âha) Â. 1 1, 4. — P. I 3, 4. 15, 7. II 2, 17. 19. III 2, 5. — G. I 1, 14. 14, 10. 22, 11. II 2, 4. 7, 19. III 12, 5. IV 5, 3, 6, 16. — G. I 2, 10. 6, 8. 7, 5. 8, 21. 9, 17. II 3, 16. III 2, 8.

e. anu Å. I 21, 5. III 2, 4. — P. II 3, 3. — Ç. II 5, 1. 12. 11, 3. 12, 12. — G. II 10, 39.

c. pra P. I 3, 6, 26.

c. prati P. I 3, 27, II 2, 18. aha (ahan) Å. IV 4, 18, 26, —
P. I 4, 5, II 3, 6, 13, 1, III 4, 2, — Ç. IV 4, 2, 7, 5, 6, 9, V 7, 3,

ahata Å. IV 6, 16, 19, — P. I 14, 3, II 1, 5, 6, 20, s, V han, ahatavåsas P. III 2, 6, — Ç. I 22, 2, 25, 2.

ahan Å. I 18, 7. 22, 11. II 1, 15. IV 6, 10. — P. I 13, 1. 14, 3. 18, 6. III 3, 5. 4, 15. — C. II 7, 29. 16, 6. III 1, 12. 17. IV 3, 3. 12, 25. VI 1, 8. 11. — G. I 1, 3. 5, 4. 8. 11. 13, 21. II 10, 7, 45. III 3, 9.

ahana Ç. III 1, 9.

aham

sing. Å. 1 7, 6. 13, 7. 14, 3.
22, 21. 23, 16. 24, 8. II 6,
1. III 6, 7. 8, 16. 9, 1. —
P. I 3, 20. 6, 3. 11, 9.
16, 17. II 2, 12. 18. 20. 4,
2. 3. 6, 19. 23. 17, 13. 14.
15. 16. III 4, 8. 18. 7, 2.
13, 4. 5. 6. — C. I 6, 3. 13,
4. 22, 13. II 1, 30. 2, 5. 7.
9. 3, 1. 18, 2. III 2, 8. 4,
10. 5, 3. IV 12, 5. VI 5, 1.
5. — G. II 3, 9, 11. 7, 7.
IV 6, 10. 8, 19. 10, 2.

mam A. 17, 19, 13, 7, 22, 21. 23, 19. II 1, 12. III 6, 8. - P. I 8, 1. 11, 9, 16, 17. H 4, 2. 6, 11, 29. III 3, 5, - Ç. I 13, 4. II 10, 4. VI 6, 16. — G. III 3, 34. 4, 26. må A. F 21, 2. 24, 8. II 1, 10. 2, 3, 6, 13, 10, 6, III 8, 19, 20. IV 8, 22. - P. 13, 8. 15. 5, 10. 11 4, 2. 3. 6, 16. 21, 29, 30, 31, 1H 4, 14, 15. 16. 17. 12, 10. 13, 3. 14, 11. 15, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 11, 13, 14, 15. 17. — Ç. I 6, 5. 9, 9. II 6, 1. III 5, 1. 2. VI 4, 1. 5, 2. 4. — G. 1 3, 18. (?)

II 10, 41.
mayâ P. 1 6, 3. 8, 19. 11, 4.
mabyam Å. 1 21, 7, III 10, 11.
— P. 1 4, 16. 6, 3. 8, 8. 19.

III 7, 3. — C. II 4, 1. III 8, 2. — G. III 6, 2.

mama A. I 21, 7. III 9, 2. — P. 1 3, 27, 28, 6, 2, 8, 8, II 2, 16. 4, 3. III 3, 5. — C. 14, 2. II 4, 1. 13, 5. III 1, 8,

me A. I 1, 4, 7, 3, 10, 23. 23, 8-15. 24, 31. II 2, 3. 4, 10, 14. III 6, 6, 8, 8, 9, 10. 9, 1. - P. I 2, 8. 3, 25, 6, 2, 12, 4, 11, 2, 8, 12, 4, 8, 6, 17, 18, 7, 7, 16, 3, 17, 9. III 3, 6. 4, 8. 18. 15, 21. 16, 1. — Ç. 1 4, 2. 9, 9. 14, 1. II 10, 4. 6. III 4, 10, 6, 2, 8, 4, 12, 5, 13, 5, 14, 5. V 1, 2. 2, 4. — G. II 1, 20. 8, 21. 10, 38. III 6, 1. IV 1, 21. 6, 5. 10, 19. mat P. I 3, 14. III 13, 6. (?) mayi A. 1 21, 4, 24, 22-29, II 4, 14. 10, 6, 8. III 6, 7.

— P. 1 3, 12. 8, 19. 9, 5. H 6, 24. HI 3, 7, 16, 1, — Ç. I 17, 3. 9. II 10, 4. III 7, 5. V 9, 4. VI 8, 6. — G. III 4, 25. IV 10, 15.

dual.

nan P. I 4, 14. III 2, 7.

plur.

vayam A. I 21, 1. II 6, 14. 10, 4. III 7, 8. — P. I 16, 25. III 2, 2. - Q. I 22, 7. II 10, 4.

asmān A. I 10, 12. II 1, 4. 4, 14. 9, 9. — P. I 16, 19. 19,2. III 4,7. — Q. II 14,5. nas A. I 8, 9. 10, 23. 14, 7. 16, 5, 6, 23, 25, H 1, 6, 7, 3, 5, 6, 11, 4, 14, 10, 6, 111 5,7. 6,5. IV 6,18. 7,11.15. - P. 1 2,8. 4,16. 5,11. 6, 2. 15, 8. 19, 2. 3. II 10, 15. 22. 11,12. 17,9. HI 1,2.3. 4. 2, 2, 12, 13, 3, 5, 6, 4, 4, 7. 18. 9, 5. 6. 10, 19. 14, 6. 15, 18. — C. 1 4, 2. 6, 6. 7, 9. 15, 12. 16, 5. 19, 6. 20, 5, 25, 6, 27, 7, 11 2, 1, 6, 2, 10, 7, 13, 5, . . . . . . III 3, 1, 4, 2, 4, 5, 1, 7, 2, 3, 8, 3, 4, 9, 1, 3, 11, 5, IV 5, 8. 6, 4. 13, 4. 17, 5. 18, 1. 2.3. V 1, 8. 2, 4. 10, 2, 3. VI 4, 2. 5, 6. 6, 9. 16. — G. III 3, 32, 8, 2, 16, 9, 18. IV 3, 22, 29.

asme A. I 15, 3. - P. 1 18.

5. 6.

asmabhyam P. III 1, 4.

asmākam A. II 6, 12. 3, 14. — Ç. III 4, 4. 6, 2. — G. I 8, 28.

asmāsu P. I 5, 11. — C. III 11, 4.

aharahar A. III 1, 4, - P. II 9, 16. III 10, 54. - C. I 4, 1. II 6, 8. 10, 2, IV 12, 1, 31, 15, 19. — G. III 6, 8, 7, 23. IV 7, 42.

ahaccara C. II 14, 16.

ababçesa P. II 5.8.

ahi A. II 3, 3. III 12, 11. - P. II 14, 5.

ahirbudhnya P. Il 15, 2. - C. 1 26, 25.

ahina A. I 23, 4, 20.

ahuta P. 1 4, 1. - C. I 5, 1. 10, 7. — G. I 6, 1. 9, 18.

ahutad P. II 15, 3. ahura G. II 10, 29.

aboratra A. II 4, 14. III 4, 1. — P. III 3, 6, 4, 18. — C. H 11, 6, 14, 8, HI 3, 8, 13, 5, IV 5, 17. 6, 9. 8, 20. 9, 3. VI 1, 2. — G. III 2, 37. 3, 23. 27.

à C. [I 18, 4. 16, 8?] III 2, 9, - G. III 8, 2.

â c. abl. A. I 15, 8. 19, 5. 6. 7. 23, 23. II 1, 13. 14. III 7, 4. 6. 10, 5. IV 4, 10. 6, 6. 7. 17. 8, 8. — P. I 5, 11. 11, 8.

16, 23, II 5, 36, 37, 38, 9, 16. 14, 22. 111 2, 4, 4, 4, 10, 6, 8. 10.16.35.36. - C. I 3, 7. 6, 6, 17, 2, 24, 12, 11 1, 6, 7. 8. 4, 5. 9, 1. 3. 17, 2. III 6, 2. IV 7, 42. 15, 19. — G. 1 3, 13. 4, 29. 6, 16. 9, 14. II 3, 5. 7, 23, 10, 4, III 2, 12, 38, 3, 13, 16. IV 6, 16. âkarşa P. II 10, 17. âkarşin Ç. VI 1, 13. - Ç. IV ākālam P. II 11, 2. 7, 2. — G. III 3, 17. âkâça A. 1 23, 14. III 9, 1. IV 1, 12. — P. 1 12, 2. — G. I 4, 9. âkûta P. I 5, 9. åkůti A. III 5, 8. - P. I 5, 9, åkhara Ç. V 2, 5. âkhurâja G. IV 4, 31. âgantr G. II 10, 20.(?) ågama Ç. VI 6, 16. âgăra G. III 9, 4. agaviya A. Il 10, 7. âgneya(î) A. 1 10, 14, 11 4, 12. — Р. П 3, 7. 14, 9. 12. 14. 16. III 15, 6. — C. I 9, 7. II 15, 4. — G. I 8, 22, 23, 25. III 2, 51. 10, 3. âgrayana A. II 2, 4. - P. III 1, 3. — Ç. III 8, 1. agrahayanî P. II 14, 22. 16, 5. III 2, 1. 3, 1. — Ç. III 12, 1. IV 17, 1. — G. III 7, 23, 9, 1. 10, 9. IV 8, 1. aghata G. IV 7, 8. àghāra A. I 10, 13. — P. I 5, 3. acamana P. II 14, 21. âcamaniya A. I 24, 7, 13, 28, IV 6, 4. — P. I 3, 5. — G. IV

10, 5.

acarita P. II 11, 6.

âcara G. III 3, 29.

âcaritatva P. II 17, 18.

âcântodaka G. I 1, 2. IV 10, 18.

acama A. II 5, 5. - G. I 4, 31.

âcârya A. I 18. 7. 20, 2. 6. 7.

Abhandl. d. DMG. IX. 1.

22, 2, 10, 12, 13, 24, 4, III 4, 4. 5, 22. 8, 1. 2. IV 4, 21, — P. I 3, 1, 8, 14, II 1, 23. 2, 20. 4, 3. II 5, 8, 29, 12, 2. III 3, 12, 10, 39. — Ç. I 1, 10. 6, 6, II 1, 25, 28, 2, 6, 3, 1. 5, 9. 10. 6, 7. 7, 3. 4. 7. 9. 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 19, 26, 8, 2, 11, 6, 12, 2, 4, 8, 11. 14. 15, 4. 16, 2. 18, 1. 2. III 1, 18, IV 5, 13, 7, 9, 8, 2, 12, 10, 3, 11, 28, 12, 1, VI 1, 1. 2. 3, 2. 6. 6, 11. — G. II 10, 16, 17, 19, 22, 26, 35, 36, 44. III 1, 15, 2, 15, 35, 52, 3, 12. 15. 26. 4, 8. 9. 11. 28. 30. 5, 2. IV 10, 24. âcita G. IV 6, 13. 9, 12. âcitasahasrakâma G. IV 9, 12. achadana A. IV 7, 17. âja A. I 16, 2, 19, 10. - P. II 5, 19. - C. I 27, 2. - G. II 10, 9. III 2, 51. ājāā G. II 7, 19. Aiva A. I 3, 2. 9. 10. 4, 3. 8, 9. 23, 24. IV 1, 17, 19. 3, 17. 8, 42. — P. I 1, 2, 4, 2, 7. 5, 3, 5, 10, 1, 11, 1, 17, 17, III 4, 7. 9, 4. — Ç. I 8, 21. 22. 9, 13. 13, 16. 16, 5. 21, 3. IV 16, 2. 18, 1. V 1, 9. 8, 3. - G. I 5, 19. 7, 19. 27. 28. 8, 1, 2, 3, 4, 15, 17, 27, 9, 26, H 4, 3. HI 2, 40. 3, 35. IV 1, 13. 7, 31. 9, 4. âjyabhâga A. I 3, 5, 10, 13, 15. III 5, 4. - P. I 19, 2. II 10, 3. 14, 3. 15, 2. 17, 8. III 1, 2. 3, 5. — Ç. 1 9, 7, 10. — G. I 8, 3, 17. 9, 26. ājyasthāli Ç. I 8, 18. 9, 13. 14. ājyahoma A. I 3, 4. ajyahuti A. I 28, 24. III 5, 4. 6, 8, 11, 1, IV 3, 26, - P. I 2, 7, 11, 1, 19, 2, H 1, 6, 3, 2, 10, 3, 14, 3, 15, 2, 17, 8, III 1, 2, 2, 2, 3, 5, 4, 7, 12,

9. — Ç. I 8, 12. 9, 4. 10. 10, 2. 11, 4. II 8, 1. III 11, 3. — G. 1 9, 26, 27, 11 1, 24, 3, 6, 4, 10. 5, 2. 7, 14. III 3, 34. 8, 10. âñjana A. III 8, 1. — Ç. I 12, 4. IV 15, 11. VI 2, 5. - G. IV 3, 13. ăți f. P. I 19, 11. ătapa P. II 8, 5, 9. atura A. I 23, 20. III 6, 3. ătta G. III 10, 24. âtman A. I 10, 12, 15, 9, 21, 3, II 1, 12. III 2, 2. 4, 7. 8, 1.7. 9, 1. — P. I 16, 18, 18, 2. II 6, 28. 7, 8. 8, 5. - Ç. I 10, 9. II 13, 2. IV 5, 16. 8, 19. 12, 5. V 1, 1. 5, 12. VI 5, 1. - G. II 3, 9. III 4, 16. 5, 30. IV 5, 20. 21. 26. 8, 8. âtreya A. III 11, 2. Adarea P. II 6, 28. — C. I 12, 7. 28, 6, 13. IV 15, 12. -G. II 9, 4, 13, 15. adahana A. IV 1, 15. - G. II 1, 4. àdàna P. II 5, 12. âdi A. I 9, 1. 15, 4. 22, 22. III 5, 12. IV 8, 16. — P. I 3, 6. 4, 6, 7, 4, 12, 1, 17, 2, II 1, 14. 6, 32. 8, 9. 10, 18. III 10, 11, 37. — Ç. I 1, 13, 14, 2.11. 24, 4. II 7, 25, 26, IV 1, 13, 5, 12, V 10, 4, VI 6, 11. — G. I 5, 5. II 6, 1. 8, 14. IV 6, 13. aditas G. III 3, 5. aditys A. I 20, 7. 23, 10. 24, 17. II 4, 14. 6, 12. 14. III 6, 5. 7, 1. 11, 1. 12, 16. IV 4, 11. 6, 18. — P. I 3, 27. II 6, 15. 7, 6. III 3, 6. 4, 8. 14. 10, 36. - Ç. I 4, 2. II 3, 1. 2. 12, 2. 12. 14, 8. III 8, 7. IV 7, 52. 11, 2. 12, 23. VI 3, 4. 4, 13. 6, 1. — G. II 6, 7. III 1, 32. 2, 40. 4, 20. IV 5,

30, 31, 33, 34, 6, 10, 12, 14, 9, 4. ådityadevata G. IV 7, 24. ådityavrata G. III 1, 28. 30. ădie f. P. III 3, 6. âdevana A. I 5, 5. - G. II 1, 4. âdeça A. I 23, 18. — Ç. II 11, 13. — G. I 1, 4. 7, 3. IV 4, 24. ådeçana A. I 22, 22. IV 8, 22. — P. II 10, 10. — C. II 11, 1. — G. III 2, 60. âdya Ç. II 7, 23. 11, 8. IV 5, 4. 5. V 9, 4. adyanta Ç. VI 3, 9. âdhâna P. I 2, 1, II 4, 1. - Ç. II 4, 5. 12, 6. — G. III-1, 27. 2, 12. adhikarika Ç. VI 4, 9. ādhipatya A. II 6, 3. - Ç. II 3, 1. — G. IV 9, 1. adheya s. agnyadheya. ânaduha A. I 8, 9, 14, 3, 17, 3, 11. IV 6, 4. 8. 14. — P. I 8, 10. H 1, 12. 13, 2. — C. I 16, 1. 28, 6. H 7, 28. III 1, 2. — G. II 3, 3. 4, 6. 9, 5. 17. 26. ānanda P. I 5, 11. anartana P. I 11, 5. ånupůrvya P. I 4, 8. — G. IV 7, 40. anustubha A. I 24, 18. ântarikșa P. II 14, 9, 12, 14, 16, - Ç. IV 15, 14. V àp A. III 6, 2. c. ava P. I 3, 13. c. upa G. I 9, 5. c. pra A. II 8, 16. IV 2, 10. 4, 2, 3, 4, 10, 13, — P. III 11, 10. 14, 8. — Ç. 1 15, 22. III 3, 1. — G. II 1, 22. 4. 5.

c. sam A. III 10, 7. — P. II

5, 33, 34, 35, 6, 1, — C, 1

19, 3. H 7, 19, 28, V 8, 5,

- G. II 2, 17. 4, 11. 5, 10, III 9, 19, ips Ç. III 1, 17. c. upa P. II 17, 9. âpad G. II 4, 3. apohisthiya C. I 14.8. III 1,4. âplavana G. III 4, 7. âbhicârika Ç. I 10, 9. ābhū P. II 17, 15. âbhyudayika A. IV 7, 1. - Ç. IV 4, 1. āma Ç. II 12, 10. âmantraņa G. IV 2, 38. âmapiçita Ç. VI 1, 3. âmaya G. IV 7, 23. âmâyâsya G. I 5, 6. 9, 14. âmnâya G. I 6, 12. âyata A. I 3, 1 II 8, 10. - G. IV 2, 4. âyatana A. I 11, 2. IV 2, 10. 6, 2. — Ç. IV 12, 15. âyasa A. IV 3, 19. - G. II 9, 17. IV 8, 12. âyâma A. IV 1, 9. - G. IV 2, 17. 5, 8. âyudha G. III 8, 10. âyardà P. II 4, 8. - Ç. I 25, 6. âyuşkâma P. I 19, 10. — G. IV 8, 11. âyuşmant A. I 15, 1. 17, 10. IV 6, 6, - P. I 4, 12, 13, 6, 2, 16, 6. II 1, 11. - Ç. I 24, 4. 28, 15. âyuşya A. III 8, 21. IV 8, 35. — P. I 16, 3, 5, III 8, 2. — C. III 1, 7. âyus A. 1 4, 4. 17, 12. 13. 16. 18, 5. II 4, 14. 9, 2. III 6, 8. IV 6, 8. — P. I 5, 11. 16, 6. 8. 18, 3, 19, 10. II 1, 19. 2, 7. 12. 4, 3, 8. III 1, 3. 2, 2. 11. 14. 3, 6. - Ç. I 25, 6. - G. I 27, 7. 8. VI 6, 16. 4, 30. ayobhavya Ç. I 14, 6. àranya A. III 9, 1. - G. IV 8, 14.

âranyaka Ç. VI 1, 1. ārāma Ç. V 3, 1. árobaņa P. II 7, 6. III 14, 1. 15, 1. 4. — Ç. IV 7, 34. 35. - G. III 1, 24. árta A. III 8, 16. - P. II 11, 6. ârti P. III 14, 14. - Ç. IV 7, 38. artvijya A. I 23, 19. årdra A. I 11, 2. II 8, 5. III 8, 4. IV 8, 15. — P. II 10, 13. 11, 4. — G. III 5, 24. årdrå A. IV 8, 3. - Ç. I 26, 4. arsa A. I 6, 4. arseya C. IV 5, 5. âlambha A. I 15, 1. âlikhant P. I 16, 23. alohavant A. IV 8, 6. âva (f. âvî) A. I 19, 12. avapantika P. I 6, 2. 14, 1. avarta Ç. I 5, 9. âvartana G. I 1, 3. ávasathya P. I 2, 1. āvasu G. I 6, 15. âvâpa P. I 5, 6. - Ç. I 9, 12. - G. 1 8, 16, avamadevyam Ç. VI 2, 7. âvâhana Ç. IV 2, 5. 4, 11. âvika P. II 5, 16. - Ç. I 12, 8. — G. II 10, 12. avid P. II 6, 16. āvis A. II 1, 5. avîtin A. III 4, 3. âvrt A. IV 4, 9. - P. III 11, 2. — Ç. 1 3, 2. 8, 5. 28, 22. II 3, 2. III 13, 7. - G. I 1, 10. II 7, 18. 9, 18. 22. 10, 27. HI 7, 20. 8, 4. 11. 22. 9, 10. 10, 10, 16, 17, 35, 36, IV 1, 10. 4, 20. 25. 34. 6, 15. âvrtaiva A. I 11, 5, 15, 15, 10, 16, 6, 17, 19, aveça P. III 4, 7. acamsin A. I 23, 12. acaya A. II 1, 6. âçă G. IV 4, 29.

âçin A. IV 4, 16. — P. I 8, 21. II 5, 10. 8, 2. — Ç. VI 1, 2. — G. Il 3, 15. 10, 47. âcis A. II 4, 13. - P. I 5, 10. - Ç. IV 12, 6. acauca P. III 10, 2, 6, 29, 38. âccarya P. II 11, 5. âçraya G. II 10, 24, 25. açvattha P. II 15, 4. — G. II 10, 11. açvayuja P. III 9, 3. açvayujî A. II 2, 1. — P. II 16, 1. 2. — Ç. IV 16, 1. 2. - G. III 8, 1. âçvayujîkarman A. II 2, 1. âçvayujya Ç. III 11, 2. âçvalâyana A. III 4, 4. — Ç. IV 10, 3, VI 1, 1. āṣāḍhi Ç. VI 2, 1. - G. III 3, 22. V as A. IV 4, 10. 6, 6, 17. -P. I 3, 4. 9. 22. 15, 8. II 17, 18. 14. III 10, 44. — Ç. I 17, 2. II 9, 1. III 1, 12. IV 8, 2. 11, 20. 12, 20. — G. I 6, 16. H 3, 5. III 2, 19. āsīna A. I 7, 3. 10, 16. 11, 10. III 4, 6. — P. II 3, 4. 5, 30. — Ç. I 13, 1. 2. — G. I 4, 13. 14. IV 5, 14. c. upa A. III 7, 3. - P. III 2, 2. - G. II 7, 12. åsana A. IV 7, 8. — P. I 1, 2. 3. 4. III 4, 9. — Ç. IV 8, 5. 6. — G. I 6, 14. 15, 21. III 2, 30. asasya G. I 4, 29. âsâdana Ç. I 3, 4. åsura A. I 6, 6. - Ç. I 10, 9. asecana P. I 14, 3. åsecanavant A. IV 3, 17. åstaraņa G. III 9, 15. åstbåtr G. III 4, 32. âsya P. I 3, 18. 25. III 13, 6. - Ç. II 12, 10. IV 7, 55. VI 1, 5. — G. IV 5, 28. 8, 14.

âsvâda A. II 8, 6. âbavaniya A. IV 2, 11, 15, 4, 2, 8, âhaspatya G. II 8, 14, âhita P. III 10, 11,

âhitâgni A. II 2, 4. IV 1, 1. — P. III 10, 10. — Ç. I 15, 9. III 6, 1. — G. I 6, 11. 8, 23. 25. IV 4, 7.

åhuti Å. I 1,3. 4. 4,3. 7,15. 10,23. 23,24. III 3,2. 5,4. 6,3. 8. 11,1. IV 3,26. — P. I 2,7. 11,1. 4. 19,2. — Ç. I 1,10. 3,8. 10. 16. 9,8. 11. II 8,1. III 11,3. 13,4. V 1,8. 8,4. — G. I 1,22.23.27. 28. 4,4. 5,13. 6,1.13. 9,24. II 1,24. 3,6. 7. 5,5. III 3,34. 8,10. 9,4. IV 8,7. 9,12. 13.

âhutimant G. I 7, 15. âhnika Ç. VI 4, 10.

i Interj. P. I 5, 9.

Vi Å. III 7, 10. IV 4, 7, 8. 8, 39. 43. — P. I 4, 15. 16, 8.

— G. II 1, 24. 2, 8.

Intens. i P. III 4, 7.
c. ati Ç. I 2, 3. 4. 3, 7. 11, 2.

II 1, 6. V 2, 3. — G. I 9, 14. II 1, 7. 10, 4. atîta P. III 10, 45. — (cf. anatîta).

c. adhi Â. I 1,4. 13, 2. 21, 4. 22, 2. III 1, 3. 2, 2. 3, 1. 2. 3. 4. 4, 6. 5, 10. 14. 9, 1. — P. II 5, 43. 10, 23. 11, 10. III 10, 31. 16, 1. — Ç. I 2, 6. 4, 1. II 1, 11. 5, 10. 10, 8. III 7, 2. IV 6, 9. 7, 51. 52. 8, 12. 14. 15. 18. 19. VI 2, 1. 3, 6. — G. I 1, 7. 5, 12. II 10, 38, III 3, 5. 20. 4, 1.

Caus. A. I 19, 9. — P. II 5, 40. — G. II 10, 6. c. pra + adhi Ç. VI 2, 10. 3, 7.

c. anu Å. IV 6,7. — P. III 9,5. — Ç. III 9,1. 11,5. c. upa Å. IV 2,10. — P. I

5, 11.

c. abhi P. III 13, 2.

c. ava P. I 16, 2.

c. abhi + ava Å. III 5, 20.
P. II 11, 7. III 10, 16.
G. III 1, 33.

c. vi + ava A. II 1, 13.

c. astam

astamita Å. I 22, 12. II 1, 4.
3, 3. 8, 4. III 7, 4. — P.
I 8, 19. 9, 2. II 14, 22. —
Ç. I 17, 3. IV 7, 19. V 1,
5. — G. I 1, 27. 5, 10. II
8, 1. 10, 46. III 7, 11.

c. abhi + astam Å. III 7, 1.
c. â Å. I 7, 6. 15, 9. 17, 6.
II 8, 16. 9, 5. 10, 6. III 4,
5. 6, 8. — P. I 5, 11. 6,
3. 18, 1. II 1, 6. III 1, 3.
2, 2. 10, 23. 13, 4. 14, 2.
15, 2. — Ç. I 13, 11. 12.
19, 6. III 7, 1. 2. V 1, 2. —
G. III 3, 34. IV 3, 4.

c. abhi + å G. I 5, 22. III 3, 15. 4, 28.

c. prati + A Ç. IV 12,4. VI
 6,2. — G. HI 2,52. IV
 8,5.

c. sam + â Â. II 7, 7. - P.
 I 8, 9. - Ç. IV 12, 3.10.
 c. upa + sam + â G. III

2, 53.

c. ud Å. IV 6, 18. 8, 14. —
P. I 3, 8. 9, 2. II 6, 16.
— Ç. I 6, 4. II 10, 1. 12,
12. VI 2, 4. — G. I 1, 28.
5, 10. III 4, 20. IV 6, 12.

c. anu + ud G. IV 6, 12.

c. abhi + ud A. III 7, 2. —
 G. III 3, 34.

c. upa A. I 22, 24. 23, 23. II

10, 6. III 5, 17. 10, 11. — P. I 8, 21. 19, 2. II 2, 13. III 2, 12. 3, 5. 9, 6. 10, 10. — Ç. I 4, 2. II 11, 6. III 11, 11. IV 8, 1. VI 1, 2. — G. II 8, 21. 10, 7. III 2, 56. 8, 12. IV 8, 5. 9, 9. — (cf. anupeta).

c. abhi + upa P. II 14, 19.

c. parà Ç. III 2, 2.

c. anu + para A. IV 6, 10.

c. vi + para P. I 8, 9.

c. pari Ä. I 11, 10. II 1, 10.
7, 7. III 12, 11. IV 6, 3. —
P. II 3, 1. 14, 19. III 3, 5.
7, 2. 11, 1. — G. III 9, 4.

c. pra Å. IV 4, 6. — P. III 10, 44. —

preta Å. IV 2,2.15. 3,27. — P. II 11, 7. III 10, 2. 8. 14. 21, 27, 28. 35. 49. 50. — Ç. I 1, 5. IV 2, 7. 3, 5. 6, 7, 14. 47. — G. I 1, 12. III 3, 24.

c. prati Å. I 7, 1. III 10, 4.
 — Ç. I 12, 12. II 11, 13.

e. vi A. IV 2, 10. — P. III 1, 2. — G. II 8, 1.

c, sam G. III 9, 7.

idā, ilā P. I 16, 19. — Ç. I 10, 5. III 10, 2.

indva P. III 7, 3.

itara A. I 10, 5. 20, 3. 23, 18. II 1, 8. 3, 8. 5, 14. III 5, 16. IV 4, 21. 6, 5. 7, 13. — P. II 1, 14. 6, 14. 7, 2. 12, 2. III 10, 3. 12. 15. 37, 42. — Ç. I 3, 13. II 1, 28. 2, 5. 7. 9. 5, 9. 11. 7, 3. 7, 8. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 12. 4. IV 8, 2. 13. VI 3, 2. — G. I 4, 14. II 2, 15. 10, 18. III 2, 32. IV 1, 2. 2, 36. 3, 7. 9. 14. 25. 4, 3. 8, 4. 22.

itas A. I 7, 13. 8, 1. - P. I

6, 2. 16, 23. — Ç. I 18, 3. III 2, 2, VI 4, 13.

ifi A. I 1, 3, 4, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10. 3, 1. 3. 7. 8. 10. 4, 4. 8. 5, 1. 4. 5. 6, 3. 7, 3. 6. 7. 13. 17. 19, 22, 8, 1, 2, 4, 6, 7, 8, 9, 11, 9, 3, 7, 10, 6, 7, 10, 12, 13, 23, 11, 2, 3, 12, 3, 4, 6, 13, 3, 7, 14, 3, 4, 6, 7, 15, 1, 2, 3, 16, 5, 17, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 16, 17, 18, 5, 6, 7, 20, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 11. 21, 1. 2. 3. 4. 7. 22, 2. 8. 9. 13. 21. 23. 29. 23, 1. 2. 5. 6. 8. 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 19, 20, 21, 24, 25, 24, 7, 8, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 28, 29, 31, 32, H 1, 4, 6, 7, 9, 11. 12. 14. 2, 2, 3, 4, 3, 3, 5, 6, 7, 11, 4, 6, 10, 13, 14, 16, 5, 5. 6, 2, 8, 4, 5, 7, 8, 12, 13, 14, 15. 7, 6. 8, 12. 14. 15. 16. 9, 2, 3, 4, 5, 8, 9, 10, 4, 5, 6, III 1, 2, 3, 2, 4, 3, 1, 2, 3, 4, 4, 2, 4. 6. 5, 4. 6. 7. 8. 9. 17. 19 6, 4. 5. 6. 7. 7, 1. 2. 7. 8. 9. 10. 8. 1. 9. 10. 16. 18. 19. 20. 21, 1. 2. 6. 10, 2. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11, 12, 11, 1, 2, 12, 2, 3, 11, 12. 14. 17. 18. 19. IV 1, 2, 3, 8. 14. 16. 2, 3, 10, 18, 20, 3, 20, 21, 24, 25, 26, 27, 4, 1, 2, 3. 4. 6. 7. 8. 9. 5, 4. 7. 10. 6, 2. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 12. 13. 14. 15. 18. 7, 11. 13, 14, 15, 18, 19, 22, 25, 26, 27, 30, 31, 8, 5, 9, 14. 15. 18. 19. 21, 22, 23, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 32, 34, 38, - P. I 2, 6, 8, 11. 3, 1, 4, 8, 12. 13 - 18. 20. 25 - 28. 30.81. 4, 1. 2. 12-16. 5, 8. 9. 11. 12. 6, 2. 3. 7, 1, 2, 3, 5, 8, 2, 5-10. 12. 13. 19. 20. 9, 3, 4. 5. 10, 1, 2, 5, 8, 9, 11, 2, 3, 4, 12, 1. 3. 4. 13, 1. 14, 2. 3. 5. 15, 4, 6, 7, 8, 16, 1, 2, 4, 6 — 15. 17-25. 17, 4. 6. 18, 2-6. 19, 2. 3. 4. 6. H 1, 6. 7. 9. 10, 11, 15, 16, 20, 21, 2, 6, 7, 8.9.12-21. 3, 2.7. 4, 2.8.5. 8. 5, 8. 31. 32. 35. 43. 6, 10. 11. 12. 13. 15. 16. 17. 18. 19. 20, 21, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 7, 4, 6, 7, 10, 11, 12, 13. 9, 2, 9, 10, 11, 15, 10, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 11, 15, 16, 17, 22, 11, 12. 12, 3. 13, 3. 4. 5. 14, 6. 7. 9. 10. 11. 12. 14. 16. 17. 18. 19. 21. 15, 2. 3, 4. 5, 8, 9, 16, 2.3, 4, 17, 9, 10, 12, 13, 14, 15. 16. III 1, 2. 3. 6. 2, 2, 3. 5. 7. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 3, 2. 5. 6. 7. 9. 4, 3. 4. 5. 6. 7. 8. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 5, 2. 3. 4. 6, 2. 3. 7, 2. 3. 8, 6. 10. 9, 4. 5, 6, 7, 10, 9 13, 14, 15. 19. 21. 28. 30. 53. 12. 7. 9. 10. 13, 2, 3, 4, 5, 6, 14, 2, 3, 4. 5. 6. 7. 11. 12. 13. 15. 15, 2. 3. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 24. — Ç. I 1, 10, 13, 14, 2, 5, 4, 2, 5, 1, 2. 10. 6, 1 3. 5, 6, 7, 9, 11, 8, 6. 8. 13. 14. 16. 18. 19. 20. 22. 24. 9, 3, 5, 6, 9, 11, 15, 18, 11, 1. 4. 12, 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 13, 1. 2. 4. 5. 7. 11. 12. 14, 1. 7. 10. 15, 1. 2. 3. 4. 6. 8. 10. 11. 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 22. 16, 1. 4. 5. 6. 7. 8. 12. 18. 4. 19, 1. 2. 4. 5. 6. 20, 5. 21. 2. 3, 22, 5, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 23, 1. 24, 2. 4. 7. 8. 9. 10. 25, 6, 7, 27, 7, 8, 9, 28, 6, 7, 9, 12, 14. 15. II 2, 1, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9. 10. 12. 13. 14. 3, 2, 3, 4, 1. 2. 6. 5, 10. 11. 12. 6, 1. 2. 3. 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 19, 25, 26, 8, 1, 10, 4, 7. 11, 4. 12, 3.6. 16. 18. 13, 5. 14, 4. 5. 9. 11. 12. 13. 16. 18. 23, 26, 15, 3, 16, 1, 2, 17, 4, 18, 2. 3. 4. III 1, 2. 3. 6. 8. 9. 10. 11. 13, 16. 2, 1. 2, 5, 6, 8, 3, 1. 3. 4. 5. 6. 10. 4, 2.4.8. 5. 1. 2. 3. 6, 3. 7, 3. 5. 8, 2. 3. 4. 5, 6, 7, 9, 1, 2, 3, 5, 10, 2, 3, 11, 5, 14, 15, 12, 3, 5, 13, 1, 2. 3. 14, 2. 5. IV 1, 3, 7. 2, 5. 6. 3, 6. 4, 11. 12. 13. 14. 15. 5, 3. 4. 5. 7. 8. 9. 10. 6, 4. 5. 7, 55, 8, 12, 13, 16, 17, 9, 3, 10, 3, 12, 5, 6, 13, 3, 4, 5, 14, 3, 5. 15, 2. 4. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 16. 22. 16, 2. 3. 17, 5. 18, 1. 2. 3. 4. 5. 7. 8. 9. 11. V 1, 2. 3, 7, 8, 9, 2, 4, 5, 6, 7, 3, 3, 4, 4, 2, 5, 5, 2, 11, 12, 6, 2, 8, 2, 4. 6. 9, 4. 10, 2. 3. VI 2, 2. 5. 13. 3, 6, 12, 14. 4, 1, 2, 4, 7. 8. 9. 10. 13. 5, 1. 3. 4. 5. 6. 6, 1. 3. 5. 6. 9. 10. 13. 16. — G. I 1, 11, 18, 22, 2, 8, 30, 3, 1, 2. 3. 4. 3, 9. 10. 11. 15. 16. 18. 4, 18, 26, 31, 5, 3, 9, 19, 6, 8, 9. 14. 15. 20. 7, 3. 5. 9. 18. 22. 23. 25. 28. 8, 4. 6. 9. 14. 21. 28, 29, 9, 3, 7, 13, 17, 18, 19, 23. II 1, 7. 9. 10. 18. 19. 20. 21. 24. 2, 4. 6. 7. 8. 11. 13. 14. 15. 16. 3, 6, 9, 11, 12, 16, 17, 20. 21. 4, 1, 2, 3, 6, 10, 5, 2, 7, 9. 6, 3, 8, 11. 7, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 12, 14, 15, 17, 19, 21, 22, 23. 8, 4. 7. 12. 13. 14. 21. 9, 4. 5. 6. 7. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16, 21, 10, 16, 20, 21, 22, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 37. 38. 39. 41. 46. III 1, 26. 27. 2, 2, 9, 21, 22, 23, 28, 40. 41. 45. 47. 48. 50. 62. 3, 4. 6. 7. 32. 34. 4, 14. 15. 16. 17. 18. 20. 22. 23. 25. 26. 27. 28. 29. 31. 32. 34. 5, 1. 18. 19. 20. 22. 6, 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 9. 13. 7, 17. 19. 21. 8, 2, 3, 5, 10, 16, 21, 23, 24. 9, 3, 6, 7, 9, 11, 18, 10, 3, 6, 7, 9, 13, 16, 19, 20, 21, 22, 24. 28. 32. 35. IV 1, 13. 21. 2, 13, 28, 35, 38, 39, 3, 2, 3, 4, 6. 8. 10. 11. 12. 18. 18. 19. 20. 21, 22, 23, 24, 26, 27, 29, 4, 19, 22, 23, 24, 26, 33, 5, 3, 4, 5, 8, 18. 22. 28. 6, 1. 5. 7. 9. 10. 11. 12. 14. 7, 31. 33. 36. 41. 8, 2. 3. 7, 17. 19. 24. 9, 4. 5. 15. 16. 17. 19. 10. 1. 2, 6, 9, 10. 11. 12. 13. 14. 15. 18. 19. 20. 22. 24.

itihâsa Â. III 3, 1, 2, 3, IV 6, 6, 6, - Ç. I 24, 8, - G. I 6, 6, ishati G. IV 12, 11

itiheti Ç. IV 12, 11.

itthà Ç. III 1, 13. IV 6, 5. VI 5, 6.

id Ç. V 5, 12. VI 4, 4.

ayam A. I 12, 4. IV 3, 27. 4, 2. 3, 4. 6, 5. — P. I 5, 11. 15, 6. II 6, 17. 7, 7. III 2, 7. 12, 10. 13, 5. 6. 14, 12. — C. I 6, 3. 7, 9. 22, 10. 25, 6, 28, 15. II 10, 7. III 4, 2. 7, 3. V 1, 3. — G. II 7, 4. 15. 8, 4. 9, 10. IV 7, 24.

iyam A. I 5, 4. 8, 7. — P. I 5, 11. 6, 2. 8, 9. 13, 1. II 2, 8, III 3, 5. — Ç. I 12, 6. 14, 1. II 2, 1. III 12, 3. — G. II 1, 7. 2, 6, 14. 6, 8, 7, 19. 10, 37. III 6, 7.

idam Å. I 1, 4. 10, 10, 12, 17, 10, 24, 8. III 9, 1, 10, 2, IV 7, 13, — P. I 4, 12, 13, 7, 2 II 1, 11, 2, 8, 10, 22, III 4, 4, 8, 15, 16, — Q. I 22, 7, 28, 15, II 1, 30, III 10, 2, V 2, 6, 7, VI 5, 5, — G. II 1, 7, IV 5, 3, 8, 19, 10, 2.

imam Å. I 1, 4. 7, 7. 12, 3. II 1, 9. IV 3, 25. 6, 9. — P. I 2, 8. 3, 8. 7, 1. 16, 10. II 17, 13. 14. 15. 16. III 6, 2. 11, 10. — Q. I 12, 6. 25, 6. 27, 7. II 17, 4. V 2, 4. — G. II 2, 4. IV 5, 5. 8, 19.

imâm Å, I 7, 13. 23, 25. — P. I 4, 16. 5, 11. 8, 9. II 11, 12. III 4, 4. — Ç. I

18, 3. III 2, 5, 6, 8, V 2, 4. - G. IV 10, 2. anena A. I 12, 6. aya ? Ç. V 8, 2. asmai A. I 15, 4. IV 5, 10. - P. II 3, 3. III 10, 54. — Ç. 1 27, 7, H 5, 12, HI 1, 7. VI 4, 4. — G. II 7. 17. 10, 41. III 1, 14. IV 2, 27. asyai A. I 7, 16, 13, 5, 7, (?) 14, 4. - P. 1 5, 11. 6, 3. 8, 8, 9, 11, 2, 9, 16, 20, — Ç. I 12, 3. asmāt A. IV 3, 27. asya A. I 8, 9, 10, 23, 14, 3, 17, 10, 16, 18, 5, 20, 4, 21, 7. II 8, 14. III 3, 3, 4, 6, IV 6, 8. 8, 29. 30. 31. 32.

- P. I 16, 19, 18, 3, 5, 19, 7. II 1, 11. 15. 2, 14. 16.17. III 3, 5, 6, 8, 15, 22, - Ç. I 24, 4, 5. II 2, 10. 3, 5. 17, 8. III 2, 8. 7, 3. IV 12, 6, VI 6, 5. — G. I 1, 21, 22, 4, 28, 6, 2, 3, 9, 4. 23. III 2, 44.

asyās A. 1 5, 5, 18, 7. (?) — P. I 13, 1. III 3, 5, 13, 4. - C. I 12, 8. 18, 3. 22, 14. — G. II 1, 21. 3, 14. asmin A. I 15, 1. II 9, 5. IV 4, 2, 3, 4. — P. I 5, 10. II 17, 9. — C. I 24, 4. V 9, 4. asyam P. I 5, 10, 11, 16, 22, - Ç. III 2, 2. 12, 3. G. II 6, 8.

ime A. III 6, 8. IV 4, 9. 6, 14. — Ç. I 9, 6. iman A. IV 7, 11. - P. I 6, 2. — Ç. III 6, 2.

imás A. II 3, 3. IV 6, 12. 8, 23. — P. I 15, 6. II 14, 4. - C. IV 18. L. V 6, 2. - G. III 6, 1, 2,

ebhis A. I 19, 9. - P. II 5,

40. — Ç. II 1, 13. V 9, 6. - G. II 10, 6. ebhyas P. I 12, 4. II 17, 13.

14, 15, 16.

eşâm A. I 5, 4. — P. II 15, 8, 17, 13, 14, 15, 16, III 2, 2. - Ç. II 16, 5. IV 18, 1. VI 3, 8. — G. I 4, 25. II 10, 8.

âsâm A. II 10, 8. — G. III 8, 8.

idâvatsara P. III 2, 2. idvatsara P. III 2, 2.

Vidh A. I 10, 12. — Ç. I 1, 2. 8. II 10, 4.

c. sam A. I 10, 12. - P. II 4, 3. III 9, 4. — C. I 20, 5. II 10, 4. III 11, 3.

idhma A. I 3, 9. 10, 3. 12. IV 2, 14. 6, 4. — G. I 5, 14. 15. 7, 19, 8, 17, IV 9, 2,

idhmábarhisi A. I 10, 3.

indu P. III 4, 7. indra A. I 2, 2. 5. 3, 8. 10, 4. 15, 3, 17, 12, 21, 4, 11 6, 3, 14. III 9, 1, 10, 5, 11, 2, — P. 1 5, 9, 10, 9, 5, 18, 5, 6, II 2, 7, 20, 6, 16, 24, 10, 22, 13, 1, 2, 15, 2, 9, 16, 2, 4, 17, 4. III 1, 2. 6. 3, 5. 4, 8. 18, 7, 3, 12, 10, 15, 3, — Ç, I 4, 2. 11, 4. 17, 9. 19, 5. 24. 10. 26, 16. 28, 15. H 3, 1. 12, 2. 14, 7. III 1, 16. 4, 10. 8, 4. 10, 2. VI 1, 1. 5, 3. 6. — G: II 6, 11. 8, 19. III 6, 11. IV 4, 28. 7, 41. 8, 24.

indradhanus P. II 7, 13. indrapatni P. Il 17, 9. indrayajña P. II 15, 1.

indrāgni A. 1 2, 2. II 2, 4. -C. I 26, 14. H 14. 4. V 3, 3. 10, 3.

indrant P. II 15, 2, 16, 2, III 8, 10. — Ç. I 11, 4. — G. IV 4, 32,

indråbrhaspati P. II 6, 21.

indriya Å. I 21, 4. III 6, 8. — P. II 6, 23. — G. I 2, 7. III 1, 26. 3, 34.

indriyahan P. II 6, 10. indriyavant P. III 14, 6.

irâ Á. II 9, 4.5. — Ç. III 5,3. irâvatî Á. II 8, 16.

irina A. I 5, 5.

iva A. 1 7, 7, 13, 24, 8, III 12, 3, 11, — P. 1 3, 8, 7, 1, 13, 1, 15, 6, II 7, 18, III 2, 2, 4, 4, 7, — Ç. 1 13, 12, 19, 6, 25, 6, 27, 7, — G. 1 7, 7, III 4, 12, 28, 5, 30, IV 5, 22,

V is (icchati) P. I 5, 7, 11, 6, II 10, 17, III 2, 16, 3, 12, — Ç. IV 5, 15, 16, 7, 27, — G. III 5, 3, IV 5, 20, 8, 8.

c. anu P. III 3, 5.

V is (isyati)

c. pra A. IV 4, 1. — P. III 15, 21.

c. sam + pra A. I 18, 6. — P. III 14, 2. — G. II 10, 33. ista (?) P. II 9, 15.

is (f.) A. I 7, 19. — P. I 8, 1. 19, 2. III 9, 6. — Ç. I 8, 19. 14, 6. III 11, 14. — G. II 2, 11.

işira Ç. VI 4, 1. işikâ Ç. IV 17, 3

işu Å. I 3, 1. III 12, 10. 18. işudhi Å. III 12, 7. — Ç. I 19, 6.

ișți A. IV 1, 4.

iha A. I 5, 4. 8, 8. 10, 23. 18, 4. II 8, 16. III 6, 8. IV 6, 5. — P. I 5, 10. 8, 10. 10, 1. II 6, 10. 17, 9. III 1, 2. 4, 4. 7. 9, 4. 14, 10. 11. — Ç. I 12, 6. 13, 4. 15, 22. 16, 12. 19, 6. 25, 6. II 13, 5. III 2, 1. 3, 1. 7, 2. 11, 4. — G. II 4, 6, 10. III 1, 11. 4, 16.

Vi s. Vi Intens. Vikş A. 1 8,7. 20,7. 24,14. H 3, 5, 6, 12, HI 2, 2, 9, 6, IV 6, 10, 12, — P. III 2, 7, — Ç. II 12, 9, IV 7, 52, 10, 2, 11, 1, 15, 12, VI 4, 1, 13, — G. III 4, 28.

c. anu A. III 12, 13.
 c. apa P. III 10, 23.

c. ava Å. I 24, 15. III 12, 10. IV 4, 9. — P. I 1, 4. 16, 15. II 7, 8. 16, 4. — C. IV 12, 19. 28. — G. I 2, 19. II 7, 9. III 2, 39. 5, 13. 8, 5. IV 3, 22, 28. 8, 4. 5.

c. ud P. I 8, 7. 17, 6. II 2, 15. — Ç. VI 5, 6. — G. IV 8, 3.

e. pari A. I 5, 1. II 8, 1.

c. pra P. II 6, 28. — G. II 9, 10, 11, 18. 10, 20. IV 10, 9.

c. prati A. I 24, 14. — P. I 3, 16. — Ç. VI 3, 4.

e. sam Å. I 15, 8. — P. I 4, 16. II 8, 8. — Ç. III 6, 1. 7, 1.

ikṣaka A. I 8, 7. — G. II 2, 14.
/ id A. III 5, 6. — Ç. IV 5, 7.
ilita Ç. II 10, 7.

ipsu P. II 5, 43.

V îr Å. II 10, 16. — P. I 4, 16. c, ud Å. II 4, 6. IV 2, 18. — Ç. I 19, 1. IV 18, 11.

irina G. II 1, 4. irts (rdh) P. I 5, 8.

Vîç Ç. I 22, 7. içâns À. IV 8, 19. — P. III 4, 8. 8, 6. 13, 4. — Ç. I 11, 7. içvara G. I 6, 3. III 6, 11.

u Å. I 10, 11. 12, 2. II 9, 4. III 7, 8. — P. I 4, 14. 16. 8, 10. II 2, 9. 9, 15. III 1, 6. 14, 15. — Ç. I 22, 7. III 3, 1. 7, 2. IV 6, 4. VI 4, 4. — G. I 4, 26. 6, 21. 8, 3. 12. III 8, 24. IV 1, 18.

ukthya C. III 14, 2. Vuks A. II 9, 5. - P. III 4. 4. — Ç. III 2, 8, 3, 1, 5, 3, c. abhi A. I 3, 1. - P. I 1, 2. 3. 16. 1. — Ç. I 7. 8. 8, 16. IV 18, 4. - G. I 1, 9. 2, 6. 7, 26. 28. 111 7, 15. 10, 31, 1V 3, 29, 9, 16, 19, c. ava P. I 4.3. II 17, 8. -C. 1 5, 3, V 1, 7. e. nis P. I 3, 19. c. pari P. I 1, 4. II 4, 3. 9. 2. — Ç. I 8, 17. II 10, 3. 5. — G. I 3, 4. 8, 2. c. anu + pari G. I 3, 11. 8, 26, c. abbi + pari G. 1 3, 5. c. pra A. I 10, 7, 11, 3, II 8, 11. 9, 7. IV 2, 10. 5, 4. - P. 1 1, 2. III 4, 9. -G. III 10. 21. nksan A. I 1, 4. — Ç. III 3, 10. ugra A. IV 8, 19. — P. I 5, 9. III 8. 6. ucea Ç. H 12, 16. uccarana P. III 16, 1. necavaca A. I 7, 1. uccais A. III 10, 3. - Ç. II 18, 2.4. — G. 1 3, 18. 5, 10. uccaistarâm-uccaistarâm Ç. IV 15, 17, nechişta Ç. IV 7, 40. - G. I 2, 30. 11 3, 22, nechişlabhāj G. IV 3, 28. ucchrayana A. IV 8, 29. nechrita Ç. IV 8, 5, uechvāsa G. IV 3, 12. V unch Ç. II 17, 1. uñchaçila Ç. IV 11, 13. uta A. I 1, 4. III 12, 17. IV 7, 15. — P. I 11, 16. 12, 4. III 2, 2. 4, 7. - Ç. 1 16, 7. 22, 7. IV 18. 1. utůla P. III 7, 1, 2, utkara G. IV 4, 31. uttama A. I 7, 15. II 6, 12. 10, 6. — P. I 2, 8. 7, 2. 16, 9.

H 6, 15. HI 8, 13. — Ç. I 11, 2. H 7, 23. 11, 8. HI 9, 4. 10, 2. 14, 1. V 2, 4. — G. H 1, 10. HI 4, 23. 5, 23. IV 3, 20. 6, 9. 7, 36. uttara Å. I 7, 18. 8, 3. 10, 14. 16. 21. 14, 3. 20, 10. H 8, 6.

ttara A. 1 7, 18. 8, 8. 10, 14.

16. 21. 14, 3. 20, 10. II 8, 6.

10, 3. III 2, 2. 12, 4. 5. IV 2,

15. 5, 6. 8. 9. 6, 7. 8. 8, 20.

— P. 1 4, 6. 16. 16, 14. 21.

II 6, 22. III 2, 6. 3, 5. 4, 13.

14, 4. — Q. I 7, 4. 9, 7. 13,

3. 15, 4. II 2, 11. 5, 8. 12,

14. III 3, 6. 10, 1. IV 15, 5.

18. — G. I 3, 9. 10. 4, 4. 5,

3. 7, 4. 13. 8, 11. II 1, 10. 2,

7, 9, 19. IV 1, 15. 2, 8. 9. 39.

7, 22. 8, 25.

uttaraghrta G. II 7, 9.

nttaratas Å. I 2, 9. 3, 1. 11, 2. 17, 2. 15. 20, 2. 24, 18. II 5, 2. IV 2, 16. 6, 10. 8, 27. — P. I 3, 22. 7, 1. 8, 4. 11, 1. II 1, 12. 16. 3, 3. 6, 9. 9, 7. 17, 6. 16. III 2, 6. 7. 4, 5. 17. 8, 11. — Ç. I 7, 7. 8, 8. 9, 6. 13, 10. 28, 6. 17. II 7, 2. 14, 17. III 2, 6. 7. IV 17, 5. — G. I 3, 3. 7, 9.17. 8, 4. II 8, 3. 11. 9, 5. III 4, 8. 7, 21. IV 7, 41. 10, 1.

uttarapaçea Ç. I 9, 5. uttarapaçeima Å. IV 2, 12. uttarapurastât Å. I 7, 3. 10, 18. IV 4, 8.

uttarapārva P. III 5, 2. uttaraloman A. I 8, 9. — G. II 3, 3.

uttaraçânti Ç. VI 2, 7.
uttarâpara A. III 7, 4. — P. II
9, 10. — Ç. II 9, 1.
uttarârdha A. I 10, 21. — Ç.
VI 1, 11. — G. I 8, 11. 14.
uttarâsanga G. I 6, 21.
uttarîya P. I 4, 13. 16, 24. II
5, 17. 6, 21.

uttariyatâ G. I 2, 21.

uttareņa A. IV 2, 15. uttana A. I S, S. - C. I 13, 2. - G. II 2, 16. IV 3, 18. 19, 20, utthàna P. I 16, 23. III 10, 6. — Ç. 1 24, 12. 25, 1. IV 18, 11. VI 4, 11. utpavana A. I 3, 2. utpâta P. II 11, 2, - Ç. IV 7, 2, 52, utsanga C. I 16, 8, 22, 10, V 7, 3. utsarga A. III 5, 13. - P. II 10, 25. III 9, 1. - Ç. III 11, 1. IV 5, 17, 15, 21, V 11, 1, utsarjana A. III 5, 23. utsådana Ç. IV 7, 43. utsecana G. III 3, 12. ud P. 1 2, 8. H 6, 15. HI 2, 14. - C. I 15, 20. IV 6, 4. V 2, 4. — G. III 4, 23. uda<sup>0</sup> s. udakamandalu, udakumbha, udadhana ff. udak (zu udañe) A. I 3, 1. 10, 12. III 2, 2. - P. I 8, 10. — Ç. I 8, 20. — G. II 9, 25. 10, 34. III 10, 25. 34. IV 1, 7. udaka A. I 6, 1. 17, 6. 24, 30. II 8, 5, 12, 9, 8, III 7, 3, IV 2, 10. 4, 10. 5. 4. 6, 7. 14. -P. I 3, 5, 26. II 1, 6, 23, 11, 4. 12, 2. III 10, 13, 21, 24, 28. 44. 46. 14, 15. — Ç. I 24, 3. IV 3, 4. 14, 1. 2. VI 2, 4. -G. 11, 2. 3, 1. 11. II 9, 4. 11. III 1, 27, 29. 2, 10, 28. 3, 8. 12. 7, 12. 13. 8, 21. 10, 29. IV 2, 28, 35, 5, 28, 10, 18, 19, udakakarman P. III 10, 1. 7. udakamandalu G. I 6, 21. udakanta P. III 10, 10. udakartha P. II 8, 6. udakumbha A. I 7, 8, 6, 20, 22, 21. - P. I 8, 3. II 6, 9. III 10, 54. — Ç. 1 6, 2. 13, 5. III 4, 3, IV 15, 5. - G. II

1, 13. III 9, 7.

udaktůla G. IV 5, 16. udakpadi G. III 10, 26. udakpåd A. 1 11, 10. udakpravaņa G. III 9, 14. udakya Ç. IV 7, 47, 11, 6. udakçiras G. II 8, 2, 10. udaksamstha A. I 10, 17. 18, 6. - Ç. I 7, 6, 8, 5. udagagra A. I 24, 8. II 8, 15. - C. I 8, 21. 27, 9. - G. I 7, 24. II 6, 2, 10, 7, 3, 8, 9, 11. 9, 8. 10, 16. 17. 35. 36. III 4, 10, 9, 13, ndagayana A. I 4, 1. - P. I 4, 5. — Ç. I 5, 5. II 11, 5. — G. I 1, 3, III 3, 10. udagdvára Ç. VI 2, 6. — G. IV 7, 16. udanmukha A. II 3, 7, 12. IV 2, 7. — Ç. IV 8, 2. 12, 25. VI 3, 2. — G. II 1, 13. 2, 2. IV 2, 33. udañe A. I 11, 5, 24, 25, IV 1, 1. 4. 10. 8, 28. — P. I 8, 1. - C. IV 8, 2, VI 5, 6, -G. I 1, 9, 2, 5, 7, 8, 27, 9, 1, H 8, 2, 5, 10, HI 3, 15, 4, 9, 33. 10, 15. IV 7, 3, 16. 8, 2. 14. 9, 3, 10, 6. udadhàna G. I 4, 9. ndadhárá P. II 14, 19. udapâtra A. III 5, 11. - P. I 11, 1. 4. 16, 22. H 9, 16. 14, 18. III 2, 7, 4, 5, — Ç. I 22, 13. II 17. 2. IV 1, 3. 3, 4. 17, 4. V 9, 2. — G. 11 5, 5. IV 3, 5, 6, 26, 4, 15, udapāna P. II 7, 6. — G. III 5, 13. ndapesam P. I 13, 1. 14, 3. udamantha Ç. III 2, 4. udaya A. IV 6, 2, 17. - Ç. VI 3, 4. — G. I 1, 28. udara A. III 8, 18, IV 3, 10. -Ç. I 19, 6, 22, 14. udalākāçyapa P. II 13, 2.

udici (loc.) G. III 7, 15, udumbara A. II 8, 11. 22, 8. III 2, 1. 5. IV 17, 3. - G. IV 7, 22, 23, 24. udgatr A. I 23, 3, 11. uddie f. A. II 4, 14. uddeça G. III 5, 1. uddharana P. III 11, 4. udbāhuka A. IV 1, 9. udvahana P. I 10. 1. udváha Ç. II 13, 3. udvecam G. III 7, 8. V und A. I 17, 7. 18, 4. - P. II 1, 9. — Ç. 1 28, 8. — G. H 9, 12. c. sam P. II 1, 21, undana P. II 1, 14. - G. II 9, 20, unnayana A. I 14, 1. - P. I 4, 2. - C. 1 22, 1. V 7, 1. unnipa (?6ya?) C. IV 14, 4. unmardana A. III 8, 1. upa P. III 4, 4, - G. III 4, 29, upakanisthika A. I 3, 3. IV 5, 5. 6, 11. — C. I 8, 21. — G. 1 6, 14. 7, 25. II 6, 11. 7. 19. upakarana Ç. I 22, 6. upakrama Ç. IV 15, 21. I 1, 23. IV 2, 16, 22. upagrhya C. V 2, 5. upagohya P. II 6, 10. upaghátam P. II 14, 13, 22. -C. IV 15, 11. 19. VI 2, 11. - G. 1 8, 2, 9, 26, IV 2, 39, upacâra A. II 5, 15. 4, 6. — G. IV 3, 36. upatapa A. IV 8, 40. upadeça P. II 13, 5. upadrastr A. 1 23, 5, upanayana A. I 4, 1, 15, 8. -P. I 4, 2. — C. I 5, 2. II 11, 2. - G. I 9, 28. III 1. 10. 3. 2. upanisad A. I 13, 1. - Ç. VI 4,5. upaniskramaņa P. III 2, 4. правеуа Ç. II 1, 26.

upaparvan Ç. VI 1, 11. upapāda Ç. IV 19, 2. — G. I 4, 14. upabarhana Ç. I 12, 4. upablit A. IV 3, 3. upamûla G. 1 5, 17. upayamana P. 1 1, 4. 9,1. uparama C. IV 7, 1. upari A. III 8, 6. - C. IV 12, 10, upariçayya G. III 1, 18. uparișțăt P. I 2, 9, 16, 15. III 8, 11. — C. I 7, 7. 12, 13. II 12, 5. — G. 1 9, 27. II 10, 19. IH 8, 15. upariståddaiksam G. IV 5, 13. uparodha P. II 17, 6. úparyásana P. II 5, 12. upala A. IV 3, 18. upalambha G. II 8, 24. upavasatha G. I 5, 13. 6, 11. upavata A. III 8, 4. upavåsa A. 1 10, 2. — Ç. II 7, 29. 17. 8. upavita Ç. II 2, 3, 13, 3, 6. upavititva A. IV 7, 13. upavitin A. III 2, 2, 7, 3. - C. IV 9.3. upavira P. I 16, 23. upaveçana C. V 5, 1. upacruti P. I 16, 23, upasañcara G. IV 2, 7. upusadya Ç. III 7.3. upasarga G. III 3, 18. upasecana P. III 3, 11. upastarana A. I 24, 13. II 3, 3. Ç. I 13, 16. upastha A. I 17, 3, III 2, 2, 7, 2. 8, 14. IV 3, 12. - P. I 5, 11. 14, 5. III 3, 5. 14, 6. - Ç. I 19, 2. IV 8, 10. -G. H 1, 10. 4, 7. 5, 9. upasthána A. III 7, 2. IV 8, 24. - P. III 4, 9. - C. IV 13. 3. 5. — G. IV 6, 12, upasparçana Ç. IV 9, 2. — G. III 1, 27, 29, 2, 10, 3, 34.

upahâsa P. I 11, 6. — G. III 5. 8. upahūta C. III 7, 2. upámen A. III 10, 4. — Ç. II 18, 2. 3. — G. I 3, 18. upamenvaja A. I 10, 4. upâkaraņa A. II 4, 13. III 5, 1. — P. III 11, 2, 5. — C. IV 5, 1. — G. III 3, 1, 16. upākarman P. II 10, 1. IV 5, 15, 17. upáñjana Ç. I 15, 3. upánah A. III 8, 1. 19. - P. H 6, 30, 32, — Ç. III 1, 10. 18. — G. I 2, 24. III 1, 25. 4, 26. 5, 12. upávarohana Ç. V 1, 7. ubha A. 1 7, 20. III 8, 2. — P. I 9, 5. II 11, 12, 13, 7. III 4, 8. 13, 3. — Ç. I 3, 15. 17, 9. II 3, 1. 16, 2. — G. I 8, 22. 25. II 3, 15. 8, 21. 9, 21. III 2, 48, IV 10, 11, 19. ubhaya A. I 7, 5. III 8, 5, 10, 12. — P. II 5, 35. 17, 7. G. I 6, 21. IV 5, 17. ubhayatahphala G. II 6, 6. ubhayatas A. I 6, 1. 2. 3. 4. III 10, 11. — Ç. I 6, 5. 8, 21. 16, 8. - G. I 4, 7. III 3, 11. ubhayatahsasya A. I 5, 5. ubhayatra A. I 9, 7. - G. III 3, 12. uras A. IV 3, 5, 27. uruvyacas A. III 10, 6. II 18, 3. urvarà P. II 7, 15. 17, 9. ulúka P. II 11, 6. - Ç. V 5, 1. ulukhala A. IV 3, 14. — P. I 16, 28. — Ç. II 14, 11. G. 1 7, 1. III 7, 8. IV 2, 9. ulka P. II 11, 2, 14, 11. ulkāpāta G. III 3, 18, ulmuka A. I 11, 6. III 10, 11. — G. III 10, 22. IV 3, 3. 29. 4, 10.

V us

c. upa A. II 4, 9. usas P. II 9, 8, III 3, 5. ustra P. III 15, 5. usņa A. I 17, 6, 17, III 8, 9. — P. II 1, 6, — C. I 28, 7.9, — G. I 2, 22. II 9, 4, 11. III 4. 11. usnisa A. III 8, 1, 21. — P. II 6, 25. — C. H 12, 15. III 1, 18. uspîşîn Ç. H 12, 12. usra A. II 10, 5. - Ç. I 15, 5. 8. usriya Ç. III 10, 3. ûdhas A. II 10, 6. - Ç. III 9, 3, 12, 5, ûna A. II 2, 3. - P. II 4, 8. 16, 3, úru A. III 8, 15. IV 3, 13. 6, 3. — P. I 3, 25, 4, 16. ůrj (f.) A. I 7, 19. 16, 5. II 4, 14. 10, 6. — P. I 8, 1. 19, 2. III 3, 6. 4, 13. — Ç. 1 8, 20. 14, 6. 27, 7. III 7, 2. — G. IV 3, 26. årja Ç. II 6, 1. ürjasvant P. III 4, 4. ûrjâvant P. I 15, 6. — Ç. I 22, 10. - G. II 7, 4. ůrji P. I 15, 6. — Ç. I 22, 10. ůrnásůtra Ç. II 1, 17. ürnästukä A. 1 7, 16. ûrdhya A. I 8, 10. 14, 4. 19, 8. 21, 7. 22, 15, 19. III 10, 3. IV 5, 1. 8, 13. — P. I 11, 10. 15, 4. II 5, 38. III 3, 1. 12, 7. — Ç. 1 7, 7. 22, 8. 24, 13. 25, 11. II 1, 9. III 12, 1. IV 1, 5. 18, 13. VI 2, 1. — G. I 1, 23. 3, 13. 9, 24. II 5, 7, 7, 5, 23, 8, 6, 10, 5, 111 1, 33. 5, 1. 10, 9. 18. IV 3, 1. 4, 17. 5, 1. 7, 41. 42. 8, 3. ardhvajňu C. I 10, 8. årdhvadeça G. II 2, 15.

ürdhvägra Ç. I 8, 21.

ûrdhvâiiguli À. I 21, 7. — Ç. II 3, 5.

ůrmi Ç. I 15,20. 28,6. IV 18,4. ůvadhya Å. IV 8,28. — P. III 8,12.

ûşara Â. II 7, 2. — G. IV 7, 8. V ûh G. II 5, 4.

c. apa G. IV 8, 14.

c. sam + upa A. III 12, 1.

c. pra G. II 9, 16.

c. vi Å. I 14, 4. — P. II 6, 17. — Ç. I 10, 8. — G. II 3, 24.

c. pari + sam Å. I 3, 1. 20, 11. - P. I 1, 2. II 4, 2. -C. II 10, 3. - G. I 1, 9. 3, 1. IV 5, 5.

rkças G. II 10, 39.

rganta G. IV 5, 28.

rgveda P. II 10, 4. — Ç. I 16, 3. 24, 8.

re f. Å. I 1, 3. 7, 6. 8, 9. 12, 3. 23, 6. 25. II 1, 4. 9, 9. 10, 4. III 3, 1, 2, 3, 7, 7. 9, 2. 10, 6. IV 6, 10. 18. — P. I 3, 21. 6, 3. 16, 9. II 6, 13. 11, 12. — Ç. I 1, 11. 13, 4. 21, 3. 24, 2. II 8, 1. 13, 8. 14, 26. III 10, 3. IV 5, 3, 8. 6, 5. 13, 3. V 3, 3. 5, 2. 9. 6, 2. VI 2, 5. — G. I 6, 19. II 1, 18. 2, 15. 3, 12. 4, 1. 5, 9, 10. 6, 3. 11. 7, 6. 7, 14. 21. III 2, 48. 3, 32. 9, 7, 18. IV 6, 7, 7, 34. 10, 7.

rjişin A. I 15, 3. — P. I 18, 5. rju Ç. IV 4, 8.

rna G. IV 4, 26.

rta A. I 5, 4, II 9, 2. — P. III 3, 5. 4, 6. — Ç. III 8, 4. V 8, 4. VI 4, 7. — G. I 3, 17. II 1, 7. 4, 3. 10, 37.

rtayant A. 1 24, 15.

rtavari Ç. I 28, 6.

rta A. I 7, 19. II 2, 4. 4, 12. 14. — P. I 8, 1. 11, 7. II 11, 2. III 2, 2, 3, 5, — Ç, I 14, 6, 19, 1, II 14, 8, III 13, 5, IV 5, 17, 11, 17, 18, 1.

rtudevata G. III 10, 3. rtumati G. II 5, 8.

rtvij Å. I 6, 2. 23, 1, 2, 6, 21, 24, 1. — P. I 3, 1, 3. III 10, 46. — Ç. II 15, 5. — G. I 9, 8. IV 10, 24.

rddhi A. IV 4, 4. V rdh (Des. s. îrts).

c. sam Å. I 8, 8, 10, 23, II 7, 7, — P. II 17, 9, — Ç. II 1, 30, 10, 4, 17, 4.

rdhnuka A. IV 7, 25.

rannuka A. IV 7, 25.
rsabha Â. I 1, 4. 14, 9. II 6, 13.
IV 8, 10. — P. III 3, 5. —
Ç. I 22, 18. — G. III 6, 12.
rsi Â. I 1, 4. 7, 22. 8, 11. 22,
16. III 4, 1. 2. 5, 4. 22. 9, 1.
— P. I 16, 6. II 10, 9. 19.
12, 2. — Ç. II 7, 12. 18. 20.
23. 27. IV 5, 15. 6, 6. 9, 3.
VI 1, 1. 6, 16. — G. III 3, 15.
rsidaivatachandâmsi Ç. II 7, 19.

eka A. I 3, 9. 10. 4, 2. 6. 7. 5, 4. 7, 15. 8, 11. 9, 3. 13, 6. 21, 1. 23, 2. II 1, 15. 4, 2, 12. 5, 6. 10, 7. III 5, 6, 8, 9, 17. IV 1, 8. 2, 3, 7, 3, 7, 9, 16, 23, 24, 4, 10. 7, 2. 4, 29. 8, 5, 14. — P. I 2, 2, 5, 4, 4, 10, 11, 5, 1, 12. 8, 1. 4. 14, 4. 15, 8. II 2, 13. 3, 4. 5, 7. 8. 6, 3. 6, 10. 22. 10, 25, 14, 11, 17, 11, III 3, 5. 9, 9. 10, 9. 30, 33, 49, 52, 55. 12, 7. 14, 11. — Ç. I 1, 4. 7. 9. 3, 8. 12. 16. 4, 2. 5, 4. 7, 5, 7, 13, 7, 16, 8, 22, 5, 28, 10. II 2, 2, 10, 8, 11, 4, 8, 12, 7. 17. 14, 23. IV 1, 9. 3, 5. 5, 3, 7, 9, 8, 6, 17, 12, 12, VI 3, 8. 4, 2. 5, 6. — G. I 4, 22. 23. 24. 5, 3. 7, 16. 18. 8, 17. 21. 9, 8. II 1, 7. 9. 13. 2, 11. 3, 17, 21, 5, 7, 9, 27, 10, 25, III 1, 30. 2, 4, 47, 62, 3, 11. 13. 5, 25. 33. 9, 22. IV 4, 8. 5, 2, 7, 8,

ekakapâla A. II 1, 4. - P. II 14, 3. 10. — G. III 10, 12. ekaklitaka A. III 8, 8.

ekagrāmiņa Ç. II 16, 3.

ekachandasya G. IV 9, 4.

ekatas P. I 19, 5.

ekatya Ç. I 1, 13.

ekadâ G. 1 5, 9.

ekadeça G. I 2, 21. III 2, 58. ekadravya A. IV 7, 10.

ekadhánya G. III 2, 58.

ekanaksatra A. IV 5, 1.

ekapad A. I 7, 19. - P. II 15, 2. — Ç. I 14, 6, 26, 24.

ekapavitra Ç. IV 2, 2. ekapinda Ç. IV 2, 4.

ekabarhis A. 1 3, 10.

ekabhûyas G. IV 5,21.

ekamanas P. I 8, 8. - Ç. II 4, 1. ekamûla A. I 22, 21.

ekarâtram P. II 11, 9. III 10,

4. 45.

ekavarna A. IV 2, 6. - P. III 9, 6. — Ç. III 11, 7.

ekavastra P. III 10, 18. - Ç. IV 12, 22. — G. III 2, 58.

ekavásas G. III 1, 31.

ekavimçati A. I 17, 4. - Ç. I 1, 14. - G. II 9, 4.

ekavrata A. I 21, 7.

ekaçûla G. IV 1, 2.

ekasviştakıt A. I 3, 10.

ekaksarya G. IV 8, 10.

ekājya A. I 3, 10.

ekādaça(î) A. I 19, 3. — P. III 10,48. — Ç. II 1,4. — G.

II 10, 2.

ekādaçan A. I 11, 12. — P. II 2, 2.

ekarghya Ç. IV 2, 3.

ekāstakā P. III 3, 5. - G. IV

ekâha A. I 23, 4. IV 4, 26. -C. IV 7, 5.

ekaika A. 1 11, 14, 24, 7, IV 5, 5. 7, 2. — Ç. I 15, 6. II 7, 20, 25. — G. I 4, 7. IV 6, 5. 8, 2,

ekaikaças G. IV 2, 27. 10, 5. ekoddista A. IV 7, 1. - Ç. IV 2, 1.

Vej P. I 16, 1.

etat A. I 1, 4. 2, 4. 3, 10. 4, 4. 6, 1, 7, 12, 21, 10, 15, 25, 26, 11, 7, 11, 12, 3, 14, 3, 17, 5, 18, 1. 20, 7. 22, 22, 23, 20, 24. 25. 24, 7. II 3, 12. 4, 10. 13. 14, 5, 9, 6, 6, 7, 6, 8, 1, III 1, 4. 2, 2. 3, 4. 5, 10. 19. 20. 21. 23. 6, 4. 8, 1. 9, 3. 5. 12, 14. IV 1, 15. 19. 2, 1. 3, 1. 4, 8, 14, 5, 7, 7, 17, 8, 32, 35, 40. — P. I 1, 5. 3, 8, 31. 4, 12, 14, 16, 5, 4, 6, 7, 1, 8, 1, 5. 7. 9. 10, 2. 11, 4. 5. 14. 3. 5. 16, 9, 21. II 1, 23, 4, 5, 9, 10. · 10, 10. 14, 14, 22. 15, 8. III 1, 6. 3, 5. 4, 8. 8, 11, 14, 15. 9, 6, 10, 21, 34, 12, 11, 13, 5, 6. 14, 13. 15. 15, 4. — Ç. I 1, 14. 2, 8. 3, 2. 9, 12. 10, 5. 11, 1. 6. 12, 12, 13, 15, 3, 4.6. 8. 10. 16, 8. 24, 7. 25, 4. 28, 19. II 3, 1, 4, 6, 7, 19, 26, 27. 10, 4, 8, 12, 9, 13, 13, 7, 14, 4. 5. 18, 3. III 10, 3. 11, 14. IV 1, 4, 7, 3, 8, 5, 10, 7, 52. 54. 11, 7. 13, 4. 14, 5. 15, 13. 16, 3. 17, 5. VI 2, 5. 3, 8. 13. 14. — G. I 1, 10. 2, 10. 3, 15. 4, 12, 15, 20, 23, 24, 28, 5, 12, 13. 6, 1. 5. 6, 21. 7, 15. 27. 8, 10. 19. 28. 9, 1. 7. 15. 24. 11 1, 11, 18, 2, 15, 16, 3, 12, 5, 9, 7, 6, 7, 14, 21, 8, 13, 15, 9, 3. 18. 19. 22. 10, 13. 111 1, 27. 2, 48, 55, 8, 13, 32, 34, 5, 2, 19. 21. 37. 6, 8. 7, 13. 17. 21. 8, 22. 9, 3. 4. 6. 7. 11. 18. IV 1, 21. 2, 35. 3, 8, 13, 24. 4, 28. 30. 5, 27. 6, 15. 7, 26. 9, 4.

ena A. I 7, 19, 10, 7, 11, 10. 12, 3, 17, 8, 9, 19, 9, 20, 9, II 1, 6, 13, 4, 13, 8, 16, 9, 6. HI 9, 3, 12, 12, 13, IV 1, 3, 2, 14, 4, 2, 3, 4, 10, 8, 22. — P. I 3, 8, 31, 4, 12, 14.16, 7, 1, 8, 1, 5, 7, 9, 11, 4, 5, 14, 5, 16, 8, 18, 19, 5, H 2, 15, 19, 21, 3, 2, 5, 40. III 10, 11. 22. — C. I 28, 12. 14. H 1, 10. 2, 4. 6, 6. 12, 2. 15, 10. III 1, 14. 2, 5, 6, 8, 9, 6, 2, 12, 3, 13, 2, IV 15, 20. VI 3, 5. - G. I 5, 26. 7, 23.26. 8, 20.28. H 3, 4.12. 5, 6. 9, 14. 15. 10, 6, 7, 27, 33, 37. III 2, 39. 4, 30. 10, 25. IV 10, 3. etatprabbrti G. II 1, 24. 3, 6.

III 4, 20, 8, 3, 10, V edh P. I 6, 2, edha Ç. II 10, 4, edhase Ç. V 1, 8.

eva A. I 1, 4. 7, 3. 4. 11, 5. 11. 15, 7. 21, 3. 23, 3. 7. II 1, 15. 4, 11. 5, 2, 8, 2, 16. III 2, 2, 3, 2. 5, 21. 6, 2. 8, 2. IV 4, 7. 8. 6, 5. 7, 4. 21. 8, 40. — P. I 1, 5. 3, 29. 30. 31. 8, 20. 10, 1. 15, 8, 16, 2, 18, 7, II 3, 7. 7, 4. 8, 8. 10, 10. 17, 3. III 4, 4, 6, 4, 7, 3, 8, 15, 9, 6. 10, 3, 15, 26, 12, 11, 13, 6, 15, 4. 16. — Ç. I 3, 9. 7, 5. 10, 9. 11, 6. 12, 13. 13, 14. 15, 19. 16, 12. 24, 7. 25, 4, 10. 28, 19. II 4, 3, 5, 7, 12, 2, 7, 13. 14. 14, 5. 15, 3. 10. 16, 1. 3. 5. III 3, 1. 11, 10. 12, 3. 14, 6. IV 12, 30. V 5, 8. 9, 5. VI 1, 1. — G. I 1, 5. 16. 18. 20. 21. 23. 2, 1. 29. 30. 3, 8. 9. 10. 11. 4, 3. 13. 15. 17. 20. 21. 23, 24, 26, 28, 29, 30, 5, 8, 12, 13. 26. 6, 5, 6, 7, 11, 13, 21, 8, 2, 3, 10, 11, 18, 22, 7, 21. 25. 27. 9, 7. 8. 15. 16. 17. 21. 26. II 1, 7. 3, 5. 4, 3. 7, 5. 16. 18. 8, 6. 9, 18. 20. 22. 10, 7. 13. 36. 43. III 1, 8, 10. 2, 54. 6, 4. 5. 13. 8, 19. 22. 9, 2. 4. IV 1, 6. 16. 18. 22. 2, 11. 14. 30. 36. 3, 3. 6. 8. 13. 24. 26. 4, 6. 30. 6, 15. 7, 26. 9, 9. 10, 17.

evamrūpa G. III 2, 22. evamvid Å. IV 4, 7. 8, 29. — P. I 11, 6. evamvidha C. I 2, 7, 8.

evamjātiya G. H 1, 20. evam Å. I 13, 4. 17, 15. 22, 21. 23, 18. 25. H 5, 10. HI 7, 5. 10, 8. IV 2, 10. 4, 2. 3. 4. 8, 22. — P. I 2, 9. 7, 4. 11, 10. 16, 22. H 1, 13. 4, 2. 3. 4. 5, 31. HI 2, 15. 10, 14. 39. 11, 5. — Ç. I 12, 6, 13. 14, 2. 3. 19, 5. 25, 10. 28, 16. 17. H 6, 1. 7, 18. 20. 9, 3. 10, 8. HI 2, 7. IV 2, 7. 3, 7. 15, 14, 19.

32. 42. 49. III 7, 15. 8, 17. 24. 9, 20. IV 8, 22. evamanta Å. III 4, 1. — Ç. IV 9, 3.

V 9, 6. VI 4, 6. 6, 6. 7. 8. —

G. I 2, 2, 3, 3, 13, 6, 11, 7,

28. 9. 23. II 2, 10. III 2, 29.

evameva G. II 3, 11. 8, 23. IV 1, 16. 2, 36. 3, 7. 9, 14. 25. evam-evam Ç. II 7, 18. evà Ç. VI 4, 4.

eva Ç. VI 4, 4. ehas A. II 6, 8.

aida G. I 9, 17. aineya A. I 19, 10. — P. II 5, 17. — Ç. II 1, 2. — G. II 10, 9.

aitareya A. III 4, 4. — Ç. IV 10, 3. VI 1, 1.

aindra P. II 15, 2. 16, 2. III 3, 2. — Ç. II 3, 2. 14, 7. 15, 7. IV 16, 1. — G. I 8, 24. III 2, 48, 51. aindrágna Ç. II 15, 9. IV 19, 3. — G. I 8, 24. 9, 12. III 8, 9.

oṃkâra Ç. H 5, 11. IV 8, 12. 9, 3. VI 3, 12. — G. H 10, 40. ojas Ā. H 6, 3. 10, 6. — P. I 3, 25. — Ç. I 6, 5. 17, 7. 27, 7. HI 3, 5. VI 6, 16.

odana Å. I 16, 4. 22, 12. II 4, 4. 5, 2. — P. III 15, 23. — Ç. I 22, 5. 27, 5. — G. IV 1, 6. 2, 14. 6, 13.

om Å. I 14, 4. 24, 31. 32. III 2, 3. 4, 1. 5, 12. 10, 7. IV 7, 30. — P. I 3, 28. II 10, 18. — Ç. I 24, 8. II 5, 11. 18, 2, 4. IV 8, 13. — G. I 3, 18.

oṣadhi Â. I 2, 4. 13, 5. 17, 8. II 7, 3. III 2, 2. 3, 4. 4, 1. 5, 2. IV 1, 13. — P. I 5, 10. II 1, 10. 10, 2. III 1, 4. 4, 8. — C. I 11, 2. 12, 9. 28, 12. IV 5, 2. 9, 3. — G. I 4, 9. 7, 22. 9, 16. II 6, 8. 9, 14. III 2, 35. IV 7, 4, 10, 6.

oşadhî P. I 13, 1. 16, 6. II 2, 21. — Ç. II 14, 12. oştha G. III 4, 29. oşthya P. III 16, 1.

audaka G. II 2, 15. audavâhî Å. III 4, 4. — Ç. IV 10, 3.

andumbara Å. I 19, 13. — P. I 15, 4. II 5, 27. 6, 17. 10, 13. III 4, 9. — Ç. II 1, 20. V 10, 2. — G. II 7, 4. 9, 4. 13. 15. III 6, 5. IV 9, 2. audgåhamåni G. III 10, 7. 13.

aupanişada Ç. II 11, 12. — G. III 1, 28.

aupavasathika G. I 5, 26. 6, 1. 3. 4.

aurpa G. II 10, 8.

aurpa G. II 10, 8.

auçanasa A. III 12, 16.

kamsa Â. IV 6,19. — G. I 3, 8. 7, 2. 9, 7. II 9, 4. 11. III 2, 35, 45. IV 1, 8. 10. 2, 28. 39. kakupkåram Ç. III 4, 5. VI 3, 12. kakṣa Â. II 4, 9. — Ç. III 14, 5. — G. I 2, 2. 3. IV 1, 21. kaūkata P. II 14, 15. kaṭa P. I 5, 2. — G. II 1, 20. 22. 23.

kapa G. IV 7, 4. kapa G. IV 6, 14.

kantaka P. I 14, 4. — Ç. I 20, 3. — G. IV 7, 4.

kantakin Â. II 7, 5, IV 1, 14, kantha Â. III 8, 21. — Ç. I 22, 10.

kanthya P. III 16, 1. kanduy Ç. IV 12, 18. katama G. II 8, 13. katham G. I 9, 13. kathâ Â. IV 6, 6.

kad A. IV 8, 23.

kanikradat A. III 10, 9. kanistha A. IV 2, 9. 4, 12. —

P. III 2, 6, 10, 23, kanî Å, I 4, 8, kanyalâ G. II 2, 8.

kanyâ Â. I 5, 2. 6, 1. 7, 13. — P. I 6, 2. — Ç. I 6, 4. 6. 11, 1. 2. 4. 12, 11. 15, 9. 18, 3. 28, 22.

kapardin Ç. V 6, 2. kapâla À. H 1, 4. IV 3, 5. 5, 10. — P. H 7, 12. H 14, 3. 10. — G. HI 7, 7. 10, 11. 12. kapiñjala P. I 19, 8.

kapucchala G. II 9, 18.

kapusnikā G. II 9, 12, 14, 19, kapota A. III 7, 7. — Ç. V 5, 1, 2.

V kam Å. I 7, 3. II 4, 6. III 6. 4. — P. I 14, 5. 16, 8. II 14, 19. — G. I 1, 19. 6, 4. 10.

kamandalu G. I 6, 21. kambûka G. IV 9, 15 karana P. I 6, 2. II 1, 22. III

10, 50, 16, 1. — G. I 1, 12. H 7, 1. 8, 8. 9, 1. III 1, 2. karambhin G. III 3, 6. karkandhu Ç. IV 19, 2. karna A. I 15, 2, III 6, 7, IV 3, 8. — P. I 3, 25. 16, 6. 18. 5. II 6, 19. III 16, 1. — Ç. I 24, 9. III 8, 6. IV 12, 22, V 5, 11. — G. I 2, 8. III 3, 34, karnavestaka P. II 6, 26, kartr A. I 11, 8. 9. IV 2, 10. 19. 6, 13. — P. III 4, 8. — G. II 8, 10. karman A. I 4, I, 6, 2, 10, 23, 22, 2. 23, 5. II 1, 1. 2, 1. III 7, 2. 8, 6, IV 6, 1. — P. I 1, 1. 2, 11. 5, 8. 10. II 3, 2. 14, 1. 17, 9, 17, 19. III 2, 1. 10, 1. 7. 25. 12, 8. — Ç. I 2, 1. 7. 10, 1. 7. 14, 11. 28, 18. II 4, 5, 16, 1, III 4, 1, IV 5, 16. 13, 1. 2. V 10, 4. VI 1, 6. — G. 1 6, 7, 16, 9, 28, 29, II 1, 11. 6, 8. 10, 34. III 10, 2. IV 5, 23, 8, 1, 10, 17, 19, karvara Ç. V 8, 2, karşû A. II 5, 6. - P. III 3, 11. - G. IV 2, 16, 18, 19. 21. 22. 3, 3. 5. 6, 8, 13. 18. 24. 4, 8. karhicit Ç. I 10, 8. V kal c. pra G. III 6, 1. c. anu + sam A. IV 2, 8. kalaça A. II 1, 2. 9. 8, 16. -P. III 4, 4. — C. III 2, 9. - G. II 1, 13. kalahin A. II 7, 11. kalpa A. I 11, 1. II 4, 13, 5, 3. III 3, 1. 2. 3. 5, 15. — P. II 6, 7. 10, 14. III 9, 10. — C. I 1, 13. 9, 19. II 11, 2. 14, 2. IV 1, 13. 7, 53. — G. I 5, 20. 6, 21. 7, 28. 8, 10. 9, 25. III 2, 54. kalmāşa A. IV 8, 5.

kalyāņa A. I 4, 1, 8, 6, 23, 22, - Ç. III 7, 4. kavaca A. III 12, 3. kavi P. II 2, 9. 11, 12. III 3, 5. — G. III 10, 22. kavyavāhana G. IV 2, 39. касуара Р. П 9, 2. — С. 28, 8. / kas c. ni A. I 15, 1. kahola A. III 4, 4. - Ç. IV 10, 3. VI 1, 1. kamsa G. IV 6, 13. kāṃsya P. I 3, 5, III 4, 9. kåka Ç. V 5, 4. kâkâtanî Ç. I 23, 1. kānks G. II 7, 17. 3, 3. 9. 13. kanda Ç. VI 6, 9. kâtyâyana Ç. VI 1, 1. kâma A. I 7,4.5. 10,23. 15,6. 16, 2. 3. 4. III 6, 2. 8, 4. 5. IV 1, 2. 3, 26. 7, 15. — P. I 3, 13. 4, 16. 9, 5. 11, 2. 19, 8-12. II 6, 23. 7, 2. 17, 3. III 12, 9. — Ç. I 14, 4. 17, 9. 27, 2, 3, 4, 5, II 2, 13, 4, 2, III 2, 2. 12, 5. 13, 2. - G. I 4, 10. II 1, 10. III 6, 3, 4, 5. IV 3, 27. 5, 15. 16. 17. 18. 30. 31. 32. 6, 10. 13. 7, 9. 10. 11. 15. 16. 17. 8, 11. 12. 18. 25. 9, 1. 6. 12. 13. 14. 15. kâmatas Ç. I 1, 7. kâmam A. I 9,6. IV 7, 5. 8, 6. - P. I 11, 8. II 5, 43. 6, 8. 7, 4. — Ç. II 7, 23, 26. G. I 3, 15. 4, 2, 28. III 8, 20. kamavarşin G. III 2, 29. kamodaka P. III 10, 46. kâmya A. I 10, 5. III 6, 1. — G. I 5, 26. 6, 3. III 8, 3. IV 5, 1, 7, 9, kārs A. III 4, 1. — P. II 9, 2. 10, 18, 17, 12. — Ç. III 8, 1. IV 8, 12. 9, 3. VI 3, 12. - G. I 9, 25. IV 1, 15. 9, 10. karin C. IV 11, 4.

kārkāriņa P. III 15, 20. Ç. III karttiki P. III 9, 3. — 11, 2. — G. III 3, 22. kårpåsa G. II 10, 8, 12. kârya A. I 23, 19. — Ç. IV 11, 9, 16, 13, 1, kála A. I 3, 9. 9, 4. 19, 5. 22, 28. IV 7, 2. 17. - P. I 2.1. 2. II 5, 36, 41, 4, 5, 6, III 10, 44. — Ç. I 1, 4. 12. 3, 2. 7. 8. 9. 11, 2. II 1, 6. 11, 13. 16, 4. IV 9, 2. V 1, 6. VI 5, 1. — G. I 1, 3. 4, 22. 23. 5, 10. II 5, 8. 6, 1. 10, 4. III 3, 13, 17, 28, IV 5, 25. kálaklitaka Ç. I 23, 1. káça G. II 10, 10. kåçyapa P. II 13, 2. kâşâya A. I 19, 11. kastha P. H 7, 16. 9, 16. — Ç. II 17, 2. — G. III 10, 31. kāsaktika G. I 2, 25. käsrti G. III 5, 35. kimvadanta P. I 16, 23. kimea A. 1 22, 15. 24, 8. — C. III 4, 10. V 2, 7. kimeana A. I 4, 7. II 3, 3. — P. I 16, 2. II 14, 5. III 10, 25. 14, 14. — Ç. III 2, 2. G. II 1, 7. kimeit A. I 12, 5, 6. - P. II 9, 16, 17, 9, III 4, 18, 15, 22, - Ç. I 2, 7. 14, 11. IV 1,

11. 7, 52. 8, 20. V 5, 13. — G. I 6, 6.

kitava A. II 7, 11. kitavi A. I 5, 5.

kim A. I 13, 3. 20, 8. 23, 21. — P. I 3, 8. II 2, 17, 19, III 15, 20. — Ç. I 8, 8, 16, 6, II 2, 4. III 2, 2. — G. II 7, 10. 8, 13, 10, 22,

V kir (kar? akārişam) s. V 2. kr. kilina G. IV 7, 8.

kinaça P. III 1, 6.

kirtay (denom.) A. IV 6, 6. c. anu Ç. I 6, 4.

c. pari P. III 12, 8. c. pra Ç. I 1, 14. kirti P. II 5, 31. III 2, 11. -Ç. II 17, 4. VI 6, 16.

kilâla Ç. III 3, 1. 7, 2. kutháriká Ç. IV 8, 11.

kunda Ç. II 7, 28. kundala A. III 8, 1. 10. III 1, 18.

kutaçeit A. III 10, 8.

kumāra A. I 15, 1. 19, 10. П 8, 16. — P. I 16, 3, 24. II 1, 5. III 4, 4. — Ç. I 7, 9, 16, 8. 24, 2. 25, 3. II 14, 21. III 2, 5. 6. 8. 9. 4, 2. — G. II 4, 7. 10. 7, 17, 19, 21, 8, 1, 2, 10. 19. 9, 8. III 2, 8.

kumaraka C. V 7, 3. kumāri A. I 5, 4. 9, 1. 15, 10. 16, 6. 17, 19. — P. I 4, 5. 6, 1. - Q. I 5, 5, 12, 1. - G.

H 1, 7, 6, 9. kumbha A. I 7, 3, 6, 20, 22, 21. II 8, 16. IV 5, 2. 6, 4. - P. I 8, 3. II 6, 9. III 4, 4. 10, 54. — C. III 4, 3. IV 15, 5. — G. I 1, 26. II 1, 13. III 9, 7.

kumbhin P. I 16, 23. kumbhi Ç. III 2, 9.

kula A. I 5, 1. 17, 1. 18. — Ç. I 1, 8. II 12, 6. 16, 4. — G. I 1, 15. 4, 24. II 3, 1.9. 9, 25. III 4, 8.

kulankula Ç. IV 12, 11. kulapati G. III 3, 30, kulya A. II 4, 13. III 3, 3. —

Ç. III 13, 2. kuça A. 1 3, 3. 14, 4. 17, 4. 8. 22, 21. II 7, 4. 8, 15. IV 6, 4. 8, 15, 22, 27. — P. I 1, 4. 14,4. II 1,10. 5,24. 6,9. 17, 13. III 4, 9. 5, 2. — C. I 8, 2. 9. 14, 17. 9, 3. 13. 13, 6. 20, 3, 27, 9, 28, 12, 13, 15, II 7, 5, 28, III 4, 3, IV 15, 5, 11. 17, 3. — G. I 2, 1. 5, 16. 7, 9. 8, 27. IV 2, 24.

kuçabhitta Ç. I 28, 6.

kuçala G. I 5, 26, 7, 7, II 1, 2. kuçalikr A. I 19, 10. - G. II 9, 25, 10, 7,

kuçendva P. III 7, 3.

kusumbhaka A. III 5, 7. - C. IV 5, 8.

kustha P I 7, 5. kusthin A. IV 8, 4.

kusida G. IV 4, 26.

kupa A. III 9, 6, - Ç. IV 12, 28, V 2, 1,

kûbara G. III 4, 31.

kubari P. III 14, 5.

kůrkuru P. I 16, 24.

kurca P. III 8, 11.

kůrma P. I 14, 5. V kr., skr (karoti, krnoti) A. I 3, 10. 5, 4. 6, 5. 10, 23. 11, 2. 5. 12, 8. 13, 5. 14, 8. 17, 17. 18, 6, 20, 10, 22, 2, 20, 21, 24, 15. 31. 11 1, 3, 9, 3, 3, 4, 14. 5, 2. 6, 9. 12. 7, 8. 8, 9, 13. III 1, 3. 4. 2, 2. 3, 4. 5, 11. 8, 6. 21. 10, 12. IV 1, 3, 2, 22. 3, 18. 6, 1. 10. 7, 2, 18. 19. 8, 26. - P. I 1, 2, 3, 15, 18, 30, 4, 15. 8, 3. 5. 11. 11, 4. 14, 5. 16, 3. 5. 6. 16. 19. 17, 1. 2. 11 3, 2, 4, 2, 6, 12, 16, 24, 7, 3, 6, 15, 8, 5, 6, 9, 9, 16, 17, 18, 14. 15. 16. III 1, 4, 2, 2, 8, 3, 5. 6. 4, 2. 9, 4. 9. 10, 13. 14. 15, 25, 34, 42, 11, 2, 10, 11, - Ç. I 3, 10. 6, 6. 8, 21. 9, 9. 11, 5. 15, 3, 22, 16, 4, 24, 4. 7. 13. 25, 8. 28, 9. 10. II 2, 3. 4, 5, 7, 28, 10, 8, 12, 1, 5, 6.14.17. 13, 2.4. 15, 1.3. 16, 2. III 2, 1. 4, 5. 10, 1. 2. 14, 6. IV 1, 6, 3, 4, 4, 3, 8, 10. 11. 11, 9. 12, 22. 14, 1. 15, 11. 19, 2. V 4, 1. 7, 1. 2. 10, 1. 11, 2. VI 3, 8. 4, 12. 6, 9. - G. I 1, 14. 19. 2, 1. 3, 7. 4,

5. 23. 24. 25. 5, 8. 6, 10. 21. 7, 14, 16, 21, 8, 26, 9, 13, II 1, 1, 3, 19, 6, 8, 8, 1, 9, 9, 9, 25. 26. 10, 7. 17. 34. 41. 1, 3. 2, 35, 43, 3, 8, 4, 3, 12, 6, 5, 6, 7, 9, 13, 22, 9, 4, 10, 5. 28. IV 1, 9. 18. 19. 22. 2, 8. 11. 18. 38. 39. 3, 18. 5, 21. 7, 15, 18, 25, 9, 20, 10, 22, Caus. A. I 17, 3, 6, 18, 18, 3, 24, 31.

c. ama Ç. III 9, 9.

c. alam A. I 6, 1. 2. 8, 10. 19, 10. Il 2, 2. — P. II 2, 5. III 9, 6. — Ç. 1 8, 7. II 1, 27. III 1, 5. 11, 12. 13. IV 1, 5. — G. II 10, 7. III 4, 25.

c. upa + a A. I 11, 2. II 1, 9. — C. IV 5, 16. — G. III 3, 13.

c. sam + a A. III 10, 12,

c. upa G. III 10, 10.

c. nis P. III 3, 5, 4, 5, 14.

c. pra P. II 17, 17. III 10, 25. — C. II 17, 4. — G. I 4, 22.

c. prádus G. I 1, 27. 28.

e. vi P. II 7, 17.

c. sam A. II 3, 13. 9, 9. IV 6, 18. - P. I 1, 2. 10, 1. III 4, 7. 9, 4. — Ç. I 8, 23. — G. I 7, 19. 9, 26.

kykaşâ P. I 19, 10.

krt (kvip) s. sviştakrt. — Ç. III 12, 3, 14, 2. — G. III 10, 35, krt (accus. krtam) P. I 17,2. —

Ç. I 24, 4. — G. II 8, 14. V krt (krnt) P. I 4, 13. III 3, 6.

- G. II 1, 18. 7, 22.

c. ava G. IV 2, 12. c. a G. III 10, 30,

c. nis P. I 3, 18.

krta A. I 7, 16. III 9, 1. 4. IV 7, 2. — G. I 3, 6. 9, 7. P. s. vasatkrta.

kṛtamangala Ç. I 12, 1.

kṛtalakṣaṇa G. II 1, 6. krtacanti Ç. VI 2, 10. krtaçmaçru Ç. VI 1, 6. kṛtākṛta A. I 3, 4. 22, 25. krtårgha P. I 3, 31. — Ç. II 15, 10. krtartha G. III 9, 5. krtodaka P. III 10, 44. kṛttikâ Ç. I 26, 1. krtya G. I 1, 2. III 1, 22. 6, 8. 7, 2. IV 2. 5. 3, 1. krntana G. II 7, 17. krmi s. krimi. kreana G. II 10, 30. V krs P. II 13, 4. 6. III 1, 6. c. apa Ç. VI 4, 11. c. abhi Ç. VI 6, 5. c. pra A. II 10, 3. - G. I 7, 13. kṛṣi Ç. IV 13, 1. kṛṣṭa P. II 17, 6. krsti P. I 4, 12. kṛṣṇa A. IV 2, 7.15. 5, 1. 8, 6. — C. I 24.7. V 5.8. — G. III 2, 30, IV 7, 7, 27. kṛṣṇadanta P. I 12, 4. kṛṣṇabhakṣa G. III 2, 14. kṛṣṇavastra G. III 2, 13. kṛṣṇaçakuni P. II 8, 3. kṛsara A. II 4, 4. 5, 2. - G. II 7. 9. 9, 5. 7. V 1. kř (kirati). c. ava A. IV 5, 8. 9. - P. III 12, 9. — Ç. IV 1, 3. e. pari G. IV 9, 21. c. pra A. IV 7, 30. V 2. kr., akārişam Ç. I 17, 1. IV 5, 10. — G. III 3, 7. V klp A. I 23, 6. III 6, 8. — C. I 22, 18. V 9, 3. 4. — G. I 2, 21. H 5, 9, 10, 23. c. ava Ç. VI 1, 9. c. upa A. III 8, 1. IV 6, 4. - P. I 10, 2. - G. I 5, 14. II 9, 8. IV 2, 31. 9, 2. c. pra A. II 5, 2. — G. II 1, 20.

c. vi Ç. I 19, 6. klpta P. III 3, 5. klpti A. I 23, 15. ketá P. III 4, 14. ketu A. III 6, 8. - P. III 3, 5. keça A. I 17, 7. 16. 18, 3. 6. 22, 25. IV 1, 16. 6, 4. — P. II 1, 6, 7, 12, 19, 22, 23, — C. I 28, 6, 9, 13, 15, 23. II 1, 23, III 1, 2. — G. II 5, 6. 9, 26. III 1, 9, 4, 24. kecapaksa A. I 7, 16, 17, 8. kecaveca A. I 17, 18. kecacmaeru Ç. IV 7, 42. keçânta P. I 4, 2. II 1, 3, 7, 18. 20. 24. 25. — C. I 5, 2. 8. 16, 6. — G. III 1, 2, 3. kovidára G. I 5, 15. koça P. III 16, 1. - Ç. I 12,4. kocátaki Ç. I 23, 1. kautumba A. II 6, 10. kautomata G. IV 5, 19. kautsa G. III 10, 6. kaulāla A. IV 3, 19. kaucilava G. III 1, 19. kausitaka A. III 4, 4. kausitaki Ç. IV 5, 6. 10, 3. VI 1, 1. kausîtakin A. I 23, 5. kauhaliya G. III 4, 34. kratu A. I 23, 23. III 4, 6. 6, 7. — P. III 1, 6. 5, 8. V krand Ç. III 2, 5, 6, IV 7, 37. Intens. s. kanikradat. c. abhi Ç. I 19, 6. c. A P. III 4, 4. - C. III 2, 5. 6. 8. V kram ppp. kránta Ç. V 5, 4. c. ati Ç. II 9, 2. IV 7, 51. — G. II 2, 13. III 2, 24. c. anu Ç. VI 6, 16. - G. II 2, 12. c. abhi A. II 6, 13. - P. II 5, 30. III 14, 8. c. à A. I 24, 9. — P. III 10, 24. — Ç. I 13, 12, II 7.5. — G. I 2, 32. II 2, 3. 9.

c. ud A. I 8, 3. — G. IV 8, 3. c. abhi + ud A. I 7, 19. G. II 2, 11. c. ups G. 17, 4. 8, 2. c. nis A. III 2, 2. IV 4, 8. — P. I 4, 15. — C. II 12, 9. III 5, 1. — G. II 3, 8. III 3, 15. IV 6, 14. 8, 2. 14. 9, 3, c. upa + nis A. II 1, 9. -P. II 14,11. — Ç. II 12,11. c. pari A. IV 6, 14. - P. I 7, 3. — C. III 9, 2. — G. I 3, 12. 6, 13. II 1, 13. 2, 2, 8, 3, 11. c. anu + pari P. I 16, 16. c. pra A. IV 6, 7. - P. I 8, 1. — Ç. I 14, 5. — G. II 2, 12. c. upa + sam G. III 4, 31. krama P. I 14, 5. kramaņa Ç. I 14, 2. kravyad A. IV 6, 2. kranta Ç. V 5, 4. krimi (cf. kṛmi) G. II 6, 6. IV 9, 19. krimimant G. IV 9, 19. kriyavant C. I 2, 6. V kri (krinati) P. III 10, 26. -Ç. III 14, 2. — G. I 5, 24. c. pari G. II 6, 6, 7. c. vi G. I 5, 24. V krid P. III 9,6. - Ç. III 11,14. krita A. IV 4, 15. / krudh P. III 13, 5. krůra G. III 4, 15. krodba P. III 13, 5. — G. III 1, 16. kroça G. III 3, 34. V klid aklinna A. III 2, 2, klitaka A. III 8, 8, G. II 1, 10. kloman G. IV 1, 4. kva A. I 3, 1. - P. III 7, 2. kvacit P. I 1,5. - C. I 2, 8. - G. I 2, 24. kşura A. I 17, 9. 10. 16. — P.

V ksan P. II 1, 21. - G. III 3, 6. 7, 22. 9, 4. ksatra P. I 5, 10. 10, 2. - C. III 3, 6. IV 18, 7. — G. III 9, 11. ksatriya A. I 19, 3, 6, 10, 11, 12, 13. II 8, 7. IV 2, 17. - P. I 17, 4. — Ç. I 28, 3. II 1, 4. 7. 16. 19. 22. 5, 5. — G. II 10, 2, 4, 12, III 1, 6, IV 7, 6, kṣapaṇa P. II 12, 4. — Ç. IV 5, 17, V kşar, kşarâni (1 sg. ipv.) A. II 4, 14. c. ava A. I 20, 4. c. upa A. III 3, 3, V kşal (kşâlayati). c. pra A. I 24, 10. 13. — P. I 3, 10. 16, 20. II 14, 20. 24. III 6, 2, — C. I 3, 12, II 7, 4. — G. I 2, 5, 3, 7. 7, 1. 5. 8, 20. II 6, 9. III 10, 29. IV 3, 30. 10, 10. kṣāra A. I 8, 10. 22, 19. IV 4, 16. — P. I 8, 21. — G. II 3, 15. 10, 47. V 1. ksi, ksayati P. III 5, 3. V 2. kşi, kşita, kşîyate A. II 10. 6. — P. III 5, 3. 15, 22. c. apa A. IV 6, 1. V ksip (ksipati) c. vi + mi A. IV 3, 25. c. pra Ç. V 9. 6. ksiptayoni A. I 23, 20. ksira A. IV 5, 4. - P. III 10, 28. — Ç. I 13, 6. kşirin A. II 7, 5. IV 1, 14. G. IV 7, 4, V ksu, ksutvå A. III 6, 7. - G. I 2, 32. ksutpipasa G. IV 9, 15. ksudra G. IV 5, 32. 9, 14. ksudrapaçukama G. IV 9, 14. kşudrasûkta A. III 4, 2. — Ç. II 7, 21. IV 10, 3. kşudh Ç. I 2, 6. — G. IV 9, 15.

П 1, 11. 17. 19. 21. — С. 1 28, 6. 14. 15. - G. II 9, 4. 10. 13. 15. III 1, 22. ksurapāņi G. II 9, 4. ksetra A. I 5, 5. II 10, 3. 4. III 4. 1. — P. II 17, 6, 16. C. IV 9, 3, 13, 2, 5, C. III 3, 1. 5, 1. ksodhuka G. I 6, 2. ksauma P. II 5, 16. — C. I 12.

ksema P. II 7, 5, III 4, 4, 7. ksemya P. III 6, 4. 7, 8. 8. — G. II 10, 8, 12, IV 2, 32. kha Ç. I 15, 6. khadira Ç. I 15, 10. - G. IV 8, 11. V khan, khanati, khâta, khâtvâ, khânayati A. II 8, 2. IV 1, 6. 4, 8. - P. III 5, 2. - Ç. III 2, 3. - G. IV 2, 16. 7, 14. c. ava G. IV 2. 17. e. ni A. IV 8, 15. - P. III 8, 12, 10, 5, — Ç. I 15, 6. 28, 23. III 3, 10. — G. II 9, 26. c. pari A. II 7, 5. kbala P. II 17, 16. khalamālini P. II 17, 9. khalayajña G. IV 4, 30. khalu A. I 1, 4. 3, 1. 7, 1. — G. I 6, 6. II 3, 5. III 2, 22.29. khândika G. III 3, 8. V khảd P. II 10, 15. khādira G. I 5, 14. 15. V khid c. ud A. I 11, 10. II 4, 13. IV 3, 20. / khyå G. I 3, 18. c. ava Ç. I 4, 2.

— G. II c. a A. IV 6, 6. 8, 17. c. vi + a A. I 9, 4. 22, 22. IV 7, 6. — P. III 8, 75. 9, 2, 10, 15, 4, — Ç. I 1, 1. 12. 9, 19. II 7, 27. 11,

2. 14, 2. IV 1, 13. — G. H 10, 18. HI 1, 2, 10. 6, 13. 9.2. IV 4, 1. c. abhi + vi G. III 2, 41. c. pra + sam A. II 1. 15.

gana A. II 10, 8. - P. I 5, 10. II 10, 17. III 4, 18. — Ç. II 2, 13. VI 5, 3. — G. I 8, 17. ganakâma Ç. II 2, 13. gatādhvan G. I 5, 9. gati C. IV 9, 3. gandha A. III 6, 7, IV 7, 17. -P. I 19, 4. II 13, 2. — Ç. IV 3, 4. — G. III 1, 19. 5, 15. 6, 15. IV 2, 37. gandharva A. III 4, 1. 9, 1. -P. I 4, 16, 11, 2, II 12, 2, —

C. I 11, 4, 19, 2, IV 9, 3, — G. II 1, 19. III 4, 27.

gandhavant G. III 4, 11. ogandhi Ç. VI 2, 5,

V gam (gacchati) A. I 24, 24. III 5, 7. 6, 8. — P. I 4, 12. II 6, 16. 7, 8. 5. 12, 2. 14, 11. 23. III 7, 2. - C. I 2, 8. 6, 1. III 6, 3. 9, 5. IV 5, 8. 8, 18. 12, 7, 9, 29. — G. III 10, 33. IV 4, 23.

c. adhi A. III 7, 9. - G. I 9, 13, 22,

e. anu P. III 10, 8. - C. IV 7, 14. V 1, 8.

c. abhi P. I 3, 14.

c, à A. IV 1, 3. - P. I 3, 15. H 6, 17. HI 13, 4. -C. II 2, 14. 15, 1. 16, 3. 4. III 2, 9. 9, 3. IV 16, 3. — G. I 5, 12. II 3, 17. 4, 6. IV 5, 33. 34.

c. prati + a Ç. III 9, 3. -G. III 6, 2.

c. npa Ç. VI 2, 3. c. sam G. II 10, 20.

ogama P. III 15, 20. gamana P. II 5, 12. III 10, 10. — Ç. II 13, 2.

gayasphâna P. III 4, 7. gariyas C. IV 11, 14. garutmant C. I 22, 15. gargi A. III 4, 4. garta A. II 8, 2, 14, 15. IV 4, 8. 5, 7. — Ç. I 15, 6. III 2, 3. 5. gartasad A. III 10, 10. gardabha P. II 11, 6. III 12, 2. garbha A. I 13, 1. 2, 14, 1. 19, 2. — P. I 9, 5. 13, 1. 15, 3. III 3, 5. 13, 5. — C. I 19, 5. 6. 21, 1. 22, 1. II 1, 1. 3. 4. 5. - G. II 5, 9. 6, 1. 7, 1. 10, 1. 2. 3. IV 3, 27. garbhakama P. I 9, 5. - Ç. I 17, 9. garbhalambhana A. I 13, 1, garbhástama P. II 2, 1. garbhini P. II 7, 10. - Ç. I 19, 5. II 14, 21. garhita A. II 8, 3, 5, gala G. I 2, 26. gava P. III 8, 1. gavis A. I 1, 4. gavi A. II 10, 8. gavya P. II 5, 19. 20. - C. I 25, 6. II 1, 5. V ga e. A. A. I 20, 9. - P. I 5. 11. II 2, 6, 8, 9, III 3, 5. - Ç. Il 2, 1. - G. II 9, 10. 10, 21, e. upa + å G. III 2, 50. c. upa Ç. I 6, 5. c. vi P. H 16, 3. gătumant P. III 4,7. gătuvid P. I 2, 11. gàthà A. I 3, 10. III 3, 1. 2. 3. - P. I 7, 2. 15, 8. III 10, 9. gathin A. I 14, 6. - P. I 15, 7. — Ç. I 22, 11. gâdha P. III 3, 5. gána G. I 9, 29. gåndharva A, I 6, 5. gamin Ç. IV 11, 17. gâyatra A. I 24,15. - Q. I 22,15.

gåyatri P. II 3, 7. 10. — Ç. II 5, 4, 7, 10. gargi Ç. IV 10, 3. gargya A. III 4, 4. - C. IV 10, 3. gårhapatya A. IV 2, 12. 15. 4, 3. — P. I 5, 11. 6, 3. gåvedbuka Ç. V 6, 2. V gàh c. ava Ç. IV 9, 2. — G. IV 5, 28. gir Ç. I 25, 6. giri A. III 4, 1. - P. III 7, 2. 15, 13. — Ç. III 13, 5. IV girisad P. III 15, 13. gita P. II 7, 3.4. — G. III 3, 28. guņa A. IV 7, 8. — Ç. I 2, 2. V gunth c. ava C. IV 12, 20. guda P. II 7, 16. V gup Ç. I 24, 4. c. adhi A. II 4, 14. c. abhi P. III 3, 6. c. anu P. I 8, 10. II 1, 23. 14, 22. — Ç. II 14, 15. — G. I 1, 9, 24, 5, 19, jugups Ç. IV 12, 8. - G. I 6, 7. gupta A. I 15, 1. — P. I 17, 4. guru A. II 10, 8. III 9, 4. 10, 1. IV 4, 17. 19. 6, 1. — P. II 5, 11. 6, 4. 9. 11, 7. - Ç. H 6, 7, 8, 7, 22, 11, 10, 12, 6. IV 8, 5. 12, 3. — G. II 3, 13. 4, 11. III 1, 33. 2, 43.47. 4, 2. gulpha A. IV 1, 17, V gub P. II 6, 10. e. upa P. II 6, 10. gabya G. II 7, 16. gṛtsamada A. III 4, 2. — Ç. IV 10, 3, grha A. I 2, 4. 8, 8. II 10, 1. 2. III 4. 5. IV 6, 7. 8, 39. - P. I 2, 3. 18, 1. II 17, 16. III

4, 18. — Ç. I 12, 10. 15, 1.

9, 22, 16, 12, H 16, 2, 3, HI 1, 9, 8, 1, 4, 10, 5, 2, 6, 1, 2, 7. 1. 2. V 10, 1. 11, 1. — G. I 3, 15, 5, 22, II 4, 6, III 9, 4. IV 3, 22. 5, 34. 7, 20.

grhadevatà A. I 2, 4. grhadvára G. IV 7, 20.

grhapati P. II 9, 14. 15. III 8, 10. — Ç. I 1, 5. — G. I 1,

12. 4, 24. III 9, 15. 18. grhamedhin Ç. II 16, 6. — G. I 4, 18.

grhahan (f. oghni) P. I 11, 2. 4.

grhita s. V grabh.

grhya A. I I, 1. 9, 1. 23, 25. -P. I 1, 1. 12, 2. II 9, 3. 13. — Ç. I 25, 11. II 14, 3. 16, 6. III 4, 2. 7, 3. 8, 1. IV 15, 3. V 2, 5. — G. I 1, 21. 23. 3, 13. 15. 9, 13.

grhyå P. II 9, 2. grhyakarman (?) G. I 1, 1. V gr (6. girati)

c. ni G. III 6, 3. 8, 16. Vgt (9.) A. III 5, 7. - P. III

5, 3. — Ç. IV 5, 8. V gai A. I 3, 10. - P. I 7, 2. II 7, 4. III 10, 9. — Ç. I 22, 16. — G. II 4, 4. c. anu G. III 2, 31. 34. 36.

3, 8. e. pra P. I 7, 2.

e. sam A. I 14, 6. - P. I 15, 7. — Ç. I 22, 11.

go A. I 6, 4. 13, 2. 18, 8. 24, 7. 30. II 6, 7, 10, 5, III 4, 1, 6, 5. 8, 6, IV 2, 3, 5, 3, 20, 6, 14. 19. 8, 42. — P. I 3, 26. 27. 8, 10. 15. 18, 4. II 1, 24. 7, 14, III 3, 5, 8, 4, 4, 7, 8, 5 17. 9, 4, 5. 10, 49. 11, 2. 14, 8. — C. I 12, 10. 14, 10. 13. 24, 7. 28, 21. H 12, 15. HI 1, 14, 15, 3, 1, 7, 2, 9, 1, 3, 11, 3. 5. IV 7, 50. 9, 3. 16, 3. 18, 8. V 5, 7. — G. II 3, 2. 3. 4, 6. 8, 18. 9, 29. 10, 50. III 1, 5, 8, 24, 2, 51, 4, 31, 6, 1. 3. 7. 15. 8, 3. 7. 10, 18. IV 1, 20. 3, 34. 7, 27. 8, 21. 10, 1, 18, 19,

gogrāsa Ç. III 14, 4.

gotra A. IV 4, 10. - C. I 6, 4. — G. II 3, 13. 4, 11. 9, 25, 10, 25,

godâna A. I 4, 1. 18, 1. - P. II 1, 9, III 6, 2. — C. I 28, - G. I 9, 28. III 18, 19, 1, 1.

godánika G. III 1, 28. cf. ganº. gopati Ç. III 9, 1.

gopaçu Ç. II 15, 1. III 14, 3. gopây A. I 20, 7. - P. II 17, 13. 14. 15. 16. III 4, 10. 11.

12. 13. 14. 15. 16. 17. — C. H 13, 5. 18, 3. HI 6, 2.

gopâyana Ç. III 10, 2.

goptr (f. i) A. II 4, 14. P. II 17, 13. III 3, 6. - C. II 13,5, 18,3. — G. II 10,37. gobráhmana C. IV 9, 3.

gomati P. II 17, 9. III 4, 4. -C. III 3, 1.

gomaya A. I 17, 3. 11. IV 4, 13. 6, 4. 14. — P. II 1, 12. 23. III 4, 9. 10, 24. — Ç. I 7, 2. 28, 6. — G. I 5, 13, II 9, 5, 17, 26, 4, 8, 14, 18,

goyajňa P. III 8, 15. 9, 2. - G. III 6, 10. 13.

golaka Ç. IV 19, 4. - G. IV 4, 26

gostha A. I 5, 5. II 10, 6. IV 8, 40. — P. II 1, 23. III 15, 15. — Ç. III 9, 3. 5. — G. II 1, 4. III 6, 4. IV 9, 6.

gosava A. IV 7, 11. gobya P. II 6, 10.

gautama A. III 4, 4. - G. III 10, 8,

gantami Ç. IV 10, 3. gaudânika A. III 8, 6. cf. goo. gaupatya G. IV 5, 18. gaura G. IV 7, 5.

gaurasarsapa P. III 10,24. V grath

c. vi Ç. I 24, 11.

c. sam P. II 6, 24.

grathna G. II 7, 4.

granthi Ç. I 15,11. II 2, 2. III 8, 5. — G. II 10, 28. IV 9, 8.

grapsa P. I 15, 4.

Frabh Å. 1 3, 3, 5, 4, 5, 7, 3, 17, 7, 20, 4, 5, 23, 20. III 6, 3, IV 4, 10. — P. I 4, 5, 15, 6, 3, 13, 1, 15, 8, II 2, 17, 6, 10. III 10, 27. — Ç. I 5, 5, 13, 2, 19, 6, II 3, 1, III 8, 2, — G. I 1, 8, 20, 26, 8, 11, II 1, 7, 8, 10, 17, 2, 2, 16, 3, 9, 7, 15, 9, 15, 10, 26, III 4, 16, 27, IV 1, 13, 2, 35, 3, 2, 3, 6, 8, 13, 24, 26, 7, 32,

c. anu A. I 9, 2.

c. ud A. I 24, 19.

e. upa + ud G. II 2, 16.

c. upa A. IV 7, 13. — P. II 6, 18. — Ç. I 6, 1.

e. ni G. II 9,15.

c. pari A. I 11, 10. 15, 9.
 c. II 7, 6. III 2, 1.
 d. II 8, 21. 9, 21.

c. prati Å. I 24, 13. 15. III
6, 8. IV 7, 14. — P. I 3,
7. 13. 17. II 2, 12. 6, 23.
29. III 15, 22. 23. 24. —
C. I 8, 21. 10, 8. IV 7, 55.
10, 12, 14.

c. sam Å. I 21, 5. II 6, 4. — Ç. I 9, 13. II 2, 11. 7, 7. IV 12, 6. — G. II 2, 5. III 6, 4. 7, 7, 13. IV 2, 9.

c. abhi + sam G. I 6, 14. 7, 25. II 6, 11. 7, 19.

c. upa + sam Å. I 21, 4. — P. II 6, 9. — C. IV 8, 8. 15. VI 3, 6.

graha Ç. III 8, 2,

grahana A. I 9, 1, 22, 3, — P. II 5, 15, III 16, 1, — Ç. I

3, 4, 9, 2, V 10, 5, VI 2, 4, — G. I 9, 28.

grâma Â. I 7,1, III 2,2, IV 1, 2,3, 8,12,32, — P. I 8,11, 12,13,16, 12,4, II 7,5,11, 4,6, 17,7, III 8,14, 10,17, 23,35, — Ç. I 14,14, II 6, 4, 12,9, III 2,2,5,1,2, IV 7,24, VI 1,8, — G. III 1, 25, 8,15, 5,35, IV 6,14, 8, 2,14,15, 9,3,5,

grāmakāma Ç. III 2, 2. grāmāgni P. III 10, 12. grāmāntara G. III 5, 32. grāmāranya Ç. IV 7, 23. grāmva A. III 9, 1.

grāvan **A.** IV 3,5. — **Ç.** III 12,5. grāsa **Ç.** III 14, 4. — **G.** IV 1, 20.

1, 20.

grîvâ Å. I 8, 9. 14, 3. IV 6, 8. — Ç. I 5, 9. — G. II 3, 3. grîşma Å. II 4, 14. — P. III

2, 2, 12. — Ç. IV 18, 1. glapsa Å. I 14, 4.

V glai P. I 16,25. — Ç. VI 3,8.

gharma P. III 3, 5. V ghas Ç. I 15, 3. V ghr

e. abhi A. I 10, 12. — P. III
11, 4. — G. I 7, 8: 8, 3: 7.
11. 12. II 2, 6. III 10, 15.
34. IV 1, 7: 2, 15.

c. prati + abhi A. I 7, 10.
 10, 22. — G. I 7, 8. III
 10, 15, 34. IV 1, 7, 2, 15.

c. & A. I 10, 13.

ghṛta Å. I 1, 4, 15, 1, 16, 5, II 9, 5, 10, 6, III 3, 2, 3, 12, 14, IV 7, 18, — P. I 3, 5, 16, 4, II 1, 8, 10, 13, 13, 2, 14, 8, 16, 2, 4, III 4, 4, 9, 7, 3, — Ç. I 25, 6, 27, 6, III 2, 5, 8, 3, 1, 5, 3, 9, 3, IV 5, 3, V 10, 2, — G. II 7, 9, IV 9, 5.

ghṛtapratika Ç. I 25, 6. ghṛtayoni Ç. I 25, 6. ghṛtavant Ç. I 22, 7. ghṛtác A. II 10, 6. — Ç. III 9, 3. ghṛtaudana A. I 16, 4. - Ç. I 27, 5. V ghrs e. ni G. IV 2, 30. c. sam + ni Q. 1 24, 3. ghora G. III 4, 15. IV 3, 19. ghosa G. III 2, 23. ghosavant A. I 15, 4. - P. I 17, 2. — Ç. I 24, 4. — G. II 8, 14. ghosinî A. IV 8, 27. 28. - Ç. Ш 9, 1. V ghra c. abhi G. II 8, 22.

c. ava P. I 18, 3. 7.

c. à A. III 6, 7.

ghrana C. IV 7, 27.

ca A. I 1, 4. 3, 1. 6. 4, 4. 5, 1. 6, 8, 7, 1, 6, 11, 9, 5, 10, 3, 4, 12, 3. 7. 13, 1. 2. 12, 19, 20, 14, 3. 4. 8. 15, 3. 4. 8. 17, 3. 12. 13. 21, 5. 22, 15. 26. 28. 23, 1, 19, 20, 24, 3, 4, 15, II 1, 2. 4. 3, 3. 13. 4, 7. 14. 5, 2. 5. 10. 7, 6. 12. 8, 12. 9, 8. 10, 6. III 4, 4. 5, 4. 12. 22. 6, 5. 7. 8. 8, 1. 6. 9, 1. 10, 5. 6. 9. 11, 2. 12, 12. IV 1, 17. 2, 1. 10. 15. 17. 3, 7. 9. 11. 16. 19. 23. 4, 10. 19. 21. 22. 23. 25. 27. 6, 4. 14. 18. 19. 7, 26. 8, 25. 42. - P. I 1, 4. 2, 8, 10. 3, 8, 19, 27, 28, 4, 12, 13, 16, 5, 3. 7. 9. 12. 6, 2. 8, 6. 11. 9, 5. 10, 1. 2. 12, 2. 14, 3. 4. 5. 15, 4. 16, 7. 25. 18, 4. 19, 3. H 1, 7, 14, 16, 20, 25, 2, 5, 3, 5. 5, 4. 6, 5, 13, 17, 20, 21, 23, 32. 7, 3. 5. 9. 15. 8, 3. 4. 5. 9, 4. 5. 7. 8. 12. 14. 16. 10, 8. 9. 14. 18. 11, 2. 3, 5, 6, 7, 8, 12, 2.4. 13, 2. 5. 7. 14, 3. 4. 6. 17. 20, 15, 2, 6, 16, 2, 5, 17, 17, 18. III 1, 3. 2, 3. 6. 3, 6. 7. 11. 12. 13. 4, 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 5, 2. 3. 4. 7, 2. 8, 6, 9, 6, 10, 9, 14, 33, 39, 40, 41. 43. 47. 11, 2. 4. 5. 10. 12, 10. 13, 3. 5. 14, 11. 15, 16. 22. — C. I 1, 13. 3, 4. 5. 8. 15. 6, 2. 8, 5, 13, 21, 24, 25, 9, 10, 11, 13, 10, 2, 4, 5, 9, 11, 5. 7. 12, 6. 13. 13, 3. 7. 10. 16. 15, 4. 5. 17, 7. 9. 22, 6. 24, 3. 5. 7. 10. 25, 1. 3. 5. 28, 6, 13. 15. 21. II 3, 1. 7, 18. 29. 9, 2. 10, 4, 6, 8, 11, 7, 8, 9, 12, 13, 12, 2, 6, 10, 16, 13, 5, 6, 8, 14, 5. 7. 9. 16. 17. 21. 22. 16, 1. 2. 3. 4. 5. 17, 1. 4. III 1. 2. 18. 2, 7. 3, 3, 4, 5, 6, 4, 9, 6, 3, 9, 3. 11, 13. 12, 5. 13, 1. 5. 14, 2. IV 1, 6. 8. 2, 8. 5, 3. 12. 17. 6, 6. 7, 3. 6. 7, 8, 9, 11, 15. 31. 47. 50. 55. 8, 1. 9, 3. 10, 3. 11, 7. 12, 2, 8, 26, 13, 3, 15, 3, 20, 17, 3, 5, 18, 1, 19, 2. 5. V 1, 5. 6. 2, 7. 8. 5, 8. 4. 5. 10, 3. 4. VI 1, 4. 11. 12, 13. 2, 5. 8. 3, 5. 9. 4, 2. 8. 5, 5. 6. 6, 2, 16, - G. I 1, 4, 9, 2, 5. 24. 27. 32. 3, 9, 10. 5, 20. 6, 12, 14, 7, 1, 25, 8, 17, 9, 27. 28. II 1, 15. 16. 18. 25. 3, 9. 10. 4, 2, 3, 5, 9, 6, 11, 7, 14. 17. 19. 21. 22. 8, 14. 19. 20. 9, 7, 10, 19, 37, 40, 41, 43, III 1, 14.32. 2, 20.53.58. 3, 3, 4, 10, 12, 15, 19, 21, 22, 24, 25. 34. 4, 15. 17. 18. 5, 36. 38. 6, 6, 7, 7, 11, 12, 21, 8, 3, 9, 17. 10, 16. 20. 29. IV 1, 4. 6. 11.16. 2, 12.14.21.26.30.31. 32. 35. 3, 6. 8. 13. 24. 29. 4, 31. 5, 2. 7. 8. 6, 8. 7, 19. 22. 26. 8, 7. 24. 9, 4. 11. 10, 19. 26. caiva A. I 2, 4. - C. I 2, 5. II 14, 5. — G. I 1, 22. 3.

9. 10. 6.21. II 8, 17. III 8, 15. IV 4, 6.

cakra A. I 14, 7, II 6, 1, IV 2, P. I 15, 8. III 14, 2. - Ç. I 15, 4. V caks c. â A. III 5, 19. — P. II 7, 14. — C. I 7, 11. — G. I 8, 29. 9, 7. II 7, 17. III 10, 9, IV 8, 17. c. prati + a C. II 6, 1. c. pra Ç. IV 5, 8. c. prati A. III 5, 7. c. vi A. III 5, 7. — C. IV 5, 8. c. pari + sam G. III 5, 2. caksus A. I 10, 15, 24, 14, III 8, 9. — P. I 3, 25, 4, 16, 8, 7. 17, 6. 19, 4. II 2, 15. 6, 18. III 6, 2, 16, 1. — C. I 16, 5, 22, 15, H 1, 30, HI 8, 7. VI 4, 1. 6, 1. — G. III 4, 22. 28. 8, 5. IV 5, 30. candàla C. II 12, 10. VI 1, 3. catur A. I 4, 3, 8, 9, 10, 6, II 1. 4. 4. 1. 5. 9, 3. 9. III 7, 2. IV 6, 10. 8, 22, 23. — P. I 4, 1. 8, 1. III 1, 2. 2, 16. 4, 5. 9, 6. — Ç. I 5, 1. 11, 5. 16, 2. 7. 20, 5. III 4, 8, 11, 13. 13, 1. 3. 5. IV 3, 4. V 9, 2. VI 2, 1. — G. H 1, 8. III 7, 4. 8, 10. IV 2, 17. caturakşara A. I 15, 5, 6, - P. I 17, 2. — C. I 24, 4. caturanjali G. II 1, 15. cataravattin G. I 8, 6. caturavarárdhya G. IV 2, 6. caturastaka G. III 10, 4. caturasra A. II 8, 9, 10. - C. I 7, 2. caturgrhita G. IV 1, 13. caturtha(i) A. I 4, 8, 7, 14, 14, 1. 17, 14. 22, 17. H 3, 12. IH 12, 6. - P. I 7, 5. 11, 1. 13, 1. 17, 5. III 10, 51. 53. — Ç. I 12, 12. 14, 4. 16, 4. 21, 1. camasa A. IV 3, 11. 25. - G.

III 8, 1. IV 2, 8. — G. I 4,

8. II 1, 26. 7, 2. III 4, 19.

8, 18. IV 1, 16. 5, 33. 10. 16. caturthikarman Ç. I 18, 1. G. II 5, 1. caturdaçi A. II 3, 1. — Ç. II 11, 7. IV 7, 7. caturdhà G. I 4, 6. caturbila A. II 10, 6. — Ç. III 9. 3. caturvimca A. I 19, 7. — P. II 5, 38. — Ç. II 1, 8. — G. II 10, 4. caturvimeatyaba P. II 3, 6. catuhçarâva A. II 4, 5. catuştaya Ç. I 24, 7. eatuspatha A. I 5, 5, 8, 6. IV 6, 3. - P. III 12, 2. 15, 8. - C. I 15, 14. - G. II 1, 4. 4, 2. IV 6, 14. 8, 2, 14. 9, 3. catuspathasad P. III 15, 8. eatuspad A. I 7, 19. 16, 5. -P. I 4, 16. III 4, 7. - C. I 7, 9. 14, 6. 27, 7. III 4, 2. 8, 3. eatus A. I 14, 5. - P. II 12, 3. — C. 1 24, 7. — G. I 8. 4. II 5, 2. cana A. IV 8, 30. candra P. I 11, 2. - Ç. I 16, 3. — G. II 5, 3. candramas A. I 14, 2, 23, 9, 17. III 11, 1. — P. I 5, 10. 11, 9. 14, 3. 16, 17. II 10, 7. III 4, 17. — G. I 5, 4. 7. 8. II 8, 6. 7. IV 5, 32. V cam c. 5 A. I 24, 13, 30, III 2, 2, IV 7, 2.23.28.29. — P. I 3, 15, 25, 26, III 10, 24. - C. I 4, 1, II 6, 1, IV 5, 11. VI 2, 9. — G. I 1, 2. 2, 5, 29, 32. III 3, 8, 8, 21. 10, 13. 18. c. anu + à A. I 24, 28.

I 3, 12. 9, 7. III 7, 9, 11, 12.

15. IV 9, 2.

camasådhvaryu A. I 23, 13. V car A. I 6, 3. 11, 15. HI 7, 8. - P. II 1, 16. 5, 13. 8, 1. III 3, 5. 9, 6. 13, 8. — Ç. I 17. 5. H 11, 10, 13, 12, 2, 3, III 11, 14. 12, 3. IV 12, 12. — G. II 10, 42. III 1, 30, 31. 2, 29. 31. 50. 5, 36. e. à P. II 11, 6. c. ud G. III 8, 5. c. pari A. I 9, 1. - P. II 14, 22. — C. I 17, 8. — G. I 1, 24. e. vi Ç. III 13, 5. c. sam P. III 14, 6. carana P. II 5, 1. — Ç. II 6, 8, 12,6. — G. I 2,27. III 1,15. caritavrata A. I 8, 12, 22, 20. caritravant A. IV 8, 15. carisnu C. II 1, 30. cara A. III 6, 1. 3. - C. I 3, 3. 10, 4. II 12, 17. III 13, 6. V 2, 3. 4, 1. 5, 6. 6, 2. 8, 2. 3. - G. II 10, 48. III 6, 10. 7, 18. 8, 1. 9. 13. 9, 8. 10, 10. 16. IV 1, 6, 12, 2, 14, 39. earusthâlî G. I 8, 8. 5, 19. 7, 2. IV 2, 28. carman A. I 8, 9. 14, 3. IV 3, 25. 6, 4. 8. 8, 25. 26. - P. I 8, 10. — G. II 3, 3, 4, 6. carya P. III 12, 8. caryà A. III 7, 8. carsani P. III 1, 4. calana P. II 11, 2. câtusprâcya P. I 2, 4. câtra P. I 15, 4. - G. II 7, 7. câru Ç. I 25, 6. V ci A. IV 2, 14. 22. c. å G. IV 6, 13. 9, 12. e. pra G. III 5, 14. c. vi A. IV 8, 27. 28. c. sam A. IV 5, 7. cikityas P. I 3, 27. citi A. IV 2, 14. citta A. I 21, 7. - P. I 5, 9.

8. 8. — C. II 4, 1.

citti P. I 5. 9. 18, 6. - C. I 12, 4. citya G. III 3, 34. citra P. I 5, 11. - C. I 16, 6. IV 6, 4. citrà Ç. I 26, 12. eitrapaksa P. III 6, 3. eid Ç. I 15, 11. 27, 7. V 8, 4. - G. II 4, 3. cira Ç. I 14, 1. civara G. IV 9, 7. V end c. pra Ç. IV 8, 12. cůdákarana P. I 4, 2. II 1, 1. - C. I 5, 2. - G. II 9, 1. III 1, 2. cůdákarman Ç. I 28, 1. 19. G. I 9, 28. cetana P. III 13, 3. cetas P. III 13, 3. ced A. I 5, 5, 12, 5, 6, III 7, 1. 2. 7. 8, 18. IV 1, 1. 4, 2. 3. 4. 8, 6. — P. I 3, 11. 5, 5. 16, 24. II 5, 30. 6, 22. 32. 8, 9. III 6, 3. 10, 6, 11, 36, 44, 45, 50. 11, 1. — Ç. I 3, 12. 9, 14. 13, 3.4. 15, 1. IV 6, 9. 8, 20. 14, 5. V 7, 1. — G. I 3, 7. 8, 6. III 2, 6. IV 9, 20. 10, 7. eaitya A. I 12, 1. III 6, 8. caitri Ç. IV 19, 1. codană Ç. I 12, 12. coditatva P. II 17, 4. caula A. I 4, 1. 17, 1. cyavana P. I 16, 23. Veyu A. II 8, 15.

6, 29. 32. — Ç. III 1, 9. 18. - G. I 6, 21. V chad P. III 9, 6. - C. III 11, 8. 9. — G. I 7, 12. III 2, 20. e. â A. III 8, 9. - P. II 6, 20. 7, 17. — Ç. IV 12, 32.

V cest C. IV 15, 7. - G. I 6, 21.

chatra A. III 8, 1, 19. - P. II

15, 10. — G. II 8, 2, 10. 9, 8. 10, 7. III 2, 47. c. pra A. IV 3, 20. 25. 6, 16. 16, 24. — P. II 6, 22. — C. I 8, 4. chadis P. II 6, 29. chadman A. III 8, 19. chandas A. I 24, 15, 16, 17, 18, III 4, 1. 5, 4. 11, 1. — P. II 10, 8. 12, 2. III 3, 5. — C. I 22, 15. II 7, 14, 19. III 14. 2. IV 5, 15. 6, 6. 7. 9, 3. — G. III 3, 5, 15, 16. chandoga P. II 10, 20. chavi P. III 12, 6. chaya A. I 13, 5. V chid A. IV 3, 16. - P. I 16, 3. — Ç. I 8, 14. 15, 9. 28, 15. II 13, 3, 5, — G. I 7, 22. IV 2, 12. c. vi + ava Ç. VI 3, 10. c. A G. IV 2, 20. e, pra A. I 3, 3, 17, 10, 11. - P. II 1, 12. - G. II 9, 16, 17, c. vi A. 1 7, 13. II 8, 12. 9, 8. IV 6, 7. 14. — Ç. I 8, 14. 9, 5, 6, chubuka P. III 6, 2.

<sup>9</sup>ja Ç. III 13, 5. jagat P. I 7, 2. jagatî P. II 3, 9. - Ç. II 5, 6. jagada P. III 4, 4. 8. jaghana Ç. II 1, 28, IV 12, 24, jaghanya A. IV 2, 9, 4, 12. G. I 4, 26, jangama Ç. IV 9, 3. jangha A. IV 3, 14. jață P. II 6, 17. V jan A. I 5, 4. 7, 3. 8, 11. 15, 9. III 10, 9. IV 3, 27. 4, 24. 6, 5. - P. I 5, 11. 16, 19. 18, 2. 19, 2. II 2, 9. III 1, 2. 3, 5. - C. I 5, 10. 16, 8, 19, 6. 22, 7. III 12, 3. V 8, 2. — G. II 7, 15. III 6, 3. 9, 17.

c. abbi A. I 5, 4. e. A A. II 8, 16, — C. I 19, 6, caus. A. I 8, 9, c. pari A. IV 4, 25. c. pra P. I 6, 3. — Ç. I 13, 4. 19, 2. 23, 1. III 2, 2. 10, 3. 4. V 7. 1. - G. II 4, 6. caus. A. I 7, 6. c. sam + pra G. III 6, 4. 5. c. vi P. I 11, 8. jana A. II 1, 9.14. - P. I 3, 27. III 2, 2, 4, 8, 13, 3, 4, — C. IV 12, 9. — G. I 6, 2, 3. IV 8, 3, 4. janana A. I 15, 2. 22, 20, 26. — P. I 16, 3. — G. II 7, 20. 8, 1. 8, janapada A. I 7, 1. janagriya Ç. VI 2, 6. janity Ç. I 9, 9. janitri P. III 3, 5. - Ç. III 12, 3. - G. II 8, 4. janimant Ç. I 9, 9. janus A. III 10, 9. - P. III 9, 6. — Ç. III 11, 14. janman P. III 15, 6. - Ç. I 25, 5, 10. janya G. H 1, 13. V jap A. I 7, 6. 8, 6. 15, 2.9. 23, 15. 16. 24, 31. 32. II 3, 5. 7. 10.13. 6, 5, 12, 10, 4. 111 6, 7. 10. 7, 4. 7. 10, 6. 7. 9. 11, 2. 12, 6, 19, IV 2, 19, 6, 14, 18. 8, 39. 43. — P. I 16, 6. 24. 18, 2. 5. II 6, 19. 10, 22. 11, 12, 15, 9, 1H 2, 7, 12, 9, 6. 10, 9. 13, 4. 14, 10, 12, 13, - C. I 13, 8, 14, 1, 15, 2, 16, 19, 3, H 2, 11, 3, 5, 4, 4, 9, 2. III 6, 3. 11, 6. IV 1, 8. 5, 12, 6, 4, 14, 3, 5, V 10, 3, VI 6, 14. — G. I 6, 19. II 1, 19. 21. 2, 4. 9. 16. 4, 1. 8,

4. 13. 9, 10. 21. 10, 20. III 3,

32, 36, 7, 17, 21, 9, 3, 11, 18,

IV 3, 11. 12. 5, 8. 9, 16. 19.

21, 10, 2,

c. pari G. II 3, 18. IV 5, 19. e. prati G. I 3, 18. japa Ç. IV 4, 7. jamadagni A. III 5, 7. - P. II 6, 23. — Ç. I 28, 8. IV 5, 8. 10, 3. — G. II 9, 21. jamadagnya A. I 7, 9. jaya P. I 5, 7. 9. jaradasti A. I 7, 19, 17, 10. P. I 6, 3. II 1, 11. — Ç. I 13, 4, 27, 7, jarant A. IV 2, 18. jaras A. IV 6, 8. - P. I 4, 13. jara P. I 4, 12. III 3, 5. - Ç. III 8, 4. jarávu P. I 16, 2. java P. II 17, 16. javana P. I 19, 9. - Ç. I 27, 4. jå P. I 4, 16. jagata A. I 24, 17. jågr P. I 16, 22. - G. I 6, 6. jágrvi P. III 4, 16. jata A. I 6, 1. 15, 1. 24, 8. -P. I 16, 3, 17. — Ç. I 19, 6. 24, 2, 25, 6. jātakarman Ç. I 24, 1. V 7, 2. játarúpa Ç. I 24, 3.11. — G. П 7, 21. jātavedas A. I 10, 12. 21, 1. II 4, 13. IV 6, 5. - P. II 4, 3. III 3, 9. — Ç. II 10, 4. 7. 13, 5. III 13, 2. IV 6, 4. — G. IV 3, 29, 4, 22, 23. jātagilā G. III 9, 5. jātusa G. III 8, 6. jätükarnya Ç. IV 10, 3. jananti N. pr. A. III 4, 4. jânu A. I 21, 4. II 8, 2. IV 3, 26. 4, 8. — Ç. I 8, 10. H 7, 5. 10, 3. IV 8, 8. — G. I 3, 1. II 10, 36. III 1, 33. jâyâ A. III 5, 17. — P. I 7, 3. III 2, 6. — Ç. 1 6, 1. 9, 9. III 4, 9, 10. — G. I 1, 8, 20. jarahan (f. "ghni) P. J 11, 4. -Ç. I 16, 4.

jala P. I 16, 24.

Vji G. III 4, 32. c. apa P. II 7, 6. e. para A. III 8, 3, 11, 2. IV 1, 1. 6, 14. — C. IV 6, 2. jihva P. III 16, 1. - G. II 7, 19. III 6, 3. iîmûta A. III 12, 3. V jiv A. I 7, 6. 15, 1. 3.9. - P. I 4, 12. 5, 11. 6, 3. 11, 9. 16, 17. 18. 18, 2. 3. 11 6, 20, 17, 9. - C. I 14, 1. 24, 4. G. III 8, 5. c. sam P. I 8, 19. jiva A. IV 2, 18. 4, 9. 6, 9. -Р. П 4, 3. Ш 7, 2. 9, 6. — C. 1 15, 2. IV 18, 11. V 9, 4. \_ G. IV 3, 18. jîvana A. III 6, 4. - P. II 1, 16. jivapati A. 1 7, 21. 14, 8. jivapatni A. I 7, 22. - G. II 7, 12. jîvaputra A. I 13, 6. jîvaprajâ A. I 7, 21. 14, 8. jîvam A. 1 8, 4. jîvasû G. II 7, 12. jivase P. I 18, 5. - C. I 25, 6. 28, 8. II 13, 5. — G. II 9, 12. jîvâtave P. II 1, 16. jivatu Ç. I 22, 7. jivita G. I 3, 13. jivin A. III 8, 15. V jus A. I 21, 7. - P. I 8, 8. -C. 1 24, 6, 10, II 4, 1, IV 14, 3. — G. I 7, 3. III 10, 21. IV 7, 1. c. anu C. VI 5, 2. c. upa Ç. VI 5, 2. c. prati P. III 4, 7. justa A. I 10, 6, 7, 11, 2, 3, IV 8, 9, 15, juhů A. IV 3, 2. - Ç. I 20, 4. Virmbh A. III 6, 7. Vir P. I 11, 4. HI 3, 5. jetva G. III 4, 32. jaimini A. III 4, 4. - C. IV

10, 3. VI 6, 11.

josana P. III 10, 10. ojňa Ç. II 13, 5. V jnap c. sam A. I 11, 10. II 4, 13. — G. III 10, 28. V jñå A. H 10, 8. IV 2, 14. 7, 26. — P. I 5, 7. — Ç. III 7, 2. e. ann A. III 9, 4. IV 7, 18. — P. II 6, 4. III 2, 11.15. 4, 6. — Ç. I 12, 3. II 6, 7. IV 11, 25. — G. III 4, 3. c. à A. III 11, 1. — G. IV 4, 24. c. pra P. III 3, 5. - G. IV 4, 26. c. prati A. I 13, 3, 23, 16. II 9, 9. — P. III 4, 7. — C. II 14, 5. c. vi A. I 5, 4. 10, 15. 20, 11. 21, 3. H 8, 14. III 2, 2. 4, 6. 7. 9, 6. 10, 8. IV 1, 3. 4, 7. 8. 8, 18. 30. 38. — P. I 5, 9. — C. II 14, 17. VI 3, 5. iñāti A. IV 4, 22. - P. I 6, 2. III 10, 16. — C. I 12, 8. jňátikarman G. II 1, 11. jňátimant Ç. I 9, 9. inatr A. III 10, 11. jāāna G. I 5, 12. III 9, 21. jňápita A. IV 7, 2. jyl A. I 19, 12, IV 2, 22. - P. II 5, 22. — C. II 1, 16. jyayas A. II 3, 9. — Ç. I 1, 5. 1 jyut e. ava P. II 8, 7. jvestha A. IV 2, 9, 4, 12, - P. I 5, 10. II 9, 13. — Ç. I 26, 16. III 4, 9. IV 14, 5. 18, 6. - G. II 8, 21, 24. jyeşthasâman G. III 2, 54. iyestha P. II 13, 1. jynişthasâmika G. III 1, 28. jyaistya P. II 17, 9.

jyok A. I 17, 13. - P. II 1,

16. III 2, 2.

jyotişmant P. I 5, 11, III 1, 3. 3, 5. jyotis Â. III 7, 1. — P. II 10, 17. 15, 5. III 3, 5. — Ç. VI 4, 1. — G. III 2, 41. 3, 18. jyautsna G. II 8, 1. 6. V jval G. IV 8, 15. c. pra Â. IV 4, 1.

takṣaka Ç. IV 18, I.
taḍa (taḷa) Â. III 12, 11.
taḍāga Ç. V 2, 1.
taṇḍula Ā. I 10, 10. — P. I 9,
2. II 13, 2. — Ç. I 3, 10. 12.
— G. I 7, 5. 6. III 10, 10.
IV 5, 28. 31. 32.
tata P. I 5, 10.
tatāmaha P. I 5, 10.
tatkâlam P. II 11, 5. 6. — G.
III 3, 28.

tatprabhrti G. II 3, 15.
tatra Å. III 9, 3. IV 5, 7. 7, 16.
28. — P. I 10, 2. III 10, 22.
— G. I 2, 10. II 3, 2. 9, 3.
III 2, 55. 4, 9. 5, 2. 21. 6, 8.
8, 20. IV 2, 27. 7, 15.

tathâ Â. I 3, 5, 7, 15, III 2, 2, 5, 13, — P. II 4, 4, — Ç. I 1, 14, 19, 6, II 13, 8, IV 5, 15, — G. I 1, 13, 19, 6, 10, 7, 13, 9, 28, II 2, 9, 15, III 2, 27, 10, 8, IV 2, 4, 17, 37, 3, 15, 16, 4, 24, 7, 22,

tathā·tathā Ç. II 7, 18. tathaiva Ç. II 4, 3. V 9, 6. — G. I 3, 11. II 2, 9. 7, 20.

tathådeçam G. IV 4, 24.

tatbâmukba G. IV 2, 5.
tad Å. I 1, 4. 3, 1.10. 4, 3. 5,
4. 6, 1. 2. 4. 5. 6. 7. 8. 7, 1. 2.
6. 13. 19. 8, 9. 9, 4. 10, 2. 12.
23. 11, 4. 6. 12, 3. 13, 7. 14,
3. 15, 8. 17, 7. 10. 11. 12. 13.
19, 12. 13. 20, 4. 7. 10. 21, 1.
4. 5. 22, 10. 29. 23, 5. 6. 8. 9.
15. 16. 17. 19. 24, 8. 15. II 1,

9. 15. 3, 7. 4, 12. 5, 2. 6, 15. 7, 7, 10, 11, 12, 8, 2, 9, 11, 10, 6. III 1, 3. 4. 2, 2. 3, 2. 4. 4, 4. 5. 6. 7. 5, 7. 9. 18. 6, 2. 9, 1. 5. 10, 6, 11. 11, 1, IV 2, 15. 18. 4, 6, 7, 10. 6, 3, 6, 8, 7, 14, 15, 8, 10, 15, 22, 27, 28, 35. — P. I 2, 8, 3, 8, 15, 18. 20. 4, 13, 15, 16. 5, 9, 10, 11. 6, 2, 3, 7, 2, 8, 1, 5, 7, 10, 13, 20. 10, 1. 11, 2, 4, 7, 9, 12, 4. 13, 1. 14, 3. 5. 15, 8. 16, 6. 8. 17. 18. 19. 17, 6. 18, 2. 19, 2. H 1, 11, 16, 21, 2, 5, 7, 9, 12, 15. 4, 8. 5, 9, 31, 33, 34, 35. 43. 6, 10, 11, 12, 17, 23, 24, 8, 3, 9, 7, 10, 22, 14, 23, 16, 5. 17, 9. 13. 14. 15. 16. III 1, 2. 3. 4. 2, 2. 3, 5. 9. 4, 3, 7, 14. 15. 16. 17. 18. 5, 2, 3, 7, 3, 8, 11. 17. 9, 6. 9. 10. 10, 28. 43. 11, 10, 12, 6, 13, 2, 3, 5, 6, 14, 2, 6, 12, 13, 14, 18, 22, 23, 24, 16, 1. — Ç. I 1, 2, 12, 14, 2, 6. 7. 3, 2. 7, 7. 8. 11. 8, 25. 9, 13, 15, 10, 6, 11, 2, 12, 2, 3, 10. 13, 4. 8. 9. 14. 17. 14, 7. 16, 2, 3, 4, 10, 18, 3, 19, 6. 20, 5, 22, 7, 24, 5, 25, 6, 28, 9, 15, H 1, 25, 4, 3, 5, 12, 6, 1. 7, 7, 19, 10, 4, 11, 2, 9, 12, 2. 7. 16. 13, 3. 7. 14, 26. 15, 1, 11, 16, 2, 5, 6, 17, 4, 18, 3, III 1, 2, 12, 14, 17, 4, 10, 7, 2. 8, 4, 7, 9, 1, 3, 10, 1, 3, 11, 12, 13, 14, 12, 2, 13, 2, 5, IV 1, 11. 5, 8. 9, 14, 16, 7, 11, 54. 8, 14. 10, 3. 15, 21. 16, 4. 17, 5. 18, 1. 12. V 9, 3. VI 3, 10. 4, 8, 5, 1, 6, 1, — G. I 1, 20, 21. 3, 18. 4, 12. 5, 4. 7. 8. 13. 18, 21, 6, 6, 14, 21, 9, 2, 6, 11 1, 3, 7, 3, 4, 15, 20, 4, 3, 7, 8, 7, 9, 11, 16, 18, 9, 9, 15, 10, 7. 18. 22. 39. 48. III 1, 29. 2. 10, 48, 50, 3, 15, 16, 4, 16, 5, 23. 7, 19. 8, 2. 5, 10. 9, 2. 9. Abhandl. d. DMG. IX. 1.

15. 10, 5. 9, 19. 31. IV 1, 6. 2, 14, 30, 35, 3, 6, 8, 13, 24, 28. 4, 2, 9, 18, 33. 5, 20, 23. 6,14. 7,25. 8,8. 9,21. 10,19. sa A. I 15, 3. 9. — P. I 18, 2. II 10, 17, 14, 19. — C. I 9, 9. 10, 5. II 10, 4. 8. III 8, 3, 4. — G. I 1, 20, 21. 4, 8, 10, 11, 27, 31. II 3, 14. 5, 6. 8, 1. 6. 9. 13. III 2, 44. så P. II 17, 9. — Ç. I 13, 4. 18, 3. III 12, 3. 5. — G. H 1, 17. 2, 6. 3, 5. 7, 11. III 9, 9. tam-tam Ç. II 7, 18. tasmåt A. I 10, 16, - P. I 8, 13. 11, 6. II 9, 15. — G. I 6, 4. tat-tat A. I 10,6, 14, 8, III 4, 6. IV 7, 27. - G. I 2, 9. tatas A. III 5, 10. IV 4, 8. -P. I 2, 13. 8, 5. 10, 5, 11, 4. 12, 5. 15, 9, 19, 13, 11 1, 9. 13, 8, 14, 22, 26, 15, 10, 16, 6. III 1, 7. 4, 19. 5, 5. — Ç. II 10, 8. V 4, 1. 7, 3. VI 4, 9. - G. I 7, 21, 8, 27. III 7, 22. IV 2, 1. 4, 6. tatas-tatas P. III 13, 6. tadă P. II 13, 6. - G. II 5, 8. taddevata P. III 11, 10. taddaivata P. III 11, 10. taddhita P. I 17, 2.3. - Ç. I 24, 4. — G. II 8, 15. tadvat C. V 9, 3. tadvid G. 1 5, 12. V tan A. IV 6, 7. - P. I 4, 13. III 3, 5. C. VI

vitata A. I 6, 2.

c. sam G. I 9, 21. santata P. II 14, 19. - C. II 13, 5, IV 8, 14. V 3, 10. — G. 1 9, 23.

tanu A. II 10, 6. - P. I 18, 6. III 1, 4.

tanů P. I 3, 15, 25, 11, 2, 4, II 1, 9. 4, 8. III 13, 5. — C. I 18, 3, 22, 15, tanůdůsi P. II 6, 10. tanûnaptrin P. II 11, 8. tanûpâ P. II 4, 8. tanticara G. 1 8, 28. tanti G. III 6, 7. 9. tantu A. IV 6, 7. - P. I 4, 13. - C. IV 15, 10. - G. IV 3, 24, 8, 20. tantumant Ç. V 4, 2. tantra A. 1 10, 26. - G. 1 4, 28, 24, tandrita P. Il 17, 9. tanmaya P. II 17, 2. tanmiera P. II 17, 8. V tap P. III 3,5. — G. IV 4,33. c. abhi P. III 6, 3. c. a Ç. I 3, 2. c. upa A. IV 1, 1. e. pra P. I 1, 3. II 4, 8, 14, 20. — G. III 7, 15. IV 8, 14. Cans. A. I 11, 10, 12. e. prati C. V 1, 3. tapas P. III 3, 5. - C. IV 5, 15. — G. IV 4, 33. 5, 8. tanasvin C. 1 2, 6. - G. III 2, 17. tapta P. II 8, 6. tamas A. III 7, 1. tarana A. II 8, 16. - P. II 1, 10. III 4, 4. — Ç. 1 8, 14. 17. 28, 12, 13, 15, H 7, 5, 28, III 2, 9. IV 15, 11. 17, 3. tarunaka A. IV 6, 11. tarka P. II 6, 5. tarpana P. III 3, 11. tavas Ç. V 6, 2. tasta A. I 1, 4. otas A. I 3, 1. 5, 1. 5. 6, 1. 2. 3. 4. 8, 5. 11, 2, 10, 12, 13, 5. 17, 2, 4, 20, 2, 23, 1, 24, 16, 18. II 1, 12. 3, 11 4, 14. 5, 2. 7, 7, 12. III 10, 11. IV 1, 14. 2, 16. 5, 7. 6, 1. 10. 8, 8.

27, 33, 42. - P. I 16, 22. -C. IV 19, 5. tâmisra G. IV 6, 13, 15, 16. tamisrastami G. III 10, 9. tâmbala(î) G. II 10, 10. tâvat A. II 1, 15. III 3, 4. IV 1, 9. 6, 4. - P. II 10, 17. 14, 19. - C. IV 8, 17. V 4, 6. - G. I 9, 21. tigma Ç. I 27, 7. tithi Ç. I 25, 5, 10. V 2, 2. G. I 1, 13. II 8, 12, 20. tiryañe (tiraçei) A. IV 1, 10. -G. II 7, 14. IV 6, 6. 8, 4. tila A. I 9, 6, 17, 2, II 5, 15. IV 4, 13. 7, 11. — P. I 15, 4. II 6,17. 10,17. - Ç. IV 1, 3, 3, 4, 4, 9, — G. Il 9, 6. IV 3, 37. 5, 32. tilamāsa Ç. I 28, 6. tilasarşapa Ç. III 1, 3. tilodaka G. IV 2, 35. tilvaka A. H 7, 6. — G. I 5, 15. tilvilà A. II 8, 16. — Ç. III 3, 1. tisya A. I 13, 2. tira P. I 15, 8. tirtha G. I 2, 17. tu A. I 7, 2. 9, 3. 6. 13, 2. 15. 7. 18, 3, II 4, 11, 7, 5, III 8, 3. IV 1, 14. 7, 4. 8, 22.34. — P. I 3, 3, 29, 18, 7, II 3, 7. 6, 8, 7, 4, 17, 9, III 10, 53. - C. 1 2, 3, 6, 3, 6, 9, 10, 9. 25, 6, 28, 21, II 5, 7, 6, 5, 11, 11. 17, 2. 4. III 14, 6, IV 5, 17. 8. 4. 12, So. V 4, 1. 5, 8. VI 2, 6, 12, 3, 8, 4, 3, 7, — G. 1 1, 18, 2, 4, 29, 4, 15, 20, 25, 29, 5, 8, 24, 6, 7, 8, 4, II

tuṇḍila Ç. IV 19, 3. turipa Ç. I 20, 5. turiya P. I 4, 16. III 3, 13. tulya Å. I 3, 9. — G. III 5, 23.

22. 4, 16. 5, 11. 12.

3, 7. 5, 5. 9, 20. 24. III 1, 11.

2, 5, 26. 3, 27. 4, 6, 12. IV 1,

tulyavayas P. III 8, 17.

с. прв

Caus. A. 1 6, 6.

tusa A. IV 8, 25. tûla A. III 2, 2. 5, 11. — G.

IV 5, 15. 16.

tůşnîm Å. I 3, 1. 3. 7, 14. 9, 7. 10, 13. 20, 11. — P. I 18, 7. 19, 6. II 1, 13. 2, 10. 6, 14. III 10, 12. 11, 3. — Ç. I 1, 11. 3, 15. 7, 10. 14, 4. 16, 9. 28, 22. II 3, 4. 4, 6. V 1, 2. — G. I 3, 9. 10. 4, 3. 7, 3. 25. II 8, 7, 25. 9, 16. 23. III 4, 19. 7, 23. 8, 18. 9, 4. IV 10, 16.

trea A. I 24, 15. II 8, 12. 9, 8. III 12, 17. IV 6, 14. — Ç. I 15, 1. 17, 7. V 8, 4. VI 4, 1. — G. IV 5, 5.

t<sub>грв</sub> Å. I 11, 10, — Р. I 3, 28. — С. II 17, 1. — С. I 5, 18. 6, 14. II 6, 8. III 9, 13.

IV 7, 10, 11, 10, 19, trtiya Å, I 13, 2, 17, 1, 13, 20, 6, 22, 16, 24, 22, IH 2, 4, — P. I 4, 16, 14, 2, II 1, 2, 3, 5, 4, 4, — Ç, I 11, 1, 14, 3, 16, 4, 20, 1, 28, 2, 16, 21, VI 6, 8, — G, I 4, 8, 9, II 6, 1, 17, 5, 8, 1, 9, 1, IH 2, 31, IV 1, 14, 3, 8, 10, 5, 31, 9, 5.

V trp Å. III 3,2. 4,1.4.5. 5,21. IV 7,26. — P. II 6,18. 12, 2. — Ç. I 2,7. 11,5. 17,7. III 3,1. 12,5. 13,3. IV 6,6. 9,2.3. 10,3.5.6. VI 6,10. — Q. I 9,2.3. III 3,15.

trptapraças Ç. IV 2, 5, 4, 14. trpti À. I 23, 15, 24, 24. — G. I 9, 3.

V trs C. III 13, 1.

V tr A. 1 12, 6. HI 9, 6. — Ç. I 15, 18. IV 14, 1. 5. c. ud A. IV 4, 10. — P. III

10, 22, 15, 9, 11,

c. pra Å. I 16, 5. — Ç. I 27, 7.

tejani P. I 5, 2.

tejan P. 1 3, 2.

tejas Å. I 16, 4. 17, 16. 21, 2.

3. 4. II 6, 4. III 8, 4. 9.10. —

P. II 6, 29. — Ç. I 6, 6. 27,

5. 28, 14. II 1, 30. 10, 4. IV

11, 8. VI 6, 16. — G. III 4,

17. IV 5, 8.

tejasvin A. I 21, 4. — P. II

4, 3.

tedani Ç. II 12, 10. VI 1, 3.

taijasa A. IV 7, 10.

taittira Å. I 16, 3. — Ç. I 27, 3. taila P. III 10, 24. — G. I 7, 20, III 5, 30. IV 2, 31. 3, 15.

20, HI 5, 50, IV 2, 51, 5, 1 taişî G. HI 3, 14, 10, 18.

toka P. III 1, 4. — Ç. V 10, 2. — G. III 8, 2.

tyad P. III 1, 6. - C. I 15, 11. 16, 7. IV 6, 4. VI 4, 4.

— G. III 8, 24. traya Ç. I 2, 5.

traman A. II 6, 8.

tri Â. I 1,2. 3, 1, 4, 4. 13, 4. 14, 4. 17, 8. III 10, 7. IV 7, 2. 10. — P. I 4, 6. 8. 8, 1. 6. 15, 4. II 1, 10. 2, 14. 5, 5. 32. 6, 14. 8, 1. 9, 3. 6. 10, 13. 18. 21. III 2, 9. 3, 1. 5, 4. 11, 7. — Ç. I 8, 15. 9, 16. 12, 11. 14, 8. 16, 6. 22, 7. 25, 5. II 2, 2. 10. 10, 8. 16, 5. III 4, 5. 8. 12, 1. 3. IV 3, 5. 14. 2. V 9, 4. 10, 7. VI 4, 2. 4. — G. I 1, 9. 5, 10. III 2, 2. 3, 22. 5, 21. IV 2, 16. 30. 5, 10. 8, 6.

trimçat P. III 3, 5. tripakşa Ç. IV 3, 2. tripad A. I 7, 19. — Ç. I 14, 6.

tripundhra Ç. II 10, 8. tripurusam P. II 5, 42. trimani Ç. I 12, 8.

trirâtra A. I 8, 10. 22, 19. IV 4, 16, 21. — P. I 8, 21. II 1, 25. 10, 23. 11, 3, 8, 13. III 10, 4, 25, 29, 45. — Ç. I 17, 5, 18, 2, II 5, 2, 11, 10, 12, 6, 9, IV 5, 17, 7, 10, 8, 20, V 11, 2, VI 1, 9, — G. II 3, 15, 5, 7, 10, 47, III 2, 37, 3, 11, 26, IV 5, 9, 8, 19.

trivarna Ç. III 11, 7.

trivet P. I 15, 6. — C. I 8, 2, 12, 6, 22, 10, 15. — G. I 7, 10, tribeveta C. I 22, 8. — G. II 7, 8.

tristubh P. II 3, 8. — Ç. II 5, 5.

tris Å. 1 7, 6, 9, 10, 8, 13, 3, 14, 4, 17, 7, 15, 21, 2, 22, 21, 24, 7, 15, II 3, 11, 5, 2, 8, 11, 9, 7, IH 5, 12, IV 2, 10, 5, 4, 6, 3, — P. I 3, 6, 18, 19, 20, 26, 7, 6, 16, 7, 18, 4, II 1, 17, 10, 11, 18, 14, 19, III 7, 2, 15, 24, — Q. I 6, 3, 7, 11, 8, 17, 24, 2, 3, 9, 28, 9, II 2, 1, 6, 1, 12, 4, III 2, 1, 8, 3, VI 5, 1, — G. I 2, 5, 3, 4, 7, 5, 25, 8, 10, 27, II 1, 10, 2, 10, 9, 16, 10, 37, III 2, 42, 8, 14, 17, 9, 20, IV 10, 15, 18,

tris-tris Ç. IV 15, 17. — G. IV 10, 5.

trisandhya P. II 11, 3. - Q. IV 7, 4.

trihsapta G. II 6, 6. tredhà À. II 9, 4.

V trai Å. I 17, 8. II 1, 10. — P. I 5, 11. 13, 1. — Q. I 28, 12. — G. II 9, 14.

traiyambaka G. III 10, 14.

traiştubha A. I 24, 16.

tryavarárdha Ç. IV 1, 2. tryastaka G. III 10, 7.

tryaha P. II 3, 6.

tryayuşa P. I 16, 7, II 1, 15, — Ç. I 28, 8, 9, II 10, 8, — G. II 9, 21.

tryeni A. I 14, 4. — P. I 15, 4. II 1, 10. tvae P. I 11, 5.

sing. Å. I 4,8. 7, 6. 7. 21, 1.
22, 21. III 5, 7. IV 3, 27.
— P. I 2,8. 6, 3. 7, 1. 11,
2, 4. 16, 19. 24. II 4, 2, 3.
III 3, 5. 15, 18. 16, 1.
— C. I 9, 5. 13, 4. 12. 18, 3.
25, 7. II 3, 1. 12, 16. 13,
5. IV 5, 8. V 1, 9. 2, 4.
— G. IV 2, 35. 3, 6, 8, 13, 24.
tvâm C. I 12, 6. — G. IV 2,

35. 3, 6. 8. 13. 24.

tvá A. I 3, 3, 7, 17, 8, 1, 10, 6. 7. 11, 2. 3. 20, 4. 8. 21. 7. 23, 8. 9. 24, 14, 15, 16, 17. 18. 19. II 6, 3, 8, 16. III 6, 4, 7, 8, 12, 2, 1V 8, 15. — P. I 2, 8. 3, 16. 17. 4, 13. 15. 6, 3. 7, 2. 8, 8. 19. 10, 2. 11, 2. 16, 6, 18, 3. 4. II 2. 7. 21. 17, 13. 14. 15. 16. III 1, 4. 4, 4. 7. 10. 11. 12. 13. 18. 7, 2. 3. 15, 3, 20, 21, 22, 23, 24, 16, 1, — Ç. I 8, 19, 20, 21, 15, 1. 16, 3. 19, 6. 24, 10. II 2, 3, 12, 13, 4, 1, 18, 3, III 3, 1. 8, 2. 3. 10, 2. — G. [ 7, 3, 25, H 6, 7, 8, 22, 10, 31. 32. III 10, 20. 21. IV 6, 12.

tvayâ P. III 1, 4. — Ç. II 18, 3. III 8, 3.

tubhyam A. I 12, 4. — P. I 7, 3, 15, 8.

tubhya P. I 6, 2.

tvad A. I 4, 4. 14, 3. II 4, 14. IV 3, 27.

tava Å. I 20, 6. — P. I 6, 2. II 2, 20. — Ç. II 3, 1. — G. I 8, 28.

te Å. I 1, 4, 7, 3, 8, 8, 10, 12, 13, 7, 15, 1, 2, 17, 12, 13, 20, 5, 7, 21, 4, 7, 23, 16, 17, II 1, 10, 11, 12, 6, 1, III 5, 7, IV 5, 10, 7, 13,

22, 8, 23. — P. I 2, 8, 3, 18. 4, 16. 6, 3, 8, 2, 5, 8, 11, 4, 5, 9, 16, 1, 17, 21, 24, II 1, 9, 16, 2, 16, 4, 5, 9, 10, 11. 14, 14. 17, 13. III 4, 7, 8, 11, 10, 21, 13, 2, 5, 6, 15, 17, 20, 21. — C. I 13, 2, 15, 4. 8. 16, 4. 8. 19, 4. 5. 6. 21, 3. 22, 15, 24, 4. 25, 6. 28, 9, 14. H 3, 1, 3. 4, 1, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 10, 4, 12, 2, 18, 3, 111 1, 11, 2, 2, 12, 5, 14, 2. IV 1, 4, 7. 5, 8. 15, 13. V 1, 3. 2, 4. - G. II 1, 10. 2, 16. 7, 8, 21. 8, 4. 10, 26, III 4, 32, 7, 15, IV 2, 35, 3, 6, 8, 13, 24, 9, 19, tvayi A. II 1, 10. - P. I 16, 4. — Ç. 1 6, 6, 24, 8.

dual

yuvam Å. III 8,9. — Ç. III 1, 6, 6, 2, VI 4, 2, vâm Å. III 12, 12, — P. II 6, 12, III 14, 12, 13.

plur. yûyam P. III 3, 5, 4, 7. yuşmâbhis P. I 3, 13.

Vas Å. II 6, 4, 15, 10, 8, III 5, 8, IV 8, 27, 28, — P. I 3, 14, III 3, 5, 9, 6, — Ç. I 8, 8, 24, 15, 20, II 3, 1, 6, 1, III 5, 1, 7, 2, 9, 1, 11, 14, IV 15, 13, V 3, 3, VI 4, 4, 6, 13, — G. III 4, 28, IV 3, 18, 19, 20, 21, 23,

tvaştr P. I 5, 10. III 15, 5. — Ç. I 11, 4. 26, 12. tvâştra P III 15, 5. tvişi P. III 13, 2.

daksina A. I 10, 14, 16, 11, 4, 13, 5, 17, 8, 24, 11, H 6, 3, IV 2, 13. 3, 2, 4, 21, 26, 4, 4. 6, 7, 7, 13. — P. I 3, 10, 11. 18. 5, 2, 6, 3, 7, 1, 8, 8, 11, 9, 18, 1, 16, 6, 12, 20, 18, 5, H 1, 9. 2, 16, 17. HI 2, 13. 4, 11. 14, 3, 7. — Ç. 1 7, 3. 8, 9, 10, 9, 3, 7, 13, 12, 6, 13, 2. 12. 15, 8. 24, 9, 12. 28, 9. 11 3, 2, 3, 4, 4, 7, 5, 7, 10, 3, 8. 12, 15. III 2, 5, 3, 4. IV 18, 7. 9. VI 3, 6. 5, 6. 6, 6. - G. I 2, 2, 3, 3, 1, II 1, 24. 2, 3, 12, 13, 16, 5, 9, 6, 3, 11, 7, 19, 9, 12, 14, 15, 10, 26, 28, 31. 36. III 7, 10. 9, 19. IV 2, 16. 3, 3, 10, 10,

daksinatas A. 1 3, 1. 11, 10. 17, 4. 24, 16. — P. 1 1, 2. 8, 3. 11, 1. II 3, 4. 9, 9. 17, 14. III 2, 6. 7. 4, 5. 15. 8, 11. — Ç. 1 7, 7. 8, 5. 6. 9, 5. 19, 1. 20, 5. II 14. 18. III 2, 7. IV 8, 2. VI 3, 2. — G. I 6, 13. 7, 9. 13. 8, 4. II 1, 13. 23. 2, 2. 8, 2. 10. 9, 4. 10, 18. III 9, 15. IV 4, 9. 7, 22. 41.

daksinapaçcima A. IV 2, 13. — G. III 7, 10.

dakşinapûrva Å. IV 1, 6, 2, 11. — G. IV 2, 3.

dakṣiṇâ (adv.) Å. I 2, 10. II 5, 2. 7, 10. IV 1, 7. 8. 6, 2. — P. II 6, 19. — G. III 7, 15. IV 2, 15.

dakṣṇâ (f.) À. I 10, 27, 14, 9, 18, 8, 23, 20, 21, III 4, 5, IV 6, 19, — P. I 8, 10, 10, 3, 16, 6, III 4, 11, 8, 17, 11, 9, — Ç. I 22, 18, II 6, 3, III 3, 4, IV 17, 6, 18, 6, V 2, 8, 3, 5, — G. I 4, 12, 9, 6, 10, II 3, 23, 8, 18, 9, 29, 10, 50, III 1, 5, 2, 45, 51, IV 7, 17.

daksinagni A. I 23, 24. - G. IV 4, 5. daksinagra G. IV 2, 24. 3, 2. daksinādvāra G. IV 7, 17. daksināpara A. IV 1, 6. — G. I 6, 14. dakşinapravana G. IV 2, 25. daksinamukha A. II 3, 12. P. III 10, 20. — Ç. IV 12, 25. dakşinavrt Ç. VI 5, 6. dakşinâçiras G. III 10, 27. daksinottara A. III 2, 2. -II 2, 11. 7, 6. VI 3, 6. — G. I 7, 4, 14. daksinottana G. IV 3, 18, 20. danda A. I 19, 13, 22, 1, II 6, 4. III 8, 1, 20. — P. II 2, 11. 12. 5, 11. 25. 6, 31. III 15, 21. — Q. II 1, 18. 6, 2. 11, 4. 13, 1. 2. 3. 6. 8. III 1, 11. — G. II 10, 11. 41. III 1, 14. 27. 4, 27. IV 9, 17. dandopânahau Ç. III 1, 18. dat (danta) A. IV 3, 5. dadhi A. I 8, 9. 13, 2. 16, 5. 17, 7, 24, 5, 11 8, 16, IV 1, 18. — P. I 3. 5. 9, 2. II 1, 8. 6, 17. 10, 16. 13, 2. 16, 2. 3. 4. III 4, 4. 9. — C. 1 17, 1. 27, 6. III 2, 9, IV 4, 10. 5, 8. V 10, 2. — G. I 3, 8. 7, 20. HI 2, 40. 3, 7. dadhikrávan P. II 10, 16. — Ç. I 17, 1. IV 5, 10. — G. III 3, 7, dadhittha G. I 5, 15. dadhimantha A. II 5, 2. dadhisaktu A. III 5, 5, 10. dadhyudaka Ç. I 24, 3. dadhyodana Ç. I 17, 7. danta A. IV 3, 5. 4. 24. 8, 10. - P. 1 12, 4. II 6, 17, 32. — Ç. III 12, 5. — G. III 1, 21. -V dabh Ç. II 13, 5. VI 4, 1. 9. dabhra C. III 13, 5. dampati G. I 4, 17. 5, 26.

darbha A. III 2, 2. 5, 11. IV 6, 11. 7, 8. 10. 8, 27. — P. I 15, 4. II 17, 8. — Ç. I 22, 8. IV 4, 8. — G. I 6, 13. 7, 1. II 6, 2, 10, 7, 3, 5, 8, 9, 11, 9, 4, 8, 14, 10, 16, 17, 35, 36, III 4, 9, 10, 7, 21, 9, 4, IV 2, 20. 30. 34. 3, 2, 6, 8, 13, 5, 14. 7, 9. darbhapiñjûlavant Ç. VI 2, 12. darbhavatu G. I 6, 21. darva Q. IV 15, 19. darvi A. II 1, 2. 9. - P. II 14, 13.20.22.24. — G. III 7, 11. 13. 15. IV 2, 28. 3, 8. darça A. I 10, 2. — P. I 5, 9. 12, 1. — Ç. I 3, 7. — G. I 1, 14. darcana A. III 7, 4. 6. IV 4, 10. — P. II 8, 3. 11, 3. 5. III 10, 35. — Ç. I 3, 9. 17, 2. II 9, 1. 3. V 5, 3. VI 1, 3. -G. II 3, 5. darçaniya Ç. IV 7, 25. darçapürnamâsan Ç. I 3, 1. 3. 6. V 10, 6. darçapaurnamása G. I 5,1. (codd. °půrnamå°) 8, 22, 25, 9, 13, V dac G. IV 9. 16.

V daç G. IV 9, 16. c. vi P. III 10, 24, daçadaçin Ç. VI 3, 14. daçan Å. I 6, 2. — Ç. VI 3, 13. — G. IV 7, 37. daçama Å. IV 5, 1. — P. III 10, 16. — C. I 25, 7, II 1.3

10, 16. — Ç. I 25, 7. П 1,3. daçamâsya P. I 16, 1. — Ç. I 19, 6. daçamî P. I 17, 1. — Ç. I 24,

6. 13. III 4, 8, daçarâtram P. II 11, 7. III 10, 30. — Ç. I 17, 10. 25, 1. — G. II 7, 23. 8, 8.

daçasani P. II 6, 16. daçà Â. IV 4, 10. — Ç. II 12, 5. — G. IV 2, 32. 9, 8. daçàha Â. IV 4, 18. — Ç. IV 7, 6, 9. V 7, 3. dasmya A. I 1, 4. dasyn P. III 3, 5.

V dah A. III 10, 11, IV 4, 6, 7. — P. III 10, 5, 11, — Ç. II

14, 18.

c. apa + â Ç. III 14, 5.

c. upa G. III 7, 7.

c. nis Ç. II 16, 4.

V dà A. I 6, 1.2.4. 8, 12. 14, 3. 15, 4. 16, 5. 18, 7. 22, 8. II 1, 8. 4, 3. 5, 4.7. III 1, 3. 4, 5, 9, 1, IV 5, 10, 7, 25. -P. I 3, 22. 4. 16. 6, 3. 7, 3. 8, 9, 14, 19, 12, 4, 16, 24, II 1, 28, 4, 8, 9, 11, III 4, 8, 9, 6. 10, 27, 54, 14, 15, 15, 22, - Ç. I 2, 7. 9, 9. 12, 6. 14, 10, 11, 17, 16, 10, 22, 7, 24, 13. 25, 6, 27, 7, 28, 21, 11 12, 15, 14, 19, 20, III 1, 18, 10, 2, 4, 11, 14, IV 1, 1, 9, 8, 20. 14, 3. V 5, 13. - G. I 4, 14, 25, 9, 6, 12, II 1, 19, III 10, 23. IV 2, 35. 3, 22. 23, 34. 10, 17.

e. à A. I 17, 4. III 8, 19. IV 2, 20, 3, 21. — P. I 1, 4. 3, 26. 4, 15. II 1, 5, 9, 11. 2, 12. 6, 31. III 13, 6. — C. 16, 2. 8, 9, 18, 9, 8, 12, 4. 28, 14. II 7, 28, 17, 1. III 1, 11. 4, 5. 9. IV 17, 3. VI 6, 3, 9, — G. I 8, 27. H 2, 3, 7, 21, 9, 12, HI 7, 11, 12, 10, 24, 29,

e. pari A. I 20, 8, II 1, 10. 12. III 10, 6. - P. II 2. 21. — Ç. II 3, 1. 12, 2. 18. 18, 3. III 5, 1.2. — G.

II 10, 31, 32

c. pra A. I 15, 1, 22, 1, III 8, 6, IV 4, 20, 23, 7, 7, 8, 9. 11. - P. I 4. 15. III 10, 41, 47. — Ç. I 13, 8. 14. — G. II 3, 22. 8, 5. IV 2, 34.

dâtavya Ç. 11 17, 2.

dâtr A. I 16, 5, 17, 12. - Ç. I 22, 7.

dâna A. IV 4, 17. - P. III 10, 27,

dânta (da + anta) G. II 8, 16. dâyâdya P. I 2, 2. - Ç. I 1, 4. dayin G. III 2, 16.

dâra P. I 2, 1. 11, 6. - Ç. IV 11, 17. — G. II 1, 1. III 4, 3.

dâvâgni P. III 7, 3.

daçvas A. I 14, 3. - C. I 22, 7. V das

c. abhi A. 1 24, 8. - P. I 3, 8.

dåsa A. IV 2, 18. dahuka A. II 8, 14.

div (f.) A. I 7, 6. II 4, 14. 6, 8. 15. III 8, 19. 11, 1. 12, 17. - P. I 5, 10, 11, 6, 3, 11, 9, 16, 9, 17, II 1, 16, 3, 2, 10, 6. 17, 9. III 3, 6, 10, 26, 13, 5, 15, 22, 23, 24. — C. I 13, 4. 19, 5, II 12, 16, III 13, 5, IV 6, 4. VI 5, 6. - G. II 3, 12. IV 7, 41.

divâ A. I 2, 7, 22, 2. - Ç. II 4, 5, IV 11, 18. - G. II 10, 34. III 2, 18. IV 5, 4.

divâkirtya P. II 11, 4. divacarin A. 1 2.7. divayavan P. II 6, 16. divisad G. IV 3, 10.

divya A. II 1, 9. IV 7, 15. P. II 14, 9, 12, 14, 16, C. IV 15, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 11. 12.13.

V die

c. anu A. IV 7, 23. - Ç. IV 1, 4, 7.

e. à A. I 18, 9, 22, 1. - P. III 11, 4. — Ç. I 9, 18. II 11, 9. IV 12, 5. — G. 17. 3. III 1, 14.

c. ud A. IV 7, 1. - P. III 10, 49. — Ç. 1 2, 7. IV 2, 1. 12, 10. - G. II 8, 6.

c. upa A. I 14, 8. — Ç. II 12, 7. — G. I 1, 1. c. pra P. I 5, 11. III 1, 3. die (f.) A. I 7, 19, 22, 21, II 4, 14. 8, 9, III 8, 3, 10, 11, 11, 1. 2. 12, 15. IV 1, 1, 6. 2, 1. 6, 18. 8, 11. 22. 23. 24. — P. I 4, 15. 16, 10. II 9, 5. 10. 10, 7, 17, 9, III 3, 5, 6, 4, 14. 5, 2. 8, 9. — Ç. 1 13, 9. 14, 5. 16, 3. 19, 5. 28, 23. II 12, 1. 11. 14, 6. III 13, 5. IV 6, 2, 5, 10, 2, V 2, 5, VI 2, 3, - G. 1 3, 9, 10, II 3, 1, 6, 6. III 7, 5, 13. IV 7, 38. diçya A. II 1, 9. — Ç. IV 15, 15. dikså Ç. VI 4, 1, dikşavat P. II 2, 13. dikşita P. II 8, 9. didivi P. III 4, 16. didhitimant Ç. VI 3, 5. 1 dip A. IV 6, 6. c. pra A. III 10, 11. dipa A. IV 7, 17. dirgha A. II 4, 14. - P. I 5, 11. 17, 2. III 2, 2, 3, 6. — C. III 1, 11. — G. II 8, 14. dirghasatra P. II 2, 13. dirghayu Ç. I 28, 15. - G. I 4, 30. dirghayutva P. II 1, 9, 2, 7. -C. I 28, 8. II 3, 1. I du e. vi G. IV 9, 7, dundubhi A. III 12, 17. durita P. III 1, 2. durukta P. II 2, 8. - Ç. II 2, 1. — G. II 10, 37. durupayukta Ç. VI 6, 16. durbala P. III 14, 12. durvijūcya A. I 5, 4. dustara P. III 13, 4. dustuta Ç. VI 6, 16. duhsvapnya A. III 6, 5. duhsvapna Ç. V 5, 3. - G. III 3, 32,

V duh A. II 10, 6. - P. I 19, 2. III 3, 5. duhitr A. I 24, 32. II 6, 15. -P. I 3, 27. III 13, 3. duhitrmant P. I 8, 18. - Ç. I 14, 16, důta A. 1 11, 2. 12, 2, 3, 4. — P. III 15, 20. - C. II 13, 5. — G. IV 3, 29, dùra A. IV 6, 2. - P. I 4, 15. - G. I 5, 22. durcheti P. III 14, 6. "důrva A. II 9, 3. důrvá Ç. VI 6, 9. důrvákándavant Ç. VI 3, 7. důsana Ç. V 2, 5. V drmh G. III 7, 8, IV 2, 9. drdha P. I 8, 10. drdhavrata P. II 7, 18. V dry (pacy) A. I 1, 4. 5, 4. 7, 22. 17, 13. III 6, 5. 7. IV 4, 11. — P. I 6, 3, 8, 9, 19, 20. 11, 9, 16, 17, 18, 2, II 1, 16, 14, 5. — C. I 17, 8, 4, II 10, 8. IV 5, 15. — G. 1 5, 4. 8. 9. II 3, 8. 7, 10. III 5, 27, 8, 5. IV 5, 26. c. vi P. III 3, 5. dṛṣatputra G. II 1, 16. drşad A. I 7, 8. IV 3, 18. — C. II 14, 10. — G. II 6, 9. dṛṣṭatas G. III 5, 27. dṛṣṭi P. III 2, 14. deva A. I 1, 4, 2, 2, 7, 3, 8, 7, 13, 8, 9, 15, 2, 20, 4, 7, 22, 21, 24, 15, 18, II 1, 9, 10, 14. 2, 4. 3, 11. 4, 14. 6, 5. 10, 6. III 4, 1. 6, 5, 7, 7, 8, 19, 10, 6. IV 7, 11, 22, 8, 32, 40, - P, 1 2, 11. 3, 17. 4, 14. 6, 2. 3. 11, 2, 12, 1, 2, 3, 16, 6, 22, 24, 19, 2. H 2, 21. 4, 2, 8. 9, 7. 16. 10, 9, 12, 2, III 1, 2, 3, 4,

3, 5, 6, 4, 8, 13, 5, 15, 20, —

C. 1 2, 8, 4, 2, 6, 5, 10, 8, 12,

5, 16, 3, 18, 3, 22, 7, 26, 19,

27, 7. 28, 9. H 2, 12. 3, 1. 13,

5. 14, 16, 19, 18, 3, III 2, 2, 8, 3, 12, 5, IV 2, 5, 6, 4, 9, 3, 12, 15, V 5, 2, 12, 9, 4, VI 6, 16. — G. I 3, 4, 7, 5, 25. II 2. 7. 10, 26, 32, III 3, 32, 8, 5. 10, 24. IV 4, 23. devakâma P. 1 4, 16. devakula Ç. II 12, 6. devajana G. IV 8, 3. devatà A. I 2, 2, 4, 10, 4, 6, 15, 1. H 4, 12. 1H 3, 2. 4, 1. 5, 10, 20, 21, - P. I 2, 7, 9, 5, 11. 12, 1. II 13, 7. III 1, 3. 4, 8. 11, 4. 10. 14, 8. — C. I 2, 7. 8. 3, 3. 4. 6. 9, 18. 11, 6. 24, 4. II 7, 13. 12, 2. 14, 4. 5. 17. 16, 6. III 8, 1. IV 6, 6. 9, 2, 11, 12, — G. 1 7, 3, II 3, 20, 8, 12, 10, 24, III 6, 14, 10, 1. 3. IV 4, 28. 30. 7, 24. 26. devatya A. IV 7, 11. - P. III 15, 5, devadaivatya G. III 10, 26. IV 4, 23, devay P. II 2, 9. devayajña A. III 1, 2, 3. devayana P. III 1, 2. devara A. IV 2, 18. devaraghni Ç. I 16.4. devahůtí P. I 5, 10. devi A. I 15, 2. II 4, 14. III 10, 9. IV 7,11. — P. I 4,13. 19, 2. II 2, 8, 4, 8, III 3, 5, 4, 8, - Ç. I 24, 10. II 2, 1. 13, 5. — G. IV 10. 9. deca A. 1 8, 6, 13, 7, 20, 10. 21, 7. H 1, 9. HI 2, 2. 4, 7. 7, 4, 16, 17, 23. — P. II 14, 11. 21. 17, 6. III 10, 22. C. I 3, 3, 23, 1, 28, 23, II 3, 3. 9. 1. 12, 4. 14, 15, III 8, 4. IV 6, 3. VI 2, 3. - G. I 1, 9, 2, 21, 6, 14, H 2, 15, 3, 21. 6, 3. 10, 29. 30. HI 2, 58.

destri P. I 4, 14.

dehalî Ç. II 14, 9.

daiksa G. IV 5, 13. daiva A. I 6, 2. — P. III 2, 9. - Ç. I. 7. 4. daivata A. 1 3, 10. - C. I 25, 5. 6. II 7, 19. 16, 1. IV 11, 16. — G. II 8, 20. daivatva P. II 13, 1. - G. III 10, 26. IV 4, 22, 23. daivva P. II 1. 9. — C. I 16, 7. V do (dyati) c. ava A. I 10, 19, 11, 14. -P. III 11, 6. — G. I 8, 4. 5. 11. 12, HI 8, 13. 19. 10, 16. 35. IV 1, 3. 10. 14. 17. 3, 8, 8, 24. avatta A. I 7, 11. 10, 20. - Ç. II 14, 23. avadāya A. 1 11, 10. 12. c. sam + ava G. I 8, 18. IV 2, 39. doşa Ç. IV 8, 20. dosavastr C. V 4, 4. doha A. I 24, 20, 21, 22. — P. I 3,12. III 3,5. — C. III 7, 5. dyavaprthivi A. I 2, 2. II 2, 4. III 2, 2, 4, 1, — P. I 12, 1. II 2, 21, 6, 21, III 1, 2, -Ç. IV 9, 3, 13, 2, 3, — G. II 8, 19. dyavaprthiviya C. IV 18, 3. dyuksa A. I 1, 4. V dyut c. vi G. III 2, 22. dyúta A. II 7, 10. 12. dyaurloka C. I 16, 3. drapsa A. I 17, 7. draviņa A. I 15, 3. III 6, 8. -P. I 5, 11. 18, 6. — Ç. III 1, 16. dravya A. IV 7, 10. - G. II 4. 3. 10, 13, draghiyas A. II 9, 2. V dru c. ati A. IV 3, 21. e. anu P. II 12.3. - Ç. I IV 2, 3, 33, 7, 22, 39, 41, 9, 19. 16, 7. III 13, 1. — G. IV

8, 14.

c. ud Ç. IV 17.5. e. upa P. I 16, 24. V druh P. III 13, 6. c. abhi P. III 12, 9. dronasa P. I 16, 23. dva A. I 11, 2, 12, 3, 13, 2, 14, 3. II 4, 14. 5, 6. 10, 5. III 4, 7. 6, 5. 12, 12. IV 7, 2. — P. I 4, 9, 8, 1, II 3, 6, 14, 19, III 10, 38. — C. I 4, 2. 8, 15. 15, 8. 19, 1. II 10, 8. IV 3, 6. 8, 3, V 2, 4, 8, 2, 9, 4, 10, 2, VI 5, 6. — G. II 10, 43. III 9, 7. IV 8, 10. 10, 7. dva-dva Ç. III 2, 7. dvandva G. IV 3, 30. dvådaça A. I 19,4. — Ç. II 1. 5. — G. II 10, 3, dvådaçaka P. II 6, 3, dvådaçan A. I 6, 1. 22, 3. 19. — P. II 5, 6. 14. — G. III 2; 1. IV 8, 15, dvådaçarātra A. I 8, 10. IV 4. 17. - P. I 8, 21. II 1, 25. - C. II 11, 10. dvådaçāha P. II 3, 6. dvådaçavarşa P. II 2, 3. dvår (f.) G. III 5, 7. dvåra A. II 5, 2. IV 6, 7. -P. I 16, 28. II 14, 21. III 4, 5. 18. 10, 24. — Ç. III 3, 8. V1 2, 6. - G. I 4, 9. IV 7, 15. 16. 17. 18. 19. 20. dyarya P. II 9, 4. - Ç. III 2, 5. dvávimea A. I 19, 6. - P. II 5, 37. — Ç. II 1, 7. — G. II 10, 4. dvihpakva G. III 5, 8. dvika G. III 9, 6. dviguna A. IV 7, 8. dvitiya A. I 9, 7, 17, 12, 20, 5. 22, 14. 24, 21. 29. - P. I 14, 2. 19, 3. II 4, 4. — Ç. I 13, 14. 14, 2. 16, 4. 28, 16. VI 6, 7. — G. I 4, 8. 9. II 7, 5. III 8, 2. IV 1, 14. 3, 10. 5, 31. dvipad A. I 7, 19. 16, 5. - P.

1 4, 16. HI 4, 7. - C. I 7, 9. 14, 6, 27, 7, 111 4, 2, 8, 3, dvipravrájin A. I 5. 5. dviretas P. III 15. 6. dvivarna P. III 9, 6. - Ç. III 11, 7. dvivarsa P. III 10, 2, 8. V dvis C. VI 5, 5. - G. IV 10, 19, e. vi P. II 10, 22, dvis A. I 3, 3. 7, 8. 11, 14. -P. I 7, 4. II 1, 13. III 2, 15. 15, 23. — Ç. I 28, 17. — G. 1 2, 5. 7, 3.5.25. 8, 11. 12. 11 8, 7, 9, 16, 111 8, 13, dvir-dvis Ç. V 1, 2. dvipa G. IV 7, 13. dvrea A. III 5, 7. - C. IV 5,8. dvyaksara A. I 15, 4, 6. - P. I 17, 2. — C. I 24, 4. dhana A. I 6, 6. III 10, 12. — P. III 12, 10. — Ç. I 28, 7. II 10, 4. III 4, 4. — G. I 5, 24. IV 5, 4. dhanapati C. II 14, 17. dhanistha Ç. I 26, 22. dhanurjya A. I 19.12. - P. II 5, 22. — Ç. II 1, 16. dhanus A. III 12, 14. IV 2, 17. 20. — P. II 7, 13. dhanya A. I 5, 5. IV 8, 35. -P. III 8, 2. dhanvan A. IV 8, 23. dhanyantari A. I 2, 2, 3, 6, 12, 7. - Ç. II 14, 4. dharuna Ç. II 1, 30. III 11, 4. dharma A. I 6, 3, 7, 1, 12, 17, 1.18. - P. II 11, 12. - Ç. I 3, 5, II 8, 1, 12, 12, II 16, 2. III 3, 7. — G. III 1, 27. dharman P. II 11, 12. - Ç. I 22, 7. II 3, 1. dharmapati Ç. IV 14, 2.

dharmasthûnâ P. III 4, 18.

V dhà A. 1 15, 3, 16, 5, 21,

dharmácárya A. III 4, 4.

4.7. II 4, 14. 9, 2. IV 6, 9. — P. 1 4, 14. 5, 11. 6, 3. 8, 8. 13, 1. 16, 4. 18, 5. 6. II 2, 16. III 1, 3. 2, 7. 3, 6. 4, 4. 5, 3. — Q. 1 6, 5. 6. 19, 4. 5. 6. 24, 4. 8. 27, 7. II 4, 1. 6, 1. 10, 4. 13, 5. III 1, 16. 4, 2. 7, 3. VI 5, 1. — G. II 1, 18. 5, 9. 8, 14. 9, 14. IV 1, 15. 10, 15.

hita A. 1 13, 7.

c. antar Â. I 10, 6, 11, 10. IV 6, 10. 7, 10. — P. I 16, 4. II 1, 10. 6, 29. 7, 15. 8, 5. — Ç. I 28, 12. III 13, 5. IV 1, 11. 11, 20. VI 1, 8. — G. I 7,6. 22. II 10, 28. III 1, 32. 10, 30.

c. api A. IV 5, 10. — P. I 3, 5. — Ç. IV 7, 48. — G.

III 7, 9. 22.

c. abhi A. III 8, 18. — Ç. I 2, 5. — G. IV 10, 19.

c. ava Å. II 8, 14, 15, 9, 7. IV 4, 8, 5, 5, 7, — Ç. IV 17, 4. — G. I 2, 2, 3, 8,

27. III 2, 35.

c. â Â. I 1, 4. 15, 2. 20, 11. 21, 2. 22, 5. II 2, 4. 9, 1. III 8, 21. IV 1, 1. — P. I 16, 24. II 1, 5. 2, 8. 3, 2. 4, 3. 8. 5, 9. 10, 13. III 10, 11. 13, 6. — Ç. I 19, 6. II 4, 5. VI 3, 7. — G. I 3, 11. 6, 11. 8, 26. II 1, 7. 4, 7, 11. 10, 34, 46. III 7, 7. IV 3, 27. 4, 7.

c. anu + â A. I S, I.

c. abhi + â Å. I 12, 3. III 9, 2. — P. I 1, 4. II 6, 9. — Ç. I 1, 2. 9, 16. II 4, 6. — G. I 1, 7. 15. 17. 20. 7, 19.

c. sam + â Ç. III 12, 5. — G. II 6, 8.

e. upa + sam + å Å. I 8, 9. 14, 3. Il 5, 2. IV 6, 8. — P. I 1, 2. 4, 3. 10, 1. 11, 1. 16, 23. II 17, 8. III 4, 5. 7, 3. — Ç. I 28, 5. II 10, 3. III 4, 2. IV 15, 3. V 3, 1. — G. I 3, 1. 7, 9. II 1, 12. 3, 2. 4, 3. 5, 2. 9, 2. 10, 15. III 2, 39. 6, 4. IV 6, 14. 7, 27. 8, 2. 9, 3.

e. ud Ç. VI 4, 13.

e. upa A. 1 21, 7. — Ç. 1 16, 4. — G. IV 1, 21. 2, 26.

- c ni Â. I 17, 2. 8. 11. II 1, 2. 4, 13. IV 2, 11. 7, 28. P. I 1, 3. 16, 22. II 1, 23. 6, 15. 14, 22.24. III 2, 7. 10, 28. 13, 6. Ç. I 22, 9. II 3, 5. III 2, 5. IV 7, 15. G. I 4, 6, 8. 6, 21. II 6, 8. 9, 17. 27. III 7, 9. 22. IV 1, 5. 2, 19. 29. 3, 3, 5. 8. 10. 11. 13. 24. 4, 16. 9, 20.
- c. abhi + ni Ç. VI 5, 1. G. II 9, 15.
- e. upa + ni A. 15, 2. 17, 3. — G. II 9, 6. IV 9, 17.
- c. sam + m A, 1 7, 20. G, II 10, 43.
- c. pari Á. III 3, 4. IV 4, 10, 6, 9. P. I 4, 12, 13, 14, 3. II 1, 5. 2, 7. 6, 15, 1II 1, 2, 12, 6. Ç. I 11, 3. II 1, 30. III 1, 6. G. II 1, 18. 6, 8. III 4, 25. 5, 24. 25, IV 7, 8.
- c. vi + pari G. 1 2, 32.

c. pi P. III 16, 1.

- c. prati P. III 2, 12. Ç. I 15, 10. IV 18, 2. G. II 7, 22.
- c. vi Ç. 1 19, 6. II 16, 2. 17, 2. — G. 1 1, 23. 6, 12. III 5, 38.
- c. sam A. III 2, 2. P. I 11, 5. — Ç. II 13, 4. — G. III 7, 21.

dbåtr Å. I 14, 3. II 4, 14. — P. I 4, 14. II 9, 4. III 3, 6. 4, 8. — Ç. I 19, 6. 22, 7. 28, 15. II 14, 9.

dhàna Å. IV 3, 11. — Ç. II 8, 1. IV 5, 3.

dhànà Â. II 1, 3.7. — P. II 10, 11, 15, 14, 3, 7, 25. — G. III 3, 6.

dhànavant P. II 14, 7. — G. III 3, 6.

dhânya Ç. 1 28, 24, 111 4, 9. — G. III 2, 58.

dhàma A. III 5, 7.

dhâman P. III 2, 14, — Ç. IV 5, 8.

dhâraṇa P. II 5, 11. III 16, 1. — G. III 1, 25, 27.

dbāraṇā Ā. III 5, 4. — Ç. IV 9, 3.

dhárá Á. II 8, 12. 9, 8. IV 6, 7. 14. — P. II 14, 19. III 4, 4. — Ç. III 2, 5, 6.

V dhảy Á. III 9, 6. — P. II 6, 17. 7, 5, 11, 5. — Ç. IV 12, 16. — G. III 5, 11.

c. abhi P. II 5, 30, c. upa P. I 11, 2.

dhisnya A. III 6, 8.

dhî A. II 4, 14. - Ç. V 2, 4.

dhira P II 2, 9.

dhurya P. I 10,3, III 14,7.13. dhuvana Q. IV 12, 29. V dhû

c. apa Ç. VI 5, 5.

c. ava P. III 15, 17. — Ç. VI 5, 5.

c. vi A. II 5, 2. dhúpa A. IV 7, 17.

dhůma Å. IV 4, 7, 8, 8, 42. — G. III 9, 4, IV 8, 16.

V dbr Å. I 17,5. — P. II 1, 12. 14, 11. — C. I 8, 16, 21. II 17, 3. III 11, 4. — G. III 5, 15, 30.

c. pra (?) A. III 12, 14.

dhṛti Ç. III 11, 4, 1V 9, 3, — G. II 4, 10.

V dhṛṣ c. à Q. 1 6, 5.

V dhe P. II 7, 14. — Ç. III 11,4. dhenu P. I 19, 2. III 2, 2. 3, 5. 4, 4. — Ç. III 2, 5. 6. 8. V 2. 8.

dhenuká Ç. I 19, 6. dhauta P. II 6, 20.

V dhyai A. II 3,6. — G. II 9, 10.11.

c. pra G. III 10, 19.

dhruva A. I 7, 22, II 1, 10, 11, 12, — P. I 8, 19, II 14, 10, 17, 9, III 4, 4, — Ç. I 17, 2, 3, 4, III 3, 1, 4, 8, — G. II 1, 13, 3, 8, 9, 12, 4, 10,

dhruva A. IV 3, 5. dhvanana A. III 6, 7. dhvanta P. III 14, 6.

na A. I 1, 4, 4, 4, 7, 7, 13, 15. 10, 22, 13, 2, 14, 3, 19, 9, 23, 23. 24, 23. 24. 33. H 1, 13. S. 3. 4. 4, 11. 14. 8, 14. III 8, 2. 17. 9, 6. 10, 8. IV 4, 14. 5, 7. 7, 4, 16. 8, 30, 31, 32, 37, 38. — P. I 3, 29.31. 5, 11. 8, 20, 21, 11, 6, 13, 1, 16, 2, 25. 17, 2. II 5, 40, 42, 6, 7. 7, 3, 5, 6, 8, 9, 14, 15, 17, 8, 4, 5. 10, 22, 23, 13, 5, 14, 5, 19, 23. 17, 4. III 8, 14. 10, 25. 31, 35, 58, 11, 11, 13, 3, 14, 9. 14. 15, 17, 22. — C. I 2, 4. 6. 8. 8, 12. 23. 9, 10. 10, 8. 24, 4. II 1, 10, 11, 12, 13, 6, 6. 11, 3, 5, 12, 9, 10, 13, 2, 14, 23, 24, 25, 15, 2, 16, 1, 3, 5. 17, 3. III 2, 2, 9, 1, 14, 6, IV 2, 5, 8, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 18. 19. 11, 1. 2. 6. 8. 9. 10. 11. 18. 19. 20. 23. 12, 7. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 16. 17. 18. 19. 21. 23, 24, 26, 27, 28, 29, 30, V 5, 8. VI 1, 5. 2, 1. — G. I 2,

11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 27, 5, 4, 8, 21, 24, 6, 1, 8, 18, 7, 18, 22, 8, 13, 21, 9, 13, 14, 19, 21, 26. II 1, 7, 8, 4, 10, 6, III 1, 11. 12. 13. 30. 32. 33. 2, 11. 20, 24, 25, 37, 56, 57, 60, 61. 111 3, 20. 5, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 17, 24, 25, 26, 27, 28, 31, 32, 33, 34, 35, 36. 7, 14. 9, 3. 10, 33, IV 1, 22. 2, 15. 3, 10. 4, 10, 11, 12. 13. 6, 2. 7, 18. 21. nakula P. II 7, 11. nakuli G. III 4, 29. naktañcara Ç. II 14, 16. naktańcarin A. I 2, 8. naktam A. I 2, 8. III 9, 6. P. II 7, 5. - C. IV 12, 25. - G. III 2, 19. naksatra A. I 4, 1. 14, 2. II 4, 12. III 7, 4. IV 4, 10. 5, 1. - P. I 5, 10, 14, 3, III 10, 35. — Ç. I 1, 7, 22, 6, II 9, 1. 14, 8. IV 9, 3. 19, 5. — G. I 1, 13. II 1, 1. 3, 5, 6, 8, 12, 20: 10, 24. IV 4, 28. nakha A. I 18, 6. IV 1, 16. 6, 4. - P. H 6, 17. 10, 24. -Ç. III 1,2. — G. I 7,22. II 5, 6, III 4, 24. nagna A. III 9, 6. - C. IV 7, 39. 11, 1. 12, 13. nagnikâ G. III 4, 6. nadi A. I 12, 6, 14, 7, III 4, 1. 9, 6. — P. I 15, 8. III 11, 11. 15, 9. — Ç. 1 15, 18. IV 9, 3. 14, 2. — G. II 4, 2. naddha P. 1 10, 1. - G. II 4, 3. I nand c. prati P. III 2, 2. nabhas P. III 3, 5. nabhya P. III 9, 7, 10, 7, - Ç. IV 7, 8. nabhyastha Ç. III 11, 15.

V nam P. I 16, 25.

e. upa G. II 1, 7. e. pra G. I 2, 15. c. sam A. III 8, 7. - P. I 5, 9, - G. IV 6, 11, namas A. 1 1,4. II 1,9. 3.3. III 3, 4. IV 7, 11. 8, 15, 22. 44. — P. I 3, 18, 12, 4, 16, 24. II 9, 9, 14, 5, 18, 17, 18. 14, 15, 16, HI 2, 2, 4, 14, 15. 16. 17. 8, 11. 13, 2, 14, 7. 15, 7, 8, 9, 12, 13, 14, 15, 16, 17. 20. — Ç. 1 4, 2, II 14, 5. 7. 8. 14. 15. III 12, 5. 14, 2, IV 6, 4, 13, 3, 14, 2, V 4, 4. 5. 9, 4. VI 6, 16. - G. 1 3, 18. 6, 20. III 7, 17. 9, 3. IV 3, 18, 19, 20, 21, 7, 41. namaskára A. I 1, 4. namaskṛta Ç. VI 6, 16. namasy Ç. VI 1, 1. nara Ç. II 14, 19. nala G. I 5, 18. nava A. I 17, 3. II 1, 2. 3, 3. 6, 9. IV 6, 4. - P. III 1, 2. - Ç. I 13, 5. III 4, 3, 8, 1. IV 15, 5. — G. III 7, 22. IV 2, 12. navakrt Ç. III 12, 3. navan A. II 5, 11. - G. III 2, 2. navanîta A. I 17, 7. IV 6, 4. 11. - P. II 1, 8. - C. I 28, 6. 11. navapráçana P. III 1, 1. navama G. II 1, 5. navayajña G. III 8, 9. IV 7, 43. navikr A. II 3, 3. V nac P. I 11, 2, 16, 23. - C. V 8, 5. c. vi Ç. III 6, 2. nasta A. III 7, 9. nas (nasa) P. 1 3, 25. nastas A. I 13, 5. - Ç. I 19, 1. 20, 5. V nah A. III 12, 11. c. api P. II 14, 17. - Ç. I 24, 12.

e. upa Ç. II 2, 3. c. pari G. III 2, 35, 37. c. sam A. III 12, 1. naga A. III 4, 1. — Ç. IV 9, 3. nādi P. I 16, 3. nâtha P. I 11, 2. nådi P. III 13, 2. nănă A. I 3, 1. 3. 10. 10, 8. 10. II 6, 1. - P. I 10, 1. nánárúpa P. III 3, 5. nåndimukha Ç. IV 4, 11. 12, 13, napita A. I 17, 17. - P. II 1, 21. - C. I 28, 24. - G. II 9, 4. 7. 10, IV 10, 18, nábhí A. I 11, 10. - P. I 3, 27. 16, 6. III 4, 4. — Ç. III 8, 5. — G. II 6, 3. 7, 17, 22. 10, 28, 29, III 10, 30. nábhimátra G. IV 5, 28. nâmagráham P. III 10, 27. námadheya A. IV 8, 29. — Ç. I 25, 8. — G. II 7, 15, 8, 8. 17. 10, 22, 23, nâman A. I 15, 3, 4, 9, III 10, 1. 3. IV 4, 10. — P. I 13, 1. 15, 8. 16, 18. 17, 1. 18, 2. II 1, 11. 2, 17. 15, 8. HI 13, 2. 15, 19. — Ç. I 6, 4. 22, 15. 24, 4. II 2, 4. 6, 1. IV 12, 5. — G. I 4, 29. 7, 3. II 1, 7. 10. 3, 9. 7, 15. 8, 14. 10, 22, III 8, 3, IV 2, 35, 3, 6, 8, 10. 13, 24, nărăcamsi A. III 3, 1, 2, 3, nārī A. IV 2, 18. 6, 12. — P. I 6, 2. — C. I 14, 1. — G. H 2, 6. návya P. I 12, 6. nâçana(i) P. III 13, 5. mastra P. II 6, 31. nasika A. I 13, 5. IV 3, 6. P. I 13, 1. II 6, 18. — Ç. I 21, 3. — G. I 2, 8. nāsikāsrotas G. II 6, 11. nikaksa C. I 28, 18. nikama Ç. V 2, 5. nikrutana P. II 10, 24.

nikhara C. V 2. 5. nigada C. I 10, 5. Vnij c. ava P. II 9, 11. 14, 11, 13. 15. — C. IV 15.6. — G. IV 3, 6, 10, 10. c. nis P. II 9, 10. - C. VI 3, 6, nitva A. I 9, 2, - P. I 5, 4. II 6, 31. III 10, 32. — C. I 3, 10. 8, 12. 9, 10. 11. 15, 7. H 6, 8, 9, 1, 17, 1, IV 5, 16, VI 4, 12. — G. III 1, 27. 2, 55. IV 5, 11. 6, 1. 7, 42. 8, 9. nityavatsa Ç. III 2, 5, 8. nityâhuti C. I 8, 13. nityodaka A. III 7, 3. nityodakin C. IV 11, 21. nidhana G. I 4, 7. IV 4, 10. nidhi P. III 4, 8. — Ç. I 2, 8. nidhipa A. I 22, 21. - P. II 4, 2. V nind nindita P. I 11, 4. anindita A. I 22, 21. nindya G. IV 2, 33. nimba G. I 5, 15. niyatavat P. II 5, 41. niyama Ç. Il 11, 13, 12, 7, 13, 13, 1. VI 1, 1. 2, 2. — G. III 2, 30, niyoga A. IV 8, 34. - C. IV 11, 24. niyojana P. III 11, 2. 5. nirakarana P. III 16, I. nirākarisņu P. II 4, 3, nirrti P. III 12,3. - Ç. I 26,17. nirghāta G. III 3, 19. nîrpoda G. IV 6, 3. nirdeça Ç. I 3, 2. nivâta P. III 15, 21. - Ç. IV 18, 1. nivâsa P. III 2, 2. nivisti P. I 4, 16. nivita A. IV 2, 9, miveçana A. H 2, 2, 3, 3, IV 6. 7. — P. II 14, 19. III 10, 24.

niçâ P. I 13, 1. 14, 3. H 11, 4. — Ç. I 11, 2. IV 7, 16. V 5, 4. — G. III 6, 4.

4. — G. III 6, 4. niṣangin P. II 17, 13. niṣka Ç. III 1, 7. niṣkalana G. III 6, 9. niṣkramana P. II 3, 5. niṣkramanika P. I 17, 5. niṣthita P. III 4, 18. niḥsara Ç. V 2, 5.

V m Å, I 8, 1. 5. 11, 5. II 1, 4. 4, 14. IV 2, 1. — P. I 5, 11. 8, 2. III 1, 2. 13, 5. — G. III

4, 26.

e. ava G. II 3, 7. 5, 5. 6, 11. e. sam + ava Å. IV 7, 15.

- P. I 11, 4.

c. â Â. I 24, 5. IV 1, 18. 8, 42. — P. H 2, 5. III 7, 3. — Ç. I 16, 8. — G. I 8, 2.

c abhi + ud + a G. II 1, 19.

c. pari + â P. I 5, 1. — Ç. I 13, 13. II 6, 4. — G. III 8, 5.

c. sam + â Â. I 17, 6. — G. II 1, 10.

e. ud P. II 2, 9. — Ç. I 22, 8. — G. II 7, 5.

c. upa Å. I 19, 1.9. 20, 8. — P. II 2, 1. 5, 40. — Ç. II 1, 1. 10, 28, 29. 2, 12. — G. II 10, 1. 6. III 1, 13.

c. ni Å. I 2, 10. 10, 24. 11, 4. IV 8, 27. — P. I 3, 14. 24. II 9, 10. — Ç. II 14, 18. IV 1, 4. 15, 6, 8. 17, 5. VI 6, 13. — G. I 3, 12. 4, 6. 12. III 7, 13. IV 3, 6.

c. ava + ni A. II 1, 9. — Ç. I 22, 13. VI 6, 4.

c. upa + ni P. II 14, 18. -G. III 7, 14.

c. sam + ni Ç. I 24, 3, 7, IV 15, 3.

c. pari A. 17, 6.7.14.15. IV

6, 14, 15, — P. I 7, 6, — G. II 2, 8, 9.

c. pra P. I 1, 2. — Ç. I 5, 3. 7, 9. 8, 8, 25. — G. I 1, 11. III 7, 3, 16. IV 2, 8. 18. 3, 32.

e. ati + pra G. III 7, 11.

e. vi P. I 15, 4. II 1, 10. III 13, 5.

c. sam P. III 1, 4. — Ç. III 8, 3. — G. IV 1, 12. 14. 3, 8.

nica A. I 23, 20.

nîcaistarâm - nîcaistarâm Ç. IV 15, 18.

nîlalohita Ç. I 12, 8. nîva G. I 5, 15.

nîhâra P. II 11, 6.

nu Å. I 7, 13. — P. I 5, 11. III 1, 3. — C. I 18, 3. V 5, 12. — G. II 2, 7.

V nn?

e. apa Ç. I 8, 9.

V and

e. apa P. III 10, 17. — Ç. III 8, 4.

nr Ç. V 3, 3. nrtya P. II 7, 3.

nrmani P. I 16, 23. nejamesa Â. I 14, 3. — Ç. I 22, 7.

netr P. III 3, 5. netri G. III 4, 26.

naiyagrodha Ç. II 1, 19.

nau (f.) A. 1'8, 2. II 6, 8. — P. III 2, 9. 11, 11. 15, 10. — C. I 15, 17. — G. III 2, 25. IV 6, 12.

nyagrodha P. I 14, 3, — Ç. I 20, 3, — G. II 6, 6, IV 7, 22, 23, 24.

nyañka P. HI 14, 6. nyañe Å. HI 10, 12. — G. HI 7, 17. 9, 11. 18. IV 5, 3.

nyâya Â. III 5, 16. — P. III 10, 53. — Ç. IV 8, 1. — G. 1 7, 15. 9, 24. nyûna Å. I 10,23. 23, 1. II 8, 3. nyûnâdhika Ç. VI 6, 16.

<sup>n</sup>pa Å. I 22, 21,
pakva G. II 9, 5, III 5, 8,
pakṣa Å. I 4, 1, 7, 16, 14, 2, 17,
8, II 4, 1, 5, 9, IV 5, 1, 6, 7,
— P. I 4, 5, 12, 1, III 3, 4,
6, 3, 10, 38, — Q. I 5, 5, 28,
9, II 11, 5, III 12, 1, IV 3, 2,
4, 2, V 2, 2, — G. I 1, 3, 5,
5, 6,

pakşas G. III 4, 31. pakşin G. III 2, 57. 3, 10. V pac A. IV 4, 14. — G. I 4, 23. 24.

pacana P. I 2, 4.
pacchas Â. I 21, 5. III 2, 4. —
P. II 3, 5. — Ç. II 5, 12. 7,
19. — G. II 10, 39.

pancadaça P. III 3, 5. — Ç. V 10, 6.

pañcan Å. III 1, 1, 6, 5, 7, 1, — P. I 2, 6, 4, 2, 8, 1, 16, 10, II 9, 1, III 3, 5, 11, 3, 7, — Ç. I 4, 2, 5, 2, 13, 3, II 2, 2, 10, 8,

pañcanâman P. III 3, 5, pañcapad À. I 7, 19. — Ç. I 14, 6.

pañcama Á. III 9, 1. 12, 7. IV 3, 27. — P. I 16, 15. — Ç. I 28, 3.

pañcami A. III 5, 3. — P. II 10, 2. — G. II 5, 4. IV 5, 34. pañcarea A. I 15, 12. II 6, 2. — G. IV 5, 22.

pañcavrt Ç. I 8, 2. — G. I 7, 10. pañcâvatta G. I 8, 4. pañcâvattin À. I 10, 20. — G. I 8, 6. 11.

V path c. anu P. II 10, 12, panya G. IV 8, 19, 22. V pat A. IV 7, 16. — G. II 10, 5.

c. anu A. III 7, 7.

c. sam + ni A. I 7, 15.

e. pară A. III 12, 18. — P. II 2, 12. 11, 2. — Ç. I 22, 7.

c. sam A. III 12, 19. patatri P. III 14, 6.

pati Å. I 14, 8. 16, 5. 22, 13. II 10, 4. IV 2, 18. — P. I 4, 16. 6, 2. 3. 7, 3. 8, 19. 12, 4. II 9, 8. III 1, 6. 4, 8. 9, 6. — Ç. I 4, 2. 14, 1. 16, 2, 19, 6. II 14, 5. III 11, 14. IV 13, 5. 14, 2. — G. II 1, 10. 18. 20. 2, 2. 8. 3, 9. 4, 6. 6, 3. 11. 7, 4. III 3, 25. 30. 9, 6. 15. 18. 10, 22. IV 5, 30. 6, 9, 7, 33. 36.

patihan Å. I 5, 5. — P. I 4, 16. 11, 2. 4. — Ç. I 16, 4. 18, 3.

patita P. II 11, 5.

patitasāvitrīka A. I 19.8.— P. II 5, 39, 42.— Ç. II 1,9.— G. II 10, 5.

pativati Ç. I 19, 1, pativrata Ç. III 13, 5.

patni A. I 9, 1, 3, IV 2, 16. — P. II 9, 14. 17, 9, III 2, 2, 3, 5, 4, 4, 5, 3, 8, 10, 15, 3,

— Ç. II 17, 3, 1V 1, 11. — G. I 3, 15, 6, 9, II 7, 12, III 10, 29, IV 2, 29, 3, 27.

patra P. III 10, 24. — G. IV 5, 31.

Opatha A. IV 6, 3. — P. III 12, 2. 15, 8. — G. IV 6, 14. 8, 2. 14. 9, 3.

pathaspati A. III 7, 8. pathikrt C. II 14, 9.

pathin A. II 1, 4, 4, 14, IV 4, 6, 6, 10, — P. I 5, 11, III 1, 2, 3, 15, 7, — C. III 6, 3, pathisad P. III 15, 14.

pathyå C. VI 4, 2.

V pad P. III 13, 6. e. ava P. I 16, 2. - Ç. III 13, 5. c. a C. IV 3, 3, c. abhi + a A. III 9, 6. e. nd A. IV 4,15. — C. V 8,6. c. npa A. I 8, 1. c. pra A. II 10, 2. III 10, 6. - P. III 4, 4, 6, 8, 14, 15, 16. — Ç. I 12, 1. 15, 9. 16, 12. II 18, 3. III 4, 9. 10. 5, 1. 3. — G. III 5, 7. IV 5, 33. (v. l.) 34. c. prati A. I 5, 4. - P. II 6, 21. — C. IV 8, 13. — G. IV 5, 33. c. sam A. I 5, 3, 5, IV 7, 2. 27. 8, 10. — Q. I 5, 6. III 10, 1. IV 4, 14. VI 3, 13. - G. II 4, 6. pad (påd) A. I 7, 19, 11, 10. II 3, 3. IV 7, 2. - P. II 14, 4. 19. — C. IV 18, 1. — G. H 1, 20. pada A. I 7, 19. — P. I 8, 1. - Ç. I 14, 5. padya A. I 24, 22. - P. I 3, 5. 12. — Ç. III 7, 5. — G. IV 10, 2. panthadayin G. III 2, 16. panthan G. III 2, 30. papri P. III 14, 6. payaâhuti A. III 3, 2. payas A. II 10, 6. III 3, 3. -P. I 3, 14. III 9, 8. — Ç. I 8, 18. 28, 7. III 10, 3. 11, 16. V 2, 3, 6, 5, 6, 7, — G. I 3, 8. 7, 20. payasvant A. II 10, 6. - P. III 3, 5. — Ç. III 9, 3. payasvin P. III 9, 6. para A. I 6, 1. 2. 3. 4. II 4, 6. IV 4, 5, 6, 10. - P. I 5, 10. 12. 11, 6. II 7, 14. 9, 8. -C. VI I, 10.

paramesthin A. II 4, 14. - P. III 3, 6. — G. I 1, 12. paracu A. I 15, 3. - P. I 16, 18. III 15, 21. paraka A. II 4, 13. parâñe A. IV 6, 11. parârdhya G. I 9, 11. paravasu G. I 6, 14. pari P. I 16, 9. H 11, 12. III 7, 2. 3. — Ç. III 2, 9. 9, 2. paricarana P. I 9, 1, II 5, 11. paricaraniya G. I 1, 24. parinahana G. III 2, 36. paridana A. I 22, 22. 27. II 1, 13. paridhi A. IV 6, 4. 9. - G. I 7, 16, paripanthin A. I 8, 6. — C. I 15, 14. - G. II 4, 2. paripaçavya P. III 11, 3, parimita P. II 5, 6. parimeba P. III 7, 1. parivatsara P. III 2, 2. parivajapati G. III 10, 22. parivyavana P. III 11, 2. parivyådha A. II 7, 6. paricrita A. II 5, 2, 8, 16, parisad G. III 4, 28. parisamvatsara G. IV 10, 25. parisamûhana P. II 4, 7. — G. I 8, 17. parisasrivas Ç. III 13, 5. paristarana A. I 3, 4. — Ç. I 8, 1, 12, — G. 1 7, 15. parisrut P. III 4. 4. - Ç. III 2.9. parîkșă A. II 7, 1. parka G. IV 10, 5, 14. parjanya A. I 23, II. — P. II 9, 3. 13, 2. III 2, 14. — Ç. II 14, 13. — G. III 2, 29. IV 4, 28. parna A. I 17, 3, 11. - P. I 4, 15. III 4, 4, 15, 20. — Ç. IV 19, 2. — G. IV 4, 26. paryagni A. I 11, 5. - P. I 1, 2. paryayana G. IV 4, 30.

5, 7.

parama P. I 3, 20 - G. I

paryavasána G. I 6, 16. paryâya P. I 19, 13. paryuksana A. I 3, 1. — P. II 4, 7. - Q. I 3, 17. 9, 17. -G. I 3, 5, 8, 17. paryupta P. II 2, 5. paryusita G. III 5, 9. parvata A. IV 6, 10. - P. I 5, 10. — G. IV 8, 14. parvan P. II 10, 20. - C. IV 7, 18. — G. I 1, 13. 5, 12. II 8, 19. III 2, 51. parsad P. III 13, 4. palâça A. I 11, 2, 12, 2, 22, 21. IV 8, 15, 18. — P. I 6, 1. II 10, 18, 15, 4, III 4, 9, 8, 11, 11, 1. — C. 1 13, 6, 15, IV 17, 3. 18, 3. — G. I 9, 16. II 1, 15. palvala P. II 1, 23. pavana A. IV 5, 7. pavamána P. I 4, 15. — Ç. III 12, 5. pavitra A. I 3, 2, 3, 10; 6, — P. 1 1, 2. II 2, 8. -- C. I 8, 14. 21. II 2, 1. IV 2, 2, V 8, 5. — G. I 7, 6, 21, 22, 24, 25. III 10, 30, pavitravant A. III 2, 2, paçavya A. IV 8, 35. - P. III 8, 2, 11, 3, paçu A. I 10, 12, 11, 2, 8, 12, H 4, 7, 12, 13, HI 9, 1, IV 1, 4. 8, 15. 16. 38. 40. 43. — P. I 2, 3, 3, 15, 4, 16, 5, 10, 8, 1. 19, 2. II 4, 3. III 3, 5. 4, 18, 8, 3, 13, 14, 9, 9, 11, 1, 9. 12, 2. 5. — Ç. I 1, 8. 10, 3. 14, 6. II 15, 1. 16, 1. III 1, 14. 4, 10. 14, 3. IV 18, 9. VI 6, 16. — G. I 8, 28. II 8, 22. III 10, 19. 24. 28. 29. IV 1, 18. 4, 22. 5, 16. 18. 32. 7, 11, 16, 9, 14, 20,

paçukalpa A. I 11, 1. II 4, 13.

paçukâma G. IV 7, 11. 9, 6. 13.

pacupati A. II 2, 2. IV 8, 19.

16, 2. pacumant A. I 5, 5. paçuhan P. I 11, 2, 4. paçcât A. I 3, 1. 7, 3. 8, 9. 11, 2. 10. 14, 3, 17, 3, 6, 24, 17, H 1, 10. 3, 7. HH 12, 2. IV 6.8. — P. I 5, 2. 15, 4. II 1, 5. 15. 2, 6. 9, 14. 17, 15. III 2, 6, 8, 4, 16, 8, 11. - C. I 8, 3. 11, 4. 12, 11. 22, 2. II 12, 4. III 2, 7. V 10, 5. — G. I 1, 9. 3, 2. 7, 1. 4, 9. 13. II 1, 15, 20, 6, 2, 3, 10, 11, 7, 3, 4. 8, 9. 9, 8. 9. 10, 16. III 7, 8. 17. 9, 11. 12. IV 2, 7.9. 23. 5, 8, 7, 41. paçcâtât Ç. VI 6, 1. paccardha A. I 10,20. - G. 18,6. paccima A. IV 2, 12.13. - P. III 4, 12. — Ç. IV 1, 11. — G. III 7, 10. 1. på (pib) A. I 13, 3, — P. III 15, 24. — Ç. I 22, 13. 25, 6. - G. I 2, 32. III 2, 61. IV 10, 15, 19, Caus. pâyay A. I 11, 2. 4. — G. III 2, 8. c. abhi G. IV 10, 17. c. sam Ç. I 17, 1, 7. V 2. på A. III 8, 9, 10, 19, 20, — P. II 4, 8, 6, 30, III 4, 7, -C. IV 6, 4. V 1, 8. VI 6, 16. c. pari A. II 4, 14. - P. II 6, 31, III 3, 6. pamsu A. II 8, 2. IV 5, 8. — G. IV 7, 5, 6, 7, 9, 21. påka A. IV 7, 27. 8, 41. — Ç. I 1, 14. 9, 14. 10, 4. pākayajāa A. I 1, 2. 3, 5. 10. 10, 26. — P. I 4, 1. III 12, 3. — Ç. 1 1, 1. 5, 1. 10, 5. - G. I 9, 9, 10, 17. påkavatsa Ç. III 2, 6. pâni A. I 3, 3. 20, 4, 10, 21, 5. 7. 24, 15. H 1, 4. 6, 1. HI 2, 2. 8, 11. IV 3, 21. 6, 3. 11.

— P. III 8, 6. — Ç. IV

7, 13, 21, 22, 23, — P. I 3, 18, 4, 5, 16, 23, II 4, 2, 8, 6, 19, 11, 4, III 6, 2, — Ç. I 5, 5, 7, 11, 9, 13, 12, 6, 13, 2, 24, 12, II 2, 11, 3, 5, 7, 4, 6, 8, 1, 9, 1, IV 1, 4, 7, 48, 12, 5, 6, 14, VI 2, 12, 3, 6, 7, — G. I 1, 8, 20, 2, 5, 4, 3, 6, 14, 9, 28, II 1, 7, 17, 24, 2, 16, 3, 21, 5, 9, 6, 3, 11, 7, 19, 8, 21, 9, 4, 12, 15, 21, 10, 26, 28, 31, III 7, 17, 9, 11, 18, IV 2, 9, 3, 2, 3, 6, 8, 13, 18, 24, 26, 5, 3.

pāṇigrahaṇa Â. I 9, 1. — G. II 1, 12.

pâṇigrahaṇîya G. II 2, 16. pâṇigraha G. II 1, 23. 2, 4. 15. pâṇimukha Â. IV 7, 22. pâṇḍu P. II 14, 9. 12. 14. 16. pâṇyâsya Ç. IV 7, 55. pâtaka Ç. I 12, 2. pâtita À. IV 7, 16.

pătra Å. I 10, 24. III 5, 11. IV 2, 1. 3, 1. 7, 10. 16. — P. I 11, 1. 4. 16, 22. II 9, 10. 16. 14, 18. III 2, 7. 4, 5. — Ç. I 2, 8. 9, 1. 22, 13. 28, 6. 24. II 17, 2. IV 1, 3. 3, 4. 6. 17, 4. V 9, 2. 5. VI 2, 11. 3, 7. 6, 3. — G. II 5, 5. 9, 6. III 5, 30. 7, 22. IV 3, 5. 6. 26. 30. 4, 15.

pâtrapâṇi P. I 16, 23. pâtri Â. IV 3, 10, 8, 18. — Ç. I 6, 5.

pâda Â. I 24, 10, 13, II 6, 1, IV 3, 15, 5, 6, 8, 25, — P. I 3, 9, 10, 5, 2, 7, 1, — Ç. II 7, 4, IV 8, 7, 10, 11, VI 3, 6, — G. I 2, 5, 6, III 1, 21, IV 10, 8, 10.

pādatas Ç. II 14, 14. pādārtha P. I 3, 5. pādya Ā. I 24, 7. — Ç. III 7, 5. — G. IV 10, 5. pâna P. II 7, 6. — G. III 5, 13. 10, 23.

pâpa Â. II 4, 14. — P. III 3, 6. — Ç. VI 4, 11. — G. III 3, 34.

pâpaka Å. III 6, 7. pâparoga G. IV 6, 2. pâpavasîyas G. I 6, 2.

pâpî P. I 12, 4.

pāpman A. I 24, 31. — P. I 3, 27, 28. II 6, 24. 7, 7. — Ç. IV 17, 5. VI 5, 5.

pâyay A. 1 11, 2, 4, — G. III 2, 8, cf. V 1, pâ.

pāyasa Å. H 3, 3, 4, 4, 5, 2, — P. H 15, 2, 16, 2, HI 8, 16, 9, 8, — Ç. HI 11, 16, 13, 6, IV 16, 1, — G. HI 6, 10, 7, 18, 8, 1, 9, 9, 8, IV 7, 29, 30, 31.

páyin P. II 8, 2. párayişŋu G. III 2, 9. párŋa G. I 7, 16. 10, 11. párthiya Á. II 1, 9. IV 7, 15.

P. II 14, 9, 12, 14, 16, — C. IV 15, 16, — G. I 4, 8, IV 5, 23.

párvana A. I 10, 1. IV 7, 1. — C. V 4, 1.

párçya A. IV 3, 4. — P. III 2, 13, 3, 10. — Ç. IV 18, 6. — G. III 9, 19.

parșni P. II 17, 15.

pålåça Å, I 10, 13. — P. II 5, 25. — Ç. II 1, 18. V 10, 5. — G. I 5, 14, 15.

pāvan P. 1 4, 12.

pāvamāna Ç. IV 10, 3. — G. III 2, 51.

pâvamânî Â. III 4, 2. — Ç. IV 1, 8.

páça A. 1 7, 17. — P. 1 5, 11. III 7, 3. — G. II 3; 21. III 4, 28.

pingala A. IV 6, 15. — Q. IV 16, 2.

picumanda P. III 10, 24.

piñjuli G. II 7, 5. 9, 4. 14. IV 2, 30, 3, 2, 13, pinjûla A. I 14, 4. 17, 4. 8. IV 6, 4. — P. I 15, 4. — Ç. VI 2, 12, pinda A. I 5, 4. 12, 3. IV 7, 6. 27. 28. — P. II 1, 8. 12. 23. III 10, 27, 50, 53, 55, 15, 15, — C. IV 1, 9, 10, 11, 2, 4, 3, 7. 4, 10. 7, 15. V 9, 3. 4. 6. — G. II 1, 3. IV 2, 13. 3, 8. 10. 13. 23. 24. 26. 27. 31. pindapitryajňa A. II 5, 3. - P. III 3, 10. — Ç. III 13, 7. IV 1, 13. — G. IV 4, 1. pindî A. IV 3, 23. pitâmaha A. IV 7, 13. — P. I 5, 10. pita P. III 1,4. — C. III 8, 3. pitr A. I 2, 10. 5, 1. 15, 8. 17, 4. 23, 1. II 4, 3, 12, 13, 5, 4. 7. 10. III 1, 3, 3, 3, 4, 5, 5, 22. 9, 1. IV 7, 11. 13, 16, 22. 8, 23. — P. I 4, 15. 5, 10. 13, 1. 16, 6, 24, 17, 1, H 6, 19. 9, 9, 16, 12, 2, III 3, 9, 10, 4, 7. 7, 2. 10, 50. 14, 8. — Ç. I 9, 9. 13, 1, 15, 24, 5, 25, 2. 6. 26, 8. 28, 14. II 14, 19. 16, 1. 2. III 2, 2. 13, 2. 5. IV 1, 1, 3, 5, 6, 4, 7, 11, 12, 6, 6. 7, 15. 10, 4. 5, 11, 12, 16, 14, 3. V 9, 3, 4. VI 6, 12, 16. — G. I 4, 12, 14, 5, 17, 7, 5, II 2, 8, 8, 1, 2, 6, 21. IV 2, 35. 3, 4, 6, 8, 10, 11, 12, 13, 18, 19, 20. 21. 22. 23. 24. 27. 4, 22. 7, 41, pitrkarman Ç. I 10, 7. pitrdevatya C. IV 1, 8. pitrdaivatya G. III 10, 27. IV 4, 22. pitrmant G. IV 2, 39. pitryajňa A. III 1, 2. 3. - C. V 10, 8. — G. I 2, 4. IV 4, 1. pitrvat A. IV 7, 2. - C. IV 1, 2.

pitrvya A. I 24, 4.

pitrad P. III 15, 14. pitta P. I 14, 5. pitrya A. IV 1, 19. - P. III 3, 2. - C. I 7, 3, 12, 8, 11. 10, 9, IV 10, 2, — G. I 4, 20. III 10. S. V piny A. II 4, 14. - C. VI 3, 7. pipåså G. IV 9, 15. pipîşant Ç. VI 4, 4. piçanga Ç. I 20, 5. V 8, 2. picita C. VI 1, 3. picitâma C. II 12, 10. V piş P. I 13, 1. 14, 3. II 14, 3. - C. I 19, 1. 20, 3. 28, 1. — G. II 6, 9. 7, 18. IV 2, 29. pişta Ç. IV 19, 2. — G. III 5, 10. pitha P. I 15, 4. pîthacakra A. IV 2, 3. V pid c. a A. IV 4, 10. e. nis A. I 17, 9. pita A. II 8, 8. — G. III 10, 24. piyûşa Ç. III 10, 3. pivari P. I 16, 2. pivas A. III 8, 9. pumvat C. I 22, 6. pumsavana A. I 13, 1, 3, - P. I 14, 1. 15, 2. — Ç. I 20, 1. - G. II 6, 1. purpsavant C. I 16, 11, puccha A. IV 8, 25. - G. II 7, 14, puța A. I 7, 14. punya A. IV 8, 35. - C. V 2, 2. VI 2, 3. — G. I 1, 3, 18. H 1, 1. IV 4, 28. punyaha P. 1 4,5. II 13, 1. III 4, 2. — Ç. I 5, 5, 16, 10. IV 4, 2, putra A. I 7, 3, 19, 9, 1, 15, 3, 9. IV 3, 18. 4, 2. 3. 4. 7, 15. - P. I 3, 22, 4, 12, 16, 6, 3, 13, 1. 16, 18. 18, 2. II 4, 3. III 4, 7. 9, 6. - Ç. 1 13, 4.

19, 6. 22, 7. 25, 6. H 17, 3.

III 4, 9. - G. II 4, 6. 8, 4. 21. IV 5, 16. 7, 16. 10, 1. putraka G. III 2, 9. putrakâma G. IV 3, 27. putrapacukâma G. IV 7, 16. putravant P. III 10, 50. putrya A. IV 8, 35. - P. III 8, 2. punahpunar G. 1 4, 23. punahprådhyesana Ç. VI 2, 8. punar A. II 3, 3. III 6, 8. P. 1 1, 3. 7, 3. 9, 5. II 2, 12. 6, 18. III 10, 14. - Ç. III 4, 5. V 8, 6. — G. I 2, 32. III 3, 34. IV 10, 26. punaragama Ç. III 6, 2. punarādāya Ç. VI 3, 12. punarupakarana G. III 3, 16. punarvasu Ç. I 26, 5. punnāman Ç. 1 13, 6. pumams A. I 7, 3, 14, 2, 15, 7. IV 5, 2. - P. I 9, 5. 12, 4. 14, 3. - Ç. I 11, 6. 17, 9. 19. 6. - G. I 4, 19. II 6, 3. 11. 7, 15. III 6, 5. purandhi P. I 6, 3. puras A. I 7, 3. purastât A. I 3, 1. 4, 8. 5, 1. 10, 18. 11, 2. 3. 6. 20, 3. 23, 1. 24, 15. IV 1, 14. 16. 4, 8. 7, 20. — P. I 2, 8. II 6, 9. 17, 6, 13, III 4, 14, 8, 11. -Ç. 18, 3, 12, 13. H 12, 4. IV 1, 9, 13, 2. — G. 1 6, 14, 7, 9. 9, 27. H 1, 12. 9, 2. 6. 10, 15. III 4, 8, 7, 3, 8, 5, 10, 19, IV 2, 18. 5, 6. 7, 41. purà A. I 11, 10. 15, 1. IV 6, 2. - P. I 14, 2. - G. I 1, 24. 27. 28. IV 3, 12. purana A. III 3, 1.2.3. IV 6, 6. — P. II 12, 2. — Ç. I 24. 8. purișa A. I 5, 5. - P. II 7, 15. 8, 5. — Ç. IV 12, 19. — G. IV 9, 13. puru Ç. I 1, 8.

purusa A. I 2, 5, 6, 10, 16, 111 4, 5. IV 1, 9. - P. I 8, 10. II 5, 42. III 10, 16. 19, 6. -C. II 16, 16. IV 6, 6, 10, 4. - G. IV 9, 1. purûcî P. II 6, 20. purodáca A. II 1, 4. - P. II 14, 3. III 12, 5. purodha P. I 5, 10. purohita A. I 12,7. III 5, 6. -Q. IV 5, 7. puskarasraj A. I 15, 2. - P. 11 4, 8. puşkarini Ç. V 2, 1. puşti A. III 8, 4. — C. IV 18, 9. puştikarman G. III 10, 2. pustikâma G. III 6, 3, 4, 5. puspa P. I 13, 1. - C. I 6, 2, 5. pusya C. I 20, 2, 26, 6. V pů A. 1 4, 4. 6, 1. 2. 3. 4. — P. II 2, 8. — C. II 2, 1. pûta G. I 7, 23. e. ud A. I 3, 3. - P. I 1, 4. - C. I 8, 21. - G. I 7, 24: 25. c. sam A. IV 5, 7. — G. I 7, 24. V půj A. III 9, 3. půjà Ç. IV 5, 15. - G. III 6, 12. půray s. V př. pûrņa A. I 17, 2. 20, 4. II 2, 3. 8, 4, 10, 6, — P. I 15, 4, II 16, 3. - Ç. I 3, 3. 6, 5. II 11, 13, 13, 8, HI 9, 3, IV 3, 2. 17, 3. — G. I 5, 11. 7, 17. 9, 6. 7. 10. II 7, 7. půrnapátra A. I 10, 24. — G. 1 9, 6, 7, 10. půrnamása A. I 10, 2. — P. I 5, 9, 12, 1. — Ç. I 3, 1, 2, 6, - G. 1 5, 1. (codd.) 6. pûrnahoma G. IV 8, 23. půrnáhutí Ç. I 1, 11. - G. IV pûrta A. II 5, 13. 3, 35.

ригуа А. I 6, 1. 22, 23, 24. П 3, 3, 5, 7, 6, 1, 3, III 2, 3, 5, 12. IV 1, 6. 2, 11. 4, 2. 3. 4. 5, 6. 7, 13. 8, 22. — P. I 9, 5. 16, 11. II 5, 2, 6, 22, 9, 15. 10, 14. 14, 4, 17, 4. III 4, 10. 10, 23. — Ç. I 3, 6. 7, 3. 15, 4. 17, 9. 25, 6. II 14, 25. III 1, 14. 3, 3. IV 7, 11. 11, 14. 19. 15, 17. 18, 1. V 4, 3, 7, 8, — G. I 3, 9, 10. 4, 4. 5, 6, 8, 1. II 1, 8, 23, 2, 3. III 2, 6, 5, 23, 7, 13, IV 2, 3, 16, 18, 22, 35, 39, 3, 6, 8, 13. 18. 24. 5, 2. IV 8, 25. 10, 11. purvatas G. IV 7, 22. purvapaksa G. 1 1.3. půrvamárini Ç. V 9, 6 půrvavat P. I 1, 4, 14, 3, 18, 1. II 4, 7. 5, 9, 12, 4, 13, 7. 14, 5. 17, 17. - C. V 4, 6. 7, 4. půrvácárya Ç. VI 1, 1. půrvárdha A. I 10, 19. 20, G. I 8, 6, 11, 14, půrváhna P. III 4, 8. — Ç. III 4, 5. IV 4, 5. — G. I 5, 13. 6, 13. III 9, 4, IV 6, 10. 12. 9, 21. purvedyus A. II 4. 3. půrvya A. IV 4, 6. pûşan A. I 7, 13. 8, 1. 20, 4. 24, 15. III 7, 9, 10. — P. 1 4, 16. 8, 10. III 9, 5. - C. I 9, 9, 11, 4, 18, 3, 26, 26, II 2, 12, 3, 1, 14, 9, III 6, 2, 9, 1. 2. 11, 5. — G. II 2, 7. 9, 16. 10, 26. III 6, 11. V pr (piparti) C. I 19, 6. V pr (páray) P. III 14, 6. e. sam P. III 15, 3, 5, 6, 7, 8, 9. 12. 13. 14. 15. V pre C. I 28, 7. e. sam Ç. I 28, 6. 1 pro c. a P. II 4, 8,

c. ni P. III 10, 55. prtana P. III 1. 3. prtanajaya P. I 5, 9. prtanay A. I 7, 7. - P. I 7, 1. — Ç. 1 13, 12. prtany A. I 7, 7. - P. I 7, 1. -Ç. I 13, 12. prthak A. 1 17, 2. IV 6, 11. -P. III 10, 52. — G. I 5, 12. H 1, 25. 9, 6, HI 8, 3, IV 1, 6. 11. 2, 14. 8, 7. 10, 7. prthivi A. I 7,6. II 2, 4. 3,7. 4, 14. 6, 8. 9, 3. III 2, 2, 3, 4. 4, 1, 11, 1, 12, 17, IV 7, 15. - P. I 5, 10.11. 6, 3. 12, 1. II 2, 21. 6, 21. 9, 3. 10, 4. 17. 9. III 2, 13. 14. 3, 6. 13, 5. 15, 22. — C. I 13, 4, 16. 3. 27, 9. III 1, 16. 13, 5. IV 9, 3. 13, 2. 18, 5. VI 6, 4, 5. - G. II 1, 7, 8, 19, III, 7, 17. 9, 3, 18. prthivisad G. IV 3, 10. prthu (vi) P. II 6, 24. - G. IV 2, 17. preni P. I 16, 2. prsat A. IV 8, 4. prsadájya A. IV 1, 19. 3, 17. presataka A. II 2, 2, 3. - P. II 16, 1. 3. — Ç. IV 16, 3. — G. III 8, 1. 5. 7. praita G. III 3, 17. prstha A. II 1, 5. - C. II 10, 8. — G. II 2, 2. V pr (puray) A. I 20, 4. II 1, 2. 9. 2, 3. IV 3, 17. — P. II 2, 14. 16, 3. III 4, 4. — C. I 13, 5. 28, 6. II 2, 4. V 9, 2. - G. I 3, 12. 9, 7. II 1, 13. 8, 6, 9, 6, 10, 18, III 2, 35, c. abhi P. III 1, 3. e. a A. I 4, 1. 14, 2. - P. I 4, 5. — Ç. I 5, 5. IV 4, 2, c. prati A. II 8, 2.

peya G. IV 5, 25.

peças A. I 17,16. — P. II 1,19.

peci G. IV 2, 12. paingya A. III 4, 4. - C. IV 10, 3. paijavana G. I 9, 12. paila A. III 4, 4. - Ç. IV 10, 3. VI 6, 11. paiçãca A. I 6, 7. posa A. I 7, 19. II 8, 16. (?) -P. I 8, 1, 18, 6, II 6, 20, III 9, 6. — Ç. I 14, 6. II 3, 1. III 3,1. 4,10. 10,2. 11,4.14. posya P. 18, 19. - C. I 17, 3. pautra A. I 13, 7. - P. I 5, 11. paurņamāsa Ç. 1 3, 7. — G. I 5, 1. (codd. pû°) 6. 14. 8, 22. 25. 9, 14. cf. codd. pû°. paurņamāsi A. II 1, 1, 3, 2. — P. II 10, 2. 14, 2.6. 16, 2. III 2, 1.3. 9, 3. - Ç. III 11, 2. IV 15, 1. 2. 16, 1. 2. 19, 1. — G. I 5, 2, 7, 10, 8, 23, 9, 14. III 3, 21. 7, 2. 8, 1. IV 5, 28. 8, 11. pansa P. II 12, 1. pauşņa P. III 9, 5. — Ç. III 11, 5. V pyai e. à P. III 16, 1. — Ç. II 10, 4. pra (?) A. III 12, 12. - G. II 1, 21. prakarana Ç. II 12, 14, 17. prakâça Ç. I 25, 8. prakṛta P. II 17, 17. prakṛti Ç. I 10, 1. prakrama G. III 7, 6, IV 2, 6. praksalana P. II 6, 32. — G. III 1, 21. praga G. II 10, 7. pragàthá Á. III 4, 2. — Ç. IV 10, 3. pracayana P. II 7, 6. V prach A. I 13, 3. IV 7, 27.

— Ç. II 12,2. — G. II 10,22.

8, 8, 9, 10, 12, 14, 7, 8, 21, 4,

c. pari A. 1 23, 21. praja A. 1 5, 5. 7, 6, 19, 21, 22.

II 4, 14. III 11, 1. IV 8, 32. - P. I 3, 15. 5, 11. 6, 3. 7, 3. 12, 4. 15, 8. H 4, 3. 14, 4. 17, 9. III 2, 2, 11. 3, 5, 6, 4, 18. 12, 10. - Ç. I 6, 6. 13, 4. 17, 4. 19, 6. 22, 7. II 10, 4. 17, 4. III 4, 10. IV 18, 10. VI 6, 16. - G. I 6, 2. 3. II 7, 10. prajápati A. I 3, 8. 4, 4. 8, 9. 13, 7. 14, 3. II 4, 14. III 4, 1. 9, 1. — P. I 5, 9. 8, 8, 9, 3. 4. 11. 3. 12, 1. 3. 15, 4. 18, 3. II 2, 21. 9, 2. 10, 9. III 3, 6. 4, 8. 13, 3. — Ç. I 3, 15. 11, 4, 18, 4, 19, 6, 22, 7, 26, 2. II 14, 4. III 8, 2. IV 9, 3. VI 1, 1. 6, 10. — G. II 3, 20. 8, 12. 10, 31. III 7, 19. IV 6, 9. 7, 36. prajávant A. I 13, 6. — P. I 8, 19. prajahan P. 1 11, 2.4. prajňá A. III 5, 4. 9, 1. - Ç. VI 6, 16. praņayana A. IV 3, 25. praņava Ç. II 12, 16. pranîtă A. IV 3, 25. — Ç. V 8, 3. - G. I 7,17. prataraņa P. III 4, 7. pratarani P. III 4, 4. - Ç. III 2, 5, 6, prataram A. II 9, 2. prati P. 1 10, 2, 15, 5. - Ç. VI 4, 4. - G. I 5, 16. 9,22. III 9, 11. pratigraha Ç. IV 7, 12. 11, 13. pratigrahana Ç. I 28, 6. III 7,5. pratigrâha G. III 1, 9. pratidiçam A. 1 2, 5. IV 8, 22. - P. I 16, 10. II 9, 5. C. IV 6, 5, 13, 5. - G. III 7, 5. IV 7, 38. pratidhana G. II 7, 17. pratipad Ç. IV 6, 1. pratipurusam A. III 4, 5. - Ç. IV 6, 6, 10, 4.

pratibhaya A. I 12, 5. III 7, 10. - G. IV 9, 8. pratimantram P. II 15, 5. - C. II 10, 8. pratimă P. III 2, 2. prativedam P. II 5, 14. praticruta C. V 10, 4. pratistha A. I 15, 6. III 8, 19. 10, 11. — P. II 6, 30. III 3, 5. - C. VI 6, 16. pratisthana P. III 16, 1. pratisamvatsara P. 1 3, 2. pratisara C. 1 12, 8, pratisayam G. III 5, 32. pratika A. III 12, 3. - P. III 16, 1. — Ç. I 25, 6. pratikâça A. III 9, 1. pratici (loc.) G. III 7, 15. IV 1, 2. pratipa Ç. IV 14, 4. pratta A. IV 4, 20. 23. 7, 11. -P. 1 4, 15. III 10, 41, 42. pratnavant A. IV 7, 11. pratyak G. IV 6, 14. pratyaktaram A. I 10, 17, pratyakpadi G. III 10, 27, pratyakçiras A, I 11, 10, pratyagdaksina A. IV 1, 8. pratyagdvára G. IV 7, 18. pratyanmukha A. I 7, 3, 10, 16. 11, 2. 20, 3. II 3, 11. - P. II 3, 3. 10, 18. — Ç. I 13, 1. 2. II 1, 28. 5, 9. 7, 3. — G. 1 6, 14. pratyañe Ç. VI 5, 6. — G. II 10, 36. IV 7, 18. pratyabhighárana Ç. I 13, 16. pratyabhyanujñá A. IV 7, 19. pratyaya Ç. I 1, 10. pratyavanejana P. III 10, 27. pratyavarohana A. II 1, 14, 3, 1. - C. IV 15, 19. pratyákhyáyin P. II 5, 5. pratyâtmika Ç. VI 6, 12. pratyanika Ç. I 11, 4. pratyupasparçana G. I 2, 31,

pratyupâkaraṇa G. III 3, 16. pratyṛcam Å. I 8, 9. II 1, 4. 9, 9. 10, 4. III 7, 7. 9, 2. IV 6, 10. 18. — P. I 3, 21. II 6, 13. — Ç. I 21, 3. II 8, 1. IV 5, 3. 6, 5. 13, 5. 16, 3. V 3, 3. 5, 2. 9. 6, 2:

prathama Å. I 28, 3, 7, 24, 20, IV 2, 9, 4, 12, 6, 13, 7, 16, —
P. I 3, 11, 4, 16, 5, 11, 15, 3, II 5, 7, III 1, 4, 3, 4, 5, 8, 13, 10, 50, — Ç. I 8, 3, 16, 4, 22, 1, II 6, 5, III 10, 3, 12, 2, 3, IV 13, 4, — G. I 4, 8, 9, 8, 3, II 1, 7, 24, 3, 18, 7, 1, 5, 8, 6, 17, III 2, 46, 8, 2, 23, 9, 9, IV 1, 13, 5, 11, 23, 30, 7, 33,

prathamajāta G. III 6, 3. pradakṣiṇam Ā. 1 7, 6. 17, 7. 20, 9. 22, 21. 24, 15. II 1, 10. 5, 15. 6, 9. 7, 7. 8, 11. 9, 7. — P. I 5, 1. II 1, 17. 3, 1. 4, 3. — Ç. I 5, 9. 7, 11. 8, 17. 13, 9. 13. II 2, 1. 6, 4. 12, 4. 14, 6. IV 4, 6. 6, 5. 12, 15. 13, 5. 17, 5. V 2, 5. — G. I 3, 4. 12, 7, 7. II 2, 8. 10, 27. 37, III 2, 35. 4, 33. 8, 5. 9, 4. IV 1, 6. 3, 36. 7, 38.

pradâtr Ç. I 27, 7.
pradâna Â. IV 7, 17. — P. I
2, 5. II 17, 11. 12. — Ç. II
11, 4.
pradîç Â. II 4, 14. — P. II 17,
9. III 3, 6.
pradoşa P. III 4, 8. — G. III
7, 18. 9, 8.
pradhâna Ç. VI 3, 2.
pradhânatva P. II 5, 20.
prapada C. I 13, 12. — G. II

2, 3. IV 5, 7. 14.
prapadana Å. II 10, 1.
prapitāmaha Å. IV 7, 13.
prabhū P. II 17, 15.
prabhtī P. I 8, 3. 9, 1. III 2,
4. 10, 8, 44. — Ç. II 7, 26.

IV 5, 12. V 2, 5. 9, 3. — G. H 1, 24. 3, 6. 15. 9, 20. III 2, 60. 4, 20. 8, 3, 10. 9, 4. pramati Ç. I 9, 5. pramaņa P. I 8, 13. — G. III 10, 14, pramávuka A. II 7, 11. — G. IV 7, 23. prayaja Ç. I 10, 5. ргауала А. 1 8, 1. prayoga Ç. IV 13, 4. - G. IV 5, 11, 12, 6, 4, 7, 42, 8, 9, 23, pralavana G. IV 4, 30. pralehana G. III 6, 3. pravacana P. II 12, 4. III 13, 1. 16, 1. pravana A. II 5, 2. 7, 10. IV 1, 7. 8. — G. I 1, 9. III 9, 14. IV 2, 25. pravapana C. I 28, 21. - G. IV 4, 30. pravayas A. IV 2, 2, 5, 3. pravargyavant P. II 8, 9. praváka A. I 23, 21. pravâsa A. I 15, 9. — Ç. II 17, 3. pravrtti C. 1 8, 5. praveça Ç. VI 2, 5. pravecana P. I 11, 7. III 10, 37. - G. III 6, 9. pravrájin A. I 5, 5. praçasta A. II 8, 3, 5, 10, 8, pragna C. IV 2, 5, 4, 14. prasava A. I 3, 3, 20, 4, 24, 15. - P. I 5, 10. - Q. I 8, 21. H 2, 12. — G. H 10, 26. prasavyam A. III 10, 11. IV 2, 10. 5, 4. 6, 3, 7, 12. — Ç. II 3, 4. — G. IV 2, 14. prasada G. IV 5, 20. 8, 8. prasrta A. I 13, 2. 4. prastara G. IV 1, 9. prahitangama P. III 15, 20. prahuta Ç. I 5, 1. 10, 7. prahva Ç. I 8, 21. pråk A. I 3, 1. 3. 12, 1. II 1, 9. III 2, 2, 10, 7. - P. I 3, 24.

5, 5. 8, 10. 14, 5. 16, 1. II 10, 25. — Ç. I 8, 16. — G. I 1, 3. 8, 16. III 6, 3. 7, 28. 10, 33, práktůla A. III 2, 2. 5, 11. -G. IV 5, 15. pråkças G. 1 7, 25, 8, 4. prākciras A. I 11, 10. II 3, 7. — P. III 2, 13. — G. II 6, 10. III 10, 26. pråksamstha A. I 10, 17. prågagra A. I 17, 11. II 8, 15. P. II 6, 9. — Ç. 1 8, 2. 16. III 4, 3. IV 15, 5. — G. 1 6, 13, 7, 1, 12, III 4, 9. prågåhuti Ç. I 3, 16. prågudak G. I 1, 9. prågudici Ç. I 13, 9. 14, 5. 28, 23. II 12, 11. — G. II 2, 11. 3, 1. 6, 6. pråggriva A. I 8, 9, 14, 3, IV 6, 8. — G. II 3, 3. průgjyotisa Ç. VI 2, 3. prågdaksina A. IV 1, 7. prágdvára C. VI 2, 6. - G. IV 7, 15. prånmukha Å. I 7, 3. 20, 2. III 2, 2, 7, 6, — Ç. I 6, 4, 13, 1. 2. II 1, 28. 5, 9. 7, 3. 9, 3. 12, 4, 11. VI 3, 2. — G. I 7, 4. práci G. III 7, 13. IV 1, 2. pråeinåvitin A. I 2, 10. III 4,3. - P. III 10, 18. - Ç. II 14. 18. IV 10, 1. — G. I 2, 3, 4. IV 3, 1. prajana G. II 1, 14. prájápatya A. I 6, 3, 13, 7, 20, 11. II 3, 5. 4, 12. III 5, 18. - P. I 5, 3. 6. 7,6. III 3, 2. - Ç. I 9, 12. II 15, 6. G. I 4, 4. 8. III 10, 3. IV 7, 24. pranc A. II 7, 7. IV 1, 1. 6, 8. - P. III 2, 8. - C. I 7, 3. 22, 7. IV 8, 2. 13, 2. VI

5, 6. — G. I 1, 9. 7, 13. II

6, 2. 7, 3. 8, 9, 9, 8, 9, 16, 10, 16.35. HI 3, 15. 4, 10.33. IV 7, 3, 42, 8, 2, 3, 14, 9, 3, pranjali G. I 6, 16. prana A. 1 20, 8. III 10, 4. 6. 11, 1. — P. I 3, 25, 11, 5. 19, 4. II 2, 8. 6, 18. III 4, 16. 16, 1. — Ç. I 19, 4. 24, 10. II 1, 21. 2, 1. III 8, 4, 5. IV 7, 52, V 1, 2. — G. II 8, 13. 10, 28. III 2, 26. 4, 29. pranada A. II 4, 14. prånabhrt P. II 17, 9. prăpâpâna Ç. II 2, 1, 18, 2, 3. pranayama G. IV 5, 8. prâtar A. I 2, 1. 9, 7. 22, 4. 5. II 1, 14. III 7, 5. - P. I 9, 4. — C. I 1, 9, 11, 3, 2, 14, 4, 1. 17, 8, II 9, 3, 10, 2, 14, 16. IV 17, 3. V 4, 5. — G. I 1, 24, 28, 3, 10, 4, 19, II 6, 2, 10, 7, 3, 8, 1, III 1, 29, 2, 11. IV 8, 18. 9, 15. pråtarabhivåda G. III 1, 27. pratarahna G. IV 6, 11. prátaráça Ç. II 12, 1. — G. I 3, 16. průtarábutí Ç. I 3, 8. — G. I 1, 22.28. 5, 13. 6, 13. 9, 14. 111 9, 4. prataryavan P. II 6, 16. prátarvastar Ç. V 4, 5. prátitheyi A. III 4, 4. - Ç. IV 10, 3. prådurbhåva A. III 5, 2. - P. II 10, 2. - Ç. IV 5, 2. VI 1, 12. práduskarana A. I 9, 4. - C. 1 1, 12. — G. I 1, 24. prådeça A. I 3,3. — Ç. I 8, 14. II 3, 3. 4, 4. V 10, 5. -G. I 7, 21. IV 2, 17. prådhyayana Ç. II 10, 1. IV 6, 9. 8, 20. pradhyeşana Ç. VI 2, 8. prapti A. IV 4, 5. prayaccitta A. I 10, 23.

I 5, 3. III 12, 1. 11. — C. I 3, 9. 9, 12. II 13, 3. V 1, 8. — G. I 9, 18. II 5, 2. III 3, 30. prayaccitti P. I 10, 4. 11, 2. -Ç. I 18, 3. VI 2, 11. — G. II 5, 2. průvarsin Ç. IV 7, 29. pricans A. I 16, 1. - P. I 5, 12. 19, 1. 5. II 1, 6. 3, 2. 10, 18. 14, 11. 15, 3. 16, 3. III 1, 1, 2, 4, 4, 9. — C. 1 27, 1, 10, prácanárthiya C. III 8, 2, prăcita P. 1 4, 1. - Ç. I 5, 1. - 10, 7, pracitraharana A. IV 3, 8. priya A. I 8, 8. II 10, 8. - P. I 3, 1. 15. III 9, 6. — Ç. I 15, 22. H 3, 3, 15, 8, 1H 11, 14. - G. III 4, 28. IV 10, 24. V pri A, IV 7, 11. 8, 29. — Ç. IV 4, 12. priti A. I 1, 4. preksana Ç. I 15, 21. pretasparçin Ç. IV 11, 5. prestha A. II 6, 14. prokṣaṇa A. II 4, 13. IV 8, 16. — P. II 7, 6. III 11, 2, 5. — C. I 3, 4. VI 2, 11, 12. prokṣaṇi P. I 1, 2.4. - Ç. I 8, 25. prodaka G. I 3. 7. prosthapada A. II 10, 3. prosthapadá P. II 15, 2. - Ç. I 26, 24, 25, IV 17, 2, prausthapadi A. II 5, 9. - P. H 15, 1. - G. III 3, 1. plaksa P. IV 7, 22, 23, 24. plakşaçâkhâvant G. IV 1, 9. plava A. I 12, 6. - Ç. IV 14, 5. V plu G. II 1, 10. c. ava A. II 1, 5. c. A A. I 11, 2. 18, 7. III 2, 2. - P. I 14, 3. II 1, 5, III 2, 6. 11, 1. - Ç. I 11, 2. II 1, 27. IV 12, 31. 32.

- G. I 5,26. II 1,10.17. 5, 16, 6, 2, 10, 7, 3, 8, 1, 10, 7.

c. pra P. I 12, 5.

phana C. IV 15, 7. phala A. IV 7, 3. - P. II 7, 6. 17, 6. — Ç. I 6, 2. 5. 11, 2. 16, 10, IV 7, 55. - G. I 9, 7. 16. II 4, 9. 6, 6. III 5, 14. IV 5. 19.

phalaka P. H 10, 17. HI 4, 18. - Ç. III 3, 8.

phalavant A. II 6, 9. - C. I 15, 6. III 1, 15. — G. III 9, 4. phalin P. I 15, 6. — C. I 22, 10. phalikarana A. IV 8, 25. - P.

I 16, 23. — G. I 4, 31. phalikrta A. I 10, 8. - G. I 7, 5, IV 2, 11.

phalguni Ç. I 26, 9, 10. - C. IV phâla P. II 13, 4. 13, 4.

phâlguni A. II 10, 3. — Ç. III 10, 1. — G. III 3, 22.

phena G. I 2, 23.

badara C. IV 4, 10. badari Ç. IV 17, 3. baddha A. I 7, 16. II 9, 4. G. I 2, 26. baddhavatsa G. III 6, 7.

V badh A. IV 2, 8, 8, 15. - P. II 2, 8. — Ç. I 12, 8. 9. 22, 10. II 13, 6. III 1, 7 — G. I 2, 26. II 3, 7. III 6, 7. IV 9, 8, 10, 1.

c. anu G. III 4, 22.

e, api A, III 8, 16:

c. ava P. II 6, 24. c. a A. I 22, 1. III 8, 10. -P. I 15, 6, 11 6, 24. — Ç. II 1, 25. IV 15, 9. — G. H 7, 4. III 4, 25. 8, 6.

bandhana P. I 16, 24. bandhu G. Il 6, 9.

babhru Ç. IV 10, 3, VI 1, I.

barhis A. 1 3, 9, 10, 10, 3, 12, 24. II 5, 2. IV 1, 17. 2, 15. 8, 42. — P. I 2, 12. — G. 1 5, 16. 7, 19. 21. 8, 17. 27. II 1, 22. III 9, 11. IV 2, 29. bala P. I 3, 25. II 2, 7. 8, III 2, 11. 16, 1. — Ç. II 2, 1. III 3, 5. IV 5, 15. VI 5, 3. 6, 16. — G. IV 7, 10. 15.

balakama G. IV 7, 10.

bali A. I 2, 3, 12, 1, 3, 7, II 1, 9. 10. 14. 15. III 1, 3. IV 8, 22. — P. I 12, 2, 4, II 14, 13. 14. 22. 15, 3. 17, 13, 14. 15. 16. III 2, 5. 8, 11. — Ç. II 14, 5. 6. 17, 3. IV 13, 2. 15, 13, 19. — G. I 4, 1, 5, 6. 8, 9, 10, 12, 15, 20, 23, 24, 28, 29, 31, III 7, 13, 14, 23, 9, 1, IV 7, 37.

balikarman P. II 17, 7. - Ç. I

10, 7. baliyarda Ç. Il 16, 4. baliharani A. II 1, 2. baliyas Ç. II 1, 30. balbaja P. II 5, 24.

bahirmandalastha C. VI 2, 9. bahihçâlâ Ç. I 5, 2.

bahis P. I 4, 2. II 14, 11. bahu A. 1 7, 19. II 10, 6. - P. I 2, 3. 4, 16. 6, 3. - Ç. I 13, 4. III 7, 2. 9, 3.

bahudhâ A. I 28, 6. - P. III 3, 5. — G. I 4, 24. bahuyājin Ç. I 1, 8. — G. I

1, 16. bahula G. I 7, 11. bahulansadhika A. IV 1, 13. bahuvat G. II 5, 4. bahyanna A. II 7, 9. bahuvadin G. 1 5, 23.

bahvrea P. II 10, 19. bahvausadhika Ç. I 28, 23, IV 6, 3.

bana A. III 12, 19. - Ç. J 19, 6.

y badh A. III 7, 1.

c. apa A. II 9, 4. c. ava P. I 7, 1. c. pari P. II 2, 8. - Ç. II 2, 1. — G. II 10, 37. bândhava P. II 14, 4. - C. IV 18, 1, bándhavi A. II 3, 3. bābhravya A. III 4, 4. - C. IV 10, 3. VI 1, 1. bárhaspatya Ç. II 11, 13, 14, 7. 15, 5. båla P. I 16, 24. H 9, 13. Ç. II 16, 4. báskala A. III 4, 4. - Ç. IV 10, 3. bahavi A. III 4, 4. báhu A. I 11, 4. 20, 4. 24, 15. III 8, 12. 9, 6. 12, 11. IV 2, 8. — P. 1 3, 25. — Ç. II 2, 12. 3, 2. IV 8, 8. — G. I 2, 2, 3, 11 10, 26, 111 4, 31, 7, 15. IV 2, 27. 5, 18. bâhya G. I 2, 20. bahyatas P. I 12, 4. — Ç. III 4, 2. IV 15, 3. - G. I 4, 5. báhyahuta C. I 10. 8. babyamsa G. I 2, 20. bila A. II 10, 6. bilva G. IV 1, 12. bija Ç. I 19, 6. — G. II 9, 7. bijavant A. II 10, 2. buddhi A. I 5, 3, buddhimant A. 1 5, 2. V budh c. abhi + vi P. I 5, 11. brhant A. I 21, 1. II 6, 1. - P. I 5, 9. 13, 1. II 4, 3. III 2, 2. 4, 4. 14, 4. — Ç. 1 23, 1. H 10, 4. III 3, 1. 4, 7, VI 3, 12. — G. IV 5, 31. 7, 10. brhaspati A. I 17, 12, 21, 7. -P. I 5, 10. 8, 19. II 2, 7. 6, 21. 29. III 4, 8. 12, 10. - Ç. I 11, 4. 26, 6. 28, 15. II 4, 1. 14, 7. - G. II 9, 16. bailva A. 1 19, 18. - P. II 5,

26. — Ç. II 1, 18. — G. II 10, 11, brahmarşi Ç. VI 1, 1. brahmakoça P. III 16, 1. brahmacarya A. I 22, 1.3. - P. II 1, 25. 2, 6. 5, 13. 6, 2. — C. I 17, 5. II 4, 2. 11, 6. 9. 10.13, 12, 2, VI 1, 2, — G. П 10, 21. brahmacárin A. J 8, 10. 20, 7. 8. 11. 22, 2. 19. III 5, 15. IV 4, 26. — P. II 2, 6, 19, 20, 3, 2, 10, 14, 11, 8, 9, 111 10, 25. 13, 5. 14, 9. — Ç. I 13, 8. II 2, 8. 9. 3, 1. 4, 5. 6, 8. 11, 6, 12, 8, 14, 20, 16, 5, 18, 1.3, — G. I 1, 7. II 3, 15. 6, 9, 10, 33, III 1, 3, 4, 1, 10, IV 6, 16. brahmatva G. I 6, 21. brahman (m.) A. I 2, 2, 6, 3, 6, 8, 12, 7. 17, 5. 10. 28, 3. 9. 17. H 4, 14. 6, 4. HI 3, 4. 4, 1, 5, 4. IV 8, 15. - P. I 1, 2. 11, 1. 12, 1. 16, 6. H 1, 11. 16. 2, 12. 6, 11. 9, 2. 6. 10, 8. III 2, 7, 10, 11, 15, 3, 6, 4, 5, 6. 15, 23, 24. 16, 1. — C. I 8, 6, 26, 20, 28, 15, II 14, 5, IV 9, 3. VI 1, 1. - G. I 9, 1. 6. 8. III 2, 40. IV 7, 41. brahman (n.) A. I 1, 2. 21, 1. 23. 24. III 2, 2, 11, I. — P. I 5, 10. II 10, 22. III 4, 8. — C. 1 21, 2. III 3, 6. IV 18, 7. VI 6, 16. brahmapuruşa A. 1 2, 6. brahmabandhu G. II 6, 9. brahmayajña A. III 1, 2, 3. Ç. II 17, 2. brahmayoni Ç. VI 1, 1. brahmavarcasa A. I 10, 12. 15, 6. 16, 3. III 8, 4, - P. I 19, 11. II 2, 12. 4, 3. 6, 11. Ç. I 6, 6, 27, 3. VI 6, 16. —

G. IV 5, 15, 7, 9.

brahmavarcasakāma G. IV 7, 9.

brahmavarcasin P. II 4, 3. brahmavarcasvin Å. I 5, 5. brahmaveda Ç. I 16, 3. brahmanjalikṛta Å. III 5, 11. brahmasana G. I 6, 14, 15, 21. brahmandana Å. I 22, 12. brahma Å. I 6, 1.

brāhmana (m.) A. I 1, 2. 8, 13. 19, 1. 5. 10, 11, 12, 13, 22, 18, 24, 11, 25, II 3, 13, 4, 16, 8, 6. 9, 9, IV 6, 18, 7, 2. — P. 12, 13, 3, 11, 4, 8, 8, 15, 10, 5, 11, 2, 12, 5, 16, 6, 10, H 1, 5. 2, 1. 5. 3, 7. 5, 2. 17. 21. 25, 36, 9, 11, 13, 8, 14, 26, 15, 10. 16, 6. 17, 19. III 1, 7. 4, 12, 19, 5, 5, 9, 8, 10, 48. 54. 14, 8. — Ç. I 2, 1. 11, 8. 14, 11, 13, 24, 6, 13, 25, 9, 11 1, 1, 6, 15, 18, 21, 14, 5, 17, 1. III 11, 16. IV 1, 2. 4. 12. 7, 50, 55, 8, 20, 9, 3, 13, 4. 16, 5. V 2, 9. 5, 13. — G. I 1, 16, 4, 16, 25, 9, 3, 5, 19, H 2, 8. 3, 1. 10, 1. 4. 12, 18. III 1, 5. 4, 24. 8, 5. 6. 9, 4. IV 2, 33. 3, 28. 33. 6, 13. 7, 5, 10, 17,

brāhmaņa (n.) Å. I 1, 4. III 3, 1. 2, 3, 6, 8, 8, 6, 11. IV 7, 22. — P. I 15, 9, 17, 1, 4, 19, 13. — C. I 2, 5, 10, 7, VI 3, 14. — G. III 2, 7.

brāhmanî A. 1 7, 21. 14, 8. — G. II 4, 6. 7, 12.

V brû Å. Î 5, 4. 12, 3. 21, 4. II 4, 12. III 5, 7. 8, 18. IV 7, 16. 8, 30. — P. I 3, 28. 30, 8, 20. 16, 10. 11. 15. II 7, 10. 12, 3. III 11, 10. 13, 6. 15, 16. 20. — Ç. I 17, 4. 19, 6. II 2, 8. 15, 3. 16, 1. III 8, 4. IV 5, 8. — G. I 6, 20. II 1, 7. 2, 13. 17. 22. III 2, 21. 22. 23. 5, 20. 27. 10, 32. IV 1, 21. 7, 23, 10, 18. 19. c. anu Å. I 21, 4. — P. II 3, 7. — Ç. II 5, 4. 11. 7, 8. 9, 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16, 17. 18, 20. 23. IV 13, 4. — G. II 10, 38.

e. upa P. I 6, 2. — Ç. I 14, 1. — G. II 2, 6.

c. pra Å. III 10, 1. 9. — P. II 10, 18. — Ç. III 7, 4. — G. I 4, 28.

bha (n.) Ç. I 25, 5. II 11, 9. bhakta G. I 9, 5. IV 5, 10. bhaktaçarana A. II 7, 8.

V bhakş A. I 24,15.16.17.18. — P. II 10, 16. — G. III 3, 6. bhakşa Ç. II 8, 2. — G. III 2, 14, 30. IV 10, 15.

bhaga Å. III 6, 8. — P. I 6, 3. 7, 5. II 6, 17, 21, 23. — Ç. I 11, 4, 25, 7, 26, 9, II 3, 1. — G. IV 4, 28.

bhagavattama P. III 2, 7.
bhagavattara Ç. III 7, 3.
bhagavant Ç. III 7, 3.
bhagas Â. I 23, 15.
bhagala P. II 7, 12.
bhanga G. II 4, 3.
V bhaj G. IV 5, 3.
e. vi Â. I 10, 10. — Ç. V

9, 4. c. sam P. H 9, 12. bhadra A. HI 5, 7. — P. HI 1, 4. 5, 3. — C. I 19, 6. HI 5, 3. 8, 3. 6. IV 5, 8. V 5, 11.

G. III 5, 19. 8, 16.
 bhadrakâli Ç. II 14, 14.
 bhadrapitha P. I 15, 4.

bhaya A. III 10, 8, 11, 1, — Ç. IV 14, 5, — G. IV 6, 2, 7, 23, bharani Ç. 1 26, 28.

bharadyaja A. III 4, 2. — Ç. II

14, 4, IV 10, 3, bhargas Å, I 23, 15, bhartr Ç, III 13, 5, bhala G, IV 6, 14, bhalla G, IV 6, 14.

bhava A. IV 8, 19. - P. III 8, 6. — Ç. VI 6, 16. bhavant A. I 22, 8. - P. I 3, 4. II 2, 20. 5, 2. 3. 4. II 2, 8. — G. II 10, 38. bhavani P. III 8, 10. bhavisyant A. II 4, 14. — P. III 3, 6. bhasad A. IV 8, 8. bhasman A. IV 6, 2. · Ç. II 10, 8. V bha c. vi A. II 6, 15. bhaga A. IV 1, 6. 2, 10. - P. 1 2, 7. 5, 3. 11, 1. III 11, 10. — Ç. I 9, 7. II 16, 6. — G. I 8, 3. IV 3, 11. 12. bhågadheya Ç. III 2, 2 bhagineya P. III 10, 46. bháj (kvip) G. IV 3, 28. bhajana Ç. II 12, 15. VI 3, 8. bhanu A. IV 6, 7. bharata A. III 4, 4. bhāradvāja Ç. IV 10, 3. bháradvájí P. I 19, 7. bhâryâ Ç. II 16, 3. V 9, 6. — G. III 9, 17, bhava P. II 17, 9. — G. I 7, 18. V bhâs Ç. II 10, 8. — G. I 4, 2. 6, 17. c. sam G. I 4, 2. bhásika Ç. VI 2, 13. bhásya A. III 4.4. — Ç. IV 10, 3. bhasvant P. III 3, 5, V bhiks A. I 22, 4, 6. — P. II 5, 2. 7, 6. — Ç. II 6, 4. 8, 1. bhiksana P. II 7, 6. bhiksa A. I 22, 8. — P. II 7, 6. — Ç. II 6.8. 12, 6. 14, 20. bhikşâcarya P. 11 5, 1, 111 12, 8. bhiksacarya P. II 5, 11. bhikşaka P. II 9, 12. bhitta Ç. I 28, 6. V bhid A. I 6, 8. III 10, 11. IV 3, 7. 9. — Ç. 1 3, 9. V 8, 3. 4. — G. III 3, 31.

bhişaj Ç. I 16, 7. V bhî Â. III 10, 11. 11, 1.2.— Ç. I 4, 2. III 7, 2. 8, 5. VI 5, 6.— G. IV 9, 16. bhima Â. IV 8, 19.— P. II 17, 16. bhukti Â. I 23, 15. bhugna Â. IV 7, 8.

July Bar A. 1 22, 18. 23, 19. III 3, 13, 16. 5, 11. 9, 9. III 6, 8. IV 6, 18. 7, 28. 17, 1. — P. II 1, 5. 2, 5. 11, 4. 17, 19. III 9, 8. 10, 48. — Ç. 1 2, 6. II 6, 7. 14, 19, 21. III 1, 17. 11, 16. IV 1, 7, 8, 9. 7, 50. 11, 8. 10. 12. — G. I 2, 32. 4, 25. 26. 5, 26. 6, 3. 4. 8, 20. II 3, 18. 22. 7, 11. 10, 7. III 2, 37. 52. 57. 4, 24. 5, 7. 8, 6. IV 3, 33. 5, 24. 6, 13. 9, 1.

e. sam P. I 17, 7.

bhuvans A. III 5, 7. — P. III 4, 4. — Ç. 1 22, 7. III 2, 6. 9. 10, 2. IV 5, 8. — G. III 6, 5.

bhuvar Å. I 14, 4. — P. I 15, 4. 16, 4. — Q. I 8, 6. 13, 5. 22, 8. 24, 8. H 2, 10. — G. I 1, 11. H 7, 5.

V bhû A. I 1, 4, 4, 8, 5, 5, 7, 7. 16.19. 10,16. 11.7. 14,7. 15, 3, 17, 3, 19, 8, 20, 11, 21, 4, 22,21. 23,5. 24,33. II 1,7. 3, 5,6.7. 4, 7, 14, 6, 5, 7, 7,9.10. 11. 8, 14. 10, 6, 8. III 4, 6. 6, 7. 7, 1, 8, 16. 9, 1, 3, 5, 6, 10, 8, 12, 3, IV 4, 10, 6, 10, 16. 7, 15. 8, 28. 32. 38. — P. 1 2, 8, 3, 1, 4, 12, 16, 5, 9, 7, 1. 8, 1, 3, 11, 6, 15, 6, 8, 16, 17. 18. 19. II 2, 9. 4, 2. 3. 5, 31, 32, 36, 39, 43, 6, 19, 26, 10, 15. 17, 9. III 2, 13. 3, 5. 4, 7. 6, 4. 7, 4. 10, 53. 13, 3. 14, 14, 15, 22, 16, 1. — Ç. I 7, 9. 8, 5, 15, 10, 5, 13, 1, 4,

9. 12. 14, 1. 7. 16, 11. 19, 6. 22, 10. 27, 9. II 1, 9. 3, 3. 12, 2, 13, 4, 5, 15, 11. III 1, 16. 4, 2. 8, 3. IV 5, 14. 17. 7, 52, 55, 18, 2, 5, V 10, 7, VI 3, 10. 13. 6, 9. — G. I 1, 18, 21, 22, 2, 2, 3, 4, 28, 30, 3, 15, 17, 4, 4, 8, 9, 10, 12, 28, 29, 30, 31, 5, 9, 10, 11, 12, 13, 6, 1. 2. 3. 9. 11. 7, 28. 8, 6. 9, 9, 18, 23, H 1, 7, 11, 12, 3, 2. 3. 9. 5, 8. 6, 8. 7, 14. 16. 8, 9, 9, 2, 3, 9, 10, 4, 5, 7, 15, 47. III 1, 15. 31. 2, 7. 9. 22. 29, 39, 55, 4, 8, 13, 28, 31, 5, 21. 6, 8. 8, 8. 9, 18. IV 2, 13. 3, 29. 6, 10. 10, 23. c. pra A. II 7, 4. c. sam A. I 15, 9. II 9, 3. IV 7, 15. — P. I 7, 2, 11, 8. 18, 2. — Ç. I 1, 13. VI 6, 9. — G. II 5, 10. [II 8, 21 corr. sambhayasi st. °çra-Vasi . bhû (f.) A. I 14,4. — P. 1 15, 4. 16, 4. — Ç. 1 8, 6. 13, 5. 16, 4. 22, 8. 24, 8. H 2, 10. - G. I 1, 4. II 7, 5. IV 6, 1. bhûta A. I 2, 7. 24, 19. II 4, 14. 10, 8. III 4, 1. 9, 6. — P. I 5, 10. 7, 2. 12, 2. II 2, 21. 9, 7, 8, III 3, 6, 10, 23, — Ç. IV 9, 3. VI 6, 10. - G. I 3, 16. bhûtagrhya P. II 9, 3. bhûtayajña A. III 1, 2. 3. bhůti P. H 17, 9, 10, 15. bhútikarman Ç. I 10, 1. 12, 13. bhûman A. II 7, 2. bhůmi A. IV 1, 6, 2, 10, 5, 7. — P. I 16, 17. II 2, 12. 7, 15. 11, 2. 17, 9. 15. III 10, 10. 12, 5. 14, 13. — Ç. I 19, 5. II 14. 22. IV 11, 20. -G. I 4, 5. II 3, 15. III 7, 17. 10, 33, IV 5, 3. bhûmicala G. III 3, 18.

bhûmipati G. III 3, 25. bhûyas A. I 17, 13. - P. II 6, 26, 14, 3, III 15, 22. — Ç. I 2, 6. III 10, 2. IV 8, 4. - G. III 2, 5. 8, 19. IV 10, 17. bhúyastva A. IV. 7, 3. bhûyistha G. I 8, 11. bhuri P. I 18, 5. II 1, 16. III 16, 1. V bhr A. II 10, 6. - P. II 17, 9. III 3, 5. 5, 3. — Ç. III 7, 2. c. à A. I 1, 4. c. upa Ç. II 13, 5. c. sam P. I 14, 3. bhrgu G. I 8, 4, III 8, 14. bhrt Ç. II 13, 5. bhṛtya Ç. IV 11, 12. bhrsti P. II 6, 16. - G. III 4, 20. bheda P. I 10, 1. bheşaja P. I 8, 5. III 6, 1. bhaiksa P. II 5, 8. - C. II 6, 7. — G. II 10, 42, 44. III bhaikşacarya G. III 1, 27. bhoga A. III 12, 11. IV 8, 26. \_ G. IV 5, 30. bhojana A. I 1, 2. - P. I 2, 13. 10, 5. 12, 5. 15, 9. 19, 13. H 8, 7, 13, 8, 14, 26, 15, 10, 16, 6. III 1, 7. 4, 19. 5, 5. — C. I 2, 1. 11, 8. IV 7, 5. 16, V 2, 9. VI 1, 7. — G. I 1, 6. III 2, 11. bhos A. I 21, 4. III 10, 2. -P. II 2, 18. — Ç. I 6, 3. II 2, 5, 7, 9, 5, 10, 11, 7, 8, 10, 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 12, 3, 18, 2. IV 8, 12, 16, 12, 5. VI 3, 6. — G. II 10, 38. bhauma A. H 1, 4. 8, 15. - P. H 14, 10. III 4, 3. V bhrajj G. III 7, 7. V bhram P. III 7, 3, 14, 13. V bhraç

c. sam C. II 12, 5. bhrajabhrsti P. II 6, 16. - G. III 4, 20. bhrajas A. I 21, 4. bhrátr A. I 7, 8. - P. I 6, 1. 16, 24. III 7, 2. — Ç. I 9, 9. 13, 1. 15. II 17, 3. V 9, 6. G. II 2, 3, 5. bhratrvya C. VI 5, 5. bhrû P. III 6, 2. makha (?) Ç. 1 24, 4, maghavan A. I 15, 1.3. - P. I 18, 5. — C. I 24, 4. maghå Ç. I 26, 8. mangala P. II 1, 4, 22, 2, 4. -Ç. I 12, 1. mangalya G. II 7, 12. macakacâtani Ç. I 23, 1. V majj Ç. V 2, 7. c. ud A. IV 4, 10. c. ni P. III 10, 20. — Ç. IV 17, 5. majjana P. 11 5, 12. maţnyâ (v. l. mahnyâ) G. III 2, 23. maņi A. III 8, 1. 21. — G. II 3, 21. III 8, 6. manika A. II 9, 3. IV 6, 4. -P. II 9, 3. III 5, 1. 2. — C. II 14, 13. — G. I 1, 26. III 3, 31, 9, 6, 7, maņikuņdala Ç. III 1, 18. manidhanus P. II 7, 13. mandala A. I 13, 5. III 7, 4. 6. — Ç. П 9, 3, 14, 8, VI 2, 5. 6. 9. 3, 1. — G. IV 7, 13. mandu Ç. IV 10, 3. VI 1, 1. mati Ç. IV 9, 3. matsya P. I 19, 9. 1 math G. I 1, 17. V mad A. IV 7, 26. - Q. I 15, 3. - G. IV 3, 11. 12. e. pra A. 1 6, 7. - P. II 17, 13.14.15.16. — Ç. II 12, 6. IV 11, 16.

e. sam P. III 9, 6. - Ç. III 11, 14. mada G. II 1, 10. madhavya P. I 3, 20. madhu A. I 1, 4. 15, 1. 16, 5. 24, 5, 6, 15, H 10, 6, HI 3, 2. 3. 12, 14. — P. I 3, 5, 20. 16, 4. H 5, 12. 13, 2. 16, 2. 4. III 1, 6. 4, 9. 16, 1. — Ç. 1 24, 3. 25, 6, 27, 6, 28, 7. III 2, 5, 6, 9, 3, V 10, 1, 2, -G. III 1, 23. 8, 24. madhuparka A. I 24, 1.7.14.33. — P. I 3, 5, 16, — Ç. II 16, IV 17, 6. — G. IV 10, 5. 14. madhumati A. IV 7, 26. 1 3, 21. — Ç. I 12, 9. madhumattama Ç. I 28, 6. madhumant Ç. I 24, 4. III 6, 2. madhumantha A. II 5, 2.4. madhura A. II 8, 6. madhuvātīya Ç. IV 1, 8. madhûka Ç. I 12, 9. IV 17, 3. V 10, 1. madhya A. I 2, 6. 3, 1. 10, 17. 19, 20, 24, 19, II 7, 7, 8, 16. 9, 9. IV 8, 40. 43. — P. II 5, 3. 9, 6. III 3, 5. 9, 4. 14, 8. — Ç. I 7, 6, 7, 9, 8, 13, 14. 22,8. 25,6. II 7, 6, 14, 5, III 2, 1. 3, 1. 11, 8. V 2, 6. — G. I 1, 9. 3, 9. 10. 8, 6, 9, 27. IV 7, 27. madhyatas G. I 1, 9. madhyandina P. III 4, 8. - C. III 4, 6. — G. IV 6, 10. madhyama A. II 8, 15. III 5, 20. — P. II 12, 1. III 3, 8. — Ç. III 13, 1. IV 10, 3. — G. I 4, 9. III 3, 31. IV 3, 19. 27. 4, 26. madhyavarşa P. III 3, 13. — Ç. III 13, 1. V 10, 7. V man A. I 1, 4. 13, 7. III 2, 2,

3, 4. — P. III 13, 5, 6, —

C. I 3, 8. II 7, 22. 11, 9. 10.
15, 1. — G. I 4, 22. III 10, 20.
c. anu Â. IV 7, 28. — P. I 5, 11. 6, 2. — G. I 3, 1. 2.
3, 11.

e. apa Ç. II 16, 4.
 e. abhi Â. IV 7, 28.

c. sam + à A. I 23, 5.

manas Å. H 3, 6. III 6, 8. — P.
I 4, 15. 5, 9. H 2, 9. 15, 7.
III 16, 1. — Ç. I 2, 7. 7, 9.
24, 10. III 4, 2. 7, 2. VI 4, 1.
9. — G. I 7, 23. II 9, 10.
11. IV 5, 8. 8, 14.

manasaspati Ç. I 4, 2.

manu P. III 1, 6. — Ç. II 16, 1. manusya Ä. I 22, 21. II 1, 10. III 1, 3. 9, 1. IV 4, 4. — P. I 19, 6. II 4, 2. 9, 16. — Ç. I 2, 8. VI 6, 16. — G. I 7, 5. III 5, 26.

manusyaja P. I 4, 16. manusyayajña Å. III 1, 2, 3. manojña Å. III 6, 5, 7, 10, 9. manohan P. II 6, 10.

V mantr

c. ann Å. II 8, 16, 10, 5. III
10, 7, IV 3, 25, 4, 6, 7, 11,
15, — Ç. I 6, 1, 24, 10,
II 13, 4, III 9, 1, 11, 15,
V 8, 4, — G. II 3, 12, 13,
III 6, 1, 6, 7, 10, 20, IV
10, 20,

c. abhi A. I 5, 4. — P. I 3, 14. 8, 9. 14, 5, 16, 17, 19. III 9, 7. 13, 5. 6. 15, 5— 15. 17—21. — Ç. I 15, 7. 8. 27, 10. III 4, 4. 8, 2. V 3, 4. 5, 12.

c. & P. III 2, 10. 4, 5. — Ç. II 18, 1. IV 1, 6.

c. ni A. III 9, 4.

e. m A. 11 5, 4.
e. prati G. II 2, 14, 4, 2.
mantra Å, I 3, 3, 17, 14, 21, 1.
II 3, 10, III 8, 7, — P. I 4,
11, 10, 1, II 6, 32, 15, 5, 17,
11, — Ç. I 2, 5, 3, 4, 9, 18,
Abhandi d. DMG, IX, 1.

10, 9. 13, 14. 14, 1. II 4, 3. 7, 18. 10, 8. IV 4, 7. 5, 16. V 1, 2. 9, 4. — G. I 3, 11. 9, 25. II 8, 13, 14. 9, 24. III 2, 50. 4, 20. 7, 17, 21. 9, 3. 10, 13. IV 8, 14.

mantravant P. II 17, 11. — G. II 2, 8. 10, 18.

mantravarna G. III 4, 13.

V manth

c. ud P. I 8, 10.

c. nis P. I 4, 4. — Ç. I 5, 4. mantha A. H 5, 2. III 10, 11. 12. — P. III 15, 24. — Ç. III 2, 4. VI 4, 8.

manthana Ç. V 1, 5.

mandra A. III 10, 5. — P. I 19, 2. — Ç. I 24, 10. 28, 7. — G. III 5, 20.

manmanasa P. I 4, 15.

manyu P. III 13, 5. — G. 1 4, 10. IV 3, 20.

<sup>6</sup>maya A. IV 6, 4, 7, 10, mayûkha P. II 6, 10.

mayobhû Å. II 8, 12. 9, 8. 10, 5. 6. IV 6, 14. — P. III 1, 4. 9, 7. — Ç. III 8, 3. 9, 5. 11, 15. V 2, 5.

marlei A. II 4, 14. — P. III 3, 6.

mara G. IV 7, 8.

marut Â. II 4.14. III 5.7. —
P. I 5, 10. II 6, 16. 13, 2. 15,
3.4. III 1, 6. 3, 6. 12, 10. —
Ç. II 14, 9. — G. II 6, 7. IV
4, 28.

marutsakhi Ç. IV 5, 8. marka P. I 16, 23.

V mare A. I 17, 16. — P. II 1, 19.

maryâdâ Ç. IV 13, 2. malimluca P. I 16, 28.

mașa (?) Ç. I 24, 7. mah (mahe) Ç. I 25, 7.

mahan Ç. III 5, 1. 2. mahant Â. I 23, 15. III 2, 2. 3, 4. 7, 10. 9, 6. — P. III 4,

6

4. — Ç. I 4, 2. IV 6, 5. VI 5, 6. — G. III 2, 23. mahas Ç. I 27, 7. - G. IV 10, 15, mahâkauşîtaka A. III 4, 4. mahakauşîtaki Ç. IV 10, 3. 1, 1. maháguru A. IV 4, 17. mahâdamatra Ç. IV 10, 3. mahâdeva A. IV 8, 9, 19. — P. III 8, 6. mahanasa G. I 4, 24. mahûnâmnika G. III 2, 1, 54. mahānāmnī Ç. II 12, 13. — G. III 2, 6, 28. mahapatha P. III 4, 8. mahāpaingya A. III 4, 4. IV 10, 3. mahabharata A. III 4, 4. mahabhra Ç. VI 1, 12. mahâyajña P. I 2, 6. II 9, 1. mahayaças P. III 6, 3. mahārāja G. IV 7, 41. mahâvrkşa Ç. I 3, 2. - G. II 4, 2. IV 5, 9. mahávyákyti P. I 5, 3, 5, 15, 5. - Ç. I 9, 12. 11, 4. 12, 11. 16, 4. 22, 3. 27, 10. II 2, 15. 9, 2. III 4, 8, 10, 4, 13, 1, 3, 5. IV 1, 8. 5, 12. 9, 3. 17, 5. V 5, 10. 7, 4. VI 3, 12. — G. 1 8, 15. 9, 27. H 1, 25. 10, 40. IV 6. 8. 7, 35. mahâvrata Ç. VI 4, 2, 6. mahāçānti Ç. V 11, 2. mahásúkta A. III 4, 2. - Ç. IV 10, 3, mahahemavatî Ç. I 22, 17, mahi A. III 10, 7. - P. I 5, 11. mahiman P. III 3, 5. - Ç. III 12, 3, mahî Ç. I 8, 18, 24, 10, III 13, 5. mahendra A. I 10, 7. — G. IV 7, 41, mahaitareya A. III 4, 4. - C. IV 10, 3. VI 1, 1.

mahaudavāhi Ç. IV 10, 3, V må mimite Ç. I 4, 2, 15, 12, II 6, 2. Caus. map A. II 7, 10. 8, 9. — Ç. I 8, 14. c. nis A. IV 7, 11. c. pari G. I 9, 11. e. sam Ç. II 1, 21, 22, 23. — G. IV 7, 9, 12, 13, má (μή) A. I 8, 6, 13, 7, 17, 9, 16. 18, 5, 20, 7, 22, 2, H 1, 6, 10, 8, 16, HI 10, 11, IV 3, 25. 8, 22. — P. I 3, 14. 27. 6, 2. II 1, 19. 3, 2. 14, 11. 16, 3. III 3, 5. 6, 3. 9, 6. 10, 14. 14, 12, 13, 15, 17, 21, 16, 1, - Ç. 1 7, 9, 15, 14, 18, 3, 28, 14. H 2, 14. 4, 5. 18, 3. III 3, 1. 4, 2, 4. 7, 2, 3. 8, 4. 11, 14. V 10, 2. VI 4, 1. -G. I 8, 28. II 2, 13. 4, 2. 9, 15. 10, 34. III 8, 2. IV 9, 16. mamsa A. 1 9, 5, 23, 23, 24, 33. II 5, 2. — P. I 3, 29, 11, 5, 16, 2, 19, 7, 8, II 5, 12, 8, 2, III 3, 3, 10, 26, — Ç. VI 1, 2.7. — G. III 1, 23. 2, 57. 5, 10, 10, 5, IV 1, 6, 2, 12, 13, 14, 7, 31, māmsavant P. III 10, 48. mâmsâçin Ç. II 11, 6, magha Ç. IV 6, 1. maghi G. IV 4, 17, māngalys A. IV 6, 6. mānjistha A. I 19, 11. manavaka G. II 10, 7, 17, 36, mánicara P. III 14, 7. mándavya A. III 4, 4. — Ç. IV 10, 3, VI 1, 1. mandûkeya A. III 4, 4. — Ç. I 8, 13, 9, 11, 24, 7, 11, 12, 18, IV 5, 5, 10, 3, mâtariçvan P. I 4, 14. mātāpitarau A. I 15.8. — P III 10, 2. — Ç. I 25, 2.

mātāmaha P. III 10, 14.

mātula A. I 24. 4. — P. III 10, 46. matr A. I 5, 1. 17, 3. 4. 11. 23, 1. 24, 32. IV 5, 7. — P. I 3, 27. 5, 11. 16, 19. 24. H 1, 5. 5, 7, 16, 5, III 3, 5, 7, 2, — C. I 9, 9, 19, 6, 24, 5, 27, 7. 11. H 6, 5. III 11, 4. 13, 5. IV 4, 3. 10, 6. 16, 4. V 7, 3. 9, 6. — G. II 2, 3. 8, 2. 5. 10.17. 9, 8, 10, 42. III 2, 8. 4, 5, 6, 3, 7, 10, 20, IV 10, 20, mâtra A. I 3, 1. 3, II 8, 2. IV 1, 10. 4, 8. — P. II 6, 7. — C. V 10. 5. — G. I 7, 21. II 1, 15. IV 1, 12. 14. 3, 8. 5, 28. måtrå Ç. IV 15, 8. mâtsya Ç. I 27, 4. mådhuparkika Ç. I 12, 10. mådhyama A. III 4, 2. mādhyāvarşa A. II 5, 9. mana Ç. VI 6, 16. manatantavya G. I 6, 1. mānuşa (f. i) A. I 14, 7. 23, 16. — P. I 15. 8. — G. I 6, 1. mâmaka Ç. V 9, 4. máyu G. III 10, 28. mâyobhava P. 1 8, 1. máyobhavya A. I 7, 19. margaçirşi A. II 3, 1. — P. III 2, 1. 3, mārjans A. III 5, 10. — P. III 2, 4. 5. målå A. III 8,17.18. — G. III 5, 17, malin A. IV 6. 4. målya A. IV 7, 17, mâșa A. I 13, 2, 17, 2, — Ç. I 28, 6. — G. II 2, 10. 6, 6. 9, 6. mås A. I 16.1. II 5.10. — P. I 17, 5. 19, 1. — Ç. I 20, 1. 21, 1. 22, 1. 25, 10. 27, 1. IV 1, 1. — G. II 7, 2. 8, 19.

måsa A. I 13, 2. 14, 1. III 5,

19. — P. I 14, 2. 15, 3. II 11, 10. III 2, 16. — Ç. II 14, 8. III 12, 5. 13, 5. IV 6, 7. VI 2, 1. — G. II 6, 1. 8, 14. IV 5, 24, 27, 6, 13, 8, 10. māsina G. IV 4, 4. måhendra G. I 8, 24. V mi P. III 5, 2. - Ç. III 2, 8. c. ni A. II 8, 16. - P. III 4, 4. — Ç. III 3, 1. c. pra G. II 8, 4. c. vi Ç. III 2, 5. c. sam C. III 3, 2. mitra A. I 24, 14. II 9, 5. -P. I 3, 16. 5, 10. II 7, 18. — C. I 11, 4. 26, 15. II 1, 30. 3, 1. IV 6, 4. 18, 3. mitravarunau A. III 10, 11. 12, 12. — P. I 9, 5. — C. I 17. 9. III 6, 2. — G. II 6, 3. 7, 21. 8, 2. mithas A. I 6, 5. III 10, 11. mithuna A. I 6, 4. 18, 8. IV 2, 2. 5, 3. — P. 1 8, 21. — C. IV 19, 2. — G. III 1, 5. 6. 7. 6, 5, IV 9, 13, 14. micra A. I 16, 5. - P. I 6, 1. 15, 4. 16, 23. II 16, 2. 4. 17, 8. III 8, 6. 11, 8. — Ç. I 6, 5. 11, 2, 13, 15, 27, 6, III 13, 4. IV 4, 10. 5, 3. — G. I 5. 26, 6, 6, II 1, 15, III 8, 6. V mih c. ava G. III 3, 15. c. pari P. III 7, 2, mimamsya G. I 2, 9. V mil c. sam A. III 2, 2. - G. III 2, 34. mukha A. I 18, 5, 21, 2, II 3, 7. 12. III 6. 7. 7, 6. 8, 11. IV 3, 20. 7, 2. 15. 22. - P. II 1, 18, 20, 4, 8, 6, 17, 18, 19, 10, 18, 19. — Ç. I 19, 2. II 12, 4. III 12, 5. IV 8, 2. -G. II 7, 21. III 8, 21. IV 2.

33, 8, 2,

mukhya P. III 9, 6. - C. III 11, 13. — G. II 8, 13. III 4, 29. 8, 10. V mue A. III 6, 4. - P. I 5, III 7, 3. — G. IV 10, 19. c. ava G. III 4, 23. c. ud P. II 6, 15. c. pra A. I 7, 13, 17. - P. I 6, 2. — Ç. I 15, 1, 18, 3. c. prati A. III 8, 21, - P. II 6, 30. III 3, 5. - C. I 22, 10. — G. IV 3, 3. c. vi A. I 7, 16. - P. I 15. 8. III 14, 15. muñja P. II 5, 24. — G. II 10, 10. 37. mutava G. I 5, 18. / mud A. II 9, 5. C. III 7, 2. mudga P. I 15, 4. mudgaudana Ç. I 22, 5. V mus c. pra A. 1 17, 16, 18, 5. — P. II 1, 19. musti A. I 10, 6, - C. IV 17, 3. — G. I 8, 27. III 7, 7. IV 2, 9, 20, musala A. IV 3, 14. - G. I 7, 1, muhûrta P. III 14, 10. můdha A. III 7, 9, mûtra P. II 7, 15, 8, 5, III 7, 2. — Ç. IV 12, 19, murdhan P. I 8, 5, 11, 4, 18, 3, 7. III 3, 5. — Ç. I 6, 6. 13, 1. 14, 9. 16, 7. VI 6, 9. — G. H 1, 10. 3, 7. 8, 21. 25. 9, 21. IV 6, 5. můla A. 1 22, 21. H 5, 2. 7, 5. — P. I 13, 1. III 15, 21. — C. I 8, 4. 9, 3. 13. 14. 19, 1. 23, 1. 26, 17. H 7, 5, 28. — G. I 7, 12, 8, 27, III 7, 21, mûlaphala Ç. IV 7, 55. V mr A. I 20, 7. — G. IV 9, 16. c. abhi A. IV 6, L. mrga A. III 10, 10.

mrgaçiras P. I 4.7. III 2.3. — Ç. I 26, 3. V mre s. V marc. V mrj P. II 14, 21. — Ç. I 14, 8, c. anu G. I 7, 23. e. ni A. I 17, 16. 21, 2, 24, 15. — G. II 7, 19. c. pari G. 1 2, 5. c. pra A. IV 7, 15. - P. II 6, 17. 7, 16. — Ç. I 7, 11. c. vi P. II 4, 8. III 6, 2. -Ç. I 16, 5. IV 18, 3. c. anu + vi Ç. I 21, 3, c. sam P. I 1, 3. mrda P. IV 8, 19. (mṛṇmaya G. III 2, 60! codd. mrnmaya). mṛta A. IV 2, 20, 4, 9, mrtyu A. III 10, 11. IV 6, 10. — P. I 5, 11. 12. mrdu G. IV 7, 11. mrdh Ç. II 18, 3. III 8, 4. mramaya A. IV 7, 10. - P. II 8, 2. III 10, 28. — Ç. V 8, 3. — G. III 2, 60. 1 mrl C. VI 5, 6. 1 mre c. abhi A. I 10, 10. 15, 3. II 6, 1. 7. III 12, 17. IV 6, 13. - P. I 16, 8, 18, 25, 111 4, 10, 11, 12, 13, 14, 2, 6, 15, 2. — C. I 6, 5, 16, 6. 19, 2. 22, 14. II 3, 3. III 3, 1, 8, 4, VI 1, 10. — G. H 3, 21, 5, 9, 6, 3, 10, 28, III 4, 31. c. prati + abhi G. III 8.21. c. ava P. II 6, 12, c. anu + ava G. II 6, 3, 10, 28. c. sam A. II 6, 4. - P. I 3, 25. — Ç. III 3, 2. — G. П 8, 13, ПП 4, 29. V mrs A. I 23, 25.

mekṣaṇa G. I 5, 19. 8, 2. 19. IV

1, 6, 2, 14, 28, 39,

mekhala A. I 19, 12, 22, 1, -P. II 2, 8. 6, 15. — C. II 1, 15. 2, 1. 13, 3.4. 5.8. — G. II 10, 37, III 1, 27, 4, 23. mekhalin C. II 1, 14. medas A. II 4, 13. - C. III 13, 2, medhas P. III 13, 5. medhå A. I 15, 2. 21, 4. 22, 20. 26. III 5, 4. — P. II 4, 3. 8. 10, 9. — Ç. II 7, 17. 10, 4. 6. IV 6, 6. 9, 3. - G. II 7, 21. medhājanana A. I 15, 2. 22, 20. 26. — P. I 16, 3. — Ç. 1 24, 9. — G. II 7, 20. medhávin P. II 4, 3. medhyamedhya Ç. II 13, 5. mesa G. III 2, 51, maitra C. II 15, 8. maitrăvaruni P. I 16, 19. maitreyi A. III 4, 4. - Ç. IV 10, 3. maithuna A. III 9, 6. - P. III 10, 13. — Ç. IV 11, 1. — G. III 1, 17. mogha Ç. II 14, 26. — G. IV 8, 17, mocana G. III 1, 26. modamani Ç. I 22, 16. mauñja(i) A. I 19, 12. - P. II 5, 21. — Ç. II 1, 15. mautra P. II 6, 20. maurva P. II 5, 23. l mna c. ā Ç. I 9, 18. V mlup c. abhi + mi G. III 3, 34.

yakşa Å. III 4,1. — Ç. 1V 9, 3. — G. III 4,28. yakşma P. III 6,2. yakşman Å. 1 23,20. III 6,3. — P. II 9,10. yacchandas Ç. II 7,18. V yaj Å. 1 1, 4. 7,13. 11,9. 19. 9. 23, 4. 19. III 6, 8. IV 1, 4. 5. 8, 29, 36, 40. — P. I 2, 7. 3, 3, 31. 6, 2. 11, 1. 19, 2. II 5, 40, 43. 10, 3. 13, 2. 7. 14, 3. 15, 2. 17, 2. 8. III 1, 2. 3, 5. 11, 10. 12, 8. — Ç. I 18, 3. II 1, 12. 15, 10. — G. I 9, 12. II 8, 19, 20. 10, 6. III 2, 48. 4, 31. 6, 11. IV 4, 29. 31. 7, 27.

ijāna P. II 17, 3. iṣṭa Å, I 10,28, III 4,6, 9,1. c. abhi G. I 5, 5, 6, IV 7, 26. c. upa P. II 17, 18. c. sam P. III 8, 10. yajatra P. I 5, 11. yajaniya G. IV 5,12, 6,4, 8,28.

yajaniya G. IV 5,12. 6,4. 8,23. yajamāna Ç. I 22, 7. III 13, 2, yajā P. II 17, 10. yajurveda P. II 10, 5. — Ç. I

16, 3. 24, 8. yajus Å. III 3, 1, 2, 3. — Ç. I 22, 15, 24, 2. — G. I 6, 19. 7, 25, II 8, 7, 9, 16.

yajňavástu G. I 8, 26, 29, yajňiya Å. III 5, 7, 8, 3, IV 7, 15, 8, 11. — P. III 2, 2. — C. IV 5, 8. — G. I 9, 16, yajňopavíta Ç. II 2, 3, 13, 8, IV 12, 22. — G. I 2, 1, yajňopavítin Å. III 2, 2, 7, 3. —

C. I 1, 13. IV 9, 3. 11, 22. — G. I 1, 2. 2, 2. II 1, 19. yata (/ yam) Å. I 18, 7. III 7, 1. 2. 3. — C. I 13, 8. 17, 2.

vates A. III 11, 2. - C. I 4, 2. VI 5, 6. - G. IV 10, 9. vatra A. I 3, 1. 12, 3. II 4, 13. 7, 7, 12. III 9, 3, 12, 19. IV 1, 15. 4, 10. 5, 7. 6, 3. 16. — P. I 1, 5, 16, 25, II 17, 2, 8, III 15, 16. — C. I 1, 2, 3, 2. II 16, 3. III 1, 14, 13, 2. G. IV 5, 26, 7, 3.4, 14, 10, 3, yatra-yatra P. III 13, 6. vathartu P. I 11, 7. yatha A. I 5, 1. 17, 10. 22, 21. 23, 1. H 10, 6. HI 2, 2. IV 1, 14. 6, 10. 7, 20. — P. I 5, 11. 6, 3. 16, 22. H 1, 11. 4, 2, 3, 10, 22, III 1, 4, 3, 5, - C. I 12, 6, 19, 5, 27, 7, II 12, 5. VI 6, 8, 5. — G. I 1, 19, 6, 10, 9, 28, II 8, 4, III 3, 2, 7, 14, 10, 33, IV 2, 13, 4, 24, 7, 21, yathākanistham P. III 2, 6. yathâkâmam Ç. VI 6, 15. yathákámin P. I 11, 8. yathåkuladharmam A. I 17,1.18. yathagama Ç. VI 6, 16. yathâgotrakulakalpam G. II 9,25. yathangam A. IV S. 25. yathājāānam G. III 9, 21. yathājyeşiham G. II 8, 24. III 9, 16. yathadik A. II 8, 9. yathadeçam A. I 23, 18. — G. I 1, 4. yathaniruptam A. I 10, 7. yathanyayam A. III 5, 16. yathaparittam Ç. II 12, 18. yathápradhánam Ç. VI 3, 2. yathābbāgam G. IV 3, 11. 12. yathamangalam P. II 1, 4, 22. 2, 4. yathárúpam Ç. II 14, 6. yathartham A. I 23, 24. — Ç. IV 8, 16. — G. I 3, 12. 5, 15. II 3, 22. 4, 11. 6, 4. 12. 8, 5, 7, 17, 22, 9, 28, 10, 49, III 3, 5. 9, 28.

yatharham P. II 9, 12, 13, yathâlingam Ç. III 8, 6. — G. III 4, 21. 7, 15. yathavakaçam A. II 3, 8. — Ç. IV 8, 4. yathavaniktam P. II 14, 13. yathavayasam G. II 4, 11. yathāvibhāgam Ç. I 3, 3. vatháçakti A. I 21, 6. - G. I vathásankhyam P. III 3, 3. yathasukham Ç. IV 18, 13. yathásúktam Ç. II 7, 28. yathasthanam A. III 6, 8. yathetam G. II 2, 8. yathestam P. III 2, 16. yathoktam Ç. I 3, 17, 9, 17. yathopapadam Ç. IV 19, 2. G. I 4, 14. yathopalambham G. II 8, 24. yad A. I 1, 3, 4, 5, 1, 4, 7, 2, 10, 15, 23, 12, 4, 13, 7, 14, 7, 17, 10, 12, 13, 16, 21, 4, 23, 1.4.6. 24, 8. II 1, 9. 7, 4. 10, 6. III 1, 3, 2, 2, 3, 2, 3, 4, 4, 5, 7, 5, 7, 6, 5, 8, 7, 1, 9, 1, 10, 11. 11, 1. 12, 12. IV 2, 14. 7, 15. 8, 15. 22. 27. 28. — P. I 2, 8, 11, 3, 8, 18, 20, 4, 13. 16. 5, 8. 11. 7, 2. 11, 2. 4. 9. 12, 4. 14, 3. 15, 7, 8, 16, 1, 17, 19, 21, 24, H 1, 11, 16, 19. 2, 7, 12. 4, 8, 5, 33, 34, 35, 6, 10, 12, 23, 24, 10, 22, 11, 12. 17, 9, 13. III 1, 2, 2, 2, 3, 5, 4, 7, 18, 8, 11, 9, 6, 11, 2. 13, 3, 5, 6, 14, 6, 15, 18,

16, 1. — Ç. 1 2, 6, 7, 4, 2,

5, 6, 7, 9, 9, 6, 13, 15, 15, 16,

4. 18, 3, 19, 6, 22, 12, 23, 1,

25, 6, 27, 7, 28, 9, 15, 19. П

1, 25, 6, 6, 10, 8, 11, 9, 12, 2,

10. 13, 3, 14, 16, 18, 15, 1,

16, 2, 17, 4, HI 4, 10, 7, 2,

9, 3. 10, 1, 3. 11, 8, 9, 12, 3,

5, 13, 1, 3, 5, IV 3, 3, 6, 5, 8,

7, 55. 10, 3. 15, 21. V 2, 7.

3, 3, 8, 4, 9, 4, VI 1, 5, 4, 4, 6, — G. I 1, 20, 4, 8, 25, 26, 5, 4, 7, 8, 11, 13, 20, 26, VI 1, 3, 4, 12, 8, 28, 9, 4, II 1, 17, 18, 3, 1, 4, 3, 7, 6, 8, 14, 16, 18, 8, 1, 4, 6, 7, 9, 9, 9, 16, 10, 7, III 1, 31, 3, 15, 4, 14, 15, 16, 18, 5, 38, 7, 13, 21, 10, 9, 19, 28, IV 2, 35, 3, 3, 6, 8, 13, 24, 28, 4, 26, 5, 20, 6, 6, 8, 8, 10, 6, yatkimea P. I 3, 8,

yad (Conjunction) Å. I 4,8. yad-yad Å. I 14,8. 22,15. III 4,6. IV 7,27. — G. I 2,9. yo-yo Ç. II 7,18. yasya-yasya Ç. II 7,18.

yadâ Â. I 14, 2. — P. I 4, 15. — G. I 9, 22. II 5, 8. 7, 17.

8, 21. IV 2, 10. 10, 4. yadi Å. I 7, 3. 16. 9, 3. 10, 10. 11. 12, 2. 13, 2. 19, 11. III 4, 6. 8, 2. IV 7, 23. — P. I

3, 27, 28, 31, 8, 20, 13, 1, 14, 5, 16, 8, 24, III, 7, 3, 10, 10, 13, 5, 6, 14, 12, 13, 15, 22, 23, 24, — G. I 15, 9, II 15, 10, III 10, 4, IV 7, 52, 8, 20, 12, 22, V 4, 1, 8, 3, 5, 10, 1, 11, 1, VI 3, 8, — G. I 3, 8, 4, 22, 23, 24, 6, 19, 21, 8, 3, 12, 9, 13, II 6, 7, IV 1, 18, 3, 10,

yaddevatya Ç. II 7, 18.

V yam Ä. III 6, 8. — P. I 8,
3. II 3, 2. 5, 8. 14, 11. — Ç.
I 27, 7. II 4, 5. 9, 1. 12, 6.
12. IV 15, 19. 20. — G. I 4,

1. 6, 16.

c. antar (?) A. III 6, 8.

e. & Å. II 8, 10. — P. I 16, 2. — Ç. IV 7, 52. — G. IV 5, 8.

c. upa A. 1 5, 3, 6, 4, 5, 6, — G. II 1, 8.

c. ni P. II 5, 41. III 8, 5. — C. I 3, 9. c. pra A. I 5, 2. 12, 3. 15, 3. 17, 11. 24, 11. 25. III 12, 3, 7. — Р. I 5, 9. 16, 20. 18, 5. II 1, 21. 2, 11. 14, 20. — С. I 12, 3. 24, 4. II 6, 2. 10, 4. — G. I 9, 1. II 8, 2. 10. 10, 41. III 1, 14. IV 5, 19.

c. prati + pra A. I 8, 9.
c. sam + pra Ç. II 10, 7.
c. abhi + sam G. I 1, 20.
vama Â. I 2, 5. — P. I 5, 10.

H 7, 1. HI 3, 5. 15, 20. — Q. I 26, 28. II 14, 7. III 10, 4. 12, 5. V 9, 4. — G. III 6, 14. IV 7, 41.

yamagatha P. III 10, 9. yamadevata G. IV 7, 24. yamasa Ç. III 10, 4. yamasakta P. III 10, 9.

yava Å. I 9, 6. 11, 3. 13, 2. 17, 2. II 5, 15. 8, 15. 9, 7. IV 8, 7. — P. II 13, 7. 17, 2. 3. III 1, 6. 4, 9. — Ç. I 3, 10. 6, 2. 5. 24, 3. 28, 6. III 1, 3. IV 4, 9. — G. I 4, 22. 29. 5, 19. 7, 2. II 1, 10. 6, 6. 7, 18. 9, 6. III 5, 10. 7, 7. 8, 22. 24. IV 3, 37. 5, 18. 8, 7.

yavamant(i) G. III 10, 21. yavamaya Ç. V 2, 3.

yavasa A. II 4, 8. — P. III 14, 15.

yavâgû G. I 3, 8. 7, 20. yaças Â. I 23, 15. 24, 19. — P. I 3, 15. 7, 2. 19, 4. II 6. 11. 12. 17. 21. 23. 24. III 2, 11. 4, 10. 16, 1. — Ç. III 8, 2. VI 5, 2, 3, 4. 6, 16. — G.

HI 4, 17. IV 6, 10. 7, 15. 10, 18. 14. 15.

yaçasa P. III 15, 2. yaçaskâma G. IV 6, 10. 8, 25. yaçasya A. IV 8, 35. — P. III 8, 2.

yaçasvin A. II 6, 9. — P. II 4, 3. — Ç. II 1, 30. yaçohan P. I 11, 2, 4. V vá A. III 5. 7. - P. 1 2. 8. 11. III 14, 15. — Ç. IV 5, 8. c. ati P. III 14, 10. c. astam A. II 6, 14. c. à P. II 16, 4. c. upa A. II 6, 11. - G. III 4, 33, 34. e. mi A. I 13, 7. c. anu + pari A. III 12, 15. c. abhi + pra G. III 4, 83, yaga Ç. IV 4, 3. Vyac P. III 10, 13. - C. IV 11, 13. <sup>a</sup>yāja A. I 10, 4. yâjana Ç. IV 11, 18. yājin Ç. I 1, 8. yajāika P. II 6, 8. - Ç. I 14, 17. yajya A. III 6, 8. yatayama Ç. IV 11, 9. yátayámatá G. I 8, 13. yana A. I 8, I. - P. I 10, 1. 2. III 1, 2. — G. II 1, 20. 4, 1. 3. yâmya Ç. II 14, 7. yavat A. II 4, 6. III 3, 4. IV 1, 9. 6, 4. - P. H 5, 15. 10, 17. 14. 19. 111 10, 17. - Ç. H 7, 22. 11, 10. HI 10, 2. IV 8, 20. V 4, 6. — G. I 4, 15. 9, 21. 10, 43. III 8, 12. yávatkálam Ç. VI 1.13. yavan P. II 6, 16. I yu c. ud + a G. I 7, 7. IV 1, 6. 2, 14. e. pra P. I 3, 18. c. sam P. III 1, 6. - G. III 8, 24. IV 7, 31. yukta A. I 14, 2, III 2, 2, IV 2, 3. — G. III 1, 24. yuga A. III 8, 1. - Ç. III 1, 18. V 2, 8. yugapad A, IV 4, 1. 5. yugma A. I 14, 4. 15, 7. II 5, 13. — P. I 15, 4. — Ç. IV raksaņa Ç. 1 21, 1. 4, 4. — G. IV 2, 33, 3, 35. raksas A. 1 2, 9, III 4, 1, -5, 21.

yugmant G. II 7, 4. V yuj A. IV 3, 1. - P. I 14, 3. II 13, 2. III 14, 2. — Ç. I 15, 8, 19, — G. III 1, 24, c. upa A. IV 7,27. - Ç. VI 6, 16. c. ni A. I 21, 7. IV 8, 15. -P. I 8, 8. 15, 8. — C. II 4, 1. — G. I 4, 25. III 1, 11. c. pra P. III 3, 5, - C. II 5,11. — G. III 1,33. 5, 26. 9, 21. IV 5, 11. 14. 18. 6, 1. 8, 7. c. sam P. III 10, 13. yujya A. III 6, 6. V yudh A. III 12, 19. e. pra A. III 12, 16. yuvati A. IV 6, 4, 11. - Ç. I 12, 1. yuvan A. I 20, 9. 23, 2. II 7, 11. III 10. 10. — P. II 2, 9. 6, 25. 11, 12. III 9, 6. — Ç. III 11, 14. yûtha A. IV 8, 3. - P. III 9, 6. — Ç. III 11, 8.9, 11, 13. yūpa A. III 6, 8. IV 8, 15. — Ç. I 20, 3. — G. III 3, 34. IV 1, 12. yūpavat P. III 5, 2. yoga P. III 4, 7. yojana P. II 13, 1. yodha Ç. II 2, 14. yoni A. I 23, 20. - P. I 3, 14. C. I 16, 8, 19, 6, 22, 13. 25, 6. V 1, 8. VI 1, 1. - G. II 5, 9. yos C. IV 5, 9. rakta A. I 19, 11. — Ç. I 11, 3. raktakṛṣṇa Ç. I 12, 8. V raks P. III 3, 6, 4, 15, 9, 5. - C. I 12, 6. 25, 6.

c. abhi Ç. III 6, 2.

C. I 23, 1. IV 9, 3. VI 5, 6.

rarâța P. III 6, 2. raksojana G. 1 4, 11. rajas A. IV 6, 7. rajasvalā Ç. II 12, 10. VI 1, 3. - G. III 5, 5. rajju A. IV 8, 15. - G. I 2, 1. V rañj G. IV 2, 30. ranya P. III 4, 7. rati P. 1 10, 1. III 4, 7. 9, 4. 14, 10, 11. — C. III 11, 4. IV 9, 3. ratna Ç. II 13, 5. ratha A. II 6, 1, 5, 9, III 12, 2, - P. III 14, 1, 6, 12, 13, 15, - C. I 15, 6, 13, II 13, 3, III 1, 13. — G. III 4, 31. rathantara A. II 6, 1. - P. I 5, 9, III 14, 8, — Ç. III 3, 1. 4, 5. VI 3, 12. rathastha C. IV 7, 32. rathakşa Ç. I 15, 3. rathánga A. II 6, 7. - Ç. I 15, 9, rathya Ç. IV 7,30. — G. I 2,32. Vrabh c. å A. H 6, 1. HI 5, 12. — Ç. 19, 5. 6. — G. IV 5, 8. c. ann + a A. I 11, 8. III 5, 10. — P. 15, 3. 4I 1, 6. 3, 2. — Ç. I 11, 4. 12, 11. 16, 2, 22, 3, II 4, 4, - G. II 1, 24. c. sam + anu + â A. I 7. 3. 8, 9, 14, 3, 20, 2, 22, 13, c. sam A. I 8, 2, IV 6, 13. V ram P. II 7, 4. III 14, 10. -C. III 11, 4. — G. III 4, 25. c. abhi A. IV 6, 16. - C.

IV 2, 6.

8, 16.

c. upa A. IV 6, 7. - P. II

c. vi P. II 12, 3. - Ç. IV

rayi P. I 4, 12, 16, 18, 6, III

4, 4. - Ç. I 20, 5.

rayintama Ç. VI 4.4.

rayivant C. VI 4, 4.

8, 20. — G. II 5, 8,

11, 7. - Ç. IV 6, 9. 7, 9.

rarâți P. III 13, 5. racana A. IV 8, 15. - P. II 5, 21. — G. II 10, 10. raemi A. 1 3, 3, 23, 13, II 6, 4. - C. I 8, 21. - G. I 7, 25. rasa A. III 2, 2. - P. I 19, 5. - C. II 13, 8. - G. IV 1, 8. 3, 19. Vrah c. vi Ç. IV 11, 23. rahasya Ç. II 11, 13. ráká A. I 14, 3. — Ç. 1 22, 13. - G. II 7, 7, 8, IV 8, 2. ráksasa A. I 6, 8. - Ç. I 10, 9. <sup>0</sup>rája P. III 4, 18. — Ç. III 2, 8. 3. 1. 7. — G. III 7, 18. IV 4, 31, 7, 41. rājan A. I 14, 6, 7, 17, 10, 24, 3. II 9, 5. III 5, 7, 6, 6, 12, 1. - P. I 3, 1. 5, 1. 10, 1. 2. 15, 7, 8, II 1, 11, 5, 3, 18, 22. 26. 37. 6, 17. 14, 4. III 15, 21. - C. I 4, 2. 11, 4. 22, 11. 27, 7. 28, 15. II 15, 7. IV 5, 8, 18, 1. — G. II 6, 7. III 3, 4, 7, 21, IV 10, 24 rājanya A. III 8, 12. 9, 1. -P. 1 4, 8, 8, 16, II 2, 2, 3, 8. — Ç. I 14, 14. — G. I 1, 16. rajabandhavi A. II 3, 3. rajavrksa G. 1 5, 15. rājya Ç. V 9, 4. ratra A. I 22, 19. II 4, 14. III 4, 1. IV 4, 16, 17, 21, 6, 6, 8, 13. — P. I 8, 21. 11, 1. II 1, 25. 11, 7. 8. 9. III 3, 6. 4, 8. 18. 10, 4, 25, 29, 30, 45, — Ç. II 11, 6, 14, 8, III 3, 8, IV 5, 17. 6, 9. 7, 10. 8, 20. 9, 3. V 11, 2. VI 1, 2. - G. H 3, 15. 5, 7. 7, 23. 8, 8. 10, 47. III 2, 37. 3, 23. 26. 27. IV 5, 9, 8, 19, 9, 1. rătri A. I 7, 21, 17, 13, II 4, 12. HI 7, 1. IV 4, 14. — P. II 8, 1. 7. 16, 5. III 4, 15. 10,

28, 36. — Ç. II 12, 7, 9. III 4, 8. IV 5, 17, 11, 19, 15, 19, 18, 12. — G. I 6, 5, 6. III 3, 10. IV 5, 4. 28. 8, 11. râtridevata G. III 10, 1. râtrî A. III 9, 10. — P. III 2, 2. 3, 5. — C. I 11, 1, 2, IV 16, 4. V 5, 9, V radh A. IV 4, 2. 3. 4. - G. III 2, 50. rayasposa A. I 7, 19. — P. I 8, 1. H 6, 20. III 9, 6. rastrabhrt P. I 5, 7. rastri G. IV 10, 12. rasabha P. III 15, 6. rikta Ç. III 5, 2. V ric c. ati A. I 10, 23. 23, 1. P. I 2, 11. V ris P. III 14, 12, 13. - C. III 4, 4. 7, 3. 9, 1. 10, 2. — G. III 9, 22. risany C. II 2, 14. risți P. III 14, 14. rihâna G. I 8, 27. Vri A. I 8, 2. IV 6, 13. ritibhûta P. III 10, 23. V rue Ç. 1 6, 5. V rud A. I 6, 8, 8, 4. - P. I 5, 11. 16, 25. — Ç. I 15, 2. e. pra Ç. I 15, 2. rudita G. III 3, 28, rudra A. I 24, 16, 32, II 4, 14. IV 8, 9, 19, 21, 22, 23, 24. — P. I 3, 27. 5, 10. III 3, 6. 4, 8. 8, 6, 11, 13, 9, 6, 15, 7, 8, 9. 12. 13. 14. 15. 16. — C. I 26, 4. III 11, 6. V 6, 2. — G. I 8, 28. II 6, 7. IV 10, 20. rudrāņi P. III 8, 10. V rudh G. II 3, 11. c. vi C. IV 4, 15. V ruh c. adhi A. II 9, 2. c. ava A. II 6, 12. III 9, 6. - Ç. III 1, 16. - G. II

4, 6.

c. upa + ava Ç. V 1, 7. c. prati + ava P. III 2, 6. 10. 11. 14, 8. — Ç. IV 17, 11. - G. III 2, 27. c. a A. I 7, 7. 8, 1. 2. II 6, 1. 3. III 9, 6, IV 6, 8. — P. I 7, 1. III 2, 9. 15, 3. 5. 6. 10. — C. I 15, 13. 17. III 1, 10. 13. IV 12, 27. 15, 22. V 1, 2. — G, II 2, 4, 4, 1. 4. III 2, 25, 26, 5, 31. c. upa + a A. III 12, 12. c. sam + â Ç. V 1, 1. c. pra P. III 15, 21. - C. VI 6, 9, rúpa A. I 5, 3. 12, 6. — P. I 3, 20. 5, 10. 19, 4. II 11, 3. III 3, 5. 4, 7. — Ç. 1 2, 2. 12, 7. 20, 5. II 12, 10. 14, 6. V 8, 2. VI 1, 4. — G. III 2, 22. IV 3, 3.

rapavattama P. III 9, 6. rekhâ G. I 1, 9. retas P. I 6, 3. III 15, 6. - C. I 19, 4, 6, III 13, 5,

revati A. II 9, 5. - P. III 5, 3. 9, 3. 15, 6. — Ç. I 26, 26. III 10, 1. 11, 2.

rai A. Il 1, 4. 4, 14. - P. I 18, 5. III 5, 3. — Ç. I 14, 6. 22, 7. II 3, 1. III 4, 10. 11. 4.14.

raibhi Ç. I 12, 3. roga P. III 6, 1. - Ç. III 8, 4. - G. IV 6, 2. rocana P. II 6, 10. - G. III 4, 16. rocispu A. I 7,6. - P. I 6,3.

II 6, 28. roman A. I 7, 5. - C. I 24, 7.

- G. III 4, 24. rohini A. II 10, 3. - P. I 4,

7. II 12, 1. — Ç. I 26, 2. IV 13, 1. 17, 2. rohita P. I 8, 10. III 9, 6. -Ç. III 11, 10. — G. II 3, 3. raudra P. III 8, 3. — Ç. I 10, 9. IV 19, 4. — G. I 4, 31. III 8, 1. raurava Å. I 19, 10. — P. II 5, 18. — Ç. II 1, 4. — G. II 10, 9.

rauruki G. III 2, 7.

laksana Å. I 5, 3, 4, IV 1, 15, 5, 2, — Ç. I 5, 6, 9, 2, III 10, 1, — G. I 1, 10, II 1, 2, 6, III 6, 5, IV 2, 8, 18, 19, laksanya P. III 15, 21.

lakşmi G. IV 6, 3. laghu G. III 3, 36. laŭghana P. II 7, 6.

lapeta P. I 16, 24.

V labh P. III 10, 26, 15, 22, 23, 24, — G. 1 9, 15.

c. à Å. I 13, 7, 20, 10. — P. I 3, 27, 8, 8, 11, 9, II 2, 16, 13, 4, III 8, 3, 10, 24, 12, 2, — Ç. I 10, 9.

c. anu + a G. II 10, 31.

lambhana A. 1 13, 1.

lalāṭa Ç. П 1, 22. 10, 8. — G. Ш 6, 3.

lavana A. I 8, 10. 22, 19. IV 4, 16. — P. I 8, 21. II 5, 10. — G. II 3, 15. 10, 47.

längala P. II 13, 1.

lája Á. I 7, 8. 15. — P. I 6, 1. 2. 7, 4. 5. — Ç. I 13, 15. 14, 1. IV 15, 3. — G. II 1, 15. 2, 3. 5.

V likh Ç. 17,6.

e. ud A. I 3, 1. — P. I 1, 2. — G. I 1, 9. IV 3, 2.

e. pari Ç. III 2, 1.

e. pra P. II 14, 15. 16. — Ç. IV 15, 7.

linga Ç. III 8, 6. — G. III 4, 21. 7, 15.

V lip P. III 8, 12. — G. III 3, 35.

c. anu A. III 8,11. — P. II 6, 19. 14, 17. e. upa Â. I 3, 1. — P. I 1, 2. 4, 3. II 14, 11. 17, 8. — C. I 5, 3. 7, 2. 23, 1. V 1, 7. — G. I 1, 9. 9, 2. 10, 15, III 7, 3, 4. 13.

e. pari + upa G. 1 5, 13.

e. ni Ç. VI 6, 6.

e. pra A. III 8, 11. — Ç. IV 15, 8.

V lih

c. ud G. III 6, 8.

VII

e. prati Ç. III 1, 12.

V lud

c. å Å. I 24,15. III 10,11, luntha G. I 5, 18.

V lup P. III 8, 16.

Vlubh

c. ups P. I 12, 4.
 e. prs Ç. III 13, 5.

Via

lûna G. I 5, 16, 17.

lekhâ Â. I 3, 1. — Ç. I 7, 6. — G. II 3, 6. IV 3, 2.

lepa Ç. I 16, 5, 21, 3, lepana À. II 3, 3.

Vlok

c. vi G. I 2, 14.

loka Å. I 15, 1. IV 2, 18. 3, 26. 27. 4, 2. 3. 4. 7. 8. 7. 11. — P. III 3, 5. — Ç. I 16, 3. 24, 4. III 13, 2. IV 19, 5.

V 9, 4. lokatas Ç. IV 19, 5.

lokya Å. IV 8,35. loman Å. I 8, 9. 14, 3. 18, 6. IV 1, 16, 2, 15, 6, 4, 8, — P. II 6, 17, 10,24, — G. II 3,

S. III 1, 4, 5, 3,

lomaça G. IV 7, 2. lomanakha Ç. III 1, 2.

losta C. IV 6, 5. 17, 3. — G. IV 9, 20.

lostan P. III 2, 7. loha P. II 1, 11.

lohakşura Ç. I 28, 6. 14.

lohita A. II 8, 7. - P. III 8,

11, 12. — Ç. 1 24, 7. — G. III 6, 6, IV 7, 6. lohitiman G. II 8, 1. laukika P. II 17, 9. — Ç. V 1, 7. lauha Å. II 17, 9. IV 3, 19.

vamça Å. II 8, 13. 9, 1. 2. — Ç. IV 10, 5. 6. — G. III 3, 31. V vac Å. I 1, 1. 4. 5, 1. 7, 2. 8, 14. 21, 6. 22, 18. 21. 23, 1. 6. 15. II 3, 13. 16. 9, 9. 10, 1. III 12, 5. 10. 12. IV 6, 18. 7, 20. 30. 8, 17. — P. II 2, 6. 20. 7, 1. 10, 18. 14, 11. III 14, 2. — Ç. I 2, 8. 3, 17. 10, 9. 11, 1. 16, 10. II 5, 10. 11. 7, 7. 8, 2. 14, 26. IV 4, 13. 8, 12, 16. — G. I 6, 1. II 1, 20. 7, 10. 10, 21. 37, 41. III 5, 17. 18. IV 2, 39. ukta Å. III 8, 17. IV 1, 14.

16. 2, 21. 7, 20. — Ç. I 9, 17. 16, 1. III 1, 2. c. anu Å. I 22, 15. — Ç. II

c. nis A. 1 22, 27.

11, 13,

c. pra P. I 3, 27. — Ç. I 6, 3, 24, 10. III 5, 3. — G. I 3, 16. II 3, 6.

e. prati P. III 13, 4. — Ç. II 12, 3.

c. svasti Ç. IV 5, 13. — G. III 9, 4.

vacana P. I 5, 8, 8, 11, 12, 11, 8, II 2, 13, 5, 43, 15, 4.

vacas A. I. 1, 4. — P. III 16, 1. vajra P. III 7, 7. III 15, 3. 17. vaja Ç. IV 7, 35.

vaju G. I 6, 21.

vadavá A. III 4, 4, - Ç. IV 10, 3.

<sup>0</sup>vat Å, IV 7, 2. — P. 1 2, 4, 14, 3. 15, 2. III 3, 10. — Ç. V 10, 8.

vatsa A. I 13, 2. II 8, 16. —

P. II 16, 5. III 4, 4, 9, 6, — Q. 1 24, 10, III 2, 5, 6, 8, 9, IV 16, 4, V 5, 7, — G. III 6, 3, 5, 7, 8, 7, IV 9, 13.

vatsatari P. III 9, 6. — Ç. III 11, 13.

vatsara P. III 2, 2.

V vad Â. II 9, 4, IV 4, 5, — P. I 16, 25, 19, 2, III 3, 5, — Q. VI 4, 7, — G. I 5, 25, 6, 18, 19.

c. apa P. III 10, 22.

 c. abhi Ç. II 7, 4. IV 12, 1.
 — G. II 3, 13. 4, 11. III 2, 43.

e. å Å. III 5, 7. — Ç. IV 5, 8.

c. pra Å. II 7, 7, c. sam Ç. IV 11, 6, vadana P. II 7, 6, 8, 8, V vadh P. I 3, 27.

vadha Ç. III 9, 1. — G. IV 8, 12.

vadhatra P. II 7, 18, vadhū Ā. I 7, 8, 8, 7, 12, — P.

1 8, 9. — C. 1 15, 15. III 12, 3. — G. II 2, 3. 5. 14. 3, 22.

V van Ç. I 20, 5. vana P. III 15, 12. vanasad P. III 15, 12.

vanaspati Å. I 2, 2, 4, 12, 3, II 6, 5, 7, 3, III 4, 1, — P, 1 16, 6, III 4, 4, 8, 8, 7, 15, 21, — Ç. I 15, 16, II 14, 11, III 1, 13, IV 9, 3, V 3, 4, — Q, I 4, 9, 5, 15, 9, 16, III 4, 31, vant Å. II 7, 3,

c. â Â. I 7, 8, 15, IV 7, 11, — P. 1 6, 1, 2, 7, 5, 16, 28, III 4, 9, — Ç. I 18, 6, 15, II 14, 22, — G. I 7, 6, 11 2, 5, 9, 11, 4, 8, 111 7, 9, 12, 16.

c. sam + ā À, I 10, 9.11.

c. ud Ç. III 1, 3.

e. ni A. IV 6, 3. — P. II 14, 11, 18, III 2, 4. — G. III 7, 13.

e. nis A. 1 10, 6. 7. II 2, 2. — P. 1 1, 2. — Ç. II 16, 6. — G. I 7, 2. 3.

c. pari P. II 1, 21. 2, 5, — C. II 1, 26.

c. pra P. II 1, 11. 13, 7.

vapana A. 1 22, 25. — P. II 1, 25. 13, 5.

vapâ À. I 11, 10. II 4, 13. IV 3, 20. 8, 18. — P. III 3, 9. 8, 6. 11, 4. 6. — Ç. III 13, 1. 2. — G. III 10, 30, 35. IV 4, 22, 23.

vapâçrapani A. 1 11, 8. 10. -G. IV 1, 1.

vapus Q. VI 6, 16.

vaptr A. I 17, 16. — P. II 1, 19.

vayas Å. III 4. 1. 10, 9. — P. I 12, 4. III 5, 3. 8, 17. — Ç. I 2, 2. II 14, 22, IV 9, 3. — G. I 8, 27. II 4, 11.

vayâ Ç. I 15, 6. vayodhâ Ç. V 8, 2.

vara A. I 18, 7. — P. I 8, 14. 15, 16, 24, II 1, 23, III 4, 7. — Ç. I 12, 1, 14, 13, II 6, 3. — G. III 2, 45.

varaks Ç. I 6, 1. varatrâ Å. II 9, 4.

varuna Å. I 2, 5. 7, 13. 17. 17. 10. II 9, 5. III 10, 11. 11. 1. 12, 12. — P. I 2, 8. 5, 10. 11. 9, 5. II 1, 11. — Ç. I 11.4. 17, 9. 18, 3. 26, 23. 27. 7. 28, 15. II 14, 7. IV 14, 2. V 2, 4. — G. II 6, 3. 7. 7, 21. III 3, 4. 4, 23. 6, 14. IV 7, 41. 10, 19.

varûthin P. III 4, 18. — Ç. III 4, 10.

varathya Ç. 1 3, 3.

varenya C. I 25, 6, II 5, 12. 7, 19. VI 4, 8.

varga P. II 6, 22.

varcas Å. I 17, 7. 21, 4. III 6, 7. 8, 4. 9, 2. — P. I 3, 15. II 1, 9. 2, 7. 4, 3. 8. — Ç. I 4, 2. 27, 7. 28, 8. III 1, 8. evarcasa P. III 15, 2. — G. IV

5, 15. 7, 9.

varcasya Ç. III 1, 7. varcasyitama Ç. III 11, 11.

varcasvin A. I 21, 4. varcadă P. II 4, 8.

varjam Å. 1 3, 6, 9, 5, 10, 4, II 4, 13, 5, 4, — P. I 4, 11, III 10, 32, — Ç. IV 4, 7, 7, 53, — G. I 5, 15, 18, III 4, 24, varņa Å. IV 2, 6, 7, 15, — P.

I 4, 8. II 2, 8. III 9, 6. — Ç. III 2, 1. III 11, 7. — G. III

4, 13. IV 7, 8. varņaka Ç. IV 15, 8.

vartra A. III 11, 1. vartri A. III 11, 1.

varman A. IV 3, 20. — P. I 17, 4.

varmin P. II 17, 14.

Varsa Å. I 17, 1. 18, 1. 19, 1. 22, 3. II 4, 14. IV 5, 7. — P. II 1, 3, 2, 1, 2, 3, 5, 13, 36, III 2, 2, 12. 3, 13. 10, 2, 8, 14. 15, 18. — C. I 28, 2, 20, II 1, 6. — G. II 9, 1, 10, 4, III 1, 1.

varşavat Ç. IV 7, 53.

varşa P. II 14, 6. — Ç. IV 7, 4.53. 15, 2. 18, 1.2. VI 1, 12.

varşin G. III 2, 29. varşma P. I 3, 8.

varşman A. I 24, 8. valmîka Ç. V 11, 1,

valvaja G. I 5, 18. V vac P. I 4, 16.

vaçafigama G. IV 8, 7.

vaçâ A. I 1, 4. vaçikarana P. III 13. 6. vaçvâtra (?) Ç. III 11, 14. vasatkára A. III 4, 1. — Ç. IV 9, 3. vasatkrta P. I 2, 11. V vas (ucch) c. vi P. III 3, 5, 4, 8. — C. III 12, 3. — G. II 8, 8. III V vas A. I 7, 21, 19, 11, III 8. 9. 9, 3, 10, 2. — P. I 12, 4. II 5, 31. III 2, 2. 4, 4. - Ç. II 17, 1. 18, 2. — G. I 4, 15. uşya P. II 11, 13. c. ud A. I 10, 12. II 7, 5. — P. I 1, 4. — C. I 8, 20. — G. I 7, 8, 27, 9, 1. III 10, 15. 34. IV 1, 7. 2,15. c. upa A. I 9, 3, 13, 2, 14, 7. — P. I 13, 1. 14, 3. — Ç. 1 3, 1. II 12, 6. IV 8, 20.

5, 12. 8, 19. c. pari Å. II 8, 4. — G. III 5, 9. 8, 7.

V 1, 9, 10, 2, 11, 2, — G.

I 5, 2, 5, 6, 8, III 2, 34, IV

c. pra P. I 18, 1. III 10, 44. — Ç. II 18, 1. III 6, 1. 7, 1. 2. IV 12, 4. V 1, 1. — G. I 6, 8.

c. vi + pra Ç. II 16, 3. — G. II 8, 21.

vasana Ç. 1 13, 14. II 1, 30. — G. II 1, 18. 8, 2, 10. 9, 8. 10, 8, 12. III 2, 35.

vasanavant G. IV 9, 9. vasanta A. IV 8, 2. — P. III

2, 2, 12. — Ç. IV 18, 1. vasâ P. III 8, 6. — G. IV 7, 31. vasiştha Â. III 4, 2. — Ç. IV 10, 3. VI 1, 1.

vasiyas G. I 6, 3.

vasu Å. I 3, 3. 24, 15, 32. II 4, 14. — P. I 3, 27. III 3, 6. 4, 4, 8, 5, 3. — Ç. I 7, 9, 8, 21. 26, 22. III 2, 5, 6, 4, 2. — G. 1 7, 25. II 6, 7. IV 5, 4.

vasumant P. III 4, 18. — Ç. III 4, 10.

vasuvani G. IV 8, 3.

vasti G. II 7, 14.

vastra A. I 8, 12. III 8, 1. 9. 10, 18. — Ç. III 1, 6. 18. IV 12, 31. 32. V 2, 8. — G. I 2, 1. III 2, 13. 58. IV 9, 8.

vastrānta Ç. VI 5, 5. V vab Â. II 4, 13. 9, 5. IV 4, 10. — P. III 3, 9. — Ç. III 5, 3. 13, 2. — G. IV 3, 26.

4, 22. c. å P. III 1, 2. — Ç. I 6, 4. II 13, 5. IV 4, 11. —

G. IV 3, 4. e. ud P. I 11, 7. — G. II 2, 17.

c. pari P. 1 7, 3.

e. pra Å. II 4, 14. 6, 5. — G. III 7, 14.

e. vi Å. I 7, 6. — P. I 6, 3. — Ç. I 13, 4. — G. II 10, 6.

vahstu P. 1 7, 3.

và A. I 4, 5, 6, 7, 7, 8, 8, 9, 11, 9.1. 10,9.17.23. 11,10.13. 14, 5. 15, 5. 17, 1. 5, 7, 19, 2, 10, 20, 1, 22, 3, 7, 9, 19, 21, 23, 4. 24, 6, 9, 27, II 1, 5, 3, 2, 9, 4, 2, 5, 6, 9, 5, 6, 12, 6, 4, 9, 10, 8, 10, 11, 9, 4, 10, 3, 4, III 2, 2, 4, 6, 5, 3, 6, 3, 6, 9, 10. 7, 7. 9. 10. 8, 4. 9, 4. 10, 11. 12, 16, 20. IV 1, 1, 5, 6, 7. 2, 6, 18, 4, 11, 15, 17, 6, 1, 3, 7, 7, 1, 2, 10, 13, 18, 21, 28, 31. 8, 2, 10, 15, 18, 20, 21, 27, 28. — P. I 3, 21—24. 4.7. 15. 5, 2, 8, 10. 9, 2, 10, 1, 2, 11, 8, 12, 4, 14, 2, 15, 3, 5, 7, 16, 4, 6, 16, 24, 17, 2, 19, 6, 13. H 1, 2, 4, 8, 23, 2, 1, 4, 9, 10. 3, 4, 6, 10. 4, 5, 6, 5, 6, 14. 15. 19, 20, 28. 6, 2, 17, 20,

7, 4. 8, 8. 9, 15. 10, 2. 17. 11. 3. 11. 12, 1. 13, 1. 4. 5. 17, 6. 7. III 1, 5, 2, 16, 8, 5, 12, 13, 9, 3, 6, 10, 4, 13, 16, 26, 38, 45, 11, 7, 11, 14, 13, — Ç. I 1, 3. 5. 6. 11. 7, 10. 8, 2. 15. 11, 1. 3. 5. 12, 8, 13, 1. 15, 15, 7. 19. 16, 4, 9, 19, 5, 6, 20, 2, 3. 4. 22, 8. 12. 17. 24, 3. 4. 8. 13. 28, 2, 20, 23. II 1, 3, 14. 18. 24. 2, 2. 4, 6. 5, 3. 6, 6. 7, 20, 22, 23, 24, 10, 8, 11, 10, 12, 6, 9, 16, 13, 3, 8, 14, 20, 15, 1. 16, 3. 17, 2.3. III 1, 14. 15. 11, 2. 7. 8. 9. 10. 13, 2, 5, 6, 14, 3, IV 3, 2, 3, 5, 2, 4. 6, 8, 8, 2, 3, 20, 11, 13, 15, 25. 15, 1. 17, 2. 18, 1. V 1. 1. 3. 4. 2, 2. 10, 7. VI 2, 6. 12. — G. I 1, 8, 9, 12, 14, 15. 16. 20. 26. 28. 2, 1. 3, 4. 6. 8, 13, 4, 5, 7, 10, 20, 5, 10, 12, 14. 19. 6, 6, 19. 21. 7, 2, 10. 13, 16, 18, 20, 8, 10, 20, 23, 24, 27, 9, 7, 13, 15, 16, II 1, 10. 20. 2, 3, 8, 3, 19, 4, 9, 6, 6. 9. 7, 2. 21. 8, 8, 19. 21. 9, 4. 13, 15, 10, 12, 14, 24, 43, III 1, 8. 2, 30, 33, 36, 37, 38. 48. 3, 15. 31. 35. 36. 4, 8, 21. 31, 33, 10, 3, 35, IV 1, 19, 20, 21, 2, 2, 3, 28, 32, 33, 34, 5, 10, 25, 7, 3, 13, 14, 28, 30, 43. 8, 2, 14. 9, 3, 10, 4. vâpi P. I 15, 7. — Ç. I 22, 12.

api và Ç. 1 24, 4. cf. api.

Vva

c. anu A. II 10, 5. c. upa A. III 8, 4. vákovákya Ç. I 24, 8. vâkprasârikâ P. I 19, 7.

vågyata A. I 18, 7. III 7, 1. 2. 3. — P. I 8, 3. II 5, 8. 14. 11. - Ç. 1 13, 8. 17, 2. H 9, 1. 12, 6, 12. IV 15, 19, 20. - G. I 4, 1, 6, 16, II 1, 13. 3, 4, 10, 45, III 2, 37, IV 3, 1.

vac A. I 7, 22, 18, 7, 21, 7, III 3, 4, 10, 9. — P. I 3, 25. 8, 8. 18, 6. 19, 2. II 3, 2. 5, 9. III 13, 6, 16, 1. — Ç. I 2, 2. 24, 9. 10. II 4, 1. 5. III 7, 4. - G. I 3, 17. 6, 18. 19. II 3, 14. 7, 12. III 2, 44. 5, 19. vácaknaví A. III 4, 4. - Ç. IV 10, 3.

vacana Ç. IV 4, 13. vâcaspati A. III 3, 4.

vâja A. II 6, 5. - P. I 19, 3. III 9, 5.

vājin A. II 1,7. - P. III 4, 8. - Ç. II 1, 30.

vājinīvant P. I 7, 2. vâjî P. III 4, 8.

vânî Ç. 1 24, 10. vânicî Ç. I 24, 10.

vāta A. I 24, 15, II 10, 4, 5. -P. II 11, 1. III 8, 13. 14, 6. 15, 21. — Ç. III 9, 5, IV 7, 28. VI 1, 13.

våtsapra P. I 16, 8. vadita G. III 3, 28.

vàditra P. II 7, 3. 11, 6.

vådhaka G. I 5, 15. vàdhûya Ç. I 14, 12.

vånaspatya A. II 6, 6. III 8, 20. vânta Ç. VI 1, 6.

våpana A. I 22, 22. - Ç. IV 7, 42.

vâma C. II 10, 8. - G. II 9, 15. IV 1, 4. 5.

vâmadeva A. III 4, 2. - Ç. IV 10, 3. VI 1, 1.

vámadevya A. II 6, 2. - P. III 14, 5. — Ç. III 3, 1. 4, 6. VI 2, 7, 3, 12, 6, 14, — G. I 9, 29. H 4, 4, 5. IV 6, 7, 7, 34. vayava P. II 14, 9, 12, 14, 16.

våyavya G. I 4, 8. vayu A. I 17, 16. II 6, 3. III 11, 1. — P. I 5, 10. 11, 2. II 1, 6, 9, 5, 10, 5, 17, 16, III 4, 17. — Ç. I 16, 3, 18, 3.

19, 5, 26, 13, IV 9, 3, VI 6, 10. — G. II 5, 3. 9, 11. IV 7, 41. váruna (f. i) A. II 3, 3. - P. II 14, 4. — Ç. II 13, 8. 14, 7. — G. II 6, 7. IV 7, 24. vârunî Ç. IV 18, 1. V 2, 5. varkakhandi G. III 10, 8. várksa G. II 10, 41. III 1, 14. varta A. II 8, 3, 5. vårsika A. III 5, 19. våla P. III 12,7. — G. IV 8,21. vâvâtâ Ç. I 12, 6. V vác P. III 4, 4. 15, 19, 20. våsa A. I 8, 7. — P. III 10. 17. — C. II 12. 10. våsara Ç. IV 7, 8. våsas A. I 19, 10, 11, 21, 5, II 2, 2. III 2, 2. 8, 9. IV 4, 10. 6, 16, 19. — P. I 4, 12, 13. 14, 3. II 1, 5, 2, 7, 5, 16, 6, 15, 20, 32, 7, 17, III 2, 6, — C. 1 9, 15, 11, 3, 12, 13, 22, 2. 25, 2. 28, 21. H 12, 4. III 1, 6. — G. II 1, 18. 10, 7. III 1, 11. 2, 45. 4, 25. IV 3, 24. 4, 16. 8, 20. 10, 1. vâsiştha Ç. IV 14, 5. vásuki G IV 7, 41. våstu A. 1 2,4. II 7, 1. 8, 1. 9, 9. — P. III 4. 8. — C. II 14, 5. — G. I 8, 26, 29. våstospati A. II 9, 9. - P. III 4, 7. — Ç. II 14, 5. III 1, 4. 8. — G. III 9, 6, IV 7, 33. våstospatiya Ç. III 4, 1. våhana P. III 14, 15. vi Ç. VI 5, 6. vikarty P. III 4, 8. vikalpa G. III 2, 2, 46. vikarşa G. I 5, 7. (sic codd.). vikāra G. III 5, 10. vikṛti P. 1 14, 5, vigulpha A. IV 1, 17. vighana Ç. I 3, 3. V vic e ud G. III 7, 8.

vicakşana P. III 16, 1. vicara G. III 10, 3. vicehitti G. IV 8, 18. 9, 15. vijata C. I 28, 10. vijanya P. II 7, 10. vijnata P. I 5, 9, vijňána P. I 5, 9. vitasti A. IV 1, 11. vitâna P. III 8, 3. vitusa G. IV 2, 10. V vid A. I 5, 5. 12, 3. 15, 8. 22, 10. 12. 24, 7, 30. H 4, 13. IV 4, 2, 3, 4. — P. I 4, 16, 11, 9. 16, 16, 17. H 6, 21. 10, 22. III 1, 4. 13, 3. — Ç. I.5, 10. 15, 14, 24, 5, H 7, 19, 16, 3, III 13, 2. — G. I 1, 3, 9, 3. II 1, 10. 4, 2. 8, 21. IV 3, 10. 7, 23. 10, 5. c. ni A. IV 7, 27. — P. II 5, 8. — Ç. II 6, 7. IV 1, G. II 10, 44. c. sam Ç. 1 21, 2. 24, 10. III 11, 14. ovid (kvip) A. I 8, 12. II 3, 10. — P. I 2, 11. — Ç. IV 1, 2. 4, 4. V vid (vind) A. I 7, 19.22. 8, 6. III 8, 2. 10, 11. IV 4, 7. 8. 29. — P. I 6, 8. III 3, 5. — C. I 13, 4, 17, 4, II 14, 26. vidârva Ç. IV 18, 1. vidásin A. I 5, 5. II 6, 9. — G. IV 5, 28. vidic C. I 7, 3. videça A. I 12, 2. vidyå A. I 1, 4. III 9, 1. 4. vidyávratasnátaka P. II 5. 32. 35. — G. III 5, 22. vidyásnátaka P. II 5, 32, 33, G. III 5, 22. vidyut A. I 24, 8. II 4, 14. -C. IV 7, 4.53. VI 1, 12. — G. III 3, 17. vidvas A. I 10, 23, 13, 7, 17, 10. III 7, 9. — P. II 1, 11.

- Ç. 1 14, 12. 28, 15.

vidhavâ A. IV 6, 12. vidha A. II 2, 4. vidhåtr P. II 9, 4. III 4, 8. C. II 14, 9. vidhi A. III 2, 1. - P. I 1, 5. H 6, 5. - C. VI 3, 8. vidheya P. II 6, 5. vinipâta C. II 10, 6. vinivrtti P. II 17, 5. 12. — G. II viparvåsa P. I 10, 1. vipaçeit G. II 7, 14. vipumsi P. II 7, 9. vipula P. II 6, 24. vipra A. III 4, 1, - Ç. IV 9, 3. viprakarşa G. I 5, 7. (codd. vikarsa). vipravåsa Ç. I 17, 10. viphânța G. III 4, 11. vibhava Ç. VI 6, 16. vibhaga Ç. I 3, 3. II 13, 5. vibhāvasu Ç. V 1, 8. vibhitaka G. I 5, 15. vibhramein G. IV 7, 2. vimukha P. II 15, 6. vimoksa P. I 10, 1. - G. II 4, 3, virāj A. 1 24, 20. 21. 22. - P. I 3, 12. III 13, 4. 14, 2. — Ç. III 2, 2, 7, 5, VI 3, 14. — G. IV 10, 2. virâma Ç. IV 8, 17. viruja P. II 6, 10. virûpāksa P. III 6, 3. — Ç. IV 9, 3, VI 6, 10. virodha P. II 17, 7. virodhin G. III 5, 29. virohana Ç. V 8, 1. vilayana G. III 6, 4. vivadisnu A. II 7, 2. vivaha A. I 4, 1, 2, 8, 6, 1, 7, 1, 8, 5, 9, — P. I 3, 30, 4, 2, 4. 5, 6, 8, 12. — Ç. I 5, 2. 4. 12, 10. — G. IV 10, 26. viváhya G. IV 10, 24. V vic P. III 16, 1. - G. I 6, 15.

1, 4. 4, 7. — Ç. II 2, 1. III 8, 3. e. upa A. I 8, 9. 14, 3. 24, 8. H 1, 10. 3, 7. HI 2, 2. 5, 11. 7, 1. IV 6, 16. 7, 2. 8, 15. — P. I 5, 2, 8, 10, 10, 2. 11, 1. 15, 4. II 1, 5. 3, 1. 3. 10, 18. III 2, 7. 4, 5. 10, 22. - C. I 11, 4. 12, 11. 16, 2. 22, 2. 27, 9. II 5, 8, 7, 2, 12, 11, 111 1, 2, IV 1, 2, 4, 4, 5, 11, 8, 5. VI 3, 2. 6, 2. — G. I 2, 5. II 1, 23. 3, 4. 4, 6. 6, 2. 7, 3. 8, 9. 11. 9, 8. 10, 35. III 4, 9, 29, 9, 15, IV 2, 33, c. adhi + upa G. IV 10, 6. c. abhi + upa P. 1 3, 8. c. sam + upa G. III 9, 19. c. ni A. I 14, 7. II 10, 6. c. pra A. I 8, 8. IV 4, 11. -P. I 8, 12, II 6, 10, III 4. 5, 6, 10, 24, 35, 13, 3, — C. II 12, 10. III 5, 2. 8, 4. 12, 3. VI 1, 5. 3, 1. — G, H 8, 14. III 4, 14. 5, 35. c. sam + pra A. IV 6, 7. e. sam A. II 3, 7. 9, 5. IV 2, 15. — P. III 2,13. — Ç. III 5, 3. IV 18, 6. — G. II 6, 10. III 9, 19. vic (f.) P. I 5, 9. - C. I 1, 8. III 2, 1. viçâkha (â) Ç. I 26, 14. - G. 1 5, 16. III 10, S1. vicâla Ç. IV 18, 1. viçeşa A. IV 8, 17. - Ç. VI 4, 7. — G. I 3, 11. III 2, 50. vieva A. II 4, 14. III 5, 7. -P. I 4, 14. 5, 11. 7, 2. 12, 1. 2. 3. H 2, 21, 6, 31, 9, 7, HI 1, 2, 8, 3, 6, 4, 7, 8, — Ç. I 12, 5, 22, 7, III 5, 1, 2, IV 5, 8. viçvakarman P. III 4, 8. - Ç. IV 14, 3. V 3, 3. — G. IV 8, 19. viçvacarşaţi P. III 1. 4. vievataceakşus Ç. V 2, 6.

c. â A. I 23, 19. — P. III

vicvatas P. II 6,30. - G. III 6,1. vicvarûpa P. I 19, 2. III 3, 5. viçvavâra P. 1 18, 5. viçvavedas P. III 3, 5. - Ç. viçvamitra A. III 4, 2. - Ç. IV 10, 3. viçvavasu Ç. I 19, 2. vicvedevâs A. I 2, 2, 7, 3, 8, 8, 9. 24, 18. II 2, 4. 4, 14(?). — C. I 26, 19. 27, 7. II 3, 1. 12, 2. 14, 4. IV 2, 5. — G. II 3, 20. 6, 7. 8, 19. III 7, 19. V vis c. pari G. IV 5, 31. visama P. II 7, 6. - G. II 4, 2. vişaya G. IV 5, 30. visavant G. IV 9, 16. vişâņa P. III 7, 2. vistara A. I 24, 7. 8. - P. I 3, 5, 6, 7, 9. — G. IV 10, 5, 6. vistha C. V 8, 2. visnu A. III 3, 4. - P. I 5, 10. 8, 2. II 14, 6. — Ç. I 9, 3. 22, 13. 26, 21. II 14, 4. 10. IV 9, 3. 15, 2. V 2, 6. 3, 3. VI 6, 10. - G. I 6, 20. 7, 23. II 5, 9, 9, 13. III 7, 19. visnukrama P. I 14, 5. visarga P. II 10, 10. - Ç. IV 2, 6. 8. — G. II 3, 14, III 2, 44. viharaņa G. III 6, 9. viháyas P. III 10, 28. V vi G. I 8, 27, V vid C. I 19, 6. vidu A. II 6, 7. vidvanga A. II 6, 5. — Ç. III 1, 13. — G. III 4, 31. viņā A. I 14, 6. — P. I 15, 7. - C. IV 7, 31. viņāgāthin Ç. I 22, 11. vîta (V vye) A. IV 8, 27. vîm P. I 3, 14. 16. 19. 18, 5. III 4, 18. - Ç. 1 5, 10. 19, 6. 28, 15. III 4, 4. vîraņa G. III 9, 4. viratama P. III 2, 7.

viratara P. I 15, 4. 7. - Ç. I 22, 12. III 5, 3. — G. II 7, 6. vîrayu Ç. VI 4, 4. vîravant P. I 16, 19. virasů P. I 4,16. — G. II 7,12. virahan Ç. III 5, 3, vîrâ P. I 16, 19, virina A. II 7, 4. virudh P. III 7, 3. virya A. II 6, 3. - Ç. VI 5, 3. - G. II 6, 8. III 6, 1. viryavant P. I 14, 5. II 10, 22. V vil s. V vid. vîvadha A. I 12, 3. V VI A. I 20, 4. 22, 29. 23, 1. 2. 3, 7, 8, 9, 15, 24, 1, III 11, 1, IV 6, 8. — P. I 16, 24. — C. I 6, 4. IV 12, 7. VI 4, 8. vrta A. III 11, 1. c. å A III 5, 9. IV 7, 16. — P. II 17, 9. — C. IV 5, 9. c. prá P. II 7, 7. — G. II 1, 13, 19, c. pari P. III 3, 10. - G. III 4, 8. IV 2, 3. 8. 16. e. vi P. II 7, 6. c. sam P. III 4, 18. vrkka A. IV 3, 21, 24. vrksa A. I 8, 6. II 6, 9. III 8. 3. 9, 6. — P. I 15, 6. II 7, 6. III 15, 21. — Ç. I 3, 2. 13, 6, 15, 6, 22, 10, HI 1, 15, 2, 8. IV 7, 34. 12, 27. — G. II 4, 2, 7, 4, III 1, 32, 5, 31. IV 5, 19, 22, 7, 24. V vrj A. IV 4, 17. - P. II 5. 12. — Ç. III 13, 5. — G. III 1, 16, 2, 58, IV 7, 22, c. pari + vi + à Ç. III 9, 1. V vrt A. IV 4, 15. - P. II 5, 31. - Ç. IV 8, 1. c. anu P. II 3, 5, c. apa G. I 9, 29. c. abhi A. II 6, 5. c. å A. I 20, 9. IV 8, 28. — Ç. II 3, 2. — G. II 10, 27. III 4, 33. 9, 20.

e. anu + â Ç. II 3, 2. — G. III 7, 15.

c. abhi + a C. IV 8, 20.

c. pari + â Ç. II 8, 4. 4, 8.
 c. apa + pari + â G. IV

c. apa + pari + a G. 1 3, 12.

c. abhi + pari + å G. IV 3, 12.

c. abhi + sam + h Q. I 1, 2c. vi + h A. IV 4, 9. - Q

VI .6, 2. — G. III 7, 15. c. sam + â Å. III 5, 15. 8, l. — P. II 5, 33, 34, 35. — C. III 1, 1, 15. — G.

III 5, 37.

c. ni P. II 1, 11. III 7, 3. 10, 32, 51. — C. I 18, 2. — G. I 4, 21.

c. abbi + ni G. II 9, 20.

e. nis Ç. II 12, 9.

c. pari G. III 10, 11.

c. pra Å. IV 2, 9. — G. II 1, 20. IV 7, 3.

c. abhi + pra A. II 6, 5. III 12, 8.

c. sam P. I 9, 5.

vrtta Å. IV 7, 2. — Ç. I 2, 2. vrtti Ç. IV 11, 13, 15. — G. IV 8, 18. 9, 15.

vrttyavicehittikama G. IV 9, 15. vrtra P, II 6, 27.

vitra P. II 0, 27.

vrtrahan P. II 17, 9. III 15, 18. vrthåpakva G. II 9, 5.

vrthavác G. III 5, 19.

vrddha A. I 7,21, 14,8, III 10, 6. — Ç. II 10, 8, 16, 4.

vrddhacilin G. III 5. 1.

vrddhi A. II 5, 13. IV 7, 3. —

Ç. IV 3, 3. — G. IV 3, 85.
V vrdh Â. I 10, 12, 21, 1, 23, 24.
III 6, 8. IV 8, 9, 10. — Ç. I 2, 6, 17, 9, 25, 6. II 10, 4.
VI 6, 16.

V vrs A. III 9, 6. — P. II 7, 7. — G. III 2, 20, 21, 5, 11.

c. abhi P. III 15, 21.

c. & G. IV 3, 11, 12.

vrsan P. I 5, 9. — Ç. I 19, 6. — G. I 8, 28.

vršala A. IV 2, 19. 21. — G. III 5, 34.

vṛṣi G. IV 2, 26.

vīsotsarga P. III 9, 1. — Ç. III

11, 1.

vṛṣṭi P. II 17, 9.

J vyh

c. vi P. III 6, 2.

V ve P. I 4, 13.

venu A. III 8, 20.

veda Å. I 1, 3, 4, 15, 1, 3, 22, 2, 3, 18, 21, III 4, 1, 5, 12, 11, 1, — P. II 4, 2, 5, 13, 14, 33, 34, 6, 1, 5, 12, 1, — Q. I 16, 3, 24, 4, 8, II 3, 1, 10, 8, 13, IV 5, 3, 12, 9, 3, — G. I 1, 7, III 4, 1.

vedavid Ç. IV 1, 2. 4, 4.

vedi A. I 5, 5. IV 2, 14. — G.

H 1, 4.

Vep Ç. III 7, 2. vepana G. III 3, 34.

velà À. IV 6, 5. — P. I 16, 23. II 11, 4. — Ç. I 19, 1. IV 11, 2. — G. I 1, 24. III 10, 19. IV 6, 12. 14. 9, 17.

veça A. I 17, 18.

veçman Ç. I 12, 1. V veşt P. II 6, 25,

e. pari Ç. II 2, 1, 12, 4.

e. sam G. H 1, 20.

vestaka P. II 6, 26. vestana Ç. III 1, 8.

Vai Å. I 1, 4. 10, 11. 15. 12, 2.

15, 3, 9, 20, 11. II 3, 3. III 2,
2. 9, 6. IV 3, 27. 4, 8. 7, 22,
8, 29. — P. I 16, 18. 18, 2.
II 3, 7. 7, 6. 14, 5. III 4, 14.
15. 16. 17. 15, 6, — Ç. I 2,
7. 19, 6. — G. I 6, 1. 21. 8,
3. III 2, 8. IV 1, 18. 9, 4.

vaikarņa P. 1 4, 15.

vainava A. III 8, 20. — P. II 6, 31. — C. III 1, 11. IV 14. 2. — G. III 4, 27. IV 9, 17.

72

vaitana P. III 10, 32. vaitānika A. I 1, 1. vaidarvya A. II 3, 3. - P. II 14, 5. vaidarva Ç. IV 18,1. vaidika P. II 17, 9. vaidya A. IV 8, 15. vairūpāksa G. IV 5, 6, 8. vaivasvata P. I 5, 11. - Ç. III 12, 5. vaivāhya P. I 3, 1. - Ç. I 1, 3, 17, 8, II 15, 6. vaicampâyana A. III 4, 4. — Ç. IV 10, 3. VI 6, 11. vaicākha (1) Ç. I 1,6. vaiçâleya Ç. IV 18, 1. vaicya A. I 19, 4. 7. 10. 11. 12. 13. II 8, 8. III 8, 13. — P. I 2, 3, 4, 10, 8, 17, 17, 4, II 2, 3, 3, 9, 5, 4, 19, 23, 27, 38, \_ C. I 14, 15. 28, 4. II 1, 5. 8. 17. 20. 23. 5, 6. IV 11, 15. — G. I 1, 15. 16. II 10, 3. 4. 12. III 1, 7. IV 7, 7. vaicravana Ç. I 11, 7. vaiçvadeva (1) A. II 4, 12. - P. I 12, 3. II 9, 2. III 3, 2. -C. II 12, 17. 14, 1. 3. 17, 4. V 1,6. — G. I 4,8. III 10,3. vaiçvânara A. III 6, 8. — Ç. V vaicvâmitra Ç. II 7, 11. vaispava (f. i) Ç. I 1, II. 8, 16. — G. 1 6, 19. 7, 22. vaihāyasa P. II 2, 12. - G. IV 9, 20. vaihāvasi G. II 6, 8. vyacas A. III 10, 6. - Ç. II 18. 3. vyañjana G. I 4, 3. IV 4, 21. V vyadh c. A P. I 3, 18. vyantara G. IV 2, 80. vyavahárya P. II 5, 43. vyághárana P. III 8, 9, 10. vyadhi Ç. V 6, 1.

vvådhita A. I 23, 20, III 6, 3. 7, 1. — Ç. II 2, 15. vvåpatti P. I 10, 1. vyáma A. IV 1, 10. vyávahárika Ç. I 24, 6. vyáhrti A. I 4, 5, III 2, 3, 4, 1. 5, 12. — P. 1 5, 3, 15, 4. — C. I 9, 12, 11, 4, 16, 4, 22, 3, 27, 10. II 2, 15. 9, 2. III 4, 8. 10, 4. 13, 1. 3. 5. IV 1, 8. 5, 12. 9, 3. 17, 5. V 5. 10. 7, 4. VI 3, 12. — G. 1 8, 15. 9, 27. II 4, 3. 10, 40. III 2, 39. 3, 2, 31. 9, 11. IV 6, 8. 7, 35. vyusta A. II 6, 15. vyusti P. III 3, 5. vyůlhajánu Ç. I 10, 8. V vye A. IV 8, 27. c. abhi C. I 15, 10. c. upa A. IV 7, 30. c. pari A. I 20, 9. IV 3, 20. 8, 15. — P. II 2, 9. c. sam A. I 19, 10. - P. I 4, 13. H 6, 20. c. anu + sam P. I 4, 12 (s. m. Anm.). V vraj A. III 4, 6. IV 4, 9. — P. II 7,7. — G. I 2,11. III 5, 32. 7, 11. 16. c. prati + a A. IV 5, 10. 6, 4. - G. I 6, 21. c. pari A. II 8, 11. 9, 7. IV 2, 10. 5, 4. — G. II 2, 8. c. pra A. I 23, 24. c. anu + sam G. II 2, 15. vrata A. I 8, 12. 21, 7. 22, 20. 22. III 9, 1. 5. — P. I 8, 8. 16, 6. II 5, 33, 34, 7, 18, 8, 1. 10, 10. III 3, 5. — Ç. П 4, 1. 10, 8. 11, 1. 13, 5.8. 17, 3. — G. I 4, 18. 6, 9. 9, 23. III 2, 5, 9, 55, 5, 37, IV 5, 27. 6, 13. 8, 10. vratati A. IV 8, 15. vratapati G. II 10, 16.

vratapă Ç. II 13, 5. V 1, 9.

vratabhrt Ç. II 13, 5. vratavati G. II 6, 9. vratasnātaka P. H 5, 32. 34. -G. III 5, 22. vratahani Ç. V 1, 9. vrátika Ç. II 11, 12. - G. III 1, 28, vrátvastoma P. II 5, 43. vrihi A. I 9, 6, 11, 3, 17, 2, -P. II 13, 7, 17, 2, 3, — C. I 3, 10. — G. I 4, 22, 29, 5, 19. 7, 2. II 7, 18. 9, 6. IV 2, 9. 5, 18, 6, 13, 8, 7, vrihiyavau Ç. I 24, 3, 28, 6. III 1, 3, vrihiyavamant A. I 11, 3. II 8, 15. 9, 7, IV 8, 7. camyos A. III 5, 9. - Ç. II 11, 13. IV 5, 9. çamsatha P. III 13, 3. V çak Ç. IV 8, 20. - G. III 2, 50. cakalota G. II 4, 8. çakuni A. III 5, 7. - P. II 8, 3. III 15, 20. — Ç. IV 5, 8. çakrtpindasad P. III 15, 15. cakti A. I 21, 6. - P. III 16, 1. - G. I 1, 6. IV 5, 25. çakvarî P. I 5,9. — Ç. VI 2,2. 4. 3. 4. — G. III 2, 9, 21, 22. çagma P. III 4,7. - Ç. III 5,1. V çank Ç. IV 14, 5. çankara A. II 2, 2, IV 8, 19. canku P. I 15,4. - G. IV 8, 11. cankha G. IV 8, 7. çacî P. III 3, 5. - Ç. I 12, 6. çanasûtra Ç. 1 24, 11. çanda P. I 16, 23. V cat G. III 9, 4. çata A. I 7, 6, 15, 1, 3, 9, - P. 1 2, 8, 4, 12, 6, 3, 8, 18, 19, 11, 9. 16, 17, 18, 18, 2, 3, 5, II 6, 20, 17, 9, III 1, 2, — Ç. I 14, 16. 24, 4. V 5, 12. 9, 4. - G. I 9, 12. III 8, 5. IV 6, 13. 8, 11.

çatakratu P. III 1, 6. — Ç. V 1. 8. catabhisaj Ç. I 26, 23. catarátra G. II 8, 8. catarcin A. III 4, 2. - Ç. IV 10, 3, catavarşa P. III 10, 14. catavalca C. I 15, 16, V 3, 4. catavirya P. III 1, 2. çataçârada P. III 2, 2. — Ç. IV 18, 1. catasani P. II 6, 16. çatâyudha P. III 1, 2. — G. III 8, 10. catoti P. III 1, 2. catru A. III 10, 11. - P. I 16, 23. cantatiya A. II 8, 11. 9, 7. IV 8, 39, 43, V cap P. III 9, 6. çabala P. I 16, 24. çabali P. III 3, 5. cabda A. 1 18, 3, 1V 6, 7. -P. II 11, 6. 111 8, 5. — Ç. IV 7, 21. 31. V 5, 4. - G. I 2, 18. V cam A. II 9, 6. - P. I 8, 5. III 3, 6. — Ç. I 14, 7, 16, 3. VI 6, 3, 6. — G. III 4, 15. c. upa A. I 9, 3. cam (indecl. cf. camyos) A. II 1, 7. 10, 8. IV 7, 11, 15. — P. I 4, 16. II 10, 15. III 1, 4. 3, 6. 4, 7. - Ç. 1 7, 9. III 4, 2, 8, 3, IV 18, 2, 3, V 10, 3. VI 6, 16. çamâ P. II 17, 10. çami A. I 17, 3, 11, II 8, 11, IV 2, 10. 5, 4. 6, 4. — P. I 6, 1. III 2, 7. — Ç. I 13, 15. IV 17, 8. — G. II 1, 15. III 9, 4. camimaya A. IV 6, 4. çamyâ A. IV 3, 12. - Ç. I 15, 6. çayana G. I 4, 10. çayaniya A. II 7, 7. çayana A. III 4, 6.

çayya Ç. II 6, 8. 12, 6. 14, 14. IV 15, 22. — G. III 1, 18. cara G. 1 5, 18. carana A. II 7. 8. 8, 13. - G. III 1, 32. çarani A. I 23, 25. caranya C. IV 17, 5. carad A. I 7, 6, 15, 1, 3, 9, II 4, 14. IV 8, 2. — P. I 4, 12. 6, 3, 8, 19, 11, 9, 16, 17, 18, 18, 2. 3. 5. II 6, 20, 16, 2, 17, 9. III 1, 2, 2, 2, 12. — C. I 24, 4, IV 16, 2, 18, 1, 2, V 5, 12. — G. III 8, 5. caráva A. 1 17, 2. 3. II 4, 5. çarîra P. III 10, 5. — Ç. III 8, 4. IV 8, 9. — G. II 1, 10. çarkarâkarşin Ç. VI 1, 13. carman P. I 17,4. - Ç. I 27, 7. carva A. IV 8, 19. - P. III carvani P. III 8, 10. çalali A. I 14, 4. - P. I 15, 4. II 1,10. - C. I 12, 6, 22, 8. 28, 10. — G. II 7, 8. calátu A. 1 14, 4. - Ç. I 22, 8. — G. II 7, 4. cava P. II 8, 3. 4. 11, 4. - Ç. H 12, 10. IV 7, 24. çavarûpa Ç. VI 1, 4. çaçvant P. I 18, 5. V cams c. abhi A. I 23, 20. - P. II 11, 5. c. a A. IV 1, 3. c. pra A. II 8, 3, 5, 9, 4, 10, 8. - P. I 5, 11. - C. II 11, 9. — G. II 1, 2. V CALS e. vi G. III 10, 32, cas A. I 21, 5. III 2, 4. eastra A. I. 12, 5. - G. IV 7, 23, cámvatya A. IV 8, 26. çâka A. II 7, 6. — P. III 3, 3. - Ç. III 12, 2. - G. III 5, 10. IV 4, 21.

çâkapindî Ç. I 11, 5. çâkapûnî Ç. IV 10, 3. çâkala A. III 4, 4. çâkalya A. III 4, 4, - Ç. IV 10, 3, VI 1, 1, çâkâştakâ P. III 3, 13, çâkvara Ç. II 11, 11. cákhá Á. I 11, 2. II 6, 9, 8, 11. IV 2, 10. 5, 4. 8, 15. - P. III 2,7. 11,1. - Ç. III 2,1. 5. 6. 8. IV 18. 3. çâkbâpaçu Ç. I 10, 3. çâkhâviçâkhe G. III 10, 31. cankhayana A. III 4, 4. IV 10, 3, VI 1, 1, çâtyâyana Ç. VI 1, 1. câna P. II 5, 16. - G. II 10, 8. 12. çâdâ G. IV 7, 12. çâdvala P. III 4, 9. çâdvalavant P. III 10, 22. canta A. II 4, 14. - P. 1 8, 5. cântatama P. I 8, 5. cantarátra A. IV 6, 6. cânti P. III 16, 1. - Ç. III 5, 1. V 11, 2. VI 2, 7, 10, 11, 3, 7. 8. 11. 4, 9.12. 6, 16. — G. I 9, 29. III 2, 43. çântikarman A. IV 6, 1. çântipâtra Ç. VI 6, 3. câmitra A. I 11, 2. 7. 10. 12. çâmila G. 1 7, 16. <sup>0</sup>çâyin Â. I 8, 10. 22, 19. — P. II 5, 10. III 10, 25. çâlâ P. I 4, 2. II 14, 11. III 4, 1. 2. 4. 18. - C. I 5, 2. VI 6, 9. — G. H 1, 12, 9, 2, 10, 15. III 7, 3. çâlâkarman P. III 4, 1. calagni A. II 2, 5, - P. III 10, 11. 33. — G. III 7, 3. IV câlmali G. I 5, 15, II 4, 1. çava P. III 10, 29. V çàs A. I 17, 17. c. a C. IV 12, 6.

c. sam A. I 14, 6. III 12, 20. - P. II 3, 2. - P. I 3, casa A. III 12, 13. 26. — Ç. III 1, 13. IV 6, 5. VI 5, 6. çikya A. II 1, 2. V ciks Q. V 2, 4. cikha A. I 7, 16. IV 2, 9. G. III 4, 24. çinivâlî G. II 5, 9. çiprin P. I 18, 5. çiras A. I 7, 20. 11, 10. 15, 9. 17, 7, 16, 18, 5, 19, 10, II 3, 7. IV 2, 15. 3, 5, 20. 5, 6. 8, 8. 15. 25. — P. I 16, 22. II 1, 17, 19, 21, 2, 5, 6, 25, III 2, 13, 6, 3, — Ç. I 22, 15. 25, 2. 28, 15. H 14, 14. — G. I 2, 2, 3, 6, III 8, 21, 10, 26, 27, çirastas P. I 16, 22. çirişa Ç. IV 17, 3. — G. III 9, 4. çilâ A. H 9, 3. — G. III 9, 6. IV 2, 29. çiva A. II 2, 2. 3, 6. 4, 14. 9, 9. IV 8, 19. - P. I 4, 16. 8, 5. H 1, 11. 17, 9. HI 1, 4, 2, 2. 12. 3, 6, 4, 6, 8, 15, 18, 19. C. I 7, 9. 14, 1. II 6, 1. III 4, 2, 10, 5, 1, civatama P. I 4, 16, 8, 5. çivâ P. III 15,19. — Ç. VI 6, 9.16. cicira A. II 4, 1. çiçu P. III 4,4. - Ç. III 2,5. 6. 8. V cis G. IV 8, 1. c. ud A. I 10, 27, 24, 25. -P. I 3, 22. — C. IV 7, 40. - G. I 2, 30. 9, 1. II 3, 22. III 8, 12. IV 3, 28. c. pari P. I 16, 9. cista (/ cas) P. II 11, 6. - G. III 3, 29. 5, 38. çişya Ç. II 17, 3. - G. III 3, 2.

Vei A. III 9, 6. - P. I 8, 21. H 5, 30. III 2, 16. - C. I 17, 6, IV 11, 18, 18, 12. G. I 6, 5, H 3, 15. eita P. II 1, 6. - Ç. I 28, 7. citika A. IV 5, 4. citikavati A. IV 5, 4. citosna A. I 17, 6, 17, III 8, 9. - Ç. I 28, 9. - G. III 4, 11. cîpâla A. II 8, 14. IV 4, 8. çirya G. I 5, 18. cirsa A. I 6, 8. - P. III 6, 1. çîrşanya P. III 6, 2. cila A. I 5, 3, IV 7, 2. - C. I 2, 2. - G. II 4, 6. cakta P. II 7. 6. cukra P. III 8, 5. - Ç. I 15, 8. - G. III 8, 5. cukrajyotis P. II 10, 17, 15, 5. çukriya Ç. II 11, 9. VI 4, 13. enkla P. I 12, 4. - C. IV 6, 1. çuklakçşna Ç. I 24, 7. çuklapakşa Ç. II 11, 5. çungâ P. I 14, 3. - Ç. I 20, 3. — G. II 6, 6. 7, 18. V cuc c. apa A. IV 6, 18. - P. III 10, 19. - Ç. IV 17, 5. çuci A. H 1, 9. 2, 2. HI 2, 2. — Р. П 17,6. III 10,22. C. I 3, 3, 15, 4, II 12, 11. 13, 5. — G. I 2, 28. 3, 17. II 8, 2, 10, 9, 8, IV 2, 33. çucişad Ç. I 4, 2. enddha C. I 9, 18. çuddhapakşa Ç. V 2, 2. V cudh A I 17, 16. 18,5. - P. 11 1, 19. 6, 19. çuna Ç. II 10, 7. IV 13, 4. çunaka P. I 16, 24. çunankuri P. II 17, 15. guçrûşâ P. II 5, 11. — Ç. II 6, 8, 12, 6, cuska A. II 8, 5. - G. IV 7, 8. çuşmin A. I 16, 5. 27, 7. çûkatrna G. I 5, 18.

cûdra A. I 24, 12. — P. II 8. 3. 4. III 15, 6. — Ç. IV 7, 20. çûdravat Ç. IV 7, 33, 47. çûdrá P. I 4, 11. — G. III 2, 56. cûnya P. I 5, 11. curpa A. I 7, 14. IV 3, 15. P. I 7, 5. II 14, 11. 20. III 2, 4. — G. I 7, 1. II 1, 15. 2, 11. III 7, 9, 11, 12, 16. çûla A. I 11, 12, 15. culagava A. I 3, 6. IV 8, 1. 35. - P. III 8, 1. 9, 10. çûşa G. IV 3, 18. çrgâla P. II 11, 6. crta (cf. cra, crap) A. I 10, 12. III 5, 7. — G. I 7, 7.8. III 10, 15, 34. IV 1, 7, 2, 15, V cr c. pra P. II 7, 16. c. vi Ç. I 15, 9. II 13, 3. c. sam A. IV 2, 22. çepa P. I 4, 16. çevala P. I 16, 2. çeşa A. I 2, 10. 8, 9. 11, 4. 18, 7. 22, 11. H 10, 6. HI 7, 1. 11, 2. IV 7, 27. - P. I 12, 5. II 1, 22. 5, 8. 14, 18. 22. 17, 13. 17. III 2, 4. 9, 7. 10, 44. - C. I 4, 2. 16, 12. 27, 11. П 7, 29. 8, 1. 14, 18. ПІ 11. 15. IV 1,11. 5, 10. 10, 11. 12. V 5, 10. — G. I 8, 12. 4, 12. II 2, 11. 4, 8. 10, 45. III 7, 14. 16. 8, 12. 10, 24. IV 1, 17. 10, 11, 17, conita A. IV 8, 27. - G. II 5, 8. III 10, 33, cobhana A. II 10, 8. cauca A. IV 7, 2. P. III 10, 3. caundikeya P. I 16, 23. caunaka A. III 4, 4. IV 7, 16. 8, 44. çaunaki Ç. IV 10, 3. V ccynt c. pra G. III 10, 32,

emaçâna A. I 5, 5. IV 1, 12. 15, P. I 8, 11. II 11, 6. III 10, 8. 15, 14. -- C. I 15, 15. II 12, 10. IV 7, 22. 12, 30. — G. I 2, 32. II 4, 2. çmaçru A. I 18, 3, 4, 6, IV 1, 16. 6, 4. - P. H 1, 7. - C. I 28, 15. III 1, 2. IV 7, 42. VI 1, 6. — G. III 4, 24. cyama P. I 16, 24. cyamaka G. III 8, 22, 23. çyâvâsya P. I 3, 18. V gran c. vi G. I 4, 31. craddadhana A. I 1, 4. craddha A. III 5, 4. 9, 1. - P. H 6, 23. 10, 9. — Ç. H 10, 4. 6. III 3. 3. çraddhamedhe Ç. II 7, 17. IV 6, 6. 9, 8. V crap A. I 10, 8.10. 11, 10.11. 12. 22, 12. II 1, 4. 9, 9. — P. 1 2, 7. 11, 1. 12, 1. 15, 4. 19, 2. Il 14, 3. 15, 2. 16, 2. 17, 2. 3. 8. III 1, 2. 2, 2. 3, 5. 4, 5. 8, 6. 9, 8, — Ç. I 3, 3. 22, 4. 25, 4. III 11, 16. V 2, 3. 3, 2. 5, 6, 8, 2. — G. I 7, 7. 9, 16. III 10, 10. 31. IV 1, 6. 2, 14, 28, crapana P. III 12, 5. crapani A. I 11, 8. 10. IV 1, 1. V gram A. III 7, 2. e. vi C. IV 6, 7. çrama Ç. III 10, 2, gravaņa A. III 5, 2. - P. II 10, 2. 14, 6. III 10, 44. - Ç. I 20, 2. 26, 21. IV 5, 2. 15, 1. 2. — G. III 2, 62. 7, 19. çravanâ G. III 3, 13. IV 8, 1. çrayanakarman A. II 1, 1. - P. II 14, 1. — G. III 7, 1. çrayanâvat P. III 2, 2. cravas A. I 22, 21. çraviştbiya Ç. IV 15, 1. V grà (cf. crta, crap).

craddha A. IV 5, 10. 7, 1. -P. II 11, 2. - C. IV 7, 5. VI 1, 7. — G. IV 4, 2. çrâddhavat Ç. IV 7, 12. eråddhika C. IV 7, 55. cravana A. III 5, 2. - P. II 10, 2. — G. III 9, 2, cravani A. II 1, 1. - P. II 10, 2. 14, 2. 6. — C. IV 15, 2. V cri A. I 24, 29. - P. I 11. 9. 16, 17. — Ç. III 3, 1. IV 5, 8. — G. II 1, 7. c. adhi A. III 5, 7. P. I 1, 2. — Ç. I 8, 19. IV 5, 8. — G. I 7, 27. c. abhi G. II 4, 3. c. upa + â Ç. IV 8, 9. c. ud A. II 8, 16. - P. III 4, 4. — C. III 2, 6, 8, IV 8, 5. c. pari A. II 5, 2. - P. II 6, 9. çri A. I 24, 29. — P. II 6, 11. 12. 17, 9. III 4, 10. — Ç. II 14, 14. III 3, 7. 8, 2. V 9, 4. VI 5, 2, 3. — G. III 4, 25. IV 9, 4. 10, 15. crîstûpa P. III 4, 18.

V cru A. III 10, 9, 10, IV 7, 26. — P. I 6, 3. 11, 9. 16, 17. III 16, 1. - Ç. II 11, 13. 12, 14. IV 7, 10. — G. III 2, 6, 5, 28,

c. prati P. II 5, 29. - C. I 7, 1. 9, 19. V 10, 4.

c. sam G. II 8, 21 (corr. sambhavasi).

ocrut A. III 6, 7.

cruta A. III 9, 1. 10, 10. IV 7, 2. — P. III 16, 1. — Ç. I 2, 2, 3, 4, 5, 6,

crutatas G. III 5, 28.

cruti P. I 2, 6, 3, 31, 8, 13, 19, 6. 11 3, 7, 7, 6, 9, 15, 15, 3, 8. 17,12. III 10,58. 14,15. 15, 16. - Ç. II 7, 15. IV 9. 3. VI 6, 16.

crevas P. II 2. 9. III 1, 4. 4, 4. - C. III 8. 8. - G. III 8, 16. crestha A. I 15, 3. IV 8, 3. -P. I 18, 6. — C. I 4, 2. III 1, 16. VI 4. 1. — G. III 4, 6. 5, 23. eraisthya P. II 17, 9. III 2, 7. - Ç. III 7, 3.

craisthyatama C. I 19, 6.

crotra A. III 8, 10. - P. I 3, 25, 19, 4, H 6, 18, HI 16, 1. crotriva A. IV 4, 27. - P. I 11, 6. — C. II 14, 19. IV 12, 8, 4, çleşman Ç. IV 12, 26. — G. III

6, 3,

çleşmâtaka G. I 5, 15. cloka C. I 10, 6.

cvan A. IV 3. 21. 16, 2. II 8, 3. 11, 6. 13, 4. —

— Ç. II 14, 22. IV 7, 33. cvapaca Ç. II 14, 22.

çvabhra G. IV 7, 14.

çvaçura A. 1 24, 4. - P. 111 10, 46. — Ç. I 13, I.

V evas C. I 11, 1. c. ud G. IV 5, 8.

c. upa A. III 12, 17.

gvas (adv.) A. II 4,7. - P. III 3, 10. — Ç. III 13, 7. — G. III 7. 22. IV 2, 1.

çvâsinî A. IV 8, 27. 28.

eveta A. II 3, 3, 8, 6. - P. II 14, 4, 5, 9, 12, 14, 16, 19. -

C. I 22, 8. IV 18, 1. - G.

II 7, 8, IV 7, 28. cvetapaksa P. III 6, 3. çvetapuşpa P. I 13,1.

çvobhûta A. II 4, 7. - G. II 3, 19, III 2, 39.

satpadî A. I 7, 19. - C. I 14, 6. şadakşara (şal°) Ç. I 24, 4. sadanga P. II 6, 6. sadaha P. II 3, 6. sadahuti A. III 6, 3. sadrea (sal<sup>0</sup>) Ç. I 22, 13.

şadrátra P. I 8, 21. II 1, 25. şandha P. II 7, 9. sanmásya P. II 3. 6. sas A. I 3, 1, II 5, 6, III 5, 14. IV 8, 20. — P. I 3, 1. 8, 1. II 5, 6. III 9, 4. — C. I 5, 10. 21, 2. II 15, 1. IV 5, 16. — G. II 1, 24. 2, 16. 3, 6. III 2, 2. IV 10, 23. sastha (i) A. 1 16, 1, III 12, 8, - P. I 15, 3. 19, 1. II 11, 10. — Ç. I 22, 7. 27, 1. 28, 18. IV 6, 8. 7, 53. - G. II 7, 2. IV 1, 16. sodaça A. I 18, 2. 19, 5, - P. П 5, 36. — С. І 28, 20. П 1, 6. — G. II 10, 4. III 1, 1. sodaçan P. II 1, 3, Vsthiv c. ni Ç. IV 12, 17. sthivana P. II 8, 5. saº A. I 7. 5. 11, 2. 20, 4. II 3, 7. 5, 2. 7, 5, 8, 5, 9, 3, III 9, 1. — P. 1 6, 3. II 1, 12. 18. 23. 10, 13, 12, 2. III 4, 9, - Ç. I 13, 6. 25, 5. IV 3, 4. - G. II 10, 26. sarsika A. III 9, 1. sarsirájanya A. III 9, 1. samyoga G. III 9, 22, samloki G. IV 7.21. samvatsara A. I 8,11. 18,9, 22, 19. 11 4. 14. — P. I 3. 2. 31. 8, 21. H 1, 25. 3, 6. 12, 2. III 2, 2, 10, 52, 12, 8, — C. I 25, 11. 28, 1. 11 5, 1. 11, 10. 11. 14, 8. 15, 10. III 3, 9, IV 2, 7. 3, 2. — G. II 8, 8, 19. III 1, 13. 28. II 1, 4. IV 7, 43. samvatsarina C. III 10. 3. samvanana P. I 6, 2. samveçana Ç. IV 7, 45. — G. IV 9, 17. samçaya A. III 9, 6. — G. III

2, 26,

samsad A. II 6, 11. - P. III 4, 7.

samsiddhi G. I 4, 2, 6, 17. samskarana G. 1 7, 28. IV 4, 5. samskára P. II 5, 42, 43, — C. I 1, 10, 3, 13, 8, 22, samstūpa G. I 4. 11. samstha A. I 3, 1. 10, 17, 18, 6. - C. I 1, 14. 7, 6. samsrava A. IV 7, 15. — P. I 11.4. samsrava Ç. I 16, 7. 20, 4. samhità Ç. VI 4, 7. sakāça A. I 18, 7. sakula P. II 7, 11. sakrt A. I 3, 3, IV 4, 10, 7, 14. - P. III 10, 21. - C. I 2, 6. 7, 12. - G. I 3, 4. 4, 6. 23. 7, 3. 5. 25. 8, 10. 11. 18. H 2, 5, 8, 7, 9, 16, HI 7, 7, 13. 8, 13. IV 2, 9. 11. 20. sakrt-sakrt C. V 1, 2. sakeçanakha G. II 5, 6. saktu A. II 1, 2. 9. III 5, 5. 10. — P. II 14, 8, 11, 13, 18, 22, III 2, 4. — Ç. IV 5, 3. 15, 1. 8. 19. — G. III 7, 9, 12. 13. 22. 9, 4. IV 9, 12. sakthi P. III 3, 10. - G. IV 1, 4, 5, 2, 12, sakhi A. I 7, 19. III 5, 7. 6, 6. - P. I 8, 1. III 4, 7, 18, 10, 47. — Ç. I 14, 6. II 2, 1. 16, 2. IV 5, 8. sakhya P. II 11, 12, III 4, 7. 7, 2, sagana Ç. VI 5, 3. sagandharvápsaraska A. III 9, 1. sagotra G. III 4, 4. sankarşa G. I 5, 7. sankrama Ç. IV 7, 41. sankhya A. III 4, 1. - P. III 3, 3. — Ç. IV 9, 3. sangamana Ç. I 7, 9. III 4, 2. sangrahaņa G. III 6, 4. sangrama A. III 12, 1. V sac P. III 4.7. - C. III 12, 3. sacetana P. III 13, 3, sacetas P. III 13, 3.

V sai c. anu P. I 5, 10. 8, 2. c. ava G. III 10, 31. sajāta A. I 24, 8. — G. III 9, 17. sajus A. II 2, 4. sañcayana A. IV 5, 1. sañcara P. I 3, 24. - G. III 7, 10. sanciti A. IV 2, 22. sanjnapta G. III 10, 28. satalu P. I 15, 4. sat P. II 5, 20. satánúnaptrin P. II 11, 8. satya A. I 5, 4. 24, 29. II 4, 13. 6, 4. III 9, 1. — P. I 5, 10. 16, 24. II 8, 8. III 3, 5. 13, 6. - C. I 6, 5. III 3, 3. 13, 2, VI 4, 7, 6, 16. — G. I 5, 25. satyadharman C. 1 22, 7. °sad A. III 10,10. — G. IV 3, 10. V sad A. II 4, 14. - G. I 6, 15. IV 3, 31. c. A A. I 10, 12. II 5, 2. G. I 7, 19. c. sam + a A. I 3, 10. c. ud P. II 6, 18. c. upa A. II 2, 3. - P. II 3, 3. — Ç. IV 15, 20. — G. I 7, 1. II 1, 15, 10, 38. Ш 3, 27. c. ni P. I 8, 10. sadana G. I 6, 15. sadas G. IV 3, 23. sadasaspati A. I 22, 13. III 5, 4. — P. II 10, 9, 11. — Ç. II 8, 1. — G. II 7, 21. III 2, 48 sadasya A. 1 23, 5, 14. sadà P. III 4, 7. - Ç. III 5, 3. sadāpuspi Ç. III 1, 8. sadeça G. II 6, 1. sadyahkri Ç. III 14, 2. sadyas P. II 3, 7. V san P. III 9, 5. sani A. II 6, 5. - P. II 6, 16. III 16, 1.

sandarçana A. IV 8, 12. sandeha P. II 17, 4. sandhâ G. III 7, 21. sandhi A. III 2, 2. - P. I 16, 23. II 7, 6, 11, 2, 4, III 4, 10, 11. 12. 13. — Ç. IV 11, 2. — G. II 3, 6. III 10, 19. sandhija Ç. III 13, 5. sandhivelä G. IV 6, 12.14. sandhya A. III 7, 3. - P. II 7, 6. — Ç. II 9, 1. IV 7, 4. 17. 9, 3. - G. I 5, 2, 10. sannahana A. I 10, 3. sannikarşa Ç. IV 7, 20. sapatna Ç. V 2, 5. saparişatka G. III 2, 52, 4, 28. sapalaça A. IV 8, 15. sapāyasa G. IV 7, 29. sapinda A. IV 4, 18. 19. 22. G. III 4, 5. sapiņdikaraņa Ç. IV 3, 1.8. V 9, 1. sapitrka A. III 9, 1. sapitgrājanya A. III 9, 1. ·saputrikā P. I 16, 22. saptadaça A. I 23, 5. saptadaçan Ç. V 10, 5. saptadhâman P. III 2, 14. saptan A. I 6, 4, 7, 19, 22, II 3, 3. — P. I 8, 1. II 14, 4. — Ç. I 14, 5. 15, 22. IV 18, 1. — G. II 9, 14. saptapadi A. 1 7, 19. - P. I 8, 1. — Ç. 1 14, 6. saptama (i) A. III 12, 9. - P. H 11, 11. HI 10, 16. - Ç. 1 18, 4. 22, 1. 28, 4. 18. IV 6, 7. — G. IV 1. 16. 6, 6. saprajāpatika A. III 9, 1. saphana G. I 2, 23. sabala Ç. VI 5, 3. sabrahmacarin A. IV 4, 26. P. II 11,8.9. — Ç. IV 7,13. - G. III 2, 53. 3, 24. sabha A. II 7, 10. - P. III 13, 1.2.3. sam (?) A. III 7, 9. 10.

sama A. 11 8, 3, 9. — Р. П 17, 16. III 3,5. — C. I 5,8. III 10, 2. — G. 1 1, 9. II 1, 6. IV 7, 2. samacaturasra A. II 8, 9. samanjaniya C. I 12, 5. samanas Ç. V 9, 4. samantam G. I 5, 13. 7, 9. samantât Ç. I 7, 11. samaya A. I 6, 5. samardhavitr A. I 10, 23. samavattadhana A. IV 3, 11. samavasrava A. II 7, 8. samavâya Ç. IV 12, 9. — G. I 1, 13. samaçaniya G. II 3, 19. samaçnuvî A. IV 8, 27. 28. samasta C. I 12, 12. — G. II 1, 26, III 5, 1. samá Ç. V 9, 4. samamsa G. III 10, 5. samādhāna G. I 1,14. samana A. I 7, 2. II 6, 13. III 5, 8. 7, 2. IV 4, 6. 8, 16. — P. I 3, 8. III 3, 5, 10, 10, 17, 37. — C. III 9, 1, IV 3, 6. 4, 15, V 9, 4, samānagrāmīya A. IV 4, 27. samánaműrdhni P. III 3, 5. samanarsa (1) G. III 5, 6. samânârşeya Ç. II 2, 6, 7. samapana G. IV 6, 16. samapti A. I 22, 18. samālambhana G. II 7, 23. samávartsyamána Ç. III 1, 1. samävrtta G. III 5, 37. samāhita C. III 12, 5. samiti P. III 13, 3. samitpāņi Ç. II 9, 1. samidh A. I 1, 8, 4, 20, 11, 21, 1. 2. 22, 5. III 6, 9. 8, 3. 6. 21. 9, 2. — P. I 1, 4. II 3, 2, 4, 1. 3. 5, 9. 6, 9. 10, 13. — C. 1 1, 2, 3, 16, 9, 16, H 4, 5, 6, 10, 4, 12, 6, V 1, 1, 4, 10, 2, 5. — G. I 1, 7, 20, 3, 11, 8,

26. II 4, 11. 10, 84, 46, III 1, 27. 2, 12. 3, 35. samipa P. III 4, 5, - C. I 28, 23. IV 8, 5, 12, 26. — G. III 10, 19. samuecaya A. I 4, 6. - P. II 4. 6. samudra A. II 4, 14. III 4, 1. - P. I 3, 14. 5, 10. 16, 6. III 3, 6. 5, 2. - Q. III 3, 10. IV 9, 3, 14, 2, 5, 18, 4, VI 6, 13, samúla G. III 7, 21. samūbana Ç. I 7, 11. samrddhi P. I 6, 2, sampatti P. II 17, 9 sampāta G. II 3, 7. 5, 5. sampida G. IV 7, 23. samprati P. III 14, 8. sampradáya Ç. II 10, 8. sampramâna C. VI 2, 6. samprayoga A. I 23, 22. H 17, 7. sampriya A. I 7, 6. - P. I 6, 3. sambandha P. III 10, 17. sambandhin P. III 10, 46. sambådha C. VI 2, 6. sambhava P. II 17, 5. - C. VI 3, 3. — G. II 5, 7. 8. sambhára P. III 4, 9. — G. III 9, 4. 5. IV 1, 18. sambharya G. II 1, 5. 9. sambhásá P. II 8, 3. sambhûti Ç. V 11.1. sammita G. IV 7, 9, 12, 13. samrājāi Ç. I 13, 1. sayaças Ç. VI 5, 3. sarana A. III 8, 15. saramâ P. I 16, 24. sarasa A. III 2, 2. sarasvati A. I 15, 2. - P. I 7. 2. 13, 1. II 4, 8. III 1, 6. 4, 8. 5, 3. — Ç. II 13, 5. — G. I 3, 3. sarûpa A. I 13, 2. — Ç. V 5, 7. sarca G. III 9, 6. sarpa A. II 1, 9, 10, 14, IV 8, 27. 28. — P. II 14, 8. 9. 11.

12, 13, 14, 16, 18, 19, 22, III 4, 8. — C. 1 26, 7. IV 15, 4. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. sarpaņa P. II 7, 6. sarparāja G. III 7, 13. sarpirmadhuni Ç. I 24, 3. sarpis A. I 15, 1, 24, 6, II 1, 3, IV 1, 18. — Ç. I 15, 3. 24, 3, IV 15, 3. — G. 1 5, 26. 7, 20, II 7, 20, IV 8, 14. sarva A. I 2, 7. 5, 5. 10, 23. 11, 12. 17, 14. 20, 1. 21, 5. 23, 4. 15. 24, 23. 27. II 3, 3. 4, 13. 7, 7. III 2, 4. 4, 1. 4. 11, 1. 12, 15. IV 3, 25. 7, 4. 8, 24. 29. 41. - P. I 2, 4. 3, 13. 23. 4, 11. 5, 9. 7, 5. 16, 4. 8. 19, 5. 9. 12. II 1, 4. 2, 4.21, 3, 5, 10, 5, 20, 28, 7, 18, 10, 12, 22, 11, 1, 3, 14, 4, 10, 17, 9. III 1, 2. 3, 5, 10, 4, 8. 18. 9, 6, 8, 10, 16, 11, 7, 15, 16. — Ç. I 1, 13, 2, 3, 7, 3, 2. 8, 5, 10, 2, 5, 11, 2, 12, 13, 24, 8. II 1, 14, 24, 3, 1, 10, 8, 12, 10, 16, 17, 17, 1. III 11, 16. 12, 5, 13, 5. IV 9, 3, 10, 3. 14, 2. 3. 18, 1. V 1, 8. 10, 4. VI 1, 1. 3, 9. 6, 10. 16. -G. I 1, 5. 4, 20. 5, 15, 18, 7, 15. 8, 18. H 1, 5, 7, 9, 7, 10, 14. III 1, 4. 8. 2, 33, 42. 10, 5. 29. IV 1, 3. 7, 17. sarvakâma G. IV 7, 17. sarvagana P. III 4, 18. sarvatas A. I 3, 1. II 4, 14. 7, 7. 12. III 8, 19. 20. 11, 1. IV 1, 15, 5, 7. - P. II 6, 31. III 3, 6, 4, 18. — G. I 7, 10. IV 7, 14. sarvatomukha(i) Ç. III 12, 5. VI 3, 3.

sarvatra P. I 5, 4, 10, 8, 2, II

sarvaprāyaccitta A. I 10, 23. —

sarvadă Ç. I 10, 8.

10, 8. - Ç. I 8, 22. 14. 11.

25, 6. — G. I 1, 10. III 2, 50.

P. I 5, 3.6. — Ç. I 9, 12. V 1, 8, 8, 4, 6. sarvayrata A. III 9, 1. sarvānga Ç. III 11, 11. sarvañe Ç. III 8, 4. sarvānnabhūti Ç. II 14, 15. sarvausadhi G. III 2, 35. 4, 11. 8, 6. sarsapa P. I 16, 23. - Ç. III 1, 3. sarşapāruņa P. 1 16, 23. salila Ç. 1 24, 10. sava A. IV 7, 11. savana G. III 2, 10. savastra Ç. IV 12, 31. savitr A. I 3, 3. 15, 1.2. 17, 10. 20, 4, 5, 7, 22, 29, 24, 15, 111 6, 5. 10, 6. - P. I 5, 10. 6, 3. II 1, 9, 11, 2, 21, 4, 8, III 3, 5. — Ç. I 4, 2. 8, 21. 24. 19, 6, 24, 4, 26, 11, 28, 15, H 2, 12, 3, 1, 5, 12, 7, 19, 18, 3. VI 4, 1.8. 6, 1. — G. I 3, 4. 7, 25. II 2, 12, 13, 16, 9, 10. 10, 26, 32, III 3, 32. savirya Ç. VI 5, 3. savya A. I 24, 12, 15. IV 2, 8. 3, 3, 4, 21, 26, 6, 3, 7, 12, 13, — P. I 3, 10, 18, 18, 6, III 3, 10. 10, 19. — Ç. I 8, 9. 11. 9, 3, 13, 12, 7, II 7, 7, IV 18, 8. 10. VI 3. 6. — G. I 2, 2. 3. 6, 14. II 10, 32. III 7, 15. IV 2, 27. 3, 2. 3. 6. 8. 13. 24. 26. 10, 10. savyantara G. IV 2, 30. savyávít A. IV 4, 9. - Ç. VI 5, 6. savyottara G. IV 2, 9. savyottána G. IV 3, 19. saçabdam G. I 2, 18. saçarira G. II 1, 10. saciraska Ç. 1 11, 2. - G. II 1, 17. 6, 2, 10, 7, 3, 8, 1, sasya A. I 5, 5. V sah A. I 7, 7. - P. I 13, 1. - Ç. I 13, 12.

c. vi P. III 3, 5. saha A. 1 6, 3, 11, 13, 17, 11, 23, 22. II 8, 16. 9, 5. III 9, 1. IV 4, 7. 8. 7, 27. — P. I 3, 25. 6, 3, 7, 3. 11, 4. H 3, 5. 10, 22. 11, 13. III 4, 4, 8, 18. - C. I 22, 8, 24, 10. III 4, 10. 14, 2. IV 11, 10. - G. II 3, 15. III 5, 34. IV 1, 12. sahadhanya C. III 4. 9. sahabhasman A. IV 6, 2. sahavatsa G. III 8, 7, sahasâ P. III 13, 4. sahasra A. II 6, 5, 8, 9. — P. I 8, 10. — G. I 9, 12. IV 9, 12. 13. sabasrapoşa Ç. III 10, 2. sahasrabahu G. IV 5, 18. sahasrasani A. II 6, 5. - P. II 6, 16. sahasrasatama P. III 2, 7. sahasrākṣa Ç. IV 9, 3. VI 6, 10. sahasrāyus P. I 18, 3. sahāya G. IV 9,11. sahāyakāma G. IV 8, 25. sahayatana A. IV 6, 2. sahodakumbha G. II 1, 13. samvatsarika P. II 1, 1. II 8, 19. sākam A. II 9, 5. sanguştha Ç. I 13, 2. — G. II 2, 16, 10, 26, sanda P. III 8, 4. sati Ç. I 28, 7. V sådh P. III 8, 3. — Ç. I 19, 6. sådhika G. III 7, 6. sådhu P. I 3, 4. III 4, 18. -Ç. IV 11, 13. — G. III 2, 27. sådhya A. III 4, 1. - °C. IV 9, 3, samipatika G. IV 5, 13. sâman A. 1 7, 6. III 3, 1. 2. 3. — P. I 6, 3, II 11, 6. — Ç. I 13, 4. 22, 15. 24, 2. IV 7, 21. — G. III 2, 48, 9, 22. samaveda P. II 10, 6. - Ç. I 16, 3, 24, 8,

sāmasāvitri G. III S. 3. samanyatama Ç. II 15, 1. samrajya P. I 5, 10. sayamyavan P. II 6, 16. sayam A. 1 2, 1. 9, 7. 22, 4. 5. II 1, 14. III 7, 4. — P. I 9, 8. — Ç. I 3, 14. 17, 8. II 14. 16. V 4, 4. - G. I 1, 25. 3, 9. 4, 19. III 2, 12. 5, 32. 7, 23, 8, 7, sâyamáça G. I 3, 16. sâyamâhuti Ç. I 1, 10. 3, 8. G. I 1, 23, 27, 9, 14. sâyamprâtar Ç. I 1, 9. II 10, 2. 14, 3, 17, 4. — G. I 1, 24. 3, 15. III 1, 29. IV 8, 18. 9, 15. såyampråtarhoman G. I 9, 13. sâratva Ç. IV 5, 15. sårathi P. III 14, 9. sārameya A. IV 3, 21. sárvakála A. I 4, 2. savitra G. II 10, 48. III 9, 13. savitri A. I 19, 8. 21, 4. 5. 22, 14. 29. III 2, 4, 4, 1, 5, 4, 12. 7, 4. — P. II 3, 3. 10, 13. 17. 18. 12, 3. — Ç. II 5, 1. 7. 11. 12. 7, 8. 9. 9, 2. 11, 3. IV 1, 8. 5, 12. 8, 20. 9, 3. 17, 5. VI 3, 12. — G. II 10, 5, 38. III 3, 2, 3, såhasra G. III 6, 5. V si P. III 7, 3, simhi P. 1 13, 1. sikatā A. II 8, 6. / sie Ç. I 19, 6. c. abhi A. I 11, 10. IV 8, 7. — P. I 8, 5. 11, 4. II 6, 11. 12. 13, 6. — Ç. I 14, 9. III 1, 4. — G. II 1, 10. III 4, 11. 8, 6. c. ava A. I 7, 20. — G. II 2,

15. 16. III 4, 14. 10, 24.

c. å A. I 20, 4. II 8, 15. 9,

IV 7, 10. — P. I 13, 1.

II 1, 6. III 5, 3, 7, 2. —

C. I 28, 7. II 2, 10. III 2,

4. IV 3, 6. — G. III 9, 7.

c. abhi + A G. I 4, 12. e. ava + a G. IV 1, 8. e. abhi + nd Ç. III 8, 3. c. upa G. I 4, 3. c. ni P. II 6,19. - C. I 19, 1. 20.5. II 7, 28. c. pará P. I 3, 14. - C. III 4. 4. c. pari A. I 22, 21. - P. II 14, 19. III 7, 2. — Ç. II 7, 7. — G. I 4, 6. 7. IV 3, 26, c. pra P. III 10, 21. - G. I 3, 1, 11. c. sam P. III 12, 10. sic (f.) P. III 15, 17. siddha A. I 2.1. III 4,1. C. II 14, 3, IV 9, 3. siddhi Ç. II 16, 5. IV 5, 16. V sidh Ç. II 16, 5. - G. I 4, 25, IV 5, 30. c. upa G. I 9, 4. c. prati A. IV 8, 33. - C. I 3, 11. e. sam Ç. IV 11, 15. V siv c. sam P. II 14, 25. sîtă A. II 8, 9. — P. II 13, 2. 7. 17, 1. 9. 10. 13. III 2, 7. IV 17, 3. — G. II 1, 4. IV 4, 29, 9, 20, sitayajna G. IV 4, 30, simanta A. I 14, 4. - P. I 15, 4. — C. I 22, 8. — G. II 7, 5. sîmantakarana G. II 7, 1. simantonnayana A. I 14, 1. -P. I 4, 2, 15, 1, — Ç. I 5, 2, 22, 1, V 7, 1, sîra P. II 13, 3. — Ç. IV 13, 4. sirapati P. III 1, 6. silamavant C. III 3, 1. sisara P. I 16, 24. su P. II 13, 4. III 9, 4. - G. IV 2, 11. sukimçuka Ç. I 15, 13. — G. II 4, 1.

sukurkuru P. I 16, 24. sukrta Ç. II 17, 1. III 13, 2. IV 18, 1. — G. III 7, 9. suketa P. III 4, 14. sukha Ç. IV 18, 13. suga P. I 5, 11. III 1, 3. sugrișma P. III 2, 12. - Ç. IV 18, 2, sucaksas A. III 6, 7. - P. II 6, 19. sujata Ç. I 16, 8. sujátavaktra A. III 4, 4. sutrâman A. II 6, 8. - P. III 15, 11. - Ç. I 15, 17. IV 15, 22, sudarçana P. III 4, 8. sudanu P. III 1, 6. sudàs G. I 9, 12. sudinatva P. I 18, 6. sudhanvan P. II 17, 13. sunau P. III 15, 10. supatni A. IV 6, 12. supathin A. II 1, 4, 4, 14. suparna P. I 14, 5. - Ç. I 22, 15. suputra Ç. 1 12, 6. supeças A. I 17, 16. - P. II 1, 19. suprajastva Ç. II 3, 1. suprasû Ç. I 19, 6. subbaga P. I 7, 2. II 2, 8. III 4, 4. — C. I 12, 1. II 2, 1. subhagatva P. I 18, 6. subhara Ç. V 8, 2. subhaga P. III 9, 6. subhûmi G. 1 4, 5. sumangali A. 1 8, 7. - P. I 8, 9. III 2, 2. - G. II 2, 14. sumati P. III 2, 2, 3, 5, - Ç. 1 22, 7. II 6, 1. — G. II 7, 8. sumanas A. II 3, 6. IV 6, 4. -P. I 4, 16. — C. I 3, 3, 8, 7. III 5, 3. 7, 2. IV 15, 9. -G. II 6, 8. sumanas (f.) P. II 6, 23, 24. sumanasyamana A. I 7, 6. - P. I 6, 3.

sumanâmukhi Ç. III 12, 5. 14, 2. sumantu A. III 4, 4. - Ç. IV 10, 3, VI 6, 11. sumrdika C. II 13, 5. sumedhas P. III 13, 5. — Ç. III 7, 2. suvajňa A. III 4, 4. - Ç. IV 10, 3. VI 1, 1. sura G. II 1. 10. suraksita P. III 3, 6. surabhi Ç. I 11, 2. - G. IV 3, 16. 4, 13. surà A. II 5, 5. - P. II 6, 12. III 3, 11. 4, 9. — Ç. I 11, 5. surâma Ç. VI 4, 2. sulabhâ A. III 4, 4. — Ç. IV 10, 3. suvarcas A. III 6, 7. - P. I 4, 12. 16. II 6, 19. suvarna P. I 16, 4. suvarșa Ç. IV 18, 2. suvasanta P. III 2, 12. - Ç. IV 18, 2. suvāsas A. I 20, 9. - P. II 2, 9. 6, 25. III 4, 4. suvita Ç. 1 6, 5. suvira Ç. II 13, 5. III 5, 3. suvirya P. III 2, 2, 7, 4, 4. Ç. II 3, 1. suçami A. III 5, 7. - Ç. IV 5, 8. suceva P. III 4, 7. sucravas A. I 22, 21. - P. II 4, 2. — G. II 10, 41. sucrut A. III 6, 7. - P. II 6, 19. suclokya A. I 17, 12. 13. - P. П 1, 16. — Ç. II 3, 1. sustuta P. I 19, 2. susahcita A. IV 5, 7. susamiddha C. III 11, 3. susima A. I 13, 7. — P. I 11, 9. — G. II 8, 4. subuta A. I 10, 23. suhutahut A. I 10, 23. suhrd G. II 1, 10. 10, 43. suhemanta P. III 2, 12. IV 18, 2.

sû (kvip) s. vîrasû V su sosyanti P. I 16, 1. c. pra A. I 15, 1. - P. II 1, 9, - C. I 24, 4. - G.I 3, 4. sûkta A. II 10, 6. III 4, 2. 8, 21. 10, 9. 11, 2. IV 8, 23. — P. H 10, 21. III 10, 9. — C. I 4, 2. 16, 12. II 7, 21. 23. 25. 26, 28, 8, 1, 17, 2, III 9, 5, IV 5, 4. 10, 3. 14, 5. 16, 3. 17, 5. V 5, 9. 10, 3. VI 5, 6. sûci Ç. I 22, 8. sútaka P. II 8, 4. III 10, 6. C. IV 7, 6. VI 1, 7. sûtakayat P. III 10, 6. sátiká P. I 16, 22, 23. - Ç. II 12, 10. IV 7, 47. 11, 6. VI 1, 3. sútikágni Ç. I 25, 4. sûtra A. III 4,4. - Q. I 24, 11. — G. I 2, 1. sútratantu G. IV 3, 24. sunari C. I 13, 11. sûnâ A. IV 8,22,27. — G. IV 2, 12, sûnrta P. III 4, 13. sunrtavant P. II 17, 9. III 4, 4. súrya A. I 3, 3. 9, 7. 17, 13. 21, 4. 24, 8. III 7, 1. — P. I 3, 8, 5, 10, 8, 7, 9, 4, 5, 11, 2. 17, 6. II 1, 16. 2, 15. 8, 5. 9, 6, 10, 6, III 3, 5, — Ç. I 3, 2, 14, 8, 21, 16, 3, 18, 3, IV 6, 4. 9, 3. VI 4, 1. 6, 10. - G. I 3, 10, 7, 25, II 5, 3. 10, 27. III 3, 34. súryà A. I 8, 12. - P. I 7, 3. — Ç. I 14, 12. süryácandramasan G. I 5, 7. Caus. A. III 12, 12. c. pari C. III 13, 5. c. pra Ç. IV 8, 7. — G. I

2, 27. III 6, 7.

V sti A. IV 7, 25. — P. I 16, 24. III 15, 18.

e. ati A. III 10, 8. — P. II 6, 10.

e. ava Å. II 1, 6. III 12, 18. e. ud Å. I 24, 32. IV 4, 10. 8, 36.37. — P. I 3, 28. II 11, 3. 10. 12, 1. III 2, 5. 9, 6. — G. II 8, 7. 10, 26. III 3, 14, 5, 29. 9, 5. IV 10, 19.

c. api + ud G. I 7, 26.

e. ups Ç. III 11, 4.

c. pra A. III 10, 1. — G. I 5, 21.

e. vi Å. I 7, 22. 18.7. III 12, 18. IV 4, 10. 6, 11. 7, 30. — P. II 5, 9. 11, 12. III 7, 2. — Ç. IV 8, 17.

e. sam A. III 10, 12. — P. I 3, 15. II 16, 5. — Ç. IV 16, 4.

V srp A. II 1, 10.

e. ud P. II 7,15. — G. I 2, 5. II 9, 25, 29, 30, 35, III 10, 25.

c. upa A. IV 5, 7. — Ç. II 16, 6. — G. III 2, 20.

e. pari G. II 6, 6.

c. vi A. IV 2, 10. spsta A. IV 7, 25.

sena A. IV 8, 22, 29. - P. III

8, 11. — Ç. IV 7, 49. sendra Ç. VI 5, 3. sainya Ç. III 9, 1.

V so

c. abhi P. III 1, 3. c. ava A. IV 1, 4.

e. ud + ava A. IV 1, 1.

c. upa + ava P. I 15, 8. sodaka Ç. 1 7, 11. IV 15, 19.

sopanatka G. I 2, 24. soma Å. I 2, 2, 5, 10, 13, 14, 6, 7, 17, 10, III 3, 2, 3, IV 1, 4.

7, 11. — P. I 3, 31. 4, 16. 5, 10. 14, 4. 15, 8. 16, 6. II 1, 11. 6, 17. III 2, 3. — Ç.

Abhandl. d. DMG. IX. 1.

I 1, 14, 9, 9, 11, 4, 20, 3, 25, 7, 26, 3, 27, 7, II 14, 4, 7, 15, 10, 16, 1, IV 9, 3, — G. I 8, 4, II 1, 19, 6, 7, III 3, 4, 7, 21, IV 2, 39, 7, 41.

somapraváka A. 1 23, 21.

somya G. IV 3, 4.

sosyanti (V sû) G. II 7, 13.

sanjāmi A. III 4, 4.

Sauparna Å, III 12, 13, 14. — C. II 10, 8.

saubhaga P. III 4, 4.

saubhagatva A. I 7, 3. - P. I

6, 3. — Ç. I 13, 2. saubhágya P. I 8, 9.

sauma (i) G. II 6, 7.

saumanasa Ç. I 24, 10, III 7, 2, saumya Å. I 10, 14. — Ç. I 9,

7. II 14, 7.

sauyāmi Ç. IV 10, 3. saurya A. II 3.13. 4, 12, 1V 6,

18. — P. II 14, 9, 12, 14, 16. — Ç. IV 6, 4.

sauvāsini Ç. II 14, 21.

sauvistakrta, °krt. u. °krti Å. I 10, 18, 21, 22, 17. II 3, 4, 4, 15. III 5, 10. — Ç. I 18, 5. III 4, 8. — G. I 4, 4, 8, 18. IV 1, 17.

sançravasa A. I 22, 21. — P. II 4, 2.

V skad Ç. II 13, 5.

skandha P. I 8, 3. — C. I 20, 3. II 10, 8.

stana P. I 16, 20, 21. — G. II 7, 17, 22.

stanay G. III 2, 23.

stanayitnu P. III 15, 18. — Ç. IV 7, 4, 53. VI 1, 12. — G. III 3, 17.

V stabh Ç. III 3, 1.

e. ud A. IV 5, 10.

stamba A. I 22, 21. — G. II 9, 27. III 7, 21.

stambha P. III 4, 4, 14, 13. stara (?) P. III 14, 12, 13.

starana A. II 3, 3. — P. II 17, 13.

18

V stn A. III 10, 10. stukā A. I 7, 16. stuti G. III 5, 26. Ç. III stûpa P. III 4, 18. 3, 7, 10,

V str (?)

astṛta A. I 15, 3.

V str P. H 15, 2, 17, 8, - G.

IV 2, 20.

e. A. A. I 8, 9, 14, 3, II 3, 7. 8, 15. IV 2, 15. 6, 8. — P. 1 1, 2, III 2, 6, 5, 2, — Ç. IV 18,5. — G. I 6,13. 7, 1. 13. H 3, 3. III 9, 12, 15. IV 2, 28, 10, 6.

c. upa A. I 7,8. III 2,2. G. I 8, 3, 5, 11, 12, II 2, 6,

HI 8, 13.

c. pari A. I 3, 1. II 5, 2. P. 1 1, 2. — Ç. 1 8, 2. — G. I 7, 9, 11 7, 14,

stotriya C. III 4. 5. stotrivå G. III 2, 31. 32.

stoma A. I 23, 15. - P. II 5. 43. — G. IV 5, 5.

stri A. I 7, 4. 15, 7. 23, 23. II 5, 5. 8. III 8, 14. 9, 6. IV 4. 20. 23. 5, 2. — P. I 5, 11. 7, 2, 10, 1, 2, 12, 4, 17, 3, 18, 7. II 5, 12. 8, 3. 17, 18. III 3, 11, 10, 41, 14, 9. — Ç. I 19,6, IV 11,1. - G, I 4, 19. II 8, 16. 25. 9, 22. III 4, 18. 6, 5.

strişûya Ç. I 19, 6.

"stha A. I 12, 2, - P. III 9, 7, - Ç. III 11, 15, IV 7, 32, 8, 6. VI 2, 9. - G. IV 7, 25. sthagara G. IV 2, 29.

sthandila A. I 3, 1. - P. II 14, 11. 18. — Ç. 1 7, 2. III 2, 1.

- G. I 5, 13. IV 8, 14. sthavira Ç. I 7, 9, II 1, 30, 14, 21. III 4, 2.

V sthå A. I. 7, 3, 18, 7, 22, 11. H 8, 16. 9, 5. HI 4, 6. 7, 6. 8, 21. IV 7, 16. - P. 1 6, 2.

8, 3, 11 3, 4, 5, 8, 30, 6, 9, 16, 7, 15, 15, 4, III 4, 4, 5, 16, 1, - C. I 13, 1, 2, 14, 1, II 1, 28. 29. 9, 3, 12, 4, 7, III 3, 1. 13, 5, V 7, 3. — G. 1 2, 12. 6, 14. H 10, 45. HI 2, 18, 38. c. adhi A. I 24, 8. — G. IV 10, 2,

e. anu Ç. II 10, 8.

c. abhi A. I 7, 7. — P. I 3, 8. 7. 1. III 15, 3. — Ç. I 13, 12.

c. ava A. I 11, 2. 17, 6, 20, 2. III 11, 2, 12, 2, 16, IV 6, 14. - P. I 16, 10. II 2, 6. III 8, 13. — G. II 1, 13. 2, 2, 9, 6, 3, 11, 7, 4, 8, 3, 9, 9. 10, 16, 18, III 10, 19.

c. A A. III 8, 19. — P. III 14, 12. — Ç. I 13, 12. —

G. III 4, 32.

e. ud A. IV 2, 18. - P. I 13, 1. 17, 1. II 4, 3. 5, 29. — Ç. I 4, 1. 6, 6, 13, 11. VI 5, 3.4. — G. II 4, 10. 6, 6, 8,

c. upa + ud P. III 2, 14. -G. II 2, 1. 3, 8. III 4, 20.

c. upa A. I 21, 4. 24, 2. II 10, 8, III 6, 5, 7, 1, IV 8, 23. — P. I 18, 1. Il 6, 15. 14, 18. III 4, 14. 8, 13. 12, 10. 13, 3. — C. I 13, 10. 28, 6. II 10, 7. 8. 16, 3. III 1, 14. 7, 3. 8, 7. IV 2, 5. VI 6, 1. - G. II 8, 1. 6. HI 4, 20. 10, 19. IV 5, 30. 33. 34. 6, 10. 10, 1.

c. ni P. III 4, 18. — G. I 3, 16.

e. pra A. II 10, 5. - C. I 15, 1. III 9, 1.

c. vi + pra P. II 11, 13.

c. prati A. I 3, 1. 5, 4. 7, 3. H 5, 10. 9, 3. — P. I 11. 1. III 4, 5. — Ç. I 8, 6. III 3, 1. 4, 3, IV 15, 5, 18, 7. 8. 9. 10. — **G.** I 2, 2. 3. 3, 12. 7, 14. III 7, 17. 21. 9, 6. 11. 18. IV 5, 3. 6, 12. 10, 2.

e. anu + prati G. IV 6, 12 (?).
 e. vi + prati Ç. VI 6, 15.

e. sam A. IV 1, 6. — P. II 17, 19. — Ç. I 20, 4. V 6, 1.

sthájirávatí (!) corrupt. Ç. III 3, 1. sthána Å. 1 7, 8. II 9, 5. III 6, 1.8. — P. I 5, 6. — Ç. I 9, 12. II 7, 29. 14, 12. III 13, 5. IV 2, 5. 4, 12. — G. I 8, 8. 13. II 5, 3. III 2, 30. IV 4, 9. 7, 25.

sthâniya Å. IV 2, 18.

sthâli Ç. I 8, 18. 9, 13. 14. V 8,

3. — G. IV 2, 28.

sthálípáka A. I 10, 1, 11, 11, 12. 13, 7. II 1, 4. 2, 2, 4, 4, 7, 14. 9, 9, IV 7, 27, 8, 41. - P. I 1, 1, 2, 7, 9, 11, 1, 3, 5, 12, 1, 15.4. 19, 2.4. H 13.7. 14, 3. 6. 17, 2. 3. 10. III 1, 2. 3. 2, 2. 3. 3, 5. 6. 4, 5. 8. 8, 6. 11, 5. 8. — C. I 3, 3. 4. 9, 14. 14, 11, 18, 2, 21, 2, 22, 4, 25, 4. 7. III 4, 8, 13, 4, 14, 3, 1V 15. 1. V 3, 2. 8, 2. — G. I 7, 7, 19, 8, 1, 2, 22, 9, 12, II 3, 19, 21, 7, 9, 9, 5, III 2, 48. 7, 20, 8, 4, 11, 9, 10, 10, 10. 16. 17. 35. 36. IV 1, 10. 19. 4, 1, 17, 20, 25, 28, 32, 34,

sthálipákíya G. I 5, 19. sthávara Ç. IV 9, 3, 14, 4. sthíra Á. I 7, 7, II 6, 7. — P. I 7, 1. — Ç. I 13, 12. — G.

IV 7, 8.

sthiradhanvan Å. IV 8, 23. sthina Å. II 8, 15. 9, 2. — P. III 4, 18. — Q. III 3, 1. 2.

4, 8, V 8, 1.

sthůnágarta Ç. III 2, 3. sthůnárája Ç. III 2, 8. 3, 1. 7. stheya Ç. I 13, 9. 14, 8. V sná Å. III 8, 9, 9, 6, — P. I 13, 1, II 6, 1, 18, 7, 6, III 10, 28, — Ç. I 12, 1, 22, 2, — G. I 2, 32, III 4, 25.

snåta Å. H 2,2. IV 7,2. — P. H 7,1. — Ç. I 25,2. IV 9,1. snåtaka Å. I 24,2. HI 9,6. — P. I 3,1. II 5,31.32. — Ç. H 15,9. — G. HI 5,21.22. IV 9,17. 10,24.

snāna A. III 9, 4. — P. II 7, 6. — Ç. III 1, 1. IV 7, 42. 44. — G. III 1, 20.

y spand P. I 14, 2. spandana A. III 6, 7.

sparça G. III 3, 34. sparçin P. III 10, 35. — Ç. IV 7, 47, 11, 5.

V spre C. I 10, 9, IV 13, 4.

c. upa Å. 1 11, 2. 21, 2. IV 4, 13. 5, 10. 6, 4. — P. III 14, 13. — G. I 2, 11. 6, 15. III 2, 11. 12. 24. 26. 59. 8, 15. 9, 23. IV 2, 36. 3, 7. 9. 14. 25.

e. prati + upa G. I 2, 28. c. sam Ç. I 28, 13. — G. I 2, 7. 9.

sphya A. IV 4, 3. sma Ç. IV 5, 6. — G. I 9, 17. III 2, 8.

V smr C. IV 7, 55.

c. anu P. III 10, 17.

smrta A. III 9, 1. smrti Q. II 7, 16. 10, 6. IV 9, 3. VI 6, 16.

V syand A. II 7, 7. c. abhi A. IV 5, 7.

c. à Ç. III 2, 8.

e. pra A. II 7, 12. IV 1, 15. syona A. II 3, 7. IV 7, 15. —
P. I 4, 16. III 1, 4. 2, 13. 4, 8. — Ç. I 27, 9. III 1, 16. IV 18. 5. — G. III 9, 18.

sraj A. I 15, 2. III 8, 1. 16, 18.

— P. II 4, 8, 14, 17. III 3,
11. — G. III 4, 25, 5, 15, 16, 18.

8

Ç. IV sravanti P. I 16, 6. -14, 4, — G. III 2, 24. V sras e. vi Ç. III 8, 5. srastara P. III 2, 6, 9. - Ç. IV 18, 5, 12, srama G. II 6, 6. V sru P. 1 16,18. (?) - C. III 13, 5, V 8, 3. c. ava A. IV 8, 28. c. upa A. II 4, 13. - Ç. III 18, 2, c. pari P. III 4, 4. sruc A. 1 7, 13. - Ç. I 9, 14. srnva A. IV 3, 6. - P. I 1, 3. - Q. I 8, 24. 9, 1, 3, 4, 13. 14. 13, 1. V 10, 5. — G. I 3, 8, 7, 17, 8, 21, IV 9, 2, srotas G. II 6, 11. III 10, 29. srotya P. I 5, 10. sva A. II 3, 7 (?). III 5, 7, IV 8, 3. — P. I 3, 14. II 7, 15. 12, 2. III 7, 2. 12, 8. — Ç. I 19, 6. II 12, 10. IV 5, 8. 11, 17. — G. III 3, 25. IV 7, 25. V synd c. sam G. III 8, 16. 20. svadita Ç. IV 2, 5. svadhâ A. I 2, 10. III 3, 3, IV 7, 11. 14. 30. 31. — P. I 16, 6. Il 9, 9. — C. V 9, 4. — G. IV 2, 35. 3, 6. 8. 10. 13. 20. 24. svadhiti A. I 17, 9. - C. I 28, 14. - G. II 9, 15. III 6, 6. svadhrti Ç. III 11, 4. svadhvara A. I 1, 4. svana P. II 11.6. V svap A. I 6, 7. 22, 2. III 7, 1. IV 6, 17. — P. II 3, 2. III 7, 2. — Ç. II 4, 5. — G. I 2, 32. II 10, 34. svapatya P. III 5, 3, svapasyamana P. III 3, 5. svapna A. III 6, 5. - C. I 4, 2.

svayam A. 1 9, 1, III 12, 6. -P. 1 16, 16. II 7, 16. — C. I 1, 5. — G. I 4, 15. 29. 9, 9. II 1, 21. 7, 11. III 1, 26. 4, 12, 24, 5, 12, 14, 8, 5, 6, IV 7, 14. svayambhû Ç. I 24, 10. svar A. I 14, 4. — P. I 15, 4. 16, 4. — C. I 8, 6, 13, 5, 22, 8. 24,8. II 2,10. — G. I 1, 11. II 7, 5. III 2, 41. svara P. III 16, 1, svarga A. IV 3, 27, 4, 7, 8. svargaloka A. IV 4, 2. svargva P. III 8, 2. svasr P. I 3, 27. H 2, 8. HI 3, 5, 7, 2, svastara A. II 3, 7. - G. III 9, 12, 18, IV 2, 23, 4, 11, svasti A. I 17, 12, 13, III 10, 7. 11, 2. - P. I 5, 11. 12, 4. H 1, 16. HI 4, 7. 15, 3. 5. 6. 7. 8. 9. 12. 13. 14. 15. 21. — Q. I 4, 2, 15, 2, II 3, 1, 6, 2, 18, 4. VI 4, 2. 6, 16. — G. III 8, 8, IV 5, 34. svastida Ç. VI 5, 6. svastivac (V vac) Ç. I 25, 9. II 8, 2, IV 5, 13. — G. III 9, 4. svastyayana A. I 8, 14. II 3, 13. IV 6, 18. 8, 34. — Ç. II 9, 2. IV 5, 12. 14, 1. — G. I 4, 20. III 8, 6. 9, 21. IV 5, 18. \$1. 32. 6, 12. 8, 6. 9, 11, 18. svastyayanatama Ç. I 3, 2, svastyayanî A. II 7, 12. svastyarthavant G. IV 5, 33 (?). svåti P. 1 4, 7. — Ç. 1 26, 13. svåtikari P. II 13, 2. svådiyas A. I 1, 4. svådman P. I 18, 6. svådhi P. II 2, 9. svådhyåya A. I 1, 4. III 1, 3. 2, 1. 2. 3, 1. — P. III 10, 31, - Ç. I 4, 1. II 7, 27. 12, 14. VI 1, 1. — G. III 5, 29. svamin P. III 2, 6.

svåyas P. III 2, 14. svåra Å. II 4, 14. svåveça P. III 4, 7.

sváhá A. I 2, 3, 3, 7, 7, 13, 9, 7. 10, 12, 13, 23, 21, 1, H I 4. 9, 14. 2, 2. 3. 4. 3, 8, 4, 13. 14. 8, 15. III 6, 8, 9, 1. 11, 1. IV 3, 26. 27. 8, 19. 21. P. I 5, 9, 10, 11, 6, 2, 7, 5, 9, 3, 4. 5. 11, 2. 3. 12, 3. 16, 23. 19, 2, 4, II 4, 3, 9, 2, 16, 14, 4. 5. 9. 10. 16, 3. 17, 9. 12. III 1, 2.3. 2, 2. 3, 5, 6, 7, 4, 3, 7, 8. 12, 9. — Q. I 9, 9, 18, 14, 1. 16, 3, 4, 17, 8, 9, 24, 8, II 10, 4. 14, 4. 111 2, 2. 8, 1. 11, 4. 14. 12, 3. 5. 13, 2. 5. 14, 2. IV 15, 2.4. 16, 2. 18, 1. V 1, 8. 3, 3. 4, 2, 4. 5. — G. I 3, 9. 10. 8, 4. 9. 14. 28. H 1, 10. III 7, 19, 10, 16, 35, IV 2, 39, 4, 19, 24, 5, 28, 6, 14, 9, 15. sváhákára Ç. I 9, 18, 16, 7, 19, 1. 20, 5. III 8, 1. — G. I 9, 25. IV 1, 15. 9, 10. syabakaranta G. II 1, 10. svista A. I 10, 23. - P. III 1, 3. svistakrt A. I 3, 9, 10, 10, 23. 12,1. — P. I 2, 10. 5, 3. 5.

ha Å. I 7, 15. 18, 6. 21, 1. II 1, 15. 4, 12. 7, 9, 10. 8, 14. 9, 4. HI 4, 6. IV 1, 3. 4, 7. 8. 8, 29, 32, 38. — P. II 7, 6. 14, 19. — Ç. I 16, 8, 11. II 12, 7, 17. IV 5, 3, 6. — G. I 2, 30. 4, 19, 28, 30. 6, 1, 2, 9, 3, 12, 17. II 9, 27. III 2, 8. 8, 8, 9, 9.

12, 3, III 1, 3, 8, 8, - Ç. I

9, 10, 17, 8, II 14, 4, III 8,

1. 12.4. — G. I 8, 11. 14.

16. 9, 26. III 10, 35. IV 1, 11.

hamsa C. 1 4, 2.

V han A. I 6, 8, 19, 10, II 3, 3, III 8, 9, IV 6, 16, 19, — P. I 3, 27, 28, II 1, 5, III 2, 2, 10, 49, 11, 1. — G. II 10, 7. III 1, 11, 2, 35, 4, 25, 9, 15. IV 9, 19, 10, 19, hats Å, 1 24, 31.

ahata Â. I 19, 10. III 8, 9. IV 6, 16. 19. — P. II 1, 5. 6, 20. III 2, 2. 6. — Ç. I 11, 3. 22, 2. 25, 2. 28, 21. II 1, 14. 12, 4. — G. II 1, 18. 10, 7. III 1, 11. 2, 35. 4, 25. 9, 15.

e. apa Å. II 3, 3. — P. II 7, 7, 14, 4. III 3, 6. — Ç. I 18, 3. IV 17, 5. 18, 1. — G. IV 3, 2.

e. ava A. I 10, 8, II 4, 14. — G. I 7, 4. III 7, 8. IV 2, 9.

e. à A. IV 6, 3.

c. ud A. IV 2, 11. — P. I 4,3. II 17,8. — Ç. I 5,8. V 1, 7.

c. upa A. III 6, 8. 7, 7. — P. II 14, 13, 22. — G. I 8, 2, IV 2, 39.

e. prati P. II 1, 2.

e. sam P. I 6, 2. — G. I 1, 9, 7, 11.

hanta P. I 19, 6. II 9, 11. hantakara P. I 19, 6. hantr P. III 3, 5. hantrimukha P. I 16, 23. haye G. IV 8, 2. hara A. IV 8, 19.

harana A. I 2,3. IV 3,8. — P. I 12,2. — G. I 4,28. III 9,1.

harani A. II 1, 2. haras A. I 21, 4. harasvin A. II 21, 4. hari A. III 10, 5. harita G. IV 8, 18. haryakşa P. I 16, 23. hala G. IV 4, 27. hava A. II 1, 7. havani A. IV 3, 4. havirāhuti G. III 8, 10. havişya A. I 2, 1. — G. I 3, 6. 4, 3. II 3, 18.

havis Å. 1 1, 4. 7, 10. 10, 12.
17. 19. 22 27. H 5, 2. III 5,
7. 6, 4. — P. I 5, 5. III 1,
4. — C. I 1, 14. 2, 8, 3, 10.
9. 13. 10, 8. 25, 6. II 13, 5.
IV 5, 8. 10. 14, 3. — G. I
5, 6. 7, 2. 8, 5. 27. 9, 1. 24.
III 8, 12. 10, 24. IV 3, 29,
4, 5.

havya P. 1 5, 9. — Ç. 1 22, 7. — G. I 9, 13, 15.

V has G. I 2, 13.
e. upa P. II 7, 9.

hasta Å. I 7, 3, 5, 20, 4, 5, 24, 15, III 5, 3, IV 2, 20, 3, 2, ... P. I 6, 3, II 2, 17, 10, 2, III 14, 6, ... Q. I 9, 3, 13, 2, 26, 11 II 2, 12, 3, 1, IV 5, 2, ... G. II 10, 26, III 2, 35, 3, 1,

hastagrhya Å. I 8, 1. hastin P. III 15, 1, 2, I hå

c. pari C. I 15, 22. II 11, 7. c. sam A. II 3, 11. 13.

hàni Ç. V 1, 9. bàridra Å. I 19, 11.

hi Å. I 1, 4. 21, 3. II 6, 5. 8, 12. 9, 8. IV 6, 14. 7, 11. 22. — P. I 8, 6. 11, 6. II 2, 14. 6, 13. 7, 4. 14, 21. III 1, 4. 3, 5. 5, 3. 4. 6, 4. 7, 3. 15, 16. — Ç. I 4, 2. 10, 8. 27, 7. VI 4, 4. — G. I 9, 17. III 2, 28. 4, 31.

Vhi

e. pra A. IV 6, 2, — P. 1 3, 14.

V hisps Å. I 17, 9. II 1, 10. IV 8, 22. 30. — P. II 5, 9. III 15, 17. 21. — C. I 7, 9. 28, 14. III 4, 2. VI 4, 1. — G. I 8, 28. II 9, 15. himsya C. II 16, 1. hinkâra P. I 18, 3, 4. — G. II 8, 22.

hita Ç. VI 5, 1. — G. III 8, 5. himayant P. III 4, 8. — Ç. I 9, 6.

hiranya Å. I 15, 1. 3. II 9, 7. IV 7, 15. — P. I 16, 18. — C. I 6, 5. 13, 7. V 3, 5. — G. III 5, 16.

hiranyagarbha P. I 14, 3.

hiranyaparna P. I 4,15, III 15,20. biranyayant Ç. VI 2, 12.

V hu A. 1 1, 2, 2, 1, 3, 1, 7, 4, 3. 7, 3, 13, 8, 9, 9, 7, 10, 11, 13, 23, 11, 2, 10, 12, 13, 7, 20, 2. 22, 13, 23, 24, II 1, 4, 9, 2, 2, 3, 3, 3, 4, 6, 13, 5, 4, 9, 9. 10, 4. III 1, 3, 5, 4, 5, 10, 20. 6, 8. 7, 7. 11, 1, IV 3, 26. 6, 10, 18, 7, 20, 8, 18, 41, — P. I 1, 4, 2, 7, 9, 12, 4, 1, 6, 2. 7, 6, 10, 1, 11, 1, 3, 4, 12, 1. 8. 15, 4. 19, 2. 4. II 1, 6. 3, 2, 9, 2, 10, 3, 13, 17, 14, 3, 6. 8. 15. 2. 16. 2. 3. 17. 8. 10. III 1, 2, 3, 2, 2, 3, 8, 5, 6, 9; 4, 3, 7, 8, 7, 3, 8, 6, 9, 5, 11, 3. 6. 8. 12, 9. — Ç. I 1, II. 8, 3, 6, 7, 1, 8, 23, 9, 4, 5, 6, 18. 10, 7, 8, 11, 4, 12, 11, 13, 13, 1, 17, 14, 1, 16, 2, 18, 2, 21, 2, 22, 3, 7, 25, 5, 6, 10, 11, 27, 7, 11 1, 28, 8, 1, 10, 8, 12, 2. 13, 8, 14, 3, 4, 17, 1, 2, 111 2, 1.2. 4, 5. 8. 1. 10, 3. 4. 11, 3, 5, 12, 2, 13, 1, 14, L IV 5, 3. 14, 2, 15, 1, 3, 16, 2, 3, 18, 1. V 1, 8, 9, 2, 5, 6, 3, 3, 4, 6. 5, 2, 9, 6, 2, 7, 4, 8, 2, 4, 6, 10, 2.5. — G. I 1, 20, 22, 27. 28. 8, 6, 7, 13, 15. 4, 3, 13. 5, 13. 6, 1. 3. 13. 8, 2. 3. 4. 9. 14. 18, 19, 9, 16, 17, 21, 22, 26, H 1, 24, 2, 1, 6, 9, 3, 6, 8, 4, 3, 10, 5, 2, 7, 14, 21, 8, 12, 10, 16. III 2, 39, 48, 3, 2, 31. 34, 6, 4, 7, 19, 8, 2, 10, 9, 4, 9. 10, 16. 19, 20, 28, 35, IV 1, 13, 14, 17, 2, 38, 39, 4, 18, 19, 22, 24, 26, 28, 33, 5, 28, 31, 6, 14, 7, 32, 37, 8, 2, 11, 14, 18, 19, 9, 4, 12, 13, 15,

e. abhi A. II 1, 6. — G. I
 8, 15. III 8, 10.

e. pra A. 1 1, 2. — P. I 4, 1. — Ç. I 10, 7.

hut (kvip) A. I 10, 23.

buta P. II 14, 10, 15, 3, — Ç. I 5, 1, 10, 7, 8, IV 5, 10, — V 5, 10, — G. I 8, 28, II 2, 8.

hati P. I 5, 10.

V br Å. 1 6, 8, 11, 6, 10, 12, 1, 3, 7, II 1, 14, IV 2, 15, 6, 2, 7, 8, 22, 27, 28, — P. I 12, 4, II 14, 13, 22, 23, 15, 3, 17, 13, 14, 15, 16, III 8, 3, 11, 14, 16, 1, — Q. II 10, 4, 14, 5, 6, 17, 3, IV 13, 2, 15, 19, — G. I 4, 1, 5, 9, 10, 15, 20, 29, 31, II 4, 3, 9, 26, 10, 46, III 5, 12, 7, 23, IV 7, 37, a particle of the control of the control

c. prati + ati G. IV 3, 30.
 e. vi + ati G. I 3, 5. IV 7, 40.

c. apa A I 6, 7.

e. anu + ava Ç. II 3, 3.

e. vi + ava A. I 19,9. — P.
 II 5,40. — Ç. II 1,13.

c. à À. I 21, 1. 24, 1. 14. II 4, 8. 6, 9. III 8, 3. 12, 2. IV 8, 32. — P. I 2, 3. 3, 4. 5. 10, 2. II 4, 3. 5, 9. 6, 23. — Ç. III 14, 4. V 1, 7. — G. I 1, 9, 15, 24. II 4, 3. 6, 8. III 9, 4. IV 1, 20. 2, 27, 9, 20.

c. ud + â Â. I 1, 3. IV 1, 2. 6, 15. — Ç. VI 1, 1. — G. I 3, 14, 4, 27, 5, 20, 9, 20.

c. upa + ud + å P. I 15, 8. c. upa + ni + å G. III 4, 2.

c. pari + å G. IV 2,19.

e. prati + A G. II 6, 9.

e. ud A. IV 3, 21. 7, 16. 18. 27. — P. I 1, 2, 19, 5, II 9, 11. — Ç. IV 11, 8. — G. I 2, 2, 3, 4, 3, 8, 20, 9, 1, II 3, 21, III 2, 59, 10, 30, IV 1, 12.

c. vi + ud A. 1 10, 11.

c. upa A. II 1,15. — Ç. IV 15, 9, 10, 13.

c. pari P. II 1, 17. — G. II 10, 37. III 5, 19. 10, 22.

e. vi + pari Ç. IV 8, 19.

c. pra P. I 4, 16. 5, 2.

e. anu + pra Å. IV 2, 22, 8, 25, 42. — Ç. I 9, 15. — G. I 8, 19, 21. IV 1, 1.

c. vi P. I 4, 16. — G. I 6, 6. II 10, 40. III 4, 21.

e. sam P. II 6, 17. — G. III 1, 4.

hrd A. I 1, 4 III 6, 8.

hrdaya A. I 8, 9. 11, 12.15. 13, 7. 15, 9. 20, 10. 21, 7. IV 3, 22. — P. I 4, 14. 8, 8. 11, 9. 16, 17. 18, 2. II 2, 16. III 13, 6. — Ç. II 3, 3. 5. 4, 1. 10, 8. III 8, 4. — G. II 10, 30.

hṛdayaspṛç G. I 2, 29. V hṛṣ P. I 16, 25.

bela C. V 2.4.

heti P. II 17, 9. III 14, 6. 15, 18. hemanta A. II 3, 6. 4, 1. 14. — P. III 2, 2, 3, 12. — C. IV 18,

1. — G. III 10, 4. hemayant Ç. I 22, 17.

hotr A. I 23, 3, 7, 8, 16. - G.

I 9, 9, 13, 15.

hotraka A. I 23, 12. hotracamsin A. I 23, 12.

homa Å. I 9,4. — P. I 1,5. III 12,4. — Ç. I 3,2. 9,19. 10,7. II 14,2. V 4,3.6. 7, 4. 8,5. 10,8. — G. I 1,23. 3,15. 9,27. II 7,13. 9,24. III 7,23. IV 5,6. 18. 8,7. 19,23.

homiya G. I 3, 5. hautra G. I 6, 21. haumya A. I 9, 5. V hnu
c. ni G. IV 3, 17.
V hrad
c. sam Å. IV 5, 5.
hrada Å. I 5, 5. II 6, 9. — G.
II 1, 4. IV 5, 28.
hrasay G. II 5, 6.
V hru
c. vi C. III 6, 2.

hvala P. III 7, 3. bvalana P. III 7, 3. ) hvr c. vi Å. IV 3, 25. ) hve Ç. I 19, 6. (c. å?). c. å P. II 5, 29. c. ups P. II 17, 9. III 4, 8. 18. — Ç. III 3, 1. 7, 2.

#### Nachträge und Verbesserungen.

p. 3a Z. 1, p. 64° Z. 14, p. 75° Z. 13 lies: A.
p. 5° Z. 3 I.: G. IV 2, 12.
p. 13° Z. 18 adde: açvâvant P. III 4, 4.
p. 41° Z. 26 adde: gemant P. III 4, 4.
p. 46° Z. 3, 8 I.: Caus.
p. 48° Z. 3 v. u. 1.: jyaişthya.
p. 58° stelle Z. 26, 27 um.

# Historia artis grammaticae apud Syros.

#### Abhandlungen

für die

## Kunde des Morgenlandes

herausgegeben von der

Deutschen Morgenländischen Gesellschaft.

IX. Band.

No. 2.

## Historia

# artis grammaticae apud Syros

cui accedunt

Severi bar Šakku dialogus de grammatica
Dionysii Thracis grammatica syriace translata
Iacobi Edesseni fragmenta grammatica cum
tabula photolithographica
Eliae Tirhanensis et duorum anonymorum de
accentibus tractatus

Composuit et edidit

Adalbertus Merx.

Leipzig 1889

in Commission von F. A. Brockhaus.

and the large outside the country of

# MANIBVS GVILELMI WRIGHT

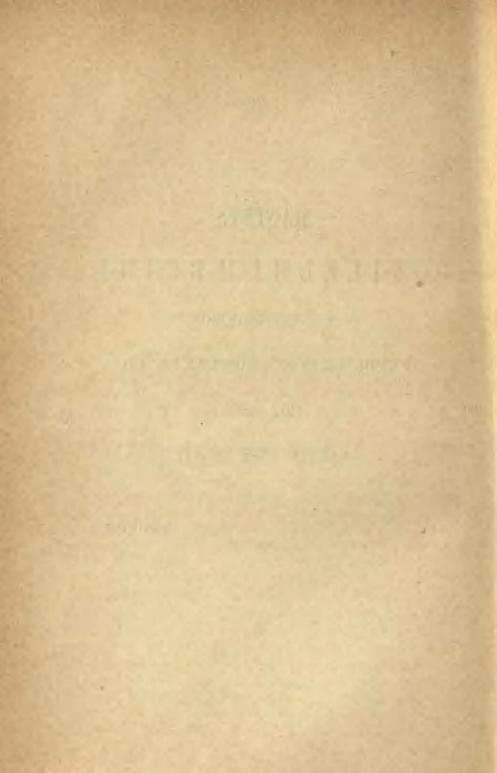
CANTABRIGIENSIS

EXIMII SOCIETATIS NOSTRAE DECORIS

HOC OPVS

SACRYM ESSE VOLVIT

AVCTOR.



### Praefatio.

Ea mihi videtur nostra aetate litterarum Syriacarum condicio, ut paullatim procedendum sit a descriptione codicum et collectione observationum singularum ad delineandam totius rei litterariae imaginem, quod ita tantum fieri potest, ut singularum partium accurate perlustratarum initia, incrementa, decrementa, extremae condiciones seorsum depingantur. Itaque historiographiae, poeseos, philosophiae, theologiae, medicinae, et si quae aliae sunt artes, historia describenda est, et quod majus et difficilius est, scriptorum vita, mores, indoles litteraria, consilia et proposita exploranda sunt, ut pulsis nebulis eorum personae quasi vivae procedant, quibuscum commercio quodam ingeniorum jungi, quorum gaudiis delectari, quorum doloribus affici possimus. Quod si non fit, nihil unquam habebimus nisi membra disjecta manibus doctis trita hominum oscitantium, e quorum laboribus operosis fructus in usum publicum non redundabunt. Denique nisi historia litterarum cum historia cultus humani civilisque conjuncta componitur, verus philologiae Syriacae finis non attingitur, et qui ab adolescentibus de conscribenda dissertatione consuluntur nihil melius suadebunt, quam ut scriptoris cujusdam vitam, ingenium, consilium perquirant, ut historia litterarum suo nomine digna ex singulis talibus lucubrationibus paullatim possit componi. Syrorum natio, quae reipublicae unitate nunquam coercita vitam litterariam tantum vixit et peculii graeci haeres per decem saecula locum medium inter graecas et arabicas litteras occupavit, partes gravissimas in historia litterarum humanarum egit, quas accurate perquirere et describere opus est laborem utilitate compensans.

Ex magno illo negotio partem parvam eligens libro hoc historiam studiorum grammaticorum descripsi, quae propter materiae simplicitatem et propter restrictum librorum grammaticorum numerum facillime tractanda videbantur. Quum vero ex libris grammaticis praeter Barhebraei et Eliae Tirhanensis et Eliae Nisibeni opera publici juris nihil sit factum, operae pretium visum est adicere ad historiam grammaticae etiam documenta inedita, Dionysii dico grammaticam et Severi dialogum, quem propter maximam difficultatem, quam typothetae parasset punctorum in Severo copia, manu mea describendum censui. Denique

Wrightio concedente ipsius editionem fragmentorum Jacobi Edesseni repetivi, cujus exemplaria quinquaginta a Wrightio distributa perpaucorum in manibus sunt, nec vero in Wrightii catalogo manuscriptorum Syriacorum ii loci continentur, quos codex Oxoniensis exhibet. Itaque totam Wrightii editionem libro meo adscripsi simulque adjeci tabulam photolithographicam non sine difficultate paratam, in qua Jacobi vocales melius cernuntur quam in ipso codice. Josephi bar Malkon Rete punctorum et Johannis bar Zurbi librum prolixum edendos esse non ceuseo, quae scitu sunt necessaria excerptis meis exhibentur. E contrario dissertationes tres de accentibus Nestorianorum integras proposui, quarum auxilio Barhebraei compilatio illustratur simulque demonstratur, Barhebraei fontes ad varia pertinuisse systemata.

Omissis erroribus typographicis minoribus, qui lectoribus difficultatem non parant, graviores hoc loco recenseo:

P. 13 Not. 6 leg. LICA pro pro Jose Pro

P. 15 Not. 1 leg. B pro BC.

P. 20 L. 25 leg. A pro AB. — Ibidem Not. 2 juxta P corrigenda est.

P. 21 L. 4 deest pro dust.

P. 24 L. 10 deluqe Pal pro duqebal.
P. 38 Not. 1 Paranikus pro Paramisas.

P. 51 L. 17 1900 pro 190. L. 22 appenderetur.

. المراه P. 94 L. 12 بعال et . المراهد P. 94 L. 12

P. 99 et 100 in prima columna scribe Josephus pro Paulus.

P. 133 L. 10 in canonibus nominis pro verbi.

P. 188 Not. 1 in signo tenuius punctum haud bene expressum est.

P. 215 L. 20 dele Hilgard . . . p. 81/s.

Ceterum P. 16 Not. 7 juxta ea emendanda est, quae P. 250 exposita sunt. P. 27 L. 15 pro ἀπαρέμφατον scribas ἀδριστον, non enim de Infinitivo praeposito agitur, sed de verbo finito. P. 44 Jacobi labores circa Pentateuchum (Martin La Masore P. 115) omisi. Denique καρ P. 87 L. 10 uno puncto constare dixi, quod P. 95 L. 10 duobus punctis designari docetur.

Scripsi Heidelbergae, d. XXI. mensis Maji.

### Index capitum.

- I. Introductio. P. 1.
- II. Interpretatio grammaticae Dionysii. P. 9.
- De studiis Syrorum ad rectam lectionem pertinentibus.
   P. 29.
- IV. De Jacobi Edesseni vita et studiis. P. 34.
- V. De Jacobi Edesseni grammatica syriaca. P. 48.
- VI. De accentibus syriacis a Jacobo excultis et de ratione, quae intercedit inter puncta Graecorum, Syrorum, Hebraeorum. P. 62.
- VII. De grammaticis Nestorianis, Anânisos, Honain. P. 103.
- VIII. De Elia Nisibeno, Josepho bar Malkon et codicibus masorethicis. P. 109.
  - IX. De Elia Tirbanensi et scholae arabizantis initiis. P. 137.
    - X. De Johanne bar Zusbi. P. 158.
      - Appendix I. Tres tractatus de accentibus Nestorianorum. P. 177.
      - Appendix II. Observationes de orthoepia aramaea et hebraea ex codice Reuchliniano. P. 200.
  - XI. De Jacobo Tagritensi, qui et Severus bar Šakku. P. 209.

XII. De Barhebraeo grammatico. P. 229.

XIII. Conclusio, P. 269.

XIV. Index tripartitus. P. 276.

XV. Textus syriaci: 1, Severi bar Šakku dialogus de grammatica.
P. >

- Excerpta ex ejusdem armoniâ βamglaḥmuðâ. P.
- 3, Dionysii Thracis grammatica. P. 40.
- 4, Jacobi Edesseni fragmenta ex Wrightii editione descripta. P.

Spiriture

### Caput I.

#### Prolegomena.

الم المواور سروم المحمد مع مراه استدام المحمد المحمد المحمد المحمد محمد المحمد المحمد

Honain bar Ishaq.

Ingenii graeci fertilitatem qui laudibus suis extollunt poeseos suavitatem gravitate temperatam, signorum venustam pulcritudinem, miram templorum atque aedificiorum publicorum majestatem, philosophiae denique res humanas et divinas perserutantis profunditatem solent commemorare ac praedicare, et quis est, qui insignem Graecorum gloriam hisce in rebus detractet! Attamen nisi aliam rem excoluissent, quae tenuis quidem et jejuna videtur ei, qui oculis illarum artium splendore praestrictis contemnit id quod illis aequiparari nequit, nullo modo omnium populorum in bonis artibus fuissent magistri Graeci, quos totus eruditorum orbis celebrare solet. Inde enim a labentis imperii Romani temporibus, per tot saecula quotus quisque per totum occidentem Homerum legit et Pindarum et Sophoelem, quis signorum ac statuarum decorem est miratus, quas ipsos Romanos loco movisse et neglectas projecisse constat? Quis templorum magnificentiam curavit, quorum columnas Christianorum greges diripuerunt et ad basilicas suas exstruendas adhibuerunt? Denique quis in intimos recessus philosophiae penetravit et quae Graeci infecta reliquerunt perfecit? Attamen vero philosophiae studium prae ceteris viros incuntis medii aevi doctos cum eruditione graeca conjunxit, cujus rara lumina intra tutos monasteriorum muros pingui Minerva conservabantur, ne penitus exstinguerentur. At non statim logices vel dialectices mysteriis adolescentuli poterant imbui, paranda erat via, qua incederent, et quae apud Graecos Stoicorum opera ex logica derivata est, grammatica medio in aevo aditum logices iterum reclusit. Cassiodorus et Isidorus Hispalensis studium grammaticae com-

mendaverunt, per quam ad philosophiam adscenditur, quae est porta theologiae, a studiis poetarum antiquorum abhorrebant, sui temporis judicium secuti, quo Gregorius papa scripsit, uno ore cum Jovis laudibus Christi laudes non capi, nec debere episcopum

canere, quae laicum religiosum non decerent.

Quae saeculo sexto et septimo in Italia et Hispania inchoata est clericorum in monasteriis eruditio mox inter Hibernos ad magnam perfectionem est perducta. Theodorus Cantuariensis, Tarso oriundus primus in Britannia scholas instituit, cujus deinde vestigia prementes Beda venerabilis, Egbertus, Alcuinus, postea Hrabanus suorum temporum fuerunt lumina. Qui omnes litteris saecularibus adolescentes instituebant, ut melius exculti ad studium litterarum sacrarum accederent. Omnis vero saecularis institutio septem artibus liberalibus comprehendi solebat, trivio scilicet, ad quod grammatica, metrica, dialectica cum rhetorica pertinebat, et quadrivio, quod arithmetica, geometria, musica et astronomia constabat. Artium omnium maxime necessaria et quasi fundamentum haberi solebat grammatica, sine qua ne libri quidem haberi recte scripti possent. (Hrabanus de Clericorum institut. III, 18.) Itaque grammatica potissimum fuit, qua graecae eruditionis quaedam scintillae per tenebras ineuntis aevi medii sunt dispersae, et grammatici Graecorum totius occidentis fuerunt magistri per ea saecula, quibus bonarum artium studia frigebant.

Haud ita res cessit populo Syrorum, quorum in scholis tirones non a grammatica verum a lectione psalmorum incipere solebant, quod eam ob causam fieri potuit, quod Syri libros sacros sua lingua expressos legebant, in occidente vero apud Germanos, Gallos, Anglos, Hibernenses interpretationes vernaculae in ecclesiis non recitabantur. Ea enim fuit methodus studiorum, quum apud Jacobitas 1) tum apud Nestorianos, ut psalmis perlectis primum novum tum vetus testamentum, deinde doctores ecclesiastici deni-

que commentarii evolverentur.

Doctores qui apud Jacobitas legebantur erant Dionysius Atheniensis, Basilius, Gregorius Nazianzenus, Severus, Ephremus, Mar Isaacus, Jacobus Serugensis, Chrysostomus, Cyrillus, Theodotus, Architheus (Arcadius). Quorum operibus accedunt historiae patrum, doctorum et martyrum, Palladii paradisus, Basilii Hexaemeron, Jacobi Edesseni orationes septem, ejus de Theologia oratio cum multis epistolis. Ex commentatoribus legebantur Ephraemus, Chrysostomus, Moses bar Cephae et Barsalibi.

Doctores quorum libros Nestoriani lectitabant sunt Theodorus Mopsuestenus, Hanansišos cujus homilias totius anni legebant, Išos bar Nun, Paulus, Barsauma. Libri mystici et ascetici viris maturae

aetatis reservabantur.

<sup>1)</sup> Cf. Assemani Bibliotheca orient. III. II p. 937 sq.

Ex libris profanis in usum scholarum apud Jacobitas selegi solebant, Antonii Tagritensis liber, qui est ejus liber de Rhetorica ni fallor (Wright Catalog. II p. 614) Aristotelis Organon (Categ. Peri herm. Analyt. et Apodictica! Top. Sophist. elench.) cui adjungebant ejus Poeticam et Rhetoricam et Physicam acroasin, a Metaphysica vero abstinebant, cujus argumentum tantum discebant. Quos libros profanos Nestoriani evolverint ab Assemanio non traditur, ceterum Aristoteli eos operam navasse constat. Ass. III. I. 85. Hoffmann de hermeneuticis apud Syros Aristotelis Lips. 1869 p. 141.

Non igitur studii grammatici vestigia in hisce regulis instituendae eruditionis clericorum invenimus et quod Assemanius deinde addit III, II 941, Babaeum Nisibenum in scholis grammaticam et musicam restituisse, non est comprobatum, nam in vita Babaei III, I 178 de musica et ordine canticorum quidem agitur, grammaticae vero mentio non fit. Quae qui secum reputaverit non mirabitur in occidente quidem grammaticas in usum tironum semper esse compositas, non vero apud Syros, quibus aliena lingua non erat necessaria, quum sua lingua libros sacros redditos legerent.

Ex universa igitur scholarum natura explicatur, cur Syri antiqui grammaticam neglexerint, simulque intellegitur cur ea ratio tractandae grammaticae apud Syros invaluerit, quam in libris eorum

inventmus.

Studium fundamentale apud illos fuit lectio librorum sacrorum, in qua ut discipuli bene proficerent opus erat primum institutione rectam pronuntiationem inculcante, deinde explicatione vocum ignotarum vel etiam litteris similium, pronuntiatione et sensu distinctarum. Ex prima institutione processit doctrina de punctis, vocum deinde explicationes in unum volumen congestae glossaria produxerunt, itaque studii grammatici radices fuerunt curae in libros sacros orthospicae et glossographicae. Quodsi quis singularum observationum et explicationum farraginem certo quodam ordine disponere conabatur, Grammaticorum graecorum aderant lucubrationes, quarum ad exemplum etiam Syri sicut Latini et Armenii grammaticas suas poterant delineare. Id quod re vera factum est, ea enim sunt grammatices apud Syros initia, ut quae in lingua habebantur vocum genera et formae ad normam grammaticae graecae disponerentur, praemissis regulis orthoepicis, quibus docebatur, quem sonum puncta vocalismum indicantia exprimerent. Quodsi boe loco etiam vocum difficilium explicationem, quam nos lexicis tribuimus ad grammaticam retuli, Graecorum mentem secutus feci, qui Syrorum erant magistri, nam secundum Graecos

Locus Ass. I. I. 938 turbains est, vox matematiqaje videtur delenda, et pro men šemša zgyanaya legendum est wegen šemža etc.

grammatices partes sunt 1 ἀνάγνωσις ἐντριβης κατὰ προσφοδίαν) 2 ἐξήγησις κατὰ τοὺς ἐνυπάργοντας ποιητικοὺς τρόπους, 3 γλωσσών τε καὶ ἰστοριῶν πρόχειρος ἀπόδοσις 4 ἐνυπολογίας εὐρεσις, 5 ἀναλογίας ἐκλογισμός, 6 κρίσις ποιημάτων. Ceterum deinde ex glossarum collectionibus paullatim lexica sunt composita, quo facto grammatica liberata est a materia seorsum tractanda. Doctrina de punctorum usu et significatione pertinet ad partem primam (ἀνάγνωσιν), et quia recta membrorum orationis distinctio, quae punctis quae accentus dicuntur efficitur, ad ἀνάγνωσιν pertinet, antiqui grammatici primo loco egerunt de signis vocalium, de aspiratione, de accentibus vel potius de interpunctione, seriores deinde ab hac ratione recesserunt, ita ut post alios Barhebraeus leges de punctis ultimo loco posuerit, ita prorsus a theoria prima alienus, quam etiam Graecos rejecisse ex appendicibus Grammaticae Dionysianae intellegitur.

Quae hucusque e causis ad educationem puerorum pertinentibus concludere conati sumus, testimoniis ex historia petitis jam nune demonstranda sunt, itaque in unam seriem congesta proponimus ca quae de antiquis Syrorum grammaticis colligere contigit.

Quod supra diximus, Graecorum grammaticos a Syris esse lectitatos, eorumque normam Syris fuisse exemplum quod sequerentur in componenda grammatica linguae syriacae, facile sibi persuadebit, qui memoria tenet quae de antiquissimis Syrorum conatibus condendae grammaticae traduntur. Quidquid enim tentatum est, a viris graeca philosophia imbutis, interpretandis Graecorum libris omni studio deditis, factum videmus. Ad quod eo magis est adtendendum, quia hoc interpretandi officium simul causa esse debebat, eur collectiones vocabulorum seu vocabularia syro-graeca, quibus termini technici philosophorum continebantur conderentur.

Quomodo interpretes illi egerint, quod intellexisse juvat ad dijudicandam condicionem textus syriaci Dionysii Thracis, quem mox proposituri sumus, ex fragmento memoratu dignissimo cognoscitur, quod in fine Dionysii syriaci in Codice Musei Britt. Add. 14620 fol. 25b legitur hunc in modum ومرك المساوية المحال المحال

Quae habes nihil est nisi interpretatio syriaca inter lineas servato ordine verborum syriacorum interposita, deinde turbato ordine descripta, quae turbatio inde est exorta, quod Syri verba

<sup>1)</sup> Hue pertinent Syrorum leges de orthospia

aliter disposuerunt quam Graeci Initium est definitio vulgata hominis: ανθρωπός έστι - ζώον λογικόν θνητόν νου και έπιστήμης δεκτικόν. Sequentur singula vocabula graece et syriace. Hane definitionem Syrus quidam recte vertit اعتمال عدمال عدمال A poo boon page verba deinde discipulus quidam cum graecis secundum numeros contulit 1 Zãov 2 λογικόν 3 θνητον 4 νου και 5 επιστήμης 6 δεκτικόν. Que facto hace exerta est series 1 ζώον = Ιδο... 2 λογικόν = α θνητόν = שב ל אים און באונדיושיה ל במבלגן ב שב ליסים, ל מבבלגן באונים און באונים zòr = امبحار. Haec deinde litteris syriacis scripta postquam θνητών = QNL in QNI corruptum est, hunc efficient textum: الع. سمال ليهم على الله الهما صمال ألمقا milem . صحديل العصوصي والماد المهمو والمداد confusionem hie illic etiam in Dionysio observabimus. Quae sequuntur nomina graeca primae declinationis accusativi forma exhibent, scilicet وعاد فرها = iπάτην, المعرف عدد عدد عدد المعرف عدد المعرف المع בסלץ: מנכען משנים במנים : מושב בופן פושופאטהיי = - food : cendl , zoliny = conla ; cial , vailion = موهومهم عنون المعمل siet; عموم = المعمد عموم = inógrasic, pouo. Habes igitur specimen vocabularii antiquissimi graeco-syri, in quo eodem modo accusativus graecorum nominum primae declinationis, et pluralis secundae in u exstat, uti in posterioribus libris scribi solet.

Verbum igitur primum verbo reddentes, ordinem vero deinde verborum ad indolem linguae syriacae disponentes antiqui Syrorum doctores libros Graecos syriace expresserunt; quodsi ordo verborum mansit graecus, quem in prima interpretatione habuerant ae secunda vice interpretationem expolientes demum mutabant, confusio exoritur, cujus exempla infra în paradigmate verbi τύπτω. Exhac ratione verbum verbo reddendi exorti sunt non solum Graecismi sed etiam eae interpretationes, quae sine auxilio vocum graecarum intelligi non possunt uti ha ca = ὁμώνυμα et log και μόνον κοινόν. Hoffmann de Hermenenticis apud Syros Arist P. 17.

Iis qui primi libros graecos ad philosophiam pertinentes syriace interpretati esse dicuntur, accensendus est Sergius Resainensis 1). Agapeto papae anno 536 defuncto coaevus et paullo ante eum mortuus 2), qui ab Ephremo Antiochenorum patriarcha 527 — 545 3) Monophysitas impugnante Romam missus cum Agapeto papa Roma Constantinopolin profectus est. Vîr doctus sed moribus corruptus, mulieribus et pecuniae conquirendae deditus perhibetur, qui inter Syros medicinae peritissimus archiatros solet dici, et dignitate sacerdotali idem ornatus erat.

Exstant in codice Mus. Britt. 14658 saeculi VII lucubrationes Sergii de logica, de causis universi, de genere, specie et singularitate, de effectu quem producit luna secundum mentem astronomorum cum appendice de solis actione, quarum nonnullae Theodoro episcopo Maru (Assem. B. O. III, I, 147) dedicatae sunt. His accedit scholion de notione vocis schema (Wright Catal. 1162) et interpretatio libri Aristotelis de mundo (ib. 1157) et interpretatio partis ad plantas pertinentis ex Galeni libro de simplicium medicamentorum temperamentis quae amplectitur librum VI, VII, VIII quam eodem ut videtur Theodoro presbytero rogante composuit 4).

Quibus libris ad philosophiam et medicinam pertinentibus accedit opus theologicum, introductio in opera Dionysii Areopagitae, quae et in linguam syriacam transtulit (Wright 1 l. 500, 494). Quo opere aeque ac sermone de fide pietatem suam demonstravit, quam vitae moribus eum polluisse Zacharias Rhetor (Land Anecdot. III 289) dixit, quum alii eum pium et castum fuisse tradant (Wright Cat. 494). Quo vario de Sergii vita judicio comprobari videtur, virum eum fuisse sua aetate egregium, parti orthodoxorum (Agapeto, Ephremo) aestimatissimum, Monophysitis vero exosum, qui tamen tam gravem eum habuerunt, ut in codice monophysiticam doctrinam proponente et defendente mortem ejus enarrare non omiserint (Wright Catal. P. 983, Land Anecd. III 289).

Rixis igitur orthodoxorum contra Monophysitas occupatum quum Sergium nostrum videamus haud inepte coniciendum est, eundem eum fuisse, quocum Severus Antiochenus Patriarcha de duabus Christi naturis litteris datis disputavit, quarum fragmenta graeca inedita latent in Bibliotheca Coisliniensi (Montefalconius

Its Barbebraens apud Ass. B. O. II 315. Sed libros theologicos jam Diodorus circa annum 470 transtulit Martin DMZ. 30, 224 et jam ante cum Theodori Mopsuesteni libri translati sunt Hoffmann de Herm. P. 142.

<sup>2)</sup> Zacharjae Rhetoris hist apud Land Anecdot orr. III 289 sq. quocum conferendus est Barhebraeus Chron ecclos I 207 sq. Barhebraeus Zacharjam secutus est sed Zacharjae textus mendis laborat.

Severum patriarcham anno 518 Antiochia pulsum (Bhbr. Chron. eccl. 193) secutus est Paulus annum unum, deinde Euphrasius 521—527 denique Ephrasmus Amidensis 527—545. Bibr. Chron. eccl. 195 sq.

<sup>4)</sup> Totam hanc interpretationem periogi et quae edenda videntur edidi in DMZ XXXIX, P. 237. Codicem descripsit Wright Catal. P. 1187.

Bibl. Coisl. P. 44, 55, 56, 57) et quarum fragmentum apud Photium (Bibliotheca P. 283b, 28 Bekker) exstat. Eaedem vero epistolae et syriace servatae sunt in codice Musei Britannici (Wright Catal. P. 557), in quarum inscriptione se ipsum dicit grammaticum, quo nomine etiam apud Photium insignitur. Grammaticus vero Sergius citatur a Choerobosco et in Etymologico magno P. 223, 1, quod Zonaras sub voce Γαΐα repetit. Quod si recte disputatum est Sergium presbyterum et archiatrum eundem esse hominem, quem alibi grammaticum dictum invenimus, a veri specie est alienum tractatum grammaticum a Wrightio illi licet dubitanter attributum, quod Dionysii Thracis opusculum esse statim videbimus, ab illo esse compositum vel potius syriace translatum.

Continet enim codex Musei Britt. Add. 14658 praeter Sergii opera modo enumerata complures dissertationes ad philosophiam pertinentes et interpretationes librorum graecorum de philosophia quas Renanum secutus 1) Wrightius fortasse Sergio cum specie veritatis attribuendas esse coniecit. Quem hanc ob causam Porphyrii Isagogen, Aristotelis categorias et librum de anima Aristoteli male adscriptum syriace edidisse ac de partibus orationis et de negatione et affirmatione tractatum composuisse Wrightius dixit. Sed obstare videtur quod in codice sex opuscula Sergio disertis verbis tribuuntur, scil. 1 logica, 2 de universo, 3 de mundo, 4 de genere, specie et singularitate, 5 de effectu lunae, 6 de effectu solis, unde concludendum est reliqua non ad eum pertinere, in quorum inscriptione nomen ejus non legitur, quod si de interpretatione librorum philosophorum nunc probare non possumus in opusculo grammatico probari facili negotio potest.

Bis enim idem tractatus exstat in Museo Britannico in codice Add. 14658, Wright Catal. P. 1156, 5, et in codice Add. 14620, Wright P. 802, 9. Sed in Add. 14658, quem jam B dicturi sumus, in quo Sergii lucubrationes inveniuntur, ea pars tantum exstat tractatus, quae de nomine agit, totum opusculum uno in Add. 14620, quem A dicimus, servatum est.

Horum codicum haec est condicio, ut A = 14620, quamvis saeculo IX tribuendus, textum antiquiorem praebeat quam B, in quo perpolita sunt ea, quae in A leguntur. Textus in A is est, quem ex prima interpretatione, in qua non omnia ad finem erant perducta, sed quae schediasma potius erat quam opus elaboratum et limatum, homo descripsit, qui voces interdum turbato ordine in charta positas non recte collegit, ita ut modo lacunae modo malae vocum consecutiones sint exortae. Amplissima exempla dabunt formae verbi rύπτω in fine positae, alia in adnotatione ad interpretationem adjecta sunt proposita.

<sup>1)</sup> Renan in Journal asiatique 1852, Tom. XIX P. 320.

E contrario codex B = 14658, saeculi VII, licet antiquior quam A, textum praebet, qui ex schediasmate in A servato confectus est, qua in re tamen redactor nihil nisi partem de nomine

instauravit et limavit, reliqua prorsus omisit.

Unde intellegitur, ubi de interpretationis origine quaeratur redeundum esse ad cod. A, cujus in subscriptione, quid sibi voluerit, scriptor dixit, quamvis hodie in cod. A lacunis foedetur subscriptio. Omnia quae [graece] de re grammatica invenit succinete in usum discipulorum uno libro comprehendit, nihil vero invenit nisi partem Dionysii secundam. Talia Syrus in civitate a commercio litterarum longinqua degens dixit, Sergius vero Alexandriae studiis deditus dicere non potuit, quem Zacharias Rhetor multis Graecorum libris perlectis perpolitum et Theologia Originis eruditum confirmat. Accedit quod Sergius se ipse grammaticum dixit, siquidem Sergius grammaticus idem est qui archiatros, et grammaticum eum, qui a Choerobosco dignus babetur, cujus opiniones proferat, Dionysio excepto alia non invenisse Graecorum de re grammatica scripta, statui omnino non potest. Itaque quid sit consendum de interpretationibus et lucubrationibus philosophis anonymis în codice B servatis, si in dubio relinquimus, id dici potest, Dionysii interpretationem anonymo cuidam deberi neque tribuendam esse Sergio.

Haec omnia scripseram, quum clarissimus Ricardus Gottheil mihi dono dedit apographum codicis Berolinensis Sachau 226 anni 1881, qui Dionysii interpretationem continet nostram, quae in hoc codice Josephi Huzitae esse dicitur. Codicis hujus lectiones gravissimas in caput secundum recepi, omnes in textu syriaco adnotavi. Josephum scripsisse opusculum mihi non constat, quamvis nihil in eo insit, quod obstet. At quaero cur ejus nomen in codicibus Londinensibus saec. VII et IX non legatur? In codice Severi Berolinensi anni 1825 Jacobus Tagritensis mutatus est in Jacobum Edessenum. Fortasse nomen celeberrimum a scriba recenti opusculo anonymo inscriptum est. Codex textum praebet limatum, in quo posterioris redactoris manus facile deprehenditur, cui redactio B non ignota fuit.

Sed jam tempus est ipsum opus proponendi, quod ex codice A exscriptum edimus, varia lectione codicis B adjecta, qui opusculum secundis curis correctum et limatum continet, qua in re non constat utrum ipse interpres an alius quidam emendator fuerit.

Interpretatio nostra, quam commentarii loco addere placet, quia boc mode difficultates plurimae simplicissima ratione expediri videntur, ita confecta est, ut quae ex Graeco desumsit graece, quae vero mutavit et idiomati syriaco adaptavit latine redderentur. Uno conspectu tali ratione dijudicatur, quam viam iniverit scriptor, qui eadem ratione uti Armenius Dionysii interpres primam armeniacam grammaticam ita syriacam primam ex graeca grammatica exaravit.

## Caput II.

Interpretatio antiquissimae grammaticae syriacae ex graeco Dionysii libro confectae.

Add. 14620 fol. 23 a = A. Add. 14658 fol. 92 a = B.

Cod. Berolinensis Sachau 226 = C.

A Item sermo grammaticorum de partibus orationis. B Item oratio, philosopha. C Rabban Mar Josephi Huzitae de argumento

grammaticae.

Dicunt ergo philosophi Graecorum, quod λέξις) ἐστι μέρος parvum (gr. ἐλάχιστον) compositionis ) λόγου. Λόγος δὲ ἐστι enrsus compositionis ) λέξεως διάνοιαν αὐτοτελῆ δηλοῦσα. Τοῦ δὲ λόγου μέρη ἐστιν ὁχτὼ, học vero est ὅνομα, ὑῆμα ), μετοχή, ἀρθον, αντωνυμία, πρόθεσις ), ἐπίροημα, σύνδεσμος. [A inserit nomina graeca litteris syriacis et graecis, distincta numeris, qui respondent vocibus syriacis.]

Graeci vero sicut dicunt [ή γὰο προσηγορία] deest apud ABC] ὡς εἰδος τῷ ὁτόματι ὑποβέβληται. Ότομα (igitur ut dicunt) ἐστὶ μέρος λόγου [om. AB πτωτιχόν] ἢ σωμα ἡ πρόγμα σημαῖνον, σωμα μέν [om. AB οἰον] homo, equus λίθος, πράγμα δὲ [om. AB οἰον] παιδεία, sapientia, prudentia [A repetit sapientia] χοινῶς †) τε καὶ ἰδίως λεγόμενον, κοινῶς μέν [om. AB οἰον]

<sup>1)</sup> AC nihil habent nisi Jla; plas, qua voce ližie in opuseulo solet reddi, quam jlas sit lóyoc. B conjungit Jla; plas; hie et infra, quod ex compositione duarum interpretationum fluxisse videtur.

<sup>2)</sup> AC 120017, quod in B 0,22017 expolitum est.

<sup>3)</sup> ABC μοῦ uti legitur cursum designat, sed quum graece legatur πεξής λέξεως σύν Γεσες, dubito an textus syriacus es prima interpretationo, qua πεζός voce μοῦ exprimebatur, in sam formam sit immutatus, quae jum sensum satis perspicuum praebere videtur a Graeco vero sino causa justa recedit.

<sup>4)</sup> Pημα redditar , pro quo posteriores dicere consseverant , pro quo posteriores dicere conservant , pro quo posteriores dicere con pro quo posteriores dicere con pro

δ) A pro πράθεσες habet | κων | καιρούν. Β puncto distinxit duo vocabula | κων | καιρούν quod rectum asso neu potest C | καιν | καιρούν.

<sup>6)</sup> Deest in ABC vox, quae respondet graeco προσηγορία, in que reddendo haerens interpres finom tantum enuntiati expressit. C \(\Q\)i = ἐποβέβληται.

<sup>7)</sup> B addit quo facto phrasis melius carrit, A omittit q = 8s quod Graccus non habet. Itaque B secundis caris limatus est, quod etiam nominibus modo sequentibus Panlus, Petrus, Johannes comprobatur. C tarbatus.

ανθοωπος, εππος, bos, εδίως δε [om. AB olov] Plato, Aristoteles' Σωχράτης. [B pro his nominibus praebet Paulus, Petrus, Johannes.]

Παρέπεται [proprie adhaerent] δὲ τῷ ἀνόματι haec πέντε

γένη, είδη, σχήματα, αριθμοί, πτώσεις [ΒΟ πτώσις].

Têνη [om. ABC μέν] οὐν εἰσε in lingua [add. BC quidem] graeca τρία, ἀρσενιχον et θηλυχον et aliud praeter haec, id quod neque femininum est, tamquam proprietas linguae graecae. In lingua vero syriaca genera sunt duo, masculinum et femininum. Ένεσε δὲ προστιθέασι τούτοις άλλα δύο et unum quidem dicunt nomen commune (κοινὸν) illud vero alterum ad-commune (ἐπίκοινον = sal gawwānāyā). Nomen igitur commune est sicut id quod camelum et aquilam, mares nempe et feminas, masculine dicimus. Ad-commune (ἐπίκοινον) vero est id quod hirundines et passeres et ea quae similia sunt his, enim feminine appellamus ). C limatus.

Είδη δὲ sunt δύο, gracce et syriace, πρωτότυπον και παράγωγον. Πρωτότυπον est τὸ κατὰ την πρώτην (μὲν add. AB) θέσιν λεχθὲν, οἶον coelum et (A om. et) γη et ignis et aer [BC om. et aer ²)], id vero quod a typo primo constituitur et dicitur (= παράγωγον) sicut coelestis γαιηΐος, ignitus. [C in coelo, pro

coelum!]

Et (B om. et) είδη παραγώγων 3) έστιν έπτὰ et dicuntur a patribus (= πατρωνυμικὸν), a possessione 4) (= κτητικόν) et a comparatione (= συγκριτικόν) et a positione (ὑπιρθετικόν) et a diminutione (= ὑποκοριστικόν 3)) et ab extra a nomine (= παρώνυμον 6) et a verbo = ὑηματικόν.

5) A JLoi and quod in BC mutatum est in JLou, 100.

<sup>1)</sup> B praebet: id quod birundo et en quae sicut hace mares vero et feminas feminine dicimus. — Ceterum ja aquila est msel. Πα camelus com. Διοικο hirundo et ja passer fem Graece duo vocabula epicoana apud Dionysium leguntur χελιδούν, άετός, duo χοινά, scil ἔππος, κύων, quibus substituit Syrus camelum et passerem

<sup>2)</sup> A addit aer, sed in paragogis nihil respondet, itaque uno alterove loco aliquid turbatum est. Voces graces ig' έτέρου την γένισιν έσχηχός omissae sunt, nam '0 '6 γο ρολού con respondet voci παράγειγον. — Hine exortae sunt posteriorum doctrinae de [ 3 9] et [ donique de ] Δολο.

A proprie: et εἰδη ea quae a typo primo exsistentiam adquirunt. BC vero: εἴδη corum quae rel.

<sup>4)</sup> A male a numero menyana pro qenyana.

<sup>6)</sup> ABC men leβar men sema, leβar men — παρά. Qui sibi videntur ex Syriaco facili negotio restituere taxtus graecos, ad has voces adtendant, quis enim sine Graeco hasce voces recognoverit!

Πατρωνυμικόν (proprie: a nomine patrum) μέν ούν έστι το χυρίως 1) από πατέρων (graece πατρός) έσχηματισμένον (ad litteram: positum 2) sicut Levita. Judaeus. καταχρηστικώς δέ και (το om. AB) απο προγένων 3) οίον Israelitae, Ammonitae, Idumaei.

Graece vero hoc nomen (om. A) tres typos recipit, syriace autem unum ut Ibudâyâ, sAmaliqâyâ, Meşrâyâ. Ita vero etiam nomen femininum graece tres typos recipit, syriace autem unum tantum sicut Isarlayta, Ihudayta, «Eßrayta (om. B) 1). A nominibus autem feminarum non ponitur hoc nomen. [C turbatus et limatus.]

A nomine possessionis b) dicitur το υπό την χτησιν πεπτωzoc et comprehendit (conjungit, vincit) possessionem cum possessore sicut pallium Josephi et (om. A) virga Aharonis et (om. A) gladius

Goliathi "). [C a nominibus possessionis cet.]

Συγχριτικόν δέ έστιν, quando unus cum altero in genere comparatur (= τὸ τὴν σύγχρισιν έγον ένὸς πρὸς ενα ὁμοιογενή) ώς ecce plus quam Salomo heic (Matth. 12, 42) - η ένος πρός πολλούς ἐτερογενεῖς (ad litt. extra genus) ώς Salomo sapiens fuit nempe (B om.) plus quam omnes filii orientis (1 Reg. 5, 10). Των δέ συγκριτικών τύποι 1) qui graece et syriace είσι τρείς uti magis quam aliquis, bene ante aliquem, plus quam omnes.

YneoGerezov (vero) eare quando unus quidem (om. B) ponitur et cum multis comparatur 8). (Graece rò zar tnirager tròc πρός πολλούς παραλαμβανόμενον έν συγχρίσει) τύποι δε αυτού (B om.) sion dvo graece et syriace unus olov vanitas vanitatum et canticum canticorum, alius vero sicut magnus ex magnis, laudatus ex landatis 9).

<sup>1)</sup> Kupiers ad litteram redditur A. J. D.

<sup>2)</sup> Cogitavi de pa. 2000 pro pro pacol Axo.

<sup>3)</sup> A expressi, qui pro πρόγονοι posuit petres patrum. B habet sicut quod a patribus patrum. B deinde inverso ordine Israel Idum. Amm.

<sup>4)</sup> i. c. Israelita, Judaca, Ebraca.

ه وميا عصر إمسار B إمسار عمر إمسار B vis potest reddi. Gracce esset and row the arridence. A babet: 1001 20 مرا المار معمد المار و معمد ال is qui rell. Nescio num Land sit hallucinatio scribae an interpretatio quaedam male feriata.

<sup>6)</sup> A inepte in hoc enuntiate habet negationem; et non comprehendit.

B Typus vero comparationis male. Tres Graecorum formas in repos, eer et er Syrus imitatur tribus formulis p வி. p ஆ. p வி. ம

<sup>8)</sup> B unum ponitur super multa cem multis comparatur.

Syri sibi non constant, unum typum dicentes sed duo afferentes, scil. genetivum in statu constructo et per Particulam ? formatum, que imitantur graceas formas in caroc at roc.

Υποχοριστικόν) δε έστι το μείωσιν του πρωτοτύπου άσυγχρίτως = AC praeter comparationem cum alio, B praeter comparationem alius) δηλούν οἰον μειραχύλλιον, ἀνθοωπίσχος.

Παρώνυμον (ad litt. extra nomen) δέ έστιν [deest το παρ' ονομα ποιηθέν] οίον Judas Maccabaeus et Antiochus Epiphanes\*).

Pηματιχον δέ έστι το άπο όηματος 5) assumens denominationem (= παρηγμένον) σίον sapiens et sciolus et amatus.

Σχήματα δὲ ὁνομάτων ἐστὶ τρία, ἀπλοῦν, σύνθετον et plus quam compositum (= παρασύνθετον). Απλοῦν μὲν οἰον ἀβ (pater) σύνθετον δὲ οἰον Αβ-ram, παρασύνθετον δε οἰον Αβ-ra-ham ¹). — Τῶν δὲ συνθέτων (A Singul.) διαφοραί εἰσι tres (graece τέσσαρες) ἀ μὲν [γὰρ οm. AB] αὐτῶν εἰσιν ἐχ δύο τε-λείων ita ut fiat [B fiant] unum ²) ἀ δὲ ἐχ δύο ἀπολειπόντων (ad litt. ex duabus partibus imperfectis) οἰον — Moyses, ὰ δὲ ἐξ ἀπολείποντος καὶ τελείον οἰον ο meleχ malke (rex regum) ὰ δὲ composita ἐχ τελείον καὶ ἀπολείποντος οἰον Bar-dādeh (i. e. patruelis Levit. 25, 49, Jud. 10, 1 sed AC praebent Bar-hādād i. e. Benhadad 1 Reg. 15, 18) ²).

<sup>1)</sup> Λ reddit |Loi τος = diminutionis, BC |Loi = blanditiarum quod a ja stridit, modulatus est processit Sie et vocem αείωσεν Λ reddit |Lo: Β vero |Loi ος αείωσεν ut Λ |Lo; ος.

<sup>2)</sup> Quae uncinis inclusa sunt aut propter homosoteleuton in Syriaco exciderunt, aut interpres rum non ad finem perduxit.

<sup>3)</sup> Β όηματικών hoc loco vertit μω a μω quod contra usum hujus interpretis, cui μω est λόγος. Reete AB praebent μω το. Sed in όπο όήματος etiam A sibi non constat, seribens μω το. C μαίν το. Graece exempla sunt Νοήμανε et Φιλήμανε quae Syrus suo modo est imitatus.

<sup>4)</sup> Biblico exemplo rem explicat, quae ceterum Semitis est inusitata. Graecum exemplum est Μέμνων, Αγα-μέμνων, Αγαμμνονίδης. — AB male habent Δ). A prima vice jam praebet )Ος Δ ubi recte BC )Ος Δ.

<sup>5)</sup> Deest exemplum post base verba (QOOL) (Quae B) matavit in (QOOL) (— Secundum exemplum Moyse ex duabus imperfectis secundum notam etymologiam a 7722 et 272 intellegendum ext

<sup>6)</sup> A omittit omnia inde a Moyses usque ad hanc vocem. Si mgleg habetur imperfectum, intellegitur cur / status emphatici dici possit / Severus P. 25 Textus syr.

<sup>7)</sup> Syrizeus textus imperfectus et confusus ex autographo in libro liturario' processit. Primum tria tantum genera voluit distinguere sed quatuor recepit 1 duo perfecta membra, 2 duo imperfecta 3 imperfectum cum perfecto, 4 perfectum cum imperfecto, ad quae efficienda deinde duobus exemplis melez malke et Bar-hadad cive Bar-dadeh utitur, quae ex imperfecto cum perfecto constant. Quedsi in A Moyses rell. desunt et tria genera revera proponuntur, lectio perversa est, Moyses enim solum duobus imperfectis constat.

Αριθμοί vero in lingua (B linguae) [graecae sunt τρείς, ένιχὸς et δυϊχὸς et πληθυντιχὸς in lingua vero A omittit] syriaca sunt duo singularis et pluralis (om. B sing, et plur.) uti homo et homines. Sunt vero etiam nomina alia, quae singularia quidem sunt et de multis indicant, uti populus, turba, turma. Iterum vero sunt etiam nomina alia, quae pluraliter quidem dicuntur, de uno vero vel de duobus indicant, uti semayya (coelum) et mayya (aqua) et razšā (equi AC, at B praebet rahšā i. e. reptilia) 1). Iterum vero sunt nomina alia quae singulariter quidem dicuntur et de duobus (B de duobus vero) indicant, uti par (zangå) jugum (paddånå).

Quae praecedunt ex graeco desumta sunt, qui haec habet: είσι δέ τινες ένιχοι χαραχτήρες και κατά πολλών λεγόμενοι, οίον δήμος, χορές, όχλος και πληθυντικοί κατά ένικων τε και δυικών, ένικων μεν ώς Αθήναι, Θήβαι, δυικών δέ ώς

αμφότεροι.]

Πτώσεις vero ἐνομάτων secundum linguam graecam είσε

πέντε, hoc est ορθή, γενική, δοτική, αλτιατική, κλητική\*).

Rectus nempe est tanquam nominatus sicut quis dicit: homo. [Respondet graceo λέγεται δὲ ἡ μὲν ὁοθ ἡ ὁνομαστική, deest zai evdeia

ή δε γενική est κτητική τε καί [om. B] πατρική hoc est

[B homo] hominis, equi 3).

η δε δοτική est dativus (eandem vocem qua δοτικήν designavit pro encoralrezi, repetit), hoc est homini,

n de airtarizh est causalis, hoc est per hominem (sic!) 4)

i) de zantizi) est vocatus, sicut o homo.

Syriace vero haec species confusa est nec distincta. [C limatus.] Υποπέπτωκε δε τῷ ὁνόματι ) ταῦτα, α και αὐτα είδη προσαγορεύεται ), 1 χύριον, 2 προσηγορικόν, 3 επίθετον. 4 πρός τι έχον, 5 ώς πρός τι έχον, 6 όμωνυμον, 7 συνώνυμον, 8 φε-οώνυμον, 9 διώνυμον ), 10 επώνυμον, 11 εθνιχόν, 12 έρωτη-

<sup>1)</sup> In A lass habet puncts, quae posterioribus grammaticis materiam regulae dederunt.

<sup>2)</sup> In texts syriaco nomina hace adverbialiter expressa sunt épocie, yerecois etc. Sie et in sequentibus.

<sup>3)</sup> Post hominis rasura in A.

<sup>4)</sup> Interpres sequitar scholiastam aliquem. Cf. Uhligii editie P. 32.

<sup>5)</sup> Plur. in B temerario scribae tribuendus, sie et Signum Pluralis quod is A deest.

<sup>6)</sup> Uti hie عدد عمر عدد المان عدد المان ال لسكوي و محصر مع معادي عدد infra

<sup>7)</sup> Syr. B Da will sensu caret A praebet wil, conjicio will المن معرول . معرول

ματικόν, 13 ἀόριστον, 14 . .? 1) . . , ὅ καὶ ὁμοιωματικόν, ἀνταποδοτικὸν καὶ δεικτικὸν est, 15 περιληπτικόν, 16 ἐπιμεριζόμενον, 17 περιεκτικόν, 18 πεποιημένον, 19 γενικόν, 20 ἰδικόν, 21 τακτικόν. 22 ἀριθμητικόν, 28 ἀπολελυμένον 2).

- Κίριον μὲν οὖν (Α κύρ. δέ) ἐστι τὸ τὴν ἰδίαν οἰσίαν σημαῖνον, οἶον Joseph, Benjamin, Jacob (Jacob, Joseph, Benjamin BC).
- 2. Προσηγορικόν δέ έστι το την κοινήν οὐσίαν σημαϊνον οἶον ἄνθρωπος, ἵππος, bos (BC hoc tantum praebent: προσηγορ. δέ έστιν οἶον ἵππος, ἀνθρωπος C ἄνθρ., ἵππος, bos.)
- 3. Επίθετον δέ έστι τὸ ἐπὶ (ὀνόματος) χυρίου et προσηγοριχοῦ τιθέμενον χαὶ δηλοῦν (+ ἢ Α) ἔπαινον ἢ ψόγον. Λαμβάνεται δὲ τριχῶς vel ἀπὸ ψυχῆς, vel ἀπὸ σώματος, vel ἀπὸ τῶν ἐχτός. Απὸ μὲν ψυχῆς ὡς σωφρων vel contemptus, ἀπὸ δὲ σάματος ὡς gravis, levis, ἀπὸ δὲ τῶν ἐχτός, ὡς πλούσιος, πένης. [A pro levis habet masleya reprobatus.]
- Πρός τι έχον δέ ἐστιν ὡς πατήρ versus filium, νἰὸς versus patrem<sup>3</sup>), et φίλος versus amicum, δεξιὸς versus simistrum.
  - 5. 'Ως ') πρός τι έχον δέ έστιν ώς νύξ et ημέρα.
- 6. 'Ομώνυμον δέ ἐστιν το κατὰ πολλῶν ὁμωνύμως (om. B) τιθέμενον, οἰον Joseph filius Jacobi et (B om. et) Josephus filius iEli et (B om. et) Joseph Ramathensis. AC deinde addunt.: Homonymia vero est sicut canis maris (phoca) et canis aridi (canis domesticus) et canis d'grã, C desurtã <sup>5</sup>). C limatus.
- 7. Συνώννμον δε έστι τὰ ἐν ὀνόμασι μὲν διαφόροις τὴν αὐτὴν προσηγορίαν δηλοῦντα οἰον ensis, mucro, gladius (Β vero habet: Συνών. δέ ἐστι τὰ ὀνόματι (sic!) μὲν διαφέροντα τὸ αὐτὸ δὲ σημαίνοντα). C pro προσηγορίαν actum habet.
- 8. Φερώνυμα 6) δε έστι sieut id, quod ab iis quae accidunt posita B, cui respondet graece τὰ ἀπό τινων συμβεβηχότων τεθέντα) ώς Benjamin et Jokebar (et Zerah add. A).

Gracee est ἀναφορικὸν, ὁ καὶ κτλ. Unde sequitur in Syriaco voenbulum deesse, nam פס יוֹב מסיים y respondet graceo s' καὶ ὁμοιωματικόν.

<sup>2)</sup> Ex hoc catalogo diseltur quam difficile voces graecae e Syriacis interdum recognoscantur. Quis sine Graeco hacc intellexerit!

<sup>3)</sup> AC praebent sicut pater versus filium, B vero, sicut filius versus patrem. Ex graeco: πατής νίος φίλος δεξιός sequitur in utroque codice dimidiam partem textus originalis esse servatam.

<sup>4)</sup> In B denst de!

Imitatur graceum exemplem μῦς θαλάσσιος et μῖς γηγενής. Cf. Wright Catal. of Syr. Mspts. 1019 a et Payne-Smith Thesaurum 1742.

<sup>6)</sup> Syriace och i. e. afferentes nomina,

9. Acurvua 1) de torer (B om. torer) quando duo nomina ponuntur principaliter super unum (graece esset: öræv δύο ὁνόματα τιθώνται sive τιθήται χυρίως καθ ένός), sicut Azarja et Uzzia (B qui dicitur Uzzia). Hoe vero nomen non redit ad se ipsum (graece legitur ούχ άναστρέφοντος τοῦ λόγου) quia non (A non vero) omnis qui Azarja etiam Uzzia est (A qui Uzzia dicitur Azarja est) Graece exstat: οὐ γάρ εί τις Αλέξανδρος οὐτος zai Hápis ").

10. Επώνυμον δέ έστι . . . . το έφ' έτέρου (ad verbum super nomen alind) zvoiov (A zvoiws) λεγόμενον, sicut secundum unum nomen belluae Pharao et Aegyptus appellantur 3) (deest ô

χαι διώνυμον χαλείται).

11. Εθνιχον δέ έστιν το περί εθνους (ad verbum de gente)

δηλούν ως Canaanaei, Pherezitae, Jebusitae.

12. Ερωτηματικόν δε έστι id quod erotematice dicitur (= το κατ' ερωτησιν λεγόμενον, sed B id quod interrogat) σίον τίς, ποῖος, πόσος, πηλίχος. A post ποῖος = 'ainā inserit aikā ex dittographia exortum, hie enim vocis 'aik& i. e. u b i locus non est.

13. Αύριστον δε έστι το τω έρωτηματικώ έναντίως λεγό-

μενον, οίον ὅστις, ὁποῖος, ὁπόσος, ὁπηλίχος.

14. 'Ομοιωματικόν') δέ έστιν ο καί . . . . άνταποδοτιχον καλείται (Β έστιν) το ομοίωσιν σημαϊνον (ad verbum et de similitudine quadam indicans), olov rocouros et rocavrn et theixovros (ad litt. sient hoe omne).

15. Περιληπτικόν 5) δέ έστι . . . . sicut quantum σίον δήμος όχλος, χορός. Textus syr. hand dubie a Graeco recedit. Graece est: πεφιληπτικών δε έστι το τῷ ένικῷ ἀριθμῷ πληθος

σημαίνον οίον δήμ. πτλ.

16. Επιμεριζόμενον δέ έστι το έχ δύο î (και om.) πλειόνων έπὶ εν έχον την ἀναφοράν ) οἶον ἐκάτερος εκαστος.

<sup>1)</sup> BC uti in catalogo Jouna مالات المالية Supra conjeci المن فعود

Graeco exemplo dionymi substitut nomen regis Judaei Uzziae qui allo nomine Azerja dicitur.

<sup>3)</sup> Alludit ad Ezechielem (29, 3; 32, 2) qui Pharaonem dicit belluam, qua voce Jesaj. 51, 9 designatur Aegyptus.

<sup>4)</sup> A recto Line onde in B exertum quod esset xépser. Animadvertendum est معصنا المحسانية infra 18 esse المحسنانية, quam معصنا επ δμοιωματικόν.

<sup>5)</sup> Syrisce Lacox i. s. includens, continens unde lacox summa.

<sup>6)</sup> Cum AC legendum Locoro i. e. efferens, cansativum vocis alco. Quod reductor in B non intellegens acripsit home > decisum, quia

17. Περιεχτικον δέ έστι το έμφαϊνον έν το περιεχομενον

έν αυτώ οίον παρθενών, χηρεία 1).

18. Πεποιημένον δέ έστι το παρά τὰς τῶν ήχων ἰδιότητας μιμητιχῶς εἰρημένον, οἶον φλοῖσβος (ad verbum ragitus maris) δοῦπος (?ad verb. clamor terrae).

19. Γενιχον δέ έστι το είς πολλά είδη διαιρεθέν, οίον

ζώον φυτόν.

20. Ἰδικὸν δέ ἐστι τὸ ἐκ τοῦ γένους διαιρεθέν, οἶον βοῦς et ἔππος (A add. et leo) et ἄμπελος et ἐλαία. C glossa anctus.

21. Ταπτικόν 1) δέ έστι το τάξιν δηλούν, οίον πρώτος

δεύτερος τρίτος.

22. 'Αοιθμητικόν δέ έστι τὸ ἀριθμὸν σημαΐνον, οἶον εἶς, δύο, τρεῖς.

23. Απολελυμένου 3) δέ έστιν . . . . οἶον θεός λόγος.

Rationabilium (BC λόγου)4) διαθέσεις εἰσὶ δύο, ἐνέργεια καὶ πάθος, ἐνέργεια μὲν est ὡς κριτής ὁ κρίνων, πάθος δὲ est ὡς κριτός ὁ κρινόμενος.

Et haec quidem dicta sunt de nomine, quae est pars prima orationis <sup>5</sup>). Loquamur vero deinde etiam de verbo, quae est pars

secunda orationis

#### Περί φήματος.

Ρημα vero έστι λέξις άπτωτος, Επιδεκτική vero χρόνου ) (τε) και προσώπων και άριθμων et (οπ. Gr.) ενέργειαν et (graece ή) πάθος παριστάσα. Παρέπεται δε τω ρήματι όκτω lectiones (gr. εγκλίσεις )), διαθέσεις, είδη, σχήματα, άριθμοί,

- Doindo en Conil 20 est exerceos et comparandum esse înepte putavit.
- Cum AC legendum est et vertendum virginitatis, viduitatis. Quarum prins quum sit παρθεκών, alterum est domus viduarum, χηρεία dieta Didascalia Apostol. ed. Lagarde 62, 2. C in bac paragrapho limatus.

- Syr. Σ΄ i. e. solutio respondet gracco ἀπολελυμένον = absolutum.
   Desaut verba ὁ καθ΄ ἐαντό νοεῖται.
- Graecum τοῦ δὲ ὁνόματος in BC redditar | Quod esset τοῦ λόγου.
   Hinc in A factum est | Σ Σ Σ = rationabilium (sunt duae dispositiones).
- Add. 14,658 B hie habet: Explicit oratio philosopha. Quae sequentur in A et C leguntur.
  - 6) Sie Cod. sed واقعل emendandum est.
- 7) Cur flaxiones dieantur (Lico inde explicatur, quod varia pronuntiatione punctis insignita variae verborum formae orientur. Hinc factum est ut apud posteriores grammuticos flaxio cum punctorum positione simul doceretur. Cf quae de Josepho bar Malkon Cap. VIII sub finem documus.

πρόσωπα, χρόνοι, συζυγίαι (leg. Löj). Secundum linguam graecam octo sunt, in lingua vero syriaca septem sunt,

(Και om. Syr.) εγαλίσεις μέν είσε πέντε, οριστική, προστακτική, ευκτική, υποτακτική (ad litteram: recipiens), vox ex verbo 1).

(gr. anaoingaros).

Λιαθέσεις δέ είσε τρεῖς, ενεργεια et πάθος et μεσότης. Ενέργεια vero (Graec. μέν) est οίον τύπτω, facio, seribo, πάθος δέ est οίον τύπτομαι, fio, scribor, μεσότης δέ est ή ποτέ (μέν om.) ab energia παρασταθείσα (sic ad litteram, gr. legitur ένέργειαν παριστάσα), ποτέ a passione, olov descendi, meavi, sedi, cucurri, transii 2).

Είδη δέ sunt δύο, πρωτότυπον (ad litter typus primus) καί παράγωγον (ad litt. id quod a typo primo compositum est), πρωτότυπον μέν est olov gamarna (perficio), παράγωγον δέ est olov

me & gemarna (perficior) 3).

Σχήματα δε τρία sunt, απλούν, σύνθετον, παρασύνθετον (ad litter. plus quam compositum); anlow usv est, olov rasena (pasco gr. qoove), σύνθετον δε est olov med-ratena (cogitavi gr. κατα-φρονώ), παρασύνθετον δέ οίον medrasayu med-rasena (cogitando cogitavi, gr. αντι-γον-ίζω, φιλ-ιππ-ίζω).

Αριθμοί quidem secundum linguam graecam τρείς, id est vero ένιχος, δυίχος (om. και) πληθυντικός ), secundum linguam vero syriacam duo, singularis et pluralis. Et ėvixos uėv est olov τύπτω, facio, scribo, [omittitur: δυιχός δὲ οίον τύπτετον] πλη-

Purtizos de est olor rúntouer, facimus, scribimus.

Πρόσωπα δέ sunt τρία, πρώτον, δεύτερον, τρίτον, πρώτον μέν est is, ἀφ' οὐ est ὁ λόγος, δεύτερον δὲ est is, πρὸς ὄν est

ο λόγος, τρίτον δὲ est is, περί οὐ fit ο λόγος.

Χρόνοι δέ sunt τρείς, ένεστώς, παρεληλυθώς, μέλλων (Τούτων om.) ο παρεληλυθώς igitur έχει διαφοράς τέσσαρας et dicuntur dalqubla (i. e. oppositus = παρατατιχόν), qarriβa (i. e. propinquus = παρακείμενον) mesamleya (i. e. perfectus = iπερσυντέλιχον), là metabhemana (i. e. indefinitus = αοριστον).

Affines 5) vero sunt tres (ita pro graeco ών συγγένειαί είσι

<sup>1)</sup> In fine dicitur me yamranu 9% men mimra. Itaque etiam boc loco ita legendare est = lifes of paros. Cf. p. 28.

<sup>2)</sup> Medii exempla corrupta sunt, pro \$200 et 122 hand dubie legendum est ADA et L; at sic voces reddidl. Sed gracco legitur knomeo. unv, lyeavaunv!

<sup>3)</sup> Cf. quae P. 33 de doctrina grammatici Abudemeb exposita sunt, quae ad schemata seque quadrant abjue ad species.

<sup>4)</sup> Hic et deinde Syrus habet Adverbia érmeis, deines, ninderrennis.

<sup>5)</sup> Voces | buc non pertinent et ex praecedentibas inepte repetitae sunt, aut ad dopustor in fine phrasis pertinent.

τρεῖς), ἐνεστῶτος πρὸς παρατατικόν (dalqublåyå), παρακειμένου πρὸς ὑπερσυντέλικον (han demen kadu tebar i. e. qui jam praeteriit¹)), ἀορίστου²) πρὸς μέλλοντα.

Et haec dicta sunt 3) de parte tertia orationis:

#### Πεοί μετοχής.

Μετοχή vero έστι λέξις, quae composita est ex proprietatibus verborum et nominum (gr. μετέχουσα τῆς τῶν ὑημάτων καὶ τῆς τῶν ὁνομάτων ἰδιότητος). Παρέπεται etiam (gr. δὲ) αὐτῆ ταὐτὰ ἄ (καὶ om.) τῷ ὑήματι καὶ τοῖς ὁνόμασι δίχα προσώπων τε καὶ ἐγκλίσεων 4).

Hegi aptrov.

"Αρθρον (add. δε) ἐστι μέρος quartum λόγον, προτασσόμενον τῶν κλίσεων τῶν ὁνομάτων. Et ab initio quidem ponitur sicut in lingua syriaca, in fine vero sicut (in) lingua graeca δ. [Desunt nonnulla] sicut id factor, factio, factum (factoris δ) = οἶον ὁ ποιητής, ἡ ποίησις, τό ποίημα. 'Αριθμοὶ δὲ sunt duo, ἐνικὸς (οπ. δνίκός) καὶ πληθυντικός, ἐνικὸς μὲν οἶον (ad litter. sicut ad dicendum) homo, πληθυντικὸς δὲ homines. Πτῶσις (secunda manus ex rasura plur. Πτώσεις) δὲ vel perfectio δ sicut in lingua syriaca plerumque est, in lingua vero graeca aliter est. Etiam hoc de articulo, in quantum dici potuit.

Loquamur vero etiam (de om. Codex) pronomine, quae est

pars quinta orationis

#### Pronomen.

Αντωνυμία δέ έστι νοχ (qålå), λέξις aliqua ), άντὶ ὁνόματος παραλαμβανομένη, et est προσώπων ώρισμένων δηλωτιχή. Παρέπεται δὲ αὐτῆ ταῦτα (gr. Εξ )), πρόσωπα, γένη,

<sup>1)</sup> Termini technici non sunt lidem, res nondum ad finem est perducta.

<sup>2)</sup> In Syr. | restituendum.

Hace est inscriptio paragraphi sequentis. Omnia quae ad συζυγίαν pertinent omittere debuit Syrus.

<sup>4)</sup> Iterum | A.70 pro graceo fyzilious, uti mox pro zitous.

<sup>5)</sup> Patet legendum esse ab initio in lingua graeca, a fine in lingua syriaca. Noster igitur grammaticus primus Alaq status determinati articulum esse odoratus est.

<sup>6)</sup> Haec vox delenda est.

<sup>7)</sup> Perfectio Laca ad Alaq status determinati et ad suffixa pertinst ef Severum P. 26. Notio perfectionis mihl non originalis videtur.

<sup>9)</sup> Quinque tantum res enumerantur, itaque & mutatum est.

αριθμοί, πτώσεις, positiones (gr. σχήματα, syriacum boxoo hand

dubie corruptum est ex |x:200/), sion.

Πρόσωπα πρωτοτύπων (ad litter typi primi) sunt haec έγω, ού, τ, παραγώγων ) δέ sunt haec έμος, σος, ος. Genus personarum primarum (sed corrigendum est: genera prototyporum dia μέν της φωνής (ad litt. per filiam vocis i. e. per vocabulum) ου omnia διαχρίνεται, per scriptionem vero distinguuntur οἰον ἐγώ et tu 2). Ex iis vero (sunt) quae et per vocabulum (filiam vocis) et per scriptionem secundum linguam syriacam distinguuntur uti li (mihi), lez (tibi femin.), selai (super me) selaik (super te femin.), han (ille) hu (conjicio hai, illa), läh (illi fem.), leh (illi mscl.), et quae his similia. Ea vero quae a typo primo composita sunt (i. e. παράγωγα), sunt sicut hau dil (meus) hau dileχ (tuus fem.) hau diläh (suus fem.).

'Αριθμοί δε πρωτοτύπων sunt, ένιχὸς μεν έγώ, σύ ε (omittitur dualis) πληθυντικός δέ ήμεις, ύμεις, σφείς, παραγώγων (ad litter, ea vero, qui a primo typo composita sunt) de évixos tuoς, σός, ός 3) (dualis deest) πληθυντικός δε noster, vester, illorum (ergo ήμέτερος, ὑμέτερος, σφέτερος pro ἐμοί, σοί, οί Gr.

expressit aut legit).

Πτώσεις sive perfectio (om. δέ) πρωτοτύπων sunt, ὁρθης ) μέν (gr. μέν όοθ.) έγω, σύ, τ, γενιχής δέ mei (nostri) ) tui ejus (pro graeco έμου, σου, ου) δοτικές δέ έμοι, σοι, οί, αλτιατικές de per me, per te, per illum ). [Omittit Syrus κλητικής δε συ] παραγώγων δὲ ἐμός, σός, ός, [ἐμοῦ, σοῦ, ού], ἐμῷ, [σῷ], ῷ, ἐμόν, σόν, ὄν. [Σχήματα δὲ δύο, σύνθετον ἀπλοῦν.] Σχήμα μέν απλούν est έμου, σου, ου, σύνθετον δέ est έμαυτού, σαυτοῦ, ἐαυτοῦ (ad litteram meum, animae meae; tnum, animae tuae; suum, animae ejus).

Είδη δὲ (om. ὅτι) αι μέν είσι ποωτότυποι ως εγώ, σύ, ī, ai de, sicut dicitur, a typis (adde primis derivatae) =

<sup>1)</sup> In Syr. legendum क्याव्ये कर्या क्या ११.

<sup>2)</sup> Quae syriace de primis personis | 4 et \_ dicuntur recta sunt, sed secundum textum graecum nihilo setius emendandum est, quis infra vocem omnes' textui inseruit, et quae de scriptione dixit, ad M/ et M/ referendum est. Hine sequi videtar pro Dojo Doj: -01 4/ legendum esso -01 4/ ٠١١٥ ماله

<sup>3)</sup> Legendum est OO!

<sup>4)</sup> Cf. supra P. 12 Not 6; 18, 7.

<sup>5)</sup> Iterum Syrus adverbia posuit.

Syr. Ση = ημετέρου facile emendator in Δη = έμου, possessiva vero pro personalibus expressit Syr.

<sup>7)</sup> Cf. supra P. 13 Nota 4. Deinde non omnes formas Dativi es Genetivi distinuit. 98

παράγωγοι ώς πάσαι αι χτητιχαί, αι χαι διπρόσωπα 1) χαλούνται . . . . Quae sequentur apud Syrum corrupta sunt 2).

Των δέ αντωνυμιών (leg. šemāhe) αὶ μέν εἰσι σύναρθροι, ai de acivapapor cuvapapor nev sunt olor à enos, tans ασύναρθρου δε sunt οἰον έγω, tu, is. (Gr. ordinem inversum praebet.) Et haec dicta sunt de (om. textus) pronomine; loquamur vero etiam de praepositione, quae est pars sexta orationis.

#### Περί προθέσεως.

Πρόθεσις δέ (om. Gr.) έστι λέξις aliqua προτιθεμένη ab initio πάντων των του λόγου μερών, έν τε συνθέσει corum (rukabhen) zai ovrražu corum (tekshen). Eisi de ai nasau (om. προθέσεις) secundum linguam graecam όχτω και δέκα, simplices (pro graeco ων μονοσύλλαβοι μέν) εξ [desunt praepositiones έν, είς etc.], compositae (sic pro δισύλλαβοι) δε δύο και δέκα. In lingua vero syriaca non potest servari ordo earum, et propterea confusae sunt. Itaque quantum possum, eas propono, ut sententia earum diligentibus innotescat.

Simplices igitur sunt hae 4) . . . . . (deest earum catalogus una cum his verbis: Compositae sunt hae:) lelel, letaht, beh, sammeh, lebar, helåq, sal (huc non pertinent) salauhi, bainat, tehet, yattir meneh. Etiam de his dictum est quantum potnit.

Dicatur vero etiam de adverbio 5), quae est pars septima orationis.

Έπιροημα 6) corrigendum περί έπιρρήματος.

Επίροημά (vero dicunt philosophi, quod) έστι μέρος λόγου ακλιτον ) (κατά ρήματος λεγόμενον in Ms. AB deest, sed facile suppletur) ή έπιλεγόμενον δήματι. Των (δέ om.) επιροημάτων τα μέν έστιν απλά, τα δέ σύνθετα, et ex iis sunt mediae. Cf. infra.

<sup>1)</sup> Syr. Licon recipientes habet pro arrawai. Deinde legendum est 2000 200 25 251, she enim postulat vox dengéowara.

<sup>2)</sup> Primum quod dicit ad nomina pertinet et non hujus est loci: Sunt vero quidem alia, quae unam vocem designant uti vetes (sive veteris), composita vero sunt vetus veterum (sive veteris veterum). Sequitur locus de possessivis: Ex ils sant quidem sicut: mei (Genet.) tui, sui; pluraliter quidem, sicut a multis, volut queis, querroos. — Ultima gracco exstant.

<sup>3)</sup> Syr. corrigendus est, pro 1 001 seribas 12 001 001.

<sup>4)</sup> Hoe loco adparet scriptoris Syri opus ad finem non ease perductum. Lacuna enim non scribae neglegentia sed inde exorta videtur, quod librum imperfectum descripsit. Cod. Berol. cum Graeco facit.

<sup>4)</sup> Legend 20 11 11.

<sup>6)</sup> Legendum Job W.

<sup>7)</sup> Hie anderoe est الما حر لحدياً, itaque nderoe المر المدر

Απλα μέν sunt .... (deest apud Syrum olov πάλαι, σύν-

θετα δὲ οἶον πρόπαλαι Cod. C praebet haec).

1. Τα δε χρόνων (sic!) δηλωτικά, οίον νῦν τότε (hâyden) αύθις (hāydaiz). Τούτοις δὲ ως [dust είδη] ponimus eas subter tempora: Temporum proponentes (= καιρού παραστατικά) sunt οίον σήμερον, αύριον (μεταύριον χθές, πρόχθες add. Syr. et omittit róppa, réws, anylxa).

Τα δὲ μεσότητος, οἶον καλῶς, perspicue, σοφῶς.

3. Tà để actionum (sed cogitandum ποιότητος1)) οίον πύξ (syr. qephah i. e. pugnis cecidit Cureton Anc. Docum. p. 2) kee (syr. besat calcitravit) βοτουδόν (syr. segula it), ἀγεληδόν (syr. keniša it), probrose (syr. sedila it, C. gedilasit = tortuose, yvi ?).

4. Τα δε ποσότητος, οίον πολλάκις, όλιγάκις (om. μυριά-

xic recte ut videtur).

5. Τὰ δὲ ἀριθμοῦ δηλωτικά (ad litter. quaedam indicantia

sunt nominum numerorum) olor unus, duo, tres.

6. Ex iis sunt indicantia locos sicut in loco, ad locum 2). Τὰ δέ τοπικά sunt, οἰον άνω, κάτω, ών σχέσεις (ad litter. sententiae) sioù rosic sieut (gr. n) sic rónor, (n) er róno (gr. invertit) (ή) ἐχ τόπου, οίον οίκαδε, οίκοι (gr. invertit) οίκοθεν.

7. Τὰ δὲ εἰχῆς σημαντικά οίον miserere mei, exaudias me

adjuves me 3).

 Ex iis vero declarantia sunt stuporis = τα δὲ σχετλιαστικά οίον 'uh, way (= iού, qεῦ). Deest παπαί.

9. Tà de Savuastiza (ad litt. ad admirationem incitantia)

olov babai (= \beta u\beta ai).

10. Τὰ δὲ ἀρνήσεως (kefuryā) τ ἀποφάσεως (kelyānā i. e. probibitionis) δηλωτικά (om. Gr.), οίον οὐ = là, οὐχί = lau, ούδτα = là hawe, οὐδέ = là dên (Gr. om. οὐδέ), οὐδαμῶς = kul kuleh (sed deest la).

11. Τὰ ởὲ συγκαταθέσεως (ad litter. declarantia confessionem, adsensum ()) olov 'en = si, 'in = val, 'engêr = nam si, 'endên

= si vero 5).

12. Τὰ δὲ ἀπαγορεύσεως (ad litter declarantia non-persuasionem) olov lagemär = omnino, säx = finis. [Verum patet deesse

<sup>1)</sup> Cf. scholin ad hune locum in editione Uhligii in quibus ποιότης cum מפוני inopto componitur. Ita Syr. | Localy explicator. - Simplicius ad Aristot Categ. P. S b, 26 ed. Berolin. addidit: sioù per ai notorper devanse, маі дій тойто поцтімаї, ятд. Cod C. habet [Laul].

<sup>2)</sup> Hace verba prorsus superdua demonstrant scriptorem opus suma non al finem perdunisse.

<sup>3)</sup> Exempla biblica sive ex hymnis patita sunt.

<sup>4)</sup> Duplex interpretatio scriptoris oscitantiam docet.

<sup>5)</sup> En cum compositis hue non pertinere patet, locus igitar turbatus est. An de formula juramenti hebraici cogitandum?

ter repetitam particulam negationis; legendum est là, là lagemar,

là sày = μή, μηδήτα, μηδαμώς.]

14. Τὰ δὲ παραβολῖς η ὁμοιώσεως (ad litt. ex iis vero sicut comparatio et parabola sunt) οἶον 'azzenâ = ως, 'azzenâ gêr = ωσπερ, 'azzenâ dên = sicut vero. Reliqua ηΰτε, καθά, καθάπερ desunt.

15. Τὰ δὲ εἰχασμοῦ (masberânuθâ) οἶον ... reliqua in A desunt.

16. . . . . (deest τὰ δὲ τάξεως οἶον sed proponitur exemplum, quod ad hanc classem pertinet, scilicet lebar i. e. χωρίς. Alterum exemplum tâχ = τάχα praecedenti classi adnumerandum est; tertium kemā zabnīn = ποσάχις ex loco biblico (C habet 15), desumtum esse conicio) 1). Haec in C desunt, qui sub 15 ditior.

17. Τὰ δὲ ἀθροίσεως (collectionis cujusdam) οἰον ἀρδην (= gemirâ'it, universe), ἄμα (aχhedā), ἡλυθα (= qallilâ 'aχhad i. e. paullum simul!). C habet malyâit aχhað = plene simul.

- 18. Ex iis vero sunt indicantia typorum (sed patet cogitandum esse de τοπιχοῖς, quod litteris syriacis tups' scriptum cum tupse confusum est) sicut lehal = ultra, ὑπέο, meneh walehal = ab eo et ultra, πόρρω et meneh waleχã = ab eo et amplius, ἐπέχεινα<sup>2</sup>).
- Τὰ δὲ παρακελεύσεως (ad litt. παρακελευστικά) οἶον sine (= ἔα syr. 'arpā), ἄγε ('aubel), φέρε ('aitā), i (zel), veni (tā) fac (sebed).

20. Τα δέ συγχρίσεως (ad litt. συγχριτικά) sunt, οίον μαλ-

λον, ήττου.

21. Τὰ δὶ ἐρωτήσεως (ad litt. ἐρωτηματικά), οἶον πόθεν (aimexã), quando ('emat, πηνίκα?), πῶς (aikan), 'aikā = ubi, ποῦ, 'aikanā = quomodo. C pro aimexā habet aymā.

22. Τα δὲ ἐπιτάσεως (ad litt. vim exprimentia) olov multum

bonum, valde bonum.

- Ex iis quaedam de juramento docent sicut: Ita cujusdam [scil. affirmatio est. Sic enuntiatum complendum esse censeo].
- Τὰ δὲ βεβαιώσεως (ad litt. confirmantia) οἶον δηλαδή (galyāi) notum est ('idisāi).
  - 25. Ex iis vero viarum sunt uti abeat (nerde), abeant (nerden).
- Ex iis vero significationem laudationis habent sic egregie, magnifice, mire.

Etiam de hac septima orationis parte brevi dictum est a nobis. Loquamur vero etiam de Conjunctione, octava orationis parte et finiamus verbum ne excedat modum epistolae, neve moveatur nausea lectori.

Quae loci condicio non ex scribarum incuria processit sed inde, quod opus nondum limatum et secundis curis perfectum descripserunt explicanda est.

<sup>2)</sup> lu erotematis Dionysianis adjiciuntur no pose et énércera ad exempla opicorum des , no res. Inde huc tralata hace exempla classem peculiarem effecerant C 2000 = ronera in 2001 corruptum praebet.

### Περί συνδέσμου.

Σίνδεσμος igitur έστι λέξις aliqua, συνδέουσα διάνοιαν μετὰ τάξεως et colligens effusionem et dispersionem orationis explicationis (gr. nihil misi και το της ξομηνείας κεχηνός πληφούσα).

Των δε συνδέσμων οι μεν είσι συμπλεκτικοί, οι δε αίτιολογικοί (šelle Fanaye), οι δὲ συλλογιστικοί (me Famrane). [Syrus

laceratus est. C octo genera Graeci recenset.]

1. (Καὶ om. Syr.) συμπλεκτικοί μέν είσιν, όσοι την έρμηνείαν (Syr. habet Pluralem) ἐπ' ἀπειφον ἐκφεφομένην (ad litt. citra modum dispersas) συνδέουσεν (ad litter, colliguat et conjungunt) olov (gr. legitur eloi để oiđe) man = µέν, đến = để, âφ = καί, 'ella = αλλά, au-man = ημέν, au-den (sic legendum) = ἡδέ, an endên = ? [Omittuntur τέ, ἀτάρ, αὐτάρ, ήτοι, nisi forte unum ex ultimis respondet syriaco au-endên.]

Διαζευχτικοί δέ είσιν, όσοι την (μέν om. S.) φράσιν (mamlla) ἐπισυνδέουσιν, et ἀπο (δὲ om. S.) πράγματος εἰς πράγμα διιστάσιν (mešannen 2)), οίον (gr. είσι δε οΐδε) 'au = ή, 'au-kai

=? 'aukit =  $\eta$ ror, 'au-'en =  $\eta$ t.

3. Συναπτιχοί (mebanyane) δέ είσιν όσοι consensum ('auyuta) quidem aliquam indicant. (Sie pro υπαρξιν μέν ου δηλούσι, sed puto corrigendum esse de al hewayûta man medem la mande în quod cum graeco concinit), σημαίνουσι δε άκολουθίαν ) οίον (gr. είσι δε οίδε) 'en = εί, 'en-hn = είπερ, en-dên = είδη (deest vox pro εἰδήπερ posita). C pro mgbanyane habet maqqefane.

4. Παρασυναπτιχοί (yattîr mebanyane) δε είσεν όσοι μεθ' υπαρξεως (leg. hewayuta pro 'auyūta, quod si non vis vertendum est: qui cum consensu etiam ordinem indicant) και τάξιν δηλούσιν, οΐον (gr. είσι δε οίδε) sal = ἐπεί, sal-kul dehu = ἐπεί $περ^4$ ), sal dên = ἐπειδή, sal kul dên dehu = ἐπειδήπερ.

5. Αιτιολογικοί δέ είσεν όσοι έπ' αποδόσει propter odium (metal sene'ta = airias Evexev 5)) declarant (gr. esset δηλούσι) et propter hoc causative παραλαμβάνονται . . . . [Lacuna in textu syriaco est. Desunt haec: εἰσὶ δὲ οἴδε ἴνα, όφρα, ὅπως,

Graecum συλλογεστικός modo allbi inaudito redditur.

Hase vox in novo Testamento est μεθίστημε. De \$200 = ήτου cf. Payne-Smith. Ceterum de his particulis consulenda erit interpretatio Philoxeniana, quam non contuli.

<sup>3)</sup> Syr. J. Ones proprie cohaerentiam designat.

<sup>4)</sup> Restituendum est 112 = énsi, deinde con 110 112 = insinse, quod sequitar ex ultimo exemplo.

<sup>5)</sup> Textum graceum corruptum Syr. ca rations videtur tractasse ut airiav culpam conserve designare. Ex culps collato verbo nivisio Ins desindo finxis odium, ad quod retributio = execosos quadrabat. Latini aixearunis dixorunt Accusativum.

ξνεχα, οὖνεχα, διό, διότι, καθό, καθότι, καθόσον. 'Απορηματικοί. — Ex exemplis duo Syrus servavit, 'aikan et 'aikana, quae cum καθό, καθότι vel καθόσον componenda videntur.]

6. ['Απορηματικοί] δέ εἰσιν ii, quos cum neglegimus conversionem (mhyn cujus littera una deest in mahmên emendandum censeo; C mehappeyinan hefâyâθâ) consuevimus conectere. [Exempla desunt.] Gr. est .. εἰσιν, ὅσοις ἐπαποροῦντες εἰώθαμεν συνδεῖν εἰσὶ δὲ οἴδε, ἀρα, κἀτα, μῶν.

6. Συλλογιστικοί δέ εἰσιν ὅσοι πρὸς τὰς ἐπιφοράς τε καὶ συλλήψεις (duqebal ḥige wekunāše ad litt. contra impetus et collectiones) τῶν ἀποδείξεων (εὐ om. Syr.) διάκεινται, οἰον (εἰσὶ δὲ οῖδε gr.) ἄρα, ἀλλὰ. . . [Lacuna in textu syr. usque ad πα-

ραπληρωματικοί.]

7. [Παραπληρωματικοὶ μέν εἰσιν, ὅσοι = ... it man, quod in itaihun man emendandum] μέτρον ἡ κόσμον ἔνεκεν παραλαμβάνονται οἰον (gr. εἰσὶ δὲ οῖδε) 'în ') = δή, ellā = ἀρα (nisi 'l' in 'r' emendandum est) halluχ ") = νυ, aiχ den = sicut vero, aiχ lā man = sicut non nempe, aiχ man = sicut quidem, aiχ ger = sicut enim. [Quibus particulis hae voces respondeant definire non ausim.]

Porro sunt quidam qui addunt illis (gr. Τινές δὲ προστι-Θέασι καὶ ἐναντιωματικούς (hānon dalqublāye) οἶον ἔμπης (bgrum) ὅμως (beram den).

Haec quoque dicta sunt a nobis de conjunctione 3).

Hucusque Syrus textum Dionysii graecum secutus est, textus syriaci vero sequentis condicio quum ea sit, ut omnismodi lacunis sit foedatus, reliqua non ad litteram interpretanda esse censemus. Liberius procedentes, quae addenda sunt uncinis inclusa interponimus, quae emendanda syriace corrigimus. Haud pauca interciderunt. Itaque haec est subscriptio grammatici, cui debetur haec Dionysii interpretatio, quam graece reddimus, quin scriptor graece doctus erat, cujus verba in C specie emendationis adulterata sunt:

Περί έτέρου τινός ούχ εύρον (ούδεν) εν τη [των Έλληνων] γλώσση, όσα δε εύρον, ως οιομαι, συντόμως (C αχοιβώς) τέθειχα

<sup>1)</sup> Syriace legendum est (Young According Lacobus Edessenus (Wright Catal 544b) graccum δή reddit Δ. Do voce (Conferendus est Severus P. 31 ubi (Comendavi. Sed (Compondere gracco δη hace monetrat phrasis (Li) 2012 (2010 (1) (2 = εί δή Γουντας Ass. B. O. III, 1, 135 a.

<sup>2)</sup> Cf. Payne-Smith s. v.

<sup>3)</sup> Hujus catalogi condicione maxime ad cam sontentium perducti sumus ut consesuus totum opusculum ab auctore non ultimis caris esse perfectum et completum. In cod. C omnia acquabilius currunt, est liber refectus.

εὶς διατριβήν τε καὶ παιδείαν τῶν ἀναγιγνώσκειν μελλόντον. Εἰς δὲ πλείονα γνῶσιν ἐποίησα (pelhet) τὸν λόγον μιᾳ λέξει καὶ δίδωμι αἰτίαν τοῖς τὴν γνώμην δεινοῖς, ὅταν φέρωνται ἐντεῦθεν αἰτίαν κατὰ τὴν δίναμιν αὐτῶν ¹), ... καλῶς διορθώσας ἀφθόνως δι' ὧν εὐπρεπῶς συνέγραψαν .. διὰ τῆς ὁμολογίας αὐτῶν καταβεβαιῶσι καὶ τῷ συναγαγόντι αἰτὰ ἀποδῶσι τὸν μισθὸν τῶν προσευχῶν αὐτῶν, ἵνα ὁ κύριος διὰ τῶν αὐτῶν προσευχῶν ἀνάγη με πρὸς τὸν θρόνον τῆς χάριτος, καὶ ἀφημου τὰ ὑστερήματα, καὶ ἀξιώση ἡμῶς τοῦ ἐλέους αἰτοῦ τοῦ προσκυνεῖν τοῖς ποσὶν ὑμῶν τοῖς ἀγίοις ... καὶ εὐφρανθητῆ ὁμιλία ἐκείνης τῆς θείας συναγωγῆς: Pro ἐν τῆ [τῶν Ελλίνων] γώσση, Cod. C praebet ἐν τῆ συριακῆ γλώσση, quod ineptum. Inde ab \*αὐτῶν οποία in C desunt.

Quae sequuntur nihil sunt nisi laciniae quaedam paradigmatis verbi τύπτω, quae servatae sunt ex uberioribus formarum catalogis, qui in Codice Monacensi graeco 310 graece 2) et in Dionysii versione armeniaca armeniace exstant. Quaedam verba loco mota sunt, nec pauca in textu syriaco desunt, quae aut eam ob causam interciderunt, quod librarius ex liturariis ea quae babemus descripsit, quos recte legere non poterat, aut quia interpres ille, qui paradigmata graeca syriace exprimere conatus est, rem ipse ad finem non perduxit. Id tamen editionis armeniacae cum syriaca consensu procul dubio confirmatum censemus, saeculo p. Chr. quinto grammaticae Dionysianae appendicem fuisse additam, qua paradigmata verborum, et nisi fallor etiam nominum - exstat enim eorum fragmentum apud Armenium — proponebantur discentibus. Graeca baec paradigmata imitati sunt Latini, Armenii, Syri; recentiorum grammaticorum qui linguas hodiernas excoluerunt in occidente doctores Latini fuerunt, in oriente vero Syri christiani primi flexionis schemata a Graecis mutuo accepta ad suae linguae indolem adaptaverunt et tali modo reliquis populis orientalibus exemplar proposuerunt, quod sequerentur. Graecorum grammaticos jure οἰχουμενιχῶν διδασχάλων titulo honoratos esse, jam nemo erit, qui neget, quorum doctrinas inde ab Euphrate et Tigride, nam de Indis tacere satius duco, Gaditanas oras et ultimam Thulen transgressas per terras extremas occidentis dispersas videmus, quarum ne nomen quidem Graecis ipsis innotuit.

Ipsius vero denique paradigmatis fragmenta quorum disjecta membra secundum ordinem textus graeci reposuimus baec sunt:

Sensus loci lacerati non potest esse nisi is ut lectoribus suadeat corrigore et emendare in quibus ipse erraverit. Quam conjecturam cod. C confirmat.

<sup>2)</sup> Cf Uhlig Dionysii Thracis are grammatica Lipsine 1884 P 125 et XVI

	zòv śvseyntizòv ema maudesana [demasbedanut		vias πρώτης			
The second second		ον, έγκλίσεως	δριστικής			
zoóvov dezabná	ένεστώτος [dęqåyem²)]	est "itaubi	cf. infra demenyānā <sup>5</sup> )			
τών τριών προσώπων τε καί ἀριθμών datglåtå degåyem Not. 2 demenyånå Not. 3						
ένιχὰ hędana'it	τύπτω māḥe'enā	τύπτεις māḥe'at	τύπτει mãḥe			
πληθυντικά saggi'à'it	τίπτομεν mahenan	τύπτετε maheton				
Erzoyntizóv — Nota 1 — demasbedanúta.	[χοόνου Dezaβnã		lυθότος ¶ gbar			
ένιχα ḥędanā'it	ĕrυπτον måhe hewit	ervateç mâhe hewnit	žrvare máhe bewá			
กใกซีบระเหล่ saggi'a'it	ėτύπτομεν måhe nan <sup>5</sup> )	έτύπτετε måhen hgwaiton	έτυπτον måhen hewan.			
['Eνεργητικόν] Demasbedanuta	μέλλοντος dezabna dastid	ένιχὰ τύψ hẹdânả'it emh	ω τύψεις e tembe			
τύψει πληθυντικά τύψομεν τύψετε nembe saggiàit [excidit propter praecedens nembe] tembon						
riwovse. nemhon.						
Mimra Verbum	όριστικά	παθητικά maudetänä dęhaššä	dgparşope personarum			
tellåtå trium	ένεστῶτος? de zabnā daqgdām	Lacuna [	ταρακειμένου]			

<sup>1)</sup> Hoc vocabulum loco mutam înfra traditum est. Exempla talia confusionis ef supra P. 4-5.

<sup>2)</sup> Loco motum in fine exstat.

<sup>3)</sup> Loco motum.

<sup>4)</sup> Proprie παρατατικού et P. 17 sub χρόνοι.

<sup>5)</sup> Restituendum mahen bewain.

<sup>6)</sup> Ita codex, abi degayem (sie C) exspectatur. Sed designare potest hor nomen etiam Perfectum, cujus exempla sequentur, quod admitterem nisi post tres perfecti formas statim positae essent tres personae plusquamperfecti.

rétvupa: 'etméhit		τέτυψαι 'etmęhit		tmęhi   Lacuna
etnehin hev		έτέτυμ		etmehiw hewau
zai	laxing	érer etmęhîw	ύφατο. hewaiton 1).	Millortos Dezabna daietid
ένικά hedanā'it	τυφθι etm		rvqIńsy ietmyhe	rvqIństrai netmęhe
πληθυντικ saggi'à'it		θησόμεθα	τυφθήσεθ: tetmghon	netmehon <sup>2</sup> )

Sequentur formae in quibus Infinitivus cum verbo finito conjunctus est, quarum titulus mimrā lā metahhemānā mibī quidem ρημα απαρέμφατον designare videtur i. e. Infinitivum, cui accedit zabna la metahhema i. e. aogustos. Itaque:

[Pημα ἀ. Mimra là Verbum non	παρέμφατον] mgtaḥḥgmānā definitum	χοόνου dezabnâ	άορίστου là metaḥḥgmā
ένεργητιχοῦ maude:ânâ de maibedanuta	3)	ένιχὰ hedanā'it	ervya memha mahe "ena
ervivas membā māhe 'at	έτυψε memhå måhe	กโฤษิยะเหล่ saggiäit	έτύψαμεν memhã mähenan
ervipare memba mahen atton	ĕrυψαν. memḥā. māḥen ⁴).	'Pημα Mimra	ἀόριστον la mgtaḥḥgmā
παθητικόν maude@nå dehaššä	ėvizd będånä'it	ἐτύφθην memhã mghe 'enâ	eriqIns memhâ mghe 'att

<sup>1)</sup> De secunda persona hallucinatus est. Quodsi hoc pro forma ionica fictum esse coniclo, Armenius est qui ad hanc opinionem mo perduxit. De quo conf. dissertatio mea in Uhligii artis Dionysianae editione. In C omnia plana.

2) Ordo turbatus est propter similitudinem formarum netmehe [quae ex-

cidit] et netwehon.

<sup>3)</sup> Hanc propter vocem deinde activum Freya scribendum esset. Si vero lacuna admittitur passivum triquy ponendum est, cui favet scriptio formarum in codice. Sed quum eaedem formae repetantur sensu passivo apparet puncta lu textu syriaco male esse appieta.

<sup>4)</sup> Ita corrigendum in codice.

έτύφθη πληθυντικά ἐτύφθημεν ἐτύφθητε ἐτύφθησαν [C memhā saggi'ā'it membā memhā memhā mehe] mehenan i) mehen atton mehen i)

Quae sequuntur ad Infinitivos, quorum de nomine λέξις έχ ὑήματος cf. supra P. 17 Not. 1, pertinent, sed non ex arte Dionysiana sunt desumpta. Graece ita fere reddenda sunt: Δέξις δὲ ἡ ἐχ τοῦ ἡματος οὐ δηλοὶ οὐτε χρόνους οὖτε πρόσωπα οὖτε ἀριθμούς, οὖτε ἐνέγρειαν οὖτε πάθος, ἀλλ' ἀληθώς λέγεται οὖτως τύπτειν, ποιεῖν, γράφειν, ἰέναι και τὰ τούτοις ὅμοια δυναίμην ἄν προφέρειν . . . Reliqua in C sunt servata.

Subscriptio in codice A: Explicit epistola grammaticorum. In cod. C praecedit paradigmata brevis praefatiuncula, et sequitur subscriptio qua Josephus Huzita libelli auctor nominatur.

## Caput III.

De studiis Syrorum ad rectam lectionem pertinentibus.

Dionysiani compendii partem primam de litteris et syllabis tractantem interpres omisit, cujus lingua et scriptura hac in re cum graeca haud facile potuit comparari. Sed hanc quoque rem, de qua pendet institutio de lectione recta, ἀνάγνωσις Graecis dicta, et de glossarum prompta explicatione idem aggressus est Josephus Huzita presbyter, Narsetem († post 500) magistrum in regenda schola Nisibena secutus, si modo Josephus libelli est auctor.

Josepho a Barhebraeo <sup>2</sup>) tribuitur lectionis mutatio, de qua quid sit sentiendum jam videamus. Non agi de vocalium pronuntiatione, quae unius viri negotio toti populo non potuisset obtradi, jam Assemanius docuit, agitur potius de distinctione membrorum orationis, quae punctis appositis designatur, quae puncta accentus dicere ex usu Grammaticorum Hebraeorum consuevimus. Haec enim docet codex Masorethicus, quem Wrightins descripsit (Catalog. I 107 b) ia fine, ubi inter traditiones magistrorum scholarum (mašlemānwā dē derabbane deskole) hoc legitur: "Porro scias, accentūs sām ke et še syāne et zauge et pāqo de et menihāne et mešayyelāne, et eum, qui compositus est ex duo bus zaugā, et šellāye et tahtāye, qui in Scriptura insunt, omnes appositos esse a Josepho Huzita, novem enim sunt. Ita vero hos accentus (seyame) fecit, (ut) secundum mentem interpretationis litteralis (sint). Quoniam sanctus dominus Theodorus

<sup>1)</sup> Its corrigendam.

Chron. Eccles. III P. 78. Assemani Bibl Or. II 407. Hoffmann Auszige ans syrischen Acten persischer Märtyrer Leipzig 1880 P. 117.

(Mopsuestenus) graece exposuit Scripturam et ex graeco in syriacum sermonem traduxit Mar Ibas, episcopus Edessenus, cum aliis viris librorum divinorum bene peritis 1)\*. Haec accentuum appositio, illo tempore quidem nova, erat lectionis immutatio, cujus Barhebraeus mentionem fecit, lectiones enim sive qerâyâ9â, ea legendi praecepta dicebantur, quae in usum discentium a magistris tradebantur, unde liber masorethicus inscribitur: Collectio vocum difficilium et lectionum, quae exstant in Genesi, in Exodo etc. Inter explicationes vocum difficilium referendum est si vox 'oray ta explicatur nuhră 'e da i. e. אור אור, si Gihon esse Nilus fluvius, perhibetur (Wright 104a), ad lectiones pertinent ea quae de proferendo aut occultando 'Alaq et He3', vel de mutando Kaq in Gomal, Taw in Dála9 urbanae pronuntiationis causa docentur. Ex. c. kap in agharteh ut g proferendum est agharteh, taw in leme & bar legendum est ut d, ergo leme & bar. Hanc proferendi elegantiam ad Graecorum regulas Syros finxisse puto. et huc pertinet tota illa de mediis, aspiratis et tenuibus doctrina quam in textu syriaco p. 43 ex Severo dedimus, in qua nihil habemus nisi observationes masorethicas in canonis formam redactas. Recta vero lectio sine bona membrorum orationis destinctione non est, itaque etiam punctorum positio ad lectionem sive q grâytâ pertinet, quam immutasse Josephus Huzita perhibetur, ante quem Nestoriani per omne tempus, quo Narses scholae Nisibenae praefuit eodem modo legerant uti "nos occidentales" pro ut dixit Barhebraeus2). In apponendis punctis enim Josephus interpretationem Theodori Mopsuesteni secutus rem non modo grammaticam verum etiam theologicam egit, ita ut vel in lectione scholae Nisibenae

wol wil tanquam nomen accentus intellegam.

<sup>2)</sup> Locus Barbebraei hie est: w'ebnð dukteh (seil. dg Narsi † post 500) ba Ngsi fin Yosip Huzaya Jalmiðob, wehu šablep qgrayta 'erhayta lghaðe maðnghayta ða hiðin Nestoriane, w'ella bggulleh za fina dg Narsi 'agwaðan magre flaye qaren howan.

ejus Nestorianismus perciperetur, a quo Edesseni abhorrebant. Tali modo exorta est certa quaedam legendi traditio Nisibena, cuius in libris masorethicis fit mentio (Wright. Catal. 104 b). Hujusmodi libri, quos ke 9 a Be be maqreyane 1) Syri dicunt inde a tempore Narsis et discipulorum ejus Abrahami et Johannis Beth-Rabbanensium compositi et in scholis lecti sunt. Primae huic apparatus masorethici collectioni deinde accesserunt lectiones doctoris Ramisos, qui paullo post exstitit, nam inter discipulos Mar Abae catholici Nestorianorum † 552 refertur (Ass. B. O. II 412) et scholae Seleuciensi praefuit (ib. III. I. 86). Duo tali modo genera lectionum distinguuntur, antiquiores erant lectiones magistrorum, recentiores lectiones a Ramisos profectae, id quod luce clarius ex inscriptione partis codicis masorethici sequitur, quam Wrightius edidit Catal. 105 b, in qua distinguuntur accentus, qui inveniuntur in libris demagreyane, ab iis qui exstant in libro de Rabban Růmišoš 1).

Antiquiori doctorum classi accensendus est Josephus Huzita, qui punctis suis exegesin Mopsuesteni, quoad fieri potuit, expressit. Hic est auctor scholae masorethicae Nisibenae, quam deinde ii qui maqreyâne dicuntur excoluerunt. Josephus Narsetem in regenda schola secutus est, libri doctorum, qui maqreyâne appellantur inde a tempore Narsetis, Abrahami et Johannis, qui ejus discipuli fuerunt componi coepti sunt, omnia igitur haec circa lectionem textus sacri studia Nisibi ineunte saeculo sexto floruerunt<sup>3</sup>).

Jam si interpretes philosophorum graecorum Dionysium Thracem secuti theoriam grammaticam Graecorum in scholas syriacas traduxerunt, cujus opera indigesta observationum materies disponeretur et secundum analogiam certis canonibus et regulis circumscriberetur, ipsa illa materies congesta est ab iis qui maqreyane dicuntur magistris. Unde facile explicatur cur totam materiam apud Grammaticos seriores ex libris Theologorum et Philosophorum neque ex lingua vulgi collectam inveniamus, ita ut linguam litterariam potius quam vulgarem descripserint, deinde vero et hoc intellegitur, jam magistros illos masorethicos ipsos initium fecisse observationes suas in formam canonum generalium redigendi. Duplicem igitur grammatices syriacae scribendae habemus radicem, materialem, observationes doctorum in sacris libris, formalem, theoriam grammaticam ex Graecorum libris haustam.

Exempla schediasmatum grammaticalium apud Masorethicos doctores idem ille praebet codex Musei Britannici Add. 12,138, ex

Hoc est libri magistrorum lectionem docentium. Deinde brevius dicitur b g maq reyane apud magistros sive in hisce libris.

<sup>2)</sup> Haec sunt verba inscriptionis: Tu $\beta$  byyað 'Allaha záðbínan niša ðgguhāmā ðazg $\vartheta$ ā $\beta$ e dgmaqrgyāno waðgrabbûn Rāmišoš.

Scholae Nisibenae quasdam proprietates commemoravit Barhebraeus in grammatica majore P. 153 l. 9; 154 l. 13; 199 l. 11; 200 l. 2.

quo quae praecedunt hausimus. Continet enim quatuor tractatus grammaticos perbreves, quos a magistris in usum tironum collectos ipsa subscriptio testatur 1). Agitur hic primum de compositione particularum b. d. w. l. cum nominibus et verbis, et vestigia hujus rationis tractandi particulas illas, in qua id potissimum quaeritur, utrum vocali a instructae esse debeant an non, apud grammaticos posteriores etiam recognoscuntur. Nam quum de recta pronuntiatione tantum ageretur neque de significatione harum vocum, proponi potuit lex de earum usu sive ante nomina sive ante verba ponuntur, et ex hac consuetudine explicatur, quomodo deinde Severus (text. syr. p. 17, 6) duas quaestiones potuerit distinguere, scilicet primum, quomodo hae particulae, Severo mappelada i. e. casus appellatae, praefigantur nominibus, deinde quomodo verbis p. 18, 18. Praeterea haec quoque Severi verba 17, 7 , dicimus, m appela da esse litteras, quae ante nomina ponuntur et primam litteram nominis rukāyā afficiunt si ad litteras pertinet, quae aspirationem ferunt', demonstrant, haec ex libris masorethicis hausta esse, nam quis, quaeso, ubi de particulis illis lequitur, nihil amplius habebit, quam de earum vi aspirationis verba facere, nisi pertinet ad magistros lectionis acouratae et urbanae? Et re vera secunda in codice 12,138 dissertatiuncula agit de tractandis consonantibus, quae aspirationem patiuntur bgdkpt, si praecedunt particulae bdwl.

Eodem modo, quae de litteris perfectionis (â9 wã 9 â desumlâya) hwyntk dicuntur, qua in re iterum nomina et verba pari modo tractantur cf. text. syr. p. 26 2), ex libris masorethicis processisse patet, nam eaedem litterae in quarta dissertatione cod. 12,138 conjunctae proponuntur, qua in re id potissimum notione dignum est, quod etiam 'Alap nominatur, terminatio status determinati. Denique quum in tertia dissertatione codicis de consonantibus ', m, n, t agatur, quibus tempora et personae designentur, mirum non est, etiam apud Severum p. 8 l. 3 sermonem esse de vocalismo consonantium, quae futurum designant, t, n, m, quo in loco quarta consonans Alaq propter rei naturam commemorari non potuit. Nam hoc loco de m littera verba fieri omni modo memoratu dignum est, quum m non ad futurum zaßnå ðasetið sed ad participium pertineat, quod hoc loco zaβnå ðe qu'em i. e. èvecrus dici debuisset. Jacobus de futuro agere constituens, antiquos illos doctores incaute secutus en adjecit, quod illi jure addiderunt, quia non de futuro sed de omnibus tem-

poribus agebant.

Verba subscriptionis hace sunt: Sglem . . . tukāsā medem dgiappir 'odţakkas men mallggano rabbansin l'idaj@a dg yaloge bgnan bgnaihon i. e. explicit compositio quaedam, quae pulchre composita est a doctoribus, magistris nostris, in usum discentium, nostrum, qui filli corum sumus.

<sup>2)</sup> Litters is quae post & in p. 26 l. I deest a codice Londinensi praebetur.

Quae praecedunt satis demonstrare videntur, grammaticos ex libris masorethicis observationes doctorum antiquorum hausisse, quorum tamen adnotationes non libris biblicis tantum verum etiam scriptis recte pronuntiandis patrum in scholis legendorum apponebantur. Librum talem, qui editionem bibliorum sacrorum et scriptorum patrum in usum scholarum comparatam continet, descripsit Wrightius in Catal. 114. Post libros novi testamenti positi sunt catalogi librorum et excerpta eorum ecclesiae graecae doctorum, quos in scholis Monophysitae legebant, Dionysii Areopagitae, Basilii Caesariensis, Gregorii Nazianzeni, Severi Antiocheni, quibus alia interspersa sunt cf. Assem. B. O. III. II 937 et supra P. 2 infra.

Hinc perspicitur denique ratio locorum probantium, quos profert Barhebraeus in grammatica majore, desumpti enim sunt fere omnes ex iis scriptoribus, quos in scholis legi P. 2 diximus. Quorum ex numero tres tantum non citantur Severus, Theodotus, Architheus, quod casu factum esse videtur, nam reliqui omnes citantur, quemadmodum in indice editionis recensentur a Martino: Dionysius, Basilius, Gregorius Nazianzenus, Ephraem, Mar Isaac, Jacobus Serugensis, Chrysostomus, qui sub nomine Mar Iwannis latet, Cyrillus, Palladius libri Paradisi auctor), Jacobus Edessenus, Antonius Rhetor, Aristoteles. Praeter hos scriptores, si grammaticos non curamus, nullum fere nisi Narsetem et Theodorum Mopsuestenum commemoratum invenimus. Jure igitur observationes in grammaticas receptas ex studiis in scholis theologicis profectas esse contendere nobis videmur.

Post Josephum Huzitam, in schola Nisibena masorethicae artis fundatorem celebris grammaticus exstitit Ahudemmeh, metropolita Orientis, Jacobita qui a Jacobo Burdesaña anno 559 consecratus est, postquam jam antea a Christophoro Armenorum Catholico episcopus regionis Basarbaye ordinatus est, inter Nisibin et Tigridem sitae. Duo coenobia instituit, quorum de nominibus

<sup>1) &</sup>quot;Duo opera sunt, quae Paradisi nomen apud Syros Chaldaeos potissimum praeferunt: Historia nimirum monastica Palladio et Hieronymo inscripta, quae Paradiaus absolute dicitur, et liber Davidis ex monacho Episcopi cui Paradiai minoris titulum auctor praefixit. Ceterum tam Palladii, Hieronymi et Davidis historia quam Joannis Moschi et Anastasii Synaitae Pratum communi Paradisi nomine apud Orientales appellantur; quin etiam plures hujusmodi collectiones cernere est tum Syriacas tum Arabicas casque ab hisce quae modo memoravi plane diversas, quae tamen Paradisi titulo praenotantur: Ejusmodi sunt i Paradisus Monachorum seu Patrum dicta et gesta liber in capita 313 divisus, quo continentur Apophthegmata fero omnia quae Cotelerius edidit. Cod. Arab. Amid 17 Tom. I Bibl. Or. p. 584. II Apophthegmata patrum in capita 397 quae a Cotelerianis parum differunt Arab. Cod. Berocensis 2. Tom. cit p. 585. III Excerpta ex Paradiso Patrum nostrorum monachorum Cod. Arab. Vat. 152". Its de variis Paradisis Assemanius III. I. 287. Coterum de Paradiso consulendus est Wrightius Catal. 1070—1080 abi de 'Ananisoci în librum Paradiai curis, cf. Ass. B. O. III. I 145. disseritor.

non constat 1) et quorum alterum prope Tagritum fuit. Denique prope Tagritum multos magos doctrina christiana imbuit, inter quos erat regiae stirpis adolescens, quem baptizatum Georgium appellavit. Quod ubi rex Chosrau I Anoširewan cognovit caput Metropolitae amputari jussit, cujus cadaver Christiani in ecclesia Mahuzae sepeliverunt. Mortuus est Ahuhdemmeh feria sexta, se-

cundo mensis Ab. 886 Gr. = 575 p. Chr.

Ahuhdemmehum philosophia Graecorum imbutum fuisse ex inscriptionibus librorum ab eo compositorum intellegitur, scripsit enim adversus philosophos, et adversus magos, deinde omnis modi definitiones (tuhâme deyul seßwân) et librum de logica, et orationes de compositione personarum, qui liber exstat in Museo Brittanico Wright, Catal. 802 b. Praeterea editis libris de libero arbitrio, de anima, de homine microcosmo, deque aliis rebus, quos eleganti stylo composuisse perhibetur, inter suos claruit. Ass. B. O. III. I 192 sq.

Ejus vitam exhibere videtur 1) codex Mus. Brit. Wright. 1113; ecclesia ei dedicata in monasterio Beth Qube prope Harranum, in quo Tagritensium congregatio erat, inter quos quondam apostolus et martyr exstitit, commemoratur Wright. Catal. 151 b. 153 a. 147 b. Patet praecipue inter Tagritenses memoriam Ahuhdemmehi esse

cultam.

Ex libris Ahuhdemmehi unus tantum tractatus hodie innotuit, mi mrā δešal rukāβeh deβarnāšā, cujus initium Wrightius 802 b edidit, simul conjiciens convenire hunc librum cum eo, cujus titulum Ebedjesu dicit mi'mro δesal rukaβ qenume. Libellum in manuscripto legi, scriptorem hominem doctum et bene cordatum fuisse vidi.

Grammaticam ab eo compositam affert Joannes bar Zusbi Ass. B. O. III. I. 256. 308, quam ad exemplum grammaticae graecae compositam esse locus docet de derivatione verborum, quem Bar Zusbi servavit ). Notum est Graecos verbis tribuisse schemata tria, απλούν μεν οίον φρονώ, σύνθετον οίον καταφρονώ, παφασύνθετον οίον αντιγονίζω, φιλιππίζω. Dionys. supra P. 17. Hanc distribuendi rationem secutus est 'Ahuhdemmeh, de quo haec dicit Bar Zuibi: مراه واحدود المعادة الم وراستدا حصره الحما المعوم . فعلها معنوها ممن منوها. المب فديا بع وعند اللما وواستدا حصده. لمنه المدهم العيضا

<sup>1)</sup> Barhebr. Chron. eccl. III, 101 et Ass. III. I. 192 inter se non conveniunt.

<sup>2)</sup> Praecedit enim vita Marethae a Denha urgentibus Tagritensibus fidelibus conscripta. Marutha Metropolita Tagritonsis mortuus est so 649 Denba ejus successor 659. His duobus Tagritensibus accedit terries Alyahdemmeb. tertius ante Marutham metropolita.

Haec de grammatica 'Aḥuhdemmehi protulit Bar Zuibi, qui praeterea grammaticum appellat Išozdenaḥum episcopum, quod tradidit Assem. B. O. III. I 308 e Cod. Ecchell. 17, equidem e codice Londinensi ejus nomen non exscripsi, itaque ibi deesse puto. Hujus Grammatici nullam aliam inveni notitiam, quum vero unum tantum illius nominis scriptorem inter tot scriptores Syros commemoratum videam, nostrum eundem esse conjecerim, quem Ebedjesu in catalogo (B. O. III. I 195) Mar Isozdenah de Qāṣrā appellat. Qāṣrā urbs episcopalis erat, nescio an Māta de Qāṣrā prope Zabum, quam Badgerus visitavit '). Išozdenah post 695 p. Chr. vixit.

# Caput IV.

#### De Jacobi Edesseni vita et studija.

Omnes qui praecedunt grammaticos celeberrimus superavit Jacobus Edessenus, quem megassequas dagedaße, librorum interpretem nuncupant. Ordinatus est episcopus Edessenus 679 p. Chr. (alii 677) mortuus est 708 p. Chr. = 1019 Gr., vel 710 quod ex Dionysio Telmahrensi et Barhebraeo protulit Assemanius B. O. II 336, 104 at quod non ab omni parte certum videtur. Ib. I 426°).

1) Badger. The Nestorians and their Rituals I 394. 38.

<sup>2)</sup> Etiam de que successore Habibo auctores locis laudatis sibi non constant. Dionysius cuim ao Gr. 1021 Habibum successisse tradit, quum Barhebraeus post quartum sunum Jacobi, qui Edessam reliquerit, in ejus iocum Habibum auffectum esse doceat. Viginti deinde annis clapsis post Habibi mortem Jacobus Edessam revocatus est et per quatuor menses usque ad mortem opiscopatu functus est teste Barhebraeo Chr. Eccl. I. 250 Asa. B. O. 336. Si vero recta est Pedicanni conjectura de libro generali ad omnes gentes a Jacobo conscripto, cujus auctor triginta annos Edessenum episcopatum gessisse et cum maximis calamitatibus sese conflixisse tradit, quae ex Barhebraeo et Dionysio proforuntur maximam partem recta esse non possunt. Nam quomodo se triginta annos ultro reliquerit? Ceterum Pohlmanni conjecturae adstipulamer quam Jacobas plus

Natus est Jacobus in oppido ∃Indiβa (fons lupi) regionis Gumiae in agro Antiocheno, in coenobio deinde Aphthonii in urbe Kinnesrin graecam linguam didicit, unde Alexandriam profectus philosophiae (heyma 9a) operam navavit, quo facto in Syriam rediit. lter ejus Alexandrinum non ante annum 640 potuit perfici, nam qui 708 mortuus est, si quod rarum est integros octaginta annos in vivis fuit anno 628 natus est, itaque puer duodecim annorum Alexandriae philosophiae studuisset. Ad veri speciem potius accedit eum post annum 640 Alexandriam adiisse, quod eam ob causam memoria dignum videtur, quia tali modo comprobatur etiam post captam a Mohammedanis urbem scholam illic floruisse, eamque juvenes e longinquis regionibus venientes frequentasse. Hoc vero factum esse, postquam a Muhammedanis bibliotheca Alexandrina combusta sit, non credibile est, locum cujus thesauri ante breve tempus conflagrati sunt nemo adibit litterarum causa. Itaque etiam haec Jacobi vita contra historiam de combusta ab Omare bibliotheca Alexandrina testimonium est amplissimum sed hucusque non

in censum vocatum 1).

Alexandriae qui litteris operam navabat, a studio quum grammaticae tum philosophiae alienus esse non poterat, itaque mirum non est Jacobum Porphyrii Isagogen syriace expressam commentario instruxisse et Aristotelis Categorias, Perihermenias et Analytica praemissa vita Philosophi, syriace translata edidisse. Assemani B. O. I 493. Neque omnino aberat a methodo scribendi philosopha, qua singulam de qua agitur quaestionem altius repetere conatur, quemadmodum ubi de Graecorum IIIIII disserit de prima origine vocum quaerit et disciplinarum graecarum, quae inter se oppositae originem linguae aut xara quoir aut xara Otorv asserant, peritissimum sese praestitit. DMZ. 32, 481 sq. Alibi quoque in epistolis meditationibus philosophis deditum eum videmus, ubi de variis in creatione partibus agit, quae Deo, naturae et rationi competunt Wright. Catal. 592 a, vel de discrimine inter animam, spiritum et rationem disserit; ib. 604 b. Tali modo philosophia imbutus vitae asceticae temeritati inimicum se praebet, ingenue scribens: Quum corpore praeditus sim et simul spiritu, sensibus et ratione, quum spiritus sim cum luto in unum concoctas, simulque angelus factus et homo, et ita creatus ut, dum ratione nihil quodammodo circumscribo, ipse hac carne in qua habito et loco circumscriptus sim, quum actionibus mundanis vel

triginta annis 677—709 opiscopus fuerit, vel ut ipse dicit: kattgred bedesmeida hade βgris samma δîly aix tglaðin sgnayya. Cf. Pohlmannum in DMZ. XV. 655, sq. et Ass. B. O. I 462. Quodsi Jacobus non Edessae sed prope Antiochiam natus est, in libro generali vero se ipsum acriptor appellat nas mghila dg men 'Orhay etc., id ad rem nostram nihll facere puto, non de loco natali enim loquitar, sed de loco ubi degit.

<sup>1)</sup> Krehl in Atti del IV Congresso internazionale degli Orientalisti a Firenze 1880 p. 433. 3\*

mea sponte vel etiam coactus afficiar, quomodo mihi eam imponere possum legem, ut alterutram ex illis viis sequar, quas coelestem et terrestrem nuncupant? Longus etiam est in disserendo de termino vitae, quem a Deo praefinitum esse non concedit Wr. 599b, qua in re etiam testimonium Porphyrii, philosophi pagani, non repudiat. Lepido denique fuit ingenio, quum amico, qui ut sese viseret eum invitaverat, formam suam describeret miseram imberbem, magnis dentibus, vultu tristi, statura brevi, capite calvo, quam Elisae ignominiam vocat, quae sibi jam anno aetatis quadragesimo secundo caput deformaret. Neque superbe verum modeste de suis in litteras meritis judicat, quum amicum aquilam, sese vero picam (gyulà) nominet pennis alienis ornatam l. l. 593 b.

Inique verum de se judicavit vir doctrina eximius, qui quod jam Barhebraeus in procemio Chronici ecclesiastici laudibus suis extulit, praeter syriacam et graecam linguam etiam hebraeam didicerat, cujus cum aramaea similitudinem recte docet, cujus vocalium sonos bene distinguit, ubi scripsit אַבֶּר בְּבֶּר DMZ. בּלְבֶּלְי, immo în qua recte distinguit ab אַבֶּלְי, DMZ. 32, 479 sq. 491 infr. Neque ignorat particulam אַב quaeso'), quam a suffixo distinguit Wright. 544 b et ubi de Behemot agit formam pluralis bene novit. DMZ. 24, 290 infr. Haec si probant, Jacobum linguae hebraicae studuisse, etiam res Samaritanorum eum cognitas habuisse constat, in scholio enim ad Jos. 8, 33 editionis Samaritanae mentionem fecit, quae in loco Deuter. 27, 4 pro Ebal (apud Syros Gebel) potius Gerizim montem prabet. Assemani B. O. 1 489.

Varia igitur doctrina Jacobum sua aetate excelluisse non potest in dubium vocari, ita ut facile intellegamus, cur in epistolarum commercio amici de tot rebus admodum diversis interrogare eum consueverint. Sed non in acquirenda doctrina studium ejus principale positum esse videmus, verum in regenda ecclesia, quam quo animo rexerit ex responsis ad Adaeum datis cognoscimus in Lagardii Reliquiis juris ecclesiastici pag. 117 syriace editis. Cf. Wright. Catal. 223 a, 388 b, 815 a, alii enim ejus canones ib. 221 a inediti latent. Cf. Assem. B. O. 476. Singula perquirere non hujus est loci, verum lenitatem viri severitate sapienter temperatam responsa ejus ubique monstrant, quibus superstitionibus vulgaribus de usu hostiae consecratae, de reliquiis martyrum, de incantationibus et artibus magicis strenue adversatur, de commercio clericorum cum haereticis, Judaeis, Muhammedanis praecepta edit,

quibus dignitatis ecclesiae omnino non oblitus caritatem ante omnia servandam jubet, quibus denique confessionem coram presbytero utilem quidem dicit medicinam, nec tamen eam ob causam peccata a Deo non remitti docet, quod peccator non confessus sit. Nullum enim dicit esse peccatam, quod poenitentiam adeo superet, ut homo salute privetur, dummodo peccata fugiat et poenitentiam agat, quia Deus nolit interitum hominis ab ipso creati. Lagarde l. 1. 143, 9.

Curis ecclesiasticis commotus Jacobus deinde haud paneas epistolas amicis rogantibus composuit, quibus de variis ecclesiae ritibus disseruit. Hisce adnumeranda est epistola ad Adaeum data Assem. B. O. I 486, in qua de benedictione aquae egit, cujus et ordinem novum et sollemnem composuit. Cf. Wright. Catal. 224 b, et epistola ad Johannem Stylitam de festo inventionis crucis die XIV mensis Ilul celebrando, cujus originem se ignorare confitetur Wr. 597 a. Eidem etiam de benedictione aquae scripsit Ass. l. l. 486. Peritissimum deinde rituum indagatorem se praestitit epistola ad Thomam presbyterum data, qua ritum missae Syrorum ejusque ab aliarum ecclesiarum ritibus discrepantiam proposuit Ass. l. l. 479, Wr. 224 a, ipse denique et ordinem baptismi exaravit, qui a Maronitis, Jacobitis et Melchitis receptus est. Ass. l. l. 477. Mysticam rituum sacrorum explanationem in libro thesaurorum exhibuit Ass. l. l. 487.

Imo epistolam criticam de authentia homiliarum duarum, quae Jacobo Sarugensi tribui solebant, composuit et amico Johanni Estunaya inscripsit, quam edidit Schroeter in DMZ. 24, 261.

Qui disciplinae et ritibus ecclesiae tantas impendit curas etiam cantum ecclesiasticum neglegere non potuit. Itaque non est quod miremur, Jacobum maximo negotio de recte servandis et intellegendis bymnis sollicitum fuisse, cujus rei testimonium amplissimum exstat in codice Musei Britannici a Wrightio p. 330 descripto. Eandem hymnorum collectionem etiam alius continet codex ib. p. 339, neque omisit Assemanius B. O. I 487, II 47 Jacobi de hymnis studia. Quorum rationem, ut recte intellegant lectores, haec monenda videntur:

Carmina ecclesiastica Graecorum nec metro nec rythmo neque homoeoteleuto adstricta, ea tantum lege componi solebant, ut cuique versui certus syllabarum numerus competeret. Tali modo factum est, ut singuli in prima stropha versus tot syllabas et accentus haberent quot iidem versus in sequentibus strophis, itaque nbi in prima stropha versiculus primus duodecim, versiculus secundus in prima stropha versiculus primus duodecim, versiculus secundus quindecim, tertius sex syllabas continet et sic porro, in reliquis strophis versus eodem numero distincti totidem syllabas habent, quot in prima servato accentu. Hanc poeseos ecclesiasticae habent, quot in prima servato accentu. Hanc poeseos ecclesiasticae apud recentiores Graecos legem din ignoratam Pitra recognovit et exposuit, exempla deinde permulta dederunt Christ et Para-

nikas 1). Hymni tali modo compositi, ubi cum modis cantandi a Syris recipiebantur ita debebant syriace enarrari, ut quot syllabae in singulo versiculo graeco inerant, totidem etiam syriace efficerentur. Tales sunt hymni Severi Alexandrini, Johannis bar Aphthunaya abbatis Kinnesrinensis, alius Johannis et anonymorum quorundum poetarum, quibus in codicibus supra nominatis Jacobus curas criticas impendit, et jam audiamus quid de opere suo Jacobus ipse dixerit, ad quod conferenda in Wright. Catal. III, Tab. V:

"Translati sunt (hymni) ex lingua graeca in sermonem Edessenum id est syriacum a sancto Mar Paulo, qui fuit episcopus urbis Edessae, quum Persarum persecutionem fugiens in insula Cypro degeret. Adornati et cum exemplaribus graecis collati sunt deinde maxima diligentia et labore et omni qua fieri potuit subtilitate a me ipso misero et peccatore, Jacobo σιλοπόνω anno nongentesimo octagesimo sexto Graecorum (= 675 p. Chr.) seeundum computationem ab initio regni Seleuci Nicatoris regis Syriae, Indictione tertia, qua in re omni industria distinxi ea quae sunt verba ipsius poetae (doctoris) ab iis quae addita sunt a Mar Paulo eo consilio, ut eadem procederet vocum summa (quantitas) in carmine (qala) propter brevitatem et concisionem (qeqisuda) vocum dictionis hujus syriacae cum graeca comparatae. Quae poetae sunt atramento scripsi, quae addita sunt, colore rubro, denique quae interpres immutavit, eandem ob causam alia proaliis ponens, ut aequalis mensura exsisteret verborum syriacorum et graecorum, subtiliter et emendate membris intra versiculos tibi superscripsi, ut facile cognosceres, ubicunque velles, quaenam verba in textu graeco haberentur. Locos biblicos ad quos hymnorum scriptores respexissent diligentissime sese addidisse sub finem Jacobus monet. Ex his omnibus vero intellegitur, Jacobum hymnos ex graeco syriace enarratos recensuisse et omni diligentia id expetivisse, ut graeca ab additamentis syriacis quam facillime segregarentur, quo facto Jacobi circa textum studium tum demum vere intellegetur, si syriacis graecos hymnes apposuerimus, qui tamen fere omnes deperditi sunt, aut certe mihi non innotuerunt. Continet tamen codex etiam hymnum angelicum Gloria in excelsis, quem secundum traditionem Cinnesrinensem Mar Paulus transtulit et cujus certe versiculi quidam cum graecis possunt comparari, in quibus vocabula rubricata lincola superducta distinximus, ea vero quae intra versiculos Jacobus scripsit suo loco reliquimus. Itaque hunc proponimus textum, cujus pars graeca ex Lagardii editione constitutionum Apostolorum et ex Anthologia graeca, quam Christ et Paranikas ediderunt desumta est:

Pitra Hymnographie de l'Église grecque Rome 1867; Christ et Paramisas Anthologia Grace. Lipsiae 1871. Hi legem accentus constituerant.

بقيع والمعاون عا عدَّول مدوسا للكوا حصوصا.

Αίνουμέν σε [υμνουμέν σε om. Christ. Par.]

σοι δοξολογοῦμεν σε [εὐγαριστοῦμέν σοι δοξολογοῦμεν σε]

Προσχυνουμέν σε [διὰ τοῦ μεγάλου ἀρχιερέως σὲ τὸν ὅντα Θεὸν ἀγέννητον ἕνα ἀπρόσιτον μόνον Chr. Par. om.]

عه بغيرت معدد عصد معدد معدد المعمد الم

.μ κιού Ευχαριστούμεν σοι 1)

ιο Κύριε βασιλεῦ ἐπουράνιε κουράνιε Θεὲ, πατὴρ παντοχράτωρ,

(بالم من من من المام عن المناه المناه

. Just voor! and verate

. Ιωρο Ιωόο Και άγιον πνείμα.

. Josh Lipis Kique à Deòs,

· (Διως τοῦ θεοῦ, οἰος τοῦ θεοῦ, οἰος τοῦ πατρός,

المها بعد المعادية من من المعادية المع

<sup>1)</sup> Verba apud Christ Paran, alio ordine leguntur, a textu Syri et Constitutionum diverso. Ceterum de δοξάζειν et εύχαριστεῖν cf. Pesch. Rom. 1, 21.
Hine Lance Lallow est δοξολογία uti Nace Lallow Wright. Cat.
541 a ust γενεαλογίαι.

عصر المنام عصور و الماسع على.

ού ερων τὰς ἀμαρτίας τοῦ ο αίρων τὰς ἀμαρτίας τοῦ , κούου,

رسيس المعدد المع

. من المسالم معمد الماسع المناسع الم

. Just use 'Indoor's xpeards,

[cum spirituo tuo saneto] معر المر عبا

بنين عنوم تعدق معدّ معدّ معدّ المعدا المعالم ا

ودراح دروم قعدا است

ود او افد موما مبعاً معدور لالعرب

افه الماوه معمم لدلم

ا الملك هذا اسب حلا. الاما واحتماا ولح.

Καθ' έχαστην ημέραν εὐλογέσω σε

και αινέσω το όνομά σου είς τον αιώνα

καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος [καταξίωσον κύριε καὶ την ημέραν ταύτην ἀναμαρτήτους φυλαχθήναι ημάς Chr. et Paran. add.]

Εύλογητός εί πύριε

ό θεός των πατέρων ημών

καὶ αίνετον καὶ δεδοξασμένον το όνομά σου εἰς τοὺς αἰώνας, ἀμήν.

Christ ot Pa

ومرس المحمد الم للكروا بحك واحل لاط وعنزا حمر حن سيدا. ١١١٥ لنامل مبع حدلا امعا محدارح مددام داهم

. Los pla plas (Zoi nothe alvos χαι το άγιο πνεύματι είς τους αίωνας των αίωνων.

Patet formulam syriacam ex recensione graeca diversa ab ea profectam esse, quam ex Constitutionibus apostolorum et ex Anthologia exhibuimus, ubi vero graeca syriacis accurate respondent, eundem etiam fere syllabarum numerum in utroque textu habemus, praesertim si in vocibus uti artos, ziotos duae tantum syllabae numerantur propter pronuntiationem recentiorem hagyos, kyryos 1), et in vocibus syriacis, uti 120, 2001, syllabae duo admittuntur, quod cantandi modus postulare videtur 3. Ubi vero Jacobus intra lineas ea posuit, quae graecis verbis accuratius respondere censuit, simiam Graecorum sese praestitit, qui suae linguae indolem falsa alienae admiratione pessumdedit, quemadmodum εὐδοχία bene redditur saβrå tåβå, pro quo male restituitur šappīrād se yanā, et emreh d'allaha superposito 'Aleq in emra male emendatur, quia graece ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ legitur.

Servilem hanc Graecorum imitationem hominis male feriati etiam in homiliis Severi invenimus 3), quarum in interpretatione de voce κατήχησις mirum in modum disputat, ήχος enim zemåmå reddit unde derivat mazmanů & a, quo zarnyngis vocem studet exprimere, quod vocabulum hoc sensu Syris prorsus est inauditum. Cf. E. Nestle Brevis linguae Syriac Gram. etc. Karoliruhae 1881 p. 79 sq. Qua homiliarum graecarum interpretatione quum ecclesiam Syrorum monophysiticam locupletaret, neque ipse a praedicandi officio posset esse immunis, tamen homiliae ab ipso

De numero syllabarum certe judicari non potest, nisi contractionum in lingua vivente usitatarum habetur ratio. Quae quatenus extendantur vide in carmine neogracco apud A. Boltz Die hellenische Sprache der Gegenwart P. 19, 56.

Cf. cantica syriaca notis musicis instructa, quae edidit Villoteau in

Déscription de l'Egypte Tom. XIV. 3) Codicem descripsit Wright Catal. p. 534, Assem. B. O. 1 494. II 46. Partem homiliae LXXXII edidit e codies Romano J. P. Martin in opusculo, cui inscripsit Jacobi Episcopi Edesseni spistola at Georgiam Lpa, Brockhaus 1869; ubi e. gr. p. 16 hassa dgaugha soriqa nihil est nisi graccum needoc nerodocias.

compositae aetatem non tulerunt, homo enim umbratilis magis ad instituendos varia doctrina clericos alios videtur aptus fuisse, quam eo animo praeditus, nt ipse concionaretur. Itaque educando clero eum videmus occupatum, quae pars gravissima officii episcopalis eum etiam ad conscribendam grammaticam perduxit. Non enim satis fecisse sibi visus est, cum litteras sacras variis commentationibus illustraret, verum ipsa sanioris intellegentiae fundamenta iacere constituit.

Innumeris enim scholiis cum res tum linguam librorum sacrorum explicuit, maxime vero difficultatibus iis operam navavit, quae in rebus sunt positae, Ass. B. O. 488-92, Wr. 591, 910, de quibus duobus operibus egit, quorum alteri pussqui i. e. commentarius, alteri Scholia inscripsit. In epistolis quoque res ad crisin scripturae sacrae pertinentes tractavit, quemadmodum genealogiam Jesu, ubi occasione oblata etiam de filio Pantherae locutus est Wr. 597. Jacobi Scholia cum Ephraemi et aliorum commentariis a Severo quodam monacho in unum esse conjuncta notum est, ita ut haud parva pars in editionis Ephraemi Romanae volumine I et II legantur, alia ediderunt Phillips, Wright, Schröter, Nestle 1). Imprimis rebus physicis et geographicis eum occupatum fuisse, neque totum in mystica interpretatione versari, memoria dignum est, quod probant scholia de variis maribus, de natura aeris, de eclipsibus solis, de luna, de natura solis et lunae, de montibus tempore cataclysmi depressis, quia aquae summos montes tegere non potuissent, quam doctrinam hodiernis interpretibus commendamus, tali modo enim simul probat superficiem terrae hodie eandem esse, quae ante cataclysmum fuerit 1). Longus deinde est in enarrandis rebus historicis, uti de nominibus mulierum Esau, de Rechabitis, de muliere Aethiopica Exod. XII, de Susanna et Joachimo al 3). Cf. Lagarde Materialien zur Kritik cet. des Pentat. I P. XVI.

Imprimis curae ei est chronologia. Quum locum Danielicum de septuaginta hebdomadibus explicaret, annum Jesu natalem dixit fuisse annum Graecorum et Edessenorum 309 (Ephr. Opp. II 221), qua in re ab Eusebio differt, ita ut ob amico interrogatus rem seorsim tractandam susceperit Wright. 598. Egregio hoc chronologiae studio denique ad conscribendum chronicon commetus est, cujus fragmenta Londini exstant Wright. 1062 4). Hic quoque de errore trium annorum computi Eusebiani disseruit, cujus opus inde ab Olympiade CCLXXVI continuavit et instar Hieronymi locupletavit et ultra Abu Becri Chalifae tempus perduxit, quamvis

Phillips Scholia on Passages of the old Testament by Mar Jacob Londoni 1864 Wright in Journ of sacred Litterature X, Schröter in DMZ, 24, Nestle lb, 32.

Ephraemi Opp. I 123, 118, 125, 126,
 Ephr. Opp. I 175 II 144, Wright 601a,

<sup>4)</sup> Librum finivit anno 692. Rosen Catalog. P. 88, Col. 1.

ultima Olympias ajus sit CCCLH, quae incipit ao p. Chr. 627, opus enim mutilatum est, quod ad quem annum perductum fuerit ignoramus. Hominem studiis historicis adeo deditum, qui in Chronicon etiam res gestas virorum doctorum sese recepisse affirmat, historia haeretierum latere non potest, itaque de Petro fullone, Timotheo Aeluro, de Sabbathianis, disserit Wr. 600, 603, ac de historia litterarum syriacarum disputat, tres distinguens homines, qui nomine Isaac innotuerint, nomenque et originem hymnorum qui Ququei audiunt enarrans 1). Hinc etiam factum est, ut de libris spocryphis et canonicis doceat, quamvis Syros apocrypha non curasse satis notum sit. Henochi igitur librum commendat, si vere de libro nostro aethiopice servato agitur, - Salomonis vero tres tantum libros esse, non quinque, contendit, et Siracidem Tobiam, Maccabaeos una cum libro mulierum (Esther, Susanna, Theela Wr. 98, Judith) e numero librorum sacrorum resecat Wr. 598 b. 601.

Incidit aetas Jacobi in tempus, quo Arabes ubicumque procedentes Edessam cum adjacentibus regionibus occupaverunt. Episcopus Edessenus urbem in fidem Arabum ao. Hegirae 18 tradidisse fertur (Beladsori p. 174) itaque clerum etiam ea quaestione occupatum videmus, quomodo cum Mohammedanis habendum sit commercium. Cujus rei vestigia in canonibus a Jacobo ad Adaeum datis invenimus 3), quum interrogetur, utrum abbati monasterii liceat cum duce islamico ex eadem scutella cibum sumere, et utrum presbytero christiano liceat filios Muhammedanorum litteris instituere, quod utrumque Jacobus non vetuit. Haud igitur nimio rigore quum uteretur, aliis tamen episcopis non satisfecit, qui monebant ut temporum ratione habita a canonum ecclesiasticorum observantia nimium difficili desisteret 3). Quod quum nollet, libro canonum tanquam inutili in ludibrium episcoporum nimia lenitate cedentium publice combusto primum in monasterium Mar Jacobi de Chisuma (Kaisum), deinde in monasterium Eusebonae\*) sese recepit, ubi per undecim annos psalmos et lectionem librorum (qeryana daye da de) docuit, studiumque linguae graecae exstinctum fere instauravit. Itaque per totum hoc tempus pueris instituendis occupatus erat, qui a legendis psalmis incipere solebant (cf. p. 2), qua in re quum monachi Graecorum inimici eum impugnarent, Monasterium magnum Tell 3Addae in dioecesi Antiochena

<sup>1)</sup> Jacobi Chronico asus est Barbebracus. Assem. II, 310.

<sup>2)</sup> Lagardo Reliquias juris eccl. antiquissimas syriace 1856 p. 140. Quaestio 47, 48.

<sup>3)</sup> Ass. B. O. H 356 - Bbbr Chron eccl. I la 'nas say samich, ella zulhun dalgouð zaßnå lesudråne nasšep målekin hewau leh.

<sup>4)</sup> Assemanius dairāyo & Eusebona scripsit. Nescio utrum sit celebris Conventus Ensebli prope Apameam. Kaissm prope Samosatam erat.

situm 1) petivit, ubi Vetus Testamentum (non vero solum secundum graecam LXX interpretationem) recensuit. Per annos novem ibi degit, ita ut viginti annos officiis magistri sit functus. De chronologia cf. P. 34 et Wrightii dissertat. Syriac Litterature in Encyclopaedia Brit. XXII P. 839.

Studiis quibus hoc tempore deditus fuit haud dubie tribuendae sunt curae criticae circa litteras sacras, quarum partes quaedam usque ad hunc diem servatae sunt. De psalmis disserens textum psalmorum recensuit (Ass. B. O. I 493), quem ad finem praeter graecam etiam hebraicam traditionem inspexit. Psalmum secundum e. c. dicit, apud Hebraeos sine inscriptione legi; de Selah in fine ps. 9 hebr. posito haec dicit: "Interpretes illi, qui ab Adaeo apostolo et Abgaro rege Edessae in Palaestinam missi sunt, ut litteras sacras interpretarentur, quum post verba ,ut sciant populi quod homines sunt' diapsalma invenissent, hunece locum psalmum decimum esse existimaverunt. In nonnullis hebraicis exemplaribus pro diapsalma scriptum est ,omni tempore'. Hoc vero its se habet: Ubicunque cantores, qui Deum psalmo laudant verba sua interrumpunt, populum qui auscultat illis respondere decet: ,omni tempore' ac si diceretur, omni tempore Deus sit landatus et benedictus hisce psalmis. Quemadmodum apud nos in ecclesia post verba "nunc et omni tempore et in saecula saeculorum" populus confirmandi causa respondet: ,Amen'. Quod qui accurate intellegere vult, adeat Sommeri librum Biblische Abhandlungen, ubi de Sela agitar 2).

Uti hisce in exemplis Hebraeos respicit, ita Ps. 5, 10 quum pro gaggartă ponat yasță, graecum λάρυνξ, et Ps. 4, 1 ubi pro senaitany scripsit šemastany, graecum είσαχούειν expressit, ita ut eum Graecorum pedissequum fuisse discamus. Cf. etiam Ps. 22, 28 ubi Peš. habet šarbāθā, LXX πατριαί Jacobus denique abâhwāθā.

Praeter hasce et alias recensionis Psalterii lacinias in Barbebraei Horreo mysteriorum servatas exstant etiam libri Samuelis secundum syriacam et varias graecas editiones recensiti, quem librum anno 705 in magno monasterio Tell iAddae compositum esse subscriptio docet. Wright. Catal. 38. Eidem fere tempori tribuenda est recensio Jesajae prophetae, cujus fragmentum Wr. p. 28 editum est, quod licet brevissimum sit, tamen bene demonstrat quomodo Pešiṭtha a Jacobo secundum LXX sit immutata. Locus in Peš. hic est: Meṭul hānā (LXX τοῦτο unde Jac. hāðe) šemašw melleðeh (LXX λόγον, Jac. peðgameh) de māryā γαβre memayyeqāne (LXX τεῦλιμμένοι, unde Hxpl. 'alise, sed Jacobus ut Peš.) rišauhy šallṭauhy (Jac. wešallit.) deṭammā hānā δeβurišlam, meṭul d'emartun 'aqimn qeyāmā (LXX ἐποιήσαμεν διαθηκην, unde Jacobus: dateβāð

Hoe in morasterio etism post Jacobi tempora studia floruerunt Wr. 198b. Tell s'Addae delnde etiam monasterium Grascorum erat ib. 818a, quae res Jacobo fortasse ut illuc sese conferret causa fuit.

<sup>2)</sup> Lagarde Praetermissorum libri duo p. 102, 82; 109, 92.

lan di'ariqi) sam mautā (LXX rov adov ergo Jac, šiyul) etc. Quod si vero memayyeqane retinuit pro τεθλιμμένοι, Aquilae vocem χλευασμού vel Symmachi χλευασταί respexit, nisi ipsum textum hebraeum contulit.

Doctor qui tanta diligentia textus recensuit nihil magis potest expetere quam fructus laboris sui bene servari et tradi, quod Jacobum aegerrime desiderasse ex celebri ejus ad Georgium episcopum epistola videmus, in qua de ratione docet, qua libros a sese conscriptos tradi et describi volebat. Ex fine epistolae intellegitur, missam eam esse una cum parte sive tomo medio interpretationis homiliarum epithroniarum Severi ad Georgium eo consilio, ut scribas moneret, ne in rebus ad orthographiam, ad puncta, ad adnotationes criticas et exegeticas pertinentibus quid immutare andeant, quum Jacobus non sine idonea causa haec omnia scripserit uti habentur. Tota epistola igitur re vera non ad grammaticam pertinet, sed nihil est nisi institutio scribarum de bene transscribenda homiliarum interpretatione, qua in re non a veri specie abest, etiam in aliis suis operibus describendis e. c. in editione hymnorum, eadem diligentia scribis utendum esse, Jacobi fuisse mentem. Jubetur a Jacobo Georgius ut per abbatem Julianum et homiliarum partem mediam et epistolam recte et accurate describi, et quasi editionem originalem adornari curaret, ac sicuti Jacobus ipse voluit ita hodie ante mediam homiliarum tomum epistolam in codice Nitriensi XXX (Ass. B. O. 1 570) re vera invenimus. Quodsi recentiore tempore, uti videtur Martino I), primum folium, quod epistolae fragmentum continet, assutum est, ex ipsius epistolae fine intellegitur, recens hoc folium in locum vetustioris esse suffectum. Quibus praemissis quid sibi velit haec epistola facile intellegitur, cujus haec sunt ultima verba:

"Fraternitati tuae sanctae rogans dico: Hoe scriptum quod ad sanctitatem tuam dedi (i. e. epistolam) jube scribas describere ante tomum medium libri hujus (i. e. qui una cum epistola mittitur) homiliarum epithroniarum. Et lemniscos (si hoc nomine uti licet ad designandum hoc signum v, quod nuque dasetimin ) Jacobus i. e. ,puneta ligata appellat] in tomo supradicto, quem equidem ipse maximam partem contuli et lemniscis instruxi (sattemed) et propter amorem vestrum et propterea, ut consilium meum (misa dily) perspiciatur, relinquite in eo (scilicet tomo) sicuti sunt, neve radite de eo (tomo) unum ex illis, antequam exemplar apud quempiam descriptum est, ut quum viderint scribae 3) ea quae

<sup>1)</sup> Jacobi Edesseni Epistola p. V. — Ceterum codicem illum revera media partem homiliarum amplecti numeri probant. Continet homilius 49-91, prior pars itaque 1-43, ultima 92-125 continuit.

<sup>2)</sup> De passo cf. Barbebraeus Gram. maj. ed. Martin 248, 49 et alibi

<sup>3)</sup> Martin edidit häse labun katoda, sed verbum deinde est nestakkelun. itaque stiam basen lehun kātoße legendum est.

lemniscis sunt distincta ('ailen dasetimin) et ca quae pro iis posita sunt '), intellegant quid sibi velint ca, quae de punctis in epistola mea ad te dixi (ad litter. scopum meum de punctis illis, qui in epistola mea ad te).

Denique fraternitatem tuam rego: (Sigillum tuum) annule tuo imprime ante epistolam meam (i. e. ab initio epistolae) ); quum scribis ad Abbatem Julianum eumque meae paupertatis nomine salutas, mitte epistolam ) et tomum medium, ut ille primus eum describat et adtendat ad positiones punctorum illorum et ad ea quae lemnisco distincta sunt et ad ea, quae pro illis (ponenda sunt); denique (adtendat) ad adnotationes eas, quas scriba haud bene lemnisco instruxit (setam, alia lectio sam posuit), quas equidem ipse apposui, non tamen in locis aptis ).

Rogo ut vos quoque amorem monstretis sancto illi electo, quem dixi, et ut quid velim diseat. Volo eum sumere et describere (homiliarum medium tomum) pro otio suo et finem (ultimam partem)

ejus quod ibi est 5), quod quicunque videt, cognoscit,

Ceterum (deyattir = λοιπόν) magis quam alii, qui in ea incidunt, quae dicta sunt, salvus a Domino servatus sis, frater sancte, dum pro paupertate mea precaris et gratiam mihi a Deo expetis. Amen'. Martin Jacobi epistola P. o L. 3.

Postquam igitar initio epistolae de scribis questus est, quos negotio suo nobilissimo, quod reliqua dignitate superet, pessime fungi censet, suos libros fidelissime transscribendos esse monet etiam ubi ab usu aliis recepto recesserit. Quae deinde sibi propria enumerat, in quibus nihil mutari vult, haec sunt:

1. Nomina graeca, hebraea, latina non secundum consuetudinem sed recte scribantur. Itaque non Slaimun sed Solomon ponant. Sic et litterae Aleq, Waw, Yud, quas Jacobus inseruit servandae sunt.

i) Field Hexapla p. LV adnot. 14: Forma in in codice est meras index eajus superscriptione lectiones marginales cum textualibus connectuntur. Eodem signo in codice homiliarum epithroniarum (Britt, Mus. Add. 12, 159) hunc in finem re vera scriba utitur, ubi notae marginales cum verbis textus connectendae sunt. Itaque etiam hic codex ad mentem Jacobi exaratus est.

Martin edidit dilly Assemani B. O. I 478 vero dilag, sed dilag rectum ease non potest. Jacobi epistola Juliano mittenda Georgii sigilto autheutica declarator.

Cam Ass. II. legendum est šaddgreb läh leyartä, ubi Martin edidit saddgreb weleyarta.

<sup>4)</sup> Secundum lectiones a Assemanio propositas vortendum est: quas scriba hand bene posnit sicuti in superiore margine posita erant, neque etiam locia aptis. Variam lectionem hic propono tantum, de genuina judicium non fero, quam ad rem aestram non pertineat. Verbis "in superiore margine" expressi syriacum lecel.

Martin ed dehu'itauhy, puto legendum cese dehu de'itauhy. Agitur de alio Jacobi codice scriptura insigni.

2. Voces a risa (caput) derivata non sine Yud scribantur, neve etiam berasio ponatur pro berisio 1).

3. Voces Rumaye, Rumi, Synodos, parresia et similes sine h scribantur contra antiquam consuctudinem. Hoc Severus etiam

retulit p. 43, 8.

4. Distinguatur particula temporis håiden continuo scripta a hai den (illa vero), quod separandum est, et punctum superius flagitat. Sie et agheda continuo scriptum distinguatur ab aig heða, et agla ab ag la.

Distinguatur 'etteφîs (rad. pws) obtemperavi ab eθtepis

(a graeco typus) in typum redactus, formatus sum 2).

6. Vox esmal et menademal sine Yud in fine scribatur ut a derivatis verbi melà distinguatur. Rem retulit Severus p. 43, 10.

- 7. Idem etiam commemorat quae de henan docuit Jacobus. Qui şã Bên henan al. neque sã Bênan etc. eam ob causam scribi vult, ut a şeβainan distinguatur. Sic etiam meθkattęšana continuo scriptum distinguatur a mei9kattaš 'enā 3).
- 8. Denique monet scribas ne voces recentiore tempore formatas, antiquioribus scriptoribus non usitatas uti hikadiyuida (identitas) tartāyā (secundus) dilāyta (proprius) et dilānāyu&a (proprietas) commutent.

Sic ea quae ei in mente erant, nam etiam alia monenda essent, si recordaretur, scribas docet, in fine vero de bene et accurate neque justo plus nec minus ponendis punctis monet.4). De vocalibns hic non agit, verum de puncto uno distinctivo, quo voces iisdem litteris scriptae, sono vero et sensu diversae inter sese distinguuntur, quo puneto ,imperfecta haec scriptura mesopotamica, edessena scilicet aut clarius syriaca' utitur; haec enim puncta sunt paroše wamęšandęsane de medem medem i. e. distinctiva et varium sensum indicantia.

Hoe loco quam sit altum silentium quum de binis punctis, quibus vocales designantur, tum de usu vocalium graecarum, quem Jacobi tempore paulatim procedentem videmus (Wright, Catal, 38a,

<sup>1)</sup> Hunc usum non receptum esse ipse ille codex Mus. Britt. Add. 12178 docet, in quo Jacobi epistola legitur, nam ibi incipit Genesis verbo berasis. Wright Catalg. 108.

<sup>2)</sup> Locus, quem Martinus difficultate non carere dixit, ita est intellegendus; Ne scribant Tet in etteprised et in ils quae ab codem verbe derivantur. Quia inter edjeprised (cum Tet) ema men 'nas et inter qabbled pgyasteh, w'etteprised d'esbed leh id discrimen est, quod ld, quod derivatur a peyastà scilicet ab obedientia non recipit Tet. — Ceterum pro man legendum men in sida d'ideh men pgyists. De alio illo cum Tet scribendo cf. Euseb. Theophania ed. Lee I, 49.

<sup>3)</sup> Textus corruptus est, sed bie sensus nea potest in dubium vocari.

<sup>4)</sup> Hune locum praebet Tabula VI, quae in volumen III Catalogi Wrightland Inserta est

337 b et Tab. VI. VII<sup>1</sup>)), certo concludendum est, utrumque scribendi modum a Jacobo non fuisse adhibitum, id quod ejus grammatica ipsa comprobat, quae nobis tractanda nunc est, et cujus fragmenta pretiosissima Martini observationibus nisi Wrightius et Neubauer invenerunt ac publici juris fecerunt <sup>3</sup>).

Pretiosissima vero haec fragmenta eam ob causam dicenda sunt, quia Jacobus linguae Syriacae grammaticam condidit, et re vera primus est, cujus nomen ad nostra usque tempora pervenit, qui ardunm opus condendi linguae alicujus semiticae grammaticam omni diligentia suscepit. Masorethae illi, quorum mentionem fecimus, materiam quidem variam singulis observationibus quam plurimis compositam collegerunt, philosophus ille, qui Dionysium syriace expressit, notiones grammaticas suo populo infundere conatus est, grammaticam vero nemo scripsit. Hoc Jacobus fecit, conditor primus grammaticae semiticae.

## Caput V.

## De Jacobi Edesseni grammatica syriaca.

Litteris graecis imbutus Graecorum vestigia non premere Jacobus non potuit, qui artem grammaticam adeo excoluerant, ut fundamenta totius studii, doctrinas dico de sonorum natura, de partibus orationis, de flexione, de analogia et anomalia<sup>3</sup>), de syntaxi, ab iis vere perfecta fuisse viderentur. Graecam hanc tractandae linguae rationem Jacobus in orientem traduxit, quod grammaticae ab eo conscriptae fragmenta quum dispositione generali tum multis rebus singulis demonstrant,

Incipit grammatica Graecorum post prolegomena expositione elementi (του στοιχείου) i. e. variorum sonorum et agit de eorum

<sup>1)</sup> In tab. VII exempla duo occurrant, in quibus î per Jota graceum exprimitur quod a consuctudine recepta prorsus est alienum. Hinc sequitur scribam hujes codicis ao. 710 currati, quo recensio librorum Samuelis a Jacobo instituta continetur, usum posteriorem nondum habuisse. — Ceterum Martino assentimur, qui usum vocalium grassarum inde repetit, quod quae in margine scribebantur nomina grasca ipsa causa fuerint, ut graceae vocales vocibus syriacis in teata ascriptae sint.

<sup>2)</sup> Fragments of the turas mamila nabraya or syriae grammar of Jacob of Edessa ed. by W. Wright. Only fifty copies printed for private circulation. Sed pars major in Catalogo Mapt. Musei Britt. P. 1169 edita est.

<sup>3)</sup> Qui intellegere vult, quid philosophorum graecorum de analogia et anomalia dissensus ad grammaticam excolendam contulerit, Steinthalium legat Geschichte der Sprachwissenschaft bei den Griechen used Roemern Berlin 1863 p. 522. Ex hoc usim de analogia et anomalia lite consuetado processit canones dexionis adornandi, e quibus denique systema apud nos receptum profectum est, quo declinationes et conjugationes adornare consuevimus.

partitione. Hand alio modo Jacobus rem suam instituit, ita vero egit, ut statim videamus eum linguam et lectionem Syriacam describentem, omnia cum graeco usu comparavisse. Itaque primo fragmento, quod ad initium grammaticae pertinuisse patet, de defectu scripturae syriacae cum graeca comparatae loquitur.

Vocales Syri non scribunt, quem defectum cum defectibus litterarum antiquissimarum graecarum aequiparandum esse putat, quas septemdecim tantum fuisse Grammatici cujusdam auctoritate confisus perhibet 1). Graeci numerum litterarum paulatim auxerunt, quo facto eorum scriptio absoluta est, et ad sonos omnes exprimendos apta (Eðtaqqan segrá mešamleyā). "Ego vero", Jacobus pergit, quum causam sciam, quae illos ipsos (doctores Syros indicari a Jacobo patet) impediverit, quominus litteras augerent, scilicet, ne omnes libri interirent, qui usque ad hoc tempus imperfecto hoc scribendi genere exarati sunt, et quum parcere velim labori corum qui ante me [scripserunt], operam dedi ut [satisfacerem] desiderio tuo, [quo a me petivisti, ut opera mea litterae syriacae etiam vocalium signis augerentur 2)]. Praeterea etiam id mihi propositum est, — ita fere rem suam prosequentem scripsisse Jacobum sententiarum nexus docet, — ut linguam ipsam certis canonibus describam ,scilicet ut hujus linguae canones diorthotici (= me Parresane) proponantur sine additamento signorum vocalium, quae in scriptura desunt, et quorum opera demonstrari potest usus canonum, et diorthosis (turasa) nominum et verborum per canones illos. Itaque quum ab utraque parte constringerer, et desiderio tuo et periculo perdendorum librorum, quo ii commovebantur qui ante me fuerunt, hoc excogitavi ut, dum propter sensum tantum et institutionem canonum litterae (vocalium) adduntur, uti mutationem scilicet et pronuntiationem sonorum s) commonstrent, neque propter perfectionem et institutionem scriptionis (adhibentur), desiderio tuo satisfacerem, propter amorem, qui hoc postulat et quia dictum est: Scienti bonum facere et non facienti, peccatum est illi Jac. 4, 17.

Quae praecedunt duabus rebus insignia sunt:

- Jacobus signa sua vocales indicantia in usum communem neque excogitavit neque ab omnibus adhiberi voluit sed
- signa sua excogitavit ad illustrandos canones de flexione nominum ac verborum, et huic soli fini ea destinavit.

Plerique sedecim litteras faisse docent Bekker Anecdot. gr. 780. Cur vero Jacobus septemdecim fuisse docent? Bekker l. l. 777.

Ita lacunam complendam esse ex Bar-Hebrael grammatica majore p. 194
 Martin patet. Verba quibus lacunas complevimus uncinis inclusa sunt.

Vox Benad quie, uti deinde videbitur in hac Jacobi commentatione non voces sed sonos designat, qui codem modo filiae vocis possunt nominari.

Hinc me quidem judice concludendum est, Jacobi temporibus neque vocalium formas graecas neque vocalium signa binis punctis composita in usu fuisse, deinde etiam hoc patet, grammatici Graeci Theodosii methodum flexionum canonibus describendarum a Jacobo esse receptam.

Et ut primum de vocalibus moneamus, Jacobi temporibus in libris manuscriptis hic illic vocales graecae appingi coeptae sunt, binorum punctorum vero vestigia non inveniuntur, quae si habnisset Jacobus, non opus fuisset nova signa excogitare, quum bina puncta pro natura rei scripturae syriacae optime convenirent.

Huc denique accedit alia causa, qua impedimur quomimus putemus Jacobum systema illud binorum punctorum cognitum habuisse, id enim, quod ipse introduxit, ab illo diversum est et sonum admittit illi ignotum. Hoc vel ex Barhebraei verbis (p. 3 et 194 ed. Martin) colligitur, quamvis Barhebraeus ipse rem non recte descripserit, ita ut secundum grammaticae fragmenta corrigendus sit. Ex octo enim vocalibus &, ă, ē, ē, î, î, û, o, quas Barhebraeus p. 8 proponit, unam & dicit a Jacobo fuisse rejectam et aliam, a scilicet medium, esse introductam, ubi vero p. 194 formas a Jacobo inventas enumeravit, ipse Barhebraeus & (re Basa yarya) habet, u vero medium (sesasa messaya) omisit. Denique a (Zegåyå) quod Jacobus littera 'Aleq expressit, non commemoravit, fortasse qui 'Aleq non signum novum est. Itaque si septem signis a Barhebraeo p. 194 depictis, ă, ē, ē, ī, ī, û, o addimas 'Aleq, signum vocalis ā (â), et sesāsā medium, novem habemus Jacobi vocales, quas octo tantum fuisse Barhebraeus haud recte dixit.

Huc accedit, quod reßāsā χaryā, quod Jacobum respuisse Barhebraeus p. 3 contendit, a Barhebraeo ipso p. 194 depingitur, neque fieri potest, ut pro reßāṣā χaryā scribendum esse heßāṣā χaryā coniciamus, quae vocalis in fragmentis non occurrit, nam baec vocalis non modo a Barhebraeo recensetur verum etiam exemplo addito tɨḥēn comprobatur. Vocales igitur in lingua Edessena sive Mesopotamica a Jacobo distinctae hae sunt:

- 1 a. Pedaha.
- 2 L Zgqåqå.
- 3 ē. Reβāṣā arizā.
- δ. Reβāṣā yaryā.
   Heβāṣā 'ariyā.
- i. Heβāşā yaryā.
- 7 û. Seşâşâ ariyâ.
- 8 u? sesaşa meşsaya (revera ö).
- 9 o. sesasa zarya (revera ŏ).

Exempla vocalis nonae probant, hanc vocalem a Nestorianis puncto super Waw indicari, sunt enim Los, Los, worod,

الْمُوْمَة, itaque vocalis nona est o¹). Vocalis septima est û, quod exemplum معمه probat, quid igitur est المحمدة الإعلام المحمدة ال

Exempla hujus vocalis sunt lasco, onogroc, lasco, suppos, arabizatum utruģģ, et nomina locorum loco, lasco, forma ejus haec est q, ea ipsa, quam Barhebraeus sesāsā arigā dixit, quam in nihū = q. l. invenisse sibi videtur. Quum eandem vocalem, quae in nihū habetur, etiam in lasco, llasco, liasco exspectes, fragmenta grammaticae contrarium monstrant, hae voces enim eo signo l scribuntur, quod Barhebraeus sesāsā zaryā dixit, qua in re maxima Barhebraei, si non ipsius, tamen eorum qui librum ejus descripserunt, habetur confusio. Hocce signum l enim non est sesāsā zaryā, quod apud Jacobum hoc est q, et ra Barhebraeo praetermissum est. Missis igitur Barhebraei erroribus, cui quidem primam totius rei notitiam at vero valde confusam debemus, ex fragmentis ipsis ita statuendum est:

śęśśśś 'arixi = 4°), |Δτλ, |Lαζ, ά. śęśśśś xaryi = 4°), |Δτλ, |Lας, σπόγγος, δ. śeśśśś messkyk = τ°), |Δτλ, |Lας, δ, ω.

Postquam tali modo signorum sonos proprios recognovimus, etiam de formis judicium potest ferri, nam  $J = \hat{u}$  nihil est nisi o Y contractum, et ita quidem ut Y oblique poneretur, o infra appendatur . Deinde ¶ nihil est nisi ο μιχρόν supra lineam positum et cum linea conjunctum, denique  $\underline{x}$  ex ω mutatum esse conjicere audeo. Pro hocce ω in voce ωρίο! Barhebraeus p. 194 aliud signum habet quod in phototypia libro nostro adjecta e codice Londinensi Add. 7201 exhibemus. Etiam signum Peθāhae V nihil est nisi α inversum et ¶ videtur esse Jota. De reliquis formis non tam facile potest judicari, quamvis mihi quidem non sit dubium formam  $e = \underline{A}$  cum E, ε cohaerere, H enim propter Itacismum adhiberi non potuit. Quae de variis formis vocalis ŏ,

Cf. Grammaticam meam p. 38, 48. De Hgroða vide Hoffmanni Bar Alium 4054, apad Lesium punctum inferius Genes. 32, 16 expressum est.

<sup>2)</sup> Hoc signum Barhebraeus 3g5a5a xarya dixit.

<sup>5)</sup> Hoc signum Barbebraeo est 3gsasa 'arixà.

Hoc signum Barhebraeus omisit. De o ec. Grammaticam meam
 38, 48.

û et ō diximus, re vera ita sese habere patebit ultimo loco ex iis, quae de ordine canonum infra dicentur.

Hoc vero novem vocalium systema, quae litteris graecis in lineam ipsam insertis designantur, non a Jacobo inventum esset, si systema duorum punctorum vel etiam aliud illud signorum graecorum bene excultum fuisset ante ipsius tempus, ipse vero sunm systema ad elucidandos canones tantum invenit, et usu recipi disertis verbis vetuit. Sed haec hactenus.

Postquam de defectu vocalium locutus est Jacobus, pergit de lectione disserere, quae non eam ob causam difficilis est (ita nexus supplendus videtur), quia consonae quaedam adsunt a Graecis non receptae (b, \$, \$, \$), nam una quaeque lingua sonos habet, qui in aliis linguis proferri non possunt, sed cujus difficultas posita est in defectu vocalium.

Et sient supra dixi nihil possunt (Syri) recte legere nisi tribus

rationibus, quae supra propositae sunt 1). Dico vero legi

1) ant divinatione (beqeşmâ) propter convenientiam et sensum, qui eam lectionem objecti propositi cujuscunque postulat (qeryâneh de šarbâ 'ainâ δεμά δεείm = ἀνάγνωσιν τοῦ πράγματος οὐτίνοσοῦν τοῦ καμένου);

2) ant ex traditione aliorum, qui antea objectum et lectiones in eo tentaverunt, et voces (sonos?) recte possunt proferre aliisque tradere. Hoc non procedit ex recta pronuntiatione litterarum, quam non habent, verum etiam illi (scil. primi lectores) ex tra-

ditione aliorum legunt;

3) aut ex multo studio (pulhana), quum cursim pertranseant, et quum, ut ita dicam, velut si illis hae (lectiones) narrarent, verborum sensus ipsis advolet, qua in re etiam distinctiones per puncta eos adjuvant, et puncta indicantia varios sensus "), ita ut ii, qui recipiunt (discunt), non ex litteris intellegant sed ex sonis, qui procedunt opera labiorum tradentis (docentis)".

Tertium hunc modum a primo et secundo non bene distingui posse fateor, neque tamen puto me Jacobi mentem non esse assecutum. — Hucusque quum de defectu litterarum verba fecerit, jam de iis consonantibus agit, quae non pronunciantur, tali modo praeparans doctrinam posteriorem de litteris occultatis. Affert nun vocis gabbara (gubr), quod insertum dicit ut a gafra distinguatur.

Apud Dionysium statim ab initio agitur de de avayvoiers. Sie et Jacobus antequam de elemento egit de lectione disseruit.

<sup>2)</sup> Cave hase de vocalibus binis punetis designatis intellegas. Dicit enim punetis distingui varios sensus sive significationes vocum. Agit potius de uno puneto quo كَحَوْلُ es كَحُولُ es كُحُولُ, do quo in fine epistolse ad Georgium locatus est. Ceterum hace puneta sunt adjumenta, non sufficiens vocalium designatio.

Quid hae litterae sibi velint multos praesertim occidentales non intellegere tradit, qui hanc ipsam ob causam voces ita scriptas recte legere non possint, ita ut denique ipsi Edesseni purioris linguae obliti falsam lectionem secuti sint. Hoc vitium imprimis cernitur in vocabulis aliunde receptis, hebraeis, graecis, latinis, persicis, de quibus antea — scriptorem prolegomenorum suorum mentionem facere conicio - sese exposuisse affirmat. Eamque denique causam fuisse, qua commoti multi ante ipsum novas litteras invenire studuerint, quorum tamen conatus a Jacobo respui supra vidimus. Jam intellegimus cur in epistola ad Georgium data usum litterae h in Rhumi, Synhodos, parrhesia et in similibus vocibus

prohibere studuerit.

Dionysius Thrax postquam de vocalibus egit de consonantibus loquitur, hoc vero etiam Jacobus fecit, ipse enim sese primo libro dissernisse testatur de ,litteris', quae inter se oppositae essent neque ferrent, ut sibi invicem anteponerentur aut una post alteram poneretur. Sunt vero incompatibiles saβyãθã = δασέα, aspiratae, messiyaθa = μέσα, mediae et naqdaθā = ψιλά, tenues. Totam hanc rem Severus ex Jacobo recepit, cujus locum p. 43 edidimus. Linguae syriacae natura fert, ut ordo Graecorum, φ, χ, θ, et β, γ, δ et π, x, r non immutatus recipi non potnerit, quia inversio sonorum gravissima et regularis, qua t characteristicum reflexivorum post z in d, post ș in ț abit, ad sibilantes pertinet, de quibus Graeci nihil praeceperunt. Mirum igitur non est Jacobum graecam doctrinam ulterius esse prosecutum, et sibilantes primum, deinde etiam gutturales in tres mutarum classes recepisse, qua in re acutum de natura sonorum judicem sese praestitit. Quae igitur apud Severum loco landato habentur ex Jacobo sine dubio hausta sunt, quod insequenti Jacobi loco confirmatur. Itaque Jacobus tali modo consonantes distribuit:

Aspiratae sive saßyåðå sunt >, > ?, 1, ... Mediae sive messayada sunt D. D, L, D, 2, -. Tennes sive naqda9a sunt \_, o, b, j, o.

Jam quae Jacobus in fragmentis grammaticae p. 3 a docet, ita se habent: Aspirata ante mediam mutatur in mediam, ante tenuem in tenuem. Quam ob rem in vocibus ha ai, hacas, hilaji, in quibus ante mediam L praecedunt aspiratae et j et tenuis D, si vera pronuntiatio litteris exprimenda est, pro poni debet 2, pro I vero co et pro co iterum co. Itaque sese scripsisse affirmat Jacobus hasai, hasa, hasaji, quod tamen loco laudato in codice non legitur, qui solam vocem hace legem scriptam exhibet, ideoque aut non accurate ad mentem

Jacobi exaratus est, aut hanc scriptionem in eo loco exhibnit, qui nunc intercidit, initium enim totius expositionis deest. Haec vero dicit Jacobus; ,Propteres (i. e. propter legem modo allatam) in vocibus antea scriptis sicuti pronuntiatio (mappeqah debat qala-= exitus vocis1)) postulat scripsi, quum unamquamque litteram in cognatam mutaverim secundum litteram, quae post unamquamque carum apposita est. In la ai igitur et la qui 1 non ferri potest post aspiratum aut post tenue o, quum ipsum L sit medium, utrumque et o in o mutavi, quod medium est sicut L. In hljo, quod a loi derivatur, et cui naturali modo inest J, quum L ejus (scil. litterae J) aspirationem non admittat, illud ipsum j in œ mutavi. Similis mutatio litterarum etiam multis aliis in locis occurrit, praesertim in verbis, ubi etiam seorsim de ea acturus sum'.

Casu factum est, ut de aspiratarum mutatione tantum locus Jacobi exstet in fragmentis, nam etiam medias et tenues eodem modo tractandas esse non solum ex natura rei sequitur, verum etiam a Severo disertis verbis docetur p. 48. Tota vero haec doctrina apud posteriores grammaticos non est omissa, quamquam apud Barbebraeum qui rem (Gram. major p. 205) uberrime tractavit frustra usum terminorum مرسطا, مصال , مصال quaeres, quos Severus quidem retinuit, Barhebraeus vero arabizandi studio delectatus neglexit. Hic enim quatuordecim locos in ore enumerat, a quibus procedunt soni et 17 vel potius 16 consonantium classes2) distinguit, in quibus natura totius grammaticae Barhebraei, in qua graecis doctrinis arabicae annexae sunt, optime perspicitur. Quae a schola graeca repetenda sunt graece vertimus, quae ab Arabibus hausit arabice expressa sunt:

Distinguit igitar qâlânâyâ Pâ = φωνήεντα: lâ qâlâyânâ Pâ = ἄφωνα sed rectius σύμφωνα.

Hasce graecas distinctiones excipiunt arabicae haecce:

الحلقية = gutturales = يتعمل ( حرف الصغيم = sibilantes صعوصدال

1) Arabes locum ubi consona pronuntianda formatur

<sup>2)</sup> Sedecim dico, quia ultimae duo classes râhmã.92 et san a.92 1. c. sese amantes et sese odio prosequentes revera unam classem compatibilium et încompatibilium efficiunt. Graccorum orthocpiam vide in Anonymi grammaticae Epitema ed. Egenolff Berolini 1877 p. 7-11.

Docet proferri hasce aibilantes inter linguae caput et dentes anteriores'. qua in re wasm arabicam Xalai reddidit.

fortes cum sequentibus convenire videntur. شدید محص = fortes ستر ال رخو محص = debiles تحمل بين الشديد والرخو = mediae حردنه ا (Aral clausae = xapha. | apertae = isriein. JANA superiores = milerme. | Inferiores = xlerma. حررف القلقلة = elamantes صرحقه الم | quietae. amicae = compatibiles. (Luco inimicae = incompatibiles.

Hae igitur Barhebraei classes cum arabicis conveniunt, quas de Sacy (Gram. arabe I § 55 sq.) enumerat, neque quidquam negotii cum Jacobi distinctione habent. Ceterum quum Barhebraeus II. p. 194 tradat, Jacobum primum puneta Qušāyā et Rukāzā introduxisse, patet systema ejus ex graeco ad normam linguae syriacae adaptatum esse, nam,  $\beta$ ,  $\delta$ ,  $\gamma$ ,  $\chi$ ,  $\varphi$ ,  $\vartheta$  non aspiratas consonantium b, g, d, k, p, t appellavit, sed molles, illas vero duras, quum Graeci χφθ appellarint δασέα et nomen mollium omnino non adhibuerint. II denique graecum litteris syriacis addidit, quo facto hasce Jacobi divisiones recognovimus:

iaβyldd, crassae = δασέα: >, ,, !, !, ... meşsâyâθā, mediae = μέσα: ១, ͻ, 1, ∞, ϶, -. naqdåθå, tennes = ψιλά: π graece 1), Ω, δ, 1, οι, megassyada, fortes = 5, i, i, 5, 9, 1. merakkezádá debiles = >, , ?, ?, 9, 1.

Desunt in hoc systemate J, o, - et \ >, -, i. Hasce ultimas ab illo liquidas (ὑγρά = ἀμετάβολα) dictas esse conjecerim, illas vero litteras furto abductas (Adwada de medganban), de quibus Severus p. 24 egit 1).

1) Cf. Grammatica mea syr. p. 13.

<sup>2)</sup> Quodsì Jacobus Graecorum classes propier scae linguae indolem mutavit,

In grammatica graeca post litteras agitur de syllabis. Hac quoque in re Graecos secutus videtur Jacobus, qui syllabam appellat šegālā, quod a šegal = λαμβάνων formatum est. Posteriores grammatici hac voce non utuntur, omnino enim apud grammaticos linguarum semiticarum doctrina de syllabis prorsus neglecta est. Arabes vocem, quae designat syllabam non habent, haga apud illos est: consonantem una cum vocali insequenti proferre, Syris heyvână est modus proferendae consonantis addita vocali, lineola me. haggyånå signum est, quod indicat consonanti addendam esse vocalem, verbum haggi idem valet quod 'azīz i. e. movit, quod arabico harraka quam accuratissime respondet, sicuti et vice versa vox defectum vocalis designans šaly a arabico suk ûn significatione quietis respondet. Apud ipsum Jacobum heyyana est pronuntiatio, proferendi modus, denique generaliter lectio1). Dicit ex. gr.: Litterae nominis sacrosancti tetragrammati esse y et h, hålen deyað tarten zaßnin medtesimän henen kad henen heda Sadar heda merakkeβån beheyyånhen lasma hånå meyaqqerå etc. i. e. quae ubi bis una post alteram positae sunt, efficiunt (sive componunt) pronuntiatione sua nomen illud majestaticum (DMZ. 32, 491 l. 5). Denique in Rell. juris antiq. ed. Lagarde p. 140, 19 heyyana est lectio, quae opponitur scripturae (lemeytaß). Quodsi apud Barhebraeum heyyana syllaba esse videtur, cave rectius compares arab. harakat, motiones sive vocales, re vera enim syllabae brevissimae (šewata) non heyyanae nomine designantur, verum tantum syllabae vocalibus scriptis insignitae.

Jacobus itaque vocem συλλαβή recipiens syriace expressit šegālā, quam vocem Severus p. 46, 11 retinuit, sed non ut Graeci syllabam μαχράν, βραγείαν et κοινήν distinxit, quod in lingua syriaca nullius esset momenti, verum docuit esse syllabam simplice m (pęšitā), compositam (mgrakkg/šā), et duplicatam (šegrīgā). Syllaba simplex composita est consonante cum vocali brevi, syllaba composita constat consonante cum vocali longa, syllaba duplicata denique consonante, vocali et altera consonante. Utrom a duabus consonantibus an ab una syllaba incipiat non curatur. Simplex est mhā in mha-wā-Đā, composita est wa, duplicata est hri-Ja ex hrin-Ja et sic sine dubio etiam meði(n)-9% al. Cf. infra. Sed cur de syllabis et earum generibus Jacobum videmus quaerentem, quam rem posteriores grammaticos Syrorum omnino neglexisse diximus?

Respondent ad hanc quaestionem fragmenta, quae supersunt

1) Thomas Diaconus (Martin Jacobi Edeas, epistola p. 12) nomen grascum oullaβi retinet; ubi de zgjorûθ beyyane loquitur (linea paenultima), de defectu

vocalium agit.

ldem fecit, quod Armenius in armeniace reddenda grammatica Dionysii Thracis, qui in graccos ordines sonos armenios recepit longe plures quam Gracci habent. Cf. Cierbied Grammaire de Denys de Thrace publiée en Grec, en Arménien et en Français. Paris 1830 p. 15.

de flexione nominum, quorum catalogum componere et flexionem describere non poterat, quin syllabas respiceret. Quosnam vero magistros secutus sit ex subscriptione discimus, qua finivit catalogum masculinorum. Post quadragesimum septimum canonem masculinorum dicit: šelemw qanone dašemahe pešite degranaye qadmâye âc da Trâyane setar men selle Tanaye, quod graece clarius exprimitur quam latine sic: Τέλος κανόνων των αρσενικών όνομάτων των άπλων, των πρωτοτίπων τε και παραγώγων χωρίς των selle Fanaye. Commentarii loco est Dionysius syriace enarratus, qui ubi de schematis nominum agit σχήμα άπλοῦν vocat pešitā et σύνθετον merakķe fā, εἴδη vero, πρωτότυπον dicit tugsā qadmäyä et παράγωγον demen tuqså qadmäyä med qayyam. Hinc explicatur dicendi modus semahe quomaye i. e. nomina prototypa, quibus facile adduntur terayane i. e. secunda vel paragoga, quamvis hanc ipsam designationem alibi non invenerim. Sed quum selle Janaye (i. c. Adjectiva in âya et ana exeuntia) ad paragoga in Dionysio syriaco referantur, quae hoc loco ad terayane referuntur, dubium esse nequit, quin hanc vocem recte explicuerimus 1). Quae si ita se habent, etiam Jacobus de nominum genere, specie, numero, schemate egit, casuum vero mentionem non repperi, quam tamen ab ejus opere grammatico exulasse nullo modo credo, quia apud posteriores grammaticos (Severus p. 17, 6) de iis agitur.

Praeter generalem hanc nominum descriptionem ad normam graecam propositam, singulas nominum formas singulis canonibus proposuit, ad quos recte constituendos notione syllabae carere non potnit. Sequitur enim hac in re exemplum Theodosii, qui in disponendis nominum formis ubique omni cura syllabarum habet rationem. Quod ut recte intellegamus, adtendendum est ad indolem et naturam canonum Theodosianorum, quibus tota flexio

nominum comprehenditur.

Ad bene distribuendum formarum numerum ante omnia opus erat principio sano divisionis, quod praebuit triplex genus. Neutro vero lingua syriaca caret, itaque distinxit Jacobus nihil nisi canones masculinorum et femininorum. Graeci deinde classes distinxerunt in quovis genere secundum consonantem finalem, et in classibus ita constitutis primum ad vocalem penultimam adtenderunt deinde ad numerum syllabarum.

Quodsi enim in eadem classe e. gr. in ea, qua comprehenduntur masculina in 75, in genetivo plures syllabae cernuntur quam in nominativo, quae περιτιοσυλλαβούντα dicuntur, praecedunt

<sup>1)</sup> Jure igitar Barhebraeus (Splendor p. 16) ubi de domesticatione loquitur, addidit: Sancius Jacobus hace aidn (ad quae pertinet derivatio adjectivorum ,domesticatorum') appellavit oripara, sed oripara, simplex scillest et compositum appellavit zion. Sed non in verbis est immorandum". - Vidit igitur Barhebraeus Jacobum a solita Graecorum via recessisse.

περιττοσυλλαβοῦντα et sequentur, quae eodem syllabarum numero utuntur ισοσυλλαβοῦντα dieta. Tali modo prima masculinorum classis est Αἴας, Αἴαντος (simul δισύλλαβον et περιττοσυλλαβοῦν), sequitur χοχλίας, χοχλίου (simul τρισύλλαβον et ισοσυλλαβοῦν), deinde Αάχης, Αάχητος (δισύλλαβον et περιττοσυλ) et Χρύσης, Χρύσου (δισύλλ. ἰσοσυλλ.) denique Αημοσθένης, Αημοσθένους (plus duabus syllabis compositum et ἰσοσυλλαβοῦν).

Hasce voces in as et ne exeuntes deinde excipiunt nomina in ις, εις, ευς, υς, ους, ως, in quibus ante ς inveniuntar vocales secundum ordinem litterarum, deinde voces in Ac, vc in quibus consonantes praecedunt c finale. Post voces in c posita sunt nomina in v hoc ordine: av, nv, uv, uv, uv, tum nomina in \$ hoc ordine αξ, ηξ, ιξ, υξ, ωξ, deinde nomina in ρ hoc ordine ηρ, ωρ, denique voces in ψ uti Κύκλωψ1). Non vero ea qua par est cura Theodosius etiam de monosyllabis egit, quae ab initio tractanda fuissent, qua in re Choeroboscus ) eum excusaturus dicit: ίστέον δέ, ότι περί των είς ας μονοσυλλάβων ούδεν είπεν ο Θεοδόσιος, ώς πρός εισαγομένους τον λόγον ποιούμενος χαί συντομίας αροντίζων. Haec igitur Theodosii incuria posterioribus haud probata est, its ut Jacobum quoque a nominibus monosyllabis incepisse jure dicere mihi videar. Nam re vera secundum hancce Theodosii rationem, in qua numerus syllabarum maximi est momenti, Jacobum catalogos suos composuisse jam nunc est demonstrandum.

Primum uti Theodosius etiam Jacobus nomina in duas classes secundum genus distribuit, masculina exceptis selle Janaye comprehendit 45 canonibus, femininorum plus quam 29 canones proposuit. Nominum bisyllabicorum 83 fuerunt canones, itaque etiam syllabas eum respexisse videmus.

Deinde ubi longiorem canonum seriem in fragmentis habemus, cernitur ordo secundum vocales <sup>5</sup>) prout in litteris graecis se invicem sequentur α. ε. ε. ο. ου. ω. Quod comprobatur serie

canonum femininorum, qui hi sunt:

Canon 18 pgraχů, pgrazů α. Canon 19 mggennů, pgreddů ε. Canon 20 ggβίθů, δgχίθů ι. Canon 21 'hrîθů proprie 'hrînta ') ι.

 Neglegitur a finale status determinati, quod Algra perfectionis Severo dicitur, p. 26 I. 4.

<sup>1)</sup> Distinctiones graecas reconditas hic praetermittendas censeo.

Georgii Choerobosci Dictata in Theodosii Canones ed. Gaisford Oxonii 1852 p. 15.

<sup>4)</sup> Hie canon bane solam vocem comprehendit, quae vox constat una syllaba composita et una syllaba duplicata ĉegiga. Hine puto syllabam compositam constare ex consonante et vocali longa, duplicatam vero ex consonante, vocali et consonante. Unde sequitur syllabam simplicem constare ex consonante aut duabus consonantibus et vocali

Canon 22  $\cos$ ,  $\sigma\pi\acute{o}\gamma\gamma os$   $\sigma$ . Canon 23  $\sec \beta \hat{u}\vartheta \hat{a}$ , ubi  $\hat{u}=ov$ . Canon 24  $\sec \vartheta \hat{a}$  ubi,  $\mathbf{r}=\hat{\mathbf{o}}=\tilde{\mathbf{o}}=\omega$ .

Eundem ordinem etiam in ultima fragmentorum parte habemus, post canonem 28mum per e distinctum (exempl. φλέγμα) canon 29us continet voces per f formatas, uti triδâ, quae duabus syllabis compositis constant. Etiam vox pši-φšā (cimex Johannes Ephes. Hist. eccl. ed. Cureton p. 71 l. 16) ad hunc canonem pertinet, nam duabus syllabis compositis constat. Deinde, — nescio an canon interciderit — proponuntur voces, quae duabus syllabis compositis efficiuntur, quarum prima est ŏ uti dlo-ḥyā, mso-rqā, glo-sqā l. Post hanc classem proposuit feminina cum  $\mathbf{x} = \boldsymbol{\omega}$  uti 23ōrtā, byōrtā. Itaque et hic observamus ordinem e, i, ŏ, ō, id est ordinem vocalium graecarum, quibus canones graecos distingui antea vidimus.

Sed ut omni modo comprobemus, Theodosii methodum a Jacobo ad linguam syriacam esse translatam, denique affero phrasin, qua utitur, ubi exceptiones a regula canonis proponendae sunt. Hisce in locis dicere solet: rešimin vel režimi läx rel. i. e. signata, signatum tibi sit etc. Sic p. 5 a, ubi docet feminina formae geßloä, quae a masculinis bisyllabicis, syllaba simplici ă continente et syllaba composită constantibus procedant, uti gă. 3yâ, pluralem habere gaßyà. Tă pergit: Rešima den la laz penioă, penyâoâ, berioă, beryâoâ, i. e. signatum tibi est penioă (quod secundum canonem

brevi. Revera syllaba prima plaralis vocis mbūĐs p. 6a l. 8 dicitur simplex. Jam quum forma sit mbū-wā-Đs rem confirmatam videmus. Ceterum syllabae cum brevissima vocali g non numerantur, ita ut in talibus compositionibus uti cum previssima vocali g non numerantur, ita ut in talibus compositionibus uti cum respicitur, rõi et tri cum radiga dispescendum sit rõi-ça, tri-õi. Initium non respicitur, rõi et tri cum duabus consonantibus haud alio modo tractantur quam çã et õi et sunt syllabae tompositae.

Bar Ali vocales masorqă tradit. În glo-sqă grascum x622, latere decet Kebut în editione Lexici Aruch. s. v. p0152. Denique dlo-bya rell. a Nestorianis scribunter per Waw cum puncto superiore.

faceret panyāθā) penyāθā etc. Eadem phrasis occurrit p. 5 b infra, neque quidquam aliud est nisi interpretatio graeci σεσημείωται, quod eodem sensu apud Theodosium ejusque commentatorem Choeroboscum adhibetur 1). Itaque terminum technicum scholae a Theodosio desumsit.

Ex canonibus de masculinis ultimus tantum (47mus) servatus est, qui nomina quattuor syllabis composita complectitur, unde hoc certe videmus, quinquesyllabica nomina mscl. ab eo seorsim non esse tractata. A reliquis vero masculinis segregavit selle Janaye, i. e. adjectiva qualitativa in ână, âyâ, ânāyā, quorum canones seorsim proposuit. Pertinent ad terayane i. e. παράγωγα, cf. p. 57, quod ex Dionysio desumptum est, sed nomen eorum selle Panaye i. e. causata a Syris ipsis ea ratione inventum et adhibitum est, ut nomen primitivum (e. gr. terra) tanquam causa nominis secundarii (e. gr. terrenus, terrestris) designetur, ita tamen ut ,causatum' non de eo tantum praedicetur, quo causatum est (e. gr. terrena de terra) verum etiam de aliis nominibus, quae aliis adjectivis causa sunt, ut homo dici potest terrenus. Jacob. Fragm. p. 3. Posteriores hanc adjectivi ad nomen. primarium relationem me Daitayu Da dixerunt, quod deinde apud Amiram voce domesticatio expressum est, quam eandem esse dicit p. 105 quam speciem sive sidos, ad quod haec relatio apud Dionysium pertinet. Ceterum recentior hic terminus me Phaitavn Fa ex grammatica arabica desumptus est, nam nihil est nisi vox eln i s ba (el 'asmâ'u l'mansúbatu) syriace explicata, itaque scholae Syrorum arabizanti debetur. Ipsa Jacobi doctrina ad omnes grammaticae syriaçãe scriptores pervenit, apud quos longae hac de re solent esse ambages.

Haec fere ex grammaticae fragmentis colligi potuerunt de indole et natura hujus operis pretiosissimi, quo omnium primus Jacobus Edessenus linguam aliquam semiticam describere inchoavit. Praeterea ex loco p. 3 b, ubi de mutatione mutarum, aspiratarum dico, mediarum et tenuium loquitur, quae in verbis locum habet, discimus verba post nomina esse tractata, quae est ratio Graecorum. Denique ex fragmentis p. 3 b videmus Jacobum ad normam graecam, ab interprete Dionysii initam, tria tempora principalia distinxisse, nam commemorat tempus praesens (za/na deqayem = ἐνεστώς) quod in participio recognoscere sibi videbantur veteres, praeterea etiam passiva (melle haššanaye) commemorat, itaque distinctiones activi et passivi adhibuit?). Recedit vero ab antiquiore modo dicendi, verba enim non ut Dionysii interpres syriacus mî'm re appellavit, sed vocabulo posteriore tempore ab omnibus adhibito me 11 e. Cf. supra p. 94.

Ex cassa Bekker Aneedt. 977, 25 osonusiaras vò Hexias Hexiavvos, quod secundum exnonem xoxlias, xoxliov formandum esset, sed a canone recedit.

Sed quaerendum num etiam medium distinzerit. Posteriores grammatici aetionem passivi non habuerunt. Cf. infra Cap. IX.

Jacobi opus perditum esse summopere dolendum est, adeo enim perfectum fuit, ut insequentes grammatici a ratione quam iniit recedere non ausi sint. Vestigia enim Jacobi ubique quum Severum (Jacobum Tagritensem), tum Barhebraeum videmus esse secutum, etiam in locis in quibus Jacobi nomen non commemora-

verunt, quod paucis illustrandum videtur.

Barhebraeus ') ubi de plurali nominum agit nomina ad syllabarum numerum distributa recenset, generis vero nullam habet rationem. Haud ita Jacobus, qui etiam ad genus respexit; ubi vero Jacobi canones cum Barhebraei enumeratione possunt comparari eundem apud utrumque ordinem videmus, unde sequitur, Barhebraeum Jacobi canones in librum suum recepisse. Quod non negabit is qui hanc femininorum seriem comparaverit:

Jacobus canon 18 عنام, المارة العنام المارة العنام المارة العنام العنام

19 Line = Bhbr. 32, 5.

20 JA = Bhbr. 33, 14.

21 |L<sup>2</sup> = Bhbr. 33, 18.

22 Lago = Bhbr. 33, 20.

23 Laxy = Bhbr. 33, 21.

28a Jlow, = Bhbr. 33, 21.

24 deest (i in syllaba prima) apud Bhbr. 33,23 Asses.

25 deest (u in syllaba prima) apud Bhbr. 33, 24 منوا.

26 deest (u in syll. pr. et 1 fem.) apud Bhhr. 33, 25

27 deest (in syll. secunda a et 1 fem.) apud Bhbr. 33, 26

28 50 (in syll. secunda e apud Bhbr. transpositum 33, 10).

29 البنار apud Bhbr. 34, 1 مبدار 29.

30 loco apud Bhbr. 34, 3 idem.

81 | المحمد الم

Barhebraeus nomina secundum hasce categorias scholae graecae tractavit I genns, 2 species, 3 schema, 4 numerus, 5 qualitas, 6 casus. Qualitates, de quibus edam egit Barh., sunt sensus activus, passivus, descriptivus cum possessivo, quas etiam Amira in grammaticam suam recepit p. 115. Hace dectrina ex fine

Ubi Jacobi canones habemus Barhebraeum eum describentem videmus, ubi canones desunt in Barhebraei catalogis Jacobi systema deprehendimus. Quod solum in eo loco factum esse, quem quia inter fragmenta exstat comparare possumus, nemo credet, ita ut a veri specie non videatur abesse opinio nostra, in Barhebraei grammaticam totum Jacobi opus esse receptum.

## Caput VI.

De accentibus syriacis a Jacobo excultis et de ratione, quae intercedit inter puncta Graecorum, Syrorum et Hebraeorum.

Tandem aliquando Jacobi labores mittere possemus, nisi res gravissima superesset, de qua hucusque nibil diximus, doctrina de interpunctione sive de accentibus prout dicere consueverunt. Hanc enim ad Jacobi mentem Severus p. 37, 8 exposuit, cujus verba mirum in modum conveniunt cum locis de nominibus punctorum, quos Jacobo ipso et Thomae Diacono attributos Martinus et Phillips ediderunt. Ipse denique Barhebraeus (Oeuv. gram. I 247) idem fere docuit, etiam hac in re Jacobi discipulus.

In armeniaca Dionysii Thracis enarratione post caput de conjunctionibus legitur tractatus de ar-okanouthiun, qua voce redditur προσφόία. Ar enim est προς, ok-em est loqui, a radice vac, unde latine vox, ita ut vox armeniaca eodem modo ad graecam formam accedat, uti latinum nomen ac-centus, quod ad litteram graecum προς-φδία exprimit. Hinc sequitur, saeculo p. Ch. sexto in fine compendii grammaticae graecae caput de accentu exstitisse, cujus textum graecum Bekker Ancdt. 674 et Uhlig Dion. 105 exhibent. Quod caput utrum ab initio grammaticae an in fine sit tractandum inter scholiastas ambigitur. Is quem Bekker p. 676, 9

eorum, quae Dionysius Thrax de nomine docuit, exculta est, ubi hace leguntur: τοῦ δὲ ὁνόματος διαθίσεις εἰοί δύο, ἐνέργεια (= ¾βοδαθδ) καὶ πάθος (= hāšοδαθδ), ἐνέργεια δε κρετὰς ὁ κρίνων, πάθος δὲ, δε κρετὰς ὁ κρινόμανος. Hace ad analogiam verbi scripta esse patet, cui tertia διάθεσις scilicet μεσότης tribuitur, quam in descriptivo genero nominum apud Barhebraeum iterum habemus, cui tribuuntur nomina qualitatem significantia uti intellegentia, castitas etc. Recentior igitur hace de qualitate doctrina est, cujus apud Dionysium prima tantum initia habemus, quae tamen in scholis solebat tractari. Legitur enim in scholio (Bekkar Anecd 880) εἰ άρα τὰ ὑνόματα ξεονοι διαθέσεις, διὰ τὶ [μὴ] λέγομεν ἐξ παρέπεσθαι τῷ ὁνόματι, οἰον εἴδη, γένη, σχήματα, ἀρεθμοί, πτώσεις, διαθέσεις; hane viam initi Barhebraeus, Splend. p. 36. 40, hac in το scholae graecae pedisequas, quaeum alibi doctrinam arabicam conjunxit.

edidit, ab accentu oriundum esse censet, quem sequatur ἡ τῆς τεχνολογίας ἐξήγησις, is vero, quem Dionysii interpres armeniacus secutus est, de accentu ultimo loco egit. Eandem rationem Jacobum Edessenum iniisse eam ob caussam statuendum censemus, quia et Severus et Barhebraeus accentus in fine librorum suorum proposuerunt, quos de Jacobo pendere satis superque demonstravimus.

Quae vero fuerint Jacobi de accentu curae jam videamus.

Ad avayvasor Graeci etiam eas distinctiones referebant, quibus singula enunciatorum membra punctorum opera dispescuntur, quae apud nostrates colon, semicolon, comma etc. vocari solent. Docent enim legendum esse καθ' ὑπόκρισιν, κατὰ προσφδίαν, κατὰ διαστολήν. De υποκρίσει sive actione in grammatica nihil praccipiunt, verum de προσφδία. Prosodiae enim partes numerantur tempore recentiore quatnor: τόνοι, χρόνοι, πνεύματα, πάθη (Bekker Ancdt. 674, 11), antiquitus vero tres: τόνος, χρόνος, πνεύμα (ib. 703, 31)1) Uhlig l. l. 107. Sensu latiore ad χρόνον pertinet distinctio membrorum enunciati, quae per στιγμήν solet indicari. Tali modo distributio membrorum logica et rhetorica cum προσφδία secundum mentem grammaticorum antiquorum est conjungenda. Rem vere sese ita habuisse Stephani (Saec. VII in.) scholion docet ad Dionysii caput de στιγμή, quod legitur apud Bekkerum Ancdt. 759, 26: Σκοπον έχων ο τεχνικός εισαγωγικήν γράφειν τέχνην, αποφεύγει των τόνων τα δυσχερή, τουτέστι το πνεύμα, τον χρόνον και τὰ πάθη . . . Ενα δὲ μη παντελώς ἀνοήτους καταλείπη, ως πέρ τις καλός τροφεύς έκ παντός έδέσματος λαβών μεταδίδωσε παιδί τρεφομένω [υπ'] αυτώ, ούτως ουτος παντός τεχνιχού διδάγματος τα λεπτομερή συνάγων έντίθησιν ήμίν. και μεταβαίνει πάλιν είς την στιγμήν, σίμφορος γάρ έστι και αυτη τη αναγνώσει της γραμματικής. Et Melampus eodem modo sentiens dicit: περί του αναγχαιοτάτου των προσωδίων, τουτέστι περί του τόνου, διδάξας ήμας ως έν συντόμω, περί των στιγμών, τουτέστι περί της διαστολής διαλαμβάνει ατλ.

Quod vero adtinet ad διαστολήν, quae per στιγμήν sive punctum indicatur, paucis hoc loco monendem videtur, antiquissimum esse systema id, quo τελεία στιγμή in fine periodi ponitur, ὑποστιγμή vero inter protasin et apodosin, μέση στιγμή denique illic locum habet, ubi membra enunciati nimium longa dispescenda sunt propter spiritum legenti ducendum. Melampus quidem, quo sibi videtur acutior, μέσην non recte dici στιγμήν docet, quia non omnes eodem loco spiritum ducant, neque στιγμή dici possit, quod non unicuique conveniat (Bekker Ancd. 759, 6).

Choeroboscus I. I. τόνοι μέν είσι τρεῖς, ὁξεῖα, βαρεῖα, περισπωμένη χράνοι δύο, μακρά καὶ βραχεῖα πνεύματα δύο δασεῖα καὶ φιλη.
 Byzantini inter κάθη reforant: ἀπόστροφον, ὑφὲν et ὑποδιαστολήν, sod Choeroboscus Herodianum socutus hase proprie non ad προσφδίας pectinere conset
 I. 705, 7. — Armeniaca Dionysii interpretatio Uhlig p. 107 κάθη cmittit.

Exemplum μέσης est punctum post ἄναχτι in versu: ΑΠΟΛΛΘΝΙ ΑΝΑΚΤΙ- ΤΟΝ ΗΥΚΟΜΟΣ ΤΕΚΕ ΛΗΤΟΡ exemplum ὑποστιγμῆς est punctum post ἐφιείς in hoc versu ΑΥΤΑΡ ΕΠΕΙΤ ΑΥΤΟΙΟΙ ΒΕΛΟΣ ΕΧΕΠΕΥΚΕΣ ΕΦΙΕΙΣ. ΒΑΛΛΕΝ

Quod si quaeritur, quomodo distinguantur στιγμή et υποστιγμή, respondent: χρόνφ, nam post στιγμήν τελείαν tacent quantum tempus volunt, post ὑποστιγμήν vero statim procedendum est (Bekk. 762), quia est symbolum κρεμαμένης της διανοίας και πρός συμπλήρωσιν όλίγου δεομένης. Locus στιγμής τελείας juxta summam litteram est (τίθεται έπι χεφαλής του γράμματος) locus υποστιγμής juxta imam litteram, μέσης vero juxta mediam litteram (τίθεται ή μέση έν τῷ μέσφ τοῦ γράμματος, ἡ δὲ ὑποστιγμή μεθ' υποκρίσεως 1) κατωτάτω του γράμματος Bekk. 760). Cuinam vero phrasi τελεία στιγμή conveniat, cave ex more nostro dijudices, quo in fine periodorum tantum illud punctum ponere consuevimus, aliter enim ac nos de sententiarum perfectione judicaverunt veteres, qui quomodo egerint Friedlaenderus luculenter docuit 2). Res eo redit, ut membra quoque longiorum periodorum αυτοτελή i. e. perfecta esse censuerint, et τελεία στιγμή distinxerint, quae nos perfecta non habemus. Exemplo sit Il. 2, 23

CYACIC ATPEOC YIE AAIΦPONOC IΠΠΟΛΑΜΟΙΟ OY XPH ΠΑΝΝΥΧΙΟΝ CYACIN BOYAHΦOPON ANAPA OI AAOI Τ' CΠΙΤΈΤΡΑΦΑΤΑΙ ΚΑΙ ΤΌΓΟΑ ΜΕΜΗΛΕΝ

ubi post ἐπποδάμοιο ponitur τελεία στιγμή, ἐπεὶ ἀσύνδετος ὁ λόγος. Friedlaender l. l. 47. Nos signum interrogationis aut exclamationis poneremus, quo opprobrium exprimitur.

Accedit denique ad distinctivos hosce accentus etiam conjunctivus, cui nomen est ἐφέν, σημεῖον συναφείας συνθέτων λέξεων η σημεῖον ἐνώσεως δύο λέξεων οἰον νιχόλαος Βekker 699.

Quam lineolam in vocibus παρασυνθέτοις addere Scholiastae p. 702 superfluum videtur, in vocibus vero synaloepha conjunctis neces-

saria censetur ejus appositio.

Simplex et antiquum hoc systema, ad recte legendum Homerum ut videtur excogitatum, a Syris est receptum, exstat enim in cedice syriace antiquissimo Musei britannici 12150, in que punctum superius sententias perfectas claudit, punctum medium ad sejungenda membra adhibetur, inferius protasin ab apodosi distinguit, quae scribendi ratio posteriori Syrorum usui contraria est, secundum quem sententiae perfectae puncto inferiore in linea posito finiuntur.

Hoc quid sibi velit explicuit Friedlacuder Nicanoris περί 'Πιακής στιγμής reliquiae (Regimentii Prussorum 1850 p. 59).

<sup>2)</sup> Friedinender 1. l. p. 24.

Exempli gratia affero Titum Bostrenum II 47 ed. Lagarde:

- of Japin 201 | 21 | 22 | 24 | 25 | 25 | 27 | 27 |

- Japin 201 | 201 | 202 | 202 | 202 | 202 | 202 | 202 |

- Japin 202 | 202 | 202 | 202 | 202 | 202 | 202 |

- Japin 202 | 202 | 202 | 202 | 202 | 202 |

- Japin 202 | 202 | 202 | 202 | 202 |

- Japin 202 | 202 | 202 | 202 | 202 |

- Japin 202 | 202 | 202 | 202 | 202 |

- Japin 202 | 202 | 202 | 202 | 202 |

- Japin 202 | 202 | 202 | 202 | 202 |

- Japin 202 | 202 | 202 | 202 | 202 |

- Japin 202 | 202 | 202 | 202 | 202 |

- Japin 202 | 202 | 202 | 202 | 202 |

- Japin 202 | 202 | 202 | 202 | 202 |

- Japin 202 | 202 | 202 | 202 | 202 |

- Japin 202 | 202 | 202 | 202 | 202 |

- Japin 202 | 202 | 202 | 202 | 202 |

- Japin 202 | 202 | 202 | 202 | 202 |

- Japin 202 | 202 | 202 | 202 | 202 |

- Japin 202 | 202 | 202 | 202 | 202 |

- Japin 202 | 202 | 202 | 202 | 202 |

- Japin 202 | 202 | 202 | 202 | 202 |

- Japin 202 | 202 | 202 | 202 | 202 |

- Japin 202 | 202 | 202 | 202 | 202 |

- Japin 202 | 202 | 202 | 202 | 202 |

- Japin 202 | 202 | 202 | 202 | 202 |

- Japin 202 | 202 | 202 | 202 | 202 |

- Japin 202 | 202 | 202 | 202 | 202 |

- Japin 202 | 202 | 202 | 202 | 202 |

- Japin 202 | 202 | 202 | 202 | 202 |

- Japin 202 | 202 | 202 | 202 | 202 |

- Japin 202 | 202 | 202 | 202 | 202 |

- Japin 202 | 202 | 202 | 202 | 202 |

- Japin 202 | 202 | 202 | 202 | 202 |

- Japin 202 | 202 | 202 | 202 | 202 |

- Japin 202 | 202 | 202 | 202 | 202 |

- Japin 202 | 202 | 202 | 202 | 202 |

- Japin 202 | 202 | 202 | 202 | 202 |

- Japin 202 | 202 | 202 | 202 | 202 |

- Japin 202 | 202 | 202 | 202 | 202 |

- Japin 202 | 202 | 202 | 202 | 202 | 202 |

- Japin 202 | 202 | 202 | 202 | 202 | 202 | 202 |

- Japin 202 | 202 | 202 | 202 | 202 | 202 | 202 | 202 |

- Japin 202 | 202 | 202 | 202 | 202 | 202 | 202 | 202 | 202 | 202 | 202 | 202 | 202 | 202 | 202 | 202 | 202 | 202 | 202 | 202 | 202 | 202 | 202 | 202 | 202 | 202 | 202 | 202 | 202 | 202 | 202 | 202 | 202 | 202 | 202 | 202 | 202 | 202 | 202 | 202 | 202 | 202 | 202

Simplicius hoc est exemplum II 45: Δαλίο Δαο Αλλίο Αρακοί Ισακοί Ισακοί Ισακοί Ισακοί Ισακοί Ισακοί Ισακοί Ισακοί Ισακοί Αρακοί Αρακοί

Addimus exemplum ex recognitionibus Clementinis syriacis p. 127, 29 quo comprobetur, post ea verba, quibus secundum nostram rationem punctum rilicov apponi solet, puncta non poni a Syris (et Graecis): إحديد المار ال

الم عصر صرورا ديم ادوا معدام وردا معده الرك دالم أحد دسرواه والمعا لمعمدله . إسا إن وال زط والمله الم عها ولا مسد الما الم من مراك من الله الم من المعمد ال أحل الا الم بعدل بدعا بعدم حزمل لمدا الدوا نبد بحددقا مها بما Gruece legitur hom. 10, 12 extr.: ούτως φυσικώς αί αμαστίαι αναιρούσι τον αμαρτάνοντα, καν αγνοών πράσση ά μή δεί. ΧΙΙΙ. Εὶ δὲ ἐπὶ παραχοή λόγων χρίσις γίνεται, πολλώ μάλλον ὁ θεὸς ὁλοθρεύει τοὺς μη θελήσαντας την είς αὐτὸν θρησχείαν αναδέξασθαι. ὁ γάρ μη θέλων μαθείν ίνα μη ένοχος ή, ήδη ως είδως χρίνεται. έγνω γάρ ο μή άχουσαι θέλα: ώστε ούδεν δύναται πρός απολογίαν επίνοια (Recogn. calliditas) πρός καρδιογνώστην θεόν. διο κτλ. Ubi nos periodum finitam dicimus. Syrus punctum non ponit, membra autorelij puncto superiore distinguit, puncto medio hodie id respondet signum, quod comma sive virgulam dicere consuevimus. Denique punctum ultimum sub low vim conjunctivam habet, de qua infra agetur.

Eandem rationem etiam in Eusebii Theophania deprehendimus. enjus initium ita punctis distinguitur: امنه واحديم حلا المصال ورويا حدره حدما .... ولا إلم خره عدنا قلا صحوبها وولا صدا وه والا حكمه واحل وصف حالم وكمنع محلا الما داوه واصممدا به مع دهمه معر تعدا والا لابه مداله بهمور. Hine denique explicatur, cur in fine capitulorum punctum superius possit scribi, ubi plerumque omnino nullum punctum ponitur. E. gr. Theoph. الل عنا وروعه ورم وكا أبيل اهلا رحما إ منا الره ا المس حلمونون ولال مع دلا. هسدا عداده والدوا والمون فوصون ..... ا محمد المحال عدماد. .... Cum grammatica Dionysiana hoc systems etiam ad Armenios transiisse hic ev παρόδφ monemus, qui tribus utuntur punctis, inferiore (sdoraged) medio (mitsaged) et puncto finali, cui nomen est avardeal ged, wertsaged. Quum ex ipsis punctorum priorum nominibus intellegatur, cuinam loci illis conveniant, non potest in dubium vocari, punctum finale antiquitus super lineam fuisse positum. Hodie sententiarum finis duobus punctis: solet indicari, quae eodem modo scribuntur ut Hebraeorum Soph pasuq, quod et ipsum ex antiquo puncto superiore exortum infra videbimus, cui alterum punctum in ipsa linea adjectum est. Avedichean 1309. Exeunte saeculo vero quinto novaram rerum studiosi doctores scholarum syriacarum hoc systemate, de quo egimus, non contenti accentuum seu potius punctorum membra orationis dispescentium et usum et formam mutaverunt, ac novos accentus invenerunt.

Quod primum ad formam adtinet, ubi punctum inferius ponendum erat, alterum illi in ipsa linea positum addiderunt, quo facto ex simplici inferiori (tabtāyā) processit nova haec forma \*-Deinde vero, ubi hocce tahtaya posito protasis ab apodosi segregata erat, singulae partes protaseos et apodoseos vario modo designaverunt. In protași enim adhibitis duobus punctis, quibus šewaya vel zaugā nomen est, singulae partes separabantur, ita . . . . in apodosi vero adhibito puncto superiore, cujus jam non est membra autoreln distinguere, uti in systemate antiquo, singulae partes dispescebantur. Cum hocce puncto superiore (sellava) deinde alterum punctum in ipsa linea positum conjunxerunt, quo facto haec apodoseos oritur forma ...... Punctum finale est in ipsa linea positum, ita ut, quod antea fuerat signum spiritus ducendi causa positum (μέση), jam nunc periodos clauderet, et nomine pasoqa i. e. sector designaretur 1). Totius periodi hine procedit forma haec ......

Nec tamen ita sibi satisfecisse videbantur doctores, quum quatuor hisce signis formam orationis et compositionem distinxissent, verum discipulorum inscitiae subvenientes non logicam tantum

Infra videbimus antiquioris usus vestigia exstare in šehimā et pāsoqā še ilā, quum haec μέση in libris manuscriptis sit aliquoties servata, quae jam a pāsoqā non potest distingui.

partitionem, sed etiam rhetoricam recitandi rationem, Graecis vnó-zoitr dictam, docendam esse putabant. Accentibus logicis (šewayyā sive zaugā, taḥtāyā, zellāyā, pāsoqā) alios addiderunt, quos accentus rhetoricos liceat dicere. Jam quum primum Josephum Huzitam accentūs numero quidem novem in sacros libros imposuisse sciamus, e quibus tres, zaugā scilicst, zellāyā et taḥtāyā 1) accentibus logicis adnumerandi sunt, patet, ab initio numerum accentuum rhetoricorum admodum fuisse restrictum, quorum igitur posteriore tempore magnum numerum paullatim doctores (maqreyāne) auxerunt.

Accentus rhetorici, qui a Josepho adhibiti sunt numero

sunt sex:

1) męśayyglana, signum interrogandi.

2) påqodå, signum jubendi.

šamkā, signum pausae minimae.
 šesyānā, signum pausae majoris.

 menîhânâ, signum, quo lector jubetur quasi desperata voce recitare <sup>3</sup>).

6) hau damerakkalı men terên zangin, quem eundem esse censeo,

qui a Jacobo dicitur tāzsā wetahtāyā mešayyelānā,

Quibusnam signis, vel quanam punctorum positione usus sit Josephus, in loco libri masorethici, quem p. 28 dedimus, disertis quidem verbis non docetur; loci tamen auctor, quum dixit, accentus samke, sesyane etc., qui in sacra scriptura insint, a Josepho esse certo quodam consilio appictos, satis perspicue indicavit, Josephi signa eadem fuisse, quae posterioribus doctoribus usitata erant, signa igitur eadem, quae etiam nunc habemus. Itaque

- 1—2) signum mešayyelānā et pāqodā fuit punctum supra vocem, qua interrogatur aut jubetur: إنصار quomodo? الإنجاء
- 3) signum samkā fuit punctum infra ultimam vocis litteram, post quam pausa est necessaria ابتما عمني خاندا justi, habitant terram.

De påsoqå apud Josephum nihil traditur. Cf. locum p. 28. Novem accentus disertis verbis enumerantur, inter quos non est påsoqå, quod tamen neglaxisse Josephus nullo modo censendus est. Itaque si påsoqå respicimus, novem illis accentibus addendum est, quo facto decem habenus.

T) Hie accentus in systemate a Jacobo Edesseno adhibito non exstat, sed idem esse videtar qui a Jacobo المسلك dicitur. De natura hujus accentus dubium esse non potest, Johannes enim Bar Zužbi in codice Mua Britt. Ad. 25876 fol. 164 hase doest: عبر المساك معنيا المناه المناه

- Signum menihână în nota secunda paginae praecedentis exstat, similem formam et usum habet menâhtă.
- 6) Accentus e duobus zaugîn compositus formam nomine describît. Si re vera idem est, qui a Jacobo dicitur tâysâ wetahtâyâ mešayyelânâ haec est ejus forma المراكب المراكب بي المراكب إلى المراكب إلى المراكب إلى المراكبة والمراكبة المراكبة المراك

Reliqui accentus rhetorici sunt recentiores, quod eo magis probabile videtur, quo melius intellegimus, Josephi accentibus integrum proponi systema. Habet enim praeter accentus logicos signa pausae minoris et majoris, denique signa et interrogandi et jubendi et plangendi et objurgandi. Haec vero signa sufficient ad indicandas maxime varias animi affectiones, et ii qui accentuum numerum auxerunt, systematis simplicitatem turbaverunt, et permultis suis signis recitationis elegantiam non melius inculcaverunt. Nimius enim est accentuum numerus et maxime perplexus eorum usus 1).

Josephi igitur systema quum a recentiore tum ab antiquiore diversum, elegantissimum videtur, quod aeque abest a nimia signorum copia recentiorum quam a jejunitate antiquiorum, quorum partiendi rationem omni modo superat. Antiquiores enim nihil fecerunt nisi membra airotella orationis et protasin ab apodosi separaverunt, nullo modo indicantes, quaenam ratio intercedat inter ipsa membra protaseos et apodoseos, Josephi vero systema hac in re punctum tulit, quod relationes periodi internas punctis suis declarat et ita legentibus orationis dispositionem dilucidat.

Gravissimum vero secundum hoc Syrorum systema esse ad perspiciendam ultimam veteris testamenti recensionem, qua vocales et accentus addebantur, persuasissimum mihi est.

Usus accentuum hebraeorum primarius est logicus. Accentûs rhetorici apud Hebraeos nullum est vestigium, nullae enim apud eos sunt notae jubendi, plangendi, interrogandi, al. <sup>2</sup>). Quodsi

Quee de accentaum forma diximos e commentatione illustrissimi Phillips, cui inscripsit Syrian accents (Journal of Philology vol. IX) desumpta sunt.

<sup>2)</sup> Tames in sellgendis accentibus musicis etiam rhetoricae indelis orationis rationem habitam esse docet anctor libri Manuel de lecteur, quum scribat: ואפשר שיתחלף סדר זה [סדר הטענוים] לפי מלת הסיסוק זגרלו וקטנו אם הוא דרך ספור או יש בו אותיות קריאה או אותיות התנה או אותיות הידיעה לפי ענילו יהיה תוצאותיו ולפי חוצאותיו יהיה סיננני אותיות הידיעה לפי ענילו יהיה תוצאותיו ולפי חוצאותיו יהמשכילים יבינו Journ. as. 1870 Vol. XVI p. 415.

accentuum usus musicus est, quo unicuique accentui certus sonorum ordo tribuitur, hoc secundarium est, pendet enim sonorum compositio de valore accentús logico, neque vice versa usus

logicus de pulchritudine compositionis sonorum.

Neque tamen impedit indoles logica totius accentuum systematis, quominus etiam euphomiae in cantillando habeatur ratio, imo leges haud paucae ponendorum accentuum explicari non possunt, quin concedamus, doctores Hebraeorum in seligendis accentibus, ubi varii adhiberi potuissent, eos posuisse, quorum melodia suavior videretur. Verum hoc cadit in accentus minores, majorum et locus et usus est firmus et sibi constans.

Quae res exemplis videtur illustranda: Accentum Zaqef qaton praecedit Pašţa, Pašţam praecedit Mahpach, e. gr. Gen. 35, 1 בקבר אלדיב אל־יצקב. Ubi vero vox, cui competit Pašţa est paroxytonos, non Pašţa ponitur sed Jetib e. gr. Gen. 1, 12 מוריכ ביתר Deinde si inter Pašţa et Mahpach non intercedit una certe vocalis, etiamsi nihil est nisi Paðah furtivum, verum si syllaba accentu Mahpach notanda, nulla alia intercedente, ante vocem Pašţa ornatam posita est, non Mahpach ponitur sed Mercha. Itaque scribitur quidem מוריכ זרכ מוריכ אלו הוא ברויכ אלו הוא ביתר מוריכ אלו הוא ברויכ ביתר הוא ברויכ אלו הוא ברויכ ביתר הו

Accentum Tebir, si duae syllabae intercedunt aut syllaba cum Metheg aut cum Pesiq, praecedit Darga. Gen. 6, 19 סנים מכול Iob 1, 1 חבר מכול Jos. 24, 32 חבר מכול Jos. 24, 32 חבר מער Jos. 24, 32 אינים על על על על על אינים על אינים נערים Iob 1, 1 איניי נערים Jos. 24, 32 איניי נערים Jos. 24, 32 איניי נערים Jos. 12, 12, איניי נערים Jos. Num. 19, 6

Tales leges qui sibi imponunt, non rationes logicas solum respicere, verum etiam animum ad euphoniam adtendere patet, quod etiam in posteriore Syrorum systemate factum esse videbimus. Simul vero nemo dubitabit, quin intricata hace de accentibus ponendis doctrina tempore procedente paullatim exculta sit, ita ut etiam hoc systema gradatim ad eam perfectionem perductum esse censeamus, qua discentium animi hodie vexantur. Jam si quaeritur, quaenam fuerint initia accentuum hebraeorum, haud aliud statui

<sup>1)</sup> Exempla desumpta sunt er libro Derenbourgi Manuel de lecteur Journ.
22. 1870 XVI p. 402 et ex Wolfschnii (באר בברי libro אלמור לשון עברי לשון עברי
Wien 1830 ful. 194. Accuratiora praebet Ben Ascher in Dikduke ha teamim
od. Baer et Strack Lipsiae 1879 p. 20. Quodsi in textu de numero syllabarum
egimus, quas nomen conveniens apud Semitas non habere p. 56 diximus, memoriae dignum est Jehudam Chajjug non syllabus sed litteras numerare. Cf.
Ewald-Dukes Beitrüge III p. 194.

potest, nisi processisse totam rem ex accurata membrorum distributione adhibitis accentibus maximis, quos imperatores et reges Bohlium secuti vocare consueverunt 1). Ubi vero hodie quatuor reges enumerant, Zaqef, Rebia, Segol et Ţiphḥa, ex nomine et natura signorum effici posse mihi videtur, Segol et Ţiphḥa serius esse addita, antiquos et primarios accentus vero esse Zaqef et Rebia. Ita si in ipso systemate masorethico tempora distinguuntur, quod uno tempore exortum esse non potest, reconditam accentuum

historiam aliqua luce illustrari putamus 1).

Primarios vero hos accentus cum syriacis in rebus gravissimis convenire nullo modo potest negari. Accedit his Ittnåhta, quod respondet syriaco tahtäyä et Soph pasûq (non Silluq 3)) Syrorum påsoqae et nomine et re aequale. In eo tamen Hebraei a consuetudine Syrorum consulto recesserunt, quod punctum simplex superius, quod Syris selläyä, Hebraeis Rebia dicitur, non in apodosi posuerunt, sed ad indicandas partitiones minores aeque in protasi atque apodosi adhibuerunt, majora vero membra in utraque duobus punctis distinguerunt, quae a Syris sewaya sive zanga, ab Hebraeis vero Zaqef appellantur. Syrorum accurata distinctio apodoseos et protaseos eo facilius ab Hebraeis potuit neglegi, quia enunciata plerumque simplicia neque intricata ratione composita sunt. Syriacum et antiquissimum hebraicum systema tali modo hoc fuit:

vel ubi membra accuratiorum postulant distributionem

111111111

In libris manu scriptis antiquissimis Soph pasuq in summa linea solet pingi. Quum exemplum syriacum supra proposuerimus sufficit exempla hebraica proponere, quae libris antice exceptis quaevis veteris testamenti pagina praebet. Itaque legas Genes. 14, 1:

ויהי ביטי אמרפל מלך שנלר אריוך מלך אלסר כדרלעמר מלך עילם ותרעל מלך גוים:

עשו מלחמה את ברע מלך סדם ואת ברשע מלך עמרה שנאב מלך אדמה ושנואבר מלך צביים ומלך בלע היא צער:

Haec nomina antiquis Hebracorum grammaticis Incognita a Bohlio inventa sunt in Ilbro Scrutinium scr. s. ex accentibus. Gesenius Lehrgb. p. 107.

<sup>2)</sup> Cf. dissertatio mea Die Tschufutkaleschen Fragmente, eine Studie zur Geschichte der Masora in actis quibus inscribitur Verhandlungen des fünften Internationalen Orientalisten-Congresses Berlin 1882 II, I p. 213.

Nomen et usus, que cum Soph pasaq conjungitur, probant Sillaq non esse signum distinguendi sed signum musicum.

Hisce in exemplis legem fundamentalem videmus, alibi vero solum Rebia i. e. selläyä adhibetur omisso Zaqef e. gr. Gen. 42, 27: ויפחח האחד את שקו לתת מספוא לחמרו במלון וירא את כספו וחנה הרא בפר אמתחתו:

Quod cur hoc in loco factum sit, in aprico est, nam verba

"ינו חחל verum enunciatum non efficient, ita ut membrum מידס
דבל orationis non sint; itaque accentus minor adhibitus est.

Eandem formam habes Deut. 5, 22 b: הא אותנו לשמר אחור ומחבר:

מר יחן ודייה לבבם זה : 26 a: מו יהוה אלהינו עוד ומחבר:

מר יחן ודייה לבבם זה : Cf. etiam Neh. 9,35 I).

Tali modo si Hebraei rationem habent dignitatis et valoris membrorum in enunciato, vice versa Syri ad ambitum membrorum respiciunt, nam protasis brevissima ab apodosi brevissima non adhibito tahtaya separatur, verum posito samka, uti docet post Jacobum Edessenum nostra Severi editio p. 33 l. 3.

Quae hic proposuimus sufficere putamus ad probandam non similitudinem, sed summam convenientiam systematis hebraei et svriaci in fundamentis, in sectione dicimus enunciati per tahtāvā (hebr. Ittnahta), et in distributione membrorum per sewaya (hebr. Zaqef) et per sellâyâ (hebr. Rebia). Qua in re tamen Hebraei. quum hisce fundamentis usi, artificiosum suum systema excolerent. rationem quae intercedit inter šewaya et sellaya ita immutaverunt, ut non alterum protasi alterum apodosi inhaerest, sed potius alterum ellåyå i. e. Rebia adhibitum sit ad dispertiendum membrum per Zaqef distinctum. Hase vero omnia ad accentus logicos pertinent, accentuum rhetoricorum enim apud Hebraeos nulla sunt vestigia, qui signis suis cantilenam potius indicare student sibi semper simillimam et taedii plenam ac veternosam, quam pronuntiationem commodam et loci naturae convenientem \*). At si re vera systematis hebraei initia ad instar systematis syriaci primitus fuerunt efficta, fieri potest, ut etiam nunc hic illic accentus ex antiquissimo tempore servati exstent, qui ubi hodie cum accentibus musicis conjuncti sunt, et ipsi quidem musici videntur esse et cantilenam indicant, quamvis ab initio signa rhetorica fuerint. Ita Iob 21, 18 in versibus

## יהיו כתבן לפני־דיוח וכמץ גנבתו סופה:

De Rebia asmel et bis posito consulendus est Luzzato in Baerii Thorat
 Emeth p. 63.

<sup>2)</sup> E. gr. in fine enunciati semper est Silinq i. e. ascensio quaedam vocis, quam praecedit aut Mercha aut Tiphha, ita ut duo tantum genera claudendi enunciati in libris biblicis occurrant, în quorum infinita repetitione non respectur an jubeatur, an interrogetur, an exclamatio locum habeat. Auto Itthnähta poni solet Munah aut Tiphha; ita etiam in medio enunciato eadem semper est cantilens, quae ratio legendi tandiosissima est.

secundum regulam Rebia et Rebia geršatum legitur, sensus vero enunciati est înterrogativus et interrogandi signum Syrorum est punctum superius. Sic et Iob 38, 18 in verbis :מֹר אַב־תְּעָת כֹּלְה: Rebia geršatum est subdistinctivum silluqi, at sensus enunciati est imperativus, Syrorum vero pâqodă punctum est superius. Sed haec ἐν παρόδφ.

Fundamenta doctrinae hebraeae de accentibus distinctivis graeca et syriaca esse videmus, ex eodem fonte vero et usus accentuum conjunctivorum est derivandus. Locum scholiastae supra (p. 64) attulimus, in quo voces compositae per ὑφέν distingui jubentur, a qua ratione alius scholiasta recedit, qui ὑφέν ponendum dicit 1 in vocibus synaloepha conjunctis uti κάγω; 2 in vocibus duabus, quibus una sententia exprimitur uti τοξότα λωβητήρ II. 11,385 et πύκα ποιητοίο II. 18,608 et πυλάρταο κρατεροίο II. 13,415, άγρων αίχμητήν. Bekker Anecd. 702. Haec consuetudo apud Syros eo facilius recepta est, quo saepius in syriace enarrandis Graecorum libris duabus vocibus illis utendum erat, ubi graece vox composita legebatur. Hasce voces uti πανδύνατος — Δω al. duobus punctis, quibus gârorâ nomen est, insignire solebant, quorum

duobus punctis, quibus garora nomen est, insignire solebant, quorum alterum sub ultima littera prioris vocis, alterum sub prima littera vocis secundae positum erat. Rem explicat Thomas Diaconus in codice Musei Brit. Add. 12, 178 fol. 241 s., qui locus etiam a J. P. Martino e codicibus Romanis 1) editus est, qui tamen a textu Londiniensi admodum recedunt. In libro Londiniensi baec leguntur: "Gårora. Quia in lingua graeca vocabula sunt, quae quum in linguam syriacam transferuntur non reddi possunt nisi duobus membris, uti hae negationes privativae ('apogasis merîmânyâ9â) lå lliða (αγέννητος), lå meštahleγana (ατρεπτος), visum est patribus sanctis et interpretibus librorum divinorum, punctum poni sub littera ultima membri primi et sub littera prima membri secundi, eo consilio ut haec puncta doceant, unum esse membrum in graeco, licet in syriaco duo habeantur. Conjunctivus hic accentus cui gårora (trahens) sive mehayvedana (uniens) sive zaqora (contexens) est nomen, sodem consilio adhiberi quo graecum i per, comparato scholio Londiniensi cum eo quod ex Bekkeri Anecdotis p. 702 modo exscripsimus, non potest negari. Itaque apud Graecos et Syros signum conjunctivum habemus, quorum exemplum Hebraeorum doctores puto secutos esse, qui haecce aliorum initia ad maximam perfectionem perduxerunt. Jacobum deinde varios accentus distinxisse infra videbimus, ubi de gårora et mehayyedana erit agendum.

Causa vero, qua ad hanc conjecturam inducimur, ut de origine syriaca accentuum hebraeorum cogitemus haec est, quod quamvis

Jacobi episcopi Edesseni epistolu cet. ed. J. P. Martin Paris 1859 p. 12,
 Iin. 15, Phillips letter of Mar Jacob p. 74. 82.

in libris talmudicis versuum (פסרק) quidem fiat (Qiddusim 30 a) mentio, tamen libris uti, in quibus versus punctis distinguuntur, prohibentur Judaei. Hoc enim in tractatu Sopherim 3, 7 disertis verbis dicitur: ,Liber, quem in versus distribuerunt, et in quo initia versuum punctis distinxerunt, ne legatur¹). Qui haec scripsit nomen posteriore tempore tritissimum puncti finalis סוף מסוק nondum cognovit, loquitur enim de initiis versuum ראשי מסוקים, quae punctis indicabantur. Jam quum ante saeculum sextum ille de scribis tractatus compositus esse non possit, in quo collectio perfects librorum talmudicorum commemoratur 2) quorum in numerum ipse non receptus, quibus potius tanquam appendix additus est, hoc statuendum videtur, Judaeos sexto saeculo incepisse exemplaria librorum sacrorum privatae lectioni destinata in versus dispescere et versus punctis insignire, nomina vero posteriora, quibus haec puncta appellarentur, nondum habuisse 3). Huc accedit, quod punctorum extraordinariorum in Lege catalogus Soph. 6, 3 proponitur, de reliquis vero signis sive ad vocales sive ad accentus referendis altissimum est silentium, quamvis cantillandi consuetudo (deinde negina appellata) commemoretur, ita tamen ut nondum totam lectionem cantillando recitatam esse appareat.

Haud enim alio modo quam de cantillando intellegi potest vox אמנע ישראל quae aliquoties occurrit. E. c. 14, 9 legitur: Statim intrat Maphtir et prehendit Legem et dicit אמרים, versum primum cantillando. Congregatio quoque deinde ei respondet (scil. cantillando) ). Eodem modo 14, 13 habes: Deinde Legem elevans dicit: Unus est Deus noster etc., donec incipit cantillando et dicit: Jhyh est Deus, Jhyh est nomen ejus. Postea respondet ei con-

Haee sunt verba שבו אל שכוקד ראשי סטוקים שבו אל
 יקרא בו:

<sup>2)</sup> Soph. 15, 6 ס"טר מותר מן המיר וותר מן הפיס semper Mischnam magis sectare quam Talmudica etc. Ib. 15, 7: Scriptura comparanda est aquas, Mischna vino, Talmudica (ס"מה) condimentis rel. Imo Amerael a Tanaitis distinguantur 13, 10.

<sup>3)</sup> Quae res eo magis mirabilis est, quia versus numeraverunt. Voces enim et litteras facilius erat numerare quam versus nondum punctis distinctos. Medium legis versum non Levit 8, 8, quem Masora parva profert, sed Levit 8, 15 esse, tractatus Sopherim tradit, in quo 9, 3 vox DHDN medium versum incipere docetur. Hoc DHDN punctum habet Levit 8, 15, quod hodie Rebia esse videtur. Sed quaeritur an sit punctum antiquum, quo versus medius insignitus erat Ben Ascher Levit 8, 8 medium versum dicit, nulla ratione habita tractatus Sopherim. Cf. Baer-Strack Dikduke hateamim. Lips 1879 p. 56. Derenbourg Journ. as. 1870 Vol. XVI p. 535. Strack Stud. u. Kritiken 1875 II p. 747.

מיד נכנס המפטיר ואותז את התורה ואומר שמע :Verbs sent ישראל פסוק הראשון בנעימה ואף העם עונין אתו אחריו:

gregatio etc. 1). Sie et psalmi quibus Hallel nomen est (Ps. 113. 114. 116-118) in festo Hanukka non canuntur sed cantillando recitari debent, בריך לקרותן בנכימות Soph. 20, 9 °).

Quae praecedunt si quis reputaverit, nobiscum ad eam senten-

tiam adducetur ut statuat:

1) Constat saeculo p. Chr. sexto, quo Gemara babylonica ad finem perducta est, cujus in tractatu Sopherim saepe fit mentio, scribas incepisse singulos versus punctis distinguere, quod tamen, ne in libris publicae lectioni destinatis fieret, vetitum est.

2) Constat initia accentuum distinctivorum, imprimis usum puncti gemini superioris (Zaqef = šewayyā) convenire cum Syrorum ratione interpungendi, ea, quae a Josepho Huzita aut inventa aut

certe adhibita est exeunte saeculo quinto vel ineunte sexto.

3) Constat tempore, quo tractatus Sopherim compositus est. artem cantillandi notam quidem, sed neque in tota lectione adhibitam neque punctis indicatam fuisse, de quibus in tractatu leges de scribendis libris sacris tradente altissimum silentium.

4) Constat Syros etiam accentum conjunctivum, gârora, adhibuisse, quo arctissimum duarum vocum nexum designare stu-

debant.

5) Constat Hebraeos in seligendis accentibus conjunctivis

euphoniam cantillandi respexisse.

Ex his omnibus vero sequitur, Hebraeos Syrorum in scholis usum accentuum videntes artem syriacam esse imitatos, ita quidem ut signa distinctionis primaria inde desumpta aliquantum immutaverint et auxerint, signa vero conjunctionis apud Syros neglecta, qui uno tantum utebantur3), ad hujus normam ipsi invenerint et suae legendi consuetudini a patribus acceptae accommodaverint 4). Quod ante saeculum sextum factum esse non potest, quia non

<sup>1)</sup> Sopb. 14, 13 'אח'כ מגביה את התורה ואימר אחד אלהינו וגו' 13 התורה ואימר ועד מתחיל בנטימה ואומר ה' הוא האלהים ה' הוא שמו ואחריו עונין אתר הכם וגו'

<sup>2)</sup> Ita vocem המינון de cantillando adhibitam vides in Manuel da lecteur Journ. as. 1870 Vol. XVI p. 415; שיש לפר שינה לפר הנעינות לפר הנעינות מהן (מהטעמים) דרך גובה ומהן דרך רום ומהם דרך נצב . 1b. p. 383 legitar כל שר או משרת יש לו ניגון ונטימה לבדי Db. 416 L 2 sq. Cum cantillanda conjunctus est certus manus et digitorum motus 70277, et nomina accentuum a sono et mote sunt desumta. Ib. 398 L 9. Hinc Zaqef est elatio vocis, quod nomen pro šąwayya sive zauga introductum est, quo forma signi non sonus describitur.

<sup>3)</sup> Ex bee une garora deinde quatuor signa conjunctiva sunt formata, 1 mghayygðana, 2 šuhlag meh., 3 garora, 4 šuhlag garora.

<sup>4)</sup> Ita statuendum est, quia consuetado cantillandi, i. e. recitationis ornatioris, certis phrasibus musicis instructae (= "i,") necessario antiquior est. quam studium describendi hanc cantillationem adpictis in libris punctis.

antiquius Syrorum systema, quo unum punctum adhibebatur, sunt imitati verum recentius a Josepho Huzita introductum, in quo

Sewayya sive Zauga erat receptum.

Ab altera parte vero ultra saeculum septimum medium non petest descendi, illo enim tempore Syri systema suum immutaverunt, quod eam ob causam statuendum est, quia Jacobus Edessenus uti grammaticae conditor ita et accentuum ponendorum fuit magister, cujus praecepta magna posteriorum doctorum turba est secuta. Quae enim a Thoma Diacono primum latae apud Barhebraeum et Severum de accentibus proponuntur leges, a Jacobo excultae certe et commendatae sunt, quod Severus noster p. 37 l. 7 disertis verbis tradidit. Quodsi igitur Hebraei Syros sunt secuti neque vero Thomae et Jacobi systema sed aliud illud antiquius sunt imitati, ita statuendum videtur, ut primum ponendorum signorum accentuum initium post Josephum et ante Jacobum factum esse censeamus.

Jam quum inter accentus et vocalium signa apud Hebraeos ea intercedat ratio, ut vocales in pausa productae nonnisi propter accentum pausalem producantur, hoc memoria dignum est, interdum esse discrimen inter vocales, quae legi deberent, si accentuum ratio habetur, et inter eas, quas signis indicatas invenimus, Ex. c. Athnah et Soph Pasuq pausam efficient et vocalem longam postulant, nihilo minus vero vocalis brevis servatur uti Gen. 3, 6 :מאבלי et המבחי et Jes. 16, 10: הושבחי. Vice versa Zaqef, Segolta, Rebia et Tarha pausam non efficient et vocalis naturam non afficient, attamen haud raro vocalis longa cum Zaqef reperitur, ex. c. Gen. 12, 5 רְבֶּׁשׁר, 24, 19 אַשְאָב, et cum Segolta Levit. 2, 13 הָּטָּח, et cum Rebia Levit. 17, 4 פּלָכוּ, Ezech. 22, 25 אַכָּלוּ, et cum Țarḥa Hos. 4, 17 pages. Unde concludendum videtur non uno tempore vocales et accentus esse additos, sed primum appictos esse accentus distinctivos maximos, deinde vocales secundum traditionem, quibus deinde apposita sunt signa minora accentuum, a quorum melodia vocales antea positae aliquantulum recedunt. Id enim nemo a se impetrabit, ut uno tempore tantum opus, quantum fuit appositio vocalium et accentuum, inceptum et ad finem perductum esse credat. Aetates potius distinguendae erunt, quarum tres fuisse censeo, antiquam, qua versus punctis maximis Soph pasuq, Ittnahta, Zaqef, Rebis, distinguebantur, quorum usus in tractatu Sopherim vetatur, mediam, qua vocales addebantur, recentem, qua accentus minores cantilenam indicantes ) vocalibus accesserunt, quibuscum non semper ad amussim conveniunt. De minimis hisce signis inter veteres doctores non semper constat. Totum opus saeculo sexto in-

Notandum est in fine versiculorum duplex esse signum, Soph pasuq, que versus logice distingultur, Silluq, que vecis medulatio praescribitur, ea ut tonum et dimidium ascendat (Ab a = la ascendit ad e = at). Soph pasuq signis antiquia, Silluq signis musicis recentioribus adnumerandum est.

choatum, saeculo septimo medio ad finem erat perductum 1), eo ipso tempore, quo apud Syros novum systema introduci videmus, quod Jacobi Edesseni studio esse excultum et commendatum vero est simile. Jam igitur id agendum est, ut statuamus, quid Jacobus veteri systemati adjecerit, quid mutaverit.

Praeter punctum finale, påsoqå, Josephus Huzita adhibuit accentus logicos: 1 zauga, 2 tahtäyä, 3 selläyä, et accentus rhetoricos: 4 mešayyelänä, 5 påqodå, 6 samka, 7 sesyana, 8 menihänä, 9 hau damerakkab men teren zaugin. Quem ultimum eundem fuisse conjecimus, quem Jacobus dixit täxsä wetahtäyä mešayyelänä, ita ut nomen a Jacobo usitatum rhetoricum accentus hujus sensum, Josephi vero nomen formam scribendi indicaret.

Cum hisce duobus accentuum generibus quum comparamus eos, quos Jacobi Edesseni esse Severus p. 31 perhibet, statim apparet principium ponendorum accentuum logicorum immutatum esse servatum, quibus accedunt accentus rhetorici aliqui novi. Deinde vero magnam partem accentuum propositorum compositam esse ex accentibus duobus videmus, ita ut catalogus ille non accentus simplices enumeret, verum etiam eorum inter sese conjunctionem exemplis illustret. Compositorum illorum accentuum nullam esse rationem habendam facile intellegitur, ubi naturam et historiam totius systematis perspeximus, quod Jacobus excoluit. Videamus igitur quid ab eo innovatum sit.

Atque hac in caussa cernitur numerum accentuum logicorum primariorum ab eo esse duplicatum additis iis quos eorum alloiwous sive vicarios appellavit. Itaque simplicibus accentibus šewayy $\hat{a}$  (sive zaugā)  $\hat{s}$ ellāyā, taḥtāyā, adjecit šuḥlā $\phi$  šewayyā, šuḥla $\phi$ ellaya, šuhlao tahtaya. Vicariorum signa eadem esse quae accentuum primariorum ill. Georgius Phillips docuit, id vero inter eos est discrimen, ut vicarii pausam paullo longiorem postulent quam accentus primarii. Exempla a Georgio Phillips proposita eadem sunt, quae apud Severum p. 34 leguntur, itaque šuhlāq šewayyā est in enunciato :ابحر ابن ابتدار Genes. 6, 4, šuhlaq tahtāyā in ..... Nola Act. 9, 17, šuhlaq šellāyā in Jac. 1, 2, quos locos qui accurate perpenderit, aptum judicabit, locis accentibus indicatis paullulum subsistere in recitando, ita enim orationis naturae convenit. Elegantius igitur et majorem in modum recitandi venustatis habita ratione lectores ecclesiasticos instituit Jacobus hac in caussa, nihil tamen in signis ipsis mutavit. Accentus primarii et vicarii iidem

Quod caussis satis gravibus effecisse mihi videor in dissertatione cui inscripsi: Die Tachufutkaleschen Fragmente. Eine Studie zur Geschiehte der Masora, quae inserta est actis Congressus Oriental Berolinensis 1882 p. 188.

sunt, ubi loci natura longiorem postulat pausam, accentum nomine

vicarii appellavit.

Etiam in reliquis accentibus, quos rhetoricos diximus, non tam leges novas proposuit quam usum excoluit, variasque eorum usurpationes variis distinxit nominibus. Qui vero supra p. 68 rhetorici a nobis dicti sunt accentus non ejusdem omnes sunt notae, duo potius rhetoricorum genera videntur constituenda. Nam signa jubendi, interrogandi, desperata voce recitandi, objurgandi alius generis sunt ac signa, quae pausam indicant sive majorem sive minorem. Haec igitur signa dirimenda sunt in classes duas: alteram efficiunt signa mimetica, quae jubent voce quasi imitari animi motus, veluti voce plangente animi dolor exprimitur, - alteram efficient signs, quae docent, quantum temporis inter singula orationis membra debeat intercedere, ut lectio pulchra sit et argumento conveniens, quae temporalia liceat dicere. Qua in re doctrinae graecae apud Syros habemus vestigia, quum jam Dionysius Thrax docuerit: αναγνωστέον δε καθ' ιπόκρισιν, κατά προσφδίαν, κατά διαστολήν. Signa mimetica pertinent ad ὑπόχοισιν, quemadmodum scholiasta (Bekker Anecd. II, 744, 10) vocem καθ' ὑπόχρισιν explicat κατά μίμησιν των προσώπων; signa temporalia pertinent ad diagrolije, quae vox vario modo a scholiastis explicatur, ita tamen ut omnia eo redeant, ut zara στιγμήν sive κατά γωρισμόν των διανοιών recitandum sit 1).

Hae igitur mimeticorum et temporalium signorum classes, quae jam in Josephi Huzitae novem accentibus cernuntur, etiam apud Jacobum sunt servatae, quamvis in catalogis accentuum, quos hodie legimus, omnia sint confusa et valde perplexa. Quam confusionem ita facillime expeditum iri censeo, ut non a nominibus accentuum sed ab ipsis signis proficiscatur disquisitio. Primo loco agimus de accentibus mimeticis, non tam quia apud Dionysium lectio zati un un un primo loco ponitur, quam quod eorum ratio simplicissima est et admodum perspicua. Tota res secundum positionem et numerum punctorum facillime distribuitur, quam secundum Georgii Phillips dissertationem exhibeo, cui inscripsit Syrian Accents in diario anglico Journal of Philology Vol. IX.

- I. Itaque unum punctum super primam vocis litteram ponitur, quod est:
  - signum jubendi, påqoða e. gr. vade!
  - 2) signum interrogandi, mešayyelână e. gr. and ubi?
  - signum laudandi, yohēβ ṭuβā e. gr. -οιασαί Benedictus sit!

Hec loco tertiae recitandi legis κατὰ προσφδίαν usus est nullus.
 Προσφδία enim referenda est ad τόνους, χρόνους, πνεύματα et πάθη, itaque ad singula pertinet vocabula, neque ad membra orationis perpetuae. Distributio membrorum per puncta indicata nonnisi seasu latiore ad χρόνον referri p. 63 diximus. Dienysius Thrax ed. Ublig p. 107.

- 4) signum vocandi, qăroyă e. gr. 🔌 🌙 o;ô vocate mihi Nathanem!
- 5) signum monstrandi, mehawweyana e. gr. joy jo En agnum Dei!

II. Punctum unum subscribitur litterae primae vocis, quod est:

- 6) signum admirationis, me dammerana e. gr. אבען
- 7) signum desperandi, menahta e. gr. عادا اب عادا اب عادا اب
- - III. Duo puncta primae voci imponuntur, quod est:
  - 9) signum objurgandi, tāzsā e. gr. Wow -?.
- IV. Duo puncta post ultimam phrasis vocem oblique ponuntur?), quod est signum:
- V. Unum punctum primae voci imponitur, duo post ultimam vocem oblique ponuntur, quod est signum:
  - 11) precandi meşalleyânâ e. gr. Jin vöğ ----
  - 12) persuadendi, mepisână e. gr. خدارلر عدب عندار.

Mimeticorum accentuum quis est quin videat simplicissimam esse naturam perspicuamque condicionem? Punctum superpositum est signum jubendi, interrogandi, laudandi, vocandi, monstrandi, et quod addere conamur, similium affectionem, quas elată paullulum voce exprimendas esse patet. Quibus est cognatum signum objurgandi, tâysă, quod constat duobus punctis voci primae impositis.

Ab altera parte punctum infra primum phrasis vocabulum positum voce paullulum remissa jubet lectorem recitare, quod convenit sententiis admirandi, desperandi, et rebus, quae quasi ἐν παφόδφ proponuntur et accentu meβaţţelânâ designantur.

Accedit signum flebilis recitationis, duobus constans punctis in fine infra positis. Quod conjunctum cum signo jubendi vel vocandi id efficit signum, quo phrases precativae et ad persuadendum compositae distinguuntur, quum in precationibus aeque atque in sen-

t) Phillips: It denotes a sadden change of the subject. Exemplum exstat in Ep. ad Romanos 3. 4 | 1000 1000 Plura de hoc accentu infra dicenda sunt

<sup>2)</sup> Alii tria panetu appingunt ita - - - - - 0.

tentiis, quibus persuadere studemus audienti, simul aliquid insit quo jubemus et quo flebili voce conquerimur.

Totum hoe accentuum mimeticorum systema confectum est

ex initiis iis, quae apud Josephum Huzitam supra invenimus.

Temporales accentus apud Josephum sunt duo, samkā et šeṣyānā, signa pausae minoris et majoris, cf. p. 68, quod monendum videtur, antequam Jacobi accentus temporales secundum positionem et numerum punctorum exhibemus. Habet enim Jacobus

- L Punctum unum vocabulo superscriptum, quod appellatur:

II. Punctum desuper inter duo vocabula positum, quod est:

- 2) šuhlāφ gārorā, vicarius attrahentis e. gr. et quod adhibetur, ubi inter singula membra intercedit o copulativum. Hic quoque accentus est conjunctivus.
- المحدث والما حادث والماء و الماء و الماء
- 4) zausā, motus e. gr. "Il 2000 "Ilo; o, qui dimidiam vim (longitudinem) accentus sellāyā habere perhibetur.
- III. Punctum unum in ipsa linea positum, quod dicitur:
- 5) šehimā, simplex e. gr. ouou A > punctum interdum in fine sententiae ponitur, ut in exemplo allato Joel 2, 16, quo facto a pāsoqā distingui non potest.
- 6) šuhlār mehayyeðanā i. e. vicarius accentus conjungentis, quem accentum conjunctivum esse infra videbimus. Exemplum est איינא ביבון. ספרי יון שבון
  - IV. Punctum infra lineam ponitur, quod est:
- رائدا معنى داندا منهم مهدم و و با عمد المنام عمد المنام عمد المنام عمد المنام المنام
- 8) šuhlāq samkā, vicarius fulcri e. gr. Ju Jo Jloo Jl. Pausam indicat longiorem quam samkā, verum non tam longam quam tahtāyā, ita ut medium locum habeat inter samka el tahtāyā
- V. Accedunt accentus duobus punctis constantes, quae ponuntur supra lineam vel in linea.
  - 9) rāhtā delā pāseq, currens neque dirimeus e. gr. ewill II

بر الماريدي , quo in exemplo cernitur accentus indicans pausam minimam, qua singula membra non separantur, quae separari non possunt.

ال كدى ك râhţâ depâseq, currens qui dirimit, e. gr. ك معادله

Qui praeterea huc referendi videntur accentus, 11 mehayyeðana, 12 qauma, 13 mehappeyana infra p. 83 sq. tractabuntur.

Haec puncta supra lineam, in linea et infra lineam posita, quibus varia pausarum longitudo definitur, ita composita esse ut in iis usus accentum samka et sesyana, quos adhibuit Josephus Huzita, magis excultus et subtilius distinctus sit, vero simile est, quum eandum rationem intercedere viderimus inter accentus mimeticos Josephi et Jacobi. Itaque in eam sententiam deducimur, ut censeamus, Jacobum antiquam samkae formam distinxisse in samka simplex et in šuhlao samka, eodemque modo pro sesyana antiquo duo introduxisse nomina sesyana et zausa. Sed garora et suhlaq garora alius generis sunt accentus. Quam rem ut accuratius perspiciamus, necessarium est inquirere, quid sibi velit appellatio šuhlaq, et quid valeat šuhlaqa ad definiendam pausae longitudinem. Atque hac in causa monendum est, quod supra diximus, accentûs šuhlaqâ dictos paulo longiorem postulare pausam, quam accentus simplices. Hoc docuit Barbebraeus, qui dicit, sublaip selläyä ab selläyä distingui longitudine soni, et sic suhläq tahtäyä a tahtaya, suhlaq sewayya a sewayya. Cf. Phillips Letter of Mar Jac. 46, 57-59. Idemque cadit in šuhlag samkā et samkā. Samkā enim dimidiam pausam accentus tahtaya aequiparat, suhlaq samka longior est quam samka, verum non ad longitudinem accentus tahtāyā accedit 1). Haec igitur horum accentuum est ratio, ut puncto inter duas voces sub linea posito exprimatur pansa magna, puncto sub ipsa voce posito pausa parva, et ita quidem

- 1) pausa maxima = šuhlaq tahtaya.
- 2) pausa magna = tabtāyā.
- pansa minor = šuhlaq samkā.
- 4) pausa minima = samkā.

Quattuor tali modo pansarum genera distingunntur secundum longitudinem, ubi Josephus Huzita duo tantum distinxit, tahtâyâ et samkâ, ita ut Jacobum artem recitandi accuratius excoluisse facili negotio intellegatur. At hoc non proprio Marte ita egit, verum homo, qui alibi Graecorum pedisequum sese probavit, et hac in re Graecum magistrum imitatus est. Friedlaenderum audiamus haec de Nicanore disserentem: "tempora singulis distinctioni-

Phillips in Journal of Philology Vol. IX do samka dicit: In sound it equals half of tabtaya. . . Sublay samka is distinguished from samka by the extension of the sound, but it is not as tabtaya double of the sound.

bus danda ratione proportionis habita ita descripsit Nicanor, ut finali quatuor moras tribueret (ή τελεία στιγμή δύναται τέσσαρας χρόνους σιωπής (Β 23) duas τη πρώτη άνω (Β 52) unam τη δευτέρα άνω (Β 132). Hine colligitur υποτελείαν, quae a finali proxima est tres moras valuisse, quod confirmatur scholio corrupto in Cram(eri) A(necdotis) Par(isinis) 3, 8 (Β 877): ἐν τῆ συντάξει ζητούμεν εἰ στιχτίον ἐπὶ τὸ τηλόθεν ἐχ Ανχίης Σάνθου ἀπο δινήεντος, ὑποτελής γάρ ἐστιν, ἤτις τρίχρονος δύναται εἰναι; quod ita emendandum ὑποτελεία γάρ ἐστιν ἔτις τρεῖς χρόνους δύναται. ... Υποστιγμήν unius morae intervallum efficere dicitur (Θ 206) etc. 1).

Habemus igitur testimonium uberrimum grammaticos Graecos vim punetorum secundum proportionem temporum distinxisse, et hanc eorum rationem homo Syrus secutus systema composuit, quo minima quaeque definire conatus est. Si samkā est duarum morarum, šuhlāq samkā habet tres, tahtāyā quatuor, šuhlāq tahātyā quinque. Graecus relationem definivit, quae intercedit inter τελείαν (pāsoqā) ἐποτελείαν (quae esset taḥtāyā) rel., Syrum ultra progressum variam pausarum longitudinem, quae competit taḥtayae,

Sellayae rel. pro natura loci describere haud poenituit.

Quae quum ita sint in usu puncti inferioris (samka, tahtaya), vix erit dubium, similem exstare rationem inter accentus quae puncto superiore designantur, qui sunt quatuor: su hla o sella va, šellaya, šesyana, zauša, nam šuhlao garora et garora huc non pertinent. Longitudinem pausae maximam convenire primo, minimam ultimo conjicimus, ita ut secundum morarum numerum eos posuisse nobis videamur. Qua in re tamen, quod de Nicanore monuit Friedlaenderus etiam ad Jacobum pertinere noli neglegere, qui non id egisse putandus est, ut haec levissima discrimina accuratissime observarentur, sed qui eo consilio hos accentus distinxit, ut lectorum inscitiae, quantum fieri potest, subveniret. Ceterum accentibus Syrorum ut Hebraeorum cantilena (reznå, negîna) competit, quam nisi quis viva voce cantatam audiverit disci non posse Barbebraeus (Oeuvr. gram. ed. Martin p. 247) auctor est, qui paullo post de desperata accentuum condicione loquitur 1). Idem denique solum Syrorum et Graecorum libros hisce signis musicis ornatos esse contendit (Il. p. 247), quod admodum mirabile videtur 3).

Friedlaender Nicanoris περὶ Ιλιακῆς στιγμῆς reliquiae Regiomontii Borusserum 1850 p. 119.

<sup>2)</sup> Oeuvr. gram. p. 248 med., Phillips Letter p. 35.

<sup>3)</sup> Quod de Graecis libris dixit ad puneta vix poterit referri, quae sunt simplicia et rara, itaque ad signa musica pertinere videtur, quorum specimina exhibent Christ et Paranikas in Anthologia graeca. Sed quomodo fieri potuit, nt filius Hebraei de Hebraeorum cantilena taceat?! Legendumoe pro المحال المنافقة على المنافقة المن

Ex iis quae praecedunt de indole totius operis Jacobi licet ferre judicium, ita ut jam de šehîmā et de šuhlāφ mehayyedanā, qui accentus puncto in linea posito designantur, possimus pancis dicere, quae sentiamus. Nihil in libris manuscriptis antiquissimis, quos, uti ipse dixit cf. p. 49 conservare neque novis vocalium signis introductis perdere Jacobus nitebatur, tam saepe usu venit quam punctum in linea, nostro fere commati aequiparandum. Cf. p. 64 sq. Hoc punctum a påsoqå systematis novi nen potuit distingui, et ubi servatum erat in libris ex antiquioribus exemplaribus descriptis, quibus scribae deinde addiderunt puncta nova distinguendis membris destinata, confusio maxima non potuit non orivi. Hinc Jacobi de šehîma praeceptum, quod proprie alienum est a systemate. admodum est intricatum, nam quae apud Barhebraeum (Oeuvr. gram. I 254, Phill. 50) exstare videtur Jacobi sententia intellegi vix potest. Hoc vero inde effici posse nobis persuademus, accentum šehimā pro sellāyā, tahtāyā et šewayyā poni, neque propriam habere cantilenam, quod facile ex ea ejus ratione explicatur, quam proposuimus. Phillips recte etiam addit šehimā in fine enunciati occurrere, ita ut vel pro pasoqa positum sit1), quo facto quae de confusa rei ratione diximus amplissimo modo confirmantur.

Quae de šuhlā q mehayye đãn a p. 84 monenda sunt, quum de mehayyedana pendeant, cum iis conjungimus, quae ad mehayyedana pertinent. Itaque hoc loco de iis accentibus agendum est, quae duobus punctis constant, et quidem supra lineam positis (râhtă de la paseq), in linea (rahta depaseq) sub linea (mehayyedana). Duo puncta in linea posita, råhta depåseq membra sejungunt, verum ita ut currente quasi voce legenda sint, e contra rāhtā delā pāseq i. e. duo puncta super lineam posita enunciati membra non dispescenda sed conjungenda esse docent, quamquam sunt membra separata. Itaque cum sellaya comparari potest hic accentus, quum sellaya quoque membra distinguat apodoseos, quae per se spectata una est et membrum perfectum efficit, quod ad protasin accedit. Exemplum hujus rahțae dela paseq est Ep. Jac. 5, 9 Quell ly "-ul - W pu Quell ll in quo rei ratio in aprico est.

Porro mehayyeðana, quo duo vocabula syriaca conjunguntur, quae uni graeco respondent, uti العدماء شاه شاه العدمية إعداد العدمية العدمية

confirmetur origo accentuum Jacobi graeca — Vidi libros syriacos manuscriptos notulis musicis graecis instructos, qui in Bibliotheca Dresdensi asservantur Librum aethiopicum notulis musicis instructum Wrightius commemoravit Catal of the Ethiopic Mspts in the British Mus. p. 11 a. De Arabum notalis musicis cf Kosegarten Liber Cantilenarum p. 59 et Land Recherches sur l'histoire de la gamme arabe in Actes du sixième Congrès des Orientalistes Leide 1885,

<sup>1)</sup> Phillips Journ. of Philology IX: Its mark is the same as that of pasoqe, and is sometimes found at the end of a clause.

ομοούσιος, nihil est nisi Graecorum ὑφὲν, de quo p. 73 egimus. Nomen vero mehayyeðanā antiquitus non in usu erat, in tractatu enim de accentibus, qui Thomae Heracleensis esse putatur, hic accentus dicitur gārorā, quo nomine Jacobus alium accentum designavit, quem supra p. 80 commemoravimus. Quae in illo tractatu leguntur addito textu hic repetimus e codice Add. Mus. Brit. 12,178:

Nomen gārorā a Jacobo ad alinm accentum translatum est, res vero est servata imo exculta, nam praeter simplex mehayyedānā habet etiam šuhlāç mehayyedānā p. 80, 6, cujus major est vis, quod in omnibus iis accentibus vidimus, qui nomine šuhlāçā designantur. Itaque šuhlāç mehayyedānā non dus vocabula sed duo enunciati membra connectit, verum quum puncto simplice in linea posito designetur, uti šehīmā et pāsoqā, in hoc quoque accentu deprehendere nobis videmur artificium Jacobi, quo punctum simplex er antiquis codicibus servatum variis pro natura loci nominibus distinxit. Exemplum propositum est li accellator mehayyedānā dicitur.

Restant denique accentus qaumā et mehappeyānā, a Severo p. 34 omissi, quos Barbebraeus (Oeuvr. gr. I p. 248, 6; 258 ult.) non

Cf. Martin Jacobi epist. p. 12 abi idem de accenta jocoj dicitur; de joci ibidem sequente summa est confusio. Phillips Letter 82, 74.

quidem descripsit, verum tamen enumeravit. Quae habet de mghappezana p. 258 lin. ult. haec sunt: "Mehappezana. Hunc accentum, quum a doctore sene celebri Melitenensi vellem audire, dixit: Hunc (accentum) neque ipse novi neque a magistris meis audivi. Sanctus (Jacobus) forsitan a Graeco eum didicit eumque etiam Megarqesaya (al. lect. Megarqesana) appellavit. Et forsitan propter sonos varios verborum ejus....) et in regionibus nostris etiam a Graecis ignoratur. ... Qauma deinde a pasoqa improprio (pasoqa sella) eo distinguitur, quod insequens membrum copula we adnexum est, unde nobis opinio oritur qauma quoque esse nomen puncti simplicis quod propter rationem logicam nomine speciali distinxit uti suhlap mehayyedana. Ceterum neque Barhebraeum neque ejus doctorem rem, a Graecis desumptam, intellexisse quum pateat, videamus num quid simile etiam nunc apud Grammaticos Graecos exstet. Hoc loco et la la para p. 79,8 explicatur.

A. Mchappexână est accentus invertens, exemplum quod profert Barbebraeus l. l. ex Deutr. 32, 1 desumtum a doctore cujus verba recitat non ad mentem Jacobi legi solebat, verum ratione aliena a doctrina Jacobi. Doctor itaque Melitenensis (cf. Bhbr. 249, 10) ita dispescit periodos, ut primo loco poneret rābtā delā pāseq, deinde pāsoqā še'ilā denique taḥtāyā hunc în modum:

# ( داهم الله عراد مرد المرد الم

Habemus post šemayyā 1 rāhţā đelā pāseq post degumy 2 pāsoqā še'ilā post yulgāny 3 taḥtāyā

Quid sibi velint puncta reliqua ex iis intellegitur, quod dixit de Jacobi ratione legendi. Posuit enim Jacobus 1 mehappeχānā deinde 2do šuhlāφ mehappeχānā beyað āθwāθā, 3tio šuhl. mehapbeyað sertonā, ita ut omissis accentibus a doctore illo Melitenensi lectis haec supersit Jacobi distributio membrorum:

# (در معرف الم معرف المحمد المعرف المعر

Punctum post erit Jacobi šuhlāq mehappezānā, per litteras, et sic post lowe est inserendum šuhl. meh. per lineolam, Jacobi denique mehappezānā post lowe debet poni, ubi in editione

<sup>1)</sup> Locus corruptus est, excidit aliquid quod Phillips Letter p. 60 non vidit.

<sup>2)</sup> Ita edidit Martin; Phillips scripsit ) in versione anglica, in editione vero ) co. . cf. Phillips a letter of Mar Jacob London 1869 p. 60 et a.s. Linea post Low a me propter nomea holico to ficta est.

Barhebraei eam ob caussam omissum est, quia in ejus locum

råhtå delä påseg est suffectum.

Haec omnia quid sibi velint explicatur ex doctrina Nicanoris, quam Friedlaenderus 1) constituit verbis his: Duae sunt ὑποστιγμαὶ, quarum altera ponitur in sententiis rectis (ἐν ἀρθαῖς περιόδοις), rectae autem vocantur, quae ex protasi et apodosi ita compositae sunt, ut haec sequatur, illa praecedat. Periodi tales ὑποστιγμη distinguntur.

Altera est iποστιγμή, ,quae in fine interjectionum ponitur continuum sermonem dividentium. Velut II. II 333

'Αργεῖοι δὲ μέγ' ἴαχον — ἀμφὶ δὲ νῆες σμεοδαλέον χονάβησαν ἀϋσάντων ὑπ' 'Αχαιῶν — μῦθον ἐπαινήσαντες voci 'Αχαιῶν haec distinctio appingitur . . . haec ὑποστιγμή ἀνυπόχριτος a Nicanore vocata est\*.

B. Haec de altera ἐποστιγμή dicta, qui confert cum iis, quae supra p. 79,8 de me βatțelana diximus, statim intelleget hos accentus esse eosdem, ac mebatțelânâ, qui est "accentus abrogans", nihil esse nisi interpretationem syriacam graeci ἀνυπόχριτος, quae exprimit, ἐπόχρισιν hoc accentu abrogari. Sed haec ἐν παρόδφ. Friedlaender enim p. 76 docet, ἐποστιγμήν ἀνυπόχριτον ibi adhiberi, ubi continuationi sermonis medius aliquis sensus intervenit, ita ut interjectionem membri alicujus indicet. Quibus verbis illustrantur exempla accentus meβaţţelânâ, quae exstant apud Barhebraeum (Oeuvr. gr. I, 260) ita: ˏΑΔΔ Ϳοοι τοιολ ʹ [Δαρα] Quae hic ante meβatţelânâ posita sunt membrum interpositum efficiunt. Et sic in alio exemplo: [Δαρα] κοολ σοολ [Δαρα] Joh. 1, 18, Δαλ οοι τοιολ (Δαρα) σοολ βολ με με Joh. 1, 18,

ubi verba "nemo unquam vidit" accentu meßattelänä tanquam additamentum designantur, quo orationis nexus interrumpitur. Ex nostra scribendi ratione tales interjectiones uncinis solent includi. Addo exemplum ad Nicanoris mentem illustrandam:

άλλ' ότε δή ὁ ἴκανον, ὅθι ξανθός Μενέλαος βλήμενος ήν. — περι δ'αὐτόν ἀγήγεραθ' ὅσσοι ἄριστοι κυκλόσ'. — ὁ δ'εν μέσσοισι παρίστατο ἰσόθεος φώς.

Αροdosis incipit a ὁ δέν μέσσοισι, sed inserta est sententia περί δ'άντον χυκλόσε. Unde Nicanor ὑποστικτέον inquit εἰς τὸ ἡν καὶ κυκλόσε, ών ἡ δευτέρα ἀνυπόκριτός ἐστιν διὰ μέσου δὲ ταῦτα. Itaque ὑποστιγμή ἐνυπόκριτος respondet syriaco taḥtāyā ant samkā, altera vero ἀνυπόκριτος syriaco meβaţţelānā.

<sup>1)</sup> Nicasoris cet reliquiae p. 59-76.

Priori illi ὑποστιγμη, quae ponitur in sententiis rectis opponitur βραχεία διαστολή, quae locum habet in sententiis inversis (ανεστραμμέναις περιόδοις), quarum apodosis praecedit protasin. Hisce de periodis Friedlaenderus p. 73 docet: "Qui ordo in rerum natura obtinet, ut causa antecedat effectum, eum etiam in elocutione naturalem censuit Nicanor, unde si sententiae primariae postponitur ea, quae a conjunctione causali (ott, tati) incipit, hoc genus ad

inversas periodos retulit".

C. Hinc ni fallor etiam Jacobi mehappezana sive in vertens explicatur; est accentus, qui docet periodum inversam esse, ac effectum praecedere causam, ita ut in periodo naturalis rerum ordo inversus sit. Nam si adtendimus ad exemplum .Los Lo, ο i e. audi coelum et (ut) loquar, πρόσεχε ούρανος και λαλήσω vel ϊνα λαλφ, causa audiendi est oratio, quam habebit, ita ut logice dici debeat: Locuturus sum et audi coelum. Hanc igitur inversionem mehappezānā indicat, quod respondet βραχεία διαστολή, que signo Nicanor περιόδους ανεστραμμένας distinguere necessarium putavit.

D. Ex ejusdem Nicanoris doctrina denique etiam suhlaq mehappeχana i. e. mehappeχana paullulum fortior explicatur, ita ut Jacobus iterum Graecam doctrinam excolens distinxerit, quod ante eum non distinctum erat. Adtendas velim ad exempla:

العمر الم عرا المحمد flust sicut imber doctrina mea Law descendat signt ros oratio mea.

Duas habes comparationes, in quibus praecedit similitudo quacum comparatur, sequitur res quae comparatur.

Periodis inversis Nicanor eas adnumerat comparationes, in quibus praecedit reset similitudo sequitur. Friedlaender p. 73. Itaque exempla a Jacobo prolata, in quibus praecedit similitudo non inversis adnumeranda essent periodis. Ordo vero rerum logicus est inversus, quod signo quodam indicare visum est Jacobo. Simplex mehappeyana adhiberi non potuit, quum periodis inversis sit destinatum, itaque šuhlāφ mehappezānā excogitavit, quo hase inversio ordinis naturalis designetur.

E. Restat denique, ut de q a u m à î. e. de puncto simplice in linea posito verba faciamus, quod (p.85,8) a pasoqa improprio (pasoqa se ila) ita distinguitur, ut phrasis post qauma posita a copula we incipiat. Quum qauma a Barhebraeo in recensendis accentibus cum mehappegand conjungatur uti περίοδος όρθη apud Nicanorem cum periodo, quae dicitur ανεστραμμένη, conjici potest, syriacum qaumâ i. e. statio esse interpretationem vocis graecae oodij. Sed obstat quod dicitur, post qauma positum esse copulativum we, id quod in periodis rectis non semper locum habet. Itaque de eo puncto potius cogitandum videtur, cui nomen est devreça ava, quod ante zee solet poni Friedlaender p. 57. Exempla prolata sunt Genes. 8, 14 et صرا مروا حده احد افدا. [موهر] محنيط بلني .. محم اندا. 35, 25 Punctum post prius 'arsa est qauma et sie punctum post Dan et Naphthali in hisce verbis: بنسك بي معمدة بالمعمدة بالمعم

وهد المعالم والمعالم puncti in utroque exemplo convenit Nicanor qui post πλάζουσι ponere jubet δευτέραν άνω in versu hoc Il. 2, 132:

οί με μέγα πλάζονοι, και ούκ είως εθελοντα Ίλιου έκπέρσαι είναιόμενον πτολίεθρου

in quo unte zai brevissimam pausam necessariam putavit.

His ita disputatis tandem uno conspectu systema accentuum a Jacobo compositum possumus exhibere:

#### A. Accentus mimetici.

I Punctum supra vocem ponit, II punctum infra vocem ponit, ut efficiat: ut efficiat: 1 garoya 7 menahta 2 pagoda 8 suhlaq menahta 3 mešayyelānā 9 me 3 dammerana 4 mehawweyana 10 meβaţţelânâ

6 megallesana III duo puncta oblique supra IV duo puncta oblique posita

vocem ponit, ut efficiat: 11 täysä

post vocem efficient:

12 me Jakkeyana

V punctum qaroya et meβakkeyana conjuncta efficiunt:

13 mesallevana 14 mepisana.

### B. Accentus temporales distinctivi.

I Punctum supra lineam inter II Punctum infra lineam inter duo vocabula positum est 1 šuhlāq šellāyā

2 sellaya

- 5 yahe tußa

3 šesyana | ponetam supra ultimam ra-dabili litteram ponitur.

III Puncta duo super lineam inter duo vocabula posita efficiunt

9 rāhjā đelā pāseq

duo vocabula positum est

5 šuhlag tahtaya

6 tahtaya

7 suhlaq samka | punctum sab ulti-8 samkå mam vocabuli lis-teram ponitur.

IV Duo puncta in linea inter duo vocabula posita efficient

10 rahta de paseq

V Puncta duo recta

12 šgray taktion 13 sublace sewayya

11 Sewayya

VI Punctum in linea positum est

14 pasoqa

15 šehimā (= pāsoqā še'ilā)

16. qaumä

17 mehappexana

18 šuhlā p mehappeyānā.

#### C. Accentus conjunctivi.

- Mehayyeðana i. e. ὑφἐν Graecorum, a quo Jacobus distinxit Garora.
- 2 Gărora, quem antiquitus loco accentus vique ponebant.
- 3 Šuhlāq Mehayyeðanā, quo membra enunciati conjunguntur.
- 4 Šuhlao Garora inter membra quae copulativo we conjunguntur.

Omnium accentuum numerus est triginta et sex, qui efficitur, ubi epistolam Jacobi a Phillips aeque atque a Martino editam cum Severi et Barhebraei de accentibus capitulis comparamus, quum apud nullum scriptorem totum systema reperiatur, quia codices omnes sunt corrupti, et Barhebraeus praeterea systema Jacobi cum aliis

doctrinis conjunxit.

Itaque totius systematis natura et origine proposita accentus exhibemus, conjungentes ea, quae in epistola Jacobi habentur, quam Martinus et Phillips ediderunt, cum iis quae in Severi grammatica p. 33 leguntur, quam hoc loco secundum punctationem codicis Londiniensis proponimus, cujus varias lectiones Wrightius ad editionem nostram adnotavit. Utriusque textus condicionem qui perquirit, statim intelleget, nullo in codice exstare genuinam Jacobi doctrinam, comparata vero utraque traditione, Severi dico opere et epistolae Jacobi codicibus, textum effici, quo genuina Jacobi doctrina exhibetur. Simul vero discimus etiam apud Syros, qui accuratorum codicum laude sunt insignes, libros quorum textus primo obtutu haud malus videtur, tantopere esse corruptos, ut medela non comparatis codicibus non possit afferri. Severi enim quattuor codices omnes sunt corrupti, Jacobi epistola nullo in codice sana et perspicua. Jam igitur vide quomodo textus sese habeant, quorum editiones lectori comparandas esse moneo:

> ed. Martin p. 8, ed. Phillips p. L. 9.

ا ماد المحدود عقل: المحدود عنها المعدود المحدود المحدود المحدود عنها المحدود عنها المعدود عنها المعدود عنها المعدود عنها المحدود عنها المعدود عنها المعدود عنها المعدود عنها المعدود المحدود المحدود

١١ ١صرا بعصد عقا - - بنها بلا فصم

اول بوصم فصوما. محصا اودا مصمدا. موداد دلار.	1
ه و في المحمد محديد المحمد الم	11
عصده اسطبا ففه إلى عسطا احضا فعالال اومها الاقصم	I
عوسلاف اسطرا. فعمول عسما افتعا معالما	П
ونحصف: الرما ينوال معرها اودع نه نعواه؛ عالم	I
- المحلا المن المحمد	
وإنوجهوالموق اوره زع زميم هوالحد مبصدار عود لمحل	1
الكندا المنطر	
منها. صميا. مركدا. محمدا. معاكدا. مسما. جماره بدا	
فنها. صمدا. عزلدا. معصدا عنسما. عديدا.	
صد صد عه صد به وج لعل عدا دهم ري عدد الموار	
عذهالما. هسولا. عصلك هسولا. هزوال عصلك مزوال	11
دا ١٠١٠ معضوا عوسرد معضوا ١٥٠١ معضوا معضو معصو	I
دريا. امدا. ضمدا ممد كدا.	П
معارسا واوم وباوكا نوهم ١٠١٠ وبنوكا نا هصم.	
صدالدا واودا بناويا بوصف اودا ونوال الا وصف	
معصوما. موها بدا / 11/ بعروديا / مدر ممزمصا. عود العرو	
[[Phill]Lö1/] Lococo	II
حم المويا (امحم صع صعفي او امحم صدامم) احصا. حمد	I
[حب المادا ان حب معتلوما isin lihil المعادم	
- 43 60mm/ horas 12	I
عن اعدم الم معنط والم وملي المدوي وم صعالم	II
عمده عقدوا دناعا عود همراها بمحدا	I
عصده عقدوا بتعا المحمد هصما معر هميها بمحداد	II

- ا حدا: مدم بدرماه بعمد معسا.
  - ١١ دليا: حفظ بيلومان بعقدهسان
- ١ ١سميا، دهط موضا فهده اه داهديا.
- ١١ ١١٨١٠ دهم مرهم دهده اه داوها.
- ا عقبا: مسرا صنا بصهد صعدا بالعا طافدا:
- II عضا: صدا عنا بصيد صعدا بالعا داندا:
- 1 عصده عقا: ربحة زمع دلم: اصل الممام عنا العدما.
- II عصده عمل: رحزا بع مدود المورد عبنا باعدها
  - [Deest apud Phillips . | Nac | Nac | Nac | I
- ا وصوما. دلا به مرا بحدود وم مرا المورد وصوما وه
- II فصوما. وا بوعدا بحدورم ولم عدا المورود وصوما بوه
  - ا عصره. صلى مع عسطا
  - II عصره: صل: مع عسطر.
  - I بنوال نوصم... لا لحم دلا حدد إونيا..
    - ال وفي ال المن ما المنا المنا
- ١ صحصيا ١٥٥٠٨ صصميا. الدوره واجد احروره. الدوره واجد
- II محصرا - المدورة واحب احدوه واحب
  - ا المصبق.
  - ال المصبع.
  - ا عصده دلما ولا سوه ا المه المنه است.
  - II عصده دلماز. ولا سبوا ١١٥٥١ لحم اسن.
    - I soull had show how.
    - Il soule habe how slot.

- ا جمورا نحوم سلال مع صهوره.
- II فعوراً. بحوم سلاما مع فيهوده.
  - ا مسطا وحدم بعده.
  - II عسط ال مودلا مع حم يدورة.
- I افتصل ان معهلا حصميده بعنا درما مدرا.
- II اجتمار الم. المولا حضمته العالم المارا
  - ا اجمع معقل سل بملي: لا اهمه احد حدا:
  - ١١ ١١ ١١ معنا. ١١ ١٥٨، لا افعه اهد هدا.
- I احما معملال لا امنا لحوي الا الدور المحدما بالمدا
- ١١ اجمار ومعاريا وحمط المحمار ال المنصم المعد ال المدا
  - I لا المالمور توسي.
  - 11 لحوم الل اللحم.
  - 1 ادها ماسلما. الأنوا به ما مناحد.
  - II احموا ، واسميا ، الادوا ، وحدا مداده .
- I محصد المحمد معمد من المحم اسه الماد و المحم
- ١١ صحصار حو المجمع المادار: ] دو المرحم
  - I حمرصما ببه صلى از: ] در مصلى دربرا مند.
  - II حم صمارا: ا ما دسم حربوا مسعد. [:]
  - I زنوا دلا فصع لا للسع سو سل سو اس ولا للديع.
  - II وزول ولا فصعه لا الماسع سو علا سو است ولا الموسع.
    - ا بنوا با وصم منهصه، أوره رح. وحد منوور.
    - II بنويا بلا فصم ورفصم وما لمع" مدس منامات
    - I المرا ينوكا مد دام. ومد د؛ دامه، ومد د؛ الأور.

- ا معدما اودم وإزادهولوسوو اب عدا فيا وإنا موورا.
- ال صفر الما بالما بالما الما بالما بالما
  - ا نود فوط فوده محدا بنام عنا
  - II نامح لمحداد بودماه بينا مع مديا.
- ا فنها. [Ad فنه] منهه لد لامل اله [Ad Colo Ph.] ولادم النا.
- II فزمل مزه لنم ان لما فلاف التا.
- 1 صدوراً اوا احداد والدوا اوه وعمل مراه ود احداد اود
- II هسوسل اوا اهداه والاروا - اونه
  - ا رق واصدا وحفات أيال
  - ١١ ١٥٥ واضيا وحماد ١١١.
- ا مركسا لسب شهروم عدوم لم سقحم عنيا. [طاعد توكم عدا
  - ا عرديا. لسب سهرة و خدا ابا هدم عند
    - ا صعصما. حدا [۱۱ الما عدر هزي.
      - ا معالدا. انده وحدا اسم
      - II صعالما. احده المحلا المد
  - I مسلما. الله ماط أب طحد بدور لم منا.
  - ١١ هنسمار لي الم طط الم حاط بدد لد فنا
- 1 صديعيا. ابط الحرب مصه مددة صهفتاه ابديا ١٥٥٥
- II صعرصها المدر المذرب منصه مدحت معرفة في انصا مهه
  - ا معدا

II

- 11 ملكمور مع عدا.
- 1 صحوريا. إسلامان إن الاما عنهذا.
- 11 مخر الماد الماده من المدوا عنوا.

- ا صسبول عدا جامعمال سلام جدلا لا صدار
- II هنبوبدا [sic]. فوا داوها السلام حدلا لا ضوار.
- ا عصده [. Ph هسبلا] عسمار، هاوندج حنطا صحب ولا شطا.
- II عمسلاف هنسكار والاندب جسخلا مفيعي ولا سخلا.
  - ا بنوزا. خودوزا. خروها. خلامال. خاهوترا
  - II منا. حدودا د ومعا طاما داهوا.
  - ا مصلا به وا تهما منها واقدا معدا دورم ادم
  - ال عصد في منا معل منا ماقد معتبا نهن المع.
    - ا عرسا حوه معط ابدع والا حاجب والمع حد المع
    - ١١ حيدا حرق معط ادمي وانا حاحب والمع حب المع.
      - I هسما محرسا. والماهم فعنا حهمة المنا عبدا ساا
      - II هنسما محبط والماهد مصدا حكمة اصل هنا سار
        - ا رمدا محنولاً مصعلا
        - II امحل محامل مصها
        - ا فعدا. ابتما خعنى طاندا. مسهمًا عمدمنى عدة.
          - II مفصول وارتفا ذهني حاندا. - -
            - ا عمده معدا. لا مدار ملا سيار.
            - ١١ عصده شعدا. لا صفار ولا ستا.
            - ١ رويل موصوما، انيا محلماً حيا مستلا،
            - II روم مصمحا. وندا شحاما حديا صبدلا.
          - 1 صعدا معدولاً. حنعية المورف 100 عداد.
          - II صصحا مصحفال حزمية المواهد ادوا صداد
    - ا صعاليا مرمدا مزمها بعصف اندا به احمار عدار.
  - II صعاليا مرمدا منه الفصعي انده امد أدمار صمال:

ا حقورا وروحاً وزول لا بعدم وحموما. ناهد وبعدا
ال فع مورا مرودا مروكا وال فصع مفصوعا. نسعه ابعما
1 بسرة" باندا.
II بعدارة وافعل
ا موصل مدا وروا حد اوت انط وحدود بحدول بي ودورد
ا [ا . الم محد و الماره ونسلا ولي مدو]
ا صوفودا اودم معنوها واله عصر والعداد عصدوه حب
ا المقداد]. اعمد اندا عامدا بعده اسبل حب صدلها. وبعمر
الموهدا عدود مل المقال به وم هده وده م ددل به ونع
ا ادمما حمر عن العصم الدب لا المان ماصسه لافحا لادب
ال أحصا حم عن أعده ، حب لا /أنان واحسن لانحا لاحب.
ا مصدح المحل بعمل منحما ببودما: او معمد فلم قرا:
١١ ١٥٤ ١١٥ د مقدا حقيها معدددا. واب ديمن ما مهادا
I مرصما رسقا مرا بسد الع المحصا بمنا بقمال الا
II दम् वर्गीयो १८ वर्षी १४१८६
ا دهاه و و و العلام من من الم المعمل المناد المداد
II III
1 oracing 1 in often tain them - ingli-
ا مجموسات عليا حزم بح وبع حانم الثا.
١١ م معمد حداد س فلا بدوول درور به وبعد خدام النا
ا صب فغ بسد برمها بلا حصم صمر عصد درار /المسم
II صب فخ. اسلاف انفها الل فصم . صمه موسلاف درار الله ما

I بع مهل اندوما بعم عل اهو بدلوره الماهم باناع بي. II بع صهلا اندور هم عل انه بدلوره الماصم بانع بع. ا صهلا بتدا عرا به والماصعه - مانع ملكا حدا سبرا. ال صهلا بتكما فيما - والماهم من ماذي - حاف سيوان [. المار] عمد العد - عدا بي. [. Po] مرحدود عسط [. Po حداره عد] عصده بريدار - مرحدون عسط ودهاده عسطاه П المدور سو هم يعا الموروب حلمد عاراً وروحا معصده اسطرا. مروصا عصده اسمار H مرصوب محمرة عسط معممن عدالله معقل معمسلاف II مرصورت ودروره عسطا وصرورا صعالالله وعقرا: وعوسلاف عقر [سه وه المحمد المعسلوب حود بعقر معدس [Ph. om. معدس عقر الم بهه بهدما صفسروم. حرف بعقا صعدت اهاروس والموم والم معهدا الما سبراد عصده عقا بر المحمد غنا. والمومن - معيال محمد سبول عدم والمحمد العنيا. سو لسمع إسلام - معدمار معسط - حطاره. ولاه اسطيا. II سو لسهر المعروب حمد المار معسط الم حماره عدد الملاه عربا بع مامدا صعساهم. حب بعربا لسميا بده حمرها. ١١ جزيا - مامدا معسدهم. حدد ديريا لمدويا ده دهم عا. امدا بع دم صمحا صماصم. عدد بع الم اه دمقا بزمع II امدا بر مع فعد مداهم المد بر الله - بوقا انعب السيرا. اساما. صورها. صحرا ماسما في طعده سنام II كسورًا. اسكيا. صورصار صحويا. واسميا فع حاصيه سنداح

<sup>1)</sup> Prima manus correxit Las, qued scripserat, la Lia.

ا حمدها. صعيصا بع لها وه وزد عمامد. واب الح. خدا II حمدسمار. صحيصار بي كما بده بدد صماحد. إلا صب هذب الماسم حلب خداللا صدي حتب صهم حدم محردي، محصل بي در مسوا لمعممل اه ليسكم محدا. П محصل بع حد منه لدعهما اه دسده محداد اب واهما للدعود أحد إحتارا، لابوره واحد احدودا. الاروره الحد العصم. عبا واحد لد: ووقع النظ والمحتار والماد لمر. امد صعالاً، صاعبا عناما قعمة عركما مامد لمحا. وصعالما دماع انتا صماحد. أه بداره وه بصعالا رحا. أه صصالم صالا وبالحد فع المراف بع المعنا لما فيوم الصناد العداد المح بالمعتب والعصم الحدود، والا لمؤا معتصاد ا أحده اهذا لعدمان وسما بع الم وف ومع هذا اهدنا. ا أحد الم ازهر وانحه وصلا اسمر. هده وولا بطابه. صمعا بح اب 100 بحرحدا صما 100، اب 10ء باهدا باها ا اهناه والاروا وه وعمل سؤساره ود لعا. مامد ون ون وه واصدا وحماد المال عنما وج له صحوره واحد همورا وج ا بفن لعم إذا بغيا الله عرفط به الم بع حقط لحد الاها ا حرمدا معارمدا بعما سهدم كس سهدي. بدو لمودا بع ده ا بحرة حصرا المح المحرا المحصوب كرحنا، الم به المحد احصا حمر عبد العدم المصل حبل إلا ماهسين لاندا لادب مدهم نمعنا: لحلا حص: - عمامندا بع عمد عسره م عسما - معدد بعدد معسده معسدا وصحهما - صمرصها مع صد حب ساز لما نحماه برحماا II مصحورال حرف بصمره المامد ما بناز لموا فحوارة برحوال: Abhandl. d. DMG. IX. 2.

صفرعة حره به الحما الموه معمد المحل الحرب	-]
adja; Cio. — — — — — — — —	H
حصه مددت فكهده. هسما به وال مع عد درم مامدالم	-3
حنسلان بالاصمالات مناصطلم	П
نعزاد إلا بعطياء بعندون لحم عل وه بدلاوود هدم	1
ساد الا بعدالم سا لعداها ودلمود هدم	I
صسما. صحورا بع صمودرا به وامدا. ودراع دا احدا	1
صنسماه مجهدا بي. صموددا به وامدا. وحرام فا المحا	П
- بصصفح: برمدا به خدا صبع صحهدا. اه دمدا	1
وصعدد وصعدد واحدا وه خدا صعد محهدا اه لمعدا	II
معالما معدم اود الحا ذاف تووا الله ويه بموم معامنه	1
صعالاً علم المح المحل الم المقال الله المدم ومقط معاصي	11
مروه در اومرا مصصحا صحب اوره ذک ذاصهم الر سعا	1
مدوه درا امدا مضعدا صعب و - وبعوه درا سعا	
باعدهاد در دلا امدا ملا صعدا احديد حدم عداد وصوما	
العدمان در دلا دامط اهلا بضعدا احديد لعم عله فصوعا	
وم ١٥٥ معسما معسلهم صور ويلا حلا بعما الما لمعاهد	
ولم اود معسما معسرهم حود درا درا معدا إبدا لمعاهد	
ब्यावयी वक्ष्यक एक रकाव टक्टियां हम्भीयां क्रम्या रंभे	
فصوما صعفض وه بصبط وعملم فلم عسط ابي.	
کرورا باعد: حمل کروه – بحکوروره، هی م – – – – ا	I
	п
سعما اسنم المواهد صوم على اهده الم صوف ك	1
1- 11 to wall finit happen cel pd	П

ا اسطر او حدر وبعندا او به اول الفصف والا فصف الله المحمد المحمد

Postquam hucusque ipsius Jacobi systema proposuimus, graecamque disciplinam, qua nititur demonstravimus, tertiam denique accentuum ponendorum doctrinam habemus, quae medium locum occupat inter initia simplicia Josephi Huzitae et Jacobi opus artificiosum, ita ut jam penitus perspici possit, quomodo paullatim doctores artem excoluerint libros ita punctis distinguendi, ut pulchre

possint recitari.

Exstat base doctrina in catalogo accentuum a Thoma quodam diacono composito, quem Georgius Phillips Thomam Harclensem esse ideoneis argumentis comprobavit. Edidit Thomae opusculum Martinus, eidemque scholae, at non ipsi Thomae, tribuendus est tractatus, quem Phillips edidit p. 68. Nam hoc in tractatu viginti tres enumerantur accentus, sed deest šehimā, quod in opusculo Thomae exstat, prout a Martino editum est. Itaque Thomas ipse opusculum non scripsit, cujus accentus omnes omnino sunt viginti quatuor.

Ab initio tractatus (Phillips p. 68) scriptor tradit, esse grammaticos doctos, qui decem posuerint accentus, quorum magistrum neminem fuisse nisi Josephum Huzitam patet. Josepho enim novem accentus tribuuntur, inter quos deest pasoqa, quod quum deesse non possit, revera decem accentas adhibuit, quod supra diximus<sup>3</sup>).

Jam igitur scriptor tractatus novit Josephi systema, Jacobus vero de doctrina pendet, quae hocce tractatu et opusculo Thomae (Martin p. 11) traditur, ita ut uno conspectu historia accentuum syriacorum possit exhiberi ita:

### I. Accentus temporales.

Paulus anno e. 500.	Thomas c. 616.	Jacobus c. 670.
1 selläyä	1 selláyá	11 selláyá 12 šuhlágo selláyá
2 tahtäyä	2 tahtäyä	3 tahtâyâ 14 suhlâp tahtâyâ

Phillips a letter of Mar Jacob p. 90.
 Martin Jacobi Edesseni Epistola p. 11. Ewald in Ztschft für K. des Mrgl. I 205.

3) Cf. Supra p. 68 nota 1).

Paulus,	Thomas.		Jacobus.
8 zaugā	3 šewayyů 4 šeráyů ded	ash $\partial$ a $\begin{cases} 5 \\ 6 \\ 7 \end{cases}$	šewayyā šuhlāφ šewayyā šerāy tašāJā
(4 påsoqå)	5 påsoqå 6 šehimå, quo in tractatu	deest \ 8	påsoqå šehimå
5 šesyānā	7 seşyânâ 8 râhţâ δelâ j 9 zausâ	aseq (11	šesyånå råhtå <i>ð</i> elå påseq zaušå
6 samkä	10 samkå 11 råhtå depås	14	samkå šuḥlā $\phi$ samkå rāhṭā $\delta \phi$ pāseq
Vacat	Vacat	J17	qaumā mehappexānā šuhlā $\phi$ mehappe- xānā
п	Accentus	mimetici.	
7 påqo∂å	12 påqoðå	19	påqoðā
8 mešayyelānā	13 mešayyelānā	20	męšayyelânâ
	14 mehawweyâ	nâ 21	mehawweylinh
	15 qåroyå	22	qåroyå
	16  meqallesan lyāheβ tuβ	å sive 23 å 24	meqallesänä yäheβ ţuβä
	17 meşalleyan meðkasseg	å sive 25 pana	męşallęyânâ
9 han damerakka/3			mepisānā
men trên zaugîn	19 täzsä	27	täysä
10 menthana	20 menahta		menahtä suhläq menahtä
	21 meddamme	rânâ 30	me 9 dammerana
Masherana — admonens. Ct p. 86 B.	22  meßaţţelâr		mg∂attglånå
		- 32	mg/Sakkgyånå
m.	Accentus c	onjunctiv	i.
Vacat	23 (męhayyedā zāqorā	nå sive 33	mghayyeðana šuhlag mghayye- ðana
HAEOLO	24 gårorå		gårorå šuhlåq gårorå



In praecedente catalogo accentûs quosdam pro arbitrio conjunctos esse non negamus, fieri enim potest, ut duo râhțe non ita disponenda sint, ut alterum ad sesyână, alterum ad samkă pertineat, etiam de natura accentûs hau damerakkad men trên zaugin dubitari potest sicuti de qaumă et mehappezănă, verum hoc procul dubio constituendum videtur Jacobi systema ex Thomae excultum esse, Thomae systema ex Pauli, ita ut initia ponendorum accentuum anno p. Chr. 500 sint facta, quae a Thoma Harclensi c. 610 magis exculta Jacobus denique ad summam perfectionem perduxit.

Thomam graecam doctrinam in suum usum convertisse eam ob causam certum est, quia de ἀξεία et de παροξυτόνω verba facit (Martin p. 11 et 12, Phillips p. 83¹)), viam quam inivit, deinde Jacobus ultra prosecutus est. Cujus si leges contulimus cum Nicanoris ratione ponendorum punctorum statuere nolumus, Jacobum ipsius Nicanoris scholia vel libros evolvisse, verum id tantum dicimus, Jacobum rationem suam a schola Graeca quadam mutuo accepisse, in qua vetus doctrina Alexandrinorum antiquitus tradita servabatur.

Barhebraeus denique uti in recensendis canonibus nominum Jacobi grammaticam secutus est (p. 61), ita etiam in enumerandis accentibus Jacobi doctrinam recepit, cui pauca addidit de accentibus orientalium Syrorum et de cantilena (rexnå), quae singulis signis competit. Qua de cantilena nemo hodie potest ferre judicium, quin Syros recitantes audiverit, quos tamen antiquam legendi consuetudinem servasse vix est credibile, quum Barhebraeus ipse de lectoribus judicium ferat satis iniquum (Oeuvr. gr. 1 248 L. 14).

Haec fere de Jacobi Edesseni fragmentis ad grammaticam pertinentibus videntur dicenda. Virum vidimus pinm, doctum, prudentem, instaurandis studiis clericorum omnibus animi viribus intentum, qui disciplinam ecclesiasticam, artem canendi, scripturae et patrum lectionem, graecae linguae studium restituere nitebatur. Quod ut perficeret nihil gravius habuit quam curare, ut codices recte scriberentur et pueri lingua syriaca bene instituerentur. Itaque episcopali sua de scholis sollicitudine eo perductus est, ut librum etiam grammaticum componeret, quem in scholis graecis educatus ad normam grammaticae graecae adornavit, et tanta diligentia, tanto acumine ad finem perduxit, ut omnes quotquot eum secuti sunt Syrorum grammatici hoc opere tanquam fundamento usi sint, quod in multis Barhebraei libri Splendorum locis observavimus. Tali modo Jacobus pater est grammaticae syriacae et primus homo semitica stirpe oriundus, qui grammaticam semiticam excoluit, Arabum enim et Hebraeorum grammatici certe sunt recentiores, reliqui Semiticae stirpis populi rem grammaticam paene totam intactam reliquerunt.

Haec de găroră Thomae observatio obscurissima est, et apud Barhebraeum (Ocuvr. gr. I 255 L 4) repetitur.

## Caput VII.

De grammaticis Nestorianis sananisos, Honain.

Quum Jacobus novam tractandae linguae iniret rationem, alii quoque viri docti non omiserunt libros componere in usum discipulorum, verum alieni erant a profunda et subtili Jacobi methodo. Non enim in intima linguae penetralia procedere studentes id tantum agebant, ut difficultates legendi libros vocalibus destitutos quantum fieri potest removerent, quod duplici modo sunt aggressi. Aut enim, quod simplicius erat, glossis voces difficiles explicabant secundum ordinem librorum, aut voces difficiles collectas secundum ordinem litterarum proponebant, initia conscribendi lexici tali modo facientes. Inter maximas difficultates linguae referendum est, vocabula iisdem litteris scripta vario modo pronuntianda esse pro locorum variorum significatione, quae vocabula sibi similia appellabantur damyaya 3a. Primus scriptor qui de similibus opus composuisse traditur est Josephus Huzaya (Bhbr. Oeuvr. gr. II 77) antiquissimam vero commentationem de hisce vocabulis quae aetatem tulit, libellus est 3Ananiso3i, quem edidit Hoffmannus 1).

Eodem fere tempore quo Jacobus floruit 3Anâniso3 650—90, scripsit praeter Paradisum et librum divisionum philosophicarum etiam emendationem vocabulorum et lectionum obscurarum in libris patrum, quae exstat in purãs hãs hã 9 à (i. e. in libro ita dicto) in archio hujus coenobii asservato, quae omnes punctationes (pubâme) aliorum veritate antecellunt?). Quae Thomae Maragensis verba ita intellexit Hoffmannus ut statuat, 3Anânisosum eis maxime providisse, qui remoti a magistro, quas auribus antea perceperint lectiones, e solo libro repetere coacti essent. Quo in negotio quum puncta diacritica tune temporis ad vocalium divinationem nondum sufficerent, significationum diversitates adjectas ease. Deinde censet commentariolum a sese editum cum hac descriptione in universum congruere, quum scriptor sexcenties hoc utatur schemate, ut primum congruere, quum scriptor sexcenties hoc utatur schemate, ut primum congruere, quum scriptor sexcenties hoc utatur schemate, ut primum

Opuscula Nestoriana syriace tradidit Georgius Hoffmannus Kiliae 1880.
 De actate Anânison cf. Assem. B. O. III. 1, 145.

<sup>1)</sup> Hoffmann I. I. V textum mutavit et ita vertit, postquam vocces d'i∂ loco movit et legit befurāš hašhāðā δ'ið boð 'arχe, pro tradito: d'ið befurāš hāšhāðā δ'g βοð arχe: scripsit etiam emendationem vocabulorum et lectionum obscurarum, quas in libris patrum ropperit, per significationum distinctionem, quae exstat is archio hujus coenobii: hace omnes allorum punctationes veritate superant — Vocem hāšhāðā esso χρήσεις — λίξεις p. XIII compluribus exemplis prolatis comprobavit. Sed locis tribus, quos recansuit, sufficit significatio χρήσεις — usus. Cetarum hace rus ad nestram disputationem hoc loco nihil facit: Cf Payne-Smith s. v.

šęmāhe i. e. vocum scriptiones, deinde purāš hāshā 3 i. e. significationum (cf. notam) distinctionem, denique locos biblicos proponat.

At missa disputatione de puras hasha 9a, quod transposita voce d'il cum descriptione operis Anânisosi conjunxit, ita ut omnino incertum sit, an re vera mentem Thomae Maragensis assecutus sit, liber quem descripsit Maragensis dicitur turasa  $\delta$ asemahe we $\delta$ aqerâyâ da sâmoță da daye da de da da ha da. Vocabula în illo emendata in libris patrum exstabant, neque erant biblica, liber de quo agimus locis biblicis utitur. Praeterea Maragensis librum continuisse tură șă docet, id est emendationem vel, si mavis, rectam scripturae vocabulorum formam, at talia in libello a Hoffmanno edito non leguntur. Itaque non credibile est librum Hoffmanni eum esse, quem Maragensis descripsit. Ex Maragensis verbis potius sequitur s'Ananišosi librum similem fuisse alii libello, quem Wrightius (Catal. 114 a) enumeravit, cui înscribitur šemāhs deqaddīšā Basilius. In hoc libro secundum ordinem, quo occurrunt in interpretatione syriaca Basilii, scriptura et pronuntiatio vocabulorum graecorum, syriacorumque difficiliorum definitur, quem librum is in usum suum vertere debebit, qui Basilium edendum sibi sumit. Talem librum recte turășă dasemâhe waqerâyâdâ samoțădă dâye-Påße dixeris, non vero eum quem Hoffmannus publici juris factum recte quidem librum de aequilitteris (dâmyâyâ&a) appellavit, sed falso pro eo habuit, quem Maragensis descripsit.

Agendum itaque est de 3Anânisosi libro de aequilitteris sive de similibus vocabulis, quod hodie auctum exstat Honaini et alius analectae additamentis, qui etiam glossas arabicas addidit, ita ut difficile sit statuere, quamnam theoriam grammaticam scriptor secutus sit 1). Atque hoe in negotio primum notandum videtur vocalium nomina a 3Anânisos non esse adhibita. Nam quae sunt bujusmodi vocabula (på ah 18, 6; 21, 19 trèn nuqze le aht = e 21, 16, šišeltā = å 18, 10) non ad sAnānišosum pertinent sed

ad Honainum (Hoffmann p. XIII).

Varias verborum formas non secundum certam legem ad radicem refert, sed suo tantum loco secundum ordinem litterarum profert, ita ut sub m participia, sub n Imperfecta 3. prs. mscl., sub t Imperfecta 2dae personae et fem. 3tiae sint quaerenda, neque etiam de discrimine inter Peal et Pael profundiorem cognovit legem, sed iterum iterumque repetit Pael rem significare multoties factam, Peal vero semel factam. Hanc enim stirpium derivationem nemo Syrorum intellexit, quam neque recentissimi Amira, Sciadrensis, Acurensis, Ecchellensis, Timotheus Issac Amidensis filius sOβeð hayye Diaconi, Assyrus (Codex Berolin: Petermann. 17) in libro sirsaq recte docere potaerunt.

<sup>1)</sup> Quae apad Hoffmannum Opusc. Nestor 38, 21 sq. leguntur in codice Berolinensi (Sachau 72) invenit Gottheil, et typis exscripsit in editione Granmaticae Eliae Nisibeni p. 61.

Quodsi inde non concludendum est, Ananisosum in disciplina sui temporis grammatica fuisse rudem, ne mireris eum novisse nomina temporum, zaßnå daseßar 14, 16. zaßnå hana dequyem 14, 20, et distinguere Imperativum (paqoda i 3, 15) a forma historica (tassi Jana 19 3, 18). Sic et genera distinguit, masculinum et femininum (deyra'io, neqba'io 16, 15), sed adjectiva a verbo recte non distinguit, neque pronomina suo nomine helas šemā designat. Quod ex adnotatione de batin et batain, appin et appain sequitur 10, 20, ubi ita dicit: bâtain, appain et omne, quod est în hoc genere, significat nostrum etc., bâtîn, appîn et omne, quod est în hoe genere, significat aliorum, cui adjicit deinde exemplum: Locutus est dominus cum Moyse appin luqe Bal appin. Alterum illud 40, 23 ex lis intellegitur, quae de saggi et seyî dicuntur: saggi, hoc est abundantia (surtaba), in qua homo est constitutus, e. c. saggi (multa) fuit possessio ejus etc. (Genes. 13, 6); seyî hoc est, quod parvum fuit et paullatim auctum est, e. c. paullum fuit tibî coram me, waseyî (et auctum est) valde (Job 8, 7). Tali modo qui saggi a seyî distinguit discrimina inter verbum, ὑημα, et adjectivum, ἐπίθετον, non bene intellexit, et doctrina grammatica imbutus esse non potest. Quanta hujus viri fuerit confusio in rebus grammaticis, cernitur in adnotatione de retan 45, 28, ubi legitur: aufi hoc est multi, e. c. aufi mussitaverunt contra dominum et dixerunt Matth. 20, 11? Exod. 17, 3, (Pa.) hoc est unus, e. c. 76; mussitavit de illo. Usus pluralis et singularis cum discrimine inter Peal et Pael confunduntur!

Inusitatam vocem, quam equidem certe apud alium grammaticum ita me legisse non memini, noster adhibet 5, 18, 20 š u mlåyå, quod opponitur imperativo puqdana, quum 'etdagr, 'ezdahr imperativos, etdezar, ezdehar vero šumlāvā essa doceat. Cujus vocis significationem certo definire non possum, quamvis hoc affirmare audeam, non designare perfectum, quippe quod za 3na daseβar 14, 16 dixit 1). Esse potest nomen indicativi, quo tamen Syri carent, vel verbi finiti (οημα οριστιχόν), sed etiam activum potest designare, ita ut hoc loco graecum ένέργεια respondent sive ένεργητικόν, quod tamen apud Dionysium Thracem mešauδesana Semasbedanu 9a dicitur. Quum apud Severum p. 25 a wa 9a Sešumlāyā in nomine sint suffixa pronominalia et Alaq statūs emphatici, et in verbo terminationes personarum, equidem crediderim sumlaya significare formam verbi finiti (ὁριστιχον οημα) et respondere hoc loco graeco opos, licet alibi sit anorthequa. Quodsi hoc loco videmus antiquam esse doctrinam a Severo traditam,

Neque etiam de Piusquamperfecto = inagoveralezor cogitari potest, quod apud Dionysium mesamlgya dicitur. Cf. p. 17.

quam jam Ananisos cognovit, idem fit in vocibus medtašya (occultatum) et qeriha (apertum), quibus 14, 10, 17 distinguitur h mutum ab h accurate proferendo, qui termini technici hand dubie

magistris masorethicis Syrorum debentur.

Ceterum : Ananisosi liber potius ad initia lexicographiae syriacae quam ad grammaticam pertinet, et ultimus est, qui ante Jacobum saeculo septimo exeunte scriptus est, post Jacobum Edessenum vero per plus centum annos nemo grammaticam conficere ausus est, tanta hujus viri fuit auctoritas, operisque ab eo conditi copia.

Qui secuti sunt grammaticae syriacae scriptores ad saeculam nonum pertinent, perpauca vero eorum opuscula ad nostram aetatem usque servata sunt. Ac primum quidem Isos bar Nun 824 -828 patriarcha Nestorianorum de similibus (damyaya 9a) scripsit, qui Johannis Masawaih magister cum iis viris amicitia conjunctus fuit, qui in aula Abbasidarum operam navabant scriptoribus graecis arabice enarrandis 1), quorum auxilio adjutus Patriarcha electus est. Fuerunt vero hi ejus amici Gabriel filius Bohtišoši et Michael, Chaliphae Mamuni medici 2).

Qui a patriarcha hoc institutus erat Johannes Masawaih, discipulum habuit Honainum ibn Ishaq, quem e schola expulisse traditur. Terras graecas petens Honainus linguam graecam tam bene didicit, ut redux a medico Gabriele filio Bohtisui receptus in aula Mamuni interpretationi librorum non modo syriacorum verum etiam graecorum vacaret. Princeps fere ac magister interpretum fuisse praeterea vero viginti quinque libros ipse composuisse traditur 3).

Talibus laboribus occupatus non potnit studium grammatices neglegere, imo Elkhalili lectionibus interfuisse dicitur, neque quidquam magis opus habebat quam vocabularia, syriaca, graeca, arabica, ita ut mirum non sit tribni Honaino grammaticam syriacam, cui inscripsisse videtur دهدا بعقرا, et lexicon compendiosum, cujus meminit Bar Ali in praefatione sua (Hoffmann Syr. arab. Glossen 2, 5). Grammaticam citavit Bar Hebraeus in Ausar raze (Hoffmann D. M. Z. XXXII p. 741 et Elias Tirhanensis p. 32 ed. Bacthgen.

Quod vero apud Casirium I. l. et in Fibristo p. 294 legitur.

De hoc Isos ef Assem. Il 334, III. 1. 165, 616 Nro. 49; Barhebr Oeuvr. gram II 77. Wright Encyclop, Brit. Syriac Literature p. 847.

<sup>2)</sup> De tempore, vita, eperibus horum medicorum, de quibus hodie non omnino constat, quia Barhobraous alia tradit atque alli anctores, ad Weilium refero (Chalifen II 170, 281). Non enim hujus est loci inquirere in vitas horum virorum.

Casiri Bibl. Escorialensis I 288. Barhebr. Chronicon 170. Chron. eccles. III 198. Ibn Challikan 1 478. Assem. B. O. III. I. 164, 211, 501, 511. De anno mortis dissidium est inter scriptores, alii so Heg. 263, alii 260 die Martis, sexto mensis Safar, qui convenit cum primo Kanun 1185 Graecorum, eum morimum esse dicunt. Cf. Wright. Syr. Liter. in Encyclopaedia Brittan. p. 847.

composuisse Honainum librum de legibus flexionis secundum grae-(كتاب احكام الاعراب على مذعب اليونانيين مقالتان) cam doctrinam non ad grammaticam syriacam sed ad arabicum pertinet, nam de lingua Syriaea vox اعراب non adhibetur, deinde etiam hunc librum commemorat Elias Nisibenus. In disputatione enim contra Alhosainum Abu'l Qasim (Vezirum Qirwasi † 444) de Christianae reigionis veritate laudavit Honaini filii Ishaq librum في نحب العب Assem. B. O. III, I, 271 a. Opus sane omni numero egregium grammatica arabica est saeculo nono ad analogiam grammaticarum graecarum composita! Etiam de syntaxi egit, sed nescio num hoe libro, an alio aliquo. Elias Tirhan. Cap. 18.

Glossae Honaini hand dubie a recentioribus glossographis sunt receptae, its ut re vera sint servatae, quod vero scripsit de similibus (dåmyåyå9å) opusculum (Barhebr. Oeuvr. gr. II 77) id si non totum tamen aliqua ex parte exstat conjunctum cum 3Ananisosi libello, de quo modo verba fecimus. Summus ejus in componendo hocce libro finis fuit studium synonymiae, in eo enim plerumque versatur scriptor, ut doceat, quid dicriminis intercedat inter voces similia indicantes et inter voces iisdem litteris scriptas sed vario

modo legendas.

Utitur in hoc opusculo terminis orthoepicis, quos et apud alios grammaticos invenimus: megaššeyā, merakkezā, zegiçā, pe- $\vartheta$ ihā, he $\beta$ īṣa, gāne $\beta$ , marhetānā t $\vartheta$ , mehaggyānā t $\vartheta$ , 32, 3, sed exstant etiam nomina signorum orthoepicorum apud alios inusitata. Qušāyā enim verbo te \$\beta\$ as exprimitur \$1, 5, 6; 20, 19, 21; 13, 10; 6, 23 al. 1) ubi ita dicitur: kað tå βas at lekag vel kað teßisa kāq, quo significatur, kāq instructum esse Qušāyā. Vocalis š signum dicitar šišeltā sal.... 16, 14, vocalis i signum describitur kad simin terên nuqze lg Paht men . . . 30, 22; 31, 11; 6, 20 al. Consonans Yuð cum puncto inferiore (i) dicitur: kað iåse at leyud 6, 14.

Denique neglegenda non videtur Honaini de voce marya observatio, quae nescio an dicenda sit cabbalistica an profecta ex sententia quadam de origine vocum, quam excogitavit. Dicit enim m vocis māryā indicare māru 9 ā î. e. dominium, r deinde rabbû 3 â î. e. majestatem, y' denique 'i 3û 3 â î. e. essentiam, quod in mentem revocat theoriam Casparis Neumanni, qui singulis litteris certum sensum inhaerere putabat, ita ut ex varià litterarum conjunctione significatio vocum ratione logica posset derivari 2).

Hoe oppositum esse voci ggnußyå et exstare etiam apud Išog bar Nun in Lexico Bahluli et apud Eliam Catholicum Journ, asiatique VI, 19, 459 docuit Hofmannus. Opuscula Nestor. p. XIV.

2) Cf. Neumann, Caspar, Clavis domus Heber Wratislaviae 1712. J. D.

Michaelis Beurtheilung der Mittel, welche man anwendet, die ausgesterbene Rebraeische Sprache zu verstehen Goettingen 1757 S. 94.

Ceterum Honainus scripsit librum de punctis, e quo locum allaturi sumus infra p. 116. Hoe in libro verba gutturalia seorsim

tractavit 1).

Quodsi de Honaini studiis grammaticis pauca quaedam frustula colligere potuimus, de coaevo ejus Johanne Stylita (Juhannan Estunaya) praeter fragmentum a Johanne bar Zuzbi servatum nihil restat, quem grammaticam composuisse Ebed Jesu (Assem. B. O. III. I, 256) tradidit '). Quod ex Johannis bar Zuzbi grammatica desumsisse videtur Ebed Jesu, in qua Johannes Estunaya inter cos recensetur, qui grammaticam syriacam ad normam grammaticorum graecorum excoluerint. Codex Musei britt. 25, 876 fol. 54 b.

Ceterum vel hoc incertum est, an re vera Honaini tempore floruerit Johannes ille, quod Assemanium secuti diximus, qui loco laudato docuit, vixisse Johannem sub Sabarjesu, Abrahamo Margensi et Theodosio Patriarchis. Quorum primus mortuus est anno 836, Theodosius vero anno 868 vita functus est (Barhebraei Chron. eccl. ed. Abbeloos et Lamy III p. 190, 198) Ass. B. O. II 435. Sed unde Assemanius hoc cognitum haberet, non dixit, itaque Schroeterus D. M. Z. 24, 262 dubia movit, censens Johannem Estunâyâ grammaticum eundem esse virum, quocum Jacobus Edessenus centum annos ante id tempus, cui ab Assemanio adscriptus est grammaticus, epistolarum commercio erat conjunctus.

Atque hac in causa a Schroetero dubia jure mota esse etiam proptera vero est simile, quia Johannes bar Zusbi l. l. grammaticum Johannem Estunăyă una cum antiquissimis grammaticis Mar Ahudemmeh et Josepho Huzita tanquam Graecorum pedisequum recenset, quod post Jacobum Edessenum eo tempore, quo grammatica syriaca condita erat, vix quadraret, quum nemo a vestigiis Jacobi recedere posset, qui opus eximium in locum compendiorum graecorum invexit. Sed eandem ob rationem ne Jacobi Edesseni quidem coaevum puto fuisse Johannem Estunăyâ, sed ante eum floruisse et antiquissimis apud Syros scriptoribus de re

grammatica adnumerandum esse conicio.

Medio igitar hoc tempore, de quo agimus, grammatica syriaca

<sup>1)</sup> Elias von Tirhan Gram, ed. Baethgen p. 32 L 15.

<sup>2)</sup> Exstat hoc fragmentum fol. 65b et docet omnia nomina activi aimul et passivi sensus plerumque(!) esse masculina, contra quod Johannes bar Lusti sensus plerumque(!) esse masculina, contra quod Johannes bar Lusti longa disquisitione pugnavit. Hace sunt verba: : contra quod longa c

exculta non est et vix ea ejus condicio servata est, quae Jacobi Edesseni laboribus debebatur, quod quum eam ob causam factum esse videtur, quia Jacobi opus illa aetate superari non poterat, qua ars linguas comparandi nondum erat inventa, tum quia viri docti, qui eum secuti sunt, magis occupati erant conscribendis glossariis et condendis lexicis¹) quam expolienda grammatica. Quae vero illius aetatis fuerit doctrina grammatica jam videamus.

Grammaticum Syrorum studium e duobus fontibus profectum esse ex iis, quae in hocce opusculo exposuimus, intellegitur. Primum enim magistri, qui recitationem librorum sacrorum docebant, regulas scribendi et legendi condiderunt, unde profecta est doctrina de punctis et vocalibus, quae doctrina tota Syrorum ingenio debetur. Deinde vero etiam fuerunt, qui grammaticam graecam (Dionysium et Theodosii canones) in Syriam introduxerunt, e qua Syri partes orationis et flexiones verborum et nominum didicerunt, syntaxin vero, si Honainum exceperis, nemo Syrorum curavit, nisi quod observationes quasdam de particulis litteris mandaverunt. Honainus vero de praedicatis et de protasi et apodosi scripsit teste Elia Tirhanensi Cap. 18. Utramque rem, et doctrinam de punctis et vocalibus, et doctrinam de partibus orationis et de flexione conjungens Jacobus Edessenus grammaticam syriacam, quae hoc nomine digna est, condidit, nemo vero ante Johannem bar Zusbi circa 1210 vestigia ejus est secutus, ita ut per quinque saecula doctrina grammatica incrementum haud ceperit. De flexionibus enim nominum et verborum ii, qui Jacobum secuti sunt, non egerunt (et verbi quidem indolem nemo Syrorum unquam intellexit), sed potius quae de punctis et accentibus in scholis tradebantur iterum iterumque decantabant. Id quod ex grammaticis opusculis intellegitur, quae inde a saeculo nono exeunte usque ad tempora Johannis bar Zuibi composita sunt, quae jam sumus descripturi.

Tres vero sunt libri, qui tractandi videntur, 1) Codex nestorianus "masorethicus" Musei Brittanici anno 899 exaratus a Babaeo in Monasterio Mar Gabriel prope urbem Harran, Wright Catal. I, 101, cui similis est Codex jacobiticus, saeculi noni vel decimi Wright L L 108. 2) Eliae bar Šināyā Nisibeni grammatica jol. Librar Cod. Mus. Britt. Add. 25, 876 Wright l. l. III 1175, 3) Josephi bar Malkon episcopi Maridinensis Rete punctorum poden jacobit properties prop

Glossographorum hic fere ust ordo: I, 567 p. Chr. Marwazāyā; II, Sase.
 VI Glossarium anonymum p. 4 explicatum, Wright Catal. 802 b; III, ante annum 870 Gabriel Bohtijoš. IV, c. 880 Bar Ali. V, 900 Sgrosgwai. VI, Bar Bahtūi c. 960. — Sed quonam tempore floruit 3Anānijoš?

## Caput VIII.

De Elia Nisibeno, Josepho bar Malkon et codicibus masorethicis.

Elias bar Šināyā natus anno 975, in conventu Sti Michaelis prope urbem Mosul monachus sub abbate Joanne claudo, presbyter consecratus est a Nathanaelo episcopo Sennae, qui deinde subnomine Joannis V 1001-1012 catholicus factus est. Postquam in conventu Simeonis, ad Tigridem Šennae opposito, degit Elias, anno 1002 episcopus Beth Nuhadrae factus, anno 1008 exeunte ad dignitatem metropolitae Nisibeni evectus est. Catholici sequentis Joannis bar Nazol 1012-1020 amicus fuit, contra Išosjabum bar Ezechiel 1020-25 vero litigavit. Insequentem Catholicum Eliam I (1028-1049) vita excedens post 1049 mortuus est. Ita vitam Eliae Wrightius descripsit (Encyclop. Britannica sub Syriac Litter, p. 850) hauriens ex Rosen Catal. Mspt. Mus. brit. p. 89 Col. 2, Baethgen Fragmente syr. und arab. Historiker p. 101, 103, 104 = 151, 152, 153, Barhebr. Chron. Eccl. II 261, 281, 283, Ass. B. O. II 444, 447, III. I 266, 272; Cardahi in libro Thesauri p. 84 Eliam anno 1056 mortuum esse dicit.

Eximium viri ingenium laudibus extulit Ebedjesu Ass. B. O. III. I 268, qui et ipse opus ab Elia de divisione haereditatis arabice conscriptum sui de eadem re operis fundamentum esse declarat, quod ex lingua arabica in syriacam translatum totum in librum suum receperit. Collectionem canonum Synodicorum Eliae, cujus pars tertia haec de divisione disputatio, edidit A. Mai in Scriptorum veterum nova collectione Vol. X et V, 54, 220.

Quibus laudibus Eliam dignissimum fuisse quum res in regenda ecclesia gestae, tum libri ab eo conscripti uberrime probant. Non enim jus canonicum tanquam homo umbratilis perquisivit, quod eum fecisse ex collectione canonum ab ipso composita intellegitur, verum etiam fortiter sed irrito ad normam juris restitit perversis liosjabi conatibus, qui aulicos Bagdadenses corrumpeus, Simoniaeus sedem patriarchalem obtinuit inde ab anno 1020 usque ad mortem 1025 1). Idem etiam contra Muhammedanos christianae religionis veritatem defendens cum Abu'l Qasim Elhosaino septem sessionibus anno 1026 disputavit, viro ilia aetate celeberrimo 2). Neque minus gregis christiani curam gerens de symbolo Nicaeno commentatus gregis christiani curam gerens de symbolo Nicaeno commentatus gregis et librum apologeticum edidit, quo fidem christianam argumentis demonstrare conatus est (Kitab elburhan fi tashih el'iman 3).

Epistola Elian de Jesujabl ordinatione ad Bagdadenses data exstat în codice Vaticano CXXIX (Catalog. III 191). Assem. B. O. III, I, 272.

Ibn el Athir IX 233, 256. Ass. B. O. III, I, 270 set
 Germanice edidit L. Horst Des Metropoliten Elias von Nisibia Buch
 Vom Beweis der Wahrheit und des Glaubens Colmar 1886.

Denique disquisitiones dogmaticas de trinitate et unitate atque commentationes ethicas de castitate (fi fadilet el safaf) et de pellenda maestitia (Kitab el masunet sala daß el hamm) conscripsit. Imo hymnos edidit artificiose compositos, in libros Nestorianorum

liturgicos receptos 1). V. Cardahi Liber Thesauri p. 83.

In omnibus hisce opusculis aeque syriacae atque arabicae linguae facultatem monstravit, ita ut antiquissimis Syris adnumerandus videatur, qui arabice libros ediderunt, quemadmodum et coaevus Eliae Nisibeni, Elias Tirhanensis, linguae arabicae studio delectatus est, de quo infra agendum erit. Sermones vero et Chronicon, cujus particulae quaedam ab editoribus Chronici ecclesiastici a Barhebraeo compositi typis divulgatae sunt, et cujus fragmenta Baethgen publici juris fecit 2) syriace scripsit. Haec vero qui reputat, intelleget Eliam non esse hominem umbratilem, qui minutiis grammaticis delectetur, sed virum in rebus agendis acrem et industriosum, qui grammaticam conscribens opus tironum usui destinatum elaboravit, quibus Jacobi Edesseni liber erat nimis amplus et copiosus. Id enim episcopi officium jure habetur, scholis clericorum adjumenta litteraria exhibere, e quibus adolescentes linguam ecclesiasticam addiscant, quae vitae communis lingua esse paullatim desinebat. Quodsi enim saeculo nono glossaria compilata sunt, quibus vocabula syriaca arabice explicantur, alia hujus rei causa non esse potnit, quam desuetudo, in quam lingua Syriaca paullatim cecidit imprimis apud nobiliores homines, qui Arabum elegantiam aemulabantur. Itaque hoc fuit Eliae Nisibeni studium, ut cognitionem patriae linguae in grege suo servaret, quem in finem celeberrimum illud glossarium concinnavit, quod a Thoma a Novaria jam anno 1636 editum est s). Hanc rei condicionem ipse in praefatione Glossarii declarat, in qua adolescenti cuidam scribit: انك التهست ايها الولد العزيز أن اجمع لك كتابا متصمنا معرفة اللغة السريانية بالقول الوجيم فاسعفتُكُ بتاليف عذا واوردت فيد الفاشا يستعان بها Adolescens igitur ille librum ad. على المكاتبة والخطاب المن discendam linguam syriacam optabat, et Elias hoe in negotio eum

2) Baethgen Fragmente syrischer und arabischer Historiker in Abhand-

<sup>1)</sup> Wright in Encycl. brit. I. I. codices enumeravit hos; Cod. Vat. XC (Catal. II, 487) Nro. 13, 15, 17, 18; Cod. Vat. XCI (Catal. II, 491) Nro. 12, 14, 16, 17; Cod. Sachan Berolin. 64, 10.

lungea für die Kunde des Morgenlandes Vol. VIII, 3. Lipsiae 1884. 3) Thesaurus Arabico-Syro-Latinus Romae 1636. Nuper Lagardius glossarium litteris hebraicis Syriaca reddens secunda vice expressit in Praetermissorum libris II, 1879. — Ceterum Thomae editionem multis scatere mendis, inde exortis, quod ordo columnarum in imprimendo turbatas est. Moellerus Gothanus docuit in dissertatione, cui inscripsit: Ueber den syrischen Nomenelater des Thomas a Novaria. Eine Abhandlung der Engelhardt-Royher'schen Buchdruckerei zugeeignet von Dr. J. H. Möller Goths 1840.

adjuturus glossarium compilavit, cujus ope et epistolae et allocutiones possent componi. Ultimo denique capite vocum significatione diversarum scriptura similium ( ) post priorum grammaticorum conatus amplam collectionem exhibuit. In recensendis verbis (Cap. XXVIII) Imperativos loco Perfectorum enumerat eorumque flexionem et aspirationem dissertatione grammatica explicat, quia eorum usus sit frequentissimus, atque reliquae formae ab Imperativo facili negotio possint derivari 1), ita ut et hac in re usus practici maxime habuerit rationem. Simplicissima denique et solis discipulis destinata est ejus grammatica, de qua mox agendum.

Cum hoc opusculo vero conjungendum est Rete punctorum Josephi Bar Malkon, episcopi Maridinensis, quod cum Eliae grammatica saepissime ad litteram convenit, Gottheil Elias p. 38\*, et quod Londini in Cod, Mus. Britt. 25876 servatum est (Wright Cat. III 1177 Nro. 8) et Romae in codice Ecchellensi 27 (Ass. B. O. III, I 308). Versatur enim totum fere opus in accentibus et punctis, uti et Eliae grammatica. Josephum hunc Bar Malkon eundem esse censet Martinus \*) qui dicitur Jesujab bar Malkon,

ينبغى ان تعلم ان . . . فعل الام انما اقتصر على Dieit (ا ذكرة دون باقى الافعال الانواع الاخم لكونه يستعمل كثيرا دون غيرة وقد يمكن ان تستنبط منه دو الفطنة الودعية باقى الافعال الانواع الاخم.

<sup>2)</sup> Martin De la métrique chez les Syriens p. 70. Sed exten Josephus idem quod Jesujab, an mutavit nomen quum ad sedem Metropolitae Nisibeni eveheretur, qui antea fuit Episcopus Maridinensis? Assemanius in notis ad Ebedjesu catalogum p. 295 Rete punctorum non attribuit Jesujabo Bar Malkon, neque locum Severi Martinus recte interpretatus est. Legitur enim in omnibus Codicibus Pluralis vocis برتصار etiam în iis, qui وبرتصار exhibent, quod metro vetatur. Itaque locus, quem edidi p. 20 l. 10 non potest reddi: Quant an Filet des Points du Nisibite (Bar Malkon) sed potius: Rete Punetorum Nisibenorum, i. e. apud Nisibenos usitatorum. Ceterum re vora l. l. laudato Jacobus Tecritensis, opasculum nostrum respexit. Wrightius (Encyclop, Brit. Syriac Litt. p. 852) Martino assentitur, provocans ad notam codicis Mus. brit. Add. 25, 867 in ipsius Catalogo p. 1178 edita, ubi legitur: المعارة عالم المعارة على المعارة المعار بهقرا. بدحم لعند تعصف احصمه وا بعيراً. بعدفيا حز فدفف. သြင့် မြည်ထားမှာ ၂၀၀၈ ဝတ်၊ Quodsi rectum est, Bar Malcon esset idem qui Jesujahb Nisibenns. Locum ex Rete punctorum p. cc l. 10 Wrightius legi jabet برمقعا, quod vertit "episcapas Nisibenorum". At obstat metrum.

inter cujus opera quaestiones grammaticae enumerantur, quod in medio relinquimus, hoc contenti, ut statuamus, tractatum hunc versibus conscriptum temporibus Eliam Nisibenum secutis tribuendum esse, iis scilicet quibus grammatici coeperunt discentium memoriae consulentes, res grammaticas versibus comprehendere, quo facilius possint edisci. Quod inter Syros Johannus Bar Zußi et Barhebraeus Saec. XIII fecerunt, postquam apud Arabes Alhariri † 516 Heg. et Ibn Malek † 672 Heg. grammaticam versibus composuerunt 1). Bar Malkon, quum a Jacobo Tagritensi commemoretur, saeculo XII exeunti vel XIII tribuendus videtur.

In describenda hujus aevi grammatica Eliam secuturi sumus, cujus Grammaticam docte edidit et illustravit Ricardus Gottheil<sup>2</sup>). Addemus ea, quae ex aliis libris excerpsimus. Postquam de litteris disputavit loquitur de 'â&wâ&a mettezisanya&a î. e. de consonantibus, quae vocali instructae sunt, quarum apud Arabes tria genera esse dicit (a. i. u.) Syri occidentales quinque generibus utuntur, nos vero (Nestorianus loquitur) orientales in septem

genera eas distribuimus. Quae sunt:

- 1) zeqîqâ&â î. e. vocali â înstructae consonantes uti 'Âleqe et dâla& vocis 'ādâm,
  - 2) reffișă fă uti h vocis hilmă.
  - 3) pgðihaða uti s vocis sagra.
- 4) hānên daqgðām rewthāðā sicut ' vocis 'o (ذر) et k vocis 'arkona (اندفار).
- 5) hānên daqeðām 'alişā. Þā sicut n vocis nurā (jɨu) et š vocis šûrā.
- 6) hånen daqeðam masseqåða uti vocis 'il () et b vocis bil (),
- 7) hänen daqeðām heðiṣā ðā uti 'vocis 'iðā et d vocis zadīqā. 'Aliṣā ðā et rgwlhā ðā pertinent ad consonantem waw, masseqā ðā et heðisā ðā vero ad Yuð. Cf. etiam Elias p. Δ. Signum zeqā φae dicitur šišlā ðalesel. Signum reðāsā dicitur šišla δale ðaht. Gottheil p. 3, 12.

Farilias legeretar June Jan, at codices omnes habent Ribbai. —
Jesujahb 1190 episcopus Nisibenus ordinatus intra annos 1226—1256 mortuus
est. Barbebr. Chron. eccl. 11 370 et Wright. I. I.

<sup>1)</sup> Hadji Chalfa VI, 110, 1, 407.

<sup>2)</sup> Liono Illiano jiol A treatise on Syrine Grammar by Mar Elia of Sobba Berolini 1887.

Quo cum catalogo vocalium non convenit Josepho bar Malkon'), qui vocalis i non duo sed tria genera distinxit. Dicit enim octo esse signa vocalium (nuqze dezausă) 1 zeqāφā, 2 peθāhā, 3 [ΔΔ] zelāmā δaņešiq, 4 [ΔΔ] zelāmā δaņeše, 5 reβāsā, 6 rewāḥā, 7 heβūṣā, 8 'assāqā.

De zeqāφā, pgðāhā et hgβāsā (i) nihil monendum est, nec de rewāhā, quod est o (a), aliquid addendum videtur. Verum reβāṣā apud Josephum est u (a), quod Elias appellavit daqgðām 'aliṣāðā. Itaque o in jaa est reβāṣā, sed o in jaa est rewāhā.

Quae de vocali i censet, ita so habent: Si duo (puncta) infra in ordine (ponuntur), est zelâmă pešiqă ) ex. c. إِنْ , contra exemplum zelâmae đaqeše est بُنْرُ, exemplum assăqae vero مارة. quae vocalis etiam dicitur مارة من من من

Ex hoc doctorum de vocali i dissensu explicatur confusio scribarum, qui varios sonos hujus vocalis non bene distinguunt.

Cf. Grammatica mea p. 30, 2.

Pergit Elias Nisibenus exponere discrimen inter consonantes radicales (gensänäyädä) et serviles (mettausegänyädä). Inter has quaedam sunt ex consuetudine additae, quarum duo genera distinxit, eas scilicet quae in universum solent addi ab omnibus (gawwänäyädä), et eas quae in sacra scriptura specialiter addi solent (thidäyädä). Alterum genus efficitur consonante y, quae secundum mentem et consuetudinem antiquorum scribi solet in wol/, wola/, wooi, wol/. Quae vero de altero genere dixit hoc loco transcribenda videntur: Cod. M. Brit. Add. 25876 fol. 7 a wollow look wollow.

<sup>1)</sup> Cod. Mus. Britt. Add. 25876 fol. 278 a.

البع الله كلسط حصب المحال المحال وعما المحال وعدما المحال المحال المحال المحال المحال و المحال المح

<sup>3)</sup> Elias ed. Gottheil p. L., L 11.

<sup>4)</sup> Gottheilii editio praebet Lu Lizzi et Lu Pj. quibus addit exemplum tertium Lu Pico.

افلع بحدمط برونا حمد حلسه واعماقهم : لهما حسرا بصواسا حد والصهدا: أونع بحده لحدمد مورما للمدا صوفيا ( واحد 1000 لسم مديم ودراب املي قدار اب والم المراح م دمخا دميما بقدورا دديا: (" الم وحدرا صوابرا مداره مالاهما مداره والمهام مداره والماده doctores sacram scripturam syriace enarrasse putavit Elias, qui quum h et n vocis henan distincte pronuntiare solerent (ita enim taßin vertendum videtur cf. supra p. 106, 25, ubi de pronuntiatione mutarum dura adhibetur4)) hasce consonantes etism scripserint, quod ex antiquis codicibus doctorum hebraeorum cognosci posset, qui dialecto syriaca et quidem palaestinensi utebantar loquentes et scribentes. Sane locus omni numero memorabilis! Primum enim de origine versionis Syriacae librorum sacrorum opinionem profert reliquis Syris inauditam5), qui nihil nisi fabulas aniles de interpretatione Scripturae venditant, deinde codicum testimonium in censum vocat, qua in re dubium non est, quin Saec. XI ineunte codices exstiterint longe antiquiores, quam ii quibus nostra gaudet aetas. In eo vero certe errat Elias, quod solis Scripturae sacrae codicibus scriptionem vocis henan post participia tribuit, quae et in codicibus Edessenis antiquissimis (Eusebianae historiae ecclesiasticae codicem dico Petropolitanum anno 462 exaratum) usu venit, et in Talmude hierosolymitano vice versa non adhibetur. De dialecto syro-palaestinensi sive hierosolymitana Elias non agit, nam quod dixit ad antiquissimos librorum sacrorum interpretes referendum est. Potestne cogitari de Targumistis, quorum labores Syriaci veteris Testamenti interpretes adhibuerint?

Pergit deinde disserere de Jacobo Edesseno, qui eo consilio pro pro scribendum esse docuerit, ut distinguatur a

<sup>2)</sup> Gottheil كاحكم Gottheil .

<sup>3)</sup> Gottheil hugas class to comisso hisos et o.

De litteris pronuntiandis quidem at non necessario scribendis adhibetar teglas a Severo p. 2 1. 9.

<sup>5)</sup> Repeto tocum Theodori Mopsuesteni, quem in libro men, cui inscripsi Die Prophetie des Joel und ihre Ausieger Halle 1879 p. 125 primus indicavi. Dicit cuim ille Syrorum adversarius: ἡρμήνευται δί ταῦτα είς τὴν Σύρων (γλώσσαν) παρ' ὅτου δήποτε, οὐδὲ γὰς ἔγνωσται μίχρι τῆς σήμερον, ὅστις πατὰ σῦτός ἰστιν. Quadsi Eliae opinio recta est, argumentum iis praebet, qui Christianis e Judaeis ad fidem conversis originem Interpretationis simplicis attribuunt.

nomine tio et a verbo quam Jacobi opinonem et Severus in editione nostra p. o. l. 8, 20 1 6 recensuit. Ipse Elias hanc sententiam respuit. Cf. supra p. 47, 7.

Sequitur in grammatica Eliae dissertatio de Mon, casibus, i. e. de particulis 🍆 🚅 , de quibus Severus egit p. 📙 l. 6. Vocalismus harum particularum earumque vis aspirandi et indurandi discipulis Clericorum admodum difficilis videtur fuisse, nam et in Codicibus Masorethicis separatim de iis agitur (Wright Catal. I, 105). Fuse de iis agens Elias sub finem addit, esse in Scriptura voces aliquas, quae legem generalem non sequantur. Sunt vero voces hae wae, Joon, John, Lioon, John, quae cur a lege recedant, in aprico esse confirmat. Legendum esse docet view, المُعَمَّرُ , الْمُومِدِ , Quanta vero di كِيْكُولُ , كِيْكُولُ , خِيْكُولُ , كِيْكُولُ , بَصْلًا , بَصْلًا ligentia Syri, Rabbinorum quasi aemuli, ad has res adtenderint, docet ultima Eliae observatio, qua tradit uno loco in Scriptura ab hac lege esse recedendum Hos. 12, 2. Verba rabbinica micrologia digna haec sunt: [JoA [sack [Most] Noso ] Most اللا إلى حسوا ومه: وحن طعلب لعد و ١٨ وموم و١٨. ما ملان حرسا (" رانحدا بهنعه مرسمون فلم عدا به به والموا (" وانظما خم ألاه المخبرة معدا من الموم وهما ا

Hanc micrologiam in grammatico observantes non mirabimur, lectores eorumque magistros, Syris maqreyane dictos, in adnotationibus masorethicis minima quaeque curare, qui jubent, quae littera non sit proferenda, ( ) et quae sit vocali instruenda ( ), quae sine vocali legenda ( ol ) Wright Cat. I 103 sq.

<sup>1)</sup> Ceterum cum ] et ] proferri debuisset, quia o legitur. 3) Gottheil 2) Gottheil Woils. Martin Journ. as. 1869 Oct. p. 247. 4) Gottheil Jaky My paos. La Nico male. 8 18

Quum vocalismus particularum on aspirationem sequentium bgdktp afficiat, Josephus bar Malkon carum naturam in eo capite describit, quo de punctis rukâza et qušâya agit, quae apud Eliam capite speciali tractantur. Ex quo haec notanda videntur: Fol. 10 a = Gottheil p. a. 1. 13.

1) Taw quiescens ante  $\vartheta$  vel  $\vartheta$  positum post particulas  $\lozenge$  indurescit. Itaque legendum est orlo, gorlo, Liki, sollo. Exempla eadem sunt quae et Severus p.  $\hookrightarrow$  l. 5 protulit.

Taw motum vero adspiratur Lionotto.

2) Dâle relativi post conjunctionem wa, sive aliam Particulam ex مرابع positum, si sequitur, vel L indurescit, itaque المنابغ = wade aliam exempla babet Severus p. ما المنابغ المن

Si vero prima vocis littera , vel L est quiescens, post Daled relativi ponitur rukâχâ: LoLjo = wędadewâdâ, Lino = wędadeyâşâ. Cf. Severum p. j. 14.

Quae hic Elias docet latius patent, neque restringenda sunt ad voces a d et t incipientes, totam igitur legem euphonicam non perspexit, de qua vide Grammaticam meam I p. 70.

<sup>1)</sup> Gotthell p. - 15.

<sup>2)</sup> Cod (02010); deinde Gottheil Jose jisaco male.

والعزب ويجبا مفديا. مضعيط مفهم مزددع ١٨٥٠ مارم واقدم أوضعمًا منحدام المنا. الحدا واقد اه وفروقا أستِلاً. لحوما بصمعنا حب صمحما أسنما: (١٥١٥ معا بدالح حدارة أستسداه اختما بع متدها لحصه ووالمعا له بمعكما بمحد فن مول مرصل بدنيا. (أمافي فنفل هديم بالمنحر. الحلا المحتم المحقو العمدا حمر: م المقصم بمدال [معمناه المام]. الم اون بفيد الموريز. مع المفيد المورد معمد بعن معمد معمد معمد معمد و معمد المعمد المعمد معمد المعمد ال exemplis formas quisaya instructas ad primam personam esse referendas onlaco, onlaco sunt accepi eum, portavi eum, sum si eum, e contrario formae nullo signo distinctae re vera ornandae sunt rukāyā 0,8206, 0,826e, 0,826e accepit illa eum cet. Hanc rei condicionem etiam Josephus bar Malkon tradit versibus hisce: fol. 285b-287

مزيد ذاه (و نصحا تعرب حسران مريد (ا أه الما الم المجينة (sic) واهم مدمد، اله لسلاف العطر المد وفيزة والنام محصلا طفعها. (و او مسلف عط اور دوروها مرصا واتده عام ه

<sup>1)</sup> Gottheil to Looo,

<sup>2)</sup> Gotthell LOAD male.

<sup>3)</sup> Gotthell Jose 90.

<sup>4)</sup> Hoc in exemple Taw falso habet quantya, quod delendum est. Secundum regulam propositam potius rukāgā ponendum est, tertia enim persona faminini indicatur.

<sup>5)</sup> Gotthell p. 25°, 20 عمر delade عنا كما male.

<sup>6)</sup> Gottheil om. of; deinde accopo pro pro,

<sup>7)</sup> Gottheil 301 | Sa, obstat metrum.

<sup>8)</sup> Gottheil المرف المرابع المرابع المرابع المرابع (علا Gottheil المرابع المراب

( وال الموالدة حسنا المحلا عندة المحلال. وال محمر حل فقة الاحم فضعفاه الم العا الله الله الله الله الله الله المحلفة الله الله المحلفة المحلف

Hic quoque in exemplis, quae edita sunt uti in codice leguntur, confusio est, verum leges perspicuae proponuntur: 1 Taw secundae personae semper habet qušāyā, 2 Taw feminini tertine personae semper habet rukāχā, 3 Taw primae personae post consonantes, a sine suffixis habet rukāχā, b cum suffixis habet qušaya, 4 Taw primae personae cum Suff. post î ()λοκου κα) habet rukāχā.

Etiam Severus hanc rem tractavit, utramque proponens opinionem p. 20 l. 5 sqq.

## مده معمل لمولا ( حنوا بع أجمة حمصل

Quae de ejus aspiratione leguntur apud Eliam baec sunt:

- 1) Nunquam ab initio neque in fine vocis a est | accept
- 2) Post particulas No. seedem modo se nunquam est

<sup>1)</sup> Gottheil Mary Mind Joogl 441.

<sup>2)</sup> Gottheil in libro Mspt legit on . 9.

<sup>3)</sup> Gotthell مامنه ماله ما مامهد باع مسعد.

<sup>4)</sup> Gotth. Seraphi (cf. p. 122, 8), quocum convenit Severas p. 2 1 18.

ق (مار دارد حدمد ا : 8: المحدد في المحدد ا : 5) Gottheil p. 26\*, 8: المحدد الم

<sup>6)</sup> Legitar in codice الله المحمد المح

- 3) Ubi פ est tertia radicalis, ante omnia suffixa personalia nunquam est אינכבאן sed semper dura in omnibus conjugationibus.
- 4) Nullum ع, quod vocali instruitur, est المعنوب , sed عنود المعنوب .
- 5) Omne S vocali instructum est durum et quidem aut molliter durum aut valde durum.

Quae sub 4 et 5 diximus ita expressit Elias: كلم المحال ال

Sub finem deinde locum puncti in apirato et in aduro indicat et pergit: Jiou il 1000 /

Paucis verbis postquam tria haec s distinxit, totam rem comprehendit Josephus bar Malkon:

<sup>1)</sup> Gotthell ordine inverso | All All | All All 2) Gottheil | All 20, 25. 2) Itaque legas as on a so cet. Lex postulat i cf. Gram mea I p. 65 inf. 4) Gottheil | All 20 | Loop metro postulante.

Quod de Accesso dicit ex notis masorethicis ad Exod. 20, 25 desumtum est, verum alii hanc pronuntiationem, quam et paucis aliis locis adbibendam esse Severus p. 1. 21 docuit, non acceperunt, nam Barhebraeus Gram. metr. 335 contrarium commendat. Cf. Grammaticam meam p. 75. De triplici scf. Jacobum Edessenum p. 55. — Quod versu 3 docet gravissimum est.

Hic si magistrorum masorethicorum de altercationem habemus, alii et tria genera consonantis distinxerunt, et in voce id pronuntiationis genus durum adhibendum esse jubent, quod responderet durissimo in voce scil. Cajus. Sed haec lex Codici Jacobitico (Wright Catal. I, 111) debetur, et unius scholae usum inculcat, a quo aliae recedebant. Qua ex re intellegitur, hujusmodi minutias orthoepicas re vera ad grammaticam linguae syriacae non pertinere, sed scholarcharum tantum elegantias, ne dicam artificia, in iis esse quaerendas.

Sequitur apud Eliam caput de litteris occultandis, quod et apud Severum sequitur quaestionem de aspiratione. Inter utrumque prorsus convenit, nisi quod Severus quaedam addidit, ita ut singula recensenda non sint, nam qui legit Severum etiam Eliam legit. Quae p. OD Nota 3, 4) emendata sunt, ita apud Eliam habentur, uti scripsi, quod eam ab causam adnotavi, ut lectores etiam ab hac parte intellegant, Severi codices esse pessimos, ac non sine emendationibus edendos. — Neque etiam Josephi bar Malkon ratio est habendi, apud quem nihil me invenisse memini, quod non etiam apud Severum habeatur. Unum hoc vero ad confirmandum praeceptum Severi de puncto inferiore, quod vocalem abesse indicat p. Deco l. 5, afferendum videtur, quod apud Josephum legitur hunc in modum;

الل اهدار ملا به بقده والمدهاد وأسل المده مع الماق والم حمالة مع الماق الله معاليد المده مع وهوسان

Itaque inter varia puncta, de quibus agere instituit fol. 289 a, a quo quidem argumento paullulum evagatur res admiscens, quae illuc non pertinent 1), recenset etiam:

<sup>1)</sup> Hoe enim loco agit, 1 de litteris radicalibus et servilibus — Elias p. 10 et Severus p. 12, 17. — 2 de litteris scriptis quidem sed non legendis, uti Olaf in lio, lio, quae — do dicuntur, — Elias p. —, 6, Severus

Genus octavum: De punctis quietis. Hic vero, qui quieti (destinatus) est, unus est et locus ejus descendit [est] sub litteras non motas, uti (sub) a vocis ...

Usum hunc puncti inferioris in ipsorum codicum scriptura observatum primus docui in Grammatica mea p. 85. Fuere qui rem negaverint, jam auribus percipere possunt, quae oculi non perceperunt, indociles hac in re Herodoti discipuli, dicentis: ωτα τυγχάνει άνθρώποισι ἀπιστότερα είναι ὀφθαλμών.

Sequentur apud Eliam p. p. regulae orthoepicae de mutata propter varias concurrentes consonantium pronuntiatione. Idem etiam Josephus bar Malkon tradidit, ita ut utriusque grammatici leges conjunctim possint proponi, quae redeunt ad Jacobi Edesseni doctrinam p. 54 explicatam:

- 1) j sine vocali ante ع et o proferendum est tanquam oo.

  o o o o o

  Exempla: يرامها, ارضار, ارضار), ارضار
- 2) co sine vocali ante consonantem vocali et quisaya instructum legitur tanquam 1. Exempla: كَصَدِّ, كَصَارِ, كَصَارِ, كَانَى الْعَامِينِ الْعَمْمِينِ الْعَامِينِ الْعَامِينِ الْعَامِينِ الْعَامِينِ الْعَمْمِينِ الْعَامِينِ الْعَامِينِ الْعَلَيْمِينِ الْعَلْمِينِ الْعَلَيْمِينِ الْعَلِيْمِينِ الْعَلَيْمِينِ الْعِلْمِينِ الْعَلَيْمِينِ الْعَلِيْمِينِ الْعَلَيْمِينِ الْعَلَيْمِينِ الْعَلَيْمِينِ الْعَلِيْمِينِ الْعَلَيْمِينِ الْعَلِيْمِينِ الْعَلَيْمِينِ الْعَلَيْمِينِ الْعَلَيْمِينِ الْعَلَيْمِينِ الْعَلَيْمِينِ الْعَلَيْمِينِ الْعَلَيْمِينِ الْعِلْمِينِ الْعِلْمِينِ الْعِلْمِينِ الْعِلْمِينِ الْعِلْمِينِ الْعِلْمِينِ الْعَلَيْمِينِ الْعِلْمِينِ الْعِلْمِينِي الْعِلْ
- 4) o sine vocali ante consonantem vocali et quisaya instructum legitur tamquam . Exempla: John ionol, ionol.

<sup>1)</sup> Inversa rations Hebrael PTDET scribant, et Syri will.

- 6) ل sine vocali ante n medium cum qušāyā, quale est in voce إنهام, cf. p. 118, legitur tamquam . Exempla: بسرُحُونُور,
- 7) o ante 9 cum vocali legitur tamquam 3. Exempla:
- 8) ante a cum qui aya forti, quale est in joo, legitur tamquam . Exempla: jam, jam, jam. Hunc vero usum Josephus non agnoscit, qui non , sed ) pronuntiari docet in jam and dissensum vide in adut. 1).
- 9) sine vocali at cum rukāyā ante 20 cum qusāyā legitur tamquam 3. Exempla: 12, 12, 12, 5.
  - 10) a ante consonantem vocali et quisaya instructum profertur

<sup>1)</sup> In codice Bar Malconis exempla scripta annt: Loro, Loroso, cet hoc Dolad in Taw durum esse mutandum docutur. En Grammaticorum consensum! In Elia Gottheil odidit exempla ita: Lorlo, A. Lorlo, A.

ut ج (احمر). Exempla: مِعْبِي , فِهْبِي , الله Hinc explicatur nota marginalis masorethica (Wright Catal. I, 104), qua in vocibus مُعْبُ ولا المُعْبُ المُعْبُلُ المُعْبُ المُعْبُلُ المُعْبُ ا

Sequitur apud Eliam doctrina de Ribui, quod Syri Line dicunt, et observationes generales de conjungendis vocalibus cum consonantibus, quae hoc loco omittendae videntur.

Ultimo loco denique de accentibus primariis zaugă, tahtăyă, sellâyâ, păsoqâ agit Elias, quod hic repetere, postquam p. 71 accentus tractavimus, superfluum censeo. Ea tamen quae de samkă addidit, quia accentus hujus naturam inlustrant, quam p. 80 descripsimus, hoc loco proponimus:

ابيع عده با محده المعدد المنه المنه الدارات المنه ال

Loci initium perspicuum est, samkä est distinctio minor quam taḥtāyā, quae enunciata duabus vocibus constantis in protasin et apodosin dispescit محر المعمد والمعمد والمعمد والمعمد المعمد والمعمد المعمد المعمد والمعمد المعمد المعمد المعمد المعمد المعمد والمعمد المعمد والمعمد المعمد والمعمد المعمد والمعمد والم

<sup>1)</sup> Gotthell edidit Jone.

<sup>2)</sup> Ita codex, sed . La scribendum est. Sic et deinde . la con-

explicata sunt. Addo Eliam Patriacham (Tirhanensem) tradere, samkā dictum esse محمد عدماً عدماً المحمد الم

Reliquos accentus neque Elias nec Josephus bar Malkon curat, haec enim Josephus fol. 277 a dicit:

واقع نصف عدد المحمد ا

De reliquis igitur accentibus jam veteres ipsi Syrorum doctores in varias abibant sententias, schola scholae, lector lectori non adsentiebatur, quod in re tam incerta et singulorum hominum judicio permissa factum esse nemo certe mirabitur. Nos vero ex his Josephi verbis discimus, desperandum esse de restauranda Syrorum arte, qua accentus adhibebant; restituere possumus systema unius alteriusvo doctoris, quod supra fecimus p. 88, quod si vero passim adnotationes in codicibus habemus, quae unde processerint ignoramus, cautissime tractandae sunt, nec sine causis gravibus certo cuidam systemati tribuendae. Scholarum enim usus varius fuit. Doctrinam Jacobi Edesseni vero est simile a Jacobitis esse propagatam ac traditam, itaque Qarqafenses 6) doctores et Sergius

Vox., quae significat "puncta", neosyrlaca habetur. Sed occe quam antiqua sint vocabula, quae a Syris hodiernis usitata recentia habentur. Ct. Gotthell Elias p. 40°.

<sup>2)</sup> Codex Petermann 9 Just

<sup>3)</sup> Peterm. 9 Un pro No.

<sup>4)</sup> Peterm. 9 Jr. 200.

<sup>5)</sup> Equidem p. 68 conject limits et la condem designare accontum. At hie locus aliam sententiam inculcat. Corto sibl sunt similes.

<sup>6)</sup> Martin Tradition karkaphianne in Journ. as. 1869 Octob. p. 245, 316.

quidam, et Cyrillus et Philoxenus et Sanța et  $Tu\beta$ ânâ  $^1$ ) iis accentibus uti, quos Jacobus proposuit, credibile est.

Ab his vero distinguendi sunt doctores scholarum Nestorianarum, uti schola monasterii Mar Mari prope Seleuciam, schola Mahuzaeorum, schola Aitilahae et Kanduqaeorum, et schola, quae Tel Dinaweri erat (Wright Catal. I 104, 53), in regione Nuhadrae, et cujus propo et li oco commemoratur. Celeberrima denique erat schola Nisibena, cujus doctrina a Josepho bar Malkon tradi videtur, quem impugnat Severus. Nam quum contra Rete punctorum Nisibenorum, - id enim ex omnium codicum lectione intellegitur, non agi de viro quodam Nisibeno cf. p. 111, sed de doctrina apud Nisibenos exculta, - invehitur, quod pessimis versibus scriptum esse jure suo dicit, eum librum impugnat, ex quo excerpta dedimus, librum Josephi dico filii Malkonis, quem ideo scholae Nisibenae adnumerandum esse patet. Ceterum et in his scholis usus accentuum ita tradebatur, ut exemplis e scriptura sacra selectis varius eorum ordo et compositio loci naturae accommodota ante oculos poneretur. At ne nomina quidem eorum eadem fuerunt, quae supra ex Jacobo attulimus. Exemplum hujus systematis praebet codex masorethicus Musei Brit. Add. 12138 Wright Cat. I 104 II, unde hae accentuum compositiones sunt haustae, Fol. 304 a sq.:

هِ اللهُ ال

مغصرته ومعنجيا أسوا أسال ١٠٠ مرا دخرة روي حداه

الل اسط حُمَة را منسمنا الل تحجُهلا لحدي. اللا يعملنس لموم. حرة في كسف ربو. .etc.

اه مرسلا أول ديم وهموفا حصافه فرهمد»

<sup>1)</sup> De hisce duobus, in quibus eos habemus, qui în codicibus signis co et ol indicantur, ef Hoffmann în Stadii diario Zeitschrift für die altiestamenti. Wissenschaft I, 159. Glossa Bar Bahluli ab eo edita dubia tollit de quibus Wright Catal. I, 109 adnot, praceunte Martino 1. 1. 317 disseruit.

مخصفه و بعن بعد حدود ، وهم و مروق مص سووب و مخمد مومد المورد و مخمد مخمد مخمد و مروق مص مومد المروم و مدون المروم

والله عصديا دارم كل باردا.

الما الله عمول عمول . مدل من الدوم احدوم

Ab hisce scholis prorsus recedit Severus, qui erat Jacobita, itaque altissimum ejus de nagoda et metappeyana est silentium, de quibus signis a Jacobitis non adhibitis Nestoriani fuse disserunt. Etiam Josephus hasce lineolas (nagoda est linea superior, metappeyana linea inferior) commemoravit, earumque usum explicuit, cujus haec sunt verba, fol. 277 b:

- د وزم داده دنمه کره در در مرها دهماد مونها دهممنا نهفرا وآب مهماد
- 2 مهجورا مصمر ملا امدا عبده عدما بسنال. عدا بنمحا من مدمدهم فدنه بعا آسناله
  - ٤ ١٠ لا ١١٥٥١ عكيمًا بَعَبُور حَمِّدِمًا صَفِيعًا.
    ١ حوالاً بضعدًا وصريدًا وأوفًا والعاد
    - 4 ملا ١٥٥ ١٠٥٥ عجمًا أَوْرِا سُوَا فَ مُثَلَ، وَكَوْمُوْمِهُ صَابِدًا ( تَوْمَدُا وَحَدَا وَكَدَا وَ
- و مرد المردم والمردم معرفه من المردم معرفه من المردم والمردم معرفه من المردم معرفه من المردم معرفه من المردم معرفه من المردم ال

<sup>1)</sup> Rets panctorum etiam in colles Berolinensi Petermann 9 exstat = P., qui luc loco praebet 0000.

<sup>2)</sup> P. 9/0 pro 4/0.

ال المُحْبَ الم الحفرا معسا مامن العصاد المناسم المعاد الم

Quae verba obscura nemo facile intelleget, quin Joannem bar Zubbi legerit de eadem re disserentem, cujus commentatione tamquam commentario utimur. Lineolae metappeyänä i. e. claudenti competit vis dirimendi, qua impedimur, quominus duas voces sese immediate excipientes conjungamus. Cui signo simile quidquam quum in systemate masorethico Hebraeorum non reperiatur, e contrario nägodä comparandum est cum Hebraeorum Maqqef, nam vis ejus est conjunctiva; ac sieut Maqqef aliquo modo cum accentibus conjungendum est, ita et hae lineae apud Syros una cum punctis tractantur d). Itaque dicit Johannes bar Zusbi lineolas hasce, quarum vis est contraria, cohaerere cum punctis magnis decentibus) lineolam, quae dicitur näyodä, et eam, quae dicitur metappeyänä.

Jam igitur videamus, quibus syllabarum compositionibus con-

veniat nayoda et metappeyana:

b. Contra si non eadem consonans bis scribitur, voces separantur linea metappeyänä. Exemplum: ومعلال غيلا معرف للها المعرف ال

1) P. 4/0 201.

3) P. aol pro -?.

 De his lineis egit Duval Gram. syriaque p. 132, at rem non recte intellexit, quamvis Martinus (Journ. as. 1872, I 398) de ea egerit.

<sup>2)</sup> P. auna, sub quo scriptum est au.).

<sup>5)</sup> Partem de accentibus agentem ex grammatica Johannis edidit Martin in libello cui inscripsit: Traité sur l'accentuation chez les Syriens orientaux l'aris 1877. Cf. p. 23 et 15 infra. Non semper textum intellexi uti Martinus, singula tamen hic percensere inutile est. — Elias Tirhanensis ed. Baethgen cap. 28 rem tetigit sed obîter tractavit.

II, a. Status determinati¹) în â exeuntes, quos sequitur particula de vel da cum voce sequenti linea nâyodâ concatenantur. Exemplum: בארווי איי און יבלבען איי און יבלבען איי און יבלבען איי און יבלבען יפער און יבלען יפער און יפער אין יפער און יפער און יפער און יפער און יפער אין יפער איין יפער איין יפער און יפער און יפער איין יפער און יפער איין יפער און יפער איין ייין יפער איין ייין ייין ייין ייין יייער איין ייין ייין ייין ייין ייין יי

b. Si vero vox prior est in statu constructo metappeyana adhibetur: حيلا منعل ملائم عذل مبنه خلام المبنه معالم معالم المبنه معالم المبنه المب

b. Praepositiones sine suffixis metappeyana postulant, si vox insequens non a vocali incipit 3). Ex.: Jan. Loo. Loo. Exemplum praepositionis ante vocalem non dedit; non dubito quin nayooa ponendum sit. Tamen Codex Vaticanus teste Martino omittit quae de condicione vocalium in Londiniensi leguntur.

IV, a. Particula عمد voces a vocali vel a consonante cum vocali incipientes postulat nāyodā. Exempla: جُرِ مُعَمِدُ , جُرِ فَعَمْ , جُرِ فَعَمْ , جَرِ فَعَمْ , جَرَا بِهِ , مِنْ أَنْهُ أَنْهُ , مِنْ أَنْهُ أَنْهُ , مِنْ أَنْهُ أَنْه

b. Eadem particula ante consonantem sola semivocali e in-

Ad litteram dicit: Si nomen (compositam) fit duo perfecta — mesamleye, qua de ratione dicendi cf. p. 18 Adnot. 7.

Ex hac ratione pronuntiandi explicator usus Neosyrorum, qui particalam ? ita saepe pronuntiant, ut ad vocem praecedentem pertinere videatur.
 Cf. chrestomathia mea Neusyrisches Lesebuch p. 57°).

<sup>3)</sup> Ita legem definiendam esse patet, quam Johannes ita expressit: "exceptis neminibus quorum prima est yud hgʻlişta ant Alap motum". A waw enim nulla voz incipit, cujus prima vocalis est û, quum hisce in vocabulis Alap sit scribendum. Sic et in sequentibus, ubi diri "ante vocalem", Johannes de Yud beff, et Alap loquitur.

structam postulat mętappęyana. Exempla: رُجْبِ مِنْ , وَمِ الْحَدُّرُ , وَمَ الْحَدُّرُ وَمِ الْحَدُّرُ وَمِ الْحَدُّرُ وَمِ

V, a. Particulae ك, كا, ما, ما, بال quibus additur etiam vox ع, quamvis jam praecedente paragrapho seorsum de ea dictum sit, ante vocalem postulant nâyodâ ). Exempla: المَارَّ عَبْرَ اللَّهِ اللَّهُ الللَّهُ اللَّهُ اللَّهُ اللللَّهُ الللَّهُ اللَّهُ اللَّهُ اللَّهُ اللَّهُ اللَّهُ اللَّهُ ال

VI, a. Post suffixum nominis on ponitur nayoda, si vox insequens a consonante incipit, quae vocali vera non est instructa. Exempla: عداد عداد), المدارة الم

<sup>1)</sup> Johannis textum hoc loco turbatam esse jam Martinus dixit. Sed ubi vim connectentem lineae nayoda perspeximus et vim dirimentem lineae metappgyana ex ipsis exemplis legem potnimus lta definire, ut dabium de us non sit. Exempla ex meo codicis apographo desumpta sunt, quod cum Martini editione non convenit, qui codicem hand accurate transscripsit. Inter exempla unum hand recte positum est.

<sup>2)</sup> Inter hace exempla recensetur etiam , quod non huc pertinet, sed ex analogia formarum sub V, b propositarum metappeyana postulat. Cr. notam praecedentem.

<sup>3)</sup> Joannes quattuor partes hac in regula distinxit, usum scilicet nayodae 1 in verbo, 2 in nomine, et usum mgtappgyanae, 3 in verbo, 4 in nomine.

Nos secundum phoneticam vocum condicionem rem tractantes discrimen verbi et nominis consulto negleximus. Inutilis hace distinctio in scholis orthoepicis Syrorum usu trita erat, nam in describendo vocalismo particularum vocandem adhibuerunt ef. p. 31, 3 quamvis nihil in natura rei insit, quod ejus usum suadeat.

<sup>4)</sup> Ultimum exemplum | hue non pertinet, nisi legis berehdgshāhā, quod non credibile est, quum idem exemplum lineā metap. ntl postea diestur.

Abbandi. d. DMG. IX. 2.

superior in codice deest. Num haec lex soli suffixo masculino sit destinata, an etiam feminino, non dicitur, sed ex exemplo infra posito cognoscitur rem ita sese habere.

b. Idem suffixum ante consonantes vocali motas postulat metappeyana. Exempla: حديد المحارية المحاري

VII, a. Si duae consonantes vocalibus non motae concurrent in fine et in initio duarum vocum, năyodă competit penultimae consonanti vocis prioris, quae vocali est instructa. Exempla:

201 12, 201 22

b. Si vero consonantem ultimam vocali vacuam prioris vocis excipit in secunda voce prior consonans vocali instructa, ponitur megtappeyana. Exempla: المقد وزهل المام ال

<sup>1)</sup> Addit Johannes, eandem legem obtinere, si loco suffixi o positum sit Alaq, de quo conferendum est II, a. Hoe loco docet, legendum esse John, John, quod eum lege II, a proposita non convenit. Vides quanta confusione laborent hae scholarum de robus orthospicis propositiones.

Necesyrerum dicentium discurrente dicentium explicantur contractiones sen potius assimilationes Necesyrerum dicentium dicentium dicentium dicentium dicentium est mihi), dicentium molui, dicentium molui, dicentium est tantum consenantes referriquemadmodum apud Arabes, Johannes non dixit. Itaque omnibus videtur propria esse, quod codem modo secundum orthospiam quorundam Hebracorum factum esse ex codice Reuchliniano Caroliruhensi demonstravi in dissertatione mea, cui inscripsi Bemerkungen über die Vocalisation der Targume in actis congresses Orientalistarum Berolinensis 1880, I p. 182.

VIII, a. Quanta denique fnerit lectorum hac în re subtilitas, ultima Johannis monstrat observatio haec, qua legem propositam per accentum concurrentem inverti discimus:

Sin vero post المنافعة aliud accedit membrum, metappeyânā locum habet: المنافعة عند المنافعة عند المنافعة عند المنافعة عند المنافعة عند المنافعة ا

- b. Deinde in carminibus metricis hasce lineolas secundum hanc regulam adhibendas esse jubet: المنهاد مهويا. حينها إلى المنهاد المنهاد
- c. Denique id notandum est, Joannem non omnes condiciones enumerasse, sub quibus nāyoðā et metappeyānā adhibentur, sed exemplis potius rem dilucidasse. Nam ita varios casus introducere solet: بما بما أستار بما indicium unum, aliud, ex qua dicendi ratione intellegitur, non omnia indicia, i. e. condiciones, ponendi nāyoðae et metappeyānae esse enumerata, sed partem tantum.

Quibus praemissis verba Josephi bar Malkon intellegi poterunt, quae supra p. 126 proposuimus, et respicit quidem versus secundus et tertius ad legem Johannis septimam, quae secundum Josephum ita est augenda, ut non redmä tantum verum et alii accentus usum lineae metappeyänä (VIII, a.) invertant. Dicit enim: Vs. 2 Näyodä apponitur ad vocalem, quae praecedit ultimam vocis consonantem vocali vacuam, ubi sequitur alia vox, cujus prima consonans vocali non utitur. Vs. 3 Quod tamen tune solum locum habet, quum consonans praecedens, vocali carens, (accentas) puncto non distinguitur, uti accentu samkä, mezisänä, rahtä, redmä. Vs. 4. Praeterea etiam consonans ultima vocali carens alia esse debet quam Waw, Yud et Ålaq, quae suo proprio sono [i. e. sono u, i, ä] instruunt consonanantem praecedentem l. Vs. 5 Näyodä adhibe, si consonantes, quae vocali carent, ex eodem oris loco pro-

Quae regula e scripturae semiticae indole explicanda est, vocalium signis carentis. E gr. in aco ultimum o consona esse videtur vocali carens, quae proprium suum sonum praecedenti a tribuit.

ficiscuntur 1), sed Metappeyana locum habet, ubi quod sine vocali (intercedente) concurrit, facile est [facile coalescit].

Exemplum insequens | cum II, a et VI, a conjungendum videtur, quamvis Johannes bar Zusbi mirum in modum taceat de hac duarum vocum appositione tritissima. In denique assimilatio et contractio VII, a, locum habet, quam et inter h et è et inter n et è in his exemplis occurrere crediderim:

| Land | Land

Vs. 8 denique docet: "Metappgyånå i. e. obturator, clausor, denique segregatio, ubique adhiberi potest, ubi nåyoðå i. e. attractor, denique conjunctio, locum habet, non vero conjunctione (nåyoðå) utuntur in locis qui, quamvis conveniant quiescentes consonantes, faciles sunt pronuntiatu. Quod conferendum est cum versu 5. Itaque secundum Josephum omnes textuum voces distincte pronuntiare licet, et contractio ibi tantum adhibenda est, ubi aliqua difficultas legendi concurrentibus consonantibus vocali vacuis exoritur. Quae lex scholae Nisibenae consuetudo videtur fuisse, cui nescio an Johannes bar Zusbi prorsus adstipulatus sit. Cf. excursum de vocalismo targumico codicis Reuchliniani in App. II ad Cap. X.

Sed in has scholarum differentias inquirere non solum inutile est, verum etiam hodie earum consuetudines certo constitui non possunt, quia codices signis orthoepicis ex vario usu scholarum instructi editi non ad manus sunt 3).

Supplementum grammaticae sunt schemata flexionum nominum et verborum, quibus inscripsit Elias من المحمد الم

<sup>1)</sup> Id est: eorundem organorum sunt soni, المُعْمَى est idem quod Arabum orthoepiel dieunt جنجانسون Sany Gr. § 116.

<sup>2)</sup> De origine harum linearum egit Baethgen (Elias Tirh. p. 48).

nostra ו ל. 7 emendatione egebat accuratissima. Ex hoc usu denique explicatur, cur ביי isignificet derivare, quemadmodum etiam Josephus bar Malkon et Johannes bar Zusbi hoc verbo utuntur. Ille enim dicit ביי ו אוני ו אוני

In tractandis verbis Elias Nisibenus, cujus catalogos Gottheil p. الكلام sq. exhibet, graeca doctrina nititur, formasque recenset ut Theodosius in canonibus verbi. Josephus vero flexionem conjungit cum positione punctorum fol. 279a, qua in re discipulum magistrorum (محمتها) sese praebet. Tres classes distinguit Josephus:

- 1) verba duabus consonantibus composita cum à et cum à et
- 2) verba trilitteralia cum prima quiescente, a) La, b) 30, c) lo, cf. Severus p. 4 l. 1.
- 3) verba trilitteralia cum a primae syllabae a) مُحَدّ, b) مُحَدّ, وَحَدْر, b) مِثْمَة, وَحَدْر, b) مِثْمَة بِينَا اللهِ مِثْمَة بِينَا اللهِ عَلَيْهِ عَلَيْهِ اللهِ عَلَيْهِ عَلَيْهِ اللهِ عَلَيْهِ اللهِ عَلَيْهِ عَلَيْهِ اللهِ عَلَيْهِ عَلَيْهِ اللهِ عَلَيْهِ عَلَيْهِ عَلَيْهِ اللهِ عَلَيْهِ عَلِيهِ عَلَيْهِ عَلِي عَلَيْهِ عَلَيْهِ

Fundamentum dispositionis positum est in numero consonantium, subdistinctiones vecalium opera efficiuntur, ordine graeco ā, ā, e, i, qua de ratione etiam in nominibus adhibita p. 58 disputavimus. Idem fundamentum et apud Eliam invenimus, quod ad Jacobum Edessenum referendum esse vix negari poterit. Itaque Elias hunc ordinem proposuit, in quo confusio quaedam introducta est:

- 1) كن, بن, cui adnumeravit عرف.
- 2) اِنَّى, اِنْ (quod invertendum est) مِنْكِيَّة, et مِنْدِيَّة, quod non post أَنْ ponendum erat, quia tribus consonantibus constat.
  - 3 a) 30, io. (invertendum) ......
    - b) 111, 31.
    - e) Å/, 🎻, và/, quae cum tot, tà conjungenda sunt.

<sup>1)</sup> Pertinet ad schemata verbl, marakkejős est syntheton.

- d) بنباً, quod re vera post أبناً positum erat, et in cod. C. omissum est (!)
  - e) بند , مخار quod invertendum.
  - 4 a) 30%, 60% (inverte), 40%.
    - b) سغمر, بمعا etc.

Sed haec hactenus; restat ut harum grammaticarum dispositionem demonstraturi ordinem capitum recenseamus, quibus scriptores totam materiam distribuerunt. Et Elias hunc servavit ordinem: I de litteris, II de litteris motis et quiescentibus, III de litteris radicalibus et additis, IV de casibus i. e. de b d w l. V de litteris qui a qui a ficiendis, VI de litteris furto aufferendis, deme ganne pan, VII de litteris occultandis, VIII de litteris, quae inter sese commutantur. IX de seyame, signo Pluralis, X de hugaya vocis, XI de punctis accentuum quattuor primariorum, XII demonstratio nominum una cum derivatione (flexione) verborum. Haec sunt capita grammaticae sive turas mamla Eliae Nisibeni.

Alia est dispositio Retis punctorum Josephi bar Malkon, cujus hic juvat exscribere procemium, ut lectores cognoscere possint, haud injuria Severum p. 200 l. 15 vituperasse versus, quibus opusculum hoc compositum est. Dicit igitur:

حمصه باط محنا هناما عنقط علاا.

سا المصا بس الدوا سا المماله

منور ما عنور عدوا آبا حمسلما فلا.

بال البهام مع عنما علا حمرت،

عددا لعمر معسا بودل ما بهوه لمرس.

عننا لمعل مغفرها بحرة الا بعنه،

معنى حفرح بصده بغي بعطا مهمة المهدفة وهذا المعدد ا

Secundum hunc ordinem agit I de punctis accentuum quattuor primariorum, II de punctis quibus vocales designantur, atque horum usum docens flexiones proponit, quibus recensitis de Mehorum usum docens flexiones, III de punctis seyāmā i. e. quibus pluralis indicatur, IV de punctis canonis, para pluralis indicatur, IV de punctis canonis, para pluralis indicatur, quae hodie dicuntur diacritica verbi, quibus comprehendit puncta, quae hodie dicuntur diacritica verbi, V de punctis rukāzā et qušāyā, VI de punctis feminini generis, quod hie Jlandar, dicitur, ita enim punctum in operatural conspicuum appellavit. Postquam hoc capite de flexione femininorum egit, addit:

والم أوه بفت حدودا عدد المعرف المعرف

## ميمنا وزيدا وحيه بلا حجة الناب صدار. حصوندف دريت عاتبا بحرودا بودها،

Capite deinde VII de Jlölj Liön agit, id est de puncto quo Riš et Dâlað distinguuntur. Cui per miram confusionem conjungit litteras furto ablatas et alia hujusmodi. Capite denique VIII de punctis quietis (dešalyūðā) disserit, ita ut hoc demum loco de litteris occultatis, et de orthoepicis permutationibus loquatur, quas p. 121 proposuimus.

En quae fuerit grammaticae a Nestorianis tractatae condicio, antequam maximus illorum grammaticus Johannes bar Zusbi adhibitis omnibus adminiculis librum composuit, quo eis, qui ante eum fuerunt, palmam eripuit. Haec enim, quae supra congessimus, de antiquioribus grammaticis fere supersunt, reliquorum nihil nisi nomina servata sunt. Inter quos fortasse referendus est Johannes bar Pinkâye i. e. , filius figulorum seu urceariorum incertae aetatis scriptor\*. Monachum Nestorianum eum fuisse allato loco ex Barhebraei libro Ethicorum et ex Sobensis libro Margaritarum probavit Assemanius B. O. III. I 189, II 306. Inter opera ab eo composita recensetur praeter mardu 9 à dațelâye i. e. de puerorum institutione, quod ad studia paedagogica pertinet, et praeter deras melle w'egrava, quod artem bene scribendi epistolas tractasse videtur, etiam liber d'esare wadesumlaya. Qua de libri inscriptione aliud alii senserunt. Mihi tamen 'esare significare videtur particulas et šumlāyā litteram J status determinati et Suffixa pronominalia nominum et affixa personas indicantia in verbis, quemadmodum de nomine supra p. 104 egimus. Itaque vertenda est inscriptio: Liber de particulis et nomine determinato et verbo personarum affixis instructo.

Alius, cujus grammatica ab Ebedjesu recensetur, est Johannes bar Kamis, arabice Ibn el haddåd dictus, quod syriace redditur Bar qardåhe i. e. filius fabrorum ferrariorum. Floruit sub Patriarcha Makiză 1092—1108, episcopatu urbis Tamanun prope Amadiam sitae functus est, et carminibus compositis laudem sibi comparavit, quae hodie in codicibus Vaticanis servata sunt, grammatica vero hodie non superesse videtur. Ass. B. O. III. I 296, Barhebr. Chron. eccl. III 309. Grammaticis denique adnumerandus est Isosyahb bar Malkon Nisibenus episcopus anno 1190 p. Chr. ordinatus, cujus Quaestiones grammaticae ab Ebedjesu nominantur Ass. III. I 295. Hunc virum scriptorem Retis punctorum nuper Martinus esse docuit, sed cf. p. 111.

Haec fere de Nestorianis grammaticis eorumque studiis cognita habemus, qui artem legendi potius quam grammaticam ad philosophiae normam colendam auxerunt, ac toti in Graecorum doctrina substiterunt. Nihilo minus vero exstant vestigia quaedam, quibus monemur, inde a saeculo nono usum linguae arabicae ita paullatim auctum esse, ut vel in scholis clericorum ejus ratio haberetur. Quibus adnumeranda est observatio de s ante medias tamquam g pronunciando, quam p. 123 commemoravimus. Etiam id in censum vocandum est, quod vocales interdum Col dicuntur, quo arabicum حكات exprimi vero est simile. Usum linguae syriacae diminutum fuisse etiam ex praefatione Nomenclatoris Eliae Nisibeni cognovimus p. 110 proposita. Jam si Syrorum Nestorianorum Patriarchae in aulis Chalifarum Arabum nobilium quaerebant favorem, qui illecebris artis rhetoricae et poeticae maximopere delectabantur, mirum non est, Syros quoque grammaticae arabicae operam navasse, a qua proficiscendum erat omnibus, qui litteras humaniores (ادب) colebant. Quod non potuit non afficere etiam studia grammatica Syrorum, qui systema grammaticae arabicae cognoverant, atque haec exspectatio non fallitur, nam saeculo undecimo ineunte lingua syriaca ad normam grammaticae arabicae coepit tractari. Primus hoc fecit Elias Tirhanensis.

## Caput IX.

De Elia Tirhanensi et scholae arabizantis initiis.

Facile quis sibi persuadebit, Arabes Syrorum finibus occupatis a magistris Syris litteris imbutos etiam artem grammaticam a Syris accepisse, quum jam Jacobi Edesseni tempore inter clericos christianos quaesitum sit, an liceret filios Muhammedanorum litteras docere, quod Jacobus ipse non illicitum habuit, cf. p. 36. At fallitur qui in grammatica Arabes Syrorum fuisse discipulos putat, et jam eo refutatur illa opinio, quod Arabes de septem partibus orationis nihil habent, quae apud Syros totius systematis grammatici efficiunt fundamentum. Quodsi magistris Syris usi Arabes grammaticam excoluissent, haud dubie non tribus contenti plures partes orationis distinxissent, nam cur adjectiva, pronomina, adverbia, praepositiones, imo participia et articulum non tanquam orationis partes proposuerint, si Syrorum scholas frequentassent, id nemo facile explicabit. Itaque grammatica apud Arabes aliis superstructa est fundamentis, neque Syrorum ars ab illis est recepta. Rem ita sese habere jam Hadji Chalfa docuit I p. 97, cujus haec sunt verba, a Fluegelio latine reddita:

"Prospectus secundus, in quo gravissima scientiae columina inter Mohammedanos magnam partem Persas fuisse probatur. —

Mirum hoc quidem videtur, nec tamen minus est verum. Fuerunt enim utique sectae Islamicae doctores in doctrinis et legalibus et rationalibus, admodum parva et rara earum portione excepta, magna ex parte Persae, et quamquam gente¹) fuerunt Arabes, lingua tamen Persae fuerunt. Neque hoc temere factum. Secta enim prophetae cum originem caperet, omni doctrina et arte caruit, quae necessaria fuit vitae campestris²) conditio. Viri legis praecepta non nisi in memoria tenebant, eorumque argumentum ex Corano et Sunna cognoscebant, praeterquam quod illa ex ipso legis auctore [et sociis ejus] audiverant. Multitudo autem tum temporis ex Arabibus Nomadibus erat composita, qui neque artem instituendi neque doctrinas literis mandandi callebant, neque, ut supra demonstravimus, ulla necessitate ad ultima tempora, quibus Tabiun floruerunt, ad has artes exercendas excitabantur, eosque, quorum munus erat proprium illa praecepta sustinere et propa-

gare, lectores (قَرَّى Sing. قَرَاء) appellabant, lectores dico libri

divini et effatorum propheticorum auctoritate probatorum, quae illi in plurimis locis explicationi et commentario sunt. Cum vero a traditionis tempore ad imperium Khalifae Reshid satis longum spatium abiisset, ut commentarios Corani literis mandarent, effataque illa metu ne interirent, calamo contra omnem injuriam munirent necesse fuit. Tum cognitio auctoritatum necessaria fuit, et eorum, qui illa propagarunt, approbatio. Varia deinde rerum vicissitudo effecit, ut statutorum ex Corano et Sunna eliciendorum copia major fieret, et praeterea lingua corrumperetur. Erant igitur praecepta grammatica perscribenda, legisque doctrinae omnes in promtas et paratas facultates in praeceptis deducendis, in rebus ad omnem eventum dispiciendis et per analogiam constituendis sunt mutatse, eoque minus supersederi potnit aliis doctrinis, utpote quae aditum illarum patefacerent, ut sunt praecepta linguae arabicae etc. . . doctrinis illis non nisi urbes perfugium praebuerunt, qui autem urbes incolebant, Persae erant, vel his similes 3) . . . Qui primi artis grammaticae auctores exstiterunt, Siboweih, Faresi et Zeggag fuerunt, omnes origine Persae, qui linguam Arabicam in mutuo cum Arabibus commercio addidicerunt eamque ad artis formulam posteris suis redegerunt." Exscripsit haec fere omnia ex Ibn Chalduni Prolegomenis Vol. III p. 272, 279, 281 sq.

<sup>1)</sup> Arabice Line 3, adnumerabantur enim genti caidam arabicae ad quam tanquam liberti — maula pertinebant.

<sup>2)</sup> Accurate: vitae Scenitarum condicio. Arabico المحاوة

<sup>.</sup> والحضر فم العجم او من في معناهم Arabico

Quas praecedunt probant studium grammaticae arctissimo vinculo cohaerere cum studio Corani et traditionis Islamicae, eodem modo, quo apud Syros grammatica tractabatur tanquam praeparatio ad studia theologiae christianae. Unde facile explicator, cur Arabes spreta institutione Christianorum Grammaticam a Syris non mutuati sint. Sed quaeritur, quomodo grammatica arabica condita sit, quod non repetito catalogo grammaticorum in Fihristo exhibito potest constitui, in quo nomina habemus permulta, res vero perpaucas. Missa igitur disquisitione de grammaticis antiquissimis 1), uti Abu'laswad eddu'alio, Ettaqafio † 149 H. = 766 p. Chr. Elhalilo † 170 = 785, Jeziditis, Qutrubo † 206 = 821 Abu Obaida † 210 = 825, Elasmasi † 213 = 828 Elahfaš elmugāšiši † 221 = 855, ipsos libros inspiciamus, qui hodie servati sunt, ex quibus solis poterunt elici grammaticae arabicae origines. Habemus vero librum ipsius Sibawaihii † 177 = 793 et Almubarradi † 285 = 897 Kamilum cum opusculis quibusdam Ibn Doraidi † 321 = 932. Duae res horum librorum in argumento distinguendae sunt, materia scilicet i. e. collectio sententiarum et phrasium, proverbiorum et versuum, facetiarum et acute dictorum, deinde ratio, qua haec materia non tam in varia capita est distributa, quam ad normam notionum quarundam grammaticarum explicata et commentario instructa. Materiam ipsam congerere Arabum erat sive Persarum eorum linguam addiscentium, itaque antiquissimos philologos id ante omnia curasse ex librorum ab illis compositorum titulis cognoscimus, uti linguam ipsam in Corano et traditione, in carminibus, in ore hominum usitatam litteris mandarent. Hinc collectanes illa sunt exorta, quibus inscripserunt liber proverbiorum (kitab elamtal), liber dictorum singularium (k. elnawadir), liber vocum in dialectis popularibus adhibitarum (k. ellugāt), liber quo enumerantur nomina membrorum hominum, camelorum, equorum, pecorum, siderum (k. halq el insån, el ibil, el hail, el sat, el anwa). Huc etiam referendi sunt libri de plurali, de duali, de masculinis et femininis, nam harum classium formae non tam ad grammaticam pertinent quam ad etymologiam et ad usum lexicalem. Quales hi libri fuerint intellegitur ex Ibn Doraidi libello de ephippio et fraeno et ex libello de nube et pluvia 3), in quibus variam iniit rationem. Nam in libello de ephippio et fraeno nomina partium ephippii et fraeni, quas descripsit enumerat, et adjectis versibus confirmat, in altero vero descriptiones nubium et pluviae a propheta traditas et ex Scenitarum ore collectas, seu potius, ut quid censeam addam, ad eorum dicendi consuetudinem artificiose compositas, vocibus raris ornatas, proponit ac deinde explicat. Priorem rationem iniit etiam in libro

Basrenses solum curamus, nam Kufenses sunt recentiores. Eorum primus, Arru'āsi, coaovus orat Alhalili. Fihrist I, 66.

<sup>2)</sup> Wright Opuscula arabica Loyden 1859 p. 1-46.

Kitab elilhân inscripto, quem edidit Thorbekins in libro, cui inscribitur Festschrift zur XXXVI. Philologenversammlung. Heidelberg, Winter 1882 Eandem fere rationem sequitur Mubarrad in componendo Kamilo, qui nullo ordine servato omnis generis dicta elegantia et gravia, cum oratione soluta tum pedestri, una cum proverbiis, admonitionibus, sermonibus, epistolis comprehendere eaque commentariis illustrare studuit, nam et hic primum totum textum exhibet, quem deinde commentarius sequitur. Raro capitibus inscriptum est, qua de re agant, uti capiti 50, in quo lâm el istigât tractatur.

At, qui commentarium componit, notionibus grammaticis opus habet, uti Mubarrad jam ab initio explicationem irrabi i. e. Arabismi pollicetur, et hae notiones grammaticae alteram rem efficient, quae in his libris distinguenda est, quam paucis ad-

umbrare nostrum hoc loco est negotium.

Jam in libro Sibawaihiano notiones grammaticae fere omnes cum terminis technicis, quibus nominantur, inveniuntur, ita ut saeculo octavo medio artem grammaticam apud Arabes amplissime excultam esse videamus, quod eo certius dici potest, quia Sibawaihius saepissime laudat magistros suos, Elhalilum † 170 = 785 p. Chr., qui septuaginta quatuor annos vixit et 711 natus est, et Jūnusum ibn Ḥabib † 183 = 799, qui octoginta octo annos vixit et anno 95 Heg. = 713 p. Chr. natus est. Qui viri quum saeculo Higrae secundo ineunte studia grammatica Bassorae excoluerint, ante quos jam Isa ibn Omar ettaqafī † 149 = 766 p. Chr. grammaticam tractavit, quaeritur unde notiones illas generales didicerint, quarum ope analysis sententiarum et formarum verborum efficitur.

Duo vero sunt genera harum notionum, aliae enim ad orthoepiam pertinent, ut qalb i. e. permutatio litterarum, waqf i. e. lectio pausalis, tarhim i. e. lenior vocis pronuntiatio, tašdid i. e. pronuntiatio fortior, atque has quidem non nisi ipsi grammatici arabici potnerunt constituere. Quibus adnumerandae sunt notiones ad scribendi artem pertinentes, de qua libros egisse censeo, quibus inscribitur kiţâb el-nuqaţ waššakl i. e. liber punctorum et figurae scilicet vocalium, quae apponebantur, (Fihrist I p. 58 l. 6, De Sacy Chrest. ar. I p. 234) et quas Abu'laswad eddu'ali primus tempore Chalifae Ali apposuisse dicitur. De Sacy in Notices et Extraits VIII 306. Flügel, Die grammat. Schulen initio. Qua in re Abu'laswad ille scripturam syriacam imitatus est, quod punctorum et positio et nomen comprobant 1).

<sup>1)</sup> Quam de fath dubium non sit, et منه compressio nihil sit nisi syriacum أَنَا عَلَى compressio, de منه أن monendum est, quod vocalem i designat, non vero Genetivum. Hoc منه منه بالمان بالمان المان الما

Nomina igitur ad orthoepiam et artem scribendi pertinentia si non curamus, restant eae notiones grammaticae, quae non nisi studio logices potuerunt repperiri, quas Arabes, quum a Syris eas non mutuati sint, e sola graeca schola haurire potuerunt. Ipsos enim id, quod graeci philosophi inde a Platone usque ad Stoicorum tempora plus quam ducentis annis constituerunt, brevi illo spatio, inter Alium et antiquissimos grammaticos intercedente, nullo auxilio usos invenisse, nemo facile credibile censebit. Sed doctrina graeca, qua Arabes instituti sunt, non ex grammaticis est hausta, quippe qui septem orationis partes distinxerunt 1), de quibus apud Arabes altissimum est silentium. Quod si rectum est, nihil restat nisi conicere, ex ipso Aristotele profluxisse notiones grammaticas Arabum, quem ad mentem commentatorum in compendium redactum Persae illi legerunt, quibus initia grammaticae Arabicae debentur. Inter Persas enim studia philosophiae graecae inde a tempore Chosrois Anošarwan c. 570 p. Chr. 2) floruisse hodie inter omnes constat, habemus enim librum ipsum, quo Paulus Persa syriace philosophiam regi exposuit in. Landii Anecdotis syrr. IV, quo confirmatur testimonium Johannis Ephesini (ed. Cureton p. 388), qui regem per totum vitae tempus studio philosophiae deditum fuisse perhibet.

Ex hujusmodi itaque compendiis, post deletam anno 482 p. Chst. scholam Edessenam inter Persas lectitatis, haustae videntur notiones logicae, quibus usi sunt grammaticae arabicae conditores, quamvis et ipsum Aristotelem illos non legisse, demonstrari nequeat,

quocum in rebus summis conveniunt 3).

Ea vero, in quibus Grammatici notionibus ab Aristotele pro-

positis usi sunt, haec sunt:

 distinguuntur partes orationis tres 'ism, nomen — fisl, verbum — harf, particula, Aristoteli σύνδεσμος dieta ). — Quae distinctio apud Aristotelem aeque uti et apud posteriores Arabes additis definitionibus illustratur. Sibawaihi vero definitiones non proposuit 5), unde sequitur totam distinctionem aliunde arcessitam

2) Cujus de tempore cf. Nöldeke Geschichte der Perser und Araber zur

Zeit der Sasaniden p. 428.

Cf. Aristoteles fragm. 126. Editio Berolin. V p. 1499.

est usurpatum. Cum Abu'laswad, in historia de محرا eo relata, voce کسر utatur, tetam enarrationem ad posterioris temporis morem aut inventam ant mutatam esse censee.

<sup>1)</sup> In memoriam revocanda est Honaini grammatica arabica ad normam graecae composita, quam p. 106 commemoravimus. Potuitne fieri ut Honainus septem partes distinxerit?

<sup>3)</sup> In tota hac disquisitione definitiones posteriorum grammaticorum, qui post Ma'muni Chalifae tempora exstiterunt, curari non debent, nam post Ma'mūnum et ipsi Arabes Aristotelem habuerunt.

<sup>5)</sup> Hanc rem jam Ibn Jacis in commentario ad primum caput libri Almufassal observavit.

ab Arabibus esse receptam, neque ab ipsis excogitatam. Itaque Sibawaihi nominum exempla tantum proponit: Vir, equus, septum (ha'it) sunt nomina. Deinde verbi varia genera ('amtilatu) esse contendit, quae desumta sint a vocibus (laft' = qwvn) accidentium nominis 1), et formatae (buniyat = aedificatae) ad describendum praeteritum, futurum et praesens. Potuitne Arabs, qui duas tantum formas in lingua sua invenit, de tribus temporibus cogitare, et contendere, verba formata esse ad designandum id quod fuit, est, erit? Et jam vide, quae exempla proposuerit: dahaba, samisa, makuta, humida sunt perfecta, yaqtulu, yadhabu, yadribu, yuqtalu, yudrabu sunt futura, seu potius, ut dicit Sibawaihi, formata sunt ad designandum id quod erit, nec jam accidit, - at addit Imperativos idhab, uqtul, idrib, quae eidem fini inservirent, nec potest distinguere praesens (må huwa ka inu lam yanqatis) a futuro (må yakunu walam yaqas). En quomodo linguae, quae praesentis formam non habet, formae non sufficiant ad explendum schema temporum, quod inde explicatur, quod schema aliunde mutuo acceptum grammaticus adhibuit, quod non ex observatione formarum ipsius lingua arabicae derivatum est. Fontem habebis in philosophorum compendiis, in locis similibus ei, quem praebet Pauli Persae caput 19, ubi legitur: Quoniam . . . omnis propositio cum tempore enunciatur, tempus vero in tres varietates dividitur: praeteritum . . praesens . . futurum rell. — quem locum ex Ammonii commentario libri Periherm. (Arist. Opp. ed. Berolinensis IV p. 113 b l. 17) fluxisse Landius docuit. Ancd. IV 15, 112.

Tertio loco commemorat حرف جاء لمعنى ليس باسم ولا فعل i. e. litteram sive particulam, quae ad sensum aliquem accedit, neque est nomen nec verbum. Cujus generis exempla dicit esse tumma, saufa, wa jurisjurandi, lâm relationis (idâfet), alia — Ecce habes definitionem, quae etsi negatione efficitur — scilicet, quae nec nomina sunt nec verba, — tamen id docet, has particulas ad sensum accedere. Dubito enim, num جاء لمعنى recte a De Sacyo 2) explicatum sit, quum interpretetur: employé pour exprimer un sens, Aristoteles enim, ex quo distinctio trium ora-

<sup>1)</sup> Qui locum Periherm. 3 (Berol. 16 b) comparaverit, intelleget cur doceat, verba desenta esse (uhidat) a vocibus secidentium nominis. Hace enim dicit Aristotoles: ὑῆμα ἐστι τὸ προσοημαίνον χρόνον. . . λίγω δὶ ὅτι προσοημαίνει γῶρ τὸ νῦν ὑπάρχειν, καὶ ἀεὶ τῶν καθ' ἐτίρου ἐεγομένων σημεῖον ἐστι κτὶ. Ηἰς ἐγιαίνει derivatum videtur ab ἐγίεια, unde fecit Arabs, verba desumta esse ab accidentibus nominum, nam 

μαίναι με τὸ το μετί με το καθο ἐνίεια, unde fecit Arabs, verba desumta esse ab accidentibus nominum, nam 

μαίναι μετί με το καθο ἐνίεια με το ἐνίεια με

Anthologie grammaticale p. 361. Quem De Sacy phrasi sensum tribuit, arabice expresseris ga'a bimana.

tionis partium profluxit, σύνδεσμον dicit φωνήν άσημον. (Poet Cap. 20 p. 1456b) Itaque Arabs contrarium docere videretur. Quodsi vero harfu ga'a limasnā reddi potest: ,particula sive littera, quae ad sensum aliquem accedit\*, quo simul indicatur ipsas sensu proprio carere, ac sensum enunciatorum vario modo definire atque immutare, - Sibawaihius rem eandem respicit, de qua Ammonius (Arist. Berol. IV 99 a) docet: "Quae in neutro horum (nominum et verborum) loco adsumuntur, — etsi alio modo protasibus accedunt, quum esse vel non esse indicent, vel quando, quomodo, quoties praedicatum subjecto conveniat, exprimant, vel alium quendam habitum inter illa intercedentem doceant, principaliter Aristoteles μέρη τοῦ λόγου dicere dedignatur. ... haec igitur non λόγου μέρη sunt, sed λέξεως μέρη, cujus λέξεως et ipse λόγος est pars . . . Sed invenies, Aristotelem aliquando videri concedere, omnia communiter μέρη λόγου dicenda esse, quia in sequentibus dicit, quaedam μέρη του λόγου sensu esse instructa, ac si alia essent, quae sensu carerent (ws curwy τενών και ασήμων), nisi accuratior illius sententiae explicatio adesse nobis videretur, quae non contraria est eis, quae hoc loco dicit". Non est dubium, quin verba Sibawaihii ita sint intellegenda: Particula, quae accedit ad sensum, neque est nomen, nec verbum.

2) Erâb, nomen verbi 'asraba i. e. ad normam linguae arabicae convenientibus vocalibus recitare, nihil est nisi pronuntiatio vocum ad normam Arabismi, sive ipse Arabismus purus putus. Itaque 'asraba est ἀραβίζειν, 'isrâb est ἀραβισμός, quae voces sunt formatae ad normam usus verborum ελληνίζειν et έλληνισ-

μός, quem docuit Aristoteles Rhetor. III, 5.

Hellenismus quinque constat rebus: 1 dicendum est recta concatenatione membrorum enunciati (το εὐ ἐν τοῖς συνδέσμοις), 2 usu aptorum vocabulorum, rebus accurate convenientium, 3 evitanda est amphibolia, 4 servanda est congruentia in genere, 5 adtendendum est ad usum rectum numerorum. Hellenismo opponitur soloiχισμός et σολοιχίζειν i. e. τη λέξει βαρβαρίζειν, quam vocem Arabes forma مُليقي receperunt, cui Lane attribuit sensum hunc:

naturalis vel indocta elocutio, elocutio in qua vocalismus flexionum finalium non respicitur, ita ut kalâmu selîqiyyu oppositum sit elocutioni secundum Arabismum sive secundum išrābum perpolitae. — Vox in Zamahšarii Asas al balagat occurrit in versu:

ولسن بنحوى يلوك لسانه ولكن سليقي اقول فاعرب

i. e. Non sum grammaticus, qui linguam suam rodit, sed idiota, loquor et hoc est ac sie Israbo uterer. - Fieri tamen potest ut ab arabico مايقة, natura, derivatum vocabulum proprie significet naturalis. At quaero, num Arabibus non fuerit "naturale" Arabismo uti? Si etymologia non probat vocem esse arabicam, relatio, quae est inter ἐλληνισμός et σολοιχισμός et inter με et με contrarium suadet. Hellenismus est ratio linguam graecam tractandi, ut legibus grammaticae et logicae respondeat, neque quidquam aliud est Arabismus sive Isrâb, qui eam ob causam ad usum vocalium finalium solet restringi, quia hisce terminationibus nexus grammaticus et logicus membrorum exprimitur, quarum usu justo Arabismus purus efficitur.

Jam quaerimus, num temere in voce Erab recognoscatur imitatio rationis, qua apud Aristotelem vox Ελληνισμός adhibita est?

3) Genus nobis quidem est notio grammatica tritissima, sed consuetudo, qua generum in lingua distinctionem putamus esse rem facillimam et ex ipsa quasi natura rerum procedentem, non debet confundere judicium rectum, quo statuitur, generum distinctionem rem esse artificiosam neque omnino necessariam, quae non ex prosopopoeia poetica processit, neque imaginationi vividae hominis debetur res naturales inanimatas cum animalibus sexu distinctis comparantis.

Qui censent, animum linguam a principio creantem naturam quasi animatam sibi imaginasse, vereor ne aetati creatrici pro imaginatione vim meditationis tribuant ab ea alienam, siquidem distinctio generum in lingua opus meditationis est philosophae posteriori tempori conveniens, neque opus imaginationis nativae. In lingua enim variae formae quidem exstant, quas collectas in varias classes distribuere et certo nomine designare opus philosophi vel grammatici fuit, sed si philosophus hasce classes viros dixit et mulieres et res, ex comparatione arteficiosa principium denominandi desumsit, quod in variis formis in lingua usitatis non necessario cognoscitur. Eodem jure poterat adhibere nomen formarum fortium, debilium, mediarum, vel aliud pro lubitu, quod si comparationem cum familia humana instituit suam rationem secutus est nec naturam rerum.

Et re vara Aristoteles tradidit, quinam primus genera in lingua distinxerit, — Protagoras sophista. Sophisticae igitur meditationi, cujus fundamentum erat theoria, ανθρωπον πάντων είναι ustoov, Arist. Metaph. X, 1, debetur comparatio variae indolis rerum inanimatarum cum oeconomia hominum. Verba Aristotelis Rhetor. III, 5 de Hellenismo loquentis, ad quem pertinet usus rectus earum formarum, quas jam genera dicere consuevimus, haec sunt: τέταρτον, ώς Πρωταγόρας τα γένη των δνομάτων διή φει, άρρενα και θήλεα και σκεύη δεί γαο αποδιδόναι και ταυτα ορθώς ,ή δε ελθοίσα και διαλεχθείσα ώχετο". Posteriores pro σκεύη dixerunt οὐθέτερον = neutrum, quo facto comparationem cum sexu introduxerunt, quam Protagoras ne voluit quidem, qui in rebus omnibus ad modum hominis tractandis, ανθοωπον et κτήσιν et in homine marem et femininam distinguens, easdem distinctiones ad naturam inanimatam adhibuit. Itaque tunc demum de genere grammatico jure potuit agi, postquam nomen οὐδέτερον adhibitum est, quod factum est, postquam notio sexus tanquam principium distributionis est recognita. Aristoteles distinguit άρρενα, θήλεα et τὰ μεταξύ. Poet. 21. Hoc vero ubi constitutum est, duae classes vocum distinguebantur, nomina neutra, sexu carentia, et nomina sexu instructa, quae dispertiuntur in masculina et feminina.

Neutra sexu carentia Arabes in sua lingua non recognoverunt itaque masculina et feminina tantum distinxerunt, quod Graecum exemplum secutos eos fecisse eam ob causam conicio, quia in adhibendo feminino, quod dicunt, in praedicatis subjectorum eorum, quae efficientur pluralibus fractis, notio generis proprie locum non habet, ita ut ex usu frequentissimo horum "femininorum", quae nobis collectiva videntur, alia ratio debuerit procedere, secundum quam eae formae, quae feminina solent dici, forent tractandae. Postquam notionem feminini a Graecis mutuati sunt Arabes, dici potnit: kullu gamii mu'annațu i. e. omnis pluralis est femininus (Kāmil 781), sine illa notione rem non ita tractassent. Sed accedit et alia causa: Arabes enim in lingua sua nomen non habent, quod designat sive sexum sive genus grammaticum 1), gins enim, quod hoc sensu adhibetur, ipsum γένος est, ita ut qui notionem generalem a Graecis acceperint, etiam notiones speciales masculini et feminini grammatici ab ipsis desumsisse censendi sint.

4) غرف. Inter notiones grammaticorum arabicorum, quae maxime memorabiles videntur, referenda est notio vasis, quo continentur res, quo nomine designantur definitiones loci et temporis, quas accusativo exprimunt. Tali modo iis mafaulu fîhi i. e. id in quo aliquid agitur, videtur esse ț'arfu'lmakâni i e. vas, quod est locus, et t'arfu'lzamani i. e. vas, quod est tempus. Ita rem tractavit jam Sibawaihius p. 170, cum dicat: Caput de iis, quae ad locos et tempus pertinent et accusativo ponuntur. Quod eam ob causam fit, quia flocus et tempus) vasa sunt, in quae res incidunt et in quibus sunt".

Conjunctio notionum temporis et loci et tota ratio qua secundum ideam universalem loci et temporis constructio grammatica examinatur, quae permultis relationibus apta tali modo in formam simplicissimam redigitur, philosopham institutionem prodit, qua imbutus fuit is, qui varios hujus accusativi usus uno verbo comprehendit. Nec difficile est fontem invenire, unde hie rivulus processit. Qui hanc legem syntacticam ita composuit, Aristotelis de tempore et loco disquisitionem (Physic. Ausc. IV 1, 10) cognovit, quae eo redit, ut locus nec sit materia nec forma, quae a re non

<sup>1)</sup> Idem cadit in Syros, Hebrasos, Aethlopes, omnibus deest vocabulum sexum designans. Itaque Semitis categoria haec deest omnibus, non unim magna ad derivandas notiones generales gaudent facultate.

separantur, quum locus a re, quam continet, separari possit, ubi enim antea fuit aer postea habetur aqua, loco manente. Quare neque pars est rei neque habitus ipse locus, sed a quaque re separabilis est, etenim quale est vas (rò ἀγγεῖον) tale quid ipse locus esse videtur. Vas enim locus est, qui potest transferri. Ita locus ipse in loco est, et cogitari debet etiam locus loci. Arist. Berol. 208 sq.

Ac de tempore quidem docet Aristoteles: "Res in tempore sunt ut in numero. Quodsi ita est, res tempore continentur ut numero, que mad mod um loco continentur ea quae in loco sunt". Pergit deinde: διό ἀνάγχη πάντα τὰ ἐν χρόνω ὄντα περιέχεσθαι ὑπὸ χρόνου, ὥσπερ καὶ τάλλα, ὅσα ἔν τινί ἐστιν, οἰον τὰ ἐν τόπω ὑπὸ τοῦ τόπου. Denique quae praecedunt comprehendens ait: φανερὸν ὅτι πάσα μεταβολή καὶ πάσα χίνησις ἐν χρόνω ἐστίν. Physic. Ausc. p. 221 a, 17; 223 a, 14.

Quodsi tali modo cum tempus tum locus, quia omnia continet quae sunt, tamquam vas videtur, comprehendi possunt ideae locales et temporales una notione vasis, ac potuit sermo esse de vase loci sen potius, quod est locus, et de vase temporis seu potius, quod est tempus, ita ut tota haec doctrina superstructa sit disquisitioni philosophae de loci et temporis natura, sine qua nec mente concipi nec elaborari potuit. Habes igitur grammaticos, qui Aristotelis fuerunt discipuli.

5) Terminis e philosaphia desumptis adnumerandus est status, hal, quod graeco ξίς et διάθτσις respondet. Notionem hanc adhibet Sibawaihius Cap. 82, 87, 92—97 sine definitione, quod probat notionem fuisse aliunde receptam et in scholis usitatam 1.

"Εξις et διάθεσις apud Aristotelem inter qualitates referuntur. eo tamen discrimine, ut Eig, sive habitus, sit qualitas per longum tempus subsistens, διάθεσις sive dispositio vero qualitas brevi tempore cessans. Habitûs semper sunt dispositiones, at dispositiones non necessario sunt habitûs (Categr. 8). Logicorum posteriorum apud Arabes usus est is, ut hal designet qualitates cito transeuntes, uti calorem et frigus, bumiditatem et ariditatem, quae repente accidunt (Lane s. v.), unde intellegitur hâl magis cum diadeoss convenire quam cum Ess, quod etiam in usum grammatieum vocis hal cadit, qua non tam Esec quam dec-Hour sensu Aristotelico designantur. Ceterum inter Graecorum philosophos lis est de εξει et διαθέσει, de qua agit Simplicius ad locum Categoriarum (Arist. Berol. IV p. 70), in censum vocans Metaph. IV 19, 20, grammaticis vero diadesis est genus verbi activum et passivum et medium. Apollonius Dysc. (Sylb.) p. 242. 273. 281. 297. - Cf. Dionysium supra p. 17.

Zamahšari Mufaseal p. 27 statum, hål, cum vase t'arf similitudinem habere dicit, et adhiberi docet ad indicandam condicionem (hai'atii) agentis et patientis.

Non operae pretium est singulis exemplis demonstrare dispositionem indicari in enunciatis, quae per hâl exprimuntur, et ita quidem ut vox, quae dispositionem indicat, ad simplicem enunciati formam per se non pertineat sed accedat 1). Facile enim in enunciatis omnibus haec natura notionis hâl intellegitur, cum nemo dubitet, quin in enunciatis uti: udhulû 'lbâba suggadā = intrate portam adorando Accusativus suggadā = adorando dispositionem aliquam denotet transcuntem, quae ad enunciati per se

perfecti sensum accedit 2).

6) Tota ratio, qua enunciata composita censent ex făcil, fislet mafcul, cujus varia genera distinxerunt, nec tamen notione subjecti (ὑποχείμενον) utuntar³), sola notione praedicati (= τὸ κατηγορούμενον = habar) contenti, probat grammaticam superstructam esse studio logices. Atque hac in causa maxima confusione laborat notio praedicati (habar), quod non est praedicatum sensu grammatico sed praedicamentum sensu logico, quia tota enunciata efficient praedicamentum, quod in praedicato grammatico fieri nequit. Nam si in enunciato: Zaidū hasanū gulāmuhu = Zaidus pulcher servus ejus vox Zaidū est inchoativus, accedunt verba hasanū gulāmuhu = pulcher servus ejus, quae grammatice composita sunt ex subjecto gulāmuhu et praedicato hasanū, tanquam praedicamentum (habar) ex mente Arabum ad vocem Zaidun, quae re vera non est subjectum grammaticum.

Vides ex hoc exemplo, non curari structuram grammaticam sed enunciati sensum, quoad in rerum natura est, et tractandi rationem non esse formalem, quae decet grammaticum, sed res ipsas enunciato narratas respici, quod est logici, physici, metaphysici, uno vocabulo philosophi. In usu notionis inchoativi (mubtada'ū) elementa quaedam meditationis grammaticae cognoscuntur, sed confusa est haec meditatio, quia cum subjectum tum praedicatum potest esse inchoativus, unde efficitur categoriam inchoandi ad formandas notiones grammaticas esse ineptam. Quod eo magis est certum, quia particulae (negationis et interrogationis), a quibus

Hine grammatici hal referent inter fadalat i. e. superfluas enanciati partes. De Sary Gram, ar. II p. 3.56 primae edit. Alfiyya ed. Dieterici p. 170.
 In aliis exemplis, quae ab Arabibus ad hal referentur, jam De Sacy
 Gr. II 64 usum Accusativi alio modo explicandum esse docuit.

<sup>3)</sup> Grammatici graeci interdum notionem subjecti habent; exocore della Apollon. Dyseol. III., 4 p. 199 (Sylburg) significat, al subjectum est femininum. Ammonius (Arist. IV 104 b. 42) distinguit exceptorarever et incomininum. Ammonius (Arist. IV 104 b. 42) distinguit exceptorarever et incomininum. Ammonius (Arist. IV 104 b. 42) distinguit exceptorarever et incomininum. Ammonius (Injuroro philosophis re uncatature esse el maudit, at hace notio grammaticis num est usitata. Proxime ad notionem subjecti accedit innotio grammaticis num est usitata. Proxime ad notionem subjecti accedit innotio grammaticis num est usitata. Proxime ad notionem subjecti accedit innotio grammaticis num est usitata. Proxime ad notionem subjecti accedit innotiones est, primum quod incheativus non semper primum locum occupat, ita ut comissa est, primum quod incheativus non semper primum locum occupat, ita ut comissa est, primum quod incheativus non semper primum locum occupat, ita ut comissa est, primum quod incheativus non semper primum locum occupat, ita ut comissa est, primum quod incheativus non semper primum locum occupat, ita ut comissa est, primum quod incheativus non semper primum locum occupat, ita ut comissa est, primum quod incheativus non semper primum locum occupat, ita ut comissa est, primum quod incheativus non semper primum locum occupat, ita ut comissa est, primum quod incheativus non semper primum locum occupat, ita ut comissa est, primum quod incheativus non semper primum locum occupat, ita ut comissa est, primum quod incheativus non semper primum locum occupat, ita ut comissa est, primum quod incheativus non semper primum locum occupat, ita ut comissa est, primum quod incheativus non semper primum locum occupat, ita ut comissa est, primum quod incheativus non semper primum locum occupat, ita ut comissa est, primum quod incheativus non semper primum locum occupat, ita ut comissa est, primum comissa est, p

enunciatum re vera incipit, omnino non curantur, tamquam quae sunt φωναὶ ἄσημοι = ḥarfū ģā'a lima:nā.

Philosophus ille modus procedendi, quo res in enunciato parrata neque vero forma ipsa enunciati respicitur, luce clarius cernitur in notionibus agentis (fazil), actionis (fiel) et patientis (mafall), quae processerunt ex distinctione ένεργείας et πάθους; atque adeo baec ratio invaluit, ut ipsum nomen fiel, quo onua!) exprimitur, non sit interpretatio vocis graecae, sed vocabulum ab Arabibus ipsis inventum ad prosequendam banc rationem. Quatenus vero in hac ratione processerint, que non tam structuram vocum in lingua quam rerum in natura relationem curaverunt, optime intellegitur ex ipsorum de passivis doctrina, quae jam apud Sibawaihium (Cap. 9) traditur. In passivo enim yudrabu Zaidu = caedetur Zaidus, vocabulum Zaidus est maßulu i. e. objectum actionis, ad quod non transit verbum ejus (filluhu = ejus actio) nec transit ad illud (= disertis verbis exprimitur) actio agentis (fislu fāsili) 3). Posteriores 3) intricatam hanc rationem simpliciorem reddiderunt, quum docuerint objectum (maßülü bihi) loco agentis vicario modo poni (yanûbu san ilfāsili, qāma maqāma 'lfāsili), quae est ratio grammatica sanior, at non sana, quia notio subjecti, quae est formalis, nondum est exculta, ac grammatici haeserunt in tractanda ratione, quae est in rebus, neglecta relatione grammatica, quae est in verborum et nominum formis. His omnibus longe praestant ea, quae de intransitivis et passivis exposuit Apollonius Dyscolus III, 31 Sylb.

Quae praecedunt satis superque probant, doctrinam grammaticorum arabicorum a studio logices profectam esse, eosque in rebus gravissimis, inter quas referenda est distinctio subjecti et praedicati sensu grammatico, nunquam viam meliorem invenisse. Quod eam ob causam non potuerunt, quia non intellexerunt, syntaxin re vera esse perfectionem doctrinae formarum, atque ita esse adornandam, ut ex recte cognita vi formarum singularum earum usus in oratione definiatur. Syntaxin vero eam ob causam sanae de formis doctrinae superstruere non potuerunt, quia eam non habebant, quum neque verborum neque nominum naturam grammaticam perspexerint. Quae dico contra vulgatam hodie opinionem peccant, qua viri docti admirari solent grammaticorum arabicorum

Longe alio modo egerunt Syrorum grammatici, Severus p D. Coterum et Graeci rôv évegyeirte et rôv évegyoùnevov noverunt. Apoll. Dyse. Sylb. p. 241 al.

والمفعول الذي لم يتعدّه فعلم ولم يتعدّ :Varba arabica aunt (2) البه فعل فاعل كقولك صُرِبُ زيدٌ ويصرب عمرو.

<sup>3)</sup> Alflyya p. 129. De Sacy Gr. ar. II p. 405, 99 prim. edit.

theorias, quas non sine sudore addidicerunt, ea enim est natura hominis, ut magni aestumet id, quod magno pretio sibi paravit. At adsunt testes hand spernendi, qui grammaticorum rixas non pluris aestumaverint quam quod valent, Ibn Chaldunum dico et ipsum De Sacyum. Ibn Chaldun enim inter grammaticos syntaxin excolentes dixit multos fuisse, qui ipsi arabice bene scribere non didicissent, iisque crimini dedit, quod linguae priscae tantum curas impenderent ac neglegerent studium linguae ipsorum tempore usitatae, quae nullo modo linguae priscae praestantia superaretur¹). Quo facto inter illos ars grammatica eo redacta Ibn Chalduno videbatur, ut potius regulas quasdam dialectices et logices traderet, quam ad addiscendam linguam aditum patefaceret. Imo id potius egerunt, ut explicationes theoreticas inter se compararent ac dijudicarent, utra earum esset praestantior, non vero secundum usum sed secundum rationem logicam \*).

Quod vero adtinet ad doctrinam formarum, ipse De Sacyus non dishitetur, Arabes non intellexisse naturam formarum verbi: Les grammairiens Arabes ne me paroissent point avoir établi clairement la distinction des modes dans leurs verbes, ni en avoir bien exposé la nature et la destination. Ils ne distinguent dans le verbe que trois modifications principales, dont deux sont des temps (zaman) et la troisième un mode particulier. Ce mode est l'impératif, qu'ils nomment amr c'est à dire commandement. Gr. arabe I § 273 prim. ed. Cf. supra quae ax Sibawaihi propo-

suimus p. 142.

Supra vidimus hanc distinctionem profluxisse ex imitatione Graecorum, ac nunquam potuisse constitui inter Arabes ipsos, qui nullo modo ad distinguendas tres formas suae linguae natura compellebantur. Tria tempora a Graecis distincta quum viderint, Imperativum in auxilium vocaverunt, ut numerum ternarium explerent, sed sibi non constiterunt nec constare potuerunt in adhibenda temporis notione. Perfectum enim, cui mădi i. e. nao-

<sup>1)</sup> De Sacy Anth. gram. p. 411: Gardez-vous bien de prêter l'oreille au bavardage de certains grammairiens, tout occupés de la syntaxe des désinences, mais dont les asprits étroits ne sauraient s'élever jusqu'à la connaissance réelle des choses, et ne les croyez pas, quand ils vous disent, que l'éloquence est perdue aujourd'hei et que la langue arabe est dégénérée, et cela uniquement à cause du changement qui est survenu par rapport sux désinences, désinences dont l'emploi régulier et systématique fait l'objet capital de leurs leçons. C'est là un discours que leur a suggéré la partialité, et une idée qui s'est emparée de leur esprits à cause de leurs vues très bornées.

<sup>2)</sup> Res cum sit maximi momenti, interpretationem francogallicam De Sacyi affero: Ila se sont contentés d'appliquer à un exemple quelconque les règles de la syntaxe des désinences, ou bien de démontrer la préférence due à une explication sur une autre d'après ce qu'exige le bon seus et non d'après les canventions de la langue arabe et la phraséologie. Aînsi l'art de la grammaire arabe s'est réduit chez eux à n'être, pour ainsi dire, que certaines règles théoriques de legique et de dialectique, et s'est tout à fait éloigné de ce qui fait la langue et la faculté d'en faire usage. Anthol. gram. p. 422.

skykv9oc nomen est, proponere potuerunt, at ubi vim alterius suae formse, cui mudarisa est nomen, definire tentabant, notio temporis non apta erat, quia hac formà designatur aeque praesens indefinitum et definitum ac futurum ac futurum praeteriti ac praesens praeteriti. Itaque ejus naturam nomine apto designare omnino non tentaverunt, sed propter similitudinem flexionis finalis cum flexione nominum secundum comparationem cum nomine institutam, hanc formam dixerunt mudărisu i. e. nomini similem seu, sit venia verbo, nominascentem

In doctrina de formis verbi notiones profundiores desunt, nihil habent nisi genus, numeros et personas, notio modi deest. Simile quid cadit in nomina, quorum casus distinguantur, neque vero notio casus exstat, quae una cum voce eam designante Arabibus deest. Quod eo magis est mirum, quia varii nominis casus et variae Imperfecti formae tam sibi sunt similes, ut usus Aristotelicus vocis arway optime conveniat his formis, et posterior Grammaticorum graecorum usus, - quos Arabes non cognoverunt, - cos non impedire poterat, quominus Aristotelem sequerentur. Usus vero Aristotelis is est, ut non solum varias nominis formas dicat casus (nrwous) verum etiam adverbia ab adjectivis derivata (Top. VI. 10 = 148 a, 10 Berol.) et verborum formas. De quibus dicit: πτώσις δ'έστιν ονόματος η δήματος η μέν το κατά τούτου ή τούτω σημαίνουσα και όσα τοιαύτα, η δε το κατά το ένι ή πολίοις οίον άνθρωποι ή άνθρωπος, ή δε κατά τα ύποκριτικά, οδον κατ' έρωτησιν ή επίταξιν το γαρ εβάδισεν ή βάδιζε πτώσις φήματος κατά ταίτα τα είδη έστίν. Poet. 20. — Nescio, num in alia lingua hace ratio aristotelica facilius possit adhiberi quam in lingua arabica, sed scio aptissimam esse, quae adhibeatur arabicae linguae. Si antiqui grammatici hanc rationem tractandorum verborum non adhibuerunt, concludendum est, Aristotelis poeticam 1), ubi legitur locus, illis ignotam fuisse, alios vero locos minus insignes, in quibus de casibus verbi est sermo (Peri herm. 3. 5), ab iis fuisse neglectos.

Ac tali modo ad ultimam disquisitionis partem deducimur. Studii grammaticorum vel graecorum vel syriacorum in syntaxi vestigia nulla cerni vidimus, quum notiones generales Isrâbi i. e. Arabismi, generis, vasis, status, patientis, agentis, actionis, quarum ope syntaxin excoluerunt, e philosophia processerint neque ex grammatica. Restat ut de doctrina flexionis pauca addamus, quae probant, Arabes Graecorum institutione carentes, in parte etymologica ipsos haud multum profecisse. Locum ex poetica supra allatum praecedit conspectus partium dictionis (λέξεως μέρη) adeo copiosus, ut ex hoe solo loco elementa grammaticae potuissent

derivari, nisi Arabibus ignotus fuisset.

<sup>1)</sup> De Poeticas interpretations cf. Il commento medio d'Averros ed. Lasinio Pisa 1872.

Distinguit Aristoteles 1 orougeia, litteras, et tria constituit genera, φωνήεν = vocales, ημίφωνον = semivocales uti s et r, άφωνον = consonantes. Tota distinctio Arabibus ignota est, qui deinde etiam de δασύτητι et ψιλότητι nihil habent, et quibus notio vocalis ) prorsus deest. Arabum de natura et processu sonorum sententiae graecam originem non produnt, sed ipsorum

observationibus debentur.

Addit 2 συλλαβήν, Jacobo Edesseno šegālā diotam cf. p. 56 quae notio Arabibus deest. Sequitar 3 distinctio συνδέσμου, ονόματος et ψήματος, quam Arabes e libris logicis cognoverunt. Cf. supra p. 141. Proponit 4 aobov, articulum, qua notione Arabes aegre carent, quum articulum suum nomine litterarum Alif-Lâm designent, quibus componitur. Agit 5 de casibus, quem locum supra exscripsimus, denique 6 de λόγω, quem Arabes ex libris logicis cognoscentes kalamu dixerunt 2). Vides notiones orthoepicas, inter quas est summa notio syllabae, Arabibus deesse, qui hanc ob causam etiam Grammaticos graecos non legisse censendi sunt, ita ut notiones grammaticas, quibus utuntur, ex logicis scriptis solum mutuati sint, ea vero, quae de orthoepia tradunt, ipsi invenerint.

Nulla in re vero melius cernitur, Arabes grammaticam graecam non cognovisse, quam in parte grammaticae etymologica. Omnes enim fere definitiones, quibus utuntur Graeci, ignorant. Notionem verbi commutaverunt in notionem actionis (fi:l), notiones ἐγκλίσεως, quo nomine Graeci modos designant, Stafficeus i. e. activi, passivi, medii, είδους, σχήματος et συζυγίας non habent, notionem χρόνων ex logica desumserunt, restant notiones προσώπων et αριθμοῦ, quibus addere debebant genus Graecis in verbo ignotum. Sic et in nomine non habent notiones είδων, σχημάτων, πτώσεων, quamvis casus ipsos habeant, et omnes notiones, quibus utuntur,

sunt genus et numerus.

Itaque notiones generales, in doctrina de formis adhibitae, sunt: notio personarum, quas tamen non numero primae, secundae, tertiae designant, generis et numeri, quibus accedit notio universalis flexionis, sarf. Atque hac in causa conjecerim vocem sarf esse interpretationem vocis graecae xlious, uti gins est ipsum yévos, notiones vero numeri et personarum, quamvis eis utantur, nomine tamen proprio non designant, عدد enim et شاخص hoe sensu apud grammaticos non adhibentur 3).

<sup>1)</sup> Vix monendam est vocem harakat hue non pertinere, quam Hebrael tennila, Syri zanila reddiderunt.

<sup>2)</sup> Ita definitio Alfayyae: kalamuna lafru mufida gracce reddenda est 5 λόγος ημών λίξις σημαντική.

<sup>3)</sup> Hoe dico, quis in indicibus librorum Almufassal et Alfryne base notoins non commemorantur. De Sacy gr. ar. p. 116 prim. edit. ea proposait

Restat ut de nominibus casuum singulorum pauca addamus, quae etsi non in Aristotele ipso tamen in commentariis veterum occurrent. Tradit Ammonius (Arist. Berol. IV, 104), inter Peripateticos et Stoicos disputatum esse, num nominativus sit casus nec ne, qua in re Stoici casum esse contendebant. Opponunt Peripatetici, quoniam casus (πτωσις) a cadendo (πίπτειν) sit nominatus, unde ceciderit nominativus, ad quod respondent Stoici, cecidisse a cogitatione in anima existente. Utrique nominativum appellant εὐθεῖαν sive ὁρθήν, quod nomen pro diversa eorum de natura nominativi sententia diverso modo explicant, haec vero est Peripateticorum opinio, ut statuant reliquos quidem casus veros esse casus διὰ το πεπτωχέναι ἀπό τῆς εὐθείας, nominativum autem non esse casum, quam opinionem Ammonius alteri praeferendam esse dicit. Jam si nominativus est forma nominis unde aliquid decidit, sive quae recta stat, quum reliqui casus sint nlaγίαι πτώσεις sive obliqui, quomodo factum est, ut Arabes eum rafsu sive elevationem dixerint? Potestne credi hoc casu esse factum, et negari in seligendo nomine rafisu Arabes doctrinam Peripateticorum esse secutos, quam a commentatore aliquo Aristotelico didicerunt? Nihilo minus vero mihi nondum constat, nomen racu nihil esse nisi interpretationem vocis oodin vel ziθεία, nam si rafsū graecum esset, etiam reliqua casuum nomina ex graecis processisse coniciendum esset, quod probari nequit.

Difficile enim est de nominis garru, quo genetivus designatur, origine ferre judicium. Γενική πτώσις Graecis est is casus, quo res singulae ad sunm genus referuntur 1) quem vocabuli sensum et ii scholiastae recognoverant, quos secutus Dionysii Thracis interpres Armenius Genetivum dixit seragan, ser enim est genus. Genetivo tali modo genus exprimitur, ad quod referendum est nomen illud, de quo pendet Genetivus, ita ut genetivo determinetur genus, ad quod pertinet nomen regens. Sie quum dieas: arbor patris, frater amici al. genetivo indicatur genus, ad quod pertinet arbor vel frater, genus enim ab alio distinguit 2). Arabibus haec notio Genitivi haud ignota fuit, continetur enim notione relationis ejus, quam 'idafet appellant. Genetivus secundum hunc modum rei tractandae dicitur almudafu ilaibi i. e. id apud quod hospitio excipitur, nomen scilicet regens, - nomen regens appellatur almudafu, id quod hospitio recipitur. Itaque genetivus exprimit Arabibus eam notionem, sub cujus potestatem cadit nomen

neque vere auctorum locos indicavit. Idem p. 292 locum Haririi apposuit, qui sarf a sarif i e. sono trochlene ad aquam hanriendam adhibitae derivare constar. Quod probat, illum veram vocis originem ignorasse, quae a sarafa — vertit — zăivee profinsit. Kăiose vero non quidem în Aristotele îpso, at în commentariis eccurrit (Arist. Berol. IV, 104 b, 19).

Cf. Schoemann in Hoeferi diario I, 83, Hübschmann Zur Casuslehre p. 13.

<sup>2)</sup> Arist. Topica VI, 3: đei yan to mir yeros and two allow zweiters.

regens, quod prorsus convenit cum graeca γενικής πτώσεως denominatione. At quaeritur num liberius procedentes arabicae grammaticae conditores formulam philosopham Graecis adhibitam ita mutaverint, ut imaginem ingenio ipsorum magis convenientem et perspicuam loco definitionis philosophae introduxerint, an propria observatione eo deducti sint, ut illis cum Graecis conveniret, quia et ipsi Genetivi naturam prorsus perspexerint. Deinde vero etiam idafet non tam Genetivi est nomen, quam definitio relationis intercedentis inter nomen regens et inter Genetivum, quem proprio nomine garr i. e. tractionem appellant. Its enim dicit Sibawaihius (Cap. 100) Garr (tractic) locum habet in omni nomine, apud quod (alind) hospitio excipitur = fi kulli 'smin mudafi ilaihi; et scito: mudāfu ilaihi trahitur (ingarra) tribus rebus, scilicet 1 re, quae neque est nomen neque vas, 2 re, quae est vas, 3 nomine, quod non est vas. Primae classi tribuit marartu bi Zaidi i. e. particulas Genetivum poscentes, secundae classi particulas locales et temporales uti halfa, 'amâma al., quas particulas re vera nomina esse disertis verbis addit, tertiae classi nomina mitlu, gaire al. In sequenti explicatione de natura particularum rem ita declarat, ut dicat, per particulas uti bi al. referri (yudafu) ad nomen id, quod praecedat aut sequatur. Tali modo in exclamatione ya la Bakri vox exclamandi ya per particulam la refertur ad Bakru, et in enunciato marartu bi Zaidī notio transcundi refertur ad Zaidu per particulam bi, et in enunciato anta kasabdillahi notio similitudinis refertur ad Abdallahum per particulum ka. Hac in ratione vero relatio logica magis in censum vocatur, quam relatio grammatica, ita ut Arabes, si corum mudafũ ilaihi est imitatio notionis γενικής πτώσεως, totam rem liberius tractasse censendi sint. In voce garr vero attractionem recognoscere nobis videmur, qua genetivus cum nomine regente conjungitur (cf. in garra supra). Quodsi rectum est, notio vocis garr ab ipsis Arabibus est formats neque aliunde mutuo accepta.

Simili modo etiam nomen Accusativi naşbū non ad instar nominis graeci αἰτιατιχή formatum videtur, quum notio causae finalis, quam in αἰτιατιχή vocabulo latere puto, alio vocabulo arabico facilius exprimatur, exempli causa voce κιὶς sive κις sive κις sive κις με sive με sive με διος το διος το

Quae hucusque de arabicae grammaticae originibus diximus eo redeunt, ut postquam modum vocales nominandi et scribendi a Syris didicerunt Arabes, leges in lingua conspicuas ope categoriarum quarundam ex philosophia peripatetica haustarum recognoverint, cui debent instrumenta validissima ad instituendam analysin syntacticam. Logicam linguae analysin prosecuti et novas categorias introducentes syntaxin excoluerunt, doctrinam formarum neglexerunt; at quae in illa elaboranda profecerunt pleraque ipsorum sunt inventa neque aliunde accepta. Doctrina denique orthoepica nullo modo graecis fundamentis est superstructa, quippe quae processit ex studio Coranum eleganter recitandi (tagwid).

Atque haec rei condicio maximi fuit momenti, graecae enim grammaticae definitiones ad linguas semiticas non quadrant, et quicunque grammaticam ad normam Graecorum redigere conatur, gravissimis opprimitur difficultatibus, quod permultis exemplis in praecedente historia grammaticae apud Syros comprobatur. Libere igitur procedentes neque doctrinis naturae rei non convenientibus impediti, linguae semiticae indolem primi Arabes descripserunt,

quorum vestigia deinde Judaei presserunt 1).

Postquam deinde systema grammaticae arabicae excultum est ratione linguis semiticis admodum conveniente, postquam philologi summis omnium laudibus et honoribus extolli consueverunt, mirum non est etiam Syros arabice loquentes formulas grammaticae arabicae ad linguam syriacam adhibuisse. Qua de conamine deinde lis inter grammaticos est exorta, quum alii rebus novis studerent, alii vetus systema a Graecis grammaticis mutuo acceptum servare mallent.

Primus, qui Arabes secutus est inter Syros, fuit Nestorianorum patriareba Elias I, qui Țirhanensis fuerat episcopus et hoc nomine elaruit. Anno p. Chr. 1028 patriareba ordinatus sedit unum supra viginti annos et vita functus est die septimo mensis Maji anno 1049. Grammaticum tractatum, quem scripsit antequam ad dignitatem episcopalem evectus est, Priedericus Baethgen edidit, qui quae de Elia innotuerunt in prolegomenis exposuit <sup>3</sup>).

Elias ubi primum ipse ad litteras syriacas sese applicuit, et arabice de grammatica syriaca exposnit, nec studium organi Aristotelici neglexit, quo si ad res divinas et humanas, ut ait, cognoscendas adducimur, longe facilius ad intellegendam logicam et grammaticam praeparamur — postquam etiam graecos canones

<sup>1)</sup> Jehuda Chajjug, et hoc addam, notionem passivi exprimit אשר לא (Ewald-Dukes Beiträge III p. 148), quod convenit cum ratione supra p 148<sup>2</sup>) descripta.

<sup>2)</sup> Lico Don jol oder syrische Grammatik des Mar Elias von Tirhan Lipsiae 1880. — Quae in prolegomenis de Elia Nisibeno metropolita dixit facile emendantur ex hajus libri Capite VIII.

grammaticos a Syris receptos quantum fieri potuit investigavit graecam enim linguam ipse non didicit, - suum esse ratus est componere dissertationes grammaticas in usum tironum. In hoc libello, quem jam manibus terimus, grammaticae arabicae amplissime excultae institutiones eo consilio sequi sibi proposuit, uti notiones profundas in Syriasmo latentes patefaceret, qua in re cognoscitur studium laudibus extollendi patrii sermonis, quem Arabismo non inferiorem esse persuasum habet. Sed voluntas laudabilior fuit quam id quod praestitit; nam a pristina methodo grammaticae syriacae desistere non potuit, in qua multa erant quae tractare debebat, neque vero ad analogiam arabicam tractare poterat (accentus, aspiratio, septem partes orationis cap. 30), - et ab altera parte systems arabicum non integrum potuit adhibere, ita ut opus imperfectum et confusum composuerit. Confusionis exemplum egregium praebet definitio grammaticae p. 4 l. 18, quae dicitur esse 'idasta demettezisanwa da dasemahe wemelle weqedgame. Quum mettezisanwa da sint arabice harakat i. e. vocalismi motiones, cogitandum foret, dicere voluisse Eliam, grammaticam esse doctrinam motionis vocalium nominum, verborum et particularum, ita ut pe game sint huruf = particulae; - at ex sequentibus intellegitur, eum etiam accentus logicos uti tahtāyā al. inter mettezisānwada referre, ita ut pedgame nihil significent nisi membra minora totius enunciati 1). Tum vero mettezisanuθa est προσφόία et διαστολή sensu graeco, nam έχ τῆς προσφδίας τήν τέχνην, έχ τῆς διαστολές του περιεχόμενου νουν δρωμεν Dionys. Thrax § 2, et duae tantum partes orationis supersunt, nomen et verbum, e quibus componitur secundum Graecos τέλειος λόγος Bekker Anecdt. p. 844. Augetur denique confusio capite 18, in quo de causis agens, cur grammatica syriaca non sit exculta, hace dicit: Nomina et verba in lingua syriaca sunt immutabilia, neque admittunt mettezišanwa da i. e. mutationes varias, neque afficiuntur conjunctionibus et adverbiis temporalibus et localibus". Nam si nomina et verba mutationibus non sunt obnoxia, praeter quod non est verum, quomodo grammatica potest dici doctrina de mutationibus?

Sed ut ad singula accedamus, orditur a discrimine agentis et patientis făzil et maßul, quod reddit săsora et mestasrână, vel såβοδά et meθsaβdånå, neglectis nominibus såβοδάθå et hasså, quibus grammatici scholae graecae uti Severus bar Sakku utuntur.

Ceterum non alia docet quam Severus. Cap. 1.

Pergit loqui de indeclinabili nominum natura (bne, mabniyyū), attamen quinque sive quatuor mutationes (casus) Graecorum et tres Arabum casus, syriace per b, d, l, formari contendit, quo facto confuse de Dativo et saßodtå agit, quem locum Baethgen

<sup>1)</sup> Idem Cap, 14 syriscum pe@gama respondere dicit arabico gumlat, et p. 16 l. 17 disertis verbis de motionibus loquitur, quae in mimre et podgume locum habent, i. e. in sentantiis perfectis et in membris sententiarum.

suo jure subobscurum dixit. Cap. 2. Totam rem huc traxisse videtur, quia făsil et maßâl [Accusativus] declinatione distingunutur, quod in indeclinabilibus fieri nequit. Capite tertio de passivo agens loquitur de maßâlo, cujus făsil non commemoratur, quocum conferendum est quod supra p. 148 diximus. Quodsi huc refert usum Accusativi — maßâli in designandis temporibus et locis laudem perspicuitatis non meruit. Subjungit capite 4 descriptionem relationis nominum, cui idâfet est nomen.

Capitibus deinde 5 et 6 de gezm et tarhîm agens incredibili modo est confusus. Gezm enim locum habere docet, 1 in prima radicali verborum primae Alaφ, Yud et Nun in Imperfecto et Imperativo e. c. pel a ngφal; — 2 in formando participio, quod praesens appellat, a perfecto 'Aφsel, — nam si a 'a s b e δ derivatur mas b e δ, Âlaφ apocopatur. — 3 Rescinditur vocalis a in compositione participii cum pronomine:

4 apocopatur o et in tertia pers. Plur., nam ojio/ et il/ procedit ex ojio/ et il/. Deinde tarhim, quo Arabes designant apocopen in Vocativo, conferre audet cum formatione status constructi e statu determinato, geßar ex gaßrå al., et status absoluti in Plurali qaddišān ex qaddišāsā. Cap. 9.

Subjungit deinde cap. 11 legem de determinate et indeterminato (masrifat et nakirat) ita ut statuat, determinationem semper addito pronomine demonstrativo exprimendam esse. Quo facto cap. 13 de zenā — hal, de tebbā sive tašsīðā — habar et de qutraya — nast locutus est. Quas categorias grammaticas quum in Syriasmo non repperiat, de accentibus loquitur, quibus relatio membrorum enunciati dilucidatur. Zenā sive hāl, quod etiam aināyūðā = qualitas Elias appellat. Adverbia amplectitur uti šeßihā d = laudabiliter et makizali = humiliter. Qutraya sive nast sunt Adjectiva ut kînâ — justus al. Quţrâyâ dequţrâyâ habes în gadrâ sâhdâ šarrîrâ = vir [est] testis verax. Tebbå sive habar sunt verba uti mallel - locatus est. Haec vero definitio cum usu Arabum non concinit, quibus habar (tebba) est praedicatum nominale in enunciatis nominalibus, cujus loco Elias verba introduxit, quae Arabes fisl ad faiil accedens solent appellare. Itaque hic quoque habes confusionem, quae etiam augetur eo, quod in enunciatis nominalibus uti: růhå hu γer Allåhå = spiritus est enim Deus - vocem ruhā dicit esse quţrâyā = nast, quae vox Arabibus habar quidem est, sed nullo modo nast sive Adjectivum. Ceterum capite 19 eo usque procedit, ut enunciata nominalia prorsus neget, licet sibi ipse non constiterit.

Hae igitur sunt notiones grammaticae arabicae, quas in lingua syriaca recognoscere sibi visus est Elias: fàšil et mafsūl, mabniyyū, idāfet, ģezm, tarhīm, mašrifet et nakiret, hāl, habar et našt. Accedent †urūf ezzamān walmagām. Cap. 10.

Quae praeterea docuit ex antiquiore Syrorum doctrina profluxerunt et ex logica Aristotelis. Syriacae doctrinae originem debent capita de orthoepia et de formatione verborum. Et agit quidem de consonantibus bgdkpt cap. 12, quod deinde cap. 27 ampliavit 1), et de nominibus vocalium 2), de lineis navoda, metappeyana, marhetana, mehaggeyana cap. 27-28, de accentibus cap. 29. Denique de verborum formatione cap. 24-26 disseruit, ad quae accedunt ea, quae cap. 15 de suffixis verborum exposuit, et cap. 23 de discrimine Imperativorum et Perfecti constituit.

Quae restant ex Aristotele sunt desumta, doctrina scilicet de quinque formis enunciati, quae sunt αλητική, έρωτηματική, προστακτική, εύκτική et ἀποφαντική ε) cap. 7, et dispositio modorum quibus adhibentur particulae bg, dg, lg. Grammaticis denique debet ea quae de casibus tradit. Cap. 16 et 2.

Ordinem capitum non secundum systema aliquod constituit, sed varias quaestiones sine dispositione accurata tractavit, ita ut libellus ab eo compositus melius collectio dissertationem grammaticarum sit dicendus quam grammatica. Itaque titulum libello in codice Berolinensi Petermann 9 inscriptum: turas mamla suryaya respuendum censeo, ejusque loco restituendam puto inscriptionem mîmre grammațiqăye, qua Ebedjesu in catalogo suo librum in-

signivit. Assem. B. O. III, I, 262.

Judicium, quod de Elia tulimus, severum quidem est, quum quid re vera assecutus sit quaesiverimus, at hand ita judicandum est, ubi quaeritur, quid suo tempore praestare potuerit. Comparationem enim Arabismi et Syriasmi primus instituere conatus est, et rem tam arduam ab eo non ad finem esse perductam, verum primis lineis tantum adumbratam, nemo mirabitur. Itaque si finem sibi propositum non assecutus est ac nobis confusus videtur, ea in quibus defecit ignoscenda illi sunt, et laudi maximae vertendum, quod novam rationem inivit ad investigandam Syriasmi indolem. Is qui rem ab eo tentatam inter Syros ad finem perduxit, fuit Barbebraeus, ii qui rationem novam omni modo respuerunt, fuerunt Johannes bar Zushi et Severus bar Šakku.

<sup>1)</sup> Accedit quod cap. 30 de à post vocalem u corripiendo decet, et de litteris occultatis p. 40 l. 10 et 41 l. 20.

<sup>2)</sup> Vocalem u dicit waw begissa, o vero assaqa sive waw rewahts. Cap 24. Cf. supra p. 112, 113.

<sup>3)</sup> Cf. p. 163.

## Caput X.

## De Johanne bar Zusbi.

A grammaticorum arabizantium studio alienissimus erat Johannan bar Zusbi, maximus Nestorianorum grammaticus, qui partem Grammaticae euphonicam atque ad recitationem pertinentem aeque descripsit ac philosophiae studio deditus funditus etymologiam et syntaxin tractare conatus est. Cujus viri de vita hoc tantum memoriae traditum est, monachum eum fuisse sub Patriarcha Sabarjesu, qui anno 1226 p. Chr. (623 Heg.) consecratus est, in coenobio Sebarjesu urbis Beth Quqe regionis Arbelensis 1). Docuit artem dialecticam et grammaticam, de qua disserentem eum audivit Severus bar Šakku sive Jacobus Tagritensis, cujus infra mentionem facimus. Collegit et in unum redegit tractatus grammaticos ac suae aetatis morem secutus rem grammaticam etiam versibus comprehendit. Composuit etiam orationes metricas, quarum una de baptismo et eucharistia Assemaniis innotuit.

In conscribenda grammatica majore totus in philosophia versatur, in procemio vero grammaticae metricae grammaticam a dialectica distinzit:

معاهدا نبرا تعدلل.

الته لا بخب لمبرا.

وحدلا بعدلامال.

وحدلا بعدلامال.

مدلا هن بعدلامال.

معدلا هندومال.

معدلا المعطلامال.

معدلا المعطلامال.

معدلا المعطلامال.

معدلا المعطلامال.

معدلا المعطلامال.

معدلا المعطلامال.

بعدوم المعدلا وبلعفوف.

بلا عمور لم سعلا لمابو.

Cf. Hoffmann Auszüge aus syrischen Akten persischer Märtyrer Leipzig
 p. 215 Nota 1715. Assem. B. O. III, I 307 sq. Barbebr. Chron. eccles.
 III, 401, 410. Wright Catal. III 1175.

<sup>2)</sup> Cod. Petermann 9. | 90001.9.

<sup>3)</sup> Peterm 9 apoil; on a.

ملحور عدال معميمه منزا ص لما عملها. طعزا معهما. لمحط العلا صلافي. معز.

Quam legem in grammatica majore sibi non imponens hunc

in modum disserit:

Graeci grammatici octo partes orationis distinxerunt, quarum septem a Syrorum grammaticis doctrina graeca imbutis etiam in sua lingua repertae sunt, omisso scilicet articulo Syri habent 1 nomen, 2 verbum, 3 pronomen, 4 verbum nominis (mella & sema i. e. participium = μετοχή, 5 adverbium, 6 praepositiones, 7 conjunctiones. Qui vero Arabes sequuntur, tres tantum partes orationis statuunt. Fol. 35, 155.

Primam hane grammaticae partem, quam ad graecam normam scripsit, excipit pars secunda de motionibus Jlais, quibus septem partes orationis afficiuntur, i. e. de accentibus et de aspiratione, atque hac in re discipulum magistrorum maqreyane dictorum sese comprobavit, quam methodum etiam Josephus bar Malkon iniit. Itaque totam orthoepicam et rhetoricam grammaticae partem secundo loco tractavit, atque hac in re Graecos est imitatus, quorum Dionysius de prosodia rel. ultimo loco egit, quem ordinem etiam Severus et Barhebraeus servaverunt, haud dubie Jacobum Edessenum secuti.

Jam igitur quomodo rem aggressus sit paucis dicamus. Incipit definitio nominis hunc in modum, Cod. Mus. Britt. Add. عمر في المحاود .. . 25876 fol. 35, Orient 2314 fol. 3b: معمر في المحاود المحا علا صعوديا حعدهما إلا احداد ورقه وصدهه ملا سوا إلم صعوردسما در صمورعا. وحرم صمسطاله. در حمر رف والممروب ١٥٥١: اه المصور. اه يوهوا المصورة عنا اه ويلمال. quod ex Aristotele Peri herm. 16 l. 19 ed. Berol. desumptum esse nemo nescit: όνομα μέν ουν έστι φωνή σημαντική κατά συνθήχην, άνευ χρόνου, ής μηδέν μέρος έστι σημαντικόν χεχωοισμένον. Sequitur vero Johannes interpretationem eam, quam G. Hoffmannus littera x signavit (De hermeneuticis apud Syros p. 23, 71), quam cum Probi commentario conjunctam Johannes legit. Nam quod addidit اومره صلحال = cujus pars separata nihil designat definite, - id ex Probi verbis l. L 72 l. 11

contractum est, quod sequitur |10/ ... of ... of concinit eum Probo 1 1 72 1 14-15. Jam pergit Johannes: Lackson وإذار ملا يعما المورود إن ادعا. واحديد ويعما وادعار ادعا المعلى ويعمل بقلا صعورديا وصياد وبقلا صعورديا وراسة كروي I. e. Quaeritur utrum φωνή sit genus an species. Et dicimus utrumque; species est si refertur ad ψόφον, genus est si refertur ad φωνάς σημαντικάς zai quoixaç [qualis est latratus canis adventum visitantium indicans] et ad quevas σημαντικάς sive pronuntiatas sive scriptas, quibus accedit συνθήκη. Quae omnia referenda sunt ad Probum 71 1. 9, 78 1. 29, quem et in sequentibus imitatur Johannes: منصعا إسطورون صمار وحالة وسلسط وصعصدها وممال إسطون صمار بحصوف بنه و معلسوما السا والله مرافع (66 اور) صدالم الذ نه وسل مع معطاء معالم الله المنا مدا. منهم ملا بصعوري صالم: اه بصعوري رصالم محكالم. عدي صبح عيرف لعمر علا صعوريا وصعورا حزيما مصعصا محاوا: اه ιο | Las μόσος | Lor; το | Δασ. Η e. ψόσος est πληγή άτρος αισθητή άχοη (ex his enim Ammonii verbis Probus sua desumpsit (Aristotelis Opp. ed. Berolinensis IV 102b) φωνί, δέ ψόψος (Johannes inaccurate dixit πληγή) εξ εμιψύχου γινόμενος, οταν δια της συστολης του θώραχος έχθλιβόμενος από του πνεύματος ο εισπνευσθείς απο προσπίπτη αθρόως τη καλουμένη τραγεία αρτηρία!) και τη υπερώα ήτοι το γαργαρεώνι, et procedit quevi naturali modo aliquid designans [cf. latratum canis], ant per intentionem et logicam. Bene igitur appellavit [Aristoteles] nomen querir σημαντικήν, quae designat hominem equum, lapidem vel sapientiam, disciplinam intellegentiam rel. Cf. Probum 71 l. 10; 73 l. 30 %.

Haec omnia vero Johannem ex commentatione syriaca deprompsisse neque graece legisse iis comprobatur, quae de šalmu 3% i. e. συνθήχη dixit. Distinguit enim šalemuθa i. e. assensus a šalmu 9a i. e. perfectio, quum dicat: ,ubi audiunt auditores vocem significantem logicam, assentiuntur (šålemin) ei rei, quam distincte dixit" deinde vero de salmu da sive perfectione loquitur. Hoc Syri cujusdam ineptum est arteficium, qui sensum vocis συνθίκη

<sup>1)</sup> Cf. infra la excerpto ex grammatica metrica p. 161 versum octavum.

<sup>2)</sup> Harum doctrinarum originem et historiam persequi non hujus est loci. Conferendus est Hoffmannus de Hermaneuticis apud Syros Aristoteles p. 122.

ignorabat, et |Look legens, exprimi censebat, partes vocis sensu carere.

Haec omnia qui novit, initium grammaticae metricae intelleget, quod ex Codice Peterm. 9 descriptum lectoribus propono tanquam exemplum, quomodo hae doctrinae discipulorum memoriae tradebantur:

بفغا يعما رحلا قلي. انسلم صمعلى. Lampel Stinde. ولاسط وصعصده إ olanol loc oreal. احرا مع سيا مالال مصرون مداعم ازاد سلا إذلينا صحا.. ००४ १८ ०० व्यव्याः 10 لصوعا مدلا صوعا. صدهم اله ملا ستمال ولا مدهما اب قلما. مصعما اود معدلي. صالم مرحملم. 15 صالم اب ملا ملا ملا משפנע מלוש ופכיון.. رحماله معلمهار الب قلا مدددقل مقلل لمح معمدهدتا. 20 للفع ادمع عدولهم

## محمدا وبيد حمر اصل

Genera nominum deinde distinxit quattuor, denique sententiarum (اجماعه) genera proposuit quinque aristotelica عركا معالم معالم معالم معالم معالم معالم عدم معالم عدم المعالم عدم معالم عدم المعالم عدم معالم عدم المعالم عدم عدم المعالم عدم المعالم عدم المعالم عدم المعالم عدم المعالم عدم عدم المعالم عدم المعالم عدم المعالم عدم المعالم عدم عدم عدم المعالم عدم المعالم

Postquam tali modo de sonorum, vocabulorum, sententiarum natura disseruit, classes nominum distinguit, nulla formae grammaticae habita ratione, qua in enumerandis formis fundamento usum esse Jacobi Edesseni laus est immortalis. Philosophos potius sequitur Johannes, quorum ratio distinguendi cognoscitur ex libro Pauli Persae, quem edidit Landius in Anecdotis syriacis IV p. 7, 6. Johannis enim classes constituuntur nominibus 1 naturalibus keyānaye, 2 personalibus qenumāye, 3 accidentalibus gedšānāye, 4 actionem designantibus sosrānāye. Quas ita in partes minores distribuit:

I. Naturalia, quae indicant naturam rerum în hoc universo, sunt aut corporalia aut incorporalia, uti angeli, daemones (\$iðe), animae. Corporalia sunt 1 animata, 2 inanimata uti elementa quattuor al. Animata sunt animalia, animalia plantarum natura induta, plantae. Animalia sunt volantia, natantia, gradientia. Et sic porro.

II. Personalium maxima confusione obrutam seriem taedet

repetere.

III. Accidentalium classes novem proponit: 1 quantitativa (brevis, longus al.), 2 qualitativa (albus, rufus al.), 3 nomina relationis (amicus, dominus servi al.), 4 localia (superior, inferior al.), 5 temporalia (menqedem, 'ešteqady), 6 nomina positionis seyāmāye (uti helaztā, qaumā, magneyā), 7 nomina essentiae i\textcal{\textcal{H}}\textcal{

IV. Actionem designantia sunt 1 corporalia (naggårå, ardizlå), 2 spiritalia (hakkimå), 3 corporalia simul et spiritalia (bonus, malus, justus), 4 quae corpus concomitantur = demen hedårai

payra (pauper, dives).

En egregiam nominum in classes distributionem! Neque taedet Johannem fol. 129 a eodem ordine etiam formas pluralis numeri recensere. Ex simili vero philosophandi ratione quomodo profectum sit systema Syrorum, quo accentus adhibent, id hoc loco ante oculos ponere missis aliis Johannis observationibus operae pretium est. Sequitur hac in re candem viam, qua incessit scriptor tractatus anonymi, ex Thomae Harclensis schola oriundi, quem edidit Phillips in libro A letter of Mar Jacob p. 68.

Procedit fol. 56 b a quinque speciebus orationis, de quibus secundum reliquos interpretes Aristotelis etiam Probus egit (Hoffmann p. 66 et 115), quas ita vocavit: qūroya = χλητιχός, með-kaššegānā = εὐχτιχός ¹), pāqoðā = προσταχτιχός, mešayyelānā = ἐρωτηματιχός, pāsoqā = ἀποφαντιχός. Harum specierum indolem explicans Probus, qui non post saeculum quintum vixit (Hoffmann p. 146), exemplis biblicis utitur, ita ut in usum scholarum christianarum eum scripsisse intellegatur. Juvat repetere haec exempla. Et illustratur quidem qāroyā his verbis and local lad ol. lad

His igitur de quinque speciebus fusius disserens ita fere Johannes dicit: Qăroyā, me kaššegānā et pāqodā aliud alio definitur et inter sese conjuncta sunt, pāsoqā vero et mešayyelānā cum prioribus tribus cohaerent. Primum enim vocatio (qāroyā) aut preces (me kaš) aut jussum (pāqodā) locum habent, deinde interrogat aliquis aut interrogatur, quo facto oratione apophanticā (mimrā pāsoqā) res ad finem perducitur. Ita enim homo vocat aliquem dicens:  $|\hat{L}| = |\hat{L}| = |\hat{$ 

Pro vocatione etiam precatio potest locum habere, et jussum. Hujus exemplum proponit hoc: Modo jubentis vocat (Deus) et dicit: ',)00: \( \) \( \

Pro me@kaisggana idem Johannes etiam megalleyana dicit, Hoffmann
 I. p. 115. Ipse Probus vero hanc speciem dixit mepiaana. Exemplis deinde
 a Probo allatis utitur etiam Bāzwað teste Hoffmanne p. 116. — Etiam anctor tractatus anonymi (Phillips Letter p. 68) vocabulo mepiaana ntitur.

rogantis et vetantis modo recitari possit. Quod quum legerit, cui non in mentem venit comoedia illa, in qua histrio servi partes agens secum reputat, quanam ratione panca illa verba recitari possint: "Equi instructi sunt", quae sola ei in scena dicenda sunt.

Probrosa deinde quaestio est haec: κατί κατί τοπίεα: σοοροδος quo a genere paullulum recedit quaestio alia ironica: σοροοδος Αλί μοορί μαλλ, quod Αμασιο i. e. κατί ονειδισμόν dictum esse censet. Interrogationem precantem habes hanc: και όνειδισμόν είναι μουρί μαλλο μουρί είναι είν

Denique quintuplex usus orationis declarativae (mimră pâsoqă) proponitur, quae est:

- 1) admirans, me dammerana e. c. 200 200 20 ...
- 2) precans, dasglodi e. c. Link phin.
- 3) thetica, mettęsimana e. c. لينكا لامنيا إص المنه المناه المنا
- 4) hypothetica, sayoma e. e. 4 1/ A 11/1 /.
- 5) categorica e. c. loo بدوب دحا ده.

Quibus pertractatis sub finem disputationis addit haec: Sciendum est, orationi categoricae tres esse famulos (mešamšāne), zaugā, sellāyā et taḥtāyā. Et iterum alio modo mezīsānā; et sāmkā et reðmā; et meqimānā. Similis est pāsoqā domino urbis, et taḥtāyā portae urbis, et zaugā viae, quae conducit ad urbem, et sellāyā plateis urbis, quae conducunt ad dominum urbis 1).

وروم ولها ومامد وصوما الكا معقعا إلى الم عدد :Textus: ومامد الم

En nexum inter grammaticam et philosophiam 1), en viam et rationem, qua systema accentuum est excultum! Grammaticis debetur distributio orationis in singula membra, quam missa antiquiore ratione, quam p. 63 sq. descripsimus, auxilio quattuor punctorum selläyä, tahtäyä, zaugä, päsoqä expresserunt. Huc accesserunt accentus mimetici sive rhetorici, speciem orationis indicantes, paqoda, mešayyelânâ, qâroyâ et með kaššegana, quem alii etiam mesalleyana vel mepisana dixerunt. Numero sunt novem, seu potius, si pasoqa additur, decem apud Josephum Huzitam accentus principales, qui deinde alio modo aliis in scholis auctae sunt. Thomae et Jacobi catalogum p. 99 sq. exhibuimus, hoc loco addendum est systema Nestorianorum ex mente Johannis bar Zusbi et Eliae Tirhanensis, quod a systematis supra propositis eam ob causam diversum censendum est, quia alio numero accentuum utitur, sunt enim apud Eliam triginta, et quis his accentibus adduntur lineae supra descriptae p. 126 sq. nayoda et metappeyana, quarum apud Jacobum Edessenum nulla est mentio. Vice versa Nestoriani non habent, omnes vicarios illos sublaçe dictos, neque qauma, (quod non cum meqimana conferendum est), neque mehappeyana, et desunt apud illos yāheβ ṭuβā, mepisānā, tāχsā, meβaṭṭelānā et meβakkeyānā, quod Los Loj appellant.

Hunc igitur in modum catalogum exhibet Johannes, ut dicat, nomina zaugā, šellāyā, taḥtāyā et pāsoqā esse homonyma, varios accentus comprehendentia.

I. Zauga septem rationibus adhibetur:

1 zaugā đamezisāne, 2 z. dere $\vartheta$ me, 3 z.  $\gamma$ gni $\beta$ ā, 4 z. desesyāne, 5 z. mesandelā, 6 z. dedāme ladesesyānā, 7 z. šehimā.

II. Tahtāvā octo rationibus adhibetur:

1 tahtāyā damezisāne, 2 t. deredme, 3 t. šehtmā, 4 t. dietum mašlemānudā, 5 t. dietum redmā desesyānā, 6 t. dietum šišlā, 7 t. dietum madwehānā, 8 t. cui est descensio — deld leh menahtā.

اول مدكر ماسطه ماهد استسلم. هردله مقصط وزاها» معصماه بغر فصوما حديها بعبداه ماسط كهندا بعبداه ماول الونط بعبدا كعبدا مدكر كفقما بعبدا بعدك كور عديم بعبداه

<sup>1)</sup> Jam intellegitur, car Thomas diaconus dixerit, philosophos et maxime Aristotelem de pasoqa quaesivisse. Martin Jacobi Edess. Epistola p. 13. Mirum est in Psaimis in Pes. novies vocem Loc. 9 esse insertam Ps. 37, 21; 68, 18; 69, 19; 78, 51; 89, 25; 104, 18; 105, 22; 106, 23; 107, 21. Apud Barhebr, in scholiis ad Ps. 68 ed. Knobloch Vratislaviae 1852 pasoqa non occurrit. Prager De VTi versione syr. quaestiones crit. p. 47.

III. Ellava sex rationibus occurrit:

1 inter membra apodoseos, ubi praecedit taḥtāyā, 2 in enuntiatis interrogativis longioribus, 3 ubi laus alicujus rei a scriptore profertur, ita ut sit megallesānā, 4 adhibetur, ubi scriptor declarationem facere vult, in periodis longis, 5 adhibetur, ubi scriptor brevi vult comprehendere, quae fusius dixit, 6 ponitur ubi protasis cum apodosi periodum finivit, quo facto scriptor denuo ab eadem protasi incipit.

IV. Påsoga viginti modis adhibetur, quorum decem in scriptura

occurrent, qui sunt hi:

1 Påsoqå (precativum şgloðānāyā, 2 qāroyā, 3 pāqoðā, 4 meðdammerānā, 5 hypotheticum (sāyomā) e. gr. post 'e n, 6 theticum (mettesimānā), 7 in juramentis (yammāyā), 8 ubi dubium est (meðpaššeyānā), 9 ubi persuadetur alicui (mepîsānā), 10 pāsoqā verum, finem ponens.

Reliqui decem modi, quibus pasoqa adhibetur, ad logicam

sive dialecticam pertinent, qui sunt hi:

1 påsoqå apophanticum, 2 κατάφασις, 3 άπόφασις, 4 πρότασις, 5 άξίωμα, 6 theticum, mettęsîmānā, i. e. in opinionibus non ab omnibus sed a quibusdam propositis, 7 πρόβλημα, 8 συμπίρασμα cf. Aristoteles Analyt. prior. 30 a, 29 Berol., 9 interrogativum, 10 όρος = Δυωλ.

His denique "accentibus" accedunt 1 meqimana, 2 pelguð meqimana, 3 menihana, 4 naqsa, 5 mezisana rabba, 6 tahtaya Jaðelaða, 7 tria genera accentus rahta, quae sunt rahta dexarteh, rahta depaseq, rahta lehudayhy, 8 mehawweyana, 9 garora, 10 með-

dammerana, 11 med kassegana.

Eosdem accentus etiam Elias Tirhanensis enumeravit, quem Joannes noster ad verbum in fine descripsit. Cf. Appendix I, 3. Exempla non apposuimus, haec enim pars grammaticae Johannis a Martino est edita (Traité sur l'accentuation chez les Syriens orientaux Paris 1877), ita ut qui taediosam hanc confusionem accuratius perquirere vult, ad illum sit ablegandus. Id unum dicimus, quattuor et fortasse quinque sese secuta esse accentuum systemata, quae nullo modo confundi debent. solis grammaticis libris baec systemata erui non poterunt, opus erit edere codices e quibus cognoscantur 1). Quod opus sane utilitatem magnam non feret et taediosum est ac pretiosissimum; librum ad mentem Josephi Huzitae accentibus instructum, si quis invenerit, non sine fructu edet, is enim Theodori Mopsuesteni exegesin signis suis expressit, quorum positio conferri potest cum Theodori commentariis, qui supersunt. Systema accentuum nestorianorum ipsum e codice Berolinensi Petermann 9 in appendice hujus

Eodem modo ox grammaticis Hebraeorum antiquissimis doctrina de accentibus perspici non potest. Nihil enim habent nisi nomina et ordinam accentuum cum exemplis et exceptionibus.

capitis exhibebimus, in quo primo loco tractatum antiquum masorethicam, deinde alium tractatum masorethicum copiosiorem, denique tractatum de accentibus exhibebimus, quod ipsius Eliae Tirhanensis opusculum esse conicio, ex quo hausit Johannes bar Zusbi.

Sed redeundum est ad ordinem grammaticae Johannis, qui in medium caput de nomine inseruit dissertationem de quinque speciebus orationis, qua commoti ea persecuti sumus, quae în fine grammaticae de accentibus exposuit. Multa deinde ad philosophiam pertinentia libro sua admiscuit, inter quae sunt excerpta ex epistola Severi Sabocht ad Jonam periodentam et ex commentario Rabban Denhae, discipuli Mar Išož bar Nun Catholici, in Analytica Aristotelis. Imo dissertationem de realismo et nominalismo recepit, qua quaeritur, num creator an qualitas creatoris, num creatum an aetio creandi an qualitas creaturae, denique num me Φιαβαδαπά an me Θιαβαδαπά θα sit prins. Fol. 66 b.

Missis vero his lucubrationibus ordinem potius proponamus, quo verba in classes distributa recensuit. Sequitur numerum consonantium ratione simul habita syllabarum, neque vero adtendit ad ipsam formam radicis, ita ut Pesal, Pasel et Aquel ejusdem verbi aliis classibus adnumerentur.

Primo loco fol. 99 b ponit verba duabus et tribus consonantibus composita monosyllabica, sequuntur verba tribus et quattuor consonantibus composita, quae duas efficiunt syllabas. Respicit praeterea vocales syllabarum, ita ut hic procedat ordo:

- A. 1 baz, 2 bå 3. 3 bnå' 1).
- B. 4 bani, 5 bhar <sup>2</sup>), 6 başar, gareg, 7 'eβað cum Alaq zglimā, 8 iβeš, 9 'abez.
- C. 10 'a $\beta$ î $\vartheta$ , 11 'a $\beta$ si, 12 'a $\gamma$ nez, 13 'anbe $\delta$ , 14 na $\chi$ ri, balhi, tarsi, 15 basbez, gargar, 16 'eškah.
- D. Sequantur verba quinquelitteralia bisyllabica: 17 'e&bzez et trisyllabica, 18 'e&başar, 'ettadaq, 'ettazal, 19 'e&bani.
- E. Porro verba sex consonantibus scripta bisyllabica: 20 'ette-βiϑ, 'etteðiš, et trisyllabica 21 'ettaubað, 'ettaβhaϑ, 22 'eϑgargar, 'eϑdaiwan, 23 'ettayhi, 'ettaðwî, 24 'eϑbalhî, 'eϑgardi, 'ezdanzi.
  - F. Denique verba septem consonantibus scripta, quae omnia

<sup>1)</sup> De syllaba cujus formam habet bnā cf. p. 56, ita bie vestigium habemus, quod ad Jacobum Edessenum nos reducit. In glossario gracco et bebracosyriaco in Codice Peterm. 9 haec leguntur: ما المال حلياً المال عليه المال المال

Hoc verbum ordinom turbat et quarto loco post buil ponendum est
 Sed in codice ita recensetur.

sunt trisyllabica: 25 'eθplaymat, 'eθpraḥraḥ, 26 'eθḥzauzi, 'eθ-mnauni').

In his classibis constituendis ad vocales adtendit, a enim

praecedit e et i.

Principia quibus hic ordo nititur jam apud Josephum bar Malkon p. 133 invenimus, eundemque ordinem etiam Barhebraeus servavit, ita ut ab antiquiore grammatico excogitatus esse videatur, quem Jacobum Edessenum fuisse conicio. Eandem enim rationem hic videmus, quam secutus nominum classes disposuit, de quibus supra p. 58 locuti sumus. Habes in verbo dispositionis fundamenta eadem, numerum scilicet syllabarum et ordinem vocalium, neque respiciuntur Graecorum schemata, simplex scilicet, compositum et decompositum, quibus ad linguam syriacam applicandis occupatum vidimus Ahudemem et Dionysii Thracis interpretem p. 33, 17.

Sequitur apud Johannem bar Zusbi fol. 111 b disputatio de pronomine, tertia orationis parte, quo in capite etiam de formandis personis verborum deque suffixis verbo et praepositionibus addendis egit. Ita factum est ut etiam Imperativorum formas, femininum Sing, et Pluralem ad doctrinam de pronominibus retulerit.

In capite de mella $\vartheta$ -šemā i. e. de participio f. 127 a etiam de adjectivis aliis egit, itaque hoc loco inseruit leges de šemāhe selle $\vartheta$ ānāye sive adjectivis per n et y a nominibus derivatis (uti ruḥā, ruḥānā, ruḥānāyā) quorum tamen ad nomina relationem non appellavit me $\vartheta$ baitāyū $\vartheta$ ā, quod nomen apud Barbebraenm primum

occurrens ad instar arabici ximi fictum est.

Quintam deinde partem orationis efficient adverbia, quae dicuntur sal melle da sive sam melle da fol. 135 a. Derivantur adverbia ab adjectivis, a numeralibus, a nomine actoris, et a nomine verbi; e. c. 'arsana'id ab 'arsa, bedana'id a beda, naggara'id a naggara, sawwala'id a sawwala. Et in hac quidem observatione sequi videtur graecum aliquem grammaticum, nam quam Dionysius Thrax p. 20 distinxerit adverbia simplicia a compositis, etiam de varia compositorum origine cogitandum erat. Etiam varia adverbiorum genera a Johanne proposita, adverbia temporis, loci, comparationis, assensus, negationis, stuporis, interrogationis, conjecturae (demasberanuda'a')), optandi, querendi, et colligendi (dezunasa) in mentem vocant Dionysii doctrinam, quamvis apud illum viginti sex genera distinguantur, quae non omnia a Johanne repetita sunt.

Praepositiones deinde, sive qaddimud seyame, quas in gram-

2) Apad Dionysium p. 22 respondet grasco sixasuss. Insequens ku-

nasa ibidem ponitur pro graeco asposos.

Tales voces, quamvis is Scriptura non occurrant, pro lubitu posse fingi, disertis verbis addit, et a passivis uti "eJqgri," eJggli, "eJhggi hoc modo formari "eJqrauri," estrauri, "eJmlauli alia, in Scriptura vero solum "eJhezauzi legi

matica metrica etiam co. colo; dixit, sextam orationis partem efficientes recenset has viginti quatuor: sam. lewåθ, 'aiχ, mgtul, leφûθ, kul, men, be, le, de, båθar, bestar, luqeβal, sal, şeð, heðar, qeðam, lesin, helaφ, beyan, tüβ, tehoθ, balhoð, belsåð.

Quodsi in hoc catalogo legitur kul et aiz et legin, patet Syros definitionem Graecorum esse secutos, qui prothesin ita describunt: πρόθεσίς ἐστι λέξις προτιθεμένη πάντων των του λόγου μερών ἔν τε συνθέσει και συντάξει. Itaque kul in exemplis hisce vera prothesis habetur: kul bestar yammineh mestattar; kul sal saβreh håšeβ; kul şeð tarzeb råhet. Quibus addit Johannes vel hoc: kul tehuð reγlauhy damęšihā iðanhy.

Eundem praepositionum catalogum etiam Barhebraeus in grammatica majore proposuit, varia ceterum distinguens genera, quae nunc non curamus. Omittit vero Barhebraeus bestar, beγân et belsãð, quorum deinde mentionem fecit in scholiis, sed addit praepositiones has a Johanne omissas: tar, heβâl (quod cum tuβ conjungendum est) meðum, taht et tahtai, bainai et lelawai. De beyân inter Syros ipsos non constitit (Bhbr. ll. p. 85 l. 17), Johannes hoc habet exemplum:

Ultimam denique orationis partem efficiunt conjunctiones asare orientalibus dictae, quibus adnumerantur interjectiones. Alienus est Johannes ab artificiosa Barbebraei dispositione, qui distinxit conjunctiones elegantiae causa adhibitas (saqlanaye) a conjunctionibus necessariis (alsaye). Saqlanaye sive hashaye (Bhbr. p. 157 l. 12) sunt: Dên, man, gêr, kið, 30ð, ni, lam. Ita docuit mallegana, quem Jacobum Edessenum fuisse puto. Reliquae omnes sunt necessariae, quarum sunt classes novemdecim. Jacobus Edessenus quum interjectiones elegantiae causa positas proprium genus esse dixerit, graecam grammaticam est secutus, Dionysius enim docet: παραπληρωματιχοί δὲ είσιν, ὅσοι μέτρον ἢ χόσμον ἔνεχεν παραλαμβάνονται. Είσὶ δὲ οίδε δὴ, μά, νν, πον, τοι, δην, αρ, δῆτα, περ, πω, μὴν, ἀν, αν, οὐν, χεν, γε. Cf. supra p. 24.

Genera novemdecim a Barhebraeo, uti puto, post Jacobum Edessenum constituta pleraque profecta sunt ex Graecorum classibus adverbiorum et praepositionum, quas a Jacobo receptas esse conicimus, et a Barhebraeo repetitas; quae graece non exstant particularum genera ab Arabibus desumsit, quibus debet Barhebraeus: 1 tenyâye = hurûq elistitaă, 2 setuqvâye = hurûq eliatq, 3 pâsoqâye = hurûq ettaqsîr, 4 mehawweyâne = h. ettanbih. Reliqua genera a Graecis profecta sunt et ab Arabibus aeque atque a Syris recepta, quam rem hic probabit corum catalogus:

	-	110 -
Dionys	ius Thrax.	Barhebraeus.
έπιορήμα	τα χρόνου	1 zabnánáye
	μεσότητος	* sannanaye
	ποιότητος	
	ποσότητος	
	άριθμοῦ	
	τοπικά	2 'a Oranaye
	εύχης	10 yuyagaye
	άρνήσεως	12 merimane
	συγκαταθέσεως	4 šurārāye
	απαγορεύσεως	- estataje
	παραβολές	16 medammeyane
	θανμαστικά	18 me dammerane
	είχασμοῦ	9 pušäzäye
	τάξεως	1 200
	άθροίσεως	(deyunāšā)
	παραχελεύσεως	14 qaroye
	συγχρίσεως	- dwole
	έρωτήσεως	5 šuyālāye
	<i>ξπιτάσεως</i>	17 dešurtāhā
	συλλήψεως	- Allers ciette
	απομωτικα	
	χατομωτιχά	
	भिस्ताय वं	18 hupå Petiqaye?
	βεβαιώσεως	- authan andwas i
	θυασμού	
Σύνδεσμοι	Planetus 1)	15 marquðanāye
	συμπλεχτιχοί	
	διαζευχτιχοί	
	συναπτιχοί	
	παρασυναπτικοί	
	αίτιολογικοί	3 selle Sanaye
	παραπληρωματιχοί	saqlånäye cf. supra
	tvartiwuatixoi.	
0.2.2	and the same of th	

Quindecim igitur Barhebraei genera cum graecis conveniunt, desunt tenyaye et setuqyaye et pasoqaye et mehawweyane quae

Hae particulae in Dionysio graeco desunt, sed apud Armenium exstant.
 Genus 13 est avaghagan; akh, oukh al. et genus decimum quartum ieghgagan waj, avagh al.

cum arabicis contulimus, desunt et stoxiqûye (στοιχειαχός) i. e. particulae una littera constantes, b. d. l. w. alibi πτώσεις dictae, quarum apud Graecos non potest fieri mentio. Quodsi multa Graecorum genera apud Barhebraeum non recensentur, non est quod mireris, sunt enim sibi admodum similia nec facile syriace possunt distingui e. c. adverbia ἀπαγορεύσεως et ἀρνήσεως, παραβολής et συγχρίσεως, συλλήψεως et ἀθροίσεως, συγχαταθέ-

σεως et βεβαιώσεως.

Fuse deinde de singulis commentatur, qua ex commentatione hic edenda videntur quae tradidit de particulis a Barhebraeo omissis, mila 12 et 'ayâţâ 21.

مِلْهُ مِلْا دوسا خدم. وهماهم، سدف هم، وهمسه دو دوسا أشنا. فيزيم عدها دوم هدهدا وعدفتها ودد. م دمني، ودم عقف دوسا عدم دوي هدهموري معدا وعدفري، أهد هلا وده بي إماا وفعفدهوني، سدف واهد في وده ع إما المعمد موم المن المد المدال ال

Semel legi hanc particulam in versibus hisce Narsetis de baptismo in codice vaticano, nescio quo:

يتهد طلا بحوالما كما صورتاره مسلا الحوالي معد واحد مود موسعه و بيدا وانعا سبه الد سب حاحده الموه بيدا وانعا سبه الد سب حاحده الموه بيدا وانعا سبه الد سب حاحده الموه بيدا وانعا سبه الد سب حاصده و

i. e. Uterus aquarum peperit eos spiritaliter, et potentia gratiae ejus implevit et perfecit ea, quibus opus habent, angeli et homines gavisi sunt et gaudent gratia eorum, quod cohaeret scilicet, quod mystice adest (in figura adest) cum actionibus.

<sup>1)</sup> Ceterum verba: ALI LOL 2000 ALIL in vertenda tensee: Ger (nam) evehit propositiones mineres ad majores, quod de logica

Tali modo in parte prima grammaticae de septem partibus orationis quum Graecorum discipulum sese praebuerit, in parte secunda totus Syrum se monstrat. Quae de mettezisanwa da sive de motis vocibus habet, in duas partes distribuit, primum agit de accentibus, quam rem supra p. 165 tractavimus, deinde de vocalibus et aspiratione. Vocalium è et u nominibus utitur hisce: Zelâmâ pesiqâ sunt duo puncta recta in linea posita, uti in por ; zelâmâ qasyâ est catenula sive sislâ, id est duo puncta infra litteram transverse posita uti in por Vocalem per zelâmâ qasyâ scriptam appellat lòco, vocalem per Yuo cum puncto inferiore scriptam dixit lòco. Tribus igitur vocalis i utitur formis:

- zelâmâ pešiqâ = ï in يحوا.
- 2. zelāmā qašya = i = 'assāqā in إنمار.
- ? ? ! i = 'allâşâ in الحبط.

Deinde o in نوني appellat كُونَا, u vero o in وامَعا dicit

Usum vocalium cum formatione nominum conjungit, ita ut variarum radicum formas, quibus designantur nomina actionis et actoris, et nomina activa et passiva secundum vocales illis proprias recenseat. Ex hac parte quaedam exscribenda videntur, quae apud

minore es majore intellego. Sic et verba: AzAAA JAAI LOAD <?

JAZAALO ita intellego: Den (autem) majores cum minoribus connectit vel minores cum majoribus. — Gottheil vertit: Gér brings that which is below (protasis) to that which is above (apodosis), et sic in altero exemplo.

alios grammaticos non occurrunt, ac de quibus non dubitandum est, non enim sunt figmenta grammatici, sed formae re vera usitatae.

Itaque postquam nomina actionis radicum geminantium μέλ, ἀκὶ, ἀκὶ, ἀκὶ, ἀκὶς pergit fol. 218 b: Aut Pgθāḥā primae consonanti tribuitur et Zeqāφā eis, quae ante Ålaφ [finale] locum habent, uti μέκρ, ἀκὶ, ἀκὶς Quae sequuntur ad litteram exscribenda sunt: ἀκὶς ἀκοις ἀκὶς ἀκὶς ἀκὶς ἀκὶς ἐκοις ἀκὶς ἐκοις ἀκὶς ἐκοις ἀκὶς ἐκοις ἀκὶς ἐκοις ἀκὶς ἐκοις ἐκοις ἀκὶς ἐκοις ἐκο

Deinde de voce אָרְיִים בְּעִרְיִים אַרְיִים אַרְיִים אַרְיִים אַרְיִים אַרְיִים אַרְיִּים אַרְיִים אַרְיִּים אַרְיִים אַרְיִים אַרְיִים אַרְיִים אַרְיִּים אַרְיִים אַרְיִים אַרְיִים אַרְיִים אַרְיִים אַרְיִים אַרְיִים אַרְיִים אַרְיִים אַרְיִּים אַרְיִים אַרְיִּים אַרְיִּים אַרְיִים אַרְיִים אַרְיִים אַרְיִים אַרְיִים אַרְיִים אַרְייִים אַרְיִּים אַרְיִים אַרְיִים אַרְיִים אַרְיִים אַרְיִים אַרְיִים אַרְיִּים אַרְייִּים אַרְייִּים אַרְייִים אַרְייִים אַרְייִים אַרְייִּים אַרְייִּים אַרְייִּים אַרְייִּים אַרְייִים אַרְייִּים אַרְייִים אַרְייִים אַרְייִים אַרְייִּים אַרְייִים אַרְייִים אַרְייִים אַרְייִּים אַרְייִים אַרְייִים אַרְייִים אַרְייִים אַרְייִים אַרְייִים אַרְייִים אַרְייִּים אַרְייִים אַרְייִים אַרְייִים אַרְייִים אַרְייִים אַרְייִים אַרְייִים אַרְייִּים אָּרְייִים אָּרְייִים אַרְייִים אַרְייִים אַרְייִים אַרְייִים אַרְייִּים אָּרְייִים אָּרְיים אַרְייִים אַרְייִים אַרְייִים אַרְייִים אַרְייִים אַרְייִּים אַרְייִים אָּרְייִים אָּרְייִים אָּייְיים אָּייְים אַרְייִים אָּיְייִים אָּייְיים אָּייְיים אָּייְיים אָּייְיים אָּייְיים אָּייְיים אָּייְיים אָּייְיים אָּייְיים אָּייְּיים אָּייְיים אָּייְיים אָּייְיים אָּייְיים אָּייְיים אָּייְיים אָּייְייְיים אָּייְייְיים אָּייְיים אָּייְייְיים אָּייְיים אָּייְייְייְייְייְייְייְייְיים אְּייִייְייים אָּיייים אָּיייים אָּייים אְייִיים אָּייים אְיייים אְיייים אְייִיים אְייְייים אְייְייים אְייְייים אָּייים אְייְיי

Sequitur deinde catalogus nominum fol. 241 b, e quo excerpsi, quae ad emendandum lexicon utilia videntur:

1) ابرة (lobus hepatis) metaphorice est مسلا رحسا بعماره و المعادي ال

vero cum Johanne convenit, et Targum babylonice habet -xn in stat. cstr. Ad illustrandam metaphoram addere placet, quae idem Johannes fol. 90 a de sedibus virium rationalium et affectuum docuit, postquam de sensibus egit. Haeret enim con con معمنعا حددا ماندها حسددا فنفغاه متقعط حدفدتها وصداحدها حضمنفرا: صيما جهسلًا: مجمعًا جسرة حدرا: مسعما ars distinguendi in corde, cogitatio in adipe discernente (cerebello?), cogitationes in renibus, desiderium in lumbis, gaudium in splene, oppressio in lobo hepatis, ira in hepate, voluptas in adipe renes circumdante. Antiquitus traditae tales sunt doctrinae et paullatim auctae, nam in vetere testamento cor et renes sunt sedes intellegentiae et affectuum, quibus addendum est jecur (kāβēð) cujus loco hodie legitur kā 300, quae est sedes superbiae cf. LXX ad Genes. 49, 6, ubi ke pooi redditur τὰ ηπατά μου, et Ps. 7, 6; 16, 9 al. ubi friget explicatio hodie recepta, qua keβοδί (honor meus), nescio quo modo, ad animam refertur.

- 2) المحمد كم المحمد Cast. Mich. lamtå jecur esse docet, scilicet apud Bar Alium المبدد legit pro المبدا, quod et Elias bar Šināyā habet (penula Novar. 206). Re vera est stratum, pannus, operimentum منظ رواية والماء والماء الماء الماء

  - 4) بنظر به. هسلا (debilis.

  - (أ simus عنظ بو. في سنزا (6
  - o ic paed (7)

<sup>1)</sup> Hine sequitur adjectivum esso 1209, quod apud Cast. Mich. est

- المحمد يكف (10) عنوا (10) عنوا (10) عنوا (10)

- 13) ... Jigi lioko oolo look kool Jigi, itaque sayra esset amygdala juxta je!? Desunt quaedam in hac glossa.
- 15) نعب معمد من البين = rubrum album cf. Payne-Smith z. v.
- 16) مَعَنُ حَمَّا (cf. Payne-Smith s. v. مُعَمَّدُ وَ الْمُعَمِّدُ وَ الْمُعَمِّدُ وَ الْمُعَمِّدُ وَ الْمُعَمِّدُ وَ الْمُعَمِّدُ اللهِ اللهُ اللهُ
- فسلا به. هلا هخيدا بسعا. له بعزللا بعزيدا (ا هعسا (17) فسلا به معنا مام في المام المام المام المام في المام المام المام في المام في

Postquam deinde de suffixis numeralium ac de vocalismo vocum peregrinarum egit, fol. 246 b, et Imperativos suffixis instructos ) proposuit sub finem hanc legem constituit de adhibendo Mehaggeyānā: Mehaggeyānā competit omni verbo et nomini, cujus tertia consonans, vocali vacua, ex iis litteris est, quae dicuntur Jioqui ii. e. u, po, u, , , , o, o, i, /. Itaque scribendum est , and, papil/, jamil/, jamil/

ا) Codex praebet العُسِيّة. المعرفة formas: منبه, موامنه في منبه في المعرفة منبه المعرفة منبه المعرفة منبه المعرفة منابه المعرفة والمعرفة والمعرفة

in quibus [tertia?] consonans non pertinet ad litteras supra enumeratas. Marhetānā postulat e. c. אובער, אובער, אובער, אובער, אובער, אובער, אובער, אובער, pescio an Marhetānā tertiae consonanti apponendum sit. Ceterum non silentio praeterit, secundum traditionem masorethicam doctorum (aix mašlemānûðā) interdum Marhetānā poni, ubi secundum legem Mehaggeyānā habet locum e. c. אובער, אוב

Haec de Johanne bar Zusbi videbantur monenda, qui Severi bar Šakku fuit praeceptor, cujus de libris nunc nobis est dispu-

tandum.

## Appendix I.

Tres tractatus de accentibus Nestorianorum.

In praecedentibus capitulis ad cam de historia accentuum perducti sumus sententiam, ut statuerimus, initia a Josepho Huzita sen facta sen exculta in variis scholis vario modo in formam systematis esse redacta. Tria systemata p. 99 uno conspectu exhibuimus, a quibus tamen Nestorianorum systema admodum est diversum, inter quos complures recitandi modos inter sese discrepantes fuisse, non modo Elias Tirhanensis verum etiam subscriptio codicis Musei Brit. Add. 12138 Wright Catal. p. 105 b tradit. Qua subscriptione usi nos p. 30 scholam antiquam distinximus a schola magistri Ramišos, ille vero Babaens diaconus, qui hanc subscriptionem anno 899 composuit, longe abest a comprobandis harum scholarum lectionibus, nam signis criticis, quae accipiendae sint lectiones, ab iis distinxit, quas respuit. Lectiones antiquae magistrorum (magrevane) totius rei fundamentum effecerunt, quibus accesserunt aliae lectiones coloribus distinctae, quibus modo bonas modo malas esse lectiones indicatur. Qua in ratione scribendi Babaeus, qui codicem adornavit, exemplum ipsius Râmišoi secutus est, qui suam ipsius lectionem linea rubra insignivit eo consilio, ut ab antiquioribus lectionibus distingueretur. Ex signis codicis criticis intellegimus, quid scriba de priorum lectionum dignitate judicaverit, nam distinguit lectiones, quae in maqreyane non habeantur et nihilo secius bonae sint, ab iis quae in maqreyane leguntur at malae habentur. Addit lectiones, quae pro lubitu lectoris adhibendae sint, imo mutationes quasdam lectionis judicio lectorum permissas recenset. Quae sub finem dicit adeo nos introducunt in studia in scholis culta, ut transcribenda videantur:

ولا بح اهد مورا. وحلا مصحط وصبعها المن لي صربعا مل تاها.

مل معتصا مل اقرار معصما در صعما بعندمه ابه المحدد المالا مل معتما الم واحد المعمد المحدد الم

ماهد به بقطط بعمتها منه المداحده مع اصل بندج [ننصم] مراحزوم مصب، محموم معنى حاهدهال.

ول في الم حصط إعلامته حديدا دامه عندا مند المحد به باسطا فنا الم الله من عبدا المحد به باسطا فنا الم الله معدا الم هموا الله المحدا المحدا الله المحدا المحدد الم

والله المواود سعا وحدوم قدد المصدولا عند عند والا المحل دواوا الاو من حمد المدهد دواوا وحسعوها صدوراً ورسوا اواودهما حراساً. وسنا والعهدهد المربي. واووا وحربها هيها هددالا وحدولاً.

E quibus discimus, omnes accentus omnesque scripturas, quae colore rubro in codice pictae sint, sive megisane, sive reome, sive mequimane, sive zauge etc., nempe litteras (JLÖL!) aeque ac signa recitationem jubentia (Japa) a Ramisoso esse positas, neque in libris magistrorum (maqreyane) inveniri. Porro cognoscimus libros magistrorum eos esse, quibus inde a tempore Narsetis?), Abrahami et Johannis scriptis, ad instituendos in scholis discipulos usi sint.

Deinde regulas quasdam proponit nobis non perspicuas, quia intonationem accentuum auribus nunquam percepimus, quarum haec est summa: 1) phrases accentu sesyana in libro instructae per mezisana legendae sunt, 2) ubi tahtaya pronuntiatur, mezisana (concurrens), quod lineola instructum est, omittendum est.

Cl Tractatum II, 40. Itaque post verba dicendi nagea est necessarium — אינען i. e. אינען

<sup>2)</sup> Namen in codice crasma a Wrightio suppletum est.

3) In phrasibus, in quibus naqsa et paqoda concurrunt, prius in phrasi imperativa solum samka legendum est, deinde si lector paqoda (i. e. phrasin accentu imperativo instructam) legere vult, naqsa ei omittendum est. Ubi vero post naqsa positum est: dixit, dicit, dicunt, naqsa verum est, quod sua intonatione legatur necessarium est. — Haec est regula ipsius Ramišosi. Bhbr. Gr. m. p. 259).

Denique scholarum de accentibus dictum celeberrimum protulit: Legas, legas, nec spernas, scriptum enim tibi est tamquam lux, quae tenebras illuminat, et splendor, qui in nigro colore (atramenti) utilitatem fert, et ut vita in elementis (litteris) persistens

et ut sensus reti lineolarum illaqueatus et captus. -

Qualis haec legendi institutio ex accentibus haurienda fuerit, nos supra vidimus, recitatio ad normam temporis accentibus temporalibus, recitatio rhetorica (ἐπόκρισις) accentibus mimeticis docebatur. Ipsa ars legendi non nisi a magistro viva voce recitante, quem discipuli imitabantur, potuit addisci. Ipsi accentus secundum sensum eligendi erant, et ab antiquis magistris electi sunt, neque certa melopoeia, qualis apud Hebraeos exstat p. 72 adnt. ²), apud Syros usu venit. Hinc factum est, ut non certa accentuum consecutio apud eos locum habeat, sed accentuum positio pendet de sensu orationis, ita ut eorum variae conjunctiones exemplis fuerint illustrandae non certis regulis coercendae.

Collectiones exemplorum veteres magistri congesserunt, quae deinde immutatae, auctae, commentariis instructae sunt. Commentarium talem recentissimum, quo totam rem ad principia philosopha revocare tentavit. Joannes bar Zusbi composuit, cujus summam p. 165 exhibuimus. Collectionis exemplorum specimen p. 125 proposuimus, et ejusdem farinae sunt duo tractatus, quos ex codice Berolinensi (Petermann 91)) hoc loco sumus proposituri. In secundo tractatu numeri singulis paragraphis adscripti sunt, in primo tractatu iidem numeri sunt appositi, ut lectores videant, quomodo primus tractatus sit auctus et in secundo recentiore repetitus, in quo tamen alia sunt omissa, quae primus exhibet. Numerorum signis latinis in tractatu primo eae paragraphi sunt notatae, quae in secundo tractatu non occurrunt. Magna enim libertate in seligendis exemplis accentuum conjunctorum scriptores tractatuum poterant uti, quia accentuum sese sequentium nulla lex erat certa. Tractatum tertium Eliae Tirhanensis opusculum esse, quo accentuum usum ad rationis normam describere tentavit, mox videbimus. Recenset triginta accentus?), qui non omnes in tractatibus prioribus

2) Josephus Huzita habuit decem. Thomas Diaconus viginti quatnor, Ja-

cobus Edessenus triginta sex

Codex Petermann 9 anno 1571 Grascorum = 1258-59 p. Chr. scriptus est. Huic tempori tribuenda est scriptura tractatus secundi. Tractatus primi scriptura antiquior est, non enim ab cadem manu est pictus et charta nigredine et fragilitate insignis actatem antiquiorem prodit.

commemorantur, e quibus igitur nihil de numero accentuum discitur. Qua re etiam in eam sententiam deducimur, ut censeamus catalogum octodecim illorum accentuum, quos Ewaldus 1) e codice Romano publici juris fecit. non omni numero esse absolutum.

Accentus in duobus tractatibus recensiti, ordine alphabetico, in quo adnotavi, quosnam et Ewaldus commemoraverit, hi sunt:

- 1) Lazz, 8 cf. Lazz Loj I, 50.
- 2) 12 10 2
- 3) منا المنا المنا
- 4) Loo 8. Ew.
- 5) Numeri simplices ad Eliae catalogum
- 6) June 27.

p. 197—200 referendi sunt.]

- 7) المحمد علم (7)
- 8) lea oo 23. Ew.
- 9) لكام 20.
- 10) Lawley II, 20.
- 11) אימין sive באנמין 26.
- 12) LOSSAND II, 30; I, XIV. Ew.
- 13) [ 11; I, XVIII.
- 14) | 91 16. Ew.
- 15) בממבן (לא יוסף בעלן 12 (בעל 15). Ew.
- 16) 🔼 5. Ew.
- 17) لم علم ال I, IX.
- 18) المحال 14; I, XXVII, XXII. Ew.
- 19) ... VII.
- 20) Joog 19. Ew.
- 21) النور الما 18.
- 22) مصع الم الم 17. Ew.
- 23) Deli 10, quod idem est ac Loj apud Occidentales. Bhbr.
- 24) Louis 7. Ew.

[Gr. maj. p. 258.

<sup>25)</sup> JALL J. VI.

<sup>1)</sup> Zeltschrift für Kunde des Morgenlandes I, 206,

Apud Ewaldum et Jiog et Jio; et Jio et como Hoji et Jilio et como et ille, quod nostri Loj dicere videntur, et como Loj nominantur, quorum ultimus eadem forma utitur, qua apud nostros megimana designatur. In Jio denique fortasse latet Jioj.

Quum în his tractatibus viginti quinque accentus exstent, vero simile est, hujus accentuationis systema idem esse, quod in tractatu tertio ab Elia Tirhanensi proponitur, et cujus accentus casu non omnes triginta in collectionem exemplorum recepti vel deinde omissi sunt. Re vera autem tertium tractatum Eliae Tirhanensi tribuendum esse, ex loco Joannis bar Zusbi concludimus.

الم من المحدد ا

<sup>1)</sup> In codice eastat حدود المحمد, Martinus Traité sur l'accontuation p. 19 odidit حودها مراجعة عند المحمد عند المحمد المح

in quo mutavit Joannes vocabulum in joon. Cf. Martin Traité p. 12 l. 16. Praeter has iteratas curas, quibus Eliam tractavit, etiam locorum biblicorum collectionem addidit. Denique id inter utrumque interest, quod ut supra monuimus, Joannes rationes accentuum philosophiae opera illustrare et certis regulis comprehendere nititur, cf. quae de Joans p. 166 docuit, qua in re excoluit et ad finem perducere tentavit ea, quae ab Elia recepit, qui eadem via incessit. Elias vero longus fuit ab ea profunditate, qua Joannes rem tractavit 1).

Nomina accentuum, quae Elias proposuit, et quae in tractatibus duobus non occurrunt sunt 1 عسعا المارة والمحال المارة المارة والمحال المارة والمارة و

Vocales nominibus accentuum appositae in codice Berolinensi non exstant, sed e codice Musei Britannici Add. 25876 a me sunt adscriptae, prout a Joanne bar Zusbi sunt pronuntiatae.

Primus de Eliac opusculo monuit Phillips (A letter by Mär Jacob p. 85), qui coniecit scripsisse Eliam duos tractatus de accentibus, ques jam videmas efficere opusculum unam bipartitum.

صحة هاهم المحموم : Le affero Jeannem bar Zuöbi dicentem: المحموم الم

Theoriam accentuum Nestorianorum cum accentibus Jacobitarum comparare non opus est, quippe quos lectores p. 99 accurate recensitos ipsi poterunt conferre.

 Catalogus accentuum secundum doctrinam Nestorianorum e codice Berolinensi Peterm. 9. Fol. 228 b.

اده حصور المحمدة الحدوا جدم ملا فعد الله هويتما

- ا مبغده اسمرا عسما وداخر اندية مي درا سرم جدارا.
- ا صاحدا وداخل انجا حديدون معدا بصداد وهبه ساليا
- وعددا معصعا مناصا ماهدة عدمة عدياً الندا مناصرة انكا بود سددا مناهدة بمدهد كي كمة بمها السوري.
- ا همورا معصصا في هدوره الم ع صلت فين الى در
- 35 فلط مون (الصمل معبة لالها حمدة مأهن والعنه مفرم حرفها: مأهني ه و الل استلا ملا ألماهم لحدم مع (العسلا). محدد مع منه المالم
- 8 اسلام عسط انه جرائب اببرا. هدم المدهد مقص عتب
- 9 مدسما ماسمر الا الما حبرازا مرمد معد اندور Jes. 28,24

<sup>1)</sup> Hoe vocabalum non intellego. 2) Jan:

- de اسطا مسطا بيد عمل فنيد فني. أحيد احدورا ياهدوا.
- 12 وصورا ملسكا اب معاللا ( عزب اللا لده اب معزا. انه لم وندا اب الده ا
- 13 صدوم معرسل ماسلاط فنيا اب دره ادمهار
- ال صرحال محمورا بصفالا ماسطا. احد لده صلحا المناه دونها لحدمة المن البرعد، ماصبح الماعي ("والمده دونها المحمد المناه المناه (10 الماع) المحمد المحمد المسلما (10 الماع)
- 41 حمورا معصما واعدا أسما إسان له المر صدها بديده دمار دحره مفعده.
- 17 وهورا ماسلا اب معالما (الدمه فدوره بعهدد الدمه عاد.
  - 18 اسطا وصدرا عنه بن عدما لحدما رحم كين.
- 20 صعدصال ماميم عددمال طبق بعديق راندل بلعظة سنور لعددا عدمي والله ع دديدة راندل بلعظة سدهدة بعدمة المعلى [42, 42]

<sup>1)</sup> Exempla ex Jobelde 39, 21; 40, 8, hausta eti II, 12 [102 Ar/ )02/0 01/20/ Job. 40, 8, abi in Peseb. est )02/0.

<sup>1)</sup> Manus secunda atramento adhibito ita correxit

Yocabulum difficile lectu et non certum. Ceterum hace paragraphus endem inscriptione, varils exemplis jam praecedit supra 12.

منه المراهد بالم الم الم الم المعلى الموسية الما الموسية الم الموسية الما الما الما الموسية الما الما الموسية الموسية الما الموسية الما الموسية الموسية

لا سم الم فاحد المداهم هذه فجد المرا حفظ المعدار الم معادية المراهم ا

الل استلا عتم اقها تدلم ماسما مع دعة بدديم: امما كم

الله همه المام الما في ونهد طفر: معمد الله المام الما

وبعموا المنظرة ما بموا هصرا لاحت عموالا: ١٥ أسم معدلا

<sup>1)</sup> OF ? OF ? Vocabulum illegibile est

<sup>2) ...... ?</sup> Megibile

<sup>3)</sup> Hace vox, acquer (vel acquer?) ut videtur legenda, a manu scribae ipsius vocabulo accuper superscripta est.

<sup>4)</sup> Sie sine Ribui.

- XI صاحما مديما سزية هج عصر إن صدوا:
  - 28 حكم فعل بوصل بأفذ.
- عددا مصصحا بالموروب ان الديم من المورك المحدد المح
  - 25 صدرعيا مدليا. أنصا 100 اسما هبسما عرم صداد.
- انحل دز عدمه حدم ۱۱۱. انحل البد هنا دزه اله کردنا دره.
   انحل دز عدمه حدم ۱۱۱. انحل البد هنا دزه اله کردنا دره.
- عدد مارد وصو مدلر معده اوراد العدل المعدد المراد العدل المراد ال
  - » X همه را معدا في سهدا واحتار علا شيار.
- 28 معصما ( ، محر دلم بعدا بوما إبيا: مادعما حلا. حره:

## ا محضرض ا

Hine seripsi posso et "Loos), at neselo num recte accentus distribuerim. Scribendumne posso et Loos?

- 3) Sie! Conicio Lando V. D. Punetam saperius tanne. Bhbr. Gr. m. 256.
- 4) Sic. Loctio cet in conflata? Miram est p. 192, 28 hanc vocum decase. Censeo in prime libro vocabulam fulsse corraptum, quod noster descripsit prout petuit, alii vocem omiserunt, unde explicatur, cur in II 28 desit.

<sup>1)</sup> In codice 19/ scriptum est.

<sup>2)</sup> Quum 2000 in libro manuscripto sub 2000 sit positum haec punctorum dispositio exoritur

- الا حمد محصد ما فعل مدل باحد في مد لما فع الآلاد ما معدد العدد حيد العدد العد
- الله صححا معمورا معموديا، هنب ضيا حمة بمكب مايا الخا
- ٥٥ صدوها محصورا هنا فيه يدهن دمودن
  - الا همورا معصديا إس عط (ا خفتا
- ااالا مدددها. احم الدهما المميد عصر. منا الهام عدها.
- VIX مدمدورا بدعه در مداهر مداهر معتمه احد احد. بحده بالدور.
  - 18 ناول اونعلق محسلا.

و ما حصر الله عصم المنا والمن المعال عديدها

- ٧٪ قصورا معرسا منها بحيا معرسا مصعدا. بعداً مدور بعداً مدار معسار منه منه بعداً
- الالا مسلم ومصحدا إنا مرتعا ومروتما حمود معسا.
  - וועא פספין סממבעו ייליבו ספריםיון.

الالا بعا إس عطا علما. سومار حصمهار.

Dubium est num | cum puncto an sine puncto | ix sit legendum.

In reliquis exemptis | solà lineolà scriptum est.

<sup>2)</sup> Vocabula lineà distincta in codice nigro colore scripta sunt

- وا رومحمه وافد
- ١١ صرحم منها منوا حداد موم ماضد
- XIX صرحا محررا به في حظة عله عدم حديد.
  - XX صحرا. (" د: عمار المورود وورا مداها.
    - اللا معمور ناخة مع نصه
- الكلا حرارا مصاحم محرك إنا الماري المالا المالية المالية المالية المالية المالية المالية المالية المالية المالية
  - 00 اول حدما بعدب سط امل المدال لموط:
- اللكلا اوال عدا واسطا ونظ ينها مصديا، ودويوا دوسوسون وسلما و معرف معاسلا ونظ ينها معديا، ودويوا دوسوسون
- VIXX صمره معسل الحدا الحرب مصه مدد فده عداه
- ٧٧٪ صريدا وزوراد و معده ودم دهد المدر الم المود المدن المدن المدر المدر
  - الالا حمورا ويزوعو سل فيها وارس بصلا ووه وهدورا.
    - المديد حالم مصرحم محالاً صنا الماذ مسنك المحالك.
      - ااالالا حدول معمور في احد المعدوم.

<sup>1)</sup> Sub O duo puncta, crassum supra et infra tanue. Sic et sub No.

paragraphi suquentis, in quo tamen atramento effluente puncta inter se conjuncta videntar. Itaque hacc est forma De et Do. De Masigmanu Sa.

Nisa et Nagea ef Cap. XII in fine.

2) Dubium an A.

- XIXX همه ا معمسا مع ملكار مناهد حرة نداج وأعن
- ازوروه نعودسن المراجع المار ها داور داه دارها. ملا المار علا المار الما
- عدمار وهمر بحمر معرسا ماسما منساز لي بمديد عدمار داهما بحمرا

# محمد عودسا المد

II. Sequitur fol. 22a Col. 2 alius tractatus de accentibus.

#### المح سعا وهمسقدا

- ا اسلما عسطا النباع منحا سنم حجال ومعددا معمدي
- و اسلام والقل الما مدره مور وصدا وصدا الله محدا والمام الما مدرا والمرام الما معدا المام ا
- 4 همه وا معمصا ملسلا أن عمون الم بساط لمد كروة وعملا في دلد فوسا الا استلا العنبية المد بساط لمد كروة وعملا حجيبه [?]

<sup>1)</sup> De 3 saperscripto cf. p. 121, 1, ubi contrarium, et Cap. XII in fine,

- و صعارد ماسطا ماني فاقل أسمال والدولا المرب وعا وسأبطب ومعدد حيثلا احدد أس
- و معمد لا معمد مناها و المعنى المدار المن منا المنا ا
- المعل محمورا ملسلال مفرهده حرفيا مسلم محفدة محدة المعروب
- 8 اسلاما هسطا، اب بعراسة ابها، دوء المنجم، معقد قدم المادماب،
- 9 صدراً. ولا أبار كذبيداوا. ورضف مفض الدوه ولا الماهد
  - 10 وهمرا ماسلما. فدب ساما رفيا.
- 12 ومورا مسمل عُناه أجم حدب فردم الم حملا احماره. سَال الم حز النفار
- 18 صدوها مناها مسطر فيها اب دلاة ابعمار بدجيا خفر [35]
- 14 ومورا محصصل مناها ملسلال أسوا السيا الي المو محملاً الله الله الله الله المراد ودور معملون (125 p. 125)
- 15 وعورا واسما. اللا يَمْخَهِلا لحم. اللا تعمل لمرم. واقعا ابرا عنهم لب [125]

- 16 صصحدا ماسطا ملا اموا مع صعداً الله عما امد الا المعال

- وا عدما والقدا مبال وعدد المد عددا والم المدد حده إدب المال والمستوار والمال عدد المال المال المال عدد المال الما
  - 20 صعدصدها المحدمي فتما: وللسط مع عصما: اللازاسي.
- 21 مرسل الم معوم فوع بوقع: مادة طائداً بدو: الفيا مخط على المنا ا
- ه عيه المعدير. يعا: ما مدها. همما. ريس معدي: معدم الموب معدم الموب معدم الموب معدم الموب الموب
- 23 ملل وروه مناب عد وه و بدوجه لد. سره والاهدوم وعدم المعدم
- 24 صاحبا مصصدا مدلسا. واحدون ماهن لا بدب دوه وم فينا دوب مسلا وابده لحدا الله دول لد. اب ده الله واهنا هدسا دف واحدسه.
- 25 معاضيا مدلا. انصا بعده الحداد انصا امورا الما مسمار.

- ودار درم محمود نظمته دورار نعسهي مدلار عصده
- 27 مسلار مدلسا الحلفه عنائب حديد فيدف محديد عدرة مديد المالية محديد المالية مدينة م
- 28 معرفال ومدا بيز مايموا حيد دو. ماملا لهوا (احمدمال واحداد حمداد)
  - وو معالما فع المعط آده. المده المحلا المقرب
- 30 مدودها مو لهما مصمل فنها فدة احداد، فنها الهذ ك عدما بس عمل فنها فنه
  - 18 ناول. اونعدوز مجسلال عودات بحر صعدت الل
- 32 نامها بحيدان نسط محن المدوا" اب لمحدول إما افراز عدد المدود معقد
  - 38 نامها بعضم. عدم در مصمد فيد فيد
    - 34 فاول إسر عطا. إنا": النا": سعمت فديا":
      - 35 فاهل وسعل وأهني. وأهن
  - 36 صصحا إسطر إلا صفح اصما والأسا ما مانم.
    - 37 ومورا. عزدتال سفية غدوةال
    - 88 را موطا نوراً فلط بإمال
- ود مرسل ندا. صهره له مها المدا وه ندا. دلدا ودلدا

<sup>1)</sup> In codice · Lokso exature videtur.

<sup>2)</sup> Hase duo puneta dubia sunt.

- 40 محلًا وتحصن واحد واحد واحد
- الم منطق معل محة دمة مد مح ماسك دمعه: الا مع معهون الم معمون منط محة دمة دمة مدار المنا المعنى معلم المعنى المعنى
- لا معروم المرام معدم الم المعدد المدور المحادد المحدد الم
  - 48 لمسطر بداهل بناهل لا فدهم غاول مايا لا للمود عره.
- مراجع ماهد المراد ورفع المرافع والمراد المرد والمراد وفق المراجع المرابع المر
- وج ماحم ، المعمد المعمد المعلى المار بل حديثا معمد المدن وعد المعن المعند المعمد المعمد المعدد المعمد المعلى المعلى المعلى المعلى المعلى المعلى المعمد الم
  - 46 صمحا معصمال عنيا بحر معدد الا
- دادهموت محصوباً مدفدها: الله الم عصار الم محدد: الله دام.
- الم عدد المعمد معامل الم المدار المعامد المعمد الم
- وله هاسط دلاها مهقال مهفر هنا لسمر: معهدفي درادمي

<sup>1)</sup> Analogia postulat mgnifatal post 'soon.

- وه اوم المنطر معمل عبد معمل عبد الله المنظم المنطر المعلل المنطر المنطر
- 51 ولا استلا واف حدريل (احدمن مامية صدها حلوه المراد والمراد والمراد
- 52 رسم معرسل حمضا بذه ورصا بذه الله استلا ملا باهده هد 52 است مد است دعم محدود مد هذا مد هذا ...

eld.

III. Eliae Tirhanensis de accentibus tractatus. Codex Petermann 9. Fol. 17a.

متوا رحميط محمنه عقروا ردا ب مدمق..

- ١. ١٥ من عود المصورا معود در وو مرهدا الدرا.
- د. لسما بي نفع كرويا. ها بفند صوطا بدل هند. مصدراً كسماها نيا.
- الم وهموما على موحد مودلا معود ("ورة مدال عنب لحيا ومادي محمد مودل معادم معاهم حدد اول مودلا مودل مودل مودل مودل مودلا مودل مودلا مودلا
- و. عدا وم صلميزا ها وحدون هاهذا عبط عداد لا وم معطا

<sup>1)</sup> Cod Lobo. 2) Vocabulum illegibile

- مصده بندرا امما مدلال بحرصا عط مداصط درام، حر امط اممنا مدلال امل عدرال
  - اه. صرحدا حمر فالأدار.
- ه. فاهل لايصل المالحدي. وصعصقنا اين المال مدلال ماسطرا.
- ا. مصحدا سلف اسلما صماهم ما بطاهنا درا لاوما صودلا.
- معدد حدم به معدد المعاد معا المعاد المعاد
  - ل دررا مداهم و به ما حزا ماهنا بطبيدا مدرا.
- من حدة حليا هصوما المماوب وصوري ومع دم المسور حليا. وضحره علا إصدول فصلا.
  - ال سعا مصرحدا نط المدقوا اله داول مداسكا[.]
- حد مرسدا احل مداد و زحم لمحدده لمامرا اب
  - لا اول فع العداسياً. وم الماما إحد العداد.
  - ب اول بالقل حر المناما بعسلام بف بف بعلادلا.
    - ١٠٠٠ الله عسطر. ما ويودوا حدا معكلا.
  - ه. بعدوا ماسكا عسطا. مرمدوا مصعدا عسطا حكم عرسا.
- ا. اول عدا علا محصورا مخرم وحوول وصودره الموروب ونفع فره و او الم او لا. وروزا حدما او حدما وحداد كوا عدو الم او عدا والملا وح وصوما لحدواله.
- س. مدلم همسر الم اهمر و رحب لعدراه لعاهدا بسط لا لحصورال اه وهما عدال العدمال و الم اه الموود. والموود حسلا

- عدد المد وهوم مار مدا محدوا وسوال
- حرد. هرمدنا دلا بمعن هدون وله احداد بمحصوال سعدلا [Pro المعن أو ومعنا أو المعناد ومعنا أو المعناد الم
- دا. مسل دلا قصمه عجزا منه ا معردسها رم صهديا.
- ود. صوالا با المدره معدالا اه صفار اه صورتا لمحدالا دف معدال محريزا.
- ح. اول دريا دلا دوولا دويا معود الا المحد. دو الم العدد
  - حد اول المحط علا سعمدا عخوم.
- صود مدده العمر العمر المدرا أحب الهمد (ا واست
- حد، دورا الم صعدا المورد، حزة الم اصل العمد العدد لاه
  - ور معدمتها لرحم المسزا مسكره سلا وسعا ماسطرا.
- حدد بروال سرف معدد ما مدار المدر مدار المدر مدار المدر مدر المدر مدر المدر ال
  - حل أول إدراه سلف صصدا ملعوانا صعوريد.
- ال ناويا فصوعاً. سكف فصوعا مسط صلاسن ولاموا ومعمدا صعورالا ... (أبلكم سكف اسلام عكسن ولاعبار ولاموا ومناها عصولا.

لا. ضمورة مدوركم الموروب مع وعدوا واسمرا ودلا عدالا

الحد مصحيرا مدحد مع همورا مهورا.

لى مصمرا سدف مرسرا مداهم، مدمورا عندا، واسد المدر وسدف معدا ما وصورا عند وبداره:

ح. حمدرا سا همدورا هندوا. الا حد ما احد بعمر بعمر بعمر بعمرا.

له ولهما مصصا ملا بسلام مدنا.

حه صححا المحل بن عملا علا بن بلا بن بلاسعت دومه المعلل المحل الم

ال أول بع مسا ود فقا العدم وديا و وانع دونا. العسم و عدم والعدم والعسم المعام والعسم والعسم المعام والعسم والمعام وال

د. اول مكم المحس صف بدلد بوه همم بدهما والمقاورود.

Hoc loco numeros > non ponendas est, at triginta accentus efficiantar.
 Nam numero > omisso in fine viginti novem tantam sunt accentus, quibus nameras
 = triginta denique adnectitur, sub que accentus non recensetur. P. 1991.

- ارد اول المحل وجدوراً حدود المسلم المو حداد الم حراد المداد المداد حدد المداد المداد
  - و. (داول درنا صهلا وفرا لعنما حصوما بعنده.
    - اه. يكنا المهد حبد اده معنظا المقادره.
  - ه. وحموما بع بحدة عدا حرف بلا (" حدة وصما اسزلا.
- ر. اسطر حود بصنع بدور بدور المدرال حدد معدما استرا. وحدا[.] عسعا مهل بلا معدرالا حدد معدما
  - ... مديدتا مع ممارحيها ولعيل
  - ج. صديدا احل حبط، صديد الما دو صاعدا.
- .. باعدا مع العدا بقوما ا مدف بحرب مدا مع مرسا اط.
- لل سعًا مديدا الممود مفدلا عمداد الم وله واعدا.
- لى مَهُمُّدًا وَلِمَنَا وَوَلَمُنَا حَوْدَ وَحَوْنُنُوهُ عَصَرَ وَهُ وَافِ مِنْ وَافِ مِنْ اللهِ وَمِ دِلَا المِنْ اللهِ عَمْ دِلَا اللهِ عَمْ دِلَا اللهِ عَمْ عَلَا اللهِ عَلَا اللهِ عَمْ عَلَا اللهِ عَلَا عَلْعَالِمُ عَلَا عَ
  - ب مربرا مهل بنخر لملا دم معامدا.
- مه معرده و معركيد الما ومقط دروه دود معرده وسي
  - ه. نورًا مهلا بنفر المعد حصيدا.

<sup>1)</sup> Scriptura primae manus 101 radendo in 1201 mutata est.

<sup>2)</sup> Intellege onbo.

<sup>3)</sup> Cod. Max. Bris. in Bar Zušbio الكريار o/.

<sup>4)</sup> Cod. Mus. Brit. Shideen Jan.

- ال باول حرف بطبول لعما حوسا وال محمة اب عبدا
- س. أول بخياه حود بنط صم بعدا المرا المرابي [(المول المعادل المراب المرا
- A. فعفراً حدد والم وحصه الاعدد وهميد صعب دره.
- حد. صفركنا مها واصف وخب لصفاحه موم مصصب حده.
- دا. فصفف اه مسط اه صباکدا حم دروه و و و المارد و المارد و المارد و المارد و المارد و المارد و المارد و المارد و و المارد و ا
- صد. فصففا بلكفار. [ج] هسا بدهقاههد ابعد حدم عط المار. في معيمتنا حدف بعصم لعطا ماب الله العقم لده مع الله في المقادد.
- ح. وكروا معبقنا صف بعصم لعما الله له معمداله. المراب والمراب المراب ال
- حره. صفورة بالعد وعده والعداد وعده المعمد المعمد (عند) عده.
- حه. (ا مرمزال مع ومعدا الملك عصره محاح المنا مصمل لهه.

<sup>1)</sup> Ab eadem manu, quod uncinis inclusimus, in margino additum; julio legi non potest. Hinc factum est ut numerus \$\int\_{\text{q}}\$, qui huic accentu competit, et quo spud Joannem bar Zaibi re vera distinguitur, ad sequentem accentum sit translatus. Itaque in fine \$\int\_{\text{d}}\$ habemus pro \$\inf\_{\text{q}}\$, quamvis trigints enumerenter accentus. Cod Mus. Brit. praebet \$\int\_{\text{d}}\$? \$\int\_{\text{d}}\$?

خبوه بخضم مخند م سبرار. وكلا صوحلا Brit الملامي ومح ومتعان

<sup>3)</sup> Cod. Mus. Brit. 440.

<sup>4)</sup> Cod Mus. Brit. المراجعة على المراجعة المراجع

ور. صبيبا اب اه وحس لمناط بع مناط مج صوريا وصدور . [ع مناط [Legas]]

حد منسلاً مع السما المعادف عصره درف وعدالله سلم عصر لحما عمر السما المنوا ونفف لمره.

دل. صصحتنا عطر بمال المصد. درف بصصد المزمل حديد عال. (الد.

#### Appendix II.

Observationes de orthoepia aramaea et hebraea ex codice Renchliniano.

Nestorianorum grammaticos, quorum orthoepiam accuratissimam fuisse, doctrina de accentibus probat praecedente appendice exhibita, non pro lubitu sed secundum usum elegantissimae pronuntiationis regulas suas constituisse nemo negabit. Quis enim crediderit recitationem librorum sacrorum rudem et plebejam auribus magistrorum placuisse, qui omnibus viribus nitebantur, ut singularum phrasium sensum vocis modulatione exprimerent, et plangentis, orantis, jubentis, suadentis al. modum dicendi locis conventibus adhiberi jubebant? Qui, ut graeco vocabulo utar, χαθ' υπόχρισιν recitabant, i. e. κατά μίμησιν των προσώπων histrionum modo libros declamabant, summam actionis perfectionem appetentes, haud dubie in minimis î. e. in recta singulorum vocabulorum pronuntiatione et connexione neglegentes esse non potuerunt, et quae Arabibus laudi datur ars bene recitandi Qoranum, Syris non detrahenda est eandem elegantiam affectantibus in libris sacris legendis.

Summa recitationis καθ' ὑποκρισιν elegantia accentibus exprimitur et temporalibus et mimeticis, quae vero necessaria erant ad bene declamandum singula vocabula, modo arctius connectenda modo distinctius separanda, ea Nestoriani lineis Nâγοδã et Metappeyana indicabant, quarum usus Jacobitis ignotus, partem Nestorianae de accentibus institutionis efficiebat. Habemus igitur positione harum linearum descriptam pronuntiationem aramaeam pulcriorem, quam in singulorum vocabulorum inter sese con-

<sup>1)</sup> Cod. Mus. Brit. | L. Syros de etymología dubitantes. Cf. p. 1845). Jam habemus | L. D. Syros de etymología dubitantes.

<sup>2)</sup> Nihîl deest. Numerus 🔪 ultima littera est în secunda columna folii 21 b.

catenatione et disjunctione phonetica lectores librorum sacrorum adhibendam esse censebant. Brevi lineae Nāyodā et Metappeyānā elegantem vocabulorum in lingua aramaea pulcre legenda conjunctionem et disjunctionem nos docent, et jure meo in lingua aramaea, non in dialecto syriaca solum dixisse mihi videor, quia eundem conjunctionis et disjunctionis usum etiam in libris targumicis observatum videmus. Comparata enim ratione, qua hae lineae apud Syros adhibentur, illustratur usus Dageš conjunctivi et euphonici, quod dicunt, in codice Reuchliniano, quem hanc ob causam ad constituendam orthoepiam aramaeam gravissimum esse patet.

Quod ut comprobemus et exemplis illustremus, ante omnia constituenda sunt principia summa in usu Nayoðae et Metappeyanae apud Syros conspicua, quae in regulis Johannis bar Zusbi p. 127 prolatis latent quidem, at expressis verbis non docentur. Johannes enim rei rationem altissimam non perspiciens indicia (|\(\sigma\_{\sigma}\)) tantum quaedam recensuit, neque omnes condiciones enumeravit, sub quibus conjunctio et disjunctio vocabulorum occurrit p. 131, c, ita ut collato usu codicis Reuchliniani demum totius rei natura intellegi et explicari possit, quae revocanda est ad condiciones phoneticas naturales, quam rationem primus inivit Barhebraens Gram, maj. p. 201.

Atque hac in causa facile intellegitur, agi de conjungendo fine vocabuli, qui potest esse aut vocalis, aut consonans, cum initio sequentis vocabuli, quod potest esse aut vocalis, aut consonans vocali egens, aut consonans mota. Qui varii casus hunc

in modum conjunguntur:

 Vocalem finalem sequitur vocalis — qua de forma Syri non agunt, quum vocabula a vocali non incipere censeant.

II. Vocalem finalem sequitur consonans quiescens.

III. Vocalem finalem sequitur consonans mota.

IV. Consonantem finalem sequitur vocalis, Syris Alaq vel Yud motum, p. 128 3).

V. Consonantem finalem sequitur consonans quiescens.

VI. Consonantem finalem sequitur consonans mota.

I. Casum primum Johannes bar Zuibi non commemoravit, cui omnia vocabula a consonante incipere videntur, cf. p. 128 Adnt. ), ita ut de concurrentibus vocalibus ne cogitasse quidem censendus sit. Restant igitur quinque formae, quas omnes exemplis suis Johannes illustravit hunc in modum:

II, III. Si vocalem finalem sequitur consonans vel quiescens vel mota, arctissima vocabulorum conjunctio per Nâyodâ indicata locum habet. Cf. p. 128, II, a. Apud Syros duae tantum vocales in fine vocabulorum occurrunt, å et e, quod in Plurali statuum

determinatorum masculinorum exstat, nam au, åi, et ai in مُدَدُت non

vocales a Syris habentur sed syllabae in consonantem exeuntes,

quae efficiunt Qušāyā. Gram. syr. mea p. 65. Itaque si Johannes loco laudato p. 128 II a locutus est de duabus vocibus perfectis ( vel e vel suffixis instructas. De suffixis l. l. seorsum III a disseruit, restant igitur vocabula exeuntia in å et e, quae ante de et da relativum in casu speciali a Johanne prolato, (et ex analogia euphoniae universali ante consonantes quiescentes et motas positae), conjunctionem per Nayoda indicatam postulant. In scriptura Hebraeorum haec conjunctio aut per Dages aut per Maqqef exprimitur, et si Syri seribunt مَرْسَدُ اللَّهِ اللَّهِ اللَّهِ اللَّهِ عَدْدًا بَعْدُ اللَّهِ عَدْدًا وَعَدْدًا وَعَدْدًا Hebraeorum, si eadem lex euphonica invaluit, quam apud Syros invenimus, exspectatur scriptura פָּוֹרְיָתָא דָמַלְכָּא et פִּוֹרְיָתָא דָמַלְכָּא. Et haec exspectatio non fallitur, nam haec scriptura in codice Reuchliniano est tritissima. Exempla desumsi e Chrestomathia mea targumica p. 104, ubi caput Habacuci III edidi, prout in codice exstat. Habes igitur:

Dageš in ק et תַ et הַ: מַלְכָּא הְמַלְכָּא הַמַלְכָּא הַיִּרוֹן.
 בַּלְכָּא הִירוּשְׁצִם , מַלְכָּא הְמַלְכַּוְשִׁין , מוֹרָא הְפֹארן , טוֹרָא הְסיני , רוֹתָא הְקודשא , טוֹרָא הְסוֹני

et sic ante verba, מני בליה א בעלי, ארכָא דִיהב, ארכָא דְער ארכָא דְער , ארכָא דְיהבר , שְנֵיְא דְאמרת , דְּרָא דְּעַברו רְשִׁינִיְא בְאמרת , דְּרָא דְּעַברו , בַּאר דִישִׁינִיְא בּיליה , דְאם בּיליה , דְאם

Quibus ex exemplis cognoscitur falso a Johanne bar Zuzbi usum concatenationis (Nâyodâ) restringi ad connexionem dnorum nominum perfectorum (عمان), re vera enim ubi post ā finale posita est consonans sive mota sive quiescens Nâyodâ adhiberi potest. Itaque nulla ratione habita statuum, quia lex de condicionibus phoneticis pendet, concatenatio etiam locum habet ante et post particulas et inter verba et nomina hune in modum:

עלפָא זְּאָיתְפרעָא , איחגלֵיתָא בָּגְבורתַך , קרוטָא פַוטורא , נַבְיָא כַּר (2 להורלָא , בזעתָא טִינָּרין , הָא כְּטָלותא , אישׁתָא פִּן ,פַּורשועיָא דַּעבדוּ שׁמֵיָא זיו ,שיבשַיָא מינורך , תהוטָא כַּליה , עלמָא זְּבורת , גְּבורתַך.

Hac in concatenatione pro ā saepe scribitur ā, cui tamen num multum sit tribuendum nescio, quia in codice ā et ā saepe commutantur inter se, cujus rei causa non perspicitur. Exempla: אַכְּהַא , לָא מְבֵּר , דִינַא (' דְאִימְּדְרֵּר , לֹאוריהַא בַּלְבֵב , רִשִּיבָיא בְּהִיבא

<sup>1)</sup> Ex scriptura TTFIN sequitur d in t esse receptum. Syrus in 1.09; contrario mode d tellit, dicens (A) 201. Wright Catal 104. Patet ex

יורעמא בְּהוּן , הְּנְבְּרְמָא פִּלְּכִין ,פִּיְרִוּמא; idem babes in פַּיְּכִין פָּיִרְוּמא פִּיבראשיח et Jos. 1, 17 בְּמֵא בְּהְוָה בְּסַבְּרֵיה רְמשׁה?

Quod sic post vocales  $\bar{a}$  et  $\bar{a}$  locum habere videmus, id etiam post omnes alias vocales accidit in Aramaismo targumico, apud Syros vero non cernitur, qui praeter  $\bar{a}$  et e omnes vocales finales amiserunt. Itaque habes Dages:

post ē: יילֵי מְּרוֹמֹא , דְנֹגֵי מִיטרא , מֵי זַהרא ,יומֵי בְּראשיה ,

מלכי פודי ,ארי מלכות ,צוארי פנאיהון.

יקיפוינני , לי בחילא , קדמודי בחובידון ,איחי פבולא : יקיפוינני , לי בחילא , פחובידון ,איחי פבולא ; et ai status constructi, quod resolvitur hac in connexione in agi: ריגלין קלילין ,עלכי פון קדם 2 Sam. 22, 34, quod tamen etiam ante vocalem in יקדיניי ובאָקר habes, sin punctum in positum Dages habetur, quod Surek exprimere solet.

post ש: קינוריהון, קשובו פוחשבן, קעו בְּמְרוּריהון deest, וְּלָּוֹי שׁוּריִא מׁ מוֹ מוֹ deest, וְלֵלוֹי Jos. 2, 1.

post o: Jos. 1, 11 הָבֶּוֹ מִשְׁרָיתא, Jud. 5, 11, בַּהָוֹ מְּהֶלֶבִין.

IV. Consonantem finalem sequitur vocalis, cujus connexionis exempla ea sunt, quae Johannes p. 128—129 sub IV, a et V, a proposuit. Itaque post ל, ב, של, סל, ב ante vocales adhibetur Nâyoðā. Quodsi post ב aeque ante vocalem ac ante consonantem motam IV, a Nâyoðā locum habet, memorine dignum est, in codice Reuchliniano scribi non solum בר־מָּבֶר, יִבֶּרְיִּרְבִּר, imo בְּרַבְּרָב, quod contra Johannis legem IV, b peccat.

V, VI. Consonans finalis excipitur a consonante quiescente vel mota vocabuli sequentis, quod tractavit Johannes supra p. 130, VII, a et b. Syri solas quiescentes contrahunt, at utraque contractio in codice Reuchliniano solet indicari, et ex solo Habacuci capite tertio exscripsi assimilationes permultas, in quibus et hoc

Reuchliniano orthoepiam aramacam augeri in Gram. syr. I p. 72 modo ez Amira. haustam.

<sup>1)</sup> Eodem modo hebraicum (1877-12) phonetice explicandum. Sic et usus varius articuli (7, 7, quem tandem aliquando secundum hanc legem phoneticam neque amplius secundum fabulosam ex 277 originem in grammaticis tractatum velim videre. Hucusque vel Kautusch de origine re vera cuphonica duplicis consonantis post 772 et 77 articulum positae dubitavit, et de assimilatione litterae (7 ex 712 et 2 ex 277 = 77 cogitavit. Etiam Dageš post 77 interrogativum nihil est nisl cuphonicum.

observatur, particulas בדול cum vocali vocabuli praecedentis in syllabam unam contractas insequenti consonanti assimilari. Itaque si recte legitur מְיֵרְבְּיִנְאֵי miyyam-midyana'e, codem modo etiam legendum est: מוריָא דְּעִילְפַרְשִירן, in quo שו bis in mm contrahitur, nam uti pro מְיִנָא וּפְנֵילְפַרְשִירן, sic et turayammiqqam min pronuntiandum est. Hab. 3, 6, 7.

Similis contractio etiam post consonantem finalem locum habet, nam non solum in אַרְעָא דְּבָיִיְעִית Jos. 1, 6 ex arŝad-qayyemi dit arŝaqqayyemi dit arŝaqqay

Tali ex contractione haud dubie explicatur Dages, quod scribitur:

- post ז in קיריקה, קיריקה וְשִׁילְשׁוניא, מלכַנָא וְשִּׁרָשׁר, מֹלְכַנָא וְשִּׁרָשׁר, מֹלְכַנָא וְשִּׁבְּעחנון
   מֹלְכִין וּמִשׁירייחהון imo, הַּחְקָלְי וְשֵּׁבְעחנון
   מֹמְשִׁיחָךְ וְלַשְׁארא, אִיחְבְּלִי וְקַרישא
  - post ב in בַּמַר בְּמַריִהְן, יְהָיה בְּמַרְכבה הַיִּרְרָב, יְמָא בְמַרְכבה
  - post יְמֵייְפֶּרֶק, באיתגליותָך לְמֵּחְבֶּר, אָהְגְלֵיתָא לְמֵיפְרֶק באיתגליותָך לְמַחְבֶּר, אָהְגְלֵיתָא לְמֵיפְרֶק
- 4) post ד in דיכלא דְּקּדְטּדְ Jons 2, 5; אנַא בּלוּתָא דְצַלי זְנִיח דְּשֵׁבְּקְנִי.

Quibus in exemplis בדול assimilationes patiuntur varias studio accuratiore subtilius distinguendas. Quousque assimilatio consonantium extendatur exempla ex Habacuci capite tertio collectae docent hae:

רמי , ומי . למי , דמי , זמי , דמי ; דל , נל , דל , גל ; דז ; מבי , רמי , ומי , למי , דמ , דמי ,

Totius rei ambitus constitui nullo modo potest, antequam codex Reuchlinianus est editus, hoc vero statui potest, in Targumis concatenationem et assimilationem ultra fines eos processisse, intra quos a Syris adhibentur, nam ubi Johannes postulat disjunctionem (metappeyana), codex Reuchlinianus concatenationem indicat. Itaque factum est, ut disjunctio status constructi et disjunctio praepositionum et conjunctionum ante consonantes motas p. 128 II, b, III, b in codice Reuchliniano non observetur. Nam quamvis signum speciale, quo disjunctio indicatur, apud Targumistas non exstet, tamen ex non adhibito Dages et Maqqef concludendum est, vocabula duo sese excipientia esse disjungenda. Itaque ubi Johannes post praepositiones III, b dispescenda esse vocabula docet e. gr.

in Jacol, in Targumis connectuntur: בל מַּלְכִין, דֵל כִּיבָּא sine עוֹרָכִין, דֵל כִּיבָּא יִמָּא, juxta quod vero etiam habes אָדָל מִירָא sine Dages. Qua in re nescio, num Dages in consonante initiali orthoepicis magistris displicuerit, nam etiam post statum constructum, post quem contra Syrorum leges p. 128 II, b ponitur Dages e. c. מַרְבָּהְרּיִּיְתָּאָדִן Jud. 5, 11, scribitur יִקרָן bis in Habacuco sine Dages.

Etiam in conjungendis Praepositionibus suffixo instructis cum voce sequente Syrorum disjunctio p. 130 VI, b a Targumistis non observatur, et ubi Syri dispescunt סבים בים אל האחרעו בים קרבוי, in Targumo legitur מַלִּיה מִּנְי אָבְיה מִנְי אַמִּיה מִנְי אַנְּיה מִנְי אָבְיה מִנְיה מִּיה מִנְיה מִּנְיה מִנְיה מִנְיה מִנְיה מִנְיה מִּנְיה מִנְיה מִּנְיה מִנְיה מִנְיה מִנְיה מִנְיה מִנְיה מִנְיה מִּנְיה מִנְיים מִּנְיה מִנְיים מִּנְיּים מִּנְיים מִנְיים מִנְיים מִנְיים מִינְיים מִּנְים מִנְיים מִנְיים מִנְיים מִיים מִנְיים מִינְיים מִּים מִנְיים מִינְיים מִּים מִּים מִינְיים מִינְיים מִינְיים מִינְיים מִּיִים מִינְיים מִינְיים מִינְיים מִּים מִּים מִינְיים מִיים מִינְיים מִינְיים מִינְיים מִינְיים מִיים מִּיים מִּיים מִּיים מִינְייִים מִּיִים מִינְיים מִינְיים מִינְייִים מִּיים מִינְיים מִּיים מִּיִים מִּיים מִּיים מִּיים מִּיים

Denique consonantem quiescentem finalem si excipit consonans mota ab initio vocabuli sequentis, Syri disjunctionem volunt p. 130 VII, b, quocum Targumista consentit, scribens ישראל לְשִׁידִר אָרְאָר, at etiam בָּבֶל לָּא Hab. 3, 17 legitur.

Huic denique concurrentium sonorum classi addo exemplum 77272278, in quo Šewa sub Maqqef positum disjunctionem mihi videtur indicare, ita ut tres labiales distincte pronuntiandas esse, scribam insolita hac signi positione monuisse crediderim. Hab. 3, 11.

In universum in Targumo concatenatio usitatior, disjunctio rarior est, sed hoc etiam apud Syros locum habet, quod docuit Martinus (Journ. asiatique 1872 Avril Mai p. 400). Hoc vero secundum Josephi bar Malcon versum p. 132 explicatum ita expediendum est, ut statuamus, naturalem recitami modum esse eum, quo singulae voces distinguantur, ita ut Metappeyana semper locum habeat, neque appingendum sit, quia per se necessarium est. E contrario Nayoda, ubi pulcra censetur concatenatio vocabulorum additur, quo fit, ut Nayoda saepius adhibeatur quam Metappeyana, quod re vera est superfluum et a Judaeis non adhibitum.

Observationes quae praecedunt nec materiam exhauriunt nec rem ad finem perducunt, et haud alio consilio sunt scriptae, nisi ut ad investigandam orthoepiam Aramaismi alios incitent, quam Martinus eo usque descripsit, ut dialectos duas Syriacas perquisiverit<sup>1</sup>). Addenda vero etiam dialectus targumica, quam sordibus librorum recentiorum liberam codices babylonici praebent, e quibus chrestomathiam meam edidi. Quibus cum codicibus comparandum esse codicem Reuchlinianum, scholae cujusdam masorethicae re-

Martin Les deux principaux dialectes aramécus, Journ. as. 1872 Avr. 305.

jectae opus, his ipsis observationibus comprobatur. Toti vero disquisitioni finem facientes duas addemus adnotationes, unam de usu Dageš in libris hebraicis, alteram de Syrorum in pingendo Nāyoðā inconstantia.

De Dages neutro in codicibus hebraicis.

Joh. Day. Michaelis, quem secutus est Gesenius (Lehrgebäude p. 88), Dageš neutrum appellavit formam quandam Dageš fortis euphonici, quod in codicibus quibusdam (Erford. III. IV, Studtgard. Cassell. Hamburg. III. IX) observatur, et quod Gesenius recte signum concatenationis vocabulorum esse intellexit. Attulit etiam ex Drusii libro de recta lecțione linguae sanctae p. 81 exempla lectionis, qua usus est Ibn Ganah, qui אל נכולה, יתן־לי. ירוץ צדיק proferebat jittel-li, en-nemala, jarnş-şaddiq. - Addidit aliud etiam Dageš in litteris שמשמטשנים a Lichtensteinio in cod. Hamb. I observatum. - Ab hac vi conjunctiva signi Dageš vero longe alienus est usus Dageši, quod lene dicunt, post accentus distinctivos in systemate masorethico recepto, in quo accentus distinctivos sequitur Dageš lene in הברכם, post accentus vero conjunctivos ponitur Raphe. Nam ex lege ita formata Dages, quod dicunt lene, adhibetur tamquam signum disjunctionis, quod in codicibus supra enumeratis et sic etiam in Reuchliniano est signum conjunctionis. Hanc systematis recepti legem J. D. Michaelis tam gravem censuit, ut quasi ad lapidem Lydium ad hanc legem totam accentuum positionem dijudicandam esse statuerit. Anfangsgründe der hebr. Accentuation Halle 1753 § IV. Idem in grammatica hebr. Halis 1745 eo usque processerat, ut Dages lene post accentus distinctivos distinxerit a Dageš forti in בגרכבת post accentus conjunctivos, ita ut Dages Genes. 11, 31 אַרָאָר בְּלֵכֵן Dages forte dixerit, Lev. 13, 36 mge nam vero lene. Jam igitur Dageš conjungit, Dageš dirimit, et si hoc Dageš dirimens in solis record occurrit, in quibus Dages lene dicitur, et eo consilio tantum appositum est, ut aspirationem tollat, usus ejusdem puncti in designandis duabus rebus sibi oppositis, i. e. in conjunctione et in disjunctione, sane confusus et haud laudandus est. Neque sibi constant codices. Editiones ex. c. Jos. 1, 15 secundum legem praebent ייִרְטָׁר גָם, at Codex Reuchl. habet בְּיִרְטָׁר , idem habet בחה בְּרַאָּדְם Ez. 21, 11 ubi editiones בְּרָאָדָם, et הַהַהָּה בְּרָאִדָּם, ubi editiones בל Ezech. 21, 12. Itaque, quamvis legis ipsius gravitas omnino non sit in dubium vocanda, tamen non ubique adhibetur, et hoc ex varietate scholarum est profectum.

Quod vero adtinet ad Dages illud neutrum, cujus usus est frequentissimus etiam in textibus hebraicis Reuchliniani, jam statui potest, concatenationem illo indicatam etiam in Aramaismo valuisse, itaque Arabibus, Aramaeis, Hebraeis communem fuisse, quam quum in editionibus bibliorum veteres editores plerumque quidem omiserint et raro ac sine regula servaverint, orthoepicorum studiorum amatores debebunt restituere ex codicibus in quibus hoc Dages appictum est.

At hi codices sibi non constant, itaque quid faciendum?

Respondemus: Etiam Aramaei sibi non constant, Targumistae a Syris recedunt, et Syri inter sese non consentiunt, quia in his minutiis singulorum gustui permissis consensus universalis nec constitui potest nec per temporum cursum servari. Itaque unius alteriusve scholae usus ex codicibus potest protrahi non vero ratio legendi in omnibus scholis recepta. —

De Syrorum in ponenda linea concatenationis inconstantia. Ultimo denique loco de varia Syrorum scriptura dicendum est, nam uti in pronuntiando ita etiam in scribendo scholarum usus apud Syros fuit varius. Si nullos fontes de Nayoda et Metappeyana haberemus nisi Johannem bar Zusbi et Josephum bar Malkon, statuere deberemus, lineolam connectentem Nãyoða ) semper desuper esse pictam ita: 200 Ala. At codice Musei Britt. Add. 12138 contrarium probatur. In eo enim exstat Genes. 39, 8 scriptura haec: من لا نبد خصاصا الم حجم cum nota marginali مبول ك مسول مر, ita ut pateat, lineolam inferiorem designare conjunctionem duorum vocabulorum, quae alibi per Nayoda indicatur. Sic et Genes. 24, 65 legitur مزد حدوا المام والمناف المام والمناف المام nota marginali so/ i. e. connectas vocabula, quo in exemplo iterum linea inferior conjunctionem indicat ). Alia exempla ex eodem codice collegit Martinus (Journ. asiatique 1872 Avril-Mai p. 394) in quibus duo vocabula lineâ inferiore conjunguntur: عامراله , quod legendum se praye'u, مع حتب محتال الما Logola i. e. qāyimat, 1, 20, 20, i. e. medemdašeβatt, Δ12-Δ2, Quibus exemplis addidit Martinus haec ex codice Parisiensi 15 excerpta, în quo linea inferior multo saepius adhibetur quam in codice Londiniensi: محمد, سمعها, سمعها, سمعها, حداده والامل والمادعي حدونسوه ردوسادي عماد Lineam hanc connectentem Martinus recte cum Hebraeorum Maqqef

Ewaldus Nayoda lineae tribuit vim retinendi, separandi. Itaque cam appellavit Hemmungsatrich, quod a vero abesse non opus est demonstrare. Cf. Abhandhungen zur orient u. bibl. Litteratur p. 110.

<sup>2)</sup> Wright Catal. p 104. In Exemplo prolate at praedicatum: Hic

legitur. Si vero hanc lineam a Râmišożo ant inventam aut propagatam conjecit, opinionem suam ex subscriptione eodicis Add. 12138 probare non poterit. Illa inscriptio docet, signa rubra a Râmišożo esse apposita, nigra vero a magistris adscripta sunt (cf. p.177). Itaque linea, quae rubra est, quod ipse Martinus locum habere docet, in his exemplis: محمد ما المحمد المحمد المحمد على المحمد من المحمد على المحمد المحمد

Quae si ita se habent, antiquius signum conjungendorum vocabulorum erat lineola inferior, qua utebantur magistri et Rămisoc, quorum lineas scriptor codicis Add. 12138 coloribus distinxit. Insequente demum tempore accuratius scribendi studio Nestoriani eo perducti sunt, ut non modo conjunctionem verum etiam disjunctionem indicarint, quod adhibito Nayoda et Metappeyana effecerunt. Haec igitur signa recentiora mihi videntur, quam usus unius lineae conjungentis, quam etiam apud Hebraeos invenimus, et cujus usus hanc ipsam ob causam ante annum 650 p. Chr. receptus erat. P. 30 et 75. Itaque hae lineae suam habent historiam codicibus comparandis accuratius illustrandam. Simul vero discimus concatenationem, vel temporum vel scholarum ratione habita, antiquitus non ab omnibus eodem modo fuisse adhibitam, nam si exempla modo allata, in quibus concatenatio lineà inferiore indicatur, comparamus cum regulis Johannis bar Zuibi, statim apparet magistros et Ramisosum concatenasse ubi Johannes disjunxit. Juxta p. 130 VII, b consonans finalis quiescens insequenti motae non adnectitur sed habet Metappeyana | v; ) - > m. Antiquiores vero, quibus linea inferior signum erat coneatenationis, volunt مدمع , quod pro suo in ponendis lineis usu Johannes bar Zusbi scribere debuisset June. Antiquiores Jaconjungunt, Johannes vero p. 129 sibi ipse contradicit. Similis confusio est in linea occultante et Mehaggeyana.

Hine statuendum est lineam inferiorem antiquo tempore esse signum conjunctionis, recentiore tempore vero signum disjunctionis, cujus observationis in interpretanda codicum scriptura ratio est habenda.

Ceterum ante annum 889 p. Chr., quo Cod. Add. 12138 scriptus est, lineas Nãyoda et Metappeyana antiquis inusitatas jam fuisse introductas, excerpta ex codice comprobant p. 126 exhibita. in quibus aliquoties Nãyoda occurrit. — Accentus denique usum Nãyodae supponit. P. 197

### Caput XI.

De Jacobo Tagritensi, qui et Severus bar Sakku.

Equo vehenti iter est quattuor fere horarum orientem versus inde ab urbe Mosul usque ad clarissimum Sti Matthaei monasterium, quod in monte situm est, quem Arabes Gebel elmaqlûb, Syri Alfef appellant. Monasterium antiquissimo tempore conditum i) inter Jacobitas summo bonore est habitum, in quo corpora celebrium doctorum nti Barhebraei sepulta sunt. Eodem honore etiam Jacobus est affectus i). In monasterio schola floruit, in qua

Jacobus institutus est, de quo agimus.

Dicitur Severus bar Sakku (Sakkako?) sive b. Hsa bar Marqos, natus est Bartelae, in oppido regionis Mosulensis, Beth Quque deinde adolescens acris ingenii Johanne bar Zusbi praeceptore usus est in grammatica et in libro primo dialecticae, philosophiam cum reliqua dialecticae parte ex libris arabicis didicit duce Kamâl ed dîn ibn Yunus, primario illius temporis philosopho Mosulensi. Flornisse vero in coenobio Sti Matthaei scholam sua propria instituendi methodo insignem ex inscriptione codicis Beroeensis (Assem. B. O. II, 237) sequitur, in quo Jacobus dicitur professione monachus, institutione Matthaeensis (beðulmaða Mattaya) sanguine Bartellaeus. Quodsi dici potest Jacobum institutione fuisse Matthaeensem, uti hodie institutio Oxoniensis distinguitur a Cantabrigensi et Rostochiensis a Jenensi, dubitari nequit quin schola in coenobio fuerit, cui propria erat indoles et docendi ratio, de qua statim quid sentiamus dicemus. Libris doctis compositis famam magnam sibi comparavit Jacobus, qua permotus Ignatius II Patriarcha eum ad sedem suam accersit, quo in itinere morbo affectus Mosulam rediit ibique mortuus est ao. Graec. 1552 = 1241 p. Chr. Barhebr. Chron. eccl. III, 412. Ass. B. O. II. 455, 237.

Quodnam vero institutionis genus in coenobio Sti Matthaei excultum sit, ipsius Jacobi libri docent, quos in usum discentium

scriptos esse eorum condicio suadet.

Romae tempore imperatorum in scholis publicis, quae in triviis baberi solebant, docebatur grammatica, omnium studiorum fundamentum, deinde rhetorica et philosophia, quibus disciplinis studium triviale comprehendebatur. Apud Graecos vero primus Jamblichus eas disciplinas conjunxit, quae postea quadrivium sunt appellatae,

<sup>1)</sup> Hoffmann Auszüge aus syr. Akten persischer Märtyrer p. 19, 175,

Monasteria Nestorianorum, in quibus cadavera Patriarcharum et Catholicorum sepulta erant, a jurisdictione opiscopali exempta, in occidente Patriarchae, in oriente Catholico immediate subdita erant. Assemanius ex Barhebrael Nomocanone B. O. III, II, 947.

arithmetica, geometria, musica et sphaerica sive astronomia. Utrumque studiorum genus in Africa septentrionali deinde conjunctum est, quo facto septem artes liberales sunt exortae, quibus omnis doctrina humana comprehendebatur, cui tamquam altior studiorum gradus addita est theologia. Exeunte saeculo quinto opera potissimum Marciani Capellae et Boethii deinde Cassiodori ea studiorum via ac methodus est inita, quae saeculis insequentibus obtinuit. Haec septem artium liberalium compositio, quae in trivium et quadrivivium dispescitur, non in occidente tantum recepta est, verum etiam in oriente graeco, Tzetzes enim versibus rhythmicis hisce totum systema proponit:

'Ο χύχλος καὶ συμπέρασμα πάντων τῶν μαθημάτων γραματικής, ἡητορικής, αὐτής φιλοσοφίας, καὶ τῶν τεσσάρων τε τεχνῶν τῶν ὑπ' αὐτήν κειμένων, τῆς ἀριθμούσης, μουσικής καὶ τῆς γεωμετρίας καὶ τῆς οὐρανοβάμονος αὐτής ἀστρονομίας 1).

Eadem etiam studiorum ratio in oriente syriaco haud ignota fuit, quamvis rarissime ejus vestigia cernantur, Jacobus enim noster nihil aliud fecit nisi compendio septem artes liberales tanquam fundamentum studii theologici tradidit, quam studiorum methodum hanc ipsam ob causam in coenobio Sti Matthaei sedem habuisse puto, quae aliena est a methodo scholarum Nestorianarum, de quibus egit Assemanius B. O. III, II, 919 sq. Consilium suum perfecit edito libro dialogorum, quem ab episcopo monasterii Sti Matthaei scriptum typum esse institutionis in illo monasterio traditae nemo facile negabit.

Primus dialogus quatuordecim quaestionibus grammaticam continet a nobis editam, quam excipit grammatica metrica, ad dialogos proprie non pertinens, ex qua ea excerpsimus, quae edenda videbantur. Grammaticam ad juvanda discipulorum studia versibus scribere illo tempore more receptum erat, quod supra p. 112 docuimus.

Sequitur dialogus de rhetorica, viginti octo quaestionibus absolutus, et dialogus de poetica, viginti unam quaestionem continens, quem edidit Martinus. Hisce duobus dialogis tamquam appendix additus est dialogus de copia linguae syriacae, cujus magnam partem efficit glossarium vocum vel rariorum vel synonymarum, quibus adscripsit animadversiones de dialectis linguae aramaicae et locos probantes ex scriptoribus, uti ex Antonio et ex interpretatione syriaca Homeri, nescio an a Theophilo (Barhebr.

Cf. Cramer Fr. Geschichte der Erziehung und des Unterrichts in den Niederlanden, Stralsund 1843. P. 9 sq. — Cf. Origenes ad Gregorium. Opp. 1, 30.
 De la métrique chez les Syriens Lipsiae 1879.

هدودرا دوها حدمها هداسه و الله الله وهده المحادية. المحادة ال

ضِه صل مردد. احد مدد العدم بلا صهما معهم لا ضمرد ضهما وه والعل ورددرا. (١

صدورا. سلعا. اب رف وحددا. موى مادرا لم دلا صدورا.

صصف = صفه العد المعدومو مدده ووتها مصف وما

Tribus hisce dialogis Payne Smith usus est in concinnando thesauro, codicem adhibuit Marshalianum DXXVIII Oxoniensem, ex quo hanc ob causam numeros foliorum editioni grammaticae nostrae in margine adscripsimus. Sed non omnia, quae Severus dixit, edidit (cf. e. gr. vocem [...]), itaque sperandum est, fore ut Lagardius editionem litteris syriacis scriptam, quam pollicitus est, publici juris faciat. Tres hasce disciplinas, grammaticam, poeticam, rhetoricam quum primo dialogorum libro comprehenderit, re vera trivium absolvit, quemadmodum apud occidentales constitutum erat.

Libro secundo tractavit philosophiam, quam Tzetzes versibus supra propositis post rhetoricam enumeravit, in qua distinguit Severus logicam, quae est instrumentum (organon) philosophiae, ab ipsa philosophia. Dialogum specialem, quinquaginta duabus quaestionibus de logica tractantem, excipit dialogus de philosophia, quinque partibus constans, hune in modum dispositis: 1 de definitionibus et partitionibus philosophiae, 2 de ethica, 3 de physica, 4 de quatuor artibus, arithmetica, musica, geometria, astronomia, 5 de metaphysica sive theologia (memalleluð alláhuða). Ultimam hane partem si introductionem quasi ad studia altiora theologiae efficere videmus, quae secundo opere maximo tractavit Severus, non negari potest philosophiam cum quatuor artibus ita compositam esse, uti Tzetzae versus postulant. Id tantum a Tzetzae

<sup>1)</sup> In margine additur jonal know of Bar Ali s. v. et Lane Arab.

studiorum dispositione alienum est, quod poeticam ordini litterarum trivialium inseruit Severus, quod apud Syrum alium eodem modo factum esse nemo usque ad hunc diem observavit. Recte enim dixit Martinus Severi de poetica tractatum unicum esse, qui ex Asia in Europae bibliothecas pervenerit. Quodsi Syri poeticam non tractaverunt, si scholae arabicae metricae apud Severum ne minimum quidem vestigium cernitur, nonne conjicere licet, Severum ultimis bellorum cruciatorum temporibus viventum exemplo scholarum latinarum, quorum disciplina instituti tot viri docti, episcopi, presbyteri, magistri illo tempore in Syria degebant, eo perductum esse, ut etiam poeticam docuerit, quae partem trivii efficit?

Theologia deinde altero opere tractata est a Severo, cui inscripsit liber thesaurorum, kgðaβa ðesimaða, quod cum Thomae Aquinatis Summa comparare non haesitavit Martinus (Métrique chez les Syr. p. 6. Assem. B. O. II, 237). Sed de hoc libro agere a proposito nostro aeque est alienum, ac disputare de Severi expositione officiorum et orationum (pušaq tešmešaða waselawaða) deque symbolo fidei, de quibus Assemanius I. l. disseruit. Itaque ad grammaticam a nobis editam nos convertemus.

Tribus quaestionibus de partibus orationis earumque accidentibus agens graecam doctrinam in formam exilis compendii redactam iterum decantat. Sequitur quaestio de sex vocalibus'), in ous etiam de mutatione vocalismi vocum, quae flexionibus efficitur, sermo est, quam methodum apud Josephum bar Malkon supra invenimus, ita ut totum flexionum systema sub specie motionis vocalium exhibeatur. Accedit etiam appositio affixorum, et quia motione exprimitur sensus nominum activus et passivus, hisce categoriis hoc loco utitur. Qua in re quum etiam consonantium ad radices accedentium descriptio omitti non posset, quaestione quinta scripsit de litteris radicalibus, quas gensanaya da dixit, et de accessoriis mettausequineyada. Ex accessoriis unum genus est necessarium, alterum ad distinguenda vocabula scriptione similia adhibetur, tertium ad etymologiam pertinet, et eas amplectitur consonantes, quae pronuntiando occultantur vel assimilantur. De adjectivis relativis, quae šemāhe taqnegāye a Severo Jacobum Edessenum, uti censeo, secuto dicuntur, in eadem quaestione agitur p. 16.

Quaestione deinde sexts et septima de usu casuum id est particularum bdwl loquitur, quae nominibus et verbis competunt. Cum his "casibus" conjunxit praefixa verborum 'mnt, qua in re nescio, an textus gravem passus sit corruptionem.

Quae sequitur quaestio octava tota ad aspirationem pertinet, quacum conjungenda videbatur doctrina de litteris furto ablatis et occultatis insequente quaestione proposita.

<sup>1)</sup> Sex tantum habet vocales Severus a, e, a, i, o, u.

Deinde agit de septem litteris perfectionis, id est, de Alaque status emphatici, deque affixis verborum, quibus personae indicantur. Enumerant vero codices sex tantum 'hyntk, scilicet omiserunt w, de quo deinde est sermo.

Postquam sub finem de sensu activo et passivo ') seu de subjecto et objecto enunciati quaestione undecima disseruit, qua ad syntaxin aliquo modo delatus est scriptor, ac de formandis passivis verborum quaestione duodecima egit, de exceptione in sententiis (nesiôuôà) agit, quae efficitur particulis ellà, setar et balhoô. Conferendum est arabice

Finem opusculi facit quaestio de accentibus, quorum doctrinam penitus e Jacobo Edesseno haustam esse supra p. 89 sq. demonstravimus.

Qui in editione nostra sequuntur loci selecti Severi ex grammatica metrica, cui inscripsit armonia bamelahmuða, ad res pertinent, quas in dialogo grammatico omisit; quae praeterea in grammatica metrica protulit cum dialogo prorsus conveniunt, quam ob causam edenda non videbantur.

Codices quibus usi sumus tres, Oxoniensis, Gottingensis, Berolinensis pessimi sunt 2), et multis lacunis foedantur, quae in ad-

notatione critica indicatae sunt. Eorum baec est relatio:

Codex Oxoniensis et Gottingensis ad eandem pertinent familiam p. 25 l. 22, et Gottingensis quidem ex libro exscriptus videtur, cuius archetypus fuit Oxoniensis, nam sex voces, quae p. 29 L 18 desunt, in Oxoniensi unum efficient versiculum. Maxima vero grammaticae pars in Gottingensi novum est apographon, quo antiquioris libri folia, quae perdita sunt, hodie supplentur. Atque hoc quidem apographon non exscriptum est ex iis foliis, quae proprie ad codicem pertinuerant, sed ex alio codice, qui cum Oxoniensi cohaeret. Servatum enim est folium unum antiquum, quo finis grammaticae continetur, quem et in recentiore supplemento habemus, atque haec duo folia ejusdem codicis inter se different, et ita quidem ut recens folium cum Oxoniensi faciat, antiquum vero cum Berolinensi et Londiniensi libro. Cf. p. 36 not. 14; 37 not. 1. 7. 8. Codicem Gottingensem in ponenda interpunctione secutus sum, sed nescio, an ea fide, qua volui, res mihi cesserit. Ceterum hisce punctis non est magnum pondus tribuendum, punctorum variam positionem ex tribus codicibus adpingere nec volui nec potui, orta enim esset maxima confusio.

Horum codicum similitudine primum deceptus non vidi quantis

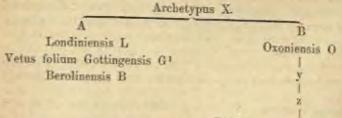
<sup>1)</sup> Comparandum est Arabum fasil et maffél.

<sup>2)</sup> Cf. e. e. p. 17 Not 6 et 7, ubi Oxoniensis et Gottingensis praebent vocem access et proof pro access et proof, unde comprobatur scribas textum non intellexisse. Sic et p. 20 1. 2. Contrarium habes p. 20 1. 22; 21 1. 1.

et qualibus mendis laborent, donec in Gottingensi dissertationem de geometria legens animadverti, textum adeo esse mancum, nt intellegi non possit, quod in rebus mathematicis facili negotio potuit constitui. Itaque quum similem grammaticam olim Berolini me legisse recordarer in codice Petermanniano, cujus in subscriptione grammaticum compendium Jacobo Edesseno 1) erat ascriptum, Cl. Lepsium rogavi, ut codicem Heidelbergam mitti concederet, quod non recusavit, ita ut mihi grato animo illius erga me et bona omnia studia benevolentia piaque memoria sit celebranda. Re vera hic codex nostram continet grammaticam.

Berolinensis Codex (Petermann 15) anno p. Chr. 1826 exaratus ex optimo fonte derivatus est, sed multis lacunis est foedatus et caret omnibus fere punctis. Hoc sine codice textum constituere non potuissem, sed vel ejus lectionibus utens non potui crisin severam non adhibere. Quomodo in singulis locis egerim lectores ex adnotationibus intellegent et quid effecerim ex textus a me constituti indole dijudicent. Primas paginas, quas jam lapidi tradideram, antequam librum Berolinensem in auxilium vocavi, iterum depingere taeduit, itaque p. 48 variam Berolinensis lectionem exhibui.

Londiniensis libri indolem cum Gottingensi in dialogo de poetica, quem edidit Martinus, comparatam eam esse vidi, ut edi textus grammaticae possit etiam sine Londiniensi codice, siquidem varietas lectionis hujus libri posteaquam editionem absolvissem adderetur. Museum enim brittanicum illo tempore adire non potui. Itaque Wrightius o nave editionem meam cum codice Londiniensi contulit postquam finita erat, quae res et eam ob causam gratissima mihi fuit, quia tali modo non solum criticum meum judicium quasi ad lapidem Lydium potuit tentari, verum etiam ea in quibus erravi emendari. Pertinet Londiniensis ad eandem familiam ad quam Berolinensis, sed quamvis saeculo XIII tribuendus videatur (Wright Catal. III. 1165), et ipse gravissimis mendis omnino non caret. Haec igitur est codicum inter sese relatio:



Folia recentia Gottingensis G

Postquam sic et codicum familias et ipsum Severi librum dilucidavimus, ita de eo statuendum videtur, ut censeamus Severum,

<sup>1)</sup> Cf p. 48.

ex graeca philosophorum ac syriaca lectorum schola simul profectum esse, neque vero Johannem bar Zubi sequi, cujus ne nomen quidem occurrit, quamvis Severi fuerit praeceptor. Praeterea et de Jacobo Edesseno pendet, cujus cum institutione eam conjunxit methodum, quam antea apud Josephum bar Malkon invenimus. Nihil denique restat nisi proponere adnotationes ad textum, quibus admiscentur lectiones variae codicis Londiniensis. Interpunctionem quam Wrightius una cum punctis diacriticis exhibuit non repetendam puto, quamvis si Londiniensem librum habuissem, puncta ad ejus normam ponenda fuissent. Ubi Londiniensis cum lectione Berolinensis consentit nihil adnotavimus, ita ut in adnotatione critica Siglum B utriusque codicis consensum indicet. Lacunas vero in Berolinensi occurrentes Londiniensis non habet, et ubi inveniuntur adscriptae sunt

#### Adnotationes ad textum Severi.

P. 2. 4 mamlā suryāyā est γλώσση συριαχί. Cf. Dionys. 9 ¹) ²); mimrā vero est λόγος , 12 = μέρη λόγου. — 14 Lond. anton anten uti Berol. — 20 mella β šgmā = μετοχή. Tryphon grammaticus e contra Infinitivum dixit ὅνομα ῥήματος, Steinthal Geschichte der Sprachwissenschaft bei den Alten p. 641, 575. Hilgard . . . . p. 8 ¹/₃. Apud Syros hoc nomine etiam Adjectiva designantur.

P. 3. 5 Pro is conjeceram legendum esse i i. e. particula , sed quum et de lle cogitaverim, non scripsi. Lond. praebet le. -8 Lond. cum Ber. 201 20is. - 9 Lond. 2012/ cum B. G. Deinde pro 🔊 L praebet 🔊, falso, similis catalogus exstat apud Dionysium p. 23. 10 L addit was cum OB. - 12 Quodsi nomen est ύλη, ὑποχείμενον = subjectum et γένος, verbum vero διαφορά et είδος, Aristotelem recognosces, qui dixit Metaph. 6, 1 p. 1028b.36 το ἐποκείμενον ἐστι καθ' οὐ τὰ άλλα λέγεται, έχεινο δέ αιτό μηχέτι κατ' άλλου . . . τοιούτον δέ τροπον μέν τινα ή ύλη λέγεται, et Phys. acroas. I, 4 p. 187 a addit, dici a quibusdam το μέν εν το υποχείμενον ύλην, τα δέναντία διαφορώς και είδη. — 17 👝 L. — 19 Genera in grammaticam syriacam ac deinde in omnium Semitarum grammaticam ex Graecorum doctrina invecta esse p. 144 sq. diximus. — 23 Species prima et secunda i. e. πρωτότυπον et παράγωγον Dionys. p. 10 et Amira p. 105. Hine explicatur usus voeis μω = πρωτέτυπον, unde derivatur μλλλ = παράγωγον apud Jacobum Edessenum, prototypum enim quasi est causa essendi, paragogum vero est causatum. Sic et [212] est idea generalis rei, [202] vero id quod sub idea illa comprehenditur. Cf. supra p. 60. — 19 [222] respondent διαθέσεσι verborum Graecorum, scil. ελβοδάθα = ἐνέργεια, ḥaššā = πάθος, Dion. p. 17 et ex speciebus nominis κτητικώ = qanynθα; at meḥawweyanuθα δαχεγαπά, naturam indicantia = (320), quod docent exempla, sunt nomina omnis generis, nti in definitione graeca dicitur ὅνομα . . . σῶμα ἢ πράγμα σημαῖνον. P. ? 1. 8. Has distinctiones etiam Amira tradidit p. 115, qui de indicantibus naturam ita loquitur, ut intellegatur rem ipsi fuisse antiquitus traditum atque obscuram. — 24 L [1.32] recte, cf. p. 57, 60 de Jacobo Edesseno; intellegendus est locus: selleθαπά vero et paragogum est šemayyānā al. Jam habemus [1.31], quae p. 57 desideravi. — 25 Deest σχίμα παρασύνθετον Graecorum.

P. 4. 8 L μ/ pro μω/ cum B. — De casibus cf. supra p. 31; 13. — 10 Syri verbis tribuere debent genus; Graecorum δια-θέσεις, quas ad nomen quoque transtulerunt, dixerunt μωμ/, omiserunt συζυγίας et ἐγκλίσεις, quas deinde una voce μωοί designatas invenies. P. .., 14. — 13 Temporum nomina sunt graeca daig-βαr = παφεληλυθώς, degâyem = ἐνεστώς, daiθiδ = μέλλων. — 14 μω κρίοι L cum B. — 18 L μιλ cum O recte — 19 L μωμλ, Β μωμλ. Hoc schema est graecum ἀπλοῦν, μωλλω est σύνθετον, deest παφασύνθετον. — 21 desunt pronominibus casus et species; schemata iis competunt, quia suffixum μωοί ab absoluto μωλ distinguitur.

P. 5. 2 L τοι Δολο οιί, τοι, Βοβολο οιί, τοι. - 4 ef. catalogum Dionysi p. 21; 170 ab hoc catalogo diversum. Adverbia | μεσότητος sunt conferenda cum ἐπιρρήματα συγχρίσεως. Quae activum et passivum designant (quod ad | λοκι/ pertinet) pro adverbiis μεσότητος sunt posita, μεσότητος est ποιότης, | λοκο | μολ | μ

nomina confusa sunt et locus emendandus. Cf. p. 112 - 113.

Bhbr. Gr. m. 3-4. — L hic et deinde pro معما المعالية والمعالية و

P. 8. 1 L cum B joi jo. et 2 vice versa Lado, pro join in GO, quod hoc quidem loco ineptum est. B linea 2 wocali praefixi Imperfecti agatur, quae est reglasa, intellegitur locum corruptelam graviorem esse passum in omnibus codicibus.—

4 L cum B recte habet jala joon po.— 5 LB om. sol recte et praebent sip pro primo sipo.— 7 L recte sol join joil join joil join.— De jo praefixo, quod Imperfecto non competit cf. p. sol textus syr.— 16 ef. adnotationem ad p. 5 l. 17 et usum vocis

אר אר אר אר פון אר פון

P. 10. 3 Labba pro Labba rarissimum est. — Quidanci cf. p. L. 11; a., 4 et grammatica mea p. 31. — 4 L cio pro Lio. — 7 Vox Laba hoc loco et ad Waw pertinet, uti vice versa p. J. 3 Labba ad Yud. — 13 Labba; pro Labo pro Labba; pro

P. 11. 1 | aut | aut | oi delendum est, alterum omittunt LB. Sed in usu harum vocum inconstantiam p. 4, 3; ..., 3 observavimus, ita ut OG duas lectiones conjunxerint, quum satis fuisset scripsisse | 1, 3, | look oo aut | look oo. Ceterum

2.4 Jamoi co est o. — 5 L im pro Wo primo. — 6 L om. 1/2 uti B. — 10 L Juil. pro Juil. — 18 L J omisso W. — 20 Jamo jam nomen apocopatum = status absolutus et constructus. — 23 L Jloiaxo.

P. 12. 1 L Jacobi. — Post Ju Jacobi deest rei explicatio in omnibus codicibus. — 12 L Jacobi pro Jacobi. — 13 L ol pro simplici L. — 15 Etiam L praebet Jacobi pro pro Asian, qued significat insertum est. En scribas, qui textum, quem descripserunt, non intellexerunt. — 18 dele cum L punctum sub pro pro propries.

P. 14. 2 L مراح دست 0. — L مراح برات بالات بالا

P. 15. 2 Glossa arabica in B legitur, non vero in L; brachii ornamentum aut fascia, qua appenditur amuletum. Itaque glossa cum textu non prorsus conspirat. Cogitavitue de biblica locutione ad idololatriam pertinente run. Jesaj. 57, 8?

— 4 L Loi ja in Sing. — 9 L Jesaj. 57, 8?

— 10 L jesaj. recte. Ita conjeceram. — 12 legas zil ant zil.

— 14 L Jiöl ao pro 20. Punctum post Jiòl equidem posui, huc enim pertinet, sed in msptis non exstat. — 18 Codices secutus lineam, quam occultantem dicunt, adpinxi, rectius linea superior, talqana dicta, poneretur. — 19 L om. tria waw priora in linea.

P. 16. 2 L محمد pro المعمد - 14 L الموع sine o. - 15 L محمد - 17 L cum B المدال , sed habet ومد

P. 17. I Post محمد in L incipit vetus pars, prima novem folia enim posteriore tempore addita sunt. — 3 L محمد pro محمد , dubito an ex B recte masculinum exscripserim. — 6 محمد العباد العباد

P. 18. 1') L Nano. 3 L omisit Jarah Jarah Jarah Danah uti B. — 5 L / pro Jo. — 6 o linea superductum, quae delendam esse particulam jubet, in L deest. — 7 L Jo cum OG. — 9 L om. al. — 10 L om. alo, praebet Jorah sine zeq. — 10 Locus est 1 Sam. 30, 28, itaque non cum Gottheilio (Elias p. 19°) desperandum. L vero pro Jarah locus praebet Jorah o, quod est vitium. — 13 Aliano etiam L habet. 15 L Jarah Jorah Jorah Jorah Jorah Jorah Jorah Jorah o, quod contra OGB scripsi, ita in L exstat. Locus ita intellegendus: Sub finem sciendum est, omne b d wl, quod ante vocem ponitur, aut sine vocali legi aut cum a, nisi quum prima vocis littera est Alap, quippe quae cessare facit (ita Jarah interpretor) aeque vocalem atque quietem particulae praecedentis rel. — 19 Praefixa Imperfecti et Infinitivi dici casus alibi non legi. Cf. 150. — 22 Joo; so cum qui. sed 1. 23; p., 17 est ruk.

P. 19. 2 L easdem sex voces omittit quas B. — 10 L ALIGNO cum OG. — 18 Rasura in lapide facta haud bene cessit, patet Lo esse legendum. — 19 Jaliol. secundum legem cf. grammaticam meam p. 71. — L praebet Lo 20 recte. — 20 L Jalion. — 22 cf. gramm. meam p. 69 VII. L praebet Jalion pro Jalion et addit in linea sequente Jalion post Jalion.

 P. 21. 1 Corrigendum Hö W., — L iterum Pooi.

4 L oly recte. Ceterum cf. gramm. mea p. 65 infra. — 5 cf. gramm. meam p. 66, 3; 63 IV. — 8 De Imperativo Edpe. vide gramm. meam p. 80, II. L pol/ c. 0G. — 9 Gramm. mea p. 68, 1. —

12 L Joolo recte. — 15 L Joois male, uti videtur. — 17 Leg.

Live Live. — 20 De concurrentibus dt cf. Gr. meam 72, X. — 21 L invertit Lackso Josiko; ceterum hoc loco habet Jooi. — 22 L om. ool.

P. 22. 3 L om. | A L on one of codice Lond. derivari possit Berolin — Post vocem | A L inserit | Lol./. — 4 Quum de waw sesistă agatur, logo os scribendum est, in reliquis exemplis latent errores, L cum textu meo concinit. — 5 L one of pro logo recte. — 12 L one of pro logo recte. — 12 L one of logo of recte. — 14—17 Solum Severum seu potius ejus scholam vidi jubere que aya ponendum esse in one of the composition of the composition of the composition of the cum of the cum of the concerem pro logo of the composition of the cum of the

formae recte distingui possint, artificium magistrorum videtur, non verus in lingua, quemadmodum pronuntiabatur, usus. Analogia verborum firmorum in prima persona postulabat quiaya, quod deinde et verbis tertiae y tributum est. Similis magistrorum consuetudo antiqua est et jam ab Honaino tradita, quamvis et ipsa sit artificium lectorum, منكرة enim cum rukâyâ prima persona esse dicitur, vero cum qušāyā secunda persona. Hoffmann Opuscula Nestoriana p. 10. Et jam vide quae sit confusio: 1 Sunt qui t post i in prima persona tribuant rukaza (Honain, Severus, Bar Malkon) p. 118, 2 sunt qui eidem tribuant qui aya, 3 sunt qui t post I in fem. Sing. et secunda persona Sing. et Plur. qu'sayà instruant, 4 sunt, qui vel in o (accepit ea illud) rukāyā postulent. Patet rem in scholis agitatam vario modo esse definitam. - Cf. p. 116 sq. et Gottheil Elias p. 30\*. - 21 Post of Laddit Louis Quum bas haud dubie pronomen designet, legendum erit los sh., quo nomine appellat terminationem tertiae pers. feminini. — 23 L om. secundum - recte. Exempla sequentia his vocalibus in L sunt instructs مُدَالِي مُدَالِينَ مَدَالِينَ مَدَالِينَ الْمُدَالِينَ الْمُدِينَ الْمُدَالِينَ الْمُدَالِين 

P. 23. 2 L inserit post p. — Forma adubia dubia est, dicendum est adubia uti sojan aqua ejus, dendo Bhbr. Carm. ed. Scebak 143 l. 4. — 4 L. Anio. — 4—13 cf. gramm. mea 68, 63 lV, 66, 3. — 8 L. Jann. ol. — 9 Etiam L. praebet lectionem ineptam laid cum GO pro lloid, quod edidi, quum laid huc non pertineat. Waw sesistä = 0 est in lloid, lloid i. e. nomen actoris radicis and, et lloid abies. Reliqua exempla Waw desemaçã habent. — 11 Etiam L. praebet ineptum and. — 15 De p. cf. gramm. mea p. 73 et supra p. 118. 16 L. Anio bene. — 17 l. [6] lo. — 20 l. 6] loll; sand. 21 L. 6, ubi reliqui oj. — 22 L. 9 cum rukāgā babet in [8]. — 22 L. 9 cum rukāgā babet in [8]. — 22 L. 9 cum rukāgā babet in

P. 24. 11 L omittit J cam OGB. — 12 L مماع. — 13 L praebet مان , habet deinde مان quod reiciendum. Legas مان , in editione J omisi. — 15 L habet المان على على sine Ålaq initiali. — 16 L مان مان . — 19 L omittit مان مان . — 23 Leg. المناطقة

P. 27. 1 L كون pro إين . Nihilo secius aliquid deest.

— 2 L عن من من من . — 5 Etiam L إلى من من من من . — 6 Etiam L om عن من من . — L cum B به pro بن . — 7 L إمن عن المناه المناه . — 9 In loco turbato paradigmata ita in L exhibentur, cujus rubricas linea superposita distinxi: المناه الم

المكم حادمة	يُلة	بدة	īń	7,55
ابر احدا صعد	242	14,	حُرة	<u>حَ</u> بُوه
ليحتط	ڋػۿ	حبت	حَرِية	2:5
Lornoi	تديم	يدية .	حُرِادَ	حَنِهِ ا
40127	تنح	7,2	7,5	2
Ladoth	نکن	يكباه	چاکت	حَرْدِه

P. 28. 1 L Apologo: deinde planje, quam brevisturam B solvit. — 2 L goologo: deinde planje, and paose, quod non rectum videtar. — 4 L in margine oili/ explicat glossa alojo.

— 10 L omittit accentum post John male. — 12 L cum textu contra B. — 13 L John. — 17 L io/ alo paosi. — Ultima vox est par, a lapide non bene expressa. — 19, 20 L and alogo. — Locum laudatum invenire non contigit.

Ex hac scriptura ceterum inusitata, quia son kap finale pictum est, processit lectio ... in OG.

P. 31. 3<sup>1</sup>) L ﴿ . — 6 L محمد ﴿ الرَّا لَهُ اللَّهُ صَافِحَهُ وَ مَنْ اللَّهُ صَافِحَةً وَ مَنْ اللَّهُ عَلَى اللَّهُ مَا كَا كَا لَا اللَّهُ اللَّهُ عَلَى اللَّهُ اللَّهُ اللَّهُ عَلَى اللَّهُ اللَّهُ عَلَى اللَّهُ اللّهُ اللَّهُ اللَّا اللَّهُ اللَّاللَّهُ اللَّهُ الللَّا الللَّهُ اللَّهُ اللَّهُ اللَّهُ اللَّهُ اللَّهُ اللَّهُ الللَّا ا

P. 33. 2 L non habet punctum post المكار. — 3 L المحاد. — 9 L المحاد. — 10 L المحاد. — 11 L المحاد. — 12 L المحاد. — 12 L المحاد. — 12 L المحاد. — 14 مناط. — 15 Abbandl d. DMG IX. 2.

المال: حديدًا بركماً بلعد عدد المال: حديدًا بركماً بلعد عدد - 17 - 17 - 17 - 17 - 18 مالمال: مالما

P. 35. 1 L "منا بعد المنا الم telå $\partial$ å råhte nihil esse nihil råhtå  $\delta$ elå påseq ter repetitum. — Nathan dubito, et La sine dubio rejicendum est ef. Matth. 11,28.— 5 L om punctum super cue, positum, itaque accentum de quo agitur tollit, neque etiam Jo accentu instruit, qui ei competit. - 6 L ... - 9 L בבר פל et . סוב בים partim cum B. patet etiam in L pessimam esse corruptelam. Obadj. 6. In fine exempli habet . \_ 11 . j. . a. - 12 L hamen pro hum utrumque haud rectum. Lectio L conflata est ex malo quod , 28 emendavi et ex vero accentús hujus nomine Limb. Ne nomina quidem accentuum recte sunt tradita. Deinde L . Jlow. Sed quum in his exemplis in fine enunciati (ubi . posui) L semper habeat punctum, in posterum nihil adnotaturus sum hac indicatione contentus. De hoc accentu et vocibus syriacis, quae respondent graecis όμοούσιος, πανδύνατος, άθάνατος cf. p. 78. — 17 L تناعب المارة ال 23 L \_o sine puncto, deinde : Los.

P. 36. 1 L Jisou Qu/  $\sqrt{2}$  or recte. -2,3 L  $\sqrt{2}$  -4 L  $\sqrt{2}$  -6 L  $\sqrt{2}$  -7 L  $\sqrt{2}$  L  $\sqrt{2}$  -9 L  $\sqrt{2}$   $\sqrt{2}$ 

iaco. Deinde Läs uti B, sed correctum ex Lis a manu pr. — 18 L wars. — 22 L page.

P. 38. 16 L محب o'/ pro محب . In sequentibus omissa qušāyā et rukāyā non adnotata.

P. 40. 4 L om. محال recte, nam est syllaba decima tertia.

— 14 L المرح, quod deinde in المرح, est mutatum. Cf. ad لمرح, 1. —

15 L ita habet: المحمد معتصر علم مناف male. — 17 Prima

vox المحمد الم

P. 43. 4 L / pro h/. L sine punct. — 19 L cul eum punctis.

P. 44. 2 Etiam L habet A, quod Severi glossa explicui. Facile conjicitur A, quod tamen loci significationi non convenit. — 6 L 200 pro 21. — 9 L 20 pro 20. — Delevi o in 20000 metri causa, quamvis in omnibus codd., etiam in L legatur. Cf. 20.—19 L 2000 pro 21. — Quamper 20. — Quod verbum significare posse accurate pronunciare, nemo negabit. — 25 L om. 21 contra metrum.

P. 45. 4 L om. Contra metrum. — 11 L om. L. contra metrum. Pro fem. habet msel. Sior. — 15 Quae sequuntur Martin edidit in La métrique chez les Syriens Lipsiae 1879 p. 68. L Kon Sing. cum puncto super Mossulensem Eliam Tirhanensem dici conicio, qui primus tres partes orationis constituit. — 19 L Kon SL

 BOG est desumtum, solus L مدلاح. — 18 L محمد عنظ / تحدار الله عند عنظ / تحدار الله عند الله عند عند الله عند ا

P. 47. 6 Ex محديه in B factum est محديه. — 8 L المحمد والمحدية المحدية المحدي

### Caput XII.

De Barbebraeo grammatico.

Quae hucusque congessimus introductionem quasi efficiunt ad amplissimum et profundissimum opus grammaticum, quod unquam homo Syrus composuit, Barhebraei dico grammaticam majorem kg 3 å β å desembe dictam, in qua omnia, quae a prioribus grammaticis prolata sunt, comprehenduntur, ac scholarum inter se op-

positarum methodi in methodum unam regiam conflantur.

De Barhebraei vita et scriptis hoc loco non repetenda sunt, quae nuper Abbeloos, Lamy et Wrightius in medium protulerunt, quae nemo ignorat litterarum syriacarum studiosus. Neque iterandae sunt laudes, quibus Barhebraeum obruit Martinus, quo nemo melius meritus est de Barhebraeo. Quae enim illi dixerunt, vera illa quidem sunt, sed externam tantum rerum faciem attigerunt, neque quisquam explicationem altius repetitam indolis Barhebraei litterariae hucusque tentare potuit, cujus opera ad hunc finem consequendum necessaria in bibliothecis adhuc latitant. Indoles enim litteraria ex libris historicis, qui compilationes sunt, neque ad legem artis historicae excultioris compositi, non cognoscitur, et quae re vera inde colligi possint, ad hunc diem nemo conatus est efficere, si Victorem Langlois excipias, qui in adnotationibus submissis interpretationi francogallicae Chronici Michaelis Magni ex armeniaco factae Barhebraei chronicon cum Michaelis contulit. Cujus viri doctissimi haec de utroque libro est sententia: Ce qui rend encore la Chronique de Michel très-précieuse pour nous, c'est qu'elle fut écrite avant celle qu'Aboulpharadj composa, et qu'elle contient des faits que ce dernier n'a pas recueillis, notamment tout ce qui a trait aux querelles religieuses provoquées par le concile de Chalcédoine. Toutefois, à part ces particularités, les deux Chroniques de Michel et d'Aboulpharadj présentent à peu près le même caractère et servent à se contrôler mutuellement.

Et haec eo melius rem illustrant, quod Barhebraeus ipse Michaelem secutus est, cujus opere octoginta annis ante scripto ad componendum chronicum suum ideo incitatum sese dicit, quia nemo inter Michaelem et se ipsum ad scribendam historiam sese accinxerit. In eo vero Langloisius omne punctum non tulit, quod Barhebraeum rixas theologorum post concilium Chalcedonense exortas non curasse dixit, de quibus in altera chronici parte uberrime egit, censens inde a tempore concilii Chalcedonensis, quo vera fides rejecta sit, divisas esse ecclesias, et scissos fideles 1).

Nec melius ex horreo mysteriorum îndoles litteraria Barhebraei potest cognosci, opus enim eodem tramite incedit, quo apud Latinos glossae, Walafridi Strabonis dico glossam ordinariam et Ruperti Tuitiensis glossam interlinearem, in quibus scriptorum natura et ingenium rigore methodi velata sunt, qua nihil nisi veterum traditiones in unum colligere sibi proposuerunt. Superat tamen Barhebraeus ejusdem studii aemulos occidentales eo, quod a ratione allegorica alienissimus verum et litteralem librorum sacrorum sensum 3) omnibus adminiculis illustrare nititur neque in paludes interpretationis pseudomysticae evagatur. Scripta Barbebraei ad philosophiam et medicinam 3) pertinentia nemo adhuc perquisivit, in libris, quibus inscripsit Loom et Loho وقحار, quos equidem prelo praeparavi, Aristotelem ita expressit, ut compendia in usum discipulorum composuerit, et quamvis non suam philosophandi rationem sit secutus, hominem acutissimum se praebuerit.

<sup>1)</sup> Chron. eccles. I p. 178.

حر هدوي تحيل احدره: هدوي بعقوه المحدد والمتال المارة المحدد والمتال المحدد والمتال المحدد والمتال المحدد المحدد المحدد المحدد والمتال المحدد المحدد والمتال المحدد المحدد

<sup>3)</sup> Ex quibus Gottheilius (for private circulation 1886) edidit catalogum sominum plantarum in lajon licentitum, in que de matura plantarum diesclatarum satis bene loquitur.

Restant igitur scripta grammatica, e quibus solis Barbebraei indoles hodie potest cognosci, quae qualis fuerit jam videamus.

Qui grammaticam componit non potest in suum usum non vertere, quae ante eum ab aliis sunt congesta; itaque etiam Barhebraeus libros grammaticorum ipsum praecedentium diligentissime excerpsit, et quae docuerunt in suam grammaticam recepit. Quod non modo eam ob causam fecit, quia scriptorum omnium illius aevi consuetudo ea erat, ut libros suos ex veteribus auctoribus compilarent, sed quod fecit natura ipsa rei coactus. Vis et felicitas inventionis, qua gaudet grammaticae scriptor, posita est in methodo, qua linguae proprietates suo modo percipit, disponit, describit. Et hac in inventione et validissimus et felicissimus fuit Barhebraeus, qui optima quaeque antiquorum scriptorum conflavit cum theoria grammatica praestantissima, quae illo tempore exculta erat.

Uno vocabulo ejus labor et methodus describitur, si statuimus, veterum Syrorum systema grammaticae philosophae, ex Dionysio Thrace profectum, cum disciplina Jacobi Edesseni conjunctum, qui primus grammaticae partem etymologicam et ad flexiones pertinentem Theodosium secutus excoluit, receptum esse a Barhebraeo in structuram grammaticae arabicae. Haec igitur felix hujus viri est inventio, quod non ut Elias Tirhanensis singulas grammaticae arabicae definitiones adhibuit, sed totum systema tamquam fundamentum libri sui sibi assumens, Syriasmi proprietatem non perdidit, sed secundum Jacobum Edessenum accuratissime descripsit. Arabs is cujus vestigia pressit, est Gâr allâhi Abu'lqûsim Mahmûd ibn Omar Ezzamaḥšari, qui librum suum Elmufaṣṣal 513—14 Heg. = 1119—20 p. Chr. composuit. Quanti Arabes hunc librum aestimaverint, non modo versus hic docet:

## الطويل ولولا التُّقى قلت المفصّل مُعْجِرُ كآي طِوَالِ من طُوَالِ المفصّل

i. e. nisi Deum timerem, dicerem: Elmufaşşal miraculum divinum est versuum longorum instar in longis Qorani suratis — docet etiam maximus commentationum numerus, quibus liber ille saeculo duodecimo et decimo tertio illustratus est ¹). Unde intellegitur, Barhebraeum, qui annis 1226 – 1286 vixit, grammaticum praestantiorem non potuisse eligere quam Zamaḥŝarium, quem ita secutus est, ut usque in intimos recessus libri Splendorum (ke-Đâβa deşemhe) operis Zamaḥŝariani auctoritus et exemplum percipiatur. Quod nunc rerum summam persequentes probaturi sumus.

<sup>1)</sup> Hadji Chalfa VI, 37.

### I. Dispositio generalis.

In procemio postquam constituit Barhebraeus, priores grammaticos Jacobi Edesseni pedisequos rem grammaticam auxisse, itaque se quoque amicis rogantibus ad excolendam grammaticam sese accinxisse, distinguit utramque traditionem masorethicam et grammaticam, quae res inter sese cohaerent, apud Syros receptam, Nisibenam et Edessenam. Edessenam sive occidentalem Barhebraeus Jacobita sibi tamquam fundamentum sumpsit, Nisibenae sive orientalis vero passim rationem se habiturum esse confirmat iis in locis, in quibus necessarium sit 1). Totam materiam distribuit in quattnor libros, qua in re non cum antiquioribus Syrorum doctoribus cf. p. 159 septem orationis partes distinguit, sed cum arabice doctis tres. Hine prioribus tribus libris agit, 1 de nomine, las, الحروف العمر 3 de particulis الفعل , معالم , العمروف الاسم quarto deinde libro agit de generalibus, seu ut dixit de rebus omnibus orationis partibus communibus, quas dixit | Moc. Hoc nomine comprehenduntur observationes orthoepicae et systema punctorum, quod ad vnozoror pertinet, ita ut facile quis coniciat, hunc ordinem ex graeca grammatica et ex Jacobo Edesseno esse servatum. At fallitur, nam non solum quae in capite secundo libri quarti ex Jacobo sunt excerpta (Ed. Martin p. 194), nullo modo in fine grammaticae Jacobi posita fuisse censenda sunt, sed in introductione cf. supra p. 49, - verum etiam vocabulum Olicas contrarium probat. Hoc vocabulum enim nibil est nisi interpretatio arabici الْمُشْتَرَى, quo nomine quartum suum librum ut Barhebraeus ita Zamaḥšarius inscripsit. Quodsi cui a veri specie abesse videtur, conferat verba ipsa exordii libri quarti apud Barhebraeum et apud Zamahšarium. Barhebraeus p. 193 dicit: السام بالساد . . بعتما بطعنا . . د . . حملاءم بملح طاهرا والموهه العلمين حطاهوا اصل اصدا لحمتا إصاء اب حقسب المقدا صهودهسدا: وبنودها وبمعما: وبرقدا ورمقدا: معزط بعزط بولي بلاه هدوم او الالم: عماهما حدم متع: فعديه. در او بمنوا صوريا به الم لے الموا. i. e. postquam libris tribus praecedentibus genera specialia partium orationis tradidimus, hoc libro quarto quaestiones communes (sive

Inter gravissima referenda sunt, quae de Imperativis conjugationum passivarum docet p. 151 l. 2 infr., 152 l. 2 infr., 153 l. 4.

generales), - ut quaestiones de elementis litterarum, de aspiratione et induratione, de vocalibus et sonis, et si quae alia sunt hujusmodi - in quibus duo aut tres (ex partibus orationes) communionem habent, tractamus, et hic quoque Deus sis nobis dux. - Quae verba nihil sunt nisi definitio arabica ad condicionem linguae syriacae tralata, quam Zahmahšarius dedit verbis المشترك نحو الامالة والوقف وتخفيف الهمزة وألَّتقاء الساكنين :bis ونظايرها مما يتوارد فيه الاصرب الثلثة أو اثنان منها. وإنا أورد نلك في خذا القسم على نحو الترتيب المار في القسمين معتصما بحبل التوفيق من ربي بريثًا من الحول والقوة الابد. Elmustarak i. e. Commune e. c. imala, pausa, pronuntiatio facilior Hamzae, concursus duarum quiescentium et similia ad id pertinentia, est id, in quo communionem habent (ad litteram in quod ingrediuntur) omnes tres partes orationis aut duae ex iis; et refero hoc in hanc partem secundum ordinem praecedentem in partibus duabus, me tenens funiculo auxilii Domini, nullam vim et nullum robur habens nisi in eo. - Utrique scriptori communia, المشترى eae linguae proprietates sunt, quae aeque tribus aut duabus ex partibus orationis con-بلك مسمى = ما يتوارد فيد الاضرب الثلثة او اثنان منها ,veniunt vio to laslas til of, uterque post hanc definitionem prolatam più formulà introductionem finit, quod in libris tribus praecedentibus neuter eorum fecit. Itaque Barhebraeus Zamahšarium est imitatus, cujus Imalam, pausam etc. commutavit cum rebus ad Syrorum orthoepiam pertinentibus. Sequentur alia exempla hajus relationis inter utrumque intercedentis, quibus demonstratur Barbebraeum ipsis Zamahšarii verbis inhaesisse.

Postquam tali modo dispositionem universalem Barhebraei ad instar libri Elmufassal instructam esse vidimus, ad singula acce-

dentibus agendum est:

#### II. De nomine.

sonus rationalis simplicis significationis, qui sensum non temporalem in se ipso habet, - radicem graecam et arabicam definitionis conjunctam percipimus. Nam si nomen, | tamquam ad suum genus ad notionem soni (احزا هال) refert, Barhebraeus rationem habet disquisitionis ejus, quam p. 159 ex Johanne bar Zusbi attulimus. Qua in re quum quaeritur, num llo sit genus au species, respondet Joannes, seu potius Probus Aristotelicus, Jo esse genus et sonorum rem significantium et sonorum naturalium et sonorum rem cum συνθέχη significantium, sive pronuntiatorum sive seriptorum. Hi rem significant per intentionem et logicam (مراها) محكاره). Itaque Barhebraeus nomen tanquam speciem refert ad genus, quod est vocabulum logico sensu instructum (L; اهلا صلاحال). Sicut hoc doctrina graeca nititur, ita etiam ea pars definitionis graeca est, qua docet nomini non convenire sensum temporalem, nam scholion, quo hanc rem illustrat (ed. Martin p. 4 infra), nihil est nisi amplificatio Aristotelici ανευ χρόνου (Peri herm. 2), de quo commentatus est Ammonius. Arist. Berol. IV, 102. At quae addit السم , eo consilio dixit, ut nomen (حصيها quod est species pertinens ad الله عند (عُلْمَةً), distinguat a toto enunciato, کلام = هاهنا Quae non ex fonte graeco sed ex Zamahšario hausit, qui haec dicit: الاسم ما دلّ على معنى في نفسه i. e. nomen est, quod per se significationem د دلالة مجرِّنة عن الاقتران indicat eo modo, ut nexus (افترار) ratio non sit habita. Per omnes igitur venas et remotissimos plexus corporis grammatici Barhebraei effusas videmus theorias graecas et arabicas inter sese conjunctas et permixtas. Barhebraeus est grammaticus arabo-graecus.

Hoc statim et in dispertitione nominum confirmatum invenies, quam ex Zamahšario desumpsit, qui docet: Ad nomen pertinet

<sup>1)</sup> In scholio Barhobrassus lose dicit: | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 100 | 1

rebus, quae illi similes sunt convenit; 2 personale (العلم), quod uni rei soli competit, neque comprehendit ea, quae illi similia sunt. Hinc Barhebraeus desumpsit sua: Omne nomen si de uno tantum praedicat, est personale e. c. Simeon, Johannes, — si vero de uno et omni, quo dei est simile, (alia lectio: de multis similibus) praedicat, est generale, Lioni, quo vocabulo exprimitur arabicum الما الجنس Bhbr. Gr. maj. p. 5 med. Jam quia post hanc distinctionem Zamahšari pergit de variis nominis proprii formis disserere, etiam Barhebraeus ratione sane inexspectata primo loco nomina propria tractavit, quod nemo Syrorum ante eum fecit, et in quo iterum vice versa graeca arabicis admiscuit. Quod facillime demonstratur, quum Syriacis Barhebraei partitionibus addimus ea, quae graece et arabice respondent.

### III. Nomen proprium

igitur est 1, عنا i. e. عنون i. e. عنون با المنازية i. e. عنون با المنازية i. e. si alteri nomini alterum additur, ut Simon Cephas, Judas Maccabaeus.

vel 3, احط بعقها (الحصائل) uti احط بعقها pater populorum, احط بعقها pater tribuum, Bar-Tolmaj, Bar-Naba, quod ex his Zamahsarii verbis mutatum او كنية كأبي عَمْرِه وأَمْ كُلْتُومِ

<sup>1)</sup> Quod sensu arabico usurpari schollon p. 6 lin. 6 probat, quo de sensu verbi a sensu nominis la distinguendo disserit.

ab aliis ante eum auctas formulas nominum propriorum compositorum profert has, quas omnes accenset classi nominum, quae dixit:

- a) Composita ex verbo cum subjecto non nominato et objecto nominati affixo, syriace المعمد المعربية المعمد والمعربية والمعربي
  - b) Composita ex particula et nomine e. c. U Hosea 1, 9.
  - e) Composita ex particula et verbo e. c. الله المانستان Hosea 1, 6.
  - d) Composita ex tribus nominibus e. c. Que uca.
  - e) Composita ex duobus lais e. c. osolo oral, was , se
- g) Composita ex nomine et Perfecto verbi, quae sententiam efficiunt, e. c. المطرار المال عصر, et sic
  - h) Composita ex nomine et Imperativo e. c. 112/ 10, (Sudaili).
- i) Composita ex duobus verbis e. c. المُح كُلُّا عَمْدُ الْحُدُ الْحُلُولُ الْحُدُ الْ

<sup>1)</sup> Addo dispositionem Zamahšarii p. 5, 13, ut lectures rem facilius possint comparare. Attribuit classi jaik sex partes:

اسد , ثور ، ، منقول عن اسم عين ، ا

ايلس فضل ع عن اسم معنى ع

عن صفة ، عن صفة ، على الله

<sup>4.</sup> Jes cos, a) Perfect e e man, minist.

omittere coactus, denominationem Syrorum christianorum iis sufficit. Itaque

- 5. a) مَعْنَدُرُ مِعْدُرُ مُعْدَدُرُ وَمِعْدُ مُعْدَدُمُ وَ procedunt a مُعْدَدُدُو وَ quod pro Zamaḥšarii اسم معنى posuit Barhebraeus; exempla sunt المحادث nomen viri, بعل nomen mulieris cf. in adnotatione Zamaḥ. 2, فصل على الماليان المال
- b) procedunt a مَعْلِ لِمَارَة, nomine qualitativo, arabice غفه (Zamah. 3). Exempla: اِمُعَارِّ مُرَادُ اللهُ الل
- c) procedunt a verbo, Zamahš. 4, et quidem Perfecto, e. c. da, Praesente seu potius participio, quod incaute Barbebraeus ad Zamahšarii dispositionem addit, e. c. pj, Imperfecto, e. c. l., Imperativo, e. c. da, ja, quae vocis Evae etymologia satis mira videtur.
- d) procedunt a multis rebus, quas loco soni (صبت) Zamah. 5 inseruit, ita ut hoc loco re vera eas denominationes afferat, quas Zamahšarius sub 1. عن اسم عين a nomine substantiae derivat. Quum hoc loco Barhebraeus consuetudinem Syrorum in eligendis nominibus propriis describat 1), haud ineptum erit classes ab eo constitutas referre. Procedunt igitur nomina propria:
  - 1. a nominibus siderum, Java, Jioso.

b) Impert a e مِنْقُكُرُ , تَغْلَبُ عَلَيْ عَالَمُ

e) Impert e. c. اصبت ا.

ة. عنى صوّت sonus, quem edit infans, que nomine per ludibrium appellabatur Abdallah ibn Elhārit ibn Naufal.

و مرکب , quo pertinent nomina composita, sive sententiam efficient ut عن مرکب , sive sententiam non efficient, ut عالم و في معليكر و علي . Ex hac classis parte Barhebraeus ea fecit, quae supra (4 a-f) addidit ad grasca Dionysli

Zamahiarius etiam usum Arabum explicat p. 6 I. 4, quo nomina propria equis, camelis, ovibus al. ab ipsorum qualitatibus imponebant.

a nominibus locorum e. c. مُرَّمَّى sunt nomina virorum, مُومَّمُ nomina mulierum.

a nominibus animalium, العدي, المدد, (cf. vice versa Zamahr. p. 6 1.11 et supra 1 ثور المدد) et plantarum, nam إنّ rosa est nomen viri, وَوَرَ المدد وَوَنَّ وَالْمَالِيّ وَاللَّهِ وَاللّٰهِ وَاللّٰهُ وَاللّٰهِ وَاللّٰهِ وَلْمُعِلِّيّ وَاللّٰهُ وَاللّٰهُ وَلَا اللّٰهِ وَاللّٰهُ وَاللّٰمِيْ وَاللّٰهُ وَاللّٰ

a rebus inanimatis, los est nomen viri, lis nomen mulieris.

ab ordinibus ecclesiasticis, المَّذِّرُ, الْمُعَالِّ et a diebus festis ecclesiae, الْمُعَالِينَ annunciato, الْمُعَالِينَ الْمُعَالِينَ الْمُعَالِينَ annunciato, الْمُعَالِينَ الْمُعَلِّينَ الْمُعَلِّينَ الْمُعَالِينَ الْمُعَالِينَ الْمُعَالِينَ الْمُعَالِينَ الْمُعَالِينَ الْمُعَالِينَ الْمُعَلِينَ الْمُعَالِينَ الْمُعَالِينَا الْمُعَالِينَ الْمُعَلِّينَ الْمُعَالِينَ الْمُعَالِينَا الْمُعَلِّينَ الْمُعَلِّينَ الْمُعَلِّينَ الْمُعَلِّينَ الْمُعِلِّينَ الْمُعَلِّينَ الْمُعَلِّينَ الْمُعَلِّينَ الْمُعَلِّينَ الْمُعَلِّينَ الْمُعَلِّينِ الْمُعِلِّينَا الْمُعِلِّينَا الْمُعِلِّينَ الْمُعَلِّينِ الْمُعَلِّينِ الْمُعَلِّينِ الْمُعَلِّينِ الْمُعَلِّينِ الْمُعِلِّينِ الْمُعَلِّينِ الْمُعَلِّينِ الْمُعِلِّينِ الْمُعَلِّينِ الْمُعَلِّينِ الْمُعِلِّينِ الْمُعِلْمُ الْمُعِلَّينِ الْمُعِلِينِ الْمُعِلِّينِ الْمُعِلِينِ الْمُعِ

a nominibus dierum et mensium, μος (neosyriace Ḥošiba), dies solis, est nomen viri, Μος = παρασκευή, dies Veneris, nomen mulieris; Nisan, Jyār, Ilul sunt nomina virorum.

6. متحل sive متحل), quod nomen Barhebraeus p. 6 l. 10 explicat: nomen quo pro accidente, accuratioris similitudinis ratione non habita, homines denominantar, quemadmodum e. c. homo

<sup>1)</sup> Quem gracce dicatur éédor, rosa esse nequit, sed neograccum éédere melogranatem, quod ex écia, ééa antique processit. Cf. Cantic. 4, 3.

Non est opus affere similia nationum romanicarum nomina, uti Apostolo, Annunziata.

Cf Zamabăarium de nominibus propriis in Piurali ponendis seoreum agente p. 8 l. 10 et Bhbr. p. 7 l. 9.

<sup>4)</sup> Grases respondet مغتم يوانهم , glossa arabica explicat vocabulum syriacam: على المجاز et الشي الذي لا يبال بد vide Payne-Smith Thes. 2245. De Saey المرتجل vertit improvisé. Gr. arabe 1, 188.

appellatur محموا, sol. His in nominibus similitudo modo omnino non curatur, nam si mulier dicitur Regina (عداد) sive Domina (النهرية), re vera similitudo non adest, — modo aliquo modo curatur, uti Barşaumā (عنوالمرة), filius jejunii, dicitur homo tempore Quaresimae natus. Cf. Wetzstein Abhandlg. d. Berlin. Acd. 1863 p. 336. Phil. hist. Cl.

Tota in disputatione Barbebraeus servavit ordinem a Zamahšario prolatum, in quem intercalavit ex doctrina graeca, quae necessaria videbantur. Habes enim hanc dispositionem generalem:

Zamaḥšari p. 5 l. 6. Barhebraeus p. 6 l. 4.

Nomen proprium est معنط المعنى, i. e. عنونا عدد ما عند المعنى , i. e. عنونا عدد المعنى , ناسم

dividitur in مفرد = مفرد quibuscum conjunxit

שנים שים, ubi graeca σύνθετα et alia addidit,

معمداط = منقول معدم = مرتجل

Quae omnia si cui non satis probare videntur, Bar Hebraeum pendere de Zamahšario, utriusque ultima paragraphus rem certissime confirmat, uterque enim in fine capituli de nominibus propriis egit de nomine indistincto et universali 29 et 35 hunc in modum

<sup>1)</sup> Quodsi contalit co et cum syriaco ho, non de hos cogitandum est, sed de hos, itaque recte in codice scribitur hoso - hoso,

### وسعددا. وسالًا ماهن سوعبعا لافلعمد امهله المه

لعبدا لما فل.

عين اسهاء الاحتاس -

Quae solis Arabibus quadrant Barhebraeus omisit, quae utrique populo, ad verbum transtulit, quae Syris propria exemplis biblicis Dan. 8, 13, Mtth. 26, 18 illustravit. En habes Barhebraei methodum.

# IV. De nomine appellativo secundum systema tractato.

A. Διαθέσεις. Partem primam ita conscripsit, ut doctrinam graecam sequeretur, itaque γένος και , είδη = μελ, σχή ματα = καισοί, ἀριθμούς = μειο, διαθέσεις = μειοί et πτώσεις = μειοί αριθμούς = μειοί διαθέσεις = μειοί εταισούς = μειοί διαθέσεις = μειοί εταισούς in eo ab exemplo graeco, quod διαθέσεις = μειοί in doctrinam de nomine receptae sunt, quas Dionysius non agnovit p. 10, et in fine p. 16 tantum enumeravit, qua in re non omnium vota tulit. Nam quam dixerit: τοῦ δὲ ὁνόματος διαθέσεις είσὶ δύο, ἐνίργεια και πάθος, Scholiasta eum vituperat dicens: μεμπτέος ἐστιν οῦτως ἀποφηνάμενος, ὀφείλων μάλλον οῦτως είπειν ἐστι δὲ ὅτε καὶ διαθέσεις ὁρῶνται ἐν ὁνόμασι, ἡηματικοίς οῦσι, nam Graeci διαθέσεις nonnisi

Hase vox apud Bar Alium exatat in glossa 3514: 100 01 . Noo 100.

Vocabulum 100 lexicis addendum est, e quibus exsulat, quia a 100 non est distinctum.

in verbis a principio agnoverunt. Uhlig Dionysius p. 46. Hanc de مُنْمَوْنُوهِ doctrinam, ut videtur e Jacobo Edesseno etiam Severo notam, qui p. p. 1. 15 rem tractavit, Barhebraeus conjunxit cum doctrina de المنافذ ولا المنافذ ولا المنافذ ولا المنافذ والمنافذ وا

B. Genus. Itaque quum categorias Graecorum doctrinae de nomine fundamentum receperit Barhebraeus, nihilo minus doctrinam arabicam in systema graecum infudit, quod et in doctrina de genere facile cernitur. Praemittit p. 8 criteria generalia femininorum (consonantem, vocalem, consonantem cum vocali, aspirationem), uti et Zamaḥšarius p. 82 criteria generalia (Alif, Tau atque Ya) praemittit, deinde vero illi ad litteram cum Zamahšario convenit, ubi agitur de feminino naturali, et de usu generis metaphorico. Nam pro his Zamahšarii verbis: كتانيث حقيقي كتانيث المرأة والناقة وناحوهما مما بازايه ذكر في الحيوان وغيم حقيقي كتافيث الظلمة والنعل ونحوهما مما يتعلق بالوضع والاصطلاح i. e. Femininum genus est duplex, proprium, ut femininum genus mulieris, camelae, similium, quibus opponitur masculinum inter animalia, et improprium, ut tenebrae, caliga et similia, quae adnumerantur κατά θέσιν et κατά συνθήκην, — Bar-حصيصرة الم الملا معممه ملا الملة بعدما الما وحصما معلمما مع عدنا مسمحما حصما اب حما داوال Abhandl d. DMG. IX. 2.

i. e. Femininum proprium est, quod possidet masculinum sibí comparatum, ut mulier, equa¹), improprium est genus femininum ejus, quod κατά θέσιν et κατά συνθήμην s princípio femininum declaratum est in lingua uti saina (oculus) وقمة (auris). Arabico بازايد ذكر respondet معمد المعمد بردا مدا حصمه وحصما محمد والاصطلاح scripsit والاصطلاح et pro Accio Lica. Et in fine doctrinae de feminino p. 16 adeo Barhebraeus Zamaḥšarii vestigia pressit, ut inconsulto falsa dicat. Nam si de triplici usu litterae L disserens statuit, L adhiberi المولا أو معلا المحمد المحمد المحمد أو عمد المحمد femininum aut ad augendam vim vocabuli, cui denique addit: Luce to Lie. ad distinguendum unum a genere, seu potius ad formandum nomen unitatis, ut | granum tritici formatur a 🂢 triticum, inepte Zamahšarium p. 82 l. 5 infr. exscripsit. Quae de sensu feminino litterae L dicit, patent. Quae de los sioi, i. e. de aucta vi nominis addit, quemadmodum in haso, haso, haso vis nominis major quam in اعنى, من addito L exprimitur, et quae de derivando nomine unitatis docet, ex his Zamahšarii verbis desumsit: حفولها (التاء)... للفرق بيس اسم الجنس والواحد منه كتمرة.... i. e. Ad- وللمبالغة في الوصف كعلامة ونسابة وراوية وفروقة وملولة nectitur t ad distinguendum nomen generis ab uno e.c. tamrati . . . et ad augendam vim descriptivam ut sallamatu, doctissimus; nassabatu, genealogiae peritissimus; rāwiyatu, recitator carminum permultorum; faruqatu, multum timens; ma-Inlatu, taedio maximo affectus. Sed non his in rebus immorandum est, nam facile intellegitur, aliam esse naturam L litterae in formis auctis haso, aliam in wate.

C. Species. Ex iis quae Barhebraeus de speciebus, είδη, μ.γ. docuit, unam tantam rem proposituri sumus, in qua antiquiorem

<sup>1)</sup> Voce Barbebrasus uti non potnit, quia syriace est epicoenum. Bribbr. Gr. maj. 9 1 19.

Syrorum theoriam mutavit. Supra vidimus p. 57, qua ratione inter antiquissimos Grammaticos disceptatum sit de adhibenda notione speciei, eldove, ad formas nominis Syriaci. Dionysii enim interpres Adjectiva in aya et ana exenntia inter eldin ovonares retulit, qua in re ei cum Graecis convenit cf. p. 10, a quibus dissentiebat Jacobus Edessenus, qui hanc formationem ad schemata retulit. Quod cur fecerit facile explicatur, nam species sunt duae πρωτότυπον et παράγωγον e. c. γή et γαιήίος, quod responderet syriaco ŝarŝa et arŝana; in Adjectivis vero illis formae tres exstant, aria, ariana, arianaya, qua in re gentilicia ut Rumi, Rumåyå negleguntur, quae Barhebraeus in censum vocavit. Tribus illis formis melius quadrare videbatur dispertitio schematum in απλούν, σύνθετον, παρασύνθετον, at si definitio schematis 1) conferebatur, tota haec Adjectivorum derivatio non poterat referri ad schemata, quia Adjectiva illa non sunt composita sed derivata. Res Syris eo difficilior fuit, quia vocabulo o et aeque utuntur ad designandam compositionem quam ad designandam derivationem.

Itaque doctrina Dionysiana praestat ratione habita definitionis, Jacobi vero methodus rei tractandae numero ternario schematum, quo numero etiam formatio illorum Adjectivorum comprehenditur, quae cum nomine primitivo, quod | causa, appellabant, triplex erat, commendata videbatur. Confusionem Barhebraeus perspexit et معمل لايقا وملي الإيقا وصلم الإيقا وصلم الإيقا وصلم الإيقا وصلم الإيقا وصلم الإيقا وصلم الماء المحتصر محيا. والمحتصر فعيها ومندحا ابقا. ولام معودماها i. e. Sanctus Jacobus species appellavit schemata, et schemata, simplex et composita (ita legendum esse patet) species, sed non in verbis est immorandum. Commendabatur vero doctrina Dionysiana etiam eo, quod inter είδη παραγώγων refertur πατρωνυμικόν ut Jhuðaya, Judaeus ab Jhuða Juda. Hic Juda est κατά την πρώτην θέσεν λεγθέν, vel ut dicit Jacobus, Juda est causa ( vocabulo Judaeus subjacens, cf. p. 60. Hanc vocabulorum, imo etiam rerum inter sese relationem ratione philosopha alii, nescio quis primus, vocibus العيدُ (pers. تُبَنْكُ i. e. idea, simulacrum, effigies, et المُوسَّلُ فَعَنْ أَعْدُ أَنْ فَعَلْ i. e. ideatum primum et

Hace est definitio schematis în Erotematibus: «χῆμά ἐστι λέξεων πουότης ὑφ' ἔνα τόνον καὶ ἔν πνεϋμα ἀδιαστάτως ἀγομένη ἐν ἀπλότητι ἢ συνθέσει. Uhlig Dionys. p. 29.

i. e. ideatum secundum appellaverunt 1). Certum est, hanc rationem rei tractandae tempore Probi, commentatoris Aristotelis jam initam esse, de quo conferendus est Hoffmann de Hermeneuticis apud Syros Aristotelis, Index s. v. اعبداً.

A formatione horum gentilitium ut Jhudaya a Jhuda, Isarlâyâ ab Isra'il, jam Dionysii interpreti trita p. 11 et a Jacobo perturbata, proficiscitur Barhebraeus, eique adnectit derivationem Adjectivorum aliorum ut a gušma, corpus, gušmānā, corporeus, gušmānāyā, gusmāyā, corporalis procedit, ita ut rei summa ei posita videatur in categoria patronymici, quam cum notione et نُسُتُ et نُسُتُ i. e. relationis genealogicae non conferre non potnit. Syriace arabicum imi transtulit laka, quod Amira vertit domesticatio, pro مُشْنُو dixit المُدُمُّلُ pro بُسْنُ dixit appellari tradidit. Imo عدما العدم و quod etiam بعدما عدما العدمات tres gradus مرصر et الممل simpliciter dici affirmavit, quod convenit cum Jacobi Edesseni denominatione p. 60 explicata. Procedens igitur a theoria arabica, quam antiquae doctrinae graecae parem haberi vult, his de speciebus loquitur hunc in modum: Scriptores hujus artis grammaticae genera relationis ad nationem et ad locum (المُكَارِ أَوْ الْمُكَارِ إِنْ الْمُكَارِ إِنْ الْمُكَارِ et ad locum (المُكَارِ وَالْمُكَارِ الْمُكَارِ الْمُكارِ الْمُعِلَّ الْمُعِلَّ الْمُعِلَّ الْمُعِلَّ الْمُعَالِي الْمُعَالِ الْمُعِلِي الْمُعَالِي الْمُعِلِي الْمُ P. 16. — Singula, quibus aeque ut Zamahšarius formam vocalismi Adjectivorum relativorum accurate describit, hoc loco non tractanda sunt.

<sup>1)</sup> Amira p. 105 et infra p. 251 Nota 1).

etymologicam designat, ita ut capitibus, quae de schemate scripsit, totum systema derivationis nominum exhibuerit 1). Qua in re Jacobi Edesseni canones suo operi inseruit, ordine tamen diverso ab eo, quem adhibuit Jacobus Edessenus.

Quae dicimus inde probantur, quod doctrinam de numero et de schemate Barhebraeus ad eandem normam elaboravit. Primo loco posuit nomina tribus consonantibus cum una vocali deinde cum duabus vocalibus composita. Sequuntur nomina quattuor consonantibus cum duabus deinde tribus vocalibus composita et sic porro p. 20, 19 sq. In vocalibus observat ordinem alphabeti graeci, itaque hunc in modo recenset I, عمر ; II, 1 مثر المراب عبد إلى المرابع المراب cum Heβāṣā χarya, 7 Το cum šEṣāṣā arixā, 8 Doj cum šEṣāṣā رَحْبِالِ IV, 1 بِكُمْ 12 رَحْبًا 11 رَحْبًا 10 رَحْبًا IV, 1 بِكُمْ اللَّهِ اللَّهِ اللَّهِ اللَّهُ اللَّهُ ا 2 المحكرا و etc. Haec vero est ratio et methodus Jacobi Edesseni, quod supra p. 58 probavimus. Secundum hunc ordinem deinde p. 29 sq. etiam formas pluralis recenset, nulla radicalium babita ratione sed promiscue omnia enumerans, quae eandem in Singulari formam habent. Formas | , b, b, etc. dixit typos, qui est usus Graecorum (Dionys. ed. Uhlig 26, 1, 3; 27, 6; 28, 4) sine dubio a Jacobo Edesseno receptus, quem Barhebraeus ipse p. 20, 19 citavit, et injuria vituperat, quis Jacobus nomina octo unius syllabae recensuerit معمر , محل , إمار , إمار , إمار , إمار , محل , محرا, المار, المار, At quae Hebraeus sibi addidisse videtur, محرا مُوّا, اللهُ, huc partim non pertinent, nam sunt particulae. De Lo, cf. p. 239 adnot. 1

Cur vero in his omnibus opus Jacobi Edesseni sit agnoscendum, id ex iis sequitur, quae p. 61 demonstravimus, ubi vidimus, in recensendis formis Pluralis Barhebraeum secutum esse canones Jacobi. Jam quum principium dispositionis horum canonum eorum-

<sup>1)</sup> Si definitionis modo prolatas graecae rationem habuisset etiam relationem, quae intercedit inter sensum vocabuli et formam etymologicam, percepisset, ita ut intellexisset, haba essa activum, le qualitativum et passivum, uti | 10001 ab | 10001 et | 1000 p. 36; 38; 40 distinguitur.

Ab hae vero rationo grammatica profundiore alienus est Barbebraeus, qui selis criteriis externis usus vocabulorum classes, quos typos dixit, recensuit.

que ordo, quem p. 59 descripsimus eodem modo in Barhebraei doctrina de schematis cernatur, sequitur hanc partem grammaticae a Barhebraeo ex Edesseni libro esse haustam, quem tali modo in Barhebraei libro Splendorum servatum habemus. In eo tamen Barhebraeus Jacobi ordinem mutavit, quod genera in Plurali non distinxit sed promiscue tractavit, quo facto limpidam Jacobi perspicuitatem turbavit, imo perdidit, Jacobi enim dispositio praestat confusioni Barhebraei.

### V. De categoriis grammaticae arabicae ad doctrinam syriacam adhibitis.

Quum de qualitatibus, Lond, quas ex graecis diadises. profectas esse supra p. 240 vidimus, et de casibus, quos dicunt Syri, de quibus recantat Barhebraeos veterum Masoretharum leges, addito signo vocativi o/, vix quidquam addendum videatur, nihil restat nisi ut demonstremus, reliquam doctrinae de nomine partem prorsus ex Zamahšario esse haustam. Quod sequitur ex ordine, quo hae doctrinae proponuntur. Habes enim capite octavo theoriam de inchostivo et praedicamento, 120 Lias, i. e. arabice lumil Zamah. p. 12, et capite nono leges de nominibus ad In-Zamah. p. 16 ألمصدر E و أهجرة القروسل Zamah. p. 16 l. 10, quocum conjunxit locum p. 96 inf., quum p. 49 formas horum nominum recenseat 1). Sequitur capite decimo المل i. e. exceptio, cui respondet المنصوب على الاستثناء Zamah. p. 31, quod apud Zamaḥšarium suo loco positum est, quia ad regulas de Accusativo pertinet, quod vero, quum Syris causa non sit de particulis exceptionis, W, ; al. seorsum agere 2), a Barhebraeo ideo hoc loco positum est, quia Zamahšarii est imitator. Quod capite undecimo dicit floloso i. e. ,relatio ad aliquide, nihil est nisi interpretatio vocis اضافة, de qua Zamaḥšarius agit p. 36 sq., ubi de adhibendo Genetivo agit, et hic occasione oblata Barhebraeus

<sup>1)</sup> Sed ble quoque Graccos non neglexit, docet enim p. 46 l. 9, vocabulum, a quo verbum non procedat, appellari France ( ).

apocopen in statu constructo obviam exemplis illustrat p. 53, ad quam redit p. 66. Deinde capite duodecimo liioa. est Zam. p. 44, et quatenus Barhebraeus de Zamaḥšario pendat unusquisque videbit, qui Zamaḥšarium p. 44 l. 19 contulerit eum Barhebraeo p. 57 l. 16. Et sic in sequentibus respondet caput Barhebraei longa p. 59 Zamaḥšarii capiti it p. 46, 9

البدل p. 61 البدل p. 48 البدل p. 62 البدل p. 50 البدل

donec omissis iis capitibus, quorum in grammatica syriaca nullus est usus p. 64 de المحالات loquitur, quod sub inscriptione Zamaḥšarius p. 85 tractavit, denique p. 70 de numeralibus agit, quos Zamaḥšarius p. 93 explicuit.

Habes igitur parallelismum per totam seçundam doctrinae de nomine partem conspicuum, at quae sequuntur capita graecae doctrinae debentur, quam Barhebraeus ratione inepta perturbavit. A numeralibus enim transit ad pronomina, participia (has has), adverbia (has has) et praepositiones (has locate) de nomini hus recenset, quo non omnia pertinent; servat igitur Graecorum et veterum Syrorum partes orationis, sed praepositiones deinde libro tertio debuisset tractare, quod non fecit, quum vice versa de Adverbiis bis egerit, primum p. 82 deinde in libro tertio p. 166. Vides opus contexendi systemata grammaticorum graecorum et arabicorum hac in parte non feliciter ei cessisse.

## VI. De pronomine, participio, adverbio

De singulis pauca monenda. In tractando pronomine methodum arabizantem adhibet, quam ante eum ipsa natura linguae semiticae coactus Johannes bar Zuibi adhibuit, qui suffixorum formas in capite de pronomine explicuit. Barhebraeus etiam affixa personalia, i. e. formationem personarum verbi in doctrinam de pronomine recepit p. 74, quae est ratio arabica Mufassal p. 52.

<sup>1)</sup> She et in subdistinctione Barhebraeus agit de المقلف بالعرف في عطف البيار عطف البيار عطف بالعرف

<sup>2)</sup> Dionysius primo loco posuit praepositiones, quia cum nomine conjunguntar, quae prima pars est orationis, deinde sequitur adverbium tamquam ad secundum partem orationis pertinens.

Quo accuratius Barhebraeus arabicam theoriam hoc in capite adhibet, eo magis mira videntur fragmenta doctrinae graecae p. 79 l. 15 conspicua, quae ex Dionysio p. 18 fluxerunt.

In tractando participio ( ) Barhebraeus rei summam se non assecutum esse probat, qui adjectiva ut أَرِّفُ nomina actoris ut مُعْلَمُ a participis discernere nequit, quorum naturam ad temporales sensus referendam non perspexit. Imo Infinitivos cum eo confudit p. 80 l. 5 infr. notione litterali مُعْلِمُ أَنْ وَ الْمُعْلِمُ الْمُعْلِمُ الْمُعْلِمُ الْمُعْلِمُ الْمُعْلِمُ الْمُعْلِمُ اللّهُ الللّهُ اللّهُ اللّهُ الللّهُ اللّهُ اللّهُ اللّهُ اللّهُ اللّهُ اللّهُ اللّهُ اللّهُ اللّهُ ال

In Adverbiis graecam distinctionem simplicium et compositorum p. 82 l. 11 inepte repetit, et qui Adverbiorum classes | Μείως, | Ερωτήσεως, σχετλιαστικά 1), άθροίσεως, εἰκασμοῦ al. contulerit, fontem inveniet, unde Barhebraei doctrina processit, simulque intelleget, eandem adverbiorum distributionem in libro tertio secunda vice esse divenditam, quod supra p. 170 demonstravimus.

Sed haec hactenus, sufficiunt enim ad comprobandum judicium de ratione, qua Barhebraeus in concinnanda grammatica sua egerit.

### VII. De verbo.

A proposito nestro alienum est persequi compositionem totius grammaticae Barhebraei, itaque doctrinam de verbo nolumus dissolvere in singula elementa e quibus conflata est. Sufficit occasione oblata res gravissimas ante oculos ponere, quibus dispositio doctrinae illustratur.

Definitionem verbi ex Zamaḥšario desumptam ampliavit Barhebraeus, qui arabica الفعل ما دل على اقتران حَدَث بزمان i. e. verbum est, quod indicat combinationem rei accidentis cum tempore, his verbis syriacis commentatus est: عَدُهُ الْمِدُوْلِ الْمِدُوْلِ الْمِدُوْلِ الْمِدُوْلِ الْمِدُوْلِ الْمِدُوْلِ

<sup>1)</sup> His Adverbiis credo respondere ea quae la i e nigrum reddentis appellat. Ante enim obfuscavit sensu metaphorico est injuria affecit,

versionum (temporis) habet. Deinde Zamahšarium p. 108 statuentem, verbo proprium esse, quod particula το praecedat, his verbis sequitur Δορο κο Ιολολο κομέν κατών κατώ

Dionysius p. 16 tribuit verbo octo mutationes, quas interpres Syrus reddidit:

et exxlicus, qui sunt modi numero quinque, e graeco ita sunt syriace expressae:

όριστική, προστακτική, εύκτική, ύποτακτική, άπαρέμφατος (\*αλακτική ακακτική ακακτική ακακτική ακακτική ακακτική ακακτική (\*αλακτική ακακτική ακακτική ακακτική ακακτική (\*αλακτική ακακτική ακακτική ακακτική ακακτική (\*αλακτική ακακτική ακακτική

Hae Graecorum distinctiones Syris difficultatem magnam parabant, qui modos non habent, διαθέσεις et είδη non facile distinguunt, et vice versa genere in verbo utuntur Graecis ignoto. Itaque omni modo tentaverunt rem ita mutare, ut suae linguae

<sup>1)</sup> Ex (o), matrimonium = ovčvyla, deinde factum est (10), metic, mutatio vocalismi. Cf. supra p. 17.

<sup>2)</sup> Cf. p. 17 1), ubi codices prachent solum [Larian], quod C et in fine p. 28 habet. Hoc vero est ligis p. 9 1), itaque rectum esse non potest, quia anagenques = Infinitivus nomine speciali designandus erat. Lectio recta p. 28 est servata.

Jacobus Edessenus mutavit in [2]<sup>2</sup>), Barhebraeus vero p. 90, 11 pro eo posuit [2]<sup>2</sup> Loan pentas specierum, quo facto jam tyxlicus et tide in unum confluxerunt. Pro graecis modis (tyxlicus) in Dionysio servatis Jacobus introduxit formas recitationis secundum sententiarum sensum has: modum imperandi ([1,000]), precandi ([1,000]), interrogandi ([1,000]), invocandi ([1,000]), qui est modus apophanticus. Et de his sententiarum formis, quas loco modorum verbalium introduxit sive Barhebraeus sive Jacobus ipse (Bhbr. Gr. maj. p. 90) ita disseruit, ut primo obtutu pateat rem eandem hic tractari, quam rectius Johannes bar Zusbi p. 163 explicuit, quaestionem scilicet de quinque speciebus orationis, ex qua profecta est doctrina de accentibus. En quae confusio exorta est ex conamine apud Syros inveniendi formas modis Graecorum aequiparandas 3).

Postquam tali modo recognovimus, quasnam mutationes notio tyxlioter perpessa sit, hunc in modum poterant componi notiones Dionysii Syriaci cum Jacobo et Barhebraeo:

Dionysius.

Barbebraeus.

Jacobus (Jacobus (Jaco

Sensus primitivus bujus vocabuli a Scholiasta its explicatur: βούλησιε φυχής διά φωνής σημαινομένη. Uhlig Dion. Thr. p. 47. Hine Syri feesrunt [Δωω2] [Δω].

<sup>2)</sup> Hine igitur sua depromsit Amira p 251, quum statuit, verbo esse proprium [1] sive medum, inter quos retulit [1] quo nomine Jacobus est usus.

<sup>3)</sup> Hine explicator, cur species erationis quinque, accentuum punctis, quae josiae dicebanter (Phillips Letter p. ...), designatae, nomine A. appellatae sint; josiae sunt nomina signorum, ja a recitationis modi. Cf subscriptionem codicis Karkaphensis Parisini ita compositam A. a 1869 Oct p. 283.

Desunt, p. 91, 19 pro has enim hoc nomen [adhibetur.

منعا = معال

. فيروفا = فيروفا

اقل = اقل

Jöj = Desunt.

Deest = |mu.

Itaque ex octo graecis verbi proprietatibus desunt eidų et oviviai, et sex restantibus additur genus, quo facto septem oriuntur verbi proprietates in grammatica Barhebraei. At si exspectas secundum hanc dispositionem verba a Barhebraeo tractari, te ipsum frustraberis, tota haec doctrina est ornamentum inutile, ac ne schematum quidem notione utitur, quae aptissima erat ad congerendas sub certis formulis verborum varias classes, ita ut derivatio stirpium, quas nunc conjugationes dicere consuevimus, a Barhebraeo obiter tantum attingatur p. 92—94, neglecta notione schematis. Eadem notione neque in recensendis variis formis radicum verborum, quae nunc mediae Waw, primae Jud etc. appellantur, usus est 1), quas secundum eandem dispositionem

enim respondet grace έγκλιση sensu intentionis et scopi, de quo Scheliasta apud Uhlig Dion. p. 47 hace habet: προσκλίνεται ή ψυχή ή ώς όριζομένη τὰ παρ' αὐτῆς δρώμενα, οἰον τύπτω, ἡ προστάττουσα, ἡ εὐχομένη, ἡ διστάζουσα, ἡ οὐδὲν τούτων δηλούσα, μάνον δὲ τὸ οὐνομα τοῦ πράγματος προβαλλομένη, οἶον τύπτειν.

<sup>1)</sup> Distributioni vero verborum secundum formam subjacere notionem schematis ex phrasi p. 101 المحصد المحسد المحصد المحسد المحسد

recenset, quam p. 133 apud Josephum bar Malkon, apud Eliam Nisibenum, p. 167 apud Johannem bar Zusbi et apud Severum bar Šakku p. 1 sq. invenimus, et quam hanc ipsam ob causam antiquitus traditam ad Jacobum Edessenam referendam esse censemus. Itaque fundamentum ordinis, quem adhibuit Barhebraeus efficit haec series sp., p. 95; p. 95; p. 103; p. 103; p. 114; p. 126; p. 126; p. 126; p. 124; p. 126; p. 126; p. 133 prolata. — At in eo Barhebraeus eos qui praecedunt superavit, quod primus ad naturam consonantium radicem componentium animum adhibuit. Nemo enim inter Syros ante eum litteras debiles observavit, quae si non recognoscuntur tota etymologia linguarum semiticarum caligine est tecta. Distinxit igitur primus Barhebraeus formam radicum, in quibus sunt consonantes debiles J, o, ..., quas Jo..., aegrotantes (2200) dixit, et quibus addidit quas Jo..., aegrotantes (2200)

حدوم قلا بعدادح وعدادم ع المحمل وعمل ماوردا وليم المرام الم عجد وعدادم ع المرام المر

Arabibus sanum, Syris debile (p. 119 ), a forma radicis sana, quae consonantibus firmis (hala, hala), constat. Quae observatio eo eum perducit, ut in ordine verborum a Jacobo constituto subdistinctiones adhibeat, quae procedunt ex natura radicalium sive sana sive debili. Tali modo introduxit theoriam arabicam (Mufașsal p. 127 l. 7) de hala et hala et hala in grammaticam syriacam, quae res fuisset maximi momenti, si formam radicis trilitteralem perspexisset, et hac notione tanquam fundamento derivationis usus esset, quod tamen nec Barhebraeus neque alius quisquam e Grammaticis Syrorum fecit. Antiquiores Syrorum grammatici j finale in verbis tertiae Alaf inter litteras furto ablatas referunt (hala) et indolem radicis omnino non curaverunt. Elias ed. Gottheil p. Severus p. 1. 10. Nihilo minus Barhebraei est laus, quod primus animum ad hanc sonorum naturam advertit.

Etiam aliam rem ex grammatica arabica haustam syriacae adhibuit, distinctionem verbi transitivi, hause, dupliciter transitivi et intransitivi, p. 92—93, quam a Zamahšario depromsit<sup>3</sup>), qui rem p. 115 tractavit. Eidem denique debet caput de Imperativo, quem cum Imperfecto omisso praefixo convenire docet, quod nemo Syrorum ante eum dixit. Cf. Mufaș. p. 114 cum Bhbr. gr. maj. p. 143.

#### VIII. De Particulis.

Quum notio particularum Arabibus sit propria, qui particulas a Graecis subtilissime in praepositiones et adverbia distinctas non distinguendas esse censebant, et notio et definitio particulae, cujus

nomen | tamen a Graecis desumptum, apud Barhebraeum ex Zamaḥšario est hausta. Quod haec verba probant:

العنا المحدد والمحدد والمنه العدد والمنه والمنال عدد المال العدد والمنال عدد المال العدد والمنال عدد المال العدد والمنال العدد والمنال العدد والمنال المال المال العدد والمنال المال الم

Definitionem arabicam paraphrasi syriaca expressit, et si addidit, particulas esse vocabula simplicis significationis, sibi non constat, nam si sensum in aliis indicant, quod Sibawaihi dixerat supra p. 143, illis significatio simplex non potest tribui. Dissentit autem a definitione Syrorum solita, quum Jacobi Edesseni definitionem jure rejecerit, quam etiam Severus bar Šakku protulit:

(اجماع المحال المحا

Particulas, quum arabicam theoriam cum graeca conjunxerit, simul vero Adverbia capite speciali tractaverit, Barhebraeus ordine confuso recensuit, at quum p. 169 de earum catalogo monuerimus, brevitatis studiosi rem omittimus, de qua videant alii, quibus tanti erit. Num et quanam via graecus particularum catalogus ad Arabes pervenerit, quorum classes facile cum graecis possunt comparari, id explorare mihi non contigit.

IX. De dispositione libri de communibus complurium partium orationis proprietatibus.

Quae libro ultimo a Barhebraeo tractantur communes partium orationis proprietates, ad orthoepiam pertinent, et quamvis introductionem (Jelax) a Zamahšario mutuatus sit, maximam partem ex antiquioribus Syrorum libris haustae ordine syriaco proponuntur. Et prima quidem duo capita, de defectibus scripturae syriacae

<sup>1)</sup> Martin praebet outque, qued rectum esse non potest.

deque ratione supplendorum defectuum sine dubio ex Jacobi Edesseni grammatica ) profluxerunt. Cf. supra p. 49°). Caput vero de loco oris, in quo varii soni producuntur, arabicam scholam prodit cf. supra p. 54. Qui locum Mufașșal p. 188 l. 15 cum Brhbr. Gr. maj. p. 195 contulerit, videbit quatenus Barhebraeus de Zamahšario pendat.

Rem orthoepicam Barhebraeus p. 197—210 ita tractavit, ut praeter concurrentes duas consonantes vocali destitutas, inter quas Metappeyana et Nayooa adhibentur, et praeter Au Au (Elias p. Au (Elias p. Au), et Au (Elias p. Au) et

Quae omnia si ex schola syriaca processerunt, in duobus capitibus de occultatis () quod nomen ante Barhebraeum inusitatum est, et de commutandis () Arabes secutus est, et rem uberius tractavit, imo eo usque processit, ut fere dici possit, attigisse Barhebraeum rationem phoneticam sanam in describendis affectionibus consonantium concurrentium, quarum altera

<sup>1)</sup> Cujus tamen observationes de Lacut et lacut Phillips Letter p. et supra p. 55 Barhebraeus silentio transivit.

<sup>2)</sup> Quod Barhebraeus do scriptura Romanorum, Aegyptiorum, Armeniorum p. 192 monet, in scholis Syrorum tradi solebant. Cf. Martin in Journ. asiat. 1869 Oct. p. 246. Elias Nis. Gram. p. Oj. Ex Fibristo p. 12 discimus sacculo nono et decimo post Chr. hominibus litteratis variam scripturae populorum formam rem fuisse gravem, quam explorare operae pretium habebant.

<sup>3)</sup> Hue traxit of in graceis nominibus post r positum ut \accorders, quocum confundit usum litterse of pro graceo e in \accorders, \accorders, P. 210.

propter concurrentem alteram aliquo modo immutatur. Ita arabica schola Barbebraeum ad altissimum gradum evexit, quem in describendis linguae legibus euphonicis homo Syrus assecutus est. Principium, quo nititur, est distinctio sonorum accuratissima secundum locum oris, ex quo procedunt. Arabs sedecim, Syrus quattuordecim locos (مخرج), مخرج) constituit, quos p. 54 enumeravimus, desunt Syro loci consonantium z, ¿ et ¿, b et co. Lex suprema deinde haec est, 1) ut consonantes similes sine vocali intercedente concurrentes in secundam absorbeantur, quod capite de | p. 197 tractatur '), et ut 2) si consonantes duae, vocali destitutae, in uno vocabulo concurrunt, vocalis auxiliaris accedat per Mehaggeyana indicata. Itaque hoc loco de syllabis auxiliaribus et de varia Nisibenorum ratione in adhibendo Mehaggeyana disserit p. 200, deinde p. 201 de Nayoða et Metappeyana agit Nestorianis solis usitato. Quo in capite ex exemplis prolatis cernitur, Barhebraeum secutum esse Johannem bar Zusbi vel ejus magistrum, exempla enim eadem sunt, quae supra p. 128 ex Johanne proposuimus, desunt vero apud Barhebraeum haud pauca ad rem perficiendam necessaria 1).

<sup>1)</sup> Itaque Lâmad primum in كَالْمُحُونُ cum secundo coalescit, et sic etiam in كَالُّمُ , e quibus alterum exemplum ad Mgtappgyana pertinet.

### X. Observationes orthospicae.

Res orthoepica primo obtutu ad scholas masorethicas Syrorum pertinere videtur, at si accuratius examinatur, magnam partem ex observationibus orthospicis et euphonicis Arabum profecta recognoscitur, quas cum praescriptionibus magistrorum Maqreyane Barbebraeus conjunxit. Hinc levis confusio est exorta, multa enim, quae re vera ad permutationes consonantium sunt referenda, quas Arabes Jissi, Barhebraeus August p. 205 dixit, Barhebraeus ad occultationem (JALEDA) retulit, JALEDAN enim eas consonantes appellavit, quas praecedentes grammatici | Naclando nuncupaverunt 1). In tractandis occultandis Barhebraeus secutus est Zamaḥšarii caput de absorptione (الغام), itaque respondet Barhebraei caput de مدهدات multis in rebus Zamahšarii capiti de absorptione, et Barhebraei caput de commutatione (مكسلافتكال العرف Zamaḥšarii capiti de ابدال العرف). Omnia vero arctissime cohaerent cum usu Dageši conjungentis in codice Reuchliniano, de quo p. 200 egimus, et cum usu lineae Metappeyana.

Jose Line, olo por la la la concarrentibus duabus consonantibus, vocali destitutis, inter se diversis, Orientales consonantem vocali instructam, quae ante consonantem quiescentem finalem vocabuli prioris posita est trabunt scilicet extendunt eamque desuper linea obliqua, Nâyuða dieta, instruunt, quemadmodum e. c. Lâmað vocis Loi; La; — concurrente vero quiescente finali vocis primae cum consonante vocali instructa initiali vocis secundae, quiescentom (finalem) obserant, scilicet claudunt neque extendunt, et infra linea recta, Nāyuða dieta, instruunt, uti e. c. Alag vocis la la e syllabam la neglecta littera Alag in exemplo primo extendit usque ad Dâlað vocis derubā, in altero vero exemplo syllaba la clauditur ante râyes neque extenditur usque ad r initiale. Cantilenae hie nulla vestigia percipia. Cf. p. 127 lb. 128 11b.

Hic dicendi usus ab Arabibus est desuntus, qui voce (25) atuntur
 Muí p. 194 l. 6 infra.

Et ut ad singula accedamus 1), - occultatur:

1) L in & et vice versa: [ ], [], [] ( ) et [iol () 9, [] ( ) ... Bhbr. p. 198 l. 8.

Convenit cum lege Zamahšarii Mufaș. p. 194 înfr.

- 3) \(\to \) in \(\to \), sive praecedit sive sequitur: \(\to \) \(\to \) \(\to \).

الباء : Utraque observatio e Zamaḥšario profluxit dicente الباء وقعت قبلها او بعدها العين تنقفم في الحاء وقعت قبلها او بعدها وقبلها . . . وفي الحاء وقعت بعدها او قبلها

Observationibus auctam et nova inscriptione arabizante المعلىم ornatam habemus, ita et in capite de المعلىم ad antiquas Syrorum leges, quas inde a Jacobo Edesseno p. 53 usque ad Eliam Nisibenum et Josephum bar Malkon prosecuti sumus p. 124, accesserunt observationes ad analogiam grammaticae arabicae formatae, in qua dialecti distinguebantur et Tayitarum pronuntiatio (الفقا عليه المعلى) Muf. p. 174 infr., 176 l. 2 aliaeque dialecti (الفقات المعلى) Muf. p. 176 l. 7) e. c. dialectus Hant'alitarum (ib. l. 9) et Kalbitarum ib. 177 l. 2 commemorantur dialectis distinxit, et permutationes consonantium ita distribuit, ut loquatur

<sup>1)</sup> Ad sa quae sequentur of Martin in Journ. asiat 1872 Avr. p. 336, qui de duabus dialectis linguae ayriacae doctissime disseruit. 2) Cf. De Sacy Anthologie grammat. p. 110, 266, et عنى افندى المناسبة in Verhandlangen des VII internat. Orientalistancongresses. Sem. Abth. p. 76. Wien 1888,

1) de iis, quae Syris omnibus sunt communes p. 205. His adnumerat eas, quas Jacobus Edessenus constituit cf. supra p. 54: mutatur j in  $\infty$  et j in  $\infty$ , supra p. 121, 2, in  $\infty$  c. Quš, et  $\infty$  in  $\infty$  cum Qušāyā 1).

Quibus addit:

- 2) Permutationes Occidentalium, \(\sim \) in \(\frac{1}{2}\), \(\frac{1}{2}\) in \(\sim\), \(\frac{1}{2}\) in \(\sim\), \(\frac{1}{2}\) in \(\sim\), \(\frac{1}{2}\), \(\frac{1}{2}\) in \(\sim\), \(\frac{1}{2}\), \(\frac{1}{2}\), \(\frac{1}{2}\) buyåyå, \(\frac{1}{2}\), \(\frac{1}{2}\) cum \(\frac{1}{2}\) \(\frac{1}{2}\), \(\frac{1}\), \(\frac{1}{2}\), \(\frac{1}\), \(\frac{1}\)
- a) o cum Quš. sequente 1 cum Ruk. vel a fit 9; ergo | An, And | legenda sunt hape In, it laps sait. Vice versa o cum Quš. ante ; cum Ruk. fit o cum Quš. e. c. | 9000 kube In alla (neosyr. | 1000). Idem fit ante a et 1, e. c. 100, et 1000. Cf. Noeldeke Mand. Gramm. p. 48.
- b) y cum Quš. accedente l cum Ruk. fit l cum Quš.; ergo וויי uhtta, אוב, šitta. Mand. אחום פג אחרם פג אחרם פג אחרם.
- c) 1 sequente s cum Qui. fit y cum Qui. e. c. aspa: cf. supra p. 122, 6.
- d) لم sequente ل cum Ruk. vel عم, fit ل cum Quš. e. c. المرافع و المرافع و

<sup>1)</sup> Pro | Naovo Sooo Barbebr, Gr. maj. 205 L 5 infra legendum

<sup>2)</sup> E contrario Orientales in Wa., Ware, Ware, Jone, J in o commutant i. e. proferent Yuwii, Sgmuwii, Qgmuwii. Bhbr. Gr. m. 208 infr.

- e) 90 sequenti vel 5 cum Quš. fit j; e. c. 1500.
- ومروا مروا و دست و المحالة المراكبة ال
- g) sequentibus j et i et i cum Quš. fit cum Quš. e. c. المحادة و المحادة و
- h) sequentibus so et l cum Quš. fit s cum Quš. e. c. lmoa, lhoso, hoso. Aliam definitionem vide supra p. 122, 7. Mand. אכאאליא, rad sos, pungit me. Noeldeke 40.
- i) so sequente μ in vocibus graecis fit μ e. c. ω. βαν/,

  μβιβαν/. Hine explicatur ω arabice in π = πάστρα,

  ω = strata, ω = ληστής, syr. μβανλ, in Targumo babylonice μανλ. Aliam definitionem vide p. 122, 8. Noeldeke 45.
- k) In vocabulo graeco loo cappadox, Dala cum Quă abit in 1, de quo vide supra p. 122, 5. Barhebraeus opponit, in hoc vocabulo ? habere Rukāχā et errasse Orientales in definienda hac lege. Quae porro addit eam ob causam explicanda sunt, quia pronuntiationem linguae graecae saeculo XIII illustrant. Nostro tempore Graeci r fere tamquam mediam sonantem proferunt, non solem post ν e. c. μάντις = mandis, sed etiam sine ν e. c. τίρατα = derada²). Si Syrus hunc sonum d suis litteris

<sup>1)</sup> Hic عُدِثُ pro عُدِثُ positam ent. Sensus est: Non perditus est is, cujus camelo vena est aseta (ad eum cibandam).

<sup>2)</sup> Idem locum habet in  $\pi$ , quod fere at b proferent,  $\beta$  enim est w, et abi

reddere volebat, ? = Dâla $\theta$  cum Qušâyâ ei adhibendum erat. Ita factum est ut graecum  $\tau$  homini Syro nihil aliud videbatur esse quam | \$\lambda\_{\text{aco}} \text{ AS}^{\chi}\_{\chi}\$. Itaque haec dicit Barbebraeus: | \$\lambda\_{\text{aco}} \text{ AS}^{\chi}\_{\chi}\$. Itaque haec dicit Barbebraeus: | \$\lambda\_{\text{aco}} \text{ AS}^{\chi}\_{\chi}\$. Itaque haec dicit Barbebraeus: | \$\lambda\_{\text{aco}} \text{ AS}^{\chi}\_{\chi}\$. i. e. Consonans d (quae Syris est Dola $\theta$  Qušâyâ instructum) graeca syriace scribitur \$\frac{1}{2}\$, ut in \$Hittoox\$ = \$\infty\$00; \$\frac{1}{2}\$ Oct. \$\frac{1}{2}\$ O. Titox\$ = \$\infty\$00\$ South \$\frac{1}{2}\$. Hinc sequitur Barbebraei temporibus Graecos legisse Bedros, Didos, quod etiam hodie faciunt, et Barbebraeum \$\text{t}\$ dicere d cum Qušâyâ,  $\theta$  enim est ? cum Rukâyâ, scil. d aspirata media = \$th\$ in anglico \$this\$. Historia pronuntiationis graecae medio aevo hucusque inexplorata est, co doctius licet argumentari de quaestione, quonam modo veteres Graeci suam linguam pronuntiaverint, inter homines, qui linguam hodiernam ignorant.

- 1) a ante o, qui qui Qui. fit c. Cf. p. 122, 10 et Mufaș. p. 177 l. 9.
- m) 1 cum Ruk. accedente o cum Qui. et cum Qui., et cum Ruk. fit ; cum Ruk. E. c. Och, old, lo 10, in hoc vocabulo enim habet Ruk. Noeldeke 42.
- n) j abit in j in voce المحمد. Causa in aprico est, senim sibilantem mediam j sibi assimilat, et ex ea consonantem tectam عدامة fecit. Eandem vim Gutturalis habes in 4, a.
- 4) Affert Barhebraeus permutationes turpes (انعه quod cum arabico شات contulerim).
- a) Occidentalium, qui l'econcurrente a in 3 mutant et e. c. pro lalias dicunt lasias, musca, neosyr. lialis 1). Idem pro proferunt per 3 14; pro last per a last = riveror; pro last et 2 per les et 2 per les

nostrum δ volunt scribunt απ, ο. ο. μπάγκος — Bank, απαζάριον — μπαζάριον μπαζάριον — Balcon, μπαϊράκια — Δης al — Ante i positum δ aspirari non potest, itaque ex διά fit γιά.

<sup>1)</sup> Hace res ad intellegendam pronuntiationem Neesyrorum gravissima est, qui ubi Gutturalem perdiderunt, concurrentes consonantes sono tectarum consonantiam (文文文本) instruxerunt. Cf. Gram. man syr. I, p. 40.

- b) Orientalium, qui pro o et o cum Ruk. proferent o e. e. awa wawra = |حار محزا = sawiq = محف. Iidem of Particulae of in o cum Qus. mutant pro Vol lo dicentes المال i. e. kg'a axil. — Consonantem ع in المراز المال in û praecedens resolventes prorsus omittunt. Cf. Gram. mea syr. I, p. 6.
- 5) Praeter has commutationes apud Orientales et Occidentales usitatas etiam aliae aliis in regionibus sunt ex incuriosa consuetudine procedentes, quarum magnum numerum potuisset recensere, si Mandaeos curasset, at solos Palaestinenses respexit. Hi in vocibus 1517 et 117 pro 3 proferunt so cum Ruk. quod eo magis notandum est, quia vice versa pro ¿ (os) iidem dicere solent ... Burckhard Travels in Syria p. 40. - Iidem ... in / commutant i. e. omittunt, quae est pronuntiatio Aegyptiaca et hodie etiam in urbibus Palaestinensibus adhibita. Gram. syr. I, p. 81).

Dialectorum in vocalismo varietatem Barhebraeus non neglexit (Gr. maj. p. 287), sed singula persequi a proposito historiae artis grammaticae est alienum, opus est ad lexicographum et grammaticum pertinens \*). Omittimus etiam doctrinam de aspiratione, quam inconsulto duabus partibus absolvit, verba a nominibus segregans. Quae omnia iis curanda sunt, qui Prymii et Socini textus neosyriacos legunt.

Non dubito quin omnes, qui hanc Barhebraei de orthoepia Syrorum dissertationem cum antiquiorum Grammaticorum legibus contulerint videant, quantopere Barhebraeus eos superaverit; simul vero nemo negabit, scholae arabicae Barhebraeum methodum debere,

qua adhibita tantum profecit.

### XI. De Punctis.

Quodsi in tractanda orthoepia Arabum exemplo est usus, in tractanda scriptura, ad eam enim pertinent puncta, sola praecedentium grammaticorum Syrorum auctoritate potuit niti, qui grammaticam, cujus pars magna e scholis masorethicis profecta erat, secundum varium punctorum usum docuerunt 5). Josephus

<sup>1)</sup> Baedeker (Socia) Palaestina p. CXXXII: 3 Scenitis est g, incolis urbium nihil est nisi hiatus; rasticoli et scenitae saepe tech (è) proferunt.

<sup>2)</sup> Martin Journ as 1872 Avr. autographice Barbebraei notulas in unum contractas edidit.

<sup>3)</sup> Jacobi Edesseni tractatus de punctis verborum, generis et vocalium a

bar Malkon grammaticam secundum octo varios usus puncti in capita distinxerat cf. p. 135, quae ita appellavit: 1 | nao; | 1001, 2 | 1001, 3 | 1001, 4 | 1001, 5 | 1001, 6 | 1001, 6 | 1001, 7 | 101, 1 | 1001, 8 | 1001, 8 | 1001, 1001, 6 | 1001, 1001, 6 | 1001, 8 | 1001, 1001, 6 | 1001, 100

Acutum Barhebraei ingenium tertiam classem punctorum mediae magnitudinis (احرتا حنوا عليه) addidit, quod acutius quam verius ita definitum videtur. Puncta minima sunt vocales, media Seyâme et characteristica Personarum verbi; quibus accedunt Rukâyâ et Qusâyâ, distinguentia et et, characteristica feminini et puncta dieta بحدي، quibus significatur o esse pronuntiandum. Puncta magna sunt accentus. Eadem igitur genera octo habes, quae Josephus et Severus proposuerunt uno discrimine. punctum enim المحدية المحدية josephi p. 120 et Severi p. محد omisit, ejusque loco punctum المحدية introduxit, quod apud alios Grammaticos non vidimus. De quo haec docet: Signum pronuntiandi (احداد) litterae o speciale est; Occidentalibus punctum mediae magnitudinis est post ) o positum, quod docet o esse proferendum ita joo, no joo, loo, Orientales vero ejus loco duo puncta minima ponunt. Quodsi o pronuntiando omittendum est Occidentales

Martino et a Phillips oditos non curavi, quia mihi nihil nisi excerpta continere videntur. Jacobus vix dixit: Jacobus Lioco Lioco Joses 100, neque vocabulum 100, incendium, tamquam tertiam formam cum 100, 100, conjunxisse consendus est.

<sup>1)</sup> Locos edidit Martinus Journ. as. 1872 Avril p. 422.

<sup>2)</sup> Id est a sinistra litteras O positam.

Quum de reliquis punctis, Seyâme dico et characteristica Personarum, hoc loco nibil addendum videatur, tandem aliquando ad ultimum caput de accentibus pervenimus, in quo Barhebraeus fundamento utitur systemate Jacobi Edesseni, quod p. 99-100 proposuimus, ita tamen, ut etiam doctrinas ab hoc systemate alienas admiscuerit, quo facto rem turbavit. Hae variae doctrinae postquam aeque Jacobi ac Nestorianorum p. 177 theorias recognovimus, jam possunt distingui, et indoles Barhebraei litteraria perspici, cujus diligentiae cognitionem quidem primam grammaticae Jacobi debemus, qui tamen non id egit, ut Jacobum accurate exprimeret, sed ut grammaticam in usum practicum componeret. ideoque Jacobi mentem non semper omni cura secutus est. In introductione de historia accentuum et de Jacobo omnino tacet, neque systemata Nestorianis propria commemorat, quorum mentionem occasione oblata adjecit, quo facto lectoribus, qui reliqua non cognoverunt, opinio oritur, unum tantum fuisse accentuum apud Syros usum, quae deinde ipsius Barhebraei adnotationibus refutatur. Haec enim dicit: Quia in omni dictione, quum audiatur, ex eadem phrasi (sive membro uno periodi<sup>2</sup>)) sine additamento et sine diminutione nominum, verborum et particularum, quae

<sup>1)</sup> Cf. es e supra p. 185, VII in codice Nestoriano 2001 2001.

<sup>2)</sup> Ita intellegenda est vox Locado la do i e membrom periodi identicum, idem.

eem constituunt (= ) — sed potius sola mutatione modulationis vocis (عصلاوا ثوبيا) varios sensus percipere potest is qui audit, artens adhibuerunt (οιοβλί = τέχνην εἰργάσαντο) scribae syriaci, qui fundamenta diorthotica (Δροίλ | καροί) linguae suae posuerunt, et intentionibus recitationis (μαροί) linguae signa punctis constantia adhibuerunt, eo consilio, ut phrases illae dubiae, e quibus una quaeque intentionem specialem (sensum proprium, انعا بالمارية) indicat, quemadmodum a loquente per auditum, ita etiam a legente, simulac per visum cognoscuntur,

<sup>1)</sup> Ad Intelligendum sensum periodi admodum difficilem necessarium est cognovisse, quid sibi velint voces منها, quae a المقرار i e panetis ot ا عندا به i. e. notulis punctis constantibus probe distinguendae sunt Hoffmannus (De Hermen.) p. 201 sq. docuit, Δουία esse προσφιδίας Graecorum, quam vocem triplici sensu adhibent: 1 sensu musico de voce et sono tibiarum, — 2 ita ut designent paroxytonen, oxytonen, perispomenon î. e accentum singuli vocabuli. — 3 ita ut simul τῶν τόνον καὶ τῶν χρόνων καὶ τον πνουμάτων habeatur ratio, quibus etiam τὰ πάθη adduntur, ad quae pertinet ή ὑποδιαστολή έπὶ διαιρέσει και τομή τοῦ λόγου. Bekker Aneed. gr. 703; 713, 20. Addo definitionem Herodiani, qui dicit: neospodia tori ποιά τάσις δγγραμμάτου φωνίζε ύγιους, κατά το άπαγγελτικόν της λέξεως έχφεφομένη μετά τινος των συνεζωγμένων περί μίαν ουλλαβήν, ήτοι κατά ουνήθειαν διαλέκτου ομολογουμέντης ήτοι κατά τον άναλογικου όρου καλ léyer. Ib. 676, 17; 678, 11. — Hinc sequitur 10.09 designare aeque accentum singulorum vocabulorum ac totius sententiae. Deinde at est signum, scopus, propositum, intentio, quo fit ut ut , ad quae exprimenda signa punctis constantia adhibuerunt, ab his punctis siat diversa. Itaque Jari ad sensum et ad indolem rhetoricam imo ad unoxquer pertinent. neque aliud significant nisi intentiones loquentis, quae justa "prosodia", sive recitatione ad rationem instituta, ad anditum auditoris perferuntur. Hae intentiones loquentis, qui recta recitatione debet uti, adhibitis alguis, quae temporalia et mimetica esse p. 78 vidimus, exprimenda sunt, im ut puncta signa sint, quibus vocis modulatio indicatur. — Rem ita sese habere sequentia docent, praeterea vero et Severus har Sakku quae diximus confirmat, qui docet p. 🗓 l 18. distribui 2009 in duo genera, quorum unum pertinet ad singula vocabula, alterum ad varios orationis sensus, quod sensu speciali appelletur | 2009, et quod ad definiendum quam accuratissime sensum orationis apponatur. Cf. supra p. 63, 250°) et Bhbr. Gr. m. p. 247 med.

possint recitari. Necessariam esse positionem punctorum, quae definiant intentiones recitationis, intellegitur ex exemplis, nam si quis accentum objurgationis (احتفا) et accentum protasin distribuentem (احتفا) in enuntiato hoc: احتفار المحافية ا

Agit igitur solum de usu et necessitate accentuum nulla historiae habita ratione, deinde addit, convenire his accentibus intonationes quasdem modulatas (احمار محمدها), quae sola viva voce doceri et addisci possint i), et enumerat omnes accentus, de quorum mystica interpretatione, ex ignorantia profecta p. 248 med., quaedam docet, quae nobis praetereunda sunt i).

Quadraginta Occidentalium esse accentus dixit<sup>5</sup>), quattuor radicales, triginta sex derivatos. Radicales sunt sellâyâ, taḥtâyâ, sewayyâ, pâsoqâ. Inter triginta sex derivatos viginti octo dicuntur simplices, itaque restant octo compositi, at hi numeri ex catalogis neque in editione Martini, neque in editione, quam Phillips (Letter of Mar Jacob p. p) exhibuit, effici possunt. Deest inter accentus simplices | \( \text{Dec} \) \( \text{Dec} \), | \( \text{Dec} \), |

<sup>1)</sup> Alla lectio Martin p. 247, 16 est Jank 20 per tinent ad regne — modulationes et sunt recitativa. Nos p. 823) de hoc loco dubium movimus, quia de hulana har collato 72272 p. 74 cogitavimus. Si hulana har legitur, Barbebraeas Judaeorum Neginam vix emisleset, si vero alia lectio recta est, non cantilena sed modulatio naturalis vocis in recitatione in cenaum vocanda est. Tunc Graecorum lectio recta comparatur et Hebraeorum Negina omititur.

<sup>2)</sup> Res est similis dogmati Judaeorum, puncta vocalia esse inspirata

<sup>3)</sup> Jacobus Edessenus quadraginta septem immutationes accentaum esse dixit. Phillips Letter p. ., quos Syri laur lona dicunt. lona enim est nomen, quo puncta, liou, designant.

4) Severus p. ok., 13; 94, 3.

المعامد المعامد Praeterea vero Barhebraeus commemorat بالمعامد p. 257 l. ult. Martin, p. 57 et po Phillips, qui accentus alibi non occurrit.

Restat ut demonstremus, quae în Barhebraei observationibus ad systema Nestorianorum pertineant. P. 48 \( \subseteq \) Phill. = 253

Martin commemorat () \( \subseteq \) \( \s

Idem p. 258 Mart. docet pro Orientales adhibere

Imo de adhibendo Nayoda loquitur, quod signum Orientalibus usitatum, Occidentalibus ignotum erat, quum dicat în loco 2 Cor. 6, 4—6 adhiberi Găroră, în sequentibus vero Nayodă. Phill. p. 56, 10 — Mart. 257, 14. Hoc igitur în loco systema Jacobi expressisse non potest. Porro p. 261 de Jlandan tradit, quem accentum postquam Nisibin schola Edessena traducta est, magistri scholarum persicarum adhibuerunt, qui ubi compluria redme excipiebantur a tahtâyā, post quod pāsoqā positum est, phrasin lentius (Almol, al. lect. Almool!) recitabant et recitari jubebant, quod ornamentum recitationis habebant. Raro hoc signum adhibetur, cujus exemplum est:

Verbum Sol. est retinuit, repressit Joh. Ephes. 158, 240, impedivit.
 Isaac Ant II 204. Jos. Styl. ed. Wright 31, 7 et αποστοματίζειν Luc. 11, 53.

Denique de Napsa, quod in Barhebraei grammatica p. 259, 10

Mart. = Phill. scribitur Jos, eadem fere docet, quae
p. 178, 179 ex codice Musei Britt. Add. 12188 protulimus, simul
nomen Ramišosi addens, ita ut intellegamus, unde hauserit suas
de Orientalibus adnotationes.

Sub finem addendum videtur, es quae de Me Sattelana apud Barhebraeum Phill. 55, 💫 = 256 Mart. legantur, omni numero confirmare ea, quae nos supra p. 86 de usu hujus accentus diximus. प्रकाम के किया हिला हिला है कि किया : विकास के प्रकार के प्रिक्त के प्रकार حو لا الم مصد. الم لا المامة والعنا لمر بذلا لحم لعماليه مع وزيع. موه وا الرب ما امط معمدوا. وعلما ماسطا أن موم اسنع حو لا عوصلا المفلد هوادلا فهلا وم احدا. حرف وحدسا وسلمنة أور مع فيل مفدد م عموديا وعسطه الصدد ن معنول عدا معنول الم الله وحدا الله وحدا بعدا معنول الله وحدا بعدا معنول cessare faciens, a cessante motione (= cessante progressu orationis) dictum est, ubi motio (progressus orationis) esse putatur, quae re vera locum non habet. Exemplum sit: Ne mireris, quia dixi tibi: oportet vos nasci denno, Joh. 3, 7. Hoc in loco progressus orationis per rellaya et tahtaya vel similem accentum indicandus necessarius putatur, quia protasis nondum finita est. At cessat progressus orationis, quia in animo posita est (عمرود) res altior et sublimior, et remota ab apodosi, quae facilis est intellectu, nempe: Spiritus ubi vult spirat cet.

Patet per Meßattelänä indicari additamenta, quibus naturalis progressus orationis disrumpitur, in sententiis enim Johanneis: "Quod natum est ex carne, caro est: et quod natum est ex spiritu, spiritus est: (non mireris quia dixi tibi: oportet vos nasci denuo) Spiritus ubi vult spirat: et vocem ejus audis, sed nescis unde veniat aut quo vadat: sic est omnis, qui natus est ex spiritus, — nemo non videt, ea quae per Meßattelänä indicantur, additamentum esse interpositum ac Meßattelänä nostris respondere uncinis. Videant ergo qui libros sacros syriace edendos sibi sument, quodsachus et unam solam sequantur, accentuum enim positio est exegesis.

Sufficiat hic de thesauro grammatico Barhebraei commentariolus, quo methodum viri acutissimi simul et doctissimi describere conati sumus, qua ex fontibus suis novum opus componere studuit. Haesit ubi Arabes haeserunt, syntaxin a doctrina de formis non distinguens, quod inde explicatur, quod utrique Arabes et Barhebraeus grammaticam non eo consilio tractaverunt, ut homines linguae ignaros syriacam vel arabicam linguam docerent, sed id appetebant, ut Syros homines et Arabes ad suam quemque linguam perspiciendam et ad exegesin librorum antiquorum excolendam adducerent. - De excerptis, quae grammatica metrica comprehendit et de tractatu de vocibus similibus nihil addendum censemus. Sequitur in scribenda grammatica metro composita Josephum bar Malkon et Johannem bar Zusbi, qui haud dubie exempla Graecorum imitati sunt, inter quos inde a Saeculo XI grammaticae metricae componi coeptae sunt. V. Egenolff ,Die orthographischen Stücke der byzantinischen Litterature, Leipzig, 1888, pag. 27 sq., qui Nicetam Serrensem primum praecepta grammaticae versibus tractasse docnit.

### Conclusio.

Cadente temporibus Barhebraei Chalifatu simul cecidit studium litterarum humaniorum, Mongoli enim et Turcae cultioris vitae promotores non erant. - Quod Arabibus contigit Islamo addictis, id Syris christianis condicionis miseria oppressis haud felicius cessit et post Barhebraeum ut reliquarum litterarum sic et rei grammaticae studium ita neglectum est, ut nemo per tria fere saecula librum de grammatica composuerit, ne dicam rem grammaticam auxerit et profundius excoluerit. Itaque grammaticae Syriacae perpoliendae fatum id erat, ut ex Syria in Italiam tralata sit, ubi litteris saeculo XV renatis mox etiam exstitere, qui linguas orientales addiscere cuperent. Quod nescio an eam ob causam maxime factum sit, quia Pici Mirandolae exemplum secuti Cabbalam denudaturi linguae chaldaicae cognitione carere non poterant 1). Inter primos qui orientalibus linguis operam dederunt referendus est Ambrosius Theseus ex comitibus Albonesii et Palatinis Lomellen. I. V. Doct., Collegii Dominorum Iudicum Papiae Consul, Canonicus Regularis Lateranensis ac Sti Petri in Caelo Aureo Papiae Praepositus, qui Joanni Potken amicitia conjunctus, studium simul aliis facilitaturus nihil amplius habuit, quam arte typographica nuper inventa libros edere, quem ad finem chalcographi ope litterarum orientalium typos aeri incidi curavit. Natus est anno 1469. Introd. Fol. 193. Vir fuit ingenii fertilissimi, ad linguas comparandas

<sup>1)</sup> V Ambrosii Introductionem 1537. Fel. 19, a.

promptus, qui jam id egit, ut litteris latinis puncta et lineas adderet, quibus aspiratae a non aspiratis, Kaq a Qof al. distinguerentur, et pater transscriptionis habendus est, quum versibus principium summum constituerit his:

Nam tenuis rubro signatur vertice puncto, Aspirata capit roseum sub pectine punctum.

Ab initio inter Potkenium et Ambrosium disputatum est, quaenam sit lingua chaldaica, cujus nomine Potkenius linguam aethiopicam insignibat, donec ad concilium Lateranense a Julio II convocatum et sub Leone X continuatum praeter Aethiopes, a Presbytero Joanne quem dicunt missos, etiam "Syri Chaldaei" venerunt, a quibus deinde Ambrosius antea elementa punica, hebraica et chaldaica medioriter doctus, Syriaca addidicit. enarrat: Venerunt et Syri Chaldaei, Josephus Sacerdos, Moyses Quod ita ipse Monachus Diaconus et Elias Subdiaconus. Quorum sacerdos cum divinam lyturgiam (quam Missam hebraico [!] nomine appellamus) celebrare, sacraque deo offerre munere intenderet. Nec prius illi permissum, quam quo ritu sacrosanctum munus perficeret et quibusnam verbis in conficiendo uteretur, clare intellectum foret. Tuncque mihi a Reverendissimo Cardinali Stae Crucis, apud quem fuerant hospitio recepti, delatum fuit onus, ad verbum (quod dicitur) libellum missae chaldaicae transferendi. Tum ego ne munus assignatum defugisse viderer operae pretium me facturum arbitratus sum, si ascitis mecum Hebraeis et Punicis 1), seu Arabicarum literarum gnaris. . . ad id exsequendum me protinus mature accingerem" 2). Rogavit igitur primum Hebraeum, cujus nomen non dixit, multarum linguarum peritum, deinde alterum Josephum Gallum, filium medici Julii II pontificis, qui verba chaldaice et arabice ab Elia recitata, lingua materna (gallica?) et latino sermone retulit, ita ut ejus auxilio adjutus Ambrosius textum verborum missae latine reddere potuerit. Hoc studiorum syriacorum in Europa fuit initium, quae deinde edita Introductione in chaldaicam linguam, syriacam atque armeniacam et decem alias linguas promovere

Ab Ambrosio ad studia Syriaca excitatus est Albertus Widmanstadius\*), Novi testamenti editor, qui in praefatione

2) Quod factum est anno 1514, quia anno 1529 Widmanstadio narravit Ambrosius, sesse annis circiter XV his studiis case deditum.

<sup>1)</sup> Punicam Iluguam dixit linguam Melitensem. Quum non hujus ait loci de alifa linguis disserere, hoe tantum addo, egregis temporum ratione habita Ambrosium egisse de lingua armeniaca. Coptica quoque aggressus est, imo Giagoliticorum notitiam aliquam habait. Cf. Fol. 20, b. Operac pretium esset

<sup>3)</sup> Subscriptio ita concepta est: Excudebat Papiae. Ioan Maria Simoneta Cremonensis. In Canonica Sancti Petri, in Caelo Aureo. Sumptibus et Typis, authoris libri. Anno a virginis Partu. 1539 Quinto Kal. April.

<sup>4)</sup> Seccinetam harum terum historiam Assemanius exhibuit in prologo

ad novum testamentum Viennae 1555 haec tradidit: "Ambrosius annis postea multis intra monasticas cellas (erat enim voto suo S. Augustini Canonico instituto obstrictus) meditando tantum perfecit, ut Syri quoque ingenium ipsins . . . admirarentur: Ceterum cum ego a. 1529 in divi Caroli Caesaris invictissimi, Sacri diadematis causa Bononiam proficiscentis comitatu essem et mihi contubernalibusque meis Regii Lepidi, a metatoribus hospitium juxta coenobium, ubi Theseus jam senex vitam agebat, forte attributum faisset, postridie ejus diei templum ingressus, venerandum senem casu obvium salutavi, qui ut me de Coenobii Bibliotheca rarisque in ea libris sciscitari intellexit, e vestigio in conclave introduxit et arreptis e pluteo SS, Evangeliis syriace scriptis, Hospes, inquit ingemiscens, peregrinis his studiis deditus sum annis circiter XV, eaque sine rivali ad hanc diem amavi. Utinam obveniat mihi aliquando prompto paratoque ingenio vir, qui sermonem hunc Jesu Christi sanctissimis labris consecratum, posteris tamquam per manus tradendum, nam aetas mihi prope jam exacta est, a me accipere velit." Paratum sese Widmanstandium dicentem, quantum potuit, Ambrosius instituit, multaque ex commentariis suis descripta illi tradidit ea obtestatione, ut cuncta in ecclesiae utilitatem adhiberet.

Jo. Alb. Widmanstadium, qui quarto anno post Sienae in Bibliotheca Lactantii Ptolemaei quattuor evangelia et quaedam Ephraemi et Jacobi opuscula invenit, promissis stetisse nemo ignorat, nam primum a Simeone, episcopo Syrorum Montem Libanon incolentium, institutus deinde a Mose Meredinensi sive Antiocheno padjutus anno 1555 novum testamentum edidit, quod opus causa fuit promovendorum linguae syriacae studiorum. Nam quum post reformata sacra Catholici Biblia polyglotta edere constituissent et Andreae Musio edendorum bibliorum syriacorum provincia obveniret, Romae ejusdem Mosis Maredinensis institutione usus parammaticum et Lexidion composuit, apparatui Bibliorum Antverpensium insertum. Grammaticum acutissimi viri opus eo insigne

Bibliothecae orientalis. Accuratam bibliographiam praebuit Hoffmannus in Grammatica syriaca Halis 1827 p. 36. Conferendus denique est Land Johannes von Ephesus p. 25. In Masii epistolis nuper editis nihil me legisse memini, quod ad rom faciat.

Moses ipse a patriarcha Antiocheno Ignatio so consilio Romam erat missus, at Sacra biblia prelo impressa in Syriam reportaret. Ass. B. O. 1 536.

<sup>2)</sup> Masii Gram. Syr. p. 4. Ceterum Moses ex Assyria Lexicon et Grammaticam secum attulerat, quae Venetius reliquit, et querum apographa cum Widmanstadio communicavit, cujus libros emnes Dux Bavarorum ademit. De Mose ef Assem. B. O. I 535. — Practer Mosen etiam Sulaca (1000), qui arabice Osas Sind dictus est, Patriarcha Nesterianorum deinde in communionem ecclesiae Romanae receptus, Andreae Masio commercio junctus fuit. Ass. B. O. I 523.

est, quod verba ad norman hebraeam tractavit, ideoque primus Masius stirpes Peal, Pael etc. recte distinxit, nec minus varias radicum litteris debilibus compositarum classes recte constituit. Vides hic studiorum hebraicorum ad enucleandam grammaticam syriacam vim et efficaciam. Neque hoc omittendum est, ex hac grammatica profectum esse nomen status emphatici, quod quamvis in ipsa grammatica non adhibeatur, ex his Masii verbis profluxit: "Scribit quidem Elias Grammaticus acutissimus et mihi olim familiaris, Chaldaeos ea litera (Âlaq in fine nominum) veluti tuquateus nota uti... At ut hoc illi concedam, mihi tamen non facile ullus persuaserit, in Syrorum vocabulis perpetuo tuquativ esse, quoties appositum Olaph ad finem habent". p. 45.

Studia biblica Theologorum occidentalium vero totam methodum grammaticae syriacae immutaverunt, quum ab Hebraea et Chaldaea lingua procedentes et primum methodo grammaticae latinae educati, linguam novam discere et docere deberent, non linguam vernaculam, ut Syri antiqui et Arabes, grammaticae opera illustrare et explicare. Ita factum est, ut tunc demum libri grammatici componerentur in usum tironum occidentalium ad normam scholae latinae, in quibus analogia dialecti targumicae et linguae hebraicae semper in censum vocabatur. ratione a Masio 1573 et Tremellio 1569 compositae - Widmann-Grammaticae vero hac stadii et Merceri opuscula minora sunt, - Syris ipsis Romae degentibus non probabantur, ita ut rem profundius tractandam censerent. Quod opus suscepit Georgius Amira, qui 1583 in collegium Maronitarum a Gregorio XIII erectum receptus, anno 1595 in Syriam redux, insequente anno episcopus Edenensis consecratus anno denique 1633 patriarche Maronitarum est electus. Mortuus est 1644 1). Assem. B. O. I. 552. In Libro suo de grammatica 2) mutatae rerum condicioni cedens, duplicem sibi proposuit finem. Primum enim studiosis linguae Syriacae occidentalibus, qui ex grammaticis modo nominatis linguam syriacam addiscebant, exhibiturus erat opus ab erroribus liberum, quod non ad linguae potius hebraicae et chaldaicae analogiam compositum esset, deinde vero et in usum ipsorum Syrorum scripsit, de quibus haec dicit: "Praeterea cognoscebam id fore multo usui et utilitati nostri Maronitarum Collegii alumnis, qui cum de Syria ac Cypro, ut plurimum pueri

<sup>1)</sup> Jos. Acurensis Gram, Praefatio.

اناهالمعه معونها او حربه بعدا دبيه عنوسا مع لمالموه و المالمو حدة وحدا الما مدرا اله عمنا دبيه المالمو المالمو المالمود ويتمال المالمود ويتماله المالمود ويتماله المالمود ويتماله ويت

ad disciplinas capessendas Romam veniant, magnopere propter magnam Syrorum Grammaticorum obscuritatem, difficultatem, et quod majus est, eorundem librorum penuriam in Grammatica syriaca acquirenda laborare solent, quemadmodum in me ipse expertus sum, qui a mea pueritia in ea consequenda non ob aliam causam majorem, quam opportebat, laborem posui ac sudorem, nisi quia mihi deerat aliquis auctor, qui rem grammaticam clare distincte et ordinate tractaret et traderet. His accedit, quod . . . multum illis conducere mihi videbatur, si aliqua Grammatica, in qua Syriacae Grammaticae termini una cum terminis Latinis conjungerentur, et illius regulae hujus vocibus explicarentur, ederetur.

Ita rerum condicione factum est, ut post conjunctas doctrinas graecas et arabicas, post prima conamina grammaticae comparatae, denique scholae latinae liber deberetur, in quo comparatio consulto rejecta est, et e quo postea Grammatici omnes hauserunt, antequam fontes antiquissimi iterum reclusi erant.

Quum homines linguae Syriacae ignaros docere vellet Amira, paradigmata verborum simplicium et suffixis instructorum amplissima exhibuit et dilucidius dispescuit, quam ante eum Barhebraeus. At adolescentuli Syri ipsi, qui jam non lingua syriaca, quae illis addiscenda erat, sed arabica utebantur, et latinam non statim intellegebant, Amirae opus in usum suum vertere non potuerunt. Itaque eorum utilitati consulentes mox homines docti Amirae librum in compendii formam redactum syriace et arabice expresserunt, quod fecerunt Abraham Ecchellensis, Isaac Sciadrensis et

<sup>1)</sup> Stirpes appellavit conjugationes, vei الناء الزان و المانية et المانية و المانية المانية و ا

Josephus Acurensis † 1647¹). Ita enim Abrahamus ipse de suo consilio loquitur: "Hujusmodi provincia in eam a me gratiam suscepta fuit, ut nostrae linguae studiosorum votis facerem satis, praesertim cum Grammatica... Amirae... latina fuerit lingua conscripta. Igitur et docentium labori et discentium utilitati una eademque opera consulere volui." Neque aliud voluit Sciadrensis, qui presbyteros Syros divina officia persolventes in Syria et collegii Maronitici alumnos erudire sibi proposuit, ipsius Amirae jussu hoc ad negotium incitatus. Acurensis denique, Antiochenus patriarcha eo usque processit, ut institutiones suas arabice scriberet, quippe quae adolescentulis in ipsa Syria degentibus erant destinatae. Opus suum anno 1645 Romam ad Innocentium X misit, cujus jussu praelo subjectum et maximam partem in Orientales terras tralatum est, ita ut apud nostrates sit rarissimum. Usus sum exemplari Bibliothecae Monacensis.

De dispositione horum librorum dixisse sufficit, distribui linguam in nomina, verba, particulas, more arabico, recipi tamen pronomina inter nomina, las and (Participium), de quo confusiones Barhebraei (cf. supra p. 248) repetuntur, inter verba, et praepositiones, adverbia et interjectiones inter particulas. Libri hi omnes perspicuitate, simplicitate, copia eximii, aptissimi censendi sunt ad finem consequendum, quem sibi proposuerunt scriptores. Quodsi soli hi libri publici juris sunt facti, non ideo censen-

المحل المحل

الله (sie!) بعد المنوص المعلل إذه المعمر مصوب إلمصلا إلى إأه المعمر عصوب المعلما المعرب إأه المعمر المعمد عصوب المعرب المعرب المعرب عبد المعرب عبد المعرب عبد المعرب عبد المعرب المعرب المعرب عبد المعرب الم

dum est, alies non esse compositos, semper enim ecclesiarum praepositis educatio elericorum curae erat, cujus fundamentum erat disciplina grammatica. Itaque non modo Maronitae Petrus Metoscita et Gabriel Avodius Hesronita Amirae opus in compendium redegerunt, Assem. B. O. I, 552, verum etiam Metropolita Amidensis, Timotheus Isaac † 1622 1) elementale syriacum seripsit, quod quidem nihil nisi paradigmata continet, ad normam arabicam composita. Exstat liber in codice Add. 21, 211 Musei Brit. et in codice Petermann 17 Bibliothecae Regiae Berolinensis. Quibus libris addenda denique est Grammatica Arsenii (Codex Peterm. 18 Berolinensis) et Grammatica anonymi (Codex Peterm. 20) carsunice scripta, syntaxi instructa, cujus auctor doctrinis grammaticis Maronitarum erat addictus. Codices hi recentissimi compendia prae-

bent admodum jejuna in usum tironum composita.

Sed haec hactenus. Deponenti mihi calamum, quo historiam artis grammaticae apud Syros conscripsi, in mentem venit Vergiliani illius: Tantae molis erat Romanam condere gentem. Quanti labores, quantae vigiliae, quanti errores eorum, qui rem grammaticam in Oriente eo usque perduxerunt, ut nostro aevo grammatica comparata linguarum semiticarum potnerit condi! Sed etiam quantum studium patrii sermonis, quantus amor litterarum, quarum splendore paullatim clarescente tenebrae hominum menti offusae pelluntur. At tu ne spreveris hos conatus virorum, qui ad perscrutandam linguam tot studia adhibuerunt, licet tenuia nobis haud panca in eorum libris videantur, neve oblitus sis verborum Aristotelis"), ex quo pleraque baec studia profluxerunt, qui hunc in modum monuit: "Ωσπερ τα των νυχτερίδων δαματα πρός το φέγγος έχει το μεθ' ημέραν, ούτω και της ημετέρας ψυχίς ο νοίς πρός τα τη φύσει φανερώτατα παντων. Ού μόνον δε χάριν έχειν δίκαιον τούτοις, ων αν τις κοινώσαιτο ταϊς δόξαις, αλλά και τοῖς ἐπιπολαιοτέρως ἀποφηναμένοις. και γάρ ούτοι συνεβάλλοντό τι, την γάρ Ειν προίσκησαν numr.

2) Metaph. 993 b.

<sup>1)</sup> Rosen-Forshall Cutalogus p. 89.

# I. Index nominum et rerum.

Abraham Bethrabbanensis 30. Abraham Ecchellensis 273 sq. Abu'laswad addu'ali 139. Abu 30baida 139.

Accentus. Accentuum positio ad normam graecam 63 instituta in Syrorum codicibus antiquissimis usu venit 64-66. - Accentus (interpunctio) duplici puncto expressus recentior 67. - Hebraeorum accentus 69-73, 74-76. o vim auctam habent 77. 81. - Mimetici et temporales 78. - Signa quibus indicantur 78-79, 80-81, Morarum in adhibendis šuhlage usus e doctrina graeca a Jacobo Ed. desumptus 81 sq. Graecae doctrinae in aliis quibusdam Jacobi Edesseni accentibus conspicuae 83-88. -Jacobi systema tabula exhibitum 88-89. - Comparatio textuum Severi et epistolae Jacobi ad instaurandam antiquam et perfectam systematis formam 89-99. - Accentus Thomae Harelensis 99. - Systemata Josephi Huzitae, Thomae Harclensis et Jacobi Edesseni uno conspectu exhibita 99-100. - Variae de accentibus opiniones doctorum 124. 2662). — Ceterum 157.

213, 267. Numerus accentumm 266.

Accentus Nestorianorum 165.177, triginta apud Eliam Tirhanensem 179. — Eorum catalogus 180, 182, 197—199.

Accentuum classes ex quinque speciebus orationis processerunt 163—165 jam apud Josephum Huzitam conspicuis 69.
— Eorum dispositio apud Johannem bar Zusbi 165—166.

Accentuum positio quid efficiat in Dages lene 206 v. Hebraei. Accentuum singulorum nomina: LAS/ 188, 35.

אחתותא 71.

Laaa 180. 188, XXVIII.

180. Land Jos. 191 180. Land Joj 182. 188, 50. Land Joj 125, 126.

bome 101 182.

88. 100 Jos. من من 29. الم الم 29. الم 29. الم 29. الم 29. الم

80. 81. 82. 90. 94. 98. L. 7.

קק 71. jaoj 841). 100 Thom. عمل عمد 78, 90, 92, 79. 86. 90. 98. 268. 98 1, 7. 79. 91. 226 P. 84 L. 21. 180. 186, X. مرحزا 12 90 x 85. 87. 94. 266. المرا مرد عليه عليه عليه المرد عليه المرد عليه المرد ا لازمانيا 100 Thom. عرجدا 125. 178. 180. العرادا . 182 . 192 . 267 مرحدا أحرا المار نقمار 193, 49. 79. 90. 92. المحمد 83 infr. 90 v. المحمد المسلم 79. 90. 92. 94. 180. Auro Duce 94. 266. 68. 29. 100 Jos. 180. 180. 186 XI, XII, 30 XVI, XVII. 180. LLOCO 90 L. 1. 92 L. 15. Jon. 90. 90. 93. .98 .99 مركبا المحمد 125. 178. 180. 182 وكها معصما 100 100 90 L. 5. 93 L. 1. LOCO: 000 85. 95 L. 7. 68. 29. 78. 90. 92. 180. Laura 180. 267. 79. 90. 92. 180. محاصديا لمرامك 182. 125. 100 Thom. 180.

180. 186 XVIII. 267. ارم 178. 268. 180. 188, 40. סוף פסוק 71. 74. 90 L. 19. 29. 80. 81. 90. 94. 123, 180. العدا العداد العداد المصد المصد 80.90 L. 13.94. المحرا المحرا المحرا 29. 77. 82. 91. 180. 81. 82. 91. درسا 68. 29. 80. 81. 82. 90. 94. 178. 180. لديا 267. 180.188, XIX, XXII, XXVII. ١80. 90 L. 7. 98. Joons 68 1). 91. 125. 99. 166. ML 10000 182. 68. 29. 78. 92. 125. 180. boo 84 - 85. 87. 94. 98 L. 11. 266. المن 79. 90. 92. דבר 71, in enuciatis imperfectis 72. النب المن 180. 267. المن أله. 0009 Hori 81. 83. 91. و ال وهم الا وهم الدول ا احران 125. 180. 267. on i. e. accentuum vis aucta 77. 80. 81. المحمد 83. 84. 90. 94 عصبول القلا بع et لامزيم بعد 85. 90 L. 20, sive 1000 No. 11. 91 Jac 21.02 81. D. 80. 85. 67 ). 91, 92, 98 L. 8 infr.

Haa 181.

90 infr. 91, 95, 266.

المل 29. 77. 81. 91. 125. 180.

INL, LA.1 125, 91, 180, 267.

اهما (اهمان اهما) 68, 6; 69, 6; 79, 92, 267.

Hori JAMI 90 L. 5. 92. 226, P. 35 L. 1.

Adverbiorum catalogus 21, 170, 171, 254.

Adverbiorum classes 248.

Adverbia apud Johannem bar Zusbi 168, a Barhebraeo bis proposita 254.

Adverbia a e ovyzoistwe 216 L. 5 P. 4.

Ahudemmeh 32.

Alexandrina bibliotheca ab Omaro non combusta 35.

Ambrosius Theseus 269. Amira 272.

Ananisos 102 scripsit librum

المن المنا المنافعة ا

Apocrypha 43.

Arabes grammaticos graecos non legerant 153.

Graeca de litteris doctrina Arabibus ignota 151.

Articuli notio Arab. deest 151. Sie in verbo notiones έγχλίστως, διαθέστως, είδους, σχήματος, συζυγίας; notio προσώπων et αριθμού nomine speciali non designatur.

Subjecti notio Arabibus deest 147.

Syllabarum notio Arabibus deest 151. Casus notio Arabibus deest 150.

Passivi notio Arabibus difficillima 148, 1541). 156.

Arabicorum grammaticorum in doctrina de formis debilitas 149-152.

Arabum de grammatica semitica merita 154.

Aristotelis Organon 3. Poet. Rhet. Phys. ausc. 3.

Aristotelis partes orationis ad Arabes transferuntur 141.

Aristoteles apud Severum 215. P. 3 L. 12.

Arsenius 275.

Artes liberales 2. 210.

Aspiratio 31, 116. 212. litterae 1 116—118; 221 P. 21 L. 20 et P. 22 L. 14. — litterae • 116. litterae • 118—120, litterae

120. Litterae A90,

Assimilatio consonantium finalium 258, in Targumo 204.

Babaeus Nisibenus, cantus instaurator 3.

Babaeus diaconus Masoretha 177. Bar Ali 108.

Bar Bablûl 108.

Barhebraei indoles litteraris 229 sq.

Zamahšarii grammaticam libri sui fundamentum sumsit, 231 —233. 235. 236, quocum conjunxit doctrinam antiquam grammaticorum syriacorum 234. 235.

Barhebraei de vocalibus Jacobi Edesseni errores 50. — Jacobum exscripsit 61. 101. 264.

Bar qardahe v. Johannes bar Kamis.

Bohtišos 108.

Canones nominum graecorum 57, syriacorum 58. Casuum nomina 13. Casus 152.

Casus per 3, 7, \$\infty\$ formandi 115, 155.

Choerobosens 7.

Conjunctiones apud Johannem bar Zusbi 169, 171 apud Barhebraeum ib. sq. Tractatus anonymus a Gottheilio editus 172, Cf. Bar Bahl, ed. Duval 242, 243.

Consonantium classes 54.

Consonantes occultandae 258.
Consonantes permutandae apud
omnes Syros 259, apud Occidentales ib., apud Orien-

tales ib.

Consonantium permutationes turpes 261 sq.

Dages neutrum 206.

Derivatio nominum a verbis 134. Dionysii Thracis grammatica 9, codices 7.

Dispositio grammaticae secundum genera punctorum 263. V. Grammatica.

Domesticatio 244.

Elahfaš 139.

Elaşması 139.

Elias Tirhanensis 154.

Eliae Tirhanensis opusculum de accentibus 181, 194.

Elias bar Šināyā. Vita et scripta 109. Nomenclator 110. jol Lion Illan ed. Gottheil 112.

Elhalil 139.

Elmubarrad 139.

Ettaqafi 139, 140.

Ezronita Gabriel Avodius, 275. Flexio apud Severum cum doctrina de vocalibus conjuncta 212.

Genus 241; a Protagora sophista introductum 144. Genera apud Ananišosum 104. Glossae vocum difficilium 29, non biblicarum tantum, sed et aliorum librorum in scholis lectitatorum 32. 103.

Glossariorum initia 5.

Grammaticae definitio 155. dispositio 159, — apud Eliam Nisibenum 134, — Josephi bar Malkon 135, — apud Severum 212, Barhebraeum 232.

Grammatica anonymi 275.

Grammatica latina cum syriaca conjuncta 273.

Grammaticae versibus compositae 112, 269.

Hadji Chalfae locus de grammaticis Arabum 137.

Hebraeorum accentus logici 69, musici 70, quonam tempore appieti 75.

Honain 103. 105, scripsit grammaticam arabicam secundum systema graecum 106. Etymologia cabbalistica 106.

Hymni e graeco translati servato numero syllabarum unius cu-

jusque versus 38.

Jacobus Edessenus. Vita 34, 43. Studia graeca 35, hebraica, samaritana 36, regimen ecclesiasticum 36, canones 36, 43, ordo baptismi 37, scripta de ritibus 37, epistola critica de Jacobi Sarugensis homiliis 37. curae in hymnos 37-41, servilis imitatio vocum graecarum 41, studia exegetica 42 (adde Martini editionem hexaemeri in Journ. asiat. 1888 I, 155), chronologica 42, critica de apocryphis 43, recensio veteris testamenti 44 (adde recensionem Pentateuchi, Martin La Masore 315), epistola ad Georgium de describendis libris ab ipso recensitis 45. 114-115. Grammaticae procemium 49, vocales 50-52, 59; de legendis libris vocalibus destitutis 52, consonantes 53, earum conspectus ad mentem Jacobi 55. canones nominum 58-61. Ordo quo tractavit verba 252. 188. cf. 245. Modos عنا dixit 250. Tractatus de Punctis 262 3). Accentus 99 sq. v. Accentus.

Jacobus Tagritensis v. Severus. Ibas, Edessenus episcopus 29 1). Ibn Chalduni de grammaticis judicium 149.

Ibn Doraid 139.

Ibn el haddåd v. Johannes bar Kamis.

Jesujahb bar Malkon 111. Jeziditae 139.

Iliadis loci syriace 211.

Imperativi suffixis instructi 176. Imperativi et Perfecti discrimen 157.

Infinitivas, ονομα φήματος 215, P. 2 L. 20.

Interjectiones ab Amira 273 distincta cum conjunctionibus enumerantur 171.

Interpretationes interlineares et litterales 5.

Interpunctio Graecorum v. Accentus, Nicanor.

Johannes bar Aphtunaya hymnographus 38.

Johannes alius hymnographus 38. Johannes bar Kamis 136,

Johannes bar Pinqaye 136.

Johannes bar Zuibi 158, de philosophis pendet 159-162. Johannes Bethrabbanensis 30.

Johannes Estunaya 107.

Johannes Masawaih 105. Josephus Acurensis 278 sq.

Josephus bar Malkon 111. 124. 126, 134,

Josephus Huzita, Dionysii interpres 8. Accentus (novem) decem introduxit 28. 30. 68 1). 99 - 102.

Trab 143. Isaac Sciadrensis 273 sq. Isos bar Nun 105. Išošdenah grammaticus 34. Isosyahb bar Malkon 136. Junus ibn Habib 140. Kitab el-nuqat wassakl 140.

— el amtal 139.

- el-nawâdir 139. el-lugāt 139.

 halq el insan, el ibil, el hail, el-šát, el anwá 139.

Lexica composuere Honain 105, anonymus, Marwazaya Bohtišos, Bar Ali, Serošewai, Bar Bahlúl 108.

Litterae debiles 252.

Litterae perfectionis v. Licos. Magistri scholarum 28, 30 1). Marbetana 157, 177, Marwazâyâ 108.

Masius 271. 272. 273. Mehaggeyana 157. 176. Metappeyada v. Nayoda.

Mossulensis = Elias Tirhanensis? 228 P. 45 L. 15.

Nayoda 126—132. 157.

Nayoda vario tempore vario modo per lineam signatum 207-208.

Nayoda post ⇔, ¬⊃ 129. 208.

Nayoda 201, post omnes vocales in Targumo 202-203.

Narses 28, 29 1). 178.

Nicanor περί Ίλιακής στιγμής 82, 86 sq. 101.

Nomen est, a quo verba derivantur 217 P. 6 L. 19.

Nominum classes apud Jacobum Edessenum et Barbebr. 58. 61, apud Johannem bar Zusbi 162. Nominum formae 245.

Nomina propria Barhebraeus ad mentem Zamahšarii tractat. 236—239; nomina appellativa ad mentem Graecorum 240, cum additamentis arabicis 241.

Orthoepia aramaica in Targumo 200.

Orthographia Jacobi Edesseni 46 -47. 114.

Palaestinensium pronuntiatis 262. Palaestinenses sacram scripturam syriace enarrasse Eliae Nisibeni est opinio 114.

Palaestinenses 227 P. 42 L. 16. Paradigma verbi τίπτω 26.

Paradigmata verborum 132. — Verborum classes et ordo 133. 224 L. 1.

Participia et Adjectiva non distinguntur 168. 248.

Particulae 254. حرف 143, definitio 142.

Passivum definiri nequit 148.156.
Paulus, Edessenus episcopus,
hymnos graecos syriace expressit 38.

Paulus Persa 141. 142.

Pe∂āhā pro e apud Orientales 173.

Permutationes consonantium in pronuntiatione ex imitatione grammaticae graecae 53. 121, ad arabicam doctrinam accommodatae 258 sq.

Permutatio consonantium 121; g et § 137. a et ; male docetur 225 P. 30 L. 17.

Petrus Metoscita 275.

Praepositionum catalogus 20.

Praepositiones apud Johannem bar Zuibi 169.

Probus 159 sq.

Pronomina cum suffixis et affixis verborum a Johanne bar Zuibi conjunguntur 168.

Protagoras sophista virn ovoucrov invenit, e quibus posteriores genus grammaticum fecerunt 144.

Punctorum genera, magna, media parva, secundum quae grammatica distributa est 263.

Puncta studii grammatici fundamentum 3. — Punctum inferius indicat, consonantem vocali esse destitutam 120 —121.

Quadrivium 2. 210.

Qualitates, διαθέσεις, Joseph 246.

Quirub 139.

Ramišos 30. 177. 268.

Schemata 244. σχήμα, Jon 200/.

Schola Nisibena 30. 125. — Mär Märi prope Seleuciam 125. — Mahuzaeorum 125.

Schola Seleuciensis 30, Aitillahi 125, Kanduqaeorum 125, Tel Dinaweri 125.

Schola coenobii Mar Matthai, quae sua propria methodo erat insignis 209 sq.

Scriptores in scholis lectitati 2, 32.

Sergius Resainensis 6.

Serošewai 108.

Severus bar Sakku, vita 209.

Severi dialogi 210 sq., eorum codices 213 sq. — المحمدا المحمدا 212, المحمدا المحمدا المحمدا 213.

Severus Alexandrinus hymnographus 38.

Sibawaihi 189. 140. 142.

Species V. Jay/.

Species 215 P. 3 L. 23; 242, quinque species orationis 157. 163. 250.

Status absolutus, constructus v.

10:0

Status emphaticus 272. Studiorum ordo apud Jacobitas et Nestorianos 2.

Subjecti notio deest, (v. Arabes) 147.

Syllabae 56, earum classes ib. Tempora verbi tria, quomodo apud Arabes completa 142. 149.—apud šAnānišošum 104.

Theodorus Mopsuestenus 29 1). Thomas Heracleensis 84, 99. 101.

Thomas a Novaria 110.
Timotheus Isaac Metropolita
Amidensis 275.

Tremellius 272.

Trivium, Quadrivium 2. — apud Graecos 210.

Typus, τύπος, forma nominum 245.

Verba 142.

Verborum formatio 157. Modi v. | L. po et | L. p.

Verbi definitio 248, classes 133. 167. 252, schemata 17. 33. 251).

Verborum ratio apud Amiram 273").

Verborum formae non secundum derivationem sed alphabetice enumerantur 103. Stirpes non perspexit 'Anânišos 104 neque postoriores grammatici.

Vocalium nomina 50, 103, 106, 157, 173,

Vocales binis punctis vel signis graecis expressae Jacobo Ed. ignotae 47; 49, 1. 2. Vocales Severi sex 212.216 P. 5 L. 17.

Vocalium singularum nomina.

JN 173.

التراز من التراز التراز المتراز المترز المترز المترز المترز المتراز المتراز المتراز المتراز المتراز المتراز ال

معد المعل العمل العمل العمل

المر إمعار المعار إمعار

ا ا معدم ا العدم ا العدم ا

المنا المنا المنا

المن ومبم محتراً

|Aamo 113.

المعمد بعرم معمما الك

درا انط مرحل ، دنا 218 L. 1. v. اج

المحمل 50. المسلم 112.

112. تحريار 50. نحرا انعط . هنا 175.

المنا 113. 178.

المسورة الموم المسالة

Maa = 1 103. 106.

الله مراه م الأب و 103.106. الأب المسكل الم

Vocativus, o/ 246.

Widmanstadius 270.

Zamahśari v. Barhebraeus.

Zegafa pro Pedaha scribendum 173. cf. 218 P. 9 L. 15.

### Index syriacus, arabicus, hebraicus. II.

ابدال ابدال -3/2, είδη 242. 243. 249, Jay/ Lauren 250. Adverbia itinerum 22. اخفاء المسعسة اخفاء

10.17. Ervuor 2461).

Land, ποιότης 211).

A conjunctio 172.

عرب الحدا معمر 216, 5, 4.

العدا = العداد على = العداد ال

Auo/ 212 Praefixa verborum.

249. - Nomen 141.

|254. |200/ et |200/ 169. اعاب 143.

اصطلحوا عام المراكرون = اصطلاب convenerunt inter se. 241.

246. اضافة

bi/ 175.

oili/ Articulus, = apppor.

ga 911/ 47").

Lorly v. Tonizá.

W 169.

No. Vocalismus particularum, a. 1. o. ₩ 31. 115. -Casus 212.

in Targumo assimilantur 204.

المال المال المال المال

| בכלן לכלן 103 263.

.155 مَيْنَى = طا

175.

126 adhibe Nayoda, rad. . apocope, formatio status

absol. et constr. 247.

Arua 113.

156.

عصر 115.

 $|\infty| = \gamma \epsilon vos.$ 

القار بعقب القور, sive - 263.

|A=1001 113, 212,

> num γενική? 152.

intransitivum 258.

Loop v. παραβολή 22.

); νος ν. σχετλιαστικά

De scripserunt Josephus Huzita, Ananisot 102. Isot bar Nun 105. Honain 106. Elias Nisibenus 111.

μοσαλ, παρατατικόν 17. V. . والم

ويماليج بماليج (ماليج) 219, 15, 2.

of 115.

L 9 56.

الما الموا ووع

Jio 2891).

τικοί. οιος ν. εναντιωμα-

ملمان 224, P.28 L.4 = ماليار. برضع برضع 241.

اقا, χρόνοι 249. 16.

Löj, συζυγίαι 17. 249. 16.

المُقَالِ عَرِكَات . 17. حركات . 137.

باهمار ب

المكارت المكارت المكارت المكارت المكارت المكارت المكارة المكا

إمكنا, مصغر 247, diminutivum. إدعا أيرياً إدعاري إ

.156 حال = رالم

Li 175.

المحال = كالفائدة المحالة = حال

= το ματηγορούμενον 147 = ββ 246.

19han, July 247.

fortes 55.

علم بدلط 253.

Pronomen 18.

debiles 55.

210.

cum modis confunduntur 250.

. (1401 سحرا = خفص 174. سرفار

JA. ao gutturales 54

.142 حرف

Ja., Jlose. πάθος 62. 155. 213. 216. v. διαθέσεις.

. مقدير idem quod سعستر

JAmes 1023).

الخبر . لمُحُلِّ 156. 246.

Jαρου, τοπικά 22.

Jan. σύνταξις 20.

اعدا يقر وصعرا , إهدا

Axol clausae 55; al 126 adhibe lineam Metappeyana.

ير = عال 169.

اطف 145 ex graeco מֹצְיִים processit 156 infr.

Moa. 223, P. 27 L. 5. v. Januaro.

non de 228, P. 46 L. 5.

Δυτικούς. 113. 17 = ένικός.

المرا إدمار بحمار بصار بصار بصار بصار

ע. מפעון פגען פגען

|Lows = ποσότης 216, P.5 L.4.

کومن ۲. انگومنون المسامی 248.

Liano v. apryous.

امدى معتل محدد

14.

12, 19.

Jagas 211.

174.

Las 174.

λόγος 215, Ρ. 2 L. 4. ψημα.

ν. ἀπορηματικός?

268. محمدا

244. محميا

.155 صُل = مَبْنَيْ

ν. συναπτικός.

inchoativus 147. Line

المحرنال معرنال المحرنال

المراميد 256.

266. مومعصا

com 211.

boos jusjurandum 174.

المحتفد المحتفدة الم

267. عرجيل احل

Azionio clamantes 55.

μ..... 23. ν. συμπλεκτικός.

256. 128. محمدا

|Augus, |Augus 9% i. e. | |Augus, 9% 219, P. 14 L. 5. | 223, P. 26 L. 1. | 100. 223, | P. 27 L. 5.

cet. 171.

الماقة مدور 246.

boa Alo, participium 247. 248.

ν. παραπληρωματικός.

μλουο, γλώσσα 215, 2, 4.

ν. άριθμοί. 249, 16.

248.

Ιως του ν. είχασμός 22.

. 155 مفعول = محملاتا

et discrimen 174.

156. نكرة et معرفة

Ινη... 910 ν. σύγχρισις.

μας. ορο, εὐχτικός 1681).

Μον v. πτώσεις.

sunt etiam Particulae

ي 256. 54. مخرج معوميا

Δ. | ον ν. διαζευπτικός.

لا حريكال فريكال مريكا

المرسال بتقميل إلى Josephi b.Malk111.

עבון, פעבון 249.

ار مرحمال 17 Adverbia media 20, مرحمال 21.

278. 274.

κεινώ, μέσα, mediae 53, alio sensu 55.

ا 247. مصغر المصغر

Ιδροφ, υποτακτική 17. 249. κτητική 20.

v. Magistri. 178.

סביבם, סניטלבדסי 20. 57.

|Δ| έρωτηματικός 168. ν. ξρώτησις.

كاريم 288, 6. 227, P. 42 L. 19.

Lowban 267.

Δακο, ὑπερσυντέλικον 17.

haran servi, accentus 164. 182.

A transitivum 253.

JAuores sibilantes 54.

μίταν ν. βεβαίωσις.

υ. συλλογιστικός et συμπλεκτικός.

JLO. A. DANO 244.

. 244 محصميا

المركسة المركبة

المال المال

ν. θαυμασικά.

الدال 255. كالمال 257. 258.

μοωλο μ ἀόριστική 249.

Aug. As 255. 256.

المراها = معالما المراها = معالما

| Ιανα-αμλο | ν. ἀπαγόρευσις. | Ιλπεμλο 257.

μοωρών, εὐχτικός 163.

.155 مفعول = كلمدحوالم

insertum, 219, P. 12

A 212. 255.

Lowellaw quid sint, 159.

L. 19. σίνθετον 216, P.4

.246 مصدر بحوسا

128, 256, 267.

ברכה: 82.

بهتار verba a Nun incipientia 253.

المتحار به المتحار به المتحار به المتحار به المتحار ا

المحل المحل

Quietae 55.

الم 267. إدما إدما 90 ult.

265. تعا حصمتا

يعل بعصما 250). 265.

ا 174 محكم

نسبة الممار السبة

يسنّ عصميل أسبّ

244 عداد منسوب

الاستثناء = بصحمار, exceptio 246°).

. 74 בכיסה

المنا = المناه ا

العرابي 178. 268.

num causam finalem designet? 153.

المحمار عنيت 241.

المحمد ال

البَعر, ψιλά, tennes 53.

W 228, P. 44 L. 2.

176.

- λοο συλλαβή 90, 7 v. μο. Νοο.

1 1000 90 L 6 infr.

pos lemnisco instruxit 46.

211. معدوط

baco, 86015, ein 241.

p. 7 L. 1.

سليقي σολοικίζων 143.

الالمكار

123.

11 incompatibiles 55.

causa adhibitae 169.

Jagra 90 1. 5 infr.

اعم: ١٦٥ معن عدا

Ιωροων ν. ποιότης.

|Logo 218. 216 v. διαθέσεις.

λωως δασέα, aspiratae 53.

. 17. 104.

174.

Jos v. Entragis.

عطف معطف عطف

έπιο ΔΔ 20, ΙΔΔ ΔΔ, επιόόημα 247.

Superiores 55.

LALL v. airtologizós.

JALL 243.

ا . 1. 1. محمار = محمار

i. e. Jud puncto inferiore instruxit 106.

178. حرمار

احداد ا

Aural fortes 54.

. 17 وحطيم

et dele et dese cum àvépyera et

nάθος conferenda 148, idem quod jiaxœet μιαλανο. et αλκεμί 155.

90 lin. ult. προσφδίαι 265.

عدم المحمد المحم

265. تعمل فصمعتا

Airen aios 102 titulus libri.

المام المام

JA-209 248.

اهم 175.

1110 v. oµoiwais 22.

239 فلان = وح

Looms, αποηαντικός 163.

absolutus et constructus 219, P. 11 L. 20.

Jamo 250. 168.

142. فعل

1:009 v. παραχέλευσις.

2009, προσταχτιχός 163. 249.

250. 163. معمرا

الما ومورا الموراط

190 το πρόσωπα 16. 249. cum qui. 220, 18. 22.

1. e. anlow 57.

infr. 95. 155 et passim.

Pe∂āḥā instructae) 55.

اني 176.

μαςο i. e. πρωτότυπα 57. 244. μαςο Ιααιρο, Praepositio v. πρόθεσες 247.

انت = 156. انت 156.

Laco v. Aspiratio. Laco, diadéous 249. 6.

يقمرا بمسرا

Jlaus 216, P. 3 L. 19.

**Lοξο** κλητικός 168.

ם: בן. παρακείμενον 17.

| A.zo. dyxlious 249, 16, 163, 250 °).

Hori  $= \pi \epsilon \xi \delta g \ 9.$ 

out: 267, How ib.

θεσις 20, ξγαλισις 216, P. 4 L. 10.

المحدا v. Aspiratio.

263. مقرا رامحدا معمما

compatibiles 55.

derivavit 133.

ادعا احدا

266. أصل بحمدال

Asy debiles 55.

 $ω_j = b \varrho \vartheta \dot{\eta}$ , εὐθεῖα? 152.

176.

الله 250. 163.

|AA||aa 248.

يعمدو مره وحدا

Aus 266.

267. عصده عربا

A 248.

المحمد المعمد ال

Ιωοα = δριστικόν? 104.

JANOR! JLÖL/ 12%, 18%, 19%. 31, 104, 218,

لنمية أعيداً 246.

النامع, عدالة 247.

Jlaslas, Participium 18.

الم 176.

Jan 176.

المكعر المكال 100 263.

λοολα 160, συνθήκη, Δίοοι 241 τ. συγκατάθεσις.

v. Nomen.

الم محمد (محمد) محمد (محمد) عمد المحمد) المحمد (محمد) المحمد المحمد (محمد) المحمد الم

los syllaba 56.

Accentus.

Articulus 18.

كنيْتُ 243.

Wal 106.

|A.jol v. avyzaráðiaig. |A.jol v. avyzaráðiaig.

|ALL: |ALL 267. v. Accentus. |ALAL inferiores 55. |ASAL 250. 163.

1. 21 044

LANL 244.

שבל 216, אפובל פישל 248, אפובל 248,

انيا المحدد النيا المحدد النيا المحدد المحد

μ.τ. i. e. παράγωγα 57. 60. 216, P. 3 L. 24. 234.

المحمر = المحمر المحمر

الستثناء, exceptio 246.

## III. Index graecus.

άθροίσεως, μασιο 22.
αἰτιολογικός, Γίλλα 23.
ακλιτος, μάζο μ 20.
αόριστον 15. μασια μ 17.
απαγορεύσεως, μ, μασια Σι.
απαρέμφατος, το μασια Απαρέμφατος, το μασια Απαρέμφατος το μασια 20.
απολελυμένον 16.
απορηματικόν 16.
αριθμητικόν 16.
αριθμήτικόν 16.
αριθμήτικόν 16.
αριθμός 9. 13. 16. 19 ν. μισο.
αρνήσεως, μίσσος, είνο μάρς

agivapdeov 20.

autorelés 64. 65. 69.

Abhandl, d. DMG. IX. 2

Έλληνισμός 143.

είδος 9, 13. 16. 17. 19 v. μεγί. είχασμός, βιανιμάνου 22.

έθνικόν 15.

ἐναντιωματιχοί, Μορολή 2001 24. ἐνέργεια 16 bis. 17. ἐνεστώς, ροροή, ροροή 17. 26 b. ἔξις 146. ἐπίθετον 14. ἐπιμεριζόμενον 15.

ξαιζότημα, βροφ Νο 20, Νο Μονο. Επιτάσεως Ιουν Ιόνου 22

ἐπιτάσεως, ]| 10, 22. ἐπώνυμον 15. ἐρωτήσεως 15. [22]

εύχτική 17. είχῆς σημαντικά, <u>Γινο</u>νο [LO]<sub>2</sub> 21.

θανμαστικά, μόσοδο 21.

iδιχόν 16.

**ετητικόν** 9. 11.

χύριον 14.

ullhov, ... 17.

שנסמ v. אבן אס.

μεσότης 17.

merozi, Ilaskae 18.

onoiwais, JLUO 22.

ομοιωματιχόν 15.

ομώνυμα = Ιοα ... ο 5. 14. ονομα 9 γ. Ιοα

όξελα 101.

όριστική 17.

nάθος 16 bis. 17. πάθη ad προσωθίαν pertinent 68.

παρά in nominibus compositis

voce : Δ. exprimitur, e. c. παρασύνθετον = : Δ. παρασυναπτικός = : Δ. Itaque quaeras nomina simplicia.

παραβολή, Ιωος 22.
παράγωγον 9. 17. 18. 20.
παραχείμενον, Ιωίο 17.
παραχείλευσις, Ιροοφ 22.
παραπληρωματικός, Ιώνοφ 24.
παρασυναπτικόν, Ιωίο Α.
23, Ιωροφ Α.

ποιότης = ρ. σ μα/ γ/! 216, P. 5 L. 4.

ποσότης, Jla. 21. 216, P. 5. L. 4.

πρόθεσες, | Σου Longo 20. πρός τε έχου et ώς πρός τε έχου 14.

προσηγορικόν 14. προστακτική 17. προσφδία = ac-centus 62. 63. 265.

πρόσωπα 17. 19.

πρωτότυπον 9. 17. 18. 19 bis. πτώσεις 9. 13. 18. ἡήματος 150. Νυπ ἡ ὀρθή sit πτώσες 152.

οηματικόν 10. 12.

στιγμή 63 sq. μέση 64. τελεία 64. συζυγίαι, Δοι 17, Δουοί, Sever. φ.).

συλλογιστικός, μ. 24,

συμπλεκτικοί 28, μ. Σ. Σ., μ. Σ., μ. Σ., Δ. Σ.

συναπτικός, αστικός 28, σύναρθρον 20.

συγκαταθέσεως, βλησίη μερακο Ιλακλέρ 214).

συγαριτικόν 9. 11.

συγκρίσεως, Ιναίονο 22.

σύνδισμος, καλ 28.

συνθήκη 160 vide |Lands et

σύνταξις, | 20.

συνώνυμον 14.

מביסון מספין מספין מביסון מספין 21.

σχημα 9. 12. 16. 17. 19.

σχήματα verbis syriacis attribuit Ahudemmeh 33.

τακτικόν 16.

τόνοι 63.

דסתוצמ, JLoilly ביססיבעל 21.

υπερθετικόν 10. 11.

ύπερσυντέλικον, Δυακο 17.

υποχοριστικόν 10. 12. βλοίτου.

المدا . حد المدار

υπόχρισις 63.

υποστιγμή 64. 86 (άνυποχριτος et ἐνυπόχριτος).

ίποτακτική, μοον 17.

iqév 64. 73.

φερώντιση 14.

quer et mogos 160.

φωνήεντα = |Δπίλο 54, |LöL/ |Δπίλο 217, P. 6 L. 2.

χρόνοι 17. 63.

سناه ح. البقد.

, the seeds pind Druck von G. Kreysing in Leipzig.

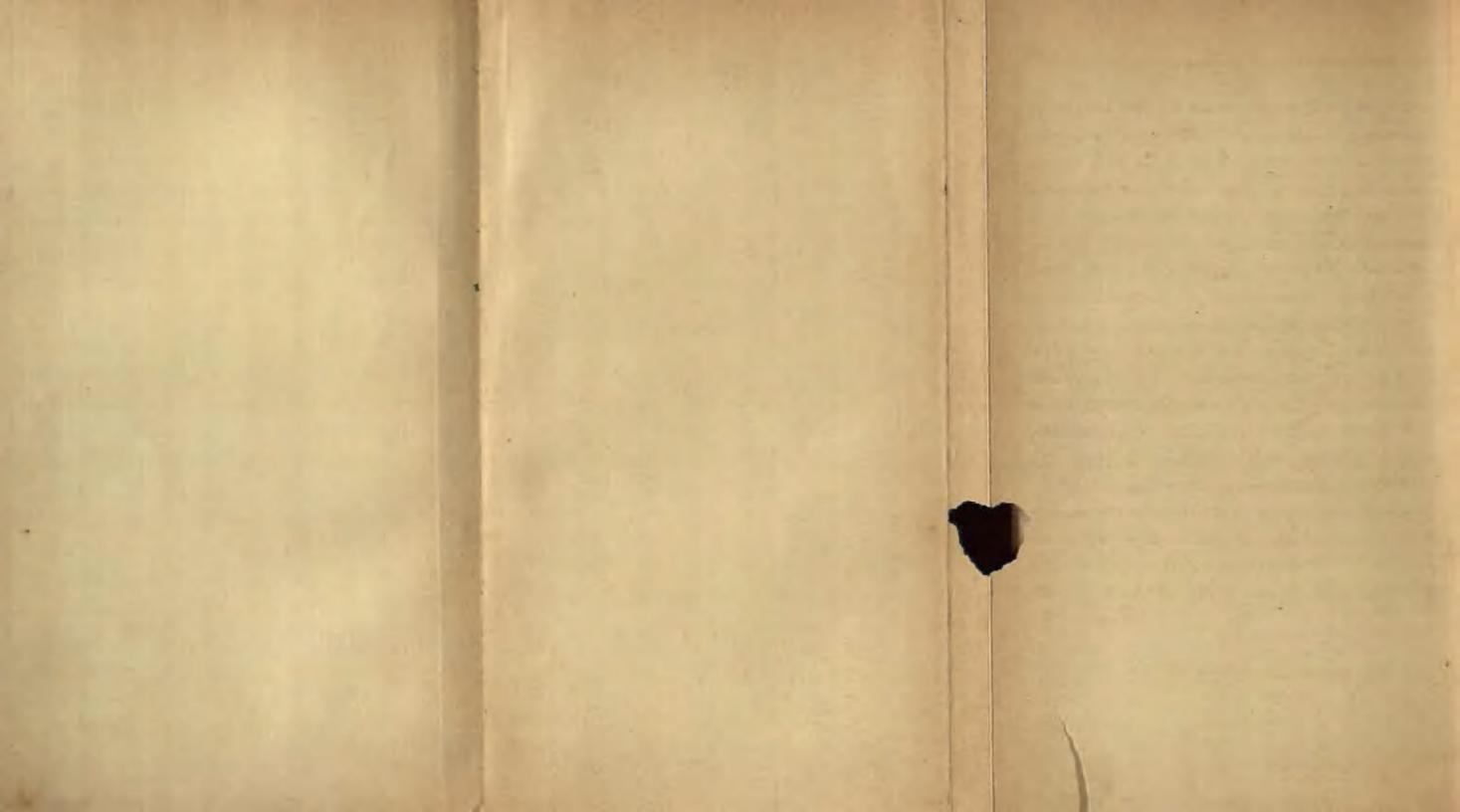
Maria seres with the 007 + 1010 - 1000 - 100 المع والمديدة والمديدة Teons of Land

AND TOTAL TO -

Cot Aus Brit ADD. 17, 217 Fol 38 2

Barhebruei bous de vocalibus Jacobi Edusenie ex cot. Mus. Brit. ASS. 7201. Fol 195 =

وصحبح واوح الماا مجلاناهما معاني المدعد مسما عدمف المواهم واللا -- بنوه بيدور اصدوس العدال وموسم الديد المراجعة المرامد معدم يمامدا الماسة ولادما احمدا ودعجا بمح وصعنعا بمعا المساومين معاويا بعدا بحد المدا 1/200 Tourson Holl Commen work and who had went for men because one و المام المام المام المعدد الم ملمقدة امده المقسم المنا مذا والمسامح و لمعصا P مدند ا اوبعاك مدند ادناه فلحط البيطاء مصمع وناسف معورا Minde dis line should صدفت ولم ابطدا والمعب ملاس من كويدا Missing need and I here generally place seems for original with a soly عدروندا او برجاداه اطامد وما الدام الالمطالب ويمع المنافي الما معال معال المنسط عرصرم وخدامده وزعا المعام ادمعا نعصد ودرا اجدا ودام الله باب المتحا



على مرايد مومر عواميد بوس مرسمة ، فيخدم موم مي مي בא בשו מבר וש לשבי ב בא לביבישה מו דין שביא אשל ट्र ट्रा त्या में विकास कें किया स्ट्रिस्टिंग क्षेत्र कार् הבוהובא בא הנ דבשמבת ב בנאיני שיאואה. יישי אבן. מצופשא פצופצ עובן מוחש בבפוקים. ... (Usagoras) exactor. Hasan afactor. como tan. מחסב שלמחא העלמוש העוברים המשבא. דלמשא מים אם मावकार त्रिक्त कर्म मान्य मान्य मान्य कर्म मान्य : برعمته مرمية ونه يح ملك مهمام با عدمد من مراعد عرمما مدم مناسع عمم وسن ومعاده अन्येत्र कर् मा का मान्या दिका दे का कर्मिक عدم مدمن على بعد المديد مديد دريد دريد دريد دريد والمصمر بالمحام (عند). مالمحل صوفوم... אסב ב דבה ב הבי ב השא להכ (col2)... े न्यां भी क्ष्य का का का का का का का का का ביל בלא חולה אנים ד לבביל הם דן בהדא המום דבבהדא דמו בה אמשבה לבהם דבשים חשבים. הנבד נסבול את האין אבן. וצמולא, בבחולא. ועדולא, בבדולא. درون مال سوم درية درية من المال يعمل ماد انتج محدليم. ونال . .

علم دهن مص ماماس عمدسم

<sup>&</sup>quot;Wright addidit sed, at of supra 2) Cf. Pag. 61. In numeris confusio est.

حمديد فاعد ما مصادر مي در مد من در مدموه من مي در مده من در مي در مده من در من در مده من در مده من در مده من در مده من در من در مده من در من در مده من در من

المناس ا

(ما العون Brit Add 14,065.

وامه المارة المارة على عدم وملك عدم والمارة المارة المار

المنافعة الماماة الما

Wr.

1 ==

هده المرابع من الم الم المرابع المرا

کرده می در مورد کرده به در مورد کی در کی اور کی الم در کی الم می الله می الل

مريك ودورك ومريك مورك المورك المور

Wr 5ª

ליקים אפים אושו אושום אמושא יביו ב אישים אישום عد مرافع مروبع معد المعدد المعرفية المعرفية عدد مديم سيم د مراوين د دولوهد لسم ديد الله عد بخلية سمنام برميم مناسر مامع: بدل ومساء when the wat region to the them relian. Hew . Acines . cellas . x geinha. ו הלת ולם . הלול ים שת עשות ניטות הנם הימום למשל ملع معلم. شده مع دعادت معدد المعلم معلم المعتمد منعنع معطع عدرسد . مدمنا مام بعضد مام משיאי אומש בעום במים לואה בשום המשיציונים شه بهم مدونم مهمسلم ودادي ودادي مداديم בעודא דין לם זיד כלוצ מלאונים כנחמוא פון אולום באור מים בבישונה בי ביוחובה מים יאם שלב ستعمد العدم وعمل المر والمعربة العدمة בצושאה וום מחש אך מחש בולאמן. כי בלוא בליבושה ממו השב ב בים המתוו העבה האהום

رهم المعدد به معدد به المعدد المعدد

) In margine Kane

علامة من بالمنع وعبلام ووالم معلام معلام مناهم مناهم

معل مدم بدامكة دصيع و بدامكة دعيد المع صمار مصمدد دينه ويندع داد من ماعارمت حمدلي لمعدمة ف محمدلسمة والمع والمعرب معربة فمع किं के व्यक्षिकारतां करकिवीं में कार्य केवान के על שומא מה זמקאלות בלוא המנות כילאכון . מואל מנות שת משום ש היות מלת, בולם שם שת פשום ב ב ומם א תיות אם המם העיות א עם מום המי אול מום किक मिकिन र्रोटक द्वितकां म्द्रिकिन निम के व वहद سميع من لعقم العقمة شدم خلطيم ملمسم المع الموقعلم علم وحديم لمع وبعدة وو ود وددي معيد عدو مو مو المورد المديد المديد المورد معدد المام من المام من المام ا المام المنتصم بنام والماسم مدورات مديم المرابع אם בבאמנים הם מורש מבים. אול בים ביא הא משנא שבעוא מכך אובא אובעוא מכך אלמה אלהא מש אנשא אנשא המין זום אום בוא אנשא בים

WT.

בשם אול שעל אם סום א ויב בתולא. דכניאוניא المعنى مندية . وصعاعة المعنود من من من المعنود من مل مقطع عور تعلق عدم تعمد الم المام المام حدثة تعديد بنامه من متباكم لتم مدلة مديد مديد حمله لحقيمه ملاقعهم. منقعهم حن حدديه لم لانتباء ماريخ دروي د به مهم المعمود عدوم حدره مدر בשמשם יים של משוף בבא בשים יע אום מא אום בי אמשבם של אים לשם: האשם של אמשים מא שלים בינותם אל כול הם שוא: שום בין יושלים אל משנים בלום المعالمة عبد ماخد سمع بيه حدمة وحدة ملم فاحدة . क निक अने त्रिक्षिक कि निकार दिसे के निकार कि कि יהי דומלואת שם משל כשל ביא מנו או הנותן ליו ك بوالم المراجع المراعة المراجع المراع عن مناسد الد المعن مناسع من الما مد : الماسي مناسدة حرسلم المترسم معدمات و بسلهم للمتمسى ديه שרי שר אינים ובל אונים אונים אונים בים מושום אינים לו אינים ו سمة له حيد آ. حد له مجلل لدجيمان لمل قد مسامة عد بهد مرسلم. مسلوم لسعم. حن صحصهم لسلم אם שהבעלא שלא מבצבה אול יצוב מסחטא שונא مسلم عدم معدد : الديم ملقع مسد مرطقاهم व्यक्तिक व्यक्ति नहें अन्तर स्रोत्

वारात्र क्ष्मं क्ष्मं

78.

33

بعدمه يمنى دوله دوس مديده معدد دون معدد אם שות יצו מחום עצות שת אלת שב בילה مام محددللم المناسعة محددالم منا (مان المعدد من من مان المدينة حلسمة قداه قالم دود بلهم معالمة مع مددالسم وخدام معسم الما ماد ماد فد بدورة لا بدوما وسعت ما درمه وسالمدرة مديد مديد مديد مديد مديد مداعه בממלוא אב בן לצוא יחמוא. בעל אחשוא וחוף בש שא הימם משו היום היום אל שוא ושם שבו אל משושו בשוש אי אוח . איזיא לשינים קאח . אשום איצו بالمناع لمناعد على . وفق ملا معانه وعمد الم محلالمن مسعم مع استد عدلم مسوم حلالم ישואי. היום במפחה מינים ומהדיאי. ז כה לוכהפפה אה-شطع سعية مع معنى منه المدمة مسمدة المد स्थान केर्यु मंत्र संकार के केर्यात स्थाप करें

Mus. Brit. Add 17,217.

علام معام حد عنه المعدد بدارة درم براست المورد برامام المورد براية مراد براية المرد براية

المرابعة المرابعة المرابعة المرابعة المربعة ا

בן לבחלאוב. על מציולאואי ולמציולאוב

4/t:

بالمدمني مع الما: باجد مد وم حمد دول المعدم אם מוצ שונה מפו מנות משיבו מונים מפו שבות מומום אשונים מש בשושים שוש בשו בשו היו דים בשו בא مخمة ملق مناح بداد المام) مخدس مدد بي المام لحق قلم المؤد ويسل منعادي لمع لعسة نع الد مدم دع المندوم الم वाद अर त्या क्या के मा के कि कार के कि कि कार के कि ים הצובות באו ואונים או מד בי בחשוא שניאאי פו משו עומו חם קור וחוצו אינם בינים מוצוחנים מונץ סונא לוום עווחםן. מי אב ומצרא תות מות ומות וה שמוא אום בעדים העדים במושא אום מוא מושמן בשבי אונה הום הימבלן: בו מחא בן אחמולא क्किरिक् मीन स्थान म्वीन क्किया म्या क्रिकित मान مصعديد ميد مراقيم مراقيم عدد . براعد معد معد معدم حديثهم و دمد المع معدين درالد دهنيم معددهم שנ אם אין אפטיפער הים בם לינם היסג לין צייניבייא הישעום אישור מישא מין (fol. 26, col.1) ארן: (acoda न्त्र कार्य का का का का का निक का अविकादम द्वा का بعة هين سعم علين بعطم حصة مام مومن بمل وحل ושו המהמא עים יום עים היום איבושי מים אשבי אובים שומש לש לו הצונם יב ישו או מון שיב אום در سره والمعدد مراسيداء: الحدومة وم المدومة عدد صفها مرابع ورابع ميد حديساء عديد תחשות תחשושו משונה : משונה בשום בי المرساولا لابعال مدلام المرسام مالاعدم بدراه: المرساولة مع مع معمود معمل عدملك عدملك ما عدم العدم مع كله مان عد بخطعيت من حمد يدم واصاء: بحد

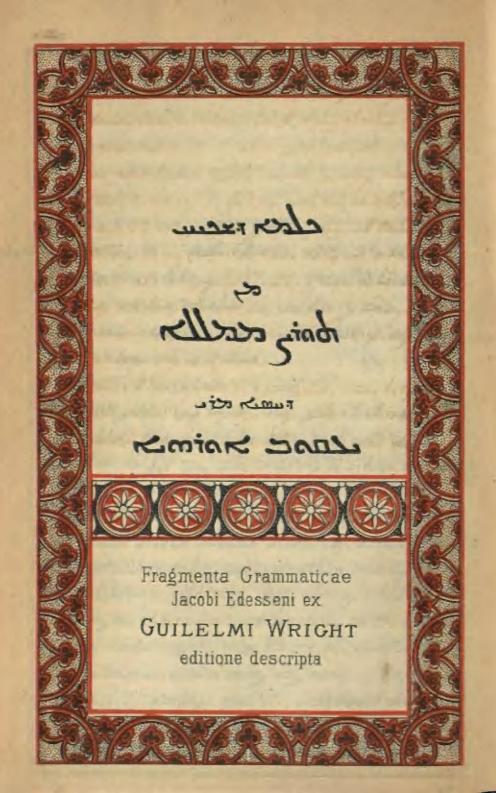
صنة بصلة وح المعدلات وتمقطع عليه وسعل والمعالية وح פמליבי משיים בבה אפר שבים לביושים הביוקם שבר ושנו של באלים א בציעם א מבישא ובנום . ספו בי מבושם אוחי בים יושולה בי שווי ביושום באובושים בבו באות לוטע בבן מושי או אות לוטע בבן בילול בסושה משוש הנושות בשונה בשומה במשם אונים تهائه: لمان ويتمام عدم مندوم ولم ويتما قلم: almon of words about the race of the sylvador (sie) aft many on which cours forth on whole المنعد بالمام مل معد الله ملمة منهم المد ومد المام ال אים מאו בשמחאו.... בשלא אול כלב .... המשובה אל יות .... dasmaca (wt 2)..... acaidenta.... בל מישי ..... אל אליטאי ..... אליאי איים ... عد ... دلمت بداد مد مد مدون مراد مد معالم ארבא: מאם ... מולא שוכא מפני א ... צומא בבו א ... וייל ...[ען בבי [ען אות אולה מושלם ... ל" ... pos Kos ak . Le ak Kac ak Ko ak hus (Files, will) معمد سه مع مل : حرك بعدا ودلم لسمم معدد at men nely one of when you work he القديم بستانم بمية بطقالم موم دور والم دام ماسم المال لعنه معددت متعدم وندمم عنى وحدد الم ولم عمة مع مصول משו אמח אל . המולח מוא אום בו או הא שומם מעני לשם ביא משל אושם בעל נישל בישולם מם בשונם אולהלא מנוחא דבום. האיף דיבור אולה לה ومدم الدعدي الإبداع دور فراد دك عدام ي دود دك " Epistula Jacobi 4,77 " Depunt 17 vel 18 versus.

Bodl 159.

(المعرفة المعرفة على .... التعرفة المعرفة الم

Might 1 a

.... אוכל ושלפים ..... באלמלא שמיעלא إمانهمد: رسع. . . . . . . ديد عن ما بدادها .... בשונה כב אונים .... בינה בי מה: במשצ .... \*..... KKUD...... apur (צום) שוב אב חום הוא באומי עד באומי עד נצ rise ramber and when substitute is the month of रंक्षांत्र. क्ष्म काक अध्य मार्थित क्षा . स्ववंतिकार त्राम्यार तो. स्ववंतिकार के अरक होर 民情天,山京天等 白智多天 天里 大昌日 小昌 无天 שובשו אודו אמפנה אויינולא בדראו דיים فة وحدسنة، معدادم عدونه وعددلي عدد الاستعادة بعد: بدموميد مصميد في الم مايد مهامه مو بديمها جديد المعامدة برعم المعامد برعم بداء من واعداد دودم المعهد: حقدة من الم وتعددان والعنه سوائد مناه با مدله بنوس ورج مدون ... [م] المحصد tollu) and Koodaja...... mjalace ..... Koo الما معدلية. كالدور معدم معدد الماء معدادها Desunt septembeim vel octobecim lineae ! Primitus 2000 don



#### فتعتصص

A - لعبت لعدمت المعرسل العالم المام ولعولم وطنع ..

م معدد مورم رحمه و المراد من المراد و المولية و المراد و المرد و

عدم صعالاً وط المحدوم علماه المعدود محموم ملية لذج عند معد معدالم. عدد المد وحد المعد محموم ملية معدما عدد معدالم عدد المعد محموم ملية المعدم مدة عدد المعدم مدارة عددما

A Stewart House عَالِمُسلا الرصد في أما وي: المصيع المصدي المصدة ورحما ورحمة حوفظ مسام المراص In the Hand word . Handwood . Have nool of the prairs man. A المطسو 1000 . المصدي 100مان ورديا بطب بويام. المصل . عالمصلع بين المصم واحدا ومعم مرام: المصل Prima pra decet ... auth auch Afre .. Just fuellA [No but pertinet] a wall. and the wife : Just Just C ٧ حامد المسمعية داديا لا مهسط مودميا دميد الماله وروا إلى معسور ودورا المعسور ومدور ومدور ومدار المراج و A مِنصنا ميدالرا. معسا مسا الم . معسا ميدا . ميام. - معسا ن معدم فعد آلم. معدم منز اتم. معدم منز جدام دع عدد A طبيع . فعدم صب (دهم فعيم فيدل .. عدي معدر مسمو عديد المصي

A مؤمر المعدم مدوس وسعل سردله .. معدم مدرال معدم ع مرامد لا معسط مدود ال وسعل بريام : محسر مدا إلى محسر A طعاله -- - عيام. فلاسع. طعيم طبع المهم. طعاماً ع صفالته صفر مسل ميل ميد مدوس مسي مسلم مس

+++ Adust A

A صامر سما دم دح ماهدا. ال صويدا. لا لاقدا ما لحدود الما لمستدا ما ك معامد صلا به بع مامدا لا مصدرا الراقدا ولا حدومها ولا مسارها م لصدر بديار والسما . إلا عن مرام مداون و وديا + Lorenz عدديد نقام وال عقل إلا علمام مداود دريا وإسر مول لعصما. " Sie! Legrodum est was Deinde pands | popo est inua dogistor, neque de Infinitivo cogitandum est.

الله المراجعة المراجة المراجعة المراجع

A معرفرا صدر معادر المعدد وسيدا المراه و المعادر المراه و المرا

ع معدد عدد معدد المعدد المعدد

Lunch!: Alex: 10 [0:5] Line. [All [203:4: Jan: ] Line [15] C

'Most: at a conjugatione unius verbi ita instituantur, ut etium reliquis partibus ejusdem verbi ati possint. Quod insulsum est. Phra.
sir inepta est, slue [Ala(= 2) [us] de verbo intellexeris sive de layu. G.

P.95. 2) Sic! En [20] Distinguendus textus antiquus a redoctione secunda. 4) Forma Imperfecti P.A. [200] dicti! A Disaysium sequitur, C Syros.

Forma Auto LI nun ust Praesens = plas, itaque plas rectum non est.

P26

097

रि: १३० १० वर् १० १५ १३)

ملاحم به الموسد الموسد الله مرا الموسل الموسل الموسل الموسل والموسل الموسل الم

الم والم الم والموا المد عدد عدد الم مرموم : فلسا لنه لطام حمرا معاجدها واحدة بمحدا وطواا لأبل ومد معدسه وحدا المعملي لمن علم إلى ويلمن يدمون دليمن ماسعت الم في الله ملعلي وال هنيم على المعلم مفدول والم سعمر لحملي وبي والسعامة מינד : בן בלמוחם ובן נם. סלמנובותם ובינם צו נובותם בבון: مده عد أما مصلاً م فلم أما إلا مودا: مدم من وعلم الم جالماطية علم عن ما المن المنوا ومزي له وزيدا: ودامن الله و مديد لمنوي ind all ontale ? "Log 2000, Carto I Jamantra C vocente lind mutavit in Albo. "Leg. and This intellegitur, Cesse recensionem a scriptore posteriore factum, 1000 enim his est éque, verbum, quod interpres antiquas dirit ] pala lerba antiquae subscriptionis ] Las solus ] an las 65 bic in 20012 - 2 Mal matota et ita intellecta sunt, at scriptor antiquas paradigma verbi se propositurum esse ciceret, quod a vero subscriptionis antiquae susu longe obest. Itaque posterior grammaticus, studiis gravis daditus untiquam interpretationem collato Diomysio graeco emendavit, auxit, perpolivit. Habes exinden phrasin in mutata subscriptione L5.

P.25.

وبعلعطيعه

المراعد المراجع من بالمراجع المراجع والمراجع المحدم المراجع والمراجع من المراجع من المر

ودوتما بلدة ما وسمقساع بي المسمود وادل. المرا المفعل ساقا مدوتما بلدة ما سبط إضعب كا. اس من وادل. المرا المفعل الما: المنع: سما سط دها: معلى: محل على الدادات المناه الما مدانه الما فعد الماهدة المنع: معا سط دها: معلى: محل على الدادات على الماء ا

Syriuca respondent exemplis Dionysii

المعادة ومسموسات : فرا في بالم المعارة المعارة المعادة المعاد

paragraphum incipere videnties "A MI sine jounctis "To Lon Al 22 922.

P.24.

وبددهودوي

إلى المن لحد مع معمول المنال ا

عديد ما موسل المعمود الله والعدوم وعدول المراه في وي اله المراب

مزمراف المعدى عدد ما معده المعدى الم المدر والمعدال في معدى المدر والمعدال في المعدد ما المعدد ما المدروم المل و المدروم المل و المعدد ما المدروم المل و المدروم المرابع المدروم المرابع و المدروم المرابع و المدروم المرابع و المدروم المرابع المرابع و المدروم المرابع ال

10 add: 001 2213} 21

Paj

#### وتعلوهبوف

مده و معمودم (موزمراع) المر ودومم (دومم) مزد المر ومده المرد المر

مسم به معيرال الهمه (الع) الم بهد بالمدار الا بار حليا. مسم به معيرا إلى المرب المدير المرب بالمدار الا بار حليا.

الع الط العل

مدان معدورا إلى المرفعة المعادرات مد والم العلمية ومدن والمرفعة والمرابعة ومدن المرفعة والمرابعة ومدن المرفعة المرفعة ومدن المرفعة والمرابعة ومدن المرفعة والمرابعة ومدن المرفعة والمرابعة ومدن المرفعة ومدن المرفعة

دود الله المناها المناها المناها المناها مناها المناها المناه

مده و طدور المدوسة على المعلم معطد المعلمة وب طوسه إرام موسد وطدامه به وحدة ومداع المعلم المعلمة المرامة ومدة ومارا الم موسد

وانه، ون إذان معد المعدد الم

مريع بال وواره الم المريم الم

صده به محتود بار دوسل مطالم (مقالم المسعى الم فد واحدالم. ومدالم ومدالم المسعى والم المسعى الم فد واحدالم ومدالم ومدالم المسعى الم فد واحدالم.

عدد إدر المسام معد مدا إحديد المناع إسر بود رودد . فرد

 P.22

#### يەنەھسەس

والمن مورا المرابع الم

्या या वर्ष

21.

ونه نه نه نه ها.

المحتط فع معملا المصدر ولي ولمر وهود ودوا وم المصدر

وبطر وسعب وملر وسعم ويله ويعده ..

وراع سود معلم المراج المراج

ودلامه معدا

يود نجوه فروا جمع معرا: (هدم عداد: معرام مين ١١ نجراد:

الله عن المر من المرد برام المرد ال

P.20.

#### دىممممى

المده الدسواره لم المادد مع مدورا مل سويم و حلا مد مار الم دهرا محمد المدهد معدادد الم محدما الم دهرا الم معدما و المداود الم محدما المدهد و المداود المدهد عدم المدمد و المداود المدمد المدمد

## سله معدم

مد معنا رضون من من به المديد المديد المديد المديد المديدة الم

المسمة والمراجعة عندا المسمة مراجه المراجعة المر

مرسم درك دروم و مراد المعمور و بالم بحر و بورا كالمعمر و بورا المعمور و بورا المعمور و بورا كالمعمور و بورا المعمور و بورا ال

روسه الراسيم إلى ما المعتمل المعتمل

1.19

mores or a

الموسه واله بون هما المرسرا و حراها المرسرا المرسرا المرسرا و حراها المرسرا المرسرا المرسرا المرسرا المرسرا المرسرا المرسرا المرسرا المرسرا المرسمرا المرس

معلام حدره حل معدما الم بعد المراد المعدمة مع درما و المعدد المعدد المعدد المداد المعدد المع

### Mais M

عبدار بع مرم مر مره المده و معدد المراب من بعدد مرا و مدا مرد مرد المده المرد مرد مرد المده المرد مرد المرد المرد

P.18.

#### وبدده هموف

معدرنا المعددار) إما العدام مع مراهزا.

ماميرا معاصم كم مورد المراب على المراب المعاصد المراب المعاصد المراب المعاصد المراب ا

صدورالرا.. معدد الراسمة مع مددد ولا به و الموسد المدرى الموس المود معدد الراسمة معدد المرس المرس والمرسد المرسري المود معدد الراسمة معدد المرسوب المرسود المرسري المود معدد الراسمة معدد المرسوب المرسود المرسري

صدراه (مباه) في المنف الرفد وضبع . خدر الم حدر الل فهدالل. الدف وفدالل. فدالل المداللة (مباه) وهما عدر الل عدر الل في المنف الرفد وفدالل المدرون معدرا الله المدرون الله ومراه الله المدرون الله ومدرون الله ومدر

حرودها بي المصور علما و مصل المسلم (الدسلم) المدلم .. موصل في المدهد . وه وهده المدة طلما المسلم (الدسلم) و المصور وم ملك المدة علما الله علما و المصور . ومع علما المداعة المدة عدما علما المدة علما المدة علما المدة علما المدة

1 Ste restitutes A pape. Jeographia et C | 120 2 Los 20 Mentrecontent in C la sales ad literam en invotant un'y formatum pro filaces 4) C fau hand 30 sic! sinc o 3 Com. 15 socies sequentes, deino flad goiterem. 4) C & han & quita active format mon admitte & 5A Lis. Afais bid. C. 1340. Lis. Afais bid. C. 1340. Lis. Afais Ecomple amendari. 4) C one inepte. 3 Com. o 6, C. hon I made at post was repetit sandes on: sande fail.

#### وبهدهمهم

ومعمودي) المرصف المراعد والما إلى وما إلى مصدا عدم المراعدة المرا

ور الما والما من

معدد العمورع المامة و معراع المعام عدد المعامة المعام

المر معدل المر ملامع والموهد طند مرهدا وطلما بعداله. المر وب معدل الد ملا مراهد والموهد عدد والمدار المراهد والمدار المراهد المراهد

# या व्यव्हा

| Harris | Marco | Mario | Mar

2.12

#### جبه ده مده ه

والم به ومعزا دها ومعلى مدار مد وحمرا ودها ودار

مرا ا مدا معصدا [من معصماع] من ديد عند المدهد عدا الده

من سر اه ط ما سر صده .

مصحلاً به المصد، بن يسا ضما لحرم بعده مدار الرف بخده المراد عليا من المراد الرف بحدمدار والاطلاع المردد معلى المردد المردد المردد معلى المردد المر

متعدم با إدا بعدمه ومديده إلى الم معدم با إلى الم معدم الم الما الما الما المديد المد

المناه وسطى حداة وإدراء

مدمل . (مدمل مدري) إلى من من من إدري إلى المعلى . المعلى

مديد ، إلى الموسد بن والمدار الموسل من المورد والمورد والمورد

ومع المصل [ معدد المعدد المعدد عدد معدد معدد المدار المدا

P.16

وبهدمهم

بقس معتدر إلى الدمور ، إلى وحفته [ ومعط ] فرصد رفي المرف رفي معدر إلى معدر إلى معدر إلى معدر المرف ال

[Cha could Bom] - not to Tome (Cell, Buth) 11/22

العدد بلقع مقدم الملصعيع. عنواله حلا براب مه بحدوراً العدم محدوراً إذا لموسم إدلا لعدم المراد المراد بالمراد المراد المر

مل معلم و الموهد [عدم عداد: ماهمهدا) مد (معلم المدرد) و معلم المدرد الم

مدا : - بدا دمر [بعد عدم المصد من بدا ممرا طورية

إحصا الما جمه صمه وبدا المر بدودما محددما محمداً. صفاحاً به إلمه بي شفه وحما للهم معمامة ، أمر فد رفضا بضه

اندا. اندا. دهدا. اسر دهدا. (جعده . اسه . دهدا . اسر دهدا)

ال صديدا (عديد) مداعة الم مديد ومورا) . إسار ومورا ( عدم المعدد المعدد

3. Borr 1:200 occ 1200 hobet. 4. Borr in 3. Borr 1000 4. BC om 310
5. B fuite les Charie; on pl 6. Coin: pas et place : Bois
120 pl 120. [21]. apos on pl. [] 1200 : 7. De on et on of. P. 263 sq.

PJS

#### وبمده هده

مبدعه الماما و المعاد معمد معمد المام معمدة المام معمدة المام الم

مر مده دومهما. دومهما درسما (مدسم المدور) به المدرسة ومدرا المدرسة (مدرسة المدرسة الم

ورد المعدم المع

المرا لمد المرا ووضع المدهد . المركف (الم المطا والم لمد حدا.

١٠٠٠ والم ولم ولم من الم من وللم والمعلم المن والم والمعلم المن والمرا والمعلم المن والمرا والمعلم المن والمن وال

{0 = ( man / 3)}

Apalica | Line | Line | Loca |

دىم مه مه مه م

معادم المحدد المحدد على المعادد المحدد المحد

صده ا به دهنام الم بحله المام مدا المام المام

10/20 mm 307}

معمدت رحمدت المعتدا المعتدا المعتدا المعتدا المعدد المعد

1) Cilles Who -2) Amp || -3) Chongo -4) Rasura in A ante puloso -5) Rasura in A inter 1:20 et lano -6) C nihil nisia | 2 dor 1) Sic C, at in Sing. -8 C in marg. adnotat: 2000. Anos || 1 dor from 32 200. Leg. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | 200. | P.14.

چەلەھىدە ھ

مع معزد [ مدلا ] بع المعدد. مه ومع معدلا (مامدا مرم) معدد معمدا إمد نعد مه مددا على الم مد [مده على ومدمل الم

اهدما [استعال المدهون على وعمل المدهد ملال. المرسول المالة على المرسون على المرسون على المرسون على المرسون على المرسون على المرسون ا

JApones palace ? - 2, Cuin - 3, C & sife it sine o.

P.13

م معمر الم در المعامم ( و مع المرا: معلمه المعمر ا

عدم ومدما (معم بدار (عمر المعمد المعمد والمعمد المعمد الم

در موراز مر المراز و المراز و المراد و المراد و المرد مراد و المرد مرد المرد و المرد

الم ف [ أنه ع] بعليه مديع مه في هم [ هم معاليه علي الم الم المديد والم المديد الم المديد المديد

र्क्ट प्र वर्ष [104 38] क्यां प्र वर्ष.

صعط بي إممه المعمد إلى المرام المدمور مصرياً المدمور محرياً المدمور مرام (معنا) معدم لموسور الموسور ا

وطحوده ( إوطروه الم إلى المنه . (المصم عمرا) العدم ولحديد مده (ولحدد مرا) إولالله وماه الم المنه عمراه المنه المن

مراع معل به إلى مد المرود الم

Pts

وبولوهيوه

رصل المعمدين على المعمدين المن المرام المعمدين المرام الم

المعمد ، من وهد المد مدا مدا مدا مدام معمد المدام المدام

[ماددرا وبودراق]

وانع [ انعاط انيا ذكر من [ أن من المنا المنا المنا المنا إن ورعدمهم المعم وعدما العمم إدرس فيدر ومدمعها في إداية مع اقدرا. مع طبعة [عسم عدم (Bi إعسم) عدما إصدار) مع مع معدود مدار [معرون مداه مدون مدان] مع لدر لمعدا . مع عدامد [. معامعا مسل واقتم المصد بنه وهزالم معمد واحدا (م احة [ع] إلى مقدم واحتما ومرع عدد عدد اسر من ولمد . مدد ا [المعندة [المعندة المعندة المعندة] المعندة والمارام ومعولاً [من والعوالم المعولة المارام المعدد المارام المعدد المارام المعدد الم الاومراد [الا معمال مرام في مرام المحرابات [المحرابات المرابات المرابعة الم الموقع ميا. معدماه برب روسود لله على اس بعد المدعة وسعود معلقما . مودار دسموتا: معلمتا: عودا: عا مدمد دب إساع ا إداعهم إلعمم إلا في مام المداعية المعمدة إمه ويل. هدو المرابع و عدد المراب ( عدد المراد ا 3 C Susa Joses to 4) In C locus dittographia turbatus his est: صابع بعد معا مدا داله المحمد معا. حصدتاً. مالم معامه معامد المالمعدا مارهدالم دي معز

P.M.

PPOBECIC. EPIPIMA . CYNAECMOC.

المعام إلى الم فاها الما إلى المراس الما المعال المعام الم . [Cadd. Wai] fre fland; such wood [Cadd.p)

tetra my

معط محمل أمر وأهني إورون المناع). المصرب فلما المردا دمه در المعم ما الراء معمد المعمد الهمة نج. إلى الم دامر المسكا درسا. مهميا. طوا. مهمونا به طروما [ محمد محمد مدمل المدهم الله على مداعد وب - 1212. 20 deparation a pa 210 20 [B on. 4?] مه ميل. لماذا. سيام بي. ولي . إو مالهليم. معمر اس. [ ealea. ed; 00. vanj. [ B. Lua. eo : 60. ealea] ره وي المملم) وي لعمل مل سمع . (المرا المعمر) معا. إدِقا ا مقعر [ المعتمر على مديد معهد إلعقداها [Bom.] & (Chab: +1) feats oak! was for عمل الما : دوا متعدم ال ماسال لد: م عوام . من فرا ودرا ملا بعدم المصن الم وسلمه إوتلم على ولمع عمل المعن إلى ومدما ربال ، والم ومدما إعد المنمه رب إلما منعدا. العم وم معمد الله علم المرام المرام المرام موسل من المومد. الم من و عدا المرابع باعز عدام سزار درا به ملتمدم ودا ٨مزي. [وسمزا. در در دي ملتعدا ع إلمن المورادي ملتقدا ودواله من عدما دا مدا بع الم معد ، من وصوفا . ووقة ا مالع ووعة " Verbaques could usum ad Evide Eyes in BC descent.

<sup>2)</sup> Lisas in C = mossy yopid. Hinc carrige P.9 6).

<sup>3)</sup> C.om. Alous Ala

# نتمرهم الازمار

A - Cad. Mus. Brit. Add. 14620 Fol. 23 4.

[B = Cod. Mus. Brit. Add. 14658 Fol. 92 4]

{ C = Cod. Biblioth. Reg. Bevolinensis Sach 226. }

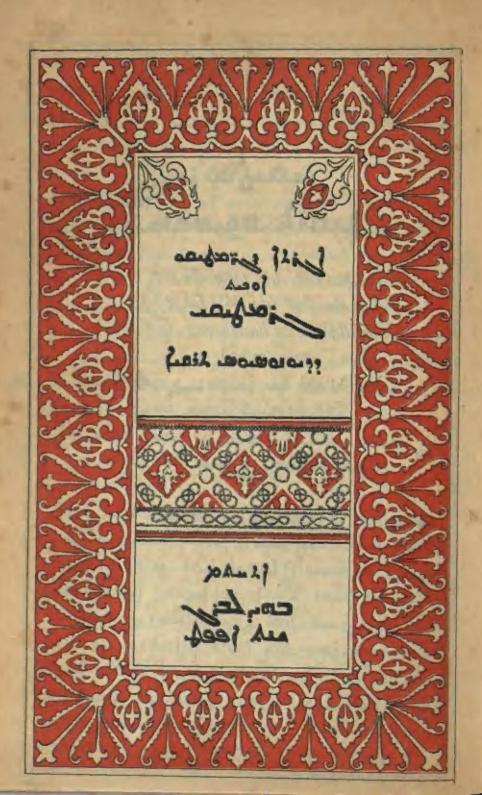
[Bet Connenientes.]

المحد معدال معدال مدورة

والمعدم عن المعا المعمد المعلم عدر المعدد عامد عدد المعدد المعدد

اطرح مصلا بتصصمی دوسل [دوه حده کل المرق و المله عداد المرق و المرق و

P.9.



#### Addenda.

Primis paginis ordex Berolinensis nea est conlatus, cujus hit sequentur variae lectiones. Guae in textum recipienda videntur lineola superposita distincta sunt:

Pag. a line and good - 17-10/ded defend. - Pag - Intragonals to that 18 dad wis ... In some Book gent at 5. - his addino at a. - Pag. ? و فاور ١٠١٠ - نصورت المعلق معدد معدد المعدد معدد معدد معدد معدد المعدد ا ado 10 mi - 19 bust pro last - 426 hour on - Pag a de pro forme was do wat po B. habet about on po . - ho was er gows . - his ome ode - 418 on hear. - Liljon o pi. - Pago Lizando - 63/2 pro po -4.5 305 - poor like punctum: - 6.8 ommachel - 49 om. p. - 4.15 100 0] -618 Ja om. or her The labor on pl. - Pag. 1. 6.4 pages - 6.5 pois -a 27 - Lits ons. Hie, delade pai ut 5. - 1.21 m 200 price, qued adde - Pag as hit for you falso, - and his recte out fully function don, quad corrigendum est. - 13 om. por - 1. + coas pala poro >0, adde paro -1.5 constant, quad delandum - 2000 pro sanso redo, ut videtur - 1.6 المسال المن - بدوي ومو الماحد مدة المداد بدور المدورا - المدورة in adnot 3) dici, coraron latere in 1000, lesso, id factum est quia de Ficturo agitur, ad quod haccInfinitivi exempla referri non passunt. Cur popue fixis Puturi adnumeretur, noscio, nam de participis quoque non est cogitandum, quamvic coder 5 bis whiteat was . - Lying form puncto superiore, et sir de indesio, 303, Viss, Vis . - 121 om 120 deinde polo

ملى ماصلى مدوا جوا داسكة حديم وي : Totsaberriptie legitur : ويراهم حدود المناهم المراهم ويراهم المراهم المرا

وقدما صليحدا عدد موطر شعدم مالاحطر مصب اللها. محر لمدحله معط اسزط خزع عبالها. بسلاد لهما معبور امد حديدما عقال اقتصل العطاسة مامد اللها مصبح اسدام معبور اسر المحلود

ما دم معمع دوا در معلوم معمده المن

المعدد المعدد والمعدد المعدد ا

واده در بادرا در مدوسه المصدر فالرس. مسره

وام مقدا بقدا الم مسالة.

حيالهم ولم معامد حلاله

معدما مهيدا لخف من المعدد معدد معدد معدد معدد المعدد معدد المعدد المعدد

6

بلتليا

....

ومعتما معيتما اعلاً مدمد كما من مدنساً عمر مدا سبع ز בין של שני מם בם במן ום ב שבם ביי שיושה ביים וום لادروا معدلا مادروما ولحف لد مود مجلا بريه معملما طلعا برد طلعا LB.Mart ) 2 اذاصما ونسل مصداً حمدام المحمل مسلك بسلة Africa at vitators ده درا مدر او دراسه در المقلل وعلى مصدلا أدما والمادمار Speciff B Mich حصيد حلمصعين ماسر هدوسا هدوسا مدورة ومعصفها وطعما دمرتما مزدد . مر قدم مردار 05 عديها وبقوا والتحاصد حصصمات وبرتصا ١١ بحلاً مقلم وتقمم حر دويده: 11 soul Look of al aldourges: ومدة كور مهلد الم محلداً ماده بدا مهد مدالة مدال معا وبي حلمو مقال معيد إسطا مزاد. . elles un Gocerio enel asonal ocen acipio: معددود الد ونتا صلف مع مقسلصة . عد مصر الحط منعه ي احتدار. معدليل لمر اجعا لخدرا و بعدا معمسان. معفدا بي عامد إلى ممتداما إستدا التحداد. الفلا إله ولا مصمينه عممره هزوان لملموا عد ودراط عدد إدمامهم. . مع وصدم مسعم عمما علم رقب المنظمة حريم عاصم إف حصورهم وحمداهم. ما العلموم عصاك ادغا ويسا بعدان

646

I.

p.

65ª

כם בון פון

## ومضدا معيدما در معديد له المدا الا المعابد

عنه الم مل ميلة عمل منام ومصلا معل مزود all of a see or or de de de distinis افد بمصطلم ومدة مقصر مقدا حيميه و ادورا وروسه بقال موسع فلي سلا بنعمود مالي ومست إة فاؤم حلر لد اذه ي ملمه منه نموس العلم او متسا معرفيروفا مولس مسمع ده لعر جدله ع تعل لم لنع حرمدا دويم الد دويما . الله عدم مده معدند لمن سلم من ومن والم نصان مسانيد الم مفرومفا باجم علام حجاسه اسر دويم الم

ادم الله لعر مادم بقلا ماما عادم إمارة B. ore. sal.

المام و المام محمول وطبقال وطبع مدولك. 四日山西 Mus Dans ales [i] laiseur grammationes

والماني وفي فدسه المحما ودرا: olmoins olanilos mos ourly osalinoticos ofwarte Curu صو صطلا مع ليم إسة سي LB Mort By. وأفد فعل بقصما مشلها والموسل

محت ومركم زهمه مزوم يرمهمه. ध्रीकं. المر بعدد لله فرا على مجمر دا عدوه و 5 /20. معط معر عدامًا ماد اعزا مادد لموط. le of or ملعمونسل حم المله محبه وشعل. Louis 4 Jasel oleofor.

ووفتما صليقدا وهذ بعديق مستلع لبنا بعديه اعمد المرا بأجرا سجراله لمان لعلى لمعيد: الله علما قيما تجمّا فيهماطا: المام معم وزور ماد تشام مد: ولل فجلة لم خصماه مد حداة . ابع فِسم لمرهم منه معمل (طالات والمه داده.0) وانه و الما مده مع معما مورهد حموما: رطاسه معط معط موركم إيامة سعة حالمة المكامة مع مصلط بمعدلمامع عديد ملها. بمعمدلان supporter : it half every sul. . in sund عليما ابدين ما عدما مور ولا بعياد

. Lisable horas al fiel I sol Do recte profe-B way. to Hint him to not leple libus. معنديا لم مد معديك مدر الد تفلي معيد ولا معمل موا حوني الي اط ماصمدا ماد دهقدد. معمر وحزا مقد خدا خدم دفه إن سد الم منامعي لعلي المق مفاطيد. ي نمبره مرب صبعي لينطبه د اللام عمدًا وُقر ولق لحبها ملط. وملع ومو مله ماسر احدد ما ماسر حقالم جمعمر لقدان مورد وسد وط المقلا ومتع موسله. عدما اس ما سرمت ومد لد فدن معلى أنع وال عدما معيد الد ، دد.

3 As interiors dust, Soveres alibi vocom glosel als travit explicati

حلا مبدال المعدد مجاوره عالمه المعدد المعد

جمعوتك مسلمه عيد جعميته

جَذِيهِ إلى: حـ المعنى، د.١٠٥ س. ع. الاستخ

ره رج المحمد والمرقد

לני שבן משבתים בי פי בי ישו : משפטבתם בי אל . בי שבן היו אם בי שונים בי היו אל יים בי של היו אל היו

بجهد لجرده ملقيا.

فعمورك محمد حامة الع بينارا

معرقه المحددةم ملقيال.

جُمه قبل ما فر منفظل بمبعدان

م بدوسدا ١٥٠٠ م. مديد معمدة

62h

634

المناه من المناه المنا

الله معدد منه معدد الله المنافعة المالم الله الله معدد الله المنافعة المنا

امرد والمعد وطعمور ويعمل والمسه

محلا مجهد معده محمد ما المال المال محدود مع المالم المال معدود مع المالم المال الم

62ª

ومقدا مديقدر الر أجمم او اخم. أو أجد B.3 -1. الند المد إدوا أوم الد الافراد Book البي فعط حدملم لجعم سرا مع المع: بعد المرامة ومومة عموا معن موموم مليد اصجد ايجهة إذ لمر دصورا إذ ادد فليسلا لمنفسلال مزية صفعسان مزدك اجدط بداعة معدد معلة مسلك والد ملمة مكسه مالنود ماصفعر مالجور مغزط يوضع المعلى المور المن ما الما مع المعدا المدار الم أة مع ومسلام المظلولا إن مود وضعطة افداه سجبرا مد مونجام لشدسدا. سنه سيد سيد مسم دوج سهد مسم البري صلما بموه المدهد مده والمعلى. وصفوفظ لرحع وحدد معمدللا لمبعطة للبطاقة وحروفد حدم أوهم والمحدم لموها: هد واد در مدامر ما دروهامه عليه ما ب وديما مسرسا مكالح حقده . الق إست امده مقدم نمتها وا بعد إس الله المعقدي والله على عدا ، م وصلابدا وود ومرسة لاهوا مدمات ابع خدبا حجبة خجرس اد المحبار. جكأف بخف الماراتيا اعاف بحابات المعدية وخالا حمد يعتدا وحلما. مطادروها عرضا صعدوها ودوسان مكل خددة سرا إذ نقل إذ للمالني.

ومحتدا عديدتدا منجلا علمد وه فعد كمله اسر مدومط ب رود المرا وباونيا مداودها: Cot Inglas وباعدمها معزدا وندستني خطاويمهان Biase مامد فالحصيص وحدامز لمر مدخلدايد. مقد المال وفيد هو عدم الما خلابه. والموال بعد وبنوارة عموا مدخداريه. مدا ومدمع مدم لاهفدا عدد مضمرابه ب الم ديك جرب مفرقة وكافر كالد الجمه . ن حوام کنهه هوانه عامه هاخع منهه ول البويا وزم هي مع عليها الموا . مر وسمفل مه دودي المعميان ادرا دالمد بنعة مضعاك بنهال بنهاي: فرد عفرج فرجة مربة جبر د فهد Col water etc معظ شعمعل المحودهم الم مع عوديدا . ەخقىنە سر مى مىلى سىدى مديدة مدودمان اس موبل معسجل خيد ميدار ميدار حامل والمعالم والمدا والمارة ولي المعلا وحموند عمط معدد عرصر مود عوه عميسه مسلع بنمي لهد و شدد د ي اس جأسا إد بلافسا ميهد علما. ملا بي سما فسعره ديد اسر مدارهدان في سلد مدور. د. ١١م مه سحديد اله معيدها: لله بينميدا دمر ادر دلفا جرملان موصيدا حد عهما المه وامدر. لخد ونعبهم فعد معدد وال محدد إد

58"

10

۲.

به صدا معلى قدا المنا المالاة أواءة إدار المال المالة ه جيال عيد موجرا مجره ما معمدها: اجدا فيها لمجدا لجعما ماهزدمان ه و اعقبرة ال مداودا مراما . ويته علام وهام المعمد وهم دياله د منفسلا لعر اعد موضدا هو مدهدا: صفيما لمر است بعدما منما عودما : موسدا به ابد في الد عدددا: ومد خولا إدريا ويجما دجما دجها ب مل مديع ديد فعلى عدا مدار مديدا. P SPL Z ما . الله فلانه حنمبدوما مسلع اصط موده فجا مديقهما. منها مرحم ساعله صعه دبهد خمرا سرهة ٥ ال صفردم مديد وحرم لجسم مبطر. العلى مادم معدود ادم ماه داديا د على مقمولي، وحدم كدهسه فيمر ومدل. مد زفج لمراس بإدمان أو مادمه فدان عل الما ودرد لوهد مورا و . وي موسدة معد السالم بعد الله عدد بالمعامدة المنفى ولللع وحوم لعمد عندوا وهدد. اسر مهومدا مهلهجم لمر امد موق وبالمرح فيد وزوولدا حدو ملك زوتكي على المما وحدد لحصيد بنوم عليها هم لوله مفصر عليها اسر مذونها يه على موصفا وحزم لحصد لداة. و.

العدود معودم معودما من ما مي اودوا مع مدا مدا مد المع المع ما مع المعادد. سلع عسلم بمنصبصر ضموا لجواه عدمي : م الالم عقدة إلى عدد إسرام لم مداودي. De Ribbuy. المن والمدر الم صلامية حدا إسام معبعر لمعتم احد ودعا تسماكتا ول معاصي حدد إسوا ال معبد بقمدا. الا وسعا خدم صبحما ماحد متمان والمامة والمخدِّ وعدم من المناس الماءة الماءة The story of the copie of the la capitanes : عربة المال وسلم المال وسلم موا حد مدمسه، د. حرب درو کا مرب مادهد . عدد الم الم الم اجل اجل: المراكبا مرصا مجمالمها بدجان

وحروم حللا افلني وافعد اللق

ابل جدموا فحدا فاحدا دخموا دخاديا:

در لعر ٥٠ عمرالا وجوملا فقع د

### مرام بوما ذهممعرا

العزبي لعليمان فسموا بي عدد معسط معسلي حفد بطاط معسط بي . كمرا ألم لعالم صمار المن معمل بي حلم المعمد حمل المرا المعمد حمل المرا المعمد حمل المعمد حمل المعمد المعم

معمر مالسه ، دره هه دسا محمد ادرا ، الم المحمد ال

1) B5 ( led 50 de 1. 2) 5' who pleased so been be grown. Bot proportion invorcement 550 and in Colorador Marcal pol marche 250 ardinam invorcement 550 and in Colorador S' apprecia

دهما معما معمد دنام معما معمد المعمد مال موورا دهممدا

مدا به و دمقا المبادر و المباد مسبط الله خدامان عدامان معنسان معنسان معنا معندا معنسان معنسا

يونا وزوما منسلف ده ، دورم لسورا مه دهي ما .

امح دعم معدم معامنهن

ماسمان جاميده سربري حلميم مدين إلى المعار معيم بياره وه ودر

ا مدهامد - محتصما يع در مسما المعمدا اه السلم محمله

ي بال صعد سب منصبابه سزا- الا بضمامه سبد عدد و عدد المعافدة المعافدة المعافدة المعافدة الا بضمامه سبد عدد المعافدة المع

المرصد منط مبسائ

عن به من من الكور " من الكور" إلى المورد ال

385

عدياً مقط بعد المع ocalast field proof. نهد لودا بالودهد لحدا دوسا مع مدان فزوما عن ليلي. علة لعلد ولعف لاتل. والمناه المرا المال من من المال من المراد والمال مولسل سية عدد الم مدر عدر من معالما راده مدا اسمر صيسة الله فإجا الم فإجا وحدم لد هوماء مع وهورا . الحدا للجود حمصه الا بحد معلمته المعالم المعام به 2000 لمبدة يع ملاء مجاليا المصمد الما بزيزاه صبريا موا جاهمها سلم دباً. لا ضمار: 444) مهدله معنده وبريدي جدكا مضمع والسخالي يه وفرا المعدد المودر والمدار والعدد إن مصلعين ووا بعد ويدم واحد ومينا لهن إلمهد عريا حده معا يبدع والا خاحد والله حدالله صدر مدرسا فالماص مصدرا حالموا سارمزما سدان ١٥٠١ ، ٥٠٠٥ ١١ ، ٥١ مفعيلان فعدا وروتما خعنى خاددان موسكد فعدا . اا مدية ، واستلى به حدا معددا . وحدا بدحام وتما مدخداله معدد ودخليليا . درسيد المه ود ووا ودام إ حجالاً محدا مدملاً وهم اندا فد بدولم ضمال: همهم وامدا وافع والعم وهمهما. وسوده او مهدا وشة بادا عندها حمرمزد عمدها. جرا إعلا وافحاد الدوار الخيد

Bed " Bree The out are Summer! Blace " B Bree . 550 1014

مال مورا دهم فعماه فعمم إلمعم عبر عبد المحمد ان معزدا واسر اللي و سعة عدد المرام من منه مرام مرام من دويرا منحم المعن الم صبعابه مصلع مقدم ويتما اصد عمنه حد مع معتدا مصا. جريد د ود در در ماه ومعده درا. الممار . معدا مرصا وهفه أة المعبلا (فقيل: مسا عدم بي المن عدما بإسم حادما: معسلم مقاليدرا بع ملم: ابلة عزمًا جلمصما (بعمهما طالته منا بحميم عدا ابله عصدما أقه عصده : على عد عسوداً . نعل بعد المدوقة حدة ١١٥٠٠١ مجدنيا المه واحد احزهم المه واحد العدم معسله علما . ولا سرم عدم لعدم اسد. hapmi fact abou فمعرا بعدم سدم بح فيكونه . مسوعة. وولدا مع صديدة ا بعار ال به مال مصاحه ذهام حدم ومدم المعا معدا المراء المداد العدد إحدد إنجار ، معماليا ، محمر فه مار الكان محمد معمديا احدا له الم المرفي انساله اسد بالدوما مدده سعساً. د دلجميه اسودبدارد يا واحمي حدودبدارم اس المسلم جرونزا جسسه وبوبد الم عصد الم المعين سرحا س است. والماء بعد الماء بع الم الم فعم مرفعم. وباللم مدن حممة 95. quae prose restant one. B ( ) Ano Jano proceed. >05. cm. 38. cm. 350.

forms, Borna ) B from SEL on BB . Dl. on Lpot 12 9 habour fail

معلميم حمولونه لسلم ، وضرب نقط عدد داري مد دور ملا المؤدملين المابط فله مع عدا . ماسر هذ ملمه ما المدار مود ع متعيمه من المراج المراج الماء ومودم ومودما معيد الرسع فرح الدم وعي عل معلم بعد بعد المعدم صفاعم جند مهدم لحددد ار مد واحره مر امل البعس. ماسر من والد غلميا طوان ابي صعدت عددما محددما انصا ؟ ماد وسم عليما سعلس : وهو منا حدة عديدا أن حندين عليها م معم دامهد معدد معدد معمد دوسمان معدم دورهم وحدده وابدسي مونديا. بد فسمي حظم وحمولما وظره معددا بعدم كرام : لعد و ود الله المعدة و ود مام مد مسا عده و المدا علا م ملا لحد : دادم دومه ومودما : مالموا ، معداد دوسه دهدا ر احدا كم د مده دم م مدير المعمد معردس الدخل مر اسم انده دبدهمه مه ودم خدوا: وحمد الماهم عدمان و وبدوس ووزديا حديد وحمولعا ماصعر فعدما الرهد وام معمرا وم فعلم معمد وأهل من من اصرا لمنظر: حدما واحد الما ويم رون من المنا المن واحد ومد مون من المن الما ا المع وسديع مده صنعي لده حددما وبصدام وهدوا فعبدا ف المراب ادحرا بوقد الميسام بعومعا:

إنما بي برامع على ان : احدا بعد مقا : دها المحدد منها المدار بعد المدار بعد

10 min " Collatio grammaticas Borbelrasi p. 247 d. Martin host propter bonnestel

panas Joan Ma

وحده لسم وسه وا المعدد المره و معلم معلم و المدال المدلا لمربع همة من معلم و المدال و المدل ال

عدم المعلم إلى المه المعد ونعد لمعتا طارقي د معطا بله ويد معملا وعلم المعد وعلم المعد وعلم المعد وعلم المعد وعلم المعد المراحد والمعد المحد المراحد والمعد المحد المراحد والمعد المحد المحد والمعد المحد المحد والمعد والمد و

مالمد دو مدوى عصه حصده المراف وطاعنا ودهودما در هد مالمد دو عاهدا المده هد دعل ادعل اسر من مدار أي خام مالمد دو ماهدا المدهد عد عدار المراف مدار أي خام مالمد دو دعوا الماهد عده حصده المراف المراف وحامدا المراف المراف المراف المراف المرافقة

دمعمر صعسم حده دده داده داحد المدامة

و الموصول و الموصول معمول معمول معمول و الموصور معمول الموسول الموس

yes the

Maries Ma

اصي بع مزمز فعهما مهدهممرا به ما واحلا حه حدد وابن الإلا فلعن به محطورا احد عليما شوط بعيدها حديد علا فدة عدا. وود ته والمنه (ل. اس ف واعيد المد الإ لما بال المجمد حة موم : الإلى له: وا حلسه إطاء صلاحا فعدما وهدما واجم صه حمد والمر الل معد المدود عماه عدم المعد المعد وبده المعدد الله والمدولا معدد الله ل لمعمد الا ميد لا ماله وعتدة عدة ال بده الا لمعمد خلا المعادر واحد بعض لا احرالا حزه واحداد وروم معرف باذاب اهدها عبع خدي سرا عالموا صعصة للا خدى ايه : مكة الرهد واعدا العنا إلماله : من واحد المعرب ورا علي و المالة من والمار المعلى من والمعربة المعربة من والمعربة المعربة من والمعربة المعربة ال ("ابد لما المه إصنه معدا مادران والمحد فليرم وابد لمرقاء على مع مرم واحله تلمعلى: حلسه و. إدوا أن لمديد ما ملفلا وابه حدة آ امم حدودا: حلسه لم محا ملعام منظام بسما هدورالا انهبه ان الحسانية وعوماً. مبزحه حدة إسمالا لنامع خطوقية وحد. ح حلمه وحدة ا مديا وطبيها . مدرده ومع مؤسه علمها مدر دده يد سرما لمعدر حسود لاسد دسا اسه معزد واسرافين

عملاً اددمدهم الله بعقر المعلم : همسط ود ومعز ابع قصدا وامزيع و عصما عدم ألت الموداة ما بعدما وقله قلم: مقدم مد مقلل: وعلمه مع لملا هلي إنه علا مقطا علا لعنه إلى بنام معمن وفيد ملك : كم لدى يمن ده مدا جي تصدر دفوسط المسمى اتحط والمسمى ابر

الم المقدا مقل: ملسلم المحل وقعما

معة لم في لعدول وعديد ، وتبعد منزه وطود إ عدامه جمر د بدوا معاهدا اوسط السون د دامه عدي : و دي المدر معد 30.5.8. dispose von at inviterents. 305 .. d of Sen. 14, 22.3 9 3 will 40 6,22, ly mapol. 3058 12, of Jail. 8,27. 5 th, sel pro 27. 5 th. 30.5 paice cum Ribbuy etsic porro. Byrachet singularem. 3B. 1000

المعمس والتملا

ابرد لعدمد و مركد (مونوا سوتع بر

عوالا عدمهم وغير التدارد) عدمه عدد الأوم التدارد)

و من من من المناه المناه المناه المنه ال

ا مطرف ديد قال موماري)

عدامن علان مراح المن من المن المن المن المن المن منه منه منه المن منه المنه منه المنه منه المنه منه المنه المنه المنه منه المنه الم

ادم

#### صركم محصرا مسمما

والمراع المنا مراء المنا المنا المناطرة المناطر

اتع

مدلها نحدور منعدم

معدد المروس برسم لعرب بدري المعل عدده المدرك بدري المدرد المدرد مدرك المدرك ال

بعد علا به ولا أفان ، معلملي لعمدورا : إنان ، ويعلم المدرود والانها ؛ ق الله الله على المدرود وفيم العسم ليسه : ماسر معنه لمعلم : من الله عنه المعلم : من الله الله معامل :

ع إنصار بالمنها : همين : إميد الامعدان و المراهم حد حفره ولسعهما حاسدها إلسروا واحد وهم مدام مضاحجرة لعمل محمرا عليم جا المعلم معددا داسهم بدحال در ده مدفقهما م لمن وعي عدا ورام لمن : المن الم سوا إنم معدم معرود له ماسية وعمدين . (عبدطه لنحمورا ولسعه على محدا الد لمنه على عداد لمعلى ادا سمُع المان الديام اعدده ورياني بع : وادار مح حدد لدوا اللم : وموزل ولا اللما المعنوا بعضوا مل الله المعدد ومدا: والم شعوم بدوادها واحد كوما: حيالا وجد المعدمة بعدما الدهة الافحدية في فهمنه الدين المنهمة في فهما: إليه معة ال ومع منا إلي وعدد ما: وعدد الم بعدمة : بدع وحدد المعالات المندا وي منعه على احد المديد المديد وي المند مة وا المعديدة وإداليه الموام المواد المحمد مد المحمد مد المحمد المناد: إلى العداد والمن سصعاره وفد من المتمار المناد المناد ماأيا المعنى: حقلة المقدا: وعدب م وخدين وما القراسة خلف ا المعدد معدد بدري امن مواد واسود دامد روم: معلل ا بسموا عود المع معمر ود المعد معمل وي تحديد عدد المدهد عدد المدهد عدد المدهد الم Blennohm the 3Har sen falum videter 3Blood 3Best 3Bom. 2. Blow, set 5.0. John 2, of John 6, 27. Delocus in B dittographia turbatus 3) Est potius lovus Ferrijae 42, 11. 9) Expressi O, qui in textulazan on prechol, in 120 margine voro 34 correct. 500 all sean of a. B. 3 1 Jacon look 300

Mass Story Mas

مرمز ( حصرا علا الماما عمل عبطا : دلمن هقده ا وراه من المند الم

-

Was 1227 / Ma

معدم المعدد المعدد المعدد المعدد المعدد المعدد المعدد المددد المدد المددد المدد المددد المدد

درد در او در الم در در الم در المواد در المعدد فتروفا عالما حوة وممالع حدا مراد جوده المردة مهده بولله اجوله: المِله: حدله عي ون فراهه: فحسه: ومن من وعرودا وي ده مدام معود إلاد: إمليف فيس قلعد عليد أورد وفره وابع ١ إدن دار الم المعالم الم : إولم : إولم الم المراد بفلا : تخدد وبديد : فيدن عود اصدا بي وصفوذ ابدا بحب حددوه فا محددا دده حدد موا ق موسلما: بولا خطا: مُعِدْ جِها: إولا بهذا: يعمد ومن المعدد المنا النيا ومد في لا المحمدة المورا مع حموم واب واعفرا : المسورالالم معدديم وطعيق وي ماف فدو وا دون . درمامه المان مرعاب المان م ولمومط عدره وا بمحمد لأغور إسميد اد نعد معد معداده بعلاد فجسد : أميد : إصل عي وعلم إن علم فده وما يمتد داما: عما معا حسم: بغلله: فحسلة: إه بك بخديد ومصا اد وروها بدام حة صدرا : الفقا مصطلع : عنة ما وي حلسه ملف المنال الماسته: وحسلا ومداد دود ماندا عزدم ومضط المدرد وما وقد ١٠ وزيرا: إعربه: ١١ حبرة: معدة وصرا إه و: وهذا : ١٥ ومعدلا حدما ووا حقود حدود عدب : محمل عدالي تعا صدف مه عدالم الوريد العِبْمُ المِيدِ: المِلْدِ: إلْمِهِ : إلْمِهِ : المِلْدِ: المِلْدِ لنبلا وقدا في علىممال إد علا من ولمعدلا إله . إن لما إله : إن لما عيدًا صلاعدا: حقده وفيعداداه جدد دما مرمزاة بنعارة عودا DB lawan 305 plea lug 350 proporunt low Bomby. 35 prostor; OSin po Her To page . Lycation [ Ameril 5 Blugger da 5 B decent 30 / 125,5 [ Alic.

سقلمه ؛ إلقدا للمه وبنيا: ملا ومجلل ومبدل إن بعد الم معبد الم عَيْلًا وه ويعد معمل ومن وه وبدوه وبدو ومدن ومدن والمعرف والميا: إلماهد: والماهيم والماهيز: والما وبد والمالم : والمر وافترك و مُلَاعد ومَعْضِمُ مَوْمِضِمُنا : مَعْضِم مِن : مَن الله مَعْضِم مَن الله مَن مُن الله مِن مُن الله م ودا إردا وإبد : المنهدا عليم إن وحدد ف: و: صفيعد و صفيعا و ا عدام المديد المامدة المدون المددن وط العا دايد: علما وه وخلفة الم يعيم عدا وعدا وعدا وعدا من المراس عوبو 12 مديد 1 من المرا نصوران ملا الما والمرتم منها وحمدة في وملهما مند المراس الموسد اللهد: اللهادية المؤسران معلا إدار والمالي عليما: مخفرة . ت منهما قد ودها وروديده وده فرهم المناب المراهب المراهب المدالية والمكافرة وا المناهدة وطا إنط والمدود عدومه المداد و فعاد ]: من مدم مل صلايكيده عدايم من ود ود المرسول المارة بيد المديد المديد المعضه: د والما عرصة بد المعنى عددة المباء عددة مرافعم بود مواللا معلم احللها فرودم أل الهممية ( وقع المما عليه المنا المر احيدًا مغيدًا ومن احد ولمد ولمد الماد ما كسيدا إداد: وفع موصة على المعمد المداد والداد : موله الله باللي : بأنك : اب به مارة: جدك رسيدا دنيابه : ملا عليما : إن بُولِية معدد تسما: صفيده المار المع الماري والكين وهدا لعدامة و المان مع من المرا من الما إلى المواد و الد نعن المدا مع المدا المعادد الماد ال المقال بصفيت وصدافة الم دحالا وصتمداه

Listo france in france i file in the sent france in the sent of th

ومدلامل

عترك المقدا للم

المة: بدعدا جعلاصم المسلام المباز: (وحفيما بي بعدا بعلامها المالي المدان معدا بعدامها ومدام معدان مدارة معقبمان

ممال دمسما الم ابع المقلا ومعلمت ومعلمت وماما

الم: ٥٠١مر المصل: ٥ صل الا صلى

عداده مورس مورس مورس مورس مورس بورسان المعالم المراب المرابع وحدد مورس المرابع المرا

الله علما ملك على المالي المالي المالي و المالية و المالية المالية المالية المالية و المالية المالية

منهلا معمل مزمحط وي (وملا معظ علما والم حدة ب وموسة المملا معسدا: ولم حدة در؛ معمومه من در ؛ بنسق : في مع الاستعم مد عرب المعدد ووقع المال معدد المعدد ومعدد ومعدد منعدا له سرا مع المقلا وعلم ومن إن امبعدا إلى عليه المال معدودها مد المما داس موسط في احدم : وردا : عبدا حدما ت صحامعت المساد اب من المما بمرمز و العبدا : مدممها الما وحدد والسر جالمًا عِلْمًا المُعَسَمُ الرَّابِ علم موانت: من حيريا إن حضما: صن ]: وحددة صددها: احدما بالمن ولفال : = عمليكمك في ورود الدهمة : المله علامد : المومد : المؤنث المفعة وي عدل وسنعوط لزما وحدد منهما المال إسنها مدودها: منا ومنعدة عليه إ دراعدد مه ملا وحالة و فامر فيماطه : فعب المعاصده اس هزم حزمي محين عجرا عدامة سرة سراب عما ومام دهد فلحيه : سم تسعيد الرب به ما المدا معدم عليه المعداد المعداد المعداد المداد المما مدودها والم بعق مبعوبه : حدر مدويه إفاد من حيد الما عنون ودونظ وموديد الماد ا حفظه الترا حفودا : حردده الروم ويوم الأبوه ودبعلس: وويعلان مَلِدًا عَفِمَدًا معملًامِدُ إلر قرز بها:معلمدًا معنكم : مرفر : في مضمدا إسرود و مدما وه و دا والمرود و مدمد على إوصونده ا المعدسا لحصن احديد معدمه واعلا معدلهم ومعل الم وصفعا سراع مقلدا مرم لمصع بالما مرسفانه: الاعددا للهُ اسرولمل استدهان ١١١ منهم وتلكا الرامة ؛ ووسم بد ولادمة ومعمدا : وال لجسم حصيدا في واد مربع ولد د و عددها إلى علىما والوف عمليكيما إلا عضعماد وبرحا ودودوا ماد 3 St. om. 3 Francis of the Conner proplemen " Devilo 9 Stephers, Baker . SEllal po days & Omner play . 1) Bom. 350 bajo 3 Barago . Ober classe the tationtes . 4 . 20,32.50 pieto " ic valo " Blog 10. 5 Bom.

appl conforce

وصفوعا حزوها عاماران وحدورا وعدها المعا وح مرحدة وإسرا علموا: محت مندو دور علهوا: مه بحد الراء در والم المر مور مع فعم إنه باليستدا إبراكم ورهد ومدوره درةالدونده مامسه و مؤمن مدهد في المناهد المن المن المن المن المناه والمراد والمنه م عبد العدا ودورودا موسط ودرسط مصافرة سرا المماز الفلاد المد ومد ومد جعما مربار إله باعد عجم الما هذالم : حرمه عدياه : قد سمسه فرحله فلسله والم الما الما وي مور الماد استبو ال عداده الإاس منظم معسلين موندر : وحندر وحداد : ا ماهد به: بقاهم بعداهم عاهروها مرهما: مابد حديد سحبرا أخير : أحد مسهد : ا عليه دا خربهه المعبد عد المعبد عد المعبد والم لمد حدة إسالا لمفسرهم : ( أحد افلام نقحله . ومعلم حرفكم : آق العصفي : امديد إدب ملا عدوها واستدا معاهد : الا عدور لي المح حدة والمحدد الم الم الم المرام الملمي الملمي الملمي الملمي الملمي الملمية المحد مل المحدد المحدد المركة: المدادة : احداد المدادة : احداد بعد المدادة ال عود اندر بدوه بالمفعادا: بصفيلما بوده هدوه موسما بدرسا الله المنصد بي: ٤: وصصلم وعدة هزره ما للبقم بمحددا: انصل ج وبدور لمصعد وموسدا ع بعدد الرمد وفحله المع ( فِدلام من معنده الم: ع معلمه (من وسعده الم يع بعداء الرب سلم هروه المديد ودوسا شهما مدادا: علفهم علم فعل: المحداد : وحدامه : حدامه : وهدامة والمعدا معدا ماده وا نعدا سا الما المعلمة وحد عداد المراس المعالمة المرحد عدد المد دودلد (حديلم دودلم دودلم دودلم عديد دودله داده 3B bless . B. mil Baraly with 5 more 3 B Signal 1. 9 90 mm tuncidal. " Swith By sill. I Verale his it putes in cott. appointer detti. po 950 m in 950 om + wow my Basis him him his offine.

Lasois he as We

وخالم قبلا بهن درونج و ١٥٠ اجداء الال بنوم عيدم . وعنوندا وحدا ودهد: وبع وحمودة ململ: إسر بجمع في المن ود المعمد المدد واسر ىجمايدەد دور دىدود دو ملمىد قبلا باسرملى در مداسى طا عروها معداً: م قالاً سلف بع. [. وحبريا عدم فعداً المما المؤاد المعداء الر إجمع الله إنكر الله والكر ومودا والرسل والي حمد كم لعبم " بعدنها سرا يد مل بنيد علموا المادا ويد مرصة علماده- وي مرم عليدادية بصوداداة دوريا : إه عليسدا : صفيعًا بد عدون ما المما وحميك لعصبعد المرتمجة : سِمِلا : معلد : الدن لمدن المنوف المنوف المدنود المناكب ع من من المسالة المناهم والمناكب عدد المال المناسبة بعضما المنا سجيرة ودفيها معمورا أبامها من إساله اسرسيد سه: دوجه: داسردوجه وسعج: داسر مدند دام والم البع ١٠٠١ عدماً عدماً مدلمعيد بمحلا بهدا وحدائديه واداده ما من المعدد اه إسامة المحجرة ورحلا مرومها سرسا وحزسا اه معدهما : فرحما إنه الملام معادد المادة المادة المادة المسور معتما حدودهم بقعدا: جد فعدا المدا إسدا المعتدا به معداد درام من عب المورا معل محسد إدهد وي موصدة عليها : إسر إله ماعد : مخاوره مخال مخاص : مخاص : بخاص ا محال المار المار المار المار الماره المعجلة المهما المما الديلة إلى عدد وعد أمر حدة علاد مدا : إذ يُعلن معلَّة تعسم ا معدد والمراب واحد المعدد : المحدد : المحدد المعدد ال عبولاد الميد ويتوب المام عدا مدا مدا و مدا و مامرد و مامرد الما حد دورا جافِما محاددوا .م اسما ي قدارو دخو رفت ال أسيد إه مرجيه على المدا مضوعلا دجراً بعلم: حده ادجر ما معلوما معلوما في الما يع عد دودوا: دام المعدد: إن المبحدة ولي إحدا عبدا 5052 food. 5 Bloke of which 1.78 2 5 Brog 5 Bflory 124. 5 Bon. t. mer & asperal 5 Bon. Low allem. 53 ping. 5 Walgar ORS. 5720, airs feel J. 1953 faces.

Jasos o hass Was

حوام: وجاما ، مواما ، كواما ، دوسحا ، وبرسعا ، ويصعرا ، وعبط ب و ها إلى معدد وإلا وعد مُناهُ الدونودية لعدما وملى بنجم و الم معفسا المملا موضدا بليصب يد عدم إنه بالمنازة وزاه عنودم سمدر سدا؛ مذالا مع مرسه سرا مع مقدم الا معددم مد الم وصد لجعم : إلا مضعفان مع فرط: اس عد وفري ماده ع حودلما ؛ ماره و ادعا : مناموم باسمهم وماره و الماءم ملهمين الإله ممازة برده ليسم مارسه الموددان الم مت واحزيد و شفرهمدا إن ما ومدا م المحدد الم المعدد الم المعدد الم المعدد ول معسا المولا عرصدا ورجعب: ﴿ إِنْ إِنَّ إِنَّ الْمُ المسلمان وَالَّا فِي قَرَّ ا مرسنة و وعلما و معددة وعلم إسرام محمداً و والمعدد والمعدد والمورة فيعلم المواز فرصلاً ولمعندوا مر وافد المعن مداوا ودور : مداد من روده در الما الما المورد المن من المراد المنسمة عليه مدخلسا وور صعله ومعددوا مد المويا فرصد ووسد د عبع : إس مد وافريع : ووَرُسُول : ووَلَمْ وَالْمُ اللهِ وَلَمْ اللهِ اللهِ وَلَمْ فِيلًا مِنْ اللهِ وَلَمْ فِيلًا الم المرامل بنعد ومرمل مقدم المعلم المعلم عدا حدامة وعدامة مه معل: وجوابه إن يعجدُنابه: مُزابه إن فيهانابه: اوترونا ١٠٠ معامدا خدرم ايدا اخداد ما دخه معامدا ورسا بالمنا الدوارية المراد المراد المنا قية البعليدا ذهندة حدامن كورهذا: مدلاها ابا عسعر طم عَلِمْ وَصِهِ مِدَامِ وَلَمْ مِ مِن مِلْ اللَّهِ إِلَّا لَ حِهِ مِدَامِ وَلَمُلَا : له دم ميزمني معتبه إ معرفه معنسا سرا طبعي الم وعداهم حدر ل جردونظ دهرالاصمودمة مع مد اختا: بودمة فلااها حوامه حيا جُنَّا مُورُ اونظ معموده من فيروفا ورجا: ("ونط دلمو فرو 3 Bin proceentibus muttletes 550 moreis 3 B mutiletus. 3 Bom. 3 Bom. 1. B insomit 2 3 Cours lands, I mad over at topogia in conjugation 5 begins . I Omner Jases , Sint Thejun 305 pls.

24 5

u.a.

4

# مدلما معلم وحتبلا

كفروفا بالمبا من ما منهااما: ابن لهما بفعن بالمكاره المبا بوسه بهمه بدا من المن المبا ابن المبا بالمبا المبا الم

الماقع الماله

لإنتبطان وللبخ المما غضة ولعصع مليدا المعدلم خدادا م مدل مجد في مدا بادنيه ( اسر إله باط : حرصه بدر : منعم بدر : وجدم بدر ا عود الم مسئلة على نقل علم بتقلم ا مرم لدهم الا والمعلقة في فعدًا بعدادة سِهُ إِسمِهُمْ عُمله إ فِيضه إ فِيلَم ا وَ معد فِه سُم الدُّ عَيدُ إِلَى إِنه واحد: مَلْمِ فِلْقُلْ : وَجْرِيدُ مَعْجِدِ مِلْ فَ وَالْمِيهُ الْمِلْ فَوْسُمُ الْمِيدِ عَلَيمِ إِنْ جه فيمسا بعداً في مدا مهله دا: مجمل لما بنسما: اس العد باعد ال الم جعمينيا ، مج معينو : في العمينيان له الحد بقام ا مرمر لد لِجعبِهِ: والمِنة الما عرضة وها وبنية إ: جه فيه مُ الم فعله إ في حدادًا علىدمة إ: وجدة المؤسدة ووسكة الرايد عامر مُحرَدية إ مُحرَدية ا ماسر عقده الله وحمد وعده إلا عدم والمديم مدردم ومنه والرحم فعمة ولرجي إصلا ولرجمه والمربة الماد مرسدار الصعد المداد ومفكر وعدام في المرابعة المرابعة المعامدة المرابعة والمرابعة المرابعة المرابع اسرايد باحد مراجدميسا: مراجهدا مراجهدان فدام وي أوه ليه وتلا فعد المنا مرم المصبعين إذ و بليا معمد من الد و عميما: اللي عِهِ فِهِ مُنْ أَرْدِيدِ : إِن مُعَلِمُ لَن لَجِهِ الْمِنْ الْمُ الْمُ الْمِنْ الْمُ لَا الْمُنْ الْمُ لَا الْمُنْ الْمُنْلِيلِيْلِ الْمُنْ الْمُنْ الْمُنْمِلْ الْمُنْمِلْ الْمُنْ الْمُنْ ال الله ومرصة به مهدا عصدهم مله الله فلسم المد سرور لا مدس بعلى الب ادمه بعدا بنقل مرم عقدان مرم يقلا بي الدار مده المقن الماعد مداريا إذه السراس باعد : بيخيا. مجفيا مه لي فقع حفستمدان

مه الم مصدم اللي اب تعدام ونقل مهم تعلله حصرا والمدع والمعم موا الحص المدا كالما والما والما منه وصبعابه أحتم: محقعي لمجتمع وجعرمة خدمور: وصعة بع امج اجمرا وفترو فاذ في (١٦ مما لفن وفا مرسد اس عامد أخفه إفيه متمرج به ومط لهدومط علمهما : امع (عنهم دوي معمم بسعابه لم 3 B 200 3 D. Hall Bilink propter homostolecton om place fil desigles

3 50 majo. Blainte 1 per 10 3 50 propter homent. 4. wood one confact sout-590 mail 5 Bom. 3 Bom. 5. 1 pair . 3 Bone & weer proper democrataleuton .

ملا مقلد

عامولينا البالمع بع المدود وم له في مدنيمس حة الم المعند مع المعل و الم لمع وي اجلانه المقال معدد : والمعربة ول ودر مدنية حمقده إوتال ام ومامعدا ندف حد المعنول والم معدد لم بعديد المنا المنسار وم له مقد لا ما و المعلم : معلى : معلى المعلم ا

عدالاً علمهم عدم المسى متقلد (: وانع نقلي: مرم متده إلى عدا وعدما والعدب وبقدا المسى المقل ويقل ميمر مقده المعرف

المام فرصدا بمعط وم مدم بع المقال وساعي لأونها المعدى وي انعه : د: وز ود ا و حمور وسعام حرما : نقل وب مرم مقدم ا معلم إذ سرا بعمي تعلل إلى ليم داه: والدا: والدا: الماد الماد اه عدد عدا اس العد ماعد : حراله إ : وراله إ : دراله إ : فراله إ : إن علم: إس العد ما عامد كرالمه . المحالم إدة حراله المجاله المان المحاسم اسرا. اسر إله دامد مكر شلاد ا محراً لماد وأوه لعره ووقا انط ونعلا ما مع معقلها مرمر لمصبع بألمه فبعدا بدا بدينها وفللهد بدهما اله ف بعد الل إحداد الما مرسما ولصعب إز بعد المارسية م لجعلما في سرا المه عب جعلما وان مدير صلاما: اللما وعندا مل نعلا سرا مع بنقام إ مراكدهم والممانة عرصما عليم المعلقاس من معلم[: إلا لي اما المما فرضد إ ولحصد ا: طيعد المعدد المعدد الم الماء؛ والما : وصفلا لمن لينطام وحد مؤسدة على نقل الماء الماء مِم لمعسم رُّدُ إلى مَا مُرْسَمُ الله المُسلمُ الله مِم المُما مُرامِد مَم فِيضَةُ إِن وَفِعَهُ لَمُ النَّالِهُ إِن إلر إله بإمن : فِلْبَقْبِعِلْ: يُلْبَعْبُوا لِمُ بَتَّبِيثًا معلوم 250. موط بفون 150 م 150 مدمن عدد . القدار المقال المال B 550 == 20, mile intellegetur, veritar lestum corruption um intellegione set tam Parriesisc. 954 = 205. 3B/al = 20. 35.om. novem meer sequenter proper to. mounteleater. " Born Ala " State Hall yea. " Iom woom over segunder.

" 50 and whi of all is suggione " Born ful allo. " 50. Halle.

المقل معلم معديدا

عصدسفا عدا وبقوم معا مرا به وه نجا حدد اس المجلم معلما المنعد سمعدنا المنظم حدودة إلى بنط سودًا ومعرف واسرمل وقد تعلم وي: إسركا . وجمعللي: ومعظلي : ومنظلي : والماسه مدفع : على فوللا إله الله الله عدد المعلمان موا عدد الكون الله الله ألف : بادف (دُبار في): وبالله ولما في دم احد بد احد ب الدار الدين الله وأَوْلِي: وَالْمَا: وَإِلَا: يُجِولِكُ، وأسره: وجعفِمي: طِبْلَنْهُ مِع عَوْمُمُمْ ماسزدا وستوفة ه سروره و مدينون والبلس الم مدودوا : ماسر مدود ومدمد العبد مع علم بواسور مع الحفظ مع والمعلم مع المعلم الم وعدم ملا عدوها مرمد عيدا معلم الماء والمع ومنع وزئع (قر ا مرونت : ويلني إله مع وتشارا : مؤتفي ويكن على : وجزط والمرهلي ومع عَنن : المعدد المعدد المعدد المعدد ومدا عاد الما - قالمه: عنه: عمر باغين إلما المعند عمر عمد المعند ومد عدى ملا مقده إ بوتمرا ونه في استمار ولما نبد باوردا ابر صِهِمْ وَفِدُواهِ عَالِمَ فِيهُمُ وَهِمُونَا وَ وَالر المونا وَفِرْهُمْ عَلِيدُ الْمُومِ ١٠ و وَهُمُونُمُ وَمُورُمُ وَاسر المصا وجود نما ومصما : سرابه : والمودم و ووصل ( و مناطع عبالله يعي اس خورا هجه با : وذوسل : مفسل و ويما وه : إلمن بن عن عن عنه المنسا العلم المنافرة عن عن عن عن عن الم دم استفال مساراس ما البوساء واود تع حامد دور نعد له معة: إسر إندسا: مده سا مجعنسا: مع به لا نعد له نع ضر وحدوا عربع و الم إلى لعودم الد نق: وملم بنمس صة ح المسنها : اسرعلالمه بما : المصلم المناسمة المعمد ال مليهم مقدة الفلص أسر بخاستمال لما انسماء لحد ، وعلاق : 305. am. 1. 2) (Diver om. al IL. Lincam southenton' exhibit 0. 3) coll 11 1 Bon. 2 550 200. 55 ples att 200; 35.0 on. Jan. 5 Sir corners as sequentibus patet, legentum cose water. Pagne Smith in Theraus proposest find, 350 field. 3B parks; m. za. 3Bom.

超

المقدا صلامعديما ادم ادتا ؛ ملى وصنعا ووصدة إدارتها وبعض ومقوم وطاس فسرا والما ابنا ابنا ابنا المنا المنا الما المنا الما المنا مديد : إذ حرود الله حقولا وسعا : إذ لمقط فع والمسود لا المعط معدمهم إجسا جتما المحم شاقط ومسعم معدم حقدا به ملع ومقرده دوروا ورسعين فيط مر التوظ على الافيا جَمْعًا إليم المعدا المعدارون حقوظهم الباط بين المساء ومنها يدجه والاسباد مع بديد وهيماده والماداد المرهاد و ومِعْدُونَهُمْ وَاسِ مِع المُعَدُونُونَ المِعْدِونَ اللَّهِ وَعَلَقُونُ وَ حمقه وصفِيل عرصوسا المجاتب : حزمر بي المنتفر ابمسى بدالا الم من الم معدا إن معلم المعدد المعدد المعدد من الموادد المداد المعدد ال المعمد معيدًا المعمد حمر المعيد عن مجدي الميدة المعمديا المات من يتلا ؛ فعد من الموا الم بحافه المربع عدم المعالم إه بيدا لمن عدد معلد بحدما المرف المن ومرم و مله لع وهاد اصقه بالمام وتدام ومعلا (المالة) المام ويدام ومومة عندما وجد اسرود وصورما زحميد إنجاز بنهاد بنهامارة بنهامه وصورم سَزِيامِهِ معدَامِينَ إلا نجم ولم حيونيا : مدا دي والمراجع عدامني صدلادد : إلى عوتها عديدا علياد ماس مراد المديد عد ملا مداء عدد المناز و و المناهد و المناه و المناهد والمناهد والمناس مزيده المعدر المعدر المعدد المعدد معدد المعدد المعد وهل: وقال فيها وهداها عمد بالم والم والم حمد در وه ود المنا المهد الموم معرا بيوم حيو المرا المدام المعدم من اعلون عدودا: اعلود عدودا: المنع : بعدا المرود ع هم وورط المؤود وووكا : اعلم معلى عدد مقل الرح نعل وه حصلها الد مالين الد مالين المناه الم المناه الم المناه ا 3) 50. 23. letorum Il practicas onit 90. Til . B . Til. 5 Interponetion hout rocks withden 305 4 1/4

אביוניונון

#### إلمناع ملاة معلا

ع جداً : ٥ اسر بها ؛ وبعدم ع سُدًا المَالِين و حفاده علم وبعدمه مع درصا إله ؛ وهذ وحزه وصد ودوعه عرده ما ن حد ام من ونيده عدد المقلا ملى وستع عيدا وللما: هند ماره لمجمر والمسى المتسرة المن وبورد والجيد وفروع الاوسموما ملامعة إ و تبلية مده المع الماركونونية إمار المردنية واهده المون حيماء المناء اوقد ولالمه صلم الج مقعفلا حربه و النساءون مع بقط ومنسلاد المن يصد والماة مع الما مع المد والموس الم دالم ؛ منبات معرسب مغاط يه مده جام المعنصم مهد جد فطرك امدا: لعودما بعي وسيدا بعيدا بهاوا ودر بيداد الدود و ١٠ وجدها المنه ومعل المدين مرا فعي المر وكالمومة للما : حدد المنساء : المُتَالِمُ من حصلاً المعلى حديد المعلم عد المعتبدة إسر بلعه زمدا ومع معلل حلال مولك ... در دلفا إن المعادما عا بعيدًا وسرواء علا بقاط بالموس فيها علا بنودان مع الرج ودنسا: والمفرعد مع فدا عدام صفالسار ويندم لعددما وعلى جوا: م ا معنوا حرامه ا والمصد صداد ماسرهد وطفعه : صالم والمنوم عد حدِفظ: اسر وخالمن مضافيمًا؛ وانعدا والدور عد صحص والمدة ي ضعصور المدام المدام ومر عدم عدم والموار والمجار مدا فرحه وحتما : ترسا مع علما واسر عقده الله و مانا به ناوا بلا والمرابد معدط السرصلي وحامل والحصواري بدستارة وأفد وضما حداده قد ٥٠ ميدا دموال دهنا خدر الله مولا بديا بديد الم وزيالفور المع وبتما جرارا ورسل بجسوا ووحزقما المسلع ومنصيرانه) بإلامع معمدا שלבה של בשומה לל ששול בשומה לל בשומה של בשומה של בשומה של בשומה של בשומה של בשומה Bed lotie rock. 3 B / Balderin & Citier corrupter constant 50 hot at solve with land Tite , B coprocal, apart quem tomos a in was the profession and 9 Dago , Suga , Roger Valacunam use nome Just. US continue series overips count quae white Bon strange in the many so file and some of

المتال معندا ومداه ومدا

المسلم معدد المسلم ال

والعدد عدد الله بالمرا المراهم المراهم المراهم المراهم والمراهم والمراهم

امتعم المومعنه المعمدة

بمومولا حبديد والمفرمي صور الله الرب المدار موسلا ؟ المرا مرام المد عمرا دك دمورد مده مده المرام المهم المق وامتع اسراء اسر وع حجر حدرا و وم والأمراء مو وب وخدر اسرخته إز مفره مز ميم المما فرضه إنه ده وسل الر فعمراً؛ النظرة وعلا عدم فعمل المسمى : والر ولعونم ت خدمد ع خدموما إسمه مراير منا الما والما والما والمناسع بع خد: طرار مخدورا محديدا: الله به دي معر: حدد وال سب ليما المُنا : معدد عد اصل الدال وع فيه : دمرم بنصب ومدامة مويمل دوموط إسمعنا ؛ مدور دي مجهد بهاشمهما ؛ خفد دادسي المصيم عندر ورم كنعه ما مدينه مذا : 1: إدرا والعد بع فره عفيمنا معلمفيمنا ومع خليلا المخلطا معلمخلجكنان ابرب عا علمنموا لعدم وشعه عدار سراع من الدعه المقار معم معملان ؟ والمسمى المعدور عد يعتمد من ملكم الما ومدور مدر مدر المراج حمرة إلى حاليمة إسر معصة حكنا ؛ بعد احسنا المعدد تما : من المدل : قدر مداؤد مناد خدرودا بي محداس مدنيجو مود ماه أجدادد إدرا دام ع لخد معاددسم العد المدسم منيه له لي (د)

5) Estimi B; 50 midili 11 por o spall on say lengue or or in 5 corrup.

tuneston. 950 James . 3 B passon, fortance roote? 5 Blandano.

Banasady. "B. smitht falso place Arion prisonette.

ودفاه مداله

### معكارت ما إلما وملم

معدم به معده المعدم معدم وجداد الم موقع المراد ما الما المعدم ال

ق مده المحمر بي وسلمه معنا و دوره المندا ملدها مهاسل المسام المحمد و مده و المده المحمد و مده و المده و المده

واف معدا فصنما لي مع نامه إباد حده المدا المعدد البي عاسل م عدد : قده مع اسر ومع مقطا مقط : مع حدا عدد ، وما يه اسر مع كندًا جد : ومع بسطا صدا ه جزدا واسر ولع ي

Dem he & Bom planes & Spain & let Shiftight me.

Bom Te & Bom planes & Spain & let Shiftight m.

Bom Te & S. O. om planes & solve B habet & aB. Somithent

Bom Te & S. O. om per solve B habet & about and when the complete at which is a second to the complete at which is a second to the complete at which is a second to the complete at the compl

Mas ass

المكارتدودا وقطا

صدية وأرب مل وابع ابد حبالة وملاازا وظا موزيه بيه منا حدة منافيم وظ من دوسما بله ما دار به منا إنه مناك ] يها يوني المعرف ورا ، ومل من المن المن المن المن المناهد ا والرسع : عدد : عدمه : عدية والر المدا : وقل عط ولله حسواء المعن : ٥٥ ما: يود الم : إ: فع إلقار حمل مع لحقاه . علا حدد: مِلْمَبْدُورُ مِع مَا حَزْهُ : هالى عع فعددُ إلى علما بما فعما مزلمد لغه وع مرهدهد : واسر اندي: افزيع : معد : فعد : وكار صعف : صعيم : صعيد معنى : صعيد م جعة فا رضمة فله: عملافل المع بمعلماء بفنلع: حمد عدمالم الد: مغينة عنونية : عمدية : المسته (٠٠)

الما عدا بي وفعودالم لعدوموا مراسا مداعتي. ادمراابما ومنهدوكم لاصر بعدم وخاس وفنقي عمدو: درا مني اللازه محل وطلم إلى ملى وحد وتعزم المناهدة ب المع وينبير ملعماس جه جدم ندم : صلما عمددام : مام حدة وال نعمل لا معلقينا نصحا ومدا ومدا المدما الم ملي وما وما وما جه مرابع مامه مامه مامه مرابع ب

المك الموال فعيدا دميرا المني وبيراميرا حداما حد فعدة الدرا ويع اعلفت اجلفه [المنسوط]: ويد المدر الاست

٣٠ المنود : المنون المدمون

ابع هنوه ما من ما في الله: حفظ إ ابل حددا. عدد من الم الملك ؛ ماد؛ حدد؛ وحدد مداد، اداع مد الم حدد المدارا وهده لخلف وابعث معد امبعدا: اسربه في إن واب لعيها جميد - الله منود حوه فعصدا عمدي ادبي بنظه: ادبه البي المدود م

5 S. prachet 5 . pro 3 . 3 Bon. 3 pts. 35 L pro 1. 3 B pracht, 5:0 10

omittent. 5 Lolur B habet & Blass . 3 5. ut remoralis .

حريتم

المتعدد المتعدد المعدد

د عدد وي منا على ما وجود مع علم المقلل وصفوده لمزصل ودجه: اه ملا : اه خاله مدم لعدا. اه جعله: ؛ امر وجا : من إسعا معل المعربي ابرح صور اه خالد مدرا مباها عدد المروا ١ الما الله وي د دريدا : هذ عد اس بيد بلد و بعل ادوا وي اسر مو الماز الذ المرة المدد ع : المعلم المديد المعلم إن وصولم المهاد المراد المديد المعلم ال أه مسلال الب إبه المنظرة العب اعبد المعمل عما ؛ انب علا اصل وفاهر ودميم حقومة مسمل: معر فلا عنروها وحمن مدماهم : مد مر مدما المعدا المركب بند إلا ألمر خص المدالا عن المحدد الاخداد حمر الإنوا المعادة الما جامعه الوال ١١٤٨مهم وصريا بعق حددا مسدا: معر ملا عن ومط وحمق مدامد ا علمانا ، المرا فاند ؛ فيهاد فهد؛ فهم ؛ المعمد ؛ إيما ؛ إيما ؛ إلما المانيخين يوزا : موظ دام ملى وهد وهميدان حدد ٢ المخلص المخلص الم أن بعد المرام بعد المدر المحد المجمر فراهد وما أبا احد مبدا زويد المقدا مبد المنا لمع معمل المرا الم المما المنسلال فن : هلب لعد بموضن المرسمة المما الما الما الما المسلام الم إلهم : أمم : امم : أممد : ماسر حجه : منه : سنه : جنه : مدلا ويدا والمنه بلم مع إذه المن : وموزمة ميه والله دوبول المها الرالبد : إلاحد : المكونة : إمانة : وعلما وطفورط فن و و ها معدا: ابع جالع مديد : حره مدان حمله راه جدر ا داد: احدد : إفعر: أفع : أودا : أسعا [إسعاق] معدط داسره في : البي الم المن مده الملمند المقدا مدا عدم النحد مدمة مطا حندان ص منا الم المنا : الم المنا : عندا : مام فك ( : فصد B) الم الم ومرسوا عده عدد مورد المراد الم وم فا والمورد ومد المربود ويره المناسة . قد مديا مر مدي قد و داله و در مدد قرد . خلاه و س AL. 5 5.0. mitt. of bis.

افله

طلابحتملا بغط

مدا مهدا معدم نعد كدره وا مرصد ساتنا دار اند: خيد، بع جرا مديد بع من بنعهد؛ مُعِدد بُدُ؛ بنعهد؛ مُعِدد اُجُد: مفرطه

ده به بهه ؛ وجنه بدط كنصا بحقبه هفه وأله ؛ حدمط حق حود المهما ؛ وجدهما حضما ؛ اسريود هرود به زيره ؛ وسمومر معهم ؛ وسمهم ؛ واسريود به يود رطا ؛ ورود ؛ تهمهما (مد) وت ودحما (دد) محمد الهدع) :

عن بلكم بالم يومود الماع عدده الماع الماع

3) Rute prilimitum foret 1 az. Timb in 120, De latet error

" tribentum est são, las, las.

-

المتراديد المعدر المعترالمه

وابد جدم و محمد و منه بدا معمل من المراد و المربي عجرة ومنه دام و محمد و المربي المربي

المنعمة بعدما حماية و المنعمة ومنعمة والمابة والمسعن المحلامة المعمديم و فيلا وي الملح و بعده و ومدال والمسعن والمابة والمسعن والمابة والمسعن والمابة والمسعن والمابة والمسعن والمابة والمابة

جامزدا واسزدا ، دام انعن

٢ ١١٤ ٢٠ نموا ٢٥

كة فلا هلي عا بالمه على المقا إن المعا ما المعا ما المعا ا

ie

مدهلا جمداتحدها

ع مامسه : إنمتعباللب عد كم حره حرة برعب يه ومل حرة حدد ا مدلاً : محمد اعبعه المن (ف) المقدا بعد تما المعدم ال الما المعن المن الما المعن ومنط المدمن معطر ومُفا ؛ انع مقمد معمل لملا مع سروا الموسي المبالية حصمة إليا وفيد انجا معمل دجاً ألم المنا المنا المنا حمصه لمزوله لمسم مع الممان عمسا انحبه في العيداع الماء لمن دوود ومنع مر مع لما: ومر مع لمبدن سخرا وي الموهد الما المراهم المناهم من من المرابع من المرابع المناهم م ومداميم لمبلا بع وه و حضما عود : موما [مومال] وه وطِيلَهِ مِعْ مُمَّا وَهِ وَا وَهِ وَا عِدَ حَالَمُ اللَّهِ عَلَيْهِ اللَّهِ الللَّهِ اللَّهِ اللَّهِ اللَّهِ اللَّهِ اللَّهِ اللَّمِلْمِ اللَّهِ اللَّهِ اللَّهِ اللّ بداته بعله وحبلها عوشم ومقا اله دهم الم بغضه؛ احسه حدد حددا مدفعطيه ؛ إليه وي من إهدمدا وملمه والقدا المجدا ضعب لمن وي اللا معدم النما ونديد المبرحي والمحمل عند المعدل المعدل المعدل المعدد فرضا إ صعر حليه العا المما وبمتماء لل وي متها عبعر علمه إود وا[دارا]: مدم واد إمدم : عبمر ماالله حرة اعوا لا : إلما حرة اجرا لع : إسامة و المما - إ : إلمن ف ابه: معلم معدان

المعدد ا

الملع ونعص لسلع معا ملعلم معا

المورم والمحر والمورة والمحم والمجم والموري والمحمورة

حجاسه وبدهده وفيوا دام ها

المعلم برا: رحم مرا إمست أحسب : المله لا عرد مراه حصه : خدا إعنه إلانسما : إس انفا : هدم : حدم ؛ مس لفدم بما إن الم منقع الرفعه والم وملهم الم الجابة ديمام : ١٩ مام ؛ مده داسر اسدا مبعر مرمر المنفع اسر جزلما : إلى الما : المع فعر : معمى الموسود منقع : اسر معا يعب في المام وملا خورداله و مدهد و وقوسط ابدس اس مصل فله مل الديا امديا

لعدلة معل به نمعين القار يدوه المعلم وجرسا وبعدمها اسر اوسم اوسما جمال جمال بعتدل وي مرفع وهمانا الرسال سلا بين بعده و بنعده و المان و ووق عدوموا بع للماء مرها إن مدابا المادم إن الملك عد الموم إديم وه لم فعق الم يُجدفه تعلم (ن)

موالا دويدا بعد ابق حوشما وملادتدما [ومعد

و) بابد لمقده ا مقدم حلمها مدا عودسا (ن)

عدام واحد ويم [بمرم]؛ ومدفع مدا : وقط : وَدُكُوا وَهِ وَهُمُوا وَمِحْزَا وَحَوْزًا وَحَدُمُ مِنْ مُعِلًّا عَلَمْ مُعِلًّا عَلَمْ مُعِلًّا عَلَمْ ومدريدتدا خائد حلا مقده ا مجلا وافترا: وموط وعدتما وبنعطا وفلعا ولا خلا عله سرا مع ملع مد المعنور المعنور معمورا خلم المفل بع المعدد اسر الدوية فادهد ملا وها دام و دخرا دے الموهد : اسر ا واحدا، وسد و سلط: علسا إلى إ بلاه إ ومع بعدرا؛ سخرا؛ اس د إليا ؛ ه الما وحيدا الراه العالم الراد بويا ومعما الر ديودا ومودان وزيم لجره: وحني ومعمل له نمهي سخي 5 63 0. sim quarte praebet passes quet rectum set. finfra.

40

الملع ونعص لعط ملطا

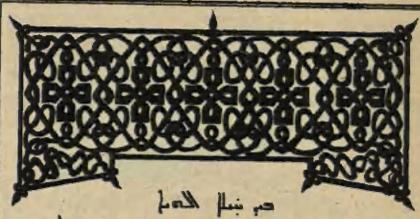
جُبِم حَبِلًا ؛ أسوة واهده معزم وأسر على و بيتل لمزى : سرسل صغرائل؛ اجددا بدام: فسط فتها؛ طوا؛ قاما؛ لحدا؛ لقراد أبه/ [الممارك] المحدية بعدم [المحديد المارك] المتدا بالمد ؛ فهذا ؛ نكفط : خده بان مدة دما ؛ فهد لمها ؛ سما؛ اجع : حجوا ؛ مميط ؛ مهما ؛ حصوما ؛ مميلما ؛ مميدودا ؛ معجمينا: منه منك منا : فيسومان اسر إسم بالعد : ١٠ بما ، جدلا المحا صما ؛ منددا ؛ ويدما بده لما . سوما ي معمدما إبنا اجرام بالمر ورسم : حوصاً ؛ بتهذا : مضر : اندا : فقله [ جع المتدا به معنى المتا : المتا : معنى مع ومعا الملعل المقداد يتما بديدا مبعدهم : ادردا بالد : داد : بدمة : حجر : جدل : همه : حجمة ؛ جنتا منا مغياسا إف الم الالم خديد خديد فعلاء فعلى و رقيا بع الماء بددد : ه؛ مامر: محميد وحد: العلى مرا: ماد دهم ؛ و مامر: فرا: في د: بعمرة بجدا يمزا بيهنجن عدوه به عكما ومرا اما خج الما بضامر (لم: عومل: حدر الم: مصلا الم : مامر الم: لالمهما: خدر فافر المناز المتما بي لمزلم: وحدردما : المن فلا فعم الجد [ احد 0] : مبعل الحديد مدملا مدوهم مداكر: اضعما لمني : العدد اسر فلها ابا فلات ابا لمن ابا فد " معلكُ النَّهُ إلى منهلا أبا : منفهم ابا : منفر الله .

# المنعه المعدد المعدد

صوداد معا منفقلي ؛ إداما دلماعد : زديم : بنما : مدسع : علم : بنعدو ي معددا دار ولي: فربعدد منعدا در المبعد: ملم حتد قلا دور مزم مقدم مجاهبين إن عزم سلف معا: نحق ما عالمتعي فروه وا : سم م حد ١٥ : ١١ الم ١١ : حد ١١ مع المرب إن امع اله حرد لمه وم و حدد فراد م الم المدار في علا المعلد حم مرد مرموط بلملي وقع و إجزا المه: عندا الموديم و بعدلاً: وإمرا لمعرقط معرسيّرا : ولا نصيف لمه العقل وال ابتعل وال صتنازها إنيتها [٥ عنو] والعرس إن الله ونقع مل صقار حزم : ضعيلًا : أودملًا عدد المراه مردا دامر على : مبرده م باهدا المه : وا يعوا حديد (حرد كا ضعطلا ؛ الا : المد لقلا معر مقدم : وزوم لجرود وحتمام وجاميا: معط وطلما البامعي: معط فع المود الربعة : دام من وميم : دام منا علما ديد امر مودمدا : ا ماس من وجلفاله : واسر أدم [ابقا ق] : صلى بع إسة سعا : موسط وموضوا مع معط ومطا نصح : والمسع الم وبلما عبوهم و معامد ا مناجلة احدا: علما به صر احدا : ومعق مل حمصتما لفتوما الملعب، الممتن بع إب لفا عبتم ملك إلمملا المعلالا

عبها إليها المعلى المعلى المتعلى المتعلى المارا المارا المعلى المتعلى المتعل

عربث



معزي لعدمد دمدا من بعماهد دوراهي واهد لعدب ماورة العبعدة و دورا من مرح موالا مرح ركدم متما مدفع خدلا مودسا حداد والمعدد والمعدد معاد والماد المدمعا عامله

حونيا وإذبي لمحد وإبدي معا: بوها: ملد معا: طا علما: بوه معا: فيبعدد دندا: إذا :

ولم المعتمل سل ساعة [وحديد] إلى المامه

عدم معا ابده همد و منها فرصلا ؛ بعدلا ؛ وعنه بكا وصا معا الهدة عنها المنه عنها المنه الم

حروط



# Samkhya-pravacanabhashya.

#### Abhandlungen

für die

# Kunde des Morgenlandes

herausgegeben von der

Deutschen Morgenländischen Gesellschaft.

IX. Band.

No. 3.

# Sàṃkhya-pravacanabhâshya,

Vijňánabhikshu's Commentar

zu den

# Sâmkhyasútras.

Aus dem Sanskrit übersetzt und mit Anmerkungen versehen

von

Richard Garbe.

Leipzig 1889

in Commission bei F. A. Brockhaus.

# A THE STATE OF THE

A American I in the late of th

HINGE STREET

Series - Ser

The Park State

do -

A COMPANY OF THE PARK OF THE P

## Einleitung.

Wenn ich von den Sämkhyatexten, welche ich während meines Aufenthalts in Benares studirte, zuerst den Commentar des Vijnanabhikshu zu den Sûtras in Uebersetzung vorlege, so hat mich zu dieser Wahl der Umstand bestimmt, dass in keinem andern Werke die Lehren der Samkhyaschule in der gleichen Ausführlichkeit behandelt sind. Wer aber glaubt deshalb aus diesem Buche allein ein zutreffendes Bild von dem Inhalt des Samkhvasystems gewinnen zu können, wird durch einen Einblick in die anderen Sûtra-Commentare und in die Sâmkhya-tattva-kaumudî eines bessern belehrt werden. In vielen Einzelheiten bieten diese Bücher, deren Bearbeitung ich hoffe in Kürze veröffentlichen zu können, ältere und richtigere Auffassungen als Vijnanabhikshu, dessen philosophischer Standpunkt eine durchweg objektive Erklärung der Sämkhyasútras unmöglich machen musste. Vijnanabhikshu ist ein theistischer Vedantist 1) des 16. Jahrhunderts, der seinen Samkhya-Commentar mit der ausgesprochenen Absicht geschrieben hat, die thatsächlich sich widersprechenden Lehren des Vedanta- und des Samkhyasystems mit einander in Einklang zu bringen, wie schon vor ihm der unbekannte Verfasser der Sütras bemüht gewesen ist die offenkundigen Gegensätze zwischen der Cruti und dem Samkhya hinwegzudenten. 2) Vijñânabhikshu hat oft genug charakteristische Eigenthümlichkeiten des Samkhyasystems verwischt und vor allen

YgI. besonders die Einleitung zu I. 1, den Comm. zu I. 92. V. 12 und Anm. 5 auf S. 8, 4 auf S. 251.

<sup>2)</sup> S. 1 154, V. 64.

Dingen die atheistische Grundlage desselben als einen Mangel beanstandet. Deshalb verweist er auch mit sichtlicher Vorliebe auf seine in ganz theistischem Sinne abgefassten Werke Vijäänämṛta¹) und Yogavārttika²) und bevorzugt auch sonst bei Benutzung der neueren Literatur Werke dieser Richtung, besonders das Vishņupurāṇa.

Vijñanabhikshu's Commentar zu den Samkhyasatras ist also, wenn auch im Grossen und Ganzen als wohlgelungen zu betrachten, in allen denjenigen Theilen, welche den theistisch-vedantistischen Standpunkt des Verfassers verrathen, für eine Darstellung des Samkhyasystems unverwerthbar.

Meiner Uebersetzung des Samkhya-pravacana-bhashya liegt natürlich Hall's Ausgabe in der Bibliotheca Indica (Calcutta 1854) zu Grunde. Jivânanda's Neudruck ist völlig werthlos, zumal da die Druckfehler des Hall'schen Textes zum grossen Theil unverbessert geblieben sind und der unentbehrliche kritische Apparat fortgelassen ist. Aber auch Hall's Text genügt nicht den an eine sorgfaltige Ausgabe zu stellenden Anforderungen, wie die zahlreichen Textverbesserungen in den Anmerkungen zu der vorliegenden Uebersetzung beweisen. Bei der Herstellung des Textes leistete mir ein treffliches Manuscript gute Dienste, welches mir der verewigte Dr. Bhagvanlâl Indrajî in Bombay gütigst zur Benutzung überlassen hat. Wenn ich auch nur auf einige Theilnahme an meinen Samkhya-Studien hoffen darf, so ist eine neue Ausgabe des Samkhya-pravacana-bhashya ein dringendes Bedürfniss, da Hall's Ausgabe seit lange vergriffen ist. Die erste sich mir bietende Gelegenheit werde ich deshalb mit Freuden benutzen, um einen correcteren Text als den bisher zugänglichen zu veröffentlichen.

Ich hoffe die Gunst der Umstände, unter denen ich die Uebersetzung des Buches in Benares vorbereiten konnte, richtig benutzt zu haben; denn ich habe die fortlaufenden Erklärungen meines vortrefflichen Pandits Bhågavatåcårya, der sich redlich bemüht hatmir jede Einzelheit zu vollem Verständniss zu bringen, nicht auf Treu und Glauben hingenommen, sondern überall da, wo mir eine Deutung der Nachprüfung bedürftig erschien, andere Kenner dieser

Ein Commentar zu den Brahmasütras, von dem sieh eine Handschrift in der Bibliothek der Asiatic Society in Calcutta befindet.
 Heransgegeben von Rämkrshna und Koçav Çüstri, Benares 1884.

Literatur um Auskunft gebeten. Mit Dankbarkeit muss ich Rämmiçra, Keçav Çâstrî, Rämkṛshṇa, den inzwischen verstorbenen Mohanlâl und vor allen Dingen Dr. Thibant nennen, der mich jeder Zeit, wenn ich seine Hilfe in Anspruch nahm, bereitwillig mit seinem sachkundigen Rath unterstützt hat. Wenig dagegen verdanke ich den Excerpten aus unserem Commentar, welche in dem Werke The Sämkhya Aphorisms of Kapila etc. <sup>3</sup> von Ballantyne übersetzt und von Hall revidirt sind.

Ich habe bei der Ausarbeitung der Uebersetzung keine Mühe gescheut, die grosse Masse der eingestreuten Citate aus Schrift (Çrnti) und Tradition (Smrti) zu verificiren; leider ist mir dies in einer Reihe von Fällen nicht gelungen, und wohl deshalb nicht gelungen, weil diese Stellen meist ungedruckten Texten entnommen sein werden.

Man wird in dem vorliegenden Buche manche technische Ausdrücke der Sämkhya-Philosophie anders wiedergegeben finden, als bisher üblich war; ich bitte deshalb vor der Benutzung meiner Arbeit das am Schluss beigegebene "Verzeichniss der wichtigsten technischen Ausdrücke" oder wenigstens die Artikel antahkarana, abhimana, ahamkara, atman, gunab), cit, citi u. s. w., citta, jiva, prakrti, buddhib), manas durchzulesen. Die Worte upadhi, sattva, rajas und tamas halte ich für unübersetzbar.

R. G.

## Abkürzungen.

Ait. = Aitareya Upanishad.

Aph. 3 = The Samkhya Aphorisms of Kapila, with illustrative extracts from the commentaries. Translated by James R. Ballantyne. Third Edition [by Fitzedward Hall], London 1885.

Bhag. = Bhagavadgità.

Bhâg. P. = Bhâgavata Purâņa.

Brh. - Brhadáranyaka Upanishad.

Br. S. = Brahmasûtra.

Chând. = Chândogya Upanishad.

Çvet. = Çvetaçvatara Upanishad.

Gaud. Mând. K. = Gaudapâda's Mândûkya-kârikâ.

I'ç. = I'ça Upanishad.

Kath. = Katha Upanishad.

Maitr. = Maitry Upanishad.

Mark. P. = Markandeya Purana.

Mbh. = Mahábhárata.

Ms. = Bhagvanlál Indraji's Manuscript des Sâmkhya-pravacanabhâsbya.

Mund. = Mundaka Upanishad.

Nrs. Tap. = Nrsimba Tapany Upanishad.

P. = Pandit Bhagavatacarya's Erläuterung.

Praçn. == Praçna Upanishad.

RV. = Rigveda.

Taitt. = Taittiriya Upanishad.

Taitt. Ar. = Taittiriya Aranyaka.

v. l. = varia lectio, der kritische Apparat in Hall's Ausgabe des Såmkhya-pravacana-bhåshya.

V. P. = Vishņupurāņa, ed. Bombay.

Y. S. = Yogasütra.

#### Buch I.

Vedaworte, wie "Eine, zweitlos ist sie" [cf. Chând. 6. 2. 1] negiren an der Seele¹) zum Zwecke ihrer Erlösung, die sich aus dem Authören aller [über die Seele bestehenden] subjektivirenden Wahnvorstellungen ergiebt, [lediglich] den Unterschied, den man als Verschiedenartigkeit definirt, — denn die hunderterlei Eigenschaften [Ewigkeit, Geistigkeit, Unveränderlichkeit, Allgegenwart] sind [bei allen Seelen] dieselben —; sie schrelben aber nicht, [was die Anhänger Çankara's annehmen, der Gesammtheit der Seelen] die Untheilbarkeit zu, wie sie dem Raume eigen ist.

Um den Sinn solcher Ueberlieferung logisch zu prüfen und dann die Masse der richtigen Gründe zu lehren, erstand hier [auf Erden] der Begründer der Säutkhya-Philosophie, Närkyana [Vishna] in der Erscheinungsform des Kapila, damit die Schaar der lebenden Wesen endgiltig

vom Schmerze befreit werde. - Verehrung sei ihm!

Der [zwar] verschiedenartig erscheint in den verschiedenen Upädhis\*), wie Fener und Sonne [sich verschiedenartig je nach ihren Upädhis darstellen, ob z. B. das Fener im Brennholz oder anderswo, die Sonne als Spiegelbild im Wasser oder in einem Gefässe gesehen wird], der aber doch in allen Wesen derselbe ist, den Geist in seiner Gesammtheit verehren wir.

Da die bethörten an dem Dinge, dessen Wesen einzig und allein Gelst [objektloses Denken] ist, [d. h. an der Seele] Gottheit, Nicht-Gottheit und andere [Unterschiede, Klugheit, Thorheit, Freude, Schmerz u. s. w.] erblieken, so bin ich dafür das höchste Licht, [d. h. diese Irrthümer

klärt keiner so gut auf, wie ich, Vijnanabhikshul.

Die von der Sonne der Zeit außgezehrte Sänkhya-Lehre, den Mond [wörtlich: "die Fundgrube des Nektars"] der Erkenntniss, von dem nur noch ein Sechzehntel [ein kleiner Bruchtheil, rosp. im Bilde: eine ganz dünne Sichel] übrig geblieben war, werde ich wieder vervollständigen

mit dem Nektar<sup>3</sup>) meiner Worte.

Indem ich die Knoten löse, durch welche Geist und, was nicht Geist, verschlungen ist, werde ich auch [die Schlingen des Zweifels und der Unkenntniss] von dem Geist [ablösen, d. h. den Begriff des Geistes ganz klar stellen]. Hari [Vishnu], der die Erlösung verleiht, möge uns 1) geneigt sein ob unsres Elfers (mishena, bei der Arbeit) an dem Sämkhya-Commentar.

2) Gemeint sind die Innenorgane der Individuen.

puma ist in erster Linie mit vaidharmya<sup>0</sup>viraham zu verbinden, in zweiter mit veda-vacamei und sarvabhimana<sup>0</sup>. Zur Sache vgl. u. a. besonders den Comm. zu I. 154.

<sup>3)</sup> Geht auf die etymologische Bedeutung des Wortes für Mond,

<sup>4)</sup> L. aemán mit der v. l.

Nichts anderes ist der Gegenstand dieses Lebrbuches, als die an hundert Schriftstellen mit den Worten: "Das bist du", "du bist dieses" gelehrte Nichtverschiedenartigkeit aller Seelen.

In Schriftstellen wie: "Das Selbst fürwahr muss erschaut, gehört, logisch erwogen und andauernd überdacht werden" [Brih. 2. 4. 5; 4. 5, 6] sind drei Dinge, Hören u. s. w. [d. h. logisches Erwägen und andauerndes Ueberdenken] als Ursachen der unmittelbaren Erschauung des Selbstes, durch welche das höchste Ziel der Seele 1) erreicht wird, angegeben. Auf die Frage nach den Mitteln für dieses Hören u. s. w. antwortet die Tradition:

"Gehört muss es werden aus den Worten der Schrift, [die der Lehrer hersagt], mit zutreffenden Gründen erwogen und, machdem man dies gethan, unablässig überdacht werden. Dies sind die Ursachen der Erschauung."

Bei "überdacht" ist zu ergänzen: in der Weise der Yoga-Lehre. Da nun aus den Schriftstellen [gehört, d. h.] bekannt waren 1) das Ziel des Menschen, 2) die Erkenntniss, welche die Erreichung desselben bedingt, 3) das Wesen des Selbstes, welches der Gegenstand dieser [Erkenntniss] ist u. s. w. 2), lehrte der Erhabene in der Erscheinung des Kapila in dem in die Sechs-Kapitel-Form gekleideten Lehrbuch von der unterscheidenden Erkenntniss für diese Gegenstände die mit der Schrift im Einklang stehenden Beweisgrunde. Nun ist aber doch [könnte man einwenden], eine logische Behandlung dieser Gegenstände schon in dem Nyaya- und dem Vaiceshika-System geliefert, und deshalb durch jene beiden diese [Sâmkhya-Lehre] überflüssig gemacht: es können doch schwerlich beide a) [die Nyaya-Vaiceshika einer- und die Samkhya-Lehre andererseits] Mittel zu richtiger Erkenntniss sein, da jede von beiden das Selbst in sich gegenseitig ausschliessenden Formen darthut, namlich [Nyaya-Vaiceshika] als mit Qualitäten behaftet, [Samkhya] als qualitatlos u. s. w. 4), und deshalb unsere [Samkhya-] Gründe den Gründen jener widersprechen. Mit nichten! Denn weder ist [die Sâmkhya-Philosophie durch die Nyâya-Vaiceshika-Lehre] überflüssig gemacht noch widersprechen sich beide, da sie sich so unterscheiden, dass [die Nyâya-Vaic.-Lehre] die Objekte der Empirie, [die Sâṃkhya-Philosophie dagegen] die der absoluten [metaphysischen]

 Mit ádi sind die angopángáni des átma-jnána gemeint, also: átmanám bhedah, etaj-jnána-pratibandhiny avidyá u. s. w.

3) L. ubhayor eva mit der v. l. and dem MS.

<sup>1)</sup> Das Wort purushārtha bedeutet gleichzeitig "Ziel der Seele" und "Ziel des Menschen", gewöhnlich aber ist en in dem ersten, philosophisch-technischen Sinne zu nehmen, wobei purusha jedoch nicht — çuddhātman, muktātman, d. h. nicht "die Seele zu sich" ist, sondern — buddhy-ādi-samghātopahitātman, d. h. "die im Weltdasein (samsāra) stehende Seele" (jīva).

Mit âdi ist u. a. gemeint, dass für Nyâya-Vaiç. das Selbst handelnd (kartar), für das Sâmkhya nicht-handelnd ist.

Wahrbeit behandelt. Denn durch die Nyâya-Vaiç-Lehre wird, dasie [die alltägliche Auffassung] nachspricht, dass [das Selbst] Freude und Schmerz empfinde u. s. w. i), nur erreicht, dass man das Selbst auf der ersten Stufe [der Erkenntniss] als vom Körper u. s. w. [d. h. den Sinnen] verschieden erschliesst; auf einmal kann man ja nicht in das Allerfeinste eindringen. Und diese Erkenntniss jener [Schulen], welche [erreicht wird] durch Beseitigung der Vorstellung, dass das Selbst Körper u. s. w. sei, ist einfach eine empirische Auffassung des Sachverhalts; geradeso wie die aus der Aufhebung des Irrthums, dass ein Mann ein Pfahl sei, sich ergebende Erkenntniss, dass er Hände, Füsse u. s. w. besitze, eine Erkenntniss der Wahrheit aus der Empirie ist. Darum ist in folgendem Verse der [Bhagavad]gitā [3. 29]:

"Die durch die Constituenten der Materie bethörten haften an den Werken dieser Constituenten [d. h. des Rajas und Tamas]; solche nicht die ganze Wahrheit wissenden Menschen mässigen Verstandes verwirre nicht der die ganze Wahrheit wissende [dadurch, dass er dieselbe ihnen plöt-lich enthällt, sondern er führe sie schrittweise zu derselben]."

der Anhänger der Nyava-Vaiceshika-Systeme (tarkika), der in der Wahnvorstellung von der Thäterschaft [des Selbstes] lebt, nicht die ganze Wahrheit wissend nur mit Rücksicht auf den die ganze Wahrheit wissenden Samkhya genannt, nicht aber absolut unwissend'. So führt zwar auch die Erkenntniss jener vermittelst der niederen Gleichgiltigkeit [gegen die Sinnesobjekte, apara-vairāgya] indirekt zur Erlösung; aber 2) im Vergleich mit der Erkenntniss jener ist die Erkenntniss des Samkhya eine absolute und führt vermittelst der höheren Gleichgiltigkeit [gegen die feinsten Modifikationen der Urmaterie in der Form der Innenorgane und gegen die Urmaterie selbst, para-vairagya] gerades Wegs zur Erlösung. Denn aus dem citirten Verse der [Bhagavad]gita ergiebt sich, dass derjenige die volle Wahrheit besitzt, welcher weiss, dass das Selbst nicht Thäter [nicht handelnd] ist 3); das folgt weiterbin daraus 1), dass die in den Nyâya-Vaiceshika-Systemen gelehrte Auffassung für den metaphysischen Standpunkt widerlegt wird 1) durch Hunderte von Schriftstellen über den wahren Sachverhalt, wie z. B. durch die folgenden: "Denn dann ist er über die Sorgen des Herzens hinaus' [cf. Brh. 4. 3. 22], .Nur dem inneren Sinn gehören die Wünsche u. s. w. [d. h. Freude, Schmerz, Zorn u. dgl.] an , Sich gleich bleibend 5) durchwandelt sie [die

3) L. atmakartriva-jaasyaiva mit der v. L

 Verbessers manyamanah des Hall'schen Textes in sa sumanah mit dem MS. und dem Text der Upanishad (Brh. 4. 3. 7). Im Commentar zu

1. 58 (S. 42 unten) ist das Citat richtig gedruckt.

S. die vorige Anm. Im MS. steht sukha-duhkhâdy<sup>o</sup>.
 ca te-arthe, apiçabdo 'pekshâ-sphuranârthah, P.

<sup>4)</sup> Die Interpunktion zeigt, dass der Herausgeber den syntaktischen Zusammenhang nicht verstanden hat: mit \*siddheh 3, 8 ateht bådhitatvåcca 3, 17 coordinirt; der Strich hinter \*cataiç ca Zelle 16 ist zu tilgen.

Seele] beide Welten, als ob sie dichte und als ob sie sich bewegte [wührend sie in der That nicht denkt und sich nicht bewegt, Brh. 4. 3. 7], "Von allem dem, was sie hier") erblickt, bleibt sie unbeeinflusst" [Brh. 4. 3. 16], und 2) durch Hunderte von Traditionsstellen über den wahren Sachverhalt, wie:

"Die Werke werden insgesammt verrichtet von den Constituenten der Materie; [nur] der durch das Subjektivirungsorgan verbiendete wähnt

jeh bln [d. h. mein Selbst ist] der Thäter [Bhag. 3. 27].

Dieses Selbst besteht allein aus Wonne und Erkennen und ist nicht befieckt [von den Constituenten Rajas und Tamas]; die Qualitäten dagegen [Leidenschaft, Hass u. s. w.] sind leidvoll und nicht-erkenntnissartig; sie gehören aber der Materie an und nicht dem Selbste" [V. P. 6. 7, 22].

Hiermit ist nun jedoch nicht gesagt, dass das Nyåya- und das andere [d. h das Vaiceshika-] System nicht Mittel zu richtiger Erkenntniss seien; denn [die Lehren jener Schulen] werden nicht. [durch die Samkhva-Philosophie] aufgehoben hinsichtlich des Abschnitts, der die Verschiedenheit [des Selbstes] von dem Körper u. s. w. [d. h. von den Sinnen] behandelt und der ihr wesentlicher Inhalt 1) ist - nach dem Grundsatz [der Pürvamimämså] "worauf ein Wort hinzielt, das ist der Wortsinn' [welcher Grundsatz also hier auf die Systeme übertragen wird: ,worauf es den Systemen ankommt, das ist der Inhalt derselben]. Da die Vorstellung, dass dem Selbst Freude u. s. w. zukomme, landläufig ist, spricht [die Nyava-Lehrel dieselbe einfach nach, ohne weitere Beweise dafür als erforderlich zu erachten, und deshalb ist dieser Abschnitt Ides Nyaya, der die Freud- und Leidhaftigkeit sowie die Thaterschaft des Selbstes behandelt] nicht der wesentliche Gegenstand jenes Systems 3).

"Schön! [könnte weiter eingewendet werden] Es mag also kein Widerspruch zwischen diesem und den Nyâya-Vaiçeshika-Systemen bestehen; aber es existirt doch ein Widerspruch zwischen der Brahmamimāṃsā und Yoga-Philosophie [einer- und dem Sāṃkhya-System andrerseits], weil jene beiden die Existenz eines ewigen Gottes darthun, in diesem aber Gott geleugnet wird. Und man kann doch nicht sagen, dass auch hier durch den Unterschied des empirischen und metaphysischen Standpunktes der Widerspruch zwischen der theistischen und atheistischen Doktrin aufgehoben werde, da die theistische Lehre [nur] zu Kultuszwecken da sein könne. Giebt es doch keinen Grund, der eins von beidem zu beweisen im Stande ist, [dass der Theismus metaphysisch und der Atheismus empirisch sei]; denn der atheistische Grundsatz "Gott ist unerkennbar, [also ist er nicht] kann ebenso ans der Vor-

1) Der Text der Upan, hat tatra anstatt atra.

dehády-atiriktatvam átmano nyáya-vaiçeshikayor vivakshito rthah, na to átmanah sukhitva-duhkhitva-kartykáditvam, P.
 iti bezeichnet den Schluss der Widerlegung des obigen Einwands.

stellung des alltäglichen Lebens stammen und [von euch Sämkhyas] zu dem Zwecke das Verlangen nach göttlicher Würde aufzuheben nachgesprochen werden, wie [die Naiyâyikas die alltägliche Auffassung nachsprechen], dass das Selbst Qualitäten besitze. Nicht aber wird irgendwo in der Schrift oder sonstwo Gott mit klaren Worten geleugnet, so dass man sich dahin entscheiden könnte den Theismus für die alltägliche [empirische] Anschauung zu erklären." Darauf erwidern wir: Auch hier vertheilen sich [die verschiedenen Lehren] nach dem Verhältniss von Empirie und Metaphysik 1). Denn da in Lehrbüchern, wie z. B. [in der Bhagavadgitâ 16, 8]:

"Diese sagen, die Welt sei nicht real, ohne Halt und ohne Gott."
die atheistische Doktrin getadelt wird ), kann man [allerdings nur]
annehmen, dass in dieser [Sâmkhya-]Lehre die landläufige Gottesleugnung zu dem Zwecke das Verlangen nach göttlicher Würde
aufzuheben oder in ähnlicher Absicht 3) nachgesprochen sei. Denn
der Gedanke der Sâmkhya-Lehrer ist: Wenn die Existenz eines
ewigen Gottes nicht im Anschluss an die Meinung der Materialisten
geleugnet würde, so läge ein Hinderniss für die Uebung der unterscheidenden Erkenntniss vor., weil dadurch, dass man an die
Existenz eines unendlichen, ewigen, makellosen ) Gottes glaubt,
sich das Gemüth in denselben vertieft. Gegen den Theismus ist
nirgends ein Tadel oder [ein Angriff] vorgebracht, um dessentwillen man jene Lehre dahin einschränken könnte, dass man sagt,
sie diene nur zu Kultus- und ähnlichen ) Zwecken. Solche Aussprüche aber, wie:

"Keine Erkenntniss ist der des Samkhya, keine Kraft der des Yoga gleich [Mbh. 12, 11676 a]. Darüber bege") keinen Zweifel: Die Erkenntniss des Samkhya ist die höchste Lehre [Mbh. 12, 11198 a] ")."

lehren den Vorzug der Sänkhya-Erkenntniss vor [denen] der anderen Systeme nur hinsichtlich des Theiles, der von der Unterscheidung [des Geistes und der Materie] handelt, aber nicht auch hinsichtlich des Theiles, der von der Gottesleugnung handelt. So wird auch durch die Uebereinstimmung aller Autoritäten <sup>8</sup>), wie Paräçara u. s. w., der Theismus als die absolut richtige Anschauung dargethan. Auch aus [folgenden zwei Versen] des von Paräçara verfassten Supplement-Puräpa [zum Vishnupuräpa]:

"In Akshapada's und Kanada's Systemen [dem Nyaya und Vaiçeshika], im Samkhya und Joga ist der Theil, der mit der Schrift im

Nach der v. l. oder noch besser nach dem MS.: vyavahåra-paramärtha-bhåvenaiva vyavasthä sambhavati.

Tilge die Interpenktion binter ninditatvät.
 Um die Ausmerksamkeit des Gelstes zu erregen (ådi = cetalesamådhönam).
 paripürna = akhanda, nirdosha = pratibandha-çünya, P.

<sup>5)</sup> adi = stutyartham, brahmaloka-gamanartham, P.

Widerspruch sieht, von den Männern abzulehnen, denen die Schrift die

einzige Norm ist.

In den Systemen Jaimini's und Vyssa's [d. h. in der Pürva- und Uttara-mimamså] giebt es keinen solchen [der Schrift] widersprechenden Theil; denn diese beiden [Lehrer] haben in der Erkenntniss des Vodsainnes aus der Schrift die Schrift vollständig durchdrungen".

sowie aus anderen Werken [der epischen und Purana-Literatur] ergiebt sich die grössere Autorität der Brahmamimamsa hinsichtlich des Theiles, der von Gott handelt. Ferner ist auch auf Grund der folgenden Stelle des Mokshadharma[-Theiles des Mbh. 12, 7663 b. 7664 a]:

"Mancherlei philosophische Doktrinen sind von diesen und jenen Lehrern vorgetragen; was [aber] nach Gründen, nach der heiligen Schrift und nach dem Wandel der Guten das richtige ist<sup>3</sup>), dem hänge man an."

wegen des Brauches sämmtlicher massgebender Personen, wie Paraçara u. a., die in der Brahmamimamsa, im Nyaya-, im Vaiçeshika-System und anderweitig vorgetragene, die Existenz Gottes erweisende Begründung anzunehmen, weil sie grössere Beweiskraft hat 3), und zweitens, weil an verschiedenen Stellen des Kürmapurana, wie z. B.

"Zu dem grossen Gott, den auch die Sämkhyas, die besten der Yogins, nicht erschauen, zu ihm, dem anfang- und andlesen Brahman, nimm delne Zuflucht"

und in sonstigen Werken die Unkenntniss der Samkhyas hinsichtlich Gottes von Narayana [Vishnu] und anderen ausgesprochen ist.

Ferner [ist folgendes zu bedenken]: Dass Gott der hauptsächlichste Gegenstand der Brahmamimämså ist, wird durch den Anfang derselben sowie durch die anderen [sechs Kennzeichen] erwiesen, [welche lehren, was der Hauptinhalt eines Buches ist] 3). Wenn nun in diesem [über Gott handelnden] Theile jenes [System von dem Sämkhya] widerlegt [und damit der Hauptinhalt desselben als falsch erwiesen] wäre, würde dasselbe [überhaupt] kein Mittel zu richtiger Erkenntniss sein, dem Grundsatz zufolge "worauf ein Wort hinzielt, das ist der Wortsinn", [der in demselben Sinne wie oben S. 4, Z. 20 zu nehmen ist]. Der hauptsächlichste Gegenstand des Sämkhya-Systems aber ist das höchste Ziel der Seele und die zu diesem Ziele führende Unterscheidung von Materie und Seele; und deshalb bleibt es, auch wenn es in dem Theile, der die Gottesleugnung behandelt, [von der Brahmamimämså] widerlegt ist,

balavattvát = Sámkhyápekshayá balíyastvát, P.

<sup>3)</sup> Nämlich susser upakrama (Anfang), 2) upasamhära (Zusammenfassung am Ende), 3) abhyäsa (anhaltende Beschäftigung mit dem Gegenstande), 4) apärvatä (Neuheit), 5) phala (Resultat), 6) arthaväda (Zweckerklärung), 7) upapatti (Begründung). Vgi. den Çloka Ved. Såra 199. Der Gegenstand gehört der Pårvamimänna an. Mein Pandit wollte apürvatä-phalam als ein Wort nehmen im Sinne von apürvatva-rüpa-phalam und damit die Zahl der Kenazeichen am 6 reduciren.

als Mittel zu richtiger Erkenntniss bestehen, eben demselben Grundsatz zufolge worauf ein Wort hinzielt, das ist der Wortsinn', [d. h. weil der Hauptinhalt des Samkhya unangetastet bleibt]. Da somit das Samkhya seine gesicherte Position hat 1), ist es nur hinfällig in dem Theile, der von der Gottesleugnung handelt. Und man darf nicht sagen: "Auch in der Brahmamimamså ist zwar Gott der hauptsächlichste Gegenstand, nicht aber die Existenz eines ewigen Gottes"; denn dass [Gott] nur als ein durch ewiges Gottsein charakterisirter der Gegenstand der Brahmamimamsa sein kann, ist deshalb sicher, weil sonst der Einwand unberechtigt wäre, [den die Samkhyas gegen die Brahmamimamsa erheben], nämlich, [an dem System] hafte der Fehler, dass es keinen Raum gewähre für die [Lehren aller anderen] autoritativen Ueberlieferung [d. h. namentlich für die ihres eigenen Systems, Br. S. 2. 1. 1]. In dem [ersten] Sûtra [der Brahmamimamså] aber ist bloss deshalb, weil der Hauptsinn des Wortes Brahman das höhere Brahman ist, nicht gesagt: Hiermit beginnt die Untersuchung über das höhere Brahman\*, [sondern einfach ... über das Brahman\*]. Darum darf man nicht wegen der Unvereinbarkeit mit der Samkhya-Philosophie withnen, dass ebenso [wie dort] auch in der Brahmamimamsa und im Yoga-System ein gewordener Gott 2) gemeint sei. Auch deshalb nicht, weil dann die ganze Reihe der Brahmasútras von [2. 2. 1] an "da [die ungeistige Materie] nicht schaffen kann, darf man sie nicht erschliessen 3)\* sinnlos wäre; denn [wenn der Gott der Brahmamimamsa ein gewordener Gott, d. h. ein Produkt der Materie ware], würde ja [auch für sie] die [von den Samkhyas gelehrte] Selbständigkeit der Materie gelten. Und weil sich schliesslich die Ewigkeit Gottes evident aus dem Yogasutra [1. 26]: Er [Gott] ist der Lehrer auch der alten [Weisen], weil er durch die Zeit nicht begrenzt ist\* und aus dem Commentar des Vyasa zu jener Stelle ergiebt. Also lehrt das Samkhya die landläufige Gottesleugnung nur als ein Zugeständniss [an die alltägliche Anschanung] oder als eine kühne Behauptung oder in andrer Absicht 1), und deshalb liegt kein [wirklicher] Widerspruch zwischen ihm einer- und der Brahmamimämså und dem Yoga-System andererseits vor. Solche Zugeständnisse finden sich ja in kanonischen Werken, wie z. B. im Vishnupurana [1. 17. 83]:

"Diese verschiedenen Mittel [zur Unterdrückung des Hasses] habe ich, o Daityas, für diejenigen verkündet, welche einen Unterschied [zwischen Gott und der Welt] annehmen, indem ich jener [daalistischen

sávakáca = sthána-sahita, labdha-sthána, P.

kåryeçvara = prakrti-kårya-ripa içvara.
 Abweichend von dem Text des Brahmasütra, in welchem ad fehlt;
 vgl. Anm. 2 auf S. 9.

<sup>4)</sup> D. h. in der Melnung, dass der Theismus der unterscheidenden Erkenntniss binderlich sei.

Lehre, tatra) ein Zugeständniss machte, [d. h. mich auf den Standpunkt derselben stellte]. Hört [jetzt] von mir die Zusammenfassung 1)s.

Oder es könnten wohl auch in orthodoxen 2) Systemen, [wie das Särpkhya ja eines ist], in einzelnen Theilen mit der Schrift im Widerspruch stehende Ansichten aufgestellt sein, um schlechten Menschen die Erkenntniss [der Wahrheit] zu verschliessen. Solche Theile sind dann [natürlich] nicht Mittel zu richtigem Wissen, vielmehr sind dies allein die Hauptgegenstände, welche sich mit der Schrift und der Tradition im Einklang befinden. Daher ist auch im Padmapuräna ein berechtigter Tadel gegen [alle] anderen Systeme ausser der Brahmamimänsä und der Yoga-Philosophie vorgebracht. Dort spricht nämlich Gott [d. i. Civa] zur Pärvati:

"Höre, o Göttin, ich werde dir die Irriehren nach der Reihe aufzählen, durch deren blosses Hören selbst die Weisen ihrer Erkenntniss verlustig gehen.

Zuerst habe ich [am Dämonen und Bösewichte von der richtigen Erkenntniss abzulenken] das Çaiva-, Pāçupata- und andere Systeme ") gelehrt, und daranf sind [die folgenden] durch Brahmanen verklindigt, welche von meiner Kraft durchdrungen waren.

Von Kapåda ist die umfangreiche Vaiçeshika-Lehre verkündet, von

Gautama die Nyaya-, von Kapila die Samkhya-Lehre.

Von dem Brahmanen Jaimini ist ein grösseres Lehrbuch atheistischer Theorie verfasst, das erste der beiden, welche es auf den im Veda

liegenden Sinn absehen ) [d. b. die Pürvamimämsä].

Dann ist, um die Dämonen zu vernichten [d. h. damit dieselben durch die Annahme solcher falschen Lehren ihre Kraft verlieren möchten] von Dhishana [= Brhaspati, dem Lehrer der Götter] das ganz verwerfliche Cärväka-System [des krassen Materialismus] vorgetragen, und von Vishuu in der Gestalt Buddha's

Der unwahre Buddhismus, der davon handelt, dass man nackt gehen, blaue oder andersfarbige [d. h. gelbe] Gewänder tragen solle. Ven mir, o Göttin, ist im Kali- [d. h. dem jetzigen] Zeitalter in der Gestalt eines Brahmanen [d. h. des Çankara] die illusionistische b. Lehre mitgetheilt, die unwahr und nur eine versteckte buddhistische ist.

L. dailya mit der v. l., dem MS. und dem Texte des Vishnupurana. Dieser hat bhinna-drça, doch nennt der Commentar des Ratnagarbha unsere Lesart als Variante; das tv atra des Purana-Textes ist wohl ein Fohler, da der Commentar tatra = bhinna-darçane erklärt.

<sup>2)</sup> Orthodox = den Veda als Autorität anerkennend.

D. h. das Nakuliça-, Pratyabhijūā-, Raseçvara- und andere Systeme, über welche der Sarvadarçanasangraha zu vgl. ist.

<sup>4)</sup> vedamayárthatah hat auch das MS.; ef. die v. l.

<sup>5)</sup> műyűrűda ist natűrlich adj, wie vorher nyáya. — Der Verfasser dieses Citats ist, wie Vijhänabhikshu, ein Anhänger der theistischen Deutung des Vedänta und hält die nicht-dualistische Erklärung der Brahmasütren, wie Çankara u. a. sie bleten, für eine arge Irrichre. Im theistischen Sinne haben Commentare zu den Br. S. verfasst Rämännja, der bedeutendste Vertreter dieser Auffassung, Anandatirtha (Madhva), Vallabha, Nilakantha (der Verfasser des Çaivabhäshya), Vijhänabhikshu und noch einige unter den von Hall, Index S. 93 ff. aufgeführten Commentatoren. Als welterbin dieser Richtung angehörig wurden mir von meinem Pandit folgende Vedänta-Lehrer genannt: Guhadeva (in Rämänuja's Çribhäshya als Autorität angeführt), Yämnnäcärya, Nimbärka, Vishuusvämin, Vedäntäcärya, Sudarçanäcärya, Rangarämänuja, Viţihaläcärya,

Die in der Welt berüchtigte, welche den Schriftwerten einen falschen Sinn beilegt.

Hier ist gelehrt, dass die Werke als solche aufzugeben seien, und die aus dem Fortfall aller Werke folgende Unthätigkeit angeordnet.

1ch habe hier die Identität der höchsten Seele und der Einzelseelen gelehrt und die höhere Form des Brahman als qualitätles dargestellt,

Um im Kali-Zeitalter diese ganze Welt zu vernichten [alcht mehr, wie früher, nur die Dämonen]. Diese umfangreiche, unvedische, illusionistische Lehre ist von mir, als ob sie den Sinn des Veda böte, vorgetragen, o Göttin, damit das Lebende zu Grunde gehe".).

Des näheren aber ist dies von uns in dem Commentar zur Brahmamimamså [im Vijnanamrta] erörtert worden. Man kann also von keinem orthodoxen System sagen, dass es nicht Mittel zu richtiger Erkenntniss sei, oder dass ihm [durch ein anderes] widersprochen werde; denn sie alle erfahren je in ihren [wesentlichen] Gegenständen weder eine Widerlegung noch einen Widerspruch. ,Sollte nun aber diese [Samkhya-]Lehre nicht ebenso [wie wir dies bei der Gottesleugnung erwiesen haben] auch in dem Theile, der von der Vielheit der Seelen handelt, nur ein Zugeständniss [an die alltägliche Anschauung] sein? Nein! Denn [hinsichtlich dieses Punktes] besteht kein Widerspruch [zwischen der Sâmkhya-Philosophie und der Brahmamimamsa], da durch Sûtra-Complexe wie z. B. durch den [mit Br. S. 2. 3. 43] beginnenden [Die individuelle Seele ist] ein Theil [der höchsten Seele], weil die Vielheit [der Seelen in der Schrift] ausgesagt ist erwiesen wird, dass auch für die Brahmamimamsa eine Vielheit individueller Seelen existirt: dass aber die Seelen, wie sie in der Sâmkhya-Philosophie gefasst werden, Atman [d. h. Brahman, Weltseele] seien, wird von der Brahmamimamsa geleugnet; denn aus einem Sûtra derselben [4, 1, 3] "der Âtman ist es so vielmehr erkennen sie" 2) ergiebt sich, dass für sie vom Standpunkte der absoluten Wahrheit nur die höchste Seele Atman ist. Jedoch verliert das Samkhya-System [deshalb] nicht seine autoritative Bedeutung; denn es wird nicht [durch die Brahmamimamsa] in seinem wesentlichen Inhalt aufgehoben, d. h. darin, dass die Erkenntniss der Einzelseele, d. i. des Selbstes, wie es auf dem empirischen Stand-

Dramidācārya, Bhāruci u. a. Vgl. auch R. G. Bhandarkar, Report on the search for Sanskrit Manuscripts in the Bombay Presidency during the year 1883—1884, p. 70. und The Ramānujiya and the Bhāgavata or Pāncharātra systems' in den Verhandl, des Wiener Oriental. Congresses, Arische Section, p. 101 ff. Die heutigen Auhänger des Rāmānuja, zu denen in Benares die Pandits Rāmmicra und Bhāgavathcārya gehören, sprechen mit grosser Gerlingschātzung von Çankara und seiner Anslegung, die von theen mit Vorliebe Mayāvāda oder "moderner Vedānta" (mētana V.) genannt wird; nach ihrer Meinung ist der the istische Vedānta so alt wie die Welt und in ununterbrochener Tradition auf Rāmānuja gekommen.

Das ganze Citat steht mit einigen Varianten, einer sinnstörenden Lücke und einer Umstellung bei Aufrecht, Catal. 14, a. 1.

<sup>2)</sup> Wiederum eine Abweichung von dem Texte der Brahmasütras, upayanti für upagacchanti; vgl. Anm. 3 suf S. 7.

punkte erscheint, in ihrer Verschiedenheit von [allem] andern Mittel zur Erlösung sei. Es liegt deshalb keinerlei Widerspruch vor, da sich die aus Schrift und Tradition bekannten Begriffe der verschiedenen Åtman' und des "einen Åtman' durch den Unterschied des empirischen und des metaphysischen Standpunktes erklüren. Dies ist von uns ausführlich [im Commentar] zur Brahmamimämsä erörtert worden, und deshalb [genüge hier] eine Andeutung 1).

Wenn [nun Jemand behaupten sollte:] , Mag sich das auch derart verhalten, so liegt aber doch in diesem Sechs-Kapitel-Lehrbuch, [da es inhaltlich] mit den Sütren, welche den Namen Tattvasamåsa 2) führen, [identisch ist], nur eine [überflüssige] Wiederholung vor", [so antworten wir]: Mit nichten! Denn auch eine überflüssige Wiederholung liegt nicht vor, weil [der Tattvasamasal in der Form einer gedrängten, [das Sechs-Kapitel-Lehrbuch] in der Form einer ausführlichen Darstellung [des Systems] auftritt, Deshalb ist diesem Sechs-Kapitel-Lehrbuch ebenso wie [dem Leitfaden] des Yoga-Systems der passende Name Samkhyapravacana [detaillirte Darlegung der Samkhya-Philosophie] gegeben; denn das kurzgefasste Sâmkhya-System, welches den Namen Tattvasamâsa [gedrängte Darstellung der Principien] führt, wird in diesen beiden [Lehrbüchern] in ausführlicher Form 3) beschrieben. [Zwischen dem Sechs-Kapitel-Lehrbuch und dem Leitfaden des Yoga-Systems] aber besteht folgender Unterschied: In dem ersteren wird nur eine ausführliche Darstellung der im Tattvasamåsa gelehrten Gegenstände geboten, in dem letzteren aber ist die Lücke (welche sich in jenen beiden Lehrbüchern befindet] dadurch vermieden [d. h. ausgefüllt]. dass Gott constatirt wird, der in den beiden [Samkhya-Büchern] in Folge eines Zugeständnisses [an die alltägliche Anschauung] geleugnet wird 1). - Ferner ist der Name Samkhya für dieses 5) [vorliegende Lehrbuch] ein bedeutungsvoller 6) [auf den Inhalt hinweisender], wie sich z. B. aus der folgenden Stelle des [Mahâ]bhārata [12, 11409 b, 11410 a] und sonstigen Zeugnissen ergiebt:

"Zur Samkhyn [ursprünglich "Zahl"] bekennen sie sich und die Urmaterie nehmen sie an; vierundzwanzig sind ihre Principien; darum heissen sie Samkhyas"").

iti dik 

 vishayasya laghu-prakárena bodhanam; prakárántaráni buddhimadbhih svayam ühaniyáni, P.

Gedruckt von Hall, Samkhya Sara, Preface S. 42 und mit dem Commentar Samkhya-kramadipika nebst Uebersetzung von Ballantyne, A Lecture on the Sankhya Philosophy, Mirzapore 1850.

prakarshena - vistarena, adhikyena, P. - L. prakarshena 'bhyam mit der v. l. und dem MS. Zur Sache vgl. S. 110, Z. 4, 5 in der Ausgabe.

<sup>4)</sup> Vgl. Hall, Samkhya Sara, Preface, S. 9 Anm.

asya = shadadhyâyî-çâstrasya.
 sânvayê = sârthâ, artha-sahitâ, P.

<sup>7)</sup> Das Citat ist, wie viele in diesem Buche, nicht wörtlieb, also wohl aus der Erinnerung gegeben. Mbh. 12, 11409 steht in der Calc. Ed. fehlerhaft sänkhyåk prakurcate, was auch von Hall, Preface S. 6 Anm. reproducirt ist.

Samkhyå bedeutet "Erklärung des Selbstes in seiner völligen Verschiedenheit" [von allem materiellen, d. h. von allem anderen schlechthin]. Deshalb hat das [daraus abgeleitete] Wort Sämkhya eine engere Bedeutung als die etymologische, und darum ist an Schriftstellen wie: "Diese Ursache, welche aus dem Sämkhya und Yoga zu erkennen ist . . . . \* [Çvet. 6. 13] und an Traditionsstellen wie:

"Diese Auffassung ist dir im Sårpkhya anseinandergesetzt; höre nun aber die folgende im Yoga enthaltene" [Bhag. 2. 39].

unter dem Worte Samkhya [unsere] Samkhya-Lehre zu verstehen 1), nicht aber eine andere Bedeutung in dasselbe zu legen.

Diese Lehre von der Erlösung zerfällt in vier Abschnitte, wie die medicinische Wissenschaft. Denn wie die vier Abschnitte oder vielmehr Gebiete 1) der Medicin d. h. Krankheit, Gesundheit, Ursache der Krankheit und Heilung, gelehrt werden müssen, so auch die vier Abschnitte der Lehre von der Erlösung, d. h. dasjenige wovon man sich befreien muss, die Befreiung, die Ursache desjenigen wovon man sich befreien muss, und das Mittel zur Befreiung; denn die Kenntniss [dieser Dinge] wird von den nach der Erlösung trachtenden erstrebt. Unter diesen [vier Gegenständen] ist 1) dasjenige wovon man sich befreien muss ,das dreifache Leiden', 2) die Befreiung 'das absolute Aufhören desselben', 3) die Ursache desjenigen wovon man sich befreien muss ,die Nicht-Unterscheidung, welche auf der Verbindung der Materie und der Seelen beruht', 4) das Mittel zur Befreiung ,die unterscheidende Erkenntniss'. Durch das Wort Abschnitt' sind die zu diesen [vier Gebieten] gehörigen Nebenbestandtheile einbegriffen [z. B. die Theorie der Erkenntnissmittel u. dgl.].

Von diesen [Gegenständen] wird nun der Verfasser des Lehrbuchs zuerst 'die Befreiung', da sie als das Resultat [der Bemühung] von hervorragender Bedeutung ist, und 'dasjenige wovon man sich befreien muss' als eine Art positiven Gegenstückes ³) dazu lehren und constatirt [in diesem Sinne], um die Aufmerksam-

keit der Schüler zu erregen, den Anfang des Lehrbuchs:

 Nun also: das absolute Ziel der Seele ist das absolute Aufhören des dreifachen Leidens.

Das hier stehende Wort atha "nun also" stellt bloss dadurch, dass es ausgesprochen wird, einen Segenswunsch dar. Darum

Tilge die Interpunktion hinter ity-adi-smrtishu ca.
 Der Unterschied zwischen vyüha und samüha ist folgender: bei dem ersteren liegt ein kramena 'ngopänganam vinyasah vor, bei dem zweiten ein aniyata-vinyasah. — Den hier behandelten Gegenstand hat der Verfasser aus

Vyåsa's Commentar zum Yogasütra 2. 15 (gegen Ende) übernommen. Vgl. auch S. 110, Z. 2, 3 in unserem Texte. 3) Das bedeutet pratiyogin. Ein positives Gegenstück ist das Lelden deshalb genannt, weil die Befreinng eine Aufbebung, Negation (abhāva) desselben ist.

wird [der Verfasser] selbst [in Sûtra 1] des fünften Buches sagen; .Das Aussprechen des Segenswunsches [ist erforderlich] wegen des Brauches der Autoritäten [u. s. w.]\*. Die Bedeutung des Wortes atha aber ist hier nur Beginn', weil [die anderen Bedeutungen] "Frage', unmittelbares Folgen' u. s. w. 1) nicht mit dem "Ziel der Seele' sich verbinden lassen, und weil das unmittelbare Folgen' [des höchsten Zieles der Seele] auf die Erkenntniss und [auf das Eintreten der vollständigen Gleichgiltigkeit] in [besonderen] Sütras verkundet werden wird, es also zwecklos ware dasselbe [schon hier] zu lebren; auch weil, wenn [das Wort atha] etwas anderes als den Beginn bezeichnen sollte, die Constatirung des Anfangs des Lehrbuchs und [die Aufforderung, die Aufmerksamkeit zu concentriren] vermisst würde, [also ein Unterlassungsfehler begangen ware]. Deshalb hat man anzunehmen, dass [das Wort atha], da das Ziel der Seele' am Eingang und in der Zusammenfassung am Schluss [des Buches] erscheint, nur den Zweck hat, den Beginn anzuzeigen. Diese Zusammenfassung nämlich wird sein: "Die Beseitigung desselben ist das Ziel der Seele\*. Adhikara Beginn' bedeutet Anfangen mit dem adhikya, d. h. mit dem Hauptgegenstand 1. Wenn nun auch der Anfang des Lehr-buches vor Augen liegt, so handelt es sich doch auch um den durch denselben vermittelten [Anfang] des Inhalts des Lehrbuchs und seiner Untersuchung. Und so ist der Sinn des Sütra-Satzes: Das Ziel der Seele, wie es beschrieben ist, sammt dem dazu gehörigen, d. h. den Mitteln zur Erreichung [dieses Zieles] u. s. w. 3), ist an die Spitze gestellt, d. h., da es die Hauptsache ist, wird von uns mit der Erörterung desselben begonnen. Das Leiden ist dreifsch, subjektiv, von den Wesen oder von den Göttern stammend. Darunter ist ,subjektiv dasjenige, welches von dem Selbst [wie es in der landläufigen Anschauung gedacht wird] d. b. von dem eigenen Körper seinen Ausgang nimmt: leibliches und innerliches. Leiblich ist das aus Krankheit u. dgl., innerlich das aus Leidenschaften u. dgl. hervorgehende. ,Von den Wesen stammend ist dasjenige, welches von den Wesen, d. h. dem Lebenden [ausser uns] seinen Ausgang nimmt: das von Tigern, Dieben u. s. w. herrührende. ,Von den Göttern stammend ist dasjenige, welches von den Göttern, Agni [dem Fener], Vâyu [dem Winde] u. a., seinen Ausgang nimmt: das von Hitze, Kälte u. s. w. herrührende. In diese Theile zerfällt es 4). Wenn nun auch jedes Leiden innerlich ist [d. h. auf Affektionen des inneren Sinnes beruht], so ist doch dadurch, dass das eine nur im inneren Sinn, das andere nicht nur in demselben entspringt, der Unterschied

<sup>1)</sup> S. PW. s. v. 6.

Diese Erklärung, welche eine Etymologie sein soll [!], findet sich nicht selten bei Commentatoren.

deli bedeutet Beweis- und Erkenntnissmittel'.
 L. iti vibhägah mit der v. l. und dem MS.

zwischen innerlichem und nicht-innerlichem gegeben. Das absolute Aufhören dieser dreifachen Leiden ist das Aufhören derselben in ihrer Gesammtheit, grober und feiner, so dass kein Rest übrig bleibt. Dies ist das absolute, d. h. das höchste Ziel der Seele, d. h. der Wunsch des den Seelen zugehörigen Innenorgans. So ist der Sinn der [in das Sûtra] eingefügten Worte [Aufhören des dreifachen Leidens'] 1). ,Grob' heisst nun bei der obigen Unterscheidung (tatra) das Leiden im Zustande der Gegenwart; und dieses wird von selbst nach dem zweiten Augenblick vergeben [d. h. dann wird ein anderes Leiden das "gegenwärtige" sein]; deshalb bedarf man mit Bezug auf dieses keiner [schmerzaufhebenden] Erkenntniss: sondern, da das vergangene schon vorher [d. h. vor der Anwendung eines Heilmittels] vorüber, mithin ein Mittel gegen dasselbe nicht erforderlich ist, kommt es folglich bei dem in Rede stehenden Gegenstand darauf hinaus, dass das Ziel der Seelen lediglich das Aufhören des feinen [zur Zeit noch nicht empfundenen] Leidens ist, d. h. des Leidens im Zustand der Zukunft. Und so sagt das Yogasûtra [2, 16]: Befreien muss man sich von dem zukünstigen Leiden". Aufhören ist nun nicht [absolutes] Vergehen, sondern [Existiren im] Zustande der Vergangenheit, weil [dasjenige, was die Logiker] posteriore und priore Nichtexistenz [nennen,] seiner Natur nach [nichts anderes als] der Zustand der Vergangenheit resp. der Zukunft ist; denn wir, die wir die Realität der Produkte lehren [d. h. annehmen, dass ein Produkt existirt, schon bevor es in die Erscheinung und noch nachdem es aus der Erscheinung tritt], erkennen eine [absolute] Nichtexistenz nicht an. Ein zu keiner Zeit, wann es auch sei, gegenwärtiges, nur zukünftiges Leiden ist aber doch gar nicht zu erweisen; das Aufhören eines solchen wäre deshalb wie das Aufhören einer Blume in der Luft [d. h. eines Undinges], kann also nicht Ziel der Seele sein. Mit nichten; denn dass die Kraft je die entsprechenden Wirkungen zu erzeugen durchaus so lange besteht als der Stoff [dem sie anhaftet], ist in dem [Yoga-]Lehrbuch des Patanjali bewiesen; sieht man doch nirgends z. B. ein Feuer ohne die Kraft des Brennens. Und diese Kraft ist nichts anderes, als ihre Wirkungen im Zustande der Zukunft; auch wird sie als ,das zum Wesen der materiellen Ursache Gehören' bezeichnet. Daraus schliessen wir, dass die Existenz des zukünftigen Leidens so lange währt, wie die Existenz des Denkorgans (citta), und das Aufhören dieses [Leidens] ist das Ziel der Seele. Hinsichtlich desselben besteht folgender Unterschied 2): Im Zustande der Erlösung bei Lebzeiten (jivanmukti) verbrennen die zukünftigen Leiden, Samen genannt,

 avántara-viçeshah = mahá-vishayasya sámánya-růpasya madhys etáván bhedo 'sti, P.

Wogegen der Sinn der Hasptworte des Sütra, des mahūvākya, oben angegeben war.

soweit sie nicht die Früchte von Werken sind, deren Resultat schon angefangen hat zu wirken; aber in der [vollkommnen Erlösung, d. h. der] Isolirung [der Seele] nach dem Tode sind [alle nach dem Gesetze der Vergeltung noch fälligen Schmerzen] mitsammt dem Denkorgan vernichtet. Unter dem "Verbrennen der Samen" ist jedoch lediglich die Aufhebung des Nichtwissens als der begleitenden [d. h. der bewirkenden] Ursache") [für die Entstehung des Schmerzes] zu verstehen [nicht aber die Aufhebung des Schmerzes selbst], weil es im täglichen Leben allbekannt ist, dass die Erkenntniss lediglich das Nichtwissen aufhebt, [nicht aber unmittelbar die durch das Nichtwissen erzeugten Schmerzen]. Es geht also das Leiden erst mit dem Denkorgan zusammen [d. h. in der Erlösung nach dem Tode] zu Grunde, weil es sich nicht beweisen lässt, dass die Erkenntniss unmittelbar die Leiden u. s. w. 2) vernichte.

"Trotzdem kann aber das Aufhören des Leidens doch nicht das Ziel der Seele sein, weil das Leiden dem Denkorgan angehört und deshalb in der Seele [wo es gar nicht existirt] nicht aufhören kann, und weil, auch wenn man dem Worte "Aufhören des Leidens' den Sinn Nicht-Entstehung des Leidens' beilegt, diese bekanntlich der Seele von Natur eigen ist. Was aber Einer behaupten könnte: "[die Schmerzlosigkeit der Seele] dürfte, obschon sie da ist, Ziel der Seele sein wegen des Irrthums, dass sie nicht da sei, [und dieses Verhältniss] vergleichbar [sein] dem Fall mit dem goldenen Halsband, [dessen Vorhandensein am Halse der Träger vergessen hat und in dessen Besitz er gewissermassen gelangt, wenn er auf den Thatbestand aufmerksam gemacht wirdl\* 3), das ist doch nicht richtig, weil es in diesem Fall überflüssig sein würde, noch nach dem Hören und Erwägen des Satzes ,die Seele ist schmerzlos' sich [weiter] um die Meditation und [um die Erreichung der unterscheidenden Erkenntniss] zum Zwecke der Befreiung vom Leiden zu bemühen. Denn die Bemühung richtet sich doch nur dann auf ein durch grosse Anstrengung zu erreichendes Mittel, wenn die Ueberzeugung vorliegt, dass eine Frucht in Aussicht stehe; bei der vorgetragenen Annahme aber ergiebt sich ja die Erkenntniss des Vorhandenseins [der Frucht schon] durch Hören und Erwägen [des Satzes ,die Seele ist schmerzlos'], und deshalb existirt nicht [länger] die von der Idee der Unbeweisbarkeit nicht angegriffene [d. h. feste, wohlbegründete] Ueberzeugung. dass die Frucht [noch] nicht vorhanden sei. Ferner, zugegeben dass das Nichtsein des Leidens vielleicht wegen eines Irrthums [der die Wahrheit von der Schmerzlosigkeit der Seele verhüllt]

sahakári-káranam = nimitta-káranam; die cassa efficiens ,begleitet die cassa materialis,

âdi bedeutet Leidenschaft, Hass, Lebensdrang u. dgl., auch den Körper.
 Vgl. die Einleitung zu VI. 22.

oder wegen ähnlicher Gründe das Objekt des Wunsches des Menschen sei; wie aber kann die den Irrthum vernichtende Schrift lehren, dass etwas schon vorhandenes die Frucht [d. h. etwas eo ipso daseiendes das zu erstrebende] sei, an Stellen wie "Wer das Selbst kennt, überwindet den Kummer" [Chând. 7. 1. 3], "der Wissende lässt Freude und Kummer hinter sich" [cf. Kath. 2. 12 1)]?".

Auf dieses [alles] erwidern wir: Dieser Einwand wird widerlegt werden in dem Sûtra [I. 19], welches die Ursache desjenigen wovon man sich befreien muss [d. h. des Schmerzes] 2) bestimmt und welches lautet: "[Die Seele], die ewig, ihrem Wesen nach rein, erkennend und frei ist, steht nicht mit diesem [dem Schmerz] in Verbindung, wenn keine Verbindung mit jener [der Materie] vorliegt". Denn so verhält es sich: Freude und Schmerz befinden sich auch in der Seele in der Form eines Reflexes [der von der Materie, d. h. von dem Innenorgan, auf dieselbe geworfen wird]. weil sonst die beiden nicht empfunden werden könnten. Denn Empfinden' ist ,Freude u. s. w. in sich Anfnehmen', und ,in sich Aufnehmen ist ,die Form derselben [der Freude, des Schmerzes u.s. w.] Annehmen. Und dieses [Annehmen der Form der Freude u. s. w.] kann nicht eine Veränderung an dem unwandelbaren Geiste sein derart, wie das Innenorgan die Form der [aufgefassten] Gegenstände annimmt; da man deshalb die Sache auf keine andere Weise erklären kann 3), kommt es darauf hinaus, dass [dieses Annehmen der betreffenden Formen von Seiten des Geistes] die Natur eines Reflexes haben muss. Dieser Reflex der Affektion des Innenorgans [d. h. des afficirten Innenorgans] wird in dem Yogasûtra [1. 4] mit folgenden Worten erwähnt: "Zu anderer Zeit [als der der Concentration] hat [die Seele] die gleiche Form mit den Affektionen". Und in dem Commentar [des Vyasa] zu dem Yogasûtra [2. 17]: Wenn aber das Sattva [die feinste Constituente der Materie und zwar hier in der Form des Innenorgans] Trübsal empfindet, dann scheint es, als ob dementsprechend auch die Seele Trübsal empfände, weil sie sich richtet nach der Form desselben [d. h. des zum Innenorgan modificirten Sattva] 4) ist mit den Worten ,sich richtet nach der Form desselben' ausdrücklich der Reflex des in Trübsal u. s. w. bestehenden Leidens bezeichnet. Deshalb wird auch der Verfasser des Sûtra den Krystall als Beispiel für den Einfluss [wörtlich: die Färbung] anführen, welche die Affektionen

4) Hall's Text giebt das Citat in fehlerhaftem Zustande; I mit dem MS. und der Edition des Yogabhâshya [p. 100]; sative tu tapyamāne tadākārānurodhi u. s. w.

Dort steht dhiro statt vidvan. Wie hier ist das Citat noch gegeben im Comm. zu I. 107, dagegen mit dem Wortlaut der Kathop. im Comm. zu III. 31.
 S. die Einleitung zu diesem Buch gegen das Ende.

agatih = prakárántarená 'nirváhah, in unserm speciellen Fell = ittham-prakárántarena purushasya vishaya-[sukha-duḥkhâdy]-ákáratáyá asambhavah, P.

des Innenorgans auf die Seele ausüben: "Nämlich wie von der Blume der Stein\* 1) [IL 35]. Auch von den Vedantisten wird die Wahrnehmung der Aussendinge durch eine Uebertragung auf den Geist gedeutet: und diese Uebertragung ist ohne einen Reflex nicht möglich, weil, wenn man die Wahrnehmung einfach für die Uebertragung erklärte, man [sich des logischen Fehlers schuldig machen] würde, das Ding aus sich selbst entstehen [zul lassen (âtmâcraya): aus der Uebertragung die Wahrnehmung und - die Wahrnehmung nichts anderes als die Uebertragung!

Das gleiche wird auch von der Tradition gelehrt:

"In diesen grossen Spiegel [die Seele] fallen alle Bilder der Dinge; ale reflektiren [in ihm], wie die Uferbäume in einem Telch"?);

denn hier bedeutet das Wort ,Bild' ,Affektion des Innenorgans' im Allgemeinen, weil [die beiden Begriffe] auf derselben Argumentation beruhen. Der Reflex, der in diese und jene Upadhis 3) fallt, bedeutet eine Veränderung des Denkorgans in die Form des aufgefassten Objektes. Es existirt also die Verbindung mit dem Schmerze, genannt Empfindung, in der Seele in der Gestalt eines Reflexes. Darum ist es ganz richtig, das Aufhören dieser [Verbindung] in eben jener Form für das Ziel der Seele zu erklären. Sieht man doch auch, wie das Verlangen [eines Jeden] bis zum Geringsten herunter ist "möge ich keinen Schmerz empfinden". Da nun das Aufhören des Schmerzempfindens das Ziel der Seele nicht sein könnte, wenn es noch irgend ein weiteres [Wunschobiect] im Gefolge hatte 4), so ist dieses [Aufhören] an sich das Ziel der Seele. Die Beseitigung eines Schmerzes aber ist, wie z. B. die Beseitigung eines Dorns [im Fusse], nur in diesem Sinne [d. h. weil das Aufhören des Schmerzempfindens dadurch bewirkt wird], jedoch nicht an sich Ziel des Menschen 5). So ist auch nicht die Freude an sich Ziel des Menschen, sondern allein das Empfinden derselben darf unmittelbar als solches gelten. Dass das Aufhören des Schmerzempfindens Ziel des Menschen ist, wird auch von dem göttlichen Vyasa im Yoga-Commentar gelehrt: "Wenn dieses [Innenorgan] vergangen ist, empfindet die

4) anya-çeshataya = yadi duhkha-bhoga-nivrttir anyasya kasyacid api purushecchá-vishayasya janiká bhavet, P.

<sup>1)</sup> L. kusumavac ca manir iti, wie in den Corrigenda verbessert ist. In der Folge mache ich nicht mehr auf solche, schon von Hall verzeichneten Fehler aufmerksam.

<sup>2)</sup> Diesen Vers eitirt Taranātha Tarkavācaspati in seiner Tikā zur Sāmkhyatattvakaumudi S. 14 mit der Variante cula-drumah.

<sup>3)</sup> Die Seelen können hier Upadhis genannt werden, weil der Verfasser von dem aufgefassten Gegenstand ausgeht, wie der Spiegel als Upādhi z. B. des refleksirten Topfes gilt.

<sup>5)</sup> yatha pade lagnasya kantakasya nivettir (uddharanam) duhkhabhoga-nivrtlage prayojanaya purushartho bhavati, talha duhkha-nivrtlir api duhkha-bhoga-nierttaye, P.

Seele in Zukunft nicht mehr diese dreifache Pein\* 1). So ist auch, wenn in den [kürzlich citirten] Schriftstellen [Chând. 7.1.3, Kath. 2.12] das Aufhören des Schmerzes als Ziel der Seele hingestellt ist, dieses so zu verstehen, dass dies der Fall ist wegen der Verbindung, welche Objektsein (vishayatâ) heisst 2); [d. h. in der Schrift ist das Aufhören des Schmerzes als Ziel der Seele deshalb angegeben, weil der Schmerz das Objekt der Empfindung ist]. Dies ist von uns im Yogavärttika ausführlich erörtert, weshalb [hier] ein Hinweis [genügen möge]. Damit sind in diesem Sütrazwei Abschnitte [das dreifache Leiden und die Befreiung] in Kürze gelehrt; die ausführliche Erörterung beider folgt später.

Von hier an widerlegt [der Verfasser] zum Zweck einer Ergänzung des [von I. 56 an] zu besprechenden Abschnitts über das [wirkliche] Mittel zur Befreiung, in einem Complex von Sütras die Annahme, dass ausser jenem noch andere Mittel zur Befreiung existiren:

 Aus einem sinnlichen Dinge resultirt es nicht, weil man sieht, dass [der Schmerz], wenn er auch aufgehört hat, immer wiederkehrt.

Aus einem weltlichen Mittel, wie Geld und dgl., resultirt nicht das absolute Aufhören des Leidens. Warum [nicht]? Weil man sieht, dass der Schmerz, wenn er durch Geld und dgl. beseitigt ist, später beim Zu-Ende-sein des Geldes und dgl., wieder aufs neue eintritt. Das ist der Sinn. Und so sagt die Schrift u. a.: "Auf Unsterblichkeit [d. h. Nicht-Wiedersterben und Nicht-Wiedergeborenwerden] giebt Reichthum keine Hoffnung\* [Brh. 4. 5. 3].

"Wenn nun demnach der Erwerb von Geld und dgl. nicht das Aufhören des Schmerzes bewirkt, ebenso wenig wie die Wäsche eines Elefanten [der doch gleich wieder schmutzig wird], wie kommt man dazu, darauf seine Thätigkeit zu richten?" Darauf erwidert [der Verfasser]:

3. Weil man sich um solche Mittel zur Beseitigung des Schmerzes in der Weise bemüht, wie um die Mittel zur Beseitigung des täglichen Hungers, sind dieselben [wohl] ein Ziel des Menschen.

Das Citat ist aus zwei Stellen des Yogabhäshya combinirt, I. 52 Schluss: tasmin nivṛtte purushah svarūpa-pratishthah, atah çuddho mukta ity uvyats, und III. 49: teshu pralineshu purushah punar idam tāpatrayam na bhunkte.

<sup>2)</sup> Die vishayatā-Verbindung ist eine besondere Art des svarūpa-sambandha, über den der Nyhyakoça zu vergleichen ist, = jñeyatā 'Gekannt, wahrgenommen, empfunden werden'. Ein Mann z. B. wünscht sich einen Sohn, dessen Existenz er wahrn-hmen kann, nicht einen der ihm ohne Verwissen geboren wird; bei diesem Wunsch liegt der vashayatā-sambandha vor.

Das durch sinnliche Mittel bewirkte Aufhören des Schmerzes ist zwar nicht das höchste Ziel des Menschen, aber doch in gewissem Sinne ein Ziel desselben. Warum? Weil man sich nur in der Weise, wie man den täglichen Schmerz des Hungers [durch Speise] beseitigt, um die Beseitigung von Schmerzen durch solche Dinge wie Geld und dgl. bemüht, d. h. umthut. Das ist der Sinn. Daraus erklärt sich die auf den Erwerb von Geld und dgl. gerichtete Thatigkeit. Das ist die Meinung. Auch eine Elefantenwäsche und ähnliches kann das Ziel einfacher Menschen sein, weil solche Dinge einen Schmerz momentan beseitigen.1)

Solch ein durch sinnliche Mittel erreichbares Ziel einfacher Menschen ist von Verständigen aufzugeben; dies lehrt [der Verfasser] mit den Worten:

4. Von denen, welche in logischer Beweisführung bewandert sind, ist [dieses] aufzugeben, weil nicht alle [beseitigt werden] können, und wo dies auch möglich sein sollte, doch keine Tadellosigkeit 2) vorliegt.

Eine solche durch sinnliche Mittel vollbrachte Beseitigung des Schmerzes ist von denen aufzugeben, welche die Lehre von der Unterscheidung dessen, was Schmerz und nicht Schmerz ist, kennen; d. h. [eine solche Beseitigung] ist [von ihnen] unter die Schmerzen zu rechnen. Warum? ,Weil nicht alle [beseitigt werden] können, d. h. weil für alle Schmerzen durch similiche Mittel eine Beseitigung nicht möglich ist. Wo aber auch [die Aufhebung irgend eines Schmerzes auf diesem Wege] möglich ist, da erheben sich mit Nothwendigkeit [neue] Schmerzen daraus, dass man [solche Mittel von einem Andern, dem man deshalb verpflichtet ist], empflingt, dass man sie sich durch ein Unrecht aneignet u. s. w. Das sagt [der Verfasser] mit den Worten aus: "Und wo dies auch möglich sein sollte u. s. w. 5); d. h. weil, wo dies auch möglich sein sollte, nothwendig eine Verbindung mit [neuen], diesen sinnlichen Mitteln inhärirenden und anderen 4) Schmerzen eintritt. Und so sagt das Yogasútra [2. 15]: Alles gilt als leidvoll für denjenigen, der die unterscheidende Erkenntniss besitzt, wegen der Schmerzen der Veränderung [d. h. des Aufhörens der Freude], der Besorgniss, [dass anderes störend auf die Freude einwirken möge], und der [durch frühere Schmerzen im Innenorgan geschaffenen]

<sup>1)</sup> Der Schmers, den die Elefantenwäsche beseitigt, ist der Aerger, den der Besitzer eines schmutzigen Elefanten empfindet, wenn sich die Leute fiber denselben moquiren.

<sup>2)</sup> L. sattā-sambhavāt mit dem Ms ; cl. Aph. 5 , Anm. 3.

<sup>5)</sup> iti kürzt das Citat aus dem Sütra ab, das bis sattā-sambhavāt reichend

<sup>4)</sup> D. b. aus der Anwendung solcher Mittel später sich ergebenden.

Disposition, und weil das Wirken der Constituenten mit einander im Streit liegt\*.

"Nun ermangelt aber doch das Gesetz, dass jeder aus sinnlichen Mitteln gewonnenen Beseitigung des Schmerzes [neuer] Schmerz beigemischt sein müsse, des Beweises; heisst es doch auch in der Tradition:

"Welche nicht mit Schmerz gemischt ist und nicht unmittelbar [nach dem Genuss von dem Schmerz] verschlungen wird, welche durch das Verlangen erreicht wird, diese Wonne befindet sich an der Stätte des Himmels"?"

Darauf erwidert [der Verfasser]:

 Jenes Gesetz ergiebt sich] unter anderm aus dem Vorrang der Erlösung, der Schrift zufolge, die den Vorrang derselben vor allem lehrt.

Aus dem Vorrang der durch sinnliche Mittel nicht zu erreichenden Erlösung über die durch solche Mittel zu erreichenden Dinge, wie Herrschaft z. B., schliessen wir, dass in den letzteren Schmerz haftet; wegen des Ausdrucks "unter anderm" (apri) auch daraus, dass [diese weltlichen Gegenmittel gegen den Schmerz] den drei Constituenten angehören, und aus ähnlichen [Gründen] 1). Den Beweis für den Vorrang der Erlösung geben die Worte "der Schrift zufolge, die den Vorrang derselben vor allem [andern] lehrt". Das bedeutet: aus der Schrift, die den Vorrang der Isolirung [der Seele] nach dem Tode lehrt mit Worten wie: "Nicht fürwahr giebt es [für die Seele], so lange sie bekörpert ist, eine Vernichtung von Freude und Leid; aber wenn sie körperlos [geworden] ist, berühren Freude und Leid sie nicht [mehr", Chänd. 8. 12. 1] 2).

"Zugegeben, dass das absolute Aufhören des Schmerzes nicht aus einem sinnlichen Mittel sich ergeben kann; aber aus einem übersinnlichen Mittel, aus einer vedischen Ceremonie, wird es doch erfolgen, da es z. B. in der Schrift heisst: "Wir tranken den Soma und wurden unsterblich . . . . . [RV. 8. 48. 3]?" Darauf erwidert [der Verfasser]:

6. Kein Unterschied besteht zwischen den beiden.

Zwischen den beiden, den sinnlichen und übersinnlichen [Mitteln], ist kein Unterschied anzunehmen, da beide nicht das absolute Aufhören des Schmerzes bewirken, vielmehr in be-

ádi bedeutet jadatva und avivekopabhogyatva, d. h. ferner daraus, dass solche Mittel ungelstig sind und nur im Zustande der Nicht-Unterscholdung angewendet werden.

<sup>2)</sup> Das Citat unterscheidet sich von dem Text der Chand. Up durch ein hinzugefügtes ha (so auch MS.); verbessere viva santam in der Hall'schen Ausgabe.

schriebener Weise denselben hervorrufen. Das ist der Sinn. Dasselbe ist in Kärikä [2] gesagt:

"Den sinnlichen [Mitteln] steht auch das in der heiligen Ueberlieferung vorgeschriebene gleich; denn [auch] dieses ist behaftet mit Unreinheit, Vergänglichkeit [des erzielten Erfolges] und [dem Mangel], dass es immer noch ein höheres Ziel als das durch dieses Mittel erreichbare giebt".

Was von dem Lehrer überliefert wird, heisst die heilige Ueberlieferung, und das ist der Veda; das von diesem angeordnete Opfer u.s. w. ist das in der heiligen Ueberlieferung vorgeschriebene [Mittel]. Dieses ist nun ebenso wie die sinnlichen Mittel behaftet mit Upreinheit. d. h. dem Unrecht der Tödtung u. s. w. 1), und [dem Mangel], dass seine Erfolge vergänglich sind und höhere erreichbare Ziele jenseits derselben liegen. Dies ist der Sinn [der Karika]. Wenn [nun Jemand einwenden sollte]: Da die [im Veda] angeordnete Tödtung [eines Opferthiers] eine Schuld erzeugt, so kann doch das nicht der Sinn der [Opfer-]Vorschrift sein, dass man [durch eine solche Tödtung) etwas erwünschtes erziele, welches nicht ein stärkeres unerwünschtes im Gefolge habe" [positiv gewendet: ,so kann doch nur die Auffassung richtig sein, dass man zwar etwas erwünschtes durch das Opfer erziele, aber diesem etwas unerwünschtes folge, das an Stärke das erwünschte überwiegt\*], [so erwidern wir]: Mit nichten! Denn dadurch, dass etwas aus der angeordneten Tödtung sich ergebendes unerwünschtes der Erreichung des erwünschten Zieles inharirt, wird nicht der Theil des Gesetzes [der Pûrvamimamsa] aufgehoben, der besagt 2), dass [die Vollziehung des Opfers ein stärkeres unerwünschtes nicht im Gefolge habe, d. h. nicht einen Schmerz erzeuge, der grösser sei als der Schmerz, ohne den die Erreichung des gewünschten Zieles nicht sein kann. Die Behanptung aber, dass nicht die angeordnete Tödtung, sondern nur andere Tödtung eine Schuld erzeuge, ist falsch, weil es keinen Beweis für diese Einschränkung giebt, weil wir [zweitens aus dem Mahabharata] erfahren, dass Yudhishthira und andere [Bhimasena, Arjuna] Sühnhandlungen vorgenommen zur Beseitigung der Schuld z. B. des Verwandtenmordes im Kampf, der doch ihre Pflicht war, und weil [drittens] im Markandeya-[Purana 10. 31] gesagt ist:

"Deshalb, o Vater, werde ich von dannen gehen, da ich sehe, wie hier der Schmerz [von allen Seiten] naht") und wie das guto Werk.

 ddi bedeutet u. a. das Verbrennen der Fruchtkörner beim Opfer, wodurch die Keimkraft derselben vernichtet wird.

 Das Mark, P. liest: tyaktvemäm duhkha-samtatim nindem ich diese Kette der Schmerzen fahren lasse".

<sup>2) &</sup>lt;sup>9</sup>an-anubandhilvasya ist Apposition zu vidhy-amçasya. — Der Sinn dieser umständlichen Auseinandersetzung ist einfach: etwas unangenehmes muss freilich die Tödtung des Thieres, weil sie eine Schuld ist, im Gefolge haben; aber dieser Schmers kommt an Grösse nicht der Freude gleich, die durch das Resultat des Opfers bewirkt wird,

das die drei Veden vorschreiben, mit Schuld durchsetzt ist, wie die

Kimpaka-Fracht [mit Gift]".

Die Schriftstelle aber Kein Wesen tödtend ausser bei heiligen Gelegenheiten [Chând. 8. 15] besagt nur, dass das Abstehen von jeder nicht [im Veda] angeordneten Tödtung etwas erwänschtes verschaffe, nicht aber auch, dass die [im Veda] angeordnete Tödtung etwas unerwünschtes nicht verschaffe. Dies und anderes ist im Yogavarttika erörtert zu finden, und deshalb [möge hier] ein Hinweis [genügen].

Wegen des Widerspruchs aber von Seiten solcher Schrift-

stellen wie:

"Nicht durch Opferwerk, nicht durch Nachkommenschaft noch durch Reichthum, [nur] durch Entsagung erlangten einige die Unsterblichkeit" [Taitt, Ar. 10. 10. 3].

Nur wenn er diese [die Seele] kennt, lässt er den Tod hinter sich; keinen andern Pfad giebt es zu wandeln". [Cvet. 3. 8; 6. 15]

ist die Unsterblichkeit, welche durch Somatrinken und sonstige [rituelle Mittel] gewonnen wird, nur im uneigentlichen Sinne zu verstehen, entsprechend der Stelle des Vishnupurana [2. 8. 96]:

"Denn das Bestahen, bis die Wesen vergehn, heisst Unsterblichkeit" 1).

Nachdem so dargelegt ist, dass weder sinnliche noch übersinnliche Mittel direkt zu dem höchsten Ziel der Seele führen, ist auf die Frage nach dem [wirklichen] Mittel zu diesem [Ziel] die unterscheidende Erkenntniss als solches zu nennen. Da meint [der Verfasser] nun, dass die unterscheidende Erkenntniss das Mittel zur Befreiung nur ist, weil sie die Aufhebung der Ursache des Schmerzes, d. h. der Nicht-Unterscheidung, vermittelt, und darum thut er zunächst in einer Reihe von Satras 2) dadurch, dass er alle anderen [Ursachen, an die man denken könnte], widerlegt, dar, dass lediglich die Nicht-Unterscheidung 3) als Ursache dessen, wovon man sich befreien muss [d. h. des Schmerzes] übrig bleibt:

7. Nicht könnte man die Belehrung über die Mittel zur Erlösung eines, der seinem Wesen nach gebunden ist, vornehmen.

Da, wie [oben] gesagt, das absolute Aufhören des Schmerzes die Erlösung ist, bedeutet hier [in diesem System] das Gebundensein nur die Verbindung mit dem Schmerz. Dieses Gebundensein haftet nun nicht in der Seele als etwas wesentliches - dessen Begriff wird unten definirt werden -, weil [man] unmöglich [ver-

<sup>1)</sup> In der Ausgabe des V. P. lantet der Halbvers: abhata-samplacasthánam amrtatvam vibhávyate.

<sup>2)</sup> Dies ist die Bedeutung von praghattaka, wie durch die Wiederkehr des Wortes in der Einleitung zu Sütra 55 evident wird; der praghattaka reicht eben von Sütra 7 bis 54.

<sup>3)</sup> Ein arger Fehler in Hall's Text, der gerade den umgekehrten Sinn ergeben wurde. Tilge mit dem MS. pi und lies eadar avivekam eve.

nünftiger Weise voraussetzen kann, dass) die dazu berufenen die schriftmässige Belehrung über die Mittel zur Erlösung eines, der seinem Wesen nach gebunden ist, vornehmen, d. h. ausüben werden. Kann doch das Feuer nicht von der ihm wesentlichen Wärme befreit werden; denn das wesentliche währt so lange, als das Ding, [dem es angehört]. Das ist der Sinn. So ist in der I'cvaragită ') gesagt:

"Wenn das Selbst seinem Wesen nach besteckt, unlanter und der Veränderung unterworfen wäre, dann würde es für dasselbe auch nach

Hunderten von Geburten keine Erlösung geben".

Folgendes ist die Definition des Begriffes, wesentlich': Wesentlich ist einem vorhandenen Dinge dasjenige, hinsichtlich dessen Entstehung eine Verzögerung nicht in Folge einer Verzögerung [bestimmter] Ursachen eintritt; [d. b. wesentlich ist das einem

Dinge unabhängig von irgend welchen Ursachen eigene].

Wenn [nun Jemand einwenden sollte]: , Man kann ja gar nicht auf die Vermuthung kommen, dass der Schmerz [der Seele] wesentlich sei, weil er dann doch immerdar empfunden werden müsste [was bekanntlich nicht der Fall ist]\*, [so erwidern wir]: Mit nichten! [man kann das sehr wohl vermuthen]; denn wie das Denkorgan, trotzdem ihm seiner Drei-Constituenten-Natur entsprechend der Schmerz wesentlich ist, doch nicht immerdar Schmerz empfindet. da dieser durch ein Ueberwiegen des Sattva unterdrückt wird, so könnte ja auch das Selbst [den Schmerz als etwas wesentliches an sich tragen, brauchte] ihn [aber] nicht [immerdar zu] empfinden: und [zweitens] wird ja von den Buddhisten, die den Schmerz als etwas wesentliches erklären, das Denkorgan für die Seele gehalten. [Wegen solcher Gründe ist es wohl angebracht, den Zweifel, ob der Schmerz der Seele wesentlich angehöre, aufzuwerfen und zu widerlegen]. Falls [dann Jemand meint]: .Wenn das so ist, soll man doch einfach sagen: die Erlösung folgt aus der Vernichtung des Selbstes', [so erwidern wir]: Nein! denn die Erlösung gilt als das Ziel der Seele nur in der Weise, dass für sie dasselbe Substrat vorliegt wie für das Gebundensein, wie sich das aus dem Wunsche ergiebt: "Möge ich, der ich gebunden bin, erlöst werden"; [das Substrat für die Erlösung ebenso wohl wie für das Gebundensein ist also das Ich, d. h. die Existenz des Selbstes l.

<sup>1)</sup> Çankara bezeichnet mit dem Worte die Bhagavadgită (vgl. Deussen, System des Vedânta, S. 526). Vijiânabhikshu dagegen ein anderes Gedicht (s. noch im Text S. 39, Z. 3), und zwar den Anfang des zweiten Theiles des Kürmapurana (vgl. Weber, Verz. der Berl. Handschr. I. 128, Hall, Index 125), wie darans bervorgeht, dass das obige Citat im Commentar zu VI. 10 wiederkehrt, wo es ausdrücklich als ein Vers des Kürmapurana bezeichnet wird. Eine I'çvaragită wird übrigens ferner genannt bei Bühler, Catalogue of S. MSS. from Guzorat etc. IV. 46, (dreimal) bei Oppert, Lists I. II (einmal als ein Werk des Vyāsa), und im Catalogue of S. MSS., NW. Provinces I, Benares 1874, p. 132 als Werk des Yādava Pandit; ob desselben, den Hall, Index 105 als Verfasser des Tattyāvabodha anflihrt?

"Mag doch [der Schmerz der Seele wesentlich und damit die schriftmässige Belehrung über die Mittel zur Erlösung] unausführbar sein; was schadet das?" Gegen diesen Einwand bemerkt [der Verfasser]:

8. Da das Wesen unvergänglich ist, würde [die Schrift] aufhören eine giltige Norm zu sein; denn das würde die Unausführbarkeit bedeuten.

Da das Wesen so lange währt als das Ding, [dem es angehört], würde [unter der Voraussetzung, dass der Schmerz der Seele wesentlich sei], die Erlösung unmöglich sein, und damit die Schrift, welche die Mittel zur Erreichung derselben lehrt 1), aufhören eine giltige Norm zu sein; denn das würde [doch] die Unausführbarkeit [ihrer Vorschriften] bedeuten. Das ist der Sinn.

"Könnte denn nicht [jene Belehrung] ausgeübt werden lediglich auf die Autorität der Schrift hin, [wenn auch logische Gründe einen Erfolg unmöglich erscheinen lassen]?" Darauf erwidert [der Verfasser]:

 Nicht kann die Belehrung über etwas unmögliches vorgenommen werden; und wenn so etwas auch gelehrt wird, ist es keine Belehrung.

Nicht kann man die Belehrung zum Zwecke [der Erreichung] eines unmöglichen Zieles ausüben, weil, wenn auch ein Mittel zu etwas unmöglichem gelehrt, d. h. angeordnet wird, dies keine [wirkliche] Belehrung ist, sondern nur eine Scheinbelehrung, nach dem Gesetz: "Auch der Veda macht eine Absurdität nicht begreiflich." Das ist der Sinn.

Hier wirft [der Verfasser] ein Bedenken auf:

 Wenn [Jemand meinte], das könnte so sein wie bei dem weissen Tuch und dem Samenkorn, —

Wenn [Jemand meinte]: die Vernichtung auch von etwas wesentlichem wird aber doch durch die Erfahrung gelehrt; wie ja die dem weissen Tuche wesentliche Weisse 2) durch die Farbe und wie die Keimkraft, trotzdem sie dem Samenkorn wesentlich ist, durch das Feuer beseitigt wird; demnach könnte auch, analog [den wesentlichen Eigenschaften] des weissen Tuchs und des Samenkorns, das Gebundensein, [obschon] wesentlich, an der Seele vernichtbar sein, und deshalb in derselben Weise [wie in jenen Gleichnissen] die Belehrung über die Mittel dazu gelten. Das ist der Sinn.

L. upadeshty-gruter mit der v. l. und dem MS.
 Der Verfasser verwechselt den Begriff der Weisse mit dem der Farb-

losigkeit.

Dieses Bedenken widerlegt [der Verfasser]:

11. Es wird nichts unmögliches gelehrt, weil [es sich nur darum handelt, ob] eine Kraft in die Erscheinung tritt oder nicht.

Auch in den beiden genannten Gleichnissen geben die Leute keine Belehrung, die hinzielt auf die unmögliche Beseitigung von etwas wesentlichem 1). Warum [nicht]? ,Weil [es sich nur darum handelt, ob] eine Kraft in die Erscheinung tritt oder nicht'. Denn in den beiden Gleichnissen haben wir es mit nichts anderem zu thun, als mit dem Offenbarwerden und Verhülltwerden des Weiss-aussehens und der anderen [Kraft], nicht aber mit der Aufhebung des Weiss-aussehens und der Keimkraft; da die Weisse des gefärbten Tuches wieder durch die Handlungen z. B.1) des Wäschers und die Keimkraft des gerösteten Samenkorns wieder u. a.3) durch den Willen eines Yogin offenbar gemacht wird. Das ist der Sinn. Wenn [nun Jemand einwendet]: "Ebenso könnte aber doch auch die Erlösung nur ein Verhülltwerden der Kraft des Schmerzes an der Seele sein?" [so erwidern wir]: Nein! denn wir erfahren im täglichen Leben und wissen aus der Schrift wie aus der Tradition, dass nur das absolute Aufhören des Schmerzes das Ziel der Seele ist, nicht aber ein blosses Verhülltwerden, wie es in den beiden Gleichnissen vorliegt. Ferner [ist zu bedenken], dass, wenn ein blosses Verhülltwerden der Kraft des Schmerzes die Erlösung ware, diese Kraft gelegentlich durch den Willen eines Yogin oder eines Gottes und durch andere [übernatürliche Mittel] 4) auch an den Erlösten [wieder] in die Erscheinung gerufen werden könnte, ebenso wie [die Keimkraft] in den gerösteten Samenkörnern, womit die Unmöglichkeit einer vollständigen Erlösung gegeben wäre.

Nachdem [der Verfasser so] widerlegt hat, [dass] das Gebundensein [der Seele] wesentlich [angehöre], weist er in einer Reihe von Sútras auch [die Meinung] zurück, [dass] das Gebundensein durch besondere Veranlassungen [hervorgerufen werde]. Auch in dem Falle, dass der Schmerz in der Seele in Folge besonderer Veranlassungen haftete, könnte derselbe nicht durch die Erkenntniss und die anderen [von der Philosophie vorgeschriebenen] Mittel [d. h. durch Entsagung und Concentration, Yoga] vernichtet werden, da der feine Schmerz, d. h. der Schmerz im zukünftigen Zustande, [unter diesen Umständen] so lange währen müsste, als

zauberkräftiger Sprüche, Steine und Kräuter.

Corrigire Hall's Text nach dem MS.: svåbhåvikåpåyåyopadeço.

<sup>2)</sup> rajaka soll nach dem Pandit den professionellen Wascher (heute Dhobi) bezeichnen und ach denjenigen, der sonst etwa die Wasche vornimmt. 5) ddi bedeutet: durch den Willen der Götter und die Anwendung

<sup>4)</sup> S. die vorige Anm.

sein Substrat 1) [nämlich die Seele]. In dieser Meinung wird die Ansicht widerlegt, dass [das Gebundensein] auf besonderen Veranlassungen beruhe:

 [Es entstammt] nicht aus der Verbindung mit der Zeit, da diese, allgegenwärtig und ewig, mit allen

[Seelen] in Verbindung steht.

Ebenso wenig ist das Gebundensein der Seele durch die Verbindung mit der Zeit veranlasst. Warum [nicht]? Weil die allgegenwärtige und ewige Zeit alles charakterisirt und deshalb immerdar mit allen Seelen, erlösten wie nicht erlösten, in Verbindung steht. Das bedeutet: weil [die Zeit] alles charakterisirt und deshalb das Gebundensein auf immer für sämmtliche Seelen gelten müsste. Bei dieser Auseinandersetzung wird aber der Zeit, dem Raum, dem Werk u. s. w.2) nicht der Begriff der Veranlassung im Allgemeinen abgesprochen 3); denn derselbe ergiebt sich aus Schrift, Tradition und logischer Erwägung; sondern es wird nur der Begriff des Veranlasstseins, welcher bedeutet durch eine besondere Veranlassung hervorgerufen sein', wie z. B. die [rothe] Farbe des gebrannten [Topfes] und ähnliches, [d. h. etwa die Hitze des Wassers, durch das Feuer als besondere Veranlassung hervorgerufen wird], binsichtlich des Gebundenseins geleugnet, da wir annehmen, dass das Gebundensein der Seele [nur] Upadhiartig ist. Wenn [nun Jemand einwenden sollte]: Auch bei der Annahme, dass [das Gebundensein] durch die Zeit und ähnliches veranlasst sei, könnte die Vertheilung [von gebundenen und erlösten Seelen zu Recht bestehen und zwar] abhängig sein von dem Vorhandensein oder Nichtvorhandensein einer weiteren, d. h. einer begleitenden [Ursache]" 4), [so erwidern wir]: Wenn das so ware, so wurde doch der Einfachheit halber (laghavat) die Annahme gerechtfertigt sein, dass das Gebundensein einzig und allein auf eben der begleitenden [Ursache] beruhe, während der Verbindung mit welcher das Gebundensein nothwendig vorliegt 5):

dravya hier = âçraya, P.; der Gedanke ist, dass, wenn die Existenz des Schmarzes (oder des Gebundenseins) von bestimmten äusseren Veranlassungen abhängig wäre, man für die Zukunft ja nie vor dem schmerzerzeugenden Wirken derselben sicher sein könnte.

<sup>2)</sup> adi bedeutet Verdienst und Schuld.

<sup>3)</sup> D. h. Sie bedingen in der Gesammtheit die Verhältnisse, unter denen das Gebundensein vorliegt: bandham praty api nimittänäm asti käranateam, param tu sämänya-räpena, sa tv asädhäranateena, P.

<sup>4)</sup> Als da ware die Verbindung mit dem Körper, mit dem Innenorgan u. s. w. Der Einwendende meint also, nicht die Zeit allein, sondern die Zeit plus einer begleitenden Ursache sei die causa efficiens für das Gebundensein.

<sup>5)</sup> D. h. dann soll man nicht die Zeit plus begleitender Ursache, sondern die letztere allein als Veranlassung des Gebundenseins ansehen; sonst hätten wir anstatt des Lighava ein gourava, eine unnütze Complication.

denn die allgemeine Vorstellung (vyavahara) von dem Gebundensein der Seele findet ja auch durch die [näherliegende] Deutung ihre Erklärung, dass dasselbe Upadhi-artig sei. Darum dürfen wir die Annahme, dass [das Gebundensein] auf einer besonderen Veranlassung beruhe, als erledigt betrachten.

13. Ebenso wenig aus der Verbindung mit dem Raum, demselben [Grunde] zufolge.

Ebenso wenig entstammt das Gebundensein aus der Verbindung mit dem Baum. Warum [nicht]? Demselben, d. h. dem im vorigen Sûtra gelehrten [Grunde] zufolge: weil [der Raum] mit allen Seelen, erlösten und nicht erlösten, in Verbindung steht, d. h. weil das Gebundensein dann auch für die erlöste [Seele] gelten müsste. Das ist der Sinn.

14. Nicht aus einem Zustande, da dieser eine Eigenthümlichkeit des Körpers ist.

Der durch den Körper repräsentirte Zustand, d. h. das die Natur eines bestimmten materiellen Aggregats Haben, ist ebenso wenig die besondere Veranlassung 1), aus der das Gebundensein der Seele stammt. Warum [nicht]? Weil dieser Zustand eine Eigenthümlichkeit des Körpers, d. h. des Ungeistigen ist. Das ist der Sinn. Denn wenn man annähme, dass etwas einem Dinge gehoriges unmittelbar das Gebundensein eines anderen veranlasste, würde man sich [des logischen Fehlers] der zu weit gehenden Uebertragung (atiprasanga) schuldig machen; weil das Gebundensein dann auch die erlöste [Seele] befallen könnte. Das ist der Sinn.

"Was giebt es denn für einen Grund dagegen, dass auch die Seele einen Zustand habe?" Darauf erwidert [der Verfasser]:

15. Unberührt ist ja diese Seele.

Das Wort ja (iti) steht zur Bezeichnung des Grundes. Der Zusammenhang mit dem vorigen Sûtra ist dieser: Wegen der Unberührtheit der Seele gehört der Zustand nur dem Körper an. -Wenn man anzunehmen hätte, dass die Seele Veränderungen, d. h. Zuständen, unterläge, würde eine [innere] Berührung vorliegen, d. h. eine Verbindung, welche die Ursache von Veränderungen ist. Das ist die Meinung. Und für die Unberührtheit [der Seele] zeugt die Schrift: "Von allem dem, was sie hier") erblickt, bleibt sie unbeeinflusst; denn unberührt ist diese Seele\* [Brh. 4. 3. 16]. Berührtsein' ist nun nicht einfach ,Verbindung', weil [ja schon] oben von der Verbindung mit Zeit und Raum die Rede war, und weil wir lernen, dass in Schrift [vgl. Chand. 4, 14, 3] und Tra-

2) Der Text der Beh. hat tatra,

<sup>1)</sup> Ich möchte die Lesart Någeça's tan-nimittako vorsiehen.

dition [z. B. Mbh. 12, 13755] das [innerliche] Unberührtsein des Lotusblattes von dem auf ihm befindlichen [aber nicht an ihm haften bleibenden] Wasser 1) als Gleichniss für die Unberührtheit der Seele verwendet wird.

16. Nicht durch das Werk, weil dieses einem andern angehört und weil eine zu weit gehende Uebertragung vorliegen würde.

Ebenso wenig 3) wird das Gebundensein durch ein vorgeschriebenes oder verbotenes Werk hervorgerufen, weil die Werke nicht dem Selbst angehören und weil, wenn das Gebundensein des einen unmittelbar durch etwas einem andern gehöriges entstände, dasselbe auch die erlöste [Seele] befallen könnte. Da nun Jemand meinen kann: "Dieser Widerlegungsgrund fällt doch dann fort, wenn man annimmt, dass das Gebundensein bervorgerufen wird durch das Werk des Upadhi [d. h. des Innenorgans] je der betreffenden [Seele]5 fügt [der Verfasser] als zweiten Grund hinzu: ,und weil [der logische Fehler] der zu weit gehenden Uebertragung (atiprasakti) vorliegen würde'. Das bedeutet: und weil [auf Grund jener Annahme] das Gebundensein, d. h. die Verbindung mit dem Schmerz, auch zur Zeit der periodischen Weltauflösungen u. s. w. [d. h. des Tiefschlafes und der Ohnmacht gelten müsste 3). Und die Meinung, dass in Folge des Ausbleibens einer weiteren begleitenden Ursache [auch das Gebundensein] ausbleibe [d. h nicht vorhanden sei], ist schon oben in dem [Commentar zu dem] Sûtra widerlegt, welches mit den Worten beginnt "[Es entstammt] nicht aus der Verbindung mit der Zeit\*4) [I. 12].

"Dann lass doch auch das Gebundensein, d. h. die Verbindung mit dem Schmerz, einfach dem Denkorgan angehören, entsprechend dem Grundsatz, dass [das Gebundensein] mit den Werken denselben Sitz haben müsse, und weil es feststeht 5), dass der Schmerz eine Eigenthümlichkeit des Denkorgans ist. Zu welchem Zwecke wird denn auch der Seele das Gebundensein zugeschrieben?" Auf diesen Einwand erwidert [der Verfasser]:

 Das mannigfache Empfinden würde unerklärlich sein, wenn [das Gebundensein] einem andern angehörte.

 Tilge hi mit dem MS.; das Wort fehlt auch bei Mahadeva, der diesen Satz wörtlich aus Vijnans copirt hat.

3) Denn zur Zeit der Weltaufösung bleiben ansser den Seelen die Innenorgane und die Werke in felnem Zustande (aukshmavasthaya), im Tiefschlaf und in der Ohnmacht dagegen unverändert (d. h. vyaktavasthaya) bestahen.

In diesem Falle liegt nämlich bloss ,Verbindung' (sambandha oder samyoga) vor.

L. mit dem Ms. kåla-yogata.
 L. mit Aph. 18 und dem Ms. siddhatvåc ca.

Wenn das Gebundensein, d. h. die Verbindung mit dem Schmerz, lediglich dem Denkorgan angehörte, würde das mannigfache Empfinden unerklärlich sein. Denn auf Grund der Annahme, dass das Empfinden, d. h. das unmittelbare Fühlen des Schmerzes, auch ohne die Verbindung der Seele [d. i. des individualisirenden Princips] mit dem Schmerz existire, müssten die Schmerzen und [Freuden] aller Menschen von allen Menschen empfunden werden, weil es dann keinen [die Vertheilung] bestimmenden Faktor 1) gabe. Und deshalb würde die [thatsächliche] Mannigfaltigkeit des Empfindens, die sich darin äussert, dass dieser Schmerz und jener Freude empfindet u. s. w., unerklärlich sein. Das ist der Sinn. Darum muss zur Erklärung der Mannigfaltigkeit des Empfindens das Gebundensein, d. h. die Verbindung mit dem Schmerz u. s. w., auch der Seele zugeschrieben werden, weil damit ein [die Vertheilung] des Empfindens bestimmender Faktor gegeben ist. Und diese Verbindung des Schmerzes mit der Seele existirt nur in der Form eines Reflexes, wie schon oben [im Comm. zu I. 1] gesagt ist. Da nun lediglich die Alteration des Upadhi [d. h. des Innenorgans] der betreffenden [Seele] reflektirt wird, empfinden nicht alle Menschen alle Schmerzen. Das ist die Meinung. Und die Ursache dafür, dass die Alterationen des Denkorgans zum Bewusstsein kommen, ist die anfanglose Verbindung der Seele [mit demselben], das bestehende Verhältniss von Besitz [Innenorgan] und Besitzer [Seele]. Dieser Lehrsatz ist aus dem Yoga-Commentar [des Vyasa] bekannt. Und der Ausdruck: das Denkorgan ist Besitz der Seele bedeutet: es ist behaftet mit den Eindrücken (vasama), welche die von jener [der Seele] empfundenen Affektionen hinterlassen haben 3). Wenn aber in der Schrift und Tradition gelehrt wird, dass Gebundensein und Erlösung nur dem Denkorgan und nicht der Seele angehören, so ist das von dem wirklichen (påramårthika) Gebundensein zu versteben, d. h. von der Verbindung mit dem Schmerz in der Form seiner objektiven Realität [bimba "), wogegen der Schmerz in der Seele ja nur als Reflex, als pratibimba, existirt].

[Der Verfasser] weist ferner die Annahme zurück, dass das Gebundensein unmittelbardurch die Materie hervorgerufen werde:

18. Wenn [Jemand sagt]: "Ans der Materie als Ursache", [erwidern wir]: "Nein! Auch diese ist abhängig".

Wenn [Jemand sagen sollte]: "Aber es könnte doch das Gebundensein von der Materie als der bewirkenden Ursache her-

<sup>1)</sup> niyámaka = vyavastkápaka, P.

Diese Erklärung kehrt S. 22, Z. 3 and S. 66, Z. 21 der Ausgabe wieder.

Wörtlich: in der Form des Urbildes, des Originals, das în der Seele reflektirt, wie ein Objekt im Spiegel.

stammen', so erwidern wir: Nein; weil auch diese beim Hervorrufen des Gebundenseins abhängig ist von einer Verbindung, wie im folgenden Sütra¹) gelehrt werden wird. Denn wenn [die Materie] auch ohne jene besondere Verbindung [mit der Seele, d. h. auch ohne dass sie in der Form des Innenorgans die Verbindung mit der Seele eingegangen] das Gebundensein bewirkte, würde das mit Schmerz Gebundensein auch zur Zeit der periodischen Weltauflösungen u. s. w. [d. h. zur Zeit des Tiefschlafes und der Ohnmacht] vorliegen [also zu Zeiten, in denen die Verbindung mit dem Innenorgan aufgehoben und die Seele deshalb schmerzfrei ist].

Liest man aber [im Sûtra mit Aniruddha] prakrti-nibandhanâ cet], so ist zu denken: Wenn Jemand sagt: "die Gebundenheit") hat die Materie zur Ursache".... [Einfach grammatische Erklärung einer abweichenden, aber keinen anderen Sinn gebenden Lesart].

Da deshalb die Materie Ursache des Gebundenseins nur sein kann, indem sie von einem andern 3) [d. h. von der eben erwähnten Verbindung] abhängig ist, folgt, dass das Gebundensein aus eben jener besonderen Verbindung entsteht, also Upadhi-artig ist, ebenso wie die Hitze des Wassers aus der Verbindung mit dem Feuer entsteht. Bei dieser Gelegenheit constatirt [der Verfasser] seine eigene Lehrmeinung inmitten [der Widerlegung der irrigen Anschauungen über diesen Gegenstand]:

19. [Die Seele], die ewig, ihrem Wesen nach rein, erkennend und frei ist, steht nicht mit diesem in Verbindung, wenn keine Verbindung mit jener vorliegt.

Deshalb steht, wenn keine Verbindung mit jener, d. h. kein Zusammenhang mit der Materie, vorliegt, die Seele nicht mit diesem in Verbindung, d. h. ist nicht mit dem Gebundensein behaftet. Sondern eben aus jener 1 [Verbindung mit der Materie] entsteht das Gebundensein. Damit man [gleich] merke, dass das Gebundensein Upädhi-artig [und nicht der Seele wesentlich] sei, ist die indirekte Ausdrucksweise mit der doppelten Negation angewendet. Denn wenn das Gebundensein durch die Verbindung mit der [zum Innenorgan modificirten] Urmaterie in der Weise hervorgebracht würde, wie die [rothe] Farbe des gebrannten [Topfes durch das Feuer], dann müsste es auch nach der Trennung von derselben fortdauern, gerade wie jene [rothe Farbe nach der Entfernung des Topfes von dem Feuer des Brennofens]. Und man darf nicht [mit den Naiyāyikas und Vaiçeshikas] annehmen, dass der zweite oder der nächstfolgende Augenblick die Aufhebung des Schmerzes be-

<sup>1)</sup> L. uttara-sûtre mit der v. L und dem MS.

L. baddhatety arthah mit der v. l. und dem MS.
 yat-para-tantr\(\tilde{a} = y\tilde{a}\)dr\_{\tilde{a}}-samyoga-vicesh\(\tilde{a}\)dhin\(\tilde{a}, P.
 L. tata eea mit der v. l., dem MS. und Aph.\(^3\) 21.

wirke: denn es ist [allgemeiner] Grundsatz (klptatvena) 1), dass die Aufhebung der Ursache die Aufhebung der Wirkung hervorrufe, und deshalb werden wir, da nur auf Grund dieses [Princips das Aufbören des Schmerzes] erklärt werden kann, eine solche Theorie nicht aufstellen. Die Alteration [des Innenorgans] nämlich ist die materielle Ursache des Schmerzes und der übrigen [Empfindungen]. Dadurch nun, dass diese Alteration, die ebenso wie die Flamme des Lichtes keinen Augenblick beständig ist, schnell vergeht, kommt allein das schnelle Vergehen 2) der ihr eigenthümlichen Schmerzen, Wünsche u. s. w. zu Stande. Da nun demzufolge das Gebundensein nicht existirt, wenn [die Seele] von der Materie [d. h. von dem Innenorgan] getrennt ist, so ist das Gebundensein nur Upadhiartig, nicht aber wesentlich noch auf eine [bestimmte] bewirkende Ursache zurückzuführen. Darum ist allein das Aufhören der [genannten] Verbindung das unmittelbare Mittel zur Befreiung; auch dieser Satz ergiebt sich aus der indirekten Ausdrucksweise [des Sütra]. In demselben Sinne sagt die Tradition:

"Wie ein Haus, das mit einem brennenden Hause zusammenhängt, dadurch gerettet wird, dass man es trennt<sup>3</sup>), so brennt auch nicht diese [Seele im Feuer des Schmerzes], wenn sie von der mit Mängeln behafteten Msterie getrennt wird".

Um nun einem solchen Irrthum vorzubeugen, wie er sich bei den Vaiceshikas findet, dass nämlich die Verbindung mit dem Schmerz real (påramårthika) sei, sagt [der Verfasser]: "Die ewig u. s. w." Das bedeutet: Wie die Verbindung des seinem Wesen nach reinen Krystalls mit der Farbe nicht möglich ist ohne die Verbindung mit der Hibiscus-Blüthe, [deren Roth durch den ihr nahe gebrachten Krystall hindurchscheint], so ist auch die Verbindung der Seele, die ewig, ihrem Wesen nach rein u. s. w. ist, mit dem Schmerz nicht möglich ohne die Verbindung mit ihrem Upådhi [dem Innenorgan], weil der Schmerz und die anderen [Empfindungen] nicht von selbst eintreten können, [ebenso wenig wie die rothe Farbe im Krystall]. Das ist im Sûryapurâna mit folgenden Worten gesagt:

"Denn wie der [an sieh] reine Krystalt wegen der Nähe eines Farbe verleihenden Gegenstandes oder dgl. den Leuten gefärbt erscheint, ebenso steht es mit der höchsten Seele".

"Ewig sein' bedeutet: durch die Zeit nicht bestimmt sein, und "seinem Wesen nach rein u. s. w. sein': immerdar rein u. s. w. sein. Da ist nun mit 'immerdar rein sein' gemeint: stets frei von Schuld und Verdienst sein, mit 'immerdar erkennend sein': von unvergänglicher Geistigkeit [Denkartigkeit] sein, mit 'immerdar frei sein': stets unbehaftet mit dem realen Schmerz sein. Die Verbindung mit dem Schmerz aber in der Form des Reflexes

<sup>1)</sup> klpta = sarva-sammata, P.

<sup>2)</sup> L. açıs vinaçalı mit der v. L und dem MS.

D. h. dazwischen befindliches Holz, Stroh u. s. w. beseitigt. Diesem öntarálikam vustu das Gleichnisses entspricht der prakrti-zamyoga.

ist nicht ein reales Gebundensein. Das ist die Meinung. Und dass die Seele ewig, rein u. s. w. ist, bezeugt die Schrift: "Dieses Selbst ist nichts als Sein, ewig, rein, erkennend, wahrhaft, frei, makellos, allgegenwärtig u. s. w. [Nrs. Tap. 2. 9. 9]. Wenn [nun Jemand sagt]: Da dieses [System] eine auf logischer Beweisführung gegründete Lehre ist, müsste doch auch für diesen Punkt ein Grund angeführt werden", [so erwidern wir]: Gewiss! Mit dem Satze ,[die Seele] steht nicht mit diesem in Verbindung, wenn keine Verbindung mit jener vorliegt ist auch der Grund für die Ewigkeit, Reinheit u. s. w. [der Seele] angeführt. Denn so wird die Ewigkeit, Allgegenwart u. s. w. [der Seele] durchaus in dem Nyaya- und anderen Systemen, [für welche die logische Argumentation charakteristisch ist], bewiesen. Bei der Erwägung dieses Gegenstandes (tatra) hat man, da ohne die Verbindung mit dem Innenorgan keine Verbindung des ewigen allgegenwärtigen Selbstes mit dem Schmerz und allen den übrigen Affektionen existirt, nur dieses, das Innenorgan, welches ja nach der übereinstimmenden Meinung aller die Ursache [der Affektionen] ist, der Einfachheit halber als die materielle Ursache derselben anzusehen; und weil sich durch die Betrachtung von positiver wie von negativer Seite ergiebt, dass für sämmtliche Affektionen allein das Innenorgan [als materielle Grundlage] in Betracht kommt.1) Nicht aber darf man das Empfindungsorgan (manas) als bewirkende und das Selbst als materielle Ursache für die inneren Affektionen erklären, weil mit dieser Constatirung einer Doppel-Ursache eine unnöthige Complication (qaurava) gegeben sein würde. Wenn [nun Jemand einwenden sollte]: "Es ergiebt sich aber doch aus solchen Empfindungen, wie .Ich freue mich, leide, handle u. s. w.', dass das Selbst die materielle Ursache der Affektionen ist\*, [so erwidern wir]: Nein! denn, da die genannten Wahrnehmungen in den Bereich der hundertfachen Irrthümer, wie ,Ich bin gelb u. s. w.2) [d. h. z. B. dick] fallen, sind sie dem Einwand, dass sie nichts beweisen, ausgesetzt und deshalb hinfallig gegenüber [unserer] durch die angeführte Argumentation gestützten Schlussfolgerung. Dafür aber, dass das Selbst reines Denken sei, wird weiter unten die Begründung gegeben werden, weshalb [hier] ein Hinweis [genügen möge]. Der Inhalt dieses Sütra ist auch in Karika [20] gelehrt:

"Deshalb erscheint in Folge der Verbindung mit ihr [der Seele] der ungeistige innere Körper (linga) als geistig, und ebenso die [am Handeln] unbetheiligte [Seele] als Thäter, während doch den Constituenten die Thäterschaft eigen ist".

2) Anstatt vegi, welches die v. l. hinter gauro bietet, hat das MS. rogi.

Dieselbe Ausdrucksweise kehrt im Texte S. 97 unten wieder.

<sup>1)</sup> Die Betrachtung von positiver Seite (anvaya) ist: yatra-yatrā 'ntak-karanam vartate, tatra-tatrā 'pi vikārāk santi, die von negativer Seite (vyati-reka); yatra-yatrā 'ntakkaranam na vartate, tatra-tatrā 'pi vikārā na santi. Diese belden Begriffe enthalten gleichzeitig den des Resultats.

.Thäterschaft' soll hier 1) alle Affektionen, wie Schmerz leiden u. s. w., mithezeichnen. Ebenso ist auch im Yogasütra [2, 17] der Inhalt dieses Sûtra gelehrt: "Die Verbindung des Erschauers und des Erschauten ist die Ursache dessen, wovon man sich befreien muss [d. h. des Schmerzes]\*, und in der [Bhagavad]gita[13.21]:

Denn die in der Materie stehende Seele geniesst die zu der Materie gehörigen Constituenten".

.In der Materie stehend' bedeutet ,mit der Materie verbunden'. Und so heisst es auch in der Schrift [Kath. 3. 4]:

Die Weisen nennen das mit dem Körper 1), den ausseren und dem inneren Sinn verbundene [Selbst] ,Geniesser',"

Und man darf nicht sagen: "Wie kann die Verbindung mit der Materie das Gebundensein bedingen, da doch auch diese, ebenso wie die [Verbindung mit der] Zeit den erlösten und nichterlösten Seelen gemeinsam ist?"; denn [erstens] bedeutet hier das Wort Verbindung' nur eine besondere Art von Verbindung mit der Materie, welche die Form der den betreffenden [Seelen] gehörigen Innenorgane angenommen hat, mit anderen Worten: Leben in einer bestimmten Existenz: [zweitens) ist diese Erklärung von Vyåsa im Yoga-Commentar gegeben, und [drittens] beruht die Verbindung der Seele mit dem Schmerz ja lediglich auf dem Upådhi, d. h. auf der Affektion des Innenorgans. Auch von uns wird, wie von den Vaiceshikas und anderen, die Mannigfaltigkeit in der Verbindung der Innenorgane [mit den Seelen) als der die Erzeugung der Empfindung specialisirende Faktor angesehen. Deshalb kann im Tiefschlaf sowie fin der Ohnmacht, in der Versenkung und zur Zeit der periodischen Weltauflösungen] das Gebundensein nicht vorliegen. Der [eben gebrauchte] Ausdruck, dass [das Innenorgan der Seele] gehöre, bedeutet: es ist behaftet mit den Eindrücken, welche die von jener [der Seele] empfundenen Affektionen hinterlassen haben 3). Die Continuität der allerlei Affektionen und der durch sie geschaffenen Dispositionen ist eben so anfanglos [wie die Verbindung der Seele mit dem Innenorgan). Aus dem Grunde constatiren wir das Verhaltniss von Besitz [Innenorgan] und Besitzer [Seele]. Ein Gewisser ) aber meint: Wenn man eine Vereinigung von Materie und Seele annimmt, würde [auch] die Seele der Veränderung und inneren Berührung (sanga) unterliegen; desbalb ist hier der Sinn des Wortes Verbindung' (yoga) nur Nichtunterscheidung' (aviveka), aber nicht

2) dimon ist in der Bedeutung Körper auffallender Weise auch in Upanishaden beleghar, z. B. noch Kath. 4. 12, Cvet. 5, 8.

<sup>1)</sup> L. kartrivam atra mit der v. l. und dem MS.

<sup>3)</sup> L. mit der v. l. und dem MS., jedoch mit einer nothwendigen Correctur (\*vattvam statt \*vattvādikam), svatvam ca svabbukta-vrtti-visamivattvam und vgl. S. 19, Z. 6; S. 66, Z. 21. - Die Lesart vattvådikam ist deshalb falsch, well nach dem Tode das Innenorgan mit nichts anderem, als mit den vacands behaftet ist.

<sup>4)</sup> D. i. Aniruddha, wie schon Hall in dem kritischen Apparat zu der Stelle bemerkt but.

,wirkliche Verbindung 1) (samyoqa). Dies ist nicht richtig, weil von dem Verfasser in dem Sutra [I. 55]: Auch die Verbindung mit jener folgt aus der Nichtunterscheidung . . . , die Nichtunterscheidung nur als die Ursache der Verbindung erklärt werden wird, und weil auch in dem Yoga-Hehrbuch des Patanjali in den beiden Sûtras [2, 23, 24]: Die Verbindung ist die Ursache für die Auffassung des Wesens der Kraft des Besitzes und der Kraft des Besitzers\* und "Die Ursache dieser [Verbindung] ist das Nichtwissen", das Nichtwissen ebenso nur als die Ursache der Verbindung erklärt ist. Ferner, wenn [man sagte, dass] die Nichtunterscheidung im Sinne von Nichtvorbandensein der Unterscheidung' die Verbindung sei, würde auch zur Zeit der Weltauflösung oder [des Tiefschlafes, der Ohnmacht und der Versenkung] die Verbindung von Materie und Seele vorhanden sein, also Empfindung und [Gebundensein] vorliegen müssen. Und wenn [man sagte, dass] die Nichtunterscheidung im Sinne von falscher Auffassung die Verbindung sei, würde man [sich des logischen Fehlers schuldig machen] ein Ding aus sich selbst entstehen [zu] lassen (atmacraya), weil die Vereinigung von Seele und Materie die Ursache des Nichterkennens und [des Schmerzempfindens] ist. Deshalb ist die Verbindung als etwas von der Nichtunterscheidung verschiedenes zu erklären; und zwar ist sie eine wirkliche Verbindung, da eine andere [Auffassung] sich nicht beweisen lässt. Und diese wirkliche Verbindung bedeutet keine Veränderung [wie Aniruddha meint], weil das Sichverändern, wie man allgemein den Begriff vorstellt und das Wort gebraucht (vyavahara), lediglich auf der Entstehung von Eigenschaften beruht, die verschieden sind von den allgemeinen Qualitäten 1); denn sonst fd. h. wonn schon diese allgemeinen Qualitäten eine Veränderung bedingen würden]. könnte das ewig-unwandelbare [Selbst] nicht als alldurchdringend. d. h. als allgegenwärtig bezeichnet werden. Auch bedeutet Verbindung im Allgemeinen nicht innere Berührung (sanga), [dies ist der zweite Irrthum Aniruddha's], weil schon [im Commentar zu I. 15] gelehrt ist 5), dass mit dem Worte ,innere Berührung nur die Verbindung bezeichnet wird, welche Ursache einer Veranderung ist. Wenn [nun Jemand einwendet]: ,Wie ist aber trotz alledem zwischen den beiden alldurchdringenden4), der Materie und der Seele, eine zeitweilige Verbindung, welche als Ursache [für die Entstehung] des "grossen" [d. b. des Urtheilsorgans] und der anderen [Principien] gilt, möglich?\*, [so erwidern

D. h. Zusammenkommen von Getrenutem, aprāptayoh prāptāk, P.
 Die "allgemeinen Qualitäten" (sāmānya-gunāh) sind zehn: Zahl, Quantität, Fürsichsein, Verbindung, Trennung, Frühersein, Spätersein, Flüssigsein, Schwere und Geschwindigkeit (Bhāshāpariccheda 90, 91); vgl. unten in unserem Text S, 72, Z. 18 und S 96, Z. 16.

<sup>3)</sup> L. uktatvåd iti mit der v. L und dem MS.

<sup>4)</sup> L. vibhvoh statt nityayoh mit der v. 1. und dem MS.

wir: Dieses Bedenken ist] nicht [berechtigt], weil die Materie aus der Vereinigung der drei verschiedenen Constituenten besteht, die sowohl begrenzt wie unbegrenzt sind, und damit, wenn man allein die Constituenten im begrenzten Zustande in Betracht zieht, die Möglichkeit für die Entstehung der Verbindung mit den Seelen [d. h. die Möglichkeit einer zeitweiligen Verbindung mit denselben] gegeben ist, und weil aus Schrift und Tradition sich eine Verbindung [der Seelen] mit der Materie und eine Erschütterung [des Gleichgewichts der letzteren als die Ursache der Schöpfung] ergiebt. Dies haben wir ausführlich im Yogavarttika behandelt. Ein anderer aber [Vâcaspatimiera in der Einleitung zu Kârikâ 66] sagt: Die Verbindung der beiden ist nichts anderes als die Thatsache. dass [die Materie] berufen ist, empfunden zu werden, und [die Seele], zu empfinden". Auch das ist nicht richtig; denn wenn dieses Berufensein ewig ist, kann es nicht durch die Erkenntniss beseitigt werden, fund die Beseitigung der Verbindung von Materie und Seele durch die unterscheidende Erkenntniss ist ja das Mittel zur Erlösung); wenn es aber zeitweilig ist, was ist dann an dem Begriff , Verbindung' auszusetzen, da [in diesem Falle beide, , Verbindung und jenes Berufensein'] auf den Begriff der Veränderung hinanslanfen, also identisch sind? Und dann fist diese Erklärung auch deshalb zurückzuweisen], weil weder in den Sütras noch sonst irgendwo gelehrt wird, dass das Berufensein [der Materie] empfunden zu werden und [der Seele] zu empfinden das Wesen jener Vereinigung ausmache, weil also kein Beweis [für jene Auffassung] existirt. Deshalb ist hier einfach eine besondere Art der Verbindung von dem Verfasser als die Ursache desjenigen, wovon man sich befreien muss, [d. h. des Gebundenseins] angenommen. In dieser Weise ist von ihm selbst die Ursache des Gebundenseins constatirt.

Jetzt sind nun auch die von den Heretikern angenommenen Ursachen des Gebundenseins zu widerlegen. Da sagt zunächst die aus dem folgenden [die Namen der Buddhas aufzählenden] Verse des Glossars [Amarakoça 1. 1. 1. 9]:

"Shadabhijia [die sechs übernatürlichen Fähigkeiten besitzend], Daçabala [die zehn Krafte besitzend], 1) Advayavadin [die Zweitlesigkeit lehrend], Vinayaka [Lenker]".

und anderweitig bekannte buddhistische Sekte, welche lehrt, dass das Selbst momentanes Erkennen sei, folgendes: "Es existirt kein Ding <sup>2</sup> ausserhalb [unseres Denkens], wie die Materie und dergl.,

2) Tilge anyat im Text mit der v. L and dem MS.

<sup>1)</sup> Der Pandit erklärte mir diese beiden Worte nach dem Commentar des Ramberama vom Amarakoça; die secha abhijidas sind: divyam cakahuh-grotram, paracitta-jidnam, pürva-niväsänusmrtih, ätma-jidnam, viyad-gamanam, käya-vyühädi-siddhih, die zehn balani: dänam, çilam, kahamā, viryam, dhyānam, prajid, balam, upāyah, pranidhih, jidnam.

so dass es in Folge der Verbindung mit demselben ein Upådhi-artiges oder reales Gebundensein geben könnte; sondern es giebt nur eine Realität (tattva), neben der keine zweite steht, nämlich eine Continuität momentaner Erkenntniss; alles andere ist illusorisch, und die Illusion 1) ist das Nichtwissen, 'falsche Erkenntniss' genannt; aus ihr allein entsteht das Gebundensein\*. Und ebenso wird von jenen gesagt:

"Denn obwohl das intellektuelle Selbst untheilbar ist, wird es von den Irrenden so angesehen, als ob es in Thelle zerfalle, nämlich in percipirtes [Objekt], percipirendes [Subjekt] und Perception".2)

Diese [heretische] Ansicht wird zuerst widerlegt:

20. Ebenso wenig aus dem Nichtwissen, weil durch etwas unreales nicht die Verbindung mit dem Gebundensein [hervorgerufen werden kann].

Das Wort .ebenso' steht mit Bezug auf die oben genannten [Begriffe] Zeit u. s. w. [Sûtra 12 ff.]. - Ebenso wenig stammt aus dem Nichtwissen unmittelbar die Verbindung mit dem Gebundensein, wie diejenigen meinen, welche die Zweitlosigkeit lehren 3); weil für diese das Nichtwissen ebenso (wie alles andere ausser dem Selbst] unreal ist, also durch dasselbe nicht das Gebundensein hervorgerufen werden kann. Denn die Erfahrung lehrt (drshtam), dass man mit einem im Traume gesehenen Strick nicht binden kann. Das ist der Sinn. Und wenn [eingewendet wird]: Das Gebundensein mag ebenso [wie das von uns als Ursache desselben statuirte Nichtwissen] unreal sein\*, [so erwidern wir]: Nein! weil dies von dem Verfasser selbst widerlegt werden wird, und weil damit im Widerspruch steht, dass ihr gelten lasst, die Uebung der Concentration diene zur Beseitigung des Gebundenseins, nachdem [aus dem Munde des Lehrers] die Zweitlosigkeit des Erkennens gelernt ist; denn dadurch, dass man lernt, das Gebundensein sei illusorisch, ergiebt sich ja die Ueberzeugung, dass die Frucht [der Bemühung], d. h. die Aufhebung des Gebundenseins, schon vorhanden ist; es ware also ungereimt, zu diesem Zwecke noch die [nur] mit grosser Anstrengung durchzuführende Concentration 1) zu beginnen.

<sup>1)</sup> Verbessere samertikam und samertig; nicht, wie das PW. will,

Der Vers steht im Sarvadarçanasangraha S. 16 unten mit den Varianten avibhägo 'pi und viparyäsita-darçanaih (das letxters auch in dem MS. unseres Textes).

<sup>3)</sup> Setze die Interpunktion hinter advoita-valdinam. Wie sehon in der Stelle des Padmapurana, die in der Einleitung citirt ist, der Mayavada Çankara's als eine versteckte buddhistische Lehre bezeichnet wurde, wirft Vijilanabhikahu hier die Advaitavaldins, d. h. die Anhänger Çankara's geradezu mit der buddhistischen Sekte der Kshanikavadina zusammen; vgl. den Comm. zu I. 22.

<sup>4)</sup> Tilge anga mit der v. L und dem MS.

21. Und wenn es real sein soll, so gebt ihr eure Lehre auf.

Und wenn [von euch] zugegeben wird, dass das Nichtwissen etwas reales sei, dann gebt ihr die von euch constatirte Unwirklichkeit des Nichtwissens auf. Das ist der Sinn.

22. Und es würde dann etwas [von dem Selbst] verschiedengeartetes. [mithin] eine Dualität vorliegen.

Ferner, wenn [ihr sagt], das Nichtwissen sei etwas reales, so würde etwas von der Continuität momentaner Erkenntniss verschiedengeartetes, [mithin] eine Dualität auftreten; und eine solche lasst ihr ja nicht gelten. Das ist der Sinn. Im Hinblick darauf, dass [von jenen Buddhisten] wegen der unendlichen Anzahl der in der Continuität enthaltenen [Erkenntniss-]Individuen eine Dualität [und Pluralität] gleichgearteter Dinge angenommen wird, steht [im Sûtra] das Adjectivum , verschiedengeartet. Wenn [man uns einwendet]: "Wie [könnt ihr sagen, dass] schon durch das Nichtwissen ein verschiedengeartetes, [mithin] eine Dualität gegeben sei, da doch auch das Nichtwissen eine Art von Erkennen [nur falsches Erkennen'] ist?", so [erwidern wir: dieser Einwand ist] nicht [richtig]; denn das Nichtwissen, welches sich als ein Erkennen darstellt, folgt zeitlich dem Gebundenwerden nach, folglich können jene [Buddhisten] nur das Nichtwissen in der Form der Disposition als Ursache des Gebundenseins meinen. Die Disposition aber ist etwas von dem Erkennen verschiedengeartetes. Man darf auch nicht in den Irrthum verfallen, dass durch diese Sütras [20-22] die Lehre der Brahmamimamsa widerlegt werde, weil in keinem Sütra der Brahmamimämså gesagt ist, dass lediglich aus dem Nichtwissen das Gebundensein entstehe; und weil die in solchen Sûtras der Brahmamimamsa, wie [4. 2. 16] "Ununterschiedenheit, weil [die Schrift] so lehrt\* 1) gemeinte, als Ununterschiedenheit (avibhaga) bezeichnete Zweitlosigkeit ebenso wenig unsrer Lehre von der Realität des Nichtwissens u. s. w. [d. h. der Materie und der empirischen Welt] widerspricht. Die Anschauung aber, welche bekanntlich binsichtlich dieses Punktes (atra) den heutigen Illusionismus der Pseudo-Vedantisten charakterisirt, schickt sich wohl für jene: denn auch sie sind [nur] eine Abart der [Vijnanavadins, d. h. der Buddhisten], welche allein die Realität des Erkennens gelten lassen, - wie wir [schon in der Einleitung] aus der Reihe 2) der Aussprüche Çiva's, die im Padmapurana stehen, lernten:

"Von mir, o Göttin, ist im Kali-Zeitalter in der Gestalt eines Brahmanen die illusionistische Lehre mitgetheilt, die unwahr und nur eine versteckte buddhistische ist" n. s. f.

<sup>1)</sup> So muss ich das Vedäntasütra vom Standpunkte des Vijäänabhikshu übersetzen.

<sup>2)</sup> paramparábhyah = samudáyát, P.

Die Meinung des Vedanta aber ist diese [Anschauung der Illusionisten] nicht, wie ans dem Schluss jener Aussprüche folgt:

"Diese umfangreiche, unvedische, illusionistische Lehre [ist von mir], als ob sie den Sinn des Veda böte . . . . .

Es opponirt jedoch [der Verfasser] hier [d. h. in diesem Sûtra] nicht unmittelbar den Illusionisten, weil [in dem Falle] das Adjectivum ,verschiedengeartet' zwecklos wäre; denn in der illusionistischen Lehre wird ja auch eine Dualität gleich gearteter Dinge nicht anerkannt. Deshalb wird in diesem Abschnitt un mittelbar nur die Ansicht der Vijnanavadins über die Ursachen des Gebundenseins widerlegt; es ist aber auf diese Weise auch die Theorie der modernen verkappten Buddhisten, d. h. der Illusionisten, dass nämlich allein das Nichtwissen, als etwas unreales [gedacht], das Gebundensein verursache, als widerlegt zu betrachten. Auf unser System aber findet die obige Widerlegung keine Anwendung, da nach demselben das Nichtwissen zwar nicht absolute Realität (påramårthikatva), d. h. Unveränderlichkeit und Ewigkeit besitzt, wohl aber die Realität, welche Töpfen und anderen [Objekten der Erscheinungswelt] zukommt, und in dieser Beschaffenheit vermittelst einer unten zu beschreibenden Verbindung das Gebundensein veranlasst. Ebenso steht es in den Systemen des Yoga und der Brahmamimamsa.

[Der Verfasser] erwägt einen Einwand:

23. Wenn [er sagt]: "Es werden ihm die beiden sich widersprechenden Naturen [zuzuschreiben sein]", —

Wenn [ein solcher Buddhist uns] einwendet: "Sollte nicht die Natur des Nichtwissens so zu erklären sein, dass es von beiderlei sich widersprechender Art ist, real und unreal, oder auch sowohl vom realen als vom unrealen verschieden? Dann würde durch dasselbe doch nicht die Zweitlosigkeit des [einen] absolut realen aufgehoben". Das ist der Sinn. Da nun [der Verfasser] selbst [V. 56] die [gleichzeitige] Realität und Nichtrealität der empirischen Welt lehren wird, ist [in unserem Sütra] das Wort "sich widersprechend" hinzugefügt, um anzudeuten, dass dort [d. h. V. 56] sich Realität und Nichtrealität nicht widersprechen, weil [die beiden Begriffe daselbst] Manifestirtsein und Nichtmanifestirtsein bedeuten.

[Jenen Einwand] widerlegt [der Verfasser]:

24. Nein! weil ein solches Ding nicht vorstellbar ist. Das ist verständlich¹). Ferner [ist zu bedenken]: wenn das Nichtwissen unmittelbar das Gebundensein, d. b. die Verbindung

Dieses sugamam, das hier und an anderen Stellen des Buches noch von weiteren Erklärungen begleitet wird, bezieht sich nur auf den Wortlaut nicht auf den Sinn — des Sütra.

mit dem Schmerz, verursachte, so würde nach der durch die Erkenntniss bewirkten Vernichtung des Nichtwissens die [dennoch fortwirkende Schmerz]empfindung unerklärlich sein, welche das Resultat früherer Werke ist, das [vor der Vernichtung des Nichtwissens] zu wirken begonnen hat (prärabdha); weil [dann ja] die Ursache der Schmerzempfindung — das ist nur ein anderer Ausdruck für Gebundensein — aufgehoben wäre. Auf unser und das andere [d. h. das Yoga-]System aber findet dieses Bedenken keine Anwendung, da [nach denselben] das Nichtwissen, die Werke u. s. w. [d. h. Leidenschaft, Hass u. dgl., auch die Dispositionen] nur vermittelst einer Verbindung das Gebundensein verursachen. Und diese Verbindung [der Seele mit der Materie, d. h. dem Innenorgan, den Sinnen und dem Körper], welche wir "Leben in einer bestimmten Existenz" nennen, bört nicht auf, ohne dass das Resultat früherer Handlungen, das zu wirken begonnen hat, ausgekostet ist.

[Der Opponent] bringt einen neuen Einwand vor:

25. Wir bekennen uns ja nicht zu der Lehre von den sechs Kategorien, wie die Vaiçeshikas u. a.

Wir bekennen uns ja nicht [wendet jener Buddhist weiter ein] zu der Lehre, dass es eine bestimmte Anzahl von Kategorien, sechs, sechzehn u. s. w.¹) gebe, wie die Vaiçeshikas und andere Orthodoxe [d. h. die Naiyāyikas] lehren. Deshalb können wir annehmen, dass das Nichtwissen ein sowohl reales als unreales oder auch sowohl vom realen als vom unrealen verschiedenes Ding sei, obschon [ein so beschaffenes Ding] nicht vorstellbar ist. Das ist die Meinung.

[Diesen Einwand] widerlegt [der Verfasser]:

26. Wenn auch eine bestimmte Anzahl [von Kategorien] nicht zu constatiren ist, darf man doch nichts unlogisches acceptiren; sonst steht man auf demselben Niveau mit Kindern, Verrückten und Consorten.

Zugegeben, dass es keine bestimmte Anzahl von Kategorien giebt, so können doch, da Sein und Nichtsein sich widersprechen, die Schüler nicht — einfach auf eure Versicherung hin — ein gleichzeitig reales und unreales, also mit der Logik im Widerspruch stehendes Ding acceptiren; sonst könnte man dasselbe ja auch mit dem unlogischen Zeuge thun, welches z. B. von Kindern geredet wird. Das ist der Sinn. Auch giebt es keine mit klaren

<sup>1)</sup> Die Zahl sechs bezieht sich bekanntlich auf die Vaigeshikas, sechzehn auf die Naiyiyikas; das âdî hinter shoelogu kann nur auf die Lehre der Jainss gedeutet werden, von denen einige fünf, andere sieben Kategorien aufstellen, ist also nicht mehr in Parallelismus mit åstika orthodox zu stellen.

Worten für [das Vorhandensein] eines solchen [sowohl realen als unrealen] Objektes zeugende Schrift- oder sonstige Belegstelle [aus der Tradition, den Puräņas, den Legenden]; und zweifelhafte Schriftstellen [der Art, die wohl da sind] müssen einen anderen Sinn haben, weil [dieser] mit der Logik im Widerspruch steht. Das ist die Meinung. Solche Aussprüche aber, wie der folgende aus dem Süryapuräna:

"Weder unrealen noch realen Wesens ist die Mäyä, auch nicht von beiderlei Art, durch die Begriffe real und unreal nicht zu beschreiben,

eine Scheinexistenz führend (mithyabhata), beständig".

und aus ähnlichen Werken haben folgenden Sinn. Aus solchen Schriftstellen, wie:

"An die Schöpferin der Umgestaltungen, die Mâyû, die achtgestaltige 1), ungeborene [d. h. anfanglose], beständige ... [Cülikopanishad 3] ergiebt sich, dass mit dem Worte Mâyâ die Materie gemeint ist. Dieselbe ist nun weder absolut real (paramartha-sati), weil sie [einem ewigen Wechsel unterliegt und] jeden Augenblick in den Formen der je vorangehenden Umgestaltungen zu Grunde geht; noch auch absolut unreal, weil sie zweckmässig wirkt (arthakriyû-kûrin), also von einem Hasenhorn [d. h. einem Unding, dem absolut unrealen] verschieden ist; noch auch dieses beides zugleich, weil darin ein [logischer] Widerspruch liegt. Deshalb ist sie ,durch die Begriffe real und unreal nicht zu beschreiben', d. h. [ihr Wesen] kann dadurch nicht gelehrt werden, dass man constatirt: "sie ist lediglich real", "sie ist lediglich unreal"; sondern "sie führt eine Scheinexistenz', d. h. ihr eignet, was nach der landläufigen Vorstellung als Nichtrealität gilt, nämlich Aufgehen [in die materielle Ursache, laya], und ebenso das, was nach der landläufigen Vorstellung als Realität gilt, nämlich ewiges Sichverändern 1). Dies werden wir weiter unten [im Comm. zu V. 54] ausführlich erörtern, weshalb [hier] eine Andeutung [genügen möge]. Alle in diesem Abschnitt [gegen die buddhistische Sekte der Vijnanavadins] vorgebrachten Widerlegungsgründe sind auch gegen den modernen Illusionismus anzuwenden.

Andere [buddhistische] Heretiker sagen: Die Aussendinge sind [real, aber nur] von momentaner Dauer [und werden in jedem neuen Augenblick durch ein Facsimile ersetzt]; durch den Eindruck, welchen dieselhen hervorrufen 3), entsteht das Gebundensein der empirischen Seele. Auch diese Ansicht [der Kshapika-bahyarthavädins] weist [der Verfasser] zurück:

D. h. in der Form des in droi Richtungen sich äussernden Innenorgans (buddhi, ahamkara, manas) und der fänf Elemente (Erde, Wasser, Fener, Luft, Aether) erscheinend.

Sowohl purusha wie prakrti sind nitya ewig, der erste aber kûtasthanitya ewig unveränderlich, die letzte parinami-nitya ewig sich verändernd.
 väsanayå = sükshma-rüpena hrdi sthitena jäänena, P.

27. Sein [Gebundensein] ist ebenso wenig veranlasst durch eine anfanglose Beeinflussung von Seiten der Objekte.

Es ist ebenso unmöglich, dass sein, d. h. des Selbstes, Gebundensein durch einen anfanglosen, in der Form einer ewigen Continuität wirkenden, von den Aussendingen hervorgerufenen Eindruck veranlasst sei.

Die Lesart nimittato 'py asya aber ist acceptabel 1).

Das begründet [der Verfasser]:

28. Zwischen dem äusseren und inneren besteht u. a. nicht das Verhältniss des beeinflussten und beeinflussenden, weil sie räumlich getrennt sind wie zwei Leute, von denen der eine in Srughna, der andere in Pataliputra lebt.

Nach der Meinung jener [Kshaṇika-bâhyartha-vâdins] ist das Selbst begrenzt und befindet sich lediglich im Innern des Körpers <sup>2</sup>). Nun kann u. a. ein solches 'inneres' unmöglich mit einem Aussending in dem Verhältniss des beeinflussten und beeinflussenden stehen. Warum [nicht]? Weil sie räumlich getrennt sind wie zwei Leute, von denen der eine in Srughna, der andere in Påfaliputra lebt. Das ist der Sinn. Denn die Erfahrung lehrt, dass nur da, wo eine Verbindung vorliegt, eine Beeinflussung, d. h. ein Eindruck entstehen kann; also z. B. bei der [Verbindung] von Krapp und Tuch oder von Blume und Krystall <sup>3</sup>).

Wegen des Wortes ,u a. (api) ist z. B. das Nichtverbundensein [mit allen Aussendingen] hinzuzudenken, das [der Seele] auch nach der Meinung des Verfassers eigen ist. — Srughna und Päţaliputra sind zwei bestimmte, weit von einander entfernte Orte.

"Aber wir können doch eine Beeinflussung von Seiten der Objekte auf Grund einer Verbindung [der Seele] mit denselben lehren, da nach unserer Meinung das Selbst nach dem Ort der

Und deshalb auch von N\u00e4geça acceptirt; einen sachlichen Unterschied bedeutet diese Variante nicht.

Während es nach dem Sänikhya-System alldurchdringend, allgegenwärüg ist.

<sup>3)</sup> Ich gebe der Lesart pushpa-sphatikayor (in Hall's Ausgabe und Nageça) den Vormag vor \*putakayor (Aph. 31 und MS.). Zum Verständniss der Gleichnisse ist zu beachten, dass die etymologische Bedeutung des Wortes für Beeinflussung (aparaga) "Färbung ist.

a) Der einzige Fall, in dem ddi von meinen Pandits, auch von Rammigra, für bedeutungslos erklärt wurde; Mahadeva muss dies offenbar auch gefühlt haben, da er den Text Vijnana's zu sengabhavah geändert und ddi ausgelassen hat.

Objekte wandert, geradeso wie ihr dies von den Sinnen annehmt". Daranf erwidert [der Verfasser]:

29. Da beide an demselben Orte die Beeinflussung empfangen würden, gäbe es keine Vertheilung.

Da beide, d. h. das gebundene wie das erlöste Selbst, [eurer Theorie zufolge] an demselben Orte, d. h. an dem des Objektes, die Beeinflussung von Seiten des Objektes empfangen würden, [d. h. da, wenn man annähme, dass die Seele selbst nach dem Ort der Objekte wandere, kein Grund vorhanden würe, warum dies nur die gebundene und nicht auch die erlöste Seele thun sollte], gübe es keine Vertheilung von Gebunden- und Erlöstsein; das bedeutet: es würde das Gebundensein auch für die erlöste [Seele] gelten 1).

Mit Bezug darauf erwägt [der Verfasser] einen Einwand:

30. Wenn [er sagt]: "Dies hängt von der unsichtbaren Kraft ab", —

Wenn [jener Heretiker einwendet]: "Obschon [die erlöste Seele] in gleicher Weise [wie die gebundene] mit den Objekten in Berührung tritt, indem sie die Verbindung mit diesen an demselben Ort eingeht, könnte doch die Reception der Beeinflussung einfach von der "unsichtbaren Kraft" [des Verdienstes und der Verschuldung] abhängen, [mithin die Beeinflussung nur auf die gebundene Seele wirken, sber nicht auf die erlöste, d. h. von den Fesseln jener unsichtbaren Kraft befreite Seele]". Das ist der Sinn.

[Diesen Einwand] widerlegt [der Verfasser]:

31. Da beide 1) nicht gleichzeitig sind, besteht zwischen ihnen nicht das Verhältniss des für den andern wirkenden und von dem Wirken betroffenen.

[Von euch Heretikern] wird ja die Momentanität [aller Dinge] angenommen; deshalb kann [für euch], da die beiden, d. h. die handelnde und leidende Seele, nicht gleichzeitig sind, [auch] nicht das Verhältniss des für den andern wirkenden und von dem Wirken betroffenen bestehen; das bedeutet: es kann [für euch] keine an der leidenden Seele haftende Beeinflussung von Seiten der Objekte in Folge der an der handelnden Seele haftenden "unsichtbaren Kraft" [des Verdienstes und der Verschuldung] geben;

<sup>1)</sup> L. bandhapattir iti mit der v. l. und dem MS.

<sup>2)</sup> Unter den "beiden" ist hier nicht mehr, wie man nach dem Zusammenhang meinen könnte, die gebundene und erlöste Seele an versteben, sondern die beiden Formen des handelnden (kartar) und des leidenden (bhoktar), welche nach der Meinung der Buddhisten der gebundenen Seele sukommen. Für die Sämkhyas ist die Seele nie handelnd, sondern nur leidend (empfindend, recipirend), so lange sie gebunden ist.

[denn auf eurem Standpunkte ist es ja gar nicht ein und dieselbe Seele; kurz: ihr könnt überhaupt nicht von einem späteren Fruchttragen früherer Handlungen, von einer unsichtbaren Kraft, reden].

[Der Verfasser] erwägt einen [neuen] Einwand:

32. Wenn [er sagt: "Das ist] wie bei der zu Gunsten des Sohnes vollzogenen Ceremonie", —

Wie für den Sohn gewirkt wird durch die zu seinen Gunsten vollzogene Ceremonie, welche Sache des Vaters [also eines andern Individuums] ist, könnte doch ebenso die Beeinflussung von Seiten der Objekte [an der leidenden Seele] sich geltend machen in Folge der "unsichtbaren Kraft", wenn diese auch an einem andern Substrat [der handelnden Seele nämlich] haftet? Das ist der Sinn [dieses Einwands].

[Der Verfasser] widerlegt [denselben] durch den Nachweis, dass das im Gleichniss ausgesagte [von dem Standpunkte des Einwendenden aus] unrichtig ist:

33. Es giebt ja dort kein beständiges einheitliches Selbst, das durch die vor der Empfängniss vollzogene und andere Ceremonien geweiht werden könnte. 1)

Auch durch die zu Gunsten des Sohnes vollzogene Ceremonie kann von dem Standpunkte jener [Heretiker] für den Sohn nichts gewirkt [d. h. ihm nichts erwiesen] werden. "Ja' bedeutet "weil". [Weil] dort, d. h. dem Standpunkte jener entsprechend, von [der Zeit] der Empfängniss bis zur Geburt ein dauerndes einheitliches Selbst nicht existirt, das durch eine Sohn-Ceremonie geweiht werden könnte, um zu den ihm in der Zeit nach der Geburt obliegenden Werken befähigt zu werden; deshalb ist auch das im Gleichniss ausgesagte [für den Standpunkt jener] unrichtig. Das ist der Sinn. Von unserem Standpunkt aus betrachtet ist aber night einmal das Beispiel unrichtig, da unserer Theorie zufolge - wir nehmen ja die Beständigkeit [des Individuums seit dem Zeitpunkte der Empfängniss] an - auch in jenem [Gleichniss das Wirken für den Sohn] mit der ,unsichtbaren Kraft' ein und dasselbe Substrat hat; denn durch jene unsichtbare Kraft allein, welche durch die Sohn-Ceremonie erzeugt wird und in dem Sohn-Upadhi fin der Sohnheit'] ruht"), wird vermittelst des Sohn-Upadhi dem Sohn etwas erwiesen. Das ist [unsere] Meinung.

<sup>1)</sup> L. samskriyeta mit der v. l. and Aph. 3 35.

<sup>2)</sup> Dieser Gedanke wird für uns durch ein weitliches Gleichniss versundlicher werden: Ein Mann stirbt mit Hinterlassung von Forderungen oder Schulden, welche sein Sohn einzuziehen oder zu bezahlen hat; der letztere thut dies wegen des Sohn-Upådhi, wegen der Sohn-Bestimmung oder der Sohnheit. Es ruht also die nachwirkende Kraft des väterlichen Thuns in dem Sohn-Upådhi.

[Jetzt] tritt ein anderer Heretiker mit der Ansicht auf: "Auch das Gebundensein ist ja nur momentan; lasst also dasselbe keine bestimmte Ursache oder überhaupt gar keine Ursache baben":

34. Aus der bekannten Thatsache, dass ein Produkt von beständiger Dauer nicht existirt, folgt die Momentanität.

"Des Gebundenseins" ist zu ergänzen. Der Sinn aber ist [schon in der Einleitung zu diesem Sütra] erklärt. Um auf denselben die syllogistische Form anzuwenden:

1) Der Gegenstand der Streitfrage, das Gebundensein u. s. w.

[d. h. Erlösung, Seele, empirische Welt], ist momentan,

2) weil es existirt;

3) [denn alles, was existirt, ist momentan], wie z. B. die

Spitze einer Flamme u. dgl.

Und nicht [darf man sagen]: "Diese Argumentation findet doch auf Töpfe u. dgl. keine Anwendung" (vyabhicûra); denn auch solche Dinge sind mit dem streitigen Gegenstand [völlig] gleichartig 1). Eben dies ist mit den Worten ausgesagt "aus der bekannten Thatsache, dass ein Produkt von beständiger Dauer nicht existirt".

[Diesen Einwand] berichtigt [der Verfasser]:

35. Mit nichten! Weil sie durch das Wiedererkennen widerlegt wird.

Mit nichten ist irgend etwas momentan \*), weil durch das Wiedererkennen, das sich z. B. in der Wahrnehmung äussert "Was ich [vorher] sah, eben dasselbe berühre ich [jetzt]\*, die Beständigkeit [der Objekte] erwiesen, mithin die Momentanität widerlegt wird; [also] durch die entgegengesetzte Schlussfolgerung. Das ist der Sinn. Diese [Schlussfolgerung lässt sich] in die Form des folgenden [Syllogismus fassen]:

1) Das Gebundensein u. s. w. ist von beständiger Dauer,

2) weil es existirt;

3) [denn alles, was existirt, ist von beständiger Dauer], wie

z. B. Töpfe u. dgl.

Da für unsere Meinung sprechende Argumentationen anzuführen sind, lässt sich kein triftiger Einwand gegen dieselbe vorbringen. Auch ist es ein Irrthum unsrer Gegner, der [züngelnden] Flamme und ähnlichen Dingen [z. B. dem zuckenden Blitz] ein nur momentanes Dasein zuzuschreiben; denn sie ziehen dabei die mehreren kurzen Momente, [welche selbst das am schnellsten endende Züngeln der Flamme währt], nicht in Betracht.

na ca ,kshanakatva-rûpa-sûdhyâbhûvavati ghatâdau sattvam vartatei iti çahkaniyam | kuto na? | tasyâpi ghatâder api pakshena tulyatvât, P.
 Tilge iti çeshah mit der v. 1 und dem MS.

36. Und weil ihr die Schrift und die Logik widerspricht.

Nichts ist momentan, weil die Schlussfolgerung [unsrer Gegner], dass der gesammten aus Ursachen und Wirkungen bestehenden Welt ein nur momentanes Dasein eigen sei, im Widerspruch steht mit Schriftstellen, wie "Seiend nur, o Lieber, war dieses im Anfang" [Chând. 6. 2. 1], "Nur Finsterniss war dieses im Anfang" [cf. Maitr. 5. 2], und mit logischen Gründen, welche zum Theil der Schrift zu entnehmen sind, als da wären "Wie könnte aus dem Nichtseienden das Seiende entstehen?" [Chând. 6. 2. 2]. Das ist der Sinn.

 Und weil das im Gleichniss ausgesagte nicht zutrifft.

Und weil die Momentanität in dem Falle der Flammenspitze u. s. w., der [von den Gegnern im Comm. zu Sütra 34] als Gleichniss angeführt ist, nicht zutrifft, darf man nicht die Momentanität [der Objekte] erschliessen. Das ist der Sinn.

Ferner würde für die Anhänger der Momentanitäts-Theorie das Verhältniss von Ursache und Wirkung [resp. von materieller Ursache und Produkt] auch in solchen Fällen wie "Thon und Topfnicht existiren können, während doch die Giltigkeit [des Cansalitätsgesetzes] sich aus der Erwägung ergiebt, dass andernfalls [jede] Thätigkeit und [jedes] Aufgeben der Thätigkeit zwecklos wäre. Dies sagt [der Verfasser in den folgenden Sütras] aus:

38. Zwischen zwei gleichzeitig entstehenden Dingen besteht nicht das Verhältniss von Ursache und Wirkung.

Soll das Verhältniss von Ursache und Wirkung zwischen zwei gleichzeitigen oder zwei auf einander folgenden Dingen [momentaner Dauer] bestehen? Der erste Theil dieser [Frage] ist mit nein zu beantworten, u. a. 1) deshalb, weil es keinen Grund giebt, sich für diese Seite der Alternative zu entscheiden.

Dass [aber auch] der zweite Theil ein Nein erfordert, erklärt [der Verfasser im folgenden]:

39. Weil, wenn das frühere vergeht, das spätere nicht [sein] kann.

adi bedeutet: weil die Schrift sowohl als die Logik dagegen spricht und sieh die Annahme durch kein Beispiel belegen lässt. Mahadeva hat das adi beseitigt und dafür gesetzt: ghatärthino mrd-adi-pracetty-anupapatte; ca, Aph. § 41.

Auch weil zu der Zeit, da das frühere, d. h. die Ursache, vergeht, das spätere, d. h. die Wirkung [oder das Produkt], nicht entstehen kann, ist für die Momentanitätstheorie kein Causalzusammenhang möglich; denn ein Produkt erkennt man nur daran, dass es in der materiellen Ursache enthalten [d. h. mit dieser substantiell identisch] ist. Das ist der Sinn.

Mit Bezug auf die materielle Ursache bringt [der Verfasser] noch einen Widerlegungsgrund vor:

40. Auch deshalb nicht, weil, wenn das eine existirt, dieses mit dem andern nicht vereinbar ist, wegen des Sichausschliessens in beiderlei Art.

Auch deshalb, weil [von jenem Standpunkte aus] zu der Zeit, da das frühere [d. h. die Ursache] existirt, keine Verbindung mit dem späteren [d. h. dem Produkt] vorliegt, ist [für die Momentanitätstheorie] kein Causalzusammenhang möglich - "wegen des Sichansschliessens in beiderlei Art'; d. b. da [in dem Falle Ursache und Produkt] sich gegenseitig ausschliessen, sowohl wenn man das Verhiltniss von der positiven (anvaya) als auch wenn man es von der negativen Seite ansieht (vyatireka). Das ist der Sinn. Denn den Causalzusammenhang von Material und Produkt fasst man durch positive und negative Betrachtungsweise so auf: "Wenn das Produkt entsteht, dann ist das Material das und wenn das Material nicht da ist, dann entsteht das Produkt nicht\*. Wenn nun [die zweite Seite der obigen Alternative gelten und] die beiden [materielle Ursache und Produkt] auf einander folgen sollen, müssen sie sieh, da nach der Theorie jener (tatra) [alles] momentan ist, als verschiedenen Zeiten angehörig gegenseitig ausschliessen, ob man die Sachlage von der positiven oder von der negativen Seite betrachtet. Daraus ergiebt sich, dass [für unsre Gegner] kein Causalzusammenhang existiren kann.

"[Muss man denn die Coexistenz von materieller Ursache und Produkt als für den Causalzusammenhang wesentlich ansehn, und] könnte nicht die causa materialis ebenso wie die causa efficiens lediglich wegen der Priorität Ursache sein?" Darauf erwidert [der Verfasser]:

41. Wenn es lediglich die Priorität wäre, gäbe es kein Gesetz.

Und wenn man [der materiellen Ursache] lediglich die Priorität einräumt, giebt es kein Gesetz, nach dem dies [und jenes als causa] materialis [und nicht als efficiens] zu bestimmen ist, weil die [blosse] Priorität ja in gleicher Weise auch den causae efficientes zukommt; [und] der ganzen Welt ist doch der Unterschied von causa materialis und efficiens bekannt. Das ist der Sinn.

Andere Heretiker [die buddhistischen Vijnanavadins, auch Yogacaras genannt], aber sagen: "Da ausser dem Denken kein anderes Ding existirt, ist auch das Gebundensein ) wie die Gegenstände des Traumes; deshalb ist es absolut illusorisch, es giebt also keine Ursache für dasselbe". Diese Ansicht weist [der Verfasser | zurück :

42. Nicht das Denken allein existirt, weil die Aussendinge wahrgenommen werden.

Das Denken ist nicht das einzig reale Princip, weil sich durch die Wahrnehmung ergiebt, dass die Aussendinge ebenso wie das Denken existiren. Das ist der Sinn.

Es ist aber doch [wenden die Vijnanavadins weiter ein] die Wahrnehmung der Aussendinge dadurch zu widerlegen, dass man aus den Beispielen der Traumbilder u. s. w. 2) schliesst, dass [die Aussendinge] illusorisch sind und zwar deshalb, weil sie sinnlich wahrgenommen werden, 3) - eine Reflexion, die den Vorzug der Einfachheit für sich hat 1). Dafür [dass die Aussendinge illusorisch sind] habt ihr [Samkhyas] auch Belege aus der Schrift und Tradition, [aus der ersteren] z. B. Denn Denken ist dieses alles" [Nrs. Tap. 2. 1. 7. 8, aus der letzteren] z. B.

"Deshalb ist allein das Deuken, nicht [aber] die Erscheinungswelt und nicht der Kreislauf des Lebens" 3)".

Diesen Einwand beantwortet [der Verfasser] mit einem weiteren Widerlegungsgrund:

43. Dann [ergābe sich], weil, wenn dieses nicht ware, [auch] jenes nicht sein könnte, das Nichts.

Dann, wenn die Aussendinge nicht wären, ergäbe sich nur das Nichts, nicht aber auch das Denken als existirend. Warum? Weil, wenn dieses nicht ware, [auch] jenes nicht sein könnte'; d. h. weil, wenn die Aussendinge nicht wären, sich auch das Denken als nichtexistirend ergeben müsste; denn [falls die Wahrnehmung

<sup>1)</sup> Tilge vijnana-matram mit Aph. 45 und dem MS.

<sup>2)</sup> del bedeutet: der falschen Auffassung, vermöge deren man z. B. einen Strick für eine Schlange halt (rajju-sarpa) oder Perlmutter für Silber (gukti-rajata).

<sup>3)</sup> In der Form eines Syllogismus: 1) prapanco mithya (anumana), 2) decuatrát (hetu), 3) svapnádivat (drahtánta).

<sup>4)</sup> Hier besteht die Einfachheit der Erklärung (laghava), welche die Vijhänavädins für sich in Auspruch nehmen, darin, dass sämmtliche Vorstellungen nach der Analogie der Traumbilder, welche alle Systeme als zum Denken (rijadua) gehörig betrachten, unter den elnen Begriff des Denkens gebracht werden. Nach der Meinung der Vijnanavädins ist die Auffassung, dass die Bilder, welche der Geist von den Aussendingen empfängt, etwas verschiedenes selen, eine unnütze Complication (generana).

Dieser Halbvers, der als aus dem Lingapurana stammend von Çankara in der Einleitung zum Comm. zur Çvothçvatara Upanishad angeführt wird, ist in Hall's Text durch den Druck nicht als metrisch gekennzeichnet.

keinen Beweis für die Existenz der wahrgenommenen Objekte lieferte), hätten wir zu schliessen, dass auch die Wahrnehmung des Denkens ebenso wie die Wahrnehmung der Aussendinge ein unreales Objekt habe; [zweitens] findet sich [auf Grund der Annahme, dass nur das Denken Realität besitzel, durchaus kein Beweis für die Existenz des Denkens; und ebenso sind die [von den Vijfianavadins] für die Existenz des Denkens [vorgebrachten] Beweismittel abzulehnen, weil sie unter den Begriff der Aussendinge fallen salso nach der Theorie jener nicht vorhanden sind]. Das ist der Sinn. Wenn [uns nun die Vijffanavadins einwenden]: Da kein Mensch die Existenz der Vorstellung bestreitet, ist für dieselbe gar kein Beweismittel erforderlich", [so erwidern wir: Das ist] nicht [richtig]; denn die [Cûnyavâdins, d. h.] die Anhänger der Lehre vom Nichts bestreiten sie. Wenn [sie uns weiter einwenden]: Ein Ding wird doch auch durch nichtseiende Beweismittel als real dargethan, weil ja nur die Nichtwiderlegbarkeit des Objekts den Beweis für die Existenz desselben liefert, nicht aber die absolute Realität der Beweismittel\*, [so erwidern wir aufs neue: Das ist] nicht [richtig]; denn, wenn das so würe, würde es wegen der Leichtigkeit, mit der nichtseiende Beweismittel überall zu haben sind, unnöthig sein, nach [wirklichen] Beweismitteln für irgend ein Objekt zu suchen. Wenn [sie ferner einwenden]: "Auch unter dem Nichtseienden ist [einigem, d. h.] den Beweismitteln und den anderen [logischen Begriffen: Schlussfolgerung, Grund, Zweifel u. s. f.] eine [Art von Existenz] zuzuschreiben, nämlich was man landläufig Existenz nennt (vyávaharika-sattva) 1)\*, [so erwidern wir]: Jetzt kommt ihr uns auf unserm Wege entgegen! Was aber ist dieses landläufig [Existenz] genannte? Wenn ihr damit ,das der Veränderung Unterliegen' meint, dann wird auch von uns eine ebensolche Existenz den Mitteln zugeschrieben, welche das zu erkennende erkennen lehren; denn wir leugnen, dass die empirische Welt, [zu der doch auch die Erkenntniss- und Beweismittel gehören], auf gleicher Stufe z. B. mit dem Silber stehe, für welches in Folge einer falschen Auffassung Perlmutter gehalten, [oder mit der Schlange, für welche irrthümlich ein Strick angesehen] wird. Wenn ihr aber damit nur das Vorgestelltwerden meint, dann gilt dasselbe 1), [d. h. dann gebührt auch nach unsrer Meinung eine solche Existenz den Erkenntniss- und Beweismitteln], weil gerade durch so beschaffene Mittel auch die Aussendinge als real erwiesen werden. Die [von den Vijfianavadins) aber [versuchte] Widerlegung [der empirischen Welt] vermittelst einer so willkürlichen b und [nach ihrer Ansicht]

Wogegen anderem absolute Nichtexistenz (pāramārthikāsattvo) zukommt, wie dem Hasenborn, dem Mannesborn, der Blume in der Luft, dem Sohn der Unfruchtbaren u. s. w.

<sup>2)</sup> Denke hinter tadópi eine kleine Interpunktion.

yathå-kathameid anumänena = svakapola-kalpitenämemänena,
 wie die Pandits zu sagen pflegen.

durch die Einfachheit der Anschauung!) unterstützten Argumentation lässt sich in gleicher Weise auch auf das Denken anwenden. Hiermit ist auch die Meinung der modernen Pseudo-Vedantisten!) widerlegt, weil die Theorie derselben und die Art, wie diese von ihnen vertheidigt wird (yoga-kshema), ganz der Lehre der Vijnänavädins gleichkommt. Die Schrift- und Traditionsstellen aber, welche die Wirklichkeit nur des Denkens lehren, wollen den Aussendingen allein die absolute Existenz, d. h. die Unveränderlichkeit absprechen, nicht aber auch das was man landlänfig Existenz nennt, d. h. das der Veränderung Unterliegen. Denn z. B. aus den folgenden zwei Versen des Vishnupuräna lernen wir, dass das der Veränderung Unterliegen als Nichtsein gilt:

"Was aber auch in der Folgezeit keln anderes, durch Veränderung oder Irgand eine sonstige Ursacho<sup>3</sup>) bedingtes Wesen annimmt, das ist das reale, o König; und was ist dieses? [V. P. 2. 13. 26].

Diejenigen Dinge, welche im täglichen Leben "König", Soldat" n. s. w. heissen") und was sonst der Art es giebt, die, o König, sind in dieser Weise nicht real, [sondern] durch den Willen bestehend". [V. P. 2. 13. 95].

"Durch den Willen bestehend" bedeutet: durch den Willen Gottes oder [auch eines Yogin] geschaffen. Deshalb [d. h. der Deutung zufolge, welche wir den Schriftstellen gaben, die nur dem Denken Realität zuschreiben] hat man die folgende Stelle des Vishņupurāņa so aufzufassen, dass von Vishņu in der Gestalt des Māyāmoha mit den Worten:

"Erfahret, dass alles dieses aus Denken besteht". [V. P. 3. 18. 17].

u. s. w. auch den Dämonen nichts anderes als die Wahrheit gelehrt wurde, dass jene aber, weil sie [zu der richtigen Erkenntniss] nicht befähigt waren, und wegen anderer Fehler den Sinn in verkehrter Weise auffassten und deshalb Vijnänavädin-Heretiker wurden 5). Alles dieses ist von uns im Commentar zur Brahmamimämsä bei Gelegenheit der Widerlegung der illusionistischen Theorie ausführlich erörtert worden.

"Demzufolge (evam) sei das Nichts die einzige Realität; dann ist erst recht") das Forschen nach den Ursachen des Gebunden-

<sup>1)</sup> S. Anm. 4 auf S. 46.

<sup>2)</sup> Die sich nach Vijäänabhikshu's Auffassung von den buddhistischen Vijäänavädins nur dadurch unterscheiden, dass sie neben dem Denken noch das Nichtwissen (avidyā) anerkennen.

D. h. sei es durch die Veränderung, den Parinama der Sämkhyas, den Vivarta der Vedäntins oder den Årambha der Naiyâyikas bedingt. Die Ausgabe des V.P. liest \*\*aambhūtam.

<sup>4)</sup> Die Ausgabe des VP. hat yac ca raja-bhatatmakam.

<sup>5)</sup> Im Vishnupurana aber trägt die Lehrthätigkeit Vishnu's bei den Dämenen keineswegs den Charakter der Aufrichtigkeit, welchen Vijnanabhlkshu derselben beilegt, was für die Beurtheilung unsers Autors und seines Werkes nicht unwichtig ist. Zur Sache vgl. Wilson's Uebersetzung des Vishnupurana III. 210 Anm.

a) D. h. mit noch mehr Grund, als die Vijnanavadins in der Einleitung zu Sütra 42 für sich anführen konnten.

seins überflüssig, da dieses absolut nichtig (tuccha) ist\*. Mit diesem Einwand tritt jetzt der Matador der Heretiker [der die buddhistische Sekte der Mådhyamikas repräsentirt] gegen uns auf:

44. Das Nichts ist die Realität; das Seiende vergeht, da Vergänglichkeit die Eigenart der Dinge ist.

Das Nichts ist die einzige Realität, weil alles Seiende schlechthin vergeht, und was vergeht illusorisch ist wie die Traumbilder.
Deshalb hat, da der Anfang und das Ende aller Dinge nichts
anderes als das Nichtsein ist, in der Mitte das Gebundensein und
[die Erscheinungswelt] momentanes Dasein, ist [mithin] trughaft 1),
nicht wirklich. Was könnte also gebunden werden und wodurch?
Dies ist die Meinung [der Mådhyamikas oder Çûnyavâdins]. Als
Grund für die Vergänglichkeit des Seienden [wird von ihnen angeführt]: "Da Vergänglichkeit die Eigenart der Dinge ist", d. h. da
Vergänglichkeit das Wesen der Dinge ist. Kein Ding aber besteht,
wenn es sein Wesen aufgiebt. Das ist der Sinn.

[Diese heretische Theorie] widerlegt [der Verfasser]:

45. Das ist ein einfaches Absprechen thörichter Leute.

Dass aus dem Begriffe der Existenz der der Vergänglichkeit folge, ist ein einfaches Absprechen thörichter Leute, d. b. nur eine unwahre Behauptung; denn diejenigen Dinge, welche nicht aus Theilen bestehen, können nicht zu Grunde gehen, weil keine Ursache für ihr Zugrundegehen vorhanden ist; und auch [der Satz], dass die Produkte vergehen, ist nicht richtig, da aus einer solchen Wahrnehmung wie der Topf ist dahin fd. h. in Stücke gegangen]t, die ganz auf der gleichen Stufe mit der Wahrnehmung der Topf ist abgenutzt steht, nur folgt, dass für den Topf, den wir als Beispiel gewählt (adi), der Zustand gilt, welcher Vergangenheit heisst. Und wenn ihr zugebt, dass Nichtmanifestirtsein Vergangensein eines Produktes bedeutet, schliesst ihr euch einfach unsrer Meinung an. Ferner kann auch bei eurer Annahme, dass Vergehen das wahre Wesen der empirischen Welt sei, eben das Vergeben des Gebundenseins das Ziel der Seele sein. Ein andrer Ausleger \*) aber erklärt: "Der Satz ,das Nichts ist die Realität" ist nur ein tadelnswerther Ausspruch unwissender Leute, eine Begründung aber für denselben giebt es nicht; denn er wird als unhaltbar erwiesen durch das Dilemma, ob es ein Beweismittel [für das Nichts] giebt oder nicht. Wenn jene [namlich] ein Be-

<sup>1)</sup> Verbessere sumprtikum und vgl. Anm. 1 auf S. 35.

<sup>2)</sup> Das folgende Citat habe ich leider nicht verificiren können. Hämmigra meinte, dass unter dem kugeit auch hier, wie sonst einige Male in dem Buche, Väcaspatimigra zu verstehen sei; doch stammt die obige Stelle nicht aus dem Commentare desselben zur Sänskhyakärikä.

weismittel für das Nichts [als vorhanden] annehmen, ist durch eben dieses der Begriff des Nichts aufgehoben; wenn sie [ein solches] nicht annehmen, stellt sich wegen des Nichtvorhandenseins eines Beweismittels die Constatirung des Nichts als unrichtig heraus. Und wenn [sie sagen sollten: ,Das Nichts] ist durch sich selbst evident', müsste von demselben geistige Natur u. s. w. ausgesagt werden 1)\*. Und man darf nicht behaupten, dass auch von der Schrift und Tradition das Nichts als das wirkliche gelehrt werde, wenn [die erstere] sagt:

"Kein Untergang und kein Entstehen ist, kein Gebundener und kein nach den übernatürlichen Kräften trachtander"), kein nach Erlösung verlangender und kein Erlöster; das ist die höchste Wahrhelt." [Gaud. Mänd. K. 2, 32, Brahmabindüpanishad 10]")

und [die letztere]:

"Die Versenkung], in der das völlige, auf keiner Grundlage rubende Nichts für das Wesen [der Dinge] gehalten wird, heisst die Versenkung in das Nichtsein (abhäva-yoga), durch welche [der Yogin] das Selbst erschaut";

denn in solchen Schriftstellen ist nur der Nicht-Untergang u. z. w. der Seelen als wirklich gemeint, da in den [jenem Upanishad-Citat] vorangehenden und nachfolgenden Sätzen nur von der Seele die Rede ist; und in derartigen Traditionsstellen wird nur gelehrt, dass allein das unendliche aethergleiche Gebiet des Geistes, in dem alles [andere] aufgegangen, wirklich sei 4). [Jene Traditionsstelle] nämlich ist gleichbedeutend mit solchen Aussprüchen 5) wie:

"Der Yogin, dessen innerer Sinn in den Aether dahingegangen [d. h. von äusseren Eindrücken unbeeinflusst] ist "), der die drei Welten für luftartig und seinen eignen Leib für dunstgleich hält, wird Brahman genannt";

Denn die Worte Aether (âkâça) und Nichts, Leere (çûnya) [in dem obigen Verse] sind [als] Synonyma [gebraucht]. Unter (manas), dem ,inneren Sinn ), ist [in dem letzten Verse] das gesammte Innenorgan zu verstehen, d. h. das ,grosse Princip [i. e. das Ur-

 yatrā 'kāça-sadrça-einmandale viçvam (= prakṛti-vargah) vilinam asti, tasyai 'va eidākūçasya tattvate 'ty eva pratipādyate, P.

<sup>1)</sup> Denn nur der Geist, das Denken (cit) ist durch sich selbst evident (svata) siddha, svayam-prakāça). Yadi çûnyam svatalı siddham bhavet, tadā cidrāpam syāt, yasmāt svatalı siddhā jagati cid evā 'sti, P. Das ādi bedeutet; und es müsste die Qualitäten haben, welche der Geist in der empirischen Existens annimmt; icchā, dvesha, kṛti, dharma, adharma u. s. t.

S. v. s. Yogin; súdhakah — siddhy-artham sipäyänushthátá, P.
 Vgl. die Varianten bel Weber, Ind. Stud. II. 61 und in der Ausgabe der Atharvana Upanishada S. 19 (Bibl. Ind.).

Nach Rämmiera stammt der nachfolgende Cloka wahrscheinlich aus dem Yogaväsishtha.

<sup>6)</sup> Es he viyad-gami-mand als Compositum zu verbessern.

<sup>7)</sup> Trenne mano von dem Compositum ab und denke eine kleine Interpunktion hinter autahkuranam.

theilsorgan, buddhi] und die [beiden] anderen [nämlich das Subjektivirungsorgan, ahamkāra, und das Wahrnehmungsorgan, manas]; in den Aether dahingegangen' bedeutet in dem unendlichen äthergleichen Gebiet des Geistes aufgegangen'.

[Der Verfasser] bringt einen weiteren Widerlegungsgrund vor:

46. Auch deshalb ist es so mit dieser [Theorie], weil sie dasselbe Schicksal hat wie die beiden [andern].

Auch deshalb, weil sie dasselbe Schicksal hat wie die beiden [andern] Theorien, von denen die eine die Momentanität der Aussendinge, die andere [die alleinige Existenz] des Denkens lehrt, d. h. weil auf sie die gleichen Widerlegungsgründe anzuwenden sind, ist diese Theorie [des Nichts] hinfällig; so ist zu ergänzen. Denn der Grund, mit welchem [in Sütra 35] die Momentanitätstheorie widerlegt wurde, dass nämlich die Thatsache der Wiedererkennung mit derselben unvereinbar sei, und die andern [in Sütra 36 angeführten Gründel finden auch auf die Lehre vom Nichts in der gleichen Weise Anwendung. Ebenso gilt auch der Grund, mit welchem [in Sûtra 42] die Theorie [von der alleinigen Existenz] des Denkens widerlegt wurde, die Wahrnehmung der Aussendinge nämlich, und ähnliche [Gründe, z. B. der Mangel an Beweismitteln, auf Grund deren die empirische Welt hinweggeleugnet werden könnte], in gleicher Art auch gegen die in Rede stehende Theorie (atra). Das ist der Sinn.

Auch die folgende Meinung, welche gleichfalls von jenen [Mådhyamikas] vorgebracht wird, nämlich: "Lasst doch das Nichts deshalb Ziel der Seele sein, weil es [entweder unmittelbar] das Aufhören des Schmerzes oder das Mittel dazu bedeutet", bezeichnet [der Verfasser] als unmöglich:

47. In beiderlei Art kann es nicht Ziel der Seele sein.

"In beiderlei Art", d. h. weder unmittelbar noch mittelbar, kann das Nichts das Ziel der Seele sein, weil die Freude und die ähnlichen [Zustände, welche von der empirischen Seele erstrebt werden], nur dann Ziel derselben sein können, wenn sie in ihr haften, und weil ihr [Mådhyamikas] ja gar keine beständige Seele anerkennt, [welche der Behälter der Freude u. s. w. sein könnte]. Das ist der Sinn.

Damit sind die Ansichten der Heretiker in Bezug auf die Ursachen des Gebundenseins abgethan. Jetzt werden die andern widerlegt, welche ausser den bisher zurückgewiesenen noch übrig sind, nämlich auch die von Orthodoxen angenommenen Ursachen des Gebundenseins: 48. Nicht aus irgend einer Art von Wandern.

"[Folgt] das Gebundensein' ist hinzuzudenken, weil davon die Rede ist. Auch nicht aus irgend einer Art von Wandern, wie z. B. ¹) aus dem Eintritt in den Körper, stammt das Gebundensein der Seele. Das ist der Sinn.

[Der Verfasser] giebt den Grund dafür an:

49. Weil dieses für etwas bewegungsloses unmöglich ist.

Weil das Wandern für die bewegungslose, weil allgegenwärtige Seele unmöglich ist. Das ist der Sinn.

"Da wir aus der Schrift und Tradition lernen, dass [die Seele] aus dieser in jene Welt wandert und [aus jener in diese] zurückgekehrt, müsst ihr die Seele aber doch begrenzt sein lassen? So sagt ja auch die Schrift u. a.:

"Daumengross ist die Seele, das Innere Selbst." [Kath. 6. 17; Çvet. 3. 13]"

Diesen Einwand weist [der Verfasser] zurück:

50. Wenn sie k\u00f6rperlich w\u00e4re wie T\u00f6pfe u. dgl., m\u00fcssten dieselben Bedingungen [f\u00fcr sie] gelten, und darin l\u00e4ge ein Widerspruch gegen unsere Lehre.

Und wenn man annähme, dass die Seele wie Töpfe u. dgl. körperlich, d. h. begrenzt wäre, dann würde sie aus Theilen bestehen, vergänglich sein u. s. w. [d. h. zu einer gewissen Zeit entstehen und einen bestimmten Umfang haben], mithin müssten für sie dieselben Bedingungen gelten wie für Töpfe u. dgl., und darin läge ein Widerspruch gegen unsere Lehre. Das ist der Sinn.

[Der Verfasser] erklärt nun, in welchem Sinne die Schrift von dem Wandern [der Seele] spricht:

51. Auch spricht die Schrift von dem Wandern [nur] wegen der Verbindung mit dem Upådhi, vergleichbar dem [Fall mit dem] Raum.

Und wo auch die Schrift mit Bezug auf die Seele von einem Wandern spricht, da ist sie nach Massgabe der für die Allgegenwart [der Seele] zeugenden Schriftstellen, Traditionsstellen und logischen Gründe [so] zu verstehen, [dass die Bewegung von der Seele ausgesagt ist] nur wegen ihrer Verbindung mit dem Upadhi [d. h. mit dem inneren Leibe, linga-çarîra], geradeso wie dem Raum [nur dann Bewegung zugeschrieben wird, wenn er mit einem Upadhi,

<sup>1)</sup> ádi — degántara-gamanát, P.

z. B. mit einem Topf, verbunden ist]. Den Beweis dafür liefert [also, wie eben gesagt, erstens] die Schrift, z. B. an folgenden Stellen:

"Wie der Raum, der in einem Topfe eingeschlossen ist, {nach der allgemeinen Vorstellung sich bewegt], wann man den Topf trägt, während [in Wahrheit doch nur] der Topf getragen wird und nicht der Ranm. ebenso ist's mit der dem [unendlichen] Raum vergleichbaren Seela." [Brahmabind@panishad 13]1)

"Denn nur [well sie] mit den Qualitäten des Innenergans und des Körpers 2) [in Verbindung steht], erscheint [die Seele] auf dem niederen Standpunkt (avara) klein wie die Spitze einer Ahle 2). [Çvet. 5. 8];

"Ewig ist sie, allgegenwärtig, beständig". [Bhag. 2. 24];

[zweitens] die Tradition z. B. an der Stelle:

und [drittens] folgende logische Begründung: Wenn [die Seele] von mittlerer [begrenzter] Ausdehnung 4) wäre, müsste sie aus Theilen bestehen, mithin vergänglich sein; und wenn sie ein

Atom ware, liesse sich die Thatsache der den [ganzen] Körper durchdringenden [d. h. an jedem Theile des Körpers wahrnehmbaren] Empfindung nicht erklären, und ebenso wenig [ûdi: die Erschauung der Seele, die zur Zeit der unterscheidenden Erkenntniss eintritt; denn ein Atom ist unsichtbar], - eine Begründung, die sich noch weiter ausführen lässt 5) (adi). In solchen Traditionsstellen wie:

"Die Materie [in der Form des Innenorgans] vollbringt die Werke, welche sich in erwünschten und unerwünschten Früchten lassern, und die Materie, die nach Belieben durch die drei Welten wandert, geniesst dieselben auch". [Mbh. 12, 11307 b und 11308 a]

dem der Upan, darin ab, dass der leixtere 'py anstatt hy bietet.

3) D. h. zur Zeit des Gebundenseins denkt man, dass die Seele ein kleines Etwas im eignen Leibe sei, während disselbe an sich (auf dem höheren Stand-

punkt, als pura áiman) alldurchdringend ist.

4) Dem Atom (paramānus) gegenüber steht das ausgedehnte', und dieses zerfällt in dasjenige, dem unendliche Ausdehnung eigen ist (parama-mahat, d. h. Seelen, Materie, Aether oder Raum, Zeit) und dasjenige, dem mittlere oder begrenzte Ausdehnung zukommt (madhyama-parimana, paricchinnaparimana, d. h. die Objekte der Erscheinungswelt oder nach dem unvermeid-

lichen Beispiel: Töpfe u. dgl.)

<sup>1)</sup> Vgl. die Varianten in der Ausgabe der Atharvana Up. S. 19 (Bibl. Ind.). 2) Vgl. die Anm. 2 auf S. 32. - Vijitana's Text dieses Citats weicht von

<sup>5)</sup> Und awar in der verschiedensten Art und Weise, wofür ich zwei Beispiele geben will. Die Allgegenwart der Seele folgt für den Inder sehon aus dem einfachen Genusse einer Frucht; denn die unsichtbare Kraft (das adrahta) meiner früheren guten Werke ist die causa efficiens für das Wachsen des Baumes, dessen Früchte ich esse, und für das Heranreifen dieser Früchte, während die Kraft der Natur (prakrti-cakti), die den Baum und die Früchte wachsen lässt, die causa materialis ist. Mein Atman steht also mit dem Baume, ebenso wie mit unendlich vielen ähnlichen Dingen, in einer Verbindung (sambandha), kann mithin kain Atom sein. Einen mythologischen Grund liefert der Rahi Sanbhari, der seine 60,000 Leiber gleichzeitig nicht hätte annehmen können, wenn sein Atman nicht von einer Ausdehnung gw wesen wire, die ihn befähigt hätte mit allen diesen Leibern in Verbindung zu treten.

wird deshalb ausdrücklich nur der Materie das Wandern, d. h. die Bewegung, zugeschrieben.

 Auch nicht durch das Werk, weil dieses ihr nicht angehört.

Auch nicht durch das Werk, d. h. durch die unsiehtbare Kraft desselben, entsteht unmittelbar das Gebundensein der Seele. Warum [nicht]? Weil dieses der Seele nicht angehört. Das ist der Sinn. — Oben [in Sütra 16] war [die Ansicht] widerlegt worden, dass das Gebundensein durch das Werk, d. h. durch die Ausübung von vorgeschriebenem und verbotenem, entstehe; hier aber [wird negirt, dass es hervorgerufen werde] durch die aus jenem [Werke] entspringende unsichtbare Kraft; es liegt also [wenn auch kein Unterschied des Ausdrucks, so doch] ein sachlicher Unterschied, also keine müssige Widerholung vor.

"Mag doch das Gebundensein des einen [d. h. der Seele] durch die unsichtbare Kraft<sup>1</sup>) entstehen, wenn diese auch einem andern [d. h. dem Innenorgan] angehört. Mit Bezug auf diesen [Einwand] erklärt [der Verfasser]:

53. Es l\u00e4ge eine zu weit gehende Uebertragung vor, wenn sie verschiedenen angeh\u00f6rten.

Wenn das Gebundensein und die Ursache desselben verschiedenen angehörten, läge eine zu weit gehende Uebertragung vor, d. h. würde das Gebundensein auch für die erlöste Seele gelten können. Das ist der Sinn.

Wozn noch weiterer Worte? Das Gebundensein der Seele kann weder aus den [bisher aufgestellten Ursachen] entstehen, von dem Wesen [der Seele, Sütra 7] an bis zu dem Werk [Sütra 52], noch aus irgend einer andern [ähnlichen Ursache], weil die Schrift dagegen spricht. Diesen allgemeinen Widerlegungsgrund bringt [der Verfasser im folgenden Sütra] vor:

54. Auch spricht dagegen schliesslich die Schrift, welche [die Seele] f
ür qualit
ätlos u. s. w. erkl
ärt.

Dagegen, dass das Gebundensein der Seele nicht Upadhi-artig sei, spricht auch die Schrift an solchen Stellen wie:

"Der Zuschauer, der Erkenner, der für sich seiende (kevala), qualitätiese." [Çvet 6. 11]

Das ist der Sinn. Das Wort "schliesslich" (ili) zeigt an, dass die Prüfung der [aufgestellten] Ursachen des Gebundenseins zu Ende ist.

<sup>1)</sup> Füge adrehtena hinter dharmenapi ein mit der v. l., dem MS. und Aph.º 55, Anm. 3.

Da nun so durch die Reihe der Sûtras 1) von Nicht ... eines, der seinem Wesen nach gebunden ist, . . . . [I. 7] an [alle] anderen [Behauptungen] widerlegt sind, ist festgestellt, dass allein die Verbindung von Materie und Seele die unmittelbare Ursache des Gebundenseins ist. Dagegen wird folgender Einwand erhoben: Wie kommt es denn aber, dass nicht auch die Verbindung der Seele 2) mit der Materie von den [nämlichen] verschiedenartigen Voranssetzungen (vikalpa) betroffen [eigentlich angefressen'] wird [wie oben das Gebundensein], dass nämlich [diese Verbindung der Seelel wesentlich sei u. s. f.? Denn wenn diese Verbindung [der Seele] wesentlich oder durch die Zeit u. s. w. [d. h. durch den Raum, den Zustand, das Werk, das Nichtwissen, die unsichtbare Kraft] veranlasst wäre, würden ja [alle früher von euch gegen die Opponenten vorgebrachten] Widerlegungsgründe, dass das Gebundensein dann auch für die erlöste [Seele] gelten müsste' u. s. w. in ganz entsprechender Weise [auf euch Sâmkhyas] ebenso Anwendung finden. Diesen Einwand beseitigt [der Verfasser]:

55. Auch b) die Verbindung mit jener folgt aus der Nichtunterscheidung ); [deshalb] finden sie nicht ebenso Anwendung.

Auch die oben [im Commentar zu Sütra 19] beschriebene Verbindung der Seele mit jener [d. h. der Materie] folgt aus der Nichtunterscheidung; denn nur in Folge der zu beschreibenden Nichtunterscheidung als der Veranlassung besteht [diese] Verbindung. Deshalb finden die [früher] vorgebrachten Widerlegungsgründe nicht ebenso [auf uns] Anwendung. Das ist der Sinn. Diese Nichtunterscheidung nun findet sich nicht bei den Erlösten, und deshalb giebt es für diese keine neue Verbindung [mit der Materie]. Wenn [uns nun eingewendet wird]: "Die Nichtunterscheidung kann doch hier nicht die Ueberzeugung von der Iden-

Die Verbesserung praderçakena in Aph. 57, Anm. 2, erledigt sich durch meine Anm. 2 auf S. 21.

Ergänze zu purushe: vartamânah, wie auch sonst, wo der Locativ unserm Sprachgefühl nicht recht entspricht.

<sup>3)</sup> Durch das ops wird tad-yogo in Parallelismus mit allen Begriffen von svabhäva (Sütra 7) bis karman (Sütra 52) gesetzt. Um den Text unseres Sütra nach indischer Welse zu erklären, kann man sagen: die Worte tad-yogo pi bilden den Pürvapaksha und der Best die Antwort auf denselben.

<sup>4)</sup> Die Uebersetzung dieses Satzes in Aph. ist ganz verdreht. In dem Comm. auf S. 58, Anm. 1 wäre eine starke Interpunktion hinter 'py avvielein zu setzen, wenn diese Erklärung überhanpt aus einem der indischen Commentars stammte. In der That ist der Text aber, wie auch senst nicht selten, einfach von Ballantyne's Pandit gemacht; dem Mahādeva liest: prakti-samyogo 'py avvieleit | ato na saminatvam doshaya | muktasyā (oder mukte) 'vive-kābhāvān na punah samyogo bhavati 'ty arthah, und Nāgeça: vakshyomānād avivekān nimittāt samyoga iti na doshānām samatvam ity arthah | sa cā 'civeko mukteshu nā 'stī 'ti na punah samyogah. Vgl. übrigens Aph. 33, Anm.

tität (abheda) der Seelen mit der Materie sein; denn [die Nichtunterscheidung ist ja die Ursache der Verbindung beider; die Ueberzeugung von der Identität der Seelen und der Materiel kann [also] nicht vor der [durch eben jene Nichtunterscheidung erst hervorgerufenen) Verbindung existiren. Vielmehr [kann die Nichtunterscheidung nur priore Nichtexistenz der Unterscheidung oder eine Anlage (vasana) des Denkens [sein], die man Nichtunterscheidung 1) nennt. Dieses beides aber ware nicht der Seele eigen. sondern lediglich dem Innenorgan; und deshalb ist doch fgegen euch Samkhyas] derselbe Widerlegungsgrund vorzubringen, [den ihr gegen eure Gegner angewendet], nämlich dass ihr euch einer zu weit gehenden Uebertragung (atiprasanga) schuldig macht, indem ihr durch etwas einem Dinge angehöriges eine Verbindung an einem andern (anyatra) hervorgerufen werden lasst\*, - [so erwidern wir darauf]: Mit nichten steht es so! denn die Nichtunterscheidung gehört der Seele an wegen der Verbindung Obiektsein', [d. h. die Nichtunterscheidung gehört insofern der Seele an. als sie, ebenso wie alle anderen Qualitaten des Innenorgans, nur um der Seele willen da ist, d. h. als Objekt derselben angesehen werden muss]. Demnach besteht [für uns] folgende Vertheilung (vvavastha): Welchem ihrer Herren, d. h. welcher Seele, die Materie in der Form des Innenorgans ihre Gestalt noch nicht gezeigt hat, weil sie nämlich von ihr getrennt war 2), mit dieser (tatra) Seele verbindet sie sich in der Form von deren Innenorgan zu dem Zwecke, derselben ihr Gebahren zu zeigen. Darum liegt [auf unsrer Seite der Fehler] einer zu weit gehenden Uebertragung nicht vor. Das wird in Kârikâ [21 mit folgenden Worten] gelehrt:

"Damit die Seele die Materie erschaue und sich von ihr isolire, findet die Verbindung beider statt, die der des Lahmen[—Seele] und Blinden[—Materie] vergleichbar ist. Durch diese [Verbindung] ist die Sehöpfung hervorgebracht".

Der Sinn [der ersten Zeile dieses Verses] ist: Damit von der Materie [ihr Gebahren] ihrem Herrn, der Seele, gezeigt werde und damit beide [von einander] sich isoliren. Dass aber die Nichtunterscheidung eine Funktion [des Innenorgans] ist, werden wir in einem Sütra weiter unten [L 58] lehren: "Das ist nur ein Ausdruck, aber keine Realität, da diese im Denkorgan ruhn." Die Nichtunterscheidung ist nun nur vermittelst jener Verbindung [von Materie und Seele] die Ursache des Gebundenseins, weil bekanntlich zur Zeit der periodischen Weltanflösung [in welcher die Seelen von der Materie isolirt sind] kein Gebundensein existirt, aber der bei Lebzeiten Erlöste (jivanmukta), trotzdem [bei ihm]

Setze einen Avagraha vor zirckükhya<sup>o</sup>; durch das Fehlen dieses Zeichens in Hall's Text ist der Sinn gröblich entstellt. Hinter va ist ein Interpunktionstrich, dagegen hinter purusha-dharmah nur etwa ein Komme erforderlich.

<sup>2)</sup> vivicya - pythag-bhávena, P.

die Nichtunterscheidung zu Ende ist, noch Schmerz empfindet, [da die Verbindung der Materie mit seiner Seele noch fortbesteht]. Deshalb ist oben die Nichtunterscheidung nicht als unmittel-

bare Ursache des Gebundenseins bezeichnet.

Wenn [nun Jemand einwenden sollte]: "Lasst doch das anfanglose, [zwischen Materie und Seele bestehende] Verhältniss von Besitz und Besitzer, welches, wie [vorher] festgestellt, für das Verhältniss von Genossenem und Geniesser eine nähere Bestimmung ist, oder auch die Werke u. s. w. [d. h. Zeit, Raum und die andern von Sütra 14 an erwähnten Begriffe] die Ursache jener Verbindung sein; warum seht ihr denn auch die Nichtunterscheidung dafür an?", [so erwidern wir: Dieser Einwand ist] nicht [berechtigt], da erstens in der [Bhagavad]gitä [13. 21]:

"Denn die in der Materie stehende Seele geniesst die zu der Materie gehörigen Constituenten; das Hängen an diesen Constituenten ist die Ursache für ihre [der Seele] Wiedergeburt in angenehmen und unangenehmen Existenzen."

der subjektivirende Wahn (abhimana), dort "Hängen" genannt, als die Ursache der Verbindung [von Materie und Seele] bezeichnet ist; [zweitens] wegen der in den folgenden Sätzen und anderweitig angeführten Gründe 1): und [drittens], weil sonst der in Schrift und Tradition festgestellte Satz, dass die Erlösung sich aus der Erkenntniss ergebe, unberechtigt wäre. Wenn [aber Jemand meint]: "Trotzdem ist doch auch das Wirken ihres Upådhi [d. h. des der Seele zugehörigen Innenorgans] sowie [die Verfassung (avastha) desselben] Ursache jener Verbindung; warum nennt ihr denn, dies bei Seite lassend, einzig und allein die Nichtunterscheidung als deren Ursache?", so sagen wir: Verglichen mit der Nichtunterscheidung steht das Wirken des [Innenorgans] und ähnliches mit der Seele nur in einem mittelbaren Zusammenhang. Demnach kann allein die Nichtunterscheidung unmittelbar durch die Seele aufgehoben werden, das Werk und ähnliches aber nur vermittelst der Aufhebung ihrer Ursache, welche eben die Nichtunterscheidung ist; dies meinen wir (ity acayena), wenn wir allein, d. h. im ansgezeichneten Sinne des Worts, die Nichtunterscheidung als Ursache der Verbindung nennen. Und diese Nichtunterscheidung, d. h. die Auffassung der beiden Begriffe [Materie und Seele], bei welcher das Nichtverschmolzensein [der zwei Dinge] unerkannt ist, wollen wir in die Stelle eingesetzt haben, welche das Nichtwissen' (avidya) [im Yoga-System] einnimmt. Das ergiebt sich aus zwei Sûtras weiter unten "Das Gebundensein aus dem Irrthum" [III. 24], Die Arten des Irrthums sind fünf" [III. 37], und darans, dass auch in dem Yogasütra [2, 24] .Ihre Ursache ist das Nichtwissen allein das in fünf Kategorien zerfallende Nichtwissen als die Ursache der Verbindung des Innenorgans und der Seele

<sup>1)</sup> Setze eine Interpunktion hinter oguktibhyag ca.

bezeichnet ist: denn nur insofern darf hinsichtlich dieses Punktes (atra) eine Divergenz [des Samkhya-] vom Yoga-System constatirt werden, als wir [Samkhyas] die Theorie nicht anerkennen, dass ein Objekt in einer andern als seiner wirklichen Form erscheinen kann (anyathā-khyātı) 1). Die Nichtunterscheidung ist hier aber weder eine einfache Negation [d. h. etwas unreales] noch priore Nichtexistenz der Unterscheidung; denn [im ersten Fall] müsste das Gebundensein auch für die erlöste [Seele] gelten 1), und [im zweiten Fall] wäre auch der bei Lebzeiten Erlöste einem erneuten durch das Entstehen von Verdienst und Schuld bedingten Gebnndensein ausgesetzt, [da Verdienst und Schuld auch bei ihm noch entstehen könnten) wegen der prioren Nichtexistenz der besonderen Arten der Unterscheidung, welche erst zukünftig sind 5). Ein weiterer Grund [dagegen ist daraus abzuleiten], dass [bei jener der Nichtunterscheidung die Realität absprechenden Erklärung] das im folgenden Sutra gegebene Beispiel von der Finsterniss unpassend ware; denn etwas nichtseiendes kann nicht verhüllen wie die Finsterniss [verhüllt]. Und schliesslich würde auch das Zuund Abnehmen der Nichtunterscheidung, von dem doch in der Schrift die Rede ist, unerklärlich sein. Nach unserer Meinung kann nur eine als Anlage (vasana) [des Innenorgans] aufzufassende Nichtunterscheidung die Ursache der empirischen Existenz, die mit dem Worte Verbindung gemeint ist, sein, kann nur [von einer solchen Nichtunterscheidung] in gleicher Weise wie von der Finsterniss die Eigenschaft des Verhüllens, ein Zu- und Abnehmen und dgl. [d. h. das Gesichertsein gegen die obigen Einwände] ausgesagt werden. Auch zu dem [Yoga-]Sûtra des Patanjali [2, 24] .Ihre Ursache ist das Nichtwissen\* ist von dem Commentator \*) die Erklärung gegeben, dass unter dem Worte Nichtwissen' der

4) bhūshya-kūrair ist plur. majest.; denn gemeint ist nur Vyāsa, der auch seast verzugsweise durch den Plural geehrt wird, vgl. Vyāsa-devaih fünf Zeilen weiter unten und S. 11, Z. 18. Die Erklärung, welche Vyksa a. a. O. von avidyā giebt, lautet: viparyaya-jiāna-vāsane 'ta arthah.

Die Polemik gegen diese, übrigens auch von den Nalyäyikas angenommene, anyathä-khyäti a. V. 55.

<sup>2)</sup> Vgl. Çankara zu den Brahmasütras S. 435, Z. 4, 5.

<sup>3)</sup> Es werden im Falle des bei Lebzeiten Erlösten verschiedene Stadien der unterscheidenden Erkenntniss angenommen; dieselbe ist von dem Augenblick ihres Eintretens bis zum Tode des Jivanmukta in beständigem Wachsthum begriffen. Auf Grund dieser Annahme ist nun hier die spitafindige Theorie gebildet, dass irgend eine Art, irgend ein Mass von unterscheidender Erkenntniss für den Jivanmukta, so lange er lebt, unerreicht bleibt, d. h. dass bei ihm zu jeder Zeit bis zum Augenblick der definitiven Erlösung im Tode (wideha-mukti) eine priore Nichtenistenz solcher Erkenntniss' vorliegt. Wenn nun priore Nichtenistenz der Unterscheidung mit Nichtunterscheidung gleichbe-deutend wäre, würde der Jivanmukta der Eventualität oder vielmehr der Nothwendigkeit ausgesatzt sein, Handlungen zu begehen, die ein Verdienst oder sine Verschuldung bedeuten, er würde also nicht erlöst sein. Da er dies aber in der That ist, kann Niehtunterscheidung nicht priore Nichtexistenz der Unterscheidung sein.

Keim zum Nichtwissen zu verstehen sei. [Nur ein solcher Keim, eine solche Anlage zum Nichtwissen kann die Ursache der oben beschriebenen Verbindung sein], da die [von uns Nichtunterscheidung, im Yoga-System Nichtwissen genanntel Anschauung [selbst] zeitlich jener Verbindung nachfolgt, dieselbe also nicht hervorrufen kann. Und auch in solchen Aussprüchen, wie dem [vorher citirten] Denn die in der Materie stehende Seele geniesst . . . . [Bhag. 13, 21], gilt, wie man sieht, nur das Hängen 1), welches wir subjektivirenden Wahn nennen, als die Ursache der mit dem dortigen Ausdruck Stehen in der Materie' gemeinten Verbindung'. Darum ist auch von dem göttlichen Vvåsa im Yoga-Commentar [zn 2. 5 am Ende] mit Emphase constatirt, dass "das Nichtwissen nicht eine Negation [etwas unreales] sei, sondern eine dem Wissen entgegengesetzte, andere Anschauung [positiver Natur]\*. Daraus folgt, da ja die beiden Begriffe Nichtunterscheidung und Nichtwissen ganz gleichwerthig sind, dass auch [unsere] Nichtunterscheidung eine besondere Art von Anschauung ist.

Diese Nichtunterscheidung nun ist in dreifacher Art Ursache der von uns "Verbindung" genannten empirischen Existenz: 1) an sich, 2) vermittelst der Entstehung von Verdienst und Schuld, 3) vermittelst der bekannten [Qualitäten des Innenorgans], Leidenschaft, [Hass] u. s. w.; [denn für jede der drei Arten haben wir eine Belegstelle: ad 1] ein Yogasütra [2. 13]: "So lange die Wurzel existirt, reifen ihre [der Werke] Früchte heran", [ad 2] eine Traditionsstelle: "In Folge der Vorstellung "Thäter bin ich" wird [die Seele] gefesselt", [ad 3] ein Nyûyasûtra [3. 1. 25]: "Denn bekanntlich wird nichts leidenschaftsloses geboren" [und gleichzeitig: "Denn bekanntlich wird derjenige nicht wiedergeboren, der leidenschaftslos geworden ist"]. Dieser [letzte] Gedanke ist auch im Mokshadharma[-Abschnitt des Mahäbhärata] ausgesprochen:

"Die Sinne der Wahrnehmung wie die Sinnesobjekte nahen nicht [mehr] dem begierdelesen, und frei von des Organen unterliegt die Seele nicht [mehr] der Nothwendigkeit einen Körper anzanehmen." [Mbh. 12, 7762 b, 7763]

"Deshalb ist die Leidenschaft, die als Begierde sich änssert"), der Keim, aus dem die Geschöpfe hervorgehn." [Mbh. 12, 7751].

Die Leidenschaft aber ist ein Produkt der Nichtunterscheidung; auch dieser Satz ist zwei Yogasütras zu entnehmen, und zwar aus dem Grunde, weil die Hauptlehren [des Sämkhya- und des Yoga-Systems] dieselben sind. Diese beiden Sütras sind [Y. S. 2. 12, 13]: "Die Schwächen (kleça) sind die Wurzel der Werkmasse (karmāçaya) 3), "So lange die Wurzel existirt, reifen ihre

Yerbessere "samyogasyaiva in sangasyaiva mit dsm M8, und rgl.
 37, Z. 16 in der Ausgabe.

Das Mbh. liest, wenigstens in der Calcuttaer Ausgabe, tad-åtmakåt anstatt turshåtmakåt.

Und die Werkmasse zeitigt die Leidenschaften, karmägagah kämalobha-moha-krodha-prasavah, Vylsa zu dem Såtrs.

[der Werke] Früchte heran, Geburt, Alter und Empfinden\* 1). Mit dem Worte 'Schwächen' sind die fünf Dinge gemeint, deren erstes das Nichtwissen ist, [d. h. ausserdem noch nach Yogasütra 2, 3: Subjektivismus, Zuneigung, Abneigung und Hang zum Leben].

Die Reihe der Instanzen, welche der Process durchläuft, durch welchen die Nichtunterscheidung das Gebundensein bewirkt, ist in der 1'çvaragită 2) folgendermassen zusammengefasst und beschrieben:

"Die Vorstellung, dass Selbst sel, was nicht Selbst ist, [bildet die Grundursache]; aus ihr entsteht der Sehmerz und sein Gegentheil [die Freude]; alle [daraus sich ergebenden] Fehler, wie Zuneigung, Abneigung u. s. w., sind [also mittelbar] durch Jenen Irrtham bedingt.

Ein Produkt jener [Fehlermasse hinwiederum] ist ein [neuer] Fehler: Verdienst und Schuld. So lehrt die Schrift. Aus diesem Fehler ent-

stehen alle die Körper für alle [die Seelen]".

Eben dasselbe ist in dem Nyâyasûtra [1. 1. 2] gelehrt: "Wenn in der Reihe "Schmerz, Geburt [d. h. empirische Existenz und Wiedergeburt], Handeln, Fehler, Irrthum' durch Schwinden des jedesmal folgenden das unmittelbar vorangehende schwindet, erfolgt die Erlösung".

Damit haben wir den Abschnitt<sup>3</sup>) über die Ursache dessen, wovon man sich befreien muss, gelehrt; [um den Inhalt zusammenzufassen]: Die Nichtunterscheidung ist die Wurzelursache desjenigen, wovon man sich befreien muss, d. h. des Gebundenseins, [und erzeugt dasselbe] vermittelst der empirischen Existenz, die wir 'Verbindung' nennen.

Von hier an lehrt [der Verfasser] den jetzt an die Reihe kommenden Abschnitt von den Mitteln zur Befreiung ausführlich bis zum Ende des Lehrbuchs; doch wird er sich zwischendurch gelegentlich auch über die schon erörterten Abschnitte verbreiten:

56. Aus einer feststehenden Ursache folgt ihre Beseitigung, wie die der Finsterniss.

In dem Falle des Wahnes, dass Perlmutter Silber sei, oder ahnlicher Wahnvorstellungen folgt 'ihre Beseitigung', d. h. die der Nichtunterscheidung, [einzig und allein] aus der in der ganzen Welt bekannten feststehenden Ursache, d. h. aus der unmittelbaren Erkenntniss des Unterschiedes; — 'wie die der Finsterniss'; das bedeutet: wie die Finsterniss nur in Folge des Lichtes als der feststehenden Ursache verschwindet, [aber] durch kein anderes Mittel [beseitigt werden kann], ebenso verschwindet auch die Nichtunterscheidung [von Materie und Seele] allein in Folge der Unterscheidung, nicht aber un mittelbar in Folge von Werken u. dgl. [d. h. logischer Erwägung und Meditation]. Eben dasselbe ist in

Setze eine Interpunktion hinter iti.
 Vgl. oben Anm. 1 auf Seite 22.

<sup>3)</sup> L. heya-hetu-vyûhah mit der v. l. und dem MS.

dem Yogasütra [2. 26] gelehrt: "Das ununterbrochene Erschauen des Unterschiedes ist das Mittel zur Befreiung"); die Werke aber und die andern [eben genannten Dinge] sind nur Hilfsmittel zur [Erreichung der] Erkenntniss; denn in dem Yogasütra [2. 28] "In Folge der Beobachtung der Obliegenheiten des Yoga") schwindet die [durch Rajas und Tamas bewirkte] Unreinheit [des Innenorgans], und danach tritt das Leuchten der Erkenntniss ein, das bis zum Erschauen des Unterschiedes [an Klarheit gewinnt]" ist constatirt, dass alle in den Obliegenheiten des Yoga begriffenen Werke nur Hilfsmittel zur [Erreichung der] Erkenntniss sind und zwar darum sind, weil durch sie das [im Innenorgan enthaltene] Sattva [vom Rajas und Tamas] geklärt wird.

Die älteren Vedantisten aber nennen auch das Werk als ein der Erkenntniss untergeordnetes Mittel zur Erlösung; denn in der

Schriftstelle 3):

"Wer dieses beides, das Wissen und das [in Werken sich aussernde] Nichtwissen, in gleicher Weise (saha) kennt, überwindet den Tod durch das Nichtwissen [d. h. durch frommes Werk] und erreicht die Unsterblichkeit [d. h. die Befreiung aus dem Kreislauf des Lebens] durch das Wissen [d. h. durch die Erkenntniss des Selbstes]". [I'e, 11, Maitr. 7. 9]

wie in dem Vedantasütra [3. 4. 33] "Und weil [das Werk] ein Förderungsmittel ist" sei constatirt, dass Erkenntniss und Werk in dem Verhältniss von Körper und Glied stehen und sich [als Mittel zu einem Zwecke gegenseitig] fördern 4); dafür spreche anch z. B. die folgende Stelle der Tradition:

"Yon dem wissenden wie von dem nichtwissenden ist, so lange er den Körper trägt, das für seine Kaste und sein Lebensstadium vorge-

schriebene Werk zum Zwecke der Erlösung zu vollziehen".

Nun wird aber in dem Vedantasütra [3. 4. 16] "Und die Vernichtung" gelehrt, was schon durch logische Argumentation sich herausstellt, dass nämlich der auf dem Gipfel der Concentration angelangte [d. h. der bei Lebzeiten Erlöste] die Werke aufgiebt, [und zwar wird dies gelehrt] um festzustellen, dass die Erkenntniss die H auptursache der Erlösung ist. Es geschieht das nämlich auf Grund folgender Erwägung: Wenn das Werk [das Handeln] zerstreuend wirkt, also die Erkenntnissübung hindert, dann ist nach dem Grundsatz [der Pürvamimämsä] "Wo das Beiwerk fällt, [fällt] nicht das, dem es beigegeben ist", um die Hauptsache [d. h. die Erkenntniss] zu erhalten, das Werk, das nur Nebensache ist, aufzugeben, wie dies von Jadabharata") n. a. gethan ist. Daraus

3) In Hall's Text night als Cloka gekennzeichnet.

Setze eine Interpunktion hinter iti und hinter sädhaudni in der nächsten Zeile.

<sup>2)</sup> Die acht Obliegenheiten des Yega (Yoghiga) a. Y. S. 2. 29.

sahakâritvam = parasparopakârakatvam ebakârya-janane, P.
 D. i. ein Mann Namens Bharata, dem die Leute den Beinamen Jada

<sup>(</sup>einfältig, apathisch) deshalb gegeben, weil er sich von dem Weltzreiben abgewendet. Vgl. Bhåg. P. 5. 2 und 10. Das ddi erklärte mir der Pandit mit Rahabhadeva und Çukadeva.

folgt, dass auch nach der Meinung jener das Werk ohne die Vermittlung der unterscheidenden Erkenntniss nicht die Kraft hat, die Nichtunterscheidung 1) aufzuheben, und deshalb liegt kein Widerspruch [zwischen der Lehre der Sämkhyas und] jener [Vedan-

tisten] vor.

Da in unserem Sútra [als Gleichniss] erwähnt ist, dass die Finsterniss durch das Licht aufgehoben wird, ist auch das Dunkel als ein wirkliches Ding, nicht aber als [einfache] Negation des Lichtes anzusehn; denn bei dem Mangel eines Widerlegungsgrundes hat man kein Recht die Vorstellungen [welche die Realität der Finsterniss zur Voranssetzung haben]: "die Finsterniss ist schwarz" n. s. w.º) für Irrthümer zu halten. Und man darf nicht sagen: Da sich [jene Vorstellungen] durch die übliche [Erklärung der Finsterniss als der Negation des Lichtes] rechtfertigen lassen, ist eben die Complicirtheit, [die] der Theorie, dass [die Finsterniss] etwas anderes [reales] sei, [zum Vorwurf zu machen ist], ein solcher Widerlegungsgrund\*; denn, wenn das der Fall wäre 3), würde man auch [mit den Vijnanavadins] die Wahrnehmung der Aussendinge [durch das gleiche Räsonnement] widerlegen können, d. h. durch [den Hinweis auf] die Complicirtheit der Theorie, dass [die Aussendinge] etwas anderes [als Denken] seien, da [man ja ebenso in diesem Falle sagen könnte, dass] die ganze empirische Welt [d. h. die Gesammtheit aller Bilder, die wir im wachen Zustande in uns aufnehmen], sich nach der Analogie der [anerkannter Massen in den Bereich des Denkens gehörenden] Traumbilder durch den alleinigen Begriff des Denkens erklären liesse 4). Darum darf man in unserem Fall (atra) die complicirtere Annahme, da sie sich beweisen lässt, nicht als Fehler auslegen.

Wenn [nun Jemand fragen sollte]: "Da doch auch ohne die unterscheidende Erkenntniss die einzelnen Vorstellungen (jüänavyakti), welche ihr "Nichtunterscheidung" nennt, [d. h. die momentanen Elemente, durch welche die Continuität der Nichtunterscheidung gebildet wird], jedesmal in ihrem dritten Augenblick nothwendig zu Grunde gehen b), zu welchem Zwecke wollt ihr denn haben, dass die Erkenntniss dieselben vernichte?", [so antworten wir]: Weil wir im [Commentar zu dem] vorigen Sütra erklärt haben, dass wir unter dem Worte "Nichtunterscheidung" nur die Anlage zu derselben verstehen, und weil nach unsrer Meinung die Nichtunterscheidung im Zustande der Zukunft aufgehoben werden

Ziehe in Hall's Text vinäviveka-nåçakatvam in ein Wort zusammen, da matikriich aviveka zu denken ist Jivänanda hat in seinem Abdruck S. 48, 17 die Worte selbstværständlich getrennt gelassen.

<sup>2)</sup> D. h. ,die Finsterniss kommt, schwindet, ist stark, gering u. s. f.".

Tilge on hinter come mit der v. l. und dem MS.
 Vgl. die Einleitung zu I. 43.

Weil sie im ersten Augenblick entstehen, im zweiten danern und im dritten vergeben.

kann, [d. h. weil wir nicht bloss die Nichtunterscheidung im gegenwärtigen Zeitpunkt, sondern für alle Zukunft beseitigen wollen].

"Wenn") nun allein die Nichtunterscheidung der Urmaterie und der Seele vermittelst der [bekannten] Verbindung die Ursache des Gebundenseins und allein die Unterscheidung die ser beiden Begriffe die Ursache der Erlösung ist, dann könnte ja die Erlösung vorliegen, wenn auch noch die irrigen Identifikationen des Selbstes mit dem Körper u. s. w. [d. h. dem Innenorgan und den Sinnen] beständen; und das steht doch im Widerspruch mit der Schrift, der Tradition und der Logik!

Darauf erwidert [der Verfasser]:

57. Da aus der Nichtunterscheidung der Urmaterie die Nichtunterscheidung der andern Dinge folgt, schwindet diese, wenn jene schwindet.

Aus der Nichtunterscheidung der Urmaterie von der Seele als der Ursache entsteht die Nichtunterscheidung der andern Dinge, d. h. des Innenorgans sowie [der Sinne und des Körpers von der Seele]. Da nun die Nichtunterscheidung dieser Produkte, weil [selbst] ein Produkt, aus der Nichtunterscheidung ihrer anfanglosen Ursache [d. h. der Urmaterie] entspringt, schwindet dieselbe nothwendig, wenn die Nichtunterscheidung der Urmaterie schwindet. Das ist der Sinn. Wie, wenn das Selbst als von dem Körper verschieden erkannt ist, eine Nichtunterscheidung desselben von den Produkten des Körpers, der Farbe und den übrigen [mit den Sinnen wahrgenommenen Dingen [2] ausgeschlossen ist, so kann auch, wenn die Seele an ihren Eigenschaften, der Unveränderlichkeit und [Geistigkeit] als von der Urmaterie verschieden erkannt ist, nicht mehr der Wahn entstehen, der die Seele mit dem Innenorgan und den übrigen durch die Eigenschaften der Veränderlichkeit u. s. w. [d. h. Ungeistigkeit und Vergänglichkeit] gekennzeichneten Produkten jener [d. h. der Urmaterie] identificirt; denn [in beiden Fällen] liegt derselbe Grund 5) und eine Aufhebung der Ursache vor. Das ist [unsere] Meinung. Eben dasselbe wird in der Tradition gelehrt:

"Denn wenn man die Leinwand verlässt, welche das Bild trägt, verlässt man [auch] das Bild auf ihr; und ebenso ist es mit dem Aufhören der Materie: was sind [solche der Materie angehörigen Dinge, wie] Liebe und dgl. [Hass. Zorn, Begier], für die schauenden!"

"Aufhören" [virama, das gleichbedeutend ist mit dem üblicheren] virāma, ist [hier] so viel als "Verlassen". Mit dem Worte "u. dgl." (âds) sind ferner die substantiellen Umgestaltungen [der Urmaterie: Innenorgan, Sinne, Körper u. s. w.] gemeint. — Und wenn gesagt wird, was

adi = rasa, gandha, sparça, çabda.

<sup>1)</sup> Verbessere cettham in cet mit der v. L und dem MS.

D. h. der Grund, dass der Fortfall der Ursache den Fortfall der Wirkung, des Produktes bedinge.

hie und da auch vorkommt, dass die Erlösung in Folge der Unterscheidung allein des Innenorgans und der Seele eintritt, so ist an den Stellen [nicht nur] das grobe [entfaltete, sondern auch] das feine [noch unentfaltete] Innenorgan gemeint, also die Urmaterie mit zu verstehen; denn sonst würde ja, auch wenn die Unterscheidung des Innenorgans [von der Seele eingetreten] ist, noch die irrige Identifikation der Seele mit der Urmaterie möglich sein. Wenn [nun Jemand einwendet]: ,Welchen Beweis giebt es denn dafür, dass neben der irrigen Identifikation der Seele mit dem Innenorgan und [den Sinnen oder dem Körper] noch die irrige Identifikation derselben mit der Urmsterie existirt? Alle die subiektivirenden Wahnvorstellungen wie "Ich bin unwissend" u. ähnl. [Ich sehe, höre' u. s. w., d. h. mein Selbst, meine Seele ist unwissend, sieht, hört u. dgl.] sind ja auf die Weise zu erklären, dass sie sich auf das Innenorgan oder auf eins der übrigen [genannten Dinge] beziehen", [so antworten wir]: Nein! denn solche Wahnvorstellungen, wie z. B. die in folgendem [Halbverse] ausgesprochene:

"Möge ich nach allen meinen Toden bei der Wiedererschaffung ein Bewohner des Himmels und nicht der Hölle werden."

würden unerklärlich sein, wenn sie sich nicht auf die Urmaterie bezögen; denn das Innenorgan und alle übrigen Produkte werden, nachdem sie vergangen, nicht wieder geschaffen 1); sondern allein die Urmaterie tritt, wenn die Zeit der Weltauflösung um ist, wieder ins Leben und zwar in folgender Art: nachdem sie [am Ende einer Weltperiode] eine Entfaltung in der Form der Innenorgane u. s. w. aufgegeben, [d. h. alles aus ihr hervorgegangene in sich selbst hat aufgehen lassen], entfaltet sie sich [bei Beginn der folgenden Weltperiode aufs neue], indem sie die Form an der er Innenorgane u. s. w. annimmt 2).

Und man darf nicht sagen: "Die Idee, dass das Selbst geboren werde und [sterbe], ist keine blosse Wahnvorstellung, weil auch der Seele Geburt und Tod, d. h. Verbindung mit und Trennung von dem inneren Leibe, wirklich zukommen"; denn in dem folgenden Verse:

"Nicht wird sie geboren, noch stirbt sie Jemals, noch ist sie geworden, noch wird sie von neuem entstehn." [Bhag. 2, 20] und an anderen Stellen wird die Geburt u. s. w. [der Seele] ge-

leugnet. Es ergiebt sich darans, dass solche Ideen von einer Geburt n. s. w. des Selbstes existiren, wenn auch nur 3) als Wahnvorstellungen des Inhalts, dass demselben Entstehen und Zugrunde-

Solen mit dem MS. einen Interpunktionsstrieh hinter synkty-abhävät.
 prolayánantaram prakter ayam punak-sargo 'eti, yat praktik svakárya-bhútán mahad-ahankárádin sva-szarűpe pravilápya (= vilinán krtvá) kamcana kálam avyakta-rűpá vartamána punas tattat-purushopa-bhogya-mahad-ahankárádi-bhávena parinamate, P.
 L. "rűpanyápy álmani mit der v. l. und dem MS.

gehen eigen seien; denn es wäre absurd etwas zu leugnen, wozu keine Veranlassung vorliegt 1). Ferner kann man nicht sagen, die irrige Identifikation der Seelen mit den Innenorganen u. s. w. [d. h. mit den Sinnen und den Körpern] habe von jeher bestanden; denn die Innenorgane und die übrigen [Dinge] sind Produkte, [also endlich]. Daraus folgt, dass, wenn man nach einem bedingenden Faktor forscht um festzustellen, woher die irrigen Identifikationen des Selbstes mit solchen Produkten kommen, allein die irrige Identifikation desselben mit der Ursache [jener Produkte, d. h. mit der Urmaterie] dieser bedingende Faktor ist. Denn [dieses Verbaltniss] ist aus der Erfahrung des täglichen Lebens bekannt, und mit der Erfahrung muss man seine Theorien im Einklang halten. So ist es z. B. ans dem täglichen Leben bekannt, dass aus dem Irrthum [eines Mannes], ein Feld gehöre ihm, der [weitere] Irrthum folgt, das von dem Felde hervorgebrachte Getreide u. s. w. gehöre ihm, und aus dem Irrthum, [eine bestimmte Masse] Gold gehöre ihm, der weitere Irrthum, dass die aus demselben gefertigten Armblinder u. s. w. sein eigen seien; [und es ist] ebenso [bekanntl, dass in beiden Fällen aus dem Aufhören des ersten Irrthums das des zweiten sich ergiebt 2). Weil nun [die fortlaufende Kette, die gebildet wird durch] die irrige Identifikation der Seele mit der Urmsterie und durch das Gepräge, welches diese [dem Innenorgan] aufdrückt (vůsanů) 3), ebenso wie die Kette von Same und Spross anfanglos ist, so haben wir für diese irrige Identifikation nach keinem bedingenden [ihre Entstehung erklärenden] Faktor zu suchen.

Nachdem hiermit die vier Abschnitte [Schmerz, Befreiung vom Schmerz, Ursache des Schmerzes und Mittel zur Befreiung] gelehrt sind, wird wiederum das folgende Bedenken gegen uns erhoben: "Wenn ihr der Seele Gebundensein und Erlösung, Unterscheidung und Nichtunterscheidung zuschreibt"), so stellt ihr euch doch in Widerspruch mit eurem eignen Lehrsatz, dass [die Seele] "ewig, rein, erkennend und frei" sei [I. 19], und ebenso") auch mit der Schrift, die z. B. folgendes lehrt:

"Kein Untergang und kein Entstehen ist, kein Gebundener und kein nach den übernstürlichen Kräften trachtender, kein nach Erlösung verlangender und kein Erlöster; das ist die höchste Wahrheit". <sup>6</sup>) [Gand. Mänd. K. 2. 32, Brahmabindüp. 10.]?"

Ygl. Samkhyatativakaumodi, Calcutta ed., S. 19, Z. 1 der Tika: prasaktam hi pratishidhyate iti nyayena.

<sup>2)</sup> Setze einen Interpunktionsstrich hinter nivettir iti.

Welches Gepräge die Entstehung der nämlichen brigen Identifikation in der nächsten Existenz verursacht.

<sup>4)</sup> L. ca hinter viveléctivelens mit der v. l., dem MS. und Aph. 1 64,

<sup>5)</sup> Tilge co hinter tathâ mit der v. l. and dam MS.

<sup>6)</sup> Vgl. Aum. 3 auf 8, 50.

Dieses [Bedenken] weist [der Verfasser] zurück:

58. Das ist nur ein Ausdruck, aber keine Realität, da diese im Denkorgan ruhn.

Da alle [diese Zustände], Gebundensein u. s. w., nur im Denkorgan ihre Stätte haben, ist alles das, wenn auf die Seele bezogen. nur ein Ausdruck', ein blosses Wort 1), da es sich nur um einen Reflex handelt wie bei der Röthe des Krystalls, [dem die Hibiscus-Blüthe nahe gebracht wird]; es ist aber nicht eine Realität, [nicht] ihr [der Seele] Wesen, [nicht] etwas unübertragenes, wie die Röthe der Hibiscus-Blüthe selbst. So ist der Sinn. Darum stellen wir uns nicht in Widerspruch mit [früher von uns] gelehrtem; das ist gemeint. Für diese [unsere Erklärung] haben wir Belege an Schriftstellen wie: "Sich gleich bleibend durchwandelt sie beide Welten, als ob sie dächte und als ob sie sich bewegte" [Brh. 4. 3. 7]. [Gemeint ist] die Seele, die ,sich gleich bleibt', d. h. in beiden Welten desselben Wesens ist; durch die beiden als ob' wird gelehrt, dass die Verschiedenheit der Zustände 1) [nicht der Seele selbst, sondern] ihrem Upûdhi [d. h. dem sie begleitenden Innenorgan] angehört. Und in demselben Sinne beisst es:

"Gebunden- und Erlöstsein, Freude und Sehmerz, sowie das Hereinbrechen der Besiunungslosigkalt stammt von der Mäyä her; dieses weltliche Dasein ist so, als ob die Seele es im Traum erschaute, aber nicht wirklich."

Stammt von der Maya her bedeutet: gehört dem Upadhi, der Materie an 3), die hier Mâyâ genannt wird. Wenn [nun Jemand fragt]: "Wie kann aber denn, wenn das so ist, die Befreiung von einem in Wahrheit nicht existirenden (tuccha) Gebundensein das Ziel der Seelen sein? oder: wenn ihr annehmt, dass Gebunden- und Erlöstsein dem einen [der Seele] zukomme in Folge zweier einem andern [dem Innenorgan] gehörigen Dinge, der Nichtunterscheidung und der Unterscheidung nämlich, wie entgeht ihr dann [dem Fehler] der unrichtigen Vertheilung [avyavastha, d. h. der thatsachlich getrenntes falschlich zusammenbringenden Uebertragung 1), den ihr euren Gegnern zum Vorwurf macht, wenn diese das Gebundensein der Seele] auf das Werk oder anderes [zurückführen]?" - so legen wir hier noch einmal ausführlich [unsern Standpunkt] dar, obwohl wir dies in der Hauptsache schon gethan haben. [Zunächst haben wir auf die erste Frage zu erwidern]: Wenn auch das Gebundensein, d. h. die Verbindung mit dem Schmerz, ebenso wie Unterscheidung und Nicht-

4) Sonst aliprasaiga oder aliprasakti genamt.

L. tot sarvam purushe ván-mátram gabda-mátram mit der v. l., dem MS. und Aph. 65 Anm. 2.

<sup>2)</sup> nana-rapatvam = samearityteam, dhyátyteam, leláyityteam, P. 3) Nach dem Pandit ist prakyty-aupádhiki als Compositum zu denken nicht prakytyá aupádhiki aufaulösen.

unterscheidung, welche beide als Funktionen des Denkorgans anzusehen sind, lediglich diesem angehören, so kommt doch der Seele das Empfinden zu, das [allerdings] nur ein Reflex des Schmerzes [ans dem Innenorgan] ist; und deshalb ist die Befreiung von demselben trotz seiner Nichtrealität das Ziel der Seele. wie der [allgemeine] Wunsch lehrt: möge ich keinen Schmerz empfinden! [Hinsichtlich der zweiten Frage bemerken wir]: Desgleichen bindet die Materie nur diejenige Seele, welcher sie sich selbst so gezeigt hat, als ob sie nicht von ihr verschieden wäre (avivekena), in Folge des von dieser [scheinbaren Nichtverschiedenheit dem Innenorgan verliehenen] Gepräges, [und zwar thut sie das] vermittelst der [oft genannten] , Verbindung' [ihrer selbst in der Form des Innenorgans mit der Seele], nicht [aber bindet die Materie irgend] eine andere [Seele]. Ebenso erlöst sie nur diejenige, welcher sie sich selbst als verschieden gezeigt hat, dadurch, dass sie sich [von ihr] trennt 1); denn so wird jenes Geprage [d. h. jene Anlage des Innenorgans die Begriffe Materie und Seele zu confundiren beseitigt. Auf diese Weise kommt wohl eine richtige [gesetzmässige] Vertheilung zu Stande; doch ist das nicht der Fall, wenn man [mit unsern Gegnern] annimmt, dass das Gebundensein durch das Werk oder anderes hervorgerufen werde. Denn das Werk und die andern [oben besprochenen Dinge] werden von den Zuschauern [d. h. den Seelen] nicht erleuchtet [d. h. nicht von ihnen unmittelbar zum Bewusstsein gebracht, wie die Empfindungen und Wahrnehmungen, sondern nur durch die Vermittlung von Schlussfolgerungen), reflektiren also nicht unmittelbar in den Seelen.

"Wenn nun das Gebundensein, wie die anderen [Zustände], mit Bezug auf die Seele "nur ein Ausdruck" ist, so lasst doch die Aufhebung desselben eintreten durch das Hören [der Wahrheit aus dem Munde des Lehrers] oder durch Beweisführung; zu welchem Zwecke wird denn in Schrift und Tradition als die Ursache der Erlösung eine auf unmittelbare Erschauung hinauslaufende unterscheidende Erkenntniss gelehrt?" Darauf erwidert [der Verfasser]:

59. Auch durch Beweisführung wird es nicht aufgehoben, ebenso wenig wie [der Irrthum] desjenigen, der sich in den Himmelsgegenden nicht zurecht findet, ohne die unmittelbare Erkenntniss.

"Beweisführung" ist Argumentation (mananam). Das Wort "anch" hat den Zweck das "Hören" einzuschliessen, [von dem der Opponent in der Einleitung zu diesem Sütra spricht]. Wenn auch

<sup>1)</sup> Tilge den Interpunktionsstrich hinter mocayati.

das Gebundensein der Seele, so wie die andern [von ihr ausgesagten Zuständel, "nur ein Ausdruck" ist, wird es doch nicht einfach. durch Hören oder Argumentation aufgehoben ohne das unmittelbare Erschauen [des wirklichen Sachverhalts]; ebenso wenig wie im Falle eines Menschen, der sich in den Himmelsgegenden nicht zurecht findet, die Verkehrtheit der Himmelsgegenden, obwohl sie [doch auch] nur eine Sache des Ausdrucks [d. h. nicht real] ist, durch Hören oder durch Beweisführung aufgehoben wird ohne dieses unmittelbare Erschauen. Das ist der Sinn. In dem vorliegenden Fall bedeutet nun Aufgehobenwerden nur das Aufhören der Vorstellung, die Seele sei gebunden u. s. w., nicht aber die unmittelbare Ueberzeugung, [die Seele] sei es nicht; denn es wird ja nicht einmal die Voraussetzung gemacht, dass durch Hören u. s. w. Id. h. durch Argumentation und Meditation | eine solche [Ueberzeugung] entstehen könne.

Oder [das Sûtra] liesse sich auch folgendermassen erklären: 1) In [1, 56] Aus einer feststehenden Ursache folgt ihre Beseitigung\* ist doch gelehrt, dass die Erkenntniss des Unterschiedes die Nichtunterscheidung beseitige. Ist nun diese Erkenntniss gleichwerthig mit dem Hören und [der Argumentation], oder liegt da irgend ein Unterschied vor?" Auf diese Frage erwidert [unser Sútral: Auch durch Beweisführung u. s. w. in folgendem Sinne: Die Nichtunterscheidung wird [auch] durch Beweisführung und Hören nicht aufgehoben, d. h. nicht beseitigt, ohne die unmittelbare Erkenntniss des Unterschiedes, ebenso wenig wie bei der Verwirrung hinsichtlich der Himmelsgegenden. Denn einen unmittelbaren Irrthum berichtigt nur eine unmittelbare specielle Erkenntniss 1).

Da [der Verfasser] hiermit gelehrt hat, dass die Erlösung aus der unmittelbaren Unterscheidung [von Materie und Seele] sich ergiebt, ist zunächst dieser Unterschied zu lehren. wird zu dem Behufe das Mittel angegeben 3), durch welches Urmaterie, Seele u. s. w. [d. h. die Produkte der Urmaterie] in ihrer Unterschiedenheit erkannt werden.

60. Die Erkenntniss unsichtbarer Dinge entsteht durch Schlussfolgerung, wie die des Feuers durch den Rauch u. s. w.

"Unsichtbarer Dinge" bedeutet: solcher Dinge, die [mit den Sinnen, d. h. auch mit dem Gehör, Geruch, Geschmack, Gefühl]

<sup>1)</sup> Vijaana giebt hier eine andre Einleitung zu dem Sûtra und setzt dasselbe in unmittelbare Verbindung mit L 56.

pratyaksha-bhramam prati pratyaksham yad vastv-asádhárana-rúpávagáhi jilánam, tat tan-nivartakam bhavatí, P.

<sup>3)</sup> L. pramanam upanyasyate mit dem MS.

nicht wahrgenommen werden. Nur einige Gegenstände werden ja sofort durch die Wahrnehmung erfasst: die groben Elemente und deren Produkte, Körper u. s. w. Bei den durch die Wahrnehmung nicht erfassten Dingen [aber], bei Urmaterie, Seele u. s. w., entsteht die Erkenntniss, d. h. das Zustandekommen des auf ider erleuchtenden Einwirkung von Seiten] der Seele beruhenden Resultats, durch das Mittel der Schlussfolgerung; wie sich das Vorhandensein eines [nicht sichtbaren] Feuers aus einer Schlussfolgerung ergiebt, die durch den Rauch oder ähnliche Anzeichen hervorgerufen wird. Das ist der Sinn. Hinzuzudenken ist: [Doch giebt es] auch Dinge, welche, ohne durch Schlussfolgerung erwiesen werden zu können, aus der Offenbarung sich ergeben. Da es aber diesem System vor allem auf die Schlussfolgerung ankommt, wird diese allein, als das hauptsächlichste [Erkenntnissmittel], angegeben, doch ist [deshalb] die Offenbarung nicht übersehen. So sagt ja auch die Karika [6]:

"Durch induktive Schlussfolgerung erkennt man, was jenseits der Sinne liegt; und was auch durch diese nicht ermittelt wird, das geheimnissvolle, ergiebt sich aus der zuverlässigen Offenbarung".

Aus unserem Sûtra lernt man also, dass dieses [Sâṃkhya-System] ein System logischer Erwägung ist.

Das [folgende] Sûtre, in dem die Objekte der mit den genannten Erkenntnissmitteln zu erreichenden Unterscheidung zusammengestellt sind — welche [Objekte] zu einander in dem Verhältniss des abzusondernden (pratiyogin) und desjenigen, wovon abgesondert werden soll (anuyogin) 1), stehen — lehrt auch den ursächlichen Zusammenhang als etwas unsren späteren Schlussfolgerungen dienliches:

<sup>1)</sup> Die Nyaya-Erklärung der beiden Termini ist: yasya 'bhavah sa pratiyogi, yasminn abhavah so 'nuyogi. Jedes Niehtsein hat seinen pratiyogin, d. h. das Objekt, welches nicht ist, sowie seinen ausgogen, d. h. die Statte, wo dieses nicht ist. Als Beispiel dafür wird regelmässig das Nichtsein des Topfes auf dem Erdboden angeführt; in diesem Fall ist der Topf der pratiyogin zu dem Nichtsein des Topfes, also des positive Gegenstück' (vgl. S. 11, Anm. 3), der Erdboden der anwyogin dazu, der Ort des Nichtseins'. Diese Bedeutung der beiden aus dem Nylya-System entlehnten Worte trifft für unsere Stelle nicht zu, oder höchstens insofern, als für die Nalysylkas jeder viveka, jeder bheda ein abhava ist. Meine Pandits gaben mir für unseren Satz elustimmig die Erklärung: yasya prihak-karanam sa pratiyogi, yasmat prthak karanam so 'nuyogi, und dementsprechend habe ich oben übersetzt. Es hängt natürlich durchans von subjektivem Ermessen ab, ob man die Urmaterie mit ihren Produkten als pratiyogin und die Seele als anuyogin ansehen oder das Verhältniss umkehren will. Ganz wie die Benares-Pandits hat mir auch der gelehrte Maheçchandra Nyayaratna, dem ich die Stelle in Calcutta verlegte, die belden Termini in diesem Zusammenhange gedentet: prakrtik purushad bhinná / atra bhede purushah pratiyogi, prakrtir annyogini / punaç ca purushah prakrter bhinna iti bhede prakrtih pratiyogini purushaç ca nanyogi,

61. Der Zustand des Gleichgewichts von Sattva, Rajas und Tamas ist die Urmaterie; aus der Urmaterie entsteht der 'Grosse' (mahān); aus dem 'Grossen' das Subjektivirungsorgan, aus dem Subjektivirungsorgan die fünf Grundstoffe [und] die Sinne beiderlei Art, aus den Grundstoffen die groben Elemente. [Dazu kommt] die Seele. Das ist die Reihe der fünfundzwanzig.

Sattva und die [beiden] andern sind [obwohl quan's genannt] Substanzen, nicht (qunds) Qualitäten im Sinne der Vaiceshikas: denn es ist ihnen eigen, sich [mit einander] zu verbinden und fvon einander] zu trennen; auch besitzen sie noch u. a. [successive] die Eigenschaften des Leicht-, Unstät- und Schwerseins, [während die Qualitäten der Vaiçeshikas Vaiç. S. 1. 1. 16 dahin charakterisirt werden, dass sie keine Verbindung und Trennung eingehen, überhaupt ihrerseits keine Qualitäten besitzen können]. Für diese [drei Substanzen] ist in unsrem System, in der Schrift und anderweitig das Wort gung gebraucht, weil dieselben ein Beiwerk (upakarana = quana) für die Seele sind, [der Seele nur ausserlich angehören, d. h. in der Form des Innenorgans und der Sinne ihre Empfindungs- und Wahrnehmungs-Werkzeuge sind] und weil sie den dreisträhnigen (triguna), die Seele als wie ein Thier bindenden Strick bilden 1), [unter welchem Bilde] das grosse' [Princip] und die übrigen [Produkte der Urmaterie zu verstehen sind].

Der Zustand des Gleichgewichts dieser Substanzen Sattva u. s. w. bedeutet: der Zustand, in dem keine weniger oder mehr ist [als jede der beiden andern], kurz der Zustand, in dem keine Verbindung<sup>2</sup>) nach dem Massstabe des Weniger oder Mehr vor-

<sup>1)</sup> Dieser zweiten Erklärung zufolge, welche meiner Meinung nach den Gebrauch des Wortes guna für die drei Substanzen Sattva, Rajas und Tamas in richtiger Weise begründet, übersetze ich dasselbe mit Constituenten (der Urmateriof. Schon aus unserem Sutra geht hervor, was spater mehrfach ausführlich erörtert werden wird, dass Sattva, Rajas und Tamas nicht Eigenschaften der Urmaterie sind, sondern die Urmaterie selbst. Sattva änssert sich in Leichtheit, Licht (Erkennen) und Freude; Rajas in Unstätheit, Stützen und Schmerz; Tamas in Schwere, Verhüllen und Empfindungslosigkeit (vgl. u. a. Kārīkā 13 mit dem Commentare des Vācaspatimiera). Die verschiedenen Grade dieser Begriffe, wie die Mannigfaltigkeit der empirischen Welt überhaupt, erklären die Sankhyas dadurch, dass diese Constituenten allerorts quantitativ ungleich gemischt sind und mit einander ringen. In jeglichem Objekte ist von jedem der drei etwas, wenn auch nur ein Minimum, vorhanden; z. B. waltet selbst in dem Stein, in welchem das Tamas bei weitem überwiegt, aber auch das Rajas sich äussert, doch noch ein wenig Sattva; denn abgesehen davon, dass der Stein gelegentlich ein Art Freude erwecken kann. - wird er wahrgenommen! Praktisch denselben Standpunkt nimmt auch der Vedantist ein, der sagt, dass auch in dem Steine noch Brahman sei, und dies mit dem Worte begründet: prakaçate ,er erseheint, ist sichtbar, wird erkannt'. 2) L. Osumhananavastheti mit der v. l. und dem MS.

liegt; um den wesentlichen Inhalt herauszuheben: der Zustand, in welchem [Sattva, Rajas und Tamas] nicht Produkte sind. Die Constituenten (gunās) bilden [also] in ihrer Gesammtheit — durch den Zustand, in welchem sie nicht Produkte sind, charakterisirt — die Urmaterie. Das ist der [wirkliche] Sinn [des Sütra-Anfangs], weil, wenn man [den ,Zustand des Gleichgewichts' im Sütra] ganz wörtlich (yathā-çrute) 1) nähme, die Urmaterie ja zu nichte werden müsste, sobald der Zustand der Ungleichheit eintritt; und weil an Traditionsstellen, wie z. B. der folgenden:

"Sattva, Rajas und Tamas: das ist die Urmaterie, die ewig währt;<sup>2</sup>) das ist das Woltdasein der Wesen; jenseits desselben liegt die höchste Stätte".

einfach die Constituenten [ohne irgend welche Einschränkung] "Urmaterie" genannt sind.

[Wenn wir eben sagten: ,die Constituenten in ihrer Gesammtheit, durch den Zustand, in welchem sie nicht Produkte sind, charakterisirt'], so soll das Wort ,in ihrer Gesammtheit' dazu dienen, Sattva und die [beiden] anderen als eine Einheit zu bezeichnen das Wort ,Constituenten dazu, die Seelen auszuschliessen; und [das Attribut], welches mit ,charakterisirt' schliesst, dazu, das grosse' [Princip] und die übrigen [Produkt-Formen der Constituenten] auszuschliessen. Denn auch das grosse' und die weiteren [Faktoren, d. h. die beiden anderen Formen des Innenorgans, die Sinne und der Körper] sind ihrem Wesen nach Sattva u. s. w., [nur] in Produkt-Form; und gunds sind sie, weil sie ein Beiwerk (upakarana) für die Seele bilden [s. oben]. Damit ist hier das Wesen der Urmaterie [im allgemeinen] erklärt; ihre besonderen Eigenschaften aber werden später [von Sütra 65 an] behandelt werden.

Von der Urmaterie ist der "Grosse", d. h. das "grosse Princip", [das Urtheilsorgan] producirt. Das [allgemeine] Wesen und die besonderen Eigenschaften dieses "grossen" und der folgenden [Produkte] werden [von Sütra 71 an] behandelt werden. Von dem "Grossen" ist das Subjektivirungsorgan producirt. [Aus] dem letzteren [entstehen] zwei Reihen von Produkten, die Grundstoffe und die Sinne beiderlei Art. Davon sind die Sinne beiderlei Art elf

<sup>1)</sup> Rämmigra erklärte mir yathå-grute durch folgendes Gleichniss: Wenn Ihr, ans dem Zimmer gehend und das Essen stehen lassend, zu mir sagt: "Pandit ji, seht auf den Hund!" und der Hund während Eurer Abwesenheit des Essen stiehlt, so kann ich mich vertheidigen und sagen: "Ich habe ja auf den Hund gesehen". In dem Falle habe ich den Auftrag yathå-grute aufgefasst. Wenn ich dagegen anfmerke und Sorge trage, dass der Hund das Essen nicht stiehlt, habe ich Eure Worte yathårthärtham (sie dem wahren Sinne nach) genommen. Zur Sache vgl. den Comm. zu VI. 42.

<sup>2)</sup> Die erste Zeile dieses Verses findet sich wieder (mit der Variante amrtő anstatt sadő) im Comm. zu VI. 39 (Súcipatiram 8. 38 oben).

<sup>1)</sup> L. samanyam iti mit der v. l. und dem MS. 4) anusgamäya — eka-rüpena grahanartham, P.

an der Zahl, da sie in die [zehn] ausseren 1) und den inneren zerfallen. Die Produkte der Grundstoffe sind die fünf groben Elemente; aus diesem Ausdruck "grob' geht hervor, dass die Grundstoffe feine Elemente sind. Die Seele aber ist sowohl von fallen diesen | Produkten als auch von der Ursache [d. h. der Urmaterie] wesensverschieden. Das ist ,die Reihe der fünfundzwanzig', d. h. die Gesammtheit der Dinge 1); ausserdem giebt es kein Ding. Das ist der Sinn. Oder es könnte auch das Wort Reihe' die Unendlichkeit der Sonderexistenzen des Sattva und [der beiden] andern [Constituenten] in jedem Einzelding bezeichnen 3). [Jedenfalls] enthalt diese aus fünfundzwanzig bestehende Reihe ausschliesslich Substanzen. Da aber die Attribute und das Ding, dem sie angehören, nicht getrennt werden können, sind diese [Attribute], d. h. Qualitäten, Bewegung, Allgemeinheit und die übrigen [Kategorien der Vaiceshikas] in unsrer [Reihe] mit einbegriffen; [man darf also nicht wähnen, dass die von den Vaiceshikas aufgezählten Begriffe als selbständige Principien neben den fünfundzwanzig Principien der Samkhyas stehen]; denn wenn ausser [den in] unsrer [Reihe genannten] noch andere Dinge existirten, würde, da die Seele auch von diesen zu unterscheiden wäre, wegen der Auslassung derselben ) eine Lücke [in unserer Aufzühlung] vorliegen; [denn unsere Aufzählung hat ja gerade den Zweck alles dasjenige zu specialisiren, was von der Seele verschieden istl. Damit ist das thörichte Geschwätz, dass die Samkhyas keine fest bestimmte Zahl von Kategorien aufstellen, zu erledigen. Raum und Zeit ferner Iwerden ebenso mit Unrecht als in unsrer Liste fehlend bezeichnet: sie | fallen einfach unter den Begriff des [zu den groben Elementen gehörenden] Aethers, wie sich aus dem späteren Sütra [H. 12] ergiebt: Raum und Zeit kommen aus dem Aether u. s. w. her. -Diese [in Rede stehenden] Kategorien werden, je nachdem man sie als in einander enthalten auffasst oder nicht, in einem System [dem Vedanta] als eine einzige, in einem andern [dem Vaiceshikal dagegen als sechs, in einem andern [dem Nyaya] als sech-

<sup>1)</sup> D. h. die fünf Sinne der Wahrnehmung (jäänendriyäni): Gesicht (cakehus), Gebor (crotra), Geruch (ghräna), Geschmack (rasana), Gefühl (tvac), und die fünf Sinne (oder Fähigkeiten) des Handeins (karmendriyäni): die Fähigkeiten zu fassen (päni), zu gehen (päda), zu reden (väc), sich zu entleeren (päyse) und as zeugen (upastha). Die Worte päni u. s. w. sind in diesem Zusammenhange ja nicht so zu beurtheilen, als ob sie die betreffenden Organe selbst bezeichneten; sie werden von den Pandits mit ädäna (responserana-, çabda-prakāçana-, malotsarjana-, prajanana-)çaktimad indriyam oder einfach mit "cakti erklärt.

<sup>2)</sup> Setze eine Interpunktion hinter padartha-vyahah.

<sup>3)</sup> Vgl im Comm. zu l. 127 (8. 89, 2): sattvádi-trayam api vyaktibhedád anantam, und zu l. 128 (8. 89, 19): sattvádinám kárana-dravyánám protyekam aneka-vyaktikatvam siddham.

<sup>4)</sup> L. tad-asangrahe mit der v. l. und dem MS.

zehn, und sonst mit noch anderen Zahlen angegeben 1). Die abweichende Zühlung beruht jedoch lediglich 2) auf der Gemeinsamkeit und Verschiedenheit charakteristischer Eigenthümlichkeiten, [wonach bestimmte Kategorien entweder zusammengefasst oder in mehrere zerlegt sind]. So hat man [die Sachlage] zu beurtheilen. In demselben Sinne ist auch im Bhågavata-[Puråna?] gesagt:

"In dem einen Princip [des Vedanta] sind deutlich auch die übrigen Principien insgesammt enthalten, mag dieses [in der Aufzählung der anderen Systeme] eine frühere oder spätere Stellung einnehmen. So ist eine jede der verschiedenen von den Sehern der Verzeit angestellten Zählungen der Principien berechtigt, weil sie mit Gründen belegt werden kann. Welcher Tadel könnte [jene] Weisen treffen!"

Diese Kategorien sind auch an [verschiedenen] Stellen der Schrift aufgezählt, wie z. B. in der Garbha Upanishad [3]: "Acht Grundformen (prakrti) sind, sechzehn Umgestaltungen (vikåra)..." und in der Praçna Upanishad an der Stelle [4, 8], die mit den Worten anhebt: "Die [grobe] Erde und der Erd-Grundstoff"; desgleichen auch in der Maitreya- und anderen Upanishaden. Die [in dem Citat aus der Garbha Up. genannten] acht Grundformen sind in Kärikä [3] erklärt:

"Die Grundform, welche die Wurzel [der Schöpfung], ist keine Umgestaltung [von irgend etwas]; die sieben vom "Grossen" an gerechnet [d. h. Urthellsorgan, Subjektivirungsorgan und die fünf feinen Elemente] sind sowohl Grundformen [je des in der Relhe folgenden Princips] als Umgestaltungen [je des vorangehenden]. Die [übrigen] sechzehn [Produkte, d. h. die elf Sinne und die fünf groben Elemente] sind [nur] Umgestaltungen. Die Seele ist weder Grundform noch Umgestaltung".

Der Ausspruch der Schrift und Tradition aber, dass nur ein Princip sei ohne ein zweites [cf. Chând. 6. 2. 1], ist [dadurch zu erklären], dass er alle [anderen] Principien in der Seele aufgehen lässt, und durch [den Grundsatz], dass die Kräfte und derjenige, der sie besitzt, nicht zu trennen sind. Deshalb liegt kein Widerspruch vor 5), [wenn die Sâmkhyas fünfundzwanzig und die Vedântisten nur ein Princip constatiren]. "Aufgehen" aber bedeutet "Bestehenbleiben in feinem Zustande" und nicht "Zugrundegehen""). Der [eben besprochene Gedanke] ist [auch in dem folgenden Halbvers] ausgesagt:

"Im Anfang war Denken und Objekt") ein einziges ununterschiedenes".

<sup>1)</sup> Gemeint sind wohl, ausser den 25 des Samkhya, die 26 des Yoga, der unserer Reihe noch den persönlichen Gott (içvara) hinzufügt; einzelne Yogateste rechnen ferner Zeit und Hanm als zwei besondere Kategorien, zählen also 28. Die jüngere Vaiçeshika-Schule nennt 7, der ursprünglichen Zahl noch das Nichtsein' (abhāva) hinzufügend.

<sup>2)</sup> Man denke besser emûtre als mûtrah.

L. ity avirodhah mit Hall's Text und dem MS gegen die v. L., welche die Lesars cety arthah als besser bezeichnet.

<sup>4)</sup> Setze einen Interpunktionsstrich hinter iti.
5) Da hinter atho ein anlautendes a nicht elidirt wird, hat man entweder eine Versündigung gegen das Lautgesetz anzunehmen oder atho artho zu corrigiren. Vgl. den Comm. zu V. 65.

.Ununterschieden' bedeutet ,ungetrennt'. Dies ist im Commentar zur Brahmamimamsa an der Stelle, wo die Zweitlosigkeit behandelt wird, ausführlich begründet. Der folgende Unterschied aber besteht [zwischen der Brahmamimamsa und dem Samkhya]: In dem theistischen System [der Brahmamimansa] ist der göttliche Geist die einzige Wesenheit, weil fallel anderen Wesenheiten in ihm ununterschieden sind; in dem atheistischen [Samkhya-] System dagegen sind [diese andern Wesenheiten, nümlich] das grosse' [Princip] u. s. w. im feinen Zustande, d. h. als Urmaterie, ununterschieden in der Weise, dass sie von einander nicht zu scheiden sind, wie die drei Ströme [nach ihrer Vereinigung bei Allahabad, und in dieser Ununterschiedenheit stehen siel in dem Verhältniss des [Zubehörs] zu der einheitlichen, ewig unveränderlichen Gesammtheit der Seelen 1), die der Gesammtheit des Lichtes vergleichbar ist; deshalb ist [auch hier] die Seele [als] die einzige Wesenheit [zu bezeichnen]. Und dementsprechend wird [der Verfasser in Sûtra I. 154] sagen: "Es besteht kein Widerspruch mit den Schriftstellen, welche die Zweitlosigkeit lehren, weil sie den Genusbegriff meinen 1).

[Der Verfasser] zeigt jetzt in einer Reihe von Sûtras, wie die Erkenntniss derjenigen unter den in Rede stehenden Dingen, welche sinnlich nicht wahrgenommen werden können, durch Schlussfolgerung sich ergiebt:

## 62. Die der fünf Grundstoffe aus dem groben.

Erganze "Erkenntniss" [aus der Einleitung]. Das "grobe" ist zunächst einfach das sinnlich wahrnehmbare und so genannt, weil es ein Produkt der [feinen] Grundstoffe ist. Dadurch, dass man aus diesen groben Elementen als dem Produkt die Grundstoffe als deren Ursache erschliesst, entsteht die Erkenntniss [der letzteren] in ihrer Verschiedenheit von den groben [Elementen] <sup>3</sup>). Das ist der Sinn.

Um den Aether [in die groben Elemente] einreihen zu können, muss man hier den Begriff des groben [Elements] dahin definiren, dass das Characteristicum desselben von einem Aussensinn wahrgenommen werde, oder auch: dass [einem solchen Element] die Unterschiede [der drei Constituenten] eigen seien, denen zufolge diese [Constituenten nach der Reihe] Freude u. s. w. [d. h. Schmerz

L. dima-manelale mit der v. L und dem MS. — Die gause Parallele lat eine werthlose Auslassung des vedantischen Eklektikers, welche die Eigenartigkeit des Sämkhya-Systems verwischt

D. h. weil sie sagen wollen: Alles ist unius generis (trotz der individuellen Verschiedenheit).

sthála-rívekato bodhah - sthálabhúta-párthakyena tammátránám bodhah, P.

und Betäubung] hervorrusen 1). Die Grundstoffe [hingegen] sind seine Substanzen, welche die Unterlage bilden für den Ton, das Gefühl, die Farbe, den Geschmack und den Geruch, soweit [diese fünf noch indifferent, d. h.] der Art sind, dass in ihnen die drei [eben erwähnten] Unterschiede des Freude- u. s. w. -Erweckens noch nicht existiren; [sie sind aber] nicht von den [aus ihnen hervorgegangenen] groben [Elementen] wesensverschieden. Das ergiebt sich z. B. aus dem Vishnupurana [1. 2. 48 a, 44 b]:

"In jedem dieser [Grundstoffe] aber ruht sein specielles Element (tan-matra)\*); darum werden sie tanmatra genannt. Weder erfreuend, noch sehmerzend, noch betäubend, sind sie unterschiedslos".

Der Sinn dieses [Verses] ist folgender: In diesen Stoffen ruhen gesondert die [Ton-, Gefühls-, Farbe-, Geschmacks- und Geruchs-] Elemente, und aus dem Grunde werden, da man das Attribut und den Besitzer desselben nicht trennen kann, auch die Substanzen [selbst] tanmatra genannt. Diese Dinge nun [d. h. die fünf Grundstoffe] sind, da noch [eines jeden Wesen] einheitlich ist, der an den groben Elementen im Ton u. s. w. erscheinenden Unterschiede baar, die wir mit den Worten ,erfreuend, schmerzend und betäubend' bezeichnen. Was wir demzufolge sagen wollen, ist dies: Die [feinen] Stoffe heissen Ton- u. s. w. -Elemente nur in dem Sinne, dass ihnen Ton und die fibrigen Characteristica ohne die Unterschiede ,erfreuend u. s. w.' eigen sind. Deshalb werden dieselben ,unterschiedslos' oder ,ununterschieden' genannt. ,Erfreuend' (cânta) bedeutet: freudartig; ,schmerzend (qhora): leidartig; ,betänbend (mudha): betänbungsartig. Da nun die feinen Elemente nur von den Göttern und [Yogins] wahrgenommen werden, sind sie ausschliesslich freudartig, weil [in ihnen] die Freude [resp. das Freude erweckende Sattva] überwiegt 3).

Die [Form der] Schlussfolgerung würde in unserem Fall die nachstehende sein:

 Die groben Elemente müssen [selbst] im Zustande der höchsten erreichbaren Kleinheit [noch] Substanzen zur materiellen

<sup>1)</sup> Die erste Definition findet deshalb auf den Aether Anwendung, weit das Characteristicum desselben, der Ton, durch das Gebör wahrgenommen wird, wie das Characteristicum der Erde, d. h. der Geruch, durch den Geruchssinn, u. s. w. Die zweite Erklärung bezieht sich gleichfalls auf den Ton, der wie die Characteristica der vier andern groben Elemente (Farbe, Geruch, Geschmack, Gefühl) günta, ghora oder müdha sein kann, d. h. sukha-, duhkha-, mohajanaka; vgl. u. a. Sämkhya-Karikā 58 mit den Commentatoren.

L. tanmátrá mit dem MS. und dem Texte des V.P. — Denke: ákáçatanmátre çabdo-mátrá, váyu-tanmátre sparça-mátrá, tejas-tanmátre rápamátrá, ap-tanmátre rasa-mátrá, prthivi-tanmátre gandhu-mátrá variate.

<sup>3)</sup> D. h. auch in den feinen Elementen existirt zwar Rajas und Tamas, aber diese beiden Faktoren werden durch das in jenen Elementen noch weit überwisgende Mass von Sattva so unterdrückt, dass ihre Acusserungen gar nicht zur Geitung kommen.

Ursache haben, welche die speciellen Characteristica eines jeden [groben Elements] besitzen 1);

2) weil sie [auch an jener Grenze noch] grob sind;

3) [alles, was grob ist, muss aus etwas feinerem hervorgegangen sein], wie Töpfe, Tuch u. s. w.

Weil wir uns hier eines regressus in infinitum schuldig machen würden, [wenn wir als die materielle Ursache der groben Elemente wieder etwas grobes annähmen; denn auch dieses grobe müsste seinerseits wiederum auf etwas grobes zurückgeführt werden u. s. f.], so ergiebt sich allein durch die Annahme der feinen [Elemente] als Resultat, was zu beweisen war. Dann spricht noch folgendes Räsonnement für diese [unsere Deduktion: der Grundsatz], dass die Eigenschaften des Produkts entsprechend den Eigenschaften der [materiellen] Ursache entstehen, ist nicht als entkräftet zu betrachten (aparihârya), wenn kein Gegengrund vorliegt 2). Auch Schrift- und Traditionsstellen [sprechen dafür]. [Der eben aufgestellte Grundsatz darf] aber [nicht auf die letzte Ursache, auf die Urmaterie, angewendet werden, da dieser nicht die Eigenschaften der Elemente zukommen; denn] dagegen, dass die Urmaterie Ton, Gefühl u. s. w. besitze, liegt ein solcher Grund vor, nämlich [das Zeugniss] einer Reihe von Stellen, z. B. der folgenden des Vishnupurana [1. 2. 20 b, 21 a]:

"Ohno Laut und Fühlbarkeit ist diese [Grundursache, die Urmaterie im Zustande des Gleichgewichts], frei ") von Farbe u. s. w. [d. h. von Geschmack und Geruch], aus drei Constituenten bestehend, der Mutterschoss der Welt, ohne ein uranfängliches Entstehen und ohne Ende" ").

Auch dagegen, dass die Urtheils- und Subjektivirungs-Organe Ton, Gefühl u. s. w. besitzen, zeugen die Schrift- und Traditionsatellen, welche lehren, dass [diese Organe] die [materielle] Ursache der Elemente sind; denn da gerade der Besitz der speciellen Characteristica, welche zu der Klasse der von den Aussensinnen

<sup>1)</sup> L. sva-ricesha mit Hall's Ausgabe und dem MS., nicht sa-vicesha mit Aph. <sup>1</sup> 74, Anm. <sup>2</sup>, wo Mahadeva's Text feblerhaft wiedergegeben ist, denn auch dinser liest sva-vicesha. Wie mag wohl der Uebersetzer dazu gekommen sein in apakarsha-kiishthapannani eine Negation zu finden, wenn er sagt: The Gross Elements, or those which have not reached the absolute limit of simplification, or of the atomicl?

<sup>2)</sup> Da in unserem Fall ein solcher Gegengrund nicht angegeben werden kann, müssen die groben Elemente materielle Ursachen mit denselben Eigenschaften haben, d. h. eben gleichgeartete feine Elemente. Dagegen wird der obige Grundsatz z. B. pākaja-rāpa-sthale aufgehoben durch die Wahrnehmung dass der Topf nach dem Brennen roth wird, während diese Parbe in der materiallen Ursache, dem Thon, nicht angedeutet liegt — Den kurz gefassten Satz des Textes erklärte mir der Pandit mit folgenden Worten: käranagusebhyah kärya-gusa utpadyanta ity ayam niyamo parihäryo bhavati, bidhaka-vyatirekena — bidhakābhāvena — yatra bādhakam na vartate.

3) Der Text des V.P. liest asamhatam.

Der Comm. des Ratnagarbhabhația giebt eine andere, aber höchst geawungene, Erklärung von anădi-prabhavăpyayam,

wahrgenommenen gehören, den Begriff des Elements ausmacht, würden auch diese beiden [Organe] Elemente sein müssen, - und ein Ding kann doch nicht Ursache seiner selbst sein! Falls [nun Jemand fragen sollte]: "Wenn demnach an den Substanzen, welche die [materielle] Ursache [der Elemente] sind, [d. h. an den Substanzen des Urtheils- und Subjektivirungs-Organs] Farbe u. s. w. nicht existirt, was ist denn die Ursache für die Farbe u. s. w. an den feinen Elementen?", [so erwidern wir]: Lediglich die besondere Art, in der sich die Substanzen, welche die [materielle] Ursache jener [feinen Elemente] 1) sind, mit einander verbinden - wobei ein geringeres Quantum [von Rajas], ein grösseres [von Tamas und ein grösstes von Sattva] vorliegt -, entsprechend bekannten Thatsachen, wie z. B. der, dass die Verbindung von Gelbwurz mit anderen [Stoffen, wie Kalk u. dgl.] die Ursache für die rothe Farbe an der durch [die Mischung] zweier solcher [Stoffe] entstandenen Substanz ist. Da der alltäglichen Beobachtung entsprechend nur die Verbindungen, aus denen die Substrate der in Rede stehenden [Farbe u. s. w.] 3) hervorgehen 3), die [Entstehung der früher nicht vorhandenen] Farbe u. s. w. verursachen können, ist die Theorie der Naiyayikas (târkika), dass die Farbe schon in den Atomen liege, zurückzuweisen. Für jene existirt übrigens nicht einmal das Gesetz, dass nur eine gleichartige Eigenschaft der [materiellen] Ursache eine Eigenschaft des Produktes erzeugen kann; denn es wird von ihnen u. a. auch angenommen, dass einfach die Mehrheit der Theile [d. h. dreier an sich keine Ausdehnung besitzender Atome] die Ursache sei für die Ausdehnung [ibres Aggregats], des Sonnenstäubchens 1); - worauf wir [nur gelegentlich] hingewiesen haben wollen.

Die Sinne [welche nach Sütra 61 mit den feinen Elementen auf derselben Stufe in dem Entwickelungsgange der natürlichen Welt stehen] sind nun, ebenso wie der Aether [aus seinem Characteristicum, dem Ton] erschlossen wird, aus ihren vor Augen liegenden Funktionen, dem Sehen, Fühlen, Reden u. s. w. zu folgern. Das ist bloss deshalb in diesen Sütras [62—65, atra] nicht [ausdrücklich] erwähnt, weil in denselben ja [die Methode] der Schluss-

sea = tanmâtrânâm, oder wie der Pandit sagt: apûrva-gunavatkáryasya.

<sup>2)</sup> Mit sea ist das rupadi des folgenden Compositums gemeint.

<sup>3)</sup> In unserm Beispiel also der Farbenteig.
4) Das âdi hinter mahattva wurde mir von Rämmiera durch pratyaksha, das âdi hinter bahutva durch vaijätya erklärt; man verstehe also das "a. a. meiner Uebersetzung folgendermassen: Nach der Meinung der Naiyäyikas ist file heterogene Natur dreier sich verbindender Atome die Ursache für die Sichtharkeit ihres Aggregata, des Sonnenstänbehens. — Die Sämkhyas nehmen überhaupt keine Atome an (schon ihre feinen Elemente haben eine gewisse Aushaupt keine Atome also nicht in den hier an den Naiyäyikas gerügten Fehler verfallen, dem Produkt Elgenschaften zuzusehreiben, welche die au Grunde liegende Materie nicht besitzt.

folgerungen behandelt wird, durch welche aus einem Princip ein anderes abzuleiten ist. Darum liegt [in unseren Sütras] keine Un-

vollständigkeit vor.

Für die Entstehung der feinen Elemente ist nun genau die Art und Weise anzunehmen, welche in dem Yoga-Commentar [Vvåsa's, cf. 2. 19] gelehrt ist; nämlich: Aus dem Subjektivirungsorgan geht [zuerst] das Ton-Element [d. h. der Aether] hervor, darauf aus dem Ton-Element im Verein mit dem Subjektivirungsorgan das Gefühls-Element [d. h. die Luft], welche die [zwei] Characteristica Ton und Gefühl besitzt, [denn den Wind hört und fühlt man]; in dieser Weise entstehen nach der Reihe, immer unter Zuwachs eines Characteristicums, die feinen Elemente 1). Wenn aber im Vishnupurana an der Stelle [1. 2. 38 ff.], welche anhebt:

.Der Aether aber, sich umgestaltend, brachte das feine Gefühls-Element herver; das wurde zu dem starken Winde, als dessen Characteristicum man die Fühlbarkeit angiebt".

die Erschaffung der feinen Elemente des Gefühls u. s. w. aus den vier groben Elementen, Aether u. s. w. [d. h. Luft, Licht, Wasserl gelehrt wird, so ist darunter lediglich die Umwandlung zur Form der [groben] Elemente zu verstehen; denn die groben Elemente von Aether bis Wasser lassen die in ihnen enthaltenen feinen Elemente sich zur Form des jedesmal auf sie folgenden [groben] Elements umwandeln, wobei sie selbst die Bestandtheile dazu hergeben 3) (svopashtambhatah).

 Die des Subjektivirungsorgans aus den äusseren und dem inneren [Sinn], sowie aus den in Rede stehenden.

Die Erkenntniss des Subjektivirungsorgans ergiebt sich dadurch, dass man dasselbe als die Ursache aus den ausseren und dem inneren Sinn sowie aus den in Rede stehenden fünt feinen Elementen als den Produkten erschliesst. Das ist der Sinn. Das Subjektivirungsorgan ist nun die Innenorgans-Substanz, insofern sich dieselbe in der Funktion des Subjektivirungswahns äussert, nicht aber einfach der Subjektivirungswahn, weil aus dem täglichen Leben bekannt ist, dass nur eine Substanz die materielle Ursache

feinen Stoffen der Luft zu einer Mischung verbinden lässt, welche sich zum groben Luft-Element verdichtet, u. s. f. Die Reihe der groben Elemente schliesst hier mit dem Wasser, weil das letzte, die Erde, keine Weitererschaffung

<sup>1)</sup> D. b. als drittes das Feuer, das man hören (gedacht ist an das Knistern und Prasseln), fühlen und sehen kann, als viertes das Wasser, das man hören, fühlen, sehen und schmecken kann, als fünftes die Erde, die man, da unter dem Begriff alles compakto zusammengefasst wird, hören, fühlen, seben, sehmecken und riechen kann. Alle diese Eigenschaften sind, da es sich hier um die feinen Elemente handelt, nach dem oben gesagten nur keimartig vorhanden und können mich nicht von Menschen wahrgenommen worden. 2) Indem der Aether die in ihm ruhenden feinen Stoffe sieh mit den

einer Substanz sein kann 1); und weil sich die Existenz einer solchen Substanz, die wir Subjektivirungsorgan nennen, schon einfach daraus ergiebt, dass dieselbe [in den Zeiten der Bewusstlosigkeit] als Substrat für die [durch die Thätigkeit dieses Organs geschaffenel Disposition existiren muss; denn [wenn das Subjektivirungsorgan kein Stoff, sondern nur eine Funktion wärel, müssten, da diese Subjektivirungsfunktion im Tiefschlaf und in Ahnlichem Zustande [d. h. in der Ohnmacht] aufhört, [dann auch] die [aus dem Subjektivirungsorgan hervorgegangenen] Elemente aufhören zu existiren, Inach der allgemein giltigen Regel, dass das Aufhören der materiellen Ursache auch das Aufhören des Produktes mit sich bringt].

Die [Form der] Schlussfolgerung würde in unserem Falle

so sein:

1) Die feinen Elemente und die Sinne sind aus einer mit dem Subjektivirungswahn behafteten Substanz hervorgegangen;

2) weil sie Produkte des Subjektivirungswahns und Sub-

stanzen sind:

3) was nicht von jener Art ist [wie die sub 1 genannten Dingel, ist [auch] nicht von dieser Art, [d. h. ist auch nicht Produkt des Subjektivirungswahns!]; wie die Seelen u. s. w. [d. h.

die Urmaterie und das Urtheilsorgan] 2).

Wenn [uns nun eingewendet wird]: Eine solche mit dem Subjektivirungswahn behaftete Substanz ist aber doch unbeweisbar\*, [so antworten wir: Nein!]; denn [erstens] wird sie dadurch bewiesen, dass es eine materielle Grundlage für solche Denkfunktionen geben muss, wie ,Ich bin gelb u. s. w.', geradeso wie der Gesichtssinn und die übrigen [Sinne die materielle Grundlage der Wahrnehmungsfunktionen sind]; und [zweitens] wird durch die obige Schlussfolgerung das Resultat gewonnen, dass nur etwas von dem inneren Sinn und [dem Urtheilsorgan] verschiedenes die [materielle] Ursache dieser [Art von Denkfunktionen] sein kann. Ferner spricht folgendes Rasonnement für diese [unsere] Deduktion: Da schon nach den Schrift- und Traditionsstellen, [denen zufolge die kosmogonische Potenz denkt]: "Möge ich mich vervielfältigen, möge ich mich fortpflanzen [Chand. 6. 2. 3] u. s. w. der Subjektivirungswahn der Erschaffung der Elemente u. s. w. vorangeht, so folgt, dass der Subjektivirungswahn die [unmittelbare] Ursache der Schöpfung ist, welcher [noch] früher eine Funktion des Beschlussorgans (buddhi) 3) vorangeht. Und mit Bezug darauf wird unter Berücksichtigung \*) des Umstandes, dass [mehrere Funktionen, nämlich die des Beschlusses und des Subjektivirungs-

<sup>1)</sup> Da das Subjektivirungsorgan die materielle Ursache der Elemente ist, muss es also selbst substantiell sein.

<sup>2)</sup> Welches letzte awar ein Produkt, aber nicht ein Produkt dieser

<sup>3)</sup> Von mir gewöhnlich mit "Urtheilsorgan" übersetzt. 4) pratyásatti - sambandha, Nykyskocs.

wahns] ein und demselben Dinge [d. h. dem Innenorgan] inhäriren, der Subjektivirungswahn der Einfachheit halber (laghavat) 1) für die Ursache der Schöpfung erklärt. Dementsprechend müsste ja auch [könnte uns hier eingewendet werden] das Subjektivirungsorgan des Töpfers die materielle Ursache für den Topf sein, und daraus würde folgen, dass, wenn bei der Erlösung des Töpfers dessen Innenorgan zu Grunde geht, auch der von demselben gefertigte Topf zu Grunde ginge. Und das trifft doch nicht zu, da [auch noch später] dieser Topf von einem andern Manne als der nämliche wiedererkannt wird", so erwidern wir: Nicht so! Denn nur diejenigen Modifikationen, welche die Veranlassung für eine Empfindung in der erlösten Seele waren, [bevor dieselbe befreit wurde), haben ein Ende, nachdem das betreffende Innenorgan [aus dem sie hervorgegangen] in der Erlösung vernichtet ist 2): nicht aber die Modifikationen überhaupt oder das Innenorgan im Allgemeinen. Denn aus dem Yogasütra [2. 22] "Wenn [die Materie] auch mit Bezug auf diejenige [Seele], welche ihr Ziel erreicht hat, aufhört [zu wirken], so thut sie das doch nicht [ganz und gar], weil sie noch allen anderen [Seelen] mit Ausnahme jener angehört" ergiebt sich, dass [die Materie in der Form des Innenorgans], wenn sie auch ein Werkzeng [ein Zubehör, upakarana] der erlösten Seele war [und ihre Thatigkeit einstellt, sobald die Erlösung erreicht ist, doch noch] die Ziele der anderen [gebundenen] Seelen 3) zu betreiben hat. Oder man könnte auch das Subjektivirungsorgan des höchsten Wesens für die Ursache der Töpfe und aller übrigen [Objekte der Art] erklären und nicht das Subjektivirungsorgan des Töpfers u. s. w., ohne damit gegen die allgemeine Regel zu verstossen, [dass jedes substantielle Produkt des Subjektivirungswahns eine mit dem Subjektivirungswahn behaftete Substanz zur materiellen Ursache haben muss ] 4). Denn in den Puranas und anderweitig wird, ebenso wie im Samkhya- und Yoga-System, gelehrt, dass das [noch nicht individuell geschiedene] Gesammt-Innenorgan n. s. w.5) die materielle Ursache der Schöpfung ist, nicht aber ein Theil desselben, ein einzelnes Innenorgan; geradeso

Die complicirtere Theorie (gaurava) wäre, zwei Ursachen der Schöpfung anzunehmen, d. h. neben der in unserm Text constatirten noch die Thätigkeit des Beschlussorgans.

<sup>2)</sup> mokshe soll nach Rämmigra in philosophischen Texten hie und da geradezu im Sinne von näga gebraucht werden. Die Pandits wollten einstimmig den Text in Hall's Ausgabe, tad-antahkarana-mokshottaram, beibehalten und verwarfen die Aph. 76, Ann. 2 und von meinem MS. gebotene Lesart tad-antahkarane mokshottaram.

<sup>3)</sup> D. h. bhogapavargau Empfindung und Erlösung'.

Die Vyhpti ist, technisch gefasst: yatra-yatrābhimāna-kārya-dravyateam, tatra-tatrābhimānavad-dravyopādānakatvam.

<sup>5) &</sup>quot;U. s. w.' bedeutet, dass die Produkte dieses Gesammt-Innenorgans wiederam in ihrer Gesammtform die Ursache der Weiterentwickelung der Schöpfung sind.

wie nur die Erde im Ganzen die materielle Ursache dessen, was steht, sich bewegt u. s. w. 1), ist, aber nicht ein Theil derselben, wie ein Erdklumpen oder äbnliches.

## 64. Aus diesem die des Innenorgans.

Die Erkenntniss des hauptsächlichsten Innenorgans, des Urtheilsorgans nämlich, welches wir das "grosse" nennen, ergiebt sich dadurch, dass man dasselbe als die Ursache "aus diesem", d. h. aus dem Subjektivirungsorgan, als dem Produkt erschliesst. Das ist der Sinn. Auch hier ist die syllogistische Form folgende:

 Die Substanz des Subjektivirungsorgans ist aus einer mit der Funktion der Feststellung \*) behafteten Substanz hervorgegangen;

2) weil sie ein Produkt der Feststellung und eine Substanz ist;

3) was nicht von jener Art ist [wie das sub 1 genannte], ist [auch] nicht von dieser Art, [d. h. ist auch nicht Produkt der

Feststellung]; wie die Seelen und [die Urmaterie].

Anch für diese [Folgerung spricht] eine Reflexion, nämlich: Jedermann stellt zuerst ein Ding seinem Wesen nach fest und setzt dann dasselbe zu der eignen Person in Beziehung (abhimanyate): "Dies bin ich; das ist von mir zu verrichten" oder in ähnlicher Art, wie das ja allbekannt ist. Mit Bezug darauf entscheiden wir die Frage nach der [materiellen] Ursache der Substanz des Innenorgans der Einfachheit halber dahin: daraus, dass die beiden Funktionen [der Feststellung, d. h. des Urtheils, und der Subjektivirung in dem Verhältniss von Ursache und Produkt stehen, ergiebt sich das gleiche Verhältniss für die beiden Substrate derselben [d. h. für das Urtheils- und das Subjektivirungsorgan]; denn nach einem allgemein giltigen Princip erkennt man die Funktion des Produktes dadurch, dass man die Funktion der Ursache erkennt. Auch lernen wir aus den Worten der Schrift "Er fasste den Gedanken" [cf. Brh. 1. 4. 2], "Es [das Brahman] dachte: [ich will mich vervielfältigen\*, Chând. 6. 2. 3] u. s. w., dass lediglich aus dem zu Anfang der Schöpfung entstandenen Urtheil [resp. Beschluss, buddhi] die ganze übrige Schöpfung ausser ihm hervorgegangen ist.

Wenn auch das Innenorgan nur eines ist, wird es doch nach dem Unterschied der Funktionen der Bequemlichkeit halber als

2) niceaya = eka-kotikam jilanam, yatha ,ayam ghatah, ,ayam patah

(eln dvi-kotikam jäänam würde siln: sthänur ed purusho vä').

<sup>1)</sup> Dieses "u. s. w." mass offenbar bedeuten: und, wenn etwas existirt, das sowohl steht als sich bewegt, d. h. ein Mittelding zwischen Leblesem und Lebendem ist, auch dessen. Rämmigra wies auf die zu früh geberenen Kinder hin, die nur wenige Stunden leben und in dieser ganzen Zeit regungsles (jagla) sind, aber doch, da sie leben, nicht als athärara bezeichnet werden können vijäänabhikahu wird jedoch schwerlich, als er jenen den schrieb, diese Frühgeburten im Sinne gehabt haben.

ein dreifaches [behandelt]. Denn [erstens] heisst es im Lingapurana:

"Als die Erschütterung [des Gleichgewichts] der Constituenten eintret, erstand der 'Grosse' [das Urtheilsorgan]; und dieser Grosse ist, wisse man, das innere Organ. Wiewohl nur eines, ist dieses nach der Verschiedenheit der Funktionen [mit verschiedenen Namen belegt]".

Und ferner ergiebt sich, dass die Mehrheit des inneren Organs lediglich auf der Verschiedenheit der Funktionen beruht, aus der Art und Weise, wie dasselbe in dem Vedantasûtra [2. 4. 12] als Beispiel für den Odem verwendet ist: "Als fünf Funktionen besitzend, wie das innere Organ, wird er bezeichnete; sonst [d. h. wenn das Innenorgan nicht bloss seinen Funktionen nach, sondern realiter in verschiedene Theile zerfiele] würden wir ja, wie wegen der Funktionen "Feststellung" u. s. w. [d. h. Subjektivirung und Wahrnehmung], auch wegen der Funktionen "Irrthum, Zweifel, Schlaf, Zorn' u. s. w. eine ebenso grosse Zahl innerer Organe, wie solche [Funktionen, sva], d. h. eine unendliche Menge derselben erhalten. Und [drittens] würde der schwankende Gebrauch von manas n. s. w. bald im Sinne von buddhi, bald in anderer Bedeutung, der sich in allen Lehrbüchern, z. B. in dem [Yoga-]Lehrbuch des Patanjali [wie auch bei uns] findet, ohne Berechtigung sein 1). Trotzdem ist [in diesen Sûtras] von den drei Innenorganen ein successives Entstehen (krama) und ein Zusammenhang der Art ausgesagt, dass [je das folgende] Produkt, [je das vorangehende] Ursache ist (kârya-kârana-bhâva), wobei an eine Untereintheilung gedacht ist, wie sie [etwa] in den Absätzen des [nichtsdestoweniger ein einheitliches Ganzes bildenden] Rohres vorliegt; [und zwar ist dies ausgesagt] im Anschluss an die stehenden Aeusserungen der Schrift und Traditionsstellen, welche die Yoga-Praxis anempfehlen. So beurtheile man [den anscheinenden Widerspruch]. Dies ist im [Yoga-]Väsishtha gelehrt:

"Die Entstehung des Ich-Objekts (aham-artha), dessen Wesen Denken und Fühlen ist, erkenne, o einsichtsvoller, als den Samen dieses Denkbaumes.

Aus ihm, als er zu spriessen begann, ging ein Trieb neuer Art hervor, der seinem Wesen nach Feststellung ist, keine bestimmte Form hat und Urtheilskraft (buddhs) genannt wird.

Das Heranwachsen dieses "Urtheilskraft" geheissenen Triebes zu der Form des Verlangens führt die Namen Intellekt, Einsicht, Gefühl."

"Ich-Objekt' bedeutet "Gesammt-Innenorgan'. In diesem Spruche sind unter dem Bilde von Samen und Trieb die verschiedenen, Intellekt u. s. w. genannten, nur als Funktionen zu verstehenden, Zu-

<sup>1)</sup> Wenn such im Gressen und Ganzen, und namentlich da, wo es sich um die technische Unterscheidung handelt, der Gebrauch der Worte antalikarana, buddhi, ahankara, manas ein fester ist, wird doch öfter manas im Sinne von buddhi und umgekehrt, namentlich aber beide, manas wie buddhi, und zwar das letztere sehr gewöhnlich, im Sinne von antalikarana-samanya "Gesammt-Innenergan" verwendet.

stände des einheitlichen Baumes des Innenorgans als drei verschiedene auf einander folgende Entwickelungen bezeichnet. Im Sämkhya-System ist nun der Intellekt, dessen Funktion das Denken ist, in dem Urtheilsorgan einbegriffen, und in jenem Spruche das Subjektivirungsorgan ebendaselbst.

## 65. Daraus die der Urmaterie.

Die Erkenntniss der Urmaterie ergiebt sich dadurch, dass man dieselbe als die Ursache 'daraus', d. h. ans dem grossen Princip als dem Produkt ' erschliesst. Das ist der Sinn. Dass auch das Gesammt-Innenorgan ein Produkt ist, folgt schon aus der Thatsache, dass dasselbe von mittlerer Ausdehnung ist¹), wie z. B. Körper; und diese Thatsache erkennt man daran, dass die Wahrnehmungen der fünf Sinne nicht gleichzeitig entstehen¹). Ausserdem folgt das aus der Autorität der Schrift und Tradition. [Der Schlussfolgerung], dass dieses [Innenorgan] ein Produkt der Urmaterie ist, haben wir folgende syllogistische Eorm zu geben:

- Das Innenorgan, dem Freude, Schmerz und Besinnungslosigkeit als charakteristische Eigenthümlichkeiten angehören, muss aus einer Substanz hervorgegangen sein, welche ebenso die charakteristischen Eigenthümlichkeiten der Freude, des Schmerzes und der Besinnungslosigkeit hesitzt;
- weil ihm in seiner Eigenschaft als Produkt Freude, Schmerz und Besinnungslosigkeit wesentlich sind, [es also aus einer mit denselben Qualitäten behafteten Ursache entstanden sein muss];
  - 3) wie es mit schönen Frauen 3) u. s. w. der Fall ist.

Für diese [Folgerung] spricht die Erwägung, dass die Qualitäten des Produktes sich durchaus in Uebereinstimmung mit den Qualitäten der Ursache befinden müssen; ferner [sprechen dafür] Schrift- und Traditionsstellen. Das ist zu beachten. — Wenn [nun Jemand einwendet]: "Es giebt aber doch keinen Beweis dafür, dass die Objekte mit Freude u. s. w. behaftet sind, da nur solche

3) Dieses Gleichniss ist in Aniraddha's Commentar on 1. 69 ausgeführt.

Setze einen Interpunktionsstrich hinter kuntadiead iti.

L. madhyama-parimanatayá! Auch dæ MS. theilt den in die Ausgabe übergegaugenen Schreibfehler \*\*oparimamatayá.
 Von mittlerer Ausdehnung bedeutet: weder unendlich klein (paramānu, ein Atom) noch unendlich gross (parama-mahat).

<sup>2)</sup> antaikaranam cákzhushádi-jiánam prati, cakshur-ádi-sambaddham sat, janakam bhavati / yadi tad vibhu (= parama-mahat) syát, tarki pañcabhir api 'ndriyaih sarvadá zambaddham syád ti yagapad eva pañcendriya-janya-jiánáni syuh / na ca tathá bhavati / naitávatá 'nahkaramasya paramán n parimánakatvam paryavasyati, dvitrendriya-janya-jiánánám dirgha-cashkuli-sthale yaugapadyena 'mibhlyanánatvát / na cá sau bhramah, balavad bádhakam vinau 'tsargikasya pramátvasyá 'napavádát, P.

Gefühle wie 1) ,Ich bin freudvoll' beobachtet werden; wie könnt ihr deshalb ein Beispiel anführen, dessen Gegenstand schöne Frauen u. dgl. sind?", [so erwidern wir: Dieser Einwand ist] nicht [berechtigt]; denn dass auch den Objekten Freude u. s. w. angehört, ergiebt sich daraus, dass dieselben Produkte des Innenorgans sind, dem Freude u. s. w. wesentlich ist, und aus solchen Empfindungen wie die in dem Blumenkranz liegende Freude, die in dem Sandelholz liegende Freude'; auch haben wir das Zeugniss von Schriftund Traditionsstellen dafür. Und ferner gilt uns als ausgemacht, dass dasjenige die materielle Ursache für Freude u. s. w. ist, an dem eine feste Verbindung mit Freude u. s. w. bei positiver und negativer Betrachtungsweise (anvaya-vyatirekau) beobachtet wird, Id. h. an dem man die Giltigkeit der beiden Sätze erkennt: ,Wo immer das betreffende Objekt ist, da ist auch Freude u. s. w., Wo immer das betreffende Objekt fehlt, da fehlt auch Freude u. s.w. 1. Denn wenn wir ein solches Ding als causa efficiens [der Freude u. s. w.] ansehn und ein anderes als causa materialis erklären. wollten, lage die unnütze Complikation der Annahme zweier [verschiedener] Ursachen vor. Weiterhin folgt auch aus den Thatsachen, dass [mehrere Personen] mit einander übereinstimmen [darin, dass ein und dasselbe Ding Freude in ihnen erweckt] und dass man [ein Objekt, welches früher Freude erregt hat. als solches | wiedererkennt, das Ergebniss: in [bestimmten] Objekten haftet eine auf alle Menschen in gleicher Weise wirkende Freude als etwas beständiges. Dass aber in unsrer Theorie eine gewisse Complicirtheit ) liegt, insofern wir für die Erfassung der in solchen Dingen ruhenden Freude eine [qualitative] Beschränktheit der [inneren] Funktionen 3) u. a.4) constatiren müssen, bedeutet deshalb keinen Fehler, weil [diese Theorie] ein [sachgemasses] Resultat darbietet; denn sonst, [d. h. wenn unsere Theorie hinfällig wäre], stände die Sache so, dass durch erneute Wahrnehmung ein Objekt [als constant] nicht festgestellt werden könnte b, und damit würden wir die [grössere] Schwierigkeit [zu überwinden

5) Dies bezieht sich auf den Grundsatz: kurya-dravyasya pratyabhijnaya sthairyadi-siddhir bhavati, wobei adi bedeutet: avayavebhyo

<sup>1)</sup> Die Einfügung von eea in das Compositum oady-evanubhavat ist ein grammatisches Monstrum, dem das cid atautim in dem ersten Cloka zu V. 116 würdig zur Selte steht.

<sup>2)</sup> Des låghavam würde in dem Falle sein: yadå sukham vishayagatam angikriyate, tadá sukham prati vishayasyo 'padánatvam, na tu vishayátiriktasyá 'tmanah, ity ekam eva karanatvam kalpaniyam, P.

<sup>3)</sup> vytti-sarupya-niyama, P. Denn um die den Objekten inhärirende Freude zu erfassen, muss die Funktion des Innenorgans bei verschiedenen Leuten, resp. in derselben Person bei erneuter Wahrnehmung, gleichartig sein.

<sup>4)</sup> adi bedeutet: und die Beschränkung, dass derartige Objekte, obwohl see Sattva, Rajas und Tamas enthalten, entweder verschiedenen Personen (cf. samuidena) oder zu verschiedenen Malen einer Person (cf. pratyachejnaya) gegenüber nur das Freude erweckende Saitva manifestiren.

haben], u. a. [neue] Gründe für diese [Feststellung der Constanz eines Objektes] angeben zu müssen. Dann ist auch im Mârkandeya-[Purâna 37. 38b] Freude u. s. w. dem Objekte zugeschrieben:

"So mögen im Gemüth oder auch im Körper Freuden und Schmerzen

sein; was werde ich [d. h. mein Selbst] davon betroffen?"

Die Vorstellung aber "Ich bin freudvoll" u. s. w. füllt") ebenso wie die Vorstellungen "Ich bin begütert" und ähnliche in den Bereich der Verbindung, welche wir den "Zusammenhang zwischen Besitz und Besitzer" (sva-svāmi-bhāva) nennen 2). Um aber den Irrthum auszuschliessen, dass solche Empfindungen [wie "Ich bin freudvoll"] in den Bereich der Coinhärenz-Verbindung (samavāya-sambandha) gehören [d. h. der Verbindung, die nach der Meinung der Naiyāyikas u. a. zwischen einer Eigenschaft und ihrem Subjekt obwaltet], wird in den Lehrbüchern die Seele [d. h. das Selbst, das Ich] für verschieden von den Dingen erklärt, welche mit Freude, Schmerz und Besinnungslosigkeit behaftet sind.

Wenn davon gesprochen wird, dass auch Tönen und [Farben, Geschmäcken, Gerüchen und Berührungen] Freude u. s. w. wesentlich angehört, so geschieht das wegen der Inhärenz in ein und demselben Gegenstande, [d. h. weil den Objekten, denen Freude u. s. w. inhärirt, auch Töne u. s. w. inhäriren]. Oder man könnte auch den Tönen u. s. w. die Freude unmittelbar zuschreiben auf

Grund der angeführten Beweismittel.

Nun wird die in den Objekten liegende Freude u. s. w. lediglich von dem Innenorgan erfasst, wegen des Resultats, [welches man aus der Beobachtung der Thatsache gewinnt, dass die Freude u. s. w. von den Objekten den unter der Leitung des Innenorgans stehenden Sinnen mitgetheilt wird]. Die Freude der Ruhe aber, in der das [reinste] Sattva wirkt, und welche sich zu der Zeit aussert, da [die Sinne] in keiner Verbindung mit den Objekten stehen, im Tiefschlaf und ähnlichen Zuständen [wie in der Concentration bei der Uebung der Yoga-Praxis], diese ist [ebenso] dem Innenorgan eigen, [obschon] sie Freude des Selbstes' (âtmasukha) genannt wird. Trotzdem die Vaiceshikas und andere Dialektiker, [die] doch [sonst mit richtigen Gründen operiren], mit Bezug auf die Erscheinungswelt eine andere Theorie über den Causalzusammenhang deduciren, [als hier vorgelegt ist, indem jene nămlich die groben Elemente, Erde u. s. w., aus Atomen hervorgehen lassen, nicht, wie die Samkhyas, aus dem Subjektivirungsorgan entsprossenen Grundstoffen), so ist doch die von uns erschlossene und durch viele Schrift- wie Traditionsstellen bestätigte Theorie von denen zu acceptiren, die nach der Erlösung trachten; denn die Folgerungen jener leiden an dem Fehler einer unsicheren

 purushah svámy upabhoktrtvát, dhanam sukham ca svam upabhogyatvát, P.

Tilge die Interpunktion hinter pratyayas tu und setze sie hinter vishayakas in der folgenden Zeile.

Grundlage und sind somit hinfällig. Deshalb wird durch das Vedantasütra [2, 1, 11] "Wegen der Unbegründetheit der Reflexion..." eine blosse Reflexion um des Fehlers der Unbegründetheit willen für ungenügend erklärt. Desgleichen wird auch von Manu [12, 106]:

"Wer die Worte der heiligen Seher und die Unterweisung des Gesetzes mit einer Bestexion erforscht, die den Lehren des Veda nicht widerspricht, der kennt das Gesetz, aber kein anderer."

nur die mit dem Veda nicht im Widerspruch stehende Reflexion als eine Argumentation entscheidend bezeichnet. Darum ist auf Grund solcher Aussprüche wie:

"[Das Selbst] muss aus den Worten der Schrift. [die der Lehrer hersagt], gehört und mit zutreffenden Gründen erwogen werden." [vgl. S. 2] nur diejenige Erwägung, welche inhaltlich mit der Schrift fibereinstimmt, beweiskräftig; die andersgeartete Erwägung jener [Vaiceshikas u. s. w.] aber hinfällig. Ebenso ist die Deduktion jener, dass auch der Seele Freude, Schmerz u. s. w. anhafte 1), hinfällig, weil sie mit vielen Schrift- und anderen [massgebenden] Stellen im Widerspruch steht. Dieser Hinweis genüge. Die Besonderheiten der Urmaterie werden wir später behandeln.

Wenn [nun Jemand fragt]: "Die Unterscheidung der Seele von allen unbeseelten [Objekten] ist doch [wie ihr constatirt habt] allein die Ursache der Erlösung; zu welchem Zwecke ist denn hier die Unterscheidung der unbeseelten [Objekte] von einander gelehrt?", [so erwidern wir: Das geschieht], weil zum Zwecke der Klärung des [in dem Innenorgan enthaltenen] Sattva, [die] durch Verehrung der Urmaterie und der anderen Principien [erreicht wird], auch die Unterscheidung [dieser Principien von einander] erforderlich ist. Nachdem [der Verfasser also] dargelegt hat, wie sich aus der durch Schlussfolgerung gewonnenen Unterscheidung [die Principien der Erscheinungswelt] bis hinauf zur Urmaterie in der Form von Produkt und Ursache ergeben, lehrt er, in welcher Weise man die ausserhalb des genannten Causalzusammenhangs stehende Seele durch eine andersgeartete Schlussfolgerung feststellt.

66. Die der Seele daraus, dass das zusammengesetzte zum Zwecke eines andern da ist.

Zusammensetzung heisst die Verbindung, welche der Anlass zur Entstehung der Schöpfung ist 3); und diese ist, da sich die Theile und das Ganze nicht scheiden lassen, allen Produkten der Urmaterie gemeinsam. Demnach ergiebt sich die Erkenntniss der Seele durch die Schlussfolgerung, dass die zusammengesetzten Dinge, die Urmaterie und deren Produkte, zum Zwecke eines

2) arambhaka-samyogalı — kurya-dravya-scarapa-nishpatti-hetu-bhûta-samyogalı, P.

Der Instrumental sukha-duhkhādi-mattvena steht prakārārthikam, zan denke also; tena prakāranā 'numānam.

andern da sind. Das ist der Sinn. Diese [Schlussfolgerung] lautet:

1) Der Gegenstand der Untersuchung, nämlich die Urmaterie, das "grosse" und die übrigen [materiellen Principien], sind zum Zwecke eines anderen da, d. h. sie bewirken die Empfindung [von Freude und Leid] und die Erlösung eines von ihnen selbst verschiedenen:

2) weil sie zusammengesetzt sind;

3) wie Betten, Pfühle u. s. w., [welche als etwas zusammen-

gesetztes zum Dienste eines anderen da sind].

Durch diese Schlussfolgerung ergiebt sich die Existenz der Seele als einer von der Materie verschiedenen, unzusammengesetzten [Wesenheit]; denn, wenn anch diese zusammengesetzt wäre, würden wir einen regressus in infinitum erhalten. Auch in dem Yoga-Lehrbuch] des Patañjali [4. 23: "Das Denkorgan] ist zum Zwecke eines andern da, weil es in der Zusammensetzung wirkt ist die [nämliche] Schlussfolgerung gemacht; doch gilt dieselbe nach dem. was wir eben gelernt haben, [obschon in dem citirten Yogasutra nur von dem Innenorgan die Rede ist, auch] von dem letzten Gliede [d. h. von der Urmaterie]; denn der Ausdruck ,Wirken in der Zusammensetzung bedeutet einfach "Ausüben einer einem bestimmten Zweck dienenden Thätigkeit (arthakriya-karitva) unter Mitwirkung eines andern 1). Die Seele aber bedarf, weil sie ihrem Wesen nach stätiges Licht ist, keines anderen [Mitwirkers] für ihre eigene, einem bestimmten Zweck dienende Thätigkeit, die sich darin äussert, dass die Objekte erleuchtet [d. h. zum Bewusstsein gebracht] werden; denn die Seele erfordert das Funktioniren des Innenorgans nur bei der Verbindung mit den Objekten, diese Verbindung aber ist nicht eine [der Seele] eigenthümliche Thatigkeit dieser Art 2). Hierfür [d. h. für unsere Erschliessung der Seele, des Selbstes] sprechende Reflexionen liefern Schrift- und Traditionsstellen, wie z. B.: Nicht fürwahr allem [diesem] zu Liebe liebt man alles [dies], sondern dem Selbst zu Liebe liebt man alles [dies\*, Brh. 2. 4. 5] 3). Noch ein anderes [Argument für die Existenz der Seele lässt sich anführen]: Wenn die Grundursache [d. h. die Urmaterie] und [ihre Produkte], die mit Freude

3) na hi vishaya vishayanam prayojana-siddhuga atmanah priyah santi, api tv átmanah prayojana-siddhaye vishayán priyatvená pekshate sarvo pi prekshaván, P.

<sup>1)</sup> Oder, wie das Yogavarttika S. 142, Z. 22 erklärt Ausüben einer Thätigkeit, für welche ein Mitwirker erforderlich ist (sahakári-sapekshavyápárakatvam).

<sup>2)</sup> D. h. um mit den Objekten in Verbindung zu treten, kann die Seele allerdings nicht der Mitwirkung des Innenorgans entrathen; das ist aber nicht die charakteristische Thätigkeit der Seele, überhaupt keine Thätigkeit derselben; vielmehr haben wir der Seele lediglich das aus eigner Kraft, ohne Mithilfe irgend eines andern Princips vor sich gehonde Erleuchten, d. h. Bewusstmachen, zuzuschreiben.

u. s. w. behaftet sind, den Zweck bätten ihre eigene Freude u. s. w. zu empfinden, dann müssten dieselben unmittelbar von sich selbst zum Bewusstsein gebracht werden; und dem widerspricht, dass dann dasselbe Ding Objekt und Subjekt wäre; denn die Idee der Freude kann nicht der Idee eines Subjektes entrathen, weil die Freude [nur] so empfunden wird: "Ich bin freudig". Da es ferner eine schwierige Annahme würe für die vielen zusammengesetzten [Einzelformen der drei] Constituenten und deren mannigfach umgestaltete Produkte [d. h. für alle Innenorgane u. s. w. ebenso viele] verschiedene Einzelarten des Geistes zu statuiren, ist es der Einfachheit halber geboten, eine einheitliche [d. h. trotz der individuellen Verschiedenheit überall gleichartige], von allem zusammengesetzten verschiedengeartete Seele, deren Wesen geistiges Licht ist, anzunehmen.

In diesem Sütra ist gelehrt, dass die Seele als die bewirkende Ursache [der Schöpfung] zu erschliessen sei, weil daselbst der Zweck der Seele [d. h. das Empfinden und die eventuelle Erlösung] als Veranlassung für die Zusammengesetztheit aller Dinge bezeichnet ist. Deshalb wird mit Bezng auf die am Anfang der Schöpfung entstandene [d. h. zuerst mit dem Innenorgan in Verbindung getretene] Seele [d. h. den Gott Brahman] z. B. im Vishnupurana gesagt:

"Nur versnlassend wirkte sie für die zu erschaffenden Dinge beim Schöpfungswerke<sup>1</sup>), well die Kräfte des zu erschaffenden [d. h. die zur Entstehung der Schöpfung führenden in der Urmaterie liegenden Kräfte] die Hauptursache waren<sup>2</sup>). [1, 4, 51]

Dann entstand, o Weiser, o trefflichster der Brahmanen, aus diesem von dem Kenner seiner Stätte [d. h. der Seele] regierten Gloichgewicht der Constituenten das die Constituenten manifestirende [Princip] zur Zeltder Schöpfung" [1, 2, 33] <sup>3</sup>) u. s. w. <sup>4</sup>)

Das "Regieren des Kenners seiner Stätte" bedeutet nur die Verbindung der Seele<sup>5</sup>), die ihren Zweck noch nicht erreicht hat. [mit der Urmaterie]. Das "die Constituenten manifestirende" ist das "grosse Princip" [das Urtheilsorgan], weil es als die [materielle] Ursache [des Subjektivirungsorgans und der übrigen Produkte] die aus den drei Constituenten bestehende Urmaterie zur Erscheinung bringt").

<sup>1)</sup> Die Ausgabe des V. P. bat die v. I. surga-kurmanam.

So der Pandit; anders Wilson, Vishnu Purana translated I. 65: the things that are capable of being created arise from nature as a common material cause.

<sup>3)</sup> Der eeste Halbvers steht wörtlich auch im Markandeya Pur. 45. 35.

<sup>4)</sup> Setze mit dem MS. einen Interpunktionsstrich binter ityadi, das in der Ausgabe irrthümlich mit dem folgenden zu einem Wort verbunden ist; desgleichen ist eine Interpunktion hinter samyoga-matram erforderlich.

Jeh möchte der Doutlichkeit halber mit dem MS. noch purushasya hinter purusharthasya lesea.

<sup>6)</sup> Hierber ist der Schluss des Commentars zu Sütra 66 zu verlegen.

Hiermit ist dargelegt, in welcher Weise die sinnlich nicht wahrnehmbaren Dinge durch Schlussfolgerung festzustellen sind. Jetzt wird die Ewigkeit der Urmaterie begründet um zu rechtfertigen, dass sie die Ursache aller [Produkte] ist, damit sich die Unveränderlichkeit der Seele als sicher herausstelle:

67. Da es keine Wurzel für die Wurzel giebt, ist die Wurzel wurzellos.

Die Wurzel - die materielle Ursache - der dreiundzwanzig Principien, d. h. die Urmaterie, hat keine Wurzel mehr; denn für diese kann es, weil wir [sonst] einen regressus in infinitum erhalten würden, keine weitere Wurzel geben. Das ist der Sinn.

"Da wir aber doch durch den Ausspruch, der anhebt: "Aus dieser entstand das unentfaltete, durch drei Constituenten gebildete, o trefflichster der Brahmanen". [Mbb. 12, 12681]

lernen, dass auch die Urmaterie aus der Seele entstanden ist, so lasst doch eben die Seele die Wurzel der Urmaterie sein 1); wegen der Ewigkeit der Seele würde [dabei] weder ein regressus in infinitum vorliegen, noch die Seele ihre Unveränderlichkeit einbüssen, [weil sie] durch Vermittelung des Nichtwissens, [nicht unmittelbar, hervorbringend zu denken ist]. In diesem Sinne heisst es ja auch in der Tradition:

"Denn darum hat dieses Weltdasein der Seele unr Wurzel das

Nichtwissen"3).

Diesem Einwand gegenüber erklärt [der Verfasser]:

68. Auch bei einer solchen Vermittlung muss an einer Stelle ein Haltepunkt sein; und so ist es nur ein Name.

Auch wenn die Seele durch Vermittelung des Nichtwissens und anderer [Principien] indirekt die Wurzelursache der Welt wäre, muss doch an einer Stelle, sei es nun das Nichtwissen oder ein anderes Princip, d. h. bei irgend einem ewigen Gliede, diese Vermittelungsreihe ihren Abschluss haben; [die Seele aber kann nicht das Schlussglied dieser Kette sein, vielmehr steht sie ausserhalb derselben]; denn die Seele ist unveränderlich [und darum nicht fühig, ein anderes Princip aus sich hervorgehen zu lassen]. Deshalb [nennen wir] dasjenige [Glied], mit welchem [die Reihe] schliesst, die ewige Urmaterie, [und] ,Urmaterie 3) ist dabei nur ein Name [ein blosses Wort] für Wurzelursache. Das ist der Sinn.

1) Setze eine Interpunktion hinter bhavatu

<sup>2)</sup> Dieser Halbvers wird mit einer Variante von Çankara in der Einleitung zum Comm. zur Çvetāçvatara Upanishad als aus dem Lingapurāņa stammend angeführt. 3) Für praketir iho hat die v. l. praketir hi, das MS. aber praketir iti hi.

"Es ist aber doch, alles dies zugegeben (evam), nicht begründet, dass es [gerade] fünfundzwanzig Principien sind, da sich noch hinsichtlich [d. h. zur Erklärung] der unentfalteten [Urmaterie], welche die Ursache des grossen Princips ist, ein weiteres ungeistiges Princip darbietet? 1). In Anbetracht dieser Meinung trägt [der Verfasser] die Haupt-Rechtfertigung vor:

69. [Unser] beider [Theorie] hinsichtlich der Urmaterie ist die gleiche.

In der That aber ist bei der Erwägung, ob es noch eine Wurzelursache für die Urmaterie gebe 2), unser beider, d. h. des [Sänkhya-]Lehrers und des opponirenden [Vedantisten] Theorie die gleiche. Damit soll gesagt sein: Wie in der Schrift von einem Entstehen der Urmaterie die Rede ist, ebenso auch von [einem Entstehen] des Nichtwissens, — in solchen Aussprüchen wie:

"Dieses fünftheilige Nichtwissen ging aus der grossen Seele hervor." [V.P. 1 5. 5, b].

Deshalb ist mit Nothwendigkeit das Entstehen des einen [von beiden] als ein uneigentlich gemeintes zu bezeichnen, [weil wir sonst gar keine Grundursache erhalten würden]; und von diesen beiden darf man nur der Urmaterie ein uneigentliches Entstehen zuschreiben, d. h. eine Manifestation, hervorgerufen durch die Verbindung mit den Seelen und durch ähnliche [Gründe, z. B. dadurch, dass die Urmaterie von der unsichtbaren Kraft des Verdienstes und der Schuld der Wesen zum Schaffen angeregt wird]; denn [erstens] ist an einer Stelle des Kürmapuräna von dem uneigentlichen Entstehen b der Urmaterie und der Seelen die Rede:

"Ein Entstehen, das als Verbindung zu definiren ist, wird von dem Werk [= Urmaterie] und dem Denken [= Seele] ausgesagt.\*)

und [zweitens] wird nirgends in der Schrift etwas von einem uneigentlichen Entstehen des Nichtwissens berichtet 5). Die Aussprüche aber über die Anfanglosigkeit desselben sind so zu verstehen, dass sie nur die Continuität meinen, geradeso wie die Aussprüche über die Dispositionen (väsanä) und andere [in diesem Sinne] anfanglose Dinge, [als da sind: Verdienst und Schuld, Liebe zum Leben u dgl.]. Und dass das Nichtwissen, d. h. die falsche Vorstellung, eine Eigenschaft des Innenorgans ist, steht

<sup>1)</sup> Der Opponent, ein Vedantist, meint die avidya, das Nichtwissen.

Aph.<sup>3</sup> 85 unrichtig: In the discussion of the Primal Agent (Nature),
 the cause which is the root (of all products)

<sup>3)</sup> L. gaunospatti mit der v. l.

<sup>4)</sup> Weder Ballantyne noch Hall (in der Ausgabe und Aph. 85, 86) haben gemerkt, dess hier ein mit samyoga-lakshanotpattih beginnender Halbvers vorliegt. Die Uebersetzung Aph., der zufolge des Citat aus dem Kürmapuräna erst mit karma-jäänapor beginnt, ist ganz verkehrt.

<sup>5)</sup> Setze einen Interpunktionsstrich hinter agravanat,

im Yogasûtra [cf. 1. 8] gelehrt; darum ist dasselbe kein [besonderes, zu unseren fünfundzwanzig] hinzukommendes Princip ').

Oder der Sinn [unseres Sütra] könnte auch sein: für beide, für die Urmaterie wie für die Seele gilt dieselbe Begründung. Damit ist gemeint: weil wir auch von dem Entstehen der Seele in solchen Aussprüchen hören, wie:

"Aus welchem die Urmaterie und die Seele, aus welchem das sich bewegende und dus unbewegliebe hier [hervorgegangen], er, Vishau, die Ursache dieses Alls, sei uns gnädig."

Demnach kommt wie der Seele, so auch der Urmaterie nur ein uneigentliches Entstehen zu; denn in der Schrift wird ihre Ewigkeit gelehrt, — auch dies gilt [für beide] in gleicher Weise. Deshalb steht fest, dass lediglich die Urmaterie die causa materialis der Welt ist, das Nichtwissen [aber] als ein Attribut der Urmaterie eine causa efficiens derselben; desgleichen ist auch die Seele [eine causa efficiens]. Wenn aber in dem Mokshadharma-[Abschnitt des Mbh. 12, 11419]:

Nichtwissen nennt man das unentfaltete, der Schöpfung und Auflösung unterliegende 1). Wissen dagegen das von Schöpfung und Auflösung freie fünfundswanzigste [Princip, d. h. die Seele]."

die Bezeichnungen Nichtwissen und Wissen auf die Materie und die Seele angewendet werden, so sind dieselben nur in übertragener Bedeutung, als jene beiden zum Objekt habend, gebraucht; denn die Materie ist, weil der Veränderung ausgesetzt, mit der Seele verglichen, unreal, und deshalb wird sie als Objekt des Nichtwissens bezeichnet. Ebenso wird auch unter diesem Gesichtspunkt die Reihe der Produkte [vom Urtheilsorgan an] bis herunter zu den [groben] Elementen, mit ihren jedesmaligen Ursachen verglichen, Nichtwissen' genannt, [dagegen] die jedesmalige Ursache dieser [Produkte], mit diesen verglichen, "Wissen". Dass aber die Seele die materielle Ursache der Welt sei, d. h. sich [zu dieser] verändere, das wird nur als eine durch die [Verbindung der Seele mit der] Materie bedingte Anschauung (prakrty-upadhikam) in Schrift und Tradition [der landläufigen Meinung] lediglich zu Kultuszwecken nachgesprochen, ebenso wie die Sätze, dass die [Seele] handelnd oder [sich freuend, wünschend u. dgl.] sei. Denn sonst würde sich ein Widerspruch mit der Schriftstelle ergeben, die anhebt: "Nicht grob, nicht fein, nicht kurz [ist sie] . . . . ")

<sup>1)</sup> Der Text in Aph.<sup>3</sup> 86 Anm, bricht mit andditä mitten im Compositum ab, und der Rest des Satzes ist einfach fortgelassen, nicht etwa im Anschluss an Nägeça's oder Mahädeva's Commentar, sondern aus reiner Nachlüssigkeit; tanyā anāditā soll bedeuten; it is not from eternity!

<sup>2)</sup> Das nicht zu rechtfertigende mase. Odharminam ist mit dem Text des Mbh. in Odharmi van zu verbessern, andererseits das pañcarminakah das Calcuttaer Mbh.-Textes in Oham.

<sup>3)</sup> In der Upanishad-Stelle ist natürlich brahma zu ergünzen.

[Brh. 3. 8. 8]; dies ist zu bedenken. Auch mit dem Worte Mâyâ ist nichts anderes als die Materie bezeichnet; denn an der Schriftstelle "Die Mâyâ erkenne man als die Urmaterie" [Çvet. 4. 10] wird der vorher mit den Worten:

"Aus ihm erschafft der Leiter der Mäyä [d. h. Gott] alles dieses, und in diesem wird der andere [d. h. die empirische Seele] durch die Mäyä gefesselt gehalten." [Çvet. 4. 9]

besprochenen ') Mâyâ die Natur der Materie zugeschrieben. [Das gleiche ergiebt sich] auch aus Traditionsstellen wie:

"Sattva, Rajas und Tamas, das sind die drei Constituenten der Materie; aus diesen besteht die Materie, welche Vishņu's Māyā heisst, roth [als Rajas], weiss [als Sattva] und schwarz [als Tamas]; viele Kinder dieser Art besitzt sle."

Nicht aber bezeichnet das Wort Mâyâ dasjenige Nichtwissen, welches durch die Erkenntniss aufgehoben werden kann, weil es doch unsinnig wäre diesem Ewigkeit zuzuschreiben. Ferner, wenn das Nichtwissen [der Vedantisten] eine Substanz sein soll, so liegt nur ein Unterschied des Ausdrucks vor [zwischen dem Nichtwissen, resp. der Mâyâ, des Vedânta- und der Materie des Sâmkhya-Systems]; und wenn es eine Qualität sein soll, so ergiebt sich, da dasselbe dann ein Substrat haben muss, die Eristenz der Materie, weil die Seele qualitätlos u. z. w. [d. h. nicht handelnd, der Veränderung nicht unterworfen] ist, [also dieses Substrat nicht sein kann]. Wenn [darauf ein Vedantist bemerkt]: "So haben wir das Nichtwissen als etwas von Substanzen, Qualitäten und Handlungen wesensverschiedenes zu erklären", [erwidern wir]: Nein, weil, wie schon [I. 24] gesagt, ein solches Ding nicht vorstellbar ist.

"Wenn es nun in dieser Weise einen Modus giebt die Begriffe Urmaterie, Seele u. s. w. zu erschliessen, wie kommt es denn, dass diese zur Unterscheidung führende Reflexion sich nicht bei allen einstellt?" Darauf erwidert [der Verfasser]:

 Wegen der Dreierleiheit der befähigten existirt kein Gesetz.

Wie die zum Hören u. s. w. [d. h. zum Belehrtwerden und Glauben berufenen], so sind auch die zum Reflektiren befühigten dreierlei Art: schwach, mittelmässig und vorzüglich. Deshalb existirt kein Gesetz, dass die Reflexion bei allen [die gleiche] sein müsse, weil [die richtige Beweisführung] von Seiten der schwachen und mittelmässigen auf Grund von Sophismen (ku-tarka) u. s. w. abgelehnt oder so dargestellt wird, als ob für das Gegentheil ebenso gute Gründe sprächen (sat-pratipakshatā) 2). Denn von den

<sup>1)</sup> půrva-prakránta = půrvobla, P.

Die folgenden Sätze zeigen, dass b\(\hat{c}\)dha mit manda, sat-pratipakshat\(\hat{a}\)
mit madhyama zu combiniren ist.

schwachen werden die vorgetragenen Schlussfolgerungen [einfach] mit einer Reihe von Sophismen abgelehnt, welche die Buddhisten u. a. [d. h. die Jainas, die Çivaiten etc.] aufgestellt haben; und von den mittelmässigen werden dieselben mit widersprechenden und falschen Argumenten, wie sie von Buddha und anderen [Lehrern] verkündet sind, so dargestellt, als ob das Gegentheil ebenso gut begründet wäre. Deshalb findet sich eine solche Reflexion [wie die oben erörterte] nur bei den besten unter den befähigten. Das ist der Gedanke 1).

Als das Wesen der Urmaterie war oben [I. 61] das Gleichgewicht der Constituenten genannt; ebenso haben die feinen Elemente und die [in der dortigen Aufzählung] folgenden [materiellen Principien, d. h. die Sinne und die groben Elemente] ihre Erklärung gefunden. Das Wesen der demnach noch übrigen zwei [Principien], des "grossen" und des Subjektivirungsorgans, beschreibt [der Verfasser nun] in den [folgenden] beiden Sütras:

71. Das erste Produkt heisst das grosse; es ist das Denkorgan.

Das erste Produkt [der Urmaterie] heisst das grosse; es ist das Denkorgan [manas\*), so genannt], weil seine Funktion das Denken (manana) ist. Denken bedeutet hier "Urtheil, [Entscheidung\*, niccaya], und dies ist die Funktion des Urtheilsorgans (buddhi), [als welches hier das Denkorgan zu verstehen ist]; denn dass das Urtheilsorgan das erste Produkt [der Urmaterie ist], lernen wir aus solchen Stellen, wie:

"Dieser ausgestreute Same, welcher der Urmaterie und [scheinbar auch] der Seele angehört und das "grosse Princip" heiset, wird als Urtheilsprincip bezeichnet."

## 72. Darauf folgt das Subjektivirungsorgan.

Das auf dieses [Urtheilsorgan] unmittelbar folgende ist das Subjektivirungsorgan (ahamkāra, wörtlich 'Ichmacher'), so genannt, weil es den Begriff des [empirischen] Ich erzeugt; seine Funktion ist der Subjektivirungswahn (abhimāna). Das ist der Sinn.

Weil dieses Ichorgan die Funktion des Subjektivirungswahns besitzt<sup>5</sup>), deshalb müssen die übrigen [materiellen Principien] dessen Produkte sein; dies lehrt [der Verfasser im folgenden Sütra]:

Hier schliesst der Commentar zu I. 70; die folgenden beiden Sätze, welche in der Ausgabe irrthümlich als zu demsalben gebörig behandelt sind, bilden den Anfang des Avatärana zu 71.
 Manas steht hier im Sinne von buddhi, vgl. S. 82, Anm. 1.

<sup>3) ,</sup> which brings out the Ego, in every case of cognition, the matter of which cognition would, else, have lain dormant in the bosom of Nature, the formless Objective", Aph. 3 89.

## 73. Die übrigen sind dessen Produkte.

Das ist verständlich. — Dadurch, dass man diese drei Sûtras [71—73] so [wie wir gethan] erklärt, beseitigt man den Verdacht, dass in ihnen eine müssige Wiederholung [von 62—64] vorliege.

"Damit") erhalten wir aber doch einen Widerspruch gegen die Schrift und Tradition, von denen gelehrt wird, dass die Urmaterie die Ursache von allem sei?" Diesem Einwand gegenüber bemerkt [der Verfasser]:

74. Die erste ist die Ursache, wenn auch [nur] indirekt durch Vermittlung jener: wie die Atome.

Wenn auch [nur] indirekt, d. h. wenn auch nicht in der Eigenschaft einer unmittelbaren Ursache, ist die erste, d. h. die Urmaterie, die Ursache des Subjektivirungsorgans und der folgenden [Principien] durch Vermittlung des "grossen" [des Urtheilsorgans] u. s. w.; wie nach der Meinung der Vaiçeshikas die Atome die Ursache der Töpfe u. dgl. sind nur durch Vermittlung der Aggregate von zwei Atomen u. s. w. Das ist der Sinn.

"Da doch beide, die Urmaterie und die Seele, ewig sind, welches Moment ist denn dafür entscheidend, dass nur die Urmaterie Ursache ist?" Darauf erwidert [der Verfasser]:

75. Obschon beide früher waren, kann es, da der einen [die Eigenschaft] fehlt, [nur] die andere sein.

Obschon beide, die Seele wie die Urmaterie, früher waren als sammtliche Produkte, kann, da der einen, d. h. der Seele, wegen ihrer Unveränderlichkeit die Eigenschaft der [materiellen] Ursache fehlt, [nur] die andere die Ursache sein. Das ist der Sinn. Für die Unveränderlichkeit der Seele ist der Hauptgrund (bija) folgender: Wenn die Seele in der Zusammensetzung [d. h. in Verbindung mit etwas anderem] ) wirkte, müsste sie zum Zwecke eines anderen da sein, [dieser andere aber ebenso wieder zum Zwecke eines andern u. s. f.], und damit würde man einen regressus in infinitum erhalten. Wenn sie [aber] isolirt [für sich allein, asamhatya] wirkte, [d. h. die Produkte erschüfe ohne dabei der Mitwirkung eines andern zu bedürfen], so wäre man genöthigt, [da die Seele ewig ist], das "grosse" und die folgenden Produkte für ewig zu erklären. Und wenn [von den Vedantisten] angenommen wird, dass sich [die Seele] vermittelst der Materie verändere, so wollen wir doch der Einfachheit halber dieser

mahad-ahamkára-pañca-tanmátrádinám púrvottara-kárya-káramabháva-mírúpanena, P.
 Vgl. den Comm. 20 1, 66

allein die Veränderung zuschreiben, von der Seele aber das Schöpfersein auf Grund ihres Herrseins [nur] in uneigentlichem Sinne aussagen, wie z. B. Sieg und Niederlage, welche doch den Soldaten angehören, uneigentlich von dem König ausgesagt werden, weil dieser die Folgen des [Sieges oder der Niederlage], die Freude oder den Schmerz empfindet und Herr über jene

[Soldaten] ist. Ferner hat man, da sich die Urmaterie als Ursache [der Schöpfung durch ein dieselbe in dieser Eigenschaft feststellendes Beweismittel ') ergab, nach keiner weiteren Ursache zu fragen; ebensowenig wie man, da die Seele sich als Erkenner durch ein ebensolches Beweismittel herausgestellt hat, nach keinem weiteren Erkenner sucht. Auch könnte die Seele, wenn sie der Veränderung ausgesetzt wäre, gelegentlich erblinden 2), wie der Gesichtssinn, der innere Sinn und die anderen [Organe zuweilen die Kraft zur Ausübung ihrer Funktionen verlieren], und demzufolge würden Imöglicherweisel Freude, Schmerz u. s. w., obwohl vorhanden. nicht empfunden werden, mithin solche Zweifel eintreten können. wie Bin ich erfreut oder nicht?" Daraus folgt, dass die Seele die ihr eigenthümliche Kraft zu erleuchten [d. b. die Processe des inneren Organs zum Bewusstsein zu bringen] niemals einbüssen kann, also unveränderlich ist. Dies ist im Yogasütra [4. 17, nach Vyasa's Zählung 4, 18] mit den Worten gelehrt: "Die Funktionen des inneren Organs 3) kommen stets zum Bewusstsein, weil der Gebieter desselben, die Seele, unveränderlich ist\*, und in [Vyasa's] Commentar zu der Stelle: "die Thatsache aber, dass die Objekte [der Thätigkeit des inneren Organs] stets zum Bewusstsein kommen, macht die Unveränderlichkeit des Geistes zweifellos 4)\*. Wie es [jedoch] zugeht, dass, trotzdem [der Seele] die Kraft des steten Bewnsstmachens eigen ist, nicht alles mit einem Mal zum Bewasstsein kommt, das werden wir unten [im Comm. zu I. 87 5)] auseinandersetzen.

[Der Verfasser] lehrt [nun] auch die Allgegenwart der Urmaterie, um zu rechtfertigen, dass dieselbe gleichzeitig die Ursache [von allem] ist:

76. Begrenzt ist nicht die materielle Ursache von allem.

<sup>1)</sup> yena pramanena tad vastu paricchidyate (pramiyate, nicciyate), tad eva dharmi-gráhaka-mánam, P.

<sup>2)</sup> L. andhyateam api mit der v. l. und dem MS.

<sup>3)</sup> L. citta-vrttagas mit dem MS und dem Text des Yogasütra. 4) Diese Stelle aus dem Commentar Vyasa's ist von Vijuanabhikshu sehr ungenau citirt; die Calcuttaer Ausgabe liest, abenzo wie ein mir gehöriges vorzügliches MS. des Werkes: sadā jāātatvam tu manasas tat-probhoh purushasya parinamiteam anumapayati. 5) S. 65. Z. 20 der Ausgabe.

Die materielle Ursache von allem, d. h. die Urmaterie, ist nicht begrenzt; das bedeutet; sie ist alldurchdringend. Dass fdie Urmaterie] die materielle Ursache von allem ist, bedeutet eine charakteristische Eigenschaft, welche den Grund dafür [d. h. für die Allgegenwart] in sich trägt; denn diese [Eigenschaft] kann nicht etwas begrenztem angehören. "Es ist aber doch nicht richtig der Urmaterie Unbegrenztheit zuzuschreiben; denn die Urmaterie ist ja nicht etwas von den drei Constituenten, Sattya n. s. w., verschiedenes, wie sich aus dem Sütra unten [VI. 39] ergiebt: Sattva u. s. w. sind nicht Qualitäten von ihr, weil sie dieselbe bilden', and wie mit deutlichen Worten im Yogasûtra und im Commentar [zu demselben] festgestellt ist 1). Auch sind die Qualitäten, welche diesen [Constituenten], Sattva u. s. w., in der Folge beigelegt werden, Leicht-, Unstät- und Schwersein etc., nicht vereinbar mit der Behanptung, dass [die Constituenten] alldurchdringend seien; ebensowenig sind [unter dieser Voraussetzung die Vorgängel begreiflich, welche die Veranlassungen für die Schöpfung und [für die Weltauflösung] sind, nämlich die Verbindung. Trennung u. s. w. [d. h. das Abnehmen und Zunehmen der Constituenten]. Darauf erwidern wir: Begrenztsein bedeutet hier Charakterisirtsein durch dasjenige, was [ein Ding] in seiner Eigenschaft als positives im Gegensatz zu einem örtlichen Nichtsein charakterisirt, [wie z. B. ein Topf in dieser Weise durch das Topfsein charakterisirt wird]; und die Negation dieses Begriffes ist Allgegenwart. Demnach ergiebt sich, da das "Ursache der Welt Sein' nicht [die Urmaterie] als etwas positives im Gegensatz zu einem örtlichen Nichtsein charakterisirt, als Resultat die "Allgegenwart der Urmaterie""). Wie die Allgegenwart des Odems in sämmtlichen Körpern der vegetabilischen und animalischen

 Der Opponent meint, dass die Urmaterie, wenn sie aus drei bestimmten Theilen bestehe, deshalb etwas begrenztes sein müsse.

<sup>2)</sup> Für deso beiden schwierigen Sätze gab mir der Pandit folgende Erklärung: daiçikâ dig-vrttayo (= deçe vartamânâh) ye ,iha ghato nâsti, iha pato nâsti\* 'tyâdi-pratîti siddhâ abhâvâs, teshâm pratiyogino ghata-patâdayas, tan-mishtha pratiyogitâ ghatatva-patatvâdy-avacchinnat bhavatîti tâdrça-pratiyogitâvacchedakam tad eva ghatatva-patatvâdi, tâdrça-dharmâ-cacchinnatvam eva ghatopatâdinâm = pariechinnatvam | etâdrçasya pariechinnatvam | etâdrçasya pariechinnatvasya bhava-bhâtam yad vyápakatvam, tad eva câ 'pariechinnatvam ihocyate | (Mer begiant die Erklärung des zweiten Satzes) pürvopadarçita-(d. h. iha ghato nâsti 'ti)-abhāva-pratiyogitâvacchedakatvam, yothā ghatatvādi, naivam prakrtitvasya bhavati, iha prakrtir nâstî' ty abhāvafyarasiddheh | yah kutracid deçe na vartate, sa pariechinnah, yas sidalbam tavyâ opariechinnatvam iti niehkarshah, pūrvasyā vāco yukteh || atra prakrter apariechinnatvam na purushasye 'vâ 'navayavatve sati vyāpakatvam abhidadhmahe, yena syād itham anuspapatti-sambhavah igelst suf das obige nopapadyante des Opponentes), kim tu sāvayavatve sati sārvatrīkatvam ity-evan-kathame na kimcid anuspapannam iti sarva-samdarbhā-'bhisamdhir iti sūkshma-drçā vibhávantyam ||

Welt und anderwärts [wo es noch etwa organische Körper geben könnte] schon durch den allgemeinen Begriff des Odems ausgesagt wird, wegen der Verbindung der einzelnen Formen des Odems mit allen Körpern, ebenso steht es auch mit der Allgegenwart der Urmaterie.

Die Bewegungslosigkeit, Einheit und sonstigen [Eigenschaften] der Urmaterie werden wir in dem Sütra [I. 128] erörtern, in welchem die Gleich- und Verschiedenartigkeit [der Constituenten] gelehrt wird.

Nicht allein deshalb [gehört die Urmaterie nicht zu den begrenzten Dingen], weil sie die materielle Ursache von allem ist, sondern

77. Auch wegen der Schrift, welche sagt, dass jene entstanden sind.

Auch weil wir aus der Schrift erfahren, dass jene, d. h. die begrenzten Dinge, entstanden sind. Denn wir lernen aus solchen Schriftstellen wie "Was aber beschränkt ist, das ist sterblich" [Chând. 7. 24. 1], dass das begrenzte, da ihm das Sterben eigen ist, entstehen muss; und aus anderen Schriftstellen. Das ist der Sinn.

Um jetzt zu rechtfertigen, dass die Urmaterie die [Grund]ursache ist, widerlegt [der Verfasser die Annahmen], dass das Nichtsein oder etwas anderes [das Werk, vgl. Sütra 81] die [Grund]ursache sei:

78. Aus dem umrealen kann sich das reale nicht ergeben.

Aus dem unrealen, d. h. dem nichtseienden, kann sich das reale nicht ergeben, d. h. kann das seiende nicht entstehen, weil durch die Entstehung der Welt aus einem Hasenhorn [d. h. aus einem Unding] unter anderm¹) die Erlösung [der früher aus den Banden der Materie befreiten Seelen] hinfällig werden würde, [da diese durch eine aus dem Nichts entstehende Welt aufs neue gebunden werden könnten]; und weil [zweitens] dieses [Entstehen von etwas aus nichts] der Erfahrung widerspricht. Das ist der Sinn.

"So lasst auch die Welt nur etwas unreales sein, wie Träume u. dgl." Auf diese Bemerkung [eines buddhistischen Vijnanavädin oder Yogacara] erwidert [der Verfasser]:

adi bedeutet z. B. die göttliche Würde Hiranyagarbha's (die durch die Verschaldung des Sohnes einer Unfruchtbaren', d. h. durch eine aus dem Nichts entstehende Verschuldung, hinfällig werden könnte).

79. Weil sie nicht widerlegt werden kann und nicht einer fehlerhaften Ursache entstammt, ist sie nicht etwas unreales.

Die empirische Welt kann nicht wie ein Traumbild durch die [Aussprüche der] Schrift und die anderen Erkenntnissmittel widerlegt werden; ebensowenig entstammt sie, wie das [auf einer Erkrankung des Gesichtssinnes beruhende] Gelberscheinen der [thatsachlich weissen] Muschel, fehlerhaften [d. h. kranken] Sinnen oder Shnlichen [Ursachen, als da ware das Geblendetsein u. s. w.], weil es keinen Beweis für die Annahme eines Fehlers [an der Ursachel giebt. Darum ist das Produkt nicht etwas unreales; das ist der Sinn. - Wenn [nun Jemand einwenden sollte]: , Durch Schriftstellen wie .[Alle] Umgestaltung ist [nur] eine Bezeichnung, die auf [blossen] Worten beruht; in Wahrheit [sind alle Umgestaltungen in der Form von Töpfen] nichts als Thon u. s. w. [Chand. 6, 1, 4] wird aber doch die Erscheinungswelt widerlegt, und dieser Widerlegung zufolge haftet doch auch an der Ursache der Welt (sva) der Fehler, den wir Nichtwissen nennen", [so antworten wir]: Nein! denn, weil sonst die Giltigkeit des Gleichnisses von dem Thon hinfällig wäre, meinen derartige [Schrift-] stellen [nicht die absolute Nichtexistenz, sondern nur] eine solche Nichtexistenz [der empirischen Welt], welche als Unbeständigkeit (asthairya) im Vergleich mit [der Beständigkeit] ihrer Ursache zu bezeichnen ist; und [zweitens] weil sonst die Aussprüche über Erschaffung u. s. w. [d. h. Dauer und Vergehen der Welt diesen Schriftstellen] widersprechen würden. Ferner würde die Widerlegung [der Existenz] der Erscheinungswelt durch die Schrift auf die [Schrift] selbst Anwendung finden, und dadurch dass auch sie selbst, weil der Erscheinungswelt angehörig, somit widerlegt wäre, wurde hinwiederum der von ihr gelehrte Inhalt [dem Verdacht] der Zweifelhaftigkeit ausgesetzt sein. Deshalb bestreiten zwei Vedantasûtras mit allem Nachdruck die Annahme, dass die dem Wachenden erscheinende Welt auf eine Stufe mit Traumbildern und solchen [Undingen], wie einer Blume in der Luft, zu stellen sei; [erstens] wegen der Wesensverschiedenheit, die sich unter anderm 1) darin Sussert, dass [jene Dinge] widerlegt werden können, [die Erscheinungswelt aber] nicht, und [zweitens], weil [die letztere] appercipirt wird. [Diese beiden Vedantasutras sind 2. 2. 29, 30] 1): Auch wegen der Wesensverschiedenheit ist sie nicht gleich Traum-

<sup>1)</sup> ddi bedeutet: darin, dass die Erscheinungswelt allen Menschen dieselben Bilder darbietet, die Traumwelt dagegen verschiedene ( $\acute{a}di=vila-lishauansbhava-vishayatva-samánánubhava-vishayatva, P.)$ 

<sup>2)</sup> Der Text der Citate ist mit dem Çuddhipattra und dem MS.: vaidharmyde ca na svapnādivad iti, bhāva upalabdheç ce 'ti ca; doch ist dabei aur der Wortlaut des ersten Sutra richtig wiedergegeben, das zweite beiest in der That: na bhāvo 'mupalabdhet.

bildern u. s. w.\*, und "Sie ist real wegen der Apperception". Ebenso zielen derartige Aussprüche wie "Nicht so, nicht so" [Brb. 2. 3. 6] nur auf die Unterscheidung, wollen aber nicht die Erscheinungswelt als solche (svarûpatah) negiren, wie aus dem Vedäntasütra [3. 2. 22] hervorgeht: "Denn [die Schrift] verneint das vorerwähnte So-und-so-sein". In dieser Weise sind auch andere Stellen [der Schrift] von uns im Commentar zur Brahmamimämså erklärt worden.

[Der Verfasser] begründet nun den obigen Satz [Sûtra 78]: "Aus dem unrealen kann sich das reale nicht ergeben":

80. Wenn sie Realität besitzt, so ist [auch] wegen der Verbindung damit dessen Wirklichkeit gegeben; wenn sie keine Realität besitzt, woher kann, da dieses [dann auch] keine besitzt, dessen Wirklichkeit kommen?

Wenn sie — die Ursache — Realität, d. h. Existenz besitzt, so ist wegen der Verbindung damit, d. h. wegen der Verbindung mit dem Sein, die Bedingung für die Wirklichkeit des Produkts gegeben: wenn die Ursache aber keine Realität, d. h. keine Existenz besitzt, wie kann, da dieses [dann auch] keine besitzt, d. h. da [dann] auch dem Produkt kein Sein gehört, das Produkt als ein wirkliches Ding zu Stande kommen? Denn das Produkt muss ja durchaus den Charakter seiner Ursache tragen. Das ist der Sinn.

"Trotzdem kann doch das Werk, weil dieses [zur Erklärung des Schöpfungsaktes] unumgünglich ist, einfach die Ursache der Welt sein; wozu also die Theorie von der Urmaterie?" Auch dagegen wendet sich [der Verfasser]:

81. Nicht das Werk, weil es nicht materielle Ursache sein kann.

Auch das Werk ist bekanntlich nicht ein reales Objekt, d. h. das Werk, die causa efficiens, ist nicht Grundursache [causa materialis], weil Qualitäten nicht materielle Ursache für Substanzen sein können. Denn die Theorie muss sich durchaus im Einklang mit der Empirie halten; und dass die von den Vaiçeshikas aufgeführten Qualitäten [zu welchen, wenn auch nicht das Werk als solches, so doch die aus ihm sich ergebende unsichtbare Kraft gehört] materielle Ursachen seien, ist nirgends durch die Erfahrung gelehrt. In unserem Sütra (atra) bezeichnet das Wort Werk auch das Nichtwissen u. s. w. [d. h. noch Zeit und Raum] mit, weil auch diese in gleicher Weise Qualitäten sind und deshalb nicht materielle Ursache sein können. Wenn [man] aber [mit den Anhängern Çankara's annimmt, dass] das Nichtwissen eine an dem

Geiste haftende [und die demselben eigne Kraft des Erkennens hindernde] Substanz sei, vergleichbar z. B. der Staarhaut am Auge, dann ist 'Grundursache' [wie wir sagen] nur eine andre Bezeichnung [für Nichtwissen].

Hiermit ist gezeigt, wie Materie und Seele sich in der Weise unterscheiden, dass [die erste] sich verändert, [die zweite] sich nicht verändert, und darin, dass [die erste] zum Zwecke der anderen, [die zweite aber] nicht zum Zwecke eines andern da ist. Jetzt erörtert [der Verfasser] in fünf Sütras den oben in dem Sütra [6] "Kein Unterschied besteht zwischen den beiden" ausgesprochenen [Lehrsatz], dass nur die unterscheidende Erkenntniss vermittelst der Aufhebung der Nichtunterscheidung das höchste Ziel der Seele herbeiführe, dass aber vedische Ceremonien nicht unmittelbar zu demselben führen:

82. Auch aus dem in der heiligen Ueberlieferung vorgeschriebenen resultirt dasselbe nicht; weil man wegen der Erwirkbarkeit [eines Erfolges] an die Wiederkehr gebunden ist, ist [dieser] nicht das Ziel der Seele.

Mit dem Worte auch' wird der Anschluss an die oben [I. 2] Aus einem sinnlichen Dinge resultirt es nicht' besprochenen sinnlichen [Mittel hergestellt]. Was von dem Lehrer überliefert wird, heisst die heilige Ueberlieferung, und das ist der Veda; das von diesem angeordnete Opfer u. s. w. ist 'das in der heiligen Ueberlieferung vorgeschriebene' Werk ¹). Auch aus diesem resultirt das vorher beschriebene Ziel der Seele nicht, weil man wegen der Erwirkbarkeit des durch [Ceremonien-]Werk zu erreichenden [Erfolges] einer neuen Wiederkehr [d. h. Geburt] verfallen ist, mithin [ein solcher Erfolg] das absolute Ziel der Seele nicht sein kann. Das ist der Sinn. Und für die Vergänglichkeit eines durch Werke erreichten Erfolges haben wir das Zeugniss der Schrift: "Wie hier auf Erden der durch Werke erworbene Besitz (loka) zu Grunde geht, geradeso geht in jener Welt der durch Ceremonien erworbene Besitz zu Grunde" [Chànd. 8. 1. 6] ³).

Mit dem Sütra [I. 16] "Nicht durch das Werk, weil dieses einem andern angehört" war oben [die Ansicht] beseitigt, [dass] das Gebundensein durch das Werk [hervorgerufen werde], und jetzt wird [die Annahme] beseitigt, [dass] die Erlösung [durch das Werk zu erreichen sei]; deshalb liegt keine müssige Wieder-

Bis auf das Schlusswort kurma stand diese Erklärung wörtlich schon in dem Commentar zu I. 6 (S. 15, Z. 18).

L. harous-jito und pusya-jito mit dem MS, und dem Text der Upanishad. In Cankara's Commentar zu der Stelle wird loku durch parâalhinopubhogu erklart.

holung vor. Wenn [jedoch Jemand einwenden sollte]: . Wie durch den oben angeführten Grund, dass [nämlich das Werk] einem andern angehört, [der Gedanke widerlegt ist, dass] das Werk [die Veranlassung] für das Gebundensein [sei], so ist doch auch [durch eben diesen Grund der Gedanke] so gut wie widerlegt, dass dasselbe die Veranlassung für die Erlösung sei, und deshalb taucht doch eine [solche] Vermuthung nicht noch einmal auf. [so erwidern wir: Dieser Einwand ist | nicht [richtig]; denn da die Nichtunterscheidung sich als die Ursache des Gebundenseins herausgestellt hat, wird mit Recht constatirt, dass die Werke, weil aus der eine bestimmte Seele betreffenden Nichtunterscheidung hervorgehend, zu eben dieser Seele in Beziehung stehen, [indem sie nämlich das Empfinden [den bhoqa] der betreffenden Seele veranlassen. Darum ist die Vermuthung nicht unberechtigt, dass wohl die Werke gelegentlich auch die Erlösung der Seele, für welche sie wirken, hervorrufen könnten] 1).

"Wenn das so ist [evam, d. h. wenn dem vorigen Sütra zufolge die Beobachtung der rituellen Vorschriften des Veda nicht
zur Erlösung aus dem qualvollen Kreislauf des Lebens führt], wie
sind dann die Schriftstellen zu erklären, welche besagen, dass derjenige nicht wiederkehrt [d. h. nicht wiedergeboren wird], welcher
durch das Verehrung genannte Werk, durch das Sterben an einem
heiligen Badeplatz und ähnliches [frommes] Werk in der Weise,
wie die Fünf-Feuer-Lehre <sup>2</sup>) es beschreibt, zu Brahman's Welt gelangt ist?" Darauf antwortet [der Verfasser]:

83. Die darauf bezüglichen Schriftstellen über die Nichtwiederkehr gelten von demjenigen, welcher die unterscheidende Erkenntniss erreicht hat.

Die 'darauf', d. h. auf das in der heiligen Ueberlieferung vorgesehriebene Werk, bezüglichen Schriftstellen über die Nichtwiederkehr der zu Brahman's Welt gelangten gelten nur von demjenigen, der in Betreff dieses [Werkes] die unterscheidende Erkenntniss erreicht hat. Denn sonst würden [diese Stellen] im Widerspruch mit anderen Aussprüchen [der Schrift] stehen, welche lehren, dass auch noch aus Brahman's Welt eine Wiederkehr stattfindet. Das ist der Sinn. Dementsprechend <sup>5</sup>) ist auch die [in jenen Schrift-

aviveko bandhasya hetuk siddho 'sti 'ti yasya purushasya 'vivekena yani barmani jatam santi, tani tasyaiva purushasya bhogapavargau janayishyanti 'ti tadiyatvam (= tatpurusha-sambaddhatvam) vyavasthilam tasmat tatpurushiya-karmanam yatha tatpurushiya-bhoga-janakatvam, tathaiva kadacit tatpurushiya-moksha-janakatvam opi syad ity evo 'papadyate çanka, P.

<sup>2)</sup> S. Brh. 6, 2, 9-15, Chand. 5, 4-10 und Denssen's Darstellung

disser Lehre, System des Vedants, S. 390 ff,

<sup>3)</sup> L. tathá ca mit der v. L.

stellen verheissene] Nichtwiederkehr nur eine Frucht der unterscheidenden Erkenntniss, nicht aber des Werkes unmittelbar. Dies wird [der Verfasser der Sütras] ausführlich im sechsten Buche erörtern, und im Commentar zur Brahmamimämsä haben wir die Schriftstellen für die beiden [Fälle, d. h. für die Nichtwiederkehr und für die Wiederkehr aus Brahman's Welt] angeführt und erklärt.

Die Frucht des Werkes aber nennt [der Verfasser] im folgenden:

84. Schmerz über Schmerz, wie aus dem Uebergiessen mit Wasser nicht Befreiung von der Erstarrung erfolgt.

Aus dem in der heiligen Ueberlieferung vorgeschriebenen [Werke] aber entsteht, da ihm unter andern Verschuldungen die der Tödtung anhaftet und da [demnach] durch dasselbe leidvolle Empfindungen hervorgerufen werden, Schmerz über Schmerz, d. h. lediglich eine Kette von Schmerzen, nicht aber Befreiung von der [inneren] Erstarrung, d. h. Aufbören der Nichtunterscheidung, — die Befreiung vom Schmerze aber steht gar noch in weiter Ferne —, gleichwie aus dem Uebergiessen eines an Erstarrung leidenden mit Wasser nur ein Fortwirken des Schmerzes 1) erfolgt, nicht aber Befreiung von der Erstarrung. Das ist der Sinn. So heisst es:

"Wie man schlammige Nässe nicht durch Schlamm, noch einen Branntweinrausch durch Branntwein, so kann man auch nicht eine Tödtung eines lebenden Wesens [durch andere Tödtungen, d. h.] durch Opfer gut machen". [Bhåg. P. 1. 8. 52]

Ebenso erfahren wir [vgl. Bhåg. P. 3, 16. 2], dass auch Jaya, Vijaya und andere Diener Vishņu's, die sich schon in Brahman's Welt befunden, in der Wiedergeburt als Dämonen eine Kette von Schmerzen zu erleiden hatten. Und in Kårikå [2] ist folgendes gesagt:

"Den sinnlichen [Mitteln] steht auch das in der heiligen Ueberließerung vergeschriebene gleich; denn [auch] dieses ist behaftet mit Unreinheit, Vergänglichkeit [des erzielten Erfolges] und [dem Mangel], dass so immer noch ein höheres Ziel als das durch dieses Mittel erreichbare giebt."

"Es wird aber doch in der Schrift gelehrt, dass sich aus einem Werke, mit dem man keinen Wunsch verbindet, nämlich aus einem im Innern geübten Opfer, aus Gebet und [Meditation], nicht Schmerz, sondern Erlösung als Frucht ergebe." Darauf erwidert [der Verfasser]:

Ich niehe das duhkha-vyttir der v. l. dem von Hall gewählten duhkhämieyttir vor; das MS. liest duhkha-nieyttir.

85. Ob mit oder ohne Wunsch, weil die Erwirkbarkeit nicht verschieden ist.

Ob das Werk mit oder ohne Wunsch gethan wird, es entsteht Schmerz über Schmerz. Warum? Weil die Erwirkbarkeit [des erreichten Erfolges] nicht verschieden ist 1), [da dieser eben in beiden Fällen auf Werken beruht]. Das bedeutet: weil auch die durch [Ceremonien-]Werk erreichte, durch die Klärung des Sattya [im Innenorgan] vermittelte Erkenntniss von der Art der drei Constituenten ist, mithin das Wesen des Schmerzes an sich Auch aus solchen Schriftstellen wie: tragt.

"Nieht durch Opferwerk, nicht durch Nachkommenschaft noch durch Reichthum, [nur] durch Entsagung erlangten einige die Unsterblichkeit." [Taitt Ar. 10, 10, 3]

folgt, dass sich aus dem Werk nicht unmittelbar die Erlösung als Frucht ergiebt. Das ist der Gedanke. "Durch Entsagung" heisst: indem sie dem Subjektivirungswahn entsagten. Einige, nur diese und jene, erlangten, d. h. gewannen die Unsterblichkeit, nicht alle; weil das Aufgeben des Subjektivirungswahns aus der Erkenntniss der Wahrheit entspringt und darum selten zu finden ist. Das ist der Sinn.

Warum ist denn nicht auch nach eurer Meinung das durch die Erkenntniss erwirkte [d. h. die Erlösung] schmerzvoll, da [doch auch in diesem Fall] die Erwirkbarkeit nicht verschieden ist?" Darauf erwidert [der Verfasser]:

86. Dem für immer erlösten wird als höchste [Frucht] nur die Vernichtung des Gebundenseins zu Theil; [deshalb] ist sie nicht gleichartig.

Dem für immer erlösten, d. h. dem seinem Wesen nach erlösten, wird nur das durch die Aufhebung der Ursache, d. h. des Nichtwissens, herbeigeführte oben beschriebene Aufhören des Gebundenseins als höchste, absolute Frucht der unterscheidenden Erkenntniss zu Theil - und zwar gilt diese Vernichtung [des Gebundenseins] für alle Zeit -, nicht aber ein positives Erzeugniss gleich dem eines Werkes, wie Freude u. dgl., da dieses vergänglich sein und demnach Schmerz erregen würde. Und das Werk kann nicht ohne die anerkannte Ursache [d. h. ohne die unmittelbare Unterscheidung] an sich das Nichtwissen aufheben. Somit ist, da die Erkenntniss eine unvergängliche Frucht hervorbringt 2), die Erkenntniss und das Werk nicht gleichartig. Das ist der Sinn. Nach der Erkenntniss ist keine weitere Wiederkehr mehr möglich, was deshalb feststeht, weil [durch sie] die Ursache [der Wieder-

<sup>1)</sup> D. h. weil die Thatsache des Erwirktseins dieselbe bleibt.

<sup>2)</sup> L. jñánasyá 'kshaya-phalakatván na mít der v. 1. und dem MS.

geburt], d. h. die Nichtunterscheidung, aufgehoben ist. Demzufolge haben wir schon erklärt, dass lediglich die unterscheidende Erkenntniss das direkte Mittel zur Befreiung<sup>1</sup>) ist.

Jetzt werden die Mittel (pramana) geprüft, welche ihrerseits direkt zu dieser unterscheidenden Erkenntniss führen. Denn aus solchen Schriftstellen wie "Das Selbst fürwahr muss erschaut, gehört und logisch erwogen werden" [Brh. 2. 4. 5; 4. 5. 6] lernen wir, dass das Selbst durch drei Erkenntnissmittel erfasst wird. Was aber [von diesen drei Mitteln] verschieden ist, das Werk u. dgl. [d. h. Frömmigkeit, Glaube], das dient nur zur Klärung und zu sonstiger [Vorbereitung] des Denkorgans (manas) und der übrigen Erkenntnissmittel.

87. Die genaue Bestimmung eines [früher] weder mit beiden noch auch mit einem von beiden in Berührung gekommenen Objektes ist richtige Erkenntniss; und was mit Sicherheit dazu führt, ist das dreifache Erkenntnissmittel.

"[Früher] nicht in Berührung gekommen' heisst [früher] nicht zu dem Erkenner (pramâtar) gelangt', kurz "noch unbekannt'. Die genane Bestimmung, die Feststellung eines so beschaffenen Objektes, d. h. realen Dinges, ist richtige Erkenntniss (pramâ)"); und sei nun diese allen beiden, dem Innenorgan und der Seele, angehörig oder nur [wie andere meinen] einem von ihnen, in beiden Fällen ist dasjenige, was mit Sicherheit zu dieser richtigen Erkenntniss führt, d. h. bei dem die Nichterreichung des Resultats unmöglich ist, [also] die Ursache [desselben], das Erkenntnissmittel; und dieses ist dreifach 3) in unten zu beschreibender Art. Das ist der Sinn.

"Noch unbekannt" [haben wir vorher erklärt] um die Erinnerung auszuschliessen, "eines realen Dinges" um den Irrthum, "Feststellung" aber um den Zweifel auszuschliessen.

Wenn nun hier der Sitz des Resultats, d. h. der richtigen Erkenntniss, nur in die Seele verlegt wird, so ist eben die Affektion des Innenorgans Erkenntnissmittel; und wenn er nur in das Innenorgan verlegt wird, so ist [im Falle der Sinneswahrnehmung] die Berührung der Sinne ) [mit dem Objekt] u. s. w. 5) Erkenntniss-

<sup>1)</sup> L. nikehad-dhanopaya mit dem MS.

Setze eine Interpunktion hinter pramû und tilge die hinter bhavatus
 in der folgenden Zeile.

<sup>3)</sup> L. Lûranam tat pramanam tuc en trividham mit der v. 1 und dem MS.

<sup>4)</sup> L. tade 'actrigat', anstatt tacki tüktendrigat', mit der v. l. und dem MS. 5) ddi bedeutet: im Falle der Schlussfolgerung die logische Reflexion (paramarya) und im Falle des zuverlässigen Ausspruchs (der autoritativen Ueberlieterung, çabda) die Erinnerung zu den Wertsdan.

mittel. [Bei der zweiten Anschauung] aber ist die Seele nur Zeuge der richtigen Erkenntniss, nicht erkennendes Subjekt (pramatur). Erklärt man jedoch beides, das Erfassen von Seiten der Seele und die Affektion des Innenorgans für Erkenntniss, so sind die beiden Arten der genannten Vorgänge [d. h. erstens die Affektion des Innenorgans und zweitens die Berührung der Sinne mit dem Objekt u. s. w.] Erkenntnissmittel, dieser Zweiheit der Erkenntniss entsprechend. Wenn aber der Ausdruck Erkenntnissmittel auf das Gesicht und die übrigen [Sinne] angewendet wird, so wisse man, dass dies durchaus nur mittelbar zu verstehen ist. In dem Commentar zu dem [Yogasütra] des Patañjali aber ist [mit Recht] von dem göttlichen Vyasa nur das der Seele obliegende Erfassen 1) als Erkenntniss bezeichnet: deun da die Organe ausschliesslich im Dienste der Seele wirken, darf man [auch] das Resultat nur in die Seele verlegen. Darum ist auch hier [im Sâmkhya-System von den drei angeführten Anschauungen] diese die beste Lehre. Und man darf nicht sagen: "Wie kann das Erfassen von Seiten der Seele, welches das Wesen derselben ausmacht 2), ein Resultat sein, da es doch ewig ist!", weil zwar die reine [objektlose Erkenntniss] ewig, die von den Objekten beeinflusste hingegen ein Produkt ist, oder [sagen wir]: weil nur die Beeinflussung der Seele durch die Objekte das Resultat ist. In folgender Art ist der Hergang zu denken: Durch die auf der Vermittlung der Sinne 3) beruhende Berührung mit den Objekten [im Falle der Sinneswahrnehmung] oder durch die Beobachtung eines charakteristischen Merkmals [im Falle der Schlussfolgerung] u. s. w. [d. h.: oder durch die Erinnerung an den Wortsinn im Falle des zuverlässigen Ausspruchs] entsteht zuerst eine Affektion des Innenorgans, die der Form der Objekte entspricht. Dabei unterscheidet sich [die durch Sinneswahrnehmung entstandene Erkenntniss von der durch Schlussfolgerung oder das Wort einer Antorität hervorgerufenen] in der Weise, dass [bei ihr] die aus der Berührung der Sinne [mit den Objekten harvorgehende Wahrnehmungsaffektion (pratyakshâ urttir) in dem durch die Sinne charakterisirten 4) Innenorgan haftet; denn durch die das Auge angreifende Krankheit der Galle entsteht eine gallenartige [d. h. die Aussendinge in gelber Farbe erscheinen lassende] Affektion [des Innenorgans], durch andere Störungen anderer [Sinne] andere [Affektionen des Innenorgans mit anderen Wirkungen] 5). Diese durch den Einfluss der Objekte hervorgerufene

<sup>1)</sup> L. purusha-nishtha eva bodhah mit der v. l. und dem MS.

<sup>2)</sup> Das Compositum purusha-bodha-svarāpam ist aufzulösen: purushasya bodhah purushasya svariipam,

<sup>3)</sup> Ist im Anschluss an Vylsa's Commentar zu Yogasütra 1. ? gesagt.

<sup>4)</sup> indriva-vicishta = indriva-vahakrta, P.

<sup>5)</sup> Damit soll graagt sein, dass bei der Sinneswahrnehmung die Beschaffenheit der Affektion des Innenorgans von der Beschaffenheit der Sinne abhängig ist.

Affektion [des Innenorgans] wird nun in der Art eines Reflexes auf die Seele übertragen und kommt so zum Bewusstsein (bhasate); denn da die Seele unveränderlich ist, kann sie nicht selbst wie das Innenorgan die Form der Objekte annehmen; und ,die Form der Objekte annehmen' bedeutet ja nichts anderes als ,die Objekte erfassen' 1), weil eine andere [Erklärung des letzteren Begriffes] schwerlich zu geben ist. Diesen Gedanken wird [der Verfasser VI. 281 mit den Worten ausdrücken: "Wie im Falle der Hibiscus-Blume und des Krystalls liegt keine Färbung [keine Beeinflussung] vor, sondern ein Wahn\*, und ein Yogasütra [1. 4] sagt: "Zu anderer Zeit [als der der Concentration] bat [die Seele] die gleiche Form mit den Affektionens. Auch lehrt die Tradition:

"In diesen grossen Spiegel [die Seele] fallen alle Bilder der Dinge; sie reflektiren in ihm, wie die Uferbäume in einem Teich." [vgl. S. 18].

Und der Commentar [des Vyasa] zum Yoga-[Sütra 1. 7] sagt: Die Seele ist die bewusstmachende Nachempfinderin (pratisamvedin) [der Vorgänge] des Innenorgans 2). Die bewusstmachende Nachempfindung ist der Reflex der [unbewussten] Empfindung [des Innenorgans] wie der Widerhall [der Reflex des Schalles ist]; und der Sitz dieser [Nachempfindung ist die Nachempfinderin]; das ist der Sinn. Darum findet, obwohl die Seelen unveränderlich, allgegenwärtig und geistigen Wesens sind, nicht ein Bewusstmachen sämmtlicher Dinge in jedem Augenblick statt, weil [die Seelen] wegen ihrer Unberührtheit nicht von selbst [ohne die Affektion der Innenorgane] die Form der Objekte annehmen, und weil bekanntlich in dem Innenorgan - im Falle übersinnlicher und ühnlicher [d. h. wegen zu grosser Entfernung nicht mehr wahrnehmbarer Dinge] — das Erfassen der Objekte ohne das Annehmen ihrer Form durch die blosse Verbindung nicht vor sich geht. Und das Gesetz, dass auf die Seele nur die Affektionen des betreffenden zu ihr gehörigen Innenorgans ihren Reflex zu werfen im Stande sind, wird auf Grund des Thatbestandes (phala-balat) aufgestellt 3); geradeso wie man sagt, dass nur farbige Gegenstände, aber keine anderen, im Wasser und sonstigen [Spiegelflächen] reflektiren können. Doch ist [beiläufig] nicht die Thatsache des mit Farbe Behaftetseins die Bedingung für das Auftreten des Reflexes überhaupt, weil, wie bekannt, auch der Schall seinen Reflex in der Gestalt des Widerhalls hat 4); und man darf nicht sagen, dass der Widerhall nur ein zweiter [realer] von dem [ursprünglichen]

<sup>1)</sup> Vgl. S. 10, Z. 22 der Ausgabe: grahanam ca tad-ākāratā.

<sup>2)</sup> Setze eine Interpunktion hinter its.

<sup>3)</sup> tottat-purushiya-buddhi-vrttaya eva tattat-purushe sviya-pratibimbam dátum kshamante, na tu purushántaríná iti 'yam vyavasthá pratiniyalaphalánusárena kalpyate, P.

<sup>4)</sup> D. b. Alles was in Spiegelflächen redektirt, muss farbig sein, aber To Fahigkeit zu refiektiren ist als solche nicht auf farbige Objekte beschränkt.

Schall hervorgebrachter Schall sei; denn sonst wäre man zu der Annahme genöthigt, dass auch z. B. die Röthe in dem Krystall [als etwas reales] durch die Annäherung der Hibiscus-Blüthe hervorgebracht werde, und damit würde die Lehre von der Unwirklichkeit der Reflexe hinfallig sein. Der [eben erwähnte auf die Seele fallende Reflex des Innenorgans ist nun nur als eine besondere Art von Veränderung [des Innenorgans] zu der Form des reflektirenden Objektes zu beurtheilen, wie eine solche im Wasser und anderen [Spiegelflächen] erscheint. Einige 1) lehren jedoch: "Der Geist, der sich in dem afficirten Innenorgan (vrtti) abspiegelt, erleuchtet dasselbe [d. h. bringt die Affektion zum Bewusstsein]; und demnach ") bedeutet dieser in dem afficirten Innenorgan befindliche Reflex, dass der Geist Objekt für jenes afficirte Innenorgan ist; aber [umgekehrt] einen Reflex des afficirten Innenorgans in dem Geiste giebt es nicht\*. Das ist unrichtig; denn [erstens] hat eine blosse [unbegründete] Erwägung, die im Widerspruch mit der auseinandergesetzten Lehre steht, keine Beweiskraft; und [zweitens] folgt aus dem Nichtvorhandensein eines für die eine oder andere Seite Ausschlag gebenden Grundes, dass das afficirte Innenorgan und der Geist gegenseitig, eines in dem andern, reflektirt, d. h. dass [zwischen beiden] eine Art von Verbindung existirt, die wir als gegenseitiges Objektsein bezeichnen können; und [drittens] muss man, da bekanntlich im Falle äusserer [Objekte] nur das die Form eines Gegenstandes Haben Objektsein bedeutet, auch in Betreff des inneren [zwischen Geist und Innenorgan obwaltenden Verhaltnisses] erklären, dass nur das die Form des einen oder anderen Gegenstandes Haben [resp. Annehmen] Objektsein sei 3). Wenn aber gewisse Dialektiker behaupten, dass das Objektsein [eines Dinges] mit der Wahrnehmung gar nichts zu thun habe, so kann es nach deren Meinung keine Eigenthümlichkeit geben, auf Grund deren sich die einzelnen Wahrnehmungen unter einem einheitlichen Begriff zusammenfassen lassen 4), und damit wäre es für sie unmöglich einen solchen einheitlichen Ausdruck zu gebrauchen, wie:

An deren Spitze Văcaspatimiçra steht; vgl. dessen Cemmentar zu Kărikă 5.

<sup>2)</sup> L. tatha ca mit der v. L und dem MS.

<sup>3)</sup> D. h. die Thatsache, dass der Geist die Form des durch diese oder jene Wahrnehmung afficirten Innenorgans annimmt, bedeutet das Objektsein des Innenorgans, und die Thatsache, dass das Innenorgan die Form der Lichtdes Innenorgans, und die Thatsache, dass das Innenorgan die Form der Lichtdes Innenorgans, und die Thatsache, dass das Innenorgan die Form der Lichtdes Innenorgans, und die Thatsache, dass das Innenorgan die Form der Lichtdes Innenorgans, und die Form der Lichtdes Innenorgans, und die Form der Lichtdes Innenorgans des Geistes. Vasturatie internet des Geistes. Vasturatie internet des Geistes. Vasturatie internet des Geistes. Vasturatie internet des Geistes das Geistes Vasturatie internet des Geistes des Geistes vasturaties des Geistes des Geistes vasturaties des Geistes des Geistes vasturaties des

<sup>4)</sup> Ye tu tárkikaikadeçino jňána-nirůpitám vishaya-nishthám vishayatám pratishedhanti, teshám mate jňánánám ekarůpena vyavaháraprayojako na kaçcid api dharmo 'sti, P.

die Wahrnehmung, welche den Topf, das Kleid u. s. w. zum Objekte hat 1). Einige Dialektiker aber erklären gerade wegen dieser Unmöglichkeit das Objektsein für ein besonderes [selbständiges] Ding. Auch das ist nicht richtig, weil es eine unnütze Complikation wäre ausser dem Besitzen der wahrgenommenen Form' noch ein weiteres "Objektsein" zu constatiren.

Wenn [nun Jemand einwendet]: "Trotzdem wird das gegenseitige Objektsein von afficirtem Innenorgan und Geist nur als Affektion des jedesmaligen Upadhi [d. i. des betreffenden Innenorgans] zu verstehen sein, weil man mit dieser einfachen Deutung [jenes Verhältnisses] als der Affektion des [dem Geiste] zugehörigen Upadhi einen einheitlichen Begriff (anugama) ) gewinnt; [also] fort mit dem Doppel-Reflex, den ihr als Form erklärt!", [so erwidern wir]: Nein! Denn ohne [die Annahme] des Reflexes lässt sich [weder eine Vorstellung des Objektseins gewinnen noch] auch schwerlich erklären, wie [das Innenorgan] Besitz [der Seele] sein soll. Der Ausdruck ,[das Innenorgan] ist Besitz [der Seele] bedeutet numlich: es ist behaftet mit den Eindrücken, welche die von jener [der Seele] empfundenen Affektionen hinterlassen haben 3). Und ein Empfinden [von Seiten der Seele] ist [auch] die Wahrnehmung, [von welcher wir reden]. Die [von dem Einwendenden eben aufgestellte] Definition des Begriffes ,Objektsein' [die darauf hinausläuft, dass das Objekt als das wahrzunehmende, das zu empfindende erklärt wird] ist demnach durch dasjenige gemacht, was den Begriff des Objektes bildet, sie leidet also [an dem logischen Fehler], dass der Begriff durch sich selbst erklärt ist (atmacraya). Darum steht fest, dass das ungeistige [afficirte Innenorgan] und der Geist gegenseitig, eines in dem andern, reflektirt, d. h. dass jedes von beiden Objekt des andern ist. Weiteres aber [über diesen Gegenstand] ist in [unserm] Yogavårttika zu finden, weshalb [hier] ein Hinweis [genügen möge]. Hier folgt eine Einzelerklärung der Begriffe "Erkenner" u. s. w. 4):

"Bel uns ist der Erkenner der reine [sich swig gleiche] Geist, das Erkenntnissmittel lodiglich die Affektion [des Innenorgans] 5), die Erkenntniss das Reflektiren der Affektionen, welche die Form der Dinge ange-

Das zu erkennende heisst das Objekt der reflektirenden Affektionen. Das Zaschauersein [der Seele], d. h. das unmittelbare Erblicken, wird [der Verfasser] selbst [L 161] lehren.

<sup>1)</sup> D. h. wonn man von dem Begriff Wahrnehmung den des Objektes fortnimmt, kann man diesen überhaupt nicht mehr in genereller Weise

<sup>2)</sup> Zur Erklärung der Wahrnehmungen aller einzelnen Individuen; eastriyam idam jäänam, mastriyam idam jäänam iti vyavahärasyä 'nugamah (= ekarûpatâ) bhavishyati, P.

<sup>3)</sup> Dieser Satz stand schon S. 19, Z. 6 und S. 22, Z. 3 der Ausgabe. 4) In solbatgemachten Versen.

<sup>5)</sup> Nicht auch die Sinne, wie die Nalyayikas meinen.

Deshalb ist der Geist nur Erschauer der Affektion, weil er die Ursaebe [d. h. der Sitz] 1) derselben nicht sein kann. Wenn Vishnu oder ein anderer [göttlicher Geist] 'der Erschauer von allem' heisst, so ist dieser Ausdruck unoigentlich gemeint'), da [eine andere Aussaung] weder durch Schlussfolgerung (hinga) noch durch sonstige [Beweismittel] dargethan werden kann".

"An solchen Stellen wie:

"Gleichwie die eine Sonne diese ganze Welt erleuchtet, so erleuchtet die Seele den ganzen Körper, o Bharata, [d. h. verleiht dem ganzen Körper bewusstes Leben," Bhag, 13, 33]

ist doch auch die Analogie u. s. w. 3) als Erkenntnissmittel für den Unterschied von Materie und Seele hingestellt. Warum sprecht ihr denn [nur] von einem dreifachen [Erkenntnissmittel, d. h. von Sinneswahrnehmung, Schlussfolgerung und glaubwürdigem Ausspruch]?" Darauf erwidert [der Verfasser]:

88. Weil, wenn dieses aufgestellt ist, sich alles begreifen lässt, sind weitere nicht aufzustellen.

Weil, wenn das dreifache Erkenntnissmittel aufgestellt ist, sich damit alles wirkliche (artha) begreifen lässt, sind weitere Erkenntnissmittel nicht aufzustellen wegen der überflüssigen Complikation [der man sich damit schuldig machen würde]; das ist der Sinn. Darum sind auch von Manu nur drei Erkenntnissmittel constatirt [12. 105]:

"Die Sinneswahrnehmung, die Schlussfolgerung und die Lehre, welche in den verschiedenen heiligen Büchern enthalten ist, diese drei muss sich ganz klar machen, wer nach einer richtigen Erkenntniss des

Gesetzes verlangt."

Die Analogie, die Legenden sowie [das in etwas Enthaltensein und theilweise die Selbstverständlichkeit] sind in der Schlussfolgerung und dem glaubwürdigen Ausspruch miteinbegriffen, die Nichtwahrnehmbarkeit sowie [ein Theil der Analogie und der Selbstverständlichkeit] in der Sinneswahrnehmung 4). Auch in der [von dem Opponenten in der Einleitung zu diesem Sütra] angeführten Stelle [der Bhagavadgita] ist die nachstehende Schlussfolgerung gemeint:

1) Der ganze [Körper] vom Wirbel bis zur Sohle wird durch

1) kūrasa — ūgraya, Rāmmigra.

2) D. h. in der zu Sütra I. 161 (8, 108, Z. 1 v. u. in der Ausgabe) an-

gegebenen Welse. 3) D. h. an anderen Stallen werden (von den Mimamesakas) als Erkenntnissmittel noch angeführt: Die Selbstverständlichkeit (arthapatti), das Nichtvorhandensein (abhava), das in etwas Enthaltensein (sembhava) and die Legenden (aitihya).

4) Ueber die Zurückführung dieser weiteren, von den Mimamsakas angenommenen Erkenntnissmittel auf die drei Pramanas der Sämkhyas a Samkhyatativakaumudi zu Kārikā 5 (S. 27 ff. der neueren Calcuttaer Ausgabe). Anu-

palabdhi ist synonym mit abhūva.

die von ihm (sva) verschiedene, einheitliche fd. h. sich überall gleiche Seele] erleuchtet [d. i. mit bewusstem Leben erfüllt],

2) weil er sich selbst nicht erleuchten kann,

3) ebensowenig wie die drei Welten.

Die dem Feuer und dem Geiste gemeinsame Lichthaftigkeit ist eine mit Worten nicht zu erklärende Eigenschaft (akhandopâdhi) 1), deren Existenz [jedoch] dadurch bewiesen wird, dass sie der bestimmende Faktor für den allgemeinen Sprachgebranch [der Leute, die] vom Lichte [reden, ist; d. h. das Ding muss sein, weil jedermann davon spricht, wenn es auch nicht definirt werden kannl.

Im Anschluss an die beste [der drei oben angeführten] Lehren 2). welche den Sitz der Erkenntniss [nur] in die Seele verlegt, wendet [der Verfasser] sich jetzt zur Aufstellung der speciellen Definitionen der Erkenntnissmittel:

89. Diejenige Denkfunktion, welche [mit einem Dinge] in Verbindung stehend, die Form desselben wiedergiebt, heisst Sinneswahrnehmung.

Diejenige Denkfunktion (vijnana), d. h. diejenige Affektion des Innenorgans, welche, [mit einem Dinge] in Verbindung stehend, die Form dieses in Verbindung gebrachten Dinges an sich trägt, ist das Erkenntnissmittel, [welches] Sinneswahrnehmung [heisst]; das ist der Sinn. Die [Bestimmung] in unserem Sûtra (atra), welche mit dem Worte ,stehend schliesst, ist eine Apposition, die den Grund [für das folgende] enthält 3). Demnach ist kurzgefasst der Gedanke (nishkarsha): Das Erkenntnissmittel der Sinneswahrnehmung ist eine Funktion [des Innenorgans], welche das Substrat für die Form ist, die dadurch entsteht, dass das afficirte Innenorgan (sva) mit den Dingen in Berührung tritt. ,Substrat für die Form' sagen wir, weil ans dem unten stehenden Sûtra [V. 107] "Die Funktion eilt dahin zum Zwecke der Verbindung' hervorgeht, dass die Funktion nicht durch die Berührung [mit den Objekten] erzeugt wird. Die durch das Gesicht und die übrigen [Sinne] vermittelte Funktion des Innenorgans, die [an Unbeständigkeit] der [züngelnden] Flammenspitze eines Lichtes vergleichbar ist, giebt also unmittelbar nach der Berührung mit den Aussendingen die Form derselben wieder; an dieser Erklärung ist nichts auszusetzen.

Vgl. Nyayakoça. Ein Upadhi ist entweder jüti (Genusbegriff), akhan-dopâdhi (als welcher jedes Abstractum seinem Concretum gegenüber gilt, kálatea ist akhandopádhi zu kála, diktva zu die u. s. w.) oder das Gegentheil des letzteren: sakhandopādhi. - Der an unserer Stelle ausgesprochene Gedanke ist mit fast denselben Worten wiederholt am Schluss des Commentars

<sup>2)</sup> makhya-siddhanta, s. oben S. 65, Z. 5 des Textes.

<sup>5)</sup> hetu-garbha-viçeshana stand schon S. 59, Z. 16 des Textes.

"Diese [Definition] schliesst aber doch nicht die Wahrnehmung der Yogins mit ein, die [auch] vergangene, zukünftige und solche Dinge erfasst, welche durch dazwischenliegendes [der Wahrnehmung gewöhnlicher Menschen] entrückt sind; denn [in diesem Fall] kann doch [das Innenorgan] nicht ,die Form eines in Verbindung gebrachten Dinges' haben." Diesem Bedenken gegenüber rechtfertigt [der Verfasser] sich damit, dass er diese [Art der Wahrnehmung | nicht definiren will :

90. Weil die Wahrnehmung der Yogins [Objekte] erfasst, welche nicht Aussendinge sind, liegt kein Fehler vor.

Nur die sinnliche Wahrnehmung soll hier definirt werden; die Yogins dagegen nehmen [Objekte] wahr, welche nicht Aussendinge sind, [thun dies also nicht mit den Sinnen]; deshalb liegt kein Fehler vor, d. h. [deshalb darf man es unserer Definition in Sûtra 89 nicht zum Vorwurf machen, dass] sie diese [Art der] Wahrnehmung nicht mit einschliesst. Das ist der Sinn.

[Dies ist jedoch nur eine vorläufige Widerlegung des Einwandes; jetzt] bringt [der Verfasser] die thatsächliche Rechtfertigung vor:

91. Oder [vielmehr] deshalb liegt kein Fehler vor, weil das in den Besitz der übernatürlichen Kraft gelangte mit den unentfalteten Dingen in Ver-

bindung tritt.

Oder [vielmehr] auch diese [Wahrnehmung der Yogins] ist Gegenstand der Definition; trotzdem liegt kein Fehler vor, d. h. [trotzdem darf man] nicht [sagen, dass unsere Definition diese Art der Wahrnehmung] nicht mit einschliesse, weil das Innenorgan des Yogin, das in den Besitz der übernatürlichen Kraft gelangt ist, welche aus dem durch die Uebung des Yoga erworbenen Verdienst hervorgeht, mit den unentfalteten Dingen in Verbindung treten kann. Das ist der Sinn. Das im Sûtra (atra) [gebrauchte] Wort ,unentfaltet bezeichnet die von dem Gegner gemeinten [mit dem Innenorgan eines gewöhnlichen Menschen] nicht in Berührung tretenden [Dinge] 1). Denn für uns, die wir die [allzeitige] Realität der Produkte behaupten, existirt auch das vergangene und [das zukünftige] essentiell [d. h. im Zustande der Ursache]; deshalb ist eine Verbindung desselben [mit dem Innenorgan des Yogin] möglich. Die Apposition in den Besitz der übernatürlichen Kraft gelangt ist als Grund für die Verbindung [des Innenorgans] mit

<sup>1)</sup> Setze eine Interpunktion hinter vacci und hinter sambhaved iti in der nächsten Zeile.

solchen Dingen zu verstehen, welche durch Dazwischenliegendes oder wegen zu weiter Ferne [der Wahrnehmung gewöhnlicher Menschen] entrückt sind. Und [der Ausdruck] "übernatürliche Kraft' bedeutet, dass [das betreffende Innenorgan] überall hindringt und dass das Tamas, welches den Affektionen entgegenwirkt, aufhört fin ihm thatig zu sein] u. s w. [d. h. dass das Rajas in ihm vom Sattva überwältigt ist]. Auch folgendes ist hier zu beachten: Weil wir aus dem obigen Satra [89] "Diejenige [Denkfunktion], welche [mit einem Dinge] in Verbindung stehend . . . . " gelernt haben, dass nur die Berührung des Innenorgans mit den Objekten die Wahrnehmung veranlasst, ist eben diese Berührung des Innenorgans und der Objekte die Ursache für die Wahrnehmung als solche, soweit sie für alle Aussendinge dieselbe ist, [d. h. für die logische Abstraktion der Wahrnehmungen durch Sehen. Fühlen. Hören u. s. w.]; die Berührungen der Sinne [mit den Objekten] aber sind im speciellen die Ursachen für die [einzelnen] Wahrnehmungen des Gesichts u. s. w. "Demnach kann doch auch ohne die Berührung der Sinne [mit den Objekten] oder [im Falle des Yogin] ohne das durch die Uebung des Yoga erworbene Verdienst und sohne die durch dieses Verdienst gewonnene übernatürliche Kraft] eine Wahrnehmung der Aussendinge [bloss] durch das Innenorgan eintreten?" Mit nichten! Denn dann ist das Sattya des Innenorgans durch das Tamas überwältigt, also eine Affektion unmöglich. Dieses Tamas wird bald durch die Berührung der Ohjekte und der Sinne, bald [beim Yogin] durch das aus der Uebung des Yoga gewonnene Verdienst beseitigt, wie die Unreinheit am Auge durch die Verbindung mit dem Collyrinm [d. b. durch das Auftragen desselben]. Und man darf nicht sagen: Demnach müsste dem Grundsatz zufolge, dass die Ursache der Ursache ebenso als die Ursache der Wirkung zu gelten hat 1), die Berührung der Sinne [mit den Objekten] u. s. w. [siehe oben] die Veranlassung für die Wahrnehmung der Aussendinge als solche sein;" denn [erstens] ist bekannt, dass das Tamas im Tiefschlaf und [in der Ohnmacht] das Eintreten einer Affektion des Innenorgans verhindert, [woraus hervorgeht, dass die Verbindung der Sinne mit den Objekten allein, ohne das Tamas des Innenorgans unterdrückt zu haben, keine Wahrnehmung erzeugen kann]; und [zweitens] folgt aus solchen Traditionsstellen wie:

"Aus dem Sattva, wisse man, stammt das Wachen, durch das Rajas entsteht, » lehre man, der Traumschlaf, durch das Tamas aber der tiefe Schlaf (prasvápana); der vierte [d. h. der Geist, lebt] immerdar in [allen] drei [Zuständen]",

dass es kein anderes Hinderniss für das Eintreten einer Affektion

Denke: tad-dhetor eva tat kârya-kâritvam astu, d. h. yat kâryajanakam bhavati, tasya yo hetur manyate, sa eva kârya-janako 'stu, P. Wörtlich: dieses (die Wirkung Hervorrufen) mass (geradese) für die Ursache demelben (des die Wirkung Hervorrufens) gelten.

im Tiefschlaf und Shnlichem [Zustande] giebt; und [drittens] sieht man ja auch sim täglichen Leben], dass das Tamas [d. h. hier: die wirkliche Finsterniss das Hinderniss für das Funktioniren des Gesichtssinnes ist. Wenn aber diejenigen, welche eine leere [unbegründetel Dialektik üben (cushka-tarkikah) 1) — um festzustellen, warum im Tiefschlaf keine Affektion eintritt - für die Ursache der Wahrnehmung als solcher die Verbindung des inneren Sinnes mit der Hant erklären, [welche Verbindung ihrer Meinung nach im Tiefschlaf aufgehoben ist], so ist das nicht richtig: denn [erstens] lernen wir aus der Schrift, dass auch schon vor der Entstehung der Haut und der Sinne das höchste Wesen alle Dinge mit dem blossen Innenorgan wahrgenommen hat; [zweitens] müsste man auch [auf dem Standpunkte jener] lediglich das Tamas als die Veranlassung dafür bezeichnen, dass [im Tiefschlafe] die Verbindung des inneren Sinnes mit der Haut nicht eintritt; und drittens leidet eine leere Dialektik an dem Fehler der Unbegründetheit. Doch dies nur beiläufig (iti dik).

"Trotzdem schliesst [eure Definition in Satra 89] die Wahrnehmung von Seiten Gottes nicht mit ein, weil diese ewig ist, also nicht durch eine Berührung hervorgerufen wird." Darauf erwidert [der Verfasser, seine Erklärung rechtfertigend]:

92. Weil die Existenz Gottes nicht bewiesen ist.

Weil es keinen Beweis für die Existenz Gottes giebt, liegt [in unserer Definition] kein Fehler vor. — Dass diese Gottesleugnung sich nur auf die kühne Behauptung einzelner stützt, haben wir schon oben [in der Einleitung zu diesem Buche] auseinandergesetzt; denn sonst würde einfach gesagt sein: "Weil Gott nicht existirt." Da wir aber die Existenz Gottes annehmen, so wollen wir [mit Bezug auf ihn] die Definition der Wahrnehmung so verstanden wissen, dass [die Wahrnehmung Gottes] zu derselben Klasse gehört als [unsere] durch die Berührung [des Innenorgans mit den Objekten] hervorgerufene <sup>3</sup>); und die Gleichartigkeit [unserer Wahrnehmung und derjenigen Gottes] beruht [dann] darauf, dass der allgemeine Begriff [der Wahrnehmung] ist; was unmittelbar [d. h. nicht durch Vermittlung einer Schlussfolgerung] mit dem Erkenntniss-Werden verbunden ist. Das ist funsere Meinung.

D. h. die Naiyāyikas; vgl. Bhāshāpariccheda 56: dravyādhyakshe tvaco yogo manasā jāāna-kāraņam, und die Erklärung der Siddhāntamuktā-

van zu der Steht.
2) I'çvarábhyupagame tu buddhy-artha-samnikarsha-janyam yad asmad-ádi-pratyaksham tat-sajátíyatvam içvara-pratyakshe 'py asti 'ti pratyaksha-sámánya-lakshamam vivakshitam, P. — Der Commentator will im folgenden die Definition so weit wie möglich fassen, um sowohl die Perception Gottes wie unsere eigene unterbringen zu können; vgl. übrigens Nyñyakoga S. 146, Anm. 6.

"Wie? Wird die Existenz Gottes nicht durch die Schrift und Tradition bewiesen?" Diesem Einwand gegenüber bringt [der Verfasser] einen alltäglichen Widerlegungsgrund vor, nämlich dass die logische Erwägung dem widerspreche:

93. Weil er keins von beiden, weder erlöst noch gebunden, sein kann, ist seine Existenz nicht bewiesen.

Ist der Gott, an den ihr glaubt, von den Leiden und den andern [Fesseln der Existenz] erlöst oder ist er mit ihnen gebunden? Weil er keins von beiden sein kann, [alles existirende aber entweder erlöst oder gebunden sein muss], ist Gottes Existenz nicht bewiesen. Das ist der Sinn.

94. In beiden Fällen würde er nicht im Stande sein etwas ins Leben zu rufen.

Wenn er erlöst wäre, so würde er weder Schöpfer noch [Erhalter oder Zerstörer] sein können, weil ihm die zu diesen [Thätigkeiten] erforderlichen Beweggründe, Subjektivirungswahn, Liebe und [Zorn oder Hass] abgehen würden; ebenso könnte er nicht, wenn er gebunden wäre, schaffen u. s. w., weil er bethört sein würde. Das ist der Sinn.

"Was ist aber, wenn die Sache so liegt (evam), das Los der Schriftstellen, welche die Existenz Gottes lehren?" Darauf erwidert [der Verfasser]:

95. Sie sind Lobpreisungen des erlösten Selbstes oder eine Huldigung vor dem in den Besitz übernatürlicher Kräfte gelangten.

Je nach dem haben einige von diesen Schriftstellen, in der Absicht das erlöste Selbst, d. h. die Gesammtheit der isolirten Seelen, als das zu erkennende hinzustellen, ') den Zweck [zur Bemähung um die Erlösung] anzuspornen, indem sie [das erlöste Selbst] wegen seiner göttlichen Würde verherrlichen, welche [jedoch] nur [als] ein [der Urmaterie] Nahesein [zu verstehen] ist; andere [derartige] Schriftstellen, welche z. B. lehren, dass [Gott] auf Grund eines vorangegangenen Entschlusses schöpferisch thätig gewesen, beabsichtigen der [sogenannten] Ewigkeit und den übrigen [Eigenschaften] eines in den Besitz übernatürlicher Kräfte gelangten, d. h. Brahman's, Vishnu's, Çiva's oder eines anderen en dlich en Gottes zu huldigen, da [ein solch er Gott], obwohl ihm der Subjektivirungswahn und die anderen [Gefühle der gebundenen Seelen] eigen sind, doch in uneigentlichem Sinne Ewigkeit und Schöpferkraft, göttliche Würde u. s. w. besitzt. Das ist der Sinn.

<sup>1)</sup> Das MS. und Aph. 116 lesen jñeyatá-vidhánáya,

"Trotzdem ist doch damit nicht erklärt, was in der Schrift gelehrt wird, dass [das Selbst] Regierer der Urmaterie und alles übrigen sei, weil wir im täglichen Leben das Wort Regieren nur von dem Umgestalten 1) durch den Willen u. s. w. [d. h. durch den Wunsch oder Entschluss] gebrauchen.\* Dem gegenüber bemerkt [der Verfasser]:

96. Wegen seiner Nähe ist es Regierer, wie der

Magnet.

Wenn man das Regieren [des Selbstes] als Schaffen durch den Willen' deutet, so wäre [allerdings] diese Ausstellung berechtigt. Von uns aber wird angenommen, dass die Seele nur wegen der Nähe [in welcher sie sich zu der Urmaterie befindet] Regierer, d. h. Schöpfer u. s. w., ist. ,Wie der Magnet'; das bedeutet: gleichwie der das Eisen anziehende Magnet durch die Nähe allein Nagel herausreisst, nicht durch den Willen u. dgl., so gestaltet sich die Urmaterie allein durch die Verbindung der Urseele 2) [mit ihr] zu der Form des grossen Princips 5) [d. h. des Urtheilsorgans] um, und in dieser Weise allein ist [die Seele] die Schöpferin ihrer Upadhis [d. h. ihres Innenorgans, ihrer Sinne, ihres Leibes]. So ist auch [im Yogavasishtha 16. 3, 4, ed. Calcutta 1851, p. 390 4)] gesagt:

"Wie das Eisen in Bewegung kommt, wenn ihm der Magnet, in dem kein Wille wohnt, nahe gebracht wird, in derselben Weise hängt auch diese Entstehung der Welt 3) von Gott ab, der nichts ist als Sein. Deshalb rubt in dem Selbst Thätersein und Nicht-Thätersein: Nicht-Thäter ist es, well ohne Willen, Thäter nur wegen der Nähs."

Schriftstellen aber wie: "Das dachte: möge ich mich vervielfältigen\* [Chând. 6. 2. 3] sind, vergleichbar [dem Gebrauche des Desiderativums] ,der Abhang will herunterrutschen, in uneigentlichem Sinne zu fassen, 6) wegen der bevorstehenden Verbindung der Urmsterie mit mannigfachen Qualitäten. Oder man kann auch denken (iti bhavah), dass die Reihe der derartigen Stellen die auf einem vorangehenden Beschluss beruhende Schöpfung [eines bestimmten Gottes] zum Gegenstand hat, nicht aber die

<sup>1)</sup> parinamanam == parinamayitytvam, P.

<sup>2)</sup> Des Adipurusha, d. h. derjenigen Seele, welcher in dieser Weltperiode wegen früherer Verdienste zuerst, vor allen anderen gleich ewigen Einzelseelen, ein universelles Innenorgan zu Theil wurde. Adipurusho vyavahriyate: yasya bhûtapûrva-kalpopûrjita-punya-sambhûra-vûsanû-vaçêt samashti-bhûta (=sûdháranántahkarana-rapa)-upádki-lábho vyashty-upádki-bhágbhyo jivántarebhyah prathamam bhavati, sa. P. Hiranyagarbha, sagt Hall, Rat. Ref. 215 Anm.

<sup>3)</sup> L. makat-tattea0 mit dem MS. und Aph.3 118.

<sup>4)</sup> Nach Hall, Rat Ref. 214, 215 Anm. und Aph. 5 463. Mir ist von einer Ausgabe des Yogaväsishtha trota aller Nachfragen nichts bekannt geworden. 5) L. jagaj-janih mit der v. l.; Hall, Rat. Ref. 214 Anm. hat jagad-ganah.

<sup>6)</sup> Vgl. im Comm. zu V. 12, S. 173, Z. 7 des Textes und (ankara zu den Brahmasütras S. 99, Z. 9 (Ausgabe in der Bibl. Ind.).

Urschöpfung meint; denn von dieser letzteren berichtet die Tradition, dass ihr kein Beschluss vorangegangen sei, wie es z. B. im Kürmapurana [im Schlussvers des vierten Buches] heisst:

"Hiermit ist die von der Urmaterie ausgegangene Schöpfung in Kürze von mir beschrieben; derselben ist kein Beschlass vorangegangen 1). [Jetzt] lernt die Schöpfung des [Gottes] Brahman kennen."

Und wenn mau [den Sinn] dieser Stelle dahin beschränken wollte, dass [die von der Urmaterie ausgegangene Schöpfung nur] nicht durch den Beschluss der Urseele hervorgerufen sei, [wohl aber durch einen anderen Beschluss], so wäre das eine unnütze Complikation.

Nicht allein bei der Schöpfung u. s. w. [d. h. beim Erhalten und bei der Zerstörung der ganzen Welt] ist die Seele lediglich durch die Verbindung [mit der Materie] Schöpfer u. s. w., sondern auch alle Seelen sind es ebenso [nur in dieser Weise] mit Bezug auf die anderen Dinge, deren Entstehen ein Wille oder ähnliches [ein Wunsch, ein Entschluss] vorangeht, d. h. mit Bezug auf sämmtliche Einzelprodukte von den groben Elementen an. Diesen Gedanken spricht [der Verfasser] aus mit den Worten:

97. Ebenso sind die empirischen Seelen den Einzelprodukten gegenüber —

Regierer wegen der Nähe' ist [aus dem vorigen Sütra] zu ergänzen. Dass das Wort 'empirische Seele' (jîva) die durch das Innenorgan bestimmte [Seele] bezeichnet, wird [der Verfasser] in [Sütra 63 des] sechsten Buches lehren.") Demnach ist der Sinn [unseres Sütra]: Ebenso sind bei dem Einzelprodukt, d. h. bei der 'sekundäre Schöpfung' (visarga) genannten Sonderschöpfung, die empirischen Seelen, d. h. die in den Innenorganen reflektirenden Seelen, nur wegen ihrer Nähe Regierer, nicht aber um irgend welcher Thätigkeit willen, weil sie ihrem Wesen nach unveränderlich und reiner Geist sind.

"Wenn es keinen ewigen, allwissenden Gott giebt, so unterliegt doch die Belehrung über die richtige Deutung des Inhalts des grossen Vedanta-Wortes 3) der Unbeweisbarkeit wegen des Zweifels, dass [diese traditionelle Belehrung] einer Reihe von [sich gegenseitig führenden] Blinden [vergleichbar] sei." Diesem Bedenken gegenüber bemerkt [der Verfasser]:

Die Ausgabe des Kürmapuräns (Bibl. Ind.) tiest abuddhi-pürvaküm viprä. — Mit der von der Urmaterie ausgegangsnen Schöpfung oder der Urschöpfung ist die erste Entfaltung gemeint, wie sie oben in Sütra 61 beschrieben wurde.

Selso einem Interpunktionsstrieh hinter vakshyati.
 Zu "mahā-vākyārthasya vicebasya vgl. vākyārtha-viceka (— mahā-vākya-viceba), Verz. d. Oxf. H. 222.b. 11.

98. Weil sie die Wahrheit kennen, ist die Belehrung über den Inhalt [solcher] Worte [richtig].

Weil das höchste Wesen und die übrigen [Götter] die Wahrheit, d. h. den wirklichen Sinn kennen — eine Thatsache, die wegen der Richtigkeit des von ihnen verkündigten [medizinischen] Äyurveda und ähnlicher [Lehren, d. h. des auf göttliche Urheberschaft zurückgeführten Wissens von der wunderbaren Kraft der Sprüche und Edelsteine] feststeht 1) — ist die Belehrung derselben über den Inhalt [solcher] Worte ein [sicheres] Erkenntnissmittel. So ist zu ergänzen.

"Wenn nun das Regieren der Seele ein uneigentliches, nur auf der Nähe [in welcher sich dieselbe zur Materie befindet] beruhendes ist, wer ist dann der wirkliche Regierer?" Auf diese Frage erwidert [der Verfasser]:

99. Das Innenorgan ist, weil es von jener durchglüht wird wie das Eisen, der Regierer.

Das nicht-übertragene [wirkliche], darch den Willen u. s. w. vermittelte Regieren ist als Sache des Innenorgans zu erkennen. Man darf aber doch das Regieren nicht einem Dinge zuschreiben, welches ungeistig ist wie Topfe und ähnliches\*. Diesem [Einwand] gegenüber sagt [der Verfasser]: "Weil es wie das Eisen von jener durchglüht wird." Das Innenorgan wird nämlich, wie erhitztes Eisen [vom Feuer], von der geistigen [Seele] durchglüht; deshalb kommt demselben, da es gleichsam das Wesen des Geistes annimmt, das Regieren zu, welches bei Töpfen und ähnlichen [Dingen] ausgeschlossen ist. Das ist der Sinn. Wenn [nun Jemand einwendet]: Demnach müste doch, wenn das Innenorgan von dem Geiste durchglüht wird, der Geist in eine innere Beziehung [zu demselben] treten, wie das Feuer [zu dem Eisen, und das widerspricht doch dem Wesen des Geistes", so erwidern wir:] Nein! denn nur eine besondere Verbindung mit dem ewig leuchtenden Geist oder [vielmehr] der durch eine solche besondere Verbindung erzeugte Reflex des Geistes 2) macht das Durchglühtwerden des Innenorgans aus; nicht aber tritt der Geist in das Innenorgan ein, so dass eine innere Beziehung [des ersteren zum letzteren] vorläge. Denn auch das Leuchten des Feuers und seine anderen [Eigenschaften, die Hitze und die Kraft des Brennens] treten nicht in das Eisen ein, sondern das Durchglühtwerden des Eisens ist [gleichfalls] nichts anderes als eine besondere Verbindung mit dem Feuer 3). Wenn [uns daraufhin eingewendet wird:] ,Auch so

3) L. agni-samyoga-viçesha eva mit der v. l. und dem MS.

L. avadhytät teskäm mit dem MS.; das ce in Hall's Ausgabe ist grammatisch nicht zu erklären, da avadhytät Appesition zu bodelhytvät ist.
 L. mit dem MS. \*\*opratibimbasyaica väntak\*\*.

unterliegt aber [der Geist] doch wegen [dieser] Verbindung der Veränderung\*, [so erwidern wir aufs neue]: Nein! weil die Veranderung, wie man allgemein den Begriff vorstellt und das Wort gebraucht (vyavahāra), lediglich auf der Entstehung von Eigenschaften beruht, die verschieden sind von den allgemeinen Qualitaten 1). Und die in Rede stehende besondere Verbindung ergiebt sich nur aus einer Veränderung des Innenorgans, d. h. aus einem Vorwalten des [in demselben befindlichen] Sattva. Diese Theorie stellen wir auf Grund des Thatbestandes2) auf; denn da die Seele unveränderlich ist, kann keine von derselben bewirkte besondere Leistung bei der Verbindung [mit dem Innenorgan] vorliegen. 3) Eben diese besondere Verbindung ist nun die Ursache dafür, dass Innenorgan und Seele wechselseitig in einander reflektiren. "Da man, [wird weiter eingewendet], die besondere Verbindung nothwendig als Ursache des Reflexes ansehen muss, [und wir durch diese Verbindung schon alles erklären können, was wir erklären wollen, d. h. die Wahrnehmungen u. s. w.l. so ist doch die Annahme des Reflexes zwecklos; denn die Wahrnehmung der Objekte und die anderen [Dinge, wie Empfindungen, Wünsche u. s. w.], welche [nach eurer Theorie] von dem Reflex ins Leben gerufen werden, können ja einfach aus jener besonderen Verbindung hervorgehen.\* [Darauf erwidern wir:] So ist es mit nichten! Das Reflektiren des Geistes in dem Innenorgan nehmen wir an, indem wir es mit dem Erscheinen des Gesichtsabbildes im Spiegel vergleichen, um das Erkanntwerden des Geistes [zu erklären]; denn sonst [d. h. ohne diese Voranssetzung] wäre die nach dem Gesetze, dass ein und dasselbe Ding nicht Objekt und Subjekt sein kann (karma-kartr-virodha) unstatthafte Annahme gegeben, dass er [der Geist] sich unmittelbar selbst erkenne. Dieses Reflektiren des Geistes nun wird auch mit folgenden Ausdrücken bezeichnet: Auffallen des Geistesabbilds auf das Innenorgan', "Uebertragung des Geistes [a. d. J.] und "Eintreten des Geistes [in dasselbe]". Andererseits nehmen wir das Reflektiren des Innenorgans in dem Geiste an, um [die Thatsache zu erklären], dass das Innenorgan sammt den [in dasselbe] eingegangenen Objekten zur Erkenntniss kommt. Denn da wir im Falle des Innenorgans gesehen haben, dass das Erfassen der Objekte nur durch das Annehmen ihrer Form [von Seiten des Innenorgans] vor sich geht, darf man auch nicht voraussetzen, dass in dem Geiste das Objekt [d. h. das alterirte Innenorgan, resp. dessen Alteration] ohne jenes [Annehmen

VgL oben im Comm. zn I. 19 S. 22, Z. 14 der Ausgabe und Anm. 2 auf S. 33 dieser Uebersetzung.

pholo-balāt — kārya-sthity-anusārāt, yathā sushuptāv antahkaraņasya tamo-bahulatvam jiānābhāva-rūpa-siddha-vaste-anusārena kalpaniyam bhavati, P.

tádrça-samyoga-janakah purusha-nimittakah kaçcano 'pakáro (= viçesho) na sambhavati, P.

der Form] einfach durch die besondere Verbindung zur Erkenntniss kommt; auch bedeutet das Wort "Erfassen des Objekts" nichts anderes als ,die Form des Objekts [Annehmen]. Und da dieses die Form des Objekts [Annehmen]', wenn es sich um die Seele handelt, keine Veränderung bedeuten kann, bleibt also nur übrig, dass es als ein Reflex anzusehen ist. Damit ware [dieser Gegenstand] andeutungsweise behandelt. Dieses gegenseitige Reflektiren ist auch im Yoga-Commentar [4. 22] 1) von dem göttlichen Vyåsa gelehrt an der Stelle, welche anhebt: "Die geistige Kraft, welche keiner Veränderung unterliegt und in nichts anderes übergeht 3), [aber] in das sich verändernde Objekt [d. h. in das Innenorgan] überzugehen scheint, eilt auf die Alteration desselben los; und von dem alterirten Innenorgan (buddhi-vytti) ununterscheidbar werdend, jedoch nur in der Weise, dass sie sich diesem alterirten Innenorgan angleicht 3), welches [seinerseits] die Form annimmt, die durch die Aufnahme des Geistes bedingt ist, wird sie "Erkenntnissfunktion' (jhana-vrtti) genannt." Dies ist von uns ausführlich im Yogavarttika auseinandergesetzt. Ein Gewisser ) aber sagt: Nur das Innenorgan ist kraft des in dasselbe eingegangenen Geistesabbilds der Erkenner aller Objekte, weil man empfindet, dass das Erkennen den gleichen Sitz hat wie die [unzweifelbaft dem Innenorgan angehörigen] Wünsche und ähnlichen [Gefühle, Hass, Liebe, Zorn u. s. w.], und weil die Annahme unzulässig ist, dass das eine [das Innenorgan] thätig sei um des Erkennens des anderen [des Geistes] willen. Diese Ansicht ist abzuweisen, weil sie auf einer Unkenntniss des Selbstes beruht. Denn wenn, wie sie will (evam), nur das Innenorgan Erkenner wäre, würde ein Widerspruch mit den zwei Sûtras weiter unten bestehen: "Die bewusste Empfindung beruht auf dem Geiste" [I. 104 und mit dem folgenden Sutra]; auch liesse sich dann die Existenz der Seele nicht beweisen, weil das Characteristicum der Seele, die [bewusste] Empfindung, von jener Theorie schon in das Innenorgan verlegt wird. Und man darf nicht sagen: "Die Existenz der Seele wird daraus folgen, dass es einen reflektirenden Gegenstand geben muss, weil sonst nicht von einem Reflex die Rede sein kann"; denn das ist ein circulus vitiosus (anyo'nyacraya): aus der selbständigen Existenz des reflektirenden Gegenstandes wird das Vorhandensein des Reflexes des Geistes in dem Innenorgan erschlossen, und aus dem Vorhandensein dieses Reflexes die Existenz des reflektirenden als des dazu gehörigen Gegenstückes (pratiyogin)! Unserer Ansicht hingegen [kann man] keinen circulus vitiosus [zum Vorwurf machen], da

<sup>1)</sup> Nach Bhoja Raja's Zählung 4, 21,

<sup>2)</sup> Der Anfang ist von Vijääna ungenan citirt; denn Vyäsa hat nach der Cale. Ed. und meinem MS.: aparinamini hi bhokty-caktir apratisamikrama u. s. w.

<sup>3) °</sup>anukāri° = °ākāra-dhāri°, P.

<sup>4)</sup> D. h. Vācaspatimiera, vgl. seinen Comm. zu Kārikā 5.

wir [zuerst] die Existenz der Seele daraus erschliessen, dass es [eine Erkenntniss giebt, also auch] einen Erkenner geben muss, und darauf die des Reflexes deshalb, weil sonst [d. h. ohne die Annahme eines solchen] jene [die Seele] nicht [selbst] Gegenstand der Erkenntniss sein könnte. Wenn [der nämliche Opponent weiter einwendet:] Dann lässt sich die Existenz der Seele als des reflektirenden Gegenstandes daraus ableiten, dass ein Zeuge der Affektionen [des Innenorgans] da sein muss," [so erwidern wir]: In dem Falle ist eben diesem Zeugen auch die Eigenschaft des Erkenners zuzuschreiben, weil es eine überflüssige Complikation wäre allen beiden [dem Innenorgan und der Seele] das Amt des Erkenners beizulegen, und weil man fühlt, dass die Erkenntniss der Affektion [des Innenorgans] und die Erkenntniss [z. B.] eines Topfes ein und denselben Sitz hat. Ferner würde, wenn das so ware, [d. h. wenn mit dem Opponenten das Innenorgan als Erkenner zu erklären wäre], dasselbe Empfinder sein und mithin der in dem spliteren Sûtra [I. 143] , Weil sie der Empfinder ist\* der aus dem Empfindersein für die Existenz der Seele abgeleitete Beweis fortfallen. Wenn schliesslich der Sinn jenes [oben angeführten Einwands des Vacaspatimicra] nur dahin gedentet wird, dass auf Grund der Verbindung, welche sich in der Form des in das Innenorgan eingegangenen Geistesabbilds darstellt, nur dem reflektirenden Gegenstand [d. b. dem Geiste] das Erkennen [zugeschrieben seil, nicht aber ein Reflex des Innenorgans in dem Geiste angenommen werde, - so ist auch das nicht richtig, weil man [zwar] an der Sonne oder einer ähnlichen [Lichtmasse] nicht die Beobachtung machen kann, dass sie durch die Verbindung, welche sich als ihr Reflex darstellt, eine Wasser- oder sonstige [Spiegelfläche] sowie die auf ihr befindlichen Dinge erleuchtet, - denn nur durch die Strahlen erleuchtet sie dieses beides -, weil man aber z. B. 1) bei der Wüstenspiegelung [welche unwirkliches Wasser erscheinen lässt] beobachtet, dass dieselbe das [von uns] in sie übertragene Wasser erleuchtet [d. h. sur Vorstellung bringt] 2). In Uebereinstimmung mit dieser Beobachtung 5) wird von uns eine Verbindung angenommen, welche die Ursache der bewussten Vor-

D. h. ähnliches ist bei der Illusion, dass Perlmutter Silber (cuktirajata) oder ein Strick eine Schlange zei (rajju-sarpa), zu beobschten.

<sup>2)</sup> Nach indischer Anschauung gehen bei der Wüstenspiegelung Strahlen vom Erdboden aus und erleuchten dasjenlge, was wir subjektiv in diese Strahlung (moriciliä) hineinlegen. Beim Cukti-rajata setzen wir (adhy-as) die Idee Silber auf das Perlmutter, beim Rajju-sarpa die Idee Schlange auf den Strick, und das erleuchtende Element ist dabei eben das Perlmutterstück, resp. der Strick.

<sup>3)</sup> Der Vergleich ist dieser: yatha maru-maricika svadhyasta-jalam bhasayati, tatha purushah svadhyasta-rthakara-na-verttim bhasayati, P. "Wie die Wüstenstrahlung das in sie übertragene Wasser erleuchtet, so erleuchtet die Seele die in sie übertragene Affektion des Innenorgans, das die Form der Objekte angenommen hat".

stellung sämmtlicher Objekte ist, nämlich das Reflektiren des Innenorgans in dem Geiste. Auch die [obige] Bemerkung [des Opponenten], die Annahme sei unzulässig, dass das eine [das Innenorgan] thätig sei um des Erkennens des anderen [des Geistes] willen, ist nicht richtig; denn in dem Sütra weiter unten [I. 105]: "Obschon Nichtthäter, geniesst sie die Frucht, wie im Falle der Speise u. s. w." wird durch ein Beispiel gelehrt werden, dass Erkennen und Thätigkeit einen verschiedenen Sitz haben, da, wie bei der auf dem Willen des Innenorgans beruhenden Thätigkeit des Körpers [eine besondere Verbindung zwischen Innenorgan und Körper massgebend ist], auch in unserem Falle nur eine besondere Verbindung [zwischen Geist und Innenorgan] oder ähnliches [d. h. das Verhältniss von Besitzer und Besitz] der bestimmende Faktor ist.

Nachdem [der Verfasser] das Erkenntnissmittel Sinneswahrnehmung definirt, giebt er eine Definition der Schlussfolgerung:

100. Die aus der Beobachtung der Zusammengehörigkeit sich ergebende Constatirung des Zugehörigen ist Schlussfolgerung.

Zusammengehörigkeit (pratibandha) ist ständiges Begleitetsein (vyåptı). Die aus der Beobachtung des ständigen Begleitetseins sich ergebende, in einer Affektion [des Innenorgans] bestehende 1) Constatirung des Begleiters ist das Erkenntnissmittel, [welches] Schlussfolgerung (anumāna) [heisst]. Das ist der Sinn. Das Resultat der Schlussfolgerung (anumāti) aber ist das Erkennen von Seiten der Seele.

[Der Verfasser] definirt nun das Erkenntnissmittel Zeugniss:

Zuverlässige Belehrung ist Zeugniss.

Zuverlässigkeit (åpti) bedeutet hier [einfach] Zuständigkeit (yogyatä) [ohne den Begriff einer Person einzuschliessen], da in [Sütra 41 des] fünften Buches gelehrt werden wird, dass der Veda kein Menschenwerk ist. Demnach ist die aus einem zuständigen Zeugniss sich ergebende Auffassung das Erkenntnissmittel, welches Zeugniss (cabda) genannt wird. Das ist der Sinn. Und das Resultat ist das Erkennen des Bezeugten von Seiten der Seele.

Welchen Vortheil die Darlegung der Erkenntnissmittel gewährt, sagt [der Verfasser jetzt] selbst:

Vor anuminam ist vytti-rapam mit der v. l. und dem MS. einzufügen.

102. Beide stellen sich durch die Erkenntnissmittel heraus; [daher] die Belehrung über dieselben.

Beide, das Selbst und das Nicht-Selbst, stellen sich als verschieden nur durch die Erkenntnissmittel heraus; darum ist die Belehrung über diese Erkenntnissmittel vorgenommen. Das ist der Sinn.

[Der Verfasser] giebt [jetzt] dasjenige unter diesen Erkenntnissmitteln an — nämlich eine besondere Art von Schlussfolgerung — wodurch vorzugsweise hier [d. h. in diesem System] die [Begriffe] Urmaterie und Seele in ihrer Verschiedenheit festzustellen sind:

103. Durch die induktive Schlussfolgerung stellen sich [jene] beiden heraus.

Die Schlussfolgerung ist zunlichst dreierlei Art: auf etwas früher beobschtetem beruhend (pûrvavat), auf etwas ausgeschlossenem beruhend (çeshavat) und induktiv (sûmânyato dyshta). Von diesen ist die auf etwas früher beobachtetem beruhende diejenige, deren Gegenstand zu derselben Klasse gehört, wie ein [früher] sinnlich wahrgenommener; wie man z. B. aus dem Rauch das Vorhandensein von Feuer erschliesst, denn ein zu der Klasse Feuer gehöriges [Einzelfener] ist auf dem Kochherde oder sonstwo früher sinnlich wahrgenommen. Die auf etwas ausgeschlossenem beruhende ist eine negative Schlussfolgerung, die ihren Namen daher hat, dass ein ausgeschlossenes, d. h. früher nicht beobachtetes Objekt, ihr Gegenstand ist, kurz, sie liefert ein [bis dahin] nicht bekanntes Ergebniss; wie z. B. aus dem Begriff Erde geschlossen wird, dass dieselbe von den andern [Elementen] verschieden sei, denn die Verschiedenheit der Erde und der andern [Elemente] ist bis dahin unbekannt. Die induktive Schlussfolgerung ist nun von diesen beiden verschieden. [Sie wird da angewendet], wo man sieh auf etwas beziehen kann (adaya), das seinem allgemeinen Begriffe nach zu der Klasse des sinnlich wahrnehmbaren oder [erschliessbaren] gehört, und wo sich aus der Beobachtung einer ständigen Begleitung auf Grund der Thatsache, dass [das ständig begleitete] dem Subjekte der Schlussfolgerung angehört (paksha-dharmata), ein nicht zu dieser Klasse gehöriges, weder sinnlich wahrnehmbares noch [durch die beiden andern Arten der Schlussfolgerung zu erkennendes] Objekt erschliessen lässt; wie z. B. bei der Wahrnehmung der Farbe aus der Thatsache, dass [diese Wahrnehmung] eine Handlung ist, das Vorhandensein eines Werkzeuges erschlossen wird. Denn in diesem Falle kann man sich z. B. auf eine Axt oder auf andere [sinnlich wahrnehmbare] Werkzeuge beziehen, die zu der durch den Begriff Erde 1) oder einen ähnlichen Begriff gebildeten Klasse

Nach indischer Anschanung füllt unter den allgemeinen Begriff Erde alles, was nicht Wasser, Feuer, Luft und Aether ist.

gehören, [dabei] die ständige Begleitung beobachten [,Wo eine Handlung vorliegt, ist auch ein Werkzeug vorhanden'] und demnach den zu einer andern Klasse gehörigen, unsichtbaren Sinn als das Werkzeug der Wahrnehmung erschliessen. 1) Durch diese induktive Schlussfolgerung stellen sich also die beiden Begriffe Urmaterie und Seele heraus. Das ist der Sinn.

Von den beiden (tatra) ist [die erste], die Urmaterie, induktiv

auf folgende oder ähnliche Weise zu erschliessen:

1) Das "grosse" Princip [d. h. das Urtheilsorgan] muss einen Stoff zur materiellen Ursache haben, dessen charakteristische Eigenschaften Freude, Schmerz und Besinnungslosigkeit sind [- und diesen Grundstoff nennen wir Urmaterie -1:

2) denn es ist ein Produkt und besitzt die charakteristischen Eigenschaften Freude, Schmerz und Besinnungslosigkeit, [welche

demnach auch der Ursache zuzuschreiben sind]:

3) wie z. B. ein aus Gold oder einem andern [Metall] verfertigter Ring [die Eigenschaften des betreffenden Metalls auf-

weist].

Hinsichtlich der Seele aber ist zwar keine Schlussfolgerung erforderlich, da alle [orthodoxen Lehrer] einstimmig [ihre Existenz] anerkennen: doch bedarf man einer solchen Induktion für [den Beweis] der Verschiedenheit [der Seele] von der Urmaterie und [deren Produkten]. Also:

1) Die Urmaterie ist zum Zwecke eines andern da;

2) weil sie in der Zusammensetzung wirkt;

3) wie Häuser und dgl.

Denn in diesem Falle beobachtet man an Häusern und dgl. die durch Sinneswahrnehmung festgestellte Thatsache, dass dieselben zum Zwecke [animalischer] Körper u. s. w. da sind, und erschliesst so die nicht zur Klasse dieser [materiellen] Produkte gehörige Seele als etwas, das anders geartet sein muss, als die Urmaterie und [deren Produkte, d. h. als etwas nicht zusammengesetztes]. Man hegt ja auf dem Standpunkt der Nichtunterscheidung vor [dem Erreichen der unterscheidenden Erkenntniss] die Auffassung, dass die animalischen Körper u. s. w. [d. h. die Sinne und die Innenorgane] Nutzniesser seien, [wahrend in der That dies doch nur die Seelen sind]. - In dieser Weise stellen sich die beiden Begriffe [Urmaterie und Seele] heraus.

"Durch das angeführte Ergebniss, d. h. durch die [bewusste] Erkenntniss, welche das Resultat [der Anwendung] des Erkennt-

<sup>1)</sup> Denn das ständig begleitete (vyúpya), d. h. der Hegriff Handlung, gehört dem Subjekt der Schlussfolgerung, d. h. der Wahrnehmung der Farbe, an, es liegt also eine paksha-dharmata vox. Der ständige Begielter (vyapaka) ist das Werkzeug, und die Schlussfolgerung lautet: rapadi-jääncen indriyerépa-karanawat die Wahrnehmung z. B. der Farbe benöthigt ein Werkzeug, d. b. den Gesichtssinn'.

nissmittels ist, muss doch eine Veränderung an der Seele eintreten." Mit Rücksicht auf diesen Einwand beschreibt [der Verfasser] das Wesen jener [Erkenntniss]:

104. Die bewusste Empfindung beruht auf dem Geiste.

Eine solche bewusste Empfindung, wie sie in dem Geiste, der das Wesen der Seele ausmacht, zu Stande kommt, ist als jenes Ergebniss gemeint. ,Beruht auf dem Geiste' ist gesagt, um den Gedanken auszuschliessen, dass die bewusste Empfindung dem Innenorgan angehört, [und] das Wort ,beruht auf dient zur Beseitigung der Vermuthung, dass [dabei] der Geist einer Veränderung unterliege, dass er Qualitäten besitze u. s. w., [d. h. dass er in etwas anderes eingehe und dass ein Zunehmen oder Abnehmen von ihm ausgesagt werden könne] 1). Da das Zustandekommen der ,bewussten Empfindung in dem Geiste' auf dem Wesen desselben bernht, wird [dadurch] die Unveränderlichkeit und [die Qualitätlosigkeit des Geistes] nicht in Frage gestellt. Das ist [unsere] Meinung. Denn also verhält es sich: das zu erkennende Objekt (prameya), Urmaterie, Seele u. s. w., kommt zum Bewusstsein [des Erkennenden, bhasate], wenn es in die Affektion [des Innenorgans], welche wir Erkenntnissmittel nennen, eingegangen ist und sammt dieser Affektion in der Seele reflektirt. Deshalb ist nur der das Wesen [der Seele] ausmachende Geist, bestimmt durch den Reflex der unter dem Einfluss der Objekte entstandenen Affektion [des Innenorgans], die bewusste Erkenntniss (bhana), die Empfindung der Seele, das Resultat [der Anwendung] der Erkenntnissmittel. Und darum sind die Affektionen die Werkzeuge [der Erkenntniss], weil sie die Verbindung [des Geistes] mit den Objekten, die sich als ein Reflex darstellt, vermitteln. Das ist im Vishnupurana [1. 14. 35] gemeint:

"Verehrung diesem Allwesen, welches in der Form des Innenorgans die von den Sinnen erfassten Objekte dem Selbste darbietet!"

Man beobachtet ja [im täglichen Leben], dass die Gesammtheit der Werkzenge [d. h. der Diener] eines Königs ihrem Herrn alle Gegenstände des Genusses darbietet; [in gleicher Weise bieten die Affektionen des Innenorgans der Seele die Objekte der Empfindung, resp. der Wahrnehmung, des Erkennens dar]. Das Wort Empfindung (bhoga) bedeutet nämlich nichts anderes als in sich Aufnehmen, sich Äneignen. Und diese Empfindung gehört [allen noch den Sinnen und dem Innenorgan] gemeinschaftlich an; es besteht [dabei] aber folgender Unterschied: Die Aufnahme der Objekte von Seiten des Geistes ist wegen seiner Unveränderlichkeit nur das Empfangen eines Reflexes; bei den andern dagegen

<sup>1)</sup> ádi = saigiteam, upacayápacayavatteam, P.

liegt in Folge ihrer Veränderlichkeit ausserdem eine Steigerung, resp. [ein Abnehmen], des Wohlbehagens vor. Und nur diese Empfindung im eigentlichsten Sinne des Worts, die sich als eine Veränderung darstellt, wird der Seele abgesprochen an solchen Stellen wie "Gleichwie die Empfindung des Innenorgans auf das Selbst [übertragen wird", Çiçupālavadha 2. 59 1)]. So hat man [die Sachlage] zu beurtheilen.

In diesem Sûtra ist ferner festgestellt, dass das Resultat [das bewusste Erkennen] der Seele zu allen Zeiten angehört; denn nur das "auf dem Geiste Beruhen" [der Erkenntniss] ist [in Sûtra 103] gemeint, wenn [dort] gesagt ist, dass "die beiden [Materie und

Seele] sich berausstellen.

"Man beobachtet aber doch im täglichen Leben, dass nur der Thäter die Frucht seines Thuns geniesst, wie z. B. dass nur der Wanderer die aus dem Wandern sich ergebende Mühsal an sich erfährt. Wie kann denn der Genuss der Frucht der guten und anderen Werke, die von dem Innenorgan gethan sind, — d. h. der als Freude u. s. w. sich äussernden, auf dem Einfluss der Objekte beruhenden Affektion des Innenorgans — der Seele angehören?" Auf diesen Einwand bemerkt [der Verfasser]:

105. Obschon Nichtthäter, geniesst sie die Frucht, wie im Falle der Speise u. s. w.

Wenn auch jene Affektion die Frucht der Werke des Innenorgans ist, so kommt der Genuss derselben doch der Seele zu,
obschon sie nicht Thäterin dieser [Werke] ist. "Wie im Falle der
Speise u. s. w." Das bedeutet: ebenso wie dem Gebieter der Genuss der von einem andern bereiteten Speise u. s. w. angehört.
Eine zu weit gehende Uebertragung aber [darf man unserer Ansicht, dass die Seele geniesse, was das Innenorgan einbrocke], nicht
[zum Vorwurf machen], weil die Nichtunterscheidung oder das Verhältniss von Besitz und Besitzer die richtige Vertheilung des Genusses bestimmt <sup>2</sup>). [Der Verfasser] nimmt [also] an, dass Freude,
Schmerz u. s. w. die Früchte von Werken seien, und lehrt, dass die
Seele die in dem Innenorgan befindlichen Früchte der Werke geniesse.

<sup>2)</sup> D. h. man darf nicht sagen, dass auf Grund unserer Anschauung von der Verschiedenheit des Thäters und des Geniessers die Seele Maitra's geniessen könne, was das Innenorgan Caitra's zubereite; denn die Affektion von Caitra's linnenorgan geht nur aus Caitra's Nichtunterscheidung hervor (averekasya... iniyamakatedi), und ein jedes Innenorgan steht nur unter der Botmässigkeit niyamakatedi), und ein jedes Innenorgan steht nur unter der Botmässigkeit derjenigen Seele, welcher es angehört (sea-spämi-bhävasya... niyamakatedi).

Jetzt verkündet [der Verfasser], indem er nur den in der Seele haftenden Genuss für die Frucht der Werke erklärt, die Hauptlehre, dass nämlich durch das Werk des Innenorgans die Frucht [das Resultat] ausschliesslich in der Seele entstehe; [d. h. er giebt in dem folgenden Sütra eine bessere Darlegung des Sachverhalts als in dem eben besprochenen]:

106. Oder: die Ansicht, dass die Frucht dem Thäter angehöre, folgt aus dem Mangel der richtigen Erkenntniss des jenem [dem Nichthäter] eignenden Resultats.

Oder vielmehr: In dem Thäter [d. h. in dem Innenorgan] haftet die Frucht nicht, weil man durch solche [allgemein verbreiteten] Wünsche wie "Möge ich Freude geniessen" lernt, dass nur der Genuss [der Freude u. s. w., nicht aber diese selbst] die Frucht ist: demnach ruht die Frucht allein in dem Geniesser [d. h. in der Seele] 1). Die Ausicht aber, dass die Frucht dem Thäter gehöre, die sich in den Lehrbüchern [der Půrvamîmâmså] findet "Die im System verheissene Frucht gehört dem Vollstrecker [des sie zeitigenden Werkes] an\*, folgt daraus, dass man das jenem eignende Resultat', d. h. das in dem Nichtthäter [in der Seele] ruhende Resultat, - mit anderem Worte: den Genuss - wegen des Mangels der unterscheidenden Erkenntniss in den Thäter, d. h. in das Innenorgan, verlegt. Das ist der Sinn. Denn der Gedanke .Ich, der ich handle, bin derselbe, der geniesst" ist [nur] eine volksthümliche Empfindung; und ein solcher Wunsch wie "Möge mir Freude zu Theil werden" hat geradeso wie der Wunsch "Möge mir ein Sohn zu Theil werden" nur dadurch Sinn, dass [das gewünschte] ein Mittel zur Erreichung der Frucht [nämlich des Freude-Genusses] ist. Der Genuss aber ist nicht mehr Mittel zur Erreichung von etwas anderem; deshalb ist die Hauptlehre, dass nur dieser die Frucht ist. Wenn nun auch [der Genuss, d. h.] das Empfinden [wie in Sûtra 104 gelehrt ist] das Wesen der Seele ausmacht, so ist dasselbe doch als ein Produkt [der Affektion des Innenorgans] anzusehen, - ebenso wie nach der Meinung der Vaiçeshikas das Gebör ein Produkt [des Aethers] ist ") -, da nur das durch die Freude u. s. w. bestimmte Denken Empfinden ist. Und dieser [unsrer] Ansicht zufolge, dass das Empfinden [von Freude und Schmerz] die Frucht [der Werke] ist, hat man nur die Aufhebung des Schmerzempfindens als die Erlösung zu betrachten. Oder man kann [mit demselben Rechte] sagen, dass die Aufhebung der Freude und des Schmerzes [selbst] die Frucht [der unterscheidenden Erkenntniss, d. h. die Erlösung]

Setze einen Interpunktionsstrich hinter bhavati und tilge denselben hinter annahthätariti in der folgenden Zeile.
 Ygl. den Schluss des Commentars zu II. 19.

sei, wegen der Verbindung [mit der Seele nämlich], d. h. weil [Freude und Schmerz] Besitz der Seele sind, was eben bedeutet, dass sie [von ihr] empfunden werden; denn wegen dieser Verbindung steht die Freude u. s. w. zu der Seele in derselben Beziehung wie Geld u. s. w., [d. h. die Freude ist ebenso nur ein Gegenstand des Genusses wie weltlicher Besitz].

Nachdem [der Verfasser] hiermit die Erkenntnissmittel und die Feststellung des zu erkennenden, welche die Frucht [der Anwendung] der Erkenntnissmittel ist, gelehrt hat, nennt er [nun] auch die Frucht der Feststellung des zu erkennenden:

107. Und beide existiren nicht, wenn die Wahrheit erkannt ist 1).

Wenn durch das Erkenntnissmittel [der Induktion] die Wahrheit hinsichtlich der Materie und der Seele erkannt, d. h. die unmittelbare Erschauung der Wahrheit eingetreten ist, dann existiren alle beide nicht, weder Freude noch Schmerz, weil es in der Schrift heisst: "Der Wissende lässt Freude und Kummer hinter sich" [cf. Kath. 2. 12] 2), und weil die logische Erwägung [diese Gewissheit bietet]. Das ist der Sinn.

Wie Urmaterie und Seele in ihrer Verschiedenheit zu erschliessen sind, ist [bis hierher] in Kürze gelehrt. Von nun an sind bis zum Ende des Buches die untergeordneteren Einzelheiten, welche bei der Erschliessung dieser beiden [Wesenheiten], der Urmaterie und Seele, in Betracht kommen, zu erwägen; dabei weist [der Verfasser] zunächst [die Behauptung] zurück, dass die Nichtwahrnehmbarkeit ein Grund gegen die Schlussfolgerungen sei, aus denen sich die Begriffe Urmaterie u. s. w. ergeben.

108. [Ein Ding kann] Objekt [der Wahrnehmung sein] oder auch nicht sein, wegen zu grosser Entfernung u. s. w., und je nachdem der Sinn versagt oder funktionirt.

In der Weise wie man das Nichtvorhandensein von Töpfen u. dgl. einfach dann [feststellt], wenn man sie mit den Sinnen nicht gewahr wird, darf man auf Grund der Sinneswahrnehmung nicht mit den Cârvâkas [den Materialisten] die Nichtexistenz der Urmaterie und ähnlicher Dinge beweisen wollen; weil ein Ding, obwohl vorhanden, für die Sinne zu verschiedenen Zeiten Objekt ist und nicht ist, wegen zu grosser Entfernung oder anderer Hin-

So etwa hier tattvåkhyåne nach der Erklärung des Commentators und des Pandits, der bemerkte, dass åkhyåne an unsrer Stelle jnåne, na tu kathane stehe. Auch Aniraddha erklärt das Wort durch tattva-jnåne.
 S oben S. 15 Anm. 1 dieser Uebersetzung.

derungsgründe, und je nachdem die Sinne leistungsunfähig oder fähig sind. Das ist der Sinn. Nur dann, wenn alle Faktoren zusammentreffen [welche die Wahrnehmung bedingen] berechtigt das Nichtgewahrwerden [eines Objektes] zur Constatirung der Nichtexistenz [desselben] auf Grund der Sinneswahrnehmung. Was aber das Nichtgewahrwerden der Urmaterie und ähnlicher Dinge anlangt, so liegt wegen des [im folgenden Sütra] zu nennenden Hindernisses ein solches Zusammentreffen aller erforderlichen Faktoren nicht vor; das ist die Meinung.

Die Hinderungsgründe, zu grosse Entfernung u. s. w., sind im einzelnen in Kârikâ [7] aufgezühlt:

"Wegen zu grosser Entfernung, [zu grosser] Nähe, Schwäche der Sinnesorgane, Unaufmerksamkeit, [zu grosser] Feinheit, Dazwischenliegens [von Etwas], Unterdrücktwerdens und Vermischung mit gleichem."

,Vermischung mit gleichem bedeutet Vereinigung mit gleichartigem, wie man z.B. an der Büffelmilch, wenn sie mit Kuhmilch gemischt ist, nicht ihre Natur als Büffelmilch wahrnimmt.

"Welche unter diesen [Ursachen], die mit "zu grosser Entfernung" anheben, verhindert nun die Wahrnehmung der Urmaterie und der andern [in Betracht kommenden Dinge]?" Auf diese Frage erwidert [der Verfasser]:

109. Wegen [zu grosser] Feinheit sind sie nicht wahrnehmbar.

Die beiden vorher genannten [Dinge] aber, Urmaterie und Seele, sind nicht wahrnehmbar wegen [zu grosser] Feinheit. Das ist der Sinn. ,[Zu grosse] Feinheit' bedeutet jedoch nicht atomistische Kleinheit, weil [Urmaterie und Seele] alldurchdringend sind, auch nicht Unbegreiflichkeit oder [Unbeschreibbarkeit], weil man das kaum sagen kann, sondern eine Eigenschaft allgemeiner Natur (jati), welche die Erkenntniss durch Sinneswahrnehmung verhindert. [Beim Yogin] hingegen findet eine Erkenntniss der Urmaterie, der Seele und [der für uns gewöhnliche Menschen unsichtbaren materiellen Produkte] durch Sinneswahrnehmung statt, da das durch die Concentration erworbene Verdienst [die Kräfte der Organe in fibernatürlicher Weise] belebt. Die Vermengung der Kategorien (jûti-sûmkarya) [die wir vornehmen, wenn wir solche heterogenen Dinge wie Urmaterie und Seele unter einem Begriff, dem des überaus feinen, zusammenfassen] bedeutet keinen Fehler.

Oder [man könnte] auch den Begriff des feinen hier einfach für den der theillosen Substanz erklären; [auch dann bliebe] das belebende Verdienst, das durch die Concentration erworben wird, [die Ursache für die sinnliche Erkenntniss des Yogin]. "Da nun aber doch die Nichtwahrnehmbarkeit eine Folge der Nichtexistenz sein kann, weshalb nehmt ihr [in dem vorliegenden Fall] eine [zu grosse] Feinheit an? Könnte sonst [d. h. wenn man ohne weiteres diesen Grund überall annehmen dürfte] nicht auch die Nichtwahrnehmbarkeit des Hasenhorns oder ähnlicher [Undinge] aus ihrer Feinheit erklärt werden!" Darauf erwidert [der Verfasser]:

110. Weil man sie aus dem Anschaun ihrer Produkte erkennt.

Da die Existenz der Urmaterie und [ihrer ersten sinnlich nicht wahrnehmbaren Entfaltungen] deshalb feststeht, weil sonst ihre [sichtbaren] Produkte nicht erklärbar wären, nehmen wir die [übergrosse] Feinheit der ersteren an. Und schon vor [dieser] Schlussfolgerung bietet sich eine [andere] Erschliessung [der Urmaterie] dar, nämlich aus dem Umstande, dass man [an und für sich gar] nicht von der Nichtexistenz [derselben] überzengt ist, wie sich aus dem Zweifel ergiebt, ob [der Urmaterie eine grosse] Feinheit oder andere [Eigenschaften] zukommen. Das ist der Sinn.

Hier erwägt [der Verfasser] einen Einwand:

111. Wenn [man einwirft]: "Wegen der abweichenden Ansicht [anderer] Lehrer steht sie nicht fest", —

"Wenn [wie ihr Samkhyas annehmt] die Existenz des Produktes vor seiner Entstehung bewiesen ware, dann würde [allerdings damit auch] die Existenz einer ewigen Urmaterie als der [nothwendigen] Grundlage dieser [Produkte] feststehn, da [in Sütra 135] gelehrt werden wird, dass die Ursache aus dem Vereintsein mit dem Produkt zu erschliessen ist. Wegen der abweichenden Ansicht [anderer] Lehrer aber steht die [allzeitige] Realität des Produktes eben nicht fest." Wenn [dies eingeworfen wird] —; das ist der Sinn.

[Diesen Einwand] widerlegt [der Verfasser, zunächst] vom Standpunkte des Opponenten (abhyupetya):

112. So ist trotzdem, da durch die Beobachtung des einen die andere feststeht, [die letztere] nicht abzuleugnen.

Zugegeben, dass die [stete] Realität des Produktes nicht anzunehmen sei, so ist trotzdem, da durch die Beobachtung des einen, d. h. des Produkts, die andere, d. h. die Ursache, feststeht, [die letztere] nicht abzuleugnen, und damit ist die Existenz einer ewigen Ursache erwiesen 1). Durch die Unterscheidung der Seele in ihrer Unveränderlichkeit von dieser sich [beständig] verändernden [ewigen Ursache der materiellen Welt] ergiebt sich nun die

Erlösung. Das ist der Sinn.

Mit dieser [hier provisorisch] zugegebenen Theorie, [dass das Produkt vor der Entstehung und nach der Zerstörung keine Realität besitze], treten einige orthodoxe Systeme, darunter das Vaiçeshika, auf. Deshalb darf man [jedoch] nicht meinen, wenn sich dieselben auch im Widerspruch mit den Schrift- und Traditionsstellen befinden, welche die [stete] Realität der Produkte lehren, dass sie [auch] in anderen Theilen unglaubwürdig seien.

[Jetzt] bringt [der Verfasser] die wirkliche [sachgemässe] Widerlegung vor:

113. Und weil sich eine Unvereinbarkeit mit dem von dreierlei Art ergeben würde.

3) Jedes Produkt ist von dreierlei Art, wie bei allen Lehrern feststeht, vergangen, zukünftig, gegenwärtig. Wenn nun das Produkt nicht für allzeit real gehalten wird, so hat man kein Recht diese Dreierleiheit auszusagen. Denn wenn ein Objekt wie ein Topf in der Vergangenheit und [in der Zukunft] nicht existirte, so dürfte man demselben nicht die Eigenschaften des Vergangenseins und [Zukunftigseins] zuschreiben, weil man keine Verbindung zwischen dem seienden und dem nichtseienden annehmen darf. id. h. in dem vorliegenden Fall: zwischen dem in der Gegenwart realen Topfe und den von unsern Gegnern der Nichtrealität gleichgesetzten Eigenschaften des Vergangen- und Zukünftigseins]. Desgleichen würde [bei jener Annahme], wenn der Begriff des positiven Gegenstücks (pratiyoqin) das Wesen des positiven Gegenstücks 5) bezeichnen soll, dieser Widerlegungsgrund ebenso [für das Verhältniss] gelten, [das zwischen dem Zustande der Vergangenheit und Zukunft eines Objektes einerseits und dem positiven Gegenstück, d. h. dem Objekte im Zustande der Gegenwart, andererseits obwaltet] 4); wenn [dagegen der Begriff des positiven Gegenstücks] das Wesen nur der [betreffenden prioren und posterioren] Nichtexistenz bezeichnen soll, so würde ja z. B. die Nichtexistenz des Kleides Nichtexistenz des Topfes und anderer Objekte sein, weil die Nichtexistenz ohne Unterschiede ist. Und wenn man annähme, dass auch den Nichtexistenzen bestimmte

2) Tilgo atha mit der v. 1 und dem MS.

 ich less wegen abhäva-mätra-svarüpatve in der folgenden Zeile auch bler pratigogi-svarüpatve mit dem MS.

<sup>1)</sup> Setze eine Interpunktion hinter siddham era.

<sup>4)</sup> Deug auch in diesem Fall würde man sich des logischen Fehlers schuldig machen eine Verbindung zwischen seiendem und nichtseiendem zu constatiren.

Unterschiede wesentlich innewohnen, so würde der Begriff der Nichtexistenz sich als ein blosses [bedeutungsloses] Wort herausstellen. [weil ein mit Unterschieden behaftetes nichtseiendes ja real sein müsste!]. Wenn [daranf eingewendet wird:] ,Dann mag eben das positive Gegenstück die [betreffende] Nichtexistenz charakterisiren, fd. h. von anderen Nichtexistenzen unterscheiden\*, so erwidern wir: Nein! denn ein positives Gegenstück kann in der Zeit, da es fnach eurer, der Naivavikas und Vaiceshikas, Meinung] nicht existirt1), die priore und andere Nichtexistenzen nicht charakterisiren. Darum darf man von dem Produkt, das ewig ist. nur verschiedene Zustände aussagen: Vergangenheit, Zukunft und Gegenwart; denn die Vorstellungen ,der vergangene Topf', der gegenwärtige Topf', der zukünftige Topf' sind für [vollständig] gleichartig zu erklären; nicht aber ist der einen fd. h. der Vorstellung des gegenwärtigen Topfes] ein reales Objekt, den beiden andern ein unreales Objekt zuzuschreiben. Diese Zustände nun, Vergangenheit und Zukunft, erzeugen die landläufige Vorstellung der posterioren und prioren Nichtexistenz: [doch ist diese Vorstellung nicht richtig], da es keinen Beweis für zwei Arten von Nichtexistenz giebt, die etwas anderes wären als diese [Zustände der Vergangenheit und Zukunft].

Damit wäre [dieser Gegenstand] andeutungsweise behandelt; mehr ist [über denselben] in dem [Yoga-]Lehrbuch des Patañjali nachzusehen.

[Unseren bisherigen Ausführungen] entsprechend ist auch die absolute Nichtexistenz (atyantübhāva) und die reciproke Nichtexistenz (anyo'nyābhāva) nichts anderes als ihr Substrat ) als solches. Und man darf nicht sagen: "Demnach müsste ja auch zu der Zeit, in welcher das positive Gegenstück thatsächlich vorhanden ist, die Vorstellung seiner absoluten Nichtexistenz herrschen, da das Substrat [der Nichtexistenz] als solches doch [unverändert] bestehen bleibt\*; denn selbst von unsern Gegnern wird nicht ) an dem Orte, wo sich das positive Gegenstück befindet, die absolute Nichtexistenz desselben angenommen, und für die Verbindung [eines Ortes] mit dem positiven Gegenstück kann im Zustande der Vergangenheit eine zeitweilige, im Zustande der Zukunft eine absolute Nichtexistenz gelten. Deshalb giebt es unserer Lehre zufolge keine [selbständige, von dem Substrat der Nichtexistenz]

<sup>1)</sup> Der Pandit ergänzte vor asatah: utpatteh pråg dhvamsåc cå 'gre.

Als Beispiel für die reciproke Nichtenistens wird die Thatsache angeführt, dass ein Topf kein Kleid ist und umgekehrt.

<sup>3)</sup> D. h. der Ort, wo ein Ding nicht ist, resp. der Gegenstand, welcher es nicht ist, gilt uns als die Nichteristenz desselben. Adhikarasa ist gleichbedeutend mit dem technischen anuyogin.

L. <sup>o</sup>bhávánangíkárát mit dem MS. Der arge Fehler <sup>o</sup>bhávángíkárát ist auch in den Nachdruck übergegangan.

verschiedene Nichtexistenz <sup>1</sup>). Ferner hat man noch folgendes zu beschten: wenn man nach irgend einem Dinge forscht, welches der bestimmende Faktor für solche Vorstellungen sein könnte, wie "der Topf ist zu Grunde gegangen, der Topf wird sein, dies ist kein Topf <sup>2</sup>), hier ist kein Topf <sup>2</sup> u. s. w., so constatiren wir als solches der Einfachheit halber etwas reales, weil es eine unnütze Complikation wäre etwas unbekanntes unreales, [eine Nichtexistenz, dafür] auszugeben.

Auch aus folgendem Grunde ist die [ewige] Realität der Produkte gesichert; [der Verfasser] sagt [nämlich]:

114. Etwas nicht-existirendes, wie ein Manneshorn, entsteht nicht.

Selbst das Entstehen von etwas nicht-existirendem, einem Manneshorn ähnlichem ist unmöglich. Das ist der Sinn.

Dafür giebt [der Verfasser] den Grund an:

115. Wegen der Beschränktheit der materiellen Ursachen.

Aus dem Thon ) allein entsteht der Topf, aus den Fäden allein das Zeug: in dieser Weise liegt eine Beschränktheit hinsichtlich der materiellen Ursache der Produkte vor. Und diese [gesetzmässige Beschränktheit] kann nicht [für unsre Gegner] existiren, [welche die ewige Realität der Produkte leugnen]; denn wenn [Jemand annimmt, dass] das Produkt vor dem Entstehen nicht in der Ursache existirt, so giebt es [für ihn] keinerlei charakteristisches Merkmal, um dessentwillen [die Ursache] nur den bestimmten nicht-existirenden Gegenstand und keinen anderen erzeugen sollte, [d. h. um dessentwillen der Thon nur den Topf, nicht aber das Zeug oder etwas anderes entstehen lassen sollte ). Und da sich bei der Einräumung eines solchen charakteristischen Merkmals der Begriff der Realität [des noch nicht entstandenen

4) In dieser Weise hat Mahldova unsern Text geändert: na ko 'pi vicesho 'sti, yena mrd ghatam evá 'santam janayen, na patādi.

<sup>1)</sup> Das Stück Erdboden z. B., sai dem sich kein Topf befindet, ist für uns die Nielkenistenz des Topfes, während die Naiyäyikas und Valçeshikas die Nichtexistenz des Topfes als etwas auf dem Erdboden befindliches darstellen. Bhûtalasya ghata-rahitam yat svarûpam, sa eeu ghatâtyantâbhâvah / pare manyante: bhûtale vartamano bhûtala-svarûpâd bhinno ghatâtyantâbhâvo sti, P.

<sup>2)</sup> Füge hier mi 'yam ghato ein mit der v. l. und dem MS.
3) Den Locativ mrdi anstatt des m erwartenden Ablativs erklärte der Pandit mit folgender Bemerkung: dandad ghatah, cakrad ghata iti vyava-haro nämittu-karana-sthale bhavati. Der Lokativ steht upådäna-karana-sthale: der Topf hat seine Entstehung in dem Thop.

Produktes nothwendig einstellt, ist die [priore] Nichtexistenz [des Produktes] abgethan. Nur dieses charakteristische Merkmal [dem zufolge eine Ursache nur immer ein bestimmtes Produkt hervorbringen kannl wird von uns mit dem Worte ,zukunftiger Zustand des Produktes' bezeichnet. - Durch diese Darlegung ist auch die Theorie der Vaiceshikas, dass die priore Nichtexistenz der für die Entstehung des Produktes bestimmende Faktor sei, widerlegt, weil es, verglichen mit der Annahme eines unrealen feiner Nichtexistenz), einfacher [und natürlicher] ist etwas reales anzunehmen und weil man, wenn reale Dinge vor Augen liegen, nichts anderes mehr benöthigt 1). Wenn ferner den Nichtexistenzen an sich ein charakteristisches Merkmal innewohnen soll, ergiebt sich damit der Begriff der Existenz; und das Merkmal, welches positives Gegenstück' heisst, existirt nicht zu der Zeit, in welcher das positive Gegenstück nicht vorhanden ist, [kann also eine priore und posteriore Nichtexistenz nicht charakterisiren] 2). Darum darf man Nichtexistenzen wegen ihrer Ununterschiedenheit nicht als die für die Entstehung der Produkte bestimmenden Faktoren betrachten.

[Der Verfasser] giebt den Beweis für die Beschränktheit der materiellen Ursachen:

116. Weil nicht alles überall und immer möglich ist.

[Das ist] verständlich. Der Gedanke ist: wenn keine Beschränktheit der materiellen Ursachen existirte, so würde alles überall und immer möglich sein.

Auch aus folgendem Grunde kann nichts entstehen, das nicht sehen vorhanden war:

117. Weil [nur] dasjenige, welches dazu befähigt ist, hervorbringt, was möglich ist.

Der Begriff der materiellen Ursache bedeutet nur den Besitz der Kraft Produkt zu werden, da sich eine andere Erklärung kaum geben lässt und dies die einfachste [und natürlichste] Auffassung ist. Jene Kraft ist nun nichts anderes als der zukünftige Zustand des Produktes, und weil darum [nur] dasjenige, welches dazu befähigt ist, hervorbringt, was möglich ist, kann nichts entstehen, das nicht schon vorhanden war. Das ist der Sinn.

<sup>1)</sup> Um im Beispiel zu bleiben: weil man, wenn der Thonklumpen sich den Blicken als der für die Entstehung des Topfes bestimmende Faktor darbietet, nicht die priore Nichtexistenz des Topfes zur Erklärung nöthig hat.
2) Vgl. im Commentar zu I. 113, Z. 7-9 der Ausgabe.

Auch aus folgendem Grunde:

118. Und weil [das Produkt] mit der Ursache eins ist.

Es ist ferner in der Schrift gelehrt, dass vor seiner Entstehung das Produkt mit der Ursache identisch ist; auch daraus folgt die [ewige] Realität der Produkte, mithin die Thatsache, dass nichts entstehen kann, das nicht sehon vorhanden war. Das ist der Sinn. Denn wenn das Produkt [vor der Entstehung] nicht existirte, würde sich die unstatthafte Ansicht von der Identität des realen und unrealen ergeben.

An Schriftstellen dafür, dass die Produkte vor ihrer Entstehung mit den Ursachen identisch sind, wären u. a. die folgenden zu nennen: "[Alles] dieses war damals ununterschieden" [Brh. 1. 4. 7], "Seiend nur, o Lieber, war dieses im Anfang" [Chând. 6. 2. 1], "Nur Finsterniss war dieses im Anfang") [cf. Maitr. 5. 2], "Nur Wasser

war dieses im Anfang\* [Brh. 5. 5. 1].

[Der Verfasser] erwägt einen Einwand:

119. Wenn man einwirft: "Dem seienden wird kein Sein zu Theil", —

"Wenn demnach das Produkt ewig ist, so kann doch dem als seiend anzusehenden Produkt kein Sein, d. h. kein Entstehen zu Theil werden, da man den Ausdruck "Entstehen" doch nur dann gebraucht, wenn etwas [bis dahin] nicht existirendes in die Existenz tritt". Wenn [dies eingeworfen wird] —; das ist der Sinn.

[Diesen Einwand] widerlegt [der Verfasser]:

120. Nein! Der Gebrauch und Nichtgebrauch dieses Ausdrucks wird durch die Manifestation veranlasst.

Der Gebrauch und Nichtgebrauch des Ausdrucks "Entstehen des Produkts" wird durch die Manifestation des Produkts bedingt: in Folge der Manifestation gebraucht man das Wort "Entstehen"; wenn keine Manifestation vorliegt, gebraucht man es nicht; [es hängt] aber [dieser Sprachgebrauch] nicht davon [ab], dass ein [bis dahin] nicht existirendes in die Existenz tritt. Das ist der Sinn.

Die Manifestation ist nun nicht eine Vorstellung, sondern der gegenwärtige Zustand [des Produkts]. Ebenso erzeugt das Wirken der Ursachen [d. h. der causae efficientes, nicht etwas bis dahin

L. tama eve 'dam agra asa oder asit (cf. 1. 36) anstatt âtmei 'vee 'dam agra asit, mit der v. l. und dem MS. — Unter der Finsterniss versteht der Commentator die unentialtete Urmaterie (prakrtir avyaktátmibá, P.).

nicht-vorhandenes, sondern] lediglich eine Veränderung des Produkts, welche eben als der gegenwärtige [Zustand desselben] zu definiren ist. Auch lehrt die Erfahrung des täglichen Lebens, dass sich in Folge des Wirkens der Ursachen nur das schon vorhandene Produkt manifestirt, wie z. B. eine im Innern des Steines befindliche Bildsäule durch die Thätigkeit des Bildhauers nur zur Erscheinung gebracht wird, oder das in den Sesamkörnern befindliche Oel durch das Pressen und das in dem Getreide befindliche Korn durch das Dreschen. Das ist im [Yoga-]Väsishtha [mit folgenden Worten] ausgesagt:

"Wie die Linien") der Wurfscheibe, der Lousbinme [und der ganzen Figur Vishnu's] in schlafendem Zustande im Innern des Stelnes ruben [um durch den Meissel des Künstlers zum Leben erweckt zu werden], so [ruht] das Weltganze in dem Geiste".

Durch Vermittlung der Urmaterie' ist gemeint.

"Zugegeben, dass das Entstehen auf irgend eine Weise von dem schon vor dem Entstehen vorhandenen gelte; wie kann aber das Zugrundegehen des anfanglos seienden erklärt werden?" Auf diese Frage erwidert [der Verfasser]:

121. Zugrundegehen ist Aufgehen in der Ursache.

Die Wurzel & heisst sich mit etwas verbindent, wie das Glossar [d. h. der Dhatupatha] lehrt; darum bedeutet [das daraus abgeleitete Wort] laya [Aufgehen']: in feinem [d. h. nicht zur Erscheinung kommendem] Zustande mit den [materiellen] Ursachen eine untheilbare Einheit bilden. Eben dieses [Aufgehen] wird, soweit wir es [Zustand der] Vergangenheit' heissen. Zugrundegehen' genannt; das ist der Sinn. Man ergunze dabei: soweit wir aber das Aufgehen [Zustand der] Zukunft' heissen, wird es "priore Nichtexistenz' genannt. Das einzelne Produkt aber, das [in seiner Ursache) aufgegangen ist, manifestirt sich nicht wieder; denn [die Annahme, dass es doch wieder in die Erscheinung trete], ist in dem [Yoga-]Lehrbuch des Patanjali [3. 15] u. a. dadurch widerlegt, dass es dann wiedererkannt werden müsse; und für uns ist ebenso, wie für unsere Gegner [die Naiyâyikas und Vaiçeshikas], der zukünstige Zustand, wofür jene "priore Nichtexistenz" sagen, die Ursache der Manifestation; [d. h. dadurch, dass ein Produkt einmal in die Erscheinung getreten, ist die Ursache dieses Vorganges, der zukunttige Zustand, resp. die priore Nichtexistenz dieses Produktes, für alle Zeiten aufgehoben; das nämliche Ding kann mithin nicht noch einmal in die Erscheinung treten]. Was für ein Mittel giebt es denn aber, um den Satz zu beweisen, dass auch ein ver-

<sup>1)</sup> In Jivinanda's Neudruck ist zwar dem Fehlerverzeichniss in Hall's Ausgabe zufolge \*rekhâh geschrieben, jedoch in der folgenden Zeile sthitä beibehalten. Da man dieses Prädikat aber nicht gut auf jagad-ävali beziehen kann, ist sthitäg zu verbessern.

gangenes Ding noch existirt? Denn für die Realität des vergangenen liegen doch nicht ebenso Schriftstellen und sonstige [Beweismittel] deutlich vor. wie für die Realität des zukünftigen." Auf diesen Einwand erwidern wir: So verhält es sichl mit nichten, da die Realität von beidem, dem zukünftigen und vergangenen, deshalb feststeht, weil sonst die Thatsache der sinnlichen Wahrnehmung des Yogin unerklärlich wäre, [welchem die Vergangenheit ebenso vor Augen liegt wie die Zukunft]; denn für jedwede Sinneswahrnehmung ist ein [wirkliches] Objekt die Veranlassung; andernfalls wurde ja die Sache so liegen, dass auch die Existenz des gegenwärtigen sich nicht durch Sinneswahrnehmung constatiren liesse. Da deshalb die Wahrnehmungen allgemein giltige Beweiskraft haben, wenn kein Widerlegungsgrund vorhanden ist 1), so folgt aus der Sinneswahrnehmung des Yogin, dass auch das vergangene noch existirt. Und die Beweise für die sinnliche Wahrnehmung des vergangenen und zukünftigen von Seiten der Yogins sind aus der Schrift, der Tradition, den Legenden u. s. w. [d. h. aus den Puranas] im Yogavarttika ausführlich beigebracht. Darum ist [der Gegenstand hier nur] andeutungsweise behandelt. Hiermit haben wir also die landläufigen Ausdrücke Entstehen und Zugrundegehen der Produkte' durch die Begriffe der Manifestation und des Aufgehens [in der Ursache] erklärt.

[Jetzt wird ein neuer Einwand vorgebracht:] "Ist nun auch die Manifestation schon vor [ihrem Entstehen] vorhanden oder nicht? Im ersten [Fall] würde die Sache so liegen, dass auch schon vor dem Wirken der causa [efficiens] durch die Manifestation des Produktes ihr Produkt erzeugt wird, und das Wirken der Ursache wäre [mithin] überflüssig; im zweiten [Fall] würde eure Lehre von der [ewigen] Realität der Produkte hinsichtlich der Manifestation hinfallig sein, weil ihr ja die Manifestation einer [bis dahin] nicht vorbandenen Manifestation annehmt.\* Hieranf erwidern wir: [Dieser Einwand ist nicht berechtigt], weil bei unsrer Annahme, dass alle Produkte vor dem Wirken der causa [efficiens in gewissem Sinne] existiren und [in gewissem Sinne] nicht existiren "), für die [von euch] aufgestellte Alternative kein Raum ist. Denn [die erste Seite derselben widerlegen wir so:] da wie der Topf auch dessen Manifestation in gegenwärtigem Zustande vor [dem Wirken der Ursache) nicht existirt, ist das Wirken der Ursache erforderlich um diese Art der Nichtexistenz aufzuheben; und [gegen die zweite Seite eurer Alternative bemerken wir: da die Manifestation vor dem Wirken der Ursache] in zukünftigem Zustande [existirt], ist unsere Lehre von der [ewigen] Realität der Produkte nicht

<sup>1)</sup> Das ist ein Grundsatz der Pürvamimämsä.

Der Fehler sadå satteå<sup>0</sup> anstatt sad-asatteå<sup>0</sup> ist trotz der Verbesserung im Fehlerverzeichniss noch in Jivananda's Neudruck übergegangen. Zur Sache vgl. V. 56.

hinfallig. Wenn [der Opponent dann weiter einwendet]: "Gleichzeitige Existenz und Nichtexistenz widersprechen sich aber doch", [so ist auch das im vorliegenden Falle kein Widerlegungsgrund], weil wir [nur] von den verschiedenen Arten [der Existenz] sprechen, [und die Existenz im zukünftigen Zustande sich mit der Nichtexistenz im gegenwärtigen Zustande nicht widerspricht]. "Trotzdem aber dürft ihr, da ihr [unsere] "priore Nichtexistenz" nicht anerkennt, sehwerlich [irgend] ein Nichtsein der Produkte vor [dem Wirken der Ursachen] annehmen." [Auch darauf antworten wir:] Nicht so! denn [bei uns] gilt immer nur ein Zustand als die Nichtexistenz eines [oder der beiden] andern 1).

"Nun müsst ihr aber doch, um eure Lehre von der [ewigen] Realität der Produkte zu retten, auch eine Manifestation der Manifestation annehmen, [da eurer Meinung nach auch die Manifestation etwas reales ist, also nur durch eine Manifestation in den gegenwärtigen Zustand treten kann], und damit ist doch ein regressus in infinitum gegeben". Diesem Bedenken gegenüber bemerkt [der Verfasser]:

122. [Es besteht] ein ununterbrochenes Aufeinanderfolgen, wie im Falle des Samens und des Sprosses.

Man hat sich ein ununterbrochenes, d. h. in Form einer ununterbrochenen Kette existirendes, Fortlaufen der Manifestation zu
denken, da ein solcher ) [regressus in infinitum] ebenso wie der
im Falle des Samens und des Sprosses vorliegende beglaubigt ist
und mithin keinen [logischen] Fehler bedeutet. Das ist der Sinn.
Folgende Verschiedenheit von dem [zwischen] Samen und Spross [obwaltenden Verhültniss] besteht jedoch hier: in dem Falle des
Samens und des Sprosses äussert sich der regressus in infinitum
in einer successiven Reihenfolge, bei der Manifestation hingegen
in einer momentanen. ) Das Beglaubigtsein aber ist [in beiden
Fällen] das gleiche. Auch von dem göttlichen Vyåsa, der in dem
Commentar zu dem [Yoga-]Lehrbuch des Patanjali [4. 12] sagt,
dass alle Produkte dem Wesen nach ewig, den Zuständen nach
vergänglich seien, ist der hier in Frage kommende regressus in
infinitum als beglaubigt anerkannt.

In unserem Sûtra (atra) ist das Beispiel von dem Samen und dem Spross nach volksthümlicher Anschauungsweise angeführt; in Wirklichkeit aber ist hier gemeint: "wie in dem Falle der Geburt und des Handelns [d. h. wie das Geborenwerden zum Han-

Demnach ist auch der hier constatirte parasparābhāva etwas gauz anderes, als der anyo'nyābhāva der Naiyāyikas.

Ergänze angenathäyäh zu asyah aus der Einleitung zu unserem Sütra.
 yathä senä-vanädinäm, P., wio eine solche gleichzeitige Reihenfolge bei Heeren, Wäldern u. s. w. vorliegt.

deln führt und das Handeln zur Wiedergeburt] oder dgl. Dadurch wird [jedoch], wenn auch die Continuität von Samen und Spross in der Urschöpfung ihre Grenze findet, also keinen [wirklichen] regressus in infinitum darstellt, dieser nicht [für den im Sütra ins Auge gefassten Fall der Manifestation] aufgehoben. In der Urschöpfung nämlich entsteht der Same ohne den Baum durch den Willen des höchsten Wesens aus dessen Leibe oder [aus Dingen, die demselben entsprossen sind]. Das ist aus der Schrift und Tradition bekannt, wie z. B. aus folgendem Satze des Vishnupuräna [2, 7, 32]:

In der That aber liegt nicht einmal ein regressus in infinitum vor. Das lehrt [der Verfasser] mit folgenden Worten:

123. [Jedenfalls haftet an unsrer Theorie] ebenso wenig ein Fehler, wie an der von der Entstehung.

Wie die Entstehung der Entstehung des Topfes der Einfachheit halber nur als das Wesen [der Entstehung] von den Vaiceshikas und [den Naiyāyikas], welche das Entstehen von etwas [bis dahin] nicht vorhandenem annehmen, gedeutet wird, ebensowird von uns auch die Manifestation der Manifestation des Topfes der Einfachheit halber nur für das Wesen [der Manifestation] erklärt. Deshalb kann man [unsrer Theorie von] der Manifestation ebenso wenig wie [derjenigen von] der Entstehung den Fehler des regressus in infinitum zum Vorwurf machen. Das ist der Sinn. Wenn [man uns nun einwendet:] ,Da ihr demnach keine Manifestation der Manifestation gelten lasst, so wird [doch für ench] die Existenz derselben vor dem Wirken der Ursache unannehmbar, mithin [eure] Theorie von der [ewigen] Realität der Produkte hinfullig", so erwidern wir]: Nein! denn über diesen Punkt ist [unsere] Ansicht, dass die Theorie von der [ewigen] Realität der Produkte eben nur die Manifestation von etwas [allzeit] vorhandenem aussagt. Und wenn es auch keine Manifestation der Manifestation giebt, diese also vor [dem Wirken der Ursache] nicht existirt, so folgt daraus nicht die Aufhebung [unsrer] Theorie von der [ewigen] Existenz der Produkte. Wenn [darauf eingewendet wird:] "Wie könnt ihr dabei, da ihr doch die Nichtexistenz des grossen [Princips, d. h. des Urtheilsorgans] und der folgenden [Produkte] vor [dem Entstehen] annehmt, [für diese] einen Zustand, den ihr Manifestation nennt, constatiren? [so entgegnen wir:

2) In der Ausgabe des Vishpapurina beginnt der Vers yathå es . . . .

Mit den sind hier solche Fälle eines wirklichen regressus in infinitum angedeutet wie sorga-prakayavat oder avidya-prakyti-samyogavat ,wie aus dem Nichtwissen die Verbindung [der Seele] mit der Materie hervorgeht und aus dieser Verbindung das Nichtwissen.

Diese Bemerkung ist | nicht [berechtigt]; denn aus solchen Schriftstellen wie "[Alles] dieses war damals ununterschieden" [Brb. 1, 4, 7] folgt, dass die [zu Anfang] in unentfaltetem Zustand existirenden Produkte sich manifestiren. Wenn [der opponirende Naivavika weiter einwirft:] .Trotzdem müsst ihr eine priore und [eine posteriorel Nichtexistenz der Manifestation concediren. [so sagen wir wiederum: Nein! denn [bei uns] gelten, wie [zum Schluss des Commentars zu I 121] gesagt wurde, die drei Zustände der Zukunft u. s. w. als gegenseitige Nichtexistenzen; und nur bei dem Aufhören einer solchen Nichtexistenz [die den positiven Charakter des zukünftigen Zustandes trägt] ist ein erfolgreiches Wirken der Ursachen möglich u. s. w. 1) Darin allein unterscheiden sich also die Bekenner der [ewigen] Realität der Produkte von den Leugnern derselben, dass die von diesen aufgestellten Nichtexistenzen, die priore und posteriore, von den ersteren für die positiven Zustände der Zukunft und der Vergangenheit des Produkts erklärt werden: und dass der Zustand der Manifestation, "Gegenwärtigkeit" genannt, sim Gegensatz zu den Leugnern der ewigen Realität, von den Bekennern derselben] für etwas von dem Topfe [selbst] verschiedenes gehalten wird, weil man empfindet, dass Topfe und del drei Zustände haben. Alles andere aber ist [den Vertretern dieser beiden sich widersprechenden Theorien] gemeinsam; darum bieten wir zu weiteren Einwänden keinen Anlass. Hiermit wäre [dieser Gegenstand] andeutungsweise behandelt.

In dem Sûtra [I. 110] "Weil man sie aus dem Anschaun ihrer Produkte erkennt" ist gelehrt, dass die Wurzelursache aus den Produkten zu erschliessen ist. Mit Bezug darauf sagt [der Verfasser jetzt] — um festzustellen, wie weit der Begriff des Produkts reicht — welche Eigenschaften allen Produkten gemeinsam sind:

124. Das aufgehende ist veranlasst, unbeständig, nicht-allgegenwärtig, von [beschränkter] Wirksamkeit, in der Vielheit existirend, auf etwas beruhend.

Linga ,das aufgehende' bezeichnet hier die Gesammtheit der Produkte, [entweder] weil es [in der Bedeutung ,Merkmal' stehend] ein Mittel zur Erschliessung der Ursache darstellt oder wegen des Aufgehens [in der Ursache] (laya-gamanûd); nicht ist aber hier [mit dem Worte linga] das "grosse' Princip allein gemeint, da die [im Sütra aufgezählten Eigenschaften des] Veranlasstseins u. s. w. sämmtlichen Produkten gemeinsam sind. Auch in Kärikä [10]:

"Veranlasst, unbeständig, nicht-allgegenwärtig, vom [beschränkter] Wirksamkeit, in der Vielheit existirend, auf etwas beruhend, aufgebeud, aus Theilen bestehend, von einem andern abhängig ist das entfaltste; das Gegentheil [von allem diesem] ist das unentfaltete."

ádí bedeutet svárthakríyá-janakatvam káryasya "nur dann kasa ilas Produkt ein seinem Zwecke entsprechendes worden."

ist dieses unter dem Namen des entfalteten 1) [zusammengefasste]. d. h. alles producirte, aufgehend genannt. Demnach ist der Sinn des Ausspruches: dieses [in der Ursache] aufgehende besitzt die Eigenschaften des Veranlasstseins u. s. w. Dabei bedeutet Veranlasstsein': eine Ursache haben, "Unbeständigkeit': Vergänglichkeit, Nicht-Allgegenwart': das Gegentheil von der vorher gelehrten Allgegenwart der Urmaterie; [beschränkte] Wirksamkeit': das Ausüben eines bestimmten Geschäftes, d. h. z. B. das [Hervorbringen des Beschlusses [von Seiten des Urtheilsorgans]. Die Urmaterie aber übt, da sie jegliches Wirken in sich vereinigt und so die Ursache [von allem] ist, nicht allein ein einzelnes Geschäft aus. Auch kann man nicht [unsere ,beschränkte] Wirksamkeit' einfach als Thatigkeit [im Allgemeinen] bezeichnen; denn da wir aus der Schrift lernen, dass die Schöpfung aus einer Erschütterung der Urmaterie [d. h. aus einer Störung ihres Gleichgewichts] hervorgegangen ist, müsste [diese] Wirksamkeit' auch von der Urmaterie gelten, falls hier [unter dem Worte ,wirksam'] der Besitz einer Thätigkeit zu verstehen wäre 2). "In der Vielheit existiren" bedeutet: entsprechend der Verschiedenheit der Schöpfungen verschieden sein 3), also: nicht zwei Schöpfungen gemeinsam angehören: [der Ausdruck bezieht sich] aber nicht [auf] die individuelle Verschiedenheit innerhalb ein und derselben Klasse, weil dann zu viel, d. b. auch die Urmaterie, einbegriffen wäre; denn auch die Urmaterie besteht aus verschiedenen einzelnen Formen, Sattva u. s. w., wie sich das aus dem Sütra weiter unten [VI. 39] ergiebt: "Sattva u. s. w. sind nicht Qualitäten von ihr, weil sie dieselbe bilden. Auf etwas beruhen bedeutet endlich: auf seinen Bestandtheilen [beruhen].

Da nun das Veranlasstsein und die fübrigen [in Sütra 124 genannten Eigenschaften als charakteristische Merkmale des Produkts nur dann] feststehen, wenn Produkt und Ursache [zwei] verschiedene Dinge sind, führt [der Verfasser] die Beweismittel an, durch welche sich das Produkt als etwas von der Ursache unterschiedenes feststellen lässt:

125. Dasselbe ergiebt sich [entweder] unmittelbar, oder aus der Identität mit seinen Eigenschaften, seinem Gesammtbegriff u. s. w., oder aus dem Worte "Grundursache").

<sup>1)</sup> L. apy etad eva mit der v. l.

karmarattayá = yadi sútrastha-zakriya-padena karmavattvam grhyeta, P.

yathá 'títáyám srshtáv anyad eva mahad-ádi. asyúm srshtem có 'nyad eva, P.

<sup>4)</sup> Vgl. dle entschieden bessere Deutung, welche Aniruddha von diesem

Dasselbe ergiebt sich, d. h. das Produkt, welches [in dem vorigen Sütra], das aufgehende genannt ist, ergiebt sich in seiner Verschiedenheit von der Ursache zuweilen "unmittelbar" d. h. einfach mühelos aus der sinnlichen Wahrnehmung; wie [sich] z. B. das Tuch [in seiner Verschiedenheit] von den Fäden [ergiebt] wegen der Eigenschaft der Dicke u. s. w. [d. h. wegen der Thatsache, dass man das Tuch umnehmen kann, aber nicht die Fäden].

Zuweilen aus der Identität mit seinen Eigenschaften, seinem Gesammtbegriff u. s. w., d. h. [zuweilen] findet dies statt durch eine Schlussfolgerung, für welche das beweisende Element 1) der Umstand ist, dass [das Produkt] nichts anderes ist als seine Eigenschaften, sein Gesammtbegriff u. s. w. (d. h. seine Bewegung etc.); wie sich z. B. das grosse' Princip [als etwas von seiner Ursache verschiedenes darstellt] durch die qualitative Verschiedenheit von der Ursache, d. h. dadurch, dass es nichts anderes ist als seine Qualitäten, Beschluss u. s. w. 2); und wie funter den groben Elementen] z. B. die Erde [sich als etwas von ihrer Ursache verschiedenes darstellt] durch die qualitative Verschiedenheit von dem [zu Grunde liegenden] feinen Element, d. h. dadurch, dass sie nichts anderes ist als der Gesammtbegriff der Allerde [als Erde im Allgemeinen] u. s. w. s). Zuweilen aber [auch] durch die qualitative Verschiedenheit [von der Ursache], welche mit dem Ausdruck ,u. s. w.' [im Sûtra] gemeint ist, nämlich durch die Wesenseinheit [des Produktes] mit seiner Bewegung u. s. w. [d. h. mit seiner Ausdehnung, seiner Farbe u. dgl.] 4); wie ein bewegliches Ganzes [sich] als verschieden von seinen an ihrer Stelle verharrenden Theilen [erschliessen lasst] 5).

Endlich ergiebt sich auch das Produkt als verschieden von seiner Ursache "aus dem Worte "Grundursache", d. h. daraus, dass die Schrift von einer solchen spricht; denn Grundursache (pradhâna) wird dasjenige genannt, worauf die Gesammtheit der Produkte gegründet ist (pradhîyate). Und eine solche [Grundursache] ist nicht möglich, ohne dass zwischen Produkt und Ursache [in

lingena steht nicht coordinirt mit anumänena, sondern man denke: lingena 'numänam, anumänena siddhih.

<sup>2)</sup> Dieses âdi bedeutet erstens, allein suf mahat bezogen: prakrtijanyatvam, ahamkâra-janakatvam, vyaktatvam, dharmâdharma-sunyuktatvam; zweitens, da es anch mit dem âdi in mahad-âdinâm caraspondirt: die Eigenschaften des ahamkâra, des manas und der tanmâtra.

a) Dieses adi bedeutet erstens, allein auf prthivi bezogen: eareabhûtâdhûratvam, gundharattvam, kathina-sparçavattvam (der Begriff des sich hart anühlenden); zweitens, da es auch mit dem âdi in prthivyâdînâm correspondirt: die Gesammtbegriffe der übrigen Elemente.

<sup>4)</sup> Denke: karmády-átmakatá-rúpena kárana-vaidharmyena,

<sup>5)</sup> D. h. wean man einen compakten Gegenstand in Bewegung setzt, so bewegt sich das Ganzo, die einzelnen Theile aber ruben unbeweglich in demselben. Die Theorie der Naiyäyikas, dass kein Unterschied awischen dam Ganzen und seinen Theilen bestehe, wird eingebender von Aniruddha zu I. 42 widerlegt.

gewissem Sinne] Verschiedenheit und [in gewissem Sinne] Identität besteht; denn bei einer absoluten Identität [beider] könnte sie (svasya) nicht die Grundlage [alles Hervorgebrachten] sein. Das ist der Sinn<sup>1</sup>).

In den beiden [letzten] Sütras ist die Definition der Produkte in der Form [einer Aufzählung] ihrer gemeinsamen Eigenschaften und der Beweis dafür geliefert, dass die Produkte von ihren Ursachen verschieden sind. Jetzt lehrt [der Verfasser] nun auch, — damit man durch Schlussfolgerung erkenne, in welcher Weise die [erste] Ursache mit den Produkten gleichartig ist, — welche Eigenschaften den Produkten und dieser Ursache gemeinsam sind:

126. Beide bestehen aus den drei Constituenten, sind ungeistig u. s. w.

Beide, die Produkte und die Ursache, sind sich darin gleichartig, dass sie aus den drei Constituenten bestehen u. s. w. Das ist der Sinn. Die unter der Bezeichnung "u. s. w.' zu verstehenden [Eigenschaften] sind in Karika [11] genannt:

"Das entfaltete sowohl als die Urmaterie besteht ans den drei Constituenten, ist nicht-isolirt, Objekt, gemeinsam, ungeistig, schöpferisch. Die Seele ist das Gegentheil biervon und [im übrigen] so [wie die Urmaterie in der vorigen Kürlkå beschrieben wurde]."

Aus den drei Constituenten bestehend heisst dasjenige, in welchem die drei Constituenten, d. h. die Substanzen Sattva u. s. w., vorbanden sind. In einem Theil desselben (tatra), nämlich in dem grossen' Princip und in [allen] übrigen [Produkten], ruht Sattva u. s. w. in der Form der Ursache, aber in [dem andern Theil,] der Urmaterie [namlich], ruht Sattva u. s. w. in der Form der Vereinigung dreier constituirender Bestandtheile, geradeso wie die Baume sich in dem Walde befinden [welchen sie bilden]; so ist [dieser Anadruck] zu verstehen. Oder man kann auch erklären: Das Wesen der drei Constituenten kommt den Produkten und der Ursache zu, weil mit dem Worte Sattva und den beiden andern [Rajas und Tamas] auch Freude, Schmerz und Bewusstlosigkeit bezeichnet werden. [Liest man in der Karika] aviveki-vishayah [als ein Wort, so] bedeutet [dasselbe] ,nur von den Nichtwissenden wahrgenommen, resp. empfunden'; trennt man aber diese [beiden Wortel in aviveki und vishayah [wie in der Uebersetzung der Karika geschehen ist], so bedeutet Nicht-Isolirtheit': Wirken in der Verbindung 1), und "Objektsein": empfunden [und wahrgenommen] werden. ,Gemeinsam' heisst: allen Seelen in gleicher Weise angehörig, d. i. trotz der Verschiedenheit der Seelen [selbst] nicht-

sambhiya kiritvam ist also dasselbe wie samhatya kiritvam oben
 Text S. 58, Z. 3 v. u. and sonet

Hier schliesst der Commentar; in der Ausgabe ist irrthümlich noch der erste Satz der Einleitung zu Sütra 126 dazu gerechnet.

verschieden; "schöpferisch" bedeutet: sich verändernd; "das entfaltete" sind die Produkte; die "Urmaterie" (pradhana) ist die Ursache, [von welcher wir sprechen]. Das ist der Sinn [dieser Strophe].

Ferner ist in Kârikâ [10] dargelegt, in welcher Weise die Produkte und die Ursache qualitativ von einander verschie-

den sind:

"Veranlasst, unbeständig, nicht-allgegenwärtig, von [beschränkter] Wirksamkeit, in der Vielheit existirend, auf etwas beruhend, aufgehend, aus Theilen bestehend, von einem andern abhängig ist das entfaltete; das Gegentheil [von allem diesem] ist das unentfaltete."

Hier bedeutet die Einheit [der Urmsterie, d. h. das Gegentheil zu dem "Existiren in der Vielheit"]: auch in den verschiedenen Schöpfungen nicht verschieden sein. Darum wird [diese] Einheit nicht in Frage gestellt, wenn auch die Urmsterie aus verschiedenen einzelnen Formen besteht"). Die Vielheit der einzelnen Formen der Urmsterie [d. h. die Vielheit der einzelnen Sattva, Rajas und Tamas] aber steht deshalb fest, weil in dem Vishnupuräna [2. 7. 25 b + 26 a] von einer Unzählbarkeit [derselben] gesprochen wird:

"Und den grossen' [das Urtheilsorgan] in sich bergend, besteht die Urmaterio [ewig]; für sie, die endlose, giebt es kein Ende und auch keine Zählung."

[Der Verfasser] lehrt nun, damit man die [von uns] "Urmaterie" genannten Constituenten, welche die Ursache der Welt sind, von einander unterscheiden lerne, auch die weiterhin zwischen diesen bestehende qualitative Verschiedenheit. [Er thut dies] ferner [zu dem Zwecke] um zu erklären, warum [die Urmaterie] die Ursache der mannigfach gestalteten Welt ist; denn aus einer einartigen Ursache können nicht mannigfaltige Produkte hervorgehen.

127. Die Constituenten unterscheiden sich qualitativ von einander u. a. durch Wohlbehagen, Unbehagen und Bestürzung.

Die Constituenten, d. h. die drei Substanzen Sattva u. s. w., unterscheiden sich qualitativ von einander durch Freude, Schmerz u. s. f.; denn man beobachtet diese [Unterschiedsmerkmale] an den Produkten. Das ist der Sinn. Freude und ähnliches ist, wie wir schon oben [im Commentar zu I. 65] gesagt haben, ebenso wie Farbe und dgl. eine Eigenschaft des Topfes und anderer Dinge, weil das [mit Freude u. s. w. behaftete] Innenorgan die materielle Ursache [sämmtlicher] anderer Produkte ist. Die in dem Sütra (atra) mit dem Ausdruck "u. a. gemeinten [Eigenschaften] sind von dem [alten] Lehrer Pañcacikha aufgezählt: "Wie das Sattva

<sup>1)</sup> VgL oben im Text S. 86, Z. 12-14.

fürwahr in unendlich vielen Arten sich aussert, d. h. in Heiterkeit, Leichtigkeit, Zuneigung, Wohlbehagen, Geduld, Zufriedenheit u. s. w., kurz aus Freude besteht, ebenso aussert sich auch das Rajas in verschiedenen Arten, wie in Kummer u. s. w., kurz, es besteht aus Schmerz; desgleichen äussert sich auch das Tamas in verschiedenen Arten, wie in Schlaf u. s. w., kurz, es besteht aus Bewusstlosigkeit.\*

Daraus, dass in unserem Sûtra Wohlbehagen und andere [Zustände] als Eigenschaften der Constituenten angeführt sind, und dass im folgenden Sutra Leichtigkeit und anderes [von ihnen] ausgesagt werden wird, folgt, dass Sattva und die beiden [andern Constituenten] Substanzen sind. Wenn aber die Constituenten mit Freude u. s. w. [d. h. mit ihren Eigenschaften] identificirt werden, so erklärt sich das einfach aus der Untrennbarkeit der Eigenschaft und des Trägers der Eigenschaft, ebenso wie wenn man den inneren Sinn mit dem Wunsche identificirt; die Constituenten, Sattva u. s. w., sind jedoch 1) nicht, wie die Vaiceshikas lehren. einfach Freude u. s. w. Ferner bilden die drei [Substanzen] Sattya u. s. w. jede für sich 3) wegen der Verschiedenheit ihrer Einzelformen eine unendliche Vielheit; denn sonst müssten sie von unbegrenzter Ausdehnung sein, und dann wäre unsere Lehre. dass die Mannigfaltigkeit der Produkte aus dem mannigfaltigen Ergebniss des Kampfes der Constituenten hervorgeht, unbegründet, weil [in dem Falle] die für den Begriff des Kampfes erforderliche Einzelverschiedenheit nicht vorhanden sein würde.

Wenn jede der Constituenten, Sattva u. s. w., einfach eine [geschlossene] Einheit bildete, so könnte von einem Zu- und Abnehmen [derselben] oder von dgl. [d. h. von dem Siege der einen und dem Unterliegen der andern] keine Rede sein 3), und ebensowenig wäre dann, da bei der Begrenztheit [der Constituenten] auch die durch ihre Vereinigung gebildete Urmaterie begrenzt sein müsste, die in der Schrift und Tradition vorliegende Lehre berechtigt, dass gleichzeitig zahllose Welten und [innerhalb dieser Welten zahllose verschiedenartige Dinge aus der Urmaterie hervorgeben]. Deshalb lehrt [der Verlasser jetzt] — um die Dreizahl der Constituenten trotz der Zahllosigkeit [ihrer einzelnen Bestandtheile] zu beweisen und zum Zwecke der unterscheidenden Erkenntniss sowie [des Kultus] - durch welche Eigenschaften sich diese [Constituenten] als gleich- und verschiedenartig erweisen:

128. Auf den Eigenschaften leicht u. s. w. beruht die Gleich- und Verschiedenartigkeit der Constituenten.

<sup>1)</sup> L. ac fo mit der v. I. and dem MS.

<sup>2)</sup> L. sattvádi-trayam api pratyckam mít det v. 1.

<sup>1)</sup> L. besser nopopodyeta mit dem MS.

Der Sinn ist folgender. Mit den Worten ,leicht u. s. w. ist eine Angabe gemacht, bei der es Inicht auf die conkreten Dinge, sondern] auf die abstrakten Begriffe [Leichtigkeit u. s. w.] ankommt. Auf den Eigenschaften der Leichtigkeit u. s. w. beruht die Gleichartigkeit aller Einzelformen des Sattva und die Verschiedenartigkeit derselben vom Rajas und Tamas. Dementsprechend ist die Einheit der Einzelformen des Sattva durch die Zugehörigkeit zu ein und derselben Gattung zu erklären, wie die der einzelnen Stücke Erde durch den [allgemeinen] Begriff der Erde; ferner das Zu- und Abnehmen oder dgl. durch die Unterstützung von Seiten gleichartiger [Wesenheiten], resp. [durch deren Entweichen]. Das ist [unsere] Meinung, - In derselben Weise berubt die Gleichartigkeit aller Einzelformen des Rajas und die Verschiedenartigkeit derselben vom Sattva und Tamas auf den Eigenschaften der Unstätheit u. s. w. Im übrigen [gilt vom Rajas] dasselbe wie eben [vom Sattva]. - In derselben Weise beruht die Gleichartigkeit aller Einzelformen des Tamas und die Verschiedenartigkeit derselben vom Sattva und Rajas auf den Eigenschaften der Schwere u. s. w. Im übrigen [gilt vom Tamas] dasselbe wie eben [vom Sattva]. - Da die Verschiedenartigkeit [der Constituenten] schon oben [in Sûtra 127] gelehrt wurde, ist die Wiedererwähnung derselben hier nur gelegentlich hereingekommen. 1) Die Lesart vaidharmyam va 2), oder Verschiedenartigkeit in unserem Sûtra ist einfach fehlerhaft.

Hier ist [nun auch] im Sûtra die [von uns schon im Commentar zum vorangehenden Sútra gelehrte] individuelle Vielheit festgestellt, welche im Bereiche einer jeden dieser Substanzen, Sattva u. s. w., besteht, so lange sich dieselben im Zustande der Ursache befinden; denn sonst hatte es keinen Sinn, dass Leichtigkeit u. s. w. die Gleichartigkeit darstellen soll, da nur eine Eigenschaft, welche [mehreren] gleichen [Dingen] angehört. Gleichartigkeit ist. Und man darf nicht erklären, dass die auf Leichtigkeit u. s. w. beruhende Gleichartigkeit existire wegen der Vielheit der Sattva u. s. w. in der Produktform; denn da auch Töpfe und dergleichen [Objekte] aus den drei Constituenten bestehen, also Sattva u. s. w. in der Produktform darstellen, faber doch keine Leichtigkeit aufweisen, ebensowenig wie die aus den drei Constituenten bestehende züngelnde Flammenspitze die Merkmale des Tamas, Schwere u. s. w., zeigt], so ware es unpassend zu sagen, dass Leichtigkeit u. s. w. die Gleichartigkeit der Sattva u. s. w. ausmache. Deshalb ist hier nur von der Gleich- und [Verschieden]artigkeit der Constituenten im Zustande der Ursache die Rede.

sampātāyātam 

prasanga-pariprāptam, P. Vgl. die Parallelstellen in Aniruddha's Commentar zu I. 12 und II. 12.

<sup>2)</sup> Das sinnlose vaidharmyam ceti in Hall's Ausgabe und in dem MS. ist in vaidharmyam ceti zu verbessern; Vijūana muss diese Varianto in einigen Handschriften vorgefunden haben.

Die Leichtigkeit und die andern [Eigenschaften] des Sattva u. s. w. sind auch in Kärikä [13] genannt:

"Sattva gilt als leicht und erleuchtend, Rajas als erhaltend und unstät, Tamas als schwer und verhüllend. Sie wirken [zusammen] zu einem [bestimmten] Zwecke, wie die Lampe, [welche auch durch drei Bestandtheile, Oel, Docht und Fener, gebildet wird]."

"Zu einem [bestimmten] Zwecke" bedeutet: um der Seele [resp. des Menschen] Interesse willen.

Wendet man uns [darauf] ein: "Wenn nun demnach [eurer Ansicht zufolge] die Wurzelursache aus unzähligen begrenzten Einzeldingen besteht, welcher Unterschied liegt dann zwischen dieser Theorie und derjenigen der Vaiçeshikas vor, [nach der die Welt aus Atomen entstanden ist?", so erwidern wir: Der Unterschied], dass [nach unsrer Meinung] der Stoff in der Form der Ursache ohne Laut, Fühlbarkeit und die andern [Characteristica] ist, [welche an den entfalteten Elementen sinnlich wahrgenommen werden]; wie es z. B. im Vishnupuräna [1, 2, 20 b, 21 a] heisst:

"Ohne Laut und Fühlbarkeit ist diese") [Grundarsache, die Urmaterie im Zustande des Gleichgewichts], frei von Farbe u. s. w. [d. h. von Geschmack und Geruch], aus drei Constituenten bestehend, der Mutterschoss der Weit, ohne ein uranfängliches Entstehen und ehne Ende,"

Diesen Gegenstand haben wir ausführlich in unseren [Glossen] zum Lehrbuch des Patañjali [d. h. im Yogavärttika] behandelt.

"Wenn nun auch die Existenz des "grossen" und der nächstfolgenden [Principien] als solcher festgestellt ist, so giebt es doch, da ihre Entstehung sich nicht durch Sinneswahrnehmung constatiren lässt, keinen Beweis dafür, dass dieselben Produkte sind, so dass [auch von ihnen] die allgemeinen [in Sütra 124 von euch aufgestellten] Eigenschaften [der Produkte], Veranlasstsein [u. s. w.], gelten müssten." Diesem Einwand gegenüber erklärt [der Verfasser]:

129. Wegen ihrer Verschiedenheit von den beiden [d. h. von Seele und Urmaterie] sind das "grosse" und die nächstfolgenden [Principien] Produkte, wie Töpfe und dgl.

Die den Gegenstand der Diskussion bildenden [Principien], von dem grossen an bis zu den fünf Elementen, sind weder Seele, weil sie empfunden [und wahrgenommen] werden, noch auch Urmaterie, weil sie vergänglich sind; denn sonst [d. h. wenn sie ewig wären] könnte es keine Erlösung geben. Deshalb sind sie

Verbessere fu in der Ausgabe in tad; so war der Vers sehon richtig auf S. 48 des Textes gegeben. Vgl. übrigens meine Anmerkungen 3, 4 auf S. 76 dieser Uebersetzung.

von Urmaterie und Seele verschieden und wegen dieser Verschiedenheit Produkte, wie Töpfe und dgl. Das ist der Sinn.

"Da nun aber doch die [definitive] Erlösung sowie [die bei Lebzeiten eintretende] sich einfach durch das Verbrennen, resp. [das Unterdrücktwerden,] der Veränderungsfähigkeit [jener Dinge] erklären lässt, so steht doch auch die Vergänglichkeit derselben nicht fest." Diesem Einwand gegenüber nennt [der Verfasser in den folgenden drei Sütras] weitere Gründe dafür, dass [das Urtheilsorgan und die nächstfolgenden Principien] Produkte sind:

## 130. Wegen der Begrenztheit.

Wegen der [räumlichen] Beschränktheit; das bedeutet: weil [diese Dinge] unter einen allgemeinen Begriff fallen, der dieselben in ihrer Eigenschaft als positive Gegenstücke zu einem örtlichen Nichtsein charakterisirt. Auf Grund dieser [Erklärung des Begriffes, Begrenztheit' darf man] auch in der Thatsache, dass [in gewissem Sinne] alle die einzelnen Formen der Constituenten begrenzt sind, keine Ausnahme von unserem [Gesetz sehen, dass alle begrenzten Dinge Produkte sind] 1).

Ferner:

## 131. Wegen des Zuwachses.

Das Innenorgan und die übrigen [hier in Betracht kommenden] Wesenheiten [d. h. die Sinne] werden ja, wenn sie durch Fasten oder andere [Ursachen] geschwächt sind, durch Speise und sonstige Mittel, d. h. durch einen Zuwachs, durch etwas hinzutretendes, wieder gestärkt. Deshalb wird aus dem Zuwachs gefolgert, dass [diese Dinge] Produkte sind. Das ist der Sinn. Denn ein ewiges Ding besteht nicht aus Theilen, und deshalb ist bei ihm ein Zuwachs, d. h. ein Eingehen neuer Theile nicht möglich. Für den Zuwachs haben wir auch als Beleg eine Schriftstelle, an welcher von dem inneren Sinn die Rede ist: "So war dir, o Lieber, von sechzehn Theilen einer übrig geblieben; dieser stammte

<sup>1)</sup> Eine wirkliche Ausnahme würde die Begründung in Sätra 130 hinfüllig machen; nach der Meinung der Sänkhyas liegt Jedoch die Sache folgendermessen. Alle die Einzelformen der Constituenten sind, obwohl keine Produkte, doch begrenzt, aber nicht begrenzt in demselben Sinne, in welchem es die Produkte sind und in welchem das Wort in diesem Zusammenhange zu verstehen ist. Sattva, Rajas und Tamas fallen unter keinen allgemeinen Begriff, der ihre individuellen Formen als positive Gegenstücke zu einem örtlichen Nichtsein charakterisitt, d. h. es giebt lediglich keinen Punkt im Universum, an welchem nicht wenigstens ein Minimam von jeder dieser drei Substanzen vorhanden ist, während es bekanntlich zahllose Orte giebt, an denen "Töpfe oder dgl. Produkte" nicht sind. "Begrenzt" sind die drei Constituenten in so fern, als das ganze Sattva, Rajas oder Tamas sieh nicht überall befindet.

auf, durch Speise genährt [Chând. 6. 7. 6], und das Yegasütra [4. 2]: "Der Uebergang in eine andere Existenzform entsteht durch eine Zuthat von Seiten der [materiellen] Ursachen."

Ferner:

132. Und endlich wegen ihrer Kraft.

Und wegen ihres Wirkens; das ist der Sinn. Gemeint ist, dass dasjenige, was Werkzeug der Seele ist, [damit auch als] Produkt [betrachtet werden muss], wie z. B. der Gesichtssinn. Die Urmaterie bietet der Seele nicht unmittelbar die Objekte dar, und deshalb ist die Urmaterie kein Werkzeug. Wenn demnach das "grosse" Princip, weil es ein Werkzeug ist, als Produkt feststeht, so sind auch die anderen Dinge [das Subjektivirungsorgan, der innere und die äusseren Sinne] erst recht Produkte.

Das Wort ,endlich' (iti) hat den Zweck anzuzeigen, dass hier

die Reihe der Gründe abgeschlossen ist.

Wenn nun unter diesen Dingen, an deren Spitze das "grosse" steht, irgend eines als nicht-producirt anerkannt wird, so ist dieses, aber nur dieses, entweder Urmaterie oder Seele; damit haben wir festgestellt, was wir feststellen wollten. Da es uns, nachdem die Existenz der Urmaterie und der Seele bewiesen ist, hier nur darauf ankommt, dass man die beiden Dinge als [von einander] verschieden, [die Urmaterie] als veränderlich und [die Seelen] als unveränderlich, erkenne, so erklärt [der Verfasser]:

133. Wo jene fehlt, liegt die Urmaterie oder die Seele vor.

Wo jene fehlt, d. h. wo die Producirtheit fehlt, da liegt, falls [der betreffende Gegenstand] ') veränderlich ist, die Urmaterie vor; falls er jedoch unveränderlich, [mithin] empfindend ist, liegt die Seele vor. Das ist der Sinn.

"Sollte nicht das ewige auch noch von [diesen] beiden verschieden sein?" Darauf erwidert [der Verfasser];

134. Wenn es etwas anderes ware als diese zwei, so ware es ein nichtseiendes.

Wenn das nicht-producirte von der Urmaterie und den Seelen verschieden wäre, so würde es ein nichtseiendes, einem Hasenhorn und ähnlichen [Undingen] vergleichbares sein, da es keinen Beweis [für seine Existenz] gäbe. Denn das nicht-producirte lässt

<sup>1)</sup> Erginne padárthah wegen des musc. parinami.

sich [nur] entweder als [materielle] Ursache [d. h. als Urmaterie] oder als Empfinder [d. h. als Seele] erschliessen, [aber] in keiner andern Eigenschaft. Das ist der Sinn.

Nachdem [der Verfasser] in dieser Weise von dem "grossen" und den nächstfolgenden [Principien] erwiesen, dass sie Produkte sind, nennt er jetzt noch einen besonderen [oben bei Sütra 65] nicht zur Sprache gekommenen Grund für die Erschliessung der Urmaterie aus diesen [Produkten]:

135. Aus dem Produkt ist die Ursache zu erschliessen, weil sie mit demselben vereint ist.

Die [oben in Sütra 65] gelehrte induktive Erschliessung der Ursache aus dem Produkt, d. h. aus dem "grossen" Princip u. s. w. als dem beweisenden Merkmal, ist vorzunehmen, um die [Vorstellung der] Unveränderlichkeit [der Ursache] auszuschliessen, "weil [die Ursache] mit jenem vereint ist", d. h. wegen des Vereintseins mit dem Produkt, — im Einklang mit solchen Schriftstellen wie: "Seiend nur, o Lieber, war dieses im Anfang" [Chând. 6. 2. 1], "Nur Finsterniss war dieses im Anfang [cf. Maitr. 5. 2]. Diese [Schlussfolgerung] lautet folgendermassen:

 Das "grosse" und die nächstfolgenden Principien haben zur materiellen Ursache etwas, dessen Existenz durch sie bedingt ist

und welches aus den drei Constituenten besteht;

2) weil sie Produkte sind;

3) wie eine Bildsäule, die sich im Innern des Steines befindet, [den Stein] oder wie das Sesamöl [die Sesamkörner zur materiellen Ursache hat] u. s. w. Das ist der Sinn. Eine hierfür sprechende Argumentation ist schon oben [im Commentar zu Sütra 65] angeführt.

[Der Verfasser] lehrt [jetzt] zum Zwecke der Unterscheidung, in welcher Weise diese Grundursache von dem Produkt verschiedengeartet ist:

136. Das unentfaltete [unterscheidet sich] von seinem aus den drei Constituenten bestehenden Erschliessungsmittel.

Im Vergleich zu dem manifestirten, aus den drei Constituenten bestehenden "grossen" Princip ist, [wenn dieses auch feiner ist als die weiteren aus ihm hervorgegangenen Produkte], doch die Wurzelursache unentfaltet, d. h. fein 1); denn an dem "grossen" Princip nimmt man Eigenschaften wahr, wie Freude und dgl., an der Urmaterie aber auch nicht eine Eigenschaft, und darum ist sie, die

<sup>1)</sup> Setze eine Interpunktion hinter sükshmam.

Grundursache, absolut unentfaltet 1), das "grosse" Princip aber, mit ihr verglichen, entfaltet. Das ist der Sinn.

"Wenn [die Grundursache] von der höchsten Feinheit sein soll, leugnet man sie dann nicht besser ganz und gar?" [Als Antwort] auf diese Frage erinnert [der Verfasser] an das oben [in Sûtra 110—112] gesagte:

137. Weil ihre Existenz sich aus ihren Produkten ergiebt, ist sie nicht abzuleugnen.

Das ist verständlich.

Die Einzelheiten, welche bei der Erschliessung der Urmaterie zur Sprache kommen mussten, sind [jetzt] ausführlich erörtert; von hier an bis zum Ende des Buches sollen nun die Einzelheiten erwogen werden, welche bei der Erschliessung der Seele in Betracht kommen. Dabei stellt [der Verfasser] folgenden Punkt aufs Gerathewohl<sup>2</sup>) voran:

138. Da [die Existenz der Seele] an sich nicht bestritten wird, ist wie bei dem [Begriffe] Verdienst kein Beweis [nöthig].

Wo hinsichtlich [der Existenz] eines Dinges an sich kein Streit obwaltet, [sondern nur über die Art, wie dasselbe zu denken ist], da ist für dasselbe als solches (svarûpatah) kein Beweis erforderlich, [ebensowenig] wie für [den Begriff] Verdienst. Das ist der Sinn. Man verstehe das folgendermassen: Wie selbst für die [Existenz der] Urmaterie als solcher ein Beweis erforderlich ist, da [nicht nur über ihre Qualitäten, sondern] auch über das Ding [selbst] ein Streit besteht, so ist es nicht im Falle der Seele. Denn wenn das geistige [Princip] zu leugnen wäre, so müsste die Welt blind sein; und deshalb streiten selbst die Buddhisten nicht den Empfinder, das Ich-Ding als solches ab. "Wie bei dem [Begriffe] Verdienst'; d. h. das Verdienst als solches wird auch von den Buddhisten anerkannt, da sie annehmen, dass ein Verdienst in dem Betreten glühender Steine und in ähnlichen [Selbstqualereien] liegt. Deshalb sind in Bezug auf die Seele nur Schlussfolgerungen zu machen, welche ihre Verschiedenheit [von allem sonst], ihre Ewigkeit und dgl., [nicht aber ihre Existenz als solche] beweisen.

Auch in dem obigen Sûtra [66] "Die der Seele daraus, dass das zusammengesetzte zum Zwecke eines andern da ist" ist nur die Erschliessung ihrer Verschiedenheit [von allem übrigen] ge-

Tilgo den Interpanktionsstrich hinter ih und setze ihn binter paramäryaktam.
 Annecana — anumäna-kramam apahäna, P.

meint, nicht aber ist dort an die völlige Nichtwahrnehmbarkeit der Seele gedacht. Mit Bezug darauf [wird] nun ein Sütra [vorangestellt], welches diese Verschiedenheit ausspricht:

139. Von dem Körper u. s. w. ist die Seele unterschieden.

Von [allen] den Dingen, die in den 24 Principien enthalten sind, vom Körper bis hinauf zur Urmaterie, ist die Seele, d. h. der Empfinder, unterschieden; das ist der Sinn. Empfinder bedeutet Seher.

Hierfür nennt [der Verfasser] die Gründe in den Sütras [140-142]:

140. Weil das zusammengesetzte zum Zwecke eines andern da ist.

Weil alles zusammengesetzte von der Urmaterie an zum Zwecke eines andern da ist, wie Betten u. s. w. Daraus folgt, dass die Seele unzusammengesetzt, anders als die Körper und die sonstigen zusammengesetzten Dinge ist. Das ist der Sinn. Derselbe Grund ist [schon] erläutert bei Gelegenheit des [Sûtra 66] "Die der Seele daraus, dass das zusammengesetzte zum Zwecke eines andern da ist." Die Wiederanführung dieses schon angegebenen Grundes hat den Zweck, die Reihe der Gründe [an einer Stelle] zu vereinigen.

Ferner:

141. Weil sie das Gegentheil von dem ist, was aus den drei Constituenten besteht u. s. w.

Weil sie das Gegentheil von dem ist, dessen Wesen Freude, Schmerz oder Bewusstlosigkeit ist u. s. w.; das ist der Sinn. Die Eigenschaft, welche die Körper und [die Sinne, Innenorgane und Objekte] besitzen, dass nämlich Freude n. s. w. zu ihrem Wesen gehört, kann ja der Empfinder der Freude u. s. w. nicht theilen; denn wenn dieser Freude u. s. w. aus sich selbst heraus schöpfte, würde der [logische] Widerspruch vorliegen, dass ein und dasselbe Ding gleichzeitig Objekt und Subjekt wäre; d. h. Freude u. s. w. kann nur dann empfunden werden, wenn [neben dem Objekt] ein Subjekt vorhanden ist. Wenn [man uns darauf einwendet]: ,So lasst doch von der Seele ihre in dem afficirten Innenorgan reflektirende Freude u. s. w. entgegengenommen werden wie etwas, das ihr selbst gehört, [wie z. B. ein Mensch sein Bild im Spiegel sieht?", so erwidern wir]: Nein! denn wenn das so ware, so würde, da wir doch dem Innenorgan Freude u. s. w. zuschreiben müssen 1), eine überflüssige Complicirtheit in der Annahme liegen,

<sup>1)</sup> Tilge die Interpunktion hinter %alpanoucityat.

dass eine in der Seele vorhandene Freude oder dergl. in dem Innenorgan reflektire. Solche Vorstellungen aber wie "Ich bin freudig, schmerzvoll, bewusstlos" beweisen nicht, dass Freude u. s. w. in der Seele hafte, da sie sich auch dadurch erklären lassen, dass [die Seele] die Herrin über die [Freude, den Schmerz, die Bewusstlosigkeit] ist, und dadurch, dass dem Innenorgan die Freude u. s. w. angehört. Denn in der landläufigen Vorstellung des Ich ist das Innenorgan ebenso nothwendig Objekt [wie in der philosophischen], weil die Fehler [des Innenorgans], d. h. die Disposition zum Irrthum sowie [der Irrthum selbst] ununterbrochen fortbestehen, und weil sein Reflektiren [in der Seele, ohne welches ein Irrthum keine bewusste Idee sein könnte,] sich nur gezwungen annehmen liesse, [wenn das Innenorgan nicht Objekt der Seele wäre].

Unter dem Ausdruck "u. s. w. sind in diesem [Sûtra] die in Kârika [11] "Aus den drei Constituenten bestehend, nicht-isolirt, Objekt etc." genannten [Qualitäten], die Nicht-Isolirtheit u. s. w., zu verstehen; desgleichen die Eigenschaften der Körper und der übrigen [am Anfang dieses Commentars angeführten Dinge].

Farbe u. s. w.

Ferner:

142. Und schliesslich, weil sie regiert.

Und weil [die Seele, oder — wie es hier heisst —] der Empfinder [wörtlich 'der Geniesser'] der Regierer ist, besteht eine Verschiedenheit zwischen ihr und [allen] regierten Dingen bis hinauf zur Urmaterie. Das ist der Sinn. Denn Regieren ist eine Verbindung des Empfinders [mit dem empfundenen]; und diese [Verbindung] ist die Ursache der die Empfindung veranlassenden Veränderungen der Urmaterie und [ihrer Produkte], wie aus dem Sütra weiter unten [V. 114] hervorgeht "Unter der Leitung des Geniessers findet die Bildung des Sitzes des Genusses statt." Und eine Verbindung kann nur da eintreten, wo eine Verschiedenheit besteht 1); [wenn also die Seele mit der Urmaterie und ihren Produkten eine Verbindung eingeht, muss sie von denselben verschieden sein]; das ist der Gedanke. — Das Wort 'schliesslich' (it) zeigt an, dass [hier] die Gründe zu Ende sind.

[Der Verfasser] führt in den [folgenden] beiden Sütras eine Argumentation an, welche für die [in Sütra 139-142] vorgetragene Schlussfolgerung spricht:

143. Weil sie der Empfinder ist.

Denn wenn der Empfinder nichts anderes wäre als der Körper oder [die Sinne oder das Innenorgan], so wäre damit der Begriff

<sup>1)</sup> Ein Grundsatz der Nyâya-Philosophie.

des Empfinders aufgehoben, weil ein und dasselbe Ding nicht gleichzeitig Objekt und Subjekt sein kann, d. h. weil die Annahme unstatthaft ist, dass etwas unmittelbar sich selbst empfinde. Warum dieselbe unstatthaft ist, war schon oben erklärt. Bei diesem Sutra soll man sich dessen erinnern, dass die Empfindung schon der Seele zugeschrieben worden ist; wie dieselbe der Seele angehört, ohne dass diese dabei einer Veränderung unterliegt, war [schon] bei Gelegenheit des [Sütra 104] "Die bewusste Empfindung beruht auf dem Geiste" erörtert.

Ferner:

144. Und weil die Bemühung sich auf die Isolirung richtet.

Wenn der Körper oder [die Sinne oder das Innenorgan] der Empfinder wären, so würde keines Menschen Bemühung zum Zwecke der Isolirung des Empfinders, d. h. zum Zwecke der absoluten Vernichtung des Schmerzes, berechtigt sein, weil der Körper und die anderen [genannten] Dinge vergänglich sind, und weil eine Isolirung der Urmaterie unmöglich ist, da durch einen Beweis, der [die Urmaterie] als die Trägerin ihrer Eigenschaften erkennen lehrte, dargethan worden ist, dass der Schmerz ihr Wesen sei; denn die absolute Vernichtung des Wesens [einer Sache] ist nicht möglich. Das ist der Sinn.

Die Lesart kaivalyartham prakteh zum Zwecke der Isolirung der Urmaterie' in unserem Sütra ist als irrig abzuweisen, da in Kärikä [17]:

"Die Seele ist [von allem materiellen unterschieden], weil das zusammengesetzte zum Zwecke eines andern da ist, weil sie das Gegentheil von dem ist, was aus den drei Constituenten besteht u. s. w., weil sie regiert, weil sie der Empfinder ist und weil die Bemühung sich auf die Isolirung richtet,"

[ebenso wie in unserem Sûtra] kaivalyârtham pravrttee ca gelesen wird und [die angeführte varia lectio] keinen passenden Sinn giebt.

[Hiermit] ist die Seele als verschieden von den 24 [materiellen] Principien erwiesen; jetzt wird eine besondere, der Seele angehörige Eigenthümlichkeit erschlossen, um ihre Verschiedenheit zu verdeutlichen:

145. [Das ist] das Licht, weil die Begriffe des ungeistigen und des Lichtes sich ausschliessen.

Die Vaiceshikas lehren, dass in Folge einer Verbindung des bis dahin ungeistigen, d. h. lichtlosen, Selbstes mit dem inneren Sinn das Licht, das man "Erkennen" nennt, entstehe. Das ist nicht richtig, weil man im täglichen Leben nicht das Entstehen des Lichtes an einem ungeistigen, lichtlosen Dinge, wie z. B. an einem Erdklumpen, beobachtet, mithin die [beiden Begriffe] sich ansschliessen. Darum ist die Seele ibrem Wesen nach Licht, wie die Sonne und die andern [Gestirne]. Das ist der Sinn. Ebenso [lehrt] auch die Tradition:

"Wis keine Verbindung zwischen Licht und Finsterniss möglich ist, so besteht<sup>1</sup>) auch keine Einheit zwischen der Erscheinungswelt und der höchsten Seele",

und

"Wie eine Leuchte aus Licht besteht, sei sie klein oder gross, so, wisse man besteht die Seele in allen Wesen aus Erkennen."

Die Lichthaftigkeit, welche in gleicher Weise dem Feuer, dem Sattva und dem Geiste angehört, ist eine mit Worten nicht zu erklärende Eigenschaft (alchandopådhi), [deren Existenz jedoch] aus dem durchgehenden Sprachgebrauch [folgt] <sup>2</sup>).

"Besteht nun, trotzdem [die Seele] ihrem Wesen nach Licht ist, [zwischen den beiden Begriffen] das Verhältniss von Eigenschaft und Träger der Eigenschaft, wie [es] bei dem Feuer [der Fall ist], oder nicht?" Darauf erwidert [der Verfasser]:

146. Da sie qualitatlos ist, besitzt sie den Geist nicht als Eigenschaft.

Das ist verständlich. - Dabei ist ferner folgendes zu beachten: wenn auf Grund des Satzes, dass die Seele ihrem Wesen. nach Licht ist, sich [alle] anderen [einschlägigen] Vorstellungen 3) [wie z. B. ,die Objekte werden erfasst u. dgl.] einfach durch eine Verbindung [des Innenorgans] mit einer solchen [selbst Licht seienden Seele] erklären lassen, so ist es eine unnütze Complikation [der Seele auch noch] eine Eigenschaft zuzuschreiben, die sich als Licht aussert. Und [der Vergleich mit dem Feuer, den der Opponent vorgeschlagen hat, ist nicht zutreffend; denn] daraus, dass das Feuer, auch wenn man seine besondere Eigenthümlichkeit, die wir "Licht" nennen, nicht wahrnimmt, doch durch das Vorhandensein der Fühlbarkeit wahrgenommen wird, ergiebt sich, dass Licht und Feuer verschiedene Dinge sind, [d. h. dass das erste eine Qualität des letzteren ist]; da hingegen die Seele zu der Zeit nicht wahrnehmbar ist, in welcher man das Licht, welches Erkennen heisst, nicht wahrnimmt, so stellen wir der Einfachheit. halber eine seelische Substanz auf, die ihrem Wesen nach Licht ist, so dass das Verhiltniss von Eigenschaft und Träger der Eigenschaft nicht in Frage kommt. Dieses [seelische Licht] ist deshalb keine Qualitat, weil es Verbindungen u. s. w. eingeht, [was

 <sup>1)</sup> L. sumbaddham anstatt gamsadhvam mit der v. 1. und dem MS.

2) Dieser Gedanke war sehon mit nahezu den gleichen Worten am Schlass des Commentars zu Sütra SS anagesprochen.

3) Mahhdeva hat hier sarrus-vugvahärnnannattau.

Qualitäten nicht thun können; d. h. weil es bald mit dem Innenorgan in Verbindung tritt, bald sich von demselben trennt], und weil es kein Substrat hat. Dementsprechend heisst es auch in der Tradition:

"Das Erkennen ist nicht eine Eigenthümlichkeit der Seele noch in irgend einer Weise eine Qualität derselben; die Seele ist das Erkennen selbst, sie ist ewig, unbegrenzt und immerdar freudvoll."

Wenn [nun gefragt wird:] , Welchen Grund giebt es denn für die Qualitätlosigkeit [der Seele]?", so antworten wir: Erstens können die Wünsche und [Wahrnehmungen] der Seele nicht ewig angehören, weil man sieht, dass dieselben erzeugt werden; und wenn man [der Seele] erzeugte [also zeitweilige] Qualitäten zuschreiben wollte, so ware damit die Veranderlichkeit [der Seele] gegeben. Ferner würde es eine überflüssige Complikation sein, alle beide, die Materie und die Seele, als Ursachen des Wechsels [der inneren Vorgange] zu erklären; und wenn [die Seele] gelegentlich - durch eine Veränderung in den Zustand der Blindheit der Möglichkeit ausgesetzt wäre, nicht-erkennend zu sein, würde sich ein Zweifel binsichtlich [der Wirklichkeit] der Wahrnehmungen, Wünsche u. s. w. erheben. Schliesslich kann auch deshalb, weil die Begriffe des ungeistigen und des Lichtes sich ausschliessen, wie [im vorigen Sûtra] gelehrt wurde, der ewigen [Seele] nicht ein unbeständiges Erkennen angehören 1). - Dass die Wünsche und [Wahrnehmungen] nur in dem inneren Sinne haften, folgt zwanglos aus positiver und negativer Betrachtungsweise 2); denn es würde eine complicirte Annahme sein, beides, sowohl die Verbindung des inneren Sinnes [mit der Seele] wie auch die Seele [selbst] als Ursache dieser [inneren Vorgänge] anzusehen. Dass wir mit dem Worte ,Qualität', [wenn wir von der Qualitätlosigkeit der Seele sprechen, nur] die besonderen Qualitäten bezeichnen [nicht aber die allgemeinen Qualitäten der Vaiceshikas, wie Verbindung, Trennung u. s. w.], ist schon [oben im Commentar zu Sütra 19 und 99] gesagt worden. Darum ist die Seele qualitätlos.

Ferner können diejenigen Dialektiker, welche die Seele für den Thäter [d. h. für handelnd] erklären, keine Erlösung annehmen; denn in der [Bhagavad]gitä [3. 27] und anderweitig ist gelehrt, dass lediglich die Vorstellung "Ich bin [d. h. meine Seele ist] der Thäter die Ursache für die Entstehung der unsichtbaren Kraft [des Verdienstes und der Verschuldung] ist; und da diese [Vorstellung] nach der Meinung jener kein Irrthum ist, kann sie

Diese letzte Bemerkung ist gegen die im Commentar zu Sütra 145 controvertirte Lehre der Valçeshikas und Nalyäyikas gerichtet,

<sup>2)</sup> Die positive Betrachtungsweise (använa) ist diese: "wo Wünsche und dgl. existiren, liegt eine Thätigkeit des inneren Sinnes (mano-vyäpära) vor. d. h. im Zustande des Wachens und des Traumschlafes"; die negative (vyatireku): "Wo keine Thätigkeit des inneren Sinnes vorliegt, d. h. Im Tießschlafe, da existiren auch keine Wünsche u. dgl."

nicht durch eine Erkenntniss der Wahrheit beseitigt werden. Da demnach [auf jenem Standpunkte] die in der Schrift gelehrte Erlösung unannehmbar ist, halten wir die Seele nicht für den Thäter. Und daraus, dass [die Seele] dies nicht ist, folgt, dass ihr [auch] weder die unsichtbare Kraft [des Verdienstes und der Verschuldung] noch Freude u. s. w. angehört. Da deshalb der innere Sinn als die Ursache des Handelns u. s. w. [d. h. des Wahrnehmens, des Wünschens u. s. f.] hingestellt werden muss, geschieht dies am einfachsten dadurch, dass man [diese Vorgänge] als 'im Innern wahrzunehmende Qualitäten' definirt ¹). Darum ist die Seele qualitätlos.

Das Wesen der Seele, die wir hier beschrieben und die von der höchsten Feinheit ist <sup>2</sup>), findet man im [Yoga]väsishtha, wie eine Myrobalane auf der flachen Hand dargestellt, d. h. ganz deutlich gelehrt:

"So ungetrübt das Licht erscheinen würde, wenn alles") beleuchtete, d. h. Raum, Erde, Aether, nicht existirte, derart ist die Isolirung des Sehers, des reinen Selbstes, wenn die Dreiwelt, du und ich, kurz [alles] sichtbare, vergaugen ist."

"Dadurch, dass man bei der Vorstellung "Ich erkenne" das Verhältniss von Eigenschaft und Träger der Eigenschaft empfindet, ergiebt sich aber doch, dass der Geist eine Eigenschaft der Seele ist; bedeutet doch die complicirtere Anffassung [zu welcher wir uns in diesem Falle bekennen] keinen Fehler, wenn sie beweisbar ist." Dem gegenüber bemerkt [der Verfasser]:

147. Das durch die Schrift festgestellte ist nicht abzuleugnen, weil diese Wahrnehmung widerlegt wird.

So [wie der Opponent meint] würde es sein, wenn von uns auf Grund einer blossen Reflexion die Qualitätlosigkeit [der Seele], die Thatsache, dass der Geist nicht eine Eigenschaft [derselben] ist, und [die Unveränderlichkeit der Seele] constatirt würde. Dies ist aber auch durch die Schrift [geschehen]. Darum kann die durch die Schrift festgestellte Qualitätlosigkeit [der Seele] u. s. w. nicht abgeleugnet werden, weil 'diese Wahrnehmung', d. h. die Wahrnehmung der Qualitäten u. s. w. [des Selbstes] eben durch die Schrift widerlegt wird; geradeso wie die Wahrnehmung "Ich bin gelb" und ähnliche. Das ist der Sinn. Denn sonst [d. h. wenn solche Wahrnehmungen stärkere Beweiskraft hätten als die Schrift und unsere logischen Ausführungen] würden ja vermöge der Wahr-

<sup>1)</sup> Denn dadurch werden dieselben unter einem einheitlichen Begriff unsammengefasst.

parama-sikahma ist ja nicht mit paramanu zu verwechseln.
 sarvatra, im Sinne von sarvasmin, ist natürlich das Subjekt zu asambhavati.

<sup>4)</sup> Vgl. den Schlussvers im Comm. zu II. 34.

nehmung "Ich bin gelb" auch diejenigen Gründe widerlegt sein, welche die Verschiedenheit des Selbstes vom Körper erweisen; und damit hätten die Heretiker Recht.

An Belegen aus der Schrift für die Qualitätlosigkeit [des Selbstes] haben wir z. B. die Stelle "Der Zuschauer, Erkenner, für sich seiende, qualitätlose" [Cvet. 6. 11], dafür aber, dass [das Selbst] nur Denken ist [und nichts anderes,] z. B. die Stelle "Nicht-Thäter ist der Geist, der reines Denken ist; denn Denken und nur das eine ist dieses Selbst\* [cf. Vedåntasåra 158, Nrs. Tap. 2. 1. 7, 8]. Schriftstellen aber, welche [die höchste Seele] als alles erkennend oder ähnlich bezeichnen, folgen nur der landläufigen Ausdrucksweise, der zufolge ein und dasselbe als etwas verschiedenes behandelt wird1), wie wenn man sagt ,Råhu's Haupt', [während doch Råhu das Haupt selbst ist]; denn unter Schriftstellen positiven und negativen Inhalts sind die letzteren die beweiskräftigeren?), wie aus der Schrift [selbst] bervorgeht [welche Brh. 2. 3. 6 lehrt:] "Hierauf folgt die Unterweisung [über die höchste Seele]: [Sie ist] nicht so, nicht so'; denn etwas höheres als dieses [sie ist] nicht so' giebt es nicht". - Ferner ware es eine schwierige Annahme die Vorstellung unkundiger Leute fd. h. der Vaiçeshikas und Naiyāyikas] ,Ich erkenne [nehme wahr, d. h. die Wahrnehmung ist ein Attribut des Selbstes] für eine richtige Erkenntniss zu halten; denn [solche Vorstellungen] tragen durchaus den Charakter des Irrthums an sich, weil [bei denen, die sie hegen] der Fehler des anfanglosen Nichtwissens 3) fortdauert. Und da sie demnach in den Bereich der hundertfachen Irrthümer (wie .Ich bin gelb'] fallen, also dem Einwand, dass sie nichts beweisen, ausgesetzt sind 1), hat unsere Schlussfolgerung [in Sûtra 146], welche durch die Erwägung, dass [gleichzeitig in ihr] die einfachste Auffassung geboten ist, sowie [durch die Schrift] unterstützt wird, auch die Kraft derartige Wahrnehmungen [wie die eben genannten sind] zu widerlegen. Wenn [man uns fragt]: "Welche Einfachheit der Auffassung liegt denn dabei vor, dass das Selbst seinem Wesen nach ewiges Erkennen sein soll?", so antworten wir: Von den Naiyayikas und [Vaiçeshikas] werden vier Dinge angenommen [durch welche die Erkenntniss zu Stande kommt]: 1) das Innenorgan, 2) die erste Beobachtung [vyavasdya, z. B. ,dies ist ein Topf], 3) die zweite Beobachtung [anucyavasaya: "Ich nehme den

<sup>1)</sup> In dieser Bedeutung wird zuweiten vikalpa in philosophischen Texten gebraucht; ein vikalpa ist z. B. der Ausdruck ömrasya vykshali "Mango-Baum", in welchem der Genetiv nicht den Besitzer bezeichnet, sondern dasjenige, was das im Nominativ danebenstehende ist. Vijüänabhiksha meint, dass in analoger Weise einzelne Schriftstellen die Seele als "alles erkennend", d. h. als den Besitzer des Erkennens, hinstellen, während diese doch das Erkennen selbst ist.

Und die Stellen, welche die Seele als "alles erkennend" bezeichnen, sind ja positiven Inhalts, diejenigen, welche von der Qualitätlosigkeit sprechen, negativ.

Die avidyå ist pravåhånådi, nicht vyakty-anådi.
 Vgl. die Parallelstelle S. 21, Z. 8 ff. des Textes.

Topf wahr'] 1), und 4) der Sitz dieser [Beobachtungen, das Selbst]; von uns hingegen werden [nur] drei Dinge angenommen: 1) das Innenorgan, 2) an Stelle der "ersten Beobachtung" die Affektion dieses [Innenorgans] und 3) an Stelle einer unendlichen Reihe "zweiter Beobachtungen" das Selbst in der Form ewigen einheitlichen Erkennens.

"Wenn nun das Selbst nichts anderes als Licht sein soll, so ist doch der Unterschied seiner Zustände<sup>2</sup>), d. h. des Tiefschlafs u. s. w., unerklärlich, da das Licht doch immerdar gegenwärtig sein müsste?" Darauf erwidert [der Verfasser]:

148. Sie ist Zeuge des Tiefschlafs u. s. w.

Die Seele ist nur Zeuge der dem Innenorgan angehörigen drei Zustände, des Tiefschlafs u. s. w. Das ist der Sinn. Dies ist [in dem Verse] ausgesagt:

"Wachen, Traumschlaf und Tiefsehlaf sind Affektionen des Innenorgans, [welche nach der Reihe] durch die [drei] Constituenten [hervorgerufen werden]; als ihr Zeuge steht die wesensverschiedene Seele fest".

Das beisst: als ihr Zeuge, als der Zeuge der Affektionen des Innenorgans nämlich, ist die von ihnen wesensverschiedene, d. h. von den Zuständen, Wachen u. s. w., nicht betroffene [Seele] festgestellt.

Von diesen Zuständen ist nun derjenige, welcher den Namen Wachen' führt, die durch die Sinne vermittelte Veränderung des Innenorgans zur Form der Objekte; der Zustand des Traumschlafes ist eine ebensolche, [jedoch] nur durch die hinterlassenen Eindrücke (samskara) hervorgerufene Veränderung; der Zustand des Tiefschlafes ist zweierlei Art, nach dem Unterschied des halben und vollständigen Schwindens [dieser Veränderungen]: bei dem halben Schwinden' (ardha-laye) existirt keine Affektion, welche [dem Innenorgan] die Form der Objekte verleiht, sondern das Innenorgan ist nur so afficirt, dass es die Form der in ibm befindlichen Freude, des in ihm befindlichen Schmerzes oder der in ihm befindlichen Bewusstlosigkeit hat; denn sonst [d. h. wenn nicht eine derartige Affektion vorläge] wäre bei dem erwachten die Erinnerung an die zur Zeit des Tiefschlafs vorhandene Freude u. s. w. unerklärlich, die sich z. B. in der Empfindung aussert: Jeh habe schön geschlafen. Das ist in einem Sûtra des Vylsa [Br. S. 3. 2. 10] mit folgenden Worten ausgedrückt: "Beim Bethubten liegt ein halber Eingang vor, weil [dieser Zustand] noch etwas besonderes ist\*. Bei dem vollständigen Schwinden [der Veränderungen] (samagra-laye) aber existirt überhaupt keine Affektion des Innenorgans, ebenso wenig wie im Tode [oder in der bis zur Bewusstlosigkeit gesteigerten Concentration oder in der Er-

<sup>1)</sup> Vgl. Nilakantha-Hall, Rational Refutation, S. 49 Anm.

<sup>2)</sup> L. Chedas tasya anstatt Chedo mit der v. l. und dem MS.

lösung]; denn sonst würde das Sütra weiter unten [V. 116] unbegründet sein: "In der Versenkung, im Tiefschlaf und in der Erlösung haben [die Seelen] die Natur des Brahman." Dieser vollstandige Tiefschlaf stellt sich [also] als die Negation [aller] Affektionen dar, und deshalb ist die Seele nicht Zeuge desselben, [wie sie Zeuge des halben Tiefschlafs ist], weil die Seele nur Zeuge von Affektionen ist; denn sonst müssten auch die hinterlassenen Eindrücke und die übrigen Attribute des Innenorgans [vor allem die fortwirkende Kraft des Verdienstes und der Verschuldung] von dem Zeugen erleuchtet [d. h. zum Bewusstsein gebracht] werden. [Den Ausdruck] aber, dass [die Seele] Zeuge des Tiefschlafs u. s. w. sei, werden wir [im Commentar zu I. 161] dahin erklären, dass dieselbe solche in ihr reflektirenden Affektionen des Innenorgans, [wie sie in den Zuständen des Wachens, des Traumschlafes und des halben Tiefschlafes vorliegen, lerleuchtet. Deshalb ist zum Zwecke des Erkennens keine Veränderung der Seele erforderlich, [wie die Naivayikas und Vaiceshikas meinen]. "Ganz schön! [wird hierauf eingewendet] Wenn ihr [aber] im Tiefschlaf 1) eine Affektion des Innenorgans constatirt, welche Freude, Schmerz u. s. w. aufnimmt, so ist doch die Annahme geboten, dass auch im Zustande des Wachens und [des Traumschlafes] sämmtliche Affektionen von [anderen] Affektionen erfasst werden, und damit wird die Lehre von dem Zeugen derselben, d. h. von der Seele, zwecklos; denn man kann [dann] doch ganz gut [eine Affektion] als solche, eben deshalb weil sie eine Affektion ist, die eine andere zum Objekt hat 2), als die Ursache der allgemeinen Vorstellung von der letzteren erklären\*. Mit nichten! Wenn man annimmt, dass eine Affektion regelmässig eine andere zum Objekte habe, so bedeutet das einen regressus in infinitum, und ausserdem würde dies eine unnütze Complikation sein 3). Da ferner für solche Affektionen wie ,Ich bin freudig' u. s. w. die Freude u. s. w. der besimmende Faktor ist, so hat man schon, bevor fjene Affektionen ins Leben treten,] eine allgemeine Idee 4) von diesem [bestimmen-

Dies bezieht sich auf den vorher erwähnten "halben Tießehlaf" der Sänkhyas.

<sup>2)</sup> L. vytti-gocara-vyttitvenaiea mit der v. l.

<sup>3)</sup> Denn die Theorie der Samkhyas hat den Vorzug der Einfachheit, insofern sie an Stelle der zahllosen Affektionen, welche die Opponenten annehmen müssen, einzig und allein die Seele setzt, — wie übrigens gleich im Texte gesagt werden wird.

<sup>4)</sup> Ein nirvikalpaka jūdna (eine allgemeine unbestimmte Idee, eine nicht-differenzirte Verstellung) ist es z. B., wenn man ans der Ferne ein Ding bemerkt, ohne entscheiden zu können, was es ist, wenn man nur weiss: da ist etwas (kimcid asta); kommt man aber näher und überzeugt sieb, dass dies etwas (kimcid asta); kommt man aber näher und überzeugt sieb, dass dies ein Baum oder dgl. ist, so wird das nirvikalpaka zum savikalpaka jūdna (cf. Nyāyakoça). Dem letuteren muss stets das erste vorangeben, und so auch in zussrem Falle der savikalpaka-Empfindung lieh bin freudig das nirvikalpaka jūdna der Freude.

den Faktor] vorauszusetzen. In Anbetracht der dabei [anzunehmenden] unendlich vielen Affektionen [von der Art dieser] allgemeinen [Ideen] nun constatiren wir der Einfachheit halber ein ewiges einheitliches Erkennen, welches das Wesen des Selbstes ausmacht. Um solche bestimmten Vorstellungen, wie "Ich bin freudig" [zu erklären, sagen wir, dass] die Affektion des Innenoorgans eine dementsprechende Form annimmt; denn da wir in der Seele nur eine Assimilation an diese Affektion [des Innenorgans in der Form eines Reflexes] gelten lassen, geben wir nicht zu, [dass jemals der Seele] irgend eine andere Form ausser der jener Affektion [angehört], weil die Veränderlichkeit [der Seele] gegeben sein würde, wenn dieselbe eine [andere, von jener Affektion des Innenorgans] unabhängige Form annehmen könnte.)

Wenn nun demnach die Seele lediglich Zeuge des Tiefschlafs und der anderen [Zustände] ist, so könnte doch auch die Einheit der Seele anzunehmen sein, und es erhebt sich deshalb der Zweifel: .Ist sie eine oder [individuell] verschieden?" Mit Bezug darauf wird folgender Einwand [gegen die Sâmkhya-Theorie] erhoben: Da die Schriftstellen, welche die Nichtverschiedenheit [der Seelen] lehren, durch die Unterstützung von Seiten der Erwägung, dass damit die einfachere Anschauung geboten ist, beweiskräftiger sind Ials diejenigen Stellen, welche von einer Verschiedenheit der Seelen sprechen], so folgt aus den ersteren, dass es nur eine Seele giebt; denn die Unterschiede, welche sich in den Zustanden des Wachens u. s. w. darstellen, sind Eigenschaften des Innenororgans. Trotzdem das eine Selbst Zeuge aller Innenorgane ist, so nimmt doch nur dasjenige Innenorgan, welches eine bestimmte Affektion hat, den Zeugen in Beschlag der Art, dass derselbe durch eben diese Affektion charakterisirt wird, was sich in solchen Vorstellungen aussert, wie "Ich nehme den Topf wahr". Während deshalb bei einem Innenorgan die Affektion dies ist ein Topf vorliegt, wird durch die [ein anderes Objekt erfassende] Affektion eines anderen Innenergans ") nicht die Empfindung "Ich nehme den Topf wahr' vermittelt". - Diesen [Ausführungen] gegenüber stellt [der Verfasser] die [eigene] Lehre auf:

149. Aus der Vertheilung der Geburt u. s. w. folgt die Vielheit der Seelen.

Der rechtschaffene wird im Himmel [wieder] geboren, der böse in der Hölle; der nichtwissende wird gebunden, der erkennende erlöst u. s. w. Da diese von der Schrift und Tradition gelehrte Vertheilung, d. h. Verschiedenheit, andernfalls unerklärlich wäre,

Hier ist der Commentar zu Sütra 148 zu Ende, und es beginnt die Einleitung zu 143, eine Polemik gegen die Vedänta-Anflassung des Çankara.
 In Hall's Text ist also die Zahl 148 bier berauf zu rücken.
 Denke anyasya buddher vishayanlarakara-vetti-dvara, P.

giebt es viele Seelen. Das ist der Sinn. Geburt und Tod sind in unserem System nicht Entstehen und Vergehen [der Seele], weil sie dieselbe gar nicht betreffen; vielmehr bedingt die Verbindung [der Seele] mit einem bestimmten Aggregat, das aus einem neuen Körper, [neuen] Sinnen und [einem neuen Innenorgan] besteht, das Empfinden, und die Trennung [von diesem Aggregat] das Aufhören desselben. Für die Vertheilung der Geburt u. s. w. haben wir z. B. folgende Schriftstellen:

"Die eine roth-weiss-schwarze Ziege [gleichzeitig die ungeborene" ajā], welche viele ihr gleichartige Jungen wirst, bespringt ein Bock [gleichzeitig der ungeborene", aja] mit Lust, während ein andrer Bock die genossene verlässt". [Cvet. 4. 5]

"Diejenigen, welche dieses wissen, werden unsterblich; aber die

anderen erleiden Schmerz" [Brh 4. 4. 14, Cvet. 3. 10] 1).

"Aber es könnte doch trotz der Einheit der Seele die Vertheilung von Geburt u. s. w. auf der Verschiedenheit der Bestimmungen, d. h. der Upådhis, beruhen." Daranf erwidert [der Verfasser]:

150. Auch bei der Verschiedenheit der Upâdhis würde die eine [Seele] vielfach gebunden sein, wie der Raum durch Töpfe u. dgl.  $^2$ )

Auch bei der [von euch Vedantisten als Grund der thatsächlichen Vertheilung angeführten] Verschiedenheit der Upädhis ist doch die eine Seele [welche ihr annehmt] durch vielfache Upädhis gebunden, wie der eine Raum vielfach durch Topfwände und dgl. gebunden ist. Darum müsste wegen der Verschiedenheit der Bestimmungen das eine Selbst [gleichzeitig] mannigfachen Geburten, Toden u. s. w. [d. h. Freuden, Schmerzen etc.] ausgesetzt sein, wie im Falle des [übernatürlichen] Annehmens mehrerer Körper 3 (kâya-vyûha) u. s. w. 4); die [faktische] Vertheilung 5), dass der eine Mensch geboren wird, der andere nicht u. s. f., ist also [auf eurem Standpunkte] unmöglich. Das ist der Sinn. Denn wenn ein und derselbe Baum [an einem Theile] die Verbindung mit einem Affen aufweist, [an einem anderen] nicht, so besteht wegen der Verschiedenheit der Bestimmungen [d. h. der Zweige, des Stammes, der Wurzeln] nicht die Vertheilung, dass ein Baum

<sup>1)</sup> In den Upanishads beginnt dieser Halbvers ya etad vidur.

Die Auffassung Vijöäna's, der in diesem Sütra Sämkhya-Doktrin sieht, ist höchst gezwungen; Aniruddba erkennt mit Recht darin den Einwand eines Vedantisten.

Welches eine der wunderbaren Kräfte des Yogin ist. Das Wort käyne-vyühn steht in diesem Sinne noch bei Antruddha zu Sütra V. 129.

<sup>4)</sup> Dieses adi bedeutet nach dem Pandit: oder wie die gewöhnlichen Menschenkinder mannigfache Geburten und Tode nach ein ander (kramena) zu erleiden haben.

<sup>5)</sup> Tilge den Interpunktionsstrich hinter vyavastha.

mit dem Affen verbunden ist und ein anderer nicht. Da ferner [irgend] ein Theil des Selbstes, wenn er auch von einem Upådhi erlöst ist, dem Wiedergebundenwerden durch andere Upådhis ausgesetzt sein müsste, ist für diesen Standpunkt keine Vertheilung von Gebundensein und Erlösung vorhanden; ganz wie die [analoge] Vertheilung im Falle des von einem Topfe eingeschlossenen Raumes nicht vorliegt¹), weil [irgend] ein Theil des Raumes, der von einem Topfe frei ist, doch durch einen anderen Topf gebunden werden kann. Und man darf nicht sagen, dass die Schrift, welche die Vertheilung von Gebundensein und Erlösung lehrt, nur einen landläufigen Irrthum nachspreche; denn die Erlösung ist keine landläufige Vorstellung, und die Schrift würde, wenn sie falsche Ziele des menschlichen Strebens lehrte, sich als betrügerisch und [als kein Mittel zur Beseitigung des Nichtwissens] herausstellen.

"Lässt sich aber nicht trotz der Einheit des Geistes die Vertheilung rechtfertigen, indem man annimmt, dass die durch diesen oder jenen Upådhi [d. h. durch den Körper Caitra's, Maitra's u. s. w.] specialisirte Seele etwas [von der durch andere Upådhis specialisirten Seele] verschiedenes sei?" Darauf antwortet [der Verfasser]:

151. Der Upådhi ist verschieden, aber nicht der Besitzer desselben.

Der Upådhi allein darf [auf jenem Standpunkt] als mannigfach gelten, aber nicht auch der Besitzer desselben, d. h. die durch die Upådhis specialisirte [Seele], für mannigfach gehalten werden, weil, wenn die specialisirte etwas besonderes wäre, die Vielheit der Seelen auch in dem andern System [d. h. im Vedånta] angenommen werden müsste. Das ist der Sinn. Auch folgende Erwägungen widerlegen [die Einheit der Seele]: wenn "mit dem Gebundensein behaftet" [gleichbedeutend mit] "specialisirt" wäre, so würde durch die Trennung von dem specialisirenden [Körper beim Tode] auch der Begriff der specialisirten [Seele] aufgehoben werden, also von der Erlösung nicht die Rede sein können? u. s. w.?). Wenn [uns darauf eingewendet wird]: "In [Sütra 63 des] sechsten Buches "Die specialisirte ist die empirische Seele, wie sich aus positiver und negativer Beweisführung ergiebt" wird aber doch [der Sütra-Verfasser] selbst die durch das Subjektivirungsorgan

2) Denn die specialisirte Seele soll der Erlösung bedürfen; wenn dieselbe aber aufhört specialisirt zu sein, wessen Erlösung soll dann eintreten?

<sup>1)</sup> L. nothwendig mit dem MS. ghatākāçāvyavasthā,

<sup>3)</sup> dels bedeutet nach dem Pandit: wenn die Seele eine essentielle Verbindung mit anderen Dingen einginge, so könnte sie nicht der Empfinder sein, und es läge in dem Falle ein karma-karty-virodha vor, d. h. der logische Fehler, dass die Seele gleichzeitig für Subjekt und Objekt erklärt würde; denn alles combinirte ist Objekt.

specialisirte als die empirische Seele bezeichnen!", [so erwidern wir:] Nein! Denn dort!) wird [nur] gesagt, dass der Begriff der empirischen Seele, d. h. des Leben erhaltenden [Princips], der specialisirten [Seele] innewohnt; nicht aber soll [dort] gelehrt werden, dass die Vertheilung des Gebundenseins und der Erlösung auf der specialisirten [Seele] beruhe; denn zur Zeit der Erlösung giebt es keine specialisirte [Seele] mehr. Wenn ferner einige moderne angebliche Vedantisten sagen: "Die Reflexe der Seele, die nur eine ist, in den Upadhis heissen individuelle Seelen', wenn [diese Upadhis] Produkte [d. b. Innenorgane] sind; [der Reflex der Seele aber] in dem Upadhi, welcher die Ursache ist, [d. h. in der Mâyâ], ist .Gott'; und aus der Verschiedenheit der Reflexe von einander erklärt sich die Vertheilung der Geburten und aller anderen [Zustände]", so ist auch das nicht richtig; denn [diese Theorie] erliegt dem Dilemma, [das sich ergiebt, wenn man fragt], ob [die reflektirende Allseele von ihren Reflexen] verschieden sei oder nicht. Wenn [numlich] die reflektirende [Allseele] und ihr Reflex etwas verschiedenes sein sollen, so müsste der Reflex [d. h. die individuelle Seele] ungeistig sein, und es könnte mithin von ihm nicht das Empfinden, Gebunden-, Erlöstsein u. s. w. [d. h. die Unveränderlichkeit und Unabhängigkeit] gelten; auch würde damit das Dogma dieser [angeblichen Vedantisten] von der Identität des Brahman und der individuellen Seelen aufgehoben sein; und [schliesslich] ist eine sowohl von den individuellen Seelen als auch von Gott verschiedene Seele gar nicht beweisbar. Wenn aber [die reflektirende Allseele und ihr Reflex] nicht [von einander] verschieden sein sollen, so wird die Vermengung [von Gebandenund Erlöstsein] unvermeidlich. Soll aber [eine dritte Möglichkeit ins Auge gefasst und] angenommen werden, dass [die beiden Dinge gleichzeitig] verschieden und nichtverschieden seien 2), so fallt damit das Grunddogma jener [Pseudo-Vedantisten], und [ausserdem] widerspricht sich [gleichzeitiges] Verschieden- und Nichtverschiedensein. [Auf unserem Standpunkt] aber liegt ein solcher Widerspruch nicht vor, da [zwischen den einzelnen Seelen] nach unsrer Meinung eine Nichtverschiedenheit im Sinne von [raumlicher] Ungetrenntheit 3) besteht und eine Verschiedenheit [im Sinne von] gegenseitiger Nichtexistenz. Diejenigen Schriftstellen aber, welche unter Anführung von Gleichnissen von den Bestimmungen, den Reflexen u. s. w. [der höchsten Seele] sprechen, werden wir weiter unten [im Commentar zu I. 154] 4) erklären. "Ganz schön! Von uns wird [aber] nur gesagt, dass

1) Füge ein tetra hinter na ein mit der v. 1 und dem MS.

<sup>2)</sup> Indem man, wie die Anhänger des Nimbäditya (Nimbärka) thun, die individuellen Seelen in gewisser Hinsicht mit der höchsten Seele identisch, in gewisser Hinsicht von ihr verschieden erklärt.

<sup>3)</sup> Denn jede Seele ist ja allgegenwärtig.

<sup>4)</sup> S. 105, Z. 19 ff. in der Ausgabe.

die Schrift solche Unterschiede wie den zwischen der reflektirenden [Allseele] und ihren Reflexen [oder den zwischen der Allseele und ihren Theilen] als etwas scheinbares hinstelle und [auf Grund dessen] die Vertheilung von Gebunden - und Erlöstsein statuire: nicht aber lehren wir, dass dieses Verhältniss von reflektirender [Allseele] und Reflexen, die Verschiedenheit der beiden oder das Gebunden- und Erlöstsein etc. in Wirklichkeit existire." [Auf diesen Einwand erwidern wir:] Das ist nicht richtig: denn wenn das so wäre, so würden damit zwei Reihen von Schriftstellen, [erstens] die über das Gebunden- und Erlöstsein und [über die anderen Zustände der Seele handelnden, zweitens] die über die [individuelle] Verschiedenheit [der Seelen] ungiltig werden; mit Rücksicht darauf ist es der Einfachbeit halber geboten, die Reihe derjenigen Schriftstellen, welche die absolute Nichtverschiedenheit [der Seelen] lehren, dahin einzuschränken, dass [man sagt:] dieselben meinen nur die [räumliche] Ungetrenntheit; - zumal da in anderen Schrift- und Traditionsstellen diese Ungetrenntheit constatirt wird.

Die angegebene Beweisführung gegen die Bekenner der Seeleneinheit bringt [der Verfasser] zum Austrag:

152. Wenn [die Seele] so als ein und dieselbe rings umher existirte, könnten ihr nicht die sich widersprechenden Attribute beigelegt werden.

Wenn die Seele in dieser Weise [wie die Anhänger Çankara's behaupten] als ein und dieselbe überall¹) existirte, so könnten nicht die sich widersprechenden Attribute, wie Geburt und Tod etc. [d. h. Freude und Schmerz], an sie herantreten. Das ist der Sinn. Oder man könnte [im Sûtra] ekatve abtrennen [und na als ein selbständiges Wort ansehen²)]; dann würde der Sinn sein: Wenn man die Einheit [der Seele] annimmt, so liegt keine Uebertragung sieh widersprechender Attribute auf die rings umher, d. h. überall existirende, d. h. in allen Upådhis ein und dieselbe seiende [Seele] vor. Dieser Satz [der Anhänger Çankara's] ist nicht [richtig]; vielmehr ist [bei einer solchen Annahme] ein Zusammenbringen sieh widersprechender Attribute durchaus unvermeidlich.

Wenn [uns eingewendet wird:] "Die Seele ist aber doch attributlos! Weshalb soll also auf sie das ganze Gemengsel von sich widersprechenden Attributen, wie Geburt und Tod, Gebunden- und Erlöstsein etc. fallen, da doch auch ihr zugebt, dass alle Attribute den Upädhis angehören?", [so antworten wir:] Nein! denn wir schreiben die genannten Attribute in der Form einer Verbindung [mit dem Innenorgan], resp. einer Trennung [von demselben, oder

<sup>1)</sup> sarvato umsehreibt das pari in parivartamanasya.

<sup>2)</sup> Das ergiebt eine höchst spitzfindige und gans unmögliche Deutung.

— sagen wir — in der Form] des Empfindens, resp. Nichtempfindens, [in der That] der Seele zu und leugnen nur, wie schon erklärt, dass der Seele Attribute angehören, welche eine Veränderung bedeuten <sup>1</sup>).

Wie eine Vertheilung bei den Attributen der rothen, blauen und andren Farben vorliegt, die auch [nur] auf die Krystalle übertragen werden, so gilt auch nach den Lehrbüchern eine solche Vertheilung von den Attributen des Innenorgans, von Freude, Schmerz u. s. w., sowie von den Attributen des Körpers oder [der Sinne]<sup>2</sup>), von Brahmanenschaft, Kriegerschaft u. s. w., welche [Attribute] gleichfalls [nur] auf die Seelen übertragen werden; wie es z. B. im Vishnupuräna [? 3)] heisst:

"Wie wenn der Raum in einem Topf mit Staub, Rauch und dgl. erfüllt ist, doch nieht alle [anderen abgeschlossenen Räume damit] behaftet sind, so ergeht es auch den Seelen mit Freude u. s. w."

Dass auch diese [auf Uebertragung beruhende] Vertheilung mit der Annahme der Seeleneinheit unvereinbar ist, ebenso wie die Vertheilung von Geburt u. s. w. [d. h. von Tod, Gebundenund Erlöstsein], lehrt [der Verfasser jetzt] mit den Worten:

153. Auch wenn [die Attribute] einem andern angehören, lässt sich dieselbe nicht aus einer Uebertragung erklären, wegen der Einheit.

Auch wenn fihr Vedantisten darauf hinweist, dass] diese Attribute. Freude u. s. w., einem andern [nämlich dem Innenorgan] angehören, lässt sich die Vertheilung derselben auf die Seele [von eurem Standpunkte] nicht aus einer Uebertragung erklären, wegen der [von euch angenommenen] Einheit des Sitzes der Uebertragung, d. h. der Seele. Das ist der Sinn. [Das im Vishnupurana gebranchte Gleichniss von dem Raum ist indessen nicht ganz zutreffend; denn] trotz der Einheit des Raumes sind die durch Topfe abgesonderten Räume wegen der Verschiedenheit der Töpfe geschieden, und deshalb ist [in diesem Fall] eine Vertheilung der Upadhi-Attribute möglich. Etwas durch Upadhis abgesondertes aber ist nicht Selbst, nicht individuelle Seele oder [Gott], weil dieses bei der Beseitigung der Upådhis aufhören müsste zu existiren, gleichwie die Topfräume aufhören zu sein [wenn die Töpfe zerschlagen werden], und weil dadurch ein Widerspruch mit solchen Schriftstellen gegeben ware, wie "Die individuelle Seele stirbt nicht 4) (Chand. 6. 11. 3); vielmehr ist, wie schon oben [im

2) Attribute der Sinne wären Blindheit, Taubheit etc.

Hier ist der Commentar zu Sütra 152 zu Ende; das folgende gehört schon zu der Einleitung des nächsten Sütra.

Den nachfolgenden Vers habe ich im V. P. nicht aufgefunden; derselbe steht aber Gaud. Mänd. K. 3. 5.

L. na jivo mriyata anstatt jivo na mriyata mit dem MS. und dem Texte der Upanishad.

Commentar zu Sütra 151] gelehrt wurde, [einfach] der reine Geist [das Selbst oder die individuelle Seele]. Diese [von uns dargelegte, allerdings] nicht auf der Hand liegende (sükshmam) Unmöglichkeit einer Vertheilung von Gebunden- und Erlöstsein etc. fauf eine einheitliche Seele] sehen die modernen angeblichen Vedantisten nicht ein und lehren trotz der [von ihnen angenommenen] Seeleneinheit eine Vertheilung von Gebunden- und Erlöstsein auf Grund der Verschiedenheit der Upadhis. Nur die se [Vedantisten] sind durch das eben gesagte widerlegt. Die vereinzelten unter ihnen aber, welche, iene Unmöglichkeit erkennend, das Gebundensein und die anderen [Zustände: Erlöstsein, Geburt und Tod] nur Reflexen des Geistes. welche auf die Upadhis fallen, zuschreiben, befinden sich in einem gar grossen Irrthum; und zwar wegen des [im Commentar zu Sûtra 151] hervorgehobenen Fehlers, dass [diese Theorie] u. a.1) dem Dilemma erliegt, [das sich aus der Frage ergiebt], ob [die reflektirende Allseele von ihren Reflexen] verschieden sei oder nicht, und aus den weiteren [sich daran anschliessenden Erwägungen]: ferner wegen des Fehlers, auf den bei dem Såtra [99] hingewiesen wurde: "Das Innenorgan ist, weil es von jener durchglüht wird.....

Ferner ist nirgends im Vedantasütra die absolute Einheit aller Seelen behauptet, vielmehr ist ihre Verschiedenheit in folgenden Sütras gelehrt: "Auch weil die Verschiedenheit [in der Schrift] ausgesagt ist, hat man [Gott von den andern individuellen Seelen] zu unterscheiden\* [Br. S. 1. 1. 21]. "Vielmehr [ist die höchste Seele über die anderen Seelen] erhaben, weil ihre Verschiedenheit aufgezeigt ist\* [Br. S. 2. 1. 22], "[Die individuelle Seele ist] ein Theil [der höchsten Seele], weil die Vielheit [der Seelen] ausgesagt ist\* [Br. S. 2. 3. 43] n. s. w. Darum sind die Theorien der modernen [Ausleger], dass [die Einzelseelen] Bestimmungen 3) oder Reflexe [der Allseele] seien u. s. w. 5), nichts als Irriehren; auch deshalb, weil für zweifelhafte, im eignen System nicht erörterte Punkte die Lehre der verwandten Systeme 4) massgebend ist. Dieses und sonst dahin gehöriges ist von uns im Commentar zur Brahmamimämså gelehrt worden.

"Wenn demnach eine Vielheit der Seelen besteht, so stimmen doch damit nicht die Schrift- und Traditionsstellen, welche die Seeleneinheit lehren, wie z. B.

"Denn nur eine ist die Seele der Wesen, obwohl sie in jedem Wesen wohnt; einfach und vielfach erscheint sie, gleichwie der Mond im Wasser." [Brahmabind@panishad 12]

Das ad hinter asakatea bedeutet nach dem Pandit errodha: dass diese Theorie zu Widersprüchen führt.

<sup>2)</sup> D. h. die Lehre derjenigen, welche agen: çarirăcacchinnaeya caitanyasya jieu iti năma, mâyăvacchinnasya cuitanyasya 'çvara iti năma, P.

3) Weitsre derartige Vedânta-Theorien jüngeren Datums findet man im Siddhântaleca.

<sup>4)</sup> Also in unserem Fall die des Samkhya-Systems.

"Ewig, allgegenwärtig ist ja die Seele, unveränderlich und makellos; sie, die nur eine ist, wird verschieden durch die Kraft, die Mäyå, aber nicht ihrem Wesen nach"? 1)"

Darauf erwidert [der Verfasser]:

154. Es besteht kein Widerspruch mit den Schriftstellen, welche die Zweitlosigkeit lehren, weil sie den Genusbegriff meinen.

Es besteht nun aber kein Widerspruch zwischen [der Samkhya-Lehre und] den Schriftstellen, welche die Seeleneinbeit behaupten, weil diese den Genusbegriff meinen. Genus bedeutet "Zugehörigkeit zu derselben Gattung", "Gleichartigkeit"; denn nur darauf zielen die Schriftstellen, welche die Zweitlosigkeit aussagen, hin; nicht aber [steht Zweitlosigkeit] in dem Sinne von Ungetheiltheit, weil [zu einer solchen Deutung] keine Veranlassung vorliegt. Das ist der Sinn. Und dass das Wort Genus die Bedeutung "Gleichartigkeit" habe, lernt man aus dem folgenden Sütra.

Indem man also das Wort Genus im angeführten Sinne nimmt, hat man unser Sütra so zu erklären, dass es den Inhalt der folgenden von der Zweitlosigkeit handelnden Schriftstellen richtig erkennen lehrt: "Nur eine Seele wahrlich war dieses im Anfang") [Ait. 1. 1. 1], "Seiend nur, o Lieber, war dieses im Anfang"), eines nur ohne ein zweites" [Chând. 6. 2. 1] u. s. w.

"Weil sie den Genusbegriff meinen" bedeutet [im Sûtra]: weil sie eine Zweiheit im Sinne von Ungleichartigkeit negiren wollen. Darin liegt folgender Sinn, nach der ersten [der beiden möglichen] Erklärungen"). In den Schrift- und Traditionsstellen, welche von der Seeleneinheit sprechen, bedeuten die Worte "ein" (eka) u. s. w. [d. h. "zweitlos" advitiya, advaita] nur die Gleichartigkeit des Geistes, und [wenn solche Stellen, negativ gehalten,] die Verschiedenheit der Seelen leugnen], bezeichnen die Worte "Verschiedenheit" (bheda) u. s. w. [d. h. "unterschieden" anya, "vielfach" nånä] diejenige Verschiedenheit, welche als Ungleichartigkeit zu definiren ist. Denn [erstens] muss in solchen Aussprüchen wie in folgendem 5):

"Ner eine Seele ist anzunehmen im Wachen, Traumschlaf und Tiefschlaf; wenn sie über diese drei Zustände hinaus ist, giebt es für sie keine Wiedergeburt" [Brahmabindüpanishad 11]

[das Wort ,ein'] nothwendig die Bedeutung ,gleichartig' haben, da sonst, [d. h. wenn es ,einzig' im Sinne des Çankara bedeutete,] durch

Dieser Vers wird als aus dem Lingapurana stammend von Çankara in der Einleitung zum Comm. zur Çvetiçvatara Upanishad angeführt.

L. schon aus Rücksicht auf den Saundhi atmä vä idam eku ova 'grei äsit, wie die Upanishad hat. Das MS. schiebt vä hinter ova ein.

Tülge den Interpunktionsstrich hinter sad eva saumye 'dam ugra åsit.
 Die zweite folgt S. 106, Z. 7 der Ausgabe, S. 171 (Mitte) dieser Uebersetzung.

<sup>5)</sup> Der als Cloka zu lesen ist.

die blosse Erkenntniss der auch für diese drei Zustände geltenden Einheit der Seele nicht das mit den Worten ,wenn sie über diese drei Zustände hinaus ist' gemeinte Aufhören des Wahnes bewirkt werden könnte, dass die drei Zustunde [der Seele] eigen seien 1). Und zweitens kann man nur dadurch, dass man die Gleichartigkeit aller Seelen lehrt, ihr Wesen als von sämmtlichen Upådhis verschieden begreiflich machen. Auf andere Weise kann ja das attributlose Wesen der Seele in seiner Besonderheit [d. h. in seiner Unterschiedenheit von allem übrigen] 2) auch durch [den Gottl Brahman mit Worten nicht direkt erklärt werden, da Worte sich immer nur auf das allgemeine [nicht auf das besondere] beziehen 3). Wenn aber, [wie wir annehmen, durch solche Schriftstellen] die Gleichartigkeit der Seele in allem vom Brahman herunter bis zum Grashalm gelehrt ist, so erwägt der Schüler, um sich das klar zu machen, von selbst so viel, dass [seine Erkenntniss] bei einem unterschiedslosen, nicht in Worte zu fassenden 4) Wesen anlangt; und damit hat er durch die Beseitigung aller Wahnvorstellungen das höchste Ziel erreicht. Wenn dagegen die Schriftstellen, welche von der Zweitlosigkeit sprechen, einfach die Ungetheiltheit [der Seele] meinten, [wie Çankara behauptet], so könnte sich aus ihnen nicht das Aufhören des [subjektivirenden] Wahnes ergeben; denn wie in dem [untheilbaren] Aether die verschiedenartigen Tone sich befinden, so müssten auch in einer untheilbaren Seele [mannigfache Attribute] wie Freude, Schmerz. Freud- und Schmerzlosigkeit u. s. w. wegen der bestimmenden Unterschiede [d. h. der Upådhis in der Form der Innenorgane] ruben. Und wenn [man schliesslich annehmen wollte, dass] ein und dieselbe Stelle [der Schrift] beides meinte, sowohl Ungetheiltheit als Nichtverschiedenartigkeit, so würde damit eine Satzspaltung (vakya-bheda) 5) [constatirt] sein und [ausserdem] die Theorie, dass die Ungetheiltheit gemeint sei 6), zu keinem Resultate führen: denn nur aus der Erkenntniss der Nichtverschiedenartigkeit

2) vicishya = padárthántarebhyo vivioya, P.

4) L. mit dem MS. cabdagocare statt cabela-gocare!

Denn wenn es, wie Çankara meint, nichts als eine einzige Seele g\u00e4be, so sellte man lebren, dass nichts anmer dieser existire; nicht aber, dass die Seele in den drei Zust\u00e4nden dieselbe sei, (von diesen in Wirklichkeit nicht ber\u00e4hrt werde).

<sup>3)</sup> Dies ist ein Grundsatz des Vedânts. Eine Beschreibung durch Worte lässt immer noch so und so viele Besonderheiten (viçesha) übrig, welche nur durch die Sinneswahrnehmung erfasst werden.

<sup>5)</sup> So beisst die Annahme, dass zwei oder mehrere Dinge in einem Satze ausgesagt seien; dieselbe ist zu vermeiden, as lange man eine Stelle auf andere Weise befriedigend erklären kann. Dies ist ein stehendes Argument in der Mimhapak; vgl. den Index au Goldstückers und Cowell's Jalminiya-nylyamälä-vistara, woselbst s. v. väkya-bheda 116, 8 statt 18 zu verbessern und unter anderm noch die Citate 254, 1 und 274, 7 (väkyam bhidyeta) hinzuzufügen sind.

<sup>6)</sup> L. 'khandatá-parat v a - kalpanáyám mit dem MS.

[der Seelen] ergiebt sich das Aufhören sämmtlicher subjektivirender Wahnvorstellungen. Darum wollen die von der Zweitlosigkeit sprechenden Schriftstellen nicht die Ungetheiltheit lehren; auch deshalb nicht, weil sie sich im Widerspruch mit den, durch die Unterstützung von Seiten der Logik [in ihrer Beweiskraft] gestärkten Schrift- und Traditionsstellen befinden würden, welche die Verschiedenheit anerkennen. Vielmehr meinen [jene Stellen] nur die Nichtverschiedenheit, welche als Nichtverschiedenartigkeit zu definiren ist, weil sie dasselbe besagen wie diejenigen Schrift- und Traditionsstellen, welche die Homogeneität [der Seelen] lehren, und weil ein Brahmasütra [3. 2. 32] lautet: "Aber wegen der Gleichheit." Schriftstellen für diese Homogeneität sind die folgenden:

"Wie reines Wasser in reines gegessen ebenso beschaffen bleibt, so ist die Seele des erkennenden Weisen, o Gautama 1)" [Kath. 4. 15], "Fleckenlos erreicht er die vollkommene Gleichheit" [Mund. 3. 1. 3] u. s. w. Und an Traditionsstellen 2) [dafür] haben wir u. a. diese:

"Das Licht ruht in der Seele, nicht anderswo; in allen Wesen ist es das gleiche, und ganz von selbst kann es erschaut werden bei angespanntester Aufmerksamkeit"

"So wie in uns selbst die erkennende Seele ist, so ist die Seele auch in anderen Personen; wer dieses weiss für alle Zeit, der irrt nicht mehr, wenn er sich auch noch in der Welt befindet."

Daraus, dass in der [eben] angeführten Schriftstelle [Kath. 4. 15] die Gleichheit, welche [nur] bei [individueller] Verschiedenheit möglich ist, [von der Seele] auch im Zustande der Erlösung ausgesagt wird, folgt, dass zwischen den Seelen auch eine thatsächliche [individuelle] Verschiedenheit besteht. Nach unserer Meinung hat man solche Aussprüche wie "Ich bin Vishnu, ich bin Çiva" [cf. Bhag. 10. 21] so zu beurtheilen, dass dieselben die Nichtverschiedenheit im Sinne von Nichtverschiedenartigkeit meinen. Dies gilt jedoch nicht in gleicher Weise von den Aussprüchen "Das bist du" [Chånd. 6. 8. 7 etc.], "Ich bin das Brahman" [Brh. 1. 4. 10] u. s. w.; denn in diesen ist nach der Meinung der Sänkhyas nur die zur Zeit der Weltauflösung "volle" [d. h. zum Fürsichsein gelangte] Seele mit dem Worte "das" oder ["Brahman"] gemeint; und demnach haben solche Aussprüche den Sinn, den wir [in Sütra 19] kennen gelernt haben: "Du bist ewig rein und frei" etc.")

Wenn [man] aber [annimmt, dass] das Wort ,das' einfach die zu Anfang der Schöpfung entstandene [d. h. mit dem Innenorgan

Hierher ist eine Interpunktion in der Ausgabe zu setzen und das Citat als Vers zu behandeln.

Die hinter amplayag ca gedrackte Interpunktion ist vor das Wort zu versetzen.

âdi steht hier, weil nur das erste Citat aus Chând., nicht auch das zweite aus Brh. erläutert ist.

in Verbindung getretene 1)] Seele, die man Narayana [Vishnu] nennt, bedeutet, so können allerdings auch solche Aussprüche, wie "Das bist du" auf die Nichtverschiedenartigkeit [der Seelen] hinzielen.

Wenn [uns darauf eingewendet wird:] .Es ist aber doch nicht möglich, dass die Schriftstellen die [individuelle] Verschiedenheit [der Seelen] aussagen wollen, weil das keinen Zweck hätte\*, [so antworten wir: Diese Bemerkung ist] nicht [richtig], weil der Zweck ist, der Idee der Erlösung zu ihrem Rechte zu verhelfen; denn da Weltenschöpfung und Vernichtung in ihrer Continuität keine Unterbrechung erleiden, würde die Erlösung [der Seele] unmöglich sein, wenn diese nur eine wäre. "Dann kann immerhin, da die Verschiedenbeit der Seelen aus dem täglichen Leben bekannt ist, diese nicht der Gegenstand von Schriftstellen sein." [Auf diesen neuen Einwand erwidern wir]: Nicht so! Denn durch die Stellen der Schrift und anderer [autoritativer Bücher] wird die Einheit gelengnet, welche man auf Grund einer Schlussfolgerung nach der Analogie des Aethers [auch] von der Seele auszusagen durch die Erwägung veranlasst werden könnte, dass damit die einfachste Anschauung geboten sei; und [zweitens geschieht dies], weil man die Verschiedenheit des eigenen Geistes und des der andern sinnlich nicht wahrnehmen kann, sondern [die Verschiedenheit] nur an den Körpern u. s. w. [d. h. an den Innenorganen und den Sinnen] beobachtet. Der Tadel aber, welchen [die Schrift] gegen die [Annahme der] Verschiedenheit z. B. mit den Worten ausspricht "Wer 2) an diesem den geringsten Unterschied macht, für den besteht die Furcht [Taitt. 2, 7], bezieht sich auf diejenige Verschiedenheit, welche entweder als Verschiedenartigkeit oder als [raumliches] Getrenntsein zu erklären ist.

Wenn [wir nun gefragt werden:] "Was wird denn aber unter diesen Umständen aus den [schon im Commentar zu Sütra 151] erwähnten ") Schriftstellen, welche von den Reflexen und den Bestimmungen [der höchsten Seele] sprechen?" 4), so antworten wir: Wie die Scheibe der Sonne aus so und so vielen Lichtelementen besteht, ebenso ist [in diesen Schriftstellen] die zwar aus so und so vielen einzelnen Seelen bestehende Scheibe [= Gesammtheit] der Sonne des Geistes, weil einheitlichen Wesens und [räumlich] untrennbar, als ein einziges Aggregat gedacht, und so wird [von ihnen] unter dem Bilde der Reflexe und [der Bestimmungen] gelehrt, dass, wie [die Sonne] wegen ihrer Strahlen, [auch die Geistessonne] — wegen der ihre Bestandtheile bildenden zahllosen Seelen in zahllosen Upädhis — aus zahllosen Theilen besteht; [dies wird gelehrt] um kund zu thun, dass die Verschiedenheit im Sinne von

<sup>1)</sup> Vgl. Anm. 2 auf S. 115.

In der Upanishad beginnt die Stelle yadâ hy evainha.
 L evam uktânâm mit dem MS.

Setze eine Interpunktion hinter ced und tilge dieselbe hinter addityamandalavat.

Trennbarkeit nur nominell ist, aber nicht um die Ungetheiltheit [der Seelen zu behaupten]; denn diejenigen Schriftstellen, welche unter Anführung von Gleichnissen lehren, dass [die Gesammtheit der Seelen] ans Theilen bestehe, z. B.

"Gleichwie die eine Luft, nachdem sie in die Welt eingegangen. [verschiedenartig] geworden ist entsprechend je den Dingen [mit denen sle sich verbunden etc." [Kath. 5, 10]

sind wegen der Unterstützung von Seiten der Logik von grösserer Beweiskraft [als die eben besprochenen].

Und in demselben Sinne heisst es in der Tradition:

"Dessen 1) Zusammengehörigkeit zu einem einheitlichen Aggregat nicht aufgehoben wird, wenn er auch in allem enthalten ist."

In der Brahmamimämså aber ist die Zweitlosigkeit auch durch den Begriff der Untrennbarkeit beschrieben, d. h. durch das Aufgehen aller [Einzelseelen] in dem ewig-reinen 2) Geiste Gottes, und zwar in dem Sûtra [4, 2, 16] "Die Untrennbarkeit [besteht], weil [die Schrift] sie lehrt." Mehr [über diesen Gegenstand] ist von uns in dem Commentar zur Brahmamimamsa gesagt, und deshalb ist derselbe hier nur andeutungsweise behandelt.

Nach der zweiten [der beiden möglichen] Erklärungen unseres Sûtra aber wäre der Sinn folgender. In der Epoche der Weltauflösung ist alles von den Seelen verschieden geartete nichtexistirend, [d. h. die ganze aus der Urmaterie hervorgegangene materielle Welt ist dann wieder in ihre Ursache zurückgegangen ")]; denn ein Wirken zu bestimmten Zwecken giebt es [in jener Zeit] nicht. Da nun auf Seiten der Seelen wegen ihrer Unveränderlichkeit ein Wirken zu irgend einem Zwecke bekanntlich ausgeschlossen ist, folgt, dass [die Seelen] ebenso wie in der Epoche des Weltbestehens auch in der der Auflösung existiren. Die Seelen sind also dann [d. h. in der Zeit der Auflösung] ohne ein zweites von ihnen verschieden geartetes. Weil nun ferner auch in der Epoche des Weltbestehens die absolute Existenz (paramarthika-sattea), d. h. die Unveränderlichkeit, keinem anderen Dinge (als den Seelen) eigen ist 4), mithin [die Seelen auch in dieser Zeit im höchsten Sinne des Worts] ohne ein zweites von ihnen verschieden geartetes sind, gelten [uns] anch diejenigen Schriftstellen als berechtigt, welche die Zweitlosigkeit für die Zeiten des Weltbestehens aussagen.

<sup>1)</sup> Des Geistes nämlich. Der Pandit ergänzte ein-mandalasya.

<sup>2)</sup> nityábhivyakta - sarcadá cuddha, P.

<sup>3)</sup> Nach der ersten der beiden Erklärungen, des Sütra sellen die von der Zweitlosigkeit sprechenden Schriftstellen nur die Nichtverschiedenartigkeit der Seelen von einander meinen, nach der zweiten die Nichtverschiedenartigkeit alles existirenden, wodurch für den Standpunkt des Samkhya die Beschränkung auf die Zelten der Weltauflösung geboten ist, so lange der Begriff des Seins im empirischen Sinne und nicht in dem der höchsten Realität genommen wird.

<sup>4)</sup> Ich lese mit dem MS. "sattram na 'nyatre 'ti; in der v. I. erklärt sieh Hall für sattvam anyan ne 'ti.

"Ebenso wie die Alleinheit der Seele, wird nun aber doch auch die Gleichartigkeit derselben durch die sinnliche Wahrnehmung ihrer Verschiedenartigkeit aufgehoben; mit welchem Rechte also ist [in Sütra 154] gesagt "weil sie den Genusbegriff meinen"?" Darauf erwidert [der Verfasser]:

155. In der Anschauung von Seiten dessen, dem die Ursache des Gebundenseins der Standpunkt der Erkenntniss ist, erscheint die Ungleichheit 1).

Nur in der Anschauung von Seiten dessen, bei dem die Ursache des Gebundenseins, die Nichtunterscheidung nämlich, der Standpunkt der Erkenntniss ist, d. h. [dem nur dieser Standpunkt] verständlich ist, besteht zwischen den Seelen Ungleichheit, d. h. Verschiedenartigkeit. Das ist der Sinn. Aus dieser irrthümlichen Anschauung lässt sich also nicht die Verschiedenartigkeit beweisen.

"Trotzdem wird sich aber doch aus der Nichtwahrnehmung ergeben, dass eine Gleichartigkeit [der Seelen] nicht besteht." Darauf erwidert [der Verfasser]:

156. Daraus, dass die Blinden nicht sehen, folgt nicht die Nichtwahrnehmung von Seiten der Sehenden.

Die [Thatsache der] Nichtwahrnehmung ist unrichtig; denn die Weisen sehen die Gleichartigkeit [der Seelen], wenn es auch die Thoren nicht thun. Das ist der Sinn.

Nachdem [der Verfasser in Sütra 154] die unstatthafte Deutung der von der Zweitlosigkeit sprechenden Schriftstellen berichtigt hat, bringt er einen weiteren Widerlegungsgrund gegen die Zweitlosigkeit im Sinne von Ungetheiltheit vor:

157. Vâmadeva und andere sind erlöst; die Zweitlosigkeit ist [also] nicht.

Våmadeva und andere sind erlöst, trotzdem besteht jetzt das Gebundensein, wie man an sich selbst empfindet; die Zweitlosigkeit der Seele im Sinne von Ungetheiltheit ist also nicht. Das ist der Sinn. Und — so ergänze man dazu — Hunderte von Stellen sprechen gegen [eine solche Zweitlosigkeit], wie z. B.:

"Auch dieser erlangte, als er unter Erinnerung an seine früheren Existenzen die Erkenntniss erreichte, in demselben Dasein die Erlösung<sup>2</sup>)."

Und man darf nicht auf den Gedanken verfallen, dass gleichwohl Gebunden- und Erlöstsein nur dem Upädhi [d. h. dem Innen-

Die Auffassung Aniruddha's, der drehtyd tad-rûpam trennt, wird anch von dem Pandit für die bessere erklärt.
 Als Halbeers (Trishtubh) zu lessen.

organ angehören; weil dagegen die Lehren der Schrift und der Tradition sprechen, und weil sich aus der Beobachtung des Wunsches möge ich keinen Schmerz empfinden' ergiebt, dass nur die Erlösung der [empfindenden] Seele [nicht aber die ihres Upådbi] das höchste Ziel menschlichen Strebens ist, das wir mit dem Worte Erlösung bezeichnen, und weil das Aufhören des Schmerzes des Upadhi nur diesem [Endziele] dient, mithin nur mittelbar Ziel des menschlichen Strebens ist, ebenso wie [das Aufhören des Schmerzes] des Sohnes u. s. w. fd. h. der Gattin, des Freundes betrieben wird nur als Mittel zur Beseitigung des eignen, als Mitgefühl sich Enssernden Schmerzes].

Wenn ferner von den modernen Illusionisten gesagt wird: Diejenigen Schriftstellen, welche von dem Gebunden- und Erlöstsein, von der Welterschaffung und Vernichtung etc. [d. h. von Verdienst und Schuld, von Himmel und Hölle] handeln, werden aufgehoben dadurch, dass sie sich im Widerspruch mit den die Zweitlosigkeit lehrenden Schriftstellen befinden", so ist auch dies nicht richtig; denn [in dem Falle] würde schon zu der Zeit, da man [diese Schriftstellen über die Zweitlosigkeit aus dem Munde des Lehrers hört, die Ueberzeugung vorliegen müssen, dass das [zu erstrebende] Ziel, nämlich die Erlösung, ebenso wenig existire (wie alles andere, das nicht Brahman ist), und damit würde sich die Vorschrift, dass man nach dem Hören [den gelehrten Gegenstand] erwägen und [andauernd überdenken] 1) solle, als eine unautoritative, d. h. als eine nicht zu befolgende, herausstellen. Ferner würde auch der Vedanta, weil er der Erscheinungswelt angehört, durch die Schrift, welche die Zweitlosigkeit lehrt, widerlegt werden, also auch die aus dem Vedanta gelernte Zweitlosigkeit wiederum dem Zweifel ausgesetzt sein, wie, wenn ein im Traume gehörter Ausspruch im wachen Zustande beanstandet wird, weiterhin Zweifel hinsichtlich des Sinnes dieses Ausspruches [sich erheben]. Ferner folgt aus dem Glossar [Amarakoca], in dem es [1. 1. 4. 13] heisst \_die Idee der Unwirklichkeit [des Universums] ist Unglaube 2), dass diejenigen, welche den Begriff des Verdienstes und ähnliche 3) [d. h. Schuld, Kreislauf der Geburten etc.] für ebenso unwirklich ansehen als Traume, einfach eine buddhistische Sekte sind; denn da sie das Wort ,trughaft' 1) gebrauchen, bekennen auch sie sich zu der Ansicht, dass die Welt ein Produkt des Nichtwissens 5) ist. Damit haben wir [diesen Gegenstand] andeutungsweise behandelt.

ádi = nididhyásana.

<sup>2)</sup> Die Ausgaben des Amarakoça haben an der Stelle mithyú-drehtir nástikulá, also liegt bei Vijhána eine Ungenanigkeit oder eine varia lectio vor.

<sup>3)</sup> Das MS. hat dharmadharmadishu.

L. samertika" und vgl. Aum. 1 auf S. 35 und Aum. 1 auf S. 49.
 Auch das MS. liest avidyakatāyāç ca; die richtige Form aber ist

wohl ávidyikatá.

"Man hat aber doch anzunehmen, dass auch dem Vämadeva und den andern nicht die definitive Erlösung (parama-moksha) zu Theil geworden sei." Dem gegenüber bemerkt [der Verfasser]:

158. Wenn sie in der anfanglosen Zeit bis auf den heutigen Tag nicht eingetreten wäre, so [würde] auch die Zukunft ebenso [sein müssen].

Wenn die [definitive] Erlösung in der anfanglosen Zeit bis auf den heutigen Tag keinem zu Theil geworden wäre, dann würde auch die zukünftige Zeit ebenso, d. h. der Erlösung baar, sein; denn die Anwendung der richtigen Mittel ist [allzeit] dieselbe!). Das ist der Sinn.

Für diesen [Gedanken] giebt [der Verfasser] nun auch 3) die Form der Schlussfolgerung an:

159. Wie jetzt [nicht], so wurde niemals ein absolutes Aufhören eintreten.

"Zu keiner Zeit wird ein absolutes Aufhören des Gebundenseins irgend einer Seele zu Theil, ebenso wenig wie in der Gegenwart." Diese Schlussfolgerung würde sich [in dem Falle] darbieten; das ist der Sinn.<sup>5</sup>)

"Soll nun die Gleichartigkeit der Seelen, welche [von euch] als der Sinn der die Einheit lehrenden Schriftstellen constatirt ist, [nur] zur Zeit der Erlösung oder immerdar bestehen?" Auf diese Frage antwortet [der Verfasser]:

## 160. Eine Doppelnatur ist ausgeschlossen.

Bei der Seele ist eine Doppelnatur ausgeschlossen, d. h. [die Seele] ist so beschaffen, dass mit Bezug auf sie 4) eine Verschiedenartigkeit ausgeschlossen ist, d. h. ausser Frage steht. Das ist der Sinn. Dazu ergänze man: denn dass die Gleichartigkeit zu jeder Zeit besteht, ergiebt sich aus Schrift- und Traditionsstellen sowie aus logischen Gründen. In diesem Sinne heisst es:

"Es scheint, als ob [die Seele] vielfürmig sel, wegen der viel-

D. h. wenn diese Mittel bis auf den heatigen Tag zu keinem Ergebniss geführt haben, kann man das auch in Zukunft nicht erwarten.

<sup>2)</sup> L. prayogam apy áha mit der v. L und dem MS.

<sup>3)</sup> Die in Aph. reproducirte Erkiärung, welche Aniruddha von den Sútras 158, 159 glebt, ist bei weitem vorzuziehen.

yasmåt ist nicht hetu-pañcami, sondern apådåna-påñcami, d. h. Trennung.

Trennung.

förmigen Maya; weil sie an deren Arten Gefallen findet und denkt "sie sind] mein, ich [besitze sie], ist sie gebunden."

und

"In dem grossen Traum, der die Welt' genannt wird, aus einem Traum in den andern gerathend, giebt das rubevolle Brahman niemals sein rubiges Wesen auf."

"Wie können aber dann die Seelen immerdar gleichartig sein, da sie doch nicht beständig Zeugen [der Affektionen des Innenorgans] sind 1)?" Darauf antwortet [der Verfasser]:

161. Zeuge ist [die Seele] in Folge der unmittelbaren Verbindung.

Zeuge, wie [in Sûtra 148] gesagt wurde, ist die Seele nur in Folge der unmittelbaren Verbindung, nicht aber in Folge einer Veränderung. Das ist der Sinn. [Gerade] auf Grund jener unmittelbaren Verbindung erkennen wir [ia], dass [die Seele] Zeuge [und zwar] nur des Innenorgans ist, [namlich] aus der Etymologie des Wortes , Zeuge', [welche Panini in Sûtra 5. 2. 91 giebt] , Nach saksha [sakshat unmittelbar hat in] die Bedeutung zuschauend': das damit gebildete Wort [sakshin Zeuge'] ist ein Name." .Unmittelbarer Zuschauer sein' bedeutet [hier]: Zuschauer sein, ohne dass [irgend etwas] zwischen [dem wahrnehmenden und dem wahrgenommenen] sich befindet. In unmittelbarer Verbindung mit der Seele steht nun allein die Affektion des zu ihr gehörigen Innenorgans; darum ist die Seele nur dem Innenorgan gegenüber Zeuge. [allen] anderen Dingen gegenüber aber blosser Zuschauer\*); das ist der technische (castriya) Unterschied. Der die Erkenntniss bedingende Faktor ist, wie wir schon mehrfach betont haben, lediglich die Verbindung [der Seele mit dem Innenorgan], welche sich als ein Reflex darstellt und welche [bei der Seele] dieselbe Stelle einnimmt, wie [bei dem Innenorgan] das Annehmen der Form [der Objekte; er ist] aber nicht ein einfaches In-Beziehung-treten 3) [der Seele zu den Objekten], weil damit [der Verbindung, welche die Objekte eingehen und welche sich in der That nicht weiter als auf das Innenorgan erstreckt] eine zu weit gebende Ausdehnung zugeschrieben würde. Wenn dagegen Vishnu oder ein anderer [göttlicher Geist] ,der Zeuge von allem' heisst, so ist dieser Ausdruck uneigentlich gemeint, nur in dem Sinne, dass nichts zwischen [Vishņu's] Sinne oder [Innenorgan und die Objekte] treten kann 4).

Denn im ,vollkommenen Tiefschlaf sind sie es nicht; vgl den Commentar zu Sütra 148.

<sup>2)</sup> Nicht unmittelbarer Zuschauer.

<sup>3)</sup> Sambandha ist inniger als samyoga.

<sup>4)</sup> D. h. dass das Innenorgan des göttlichen Geistes alle Objekte recipirt; der göttliche Geist selbst aber ist nur Zeuge (d. h. unmittelbarer Erschaner) der Affektionen des Innenorgans. Vgl. S. 67, Z. 6 des Textes.

Wenn man aber [in unserem Sûtra mit Aniruddha] akshasambandhât sâkshitvam liest, so bedeutet hier [das Wort] aksha Innenorgan', weil dasselbe [auch] zur Bezeichnung des Begriffs, Organ' im allgemeinen dient. Der Sinn würde [in dem Falle] sein: in Folge der [oben] beschriebenen als Reflex sich darstellenden Verbindung dieses [Innenorgans mit der Seele].

Um nun [mit Gründen] zu beweisen, dass [die Seele] keine Doppelnatur besitze, [— denn im Commentar zu Sütra 160 waren nur Schriftstellen als Belege dafür angegeben —] nennt [der Verfasser] zwei weitere Besonderheiten der Seele in den [folgenden] beiden Sütras:

#### 162. Sie ist ewig frei.

Die Seele ist immerdar des Gebundenseins, d. h. der Schmerzen, ledig, weil Schmerzen und. dgl. Veränderungen am Innenorgan sind. Das ist der Sinn. Das Ziel der Seele aber ist, wie schon [oben] gelehrt, das Aufhören des Schmerzempfindens oder [sagen wir:] das Aufhören des Schmerzes in der Form des Reflexes.

### 163. Und schliesslich unbetheiligt

"Unbetheiligt bedeutet nicht handelnd. Darunter sind auch die anderen [Eigenthümlichkeiten der Seele], die Freiheit von Liebe u. s. w., mit zu verstehen. Denn es heisst in der Schrift [Brh. 1. 5. 3]: "Liebe, Wunsch. Zweifel, Glaube, Unglaube, Festigkeit, Schwachheit, Scham, Wahrnehmen, Furcht — alles dieses ist nichts als der innere Sinn (manas)."

Das Wort schliesslich (iti) zeigt an, dass die Darlegung der Eigenthümlichkeiten der Seele zu Ende ist.

"Wenn nun demnach Seele und Materie von einander verschieden geartet sind und damit der Unterschied [beider] festgestellt ist, wie lässt sich dann erklären, was in Schrift und Tradition gelehrt wird, nämlich das Thätersein der Seele [einer-] und das Erkennersein des Innenorgans andererseits? Darauf antwortet [der Verfasser]:

164. Von der Beeinflussung kommt das Thätersein her, das geistige Wesen von der Nähe — das geistige Wesen von der Nähe <sup>1</sup>).

Hier ist die erforderliche Construktion [und Ergänzung diese]: das Thätersein der Seele kommt von der Beeinflussung durch das

<sup>1)</sup> Die Deutung dieses Sütra bei Aniruddha ist sehr viel einfacher und

Innenorgan her, und das geistige Wesen (cit-tâ) des Innenorgans von der Nähe der Seele; dieses beides aber besteht nicht in Wirklichkeit, [sondern ist nur scheinbar]. Das ist der Sinn. Gemeint ist damit: wie wegen der besonderen gegenseitigen Verbindung, [welche] zwischen dem Feuer und dem Eisen [hergestellt wird], ein Sprachgebrauch herrscht, demzufolge man die beiderseitigen Eigenschaften [auch] von dem Upådhi aussagt 1), oder wie man wegen der Verbindung des Wassers und der [in ihm sich spiegelnden] Sonne die Eigenschaften irrthümlich von einem auf das andere überträgt 2), geradeso verhält es sich auch mit dem Innenorgan und der Seele. Dieses ist auch in Kärikä [20] gelehrt:

"Deshalb erscheint in Folge der Verbindung mit ihr [der Seele] der ungeistige innere Körper als geistig, und ebenso die [am Handeln] unbetheiligte [Seele] als Thäter, während doch den Constituenten [der Materie] die Thäterschaft eigen ist."

Die Wiederholung der Worte 'das geistige Wesen von der Nähe' hat den Zweck, das Ende des Buches anzuzeigen.

Desjonige, wovon man sich befreien muss, die Befreiung und die Ursachen [der beiden Dinge] <sup>3</sup>) — diese vier Abschnitte, welche den Hauptgegenstand des Lehrbuchs bilden, sind nach der Reihe in diesem

[ersten] Buche erörtert.

Weil der Inhalt der kurzgefassten [im Tattvasamäsa vorliegenden] Sämkhyasütras hier ausführlich behandelt ist, führt unser Lehrbuch [d. h. die Sammlung der Sütras] ebense wie [der Leitfaden] des Yoga-Systems den Namen Sämkhya-pravacana [,detaillirte Darlegung der Sämkhya-Philosophie'] <sup>4</sup>).

> Hier schliesst in dem von Vijäänäcärya verfassten Commentar zu Kapila's Sämkhyapravacana das erste über den Gegenstand [des Systems] handelnde Buch.

3) Vgl. den letzten Absatz in der Einleitung zu diesem Buche.

4) Vgl. S. 7, Z. 19 ff. in der Ausgabe.

Indem man dem Eisen Hitze und Gluth, dem Feuer Gewicht zuschreibt.
 Weon man das Wasser für gelb und leuchtend, die Sonne für zitternd hält, oder wenn die Kinder glauben, dass das Spiegelbild der Sonne im Wasser ein greifbares Ding sei.

## Buch II.

Der Gegenstand des Systems ist erörtert. Jetzt wird [der Verfasser], um die Unveränderlichkeit der Seele zu begründen, im zweiten Buche in voller Ausführlichkeit lehren, in welcher Weise die Schöpfung aus der Urmaterie hervorgegangen ist. Dabei ist das Wesen der Produkte der Grundursache eingehend zu schildern, damit man auch von diesen [ebenso wie von der Urmaterie] die Seele ganz deutlich zu unterscheiden lerne. Darum sind in folgendem Verse des Mokshadharma-[Theiles des Mbh., 12. 7879]:

"Wer die Urmaterie und ihre Veränderungen sowie die ewige Seele richtig erkennt, der ist frei von Verlangen und erlöst."

und sonst [diese] drei Dinge als Gegenstände der Erkenntniss hingestellt. Bei der Behandlung derselben (tatra) nennt [der Verfasser] zuerst in der Erwägung, dass auch die erlöste [Seele] dem Gebundensein ausgesetzt sein würde, wenn das schöpferische Wirken der ungeistigen Urmaterie keinen [bestimmten] Zweck hätte, die Veranlassung für die Schöpfung der Welt:

 [Das Wirken] der Urmaterie dient zum Zwecke der Erlösung der [thatsächlich] freien [Seele] oder zum Zwecke der eigenen.

"Das Thätersein" ist aus dem letzten Sütra des vorigen Buches zu ergänzen"). — Die Urmaterie schafft die Welt zu dem Zwecke, um die ihrem wahren Wesen nach von den Banden des Schmerzes freie Seele von dem Schmerz in der Form des Reflexes zu erlösen oder [kann man sagen:] von dem Schmerz, der durch die Verbindung des Reflektirens [mit der Seele in Zusammenhang getreten ist]; oder [die Urmaterie schafft] zum Zwecke der eigenen [Erlösung], d. h. zu dem Zwecke, um sich selbst von dem wirklichen Schmerz zu erlösen. Das ist der Sinn. Obschon nun ebenso wie die Erlösung auch die Empfindung Zweck der Schöpfung ist, so ist doch [hier] die Erlösung als die Hauptsache allein genannt.

<sup>1)</sup> Setze sine Interpunktion hinter unushajyate.

"Wenn die Schöpfung zum Zwecke der Erlösung stattfindet, so könnte doch die Erlösung schon in Folge einer einmaligen Schöpfung sich ergeben, mithin brauchte nicht immer und immer wieder eine [neue] Schöpfung einzutreten, [was doch in der That der Fall ist]?" Darauf erwidert [der Verfasser]:

 Weil diese [nur] dem gleichgiltig gewordenen zu Theil wird.

Nicht auf einmal ergiebt sich aus der Schöpfung die Erlösung, sondern wenn man vielfach durch den verschiedenartigen Schmerz von Geburt, Tod, Krankheit u. s. w. heftig gequält ist; und darum [folgt Schöpfung auf Schöpfung], weil das Eintreten der Erlösung nur demjenigen zu Theil wird, bei dem die höhere Gleichgiltigkeit (vgl. S. 3) in Folge der Erkenntniss der zwischen Urmaterie und Seele bestehenden Verschiedenheit sich eingestellt hat. Das ist der Sinn.

[Der Verfasser] giebt die Erklürung dafür, dass die Gleichgiltigkeit nicht auf Grund einer einmaligen Schöpfung eintritt:

 Sie tritt nicht in Folge des blossen H\u00f3rens ein, wegen der St\u00e4rke der anfanglosen Disposition.

Selbst das Hören') rührt von dem Verdienst her, das man in vielen Existenzen erworben. Auch dann [aber] tritt die Gleichgiltigkeit nicht in Folge des blossen Hörens ein, sondern in Folge der unmittelbaren Erschauung [der Wahrheit]; und diese unmittelbare Erschauung entsteht wegen der Stärke der anfanglosen fehlerhaften Disposition nicht sogleich, sondern durch die auf die höchste Höhe gesteigerte Concentration. Der Concentration [stehen] nun viele Hindernisse [im Wege], und deshalb wird nur nach zahlreichen Existenzen die Gleichgiltigkeit und Erlösung hie und da einmal einem zu Theil. Das ist der Sinn.

[Der Verfasser] führt einen weiteren Grund für die Continuität der Schöpfungen an:

4. Oder wie von einzelnen viele zu unterhalten sind.

Wie von den einzelnen Hausherren viele [Personen] zu unterhalten sind, welche sich als Frauen, Kinder u. s. w. unterscheiden, ebenso sind auch von den Constituenten, Sattva u. s. w., einzelne zahllose Seelen zu erlösen. Deshalb besteht, so viele Seelen auch erlöst werden mögen, die Continuität der Schöpfungen zu dem Zwecke um die andern zu erlösen; denn die Zahl der Seelen ist unendlich. Das ist der Sinn. Und so sagt das Yogasütra [2. 22]: "Wenn auch [die Materie] aufgehört hat für denjenigen, der sein

d. h. die Gunst der Lebensumstände, in denen man von einem competenten Lebrer über diese höchsten Dinge unterrichtet wird.

Ziel erreicht hat, zu existiren, so ist sie doch nicht [absolut] zu nichte geworden, weil sie [noch allen] anderen ausser jenem gemeinsam angehört."

"Warum aber wird nur der Materie die schöpferische Thätigkeit zugeschrieben, da sich doch durch die Schriftstelle "Aus diesem Selbst ging der Aether hervor" [Taitt. 2. 1] ergiebt, dass auch die Seele schaffend wirkt?" Darauf erwidert [der Verfasser]:

5. Da sie der Materie wirklich angehört, so folgt, dass sie auf die Seele [nur] bildlich übertragen ist.

Da feststeht, dass die schöpferische Thätigkeit der Materie wirklich angehört, so folgt, dass es sich in solchen Schriftstellen nur um eine bildliche Uebertragung dieser Thätigkeit auf die Seele handelt, [und zwar aus folgenden Gründen:] weil [erstens] diejenigen Schriftstellen, [welche eine Seele als den Schöpfer bezeichnen], ihr Absehen nur auf [die Zwecke] des Kultus gerichtet haben; weil [zweitens] aus einer anderen Schriftstelle Die eine Ziege [gleichzeitig: die ungeborene] u. s. w.\* [Cvet. 4. 5] hervorgeht, dass die Materie der Schöpfer ist; und weil [drittens diejenigen Schriftstellen, welche die Seele als schöpferisch bezeichnen]. sich im Widerspruch mit anderen Stellen befinden, die da lehren, dass die Seelen unveränderlich und reines Denken seien. Das ist der Sinn. Und dass diese Uebertragung nur einen metaphorischen Charakter hat, ergiebt sich [aus Vergleichungen mit Verhältnissen] im täglichen Leben. Wie nämlich dem König Sieg und Niederlage bildlich zugeschrieben werden, die [doch in Wirklichkeit] seinen Kraften, d. h. den Soldaten, angehören, ebenso wird den Seelen. den Besitzern der Kraft, bildlich schöpferische Thätigkeit und dgl. [d. h. Veränderlichkeit, Verdienst und Schuld] zugeschrieben, welche [Eigenschaften in Wirklichkeit] der ihnen gehörigen Kraft, d. h. der Materie, eigen sind; [und zwar geschieht dies], weil man die Kraft und den Besitzer der Kraft nicht trennen kann. Dies ist im Kûrmapurana [12. 28] mit den Worten ausgesagt:

"Die Yogins, welche ihre Meditation auf die Principien richten, sehen 1) die thatsüchlich bestehende Verschiedenheit zwischen der Kraft und dem Besitzer der Kraft, und daranf auch die Nichtverschiedenheit."

Der Sinn [dieses Verses] ist: diejenigen, welche die Urmaterie und die übrigen [materiellen] Principien zum Gegenstand ihrer Verschrung machen, sehen die Verschiedenheit, d. h. das gegenseitige Nichtsein [von Seele und Materie], und [ebenso] ihre Nichtverschiedenheit, d. h. ihre [räumliche] Untrennbarkeit. Und für diese beiden [Verhältnisse] haben wir Schriftstellen als Belege:

Die Calcuttaer Ausgabe des Kürmapuraņa (în der Bibl. Ind.) liest vocienti austatt paryanti.

[für die Verschiedenheit] "Hierauf folgt die Unterweisung [über die Seele]: "[Sie ist] nicht so, nicht so' u. s. w." [Brh. 2. 3. 6], [für die Nichtverschiedenheit in dem eben angeführten Sinne] "Dieses All ist allein das Selbst u. s. w." [Chand. 7. 25. 2, Nrs. Tap. 2. 17]. So ist [dieser scheinbare Gegensatz] zu beurtheilen.

"Warum ist aber — trotz alledem — der Satz aufgestellt, dass die nur der Urmaterie eigene schöpferische Thätigkeit real sei, da wir doch auch aus der Schrift erfahren, dass die Schöpfung einem Traum oder etwas ähnlichem [d. h. einer Illusion] gleiche?" Darauf erwidert [der Verfasser]:

#### 6. Weil sich das aus den Produkten ergiebt.

Weil die Produkte, da sie praktischen Zwecken dienen, real sind, und sich mithin aus den Produkten auf Grund eines Beweismittels, welches den Gegenstand in seiner Beschaffenheit erkennen lehrt, ergiebt, dass die schöpferische Thätigkeit der Urmaterie real ist. Das ist der Sinn. Die Schriftstellen aber, welche [das Wirken der Urmaterie] mit einem Traume oder etwas ähnlichem vergleichen, sind dahin aufzufassen, dass sie nur ein theilweis es Nichtsein, d. h. die Unbeständigkeit, oder das theilweise Uebertragensein auf die Seelen in meinen; denn andernfalls würden [diese Stellen] mit denjenigen im Widerspruch stehen, welche die [Realität der] Schöpfung lehren, und es würde [dann überhaupt] kein absolutes Nichtsein geben, da auch die Traumgegenstände Modifikationen des inneren Sinnes, [also in gewisser Weise real] sind.

"Wenn man nun aber die [zweite] Seite der Alternative [in Sütra II. 1] gelten lässt, dass nämlich die Urmaterie im eignen Interesse wirke, so müsste dieselbe doch auch für die erlöste Seele thätig sein!" Darauf erwidert [der Verfasser]:

 Es besteht die Beschränkung hinsichtlich des Wissers, wie im Falle des Sichhütens vor dem Dorn.

[Das Wort cetana] "Wisser" bedeutet, entsprechend seiner Ableitung von der Wurzel cit "bewusst sein" (samjääne). hier "wahrnehmend". — Wie ein und derselbe Dorn nur für denjenigen nicht schmerzerregend ist, welcher als "Wisser", d. h. ihn wahrnehmend, sich vor ihm hütet (mucyate), wohl aber für [alle] anderen, ebenso hält sich auch die Materie nur von dem "Wisser", dem sie wahrnehmenden, d. h. demjenigen, der sein Ziel erreicht hat, fern (mucyate) [und] ist [demnach] nur für diesen nicht sehmerzerregend; für [alle] andern aber, welche [dieselbe] nicht wahrnehmen, ist sie schmerzerregend. Diese "Beschränkung" oder vielmehr Vertheilung besteht; das ist der Sinn. Damit ist auch für

<sup>1)</sup> Der Pandit ergänzte: purushādhyastatva-rūpā-sattvāmçe.

die ihrem Wesen nach gebundene Materie die Selbsterlösung 1) möglich, und darum wirkt sie nicht für die erlöste Seele 3).

"Was aber [in Sûtra 5] gesagt wurde, dass nimlich die schöpferische Thätigkeit auf die Seele nur bildlich übertragen sei, ist doch nicht richtig, weil die Annahme geboten ist, dass durch die Verbindung mit der Urmaterie auch die Seele sich zu. den Formen des "grossen" Princips u. s. w. umgestalte. Sieht man doch, wie z. B. durch die Verbindung mit der Erde ein Stück Holz sich so umgestaltet, dass es der Erde sich anähnlicht." Darauf antwortet [der Verfasser]:

8. Trotz der Verbindung mit der andern besteht sie nicht direkt, [ebensowenig] wie das Brennen des Eisens.

Trotz der Verbindung mit der Urmaterie besteht die schöpferische Thätigkeit der Seele nicht direkt, d. h. [nicht] unmittelbar. Als Beispiel dafür [ist angegeben: ,ebensowenig] wie das Brennen des Eisens'; das bedeutet: wie das Brennen des Eisens nicht unmittelbar stattfindet, sondern auf dem mit ihm verbundenen Feuer beruht, [also] nur übertragen ist. In dem angeführten Beispiel aber constatirt man eine Veränderung der beiden Dinge [des Feuers und des Eisens], weil dieselbe durch die Sinneswahrnehmung erwiesen wird; in dem Falle dagegen, welcher dem Zweifel [des Opponenten] unterliegt, lässt sich die Sachlage durch die Veranderung nur des einen, [der Urmaterie nämlich]. erklären: mithin würde die Theorie, dass beide [Urmaterie und Seele] von der Veranderung betroffen seien, eine unnöthige Complikation bedeuten; sonst, [d. h. wenn diese Theorie richtig ware], müsste [ja anch] in Folge der Verbindung mit der Hibiscus-Blüthe die Farbe des Krystalls sich verändern.

Dass der Endzweck der Schöpfung die Erlösung ist, wurde schon oben [in Sûtra II. 1] gelehrt; jetzt nennt [der Verfasser] die hauptsächlichste causa efficiens für die Schöpfung:

9. Bei Begierde und Gleichgiltigkeit Concentration und Schöpfung. 5)

<sup>1)</sup> Die Selbsterlüsung der Materio besteht darin, dass ihr Wirken nicht von den Seelen empfunden wird, womit das Aufhören dieses Wirkens gegeben ist; sva-mokshak — puruskena bhujyamanatoam, P.

<sup>2)</sup> L. pravartata iti mit der v. l. und dem MS.

<sup>3)</sup> In dieser Weise ist zwar das Sûtra von allen Commentatoren gedeutet, aber vielleicht mit Unrecht. Der Pandit erhob auch ein sprachliches Bedenken gegen diese Erklärung, weiche nach der Ausdrucksweise der Sütras den Instrumental röga-virágábhyúm verlange. Die natürlichste Auffassung des Sútra Die Schöpfung ist eine Verbindung von Liebe und Abneigung" wäre eine hübsche Parallele zu der Theorie des Empedorles, dass in der ganzen Schöpfung

Bei Begierde Schöpfung und bei Gleichgiltigkeit Concentration, d. h. Ruhen [der Seele] in ihrem eignen Wesen, kurz Erlösung, oder auch Unterdrückung der Affektionen des Denkorgans. Das ist der Sinn. Demnach ist gemeint, dass sich durch positive und negative Betrachtungsweise (anvaya-vyatirekâbhyâm) 1) die Begierde als Ursache der Schöpfung ergiebt. Und in diesem Sinne sagt auch die Schrift [Brh. 4. 4. 6], nachdem sie [§ 4—6] das Resultat der verschiedenartigen Werke, [das Aufsteigen] nämlich [zur Würde] Brahman's u. s. w. beschrieben: "So ergeht es nun dem wünschenden; wer aber nichts [mehr] wünscht, wunschlos, frei von Wünschen, ans Ziel seiner Wünsche gelangt ist, seine Wünsche [nur noch] auf das Selbst gerichtet hat 2), dessen Leben wandert nirgends [mehr] hinaus." — Auch Begierde und Gleichgiltigkeit sind nur Eigenschaften der Materie.

Hierauf beginnt [der Verfasser] die Art und Weise der Schöpfung zu beschreiben:

10. Nach 3) dem ,grossen und den andern folgt die der fünf Elemente.

Schöpfung ist aus dem vorigen Sütra zu ergänzen. -Wenn es auch in der Schriftstelle "Aus diesem Selbst ging der Aether hervor u. s. w. [Taitt. 2. 1] heisst, dass am Anfang die Schöpfung der fünf Elemente stattfand, so nehmen wir doch an, dass die Schöpfung der fünf Elemente der des "grossen" und der andern [Seiten des Innenorgans] nachfolgte; das ist der Sinn. [Der anscheinende Widerspruch] ist folgendermassen zu beurtheilen: wie in der Schriftstelle, welche sagt, dass das Feuer ) zuerst geschaffen sei [Chând. 6. 2. 3] 5), die [vorangehende] Schöpfung des Aethers und der Luft hinzuzudenken ist, so ist auch in der [oben] angeführten Schriftstelle [Taitt. 2. 1] hinzuzudenken, dass vorher das "grosse" und die andern [Formen des Innenorgans] geschaffen sind. Hierfür liefert den Beweis die Schlussfolgerung, dass, wie die Erschaffung des Topfes [eine Affektion des Innenorgans des Töpfers voraussetzt, so auch] der Erschaffung von allem ausser dem Innenorgan eine Affektion des Innenorgans vorausgegangen sein muss. Ferner wird auch in Uebereinstimmung mit der Wortfolge ") in einer andern Schriftstelle:

D. h. we Begierde vorliegt (resp. nicht vorliegt), wird etwas (resp. nichts) hervorgebracht.

<sup>2)</sup> L. mit dem Text der Upanishad und dem MS.: iti nu (nicht tu) kämayamäno, 'thä 'kämayamäno yo 'kämo nishkäma äpta-käma ätmakämah, . . . .

kramena = anantaram, paçeât, P.
 L. teja-âdi als Compositum.

<sup>5)</sup> Dieses lies das Feuer entstehen."

<sup>6)</sup> Dem påtha-krama steht der artha-krama gegenüber, s. Sämkhyatattvakaumudi am Schluss von § 4.

"Aus ihm geht der Odem hervor, der innere und alle [ausseren] Sinue, Aether, Luft, Lieht, Wasser 1) und die Erde, die alles erhaltende." [Mund. 2. 1. 3]

und auf Grund der weiteren Schriftstelle "Dieser erschuf den Odem, aus dem Odem den Glauben, den Aether und die Luft [Praçn. 6. 4, von uns] als sicher angenommen, dass die Schöpfung des grossen' u. s. w. der Schöpfung der fünf Elemente voranging. Nun wird [der Verfasser in Sûtra II. 31] lehren, dass der Odem eine von den Wesensäusserungen (vrtti) des Innenorgans ist; darum bedeutet in dieser Schriftstelle [Mund. 2, 1, 3 oder auch Praçn. 6. 4 das Wort] ,Odem' das ,grosse' Princip. Ebenso sagt auch ein Vedantasutra [2. 3. 15, dass] die Schöpfung in der Reihenfolge des "grossen" u. s. w. [vor sich gegangen sei]: "Dazwischen Urtheil (vijnana) und innerer Sinn in der Reihenfolge, weil ein Merkmal dafür vorliegt'; das bedeutet: zwischen dem realen [d. h. dem Brahman, resp. der Urmaterie] und dem Aether entstehen 2) das Urtheilsorgan und der innere Sinn - in dieser Reihenfolge; und in dem inneren Sinn ist [hier] das Subjektivirungsorgan mit einbegriffen.

Die Urmaterie allein schafft zum Zwecke der Selbsterlösung, weil sie ewig ist, das "grosse" aber und die folgenden [Principien] schaffen je ihre Umwandlungen nicht zum Zwecke der Selbsterlösung, weil sie endlich sind; diesen Unterschied sagt [der Verfasser im folgenden] aus:

11. Da die Schöpfung um des Selbstes willen stattfindet, dient das Wirken dieser nicht zu eignen Zwecken.

Da die schöpferische Thätigkeit dieser, d. h. des "grossen" und der folgenden [Principien], um des Selbstes willen, d. h. um der Erlösung der Seelen willen stattfindet, dient das Wirken, d. h. die schöpferische Thätigkeit [derselben] nicht zu eignen Zwecken, weil [diese Dinge] vergänglich sind, also die Erlösung ihnen nicht [wie der ewigen Urmaterie] zu Theil werden kann. Das ist der Sinn. Weil [das schöpferische Wirken dieser Produkte] nothwendig die Erlösung eines andern bezwecken muss, hat man anzunehmen, dass es die Erlösung der Seelen, nicht die der Urmaterie bezwecke, weil diese [nur] ein Beiwerk zu den Seelen ist.

[Der Verfasser] beschreibt nun die Schöpfung des begrenzten Raumes und der begrenzten Zeit:

12. Raum und Zeit kommen aus dem Aether u. s. w. her.

<sup>1)</sup> Im Texte der Upsnishad fahlt das ca hinter apak.

<sup>2)</sup> L. utpaclyete austatt utpadye mit der v. L und dem MS.

Raum und Zeit, soweit sie ewig sind, bilden die Voraussetzung (prakrt) für den Aether und sind einfach zwei bestimmte Qualitäten der Materie. Darum schreibt man mit Recht dem Raum und der Zeit Allgegenwart zu, desgleichen dem Aether, wie in der Schriftstelle "Gleichwie der Aether allgegenwärtig und ewig") und sonst gesagt ist. Soweit aber Raum und Zeit begrenzt sind, entstehen sie aus dem Aether in Folge der Verbindung mit diesem und jenem Upådhi; das ist der Sinn; denn mit dem Worte "n. s. w." sind [im Sûtra] die Upådhis gemeint. Wenn nun auch der begrenzte Raum und die begrenzte Zeit nichts anderes ist als der Aether, specialisirt durch diesen und jenen Upådhi, so geben wir doch die Besonderheit des specialisirten [Aethers neben dem reinen, unbegrenzten Aether] zu und lehren hier, dass derselbe ein Produkt des letzteren ist, — ganz wie nach der Theorie der Vaigeshikas das Gehör ein Produkt [des Aethers] ist<sup>2</sup>).

Jetzt beschreibt [der Verfasser] die [in Sütra II. 10] "Nach dem "grossen" und den andern" genannten [Dinge] nach einander ihrem Wesen und ihren Eigenschaften nach:

## 13. Entscheidung ist das Urtheilsorgan.

Für das "grosse" Princip ist "Urtheilsorgan" ein Synonymon, und Entscheidung" oder, wie man [gewöhnlicher] sagt, "Gewissheit" ist die specielle Funktion desselben; das ist der Sinn. Identificirt aber werden [im Sütra diese beiden Begriffe] deshalb, weil eine Eigenschaft und der Träger derselben nicht zu trennen sind. Dieses Urtheilsorgan wird nun, wie man wissen muss, darum das "grosse" genannt, weil es alle Produkte ausser ihm durchdringt und weil es von grosser Macht ist; wie es in der Tradition heisst:

"Aus der sich umgestaltenden Urmaterie aber ging das "grosse" Princip hervor, "gross" deshalb geheissen, weil durch dasselbe immerdar die Erkenntniss der Menschen entsteht."

In [Brh. 2. 4. 10] "Dieses grossen Wesens Aushauch ist das, was als Rigveda . . . . \* sowie in ähnlichen Schrift- und Traditionsstellen ist das Wort "gross' auch von dem geistigen höchsten Wesen (Hiranyagarbha) gebraucht, weil dasselbe die Wahnvorstellung hat, das Urtheilsorgan sei sein Selbst, — ganz so wie das Wort "Erde' zur Bezeichnung des [Erd-]Geistes") dient, welcher wähnt, dass die Erde sein Selbst sei. Desgleichen ist auch das Wort "Subjektivirungsorgan" oder ["innerer Sinn", manas, oder "Denkorgan", citta, in Puräpas gelegentlich] so zu verstehen, dass

Dieses Citat, welches auch Deussen nicht hat verifieren können, findet sich mehrfach in Çaukara's Commentar zu den Brahmasütras; vgl. Deussen, System des Vedänta S. 516, Ann. 14.

<sup>2)</sup> Vgl. im Texte des Commentars zu I. 106 S. 77, Z. 2 v. u. 3) Die samashti-prihivi (aber nicht ein prihivi-khauda) hat nach den Sämkhyas ebenso gut eine Seele, wie Pflanzen und Bäume.

es Rudra und andere [Götter] bezeichne. Die einzelnen Upådhis, d. h. je die betreffenden Urtheilsorgane aller der Götter¹) von derjenigen Gottheit an, welche die Urmaterie für ihr Selbst halt, bis herunter zu denen, die in den Elementen ihr Selbst ²) sehen, sind nur Theile des "grossen" Princips.

[Der Verfasser] nennt nun auch die übrigen Attribute des "grossen" Princips:

# 14. Produkte desselben sind Verdienst u. s. w.

Auch Verdienst, Erkenntniss, Gleichgiltigkeit und übernatürliche Kräfte beruhen auf der materiellen Grundlage des Urtheilsorgans, nicht auf der des Subjektivirungsorgans noch auf irgend einer anderen; denn allein das Urtheilsorgan ist ein Produkt des allerreinsten Sattva [d. h. des Sattva, welches sich, so weit wie irgend möglich, von Rajas und Tamas geläutert hat]. Das ist der Sinn.

"Wie soll sich aber dabei das Ueberwiegen der Schuld in den einzelnen Theilen des Urtheilsorgans, die sich in Menschen, Thieren u. s. w. befinden, erklären lassen?" Darauf erwidert [der Verfasser]:

## Das "grosse" wird in Folge der Beeinflussung zum Gegentheil.

Eben dieses grosse', d. h. das grosse Princip, wird in Folge der Beeinflussung durch Rajas und Tamas zum Gegentbeil, d. h. gemein, und nimmt als charakteristische Eigenschaften die Schuld sowie die Negationen der Erkenntniss, der Gleichgiltigkeit und der übernatürlichen Kräfte an; das ist der Sinn. Dadurch findet auch die Behauptung der Schrift- und Traditionsstellen, dass sämmtliche Menschen übernatürliche Kräfte besitzen, ihre Erklärung; denn die übernatürliche Macht, welche allen Upådhis [d. h. allen Urtheilsorganen] wesentlich angehört, wird nur durch Rajas und Tamas verhüllt. Wenn [uns darauf eingewendet wird:] ,Demnach müsste doch das Urtheilsorgan ebenso [wie die Urmaterie] ewig sein, damit Verdienst u. s. w. in ihm [dauernd] ruhen kann; wie kommt ihr also dazu [das Urtheilsorgan] für ein Produkt zu erklären?", [so erwidern wir: dieser Einwurf ist] nicht [berechtigt]; denn die von den Werken hinterlassenen Eindrücke und die andern [genannten Attribute] ruhen in dem besonderen Sattva, als welches das grosse Princip im Zustande des Samens zu denken ist, d. h. in einem Theile der Urmaterie, und deshalb nehmen wir an, dass dieses [grosse Princip] in dem Zustande, in welchem es

Füge devánám hinter <sup>o</sup>paryantánám ein mit der v. l. und dem MS.
 D. h. Våyu, der sich für die Luft, Agni, der sich für das Feuer, und Varuna, der sich für das Wasser hält.

die Ursache der Erkenntniss ist, [aus der Urmaterie] entstehe wie der Spross [aus dem Samen]. Mithin ist das Urtheilsorgan wie der Aether von beiderlei Art, ewig [d. h. unentfaltet] und endlich [d. h. entfaltet]; 1) und wie auf den Aether im Zustande der Ursache nur die Bezeichnung "Urmaterie", nicht [aber] die Bezeichnung "Aether" angewendet wird, weil [dann noch] nicht der Ton, das Merkmal des Aethers, existirt, ebenso wird auch für das Urtheilsorgan im Zustande der Ursache nur die Bezeichnung "Urmaterie" gebraucht, weil [dann noch] nicht die Entscheidung und die anderen Merkmale des Urtheilsorgans existiren.

Nachdem [der Verfasser so] das "grosse" Princip beschrieben, wendet er sich zu dessen Produkt, dem Subjektivirungsorgan:

### 16. Wahn ist das Subjektivirungsorgan.

Weil es die Vorstellung des [empirischen] Ich zu Stande bringt [aham-karoti, heisst das Subjektivirungsorgan] ,Ichmacher [ahamkûra, - ein Wort, gebildet] wie Topfmacher (kumbha-kûra), - und es ist ein substantielles inneres Organ 2). Dasselbe ist, weil eine Eigenschaft und ihr Trager nicht zu trennen sind, "Wahn" genannt, um anzuzeigen, dass [der Subjektivirungswahn] die specielle Funktion [dieses Organs] îst 5). Erst wenn ein Gegenstand durch das Urtheil festgestellt ist, entstehen die Ideen des Ich und des Mein. Darum schliessen wir, wie schon oben [im Commentar zu I. 64] gesagt, dass entsprechend dem Verhältniss von Ursache und Produkt, [welches] zwischen den beiden Funktionen 4) [besteht], dasselbe Verhältniss auch für die beiden [Organe] gilt, denen diese Funktionen angehören. Ebenso ist schon oben [an derselben Stelle] gesagt, dass das Innenorgan, [in der That] nur eines, lediglich in Folge des Unterschieds dreier Zustände, die z. B. [den drei Zuständen] ,Same, Spross und grosser Baum' vergleichbar sind, dazu kommt Ursache und Produkt zu sein. Deshalb sind im Vayu- [4. 25] und Matsya-[Purana] die beiden [Worte] ,Wahrnehmungs- und "Urtheilsorgan" (manas und buddhi) für synonym erklärt:

"Wahrnehmungsorgan, der grosse, Denken, Brahman, Burg. Urthellsorgan, Erkenntniss, Gott . . . . ."

[Der Verfasser] neunt nun die [jetzt] an die Reihe kommenden Produkte des Subjektivirungsorgans:

2) Tilge den Interpunktionsstrich hinter kumbha-karawat und setze ihn

hinter antakkarana-dravyam.

3) Setze eine Interpunktion hinter \*sucanaya.

<sup>1)</sup> Was hierauf in der Ausgabe folgt, yathå karanam sväkarah prakrtiprabhävåd iti, ist unübersetzbarer Unsinn. Die klaren Sätze, welche das Sätzipattra dafür mit der Empfehlung varafara bistet und welche ohne Variants auch in meinem MS. stehen, sind von mir oben übersetzt worden.

<sup>4)</sup> Von denen das Urtheil die Ursache, die Subjektivirung das Produkt ist.

## 17. Die elf und die fünf Grundstoffe sind dessen Produkte

Die elf, nämlich: Sinne, und die fünf Grundstoffe des Tons 1) u. s. w. sind Produkte des Subjektivirungsorgans; das ist gemeint. Von mir ist durch diesen und jenen Sinn diese und jene Farbe oder dgl. zu erfassen, dies wird [mir] Freude schaffent, weil aus solchen und ähnlichen subjektivirenden Vorstellungen bei den Urschöpfungen 2) die Sinne und deren Objekte entstehen, ist das Subjektivirungsorgan die Ursache der Sinne; denn man beobachtet im täglichen Leben, dass von demjenigen, der [das Eintreten] des Genusses bei sich erwartet, in Folge des Verlangens [danach] die Mittel zu dem Genusse zubereitet werden; und an der Stelle des Mokshadharma-Theiles [des Mbh., 12, 7758] "Aus dem Verlangen nach Farbe entstand 3) der Gesichtssinn, u. s. w. ist überliefert, dass aus dem Verlangen des höchsten Wesens der Gesammt-Gesichtssinn und die übrigen [Gesammtsinne] hervorgegangen sind. Das ist die Meinung. Darum entsteht auch aus dem Subjektivirungsorgan von den [feinen] Elementen und den Sinnen zuerstder innere Sinn, dessen Eigenschaft das Verlangen ist; diese besondere Stellung [nimmt derselbe ein], weil die Grundstoffe und [die Busseren Sinne] Produkte des Verlangens sind.

[Der Verfasser] beschreibt hier auch 4) diese besondere Stellung [des inneren Sinnes]:

18. Der aus Sattva bestehende elfte 5) entspringt dem modificirten Subjektivirungsorgan,

Der elfte, d. h. der die Zahl elf voll machende, innere Sinn ist in der durch sechzehn gebildeten Reihe ") derjenige, der [wesentlich] aus Sattva besteht; darum geht er aus dem modificirten, d. h. vom Sattva beherrschten, Subjektivirungsorgan hervor. Das ist gemeint. Daraus ist auch zu entnehmen?), dass die zehn [ausseren] Sinne aus dem vom Rajas beherrschten und die Grundstoffe aus dem vom Tamas beherrschten Subjektivirungsorgan ent-

<sup>1)</sup> Der Grundstoff des Tons ist der Aether in felnem Zustande.

<sup>2)</sup> Der Plural bezieht sich auf die Neuschöpfungen nach den Pralayas; dem adi-sarga steht der einfache sarga, d. h. die täglich fortlaufende Schöpfung.

<sup>3)</sup> Die Cale. Ed. des Mbh. hat tatha anstatt abhat,

<sup>4)</sup> L. atrapi mit der v. L. und dem MS.

Nach Aniruddha's Commentar sowie nach den Erklärungen Gaudapäda's und Vācaspatimiera's zu Kārikā 25 wilrde ekūdaçaka ,die Elfzahl' bedeuten, d, h. die Gesammtheit der Sinne bezeichnen. Ich halte diese Erklärung. numal im Hinblick auf das folgende Sütra, für richtig. 6) S. Såtra II. 17.

<sup>7)</sup> I. tanmâtrâvî 'ty avagantavyam mit der v. L und den Excerpten des Mahadeva und Nageça.

stehen; denn das lässt sich schon aus solchen Traditionsstellen constatiren, wie:

"Das Ich [= Subjektivirungsorgan] ist dreierlei Art: [durch Sattva] modificirt, wirksam (taijasa) und Tamas-artig. Aus dem sich modificirenden, Sattva-artigen Ich-Princip entstand der innere Sinn,

aus ihm auch die Götter, von denen die Manifestirung der Dinge ausgeht; aus dem wirksamen die [äusseren] Sinne 1), die der Wahrnehmung

und die des Handelns;

das Tamas-artige ist der Ausgangspunkt der feinen Elemente, aus deren [erstem] der Aether hervorging, das Attribut des Selbstes." [Bhag. P. 3. 5. 29-31

Darum ist, in Uebereinstimmung mit den Puranas und ahnlichen [Schriften], auch in Karika [25] folgendes gesagt:

"Der aus Sattva bestehende elfte entspringt dem [darch Sattva] modificirten Subjektivirungsorgan; ihm, dem Ausgangspunkt der Elemente, [auch] die Grundstoffe, [doeh] ist es dann Tamas-artig; dem wirksamen dle von beiderlei Art."

Wirksam' bedeutet ,Rajas-artig'; ,die von beiderlei Art' sind

die Sinne der Wahrnehmung und des Handelns.

"In dem Sütra weiter unten "Die Schriftstelle über das Aufgehen in die Gottheiten . . . . . [II. 21] wird aber doch [der Verfasser] von den Göttern der [einzelnen] Organe sprechen; warum sind also von der Karika nicht auch die Götter als Produkte des Sattva-artigen Subjektivirungsorgans bezeichnet?" Darauf antworten wir: Es wird in der Schrift gelehrt, dass die Gottheiten des Gesichtssinns und der übrigen [Sinne] nichts anderes seien, als die Geister der Sonne n. s. w., deren Leiber der Gesammt-Gesichtssinn und die übrigen [Gesammtsinne] sind; es läuft also einfach darauf hinaus, dass die Gesammtorgane die Gottheiten der in dividuellen Organe sind. Demzufolge werden auf Grund der Anschauung, dass das individuelle und die Gesammtheit identisch sind, in diesem Lehrbuch die Götter neben den Organen nicht besonders behandelt. Es werden also die Gesammtsinne, weil sie mit dem inneren Sinn verglichen nur wenig Sattva enthalten, kurzweg als Produkte des Rajas-artigen Subjektivirungsorgans bezeichnet. Wenn hingegen an [einzelnen] Traditionsstellen, [wie z. B. in dem oben herausgehobenen Verse des Bhag. P. 3. 5. 30, die Gesammtsinne oder, wie dort gesagt ist, ,die Götter'] als Produkte des Sattva-artigen Subjektivirungsorgans bezeichnet sind, so ist das geschehen, weil sie mit den individuellen Sinnen verglichen eine grössere Masse von Sattva enthalten; man hat also [hier] keinen Widerspruch anzunehmen 2). Dementsprechend ist wegen der Dreierleiheit des Subjektivirungsorgans auch dem "grossen", welches die Ursache von jenem ist, eine solche Dreierleiheit zuzuschreiben; denn es heisst in der Tradition;

Burnout's Ausgabe des Bhāgavatapurāņa liest taijasāni 'ndriyāny eva. 2) Es wird wohl mit der v. l. ity avagantavyam zu lesen sein; das MS. stimmt mit dem Texts der Ausgabe überein.

"Von dreierlei Art ist der "grosse", Sattva-, Rajas- und Tamas-artig." [Märk, P. 45, 38] 1).

Eine andere [Erwägung] ist es, dass die Dreierleiheit dieser beiden [des Urtheils- und des Subjektivirungsorgans] auch nach dem Unterschied der Individuen oder nach partiellen Unterschieden [d. h. bei verschiedenen Gelegenheiten an ein und demselben Individuum, zu Tage tritt] <sup>2</sup>).

[Der Verfasser] beschreibt nun die elf Sinne:

 Mit den Sinnen des Handelns und denen der Wahrnehmung bildet der innere eine Elfzahl.

Fünf Sinne des Handelns giebt es, die Krafte des Redens, des Fassens, des Gehens, der Absonderung, der Zeugung, und fünf Sinne der Wahrnehmung, mit Namen Gesicht, Gehör, Gefühl, Geschmack, Geruch. Mit diesen zehn zusammen bildet der innere Sinn eine Elfzahl, d. h. die Gesammtheit der elf Sinne; das ist gemeint. — [Das Wort für 'Sinn'] indriya bedeutet 'Werkzeng für den Indra', d. h. den Herrn des Körpers [also: für die Seele]. Demnach ist jedes Werkzeng ein Sinn, falls es ein Produkt des Subjektivirungsorgans ist.

[Der Verfasser] weist die Ansicht zurück, dass die Sinne aus den Elementen gebildet seien:

20. Weil die Schrift lehrt, dass sie aus dem Subjektivirungsorgan hervorgegangen, sind sie nicht aus den Elementen gebildet.

Die Sinne' ist hineinzudenken. Wenn nun auch die Schriftstelle, welche die Entstehung [der Sinne] aus dem Subjektivirungsorgan beweist, im Laufe der Zeit verloren gegangen ist, so wird sie doch aus dem Worte des Lehrers [d. h. aus unserm Sütra] und aus sämmtlichen Traditionsschriften, aus Manu u. s. w.; erschlossen. Eine deutliche Schriftstelle [dafür, dass aus dem Subjektivirungsorgan Produkte hervorgehen, obschon die Sinne nicht speciell genannt sind,] ist "Möge ich mich vervielfältigen etc." [Chänd. 6. 2. 3 oder Taitt. 2. 6 3)]. Wenn [uns darauf eingewendet wird:] "In [Chänd. 6. 5. 4]: "Denn aus Speise gebildet, o

In der Ausgabe des Mark. P. (Calcutta 1862) schliesst dieser Halbvers triebo 'ditah, der vorangebende mit mahân.

<sup>2)</sup> Anayor mahad-ahamkárayor vyakti-bhedát çarira-bhedát ekasminn eva vá çarire mça-bhedát (ekasmin manushya eká buddhih kasmimçeid vishaye prakáciká, kasmimçeid vishaye capalá, kasmimçeid vishaye müdhaica bhamati) traividhyam iti vicárántaram, P.

<sup>3)</sup> Dort fehlt allerdings das in diesem Zusammenhange bedeutungsvolle akom; sollte Vijäänabhikshu das Wort zu seinen Zwecken hinzugefügt haben oder sine andere Stelle meinen?

Lieber 1), ist der innere Sinn u. s. w. liegt aber doch auch eine Schriftstelle dafür vor, dass die Sinne aus den Elementen gebildet sind", [so antworten wir:] Nein! Denn da das Erleuchten [d. h. das Hervorrufen der Erkenutniss dem Innenorgan und den Sinnen I gemeinsam ist, so kann man nur annehmen, dass das Innenorgan die materielle Ursache [der Sinne] ist, und deshalb verdient [von den beiden sich anscheinend widersprechenden Schriftstellen] diejenige den Vorzug, welche lehrt, dass [die Sinne] aus dem Subjektivirungsorgan stammen; und da auch die Elemente durch den Willen des höchsten Wesens erzeugt sind, ist die Speise [erst] durch den inneren Sinn geschaffen. Die Schriftstelle aber, welche sagt, dass [die Sinne] den Elementen entsprossen sind, ist bildlich zu verstehen, da sie nur meint, dass die individuellen inneren und [Busseren] Sinne, welche ja nur in der Verbindung mit den Elementen [d. h. mit den animalischen Körpern] Bestand haben, aus diesen Elementen beraus sich manifestiren.

"Trotzdem lässt sich aber doch nicht feststellen, dass [die Sinne] dem Subjektivirungsorgan entstammen, da in der Schriftstelle "Dieses Menschen Fähigkeit zu reden geht in das Feuer ein, der Athem in die Luft, der Gesichtssinn in die Sonne u. s. w." [Brh. 3. 2. 13] gesagt ist, dass die Sinne in den Gottheiten aufgehen, man also daraus erfährt, dass auch die Gottheiten materielle Ursachen [der Sinne sind]; denn nur in seiner Ursache geht ja das Produkt auf." Diesem Bedenken gegenüber bemerkt [der Verfasser]:

 Die Schriftstelle über das Aufgehen in die Gottheiten sagt nichts von einem Schöpfer.

Die Schriftstelle, welche von dem Aufgehen in die Gottheiten spricht, sagt nichts von einem Schöpfer, d. h. bezieht sich nicht auf einen Schöpfer; [und ein solcher ist in der That in unserem Falle nicht anzunehmen]; denn die Erfahrung lehrt, dass ein Wassertropfen in den Erdboden eingeht, der doch nicht sein Schöpfer ist, und aus der Schrift lernen wir ebenso, dass das Selbst in die Elemente, die doch nicht dessen Schöpfer sind, eingeht. Gemeint ist: aus der Schriftstelle "Ganz Erkennen, entsteht es aus diesen Elementen, und in diese hinein löst es sich auf." [Brh. 2. 4. 12].

Einige meinen, dass der zu den Sinnen gehörige innere Sinn ewig sei. Diese Ansicht widerlegt [der Verfasser mit folgenden Gründen]:

22. Weil die Schrift ihr Entstehen lehrt und weil man ihr Vergehen beobachtet.

<sup>1)</sup> Der Text der Upan, hat somya amstatt sammya,

Für alle diese Sinne giebt es ein Entstehen, weil die Schrift lehrt:

Aus ihm geht der Odem hervor, der innere und alle [ausseren] Sinne etc." [Mand. 2, 1, 3].

und weil man sieh von ihrem Vergeben durch die Thatsache überzengt, dass in den Zuständen des Alters oder [der Krankheit] ebenso wie das Gesicht und die übrigen [äusseren Sinne] auch der innere abnimmt und [hinschwindet]. Das ist gemeint. Und in diesem Sinne ist gesagt:

Nach [weiteren] zehn Jahren schwindet der innere und alle [äusseren] Sinne." 1)

Die Aussprüche, welche von der Ewigkeit des inneren Sinnes handeln, meinen den Samen [desselben], d. h. die Urmaterie.

[Der Verfasser] widerlegt nun die Ansicht der Heretiker, dass die Sinne nichts anderes seien als die Reihe der Glieder, in denen sie sich Aussern 1):

23. Der Sinn ist etwas übersinnliches; [nur] für die Irrenden ist er der Sitz. 3)

Ein jeder Sinn ist etwas übersinnliches; nicht etwa das wahrnehmbare [Körperglied] 4); nur für die Irrenden ist der Sitz, d. h. das Glied 5), und der Sinn identisch; das ist gemeint. — Die [richtige] Lesart ist [im Sûtra] allein adhishthûnam ,der Sitz' [nicht adhishthône, wie Aniruddha hat l.

[Der Verfasser] widerlegt nun die Meinung, dass es nur einen einzigen Sinn gebe, der in Folge verschiedener Kräfte die mannigfachen Thatigkeiten ausübe:

24. Da auch, wenn [die anderen Sinne nur] verschiedene Krafte sind, die Verschiedenheit feststeht, ist die Einheit nicht.

Auch wenn man zugiebt, dass verschiedene Kräfte einem einzigen Sinn gehören, steht doch die Verschiedenheit der Sinne fest,

<sup>1)</sup> Der Pandit ergänzte den vorangehenden Halbvers, ohne sich zu erinnern, welchem Werke die Stelle entstammt: balyam orddhic chavir medha tong drahtih çubra-vikraman "(Nach je zehn Jahren) schwindet die Kindheit, das Wachsthum, die Jugendschönheit, die Energie, die (Glätte der) Haut, das Gesicht, die Zeugungskraft, die Pähigkeit zu gehen."

<sup>2)</sup> Das Wort golaka, zunächst das Auge, ist weiterhin zur Bezeichnung der Nase, der Ohren, der Hände etc. verwendet; in diesem Sinne steht es in Vijāānabhikabu's Einleitung zu V. 104, und so habe ich es hunderte von Malen aus dem Munde der Pandits gehört.

<sup>3)</sup> L. adhishthanam mit Aph. 203, Ann. 5.

<sup>4)</sup> Setze einen Interpunktionsstrich hinter pratyaksham.

<sup>5)</sup> Der Neudruck Jivananda's bietet, trotz Hall's Verbesserung in dem Cuddhipattra, die Lasart to adhishthane colake.

weil auch die Krafte [nichts anderes als] Sinne sind; deshalb ist die Einheit des Sinnes nicht. Das ist gemeint.

"In der Theorie, dass aus dem einen Subjektivirungsorgan die verschiedenartigen Sinne entstehen, liegt aber doch ein logischer Widerspruch." Darauf entgegnet [der Verfasser]:

 Eine theoretische Erwägung hebt nicht das durch ein richtiges Erkenntnissmittel ¹) festgestellte auf.

Das ist verständlich.

[Der Verfasser] lehrt [jetzt], dass [in der That] die zehn anderen [Sinne nur] verschiedenartige Kräfte des einen, d. h. des hauptsächlichen, nämlich des inneren Sinnes, sind:

26. Der innere Sinn nimmt das Wesen der beiden an. Der innere Sinn nimmt das Wesen der Sinne der Wahrnehmung und des Handelns an. Das ist gemeint.

Die Bedeutung des Ausdrucks ,nimmt das Wesen der beiden an' erläutert [der Verfasser] selbst [im folgenden]:

27. Wegen der Verschiedenheit der Modifikationen der Constituenten wird er verschiedenartig, den Zuständen vergleichbar.

Gleichwie ein und derselbe Mann in Folge seines Verkehr ein verschiedenes Wesen annimmt, indem er beim Verkehr mit der Liebenden verliebt, mit einem gleichgiltigen gleichgiltig, mit einem andern [noch] anders ist, ebenso wird auch der innere Sinn, da er sich in Folge der Beziehung, in welche er zu dem Gesicht und den übrigen [äusseren Sinnen] tritt, mit eben diesen vereinigt, durch die Funktionen des Sehens u. s. w. charakterisirt und damit verschiedenartig. Der Grund dafür ist "wegen der . . . . Constituenten"; das bedeutet: weil die Constituenten, Sattva u. s. w., die Fähigkeit haben sich in der verschiedensten Weise zu modificiren. Diesen [Lehrsatz] erschliessen wir aus der Unfähigkeit des Gesichts und der übrigen [äusseren Sinne], ohne die Verbindung mit dem inneren Sinn ihre Thätigkeit auszuüben, welche [Unfähigkeit] durch die Schrift festgestellt ist: "Ich war mit meinem Sinn anderswo; [darum] hörte ich nicht u. s. w." [Brh. 1. 5. 3].

[Der Verfasser] nennt nun die Objekte für die Sinne der Wahrnehmung und des Handelns:

D. h. durch die Schrift (cf. II. 20), nicht durch ,ocalar evidence', wie Ballantyne will.

Abhandl, d. DMG. IX. 3.

28. [Die Objekte] für die beiden beginnen mit der Farbe und enden mit dem Unrath des Genossenen.

Der Unrath der genossenen Speisen ist Koth und [Harn]. Demnach sind die zehn Objekte für die beiden, d. h. für die Sinne der Wahrnehmung und des Handelns, folgende: [erstens] Farbe, Geschmack, Geruch, Gefühl und Ton, und [zweitens] dasjenige, was gesprochen, ergriffen, betreten, in Wollust versetzt und abgesondert wird. Das ist der Sinn. In Wollust versetzt wird von Seiten des einen Geschlechtsglieds das andere Geschlechtsglied; denn für das eine Geschlechtsglied ist das andere Objekt 1).

Um welches ihrem Gebieter \*) (indra) geleisteten Dienstes willen diese Sinne ihren Namen (indriya) führen, und wer dieser Gebieter ist, dieses beides lehrt [der Verfasser jetzt]:

29. Das Sehen u. s. w. 3) ist Sache des Selbstes; die Sinne sind die Werkzeuge [dazu].

Das Sehen und die folgenden vier [Resultate des Wirkens der Wahrnehmungssinne], das Sprechen und die folgenden vier [Resultate des Wirkens der Sinne des Handels] sowie das Wünschen fd. h. das Resultat des Wirkens des inneren Sinnes, alles dies list Sache des Selbstes, der Seele; die Sinne aber sind die Werkzeuge für die Funktion des Sehens u. s. w. Das ist der Sinn. [Wenn darauf Jemand einwendet]: Mag schon das Sehen, Hören und [das Schmecken, Riechen, Fühlen] zu Zeiten, weil auf eine Empfindung hinauslaufend, Sache der Seele, obwohl dieselbe nicht der Veränderung unterliegt, sein können! Das Sprechen aber 1) und, was [in der Aufzählung] ihm nachfolgt, ist nichts als Thätigkeit: wie kann dieses von der unveränderlichen [Seele] ausgesagt werden?", [so erwidern wir: dieser Einwand ist] nicht [richtig]; denn die Worte Sehen u. s. w. bedeuten in unserm Sutra (atra) nichts als die Thatsache, dass [die Seele] lediglich durch das Nahesein die Funktionen des Sehens u. s. w. bewirkt in derselben Weise wie der Magnet [nur durch das Nahesein das Eisen anzieht]. Denn wie ein König, auch ohne selbst thätig zu sein, vermittelst seines Werkzeuges, des Heeres nämlich, zum Krieger wird dadurch, dass er [dieses] mit seinem blossen Befehl antreibt, ebenso wird auch die unveränderliche Seele vermittelst des Gesichstsinns und aller ihrer anderen Werkzeuge zum Seher, Sprecher, Wünscher u. s. w. dadurch, dass sie diese [Werkzeuge] vermöge ihres blossen Naheseins - wofür wir ,Verbindung sagen - [zum Wirken] antreibt

L. ânandayitavyam co 'pasthasyo 'pasthântaram | upasthasya hy upasthântaram vishaya iti mit der v. l. und dem MS.

<sup>2)</sup> L. maye 'ndrasya mit der v. 1 and dem MS.

Das Masculinum drashtytvådir erfordert als Erginaung dharmah.
 L. sin tu hinter vaktytvådikasa mit der v. l. und dem MS.

in derselben Weise, wie der Magnet [das Eisen anzieht ohne dabei selbst thätig zu sein. Wenn eben erwähnt wurde], dass [die Seele die Funktionen] bewirkt', so bedeutet das hier die Anregung der Gesammtheit der Thätigkeitsbeziehungen (kûraka) 1), der Ausdruck Werkzeug aber 2) bezeichnet den Besitzer der Funktion, welche die Ursache zur Thätigkeit ist, oder dasjenige, welches mit Sicherheit zu dieser führt 3), wie z. B. die Axt [das Werkzeug zum Holzspalten ist]. Wenn aber in den Lehrbüchern gelengnet wird, dass die Seele das Sehen u. s. w. bewirke, so ist [damit nur gelengnet], dass ihr die Ausübung einer dazu dienenden Handlung oder diese Thätigkeiten [des Sehens, Hörens u. s. w. selbst] eigen seien. In diesem Sinne heisst es:

"Darum steht fest, dass das Selbst Thäter und Nicht-Thäter ist: wegen der Wunschlosigkeit ist es Nicht-Thäter, Thäter nur wegen des Naheseins."

Demnach ist das Selbst immerdar Seher, Sprecher u. s. w., weil die Kraft die Gesammtheit der Thätigkeitsbeziehungen anzuregen das Wesen des Selbstes ausmacht; dieser Gedanke ist von der Schrift mit den Worten gelehrt 1): "Nicht findet ein Verlust der Sehkraft des Sehers statt, nicht der Sprechkraft des Sprechers u. s. w. Brh. 4. 3. 23, 26]. Wenn [man uns darauf einwendet:] Ist denn nicht in dem Abschnitt über die Erkenntnissmittel [im ersten Buchl gesagt, dass nur die Wahrnehmung und die anderen Funktionen [des Innenorgans] die Werkzeuge seien? warum werden hier die Sinne als solche bezeichnet?", [so erwidern wir: dieser Einwand ist] nicht [richtig]; denn hier wird gelehrt, dass die Sinne die Werkzeuge für die durch das Auge u. s. w. vermittelten Affektionen des Innenorgans, d. h. für das Sehen u. s. w., sind, dort [oben] hingegen b) wurde gesagt, dass die Affektionen die Werkzeuge sind [zur Hervorbringung] des in der Seele ruhenden Resultats, d. h. der Erkenntniss.

Jetzt nennt [der Verfasser] die besonderen Funktionen der drei Seiten des Innenorgans:

 30. Die drei besitzen eine specifische Unterschiedenheit der Merkmale.

Die drei, das "grosse" [Princip], das Subjektivirungsorgan und der innere Sinn, besitzen eine specifische Unterschiedenheit der Merkmale (svälakshanya). [Dieses Bahuvrthi-Derivat] ist so aufzulösen, dass der [bei der Composition eingetretene] Ausfall des

D. b. karawa, sampradána, apadána, adhikarawa (die Thätigkeitsbezlehungen des wodurch, wofür, woher und wo).

<sup>2)</sup> L. is hinter kerenatoon mit der v. L.

<sup>3)</sup> zu tat-sådhakatama vgl. 1. 87.

<sup>4)</sup> Tilge den Interpunktionsstrich hinter crayate.

<sup>5)</sup> L. tedro co mit der v. 1 and dem MS.

Mittelgliedes [des zweiten sva nämlich] dadurch constatirt wird, also: wobei mehrere je ihr specifisches Merkmal, d. h. ihre besondere Funktion haben: 1) der abstrakte Begriff dazu ist das Sosein [d. h. die specifische Unterschiedenheit der Merkmale]. Das ist der Sinn.

Im täglichen Leben gilt nun als Merkmal des "grossen" [Princips] der Besitz hervorragender Eigenschaften, wie der Entscheidung und der übrigen [im Commentar zu II. 14 genannten; als Merkmall des Subjektivirungsorgans (ahamkrta = ahamkûra) die Uebertragung von Eigenschaften auf das Selbst, welche [thatsächlich in demselben] nicht vorhanden sind; und [als Merkmal] des inneren Sinnes die Einräumung "dies mag sein". Ebenso kommt es auch [in unserm System] darauf hinaus, dass die [hauptsächlichel Regung des Urtheilsorgans die Entscheidung, des Subiektivirungsorgans der subjektivirende Wahn und des inneren Sinnes Vorsatz und Unentschiedenheit ist. ,Vorsatz (samkalpa) bedeutet die Absicht etwas zu thun', wie es im Glossar [Amarak. 1. 1. 4. 11] heisst: "Vorsatz ist die Thätigkeit des inneren Sinnes". .Unentschiedenheit' (vikalpa) ist [entweder] Zweifel oder eine besondere im Yoga-System behandelte Art von Irrthum, aber nicht die Wahrnehmung von etwas bestimmtem; denn diese ist eine Affektion des Urtheilsorgans.

[Der Verfasser] nennt nun auch eine den dreien gemeinsame Wesensäusserung (vytti):

31. Eine gemeinschaftliche Wesensäusserung des Organs sind die fünf Lebenshauche, Einathmen u. s. w.

Die fünf Lebenshauche, d. h. Einathmen u. s. w., welche unter diesem Namen bekannt sind, weil sie wie der Wind hin und hergehen, sind eine gemeinschaftliche, d. h. gemeinsame Wesensausserung des Organs, d. h. der drei Formen des Innenorgans; damit sind verschiedene Modifikationen [des gesammten Innenorgans] gemeint. Dasselbe ist in Kârikâ [29] ausgesagt:

"Die Funktionen machen die specifische Unterschiedenheit der drei aus; [denn] dieselben gehören [jedem einzelnen Organ] besonders an; eine gemeinschaftliche Wesensäusserung des [gesammten] Organs sind die fünf Lebenshauche, Einathmen u. a. w."

Ein Gewisser [Vâcaspatimicra zu der Stelle] erklärt nun hier, dass das Einathmen, [Ausathmen] u. s. w. besondere Arten von Wind seien und dass diese um der Wesensläusserung des Innenorgans, d. h. um der Thätigkeit willen, auf welcher das Leben beruht, in Funktion treten; aus dem Grunde seien Einathmen, [Ausathmen] u. s. w. mit der Wesensäusserung des [gesammten inneren] Organs identificirt. Das ist nicht richtig; denn in dem Vedänta-

<sup>1)</sup> Setze einen Interpunktionsstrich hinter vigrahah mit dem MS.

sûtra [2. 4. 9] "Nicht sind sie Wind noch Thätigkeit, weil sie [in der Schrift] besonders erwähnt werden" ist in deutlicher Weise geleugnet, dass der Athem Wind oder eine Abart von Wind sei, und man hat anzunehmen, dass auch hier dasselbe wie in jenem [Vedäntasütra] gemeint sei; ferner hat man, da die Attribute des inneren Sinnes, das Begehren u. z. w., den Athem in Unruhe versetzen, anzunehmen, dass [dieser mit jenen] in dem Verhältniss der Coordination stehe, [d. h. gleichfalls ein Attribut des inneren Organs sei]. An Schriftstellen aber, welche Wind und Odem als etwas von einander verschiedenes erwähnen, haben wir z. B. die folgende:

"Aus ihm geht der Odem hervor, der innere und alle [äussereu] Sinne, Aether, Wind [Luft], Licht, Wasser und die Erde, die alles erhaltende." [Mupl. 2, 1, 3]

Darum liegt [bei uns] keine Lücke vor, wenn wir auch die Lebenshauche nicht unter den Dingen aufzählen, welche den inneren Körper bilden; denn das Innenorgan führt wegen seiner Wirkungskraft die Namen 'fadenartig [sich durch alles hindurchziehend]', 'Odem' u. s. w. ¹), [d. h. der Odem ist in dem Begriff des Innenorgans, als Funktion desselben, mit enthalten].

Wenn nun auch [der Athem] eine Veränderung an dem Innenorgan ist, so ist doch die landläufige Bezeichnung desselben mit dem Worte Hauch [oder Wind, vâyu] deshalb angemessen, weil [der Athem] in einer besondern Art und Weise wie der Wind hin und hergebt und weil er unter der Leitung des Windgottes steht.

Für uns besteht nicht, wie für die Vaiçeshikas, das Gesetz, dass die Funktionen der Sinne nur nach einander, nicht gleichzeitig stattfinden. Diesen Gedanken spricht [der Verfasser im folgenden Sütra] aus:

32. Sowohl nach einander als auch zusammen finden die Funktionen der Sinne statt.

Das ist verständlich. — Da eine Combination verschiedener Arten (jâti-sâṃkarya) für uns keinen Fehler bedeutet, [was sie nach der Meinung der Vaiçeshikas und Naiyâyikas ist]²), so giebt es keinen Grund dagegen, dass, wenn die erforderlichen Faktoren bei einander sind, auch von mehreren Sinnen gleichzeitig eine Affektion [des Innenorgans] hervorgebracht wird. Das ist die Meinung.

Die Vertheilung der Sinnesfunktionen ist in Karika [28] auseinandergesetzt:

"Die Funktionen der [ersten] fünf [Organe] in Bezug auf Töne u. s. w. gelten uns nur als Wahrnehmung (alocana); die der [anderen] fünf sind Sprechen, Fassen, Gehen, Entleerung und Wollust."

<sup>1)</sup> S. Vedantasāra 115.

<sup>2)</sup> Vgl. Hall, Index No. CXIII.

[Das hier stehende Wort] , Wahrnehmung ist von alten Lehrern folgendermassen erklärt:

"Denn "Wahrnehmung" ist die erste nicht-differenzirte (nirvikalpaka) 1) Erkenntniss; die zweite aber, durch die Qualitäten der Dinge, ferner durch den Genusbegriff u. s. w. [differenzirte] heisst chenso."

Das bedeutet: Die zweite aber, d. h. die zeitlich nachfolgende, durch die Qualitäten der Dinge, d. h. durch die den Gegenständen charakteristischen Qualitäten, ferner durch den Genusbegriff sowie fdurch die Upadhis und etwa noch durch die Bewegung oder del l differenzirte Erkenntniss heisst ebenso, d. i. , Wahrnehmung'. Wir lernen also [aus jenem Citat], dass die sinnliche Erkenntniss in beiderlei Form, sowohl als nicht-differenzirte wie als diffenzirte. den Namen ,Wahrnehmung' (alocana) führt. Ein Gewisser aber [Våcaspatimicra] giebt als Sinn der [Kårika-Strophe [28] an, dass nur die nicht-differenzirte Erkenntniss 3) Wahrnehmung (alocana) sei und von den äusseren Sinnen hervorgebracht werde, dass dagegen die differenzirte lediglich durch den inneren Sinn erzeugt werde. Das ist nicht richtig, weil in dem Yoga-Commentar [zu 1, 7] von dem göttlichen Vyasa festgestellt ist, dass auch die bestimmte (viçishta = savikalpaka) Erkenntniss durch die ausseren Sinne hervorgerufen wird, und weil sich kein Grund gegen die [Erzeugung der] bestimmten Erkenntniss durch die äusseren Sinne anführen lässt. Ferner erklärt ein [dem Våcaspatimiçra] Aehnlicher \*) [namlich Aniruddha zu unsrer Stelle] auch den Sinn unseres Satra in der gleichen Weise: "Gewöhnlich (utsurgatah) geben die Funktionen [der Organe], bei den äusseren Sinnen anfangend und bei dem Beschlussorgan (buddhi) endend, nach einander vor sich; manchmal aber, z. B. in dem Augenblick, in dem man einen Tiger erblickt, finden in Folge des ausserordentlichen Schreckes die Funktionen in allen Organen gleichzeitig statt, [so plötzlich] wie ein Blitzstrahl herabzüngelt". Auch das ist unrichtig, weil in unserem Sûtra ) nur von dem Nacheinander und Nicht-nacheinander der Funktionen der Sinne die Rede ist. Es liegt auch gar keine Veranlassung vor die Funktionen des Beschlussorgans und des Subjektivirungsorgans hereinzutragen. Da ferner der Meinungsstreit der [verschiedenen] Lehrer sich nur um

<sup>1)</sup> Ueber nirvikalpaka und savikalpaka vgl. Anm. 4 auf S. 159.

<sup>2)</sup> Die beiden Halbzeilen dieses Verses stehen getrennt in der Sämkhyatattvakaumudi zu Kārika 27; vgl. auch den Schluss von Aniruddha's Commentar an Satra 1. 89.

Våcaspatimiers sagt dafür sammugdha-vastu-mätra-darçanam.

<sup>4)</sup> L. same eva ca mit dem MS, anatatt sa eva, welches keinen passenden Sinn ergiebt; denn 'derselbe', also Vācaspatimiçra, hat weder die Sāṃkhyashtras commentirt noch konnte er sie commentiren, weil sie zu zeiner Zeit noch gar nicht eristirten. Anfruddha schliesst sich in der hier von Vijuanabhikshu controvertirten Erklärung an Våcaspatimiçra's Commentar zu Karika 30 an.

<sup>5)</sup> L. asonin sútra mit der v. l. und dem MS.

die Frage dreht, ob die Funktionen mehrerer äusserer Sinne gleichzeitig stattfinden können oder nicht, so ist die Annahme geboten,
dass das Sütra nur diesen Punkt zu entscheiden beabsichtige, um
die [Lehre von der] atomistischen Natur des inneren Sinnes zu
widerlegen 1), nicht aber, dass dasselbe sich damit beschäftige
Krähenzähne aufzusuchen [d. h. sich auf eine zweck- und ziellose
Diskussion über nichtige Dinge einlasse].

[Der Verfasser] beschreibt nun zunächst die Affektionen des Innenorgans in der Gesammtheit zu dem Zwecke um darzuthun, dass sie die Ursache der empirischen Welt sind:

Die Affektionen sind f\u00fcnff\u00e4ltig [und entweder]
 qualvoll oder nicht qualvoll (= Yogas\u00fctra 1. 5).

Mögen die Affektionen qualvoll oder nicht qualvoll sein, sie sind nur fünffaltig, d. h. von fünferlei Art, [aber] nicht mehr an Zahl. Das ist der Sinn. Qualvoll, d. b. Schmerz verursachend sind die Affektionen, wenn sie sich auf die empirische Welt beziehen, nicht qualvoll, d. h. das Gegentheil davon, sind sie zur Zeit der Concentration (voga). Die fünf Arten der Affektionen sind in dem [Yoga-]sûtra des Patañjali [1. 6] genannt: "Erkenntnissmittel, Irrthum, Einbildung, Schlaf und Erinnerungs. Von diesen ist die Affektion des Erkenntnissmittels auch in dem vorliegenden Lehrbuch (atra) beschrieben worden: Irrthum (viparyaya) aber ist bei uns nur das Nichterfassen des Unterschiedes [der z. B. zwischen Geist und Materie, zwischen Perlmutter und Silber besteht), da die [bei den Anhängern des Yoga-, Nyaya- und Vaiceshika-Systems herrschende] Vorstellung, dass ein Ding als ein anderes erscheinen kann als es ist (anyatha-khyatı) von uns [V. 55] zurückgewiesen werden wird. Einbildung (vikalpa) aber ist die, auch zu der Zeit, da die Besonderheit [des Gegenstandes] erkannt ist, noch bestehende Anschauung, welche sich in Ausdrücken wie "Råhu's Haupt', ,das geistige Wesen der Seele' u. s. w. ausspricht 1). Schlaf ist die Affektion des Innenorgans zur Zeit des Tiefschlafs 3). Erinnerung ist die Erkenntniss, welche durch die hinterlassenen Eindrücke hervorgerufen wird. Alles dieses ist in dem Werke des Patañjali in den Sûtras [1. 5-11] gelehrt.

Denn die Nalyäyikas und Vaiçeshikas begründen ihre Lehre von der atomistischen Natur des inneren Sinnes damit, dass dieser nicht verschiedene gleichzeitige Wahrnehmungen zulasse.

<sup>2)</sup> D. h diejenige Anschauung, vermöge deren man an Stelle der faktischen Identität das Verhältniss von Besitz und Besitzer annimmt; die Seele besitzt nicht, sondern ist geistiges Wesen. Vgl. Anm. 1 auf S. 157.

<sup>3)</sup> ordha-laye, s. den Commentar zu I. 148.

Auf diesen beschriebenen Affektionen des Innenorgans als den Upädhis beruht allein die Veränderung der Seele, nicht aber [entsteht sie] von selbst; und wenn jene [Affektionen] zu Ende sind, ruht die Seele in ihrem eignen Wesen. Auch durch diesen Hinweis erläutert [der Verfasser jetzt] das Wesen der Seele:

34 Wenn jene zu Ende sind, ist sie von der Beeinflussung frei und ruht in sich selbst.

Wenn jene Affektionen sich im Zustande der Ruhe befinden, ruht [die Seele], von den Reflexen derselben befreit, in sich selbst, d. h. sie ist auch zu andrer Zeit [nämlich während des Tiefschlafs und der Versenkung, in derselben Verfassung] wie in der Isolirung [zur Zeit der Erlösung]. Das ist der Sinn. Dementsprechend sagen auch drei Yogasütras [1. 2—4]: "Concentration (yoga) ist die Unterdrückung der Affektionen des Denkorgans", "Dann ruht der Seher in seinem eignen Wesen", "Sonst hat er dieselbe Form wie die Affektionen". Die Selbständigkeit der Seele ist nun nichts anderes als das Schwinden des Reflexes der Upädhi-Affektion [d. h. der Affektion des Innenorgans]. Dieser Zustand der Seele ist im [Yoga-]Väsishtha durch ein Gleichniss folgendermassen beschrieben:

"Denn wie der Zustand eines Spiegels ist, in den lediglich kein Keflex fällt, weder von einem Berge noch von soust etwas, — allein das Wesen [des Spiegels] an sich darstellend —

So ist der isolirte Zustand des Sehers, der ohne zu sehauen verharrt, nachdem der Wahn der Erscheinungen, das Ieh, das Du, die Welt u. s. w., vergangen ist." I)

[Der Verfasser] erklärt dies durch ein Gleichniss:

35. Nämlich wie von der Blume der Stein.

Das Wort "nämlich" soll anzeigen, dass [dieses Sütra das vorangehende] begründet. "Wie durch die Blume der Stein" bedeutet: wie durch die Hibiscus-Blume der Krystall gefärbt wird, d. h. seiner Selbständigkeit verlustig geht, und nach der Entfernung dieser [Blume wieder] frei von Farbe, d. h. selbständig wird, geradeso [wird die Seele durch die Affektionen gefärbt oder beeinflusst und gelangt zur Selbständigkeit, sobald die Affektionen ihr Ende erreicht haben].

Dasselbe ist im Kûrmapurana ausgesagt:

"Gleichwie der reine Krystail den Menschen roth erscheint, wenn ihm Zinneber oder ähnliches nabe gebracht wird, ebenso steht es mit der höchsten Seele,"

"Durch wessen Wirksamkeit kann denn aber die genze Reihe der Organe in Thätigkeit kommen, da die Seele unveränderlich

<sup>1)</sup> Vgl. den Schlussvers im Comm. zn I. 146,

[also inaktiv] und die Existenz Gottes geleugnet ist?\* Darauf erwidert [der Verfasser]:

36. Um der Seele willen treten auch die Organe hervor in Folge der Entwickelung (ulläsa) der unsichtbaren Kraft.

Wie die Urmaterie um der Seele willen wirkt, so treten [zu demselben Zwecke] auch die Organe hervor, d. b. kommen in Thätigkeit, nur in Folge der Entfaltung (abhivyakti) der zur Seele gehörigen unsichtbaren Kraft [des Verdienstes und der Verschuldung]. Das ist der Sinn. Diese unsichtbare Kraft aber haftet [nicht in der Seele selbst, sondern] nur in dem Upådhi [d. b. in dem Innenorgan].

[Der Verfasser] giebt nun ein Beispiel dafür, dass etwas spontan um eines andern willen wirken kann:

#### 37. Wie die Kuh für das Kalb.

Gleichwie die Kuh um des Kalbes willen ganz von selbst die Milch ausströmen lässt und keine andere Thätigkeit dabei nöthig hat, ebenso wirken die Organe ganz von selbst für ihren Herren, d. b. für die Seele. Das ist der Sinn. Desgleichen sieht man, wie der Intellekt von selbst aus dem Tiefschlafe aufwacht. Das nämliche ist auch in Kärikä [31] ausgesagt:

"[Die Organe] treten ihre auf gegenseitiger Uebereinkunft berubenden Funktionen an, Jedes die seine; das Ziel der Seels allein ist die Ursache, von keinem sonst wird ein Organ zur Wirksamkeit angetrieben."

"Wie viele Organe giebt es denn, äussere und innere zusammengenommen?" Auf diese Frage erwidert [der Verfasser]:

38. Die Organe sind von dreizehnerlei Art, die Unterabtheilungen gerechnet.

Drei Innenorgane und zehn äussere Organe ergeben zusammen dreizehn. Dass von diesen ausserdem wegen der individuellen Verschiedenheit eine unendliche Zahl existirt, dies zu Iehren ist der Ausdruck "Art" gebraucht. Mit Rücksicht darauf, dass das Innenorgan das Hauptorgan ist, heisst es "die Unterabtbeilungen gerechnet"; das bedeutet, dass das eine Organ, welches den Namen Janenorgan" (buddhi) führt, aus mehreren Organen besteht.

"Das Innenorgan ist also das Hauptorgan, weil es der Seele die Objekte liefert, und die anderen sind Organe von secundärer Bedeutung; welches ist nun die Eigenschaft, auf der die secundäre Natur der letzteren beruht (guna)?" Auf diese Frage erwidert [der Verfasser]: 39. Weil den Sinnen die Eigenschaft das wichtigste Werkzeug zu sein anhaftet, wie der Axt.

Den Sinnen haftet indirekt die Eigenschaft des [Haupt]organs, d. h. des Innenorgans, an, nämlich das wichtigste Werkzeug für die Zwecke der Seele zu sein; daher kommt es, dass die Organe von dreizehnerlei Art sind: so ist [unser Sütra] mit dem vorangehenden zu verbinden. "Wie der Axt"; das bedeutet: wie zwar der Schlag das Hauptmittel für das Abhauen ist, weil nothwendig mit der Erreichung des Resultats verbunden, so ist doch in gleicher Weise auch die Axt ein Mittel dazu, weil ihr die Eigenschaft anhaftet ein vorzügliches Werkzeug [für den Zweck] zu sein.

Das Subjektivirungsorgan ist hier nicht als ein secundäres Organ bezeichnet, weil die Einheit des [gesammten] Innenorgans

angenommen wird.

[Der Verfasser] bestimmt nun specieller die Sachlage in Betreff des Verhältnisses zwischen dem hauptsächlichen und den secundären [Organen]:

40. Unter den beiden ist das Denkorgan das Haupt, wie ein [bestimmter] Mann unter den Dienerscharen.

Unter den beiden, den äusseren und inneren [Organen], ist das Denkorgan (manas), d. h. das Urtheilsorgan (buddhi), das Haupt (pradhāna) oder [wie bisher gesagt wurde], das hauptsächliche (mukhya), kurz: das unmittelbare Werkzeng (säkshātkarana), weil von ihm der Seele die Objekte geliefert werden; in derselben Weise wie unter den Dienerscharen ein bestimmter Mann der oberste [Unterthan] des Königs [d. h. der Minister, pradhāna] ist und die andern, die Aufseher der Ortschaften u. s. w., dessen Untergebene sind. Das ist der Sinn.

Hier bezeichnet das Wort manas nicht [wie gewöhnlich] das dritte Innenorgan [sondern das erste], weil unmöglich die unten [in Sütra 42] genannte Eigenschaft, nämlich der Sitz sämmtlicher Eindrücke zu sein, irgend einem [Organ] ausser dem Urtheilsorgan angehören kann, oder weil es, wenn dies möglich wäre, keinen

Zweck hatte das Urtheilsorgan überhaupt aufzustellen.

[Der Verfasser] giebt nun in drei Sütras die Gründe für die hervorragende Stellung des Urtheilsorgans an:

41. Wegen der Ausnahmslosigkeit.

Weil [die Urtheilskraft] alle Organe durchdringt, oder weil ohne dieselbe kein Resultat [d. h. keine Erkenntniss] eintreten kann. Das ist der Sinn.

#### 42. Weil es ferner der Sitz aller Eindrücke ist.

Nur das Urtheilsorgan ist der Sitz sämmtlicher Eindrücke, aber nicht [die Sinne], Gesicht u. s. w., noch das Subjektivirungsoder das innere Wahrnehmungsorgan; denn [wenn die Sinne Sitze der Eindrücke wären], würden z. B. früher gesehene Dinge nicht von Blinden, früher gehörte Dinge nicht von Tauben in Erinnerung gebracht werden können; und [dass die beiden anderen inneren Organe es nicht sind, folgt daraus] dass bekanntlich [der bei Lebzeiten erlöste, jivanmukta] sich [noch an früheres] erinnert, trotzdem in Folge der Erkenntniss der Wahrheit sein Subjektivirungsund Wahrnehmungsorgan [in seinem Urtheilsorgan] aufgegangen sind. Darum ist allein das Urtheilsorgan der Sitz aller Eindrücke, und auch aus diesem Grunde nimmt dasselbe eine hervorragende Stellung vor allen [anderen Organen] ein. Das ist der Sinn.

### 43. Und weil dies aus der Meditation zu erschliessen ist.

Und weil der Vorrang [des Urtheilsorgans] aus der Meditation (smrti ausnahmsweise in dieser Bedeutung), d. h. aus der Funktion, welche sich als Denken äussert, zu erschliessen ist. Das ist der Sinn. Denn die Denkfunktion 1), welche [auch] Contemplation (dhyâna) heisst, ist unter allen Funktionen die vornehmste; und als der Sitz derselben ist das Urtheilsorgan, mit anderem Namen "Denkorgan" (citta), vornehmer als die Organe, welche andere Funktionen haben. Das ist der Sinn.

Es könnte aber doch die Denkfunktion einfach der Seele angehören? Auf diese Bemerkung erwidert [der Verfasser]:

#### 44. Es kann nicht selbst.

Es kann nicht die Meditation der Seele selbst angehören, weil diese unveränderlich ist. Das ist gemeint. Oder man dürfte anch folgenden Sinn [in das Sütra] hineinlegen. Auf die Frage: "Demnach könnte doch das Urtheilsorgan einzig und allein Werkzeug sein, wozu also die Unterorgane?" antwortet [der Verfasser]: "Es kann nicht selbst"; das würde [in diesem Falle] heissen: Ohne die Vermittlung des Gesichts und der übrigen [Sinne] kann das Urtheilsorgan selbst nicht Werkzeug für alle Thätigkeiten [d. h. für Sehen, Hören, Fühlen u. s. w.] sein, weil sonst auch z. B. ein Blinder die Farben sehen müsste.

Wenn nun also allein das Urtheilsorgan eine solche hervorragende Stellung einnimmt, wie konnte denn oben [II. 26] ge-

<sup>1)</sup> L. cintá-cyttir als Compositum.

sagt werden, dass der innere Sinn das Wesen der beiden annehme?" Darauf erwidert [der Verfasser]:

 Das Verhältniss von Ober- und Unterorganen ist relativ, wegen der verschiedenartigen Wirksamkeit.

Mit Rücksicht auf die verschiedenartige Wirksamkeit der Organe ist das Verhältniss von Ober- und Unterorganen relativ. Für die Thätigkeiten des Gesichts und der übrigen [äusseren Sinne] ist der innere Sinn das Oberorgan, für die Thätigkeit des inneren Sinnes das Subjektivirungsorgan, für die Thätigkeit des Subjektivirungsorgans das Urtheilsorgan.

"Wodurch ist nun aber die Vertheilung bedingt, dass nur ein bestimmtes Urtheilsorgan Werkzeug für eine bestimmte Seele ist und kein anderes?" Auf diese Frage antwortet [der Verfasser]:

46. Sein Wirken findet deshalb für diese statt, weil es durch die Werke derselben erworben ist, wie im täglichen Leben.

Das Wirken, d. h. die gesammte Thätigkeit, des Werkzeugs findet für diese [eine bestimmte] Seele statt, weil dasselbe aus den Werken dieser bestimmten Seele hervorgegangen ist. "Wie im täglichen Leben"; das bedeutet: gleichwie im täglichen Leben, wenn von einem Manne durch das Werk etwa des Kaufens z. B. eine Axt erworben ist, die Thätigkeit dieser [Axt], das Spalten u. dgl., nur für diesen bestimmten Mann stattfindet. Daher kommt die Vertheilung der Werkzeuge; das ist gemeint.

Obgleich nun das Werk nicht in der Seele haftet, da diese unveränderlich ist, so wird es doch derselben zugeschrieben, wie dem König der Sieg u. dergl., weil es unter der Botmässigkeit der Seele steht als das Mittel, welches ihre Empfindung veranlasst. Wenn [man uns darauf fragt]: "Was ist denn aber der bestimmende Faktor dafür, dass ein Werk zu einer [speciellen] Seele in Beziehung steht?", [so antworten wir]: ein anderes [früheres] Werk von derselben Art 1). Wegen der Anfanglosigkeit [der Werke] aber bedeutet [in diesem Falle] der regressus in infinitum keinen Fehler. Wenn aber ein unkritischer [Erklärer dieses Sûtra, Aniruddha nāmlich] behauptet, dass das Werk [nur] der in dem Innenorgan reflektirenden Seele zugehöre [und nicht der Seele an sich]. so ist dies nicht richtig; weil in dem Yoga-Commentar [des Vyasa. 2. 18] allein die von uns vorgetragene Auffassung gelehrt ist, mithin eine andere Auffassung sich nicht beweisen lässt, und weil wegen der Nichtrealität des Reflexes weder das Werk noch [sein Erfolg] ins Leben treten könnte. Wie denn auch schon oben

D. h. ein anderes früheres Work, das derselben Soele zugehörte. Der Pandit erklärte tathävidham durch tatpurushiyam.

[I. 17] ausgeführt ist, dass es sonst, d. h. wenn man das Werk, die von ihm hervorgerufene Empfindung und [seine Nachwirkung nur] dem Reflex [der Seele] zuschreiben wollte, ganz zwecklos wäre eine als wirklich gedachte Seele aufzustellen.

Um die hervorragende Stellung des Urtheilsorgans völlig klar zu machen, resumirt [der Verfasser]:

47. Obwohl ihnen dasselbe Wirken eignet, nimmt das Urtheilsorgan eine hervorragende Stellung ein, wie im täglichen Leben — wie im täglichen Leben.

Wenn auch die Thätigkeit aller Organe dieselbe ist, insofern sie der Seele dient, so nimmt doch das Urtheilsorgan eine hervorragende Stellung ein. "Wie im täglichen Leben"; das bedeutet: in derselben Weise, wie ja im täglichen Leben der Minister eine hervorragende Stellung unter den Aufsehern der Ortschaften und den übrigen [Beamten des Königs] einnimmt, trotzdem sie [alle] ohne Unterschied dem König dienen. Aus dem Grunde wird das Urtheilsorgan in allen Lehrbüchern "der Grosse" genannt.

Die Wiederholung [der letzten Worte] bezeichnet das Ende

des Buches.

Die feinen Produkte der Urmaterie, siebzehn 1) an der Zahl, welche die Bestandtheile des inneren Körpers (linga-deha) bilden, sind in diesem Buche beschrieben.

Hier schliesst in dem vom verehrungswerthen Vijñanacarya verfassten Commentar zu Kapila's Samkhya-pravacana das zweite, über die Produkte der Urmaterie handelnde Buch.

<sup>1)</sup> D. h. das Urthellsorgan und das Subjektivirungsorgan als eins gerechnet, die elf Sinus (manas und zehn indriya), und die fünf Grundstoffe. Vgl. im Commentar zu III. 9 die Worte: ekâdaçe 'ndriyâni pañca tanmâtrâni buddhiç ce 'ti saptadaça | ahamkârasya buddhâc evâ 'ntarbhâvak.

### Buch III.

Von nun an sind die groben Produkte der Urmsterie zu beschreiben, d. h. die groben Elemente und die beiden Arten der
Körper, darauf die Wanderung durch verschiedene Leiber und ähnliches zum Zwecke der "niederen Gleichgiltigkeit" (apara-vairägya),
welche die Veranlassung dazu ist, dass man die zur Erkenntniss
führenden Mittel in Angriff nimmt, und darauf zum Behufe der
"höheren Gleichgiltigkeit" (para-vairägya) sämmtliche Mittel zur
Erkenntniss [selbst]. Demnach hebt das dritte [Buch] an:

 Aus dem ununterschiedenen geht das unterschiedene hervor.

Das ununterschiedene, d. h. dasjenige, an welchem noch nicht die Unterschiede des Rube, Schrecken, Bewusstlosigkeit u. s. w. bewirkenden haften, sind die feinen Elemente, welche wir die fünf Grundstoffe' (tannatora) nennen. Aus diesem geht das unterschiedene hervor, [so genannt] weil es die Unterschiede des Rube u. s. w. bewirkenden besitzt, d. h. das grobe oder die groben Elemente. Das ist der Sinn. Denn die Freudartigkeit und die anderen Eigenschaften, welche dem Ruhe u. s. w. bewirkenden charakteristisch sind, manifestiren sich nur an den groben Elementen mehr oder minder, oder auch [unter gelegentlichem Erscheinen und Verschwinden ], aber nicht an den feinen, da diese sich nur in der ein en Form des Ruhe bewirkenden den Yogins manifestiren. )

Da nun [der Verfasser] so vom vorigen Buche an die Entstehung der dreiundzwanzig [materiellen] Principien beschrieben, lehrt er [jetzt], wie daraus die beiden Arten von Körpern entstehen:

## 2. Daraus der Körper.

Daraus, d. h. aus den dreiundzwanzig Principien, gehen die beiden Arten von Körpern, die groben und feinen, hervor. Das ist der Sinn.

2) Yoginah kevalam tanmátrání çanta-rüpena 'mubhavanti, P.

<sup>1)</sup> Diese Bedeutung (ávirbhíva-tirobhávábhyám) hat údi. Yadi műelhatvam tirobhávati, tadá çántatvam ávirbhavati, P.

[Der Verfasser] beweist jetzt, dass ohne die dreiundzwanzig Principien ') die Metempsychose nicht möglich wäre:

3. Auf dessen Keim beruht die Metempsychose.

Auf dessen, nämlich des [groben] Körpers, Keim, d. h. auf dem aus den dreiundzwanzig Principien bestehenden feinen [Körper] als der Ursache, beruht die Metempsychose, d. h. das Gehen und Wiederkommen der Seele, da die in ihrer Allgegenwart unveränderliche [Seele] an sich nicht gehen und [wiederkommen] könnte. Das ist der Sinn. Die in den dreiundzwanzig Principien wohnende Seele wandert ja nur vermöge dieses Upådhi von Körper zu Körper um die Früchte früherer Werke zu geniessen; denn aus solchen Traditionsstellen wie:

"Für gutes und böses Werk, das mit dem Herzen gethan ist, empfängt er seinen Lohn im Herzen, für mit Worten begangenes mit Worten, für mit dem Körper vollbrachtes aber <sup>2</sup>) am Körper." [Manu 12.8]

ergiebt sich, dass man gewöhnlich an den Werkzeugen, welche zu den Thaten in früheren Existenzen gedient haben 3), in späteren Existenzen seinen Lohn empfängt. Darum fasst das Brahmasütra [3. 1. 1 diese Theorie] in das Wort, Umschlungen [d. h. von dem feinen Körper, wandert die Seele] zusammen.

[Der Verfasser] nennt nun auch die Grenze der Seelenwanderung:

 Und bis zur Discrimination danert das Weltdasein der unterschiedslosen.

Das Weltdasein, d. h. die Wanderung, sämmtlicher Seelen, die [an sich] der Unterschiede des Gottseins, Nicht-Gottseins u. s. w. [d. h. der Frende, des Schmerzes etc.] baar sind 1), dauert nothwendig bis zum Eintritt der Discrimination, aber danach ist es zu Ende. Das ist der Sinn.

[Der Verfasser] begründet dies:

5. Weil die andere geniesst.

Weil die andere, d. h. die der Discrimination nicht theilbaftige [Seele], nothwendig die Früchte der eignen Werke geniessen muss. Das ist der Sinn.

Möglich und gut zu dem avwekinah im Commentar zu dem folgenden Sütra passend wäre auch die Austassung des Pandits: yeshām purushānām viçesha-jilānam (= vivekah) na vartate.

<sup>1)</sup> Aph. 226 Ann. 2 steht irrthümlich trayovingati-tattvam anstatt tattve.

<sup>2)</sup> Der Text des Manu liest on anstatt tu. 3) L. purva-sargiya-karmopakarasair mit der v. l. und dem MS.

<sup>4)</sup> Diese Erklärung, welche Vijnanabhikshu von arriceshauam giebt, ist weit schlechter, als die Aniruddha's und Mahadevas, von denen das Wort, dem Zusammenhange entsprechend, in derseiben Bedeutung wie in Sütra 1 genommen wird: "Die naunterschiedenen feinen Elemente wirken bis zur Discrimination."
Wästlich und gut zu dem arrivekinah im Commentar zu dem folgenden Sütra

[Der Verfasser] lehrt nun, dass trotz des Vorhandenseins des [inneren] Körpers im Augenblicke der Wanderung kein Genuss stattfindet:

### 6. In dem Augenblick ist sie frei von beiden.

In dem Augenblick, d. h. in der [kurzen] Zeit, welche [die Seele mitsammt dem inneren Körper] unterwegs ist [um aus einem groben Körper in den andern zu gelangen], ist sie von beiden, d. h. von den Gegensätzen, Kälte und Hitze, Freude und Schmerz etc., frei <sup>1</sup>). Das ist der Sinn. Dasselbe ist in Kärikä [40] ausgesagt:

"Der innere Körper wandert ohne zu geniessen, afficirt von den Zuständen."

Die Zustände sind Verdienst, Verschuldung, Disposition und die anderen [im Commentar zu III. 73 genannten].

Von hier an beginnt [der Verfasser] die beiden Arten von Körpern im besondern zu beschreiben:

 Der grobe wird gewöhnlich von Vater und Mutter erzeugt; nicht so der andere.

Der grobe [Körper] wird gewöhnlich, d. h. meistentheils, von Vater und Mutter erzeugt; denn die Tradition meldet auch von groben Körpern, welche keinem Mutterleibe entsprossen sind. Der andere, d. h. der feine Körper, dagegen ist "nicht so", d. h. nicht von Vater und Mutter erzeugt, weil er im Anbeginn der Schöpfung entstanden ist 1). Das ist der Sinn. Dies ist in Karika [40 mit folgenden Worten] gelehrt:

"Im Anfang entstanden, ungebunden, constant, aus dem grossen" und den anderen Principien bis herunter zu den feinen Elementen gebildet, wandert der innere Körper ohne zu geniessen, afficirt von den Zuständen."

Constant (niyata) bedeutet unvergänglich (nitya), d. h. unvergänglich im sekundären Sinne: ein ganzes Weltalter dauernd; denn es wäre eine zu complicirte Theorie (gaurava) für jeden einzelnen (groben] Körper die Entstehung eines inneren Körpers anzunehmen. Dass aber dieser [innere Körper] bei der Weltvernichtung sich anflöse, gilt uns auf Grund der Autorität der Schrift und Tradition für ausgemacht.

Die Bemerkung [in III. 6], dass in der Zeit des Wanderns [kein Genuss, d. h.] keine Empfindung existire, bezieht sich [nur] auf den gewöhnlichen Verlauf der Dinge. Zuweilen aber besteht auch zur Zeit des

2) Ballantyne-Hall: because it arises from creation, &c.!

F. E. Hall hat Aph.<sup>9</sup> 228 mit unglaublicher Gedankenlesigkeit Ballantyne's ungeheuerliche Uebersetzung dieses Satzes stehen lassen: 'Now', i. e., during the time of mundane existence, Soul is quite free 'from both', i. e., from the pairs, viz., cold and heat, pleasure and pain, &c.

Wanderns ein Empfinden in Folge des Eingehens in Luftkörper, und daraus erklären sich die Aussprüche über das Schmerzempfinden auf Yama's Wege [d. h. auf dem Wege zur Hölle] 1).

"Durch welchen unter den beiden Körpern, den groben oder den feinen, ist nun die Verbindung der Seele mit den Gegensätzen (s. den Comm. zu Sûtra 6) bedingt?\* Diese Frage entscheidet [jetzt der Verfasser mit den Worten]:

8. Der zuerst entstandene ist derjenige, welcher diese Wirkung hervorruft, weil die Empfindung Sache des einen, nicht des andern ist,

Der zuerst, d. h. im Anbeginn der Schöpfung entstandene, der innere Körper nämlich, ist derjenige, welcher diese Wirkung hervorruft, d. h. dessen Wirkung Freude und Schmerz ist. Warum? Weil die Empfindung, die wir Freude und Schmerz neunen, Sache des einen, d. h. allein des inneren Körpers, ist, aber nicht des anderen, des groben Körpers; denn Alle stimmen darin überein, dass in einem todten Körper 2) weder Freude und Schmerz noch [Liebe und Hass u. dgl.] wohnt. Das ist der Sinn.

[Der Verfasser] beschreibt nun das Wesen des genannten feinen Körpers:

9. Die siebzehn vereint (eka) bilden den inneren Körper.

Auch der feine Körper ist noch von zweierlei Art, je nachdem er Behälter oder Inhalt ist (vgl. III. 11). - Mit Bezug auf denselben [wird gelehrt], dass die siebzehn zusammen den inneren Körper bilden. und dass dieser im Anbeginn der Schöpfung als Aggregat nur einer ist. Das ist der Sinn. Die siebzehn sind die elf Sinne, die fünf Grundstoffe und das Urtheilsorgan; das Subjektivirungsorgan ist in dem Urtheilsorgan einbegriffen.

Wegen des bei dem vierten Sûtra [von hier an, d. h. bei Sûtra 12] 3) anzuführenden Beweises sind nur diese siebzehn für den inneren Körper zu halten, nicht aber ist derselbe für achtzehntheilig zu erklären, indem man [wie Aniruddha es thut, das sap-

2) mrta-carire ist Aph.2 230 mit myc-charire verwechselt: in a body

of earth!

<sup>1)</sup> L. upapadyanta iti mit der v. I. und dem MS. - Dem letzten Satze liegt folgende Anschauung zu Grunde: die wegen früherer Sünden zur Hölle hinabsteigenden Seelen gelangen mitunter nicht unmittelbar dorthin, sondern nehmen auf dem Wege den Körper eines Luftdämens an, der zwar nicht als athûla-çarira gelten kann, aber doch wie ein solches wirkt.

<sup>3)</sup> Es ist nach der in dem Buche üblichen Zählweise (vgl. den Comm. au III. 71) Sûtra 9 mitgerechnet. Die Verweisung bezieht sich auf die Stelle nane evam linga-ghataka-padártháh etc. S. 135, Z. 9 des Textes.

tadacaikam des Sútral dahin deutet, dass es heisse: aus siebzehn und einem bestehend. [Diese Deutung ist] ferner [deshalb abzuweisenl, weil in dem folgenden Sütra die Spaltung [des inneren Körpers] in Individuen erklärt werden wird, daraus also zu entnehmen ist, dass hier [in unserem Sûtra] das Wort eka die Einheit des inneren Körpers bezeichnen soll; und weil u. a. nach dem Mokshadharma-[Abschnitt des Mbh.] die Siebzehntheiligkeit des inneren Körpers feststeht 1):

"Die werkhafte (karmatman) Seele ist des Gebundenseins und Erlöstwerdens theilhaftig und wird [in das Weltdasein] verstrickt durch die ans siebzehn bestehende Schar." [Mbh. 12, 13755 b, 13756 a]2)

.Die aus siebzehn bestehende Schar bedeutet dasjenige, in welchem sich siebzehn Theile befinden. Durch das Wort Schar (raci) ist die Annahme beseitigt, dass der innere Körper ebenso wie der grobe ein aus Theilen bestehendes Ganze sei; denn es wilre zu complicirt, [den ersteren] als Ganzes für ein [von den einzelnen Theilen] verschiedenes Ding zu erklären. Dass dagegen der grobe Körper ein Ganzes ist, constatiren wir mit Rücksicht auf die sinnliche Wahrnehmung seiner Einheit und [seiner verschiedenen Arten].

In Erwägung dessen nun, dass in diesem inneren Körper das Urtheilsorgan obenan steht, ist vorher [in Sútra 8] die Empfindung als Sache des inneren Körpers bezeichnet. Der Athem ist nur eine Art von Wesensäusserung (vytti) des Innenorgans 5), weshalb auch die fünf Lebenshauche in dem inneren Körper mit einbegriffen sind 4). - Die Körpernatur 5) dieses siebzehntheiligen wird [der Verfasser] selbst in dem Sûtra [VI. 69] lehren: "Nach Sanandanscarya ist es durch den inneren Körper veranlasst.\* Demnach ist es das Haupteharacteristicum des Körpers, dass derselbe der Sitz der Empfindung ist. Das Wort Körper wird aber von dem andern (anyatra, d. h. von dem groben Körper) deshalb gebraucht, weil dieser der Behälter des [feinen] ist: dies wird später [aus dem Commentar zu Sütra 11] klar werden. Auch in dem Nyava-[Sûtra 1. 1. 11] "Der Körper ist der Sitz des Handelns, der Sinne und ihrer Objektes ist nur eine Definition des [hier] behandelten finneren Körpers] gegeben.

"Wenn der innere Körper [nur] einer ist, wie können dann der Vielheit der Seelen entsprechend die verschiedenartigen Empfindungen auftreten? Darauf antwortet [der Verfasser];

<sup>1)</sup> Setze einen Interpunktionsstrich hinter supladacatva-siddhec ca.

<sup>2)</sup> L. in der ersten Zeile mit dem MS. und dem Texte des Mbh. sa yejyale anstatt praynjyate. Die Calcutta Ed. des Mbh. hat ansserdem noch die Varianten to opero anatatt purusho und hi sali anatatt co sali.

<sup>3)</sup> Vgl. II. 31.

<sup>4)</sup> Setza einen Interpunktionstrich hinter antarbhava iti.

<sup>5)</sup> Des carrirateum ist nicht ein avayaviteam, sondern ein avayavasomudivatean.

 Die Spaltung in Individuen folgt aus der Verschiedenheit des Werkes.

Wenn auch im Anbeginn der Schöpfung der innere Körper nur einer ist, nämlich der Upadhi des höchsten Wesens, so tritt doch später eine Spaltung desselben in Individuen ein, d. h. eine Mannigfaltigkeit, hervorgehend aus Theilung in die Form der Individuen; wie heut zu Tage der eine innere Körper des Vaters mannigfaltig wird in Folge der Theilung in die Form der inneren Körper von Söhnen, Töchtern u. s. w. Als Grund dafür giebt [der Verfasser] an: ,Das folgt aus der Verschiedenheit des Werkes', womit gesagt sein soll: aus den das Geniessen der Frucht verursachenden [früheren] Werken anderer empirischer Seelen sowie [aus den von solchen Seelen hinterlassenen Eindrücken] 1). Aus dem hier gebrauchten Worte , Verschiedenheit' geht hervor, dass die Gesammtschöpfung (samashti-srshti) 2) durch die gesammten Werke der empirischen Seelen entsteht. - Jene Spaltung in Individuen ist auch bei Manu und anderweitig gelehrt, z. B. bei Manu [1, 16] unmittelbar nachdem die Entstehung der sechs Sinne [d. h. des Innenorgans und der fünf Wahrnehmungssinne) des universellen Urwesens [beschrieben ist]:

"Die feinen Theile von allen diesen unermesslich thatkräftigen sechs in die seelischen Elemente eingeben lassend schuf es alle Wesen."

"Sechs' ist [hier] eine elliptische Bezeichnung des gesammten inneren Körpers. "In die seelischen Elemente [eingehen lassend]' bedeutet "mit den Theilen des Geistes vereinigend". In demselben Sinne findet sich darüber noch ein anderer Ausspruch:

"Zusammen mit den aus dessen Körper hervergegangenen Produkten [den Grundstoffen nämlich und] diesen [sechs] Organen<sup>3</sup>) entstanden die Einzelseelen aus dem Leibe dieses mit Intelligenz begabten Wesens."

"Da nun demnach allein der innere Körper als Sitz der Empfindung Körper heissen sollte, wie kommt es, dass diese Bezeichnung allgemein [auch] auf den groben angewendet wird? Hierauf antwortet [der Verfasser]:

 Sie wird für den Körper, welcher der Behälter für dessen Sitz ist, gebraucht, weil sie für jenen gebraucht wird.

Dessen, d. h. des inneren Körpers, Sitz oder Behälter ) sind

Hiranyagarbhad itare ye jîvâs, teshâm bhoga-hetur yat karma ya vă văsană, tâbhyâm teshâm linga-çarirânâm nanâtvam bhavati, P.

<sup>2)</sup> Vgl. die Einleitung zu III. 46.

Die erste Zeile dieses Verses soll das Conglomerat des vyaskti-lingagarira beschreiben.

<sup>4)</sup> Mit açrayo ist hier nur eine Umschreibung von adhishthenam beabsichtigt, nicht aber das açraye des Sötra gemeint; denn dieses wird erst durch

die fünf Elemente, wie [im Commentar zum folgenden Sütra] gesagt werden wird. Für dessen Behälter, d. h. für den sechshülligen 1) (shātkauçika) [groben] Körper wird diese Bezeichnung, die Bezeichnung, Körper' nämlich, gebraucht, weil der Ausdruck "Körper' für jenen, d. h. für den mit dem Worte Sitz benannten, gebraucht wird. Das ist der Sinn, der [übrigens] darauf hinausläuft, dass wegen der Verbindung mit dem inneren Körper [auch dessen] Sitz Körper heisst und [weiterhin ebenso] der grobe [Leib], weil er der Behälter für diesen Sitz ist. Der "Sitzkörper" [d. h. der zweite Leib] wird [im Commentar zum folgenden Sütra] als fein und aus den fünf Elementen bestehend beschrieben werden. Es steht also fest, dass es drei Körper giebt. Wenn wir aber in solchen Lehrsätzen wie:

"Alle Klassen von Wesen besitzen einen hinüberführenden (åtivähika) und einen zweiten, den grob-materiellen (ådhibhautika) Körper; warum aber hat Brahman nur einen?"

nur von zwei Körpern hören, so hat das seinen Grund darin, dass der innere Körper und der "Sitzkörper" als Einheit aufgefasst sind, weil sie beide, der eine durch den andern, bedingt und von feiner Beschaffenheit sind.

"Was für einen Beweis giebt es denn aber dafür, dass ausser dem "sechshülligen" Körper noch ein weiterer existirt, welcher der Sitz des inneren Körpers ist?" Darauf antwortet [der Verfasser]:

12. Nicht selbständig [ist er] ohne jenen, [ebenso wenig] wie ein Schatten und wie ein Bild.

Dieser innere Körper kann nicht ohne jenen, d. h. ohne den Sitz, selbständig existiren, [ebenso wenig] wie ein Schatten oder ein Bild ohne eine Grundlage. Das ist der Sinn. Demnach ist gemeint, dass die Existenz eines weiteren Körpers feststeht, welcher der Sitz des inneren Körpers sein muss, damit dieser, nachdem er den groben Leib abgeworfen, in eine andere Welt wandern kann. Das Wesen dieses [zweiten Körpers] ist nun in Kârikâ [39] beschrieben:

"Die feinen [Körper], die von Vater und Mutter erzeugten nebst der groben Materie sind die dreierlei unterschiedenen") [d. h. entfalteten] Dinge; von diesen sind die feinen [Körper] constant"), die von Vater und Mutter erzeugten vergänglich."

taeyáçraye sufgenommen. Das linga-çarira ist der erste Körper, dessen adhiehthánam (áçrayo vakshyamána-bhúta-çañcakam) der zweite, mit taeyáçraye gelangen wir zu dem dritten, dem groben Körper.

Diese sechs Hullen sind, nach V\u00e5caspatimiçra zu K\u00e5rik\u00e5 39, Sehnen, Knochen, Mark (vom Vater), Haare, Blut und Fleisch (von der Mutter); anstatt der Haare nennt Gaudap\u00e5da den Samen.

<sup>2)</sup> In dem Sinne von Sûtra III, 1.

<sup>3)</sup> In der im Commentar zu III. 7 dargelegten Bedeutung.

Das Produkt der Grundstoffe, welches hier [in dieser Kârikâ] als fein im Vergleich zu den von Vater und Mutter erzeugten Körpern, als fünfelementig¹) und als so lange wie der innere Körper während bezeichnet ist, das ist der [zweite] Körper, der Sitz des inneren Körpers, wie aus einer andern Kârikâ [41] zu entnehmen ist:

"Wie ein Bild nicht ohne eine Grundlage, wie ein Schatten nicht ohne einen Pfahl oder dergleichen, ebenso wenig kann der innere Körper haltlos ohne die unterschiedenen [Stoffe] existiren."

Die "unterschiedenen [Stoffe]" sind die groben Elemente in der Verfassung, in der sie [soeben] "fein" genannt wurden, kurz eine Unterabtheilung der groben Materie. Da wir nun aus dieser Kärikä lernen, dass die groben Elemente in der Verfassung, in der sie "fein" genannt werden, von dem inneren Körper verschieden sind, so haben wir in der früher [im Commentar zu III. 7] citirten Kärikä [40], welche anhebt:

nicht den Sinn zu sehen, dass die Bestandtheile des inneren Körpers bis zu den feinen Elementen herunterreichen, sondern der Sinn ist: der aus dem "grossen" und den nächstfolgenden Principien bestehende innere Körper wandert so, dass [sein Aggregat] bis zu den feinen Elementen, die sein Behälter sind, herunterreicht, d. h. [einfach:] er wandert mit diesen zusammen. Wenn wir darauf gefragt werden: "Wie lässt sich unter den Umständen entscheiden, wie viele Dinge den inneren Körper bilden?", so antworten wir: Auf Grund von Aussprüchen z. B. des [Yoga-]Väsishtha:

"Die Disposition"), die feinen Elemente, das Werk, das Wissen"), die zehn [äusseren] Sinne, der innere Sinn und das Urtheilsorgan: dies [zusammen] kennen die Weisen als den inneren Körper."

In diesem Verse sind in der Meinung, dass bei einer Darstellung des inneren Körpers auch die Leibes-Achtheit (pury-ashtaka) [d. h. der Behälter desselben] zu beschreiben ist, noch die Attribute des Urtheilsorgans, die Disposition, das Werk und das Wissen, besonders angeführt. Unter den feinen Elementen sind hier die Grundstoffe zu verstehen, und unter den zehn Sinnen — dem Unterschied der Sinne des Wahrnehmens und des Handelns entsprechend — die doppelte Wohnstatt (pura-doayam) [des inneren Sinnes] 4). Wenn aber die Illusionisten als [den Behälter] des

<sup>1) -</sup> unterschieden (wicesha), s. Kärikä 38.

<sup>2)</sup> rásaná ist als ein besonderes Wort abzutrennen.

<sup>3)</sup> Bis hierher reicht die Aufzählung der acht Dinge, welche den Behälter des inneren Körpers oder — wie derselbe weiterhin im Texte heisst — des pury-achtaka bilden.

<sup>4) 8, 11, 26,</sup> 

inneren Körpers anstatt der Grundstoffe die fünf [Lebenshauche], das Einathmen u. s. w., aufstellen und [damit] die "Leibes-Achtheit" in anderer Weise erklären, so lässt sich dafür kein Beweis beibringen.

"Da nun der innere Körper ebenso wie die Luft oder andere Dinge eine begrenzte (mūrta) Substanz ist, so kann doch einfach der Raum, ohne eine innere Verbindung (sanga) mit ihm einzugehen, dessen Behälter sein; mithin wäre es zwecklos eine solche Verbindung [des inneren Körpers] mit etwas anderem anzunehmen." Auf diesen [Einwand] bemerkt [der Verfasser]:

13. Trotz der Begrenztheit nicht, weil er mit einem Aggregat verbunden ist, wie die Sonne.

Trotz der Begrenztheit kaun [der innere Körper] nicht selbständig bestehen, ohne eine enge Verbindung einzugehen, weil man aus seiner Lichtartigkeit schliessen muss, dass er, gleichwie die Sonne, sich in einer engen Verbindung mit einem Aggregat befindet. Das ist der Sinn. Bekanntlich existirt die Sonne und alle die andern Lichterscheinungen nur durch die enge Verbindung mit der erdigen Substanz; und der innere Körper besteht aus dem Lichte des Sattva, folglich ist er mit den Elementen verbunden.

[Der Verfasser] stellt nun die Ausdehnung des inneren Körpers fest:

 Derselbe ist von geringer Ausdehnung, weil die Schrift von seinem Handeln spricht.

Derselbe, d. h. der innere Körper, ist von geringer Ausdehnung, d. h. begrenzt, aber kein Atom (atyantam anu), da gelehrt wird, dass er aus Theilen bestehe 1). Wie so? weil die Schrift von seinem Handeln oder seiner Thätigkeit spricht; das bedeutet; weil wir aus solchen Schriftstellen wie

"Der Verstand vollbringt das Opfer und vollbringt die Werke auch." [Taitt 2. 5]

lernen, dass sämmtliche Werke Sache des inneren Körpers sind, oder [wie es in dem Citat heisst] des Verstandes (vijnana); denn das hier "Verstand" genannte Urtheilsorgan ist [an dem inneren Körper] die Hauptsache. — [Andererseits ist der innere Körper nicht allgegenwärtig oder von unendlicher Ausdehnung; denn] wenn etwas allgegenwärtig ist, kann es nicht handeln.

Die Variante "weil die Schrift von seinem Wandern spricht" (tad-gati-gruteh)") ist eine gute Lesart. Eine solche Schriftstelle

2) Von Nageça aufgenommen.

<sup>1)</sup> L. sávayavatvasyo<sup>0</sup> mit der v. l.

über das Wandern des inneren Körpers ist [Brh. 4. 4. 2]: "Wenn sie [die Seele] auszieht, zieht der [Haupt-]Lebenshauch ihr nach; dem ausziehenden [Haupt-]Lebenshauch ziehen alle andern Lebenshauche nach 1); mit dem Verstande ist sie vereint, mit dem Verstande zusammen zieht sie dahin. 2) "Mit dem Verstande ist sie vereint bedeutet: [die Seele] verbindet sich mit dem Urtheilsorgan, und so wandert sie, dass es im Verein mit dem Verstande 3) geschieht. Das ist der Sinn.

[Der Verfasser] nennt nun einen weiteren Grund für die Begrenztheit [des inneren Körpers]:

 Und weil die Schrift lehrt, dass derselbe aus Speise besteht.

Weil die Schrift lehrt, dass derselbe, d. h. der innere Körper, theilweise aus Speise besteht, kann dieser nicht [von unendlicher Ausdehnung oder] allgegenwärtig sein; denn was allgegenwärtig ist, muss ewig sein. Das ist der Sinn. Diese Schriftstelle ist folgende: "Denn aus Speise, o Lieber, besteht der innere Sinn, aus Wasser der Athem, aus Feuer die Rede u. s. w.\* [Chând. 6. 5. 4]. Wenn nun auch der innere Sinn sowie [der Athem und die Rede] nicht aus den [groben] Elementen gebildet sind, so ist doch zu beachten, dass [die Schrift] von dem aus-Speise-Bestehen u. s. w. deshalb spricht, weil [der innere Sinn] durch homogene Theile gestärkt wird, die der Speise beigemischt [d. h. in derselben enthalten] sind 4).

"Zu welchem Zwecke [aber] unterliegen die inneren Körper, die doch ungeistig sind, dem Kreislauf, d. h. dem Wandern aus einem [groben] Körper in den andern?" Auf dieses Bedenken erwidert [der Verfasser]:

16. Der Kreislauf der inneren K\u00f6rper findet der Seelen wegen statt, wie der der k\u00f6niglichen K\u00f6che.

Wie das [geschäftige] Herumwandern der königlichen Köche in den Küchen des Königs wegen, ebenso findet der Kreislauf der inneren Körper der Seelen wegen statt. Das ist der Sinn.

In Hall's Ausgabe fehlen hier die (aus dem Texte der Upanishad und dem MS. bineinzusetzenden) Worte auree pränä anütkrämanti.

L. mit dem Texte der Upanishad eva 'nvavakramati und setze einen Interpunktionsstrich hinter iti.

Vijäänabhikahu sieht also in dem sa-vijäänasu dieser dunkelu und viel umstrittenen Upsnishad-Stelle ein Avyayibhäva.

anna-samershtaik (annâmça-sahitaik, anne vartamânaik) evasajátíyair amçair mana-ádini paripushtáni bhavanti, P.

Der innere Körper ist [hiermit] nach allen seinen Eigenthümlichkeiten erörtert; jetzt bespricht [der Verfasser] in gleicher Weise auch den groben Körper:

17. Der Leib besteht aus den fünf Elementen.

Der [grobe] Leib ist [einer Ansicht zufolge] ') eine Modifikation der fünf vereinigten Elemente. Das ist der Sinn.

[Der Verfasser] führt eine andere Ansicht an:

18. Nach einigen aus vier Elementen.

Dies [ist behauptet] in der Meinung, dass der Aether nicht schöpferisch wirke.

# 19. Nach andern aus einem Element.

Der Körper besteht nach dieser Anschauung nur aus Erde, und die andern Elemente sind blosse Stützen. Oder es könnte auch aus einem Element' so viel als "aus je einem Element bestehend heissen sollen. [Denn] von dem Körper des Menschen und [der Thiere] sagen wir, dass er aus Erde bestehe, weil in ihm die erdigen Theile überwiegen, und von den Körpern in den Welten des Sonnengottes u. s. w. [d. h. des Wassergottes und des Windgottes], dass sie aus Licht, resp. [aus Wasser oder Luft] bestehen, weil in ihnen die feurigen, resp. [die wässerigen oder luftigen Bestandtheile] überwiegen, ganz wie es [hier auf Erden] mit dem Gold und ähnlichen Dingen der Fall ist, [in denen die Licht- oder Glanzelemente überwiegen]. Diese Ansicht wird auch [der Verfasser] im fünften Buche [in Sûtra 112] lehren.

[Zunächst] sagt er, was sich aus der Thatsache, dass der Körper aus den Elementen besteht, ergiebt:

20. Der Geist gehört [ihm] nicht von Natur, weil er in den einzelnen [Theilen] nicht wahrgenommen wird.

Weil in den gesonderten Elementen der Geist nicht wahrgenommen wird, gehört derselbe dem aus den Elementen bestehenden Körper nicht wesentlich an, sondern hängt von [der Verbindung mit einem Upådhi [dem Selbste nämlich] ab. Das ist der Sinn.

[Der Verfasser] führt einen andern Grund dagegen an, [dass der Geist dem Körper wesentlich sei];

<sup>1)</sup> S. die Einleitung zu V. 102.

 Und es würde für die Erscheinungswelt keinen Tod u. s. w. geben.

Und es würde für die Erscheinungswelt, d. h. für die Gesammtheit [des Lebenden], keinen Tod, keinen Tiefschlaf und [keine Ohnmacht] geben, wenn der Körper einen ihm wesentlichen Geist besässe. Das ist der Sinn. Denn Tod, Tiefschlaf und [Ohnmacht] bedeuten die Ungeistigkeit (acetanatā) des Körpers, und diese könnte nicht eintreten, wenn der Geist dem Körper wesentlich wäre, da das Wesen eines Gegenstandes so lange währt als dieser selbst.

[Im folgenden] weist [der Verfasser] ein Bedenken hinsichtlich des [eben in Sütra 20] gesagten "weil er in den einzelnen [Theilen] nicht wahrgenommen wird" zurück:

22. Wenn Jemand [das Auftreten des Geistes] mit dem der berauschenden Kraft vergleicht, so [antworten wir]: dieses könnte in der Vereinigung entstehen, falls es in den einzelnen Theilen beobachtet wäre.

[Wenn Jemand einwendet:] "Wie die Berauschungskraft 1), obwohl nicht in den einzelnen Substanzen vorhanden 2), trotzdem in der gemischten Substanz existirt, ebenso könnte es doch auch mit dem Geiste sein\*, [so antworten wir:] Nein! die Entstehung desselben in der Vereinigung [der Elemente] würde möglich sein, wenn er in den einzelnen Theilen beobachtet wäre; dies aber trifft im vorliegenden Falle nicht zu. Daraus folgt für das Gleichniss, da die berauschende Kraft durch die Lehrbücher sowie [durch Prüfungen] als in jeder einzelnen [Substanz] im feinen [latenten] Zustande existirend erwiesen ist, dass diese berauschende Kraft sich zur Zeit der Vereinigung [jener Substanzen] nur manifestirt, [aber nicht entsteht]. In unserm Fall dagegen, der [nach der Meinung des Opponenten] durch das Gleichniss erklärt wird, ist durch kein einziges Beweismittel festgestellt, dass der Geist in den einzelnen Elementen im feinen [unentfalteten] Zustande existire. Das ist der Sinn. [Wenn uns darauf eingewendet wird:] ,Daraus, dass man in dem Aggregat den Geist wahrnimmt, ist aber doch [die Existenz] einer feinen [latenten] Geisteskraft in jedem einzelnen Element zu erschliessen?". [so sagen wir:] Nein! Denn da es zu complicirt wäre, verschiedene Geisteskräfte in den verschiedenen Elementen anzunehmen, halten wir es für richtig, der Einfachheit halber nur ein einheitliches [Princip bewussten Lebens, das Selbst] aufzustellen, dessen Wesen unvergänglicher Geist ist. "Wie man

2) Danke "dorttir.

<sup>1)</sup> L. mádakatá-çaktih als Compositum.

aber z. B. an einem Topf bestimmte Dinge ') wahrnimmt, obwohl diese in den Bestandtheilen nicht existiren, Ausdehnung, Wasserholen u. dgl., ebenso könnte es sich doch mit dem Geiste in Bezug auf den Körper verhalten?" Mit nichten! denn da die charakteristischen Eigenschaften, die den [groben] Elementen angehören, aus gleichartigen Eigenschaften der [materiellen] Ursache [d. h. der Grundstoffe] entstehen [und da dementsprechend die eben angeführten Eigenschaften des Topfes durchaus auf analogen Eigenschaften seiner Bestandtheile beruhen], kann der "Geist in dem Körper nicht ohne "Geist in der [materiellen] Ursache entstehen."

[In Sûtra 16] ist gelehrt worden, dass der Kreislauf der inneren Körper der Seelen wegen stattfindet; mit Bezug darauf sagt [der Verfasser] in den [folgenden] beiden Sûtras, was für Resultate für die Seelen sich ergeben in Folge der Geburt der inneren Körper, d. h. ihres Wanderns durch die groben Leiber, und aus welchen Thätigkeiten:

# 23. Aus der Erkenntniss die Erlösung.

In Folge des Kreislaufes der inneren Körper, durch die Geburt vermittelt, entsteht die unmittelbare Erschauung des Unterschiedes [von Materie und Geist]; aus dieser [Erschauung] ergiebt sich das [eine] Resultat für die Seelen, nämlich die Erlösung. Das ist der Sinn. Die Erkenntniss und die anderen [Zustände des inneren Körpers] sind unter dem Namen der "intellektuellen Schöpfung" (pratyaya-sarga) in Kårikå [46] 3) angeführt:

"Diese intellektuelle Schöpfang heisst Irrthum, Unfähigkeit, Befriedigung, Vollkommenheit."

Der Irrthum und die anderen Begriffe werden [unten von Sütra 37 an] erklärt werden, während hier in diesen Sütras die Schöpfung des Innenorgans [nur beiläufig] erwähnt wird, weil gerade eine Veranlassung dazu geboten ist. Das ist der Unterschied [dieser zwiefachen Behandlung].

# 24. Das Gebundensein aus dem Irrthum.

Aus dem Irrthum entsteht das [andere] in Folge des Kreislaufs der inneren Körper sich ergebende Resultat für die Seelen,

Nur darch einen solchen farblosen Ausdruck lässt sich hier das Wort kürya wiedergeben, das in doppeltem Sinne gebraucht ist, in dem von svarüpa-gata-dharma (parimāna) und von prayojana-rūpa-dharma (jalāharana).

D. h. da die groben Elemente, die materielle Ursache des Körpers, keinen Geist besitzen, kann auch dem Körper der Geist nicht eo ipso zugehören.

<sup>3)</sup> Woselbst der Begriff der Vollkommenheit den der Erkenntniss einschliesst.
4) Diese Begriffsreihe entspricht folgendem Gedankengang: zuerst befindet sich der Mensch im Zustande des Irrthums (viparyaya) und leidet deshalb an Unfähigkeit (agakta) zur Contemplation; der Beginn der Contemplation erzeugt die Befriedigung (tushta), und das Endziel derselben ist die Vollkommenheit (siddhā).

nämlich das in Freude und Schmerz sich äussernde Gebundensein. Das ist der Sinn.

Aus Erkenntniss und Irrthum entsteht, wie gesagt, Erlösung und Gebundensein; von diesen [beiden] Sätzen erörtert [der Verfasser] zunächst [den ersten], dass aus der Erkenntniss die Erlösung komme:

 Da sie die regelmässige Ursache ist, sind Combination und Ersetzung ausgeschlossen.

Wenn sich auch in der Schrift die Worte finden:

"Wer dieses beides, das Wissen und das Nichtwissen, in gleicher Weise konnt u. s. w." [1'c. 11].

so ist doch, da die — wie allgemein bekannt — bei dem Aufbören der Nichtunterscheidung eintretende Erkenntniss die regelmässige Ursache [der Erlösung] ist, für die Gewinnung der Erlösung die Combination der Erkenntniss mit dem [heiligen] Werk, das [in der Schriftstelle] "Nichtwissen" genannt wird, sowie die Ersetzung [der Erkenntniss durch das Werk] ausgeschlossen. Das ist der Sinn. Auch aus solchen Schriftstellen wie:

"Nur wenn er diese [die Seels] keant, lässt er den Tod hinter sich; keinen andern Pfad giebt es zu wandeln." [Qvet. 3. 8; 6. 15].

"Nicht durch Opferwerk, nicht durch Nachkommenschaft noch durch Reichthum, [nur] durch Entsagung erlangten einige die Unsterblichkeit." [Taitt. Ar. 10. 10. 3]

[lernen wir], dass das [heilige] Werk keine unmittelbare Ursache

der Erlösung ist 1).

Die [eben citirte] Schriftstelle [I'ç. 11] über die Anwendung der Combination [des heiligen Werkes mit der Erkenntniss] aber erklärt sich ebenso aus der Thatsache, dass [die Erkenntniss] die Hauptsache, [das heilige Werk] eine Nebensache ist u. s. w. [d. h. daraus, dass das Werk ein Mittel ist die Erkenntniss hervorzurufen, oder daraus, dass gewöhnlich das Werk der Erkenntniss vorangeht] <sup>3</sup>).

Dafür, dass Combination und Ersetzung ausgeschlossen sind, giebt [der Verfasser] nun ein Gleichniss:

26. Wie durch den illusorischen Traum und das nicht-illusorische Wachen, geht aus den beiden nicht die Erlösung der Seele hervor.

Wie durch die illusorischen im Traum gesehenen und durch die nicht-illusorischen im Wachen gesehenen Dinge, d. h. durch

1) Setze einen Interpunktionsstrich hinter hetutuum.

L. diesen Satz nach dem Wortlaut des MS.: samuccayanushthanacratis to angangibhavadibhir apy upapadyata iti. Das adi erklärte der Pandit durch hetu-hetumad-bhava und anukulya.

das gemeinschaftliche Zusammenwirken beider, nicht ein einheitliches Ziel menschlichen Strebens erreicht wird, so darf man auch nicht annehmen, dass die Erlösung der Seele aus den beiden, d. h. aus dem illusorischen Werk und der nicht-illusorischen Erkenntniss, [gemeinschaftlich] angewendet, hervorgehe. Das ist der Sinn. Illusorisch sein' bedeutet Unwirklichkeit, d. h. so viel als Unbeständigkeit; und diese ist Traumgegenständen eigen 1). Die im Wachen gesehenen Dinge aber sind wirklich, [jedoch] nur im Verhaltniss zu den Traumgegenständen - da sie wegen ihrer Unbeständigkeit im Verbältniss zu der unveränderlichen Seele unwirklich sind 2) -; deshalb dienen sie, im Gegensatz zu den Traumbildern, zu praktischen Verrichtungen, z. B. zum Baden [wozu man nur im Wachen, aber nicht im Traum gesehenes Wasser verwenden kann]. In gleicher Weise ist auch das Werk illusorisch, weil es unbeständig und ein Produkt der Materie ist; die Seele aber [oder die das Wesen der Seele ausmachende Erkenntniss] ist nicht-illusorisch, weil sie beständig und kein Produkt ist Da es demnach unlogisch ist zu sagen, dass die beiden, Werk und Erkenntniss, wenn sie geübt werden, die nämliche Frucht tragen, hat man anzunehmen, dass das Ergebniss [beider] ein verschiedenartiges sei.

"Tretzdem aber könnte immerhin die Combination der Erkenntniss der Wahrheit mit derjenigen Erkenntniss, welche "Verehrung der [höchsten] Seele" heisst, oder die Ersetzung [der ersteren durch die letztere statthaft] sein, da das Objekt dieser Verehrung doch nicht illusorisch ist?" Darauf erwidert der [Verfasser]:

# 27. Auch jenes ist es nicht absolut.

Auch jenes, d. h. das Objekt der Verehrung, ist nicht absolut nicht-illusorisch, weil fälschlich übertragene Dinge [z. B. der Begriff des Schöpfers, des Zerstörers u. dgl.] in dieses Objekt der Verehrung, die [höchste] Seele nämlich, Eingang finden. Das ist der Sinn.

[Der Verfasser] lehrt jetzt, in welchem Theile die Verehrung illusorisch ist, [d. h. ein illusorisches Objekt hat]:

# 28. Desgleichen auch an dem imaginirten.

"Desgleichen auch", d. h. auch ist illusorisches Wesen dem von dem Innenorgan imaginirten Theile des Objekts der Meditation [zuzuschreiben]. Das ist der Sinn. Denn da das Objekt der Verehrung durch solche Schriftstellen beschrieben ist, wie "Alles dieses für-

<sup>1)</sup> Setze eine Interpunktion hinter 'sti,

<sup>2)</sup> D. h. Wirklich und unwirklich sind nur relative Begriffe.

wahr ist Brahman\* [Chând. 3. 14. 1], ist der Theil illusorisch, [der sich als] die Erscheinungswelt [darstellt].

"Was für eine Frucht trägt dann also die Verehrung?" Auf diese Frage antwortet [der Verfasser]:

29. Durch ein hohes Mass von Meditation wird dem reinen alles zu Theil, gleichwie der Materie.

Durch die höchste Steigerung (nishpatti) derjenigen Verebrung, welche Meditation (bhāvanā) heisst, wird dem reinen, d. h. dem sündlosen Menschen, alles zu Theil, d. h. dieselbe Macht, wie sie der Materie angehört. Das ist der Sinn. Wie die Materie Erschaffung, Erhaltung und Zerstörung übt, so wird auch das [durch die Meditation geläuterte und gestärkte] Sattva in dem Innenorgan des Verehrers, weil es die Materie antreibt, zum Urheber der Erschaffung u. s. w.

Festgestellt ist, dass die Erkenntnis das einzige Mittel zur Erlösung ist; jetzt nennt [der Verfasser] die Mittel, welche zur Erkenntniss führen:

30. Die Meditation ist die Unterdrückung des Verlangens.

Die Meditation veranlasst die Beseitigung der die Erkenntniss verhindernden Affektion des Denkorgans durch die Objekte. Das ist der Sinn. Die Identificirung von Ursache und Wirkung [in unserem Sütra] ist nur uneigentlich gemeint, da die Vernichtung des Verlangens [an sich] unmöglich Meditation sein kann. — Hier sind unter dem Worte "Meditation" die drei in der Yoga-Philosophie beschriebenen Begriffe, Hingebung (dhäranä), Meditation (dhyāna) und Versenkung (samādhi), zu verstehen, da wir aus dem Lehrbuch des Patanjali [2. 29] erfahren, dass es die acht Hilfsmittel zur Concentration (yoga) sind, welche die unmittelbare Erschauung des Unterschiedes [von Geist und Materie] veranlassen. Die Eigenthümlichkeiten, welche diese [drei Zustände] von einander unterscheiden, sind dort [im Yoga-Sütra 3. 1—3] erörtert; und die andern fünf Hilfsmittel wird [der Verfasser] selbst [in den Sütras 32—35] beschreiben 1).

Mit Rücksicht darauf, dass nur durch die höchste Steigerung der Meditation die Erkenntniss entsteht und nicht durch das blosse Beginnen derselben, giebt [der Verfasser] eine Definition der "höchsten Steigerung der Meditation":

<sup>1)</sup> Wobei die Begriffe yama, niyama, pratyāhāra in sta-karman eingeschlossen sind, wenn anders das Bemühen Vijānnabhikshu's (und ebenso Aniruddha's) berechtigt ist, die Darstellung dieser Dinge in den Sāmkhyasūtras völlig mit der Tochnik der Yoga-Philosophie zu identificiren.

31. Dieselbe ergiebt sich aus der Unterdrückung der Affektionen.

Durch die bewusste Concentration (sampramata-yoga), d. h. durch die Unterdrückung sämmtlicher Affektionen mit Ausschluss der durch das Objekt der Meditation bedingten, ,ergiebt sich dieselbe', d. h. entsteht die höchste Steigerung der Meditation, die sich darstellt als die Basis (upadhana) des Resultats, das Erkenntniss heisst. Darum ist die Meditation bis zur Erreichung dieser Stufe zu üben; das ist gemeint. Wenn nun die Unterdrückung [aller] andern Affektionen [erzielt] ist, so entsteht die unmittelbare Erschauung des Objekts der Meditation in Folge der Beseitigung des Hindernisses, d. i. des [unstäten] Hin- und Herwanderns [des Innenorgans] zu anderen Objekten; aus diesem Grunde ist - was man gleichfalls im Auge zu behalten hat - auch die Concentration (yoga) [selbst] eine Ursache der Erkenntniss so gut wie die Hilfsmittel derselben, die Meditation u. s. w.; denn dies lernen wir aus Schrift- und Tratitionsstellen wie "Der Weise, welcher Gott begreift durch die Erkenntniss, die aus der auf das eigne Selbst gerichteten Concentration hervorgeht, lässt Freude und Kummer hinter sich." [Kath. 2. 12]

[Der Verfasser] nennt nun auch die Mittel zur Meditation:

32. Dieselbe ergiebt sich aus Hingebung, Sitzart und Pflichterfüllung.

Durch [diese] drei zu erörternden Dinge, Hingebung u. s. w., entsteht die Meditation. Das ist der Sinn.

[Der Verfasser] definirt nun die drei Begriffe, Hingebung u. s. w., nach der Reihe in den [folgenden] drei Sütras:

33 Die Hemmung geschieht durch Ausstossen und Verhalten.

"Des Athems' ist natürlich zu verstehen, da von dem Commentator') zu dem Yogasütra [1. 34] "Oder durch Hervorstossen und Verhalten des Athems" das künstliche Reguliren des Athems (prânâyâma) erklärt ist. Ausstossen (chardi) bedeutet Vonsichgeben, d. h. so viel als Außeben des Verhaltens; darunter ist das [langsame] Füllen und Entleeren [der Brust] zu verstehen. Verhalten (vidhârana) bedeutet Einschliessen (kumbhaka). Demnach ist die Hemmung, d. h. das Beherrschen, des Athems durch [künstlich regulirtes] Füllen, Entleeren und Einschliessen die "Hin-

<sup>1)</sup> In diesem Falle wohl Bhojaraja.

gebung (dhâraṇā) [von der im vorigen Sūtra die Rede war]. Das ist der Sinn. Da Sitzart und Pflichterfüllung (karman = sva-karman) weiterhin [in Sūtra 34 und 35] unter ihrem Namen definirt werden, ist in [unserem] Sūtra das Wort 'Hingebung' nicht [ausdrücklich] angeführt, weil [dieser Begriff von den drei in Sūtra 32 genannten] allein übrig bleibt und man daraus ersieht, dass [hier] die Hingebung definirt werden soll. Die Hingebung des Gemüths aber ist ebenso wie die Versenkung [bei uns] in dem Worte 'Meditation' einbegriffen, wie [im Comm. zu Sūtra 30] gesagt worden ist.

[Der Verfasser] definirt nun den jetzt an die Reihe kommenden Begriff der Sitzart (âsana):

34. Unbeweglich und bequem ist die Sitzart [= Yogasûtra 2. 46].

[Eine Stellung], welche unbeweglich ist und Wohlbehagen erweckt, wie z. B. der Heilssitz (svastika) [bei dem die Beine unter einander geschlagen werden] 1), ist die Sitzart [im technischen Sinne]. Das ist der Sinn.

[Der Verfasser] definirt nun den Begriff der Pflichterfüllung:

35. Pflichterfüllung ist die Ausübung der für die einzelnen Lebensstellungen vorgeschriebenen Werke.

Das ist verständlich. Dabei ist unter dem Worte "Pflicht" (karman) Selbstbezwingung (yama) und Einhaltung der Observanzen (niyama) mitzuverstehen"), auch die Abwendung der Organe [von den Objekten, pratyāhāra], d. h. die Unterdrückung der Sinnesthätigkeiten, als für sämmtliche Lebensstellungen in gleicher Weise giltig, zu den Pflichten zu rechnen. Demnach sind die in dem [Yoga-]Sūtra des Pataūjali als Mittel zur Erkenntniss genannten acht Hilfsmittel zur Concentration auch hier [in diesem Lehrbuch] gemeint. Jenes [Yoga-]Sūtra [2. 29] lautet: "Selbstbezwingung, Einhaltung der Observanzen, Sitzart, Regulirung des Athems, Abwendung der Organe [von den Objekten], Hingebung, Meditation und Versenkung sind die acht Hilfsmittel." Auch das Wesen derselben ist dort [im Yogasūtra] beschrieben zu finden.

Für den in ganz hervorragendem Masse [zur Concentration] befähigten sind die fünf [ersten], d. h. die äusseren Hilfsmittel.

Gensaer Vācaspatimiera in der Glosse zu Vyāsa's Commentur zu Yogusūtra 2. 46: savyam ākuñcitam caraņam dakshina-janghorv-antare (Kniekehle) dakshinam cākuñcitam vāma-janghorv-antare nikshiped, etat svastīkam.

<sup>2)</sup> Setze einen Interpunktionsstrich hinter grahanam.

Selbstbezwingung u. s. w., nicht erforderlich; die Erkenntniss und Concentration entsteht [auch], wie Patanjali lehrt, allein aus der inneren Bezwingung (samyama), d. h. aus der Dreiheit von Hingebung, Meditation und [Versenkung] 1) Dies sieht man ferner aus der Geschichte von Jadabharata 2) und anderen. Dementsprechend sagt nun also auch unser Lehrer:

## 36. Aus Gleichgiltigkeit und Uebung.

Schon aus der Uebung allein, d. h. aus der Meditation, verbunden mit Gleichgiltigkeit, entsteht die Erkenntniss und die zu derselben führende Concentration bei denjenigen, die im höchsten Masse befähigt sind. Das ist der Sinn. Dies ist auch im Garudapurana ausgesprochen:

"Die vorgeschriebenen Sitzarten und Stellungen bringen nicht die Concentration zu Wege; sie alle sind als Weitläufigkeiten zu bezeichnen, welche [nur] eine Verzögerung bewirken: Çiçupāla erlangte die Vollkommenheit durch die Macht seines unaufhörlichen [gehässigen!] Gedenkens [an Krahna]."

Oder [es könnte unser Sûtra auch dahin gedeutet werden]: die Gleichgiltigkeit und Uebung der Meditation seien in demselben als Ursache der Meditation [im ausgezeichneten Sinne, d. h. der Versenkung] genannt, und das Wort "und" (ca. welches im Texte am Schluss steht) solle anzeigen, dass [die beiden hier angeführten Dinge] mit der "Hingebung" [in Sûtra 32] zu combiniren sind.")

Hiermit wäre [von Sûtra 25 an] der Satz erklärt, dass aus der Erkenntniss die Erlösung kommt. Von nun an wird die Ursache des Gebundenseins, der Irrthum, beschrieben werden, von dem es [in Sûtra 24] hiess: "Das Gebundensein aus dem Irrthum". Dabei lehrt [der Verfasser] zunächst das Wesen des Irrthums:

## 37. Die Arten des Irrthums sind fünf.

Nichtwissen (avidyå), Subjektivismus (asmitå), Verlangen (råga), Abneigung (dvesha) und Hang zum Leben (abhiniveça) sind die fünf in der Yoga-Philosophie beschriebenen Unterabtheilungen des Irrthums, der die Ursache des Gebundenseins ist. Das ist der Sinn. Wenn dabei diejenigen Irrthümer, welche sich in den Vorstellungen äussern, dass Perlmutter [Silber, ein Pfahl ein Mann, ein Strick eine Schlange sei] u. s. w. nicht mitaufgezählt sind, so ist das doch kein Schaden. Von den genannten Begriffen (tatra) ist der des Nichtwissens im Yoga[sutra 2. 5] als die Anschauung

Vgl. Yogasütra 3. 4 und den ganzen Rest des Buches, auch Sarvadarçanasangraha S. 154, 9, 10. Die dertige Zusammenfassung der drei letzten Hilfamittel unter der Beteichnung antar-anga, dem Gegentheil unseres bahiranga, ist dem Yogasütra 3. 7 entnommen.

<sup>2)</sup> S. Bhag. P. 5. 9 und 10.

Hier ist der Commentar zu Sütra 26 zu Ende; der folgende Satz ist schon ein Theil der Einleitung zu Sütra 37.

erklärt, dass "das endliche, unreine, schmerzvolle und nicht-seelische ewig, rein, freudvoll und Seele sei"; desgleichen auch [2. 6] der des Subjektivismus als diejenige Identificirung des nicht-seelischen und der Seele, welche sich in dem Gedanken darstellt "Es giebt keine von dem Körper u. s. w. [d. h. von dem Innenorgan und den Sinnen] verschiedene Seele." 1) Das Nichtwissen aber ist nicht derartig, [was man geneigt sein könnte anzunehmen]; denn da man gleichfalls [vermöge desselben] meint, die Seele sei von beiderlei Art, Körper und Nicht-Körper, kommt [in Folge dessen auch auf diesem Standpunkt] die Anschauung, das Ich (ahambuddhi = ātma-buddhi) sei der Körper, zu Stande. — Verlangen und Abneigung sind bekannt; der "Hang zum Leben" ist die Furcht vor Tod und [Gefahr]. Verlangen und die andern [beiden Begriffe] sind zum Irrthum gerechnet, weil sie Produkte desselben sind.

Nachdem [der Verfasser] das Wesen des Irrthums beschrieben, erklärt er nun auch das Wesen der Ursache desselben, nämlich des Unvermögens (açakti):

38. Das Unvermögen aber ist von achtundzwanzigerlei Art.

Das ist verständlich. Das gleiche ist in Kârikâ [49] auseinandergesetzt:

"Die Gebrechen der elf Sinne zusammen mit den Gebrechen des Innenorgans heissen Unvermögen; siebzehn sind diese Gebrechen des Innenorgans als die Gegenstücke zu den Befriedigungen und Vollkommenheiten<sup>3</sup>)."

Die elf Unvermögen der elf Sinne sind in folgendem Verse aufgezählt 3):

"Taubheit, Aussatz, Blindheit, Stumpfheit des Geschmacks-(jadatā) und des Geruchssinnes (ajigkratā), Stummheit, Lahmheit der Hände und der Füsse, Impotenz, Verstopfung und Stumpfsinn<sup>4</sup>)."

Dazu kommen die siebzehn selbständigen [d. h. nicht von den Fehlern der Sinnesorgane abhängigen] Unvermögen des Innenorgans, d. h. die neun Störungen der [in Sütra 43] zu beschreibenden neun Befriedigungen und die acht Störungen der gleichfalls

<sup>1)</sup> Der Unterschied von aeidyå und aemitä ist also ein minimaler (vgl. den Comm. zu III. 41): im Zustande der aeidyå verwechselt man Soele und Nicht-Seele, im Zustande der aemitä erklärt man positiv das nicht-seelische für die Seele. Uebrigens ist der Interpunktionsetrich vor çarirädy-atirikta zu tilgen und hinter nästi 'ty evam-räpah zu setzen.

<sup>2)</sup> S. die folgenden Sütras.

<sup>3)</sup> Der mit einer unbedeutenden Abweichung (\*pangutva\*) auch in den Commentaren Aniruddha's und Mahādeva's zu III. 42 steht; die in meiner Ausgabe verzeichnete Variante \*pangutvam findet sich auch in meinem MS. des S.prav.bh. — Setze einen Interpunktionsstrich hinter ekadacacaktawah.

Der Aussatz ist das Gebrechen des Tast-innes (tvac) und der Stampfsinn das des inneren Sinnes (manas).

[in Sûtra 44] zu beschreibenden acht Vollkommenheiten. Diese selbständigen und die [von den Fehlern der Sinnesorgane] abhängigen [Störungen] zusammengenommen bilden die achtundzwanzig Unvermögen des Innenorgans. Das ist der Sinn. Das Wort 'aber' [im Sûtra] hat den Zweck anzuzeigen, dass die Besonderheiten dieser [Unvermögen] allgemein bekannt sind.

In den [folgenden] beiden Sûtras nennt [der Verfasser] zwei [Zustände], Befriedigung und Vollkommenheit, deren Störungen 1) zwei [Arten von] Unvermögen des Innenorgans sind:

- 39. Die Befriedigung (tushti) ist von neunerlei Art Diese Neunerleiheit wird [der Verfasser] selbst [in Sütra 43 näher] beschreiben.
- 40. Die Vollkommenheit (siddhi) ist von achterlei Art.

Auch dies wird [der Verfasser] selbst [in Sütra 44 näher] beschreiben.

Da man die Besonderheiten der genannten [Zustände], des Irrthums, des Unvermögens, der Befriedigung und der Vollkommenheit, wird kennen lernen wollen, folgen vier Sûtras, [in denen dieselben] nach der Reihe [geschildert werden]:

### 41. Die Unterabtheilungen wie früher.

Die Unterabtheilungen des Irrthums, welche ganz allgemein [in Sütra 37] als fünf bezeichnet wurden, sind im einzelnen "wie früher' zu verstehen, d. h. ebenso wie sie von den früheren Lehrern beschrieben worden sind; hier werden sie [von dem Verfasser] aus Furcht vor Weitschweifigkeit nicht genannt. Das ist der Sinn. Diese [Unterabtheilungen] sind auch von mir nur ganz allgemein [im Commentar zu Sütra 37] als fünf, Nichtwissen u. s. w., erklärt worden; im einzelnen aber sind es zweiundsechzig Unterarten. Dies ist in Kärikä [48] gelehrt:

"Die Verschiedenheit des Dunkels (tamas) ist achtfach, desgleichen die der Bethörung (mahä); zehufach ist die grosse Bethörung (mahämoha), zehtsehnfach die Finsterniss (tämiera) und ebenso [zehtzehnfach] die dichte Finsterniss (andha-tämiera)."

Der Sinn dieses [Verses] ist folgender. Die Vorstellung, dass die acht materiellen Grundformen (prakrti), nämlich das unentfaltete (avyakta) [d. h. die Urmaterie], das grosse [Princip], das Subjektivirungsorgan und die fünf Grundstoffe, das Selbst seien, [diese Vorstellung], also das Nichtwissen, ist das achtfache "Dunkel".

<sup>1)</sup> L. righitau mit der v. L und dem MS.

Da das Produkt und die Ursache nicht von einander zu trennen sind, gebört hierzu auch die Vorstellung, dass [die groben Elementel, die einfache Umgestaltungen [der Grundstoffe] sind, das Setbst seien. Weil nun das Nichtwissen in dieser Weise nach der Verschiedenheit seiner Objekte achtfach ist, muss auch die Bethörung!, d. h. der Subjektivismus, der dieselben Objekte wie jenes hat 1), achtfach sein. Da die Objekte [der Sinne], Ton u. s. w. [d. h. Geschmack, Geruch, Gefühl und Farbe], in himmlische und nicht-himmlische zerfallen, also zehn [an der Zahl] sind, ist die grosse Bethörung, d. h. das Verlangen, welches sich auf diese Objekte richtet, zehnfach. Die Abneigung Finsterniss' genannt, ist achtzehnfach, [weil sie] gegen die achtzehn [denkbaren] Faktoren [gerichtet ist], welche störend auf [den Genuss] der acht Objekte des Nichtwissens und des Subjektivismus sowie auf die zehn Objekte des Verlangens einwirken. Desgleichen ist der Hang zum Leben, d. h. die Furcht [vor Tod und Gefahr], die [hier] dichte Finsterniss' genannt wird, achtzehnfach, [da diese Empfindang] aus der Wahrnehmung [hervorgeht], dass jene achtzehn [Objekte] vergänglich sind und [geraubt werden können]. - Diese [verschiedenen Arten von Irrthum] führen die Bezeichnungen Dunkel' u. s. w., weil sie die Ursachen einer solchen [Verdüsterung und Verfinsterung des Gemüths] sind.

### 42. Ebenso die des anderen.

Ebenso, d. h. "wie früher"), sind auch die Unterabtheilungen "des anderen", d. h. des Unvermögens, die Einzelheiten gerechnet, als achtundzwanzig anzusehn. Das ist der Sinn. Die Achtundzwanzigerleiheit ist von mir in dem [Commentar zu dem] Sütra [38] "das Unvermögen ist von achtundzwanzigerlei Art" erklärt worden.

43. Wegen der Verschiedenheit des Subjektiven und des Gegentheils ist die Befriedigung von neunerlei Art.

Dieses Sûtra findet durch Kârikâ [50] seine Erklärung:

"Neun Befriedigungen werden angenommen"): vier subjektive, genannt Materie, Uebernahme, Zeit und Glück, fünf objektive, entstehend aus dem Aufgeben der Objekte."

Der Sinn dieses [Verses] ist folgender. Vier Befriedigungen heissen subjektiv (ûdhyûtmika), weil sie obwalten mit Bezug auf

<sup>1)</sup> S. den Commentar su III. 37.

<sup>2)</sup> S. das vorige Sûtra und den Commentar dazu.

L. mit dem Texte der K\(\hat{a}\)rik\(\hat{a}\) bhimat\(\hat{a}\)h, trotadem anch das MS. des S.prav.bh. bhihit\(\hat{a}\)h hat.

die eigene Person (âtman) - d. h. [hier] auf den Körper - des die Befriedigung empfindenden. Von diesen ist diejenige Befriedigung, welche Materie' heisst, so zu verstehen; es ist eine Zufriedenheit. die aus folgender Meditation über das Selbst entspringt: "Jede einzige Modifikation [in der empirischen Welt] bis hinauf zu der unmittelbaren Erschauung [des Unterschiedes von Geist und Materie] gehört allein der Materie an; die Materie allein bewirkt diese [höchste Wandlung in dem Innenorgan] 1); mein Ich aber ist unveränderlich und in sich abgeschlossen. Diese Befriedigung wird [bildlich] Wasser (ambhas) genannt. - Die Befriedigung, welche darauf durch Uebernahme des Asketenlebens entsteht, heisst sdeshalb] .Uebernahme' und wird [bildlich] ,Woge' (salila) genannt. -Die Befriedigung, welche darauf im asketischen Leben durch langandauerndes Ueben der Versenkung entsteht, heisst [deshalb] Zeit und wird [bildlich] ,Fluth' (ogha) 2) genannt. - Diejenige Befriedigung, welche darauf eintritt, wenn die, ,Wolke der Tugend' [im Yogasûtra 4. 28 genannte Art von] Versenkung, d. h. der höchste Gipfel der Einsicht, [erreicht] ist, heisst Glück' und wird [bildlich Regen' (vrshti) genannt. Dies sind die vier subjektiven Befriedigungen. Die fünf objektiven (bahya) beziehen sich auf die fünferlei Aussenobjekte [d. h. auf die Objekte der ausseren Sinne]. Ton u. s. w., und entstehen aus dem Aufgeben [derselben], welches [seinerseits] veranlasst wird [durch die Erkenntniss], dass 1) das Erwerben, 2) das Pflegen, 3) das Schwinden, 4) der Gemass [dieser Objekte] und 5) das [zum Zwecke des Genusses erforderliche] Tödten und Verletzen [anderer Wesen] vom Uebel ist. Diese Befriedigungen heissen nun nach der Reihe 1) ,das hinüberführende' (påra), 2) ,das glücklich hinüberführende' (supåra), 3) das vollkommen hinüberführende' (pårapåra) 3), 4) das allerherrlichste Wasser (anuttamambhas) ond 5),das herrlichste Wasser (uttamambhas).

Ein Gewisser aber [d. b. Vācaspatimiçra] hat diese Kārikā anders erklärt, nāmlich folgenden Sinn [in dieselbe] gelegt: Diejenige Befriedigung beisst "Materie", [welche eintritt], wenn man

<sup>1)</sup> S. Mahadeva's Commentar.

<sup>2)</sup> Tilge tuahtir vor ogha mit der v. l.; im MS. ist hier eine Lücke. — Diese wunderlichen wässrigen Bezeichnungen finden ihre Erklärung durch den Begriff der Ueberfahrt, der metaphorisch zur Benennung von drei objektiven Befriedigungen verwendet wird; die Wasserfläche ist die Vorbedingung für die Ueberfahrt aus dem Samsära in den Hafen der Erlösung. Die hier von dem Sämkhyas gebrauchte Bildersprache hat also entschieden buddhistisches Gepräge.

<sup>3)</sup> Es ist natürlich auch zu diesen drei Bezeichnungen das Wort "Wasser"

<sup>4)</sup> Die allerwerthvollste unter den Befriedigungen ist demnach diejenige, welche sich aus der Erkenntniss ergiebt, dass auch der Genuss des Besitzes ein Uebelstand ist und durch die fortwährende Steigerung der Begierden zu Schmerzen führt. Uebrigens ist die nähere Beschreibung dieser fünf "objektiven Befriedigungen" is der Sänkhyatattvakaumudi zu Körikh 50 zu vergleichen.

denkt: Auch die unmittelbare Erschauung des Unterschiedes (von Geist und Materie] ist nur eine Modifikation der Materie: wozu also die Uebung der Meditation, [die doch zu nichts führt]? und wenn man in Folge dieser Ueberzeugung von der Meditation und dgl. [d. h. von der Hingebung und der Versenkung] absteht. Diejenige Befriedigung heisst "Uebernahme", welche sich aus dem Gedanken ergiebt: "Nur durch die Uebernahme des Asketenlebens wird die Erlösung eintreten; wozu also die Meditation u. dgl.:\* Diejenige Befriedigung heisst Zeit', welche sich aus dem Gedanken ergiebt: Auch dem [Asketen], der der Welt entsagt hat, wird die Erlösung nur durch die Zeit fd. h. nach Verfluss der erforderlichen Zeit zu Theil werden; wozu also die Anstrengung?" Diejenige Befriedigung heisst "Glück", welche auf Grund der fehlerhaften Reflexion eintritt: "Die Erlösung wird nur Glückssache sein, ist [aber] nicht durch die Mittel [erreichbar], welche in den von der Erlösung handelnden Lehrbüchern genannt sind" u. s. w.1) Das ist nicht [richtig], weil das Nichtvorhandensein solcher Befriedigungen, wie sie von Jenem geschildert sind, die Erkenntniss und [die Erlösung] fördern müsste, also nicht mit dem Namen-"Unvermögen" bezeichnet werden könnte, [wie doch in Karika 49 geschehen ist].

### 44. Wegen der Ueberlegung u. s. w. die Vollkommenheit.

Wegen der Unterabtheilungen, Ueberlegung u. s. w., ist die Vollkommenheit von achterlei Art, [wie in Sütra 40 gesagt wurde]. Das ist der Sinn. Auch dieses Sütra findet durch eine Kärikä [51] seine Erklärung:

"Ueberlegung, Lernen durch das Wort, Studium, die drei Schmerzunterdrückungen, Freundesgewinnung und Spendung sind die acht Vollkommenheiten; die drei ersten sind ein Staehel für die Vollkommenheit."

Der Sinn dieses [Verses] ist folgender. Unter den aufgezählten [acht Dingen, atra] sind die drei Schmerzunterdrückungen die Haupt-Vollkommenheiten, weil die drei Arten des Schmerzes, der subjektive und die andern [beiden im Comm. zu I. 1 beschriebenen], ihr positives Gegenstück 2) bilden; die übrigen aber sind Vollkommenheiten von untergeordneter Bedeutung, da sie jene zu Wege bringen. Von diesen ist nun "Ueberlegung" (ûha) das selbständige Ermitteln der Wahrheit in Folge der unablässigen Uebung [solcher Ueberlegung] in früheren Existenzen, ganz ohne Belehrung oder [Unterredung mit einem Lehrer oder Benutzung

2) Pratiyogin, weil der duhkha-vighata oder duhkha-naça ein abhava ist.

Dieses adi kann sich nur auf Väcaspatimiera's Erklärung der fünf objektiven Befriedigungen beziehen und ist deshalb auffallend, well in der Deutung der zweiten Hälfte von Kärikä 50 Vijiänabhikshu mit Väcaspatimiera völlig übereinstimut.

sonstiger Hilfsmittel]. ,Lernen durch das Wort' (cabda) aber ist diejenige Erkenntniss, welche entsteht, wenn man fohne selbst unterrichtet zu werden] einen andern [bei einem Lehrer] lesen hört, oder wenn man selbst ein Lehrbuch durchnimmt. Studium' (adhyayana) ist die Erkenntniss aus dem Studium der Lehrbücher, während die [normalen] zwischen Schüler und Lehrer bestehenden Verhältnisse obwalten. Freundesgewinnung (suhrt-prapti) ist die Erlangung der Erkenntniss von einem höchst mitleidigen [Lehrer]. der sich aus freien Stücken zum Zwecke der Unterweisung nach dem Hause [des Schülers] begiebt. ,Spendung' (dana) ist die Erlangung der Erkenntniss von einem durch Spendung von Geld oder del. befriedigten [Lehrer]. Unter diesen ,sind die drei ersten', d. h. Ueberlegung, Lernen durch das Wort und Studium, ein Stachel', d. h. ein Herbeiführungsmittel, für die Hauptvollkommenheit' [d. h. für die Schmerzunterdrückung]. Dies ist gesagt um zu lehren, dass .Freundesgewinnung' und ,Spendung' schwächere Mittel sind im Vergleich zu der "Ueberlegung" und den beiden andern.

Ein Gewisser aber [Vacaspatimicra] erklärt [den Schluss unsrer Karika] folgendermassen: "Ein Stachel", d. h. ein Hemmniss, für diese acht Vollkommenheiten "sind die drei ersten", d. h. [die vorher behandelten Dinge] Irrthum, Unvermögen und Befriedigung "), weil sie das Gebundensein [der Seele] verursachen. Das ist nicht [richtig]; denn wir haben [im Comm. zu Sütra 38] erfahren, dass das Nichtvorhandensein der Befriedigungen Unvermögen ist — ebenso wie Tanbheit u. dgl. — und damit ein Hinderniss für die Vollkommenheiten; as kann also doch nicht beides, die Befriedigungen sowohl wie ihr Nichtvorhandensein, ein Hinderniss für die Vollkommen-

beiten sein.

"Warum wird denn aber [in Sûtra 44] die Vollkommenheit nur durch Ueberlegung u. s. w. erklärt? Ist doch durch alle Lehrbücher") festgestellt, dass die acht Vollkommenheiten, d. h. die Kraft sich atomklein zu machen u. s. w., auch durch Sprüche, Askese, Versenkung und [einige] andere [Dinge erreicht werden]." Darauf erwidert [der Verfasser]:

45. Nicht durch etwas anderes, [weil] ohne Aufgeben von etwas anderem.

Durch etwas anderes als die fünf [im Comm. zum vorigen Sütra erwähnten Dinge], Ueberlegung u. s. w., entsteht keine wirkliche Vollkommenheit, [also nicht] durch Askese oder dgl. Warum [nicht]? "[Weil] ohne Aufgeben von etwas anderem"; d. h. weil

 Z. B. durch Yogasütza 4. 1. Demaach nimmt der Opponent das Wort siddhi Vollkommenheit in dem Sinne der Yoga-Philosophie.

Wobei nicht zu vergessen ist, dass Väcuspatimiera auch den Begriff der Befriedigung anders deutet als Vijfinabhikshu,

je ne Vollkommenheit [von welcher der Opponent spricht] ohne Aufgeben eines anderen, nämlich des Irrthums, eintritt; deshalb ist dieselbe keine Widersacherin der empirischen Welt, also nur eine Schein-Vollkommenheit, aber keine wirkliche Vollkommenheit. Das ist der Sinn. Ebenso heisst es auch im Yogasütra [3, 37]: "Diese sind Störungen für die Versenkung, aber Vollkommenheiten für den empirischen Zustand (vyutthäna)<sup>\*1</sup>).

Hiermit ist von [Sûtra III. 23] an "Aus der Erkenntniss die Erlösung" ausführlich die "intellektuelle Schöpfung" (pratyayasarga), die sich in den Eigenschaften des Urtheilsorgans darstellt, nebst ihrem Produkt"), dem Gebundensein, und zusammen mit dem Ziel der Seele, d. b. der Erlösung, beschrieben worden. Diese beiden Schöpfungen nun, das Urtheilsorgan und dessen Eigenschaften nämlich, sind in der Form einer ewigen Continuität Ursachen für einander, gleichwie Same und Spross. In diesem Sinne sagt auch Kärikä [52]:

"Ohne die Zustände kein innerer Körper, ohne den inneren Körper kein Aufhören der Zustände! Darum wirkt eine doppelte Schöpfung, [die eine] "innerer Körper", [die andere] "Zustand" geheissen."

"Zustand (bhâva) sind [hier] die Eigenschaften des Urtheilsorgans 3), Erkenntniss u. s. w., in der Form der hinterlassenen
Eindrücke [oder der Dispositionen, vâsanâs, benannt]; der 'innere
Körper' ist das grosse Princip, d. h. das Urtheilsorgan. Hiermit
ist die Darstellung der Gesammtschöpfung (samashti-syshti) und
der intellektuellen Schöpfung zu Ende; jetzt wird die, [in dem
Sûtra III. 10] "Die Spaltung in Individuen folgt aus der Verschiedenheit des Werkes" in Kürze beschriebene Schöpfung der
Individuen (vyashti-syshti) ausführlich geschildert:

46. Sie zerfällt in die überirdische und die anderen Arten.

Diejenige, welche in die überirdische und die anderen Arten, d. h. Unterabtheilungen zerfällt, ist die Schöpfung; so ist zu ergänzen. Dieses ist in Kârikâ [53] erläutert:

"Die überirdische ist achtfältig, die thierische fünffach, die menschliche von einer Art; dies ist in Kürze die Schöpfung der Wesen,"

Die achtfache überirdische Schöpfung umfasst die des Gottes Brahman, des Prajapati, des Indra, der Ahnen, der Gandharva, der Yaksha, der Rakshasa und der Piçaca; die fünffache thierische umfasst die zahmen und wilden Thiere, die Vögel, die Reptilien und [dazu] das Pflanzenreich. Die menschliche Schöpfung ist von

Hiermit schliesst, gegen Hall's Ausgabe, der Commentar zu 111. 45.
 Specieller: dem Produkt des in dem pratgaya-sarga enthaltenen

L. buddher mit dem MS. — buddhir ist ein grober Fehler in der Hall'schen Ausgabe — and setze einen Interpunktionsstrich hinter <sup>o</sup>gunah.

einheitlicher Art. In dieser Weise ist die Schöpfung der Wesen, d. h. der lebenden Einzelwesen, von dem Höchsten [Virâj] ausgegangen. Das ist der Sinn [der Karika].

[Der Verfasser] lehrt nun, dass auch die Schöpfung in ihren Unterabtheilungen, wie sie [eben] beschrieben ist, den Zwecken der Seelen diene:

47. Von Brahman herunter bis zum Grashalm ist die Schöpfung um ihretwillen da, bis zur Unterscheidung.

Von dem vierhäuptigen [Brahman] an bis zu den Pflanzen herunter ist auch die Schöpfung der Individuen ebenso wie die Schöpfung des Höchsten (vurät-syshti) 1) um der Seelen willen da, so lange bis dieser und jener Seele die Erkenntniss des Unterschiedes [von Geist und Materie] zu Theil wird. Das ist der Sinn.

[Der Verfasser] beschreibt ferner in [den folgenden] drei Sütras eine in dieser Schöpfung der Individuen obwaltende Verschiedenheit:

48. Oben ist sie reich an Sattva.

Oben, d. h. oberhalb der Erdenwelt, besteht die Schöpfung überwiegend aus Sattva. Das ist der Sinn.

Reich an Tamas unten.
 Unten bedeutet ,unterhalb der Erdenwelt.

In der Mitte reich an Rajas.
 In der Mitte' bedeutet in der Erdenwelt'.

"Aus welcher Veranlassung entspringen nun aber ein und derselben Urmaterie derart verschiedene Schöpfungen, dass die eine reich an Sattva, die andere [reich an Tamas oder Rajas] ist?" Anf diese Frage antwortet [der Verfasser]:

51. Wegen der Verschiedenartigkeit des Werkes ist das Walten der Urmaterie [so], gleich einem geborenen Sklaven.

Nur in Folge des verschiedenartigen [von den Individuen vollbrachten] Werkes als der Veranlassung stellt sich das Walten der Urmaterie in der beschriebenen Weise in einer Verschiedenartigkeit der Produkte dar. Für diese Verschiedenartigkeit ist ein

D. b. wie die Gesammtschöpfung (camashti-syshti), von der in den Commentaren zu III. 10 und 45 die Rede war.

Gleichniss mit den Worten "gleich einem geborenen Sklaven" [angeführt]. D. h. in derselben Weise wie demjenigen, welcher schon im Mutterleibe ein Sklave ist, weil er vermöge seiner Anlage (väsanā) zum Diener geeignet ist, darum ein Walten, d. h. Aufwarten, mannigfacher Art im Interesse seines Herrn eigen ist.

"Wenn nun die Schöpfung oben reich an Sattva ist [wie in Sütra 48 gesagt wurde], wozu noch die Erlösung, da doch die Seele damit schon [d. h. mit dem Dorthingelangen] ihr Ziel erreicht?" Darauf erwidert [der Verfasser]:

52. Auch dort giebt es eine Wiederkehr; weil man immer erneuten Geburten ausgesetzt ist, meide man sie.

Anch dort, d. h. auch wenn man aufwärts gestiegen ist, giebt es noch eine Wiederkehr [zu andern Daseinsformen]; da man deshalb immer erneuten Geburten ausgesetzt ist, d. h. [selbst vom Himmel aus noch] in niedrigeren und immer niedrigeren Existenzen geboren werden kann, meide man auch jene Welt. Das ist der Sinn.

Ferner:

Gemeinsam ist der Schmerz, den Alter, Tod
 u. s. w. mit sich bringt.

Allen, ob sie sich oben oder unten befinden, von Brahman an bis zu den Pflanzen herunter, gehört der Schmerz, den Alter, Tod u. s. w. mit sich bringt, in gleicher Weise an; auch darum meide man [die Himmelswelt]. Das ist der Sinn.

Wozu noch Weiterungen? Auch mit dem Aufgehen in die Ursache ist nicht das Ziel erreicht. Das lehrt [der Verfasser mit den Worten]:

54. Mit dem Aufgehen in die Ursache ist nicht das Ziel erreicht, weil man [wieder] emporsteigt, wie ein untergetauchter.

Wenn ohne das Eintreten der Erkenntniss des Unterschiedes [zwischen Geist und Materie] eine Gleichgiltigkeit gegen das "grosse" und die anderen [Principien] durch die Verehrung der Materie entsteht, so erfolgt das Aufgehen in die Materie; denn es heisst [in Kârikâ 45]: "Aus der Gleichgiltigkeit folgt das Aufgehen in die Materie." Auch mit diesem Aufgehen in die Ursache ist nicht das Ziel erreicht, "weil man [wieder] emporsteigt, wie ein untergetauchter". Das bedeutet: gleichwie ein Mann, der im Wasser untergetaucht ist, sieh wieder erhebt, ebenso treten [zum Beginn

einer neuen Weltperiode] die in die Materie eingegangenen Seelen in göttlicher Würde wieder hervor; denn da [in solchen Fällen] weder die hinterlassenen Eindrücke (samskåra) noch [die fortwirkende Kraft des Verdienstes und der Schuld] vergangen ist, muss das Verlangen wieder zur Geltung kommen, weil ohne die Erkenntniss des [erwähnten] Unterschiedes ein Verbrennen dieser Fehler [d. h. der hinterlassenen Eindrücke und der eben genannten Kraft] nicht eintreten kann.

"Die Ursache wird doch durch Niemand zum Wirken veranlasst; warum also bewirkt sie 1) [die Materie nämlich] aus eigenem Antriebe aufs neue das Heraustreten ihres eigenen Verehrers, das doch Schmerzen verursacht?" Darauf antwortet [der Verfasser]:

55. Wenn sie auch nicht zum Wirken veranlasst wird, so ist dies doch geboten wegen der Abhängigkeit von einem andern.

Wenn die Materie auch nicht zum Wirken veranlasst wird, d. h. wenn sie auch nicht angetrieben wird, nicht dem Willen eines andern unterworfen ist, so ist dies doch geboten', d. h. so ist doch das Wiederemporsteigen des in sie aufgegangenen berechtigt. Warum? ,Wegen der Abhängigkeit von einem andern', d. h. weil es die Bestimmung [der Materie] ist den Zwecken der Seele zu dienen. Der Sinn ist: nm des Zieles der Seele willen, d. h. um der unterscheidenden Erkenntniss willen, wird von der Materie der in sie aufgegangene wieder hinausgedrängt. Das Ziel der Seele und die andern [in Betracht kommenden Faktoren, d. h. die hinterlassenen Eindrücke und die im vorigen Commentar erwahnte Kraft] treiben [wie eben gesagt] die Materie nicht an, sondern sie sind [nur] die Veranlassungen für das Wirken der ihrem Wesen nach wirksamen [Materie]. Demnach wird die Selbständigkeit [derselben] nicht in Frage gestellt. In dem gleichen Sinne sagt ein Yogasûtra [4, 3]: "Die Veranlassungen treiben nicht die materiellen Grundformen an [sich umzugestalten]; sondern die Beseitigung der Scheidewand geht von ihnen aus, wie [das Oeffnen der Schleusen] vom Landmann." ,Die Beseitigung der Scheidewand [bedeutet hier] ,die Entfernung der Hindernisset.

[Der Verfasser] führt nun auch den Beweis dafür an, dass die Seele nach dem Aufgehen in die Materie [wieder aus derselben] emporsteigt:

56. Denn dieser wird allwissend und allmächtig. Denn dieser, d. h. wer in der vorangehenden Schöpfung in die Ursache aufgegangen ist, wird in der folgenden allwissend und

<sup>1)</sup> L. sa vor sea-tantra mit der v. l. und Aph.º 258, Anm. 3.

allmächtig, d. h. Gott oder das Urwesen, da derselbe beim Aufgehen in die Materie die Würde [und Kraft] der Materie erlangen muss. Heisst es doch in der Schrift u. a.:

"In denjenigen Lelb (*linga*) geht er verlangend sammt seinen Werken ein, auf den sein Sinn sich mit Begierde richtet." 1) [Brh. 4. 4. 6]. Das ist der Sinn.

"Dann ist aber doch die Gottesleugnung [in I. 92] unberechtigt!" Auf diesen [Einwand] antwortet [der Verfasser]:

### 57. Die Existenz eines solchen Gottes steht fest.

Die Existenz eines gewordenen Gottes (janyegrara), d. h. einer [früher] in die Materie eingegangenen [und später aus ihr wieder emporgestiegenen Seele] wird von allen in gleicher Weise angenommen auf Grund von Schriftstellen, wie "Aus ihm, der alles wahrnimmt und alles weiss, dessen Askese aus Erkennen besteht, u. s. w." [Mund. 1. 1. 9. Der Einwand ist also von gar keiner Bedeutung]; denn nur der ewige Gott ist der Gegenstand der Controverse. Das ist der Sinn.

Oder es könnten auch diese beiden Sütras, "Denn dieser...."
[56] und das vorliegende, folgendermassen zu erklären sein.").

[Der Verfasser] lehrt nun auch in dem Sütra "Denn dieser.... [56], in welcher Weise [die Materie] von einem andern abhungig ist. Der Sinn [des Sûtra] würde [nach dieser Auffassung] sein: denn dieser', d. h. der andere [von dem die Materie abhangt], ist die Gesammtheit der Seelen, welche mit allen Erkenntnisskräften und mit allen Schaffenskräften ausgestattet ist 3), weil sie [obwohl an sich nicht wirkend, doch die Materie zum Wirken] durch das blosse Nahesein antreibt, gerade so, wie der Magnet (das Eisen durch die blosse Nähe anzieht). Demnach 1) ist das Wirken der Materie, obschon sie nicht dem Willen eines andern unterworfen ist, nothwendig wegen des Naheseins derjenigen Seelen, welche ihr Ziel noch nicht erreicht haben, um eben dieser [Seelen] willen. - Damit ist aber doch die Gottesleugnung [in I. 92] unvereinbar!" Auf diesen [Einwand] antwortet [der Verfasser]: ,Die Existenz eines solchen Gottes steht fest". Das würde [im Zusammenhange dieser Auffassung bedeuten: die Existenz eines Gottes, [dessen göttliche Macht] nur auf dem Nahesein [beruht], ist ja in Schrift- und Traditionsstellen allseitig anerkannt.

L. karmanaiti und nishaktam mit dem Texte der Upanishad, des letztere auch mit dem MS. — Das Citat ware als Vers zu drucken gewesen.

L. mit dem MS. Athavá ,ou hí 'tyúdi sútra-dvayam evam vyákhyeyam austatt sútra-dvayam idam vyákhyáya; s. auch die v. l.

<sup>3)</sup> Erklärt das sarva-vit sarva-kartá des Sátra 56.

<sup>4)</sup> L. leitha anstatt tada mit dem MS.

"Daumengross ruht die Seele in des Leibes Mitte; als Herr [als Gott] über das Vergangese und Zukünstige fürchtet sie<sup>‡</sup>) dasselbe nicht." [Kath. 4. 12].

"Und alle Qualitäten schafft sie [d. h. die Urmaterie]; die Seele aber überschaut alle diese Qualitäten [nur], ohne einer Veränderung zu unterliegen<sup>2</sup>), als Herr [als Gott], wie ein unbetheiligter."

Diese und ähnliche Schrift- wie Traditionsstellen liefern den Beweis für die Existenz eines solchen Gottes.

Vom Anfang des zweiten Buches an bis hierher ist in verschiedenen Sütracomplexen die schöpferische Thätigkeit der Materie vollständig beschrieben worden. Von hier an ist zur Begründung [des Begriffes] der Erlösung das absolute Aufhören, das sogenannte "absolute Aufgehen" (atyanta-laya) der schöpferischen Thätigkeit der Materie zu Gunsten der Seele, welche die Erkenntniss erreicht hat, darzustellen. Um dieses [hinwiederum] zu begründen, lehrt [der Verfasser] zunächst ausführlich den Zweck des schöpferischen Wirkens der Materie, welcher im ersten Sütra des zweiten Buchs nur andeutungsweise behandelt war:

58. Die schöpferische Thätigkeit der Materie, obschon spontan, findet um eines andern willen statt, weil sie nicht der Geniesser ist, — wie das Kamel Safran trägt.

Wenn auch die schöpferische Thätigkeit der Materie durchaus spontan ist, so findet sie doch um eines andern willen, d. h. zum Zwecke des Genusses und der Befreiung eines andern, statt; wie das Kamel Safran für seinen Herrn trägt. Warum?3) "Weil sie nicht der Geniesser ist', d. h. weil sie ungeistig ist und deshalb weder geniessen noch befreit werden kann. Das ist der Sinn. Wenn [darauf Jemand einwendet:] In dem Satze Es dient zum Zwecke der Erlösung der [thatsächlich] freien [Seele] oder zum Zwecke der eigenen [II. 1] ist aber doch von dem schöpferischen Wirken [der Materie] gesagt, dass es auch zu ihren eigenen Zwecken diene?". [so erwidern wir:] Gewiss! indessen kommt das Wirken zu eigenen Zwecken nicht ohne das Wirken um der Seelen willen zu Stande. Denn der egoistische Zweck der Materie ist die Selbsterlösung von derjenigen Seele, deren Genuss und Befreiung [durch die Materiel bewirkt worden ist. Falls [uns der neue Einwand gemacht werden sollte:] , Wenn die Materie einem Diener vergleichbar ist [- so wird ja oft von euch Samkhyas gesagt -], wie kann

L. vijugupaate anstatt vibhur açunte mit der v. l., dem MS. und dem Texte der Upanishad.

<sup>2)</sup> L. avikriyah anstatt vikriyate mit der v. l. und dem MS.; gunan vikriyate bei Hall ist ein grammatisches Monstrum.

Da diese Frage sich nicht auf das Gleichniss, sondern auf den vorangehenden Sats bezieht, ist ein Interpunktionsstrich vor kuto zu setzen.

sie dann auch zum Zwecke des Leidens ihres Herrn wirken?\*, [so antworten wir: Diese Bemerkung ist] nicht [richtig]; denn obwohl [die Materie] nur zum Zwecke der Freude [ihres Herrn, der Seele] thätig ist, muss doch das Leid entstehen, welches [dem Genuss der Freude] inhärirt; oder [kann man auch sagen: die Materie] ist einem schlechten Diener vergleichbar.

"Es ist aber doch unbegreiflich, dass die ungeistige Materie spontan schöpferisch wirken soll; denn die Erfahrung lehrt doch, dass ein Wagen oder dgl. nur durch die Bemühung eines andern in Thätigkeit [in Bewegung] kommt?" Darauf antwortet [der Verfasser]:

 Obwohl sie ungeistig ist, wirkt die Materie, gleichwie die Milch.

Gleichwie die Milch, ohne die Bemühung des Menschen zu erfordern, sich von selbst zu der Form des Quarkes umgestaltet, ebenso geht auch die Umwandlung der Urmaterie zu den Formen des "grossen" und der folgenden [Principien] ohne die Bemühung eines andern vor sich, obwohl [die Urmaterie] ungeistig ist. Das ist der Sinn. Mit dem Sütra "Wie die Kuh für das Kalb" [II. 37, zusammengestellt] bietet das vorliegende nicht eine einfache Tautologie; denn dort handelte es sich allein um die Organe; [auch passt für unsern Zusammenhang jener Vergleich nicht], weil Kühe beseelt [nicht ungeistig] sind 1).

[Der Verfasser] nennt nun unter Anführung eines zweiten Gleichnisses den Grund für den constatirten Thatbestand:

60. Oder gleichwie das Walten der Zeit u. s. w. 2), der Erfahrung entsprechend.

Oder gleichwie das Walten der Zeit u. s. w. steht das spontane Wirken der Materie fest auf Grund der Erfahrung. Das Walten der Zeit z. B. geht ganz spontan vor sich in der Weise, dass eine Jahreszeit vergeht, die andere kommt u. s. w.; geradeso darf auch das Wirken der Materie [beurtheilt] werden, da die

Der letzte Satz ist vermuthlich eine Polemik gegen Aniraddha's Commentar zu dem Sütra.

<sup>2) &</sup>quot;U. s. w." bedestet etwa: Wie die Lotusblume von selbst aus dem Teiche emporwächst, wie die Samen überhaupt ihre Stätte finden und keimen, kurz alles derartige. Dies gehört zwar dem Wirken der Materie an, aber dasselbe gilt auch von dem Wechsel der Jahreszeiten, denn auch die Zeit ist nur eine Qualität der Materie (vgl. dik-kâlau . . . . prakyter guna-viçesháv eva im Comm. zu II 12). Der Pandit machte folgende Bemerkung zur Erklärung des vorliegenden Gleichnisses: drs hteshv acetana-vishayezhu yathâ karma-vyavasthâ drshtâ 'stî, tathâ adrshtâyâm prakytâv apy angikriyatâm.

Theorie sich im Einklang mit der Erfahrung halten muss. Das ist der Sinn. 1)

"Trotzdem könnte aber doch, da die ungeistige (mûdha = jada) Materie keine solche bewusste Erwägung anstellen kann, wie 'dies ist mein Mittel um den Genuss [die Empfindung] u. s. w. [hervorzubringen]', ihr Wirken manchmal auch gar nicht eintreten und [manchmal] einen verkehrten Weg einschlagen?" Darauf antwortet [der Verfasser]:

61. Von Natur wirkt sie, nicht aus Vorsatz, gleichwie ein Diener.

Gleichwie die festgesetzte und nothwendige Aufwartung eines vorzüglichen Dieners bei seinem Herrn "von Natur", d. h. nur wegen der Anlage (samskåra) [des ersteren] von Statten geht, nicht aber in der Absicht einen eigenen Vortheil zu gewinnen, ebenso wirkt auch die Materie nur vermöge ihrer Anlage. Das ist der Sinn.

62. Oder wegen der Anziehung von Seiten des Werkes, weil dieses anfanglos ist.

Das Wort oder hat hier den Zweck [den angeführten Grund mit der Erklärung in dem vorigen Sütra] zu combiniren, [nicht aber, dem Lernenden die Wahl zwischen den beiden Auffassungen zu lassen]. Weil das Werk anfanglos ist, deshalb ist auch wegen der Anziehung von Seiten der Werke das Walten der Materie nothwendig und regelrecht vertheilt. Das ist der Sinn.

Da nun hiermit festgestellt ist, in welcher Weise die schöpferische Thätigkeit der Materie spontan um eines andern willen <sup>2</sup>)
vor sich geht, folgt, dass, nachdem der Zweck des andern erreicht
ist, [auch] die Erlösung spontan mit dem Aufhören [des Wirkens]
der Materie eintritt. Dies lehrt [der Verfasser] in dem Sütracomplex [praghattaka <sup>3</sup>), 63—72].

63. In Folge der unterscheidenden Erkenntniss hört die schaffende Thätigkeit der Materie auf, gleichwie die des Kochs beim Kochen.

Wenn man die Seele als etwas [von der Materie] verschiedenes erkannt hat und in Folge dessen durch die höhere Gleichgiltigkeit (para-vairāgya) das Ziel der Seele erreicht ist, so hört die schaffende Thätigkeit der Materie auf, gleichwie nach der

<sup>1)</sup> Das MS, giebt den Comm. zu diesem Sütra mit demselben Wortlaut wie die v. L

L. parärtham evatal, anstatt parärthatah mit der v. l. und dem MS.
 Vgl. S. 21 Anm. 2.

Vollendung des Kochens die Arbeit des Kochs aufhört. Das ist der Sinn. Dieses [Einstellen der Thätigkeit von Seiten der Materie] wird 'absolutes Aufgehen' (âtyantika-pralaya) genannt. In demselben Sinne sagt auch die Schrift:

"In Folge des Meditirens über diese [Seele], in Folge der Concentration (yojana) erscheint die Wahrbeit, und auf Grund dessen tritt weiterhin sehlieselich das Auchören der gesammten Maya ein." [Çvet. 1. 10]. 1)

"Demnach sollte sich aber doch, da die schöpferische Thätigkeit der Materie aufhört, sobald die Erkenntniss des [eben erwähnten] Unterschieds in dem Upådhi [d. h. in dem Urtheilsorgan] einer einzigen Seele entstanden ist, die Erlösung Aller ergeben?" Darauf entgegnet [der Verfasser]:

 Der andere bleibt wie die andern, durch ihren Fehler.

"Der andere" dagegen, d. h. wer der unterscheidenden Erkenntniss entbehrt, bleibt ,wie die andern', d. h. wie die Gebundenen, mit der Materie [vereinigt]. Warum? ,Durch ihren Fehler', d. h. [nicht etwa durch die Schuld der Seele, sondern] nur durch ihren, nämlich der Materie Fehler, womit [die Thatsache] bezeichnet ist, dass [die Materie] der betreffenden Seele nicht zur Erreichung ihres Zieles verholfen hat. Das ist der Sinn. Dasselbe ist in einem Yogasütra [2. 22] ausgesagt: "Wenn auch [die Materie] aufgehört hat für denjenigen, der sein Ziel erreicht hat, zu existiren, so ist sie doch nicht [absolut] zu nichte geworden, weil sie [noch allen] anderen ausser jenem gemeinsam angehört." Demnach bezieht sich das in dem vorigen Sütra erwähnte Aufhören [des Wirkens] der Materie nur auf diejenige Seele, welche die unterscheidende Erkenntniss besitzt. Das ist gemeint. Auch die [dort citirte] Schriftstelle über die "gesammte Måyå" [Cvet. 1. 10] ist nur als auf den erkennenden bezüglich zu verstehen, weil sie gleichbedeutend ist mit der [andern, im Commentar zn L 149 angeführten] Schriftstelle "die . . . Ziege . . . . [Cvet. 4. 5].

[Der Verfasser] nennt nun das Resultat des Aufhörens der schöpferischen Thätigkeit:

65. Die Unabhängigkeit der beiden oder der einen von beiden ist die Befreiung.

Die Unabhängigkeit (audäsinya) der beiden, der Materie und der Seele, von einander, d. h. ihr Fürsichalleinsein, mit andern Worten: die Trennung der einen von der andern, ist die Befreiung, die Isolirung?). Oder (wenn man sich an den zweiten

<sup>1)</sup> Das Citat ware in der Ausgabe als Vers zu drucken gewesen.

<sup>2)</sup> L. kaivalyam hinter apavargak mit der v. l. und dem MS.

Ausdruck des Sûtra "der einen von beiden" hält], ist nur die Isolirung der Seele [zu verstehen]; denn dass dieselbe [in der That] das Ziel der Seele [und nicht der Materie] ist, erkennt man aus [dem Wunsche] "Möge ich erlöst sein". Das ist der Sinn.

[Der Verfasser giebt nun ein Gleichniss dafür, dass die Materie, wenn sie sich auch von einer Seele abgewendet hat, doch noch für die anderen Seelen wirkt 1):

66. Auch [verharrt sie] in der Beeinflussung des andern durch das Schaffen, gleichwie die Schlange nicht aufhört für denjenigen, welchem die wahre Natur des Strickes noch nicht klar geworden ist. 2)

Gleichwie die [Vorstellung der] Schlange, wenn sie auch aufgehört hat mit Bezug auf den erkennenden zu wirken, doch nicht davon absteht denjenigen, welchem die wahre Natur des Strickes noch nicht klar geworden ist, durch das Schaffen von Furcht und ähnlichen [Empfindungen] zu beeinflussen, geradeso steht auch die Materie, obschon sie aufgehört hat für die Seele, welche im Besitz der Erkenntniss ist, zu wirken, doch nicht von der Beeinflussung des anderen', d. h. des nicht-erkennenden, durch das Schaffen des Urtheilsorgans und der übrigen Dinge ab. Das ist der Sinn. Auch wenn man [in dem Sütra virajyate statt virato] liest "sie entsagt [nicht der Beeinflussung . . . .]", bedeutet 'entsagen' 'sich abwenden'.

Die Materie wird [hier] mit einer Schlange verglichen, weil man [im empirischen Zustande die Vorstellung der Materie] fälschlich auf die, [hier] mit einem Stricke verglichene Seele überträgt. Einige einsichtslose Menschen, angebliche Vedantisten [die Anhänger Çankara's], welche nicht erkennen, dass der Sinn solcher [geläufigen] Gleichnisse wie von dem Strick und der Schlange [oder von dem Perlmutter und dem Silber] in dieser Richtung zu suchen ist, setzen die Materie einem absoluten Nichts (atyanta-tuccha) oder einem nur in der Vorstellung existirenden Dinge (mano-mûtra)

2) Als Text dieses in den Handschriften durch verschiedene Abweichungen entstellten Sütra ist der folgende zu wählen: anya-srshty-uparäge 'pi na vir ato 'prabuddha-rajju-tatteasyevo 'ragak. Vgl. die Anmerkungen Aph. 267, 268.

<sup>1)</sup> Für diese Einleitung, sowie für die drei ersten Zellen des Commenters zu Sütra 66 acceptire ich den Text, welchen Hall in der v. l. auf S. 13 oben abgedruckt hat und welchen auch mein MS. bietet. Die Uebersetzung des von Hall für die Ausgabe gewühlten Textes liefert Aph. 266—268, allerdings mit einer argen Missdeutung des letzten Passus der Einleitung zu Sütra 66. Derselbe ist vielmehr folgendermassen zu übersetzen: "Denn die Erfahrung lehrt, dass auch durch diejenigen Dinge, welche der erlösten Seele [so lange ale gebunden war, zum Genusse] dienten, d. h. durch Erde u. s. w., etwas geschaffen wird, was einer andern [Seele] zum Genusse gereicht; (die Erde z. B. erzeugt Spelse u. dgl.)."

gleich. Der Inbalt der Schrift und Tradition ist [jedoch] auf Grund dieses Gleichnisses, wie es von den die Realität der Materie behauptenden Sâmkhyas gedeutet wird, zu verstehen 1).

Dieser Thatbestand gilt [aber] nicht bloss deshalb, weil auf ihn das [angeführte] Gleichniss passt, sondern \*)

- 67. Auch wegen der Verbindung mit dem Werk, welches die Veranlassung ist.

Auch wegen der Verbindung mit dem Werk, welches die Veranlassung für die schöpferische Thätigkeit ist, schafft [die Materie] für die anderen Seelen [welche noch nicht erlöst sind]. Das ist der Sinn.

"Da nun alle Seelen ohne Unterschied [der Materie] gleichgiltig gegenüberstehen sollen, insofern sie nichts [von ihr] beanspruchen, welcher Faktor ist dann dafür bestimmend, dass die
Materie für die eine Seele wirkt und 3) ihr Wirken für die andere
einstellt? Das Werk kann ja nicht [dafür] bestimmend sein; denn
es fehlt hinwiederum 1) etwas, das dafür bestimmend sein könnte,
welches Werk dieser und welches jener Seele angehört." Diesem
[Einwand] gegenüber bemerkt [der Verfasser]:

68. Trotz der Gleichgiltigkeit ist die Nichtunterscheidung die Veranlassung für die Dienstleistung der Materie.

Trotz der Gleichgiltigkeit der Seelen [gegen die Materie] thut die letztere Dienst bei den Seelen — durch Ausübung der schöpferischen Thätigkeit u. s. w. [d. h. dadurch, dass sie den Seelen die Objekte des Genusses darbietet und dass sie zuweilen die Erlösung einer Seele bewirkt] — einfach deshalb, weil sie nicht die Unterscheidung macht "dies ist mein Herr, dies bin ich." Das ist der Sinn. Demnach liegt der [von dem Opponenten vermisste] bestimmende Faktor darin, dass die Materie nur für diejenige Seele wirkt, der als ununterschieden (avivicya) sich zu zeigen [bei ihr] die Disposition b) obwaltet. Das ist gemeint.

"Da das Wirken die Natur [der Materie] ist, wie soll dasselbe aufhören können, selbst wenn die Unterscheidung eingetreten ist?" Darauf antwortet [der Verfasser]:

kim tu ist mit der v. l. und dem MS. hinzuzufügen.
 L. ca hinter prati mit der v. l. und Aph. 270, Ann. 2.

L. atrăpi mit der v. l., dem MS. and Aph.<sup>2</sup> s. a. O.
 D, h. die Disposition sum Nichtwissen im Innenorgan, welches ja ein.

Produkt der Materie ist.

69. Gleichwie eine Tänzerin hört sie auf, obwohl sie gewirkt hat, weil ihr Zweck erfüllt ist.

Nur um der Seele willen ist es der Materie von Natur eigen zu wirken, aber nicht an und für sich (sâmânyena). Darum ist es berechtigt, dass die Materie aufhört [thätig zu sein], obwohl sie gewirkt hat, sobald ihr Zweck erfüllt, d. h. das Ziel der Seele erreicht ist 1); gleichwie eine Tänzerin, welche für die Zuschauer thätig gewesen ist, damit diese einen Tanz ansehen können, aufhört, wenn derselbe zu Ende ist. Das ist der Sinn.

[Der Verfasser] nennt nun einen anderen Grund für dieses Aufhören:

70. Auch naht die Materie nicht mehr, wenn ihre Fehler erkannt sind, gleichwie eine Frau aus guter Familie.

Auch schämt sich die Materie, wenn ihre 2) Fehler, die darin bestehen, dass sie sich umgestaltet, dass sie leidvoll ist u. dgl., von einer Seele wahrgenommen sind, und naht dieser Seele nicht wieder; gleichwie eine Frau aus guter Familie', d. h. in derselben Weise wie eine Frau aus guter Familie sich schämt, wenn sie merkt "Von dem Gatten ist mein Fehler erkannt" und dann nicht ihrem Gatten naht. Das ist der Sinn. Dieser Gedanke ist im Näradiya ausgesprochen:

"Die Materie, welche, obwohl der Umgestaltung unterliegend, aus Thorheit doch lange Zeit genossen wird <sup>5</sup>), weil sie aus den Constituenten besteht, die wendet sich gleichsam beschämt ab, wenn ihre Fehler erkannt sind." <sup>4</sup>)

Das gleiche ist auch in Karika [61] gesagt:

"Nichts zartfühlenderes giebt es meiner Meinung nach, als die Materie, die sich nach der Wahrnehmung "ich bin erkannt" nicht wieder dem Blicke der Seele aussetzt."

"Wenn nun aber das Wirken der Materie um der Seele willen stattfindet, so ist die letztere doch der Veränderung durch das Gebundensein und durch die Erlösung ausgesetzt?" Darauf antwortet [der Verfasser]:

L. \*\*com\*apti-r\*\*ips mit der v. l., dem MS. und Aph.\* 272, Ann. 1.
 Es ist wohl prakrich hinter purushena mit der v. l. und dem MS. einzungen.

<sup>3)</sup> L. bhukta anstat muktori mit dem MS.

<sup>4)</sup> Wie Herr Prof. Jolly die Güte gehabt hat mir mitzutheilen, findet nich weder dieser Vers, noch der im Comm zu III. 80 direkt auf die N\u00e4radiyasmrti zur\u00e4ckgef\u00fchhrte, in jenem Gesetzbuch und ebenso wenig in den Texten, welche in sp\u00e4teren Gesetzb\u00e4chern und Commentaren dem N\u00e4rada zugeschrieben werden. M\u00fcglieher Weise steht unser Vers im Brhaun\u00e4radiya Pur\u00e4na, jedoch nicht in dem Thelle, der bis jetzt in der Bibl. Ind. ver\u00fcfentlicht ist.

 Nicht schlechthin gehören Gebundensein und Erlösung der Seele an ohne die Nichtunterscheidung.

Es gehören Gebundensein und Erlösung, d. h. die Verbindung mit — und die Trennung von — dem Schmerz, der Seele nicht "schlechthin", d. h. in Wirklichkeit an, sondern nur in der unten im vierten Sütra (von hier an, d. h. in Sütra 74] 1) beschriebenen Art und Weise in Folge der Unterscheidung. Das ist der Sinn.

In Wahrheit aber gehören Gebundensein und Erlösung, wie sie beschrieben wurden, nur der Materie an. Dies lehrt [der Verfasser mit den Worten]:

72. Der Materie [gehören sie] unmittelbar, weil diese dem Contakt unterliegt, gleichwie das Vieh.

Der Materie allein [d. h. dem Innenorgan] gehören Gebundensein und Erlösung "unmittelbar"), d. h. in Wirklichkeit an, wegen des Schmerzes [der der Materie eigen ist], "weil diese dem Contakt unterliegt", d. h. weil sie mit dem Verdienst und den anderen Dingen") behaftet ist, welche den Schmerz herbeiführen [nämlich noch mit der Schuld und den hinterlassenen Eindrücken]; gleichwie das Vieh"), d. h. in derselben Weise wie das Vieh, weil es mit dem Strick gefesselt wird, des Gebunden- und Erlöstseins theilhaft ist. Das ist der Sinn. Dasselbe wird in Kärikä [62] ausgesagt:

"Darum fürwahr ist die Seels weder gebunden noch erlöst noch auch auf der Wanderung begriffen b; die Materie [allein], welche zu den verschiedenen [Seelen] in Beziehung tritt, wandert, ist gebunden oder erlöst."

Die Befreiung [aber], welche in dem Sütra [III. 65] "Die Unabhängigkeit der beiden oder der einen von beiden ist die Befreiung" auch") der Seele zugeschrieben wurde, ist nur die Beseitigung des scheinbaren Schmerzes, d. h. des Reflexes [den das schmerzvolle Innenorgan auf die Seele wirft].

"Durch welche unter den Qualitäten — d. h. den acht Zuständen — des Innenorgans [wird] nun das Gebundensein 7) und

4) Füge hier pagueat mit der v. l. und dem MS. ein.

<sup>1)</sup> Es ist bei der Zählung Sütra 71 mitgerechnet; vgl. S. 209 Anm. 3.

L. añjasyena vor lattrato mit der v. l. und dem MS.
 Aph. 274: by the habits etc.

Die erste Zeile dieser K\u00e4rik\u00e1 weist in den Ausgaben verschiedene Varianten auf.

<sup>6)</sup> L. api hinter purushasya mit der v. l. und dem MS.
7) L. buddher ye bhavashtaka-rûpâ gunâs tatra kair bandhah mit der v. l. und dem MS.

durch welche die Erlösung [bewirkt]? Auf diese Frage antwortet [der Verfasser]:

73. Auf sieben Arten bindet sich die Materie, gleichwie die Seidenraupe, auf eine Art erlöst sie sich. (vgl. Kårikå 63).

Auf sieben Arten, d. h. durch [diejenigen unter] ihren Eigenschaften 1), welche den Schmerz bewirken, nämlich durch Verdienst, Gleichgiltigkeit 2), übernatürliche Kraft, Verschuldung, Nichtwissen, Nicht-Gleichgiltigkeit und Nichtbesitz der übernatürlichen Kraft bindet [umstrickt] die Materie sich mit Schmerz; "gleichwie die Seidenraupe", d. h. in derselben Weise wie die Seidenraupe sich mit einem selbstgefertigten Gehäuse umstrickt. Und dieselbe Materie erlöst sich von dem Schmerz auf eine Art, d. h. einzig und allein durch die Erkenntniss. Das ist der Sinn.

"Wenn [in Sûtra 71] gelehrt wurde, dass Gebundensein und Erlösung aus der Nichtunterscheidung [stammen], so ist dies aber doch nicht richtig; denn die Nichtunterscheidung wird weder gemieden noch erstrebt, vielmehr wird im täglichen Leben nur der Schmerz als solcher gemieden und nur sein Gegentheil, die Freude sowie [die Mittel zur Freude] als solche erstrebt. [Wenn man das] anders [hinstellt], macht man sich eines Widerspruchs gegen die Erfahrung schuldig. Diesem Einwand gegenüber legt [der Verfasser] selbst das im vierten Sûtra [von hier an rückwärts gerechnet, d. h. in Sûtra 71] gesagte klar:

74. Die Nichtunterscheidung ist die Veranlassung; [also besteht] kein Widerspruch gegen die Erfahrung.

Es war oben nur gesagt, dass die Nichtunterscheidung die Veranlassung für das Gebundensein und die Erlösung der Seelen sei, aber nicht, dass die Nichtunterscheidung diese beiden [Zustände] darstelle; darum [liegt in unsrer Erklärung] kein Widerspruch gegen die Erfahrung. Das ist der Sinn. Dieses ist auch in [verschiedenen] Sütras des ersten Buches [56, 58 und sonst] deutlich ausgesprochen. Aus der Nichtunterscheidung als der Veranlassung folgt die Verbindung der Materie und der Seele; das Reflektiren des aus dieser Verbindung hervorgehenden, der Materie [d. h. dem Innenorgan] angehörigen Schmerzes in der Seele allein ist das Schmerzempfinden oder das Gebundensein [der Seele] an

<sup>1)</sup> L. eva-dharmair mit der v. 1 and dem MS.

<sup>2)</sup> Die Gleichgiltigkeit gegen die Erscheinungswelt ohne die unterscheidende Erkenntniss bewirkt der Meinung der Sankhyas zufolge, dass die Seele nach dem Abschluss dieser Existenz in die Materie aufgeht und bei Beginn einer neuen Weltperiode als Gott wieder aufersteht. Vgl. den Comm. zu HL 56.

den Schmerz 1); das Aufhören dieses [Reflektirens] allein ist das Ziel der Seele, d. h. die Erlösung.

Hiermit ist in den beiden Büchern [II und III] ausführlich dieser Unterschied festgestellt (v. vecitam): Jede Veränderung von der ersten Schöpfung an bis zur definitiven Auflösung [des Universums] gehört einzig und allein der Materie und ihren Modifikationen?) an; die Seele aber ist unveränderlich, allgegenwärtig (pûrna = vibhu) und reines [objektloses] Denken. Von den Mitteln, durch welche diese Unterscheidung zu Stande kommt, nennt [der Verfasser zuerst] als das hauptsächliche das Studium:

75. Aus dem Studium der Principien, aus dem Aufgeben mit ,Nicht so! Nicht so! ergiebt sich die Unterscheidung.

Durch das Studium der Principien, d. h. durch das in der Vorstellung Nicht so! Nicht so! sich Aussernde Aufgeben des auf die ungeistigen Dinge bis hinauf zur Urmaterie gerichteten Subjektivirungswahns?) kommt die Unterscheidung zu Stande. Alles andere, [was sonst zur Erzeugung der unterscheidenden Erkenntniss anempfohlen wird], bildet nur die Hilfsmittel zu dem [hier beschriebenen] Studium. Das ist der Sinn. Denselben Gedanken spricht auch die Schrift u. a. mit folgenden Worten aus: "Hierauf folgt die Unterweisung [über die Seele: "Sie ist] nicht so, nicht so"; denn etwas höheres als dieses "[sie ist] nicht so" giebt es nicht" [Brh. 2. 3. 6], "Dieses Selbst ist nicht so, nicht so" [ef Brh. 3. 9. 26; 4. 2. 4; 4. 4. 22; 4. 5. 15\*)].

"Wenn mit Bezug auf diese beschriebenen Dinge, die der Veränderung unterliegen, von der unentfalteten [Urmaterie] an bis herunter zu den unterschiedenen<sup>5</sup>) [groben Elementen, s. III. 1] die Erkenntnissobwaltet, dass der Geist und das nicht-geistige versuhieden seien, so hebst das "Erkenntniss"." [Matsya-Purana].

[Diese Erkenntniss ist des näheren bei Manu 6. 76-78\*) beschrieben] wie folgt:

Die Lesart des MS. duhkha-bandhas ist dem <sup>9</sup>sambandhas der Ausgabe vorzuziehen, weil der Zusammenhang des Vorkommen der beiden technischen Ausdrücke bandha und moksha in diesem Satze erfordert.

Selbst den Druckfehler vakårånåm für vikårånåm hat Jivananda nachgedruckt!

Gemeint ist das Aufgeben der Vorstellungen: Meine Seele (mein Ich, mein Selbst) ist kein grobes Element, kein feines Element, kein Sinn, nicht Subiektivirungsorgan, nicht Urtheilsorgan, nicht Urmaterie.

<sup>4)</sup> An den vier Stellen steht atma hinter neti neti. — Dieses zweite Citat ist von dem ersten durch eine Interpunktion in der Ausgabe zu trennen.

L. avyaktädye viçeshänte mit dem MS. und dem Samkhyasara, woselbst zu Anfang des zweiten Buchs dieser Vers mit Angabe der Provenienz steht.

<sup>6)</sup> Die beiden ersten Verse stehen auch Mbh. 12. 12463, 12464.

"Man gebe diese Wohnstätte der Elements (gleichzeitig "die Behausung böser Geister") auf [d. h. den Körper, der mit einem Hause zu vergleichen ist], dessen Pfosten die Knochen sind, durch Sehnen verbunden, dessen Tünche Fleisch und Blut ist, das mit Leder überzogen, übeirzeehend, voll Harn und Koth, von Alter und Sorge heimgesucht, der Sitz der Krankheiten, schadhaft, schmutzig [rajasvala, gleichzeitig "voll von Leidenschaften"] und hinfüllig 1) ist."

"Wenn man diesen Körper aufgiebt so, wie ein [entwurzelter] Baum das Flussufer oder wie ein Vogel den Baum [verlässt], ist man von einem

gefährlichen Ungethüm befreit."

Das gleiche ist auch in Kârikâ [64] ausgesagt:

"So entsteht aus dem Studium der Principien die abschliessende, geläuterte, weil irrthumslose, absolute Erkenntniss "Ich bin nicht; nichts ist mein; [das] ist nicht Ich"."

"Ich bin nicht' soll das Thätersein des Selbstes negiren, "nichts ist mein' den inneren Zusammenhang [des Selbstes mit irgend etwas], "[das] ist nicht Ich' die Identität [des Selbstes mit der Materie]. Zu "absolute' sind [die voranstehenden Worte] "geläuterte, weil irrthumslose' die Erklärung; gemeint ist [diejenige Erkenntniss], welche nicht zu Zeiten [aufs neue] durch einen Irrthum unterbrochen wird"). Auf diese Absolutheit [der Erkenntniss] ist mit dem Worte "ergiebt sich [als Endresultat]" (süddhi) in [unserem] Sütra hingewiesen; denn aus den Yogasütra [2. 26] "Die ununterbrochene Erkenntniss des Unterschiedes ist das Mittel zur Befreiung" folgt, dass nur eine solche Erkenntniss die Ursache der Erlösung ist.

[Der Verfasser] nennt nun eine hinsichtlich des Eintretens der unterscheidenden Erkenntniss herrschende Verschiedenheit:

76. Wegen des Unterschieds der befähigten giebt es kein Gesetz.

Weil ein Unterschied in Betreff der befähigten besteht, je nachdem dieselben gering oder [mittelmässig oder hervorragend befähigt] sind, giebt es, mag auch das [erwähnte] Studium geübt werden, kein Gesetz, dem zufolge schon in dieser Existenz die unterscheidende Erkenntniss eintreten müsse. Das ist der Sinn-Darum verschaffe man sich die höchste Besthigung [zur Erreichung jener Erkenntniss] durch intensives Studium. Das ist gemeint-

Nur durch die Steigerung der Unterscheidung auf das höchste Mass (viveka-nishpatti) 3) errettet man sich [aus dem Meere der

<sup>1)</sup> L. anityam on statt asannishtham mit dem Texte des Manu und des Mbb.

<sup>2)</sup> L. antarántará viparyayená 'viplutam ity arthah mit der v. l. und dem M8.

<sup>3)</sup> Vgl. upásaná-nizhpatti im Comm. zu III. 29.

Schmerzen, aber] auf keine andere Art. Dies lehrt [der Verfasser mit den Worten]:

77. Weil die verscheuchten wiederkehren, folgt Leiden auch aus der mittelmässigen Unterscheidung.

Wenn auch nach der einmaligen unmittelbaren Erschauung des Selbstes auf Grund derjenigen Concentration, bei welcher das Bewasstsein erhalten bleibt (samprajnatu-yoga), eine Seele sich im Zustande der mittelmässigen Unterscheidung befindet 1), d. h. eine mittelmässige Unterscheidung erreicht hat, so kehren doch die zwar [für den Augenblick aus der Seele] verscheuchten 2) Schmerzen und [Sorgen] wegen des früheren Werks, dessen Kraft zu wirken begonnen hat, in der Form des Reflexes in die Seele zurück, und dadurch entsteht [weiteres] Leiden. Das ist der Sinn. Die Steigerung der Unterscheidung auf das höchste Mass dagegen tritt nur in Folge derjenigen [Concentration] ein, bei welcher das Bewusstsein vergangen ist (asamprajilata) und aus welcher es kein Auferstehen giebt; darum findet, wenn diese [Steigerung] erzielt ist, kein Leiden [mehr] statt. Um dies zu lehren, ist sim Sutra] aus der mittelmässigen Unterscheidung gesagt. Die geringe Unterscheidung' aber ist nichts anderes als das Hören, Ueberlegen und Meditiren vor der unmittelbaren Erschauung [der Wahrheit]. Dies ist die Verschiedenheit [der drei Stufen der unterscheidenden Erkenntniss].

### 78. Und der bei Lebzeiten erlöste.

Auch der bei Lebzeiten erlöste befindet sieh nur im Zustande der mittelmässigen Unterscheidung. Das ist der Sinn.

[Der Verfasser] nennt nun den Beweis dafür, dass solche bei Lebzeiten erlöste existiren:

 79. Das folgt daraus, dass es unterwiesene und Unterweiser giebt.

Die Existenz bei Lebzeiten erlöster folgt daraus, dass es, wie wir aus den Lehrbüchern erfahren, in Bezug auf die Unterscheidung Schüler und Lehrer giebt. Das ist der Sinn. Denn nur ein bei Lebzeiten erlöster kann [in dieser Sache] Unterweiser sein.

#### 80. Und die Schrift.

Auch die Schrift 3) zeugt für die Existenz bei Lebzeiten erlöster an solchen Stellen wie:

Jivånanda hat das (im Druckfehlerverzeichniss von Hall's Ausgabe in madhya-vivekävasthe verbesserte) unsinnige evastho doch wieder abgedruckt
 D. h. als der Seele nicht argehörig erkannten.

<sup>3)</sup> L. grutir api mit der v. l. and dem MS.

"Durch die Weihe [zum Asketen] wird der Mensch erlöst, bleibt [aber] trotz der Erlösung im Leibesleben; auch der Topf dreht sieh noch, obschon [von der Thonmasse] abgeschnitten, auf der Mitte der Topferscheibe stehend fort."

Brahman seiend geht er in Brahman ein' [Brh. 4. 4. 6; Nrs. Tap. 2, 1, 5] u. s. w. Auch die Naradiyasmrti sagt:3)

.Wer in Folge früher geübten Studiums für kein Geschäft mehr weltliche") oder geistliche Interessen hat, wer weder Gutes noch Böses mehr thut und zur Allseele geworden ist, der heiset bei Lebzeiten erlöst.

.Könnte denn aber nicht Jemand auch durch das blosse Hören zum Unterweiser werden? Darauf antwortet [der Verfasser im verneinenden Sinnel:

81. Sonst hatten wir eine Tradition [die einer Reihel von Blinden [gleich wäre].

Sonst, d. h. wenn auch ein Mann von geringer Unterscheidungskraft, [nur weil er die richtige Lehre hat vortragen hören]. Unterweiser sein konnte, wurde [diese Lehre] zu einer Tradition werden, [welche einer Reihe] von [sich gegenseitig führenden] Blinden [andha-parampard, vergleichbar ware]. Das ist der Sinn. Wenn Jemand das Wesen des Selbstes ohne es ganz vollständig zu kennen, lehrte, so würde er hinsichtlich dieses oder jenes Theiles wegen des eignen Irrthums wiederum seinen Schüler in Irrthum versetzen, dieser wieder einen andern und dieser wieder einen andern; - auf solche Weise entsteht eine [Tradition, die einer] Blindenreibe [gleich ist].

"Wie aber kann das Leben fortdauern, wenn die Vernichtung der Werke durch die Erkenntuiss eingetreten ist?" Darauf erwidert [der Verfasser]:

82. Vergleichbar dem Schwingen der Scheibe hält er den Körper fest.

Gleichwie 3), auch wenn der Töpfer seine Thätigkeit eingestellt, die Scheibe in Folge des durch die frühere Thätigkeit gegebenen Anstosses von selbst noch einige Zeit lang fortschwingt, ebenso verharrt nach [dem Eintreten] der Erkenntniss, trotzdem dann keine [weiteren] Werke entstehen, in Folge des Antriebs [früherer] Werke, deren Kraft zu wirken begonnen hat, der bei Lebzeiten erlöste [in seiner leiblichen Existenz], indem er den handelnden \*) Körper festhält. Das ist der Sinn.

<sup>1)</sup> Wie schon in Anm. 4 auf S. 242 bemerkt, findet sich dieser Vers nicht in der Naradiyasmrti, welche überhaupt gar nichts philosophisches enthalt. Er muss also in einer andern Recension des Narada gestanden haben. 2) L. lokyo mit dem MS.

<sup>3)</sup> L. yatha ver svoyana mit der v. 1 and dem MS.

<sup>4)</sup> D. h. sich wesentlich zur noch durch den Bettelgang bethätigenden.

.Wie aber kann der Körper festgehalten werden, wenn durch die Ursache der Erkenntniss, d. h. durch diejenige Concentration, bei welcher das Bewusstsein erhalten bleibt (sampramata-yoga) die Anlage (vasana) zum Genuss [der Früchte des früheren Thuns] und [zum Handeln] vernichtet ist? Man darf doch nicht sagen: Welchen Beweis giebt es denn dafür, dass die Concentration diese Anlage foder die hinterlassenen Eindrücke, welche die Anlage darstellen, samskåra = våsanå bezwinge? Denn [diese Thatsachel folgt aus dem Yogasütra [3. 97: Diejenige Modifikation [des Innenorgans], bei welcher [die Affektionen] unterdrückt werden. . . . besteht darin, dass die Eindrücke des empirischen Daseins [durch die Concentration] bezwungen werden und dass die Eindrücke [jenes Zustands] der Unterdrückung bervortreten und ferner aus der alltäglichen Wahrnehmung, dass die, eine geraume Zeit andauernde Einwirkung von Seiten neuer Objekte diejenigen Eindrücke überwältigt 1), welche andere [altere] Objekte hinterlassen haben." Dem gegenüber bemerkt [der Verfasser]:

### Dieses wird durch ein Minimum von Eindrücken veranlasst.

Dieses Festhalten des Körpers (von Seiten eines bei Lebzeiten erlösten] wird [selbst noch] durch einen kleinen Rest der Eindrücke veranlasst, welche von den Objekten hinterlassen sind und das Festhalten des Körpers bedingen. Das ist der Sinn. Zu diesem Zwecke (atra) ist nicht das Vorhandensein der Eindrücke des Nichtwissens 2) erforderlich, weil das Nichtwissen nur veranlasst, dass die [Früchte der] Werke, d. h. Geburt sowie [Geniessen und Leiden], anfangen heranzureifen; denn so ist dies von Vyåsa im Yoga-Commentar [2, 3] dargestellt, und [ausserdem] haben wir dafür das [Zengniss des] Nyaya[sûtra 3. 1. 25] "Denn bekanntlich wird nichts leidenschaftsloses geboren\* (vgl. S. 59). Nicht aber [veranlasst das Nichtwissen] auch den Genuss [der Frucht] derjenigen Werke, deren Resultat bereits zu wirken begonnen hat. Derjenige Genuss' dagegen, für welchen nothwendig das Nichtwissen [d. h. die Verwechslung des Selbstes mit dem Körper] erforderlich ist und welcher sich als eine Art von Bemühung [d. h. als das Sichabmühen im weltlichen Treiben] darstellt, findet sich allein bei den verblendeten [Kindern der Welt]: den bei Lebzeiten erlösten dagegen ist nur noch, wie vorher gesagt, ein Scheingenuss eigen 3). Wenn aber ein gewisser angeb-

öbhibhávakatayá, im Druckfehlerverzeichniss in öbhibhávakatáyá verbesseri, ist trotzdem von Jivánands nachgedruckt.
 L. avidyá-samslárasya mit der v. l. and dem MS.

<sup>3)</sup> Denn wenn auch der bei Lebzeiten erlöste noch von andern Kleidung und Nahrung empfängt, so ist es ihm doch absolut gleichgiltig, eb dies wirklich geschieht oder nicht.

licher Vedantist <sup>1</sup>) [Çankara zu den Brahmasütras 4. 1. 15] <sup>2</sup>) behauptet, dass auch bei dem lebend-erlösten noch ein Minimum von Eindrücken des Nichtwissens bestehen bleibe, so ist dies nicht richtig, weil [in dem Falle] die Möglichkeit gegeben wäre, dass [aufs neue] Verdienst und Schuld entstehen und dass [die Lehre von der Wahrheit] zu einer Tradition unter Blinden werde, auch weil es völlig zwecklos ist, das Vorhandensein dieses Minimum von Eindrücken des Nichtwissens anzunehmen. Dieser Gegenstand ist ausführlich in [unserem] Commentar zur Brahmamimamsäbehandelt.

[Der Verfasser] resumirt nun den Inhalt der Lehrsätze des Systems:

84. Wenn in Folge der Unterscheidung der Schmerz bis auf den letzten Rest zu Ende ist, hat man das Ziel erreicht<sup>3</sup>); durch nichts anderes — durch nichts anderes.

Wenn in Folge des beschriebenen Eintretens der Unterscheidung vermittelst der höheren Gleichgiltigkeit (para-vairägga) alle Affektionen unterdrückt sind und damit sämmtlicher Schmerz bis auf den letzten Rest, d. h. der aufgehobene [als illusorisch erkannte] mitsammt dem nicht-aufgehobenen [d. h. demjenigen, der unter andern Umständen in Zukunft eintreten müsste], zu Ende ist, dann allein hat die Seele ihr Ziel erreicht. "Durch nichts anderes" bedentet: auch [nicht] durch die Erlösung bei Lebzeiten noch [durch Meditation. Versenkung oder dgl.].

Die Wiederholung der Worte ,durch nichts anderes' bezeichnet das Ende des Buches

"[Jede Modifikation] bis hinsuf zu dem absoluten Aufgehen ist ein Produkt der unentfalteten [Urmaterie], nicht des Selbstes. Hier ist mit Bezug darauf die Unterscheidung als das Mittel zur höheren Gleichgiltigkeit verkündet."

> Hier schliesst in dem von Vijāānabhikshu verfassten Commentar zu Kapila's Sāṃkhyapravacana das dritte, über die Gleichgiltigkeit handelnde Buch.

<sup>1)</sup> L. vedânti-bruvo hinter kaçciel mit der v. l. und dem MS.

S. 1081, Z. 5, 6 der Ausgabe in der Bibl. Ind.
 L. Lyta-kytyo mit der v. 1. und dem MS.

<sup>4)</sup> uktäyäh esidelhitah ist einer der stillstischen Mängel Vijäänabhikshu's.

# Buch IV. ')

Jetzt sollen in der Form einer Sammlung im System anerkannter Erzählungen die Mittel zur Erreichung der unterscheidenden Erkenntniss verdeutlicht werden. Zu diesem Zwecke hebt das vierte Buch an:

 Wie bei dem Königssohn [entsteht sie] aus der Unterweisung in der Wahrheit.

Die Unterscheidung ist aus dem Schluss-Sütra des vorigen Abschnitts zu ergänzen \*). Wie bei dem Königssohn entsteht die Unterscheidung aus der Unterweisung in der Wahrheit. Das ist der Sinn. Dazu haben wir folgende Erzählung: Ein Königssohn. der, weil unter dem [unglückbringenden] Sternbild Ganda geboren, aus der Stadt vertrieben und von einem Waldmenschen (cabara) aufgezogen war, lebt in der Wahnvorstellung "Ich bin ein Waldmensch\*. Ein Minister, der in Erfahrung gebracht, dass er am Leben ist, belehrt ihn: "Du bist kein Waldmensch, [sondern] ein Königssohn.\* Wie nun dieser plötzlich den Wahn fahren lässt, dass er ein Paria sei, und mit dem Gedanken "Ich bin ein König" sein wirkliches königliches Wesen annimmt, ebenso giebt [ein Mann] in Folge der von einem gütigen [Lehrer] ausgehenden Unterweisung: "Du bist aus der Urseele, welche sich als alldurchdringendes (paripurna) reines Denken 3) manifestirt, hervorgegangen und ein Theil von ihr\* den Wahn, dass er eine materielle Existenz führe, auf und nimmt sein wahres Wesen an mit folgendem Gedanken: "Als ein Sohn Brahmans bin auch ich nichts als Brahman, aber kein von ihm verschiedenes Wesen der Erscheinungswelt." 4) Das ist der Sinn. Ebenso heisst es im Garudapurana:

Die ersten neun Sütras mit Commentar – der leichteste Theil des ganzen Buches – sind von Kesava S'astri ins Englische übersetzt im Pandit, New Series 1 445 ff. Cf. Mbh. 12, 6646 ff.

<sup>2)</sup> Trotz des verschiedenen Casus; vibhakti-parinameno, P.

<sup>3)</sup> L. °cin-matratvenao mit der v. l., dem MS. und Aph.º 285, Anm. 1.
4) Dieser Schlusspassus verräth, sowie auch der erste der aus dem Garudapuräna herausgehobenen Verse, so recht den theistisch-vedantistischen Standpunkt unseres Commentators, zumal wenn man die Darstellung dieser Geschichte bei dem strengen Sänkhya-Lehrer Anfruddha vergleicht. Die Erzäh-

"Wie alles, was aus Gold besteht, [als solches erkannt] wird, [wenn man] an einem einzigen Stückchen Gold [das Wesen des Goldes kennen gelernt hat], ebenso ist auch dadurch, dass man Gott erkannt hat, die

ganze Welt erkannt. 1)

Gleichwie ein von einem bösen Gelst besessener Brahmane wähnt "Ich bin ein Çûdra", [aber] wenn die Besessenbeit zu Ende ist, wieder weiss, dass er ein Brahmane ist, — ebenso wähnt die von der Mäyä besessene Seele "Ich bin ein Körper"; wenn [aber] die Mäyä zu Ende ist, erkennt sie ihr eignes Wesen wieder: "Ich bin Brahman"."

Auch Frauen, Çûdras und andere [Parias, Unholde etc.] können das [böchste] Ziel erreichen, wenn sie mit anhören, wie ein Brahmane von einem andern unterrichtet wird. In diesem Sinne führt [der Verfasser] eine andere Erzählung an:

2. Wie dem Dämon, trotzdem die Belehrung für einen anderen stattfand.

Trotzdem von dem erhabenen Kṛshṇa die Belehrung über die Wahrheit für Arjuna vorgenommen wurde, ward doch einem in der Nähe befindlichen Dämon die unterscheidende Erkenntniss zu Theil; ebenso könnte es auch anderen ergehen. Das ist der Sinn.

Wenn nun durch einmalige Belehrung die Erkenntniss nicht entsteht, so ist die Belehrung zu wiederholen. Dafür giebt [der Verfasser] eine andere Legende <sup>2</sup>):

3. Die Wiederholung [ist nothwendig], weil die mehrfache Belehrung [berichtet wird. = Br. S. 4, 1, 1].

Die Belehrung ist zu wiederholen, weil sich in der Chândogya[Upanishad 6. 1 ff.] und anderweitig Legenden des Inhalts vorfinden, dass Äruni und andere [Lehrer] den Çvetaketu und andere mehrfach unterrichtet haben. Das ist der Sinn.

Um die Gleichgiltigkeit [anzuempfehlen] lehrt [der Verfasser] vermittelst eines Vergleiches die Hinfälligkeit und die anderen [Schäden] des eigenen Körpers:

4. Wenn man, wie bei Vater und Sohn, beides sieht.

lung an sich trägt übrigens ebenso wenig wie die folgenden einen Charakter, der sie als ausschlicasliches Eigenthum der Sämkhyas erscheinen lassen könnte, and findet sich auch in verschiedenen Vedänta-Bächern.

<sup>1)</sup> Die Plätze von jagat und bhavet sind nach der v. l. und dem MS. zu vertauschen. Trotzdem jätam içena jätenä<sup>o</sup> von Hall im Druckfehlerverzeichniss in jäätam içena jäätenä<sup>o</sup> verbessert ist, haben doch noch sowohl Jivänanda als auch Kesava S'ästri a. a. O. den fehlerhaften Text wieder abgedruckt.

<sup>2)</sup> L. %håsånlaram äha mit der v. 1., dem MS. und Aph. 286, Anm. 3.

Wenn man sieht, d. h. erschliesst, dass, wie der eigene Vater gestorben und der eigene Sohn geboren ist, man auch selbst geboren ist und sterben muss, so tritt die Gleichgiltigkeit ein und durch sie die unterscheidende Erkenntniss. Das ist der Sinn. Soheisst es:

"Das eigene Entstehen und Vergeben ist aus [dem Vorbild] des Vaters und des Sohnes zu erschliessen."

Hierauf führt [der Verfasser] in Gleichnissen, die in Erzählungen eingekleidet sind, die Hilfsmittel an, durch die ein gleichgiltig gewordener '), in welchem die Erkenntniss entstanden ist, dieselbe auf das [erforderliche] höchste Mass steigert:

5. Wie ein Adler wird man glücklich durch Hingeben, leidvoll durch Beraubung.

Man sammle keine Habe, weil die Menschen durch das [freiwillige] Hingeben ihres Besitzes glücklich und durch Beraubung leidvoll werden, wie ein Adler. Das ist der Sinn. Denn einem Adler werden Schmerzen bereitet, wenn er bei seiner Beute durch Jemand gestört 1) und von seiner Beute [gewaltsam] vertrieben wird; wenn er sie aber von selbst aufgiebt, behütet er sich vor Schmerz. So beisst es:

"Auf einen Meeradier, der eine Beute trug, fielen andere stärkere [Vögel] ein, die keine Beute hatten; da gab jener sofort freiwillig] seine Beute auf und entkam glücklich." [Bhag. P. 11, 9, 2].

In demselben Sinne ist auch von Manu [6, 78] gesagt:

"Wenn man diesen Körper aufgiebt so, wie ein [entwurzelter] Baum das Flussufer oder wie ein Vogel den Baum [verlässt], ist man von einem gefährlichen Ungethilm befreit

## 6. Wie die Schlangenhaut 3).

Wie eine Schlange mühelos ihr alte [abgenutzte] Haut verlässt mit dem Bewusstsein, dass sie dieselbe los werden muss, ebenso soll der nach Erlösung trachtende die lange Zeit genossene und abgenutzte Materie mit demselben Bewusstsein aufgeben. Das ist der Sinn. So heisst es: "Gleichwie die Schlange ihre alte Haut . . . . \* [Ram. 3. 9. 32].

Und die [einmal] aufgegebene Materie und [ihre Umgestaltungen] soll man sich nicht aufs neue zu eigen machen. Darüber bemerkt [der Verfasser]:

# Oder wie eine abgehauene Hand.

1) Tilge ca hinter viraktasya mit der v. l. and dem MS. 2) apahatya, obwohl im Druckfehlerverneichniss von Hall in upahatya.

3) L. natürlich "nirvlayanival mit Hall, Aph. 289.

verbessert (wie auch mein MS. bat), ist trotzdem von Ballantyne, Jivananda und Kesava S'astri wieder abgedruckt!

Wie Niemand eine abgehauene Hand wieder annimmt, ebenso soll man auch nicht wieder subjektivirende Wahnvorstellungen auf diese [einmal] aufgegebene Materie richten. Das ist der Sinn. Das Wort "oder" steht [hier] in der Bedeutung "desgleichen".

8. Denken an das, was kein Mittel ist, führt zum Gebundensein, wie bei Bharata.

Was kein direktes Mittel zur unterscheidenden Erkenntniss ist, auf dieses hat man, auch wenn es eine Vorschrift der Moral sein sollte, doch sein Denken nicht zu richten, d. h. nicht den Wunsch des Herzens auf die Ausübung desselben zu lenken; weil dasselbe zum Gebundensein führt, da es die unterscheidende Erkenntniss vergessen macht. "Wie bei Bharata"; das bedeutet: Wie der königliche Weise Bharata ein elendes und schutzloses Gazellenjunges aufzog, was doch eine gute Handlung war. So heisst es auch mit Bezug auf [diesen] Jadabharata in dem Vishnupurana [2, 13, 30a + 22b]:

"Unstät, weil jenes unstät war, und dem in die Ferne eilenden in die Ferne folgend, so haftete sein Herz an diesem Gazellenjungen." 1)

 Beim Zusammensein mit Vielen entsteht Streit durch Leidenschaft u. s. w., vergleichbar den Muscheln des Mädchens.

Mit vielen darf man nicht in Berührung treten; denn bei Berührung mit vielen kommt Leidenschaft nebst anderen [schädlichen Empfindungen] zu Tage, und daraus entsteht Zank, wodurch die Concentration zu nichte wird; gleichwie durch die gegenseitige Berührung der Muscheln an der Hand eines Mädchens ein Geklapper entsteht. 2) Das ist der Sinn.

## 10. Auch bei zweien ebenso.

Auch wenn von zweien ein Zusammensein [geübt wird], entsteht ebenso Streit; darum soll man ganz allein bleiben. Das ist der Sinn. So heisst es:

 Deutlich ein Citat aus der Erinnerung. Der Text des V. P. hat copale capalam und statt des letzten Pada na yayav anyato deija.

<sup>2)</sup> Cf. Mbb. 12. 6652. Daza ist im Kreise der Benares-Pandits folgende Erzählung überliefert: Ein armes Mädchen bekommt Besuch von einem Manne aus dem Hause ihres Schwagers und ist wegen der Bewirthung in Verlegenheit, da sie keine Lebensmittel ausser etwas unenthülstem Reis im Hause hat. Diesen muse sie zerztossen um eine Mahlzeit bereiten zu können. Als sie mit der Arbeit beginnt, klappern die verschiedenen Muscheln, welche sie als Schwack am Arm trägt, an einander. Da fürchtet das Mädchen, dass ihr Gast aus diesem Geräusch den wahren Sachverhalt und damlt ihre Armuth erkennen werde, und nimmt deshalb diese Muscheln bis auf eine ab, um das verrätherische Geräusch zu vermeiden.

"Wo viele sich aufhalten, entsteht Streit, Unterhaltung schon, wo zwei sind; deshalb bleibe man ganz allein, gielchwie des Mädchens Armring." 1)

"In einem Denkorgan, das durch Hoffnung und Willenlosigkeit entartet<sup>2</sup>) und der Befriedigung baar ist, reflektirt die Erkenntniss obenso wenig als ein Gesicht in einem sehmutzigen Spiegel."

Diesem Ausspruch zufolge soll sich der Yogin der Hoffnungslosigkeit hingeben. Dies lehrt [der Verfasser im folgenden]:

### Der hoffnungslose wird glücklich wie Pingalå.

Wenn ein Mann die Hoffnung aufgiebt, kann er glücklich, d. h. zufrieden werden; "wie Pingala"; das bedeutet: ebenso wie die [bekannte] Hetäre, Pingala mit Namen, die trostlos gewesen war, so lange sie nach einem Geliebten verlangte und keinen fand, glücklich wurde, als sie die Hoffnung fahren liess. So heisst es:

"Denn die Hoffnung ist der grösste Schmerz, die Hoffnungslosigkeit das grösste Glück, — wie Pingala gut schlief, als sie die Hoffnung auf einen Geliebten aufgegeben." [cf. Mbb. 12, 6520, 6647].

"Mag schon mit dem Aufhören der Hoffnung das Aufhören des Schmerzes eintreten; woher aber soll das Glück kommen, wenn nichts da ist, was es hervorruft?" Darauf erwidern wir: Das natürliche, durch das Vorwalten des Sattva im Denkorgan bedingte Glück, welches durch die Hoffnung verhüllt [ist, aber] fortdauert, eben dieses tritt bei dem Schwinden der Hoffnung in Kraft, wie die durch das Feuer unterdrückte Külte des Wassers [nach der Entfernung des Feuers wieder zu Tage tritt]; es ist also nichts erforderlich um [dieses Glück] hervorzurufen. Nur dieses heisst 'das Glück des Selbstes' (átma-sukha) 3).

Auch ist keine Bemühung, weil eine solche die Concentration hindert, zum Zwecke des Genusses vorzunehmen; denn dieser kommt schon anderweitig [d. h. ohne Bemühung] zu Stande. 4) Dies lehrt [der Verfasser im folgenden]:

 Auch ohne Bemühung im fremden Hause glücklich, wie die Schlange.

"Kann man glücklich werden" ist zu ergänzen. Das übrige ist verständlich. So heisst es:

"Die Herstellung eines Hauses führt ja zu Unbehagen, in keiner Weise<sup>5</sup>) zu Wehlsein; der Schlange ergeht es wohl, die in ein von einem andern [Thier] gebautes Haus einzieht." [Mbh. 12, 6649].

2) L. áçá-vaivaçya-viruse als Compositum.

<sup>1)</sup> Der allein kein verrätherisches Klirren hervorbringen kann.

So ist mit der v. I., dem MS. und Aph. 293, Anm. 1 m lesen. Vgl. S. 85.
 Aph. 293: since this will be effected quite otherwise!

<sup>5)</sup> Die Calcutta Ed. des Mbh. liest kada-cana.

Aus Lehrbüchern und von Lehrern soll man nur die Hauptsache annehmen, weil es sonst unmöglich ist die Aufmerksamkeit
auf einen Punkt zu richten wegen der gegenseitigen Widersprüche,
[welche die divergirenden Ansichten] hinsichtlich der bei Gelegenheit von Concessionen und [Einwänden] besprochenen 1) nebensächlichen Theile [aufweisen]; und wegen der grossen Anzahl der
Gegenstände. Dies lehrt [der Verfasser im folgenden]:

13. Auch wenn man sich vielen Lehrbüchern und Lehrern widmet, ist doch das Annehmen der Hauptsache, wie bei der Biene, —

"Geboten" ist zu ergänzen; das übrige ist verständlich. So heisst es:

"Aus kleinen und grossen Lehrbüchern, überall entnehme ein erfahrener Mann die Hauptsache, wie eine Biene aus den Blumen."
und im Märkandeyspuräna [41, 18, 19]:

"Man widme sich der hanptsüchlichen Erkenntniss, welche zur Erreichung des eignen Zieles führt; denn die Vielheit der Beobachtungen bindert die Concentration.<sup>2</sup>)

Wer dürstend [bald zu diesem, bald zu jenem] wandert "dies ist zu wissen, das ist zu wissen", der gelangt zu dem, was erkannt werden muss, nicht in tausend Weltperioden." <sup>3</sup>)

Welcher Art auch immer die anderen Mittel sein mögen, die direkte Erschauung des Unterschiedes [der zwischen Geist und Materie besteht] ist nur durch die Concentration der Aufmerksamkeit zu erzielen mittelst der Aufrechterhaltung der Contemplation. Dies lehrt [der Verfasser im folgenden]:

14. Wie bei dem Pfeilmacher erleidet die Contemplation dessen, der seine Aufmerksamkeit concentrirt, keine Störung.

Wie bei einem Pfeilmacher, der seine ganze Aufmerksamkeit auf die Anfertigung der Pfeile richtet, die Unterdrückung [aller] anderen Regungen auch dadurch nicht beeinträchtigt wird, dass der König an seiner Seite vorbeigeht 4), ebenso erleidet bei dem, der seine Aufmerksamkeit concentrirt, die Contemplation nicht die geringste Störung, d. h. die Unterdrückung [aller] anderen Regungen wird nicht aufgehoben. Da nun in Folge dessen kein Hinundherwandern [des Denkens] zu anderen Objekten stattfindet, tritt mit Nothwendigkeit auch die unmittelbare Erschauung dessen

L. ukte statt amçalo mit der v. l., dem MS. und Aph.<sup>3</sup> 294, Anm. 4.
 Die Calcuttaer Ausgabe des Mirk. P. Hest kärya<sup>9</sup> statt svärtha<sup>9</sup>, yeyam statt yaishä und (fehlerhaft) <sup>9</sup>vighua-karä.

<sup>3)</sup> Die v. I. und das MS. haben d su statt asau, die Ausgabe des Märk. P. apri. Anstatt jäänam ist jäegam zu lesen mit der v. L. dem MS. und dem Texte des Purana.

<sup>4)</sup> Cf. Mbh. 12. 6651.

ein, worauf die Meditation gerichtet ist, [d. h. des Selbstes]. Darum concentrire man seine Aufmerksamkeit. Das ist der Sinn. So beisst es:

"Wessen Gedanken so ganz dem Selbst gewidmet sind, der nimmt dann weder aussen noch innen irgend etwas [anderes mehr] wahr, gleichwie der Pfeilmacher, der völlig mit seinem Pfeil beschäftigt war, nicht den an seiner Seite vorbeigehenden König bemerkte."

Wenn 1) die in den Lehrbüchern aufgestellten Gebote, wührend die Fähigkeit [sie zu befolgen] vorhanden ist, aus [stolzem Vertrauen auf die] Kraft des Erkennens leichtfertig übertreten werden, dann ist [die Anwendung der] zur Erkenntniss führenden Mittel 2) zwecklos, d. h. die Steigerung der Erkenntniss auf das [erforderliche] höchste Mass tritt nicht ein. Dies lehrt [der Verfasser im folgenden]:

 Durch die Uebertretung der aufgestellten Gebote wird der Zweck unerreichbar, wie im täglichen Leben.

Wenn die in den Lehrbüchern für die Yogins aufgestellten Gebote übertreten werden, so wird der Zweck, d. h. die Steigerung der Erkenntniss auf das höchste Mass, nicht erreicht; "wie im täglichen Leben"; das bedeutet: ebenso wie, wenn im täglichen Leben z. B. bei der Krankenpflege die [Anwendung der] vorgeschriebenen Heilmittel vernachlässigt wird, das betreffende [gewünschte] Resultat nicht eintritt. Wenn aber [diese Gebote] übertreten werden, weil die Fähigkeit [sie zu befolgen] fehlt oder um die Erkenntniss zu schützen"), so ist [damit] kein Hinderniss für die [Erreichung der höchsten] Erkenntniss [gegeben, wie] z. B. aus folgenden Aussprüchen, von denen der erste der Anugitä angehört, [zu entnehmen ist]:

"Aber nur derjonige, für den die Werke der Observanz vorüber sind, der in Brahman wellt, der zu Brahman geworden [als ein bei Lebzeiten erlöster] in dieser Welt lebt (carati), wird Brahmacarin genannt. 4)" [Mbh. 14, 761].

"Er, [der das Wesen des Solbstes erkannt hatte], sagte, obwehl bei dem Lehrer eingeführt, nicht die von demselben vorgesprochenen Schriftworte nach, noch kümmerte er sich um die [vorgeschriebenen] Werke noch nahm er Lehren an." [V. P. 2. 15, 39].

<sup>1)</sup> L. cet zwiseben \*balát und çástra\* mit der v. l. und dem MS.

<sup>2)</sup> L. jääna-sädhunanam statt yogino mit der v. 1. und dem MS. 3) Wie Çukadeva, als er in einem Çüdra-Dorfe keino andere als Çüdra-Speise bekommen konnte, verständig genug war diese zu geniessen und sich so am Leben und im Besitz seiner geistigen Kräfte zu erhalten, P.

<sup>4)</sup> In der Calcuttaer Ausgabe des Mbh. lantet der vierte Påda dieses Verses brahmacári bhavaty ayam. Dahinter ist der in der v. l. sowie im MS, stehende Wortlant zu lesen. Dass der von Hall gedruckte Text iti makshadharmādibhyah u. s. w. nicht richtig ist, geht daraus berver, dass der Vers apeta-vrata-karmā etc. nicht im Mokshadharma-, sondern im Anagith-Abselultt des Mbb, sich findet.

Darum werden im Vishuupurana und anderweitig nur diejenigen, welche mit Unrecht die [vorgeschriebenen] Werke aufgeben, als Ketzer verworfen, z. B. an der folgenden Stelle 1):

"Welche Männer mit Unrecht Flechten tragen") oder kahl geben, [d. h. nur scheinber Asketen sind], eitlen Hoffungen sich hingebend, und aller Reinbeit baar, welche die Darbringung der Klösse [beim Çrāddha-Opfer] und die Wasserspenden für die Manen verabsäumen, — durch das blosse Sprechen [mit solchen Leuten] fahren die Mensehen zur Hölle." [V. P. 3. 18. 103]").

Auch wenn man die Gebote [nicht absichtlich übertritt, sondern nur] vergisst, wird das Ziel unerreichbar. Dies lehrt [der Verfasser im folgenden]:

16. Auch beim Vergessen derselben, wie [in der Geschichte] von dem Froschweibchen.

Das ist verständlich. Die Erzählung von dem Froschweibehen lautet folgendermassen: Ein König, der auf die Jagd gegangen war, sah in dem Walde ein schönes Mädchen; und als diese von dem König zur Gattin begehrt wurde, machte sie die Bedingung: "Wenn mir von dir Wasser gezeigt wird, so muss ich von dannen gehen".<sup>4</sup>) Einmal aber vom Spiel erschöpft, fragte sie den König: "Wo ist Wasser?" Der König, ebenfalls die Abmachung vergessend, zeigte ihr solches. Da wurde sie, die Tochter des Froschkönigs, die nach Belieben ihre Gestalt verändern konnte, zu einem Froschweibehen und sprang in das Wasser. Und obwohl der König sie darauf mit Netzen und anderen [Mitteln] zu fangen suchte, bekam er sie nicht [wieder].

[Der Verfasser] führt nun eine Legende dafür an, dass es ebenso nothwendig ist die Worte des Lehrers zu überdenken, als sie zu hören:

 Wenn man auch die Belehrung h
 ört, erreicht man das Ziel nicht ohne Reflexion, [ebenso wenig] wie Virocana.

<sup>1)</sup> Der Vers ist aus der v. l., mit welcher das MS. übereinstimmt, zu vervollständigen. Hall hat weder gesehen, dass die Worte pumsäm jajädharanamausaigavatām vethavea die erste Zeile des citirten Verses bilden noch auch die letzte Zeile sambhāshavād api narā narakam prayanti als metrisch erkannt.

L. °dhörana° statt °dhärana° mit dem MS, und dem Texte des V. P.; denn so verlangt es das Metrum (Uddharshani).

<sup>3)</sup> Die Ausgabe des V. P. hat is Zeile 2 nirükytänäm statt bahishkytänäm (so ist mit dem MS. za lesen) und in Zeile 3 toya-pradana-pitypinchabahishkytänäm.

<sup>4)</sup> L. gantaryam mit dem MS.

Reflexion' (paramarça) ist diejenige Ueberlegung, welche feststellt, wohin die Worte des Lehrers zielen. Ohne dieselbe tritt, wenn man auch die Worte der Belehrung hört, die Erkenntniss der Wahrheit nicht nothwendig ein; denn die Schrift [Chand. 8. 7. 2 ff.] berichtet, dass, obschon [beide], Indra und Virocana, den Unterricht des Prajapati genossen, [dem einen] von ihnen. Virocana, wegen des Mangels der Reflexion die unterscheidende Erkenntniss 1) nicht zu Theil wurde. Das ist der Sinn. Darum muss man [nicht bloss hören, sondern] auch sein Nachdenken auf das von dem Lehrer vorgetragene richten. Man sieht ja auch noch heut zu Tage, wie über den Sinn des einen Lehrsatzes das bist du' in verschiedener Weise geurtheilt wird, [indem die Anhänger (ankara's in demselben) den Ausdruck der Untheilbarkeit, [die strengen Samkhyas] den der Nichtverschiedenheit im Sinne von Nichtverschiedenartigkeit und [die theistischen Vedantisten] den der Ungetrenntheit 1) [der Seelen nach der Erreichung der Erlösung seben].

Deshalb erfahren wir auch von der Reflexion, wie [der Verfasser im folgenden] sagt:

#### 18. Von diesen beiden erscheint sie bei Indra.

Von den beiden in Rede stehenden 3). [welche] mit dem Worte, diese' [gemeint sind. Ergänze:] die Reflexion. — Von den beiden, Indra und Virocana, erscheint die Reflexion bei Indra. Das ist der Sinn.

Indem [der Verfasser] wiederum die Erreichung des Zieles von Seiten Indra's als Beispiel anführt 1), lehrt er, dass derjenige, welcher nach der vollkommenen Erkenntniss trachtet, ausserdem dem Lehrer lange Zeit seinen Dienst zu widmen bat:

19. Wenn man Ehrerbietung, die Pflichten des Schülers und Aufwartung geübt hat, tritt der Erfolg nach langer Zeit ein, wie bei jenem.

Wie bei jenem, d. h. wie bei Indra, tritt auch bei einem andern nur, nachdem er vor dem Lehrer Ehrerbietung, Vedastudium, Dienstleistung u. s. w. [d. h. Gehorsam u. dgl.] geübt hat,

L. vivekâbhâva<sup>0</sup> statt bhrántatva<sup>0</sup> mit der v. L. dem MS. und Aph.<sup>3</sup>
 Anm. 1.

L. taechabdeno 'eyamānayoḥ mit der v. l., dem MS. und Aph.<sup>3</sup> 299.
 Anm. 2.

Zu Anfang der Einleitung sind mit der v. l. und dem MS, die folgenden Worte einzufügen: krta-krtyatâm api 'ndrasya draktanta-vidhaya pradarçayan.

der Erfolg, d. h. das Offenbarwerden der Wahrheit ein, [aber] sonst nicht. Das ist der Sinn. Ebenso sagt auch die Schrift [in dem Schlussvers der Çvet. Up.]:

"Dem edlen [allein], der die höchste Liebe für Gott empfindet und eine ebensolche für den Lehrer wie für Gott, werden diese [in der Upanishad] verkündeten Dinge offenbar."

20. Die Zeit ist nicht bestimmt, wie bei Vamadeva.

Die Zeit für die Entstehung der Erkenntniss ist nicht bestimmt in der Weise, dass sie nur aus Mitteln, welche in dieser Existenz angewendet werden '), sich ergebe, oder sonst irgendwie. Wie bei Vämadeva'; das bedeutet: Wie bei Vämadeva in Folge von Mitteln, welche in früheren Existenzen angewendet waren, sehon im Mutterleibe die Erkenntniss entstand, so könnte es auch einem andern ergehen. Und so sagt die Schrift: "Dieses <sup>2</sup>) erkennend begann der Rishi Vämadeva: "Ich war [einst] Manu und die Sonne". Darum auch hier heut zu Tage, wenn einer solches weiss "Ich bin Brahman", der wird dieses All u. s. w." [Brh. 1. 4. 10]. Die Worte "Ich war Manu u. s. w." sollen diejenige Nichtverschiedenheit zum Ausdruck bringen, welche als Nichtverschiedenartigkeit zu erklären ist, oder auch das Brahman-Sein, d. h. die Allgegenwart; denn die Tradition lehrt:

"Das All durchdringst du, daber bist du das All. ")" [Rhag. 11. 40].

Die Worte der wird dieses All' aber sollen die absolute Vernichtung des auf den Upädhis beruhenden Getrenntseins zum Ausdruck bringen.

"Da nun aber die Schrift lehrt, dass auch die Verehrung der mit Qualitäten behafteten [Gottheiten] die Erkenntniss bewirkt, so wird diese doch schon daraus hervorgehen! Wozu also das mühselige und schwer zu begreifende Ueben der Concentration?" Darauf antwortet [der Verfasser]:

 Durch die Verehrung der unter unwirklichen Formen gedachten allmählich, wie bei den opfernden Verehrern.

"Kommt [die Erkenntniss]... zu Stande" ist zu erganzen. Durch die Verehrung einiger Seelen unter fälschlich auf sie übertragenen Formen, d. h. des Brahman, Vishņu, Hara (—Çiva) u. s. w.,

Die, Aph. 300, Anm. 4 aus der v. 1. aufgenommene, Lesurt aindriyaka-südhanüd, welche auch das MS, aufweist, passt gar nicht in den Zusammenhang.

<sup>2)</sup> L. tad dhaitat mit dem Texte der Upanishad.

<sup>3)</sup> surval mase durch Attraction von Seiten des Subjekts.

wird ,allmählich', d. h. unter stufenweisem Erreichen der Welten Brahman's und der anderen [Götter] oder auch vermittelst der Läuterung des [in dem Innenorgan vorhandenen] Sattva, die Erkenntniss auf das erforderliche Mass gesteigert; [aber] nicht mit einem Mal; [ebenso wenig] wie bei den Opferern 1). Das ist der Sinn.

Es giebt [aber] auch keine Gewissheit darüber, dass durch das allmähliche Aufsteigen zu den Welten Brahman's und der anderen [Götter] die erforderliche Erkenntniss gewonnen werde. Dies sagt [der Verfasser im folgenden]:

22. Auch wenn man etwas anderes erreicht, findet eine Wiederkehr statt; denn die Schrift lehrt, dass aus der Verbindung mit den fünf Opferfeuern die Geburt folge.

Auch wenn man etwas anderes als das qualitätlose Selbst, d. h. etwas unter unwirklichen Formen gedachtes bis hinauf zu Brahman's Welt, erreicht, findet eine Wiederkehr [von dort] statt. Warum? Weil die Schrift im fünften Kapitel der Chândogya-[Upanishad] lehrt, dass auch derjenige, der auf dem Götterpfade zu Brahman's Welt gelangt ist, in Folge des fünffachen Opfers in den fünf Feuern, d. h. in Himmel, Regen, Erde, Mann und Weib, wiedergeboren wird: "Jene Welt fürwahr, o Gautama, ist das Opferfeuer" u. s. w. [Chând. 5. 4. 1]. Das ist der Sinn. Der Ausspruch aber [am Ende der Chând. Up.], dass aus Brahman's Welt keine Wiederkehr stattfinde, bezieht sich darauf, dass dort den Seelen gewöhnlich die Erkenntniss aufgeht.

[Der Verfasser] giebt nun ein Gleichniss dafür, dass nur dem gleichgiltig gewordenen die erforderliche Erkenntniss zu Theil wird:

23. Der gleichgiltig gewordene giebt das aufzugebende auf und nimmt das anzunehmende an, vergleichbar dem Falle des Flamingo und der Milch.

Nur der gleichgiltig gewordene giebt die aufzugebenden Dinge auf, d. h. die Materie sammt [ihren Produkten], und nimmt das anzunehmende, d. h. das [wahre] Selbst, an; gleichwie nur der Flamingo — aber nicht die Krühe oder andere [Thiere] — von Milch und Wasser, die zusammengemischt sind, das werthlose Wasser stehen lässt und die werthvolle Milch zu sich nimmt. Das ist der Sinn.

[Der Verfasser] lehrt nun, dass dieses beides auch in Folge der Gemeinschaft mit einem heiligen Manne eintritt:

<sup>1)</sup> Ueber welche der Comm. zu I & zu vergleichen ist.

24. Oder auch aus der Verbindung mit einem, der die Vollkommenheit erreicht hat, demselben Falle vergleichbar.

Auch aus der Gemeinschaft mit einem, von dem die Vollkommenheit, d. h. der Gipfel der Erkenntniss, erreicht ist, folgt das [im vorigen Sûtra] gesagte, ebenso dem Falle des Flamingo vergleichbar. Das ist der Sinn. Wie z. B. dem [König] Alarka lediglich in Folge des Verkehrs mit dem [heiligen] Dattatreva von selbst die unterscheidende Erkenntniss aufging.

Mit Leuten, welche Begierden haben, halte man keine Gemeinschaft. Dies lehrt [der Verfasser im folgenden];

25. Man gehe nicht freiwillig zu einem mit Begierden behafteten, [ebenso wenig] wie der Papagei.

Mit einem Manne, der mit Begierden behaftet ist, halte man aus freien Stücken keine Gemeinschaft; [ebenso wenig] wie der Papagei'; das bedeutet: in der gleichen Weise wie der Papagei aus dem Grunde, weil er von besonderer Schönheit ist, nicht freiwillig [den Menschen] nahe kommt aus Furcht von den ihn um seiner Schönheit willen begebrenden gefangen zu werden.

Den Schaden aber, [dem man] bei der Gemeinschaft mit Leuten, welche Begierden haben, [ausgesetzt ist], nennt nun [der Verfasser]:

26. Durch Fesselung mit Schlingen wird man gebunden, wie der Papagei.

Bei der Gemeinschaft mit solchen Leuten aber kann man gebunden werden ,durch Fesselung mit Schlingen' (guna), d. h. durch Fesselung vermittelst der jenen eigenen Begierden und sonstigen [Fehlern]; ,ebenso wie der Papagei'; das bedeutet: in derselben Weise, wie der Papagei durch die Schlingen, d. h. durch die Bande, des Jägers gefesselt wird.

Oder es könnte auch [das Wort guna im Sútra nicht ,Schlinges bedeuten, sondern ,Vorzug', und demnach] der Sinn sein: Um der Vorzüge willen wird man von den nach denselben begierigen gefesselt, wie der Papagei [wegen seiner Schönheit und seiner Fahigkeit zu sprechen gefangen wird].

Hierüber ist von Saubhari folgendes gesagt worden:

Diese meine Versenkung wurde plötzlich zu nichte, weil [meine Aufmerkaamkeit] an einem Fisch haftete, der sich des Aufenthalts im Wasser erfreute; durch die Ablenkung wurde diese meins Heirath be-wirkt, und aus der Heirath ergaben sich weitgehende Wünsche." [V. P. 4. 2. 45, e] 1)

<sup>1)</sup> Vgl. die ganze Ersählung von Sanbhari in jenem Capitel des V.P.

[Der Verfasser] stellt ferner in den [folgenden] beiden [Sûtras] das Mittel zur Gleichgiltigkeit [zu gelangen] fest:

 Durch den Genuss werden die Begierden nicht gestillt, [ebenso wenig] wie bei dem Asketen.

Wie die Begierden des Asketen Saubhari nicht durch den Genuss gestillt wurden, ebenso wenig geschieht dies bei andern. Dies ist von Saubhari mit folgenden Worten ausgesprochen:

"Bis zum Tode giebt es kein Ende der Wünsche! Iras habe ich heute erkannt. Der Sinn dessen, der ganz darin aufgeht an Wünschen zu hängen, erreicht wahrlich nie das höchste Ziel. 'J' [V. P. 4. 2. 45, b].

Sondern

28. Dadurch, dass man die Fehler der beiden erschaut.

Nur dadurch, dass man die Fehler der beiden, d. h. der Natur und ihrer Produkte, erschaut, nämlich die Veränderlichkeit, das Leidvollsein u. s. w., werden die Begierden gestillt, ebenso wie bei dem Asketen. Das ist der Sinn. Denn wir hören, dass die Gleichgiltigkeit des Saubhari nur eintrat, nachdem <sup>2</sup>) er die Schädlichkeit seines Hanges [zu den weltlichen Dingen] erkannt hatte:

"Der Schmere, der sehon aus dem einen Körper hervorgeht, ist fünfzigfach geworden"); derselbe ward [noch] vergrössert durch die Vermühlung mit den Königstöchtern und durch die vielen Söhne." [V.P. 4, 2, 46] u. s. w. 4)

[Der Verfasser] sagt nun, dass der mit Begierden und anderen Fehlern behaftete unfähig sei auch nur die Belehrung entgegenzunehmen:

29. In einem, dessen Sinn verdüstert ist, geht der Same der Belehrung nicht auf, [ebenso wenig] wie in Aja.

Aus dem Samen des Baums der Erkenntniss, d. h. aus der Belehrung, entspriesst nicht einmal ein Keim in demjenigen, dessen Sinn durch Begierden und andere [Fehler] verdüstert ist; "[ebenso wenig] wie in Aja"; das bedeutet: wie in dem König Namens Aja, dessen Sinn durch den Kummer um seine Gattin verdüstert war, ans dem Samen der Belehrung kein Keim entspross, obwohl diese von Vasish(ha vorgetragen wurde. <sup>5</sup>)

<sup>1)</sup> Der Text des V. P. hat paramálma-sangi.

L. paçcâd statt savige mit der v. l. und dem MS.
 Weil Saubhari nämlich fünfzig Leiber angenommen hatts. L. çatâr-dha-samkhyam mit der v. l., dem MS. und dem Texte des V. P.

<sup>4)</sup> L. ity delineti mit der v. 1. und dem MS.

<sup>5)</sup> Hall, Aph. 308, Anm. 2, verweist auf das achte Buch des Raghuvames

Wozu noch Weiterungen?

30. Nicht einmal ein blosser Schein [entsteht, ebenso wenig] wie in einem schmutzigen Spiegel.

Nicht einmal eine momentane Erkenntniss entsteht in Folge der Belehrung in einem, dessen Sinn verdüstert ist, weil dieselbe dadurch verhindert wird, dass [das Denken] zu anderen Objekten hin- und herwandert u. s. w. [d. h. dadurch, dass man andere Dinge zu erwerben trachtet, ihren Besitz geniesst u. dgl.]. Damit zu vergleichen ist [die Thatsache], dass in einem schmutzigen Spiegel kein Gegenstand reflektirt, weil dies durch den Schmutz verhindert wird. Das ist der Sinn. Dies ist von Yājñavalkya [3. 141] mit folgenden Worten ausgesprochen:

"Denn wie ein schmutziger Spiegel nicht fähig ist den Anbliek der Gestalt [zu gewähren], so ist derjenige, welcher mangelhafte Organe besitzt, nicht der Erkenntniss des Selbstes fähig." 1)

Oder wenn auf irgend eine Weise [bei einem solchen Menschen] eine Erkenntniss entstehen sollte, so würde sie doch nicht der Belehrung entsprechen. Dies sagt [der Verfasser im folgenden] aus:

31. Obschon aus dieser hervorgegangen, ist sie doch nicht von derselben Art, dem Lotus vergleichbar.

Obschon aus dieser, d. h. aus der Belehrung, hervorgegangen, entsprieht die Erkenntniss derselben doch nicht, wenn [die Belehrung] nicht ganz vollständig erfasst wird; "dem Lotus vergleichbar"; das bedeutet: in derselben Weise wie der Lotus, mag auch der Same vorzüglich sein, dem Samen nicht entspricht, falls das Sumpfwasser schlecht ist. Mit dem Sumpfwasser ist [hier] das Denkorgan des Schülers verglichen.

"Wenn nun aber das Ziel der Seele schon mit [der Erreichung] der göttlichen Würde in den Welten Brahman's und der andern [Götter] gewonnen ist<sup>2</sup>), zu welchem Zwecke soll man mit so grosser Anstrengung die Erkenntniss zum Behufe der Erlösung zu Stande bringen?" Darauf antwortet [der Verfasser]:

32. Auch wenn man der Glorie theilhaftig geworden, ist die Anfgabe nicht erfüllt, [ebenso wenig] wie mit der Vollkommenheit der Gegenstände der Verehrung — wie mit der Vollkommenheit der Gegenstände der Verehrung.

<sup>1)</sup> Die zweits Zeile dieses Verses, den ich ans der v. 1 und dem MS. aufgenommen, lautet in Stenzler's Ausgabe: tathâ 'vipakva-karaṇa átmā jūānasya na kshamaḥ.

2) L. purushārtha-siddhyā mit der v. 1. dem MS. und Aph. 310, Ann. 1.

Auch wenn man der göttlichen Würde theilhaftig geworden, ist die Aufgabe nicht erfüllt, d. h. das Ziel [nicht] erreicht, weil [eine solche Würde] von den Schmerzen der Vergänglichkeit und der Thatsache begleitet ist, dass es noch ein höberes erreichbares Ziel giebt 1). "Wie mit der Vollkommenheit der Gegenstände der Verehrung"; das bedeutet: Gleichwie die Gegenstände der Verehrung, Brahman u. s. w., trotzdem sie der Vollkommenheit theilhaftig geworden sind, ihre Aufgabe noch nicht erfüllt haben — denn wir lernen, dass auch sie in solchen Zuständen wie [derjenige Vishnu's am Ende einer Weltperiode ist], halb Schlaf, halb Concentration, [aus Furcht ihre Würde zu verlieren] die Yoga-Praxis üben —, ebenso steht es auch mit demjenigen, der durch die Verehrung jener ihre göttliche Würde erreicht.

Die Wiederholung der Worte wie mit der Vollkommenheit der Gegenstände der Verehrung' bezeichnet das Ende des Buches.

"Ein wesentliches Hilfsmittel zur [Erreichung der] in dan drei [ersten] Büchern gelehrten unterscheidenden Erkenntniss ist durch die Erzählungen in diesem Buche in Kürze mitgetheilt."

> Hier schliesst in dem von Vijñanabhikshu verfassten Commentar zu Kapila's Samkhyapravacana das vierte, die Erzählungen behandelnde Buch.

<sup>1)</sup> Cf. Samkhya-karika 2.

## Buch V.

Die Lehrsätze seines Systems hat [der Verfasser hiermit] zum Abschluss gebracht. Von hier beginnt das fünfte Buch, [das den Zweck hat] die Einwände anderer gegen sein System zu beseitigen. Dabei widerlegt [der Verfasser] zunächst den Vorwurf, dass der in dem ersten Sütra [des ersten Buches] mit den Worten Nun also (atha) [implicite] ausgesprochene Segenswunsch überflüssig sei:

1. Das Aussprechen des Segenswunsches [ist erforderlich] wegen des Brauches der Autoritäten, weil man den Erfolg sieht und weil die Schrift es lehrt. Aus diesen Gründen<sup>1</sup>).

Das [am Anfang des Buches] vollzogene Aussprechen des Segenswunsches wird durch diese Beweismittel als erforderlich dargethan. Das ist der Sinn. Die Worte aus diesen Gründen' (it) haben den Zweck die Auffassung zu beseitigen, dass noch andere Gründe zu ermitteln seien.

[Der Verfasser] widerlegt nun diejenigen Opponenten, welche behaupten, dass der Satz "Weil die Existenz Gottes nicht bewiesen ist" [I. 92] unrichtig sei, da seine Existenz sich dadurch beweisen lasse, dass er die Früchte der Werke austheile:

 Nicht in der von Gott geleiteten kommen die Früchte zu Stande, da sich dies aus dem Werk erklärt.

Man hat kein Recht zu sagen, dass in der von Gott geleiteten Ursache [d. h. Materie] die Modifikation zu Stande komme, welche sich in den Früchten der Werke darstellt, [d. h. dass das Zustandekommen dieser Modifikation durch eine Einwirkung auf die Materie von Seiten Gottes bedingt sei]; denn die Entstehung

Der Pandit bemerkte za diesen drei lächerlichen Gründen ironisch: ginhtänäm äcäro nästi, phalam na kimeid dreyate, erutie ea nawa käcid upalabhyate.

der Frucht kann allein ans dem Werk erklärt werden, welches [so wie so auch von den Theisten] nothwendig [als die Ursache der Frucht angesehen werden muss]. Das ist der Sinn.

Dass ferner Gott unmöglich der Austheiler der Früchte sein kann, lehrt [der Verfasser] in den Sütras [3-12]:

3. Des eigenen Interesses halber [müsste] die Leitung [stattfinden], wie auf Erden.

Wenn Gott der Leiter wäre 1), so müsste seine Leitung lediglich eigenen Interessen dienen, wie auf Erden [jede Herrschaft egoistisch ist]. Das ist der Sinn.

"Mag auch Gott [eigene] Interessen verfolgen; was schadet das?" Auf diese Frage antwortet [der Verfasser]:

4. Sonst [würde er sein] wie die weltlichen Machthaber.

[Sonst, d. h.] wenn wir anzunehmen hätten, dass selbst Gott [eigene] Interessen verfolge, würde auch er ebenso wie die weltlichen Machthaber eine empirische Existenz führen, weil er wegen der Nichtbefriedigung seiner Wünsche dem Schmerz und ähnlichen [Empfindungen, Hass, Zorn] ausgesetzt wäre. Das ist der Sinn.

"Und sei es so?" Diesem Zweifel gegenüber bemerkt [der Verfasser]:

5. Oder ein nomineller [Gott].

Wenn Gott existirte und doch [wie ihr für möglich haltet] der empirischen Welt angehörte, so würde es sich bei euch ebenso wie bei uns nur um eine Bezeichnung für das im Anbeginn der Schöpfung entstandene Wesen handeln; denn da die Begriffe des Weltdaseins und des Zustandes, in dem kein Wunsch versagt bleibt, sich [gegenseitig] ausschliessen, ist es unmöglich, die Existenz eines ewigen Gottes anzunehmen. Das ist der Sinn.

[Der Verfasser] bringt einen weiteren Grund dagegen vor, dass Gott der Leiter [der Welt] sei:

 Unter Ausschliessung der Begierde ist es unbeweisbar, weil [diese] die feststehende Ursache ist.

Ferner ist es nicht zu beweisen, dass [irgend Jemand, also auch Gott] ohne Begierde Leiter sein könne, da die Begierde die feststehende Ursache für [alle] Thätigkeit ist. Das ist der Sinn.

Die Lesart der v. l. içvarasyâ 'dhishthûtçtes, welche Aph.<sup>3</sup> 314,
 Anm. 4 aufgenommen ist, dürfte vorzaziehen sein.

Bei dem Verfolgen der eigenen Interessen [von dem oben die Rede war] handelt es sich um die Erreichung der gewünschten Ziele, die Begierde aber ist ein ausserordentlich starkes Wünschen; deshalb [bietet unser Sütra] nicht eine [einfache] Wiederholung [von Sütra 3].

"Mag demnach die Begierde auch in Gott wohnen." Darauf antwortet [der Verfasser]:

7. Wenn auch er damit behaftet sein soll, würde er nicht für alle Zeiten erlöst sein.

Wenn man annimmt, dass auch [Gott] mit Begierde behaftet sei, würde dieser nicht für alle Zeiten erlöst sein können; darum ist deine [des Einwendenden] Lehre hinfällig. Das ist der Sinn. Ferner kann nicht das Einwirken Gottes auf die Materie durch den Wunseh oder durch ähnliche [Regungen], die ja Modifikationen der Materie sind, hervorgerufen werden, weil damit ein circulus vitiosus gegeben sein würde: unmittelbar nach dem Entstehen des Wunsches das Wirken der Materie und unmittelbar nach dem Wirken der Materie der Wunsch oder dgl.! 1) Und ein ewiges Wünschen oder dgl. darf man der Materie nicht zuschreiben, weil dann der durch Schrift und Tradition feststehende Zustand des Gleichgewichts 2) nicht [vor Beginn der Schöpfung] existirt haben könnte.

- 3) Mithin bleiben folgende zwei Möglichkeiten übrig: Beruht die göttliche Macht auf der unmittelbaren Verbindung der von uns für Qualitäten der Materie 1) erklärten Wünsche und ähnlicher [Affektionen] mit dem [für Gott gehaltenen] Geiste, oder beruht sie auf einer Anregung [der Materie], die lediglich deshalb erfolgt, weil sich [jene Seele] in der Nähe befindet, vergleichbar der Einwirkung des Magnets [auf das Eisen]? Die erste Seite dieser [Alternative] widerlegt der Verfasser [mit den Worten]:
- S. Wenn auf der Verbindung mit der Kraft der Materie, so würde sich eine Berührung ergeben.

Aus der Verbindung der Kraft der Materie, d. h. der Wünsche u. s. w., mit der Seele würde sich auch für die Seele eine Berührung mit den Qualitäten ergeben, und demnach ein Wider-

Dieser Passus ist am der v. I. und dem MS. einzufügen. In der gleichen aphoristischen Weise ist \(\text{atmagrayat}\) eben S. 11, Z. 6 unseres Textes inhaltlich erklärt worden.

<sup>2)</sup> Cf. L. 61.

<sup>3)</sup> Hierher muss man offenbar die Grenze zwischen dem Commentar zu Sütra 7 und der Einleitung zu Sütra 8 verlogen.

<sup>4)</sup> L. pradhána-dharmatrena mit der v. l., dem MS. und Aph. 317, Ann. 3.

spruch mit der Schrift vorliegen, welche lehrt: "Von allem") dem, was sie dort erblickt, bleibt sie unbeeinflusst; denn unberührt ist diese Seele u. s. w." [Brh. 4. 3. 16]. Das ist der Sinn.

Ueber die zweite [Seite jener Alternative] aber sagt [der Verfasser]:

9. Wenn auf dem blossen Dasein, so kommt die göttliche Macht allen zu.

Wenn die göttliche Macht nur darauf bernht <sup>2</sup>), dass die [für Gott gehaltene Seele] sich in der Nähe [der Materie] befindet [und auf diese einwirkt], wie der Magnet [auf das Eisen], so steht fest, was von uns angenommen wird, dass nämlich allen Seelen ohne Unterschied, ob sie in dieser oder jener Schöpfungsperiode [die Früchte ihrer Werke] geniessen, die göttliche Macht zukommt; denn nur in Folge der Verbindung mit sämmtlichen Geniessern [d. h. Seelen] wird ja von der Urmaterie das "grosse" [Princip] und die andern Produkte hervorgebracht. Und darum ist deine [des Einwendenden] Lehre, dass nur ein Gott existire, hinfallig. Das ist der Sinn.

"Ganz schön! [Trotzdem] sind dies einfach unrichtige Reflexionen, weil sie im Widerspruch stehen mit den Beweisen, welche die Existenz Gottes darthun; sonst könnte auch die Urmaterie durch Tausende von solchen unrichtigen Reflexionen widerlegt werden." Dagegen b) bemerkt [der Verfasser]:

 Seine Existenz steht nicht fest, weil es keinen Beweis dafür giebt.

"Seine Existenz", d. h. die Existenz eines ewigen Gottes, steht [nicht] fest. Für die Existenz Gottes giebt es zunüchst nicht [den Beweis der] sinnlichen Wahrnehmung, so dass nur von den beiden [andern] Beweismitteln, der Schlussfolgerung und dem zuverlässigen Zeugniss, die Rede sein könnte; und diese beiden sind nicht anwendbar. Das ist der Sinn.

Die Nichtanwendbarkeit erklärt [der Verfasser] in den [folgenden] beiden Sütras:

11. Die Schlussfolgerung fällt fort, weil eine Verbindung fehlt.

Der Text der Upanishad hat kinneit hinter tatra. Vgl. S. 4 (oben) dieser Uebersetzung.

L. nur ced aiceuryam mit der v. l., dem MS. und Aph. 319, Anm. 1.
 L. ity ata mit der v. l., dem MS. und Aph. 319, Anm. 2.

"Verbindung" bedeutet "ständige Begleitung" (vy&pti), "fehlt" bedeutet "nicht festzustellen ist". Es fallt also für die Existenz Gottes [der Beweis durch] Schlüssfolgerung fort, da bei solchen Schlüssen, [wie sie von den Theisten gezogen werden] "Das "grosse" [Princip] und die folgenden [Produkte] haben einen Schöpfer, weil sie Produkte sind" und ähnlichen ein ständiges Begleitetsein nicht festgestellt werden kann, weil [der Grund] nicht stichhaltig ist"). Das ist der Sinn.

Auch ein zuverlässiges Zeugniss liegt nicht vor. Dies lehrt der Verfasser [mit den Worten]:

 Auch die Schrift zeugt dafür, dass sie ein Produkt der Urmaterie ist.

Die Schrift zeugt nur dafür, dass die materielle Welt ein Produkt der Urmaterie ist, nicht dafür, dass sie den Geist zur Ursache habe; z. B. an folgenden Stellen:

"Die eine roth-weiss-schwarze Ziege [gleichzeitig "die ungeborene" aja], welche viele ihr gleichartige Jungen wirft . . . . " [Çvet. 4, 5].

"[Alles] dieses war damals ununterschieden; [dann] unterschied es sich nach Namen und Gestalt" [Brh. 1. 4. 7]. Das ist der Sinn.

Diejenigen Schriftstellen dagegen, welche davon sprechen, dass der Geist die Ursache [der Welt] sei, z. B. "Das dachte: möge ich mich vervielfältigen" [Chând. 6. 2. 3], beziehen sich auf das gewordene [nicht auf das ewige] Denken des zu Anfang der Schöpfung dadurch entstandenen grossen Wesens, dass [eine Seele] das "grosse" Princip als Upådhi annahm. Oder im Hinblick auf die Vervielfältigung sind [solche Schriftstellen] im uneigentlichen Sinne einfach auf die Urmaterie zu deuten unter Vergleichung [des Gebrauchs des Desiderativums] "der Abhang will herunterrutschen." Denn sonst, [d. b. wenn die citirte Upanishad-Stelle nicht in einer der beiden hier vorgeschlagenen Weisen aufgefasst wird], würde die in der Schrift z. B. mit den Worten "Der Zuschauer, der Erkenner, der für sich seiende, qualitätlose" [Çvet. 6. 11] gelehrte Unveränderlichkeit der Seele unbegründet sein.

Dass diese [ganze] Gottesleugnung [von Sütra 2 an] nur eine kühne Behauptung (praudhi-vada) ist, die den Zweck hat Gleichgiltigkeit gegen die [Erreichung der] göttlichen Würde [zu erzeugen] und zu lehren, dass auch ohne die Erkenntniss Gottes die Erlösung eintrete, haben wir schon oben [in der Einleitung zu Buch Lund im Comm. zu I. 92] erklärt. Sonst ergiebt sich die compli-

Der Grund, dass jedes Produkt einen Schöpfer haben müsse, wird von den Sämkhyas bestritten und damit die für die Schlussfolgerung erforderliche Vyäpti: yatra-yatra käryatvam, tatra-tatra sakartrkatvam.

<sup>2)</sup> Vgl. im Comm. zu L 96, S. 71, Z. 7 des Textes, S. 115 dieser Unbersetzung.

cirte Theorie [der strengen Samkhyas], dass die Ewigkeit und [die Allmacht] Gottes, welche [Eigenschaften] den [anderen] empirischen Seelen nicht eigen sind, in uneigentlicher Bedeutung [d. h. als auf die Dauer einer Weltperiode beschränkt] zu verstehen seien. [Die Gottesleugnung ist auch deshalb abzulehnen], weil die Unveränderlichkeit, [die Unberührtheit] und [die Qualitätlosigkeit der göttlichen Seele] mit [meiner] Auffassung vereinbar sind, dass das ewige Erkennen, Wünschen und die andern [Empfindungen Gottes] seinem Upädhi angehören und Modifikationen des "grossen' [Princips] oder der andern [Seiten des Innenorgans] seien. ') Dies und näheres darüber ist in der Brahmamîmâmså nachzusehen.

[Der Verfasser] widerlegt nun ausführlich in dem Sütracomplex [praghattaka 2) 13—19] die Meinung der Opponenten, welche sich gegen das in [Sütra 20 des] ersten Buches gelehrte richtet, nämlich dass das Gebundensein nicht aus dem Nichtwissen stamme:

13. Für den unberührten giebt es keine Verbindung mit der Kraft des Nichtwissens.

Die Gegner [d. h. die Anhänger Çankara's] sagen: "Eine Urmaterie existirt nicht, sondern in dem Geiste wohnt eine Kraft, welche wir als das durch die Erkenntniss zu vernichtende, anfanglose Nichtwissen bezeichnen. Aus diesem allein stammt das Gebundensein des Geistes, und bei der Vernichtung desselben tritt die Erlösung ein." Darauf erwidern wir folgendes: Eine unmittelbare Verbindung des Geistes mit der Kraft des Nichtwissens ist wegen seiner Unberührtheit unmöglich. Denn das Nichtwissen ist [die Anschauung], dass eine bestimmte Form einem Dinge zukomme, das nicht so ist, und diese [Anschauung] — eine besondere Modifikation [des Innenorgans] — kann nicht zu Stande kommen ohne eine Berührung [von anderer Art, als ihr annehmt], d. h. [nicht ohne] die Verbindung, welche die Ursache jener Modifikation ist <sup>5</sup>). Das ist der Sinn.

"Die Verbindung [des Geistes] mit dem Nichtwissen ist aber einfach aus der Kraft des Nichtwissens abzuleiten, und somit wird

<sup>1)</sup> Diese auffallende Bemerkung wird nur dann verständlich, wenn man (mit Rämmigra) die folgende Anschanung bei unserem Commentator voraussetzt: An sich können freilich die Modifikationen des göttlichen Innenorgans, Erkennen, Wünschen u. s. w., nicht ewig sein; aber sie verharren während der Zeit der Weltauflösung in feinem Zustande' (sükshmöwathagö) in der unentfalteten Urmaterie und treten beim Beginn der folgenden Weltperiode wieder zu neuem Leben hervor.

<sup>2)</sup> Vgl. 8. 21 Anm. 2. 3) 'dhikāra' ist in vikāra' su verbesseru. Gemeint ist das Redektiren des modificirten Innenorgans in dem Geiste. Also: Das Innenorgan ist nöthig um das Nichtwissen zu erklären, das Innenorgan aber ist ein Produkt der Urmaterie, mithin darf diese nicht negirt werden.

durch dasselbe, da es keine Realität besitzt, keine Berührung hervorgerufen." Darauf erwidert [der Verfasser]:

14. Wenn dieses auf Grund der Verbindung mit ihm erschlossen wird, liegt ein circulus vitiosus vor.

Wenn das Nichtwissen aus der Verbindung [des Geistes] mit dem Nichtwissen erschlossen wird, so liegt ein circulus vitiosus vor, eine Erklärung des Dinges aus ihm selbst 1) oder ein regressus in infinitum 2). So ist [das Sütra] zu vervollständigen.

"Ein regressus in infinitum, der dem [Verhältniss von] Samen und Spross vergleichbar ist, darf aber doch nicht als Fehler angerechnet werden!" Auf diesen Einwand antwortet [der Verfasser]:

15. Er ist nicht dem [Verhältniss von] Samen und Spross vergleichbar, weil die Schrift lehrt, dass das Weltdasein einen Anfang hat.

[In diesem Falle] kann nicht ein regressus in infinitum vorliegen, der mit dem [Verhältniss von] Samen und Spross zu vergleichen ware 3), weil die Schrift lehrt, dass das Weltdasein der Seelen, welches sich in dem Nichtwissen und allem andern Unglück fd. h. in den Schmerzen, welche die Folgen des Nichtwissens sind,] aussert, einen Anfang hat. Denn wir erfahren aus der Schrift, dass [diese das Weltdasein der Seelen ausmachenden Dingel in der Weltauflösung, im Tiefschlaf und [in der Erlösung] zu Ende sind; [und was ein Ende hat, muss auch einen Anfang haben). Das ist der Sinn. Aus solchen Schriftstellen nämlich wie "Ganz Erkennen, entsteht es aus diesen Elementen, und in diese hinein löst es sich auf [Brh. 2. 4. 12] ergiebt sich, dass in der Weltauflösung und in den andern [beiden genannten Zuständen), da dann keine Affektionen des Innenorgans existiren, die Seelen reines [objektloses] Denken sind, das frei ist von dem ihren Upådhis angehörigen Nichtwissen, Wissen und allem sonstigen Welttreiben, [d. h. hauptsächlich von dem Gebundensein]. Deshalb ist [das, was ihr sagt]: "Auch das Nichtwissen stammt aus dem Nichtwissen\*\*) einfach [inhaltloses] Gerede.

Tilge die Interpunktion hinter \(\text{atmdcrayateam}\); denn as wird hier die Wahl zwischen drei Widerlegungsgr\(\text{unden gelassen}\).

Denn das Nichtwissen der Seele würde auf eine frühere Verbindung mit dem Nichtwissen zurückzuführen sein, und so fort.

<sup>3)</sup> Tilge api mit der v. 1, dem MS. und Aph. 323, Ann. 3.

<sup>4)</sup> Die richtige Form ist wohl dwidyiki: vgl. S 173, Anm. 5.

"Unser Nichtwissen aber (sagt der Anhänger Cankara's weiter] ist ein terminus technicus und nicht das im Yogasystem beschriebene, d. b. [nicht] die Anschauung, welche das Nicht-Selbst für das Selbst hält, oder dgl. Mithin wird, da dieses [Nichtwissen] bei uns, ebenso wie bei euch die Materie, von ununterbrochener Dauer und anfanglos ist, trotzdem es in der Seele haftet, die Unberührtheit derselben nicht aufgehoben." Die in diesem Einwand aufgestellte künstliche Bedeutung des Wortes "Nichtwissen" widerlegt [der Verfasser], indem er folgende Möglichkeiten ins Auge fasst (vikalpya):

16. Wenn es das vom Wissen verschiedene ist, ergiebt sich die Aufhebung des Brahman.

Wenn die Bedeutung des Wortes "Nichtwissen" nur den Begriff des vom Wissen verschiedenen ausdrücken soll, so würde sich ergeben, da dieses [letztere] durch die Erkenntniss zu vernichten ist, dass auch das Brahman, d. h. das Selbst, aufgehoben, d. h. vernichtet werden kann, weil es etwas anderes als das Wissen ist. Das ist der Sinn.

## 17. Wenn es nicht aufgehoben wird, Fruchtlosigkeit.

Wenn aber das, was auch immer das Nichtwissen sein mag, durch das Wissen nicht aufgehoben werden soll, so würde [sich] die Fruchtlosigkeit des Wissens [ergeben], wegen seiner Unfithigkeit das Nichtwissen zu beseitigen. Das ist der Sinn.

[Der Verfasser] widerlegt die andere Seite der Alternative:

 Wenn es durch das Wissen aufgehoben wird, so würde auch die Welt so sein.

Wenn hingegen dasjenige, was durch das Wissen mit Bezug auf den Geist aufgehoben wird, [von euch] Nichtwissen' genannt wird, so würde unter den Umständen auch die Welt, d. h. die Urmaterie, das "grosse' Princip und die ganze übrige Mannigfaltigkeit der Erscheinungen, "so' d. h. Nichtwissen' sein; denn durch solche Schriftstellen wie "Hierauf folgt die Unterweisung [über die Seele: "Sie ist] nicht so, nicht so" [Brh. 2. 3. 6], "Nicht grob, nicht fein" [Brh. 3. 8. 8] ist auch die Urmaterie sammt [ihren Produkten] wie eine falsche Vorstellung mit Bezug auf die Seele aufgehoben [d. h. als nicht Seele seiend erwiesen]. Das ist der Sinn. Da nun demnach die ganze Erscheinungswelt "Nichtwissen seine einzigen vernichtet ist, auch von [allen] andern die Erscheinungswelt nicht [mehr] wahrgenommen werden. Das ist [unsere] Meinung. Man kann aber auch gar nicht sagen, dass Nichtwissen dasjenige sei,

was durch das Wissen vernichtet wird; [damit ist gar keine Definition gegeben]; denn was durch das Wissen vernichtet wird, kann man nicht daran erkennen, dass es durch das Wissen vernichtet wird; damit würde das Ding durch sich selbst erklärt werden.

19. Wenn es von dieser Art ware, musste es einen Anfang haben.

Oder zugegeben, dass auf irgend eine Weise das Nichtwissen' [wirklich] dasjenige sei, was durch das Wissen aufgehoben wird. so kann ein solches Ding doch in den Seelen nur derart wohnen. dass es einen Anfang hat, aber nicht [wie ihr Anhänger Cankara's annehmtl als etwas anfangloses; denn durch die citirten Schriftstellen wie "Ganz Erkennen . . . . \* [Brh. 2. 4. 12] u. s. w., ist festgestellt, dass die Seele zur Zeit der Weltauflösung und des [Tiefschlafs] reines [objektloses] Denken ist, [dass also das Nichtwissen. entsteht, wenn die Zeit der Weltauflösung oder des Tiefschlafs abgelaufen ist]. Das ist der Sinn. Und nach unsrer Meinung erklärt sich, obwohl die Seele während der Weltauflösung kein empirisches Dasein führt, das Wiedergebundenwerden [der Seele nach dem Ablauf jener Zeit] aus der Verbindung mit der selbständigen ewigen Materie, und ebenso ist [für uns], wie wir auch schon dargelegt haben, die Veranlassung für diese [erneute] Verbindung mit der Materie lediglich die aus den früheren Existenzen überkommene Nichtunterscheidung, vermittelt durch die unsichtbare Kraft der [fortwirkenden] Eindrücke und [durch das Innenorgan, welches in ,feinem' Zustande bestehen geblieben ist]. Darum steht fest, dass es kein anderes durch das Wissen zu vernichtendes 2) Nichtwissen giebt, als das im Yogasystem beschriebene, und dass dieses nur ein Attribut des Innenorgans, nicht der Seele ist.

[Der Verfasser] widerlegt nun in dem Sütracomplex [praghattaka \* 20-25] den Einwand der [materialistischen] Opponenten, [welche sich] gegen das in [Sütra 2] unseres Buches gelehrte [wenden, d. h. dagegen], dass das Wirken der Materie durch das Thun [der beseelten Wesen] veranlasst werde:

20. Das Verdienst ist nicht zu negiren, wegen der Verschiedenartigkeit der Produkte der Materie.

[Die Existenz] des Verdienstes darf seiner Unsichtbarkeit halber nicht negirt werden, weil dieselbe dadurch erschlossen wird, dass sonst die in den Produkten der Materie herrschende Verschiedenartigkeit unerklärbar sein würde. Das ist der Sinn.

L. jāāna-nāgyā binter avidyā mit der v. l., dem MS. und Aph. 327.

<sup>2)</sup> Vgl. S. 21 Anm. 2,

[Der Verfasser] führt noch einen weiteren Beweis an:

21. Seine Existenz ergiebt sich aus der Schrift, aus charakteristischen Stellen u. s. w.

Seine Existenz ergiebt sich aus solchen Schriftstellen wie "Gut fürwahr ergeht es einem in Folge von gutem, schlecht in Folge von schlechtem Thun ")" [Brh. 4. 4. 5; 5. 2. 13], "aus charakteristischen Stellen", d. h. z. B. aus der Vorschrift "Wer nach der himmlischen Welt trachtet, opfere mit dem Rossopfer", aus der Wahrnehmung der Yogins und [aus den persönlichen Erfahrungen der Einzelnen 2)]. Das ist der Sinn.

[Der Verfasser] erweist nun den Grund des Opponenten, dass das Verdienst nicht existire, weil es nicht sinnlich wahrnehmbar sei, als einen Scheingrund:

22. Ein [solches] Gesetz giebt es nicht, weil die anderen Erkenntnissmittel zuständig sind.

Dass ein Ding nicht existire, weil es nicht mit den Sinnen der gewöhnlichen Menschenkinder<sup>3</sup>) wahrgenommen wird, ein solches Gesetz giebt es nicht; denn es werden Dinge auch durch die anderen Erkenntnissmittel constatirt. Das ist der Sinn.

[Der Verfasser] thut dar, dass auch die Schuld ebenso wie das Verdienst existirt:

23. So auch in beiden Fällen

Wie für das Verdienst, so [gelten] auch für die Schuld die [in Sütra 20 und 21 vorgebrachten] Beweise. Das ist der Sinn.

24. Wenn die Existenz aus der Sache selbst folgt, so ist es bei beiden das gleiche.

"Die Existenz des Verdienstes folgt zwar aus der Selbstverständlichkeit, d. h. daraus, dass sonst die [religiösen] Vorschriften keinen Sinn hätten; aber diese [Selbstverständlichkeit] liegt nicht im Falle der Schuld vor; wie könnt ihr also die Beweisstellen der Schrift auch auf [den Begriff der] Schuld ausdehnen?" Wenn [uns dieser Einwand gemacht wird, so antworten wir: Das ist] nicht [richtig], weil "es bei beiden das gleiche ist", d. h. [weil] der Beweis in der Form der Selbstverständlichkeit") für Verdienst und Schuld [in derselben Weise] gilt; denn sonst würde ein Ver-

<sup>1)</sup> Füge mit dem Texte der Upanishad karmana hinter punyens ein.

<sup>2)</sup> Hiermit wird das adi des Sütra erklärt.

L. laukika-pratyakshā\* mit der v. 1., dem MS. und Aph. 2329, Anm. 1.
 L. arthāpatti-rūpam pramāņam statt lingam mit der v. 1., dem MS. und Aph. 2330, Anm. 1.

bot wie "Man gehe nicht zu der Fran eines andern" keinen Sinn haben.") Das ist gemeint.

"Wenn nun aber das Verdienst und dgl. anerkannt wird, so müssen doch die Seelen, weil Verdienst und dgl. besitzend, der Veränderung und [der Beeinflussung] unterliegen!" Dieses Bedenken beseitigt [der Verfasser mit den Worten]:

 Das Verdienst und dgl. sind Attribute des Innenorgans.

Mit dem Worte 'dgl.' sind alle im Vaiçeshikasystem aufgestellten besonderen Qualitäten der Seele ²) gemeint. — Und man darf nicht sagen: 'Wo soll unter diesen Umständen [d. h. wenn die in Betracht kommenden Qualitäten nicht der Seele, sondern dem Innenorgan angehören], das Verdienst und dgl. in der Zeit der Weltauflösung bleiben, da [dann] kein Innenorgan existirt'; weil ebenso wenig wie der Aether das Innenorgan [in der Weltauflösung] absolut zu Grunde geht. Denn dass das Innenorgan in beiderlei Form existirt, als Produkt und als Ursache, haben wir schon oben [vgl. u. a. I. 121] erklärt. Darum bleiben Verdienst, Schuld, die hinterlassenen Eindrücke u. s. w. in dem im Zustande der Ursache [fortdauernden] Innenorgan, d. h. in einem besonderen Theil der Materie, bestehen.

"Mag das so sein! [Trotzdem] ist das [in den Sûtras 20 und 21] gelehrte, dass nämlich die Existenz des Verdienstes und [der Schuld] sich aus der Verschiedenartigkeit der Produkte der Materie sowie aus der Schrift u. s. w. ergebe, nicht richtig, weil eure aus drei Constituenten bestehende Urmaterie und deren Produkte gerade durch die Schrift widerlegt werden, z. B. an folgenden Stellen: "Der Zuschauer. der Erkenner, der für sich seiende, qualitätlose...." [Çvet. 6. 11], "Hierauf folgt die Unterweisung: "Nicht so, nicht so!" [Brh. 2. 3. 6],

"Welches lautles, chue Gefühl, farbles, unvergänglich, chne Geselsmack, ewig und ohne Geruch ist . . . . . [Kath. 3. 15],

und an folgenden: "Kein Untergang und kein Entstehen ist" [Gaud. Mänd. K. 2. 32, Brahmabindüpanishad 10], "[Alle] Umgestaltung ist [nur] eine Bezeichnung, die auf [blossen] Worten beruht; in Wahrheit sind [alle Umgestaltungen in der Form von Töpfen] nichts als Thon...." [Chänd. 6. 1. 4] u. s. w. ")" Diese [Auffassung] beseitigt [der Verfasser mit folgenden Worten]:

L. nishedha-vidhy-anyathômspapatter mit der v. 1, dem MS. und
 Aph. a. a. O.

D. h. noch Erkennen, Wünschen, Liebe, Hass, Handeln, Schuld; cf. Bhashāpariccheda 48, 49.

<sup>3)</sup> Durch das doppelte ily adina sind zwei Gruppen von Citaten markirt; die ersten drei Stellen sollen die Urmaterie, die letzten zwei deren Produkte widerlegen.

26. Die Constituenten etc. werden nicht absolut geleugnet.

Die Constituenten, Sattva n. s. w., sowie deren Eigenschaften, Freude u. s. w., und ebenso deren Produkte, das grosse' [Princip] u. s. w., werden nicht als solch e geleugnet, sondern nur insofern es sich um die unzertrennliche Verbindung mit dem Geiste handelt, geradeso wie man leugnet, dass die Wärme in dem Eisen, [wenn es erhitzt ist, als wesentlich zu diesem gehörig] hafte. Desgleichen wird [in jenen Schriftstellen] alles der Umwandlung unterliegende, von den Constituenten an, nur hinsichtlich der Zeit, den Zuständen nach u. s. w. [d. h. als Modifikation und Produkt] geleugnet. 1) Das ist der Sinn.

"Warum aber soll nicht die Existenz [jener Dinge] als solche geleugnet werden, wie die der Objekte des Traumes, des Wunsches und [der Hoffnung]?" 3) Auf diese Frage antwortet [der Verfasser]:

27. Aus der Verbindung der fünf Glieder ist die [Existenz der] Freude zu erkennen.

Hier ist, um ein specielles Subjekt für die Schlussfolgerung zu gewinnen (viçishya pakshikarandya), ein einzelnes unter den Objekten, um welche sich der Streit dreht, d. h. allein die Freude, angeführt; [doch umfasst dieser Ausdruck] implicite auch alle [die andern] Objekte mit, [von denen das vorige Sütra handelt].

Es dürste jedoch die Lesart sukhadi-samvittih ,[die Existenz]

der Freude und der übrigen Dinge' vorzuziehen sein.

Die fünf Glieder des Syllogismus sind Proposition, Grund, Beispiel [angeschlossen an die Constatirung der ständigen Begleitung], Wiedervorführung des Grundes und Schluss; aus der Verbindung, d. h. der Zusammenfügung, derselben ergiebt sich die Existenz der Freude und aller der anderen Dinge. Das ist der Sinn. Das syllogistische Schema ist folgendes:

1) Die Freude ist etwas reales,

2) weil sie greifbare Resultate hervorbringt.

 Alles was greifbare Resultate hervorbringt, ist real, wie z. B. die Seelen.

 Die Freude bringt solche Resultate hervor, d. h. das Sräuben der Härchen und dgl.;

deshalb ist sie etwas reales.

Wenn auch die Seelen, [welche unter 3) als Beispiel angeführt wurden,] keiner Veränderung unterworfen sind, so ist doch die

D. h. jene Schriftstellen sollen besagen, dass zu bestimmten Zeiten, während der Dauer der Weltanflösungen nämlich, die Urmaterie nicht in der Farm der Produkte existire.

Die falsehe Auffassung des Wortes padértha hat zu einer argen Verdrehung des Sinnes in Aph.<sup>5</sup> 331, 332 geführt.

[von ihnen bewirkte] Erleuchtung der Objekte [d. h. die bewusste Erkenntniss derselben] ein greifbares Resultat. — Dem Heretiker 1) gegenüber ist die Schlussfolgerung negativ zu gestalten, und dabei als Beispiel das Hasenhorn oder dgl. zu verwenden; [also unter 3): Was nicht real ist, kann keine greifbaren Resultate hervorbringen, ebenso wenig wie ein Hasenhorn oder andere Undinge].

Hierauf macht der Materialist den neuen Einwand, dass es gar kein anderes Erkenntnissmittel als die sinnliche Wahrnehmung gebe, weil ein ständiges Begleitetsein (vyûpyatva) und dgl. I) nicht zu erweisen sei:

28. Nicht aus der einmaligen Beobachtung folgt die Verbindung.

Aus der einmaligen Beobachtung der Zusammengehörigkeit folgt nicht die "Verbindung", d. h. die ständige Begleitung (vyäpti), und [auch] die Mehrheit [solcher Beobachtungen] bedeutet keine Begel (ananugata). Deshalb lässt sich, da eine ständige Begleitung nicht zu eonstatiren ist, durch Schlussfolgerung kein Ding feststellen. Das ist der Sinn.

[Diesen Einwand] widerlegt [der Verfasser]:

29. Die ständige Begleitung ist das regelmässige Beisammensein der charakteristischen Eigenthümlichkeiten bei beiden oder bei einem von beiden.

Das Beisammensein der charakteristischen Eigenthumlichkeiten bedeutet das Beisammensein in der Eigenschaft der charakteristischen Eigenthumlichkeit, kurz Zusammengehörigkeit. Und so ist eine solche, [entweder] bei beiden', d. h. dem zu beweisenden und dem beweisenden, oder bei einem von beiden', d. h. nur bei dem beweisenden, sich zeigende regelmässige, d. h. ausnahmslose Zusammengehörigkeit die "ständige Begleitung". Das ist der Sinn. Bei beiden ist mit Bezug auf den Fall der "beiderseitigen ständigen Begleitung" [d. h. der Umkehrbarkeit des Urtheils] (samavysipt) gesagt. Die Regelmässigkeit [der Zusammengehörigkeit]

D. h. dem Kshanikavadin, Vijnanavadin und Çünyavadin, s. I. 20 ff.
 Gemeint ist ausser vyäpya noch vyäpaka und vuöpti.

<sup>3)</sup> Setre einen Interpunktionsstrich hinter proktam. — Als Beispiel für die sema-vyäpti giebt Ballantyne die Sätze "Jedes gleichseitige Dreieck ist gleichseitig" und "Jedes gleichwinklige Dreieck ist gleichseitig", der Papdit wählte das abstraktere: "Wo immer Existenz ist, da liegt ein Gattungsbegriff wilde des sema-vyäpti wendet, ist sowohl Existenz als "Gattungsbegriff "ständiger Begleiter" (vyäpyd) und ebenso "ständig begleitetes" (vyäpyd); die ständige Begleitung" (vyäpyd) hattet also in beiden Begriffen. Mit dem zweiten Pall ist die sogenannte viähama-vyäpti gemeint, "die einseltige ständige Begleitung" (d. h. die Nicht-Umkehrbarkeit des Urtheils): "Wo immer Ranch

ist durch eine zweckentsprechende Reflexion zu erkennen, und deshalb eine ständige Begleitung [sehr wohl] zu constatiren. Das ist [unsere] Meinung.

[Der Verfasser] lehrt nun, dass die ständige Begleitung nicht ein neues Princip in der Form der [gleich] zu besprechenden Kräfte oder dgl. sei:

30. Sie ist kein neues Princip, weil die Fiktion eines Dinges gegeben sein würde.

Die ständige Begleitung ist nicht etwas von dem regelmässigen Beisammensein der charakteristischen Eigenthümlichkeiten verschiedenes, weil [mit dieser Annahme] die Fiktion eines weiteren [api, bisher nicht erwiesenen] Dinges als des Sitzes für den Begriff der ständigen Begleitung 1) gegeben sein würde. Von uns aber wird einfach angenommen, dass die ständige Begleitung nur ein schon bekanntes Ding sei, [wie es in Sûtra 29 definirt wurde]. Das ist der Sinn.

[Der Verfasser] führt die Meinung anderer an:

31. [Einige] Lehrer sagen: "Sie ist etwas aus der innewohnenden Eigenthümlichkeit entspringendes."

Andere Lehrer aber sagen: "Die ständige Begleitung ist ein weiteres Princip, d. h. eine besondere Eigenthümlichkeit (cakti), welche aus der dem ständig begleiteten angehörenden Eigenthümlichkeit entspringt.\* Die ständige Begleitung sei aber nicht [meinen Jene] einfach die [dem ständig begleiteten] innewohnende Eigenthümlichkeit, weil sie [als solche] so lange währen müsste, wie das Ding [selbst]. Denn der Rauch ), [der in dem geläufigen Beispiel das ständig begleitete ist,] werde von dem Feuer nicht begleitet, wenn er sich nach einem anderen Orte hinzieht; diese Eigenthümlichkeit [des Rauches, mit dem Feuer verbunden zu sein] werde also durch das Fortziehen nach einem andern Orte aufgehoben. Mithin könne man der aufgestellten Definition nicht den Vorwurf machen, [welchen die des Sütraverfassers verdiene,] dass sie mehr umfasse als sie umfassen darf. [Dem gegenüber ist zu

<sup>(</sup>vyápya) ist, da ist such Feuer (vyápaka); denn dieses Verhálmiss lässt sich nicht umkehren, weil es Feuer giebt, das nicht raucht. Das eine von beiden ist hier das "ständig begleitete" (der Rauch); in ihm allein haftet die vyápti. — Das "zu beweisende" (sádhya) ist der Begleiter, das "beweisende" (sádhana) das begleitete.

Wie der Topi (ghața) der Sitz (ágraya) für den Begriff des Topfes (ghatatoa) ist, so auch die vyápti für das vyáptitea.

<sup>2)</sup> ity übuh steht an dieser Stelle, weil bis hierber das akshara-cyū-khyūna des Sūtra reicht; das artha-cyūkhyūna hingegen geht zwei Zeilen weiter bis nokta-lakshape 'tivyūptih.

<sup>3)</sup> Tilge aps hinter dhûmasya mit der v. l., dem MS. und Aph. 337, Anm. 1.

bemerken:] Nach [des Verfassers und unserer] eignen Meinung aber 1) ist der Rauch [in dem Beispiel] als der durch die Zeit der Entstehung charakterisirte [d. h. nur als der zur Zeit der Entstehung vorhandene] zu specialisiren. Das ist gemeint.

32. Pańcacikha lehrt: "Sie ist der Besitz der Eigenthumlichkeit des Enthaltenseins."

Die ständige Begleiterschaft ist die Eigentbümlichkeit des Enthaltens (âdhâratā), und das ständige Begleitetsein der Besitz derjenigen Eigentbümlichkeit, welche sich als das Enthaltensein (âdheyatā) darstellt — entsprechend dem allgemeinen Sprachgebrauch, dem zufolge man z. B. von dem Urtheilsorgan sagt, dass es von der Urmsterie ständig begleitet [oder durchdrungen, vyāpya sei, womit gemeint ist, dass das Urtheilsorgan in der Urmsterie enthalten ist]. So lehrt Pañcaçikha; das ist der Sinn.

"Zu welchem Zwecke aber wird die Eigenthümlichkeit des Enthaltenen angenommen? Die ständige Begleitung kann doch einfach die Eigenthümlichkeit sein, welche das Wesen des ständig begleiteten Dinges ausmacht!" Darauf antwortet [Pañcaçikha]:

33. Die Eigenthümlichkeit, welche das Wesen ausmacht, ist nicht die Regelmässigkeit, weil eine Tautologie gegeben sein würde.

Diejenige Eigenthümlichkeit aber, welche das Wesen [des ständig begleiteten] ausmacht, ist nicht die Regelmässigkeit [des Beisammenseins der charakteristischen Eigenschaften, s. Sütra 29], d. h. [ist nicht] die ständige Begleitung, weil [mit dieser Annahme] eine Tautologie gegeben sein würde; denn [auf Grund dieser Erklärung] würde, wie zwischen "Topf und "Krug' [kein Unterschied besteht], auch in dem angeführten Fall (atra) zwischen "Urtheilsorgan" und dem "ständig begleiteten" gar keine Bedeutungsdifferenz vorliegen.") Das ist der Sinn. — [Dem Worte] "Wesen" (svarüpe), wie [der Opponent einfach] hätte sagen sollen, ist [von demselben] noch das Wort "Eigenthümlichkeit" (gakti) beigegeben, um zum Ausdruck zu bringen, dass die ständige Begleitung ein Attribut des ständig begleiteten ist, [d. h. um dem Vorwurf der Tautologie zu entgehen].

<sup>1)</sup> Aph. 0 337 oben: ,for !

<sup>2)</sup> Pancaçikha will damit sagen, dass die Definition Eigenthümlichkeit, welche das Wesen ausmacht einfach ausdrücke, was das Ding ist, und uns zu deusselben zurückbringe, dass sie aber keine Verbindung zwischen zwei Dingen aussage, was doch die vydpti thun soll. Wenn vydpya bedeuten solle "mit der Eigenthümlichkeit versehen, welche das Wesen des Dinges ausmacht", sei buddhi und vydpya einfach ein und dasselbe.

[Wieso eine] Tautologie [vorliegen würde], erklärt (Pañcaçikha] selbst [im folgenden]:

34. Weil das Prādikat [d. h. die Bezeichnung vuung sich als zwecklos erweisen wurde.

Dies ist schon im [Commentar zum] vorigen Sutra so gut

wie erklärt.

[Pancaçikha] führt einen weiteren Widerlegungsgrund an:

35. Und weil es nicht auf Zweige und dgl. passen wurde.

Zweige z. B. sind "ständig begleitet" von Bäumen; aber die Definition dieses 1) [Verhältnisses], dass es nichts anderes sei, als die Eigenthümlichkeit, welche das Wesen [des ständig begleiteten] ausmacht, passt nicht [auf diesen und ähnliche Fälle] 1); denn da auch dem abgehauenen Zweige die Eigenthümlichkeit, welche sein Wesen ausmacht, nicht verloren geht, würde das [von dem Baum] Begleitetsein [d. h. die Verbindung mit ihm] auch dann noch vorliegen müssen. Das ist der Sinn. Die Eigenthümlichkeit des Enthaltenseins aber wird zur Zeit des Abhauens zu nichte und deshalb liegt dann keine Begleitung vor. Das ist [meine, Paücaçikha's] Meinung.

Es wird also von Pañcaçikha nicht [wie von den Lehrern in Sûtra 31] die ständige Begleitung als ein Ergebniss aus der [dem ständig begleiteten]innewohnenden Eigenthümlichkeit erklärt? [Wenn er Recht hätte,] so würde sich herausstellen, dass der Rauch nicht von dem Feuer ständig begleitet wäre, weil er [thatsächlich] nicht in demselben enthalten ist! Auf diese [Bemerkung] antwortet [der Verfasser]:

36. Wenn die Eigenthümlichkeit des Enthaltenseins erwiesen wäre, würde es auch die Verbindung mit der innewohnenden Eigenthümlichkeit sein, wegen

der gleichen Beweisführung.

Wenn es [durch Pañcaçikha] erwiesen wäre, dass die Eigenthümlichkeit des Enthaltenseins die ständige Begleitung sei, so würde ebenso [die in Sütra 31 angeführte Definition, d. h.], ein Ergebniss aus der [dem begleiteten] innewohnenden Eigenthümlichkeit als [eine zutreffende Erklärung der] ständigen Begleitung feststehen. "Wegen der gleichen Beweisführung"; das bedeutet:

1) tasya, d. h. niyamasya, ef. Sitra 33.

<sup>2)</sup> Wogegen die Definition des Sütrakara in Sütra 29 mit der Beschränkung auf die Zeit der Entstehung (vgl. den Schluss des Commentare zu Sütra 21) auch hier autreffen würde.

weil die Gründe fin beiden Fällen! dieselben wären. Die Thatsache aber, dass [dann die ständige Begleitung] keinen einheitlichen Charakter tragen würde, ananugama), dürfte man [jenen Lehrern) nicht zum Vorwurf machen, [da sie dem Umstande] vergleichbar [ware], dass ein Wort [wie z. B. hari] verschiedene Bedeutungen hat. - So sind auch nach unserer eigenen Meinung die ständigen Begleitungen als verschiedene Arten von Zusammengehörigkeit aufzufassen. Und [dagegen] darf man nicht bemerken: Dem zufolge müsste sich dieser Mangel der Einheitlichkeit der ständigen Begleitungen auch darin zeigen, dass dieselben die Ursachen der Schlussfolgerungen sind, [d. h. die Schlussfolgerungen müssten gleichfalls verschiedener Art sein]; denn diese den Produkten fd. h. den Schlüssen in Folge jenes Mangels] anhaftende Ungleichartigkeit und fdie Unmöglichkeit eine Kategorie für dieselben aufzustellen] ist ebenso berechtigt, wie [die Verschiedenartigkeit des Feuers, je nachdem dieses aus] Gras, Holz, Edelsteinen u. s. w. [entsteht].

1) Um das [in Sûtra 27] gelehrte zu begründen, dass nämlich aus der Verbindung der fünf Glieder die [Existenz der] Qualitäten und ähnlicher [Dinge] zu erkennen sei, ist durch eine Erörterung der ständigen Begleitung der gegen die Beweiskraft der Schlussfolgerung [von dem Materialisten] erhobene Einwand widerlegt worden. Jetzt wird, um zu rechtfertigen, dass die Worte, aus denen [jene] fünf Glieder besteben, die Erkenntniss hervorrufen, durch eine Erörterung der Eigenthümlichkeit des Wortes und ähnlicher [Dinge] der Einwand anderer dagegen, dass das Wort Erkenntnissmittel sei, d. h. [die Behanptung], dass es sich dazu nicht eigne, widerlegt:

37. Der Zusammenhang von Wort und Bedeutung ist das Verhältniss des bezeichneten und des bezeichnenden.

In der Bedeutung haftet die Eigenthümlichkeit, welche man "Bezeichnetwerden", in dem Wort diejenige, welche man "Bezeichnendsein" nennt. Diese [Eigenthümlichkeit] allein macht den Zusammenhang beider aus, der dem Verhältniss zu vergleichen ist, welches zwischen einem Dinge und seinem Substrat obwaltet (anuyogitä) <sup>2</sup>) In Folge der Erkenntniss dieses [Zusammenhangs]

<sup>1)</sup> Hier beginnt die Einleitung zu Sütra 37.

<sup>2)</sup> Es wirft ein bedenkliches Licht auf F. E. Hall's Kenntniss der philosophischen Terminologie, dass er sieh (nach Aph.<sup>3</sup> 342, Anm. 3) von Cowell über die Bedeutung von ausgogin und ausgogitä hat informiren lassen müssen. Wenn a. a. O. gesagt wird: "The ausgogin or anathetie" of ghatābhāva, hon-existence of a jar", is ghatābhāva itself", so ist das ein Irrihum, den ich

ergiebt sich durch das Wort die [Auffassung der] Bedeutung. Das ist der Sinn.

[Der Verfasser] lehrt nun, welche [Ursachen] zur Erkenntniss jener Eigenthümlichkeit [d. h. des Zusammenhangs von Wort und Bedeutung] führen:

38. Durch drei ergiebt sich der Zusammenhang.

Durch folgende drei [Mittel] wird der genannte Zusammenhang erfasst: durch die Belehrung von Seiten einer competenten Person, durch den Sprachgebrauch [und das mit demselben in Verbindung stehende Verfahren] kundiger Leute 1) und durch die gleichmässige Verwendbarkeit [eines noch nicht bekannten und] eines schon bekannten Wortes. 2) Das ist der Sinn.

39. Es existirt keine Beschränkung auf den Auftrag, weil die Erfahrung für beide Fälle zeugt.

Es existirt nicht die Beschränkung, dass diese Erfassung jener Eigenthümlichkeit [d. h. jenes Zusammenhangs] nur bei einem Auftrage stattfinde, weil man im täglichen Leben den Sprachgebrauch fund das mit demselben in Verbindung stehende Verfahren] kundiger Leute sowie [die Wirksamkeit der beiden anderen eben genannten Mittell ebenso wohl sieht, wenn es sich nicht um einen Auftrag [sondern um die Constatirung einer Thatsache], als wenn es sich um einen Auftrag handelt 5). Das ist der Sinn. Denn wie das Verfahren von Seiten eines kundigen, beispielsweise das Herbeibringen einer Kuh, in Folge eines [von einem kundigen ausgesprochenen 4)] Satzes, der einen Auftrag enthält, wie "Bringe die Kuh herbei\*, wahrgenommen wird 5), ebenso beobachtet man auch den Vorgang des Sträubens der Härchen und ähnliche in Folge eines Satzes, der etwas stattgefundenes aussagt, wie z. B. "Ein Sohn ist dir geboren." Und wenn dadurch erwiesen ist, dass ein Wort, dessen Inhalt eine Thatsache darstellt, ein Mittel zur Erkenntniss ist, so steht [damit auch] fest, dass der Vedanta

kaum glaube auf Cowell's Rechnung setzen zu dürfen. In der That ist der anseyogen in ghatübhava: ghatübhavavad bhütalam, d. h. die Stätte, an der sich der Topf nicht befinder. Vgl. die Anm. 1 auf S. 69 dieser Uebersetzung.

<sup>1)</sup> Vgl. S. Tattvakaumudi, ed. T. Tarkaváchaspati (Calcutta 1871) S. 21, Z. 6.

Prasiddhârthakena padena sahâ 'prasiddhârthakasya padasya samabhivyôhârah, P.

D. h. die Erkenntniss des genannten Zusammenhangs gilt in gleicher Weise für die Kategorie des Indikativs wie für die des Imperativa.

<sup>4)</sup> vrddhasya ist sowohl mit vákyád als auch mit vyavaháro su verbinden.

Wodurch ein dritter die Bedeutung der Worte ,Kuh' und ,herbeibringen' kennen lerat.

ein Mittel ist zur Erkenntniss des [zwischen Geist und Materie bestehenden] Unterschiedes. Das ist der Gedanke.

"Mag im täglichen Leben die Erkenntniss jener Eigenthümlichkeit [d. h. des Zusammenbangs von Wort und Bedeutung] mit Bezug auf thatsächliches [d. h. stattgefundenes] gelten, weil das Verstehen der Bedeutung [auf Grund des Wortes] und [das sich daran anschliessende Handeln] wahrzunehmen ist. Wie aber kann dies für den Veda gelten, da das Lehren von etwas, das keine Vorschrift ist, [in demselben] doch zwecklos wäre?" Darauf antwortet [der Verfasser]:

40. Wer in dem Sprachgebrauch des täglichen Lebens bewandert ist, versteht [auch] den Sinn des Veda.

Der Mann, welcher in den Bedeutungen der Worte des täglichen Lebens bewandert ist, versteht in Gemässheit dessen [auch] den Sinn des Veda; denn [ein Wort] hat nicht im täglichen Leben eine und im Veda eine andere Bedeutung, [sondern in beiden die gleiche] nach dem Grundsatz [der Pürvamimärpså] "Die [Wortbedeutungen] des täglichen Lebens sind die des Veda." Mithin steht, da erwiesen ist, dass [Worte] im täglichen Leben etwas thatsächliches [d. h. vorhandenes] als ihren Inbalt auszusagen bestimmt sind, dasselbe auch für den Veda fest. Das ist der Sinn. Und die Frucht der Belehrung über den thatsächlichen Unterschied [zwischen Geist und Materie] ist — vermittelst der Aufhebung des Nichtwissens — die Erlösung, wie im täglichen Leben z. B. die Frucht der Belehrung "Dir ist ein Sohn geboren" die Freude ist. Deshalb ist eine solche Belehrung nicht zwecklos.")

Hier macht [Jewand] einen Einwand:

41. Nicht durch die drei, weil der Veda kein Menschenwerk und sein Inhalt übersinnlich ist.

Es kann aber doch durch die drei [in Sûtra 38 erwähnten Mittel], d. h. durch die Belehrung von Seiten einer competenten Person u. s. w., nicht die in dem Vedawort liegende Bedeutung erfasst werden, weil der Veda kein Menschenwerk und deshalb hinsichtlich der in ihm behandelten Dinge nicht die Belehrung von Seiten einer competenten Person möglich ist, weil ferner wegen der Uebersinnlichkeit des Veda-Inhalts in Betreff seiner weder der Sprachgebranch kundiger Leute [und was damit zusammenhängt] noch die gleichmässige Verwendbarkeit [eines noch nicht bekannten und] eines schon bekannten Wortes festgestellt werden kann. Das ist der Sinn.

<sup>1)</sup> Dieses Stück ist aus der v. l. und dem MS. aufzunehmen.

Dem gegenüber widerlegt [der Verfasser] zunächst den Satz, dass [der Veda] einen übersinnlichen Inhalt habe:

42. Mit nichten! Opfer und dgl. sind an sich Verdienst, wegen ihrer Vorzüglichkeit.

Wie [der Opponent in Sûtra 41] gesagt hat, so ist es mit nichten; weil Opfer, Spenden und dgl., d. h. die Hingabe von Gegenständen mit dem Gedanken an die Gottheit und ähnliches, fals da sind: enthaltsamer Lebenswandel, Bedienung des Lehrers]. an sich Verdienst', d. h. im Veda vorgeschrieben sind, wegen ihrer Vorzüglichkeit', d. h. weil sie ausgezeichnete Frucht tragen. Opfer und dgl. sind nun nichts übersinnliches, weil sie die Natur von Wünschen und [Werken] haben, noch ist das Verdienst etwas unbekanntes in den Opfern und dgl. liegendes, so dass die [von dem Opponenten angenommenel Uebersinnlichkeit des im Veda vorgeschriebenen [richtig] sein könnte. Das ist der Sinn. Wenn [daranf weiter eingewendet wird]: Trotzdem besteht [der Inhalt des Vedal aber doch aus übersinnlichen Dingen, aus Gottheiten n. s. w.", [so antworten wir]: Nein! denn auch von den übersinnlichen [Dingen] wird [in Sütra 44] gelehrt werden, dass sie in der Form eines allgemeinen Begriffs vorgestellt werden, welcher sie in ihrer Eigenschaft als Gegenstände charakterisirt. 1)

[Der Verfasser] widerlegt nun auch, was [vom Standpunkte des Opponenten im Commentar zu Sütra 41] gesagt wurde, dass nämlich, weil [der Veda] kein Menschenwerk, [hinsichtlich der in ihm behandelten Dinge] nicht die Belehrung von Seiten einer competenten Person möglich sei:

43. Die innewohnende Kraft wird durch die Erklärung genau bestimmt.

Wenn auch die Vedas kein Menschenwerk sind, so wird doch die Kraft, welche [den Vedaworten] hinsichtlich der Bedeutungen wesentlich innewohnt, durch die Erklärung von Seiten competenter Personen, d. h. aus den Ueberlieferungen kundiger [Lehrer], in der Form "dies ist der Sinn dieses Wortes" genau bestimmt, d. h. den Schülern unter Ausschliessung eines anderen Sinnes gelehrt; nicht aber wird [diese Kraft] wie bei den Worten von heutzutage durch eigenes Uebereinkommen festgestellt, in welchem Falle [die

<sup>1)</sup> Damit vergüch der Papdit seine Vorstellung von den europäisehen Mahäpandits, Bodhalings, Moksha-mülara, Roth, Weber, die für ihn sämänyaräpena pratitife seien, von denen er zwar das sämänya-jäänä, dass sie verschiedene Personen sind, aber kein virisihta-jääna besitze. — Uebrigens arklärte der Pandit diese ganze Deutung des Sätra für gezwungen und gab mit Recht der Auffassung Aniruddha's und Mahädeva's den Vorzug; Opfer und dergl. sind nicht an sich Verdienst, [sondern nur], wenn sie in der besonderen [im Veda vergeschriebenen] Art vollzogen werden.

Annahme] erforderlich wäre, dass [der Veda] Menschenwerk sei. Das ist der Sinn.

"Wie kann aber, trotzdem, die Kraft der Vedaworte erkannt werden, wenn es sich um die Gottheiten, die Früchte [der Werke] und um andere übersinnliche [Dinge, wie Verdienst und Schuld] handelt?" Darauf erwidert [der Verfasser]:

44. Dies findet statt, ob [die Dinge zur Wahrnehmung] geeignet sind oder nicht, weil [die Worte] eine Vorstellung erzeugen.

Dies findet statt, d. h. die Kraft [der Worte] wird erkannt, auf Grund einer charakteristischen Eigenthümlichkeit allgemeiner Natur, ob die [betreffenden] Gegenstände sinnlich wahrnehmbar sind oder nicht, weil man bekanntlich empfindet, dass die Worte in allgemeiner Art eine Vorstellung erzeugen. Ein Unterschied aber [ist zu beachten]: übersinnlich, d. h. [bis zur Zeit des Hörens oder Lesens] unbekannt ist allerdings der Satzsinn, und dessen Kenntniss ist [zum Verständniss] nicht vor jener Zeit erforderlich, [während die Bedeutung der Vedaworte vorher aus der Tradition gelernt sein muss] 1). Das ist der Sinn.

Bei Gelegenheit [der Frage], ob die Worte ein Mittel zur Erkenntniss seien, stellt [der Verfasser] nun Einzelheiten mit Bezug auf die Worte fest:

45. Die Vedas sind nicht ewig, weil die Schrift lehrt, dass sie producirt seien.

Weil die Schrift u. a. sagt: "Dieser übte Askese; aus ihm, als er Askese geübt, gingen die drei Vedas hervor" sind die Vedas nicht ewig. Das ist der Sinn. Die Aussprüche, welche von der Ewigkeit der Vedas handeln, aber meinen eine ununterbrochene Continuität der Art, dass, [wenn im Anfang einer neuen Schöpfung die Vedas wieder entstehen,] die Reihenfolge [ihrer Worte] der [in den früheren Vedas] gleichartig ist.

"Sind also die Vedas das Werk einer Person, [wie die Naiyâyikas und Vaiçeshikas meinen, nach deren Lehre dieselben von Gott gemacht sind?" Diese Frage] verneint [der Verfasser]:

46. Sie sind nicht das Werk einer Person, weil es eine Person, die sie gemacht haben könnte, nicht giebt.

Çabdártho vrdelha-paramparayú grhyate, vákyárthas tu vákyád avagamyate, P.

"Denn wir leugnen Gott" ist zu ergänzen. [Im übrigen ist dieser Satz] verständlich.

"So möge denn ein andrer sie gemacht haben." Auf diesen Einwand antwortet [der Verfasser gleichfalls im verneinenden Sinnel:

47. Weil weder ein erlöster noch ein nicht-erlöster dazu befähigt [gewesen wäre].

Vishņu, der an der Spitze der bei Lebzeiten erlösten steht, ist, obwohl das Sattva [seines Innenorgans] geklärt und er in Folge dessen vollkommen allwissend ist, doch wegen seiner Begierdelosigkeit nicht dazu befähigt [gewesen] die Vedas mit ihren tausend Recensionen abzufassen. Ein nicht-erlöster aber wäre dazu unbefähigt [gewesen], weil ein solcher nicht allwissend ist. Das ist der Sinn. Und man darf nicht [mit den Naiyayikas und Vaiçeshikas] sagen: "Ebenso wie [der Höchste] sich damit beschäftigt, unzählige Wesen zu erhalten und [zu schaffen oder zu vernichten], könnte er doch auch die unzähligen Vedas verfasst haben", weil dieser an das Erhalten und die anderen [Thätigkeiten] erst gegangen ist, nachdem er die Bedeutung [derselben] aus den von selbst erschienenen Vedas kennen gelernt hatte. 1)

Wenn nun also [die Vedas] nicht das Werk einer Person sind, so folgt doch daraus, dass sie ewig sind?\* Darauf erwidert [der Verfasser]:

48. Weil sie nicht das Werk einer Person sind, folgt nicht, dass sie ewig sind, [ebenso wenig] wie bei Pflanzentrieben und ähnlichem<sup>2</sup>).

Das ist deutlich.

"Da nun aber doch auch Pflanzentriebe und ähnliches Produkte sind wie Töpfe u. s. w., muss man doch schliessen, dass sie das Werk einer Person seien?" Darauf erwidert [der Verfasser]:

49. Wenn das auch für diese [Dinge] gälte, würde sich die Aufhebung eines Erfahrungssatzes oder dgl. ergeben.

Es ist ein in der Welt allgemein giltiger Erfahrungssatz, dass das Werk einer Person' von einem Körper hervorgebracht wird.

Dieses Stück ist aus der v. l. und dem MS. aufzunehmen.
 Das deli deutete der Pandit auf das fortlaufende Strömen der Flüsse, die Wolkenbildung und andere Vorgänge in der Natur.

Dieser [Satz] 1) würde, wenn die Sache so stände, [wie der Opponent meint,] anfgehoben oder [wenigstens so entkräftet werden, dass das Gegentheil ebenso berechtigt wäre] 2). Das ist der Sinn.

"Die Vedas sind aber doch auch deshalb das "Werk einer Person", weil sie von dem Urwesen ausgesprochen worden sind?" Dem gegenüber <sup>3</sup>) bemerkt [der Verfasser]:

50. Hinsichtlich wessen, auch wenn es unsichtbar ist, die Vorstellung entsteht, dass es gemacht sei, dies ist das Werk einer Person<sup>4</sup>).

Hinsichtlich welches Dinges - eines unsichtbaren ebenso wohl als eines sichtbaren - die Vorstellung entsteht, dass es gemacht sei, d. h. die Vorstellung, dass es es auf einer Absicht beruhe, dies allein wird dem allgemeinen Sprachgebrauch nach das Werk einer Person' genannt. Das ist der Sinn. Damit soll gesagt sein: bloss deshalb, weil etwas von einer Person geäussert wurde, ist es nicht das "Werk einer Person": denn der Sprachgebrauch lässt das Ein- und Ausathmen zur Zeit des Tiefschlafs nicht als "Werk einer Person" gelten; vielmehr [ist von einem solchen nur dann die Redel, wenn [die Hervorbringung des betreffenden Dinges] auf einer Absicht beruht. 5) Die Vedas aber geben dem Aushauch vergleichbar in Folge der unsichtbaren Kraft [des angesammelten Verdienstes] von selbst aus dem höchsten Wesen hervor, ohne dass eine Absicht [desselben] mitwirkt. Deshalb sind sie nicht das Werk einer Person. Und so sagt die Schrift: Dieses grossen Wesens Ausbauch ist das, was als Rigveda u. s. w.\* [Brh. 2, 4, 10; 4, 5, 11].

"Dann würden aber doch die Vedas, wenn [ihr Ursprung] nicht auf ein wirkliches Verstehen des Sinnes ihrer Aussprüche zurückzuführen ist, ebenso wenig wie Papageienworte ein Mittel zu richtiger Erkenntniss sein?" Darauf erwidert [der Verfasser]:

51. Weil sich die ihnen innewohnende Kraft manifestirt, sind sie durch sich selbst Mittel zu richtiger Erkenntniss.

Es ist natürlich taryá bádhádir in der Ausgabe zu trennen.
 ádi = sat-pratipakshatá, P.

<sup>3)</sup> Verbessere ere 'ly ofte aka nach dem MS.; der Ausdruck illy aka könnte sich nur auf den inhalt des gesagten beziehen, aber nicht eine Entgegnung auf das verstebende einleiten.

Aniroddha und Mahūdeva bieten eine andere und bessere Erklärung dieses Sütra.

Hinter busielhi-pürvakutvena ist ein Interpunktionsstrich zu sotzen, dagegen vor kim fin nur ein Komma zu denken.

Dass sämmtliche Vedas durch sich selbst Mittel zu richtiger Erkenntniss sind, geht aus der Beobachtung [der Thatsache] bervor, dass die den Vedas innewohnende, d. h. wesentliche, Kraft ein sachgemässes Verständniss zu erzeugen sich bei den Zaubersprüchen der vedischen Heilkunde und [bei allen den im Veda vorgeschriebenen Handlungen, deren Erfolg ersichtlich ist.] manifestirt; nicht [aber] beruht [die Eigenschaft der Vedas ein Erkenntnissmittel zu sein] darauf, dass sie aus dem richtigen Verständniss desjenigen, der sie verkündet, entsprungen seien, oder auf ähnlichen [Gründen]. Das ist der Sinn. So sagt auch das Nyâyasûtra [2, 68]: "Und wie die Zaubersprüche und die vedische Heilkunde ist [auch] dieser [der Veda] ein Mittel zu richtiger Erkenntniss.")

Für die Behauptung "Die Constituenten etc. werden nicht absolut geleugnet" [V. 26] ist in regelrechter Weise ein Grund [in Sütra 27] angeführt und erörtert: weil die Existenz der Freude feststeht. Jetzt bringt [der Verfasser] einen weiteren Grund für jene [Behauptung] bei:

52. Das unreale wird nicht vorgestellt, wie z. B. ein Manneshorn.

Mag sogar die Feststellung [der Existenz] der Freude u. s. w. vermittelst eines fünfgliedrigen [Syllogismus] auf sich beruhen, so lässt sich dieselbe auch aus dem blossen [Vorhandensein der] Vorstellung beweisen. Wenn Freude u. s. w. absolut unreal wären, so würde schon die Vorstellung derselben unerklärlich sein, weil ein Manneshorn und ähaliche [Undinge] gar nicht gedacht werden. Das ist der Sinn. Ebenso sagt das Brahmasütra [2. 2. 28]: "Nicht ist [die Erscheinungswelt] etwas unreales wegen der Apperception." Und dass, wenn Perlmutter für Silber gehalten wird, oder in Träumen, Wünschen und [Hoffnungen] ein Objekt, d. h. eine Modifikation des inneren Sinnes, zur Vorstellung kommt [und] nicht etwa ein absolut unreales, wird [der Verfasser in Sütra 55] lehren.

"Dann werden aber doch die Constituenten etc. einfach absolut real sein, und mithin ist das Wort absolut in dem Ausdruck sie werden nicht absolut geleugnet" [V. 26] zwecklos." Darauf erwidert [der Verfasser]:

<sup>1)</sup> Vijnänabbikshu hat wohlweistich das Nyäysaütra nur bis hierher eitirt, weil der Schluss desseiben, der für den theistischen Standpunkt der Naiyäyikas bezeichnend ist, im strikten Widerspruch mit dem Zusammenhang der obigen Ausführungen steht: äpta-prämängät "wegen der [unanfechtbaren] Autorität ihres competenten [Verfassers]". — Hier schliesst übrigens der Commentar zu dem Sütra; das folgende gehört schon zur nächsten Einleitung.

53. Nicht als real, weil sie bekanntlich geleugnet werden

Ebenso wenig darf man sich die Constituenten etc. als absolut real vorstellen, weil [diese Dinge] bekanntlich in der Zeit geleugnet werden, da sie zu Grunde gegangen oder [nicht entfaltet] sind, und weil [ebenso] bekanntlich die in der Eigenschaft des geistigen erscheinende [materielle] Welt in dieser Eigenschaft geleugnet wird, [wenn die unterscheidende Erkenntniss erreicht ist. Dies geschieht] auf Grund solcher Schriftstellen, wie "Hierauf folgt die Unterweisung: nicht so, nicht so!" [Brh. 2. 3. 6], "Nicht ist hier irgend etwas verschiedenes" [Brh. 4. 4. 19], "Wo die Götter nicht Götter sind, die Mutter nicht Mutter ist" [cf. Brh. 4. 3. 22, Brahmop. 2] und auf Grund logischer Erwägungen. Das ist der Sinn.

"Demnach wird die Welt von dem realen sowohl als von dem unrealen verschieden sein; trotzdem ist es unstatthaft!) zu bestreiten, dass [jene Dinge in der Schrift] absolut geleugnet werden, [wie ihr in Sütra 26 gethan habt]." Darauf erwidert [der Verfasser]:

54. Nicht etwas unbeschreibliches, weil ein solches nicht existirt.

Etwas, das weder als real noch als unreal zu beschreiben ist, kann ebenso wenig 2) vorgestellt werden, "weil ein solches nicht existirt"; das bedeutet: weil ein vom realen sowohl als vom unrealen verschiedenes Ding nicht nachweisbar ist. Gemeint ist: [und] weil man seine Theorie im Einklang mit der Empirie halten muss. 3) Die Traditionsstelle aber:

"Weder unrealen noch realen Wesens ist die Mäys, auch nicht von beiderlei Art, durch die Begriffe real und unreal nicht zu beschreiben, eine Scheinexistenz führend, beständig."

hat folgenden Sinn: Die Mâyâ, d. h. die Urmaterie sammt ihren Produkten, ist ihrer Natur nach nicht von einer der drei Arten, die in den drei Sûtras [52 bis 54] widerlegt wurden; sondern sie ist 'durch die Begriffe real und unreal nicht zu beschreiben', d. h. nicht zu bestimmen. [Damit soll gesagt sein: ihr Wesen] kann nicht gelehrt werden, indem man entweder constatirt "sie ist nur real" oder "sie ist nur unreal", [aus dem Grunde nämlich], weil 'sie eine Scheinexistenz führt', d. h. sich in jedem Augenblick verändert. Ferner ist sie 'beständig', d. h. an sich ewig,

L. \*pratishedhamupapattir mit der v. 1., dem MS. und Aph.\* 355.
 Anm. 2: atyanta-badha-pratishedha\* ist = natyanta-badhah in Satra 26.

<sup>2)</sup> L. canirracaniyasyapi mit dem MS. anstatt canirracaniyam tadrçasyapi.

<sup>3)</sup> Hier ist das grosse Stück aus der v. l., das wörtlich so in dem MS. atcht, aufzunehmen. Der nachfolgende Vers war schon im Commentar zu 1. 26 arörtert mit einem Hiuweis auf die spätere Behandlung desselben.

und damit kurz sowohl realer als unrealer Natur. Ebenso ist der Urmaterie sammt ihren Produkten 1) sowohl Nichtrealität als Realität in [Vyåsa's] Yoga-Commentar [zu 2. 19] zugeschrieben.

"Dann glaubt ihr also an die Theorie, dass ein Ding anders erscheinen kann, als es ist (anyatha-khyāti)?" Dies verneint [der Verfasser]:

55. Nicht ist die Theorie [richtig], dass ein Ding anders erscheinen kann, als es ist, weil dem die

eignen Worte widersprechen.

2) Ein Ding erscheint [wohl] unter einer andern Form [als seiner eignen], aber etwas unreales gelangt nicht zur Vorstellung." Diese Ansicht [der Naiyayikas] ist ebenso wenig richtig, weil dem ihre eignen Worte widersprechen, d. h. weil [dem ersten Satz] ihre eigene [in dem zweiten Satz ausgesprochene] Lehre widerspricht, dass nümlich etwas unreales nicht vorgestellt wird wegen des Fehlens der Berührung [mit den Sinnen und der andern erforderlichen Faktoren]. Denn [bei der Aufstellung des ersten Satzes] nebmen [die Naiyayikas] an, dass eine nicht vorhandene Verbindung [z. B. die von Perlmutter und Silbersein] zur Vorstellung komme. Das ist der Sinn. Und wenn auch [von ihnen] gesagt wird: Die Verbindung existirt [thatsächlich] anderswo [nämlich die Verbindung des Silbers mit dem ihm inhärirenden Silbersein] und kommt nur [hier, bei dem Perlmutterstück,] zur Vorstellung\*, so fassen sie doch etwas unreales als real auf (asatkhyátí) in dem Falle, dass sie das Verhaltniss des zu bestimmenden [d. h. des Perlmutterstücks] und des bestimmenden [d. h. der Idee des Silbers] als das des Ortes der Nichtexistenz (anuyogika) und ihres positiven Gegenstücks (pratiyogika) ansehen; in dem Falle dagegen, dass sie dieses [Verhältniss] nicht annehmen, würde die Sache so liegen, dass [drei] unzusammenhängende [Dinge], Perlmutter, Idee des Silbers und Inhärenz, zur Vorstellung kommen, und damit würde [die anyathâ-khyâti] auf das von uns gemeinte Nichterkennen des Unterschiedes hinauslaufen. Deshalb wird die Theorie [der Naiyayikas], dass ein Ding anders erscheinen kann als es ist, durch ihre [eigene] Lehre aufgehoben; denn das Wort anyathā-khyāti, [mit welchem diese Theorie benannt ist,] bezeichnet nichts als einen bestimmten Irrthum. Ebenso würde, wenn [die Naiyayikas sagten, dass] die Wahrnehmung von ihrem Objekt abirrte, ihre eigene Lehre, dass nümlich das Objekt durch die Wahrnehmung festgestellt werde, aufgehoben. So heisst es:

<sup>1)</sup> L. sa-káryasya mit dem MS.

Anstatt des bei Hall gedruckten Textes ist die v. L. mit der auch das MS. übereinstimmt, aufranehmen.

"Wenn die Wahrnehmung abirrte, worauf beruhte dann die Ueber-

zongung; [dass ein Ding so oder so ist]?"

Da es nun aber zu complicirt ist tausenderlei Theorien aufzustellen um diese [anyathā-khyūti] zu rechtfertigen, hat man einfach folgendes zu constatiren: lediglich die Nichterkenntniss der Thatsache, dass kein Zusammenhang [zwischen dem Perlmutterstück und dem Silbersein] existirt, ergiebt sich für uns beide [d. h. für euch Naiyāyikas und für uns Sâmkhyas] als die Ursache der landläufigen Vorstellung: ["Perlmutter ist Silber"]. Ferner giebt es, da alle Wahrnehmungen homogen sind, keinen bestimmenden Faktor und [kein Erkenntnissmittel], auf Grund dessen [man erklären könnte, dass] zwischen zwei Wahrnehmungen das Verhältniss von aufgehobenem und aufhebendem bestehe. 1)

[Der Verfasser] erläutert nun das oben [in Sütra 26] gesagte "sie werden nicht absolut geleugnet" und resumirt seine Lehre:

56. Die Erkenntniss der Realität und Nichtrealität ergiebt sich daraus, dass sie geleugnet und nicht geleugnet werden.

Die Erkenntniss der [gleichzeitigen] Realität und Nichtrealität aller [dieser Dinge], der Constituenten u. s. w., ergiebt sich woraus? Daraus, dass sie geleugnet und nicht geleugnet werden. Alle [materiellen] Dinge werden, soweit ihre Existenz als solche in Betracht kommt, nicht geleugnet, weil sie ewig sind; aber alle diese Dinge werden der Beziehung nach geleugnet, [d. h. es wird negirt], dass sie irgend etwas mit geistigem Wesen zu thun haben; ebenso wie [man] z. B. das [uns noch aus dem Commentar zum vorigen Sütra] gegenwärtige Silber am Perlmutter oder die Röthe am Krystall und dergl. [leugnet]. 1) Ebenso werden auch sämmtliche Dinge, die sich modificiren, den Zuständen nach geleugnet [d. h. im Zustande der Vergangenheit und Zukunft], zu [gewissen] Zeiten u. s. w. [d. h. wenn sie noch nicht Produkte sind, sondern noch in der materiellen Ursache ruhen]. Und "geleugnet werden bedeutet: das Objekt der Idee der Verneinung mit Bezug auf ein [als existirend] anerkanntes Substrat (dharmin) sein; Nichtvorhandensein' (asattea) aber bedeutet [keine absolute Nichtexistenz, sondern nur eine Art von] Nichtexistenz (abhava) und zwar eine solche, die nichts anderes ist als das Substrat. 3)

<sup>1)</sup> Die Naiyayikas behaupten nämlich, dass die erste Wahrnehmung "dieses ist Silber" durch die zweits Wahrnehmung "dieses ist nicht Silber" aufgehoben werde; nach der Lehre der Sämkhyas aber wird nur die Nicht-unterscheidung, welche die Ursache der ersten Wahrnehmung ist, durch die zweite beseitigt.

L. yathá çukty-ádau buddhi-atha-rajatácleh sphatikádishu vá laukötyádes tadoat mit der v. l., dem MS. und Aph.<sup>3</sup> 358, Anm. 1.

<sup>3)</sup> Nach dieser Lehre ist einfach die Erde die Nichtexistenz (der abhava) des (auf ihr nicht befindlichen) Topfes, der Tisch die Nichtexistenz des (von ihm fortgenommenen) Buches.

Man darf nicht sagen, dass Realität und Nichtrealität sich gegenseitig widersprechen, weil der [anscheinende] Widerspruch aufgehoben wird durch den Unterschied der Relation; denn wie bekanntlich die Röthe in der Form des reflektirenden real ist und in der Form des im Krystall befindlichen Reflexes unreal 1), oder wie das Silber in der Form des im Bazar ausliegenden real ist und in der Form des auf ein Perlmutterstück übertragenen unreal, ebenso ist auch die ganze Welt real, soweit ihre Existenz als solche in Betracht kommt, aber unreal in der Form der auf den Geist übertragenen, und [wie im Grossen, so im Kleinen 2)]. So heisst es:

"Denn wenn auch ein Objekt [in Wahrheit für den Geist] nicht existirt, so hört doch das Welttreiben nicht für ihn auf, so lange er die Dinge [als so existirend] denkt, [sondern es wirkt fort,] wie Unheil im Traume naht."

Ebenso wird auch der Widerspruch von Realität und Nichtrealität aufgehoben durch den Unterschied der Zustände; denn
wie z. B. ein Baum, obwohl im ausgewachsenen Zustande real,
im Zustande des Sprosses unreal ist, ebenso sind die Urmaterie
und [ihre nächsten sinnlich nicht wahrnehmbaren Produkte] sowohl real als unreal. 3) So heisst es:

"Immerdar sind wahrlich") die materiellen Dinge und sind nicht; weil dies wegun der unbeschreiblichen Eile der Zeit schwer erkennbar ist, wird es nicht wahrgenommen."

Diese auch im Sûtra gelehrte Realität und Nichtrealität der Erscheinungswelt wird [ferner] von der Tradition [in folgendem Verse] ausgesagt 5):

"Die mentfaltete Ursache ist ewig und sowohl realen als unrealen Wesens, sie, die von den Erforschern der Wahrheit "Urgrund" und "Urmaterie" genannt wird." [V. P. 1. 2. 19].")

Dies ist von uns im Commentar zur Brahmamimamsa und im Yogavarttika ausführlich erörtert und deshalb [hier nur] andeutungsweise behandelt.

<sup>1)</sup> Tilge den Interpanktionsstrich hinter dysktom.

<sup>2)</sup> Dies bedeutet nach Rämmiera das üdau hinter cantanget. Z. B. sind die einzelnen Blätter real, aber das Buch ist nicht (in diesem Sinne) real; denn wir übertragen nur den Begriff des Buches auf die Gesammtheit der Blätter.

<sup>3)</sup> D. b. das Innenorgan und die Sinne sind real, wenn sie entfaltet sind, aber unreal, so lange sie noch in ihrer Ursache, der Urmaterie, ruhen; die letztere dagegen ist real, so lange sie sich nicht entfaltet hat, unreal nach der Entfaltung. — Hier ist das Stück aus der v. l., das auch im MS. steht, einzufügen.

<sup>4)</sup> Trenne anga bhûtâni.

<sup>5)</sup> L. emaryale austatt smäragishyati mit dem MS.

<sup>6)</sup> In der Bombayer Ausgabe des V.P. lautet dieser Vers: avyaktam käranam yat, tat pradhänam rshi-sattamaih | procyate prakrtih säkshmä uityam end-asad-åtmakam ||

Diese Untersuchung ist zu Ende; jetzt wird die durch den Zusammenhang nahe gelegte (vgl. Såtra 37 ff.) Untersuchung über das Wort anhangsweise zum Schluss in Angriff genommen:

57. Wegen der Vorstellung und Nichtvorstellung giebt es kein Wort, das die Natur des Bedeuters' hat.

Von den Anhängern des Yoga-Systems wird unter dem Namen des Bedeuters' (sphota) 1) ein untheilbares einheitliches Wort angenommen wie a. B. Topf', das etwas anderes sei als die einzelnen Buchstaben, geradeso wie z. B. ein Topf als Ganzes etwas von den einzelnen Theilen, dem muschelförmigen Hals u. s. w., verschiedenes sei; denn man empfinde die Einheitlichkeit des Wortes abenso wie die des Topfes, und die Buchstaben könnten wegen ihres schnellen Vergehens durch ihre [blosse] Aneinanderreihung nicht den Wortsinn zur Vorstellung bringen 2). Diese besondere Art von Wort (cabda) nun, woffir man auch pada sagen könnte 3), wird [von jenen] deshalb Bedeuter (sphota) genannt, weil sie die Bedeutung klar (sphuta) mache. 4) Ein solches Wort faberl ist unbeweisbar. Warum? ,Wegen der Vorstellung und Nichtvorstellung': [d. h. weil man nur nöthig hat sich die folgende Alternative vorznlegen: | kommt ein solches Wort zur Vorstellung oder nicht? Im ersten Fall soll man einfach den durch die besondere Aufeinanderfolge [der Buchstaben] bestimmten Buchstabencomplex, durch welchen dieser [Bedeuter'] manifestirt wird. als dasienige anerkennen, was den Wortsinn zur Kenntniss bringt; wozu [dann] jener überflüssige [Bedeuter]? Im andern Fall kann ein Bedeuter, von dem man gar nichts weiss, nicht die Kraft haben den Wortsinn zur Kenntniss zu bringen. Mithin ist die Theorie von dem "Bedeuter" zwecklos; das ist der Sinn, b) -Wenn in irgend einer Weise die Vorstellung der Einheitlichkeit des Wortes einen [neuen] Sinn hervorriefe, so müsste auch z. B. ein Wald etwas von den einzelnen Baumen verschiedenes sein: denn die Vorstellung z. B. des einbeitlichen Waldes ist [der des einheitlichen Wortes] ganz analog.

Oben [in Sûtra 45] war die Ewigkeit der Vedas geleugnet: jetzt leugnet [der Verfasser im Gegensatz zu den Mimamsakas] auch die Ewigkeit der Buchstaben:

<sup>1) &</sup>quot;Wortseele" bei Deussen, Uobersetzung der Br. S. 173.

<sup>2)</sup> Aus der v. l. und dem MS. - Der Gedanke, welcher der letzten Bemerkung zu Grunde liegt, ist: wenn die Schlussbuchstaben eines Wortes ausgesprochen werden, sind die ersten schon zu Grunde gegangen.

<sup>3)</sup> padåkhya ist hinzugefügt, damit man çabda nicht in der Bedeutung Last, Tou' nehmo.

<sup>4)</sup> Setze einen Interpunktionsstrich hinter ucyale. 5) Das folgende aus der v. l. und dem MS.

58. Die Laute sind nicht ewig, weil man beobachtet, dass sie hervorgebracht werden.

Die [Lehre von der] Ewigkeit der Buchstaben, die darauf gegründet ist, dass man dieselben wiedererkenne "dies ist dasselbe g" u. s. w., ist nicht berechtigt; denn dass [die Buchstaben] nicht ewig sind, folgt aus der Beobachtung "das g ist entstanden" u. s. w. Das ist der Sinn. Die Wiedererkennung beruht [nur] auf der Homogeneität [mit dem früher gehörten], denn sonst würde anch z. B. ein Topf ewig sein müssen, weil er wiedererkannt wird.

[Hier] macht [der Mimamsaka] einen Einwand:

59. Es wird etwas, dessen Existenz von früher her feststeht, manifestirt, gleichwie ein Topf durch

eine Lampe.

"Es ist aber doch nur die Manifestirung des Lautes, dessen Existenz schon von früher her feststeht, durch den Ton und [durch die Thätigkeit der Sprachorgane als] das Objekt der Idee dar Entstehung 1) [anzusehn]." Als Gleichniss für die Manifestirung [wird von dem Opponenten angeführt:] "gleichwie ein Topf durch eine Lampe".

[Diesen Einwand] widerlegt [der Verfasser]:

60. Wenn die Lehre von der [steten] Realität der Produkte [gelten soll], so beweist ihr etwas schon bewiesenes.

Wenn ihr "Manifestirung" die Erreichung des Zustandes der Gegenwart unter Aufgebung des Zustandes der Vergangenheit") nennt, so ist das unsere Lehre von der [steten] Realität der Produkte. Da nun eine solche Ewigkeit allen Produkten eigen ist, [nicht nur den Lauten und Worten], so beweist ihr [in diesem

Fall] etwas schon bewiesenes. Das ist der Sinn.

Und wenn ihr "Manifestirung" nennt, was sich lediglich als Wahrnehmung des in [dem Zustande] der Gegenwart existirenden darstellt, so müssten auch Töpfe und dgl. ewig sein. [Denn] so gut wie ihr [Mîmâṃsakas bei dieser zweiten Erklärung] im Falle der Worte meint, dass nur die Wahrnehmung [derselben] durch das Wirken der Ursache [d. h. durch die Hervorbringung der Töne erzeugt werde und] als Objekt der Vorstellung der Entstehung zu gelten habe, [nicht aber die Worte selbst,]

1) L. utpatti-pratiter mit dem MS.

<sup>2)</sup> Ich verbessere yady atitävasthä-tyägena; sämmtliche von mir consultirte Pandits erklärten das in den Handschriften überlieferte anägatävasthä\* für Unsinn und hielten meine Correctur für nothwendig.

ebenso müsste man annehmen, [dass] auch im Falle der Töpfe und dgl.') [dasselbe Verhältniss obwalte, d. h. dass durch die Handhabung der Töpferscheibe, des Stabes u. s. w. nur die Wahrnehmung eines Topfes, nicht aber ein Topf erzeugt werde]. Das ist die Meinung.

Es ist noch ein früher nicht erwähnter Grund gegen die Zweitlosigkeit des Selbstes anzuführen; zu dem Zwecke wird die [bereits I. 149 ff. begonnene] Widerlegung der Zweitlosigkeit des Selbstes wieder aufgenommen:

 Die Zweitlosigkeit der Seele besteht nicht, weil die Verschiedenheit derselben an Merkmalen erkannt wird.

Wenn es auch Stellen für die Identität der Seelen giebt ebenso wie solche für die Verschiedenheit derselben von einander, so besteht doch nicht die Zweitlosigkeit, d. h. die absolute Identität': denn die Verschiedenheit lässt sich durch solche Merkmale feststellen, wie sie sich in dem Ausspruch, der von der Ziege [resp. der ungeborenen] handelt, [(vet. 4. 5] und in ähnlichen erwähnt finden, nämlich dadurch, dass [die eine Seele] die Materie aufgiebt. [die andere] nicht, und durch das, [was sonst noch in Kacika 18 an Gründen zusammengestellt ist]. Das ist der Sinn. Denn diese charakteristischen Thatsachen wären bei der absoluten Identität [der Seelen] unerklärlich, da man, wie schon [I. 150] gesagt, solche Aussprüche nicht durch die Verschiedenheit der Upadhis erklären kann. 2) Die Schriftstellen aber für die Identität [der Seelen] sind dahin zu deuten, dass sie dasselbe besagen, wie die Stellen, welche von der Aehnlichkeit oder [Gleichartigkeit derselben] handeln, d. h. dass sie [nur] diejenige Identität meinen, welche als Nichtverschiedenartigkeit oder [Zugehörigkeit zu einem Genus] zu definiren ist; denn dass [jene Schriftstellen] diese Bedeutung haben, ist auch dadurch festzustellen, dass sonst das Aufhören des Subjektivirungswahns und ähnlicher [fehlerhafter Empfindungen] nicht zu erklaren ware.

Als ein Grund gegen die Identität der Seelen ist [hiermit] das Merkmal, [d. h. die darauf gegründete Schlussfolgerung,] angeführt. Gegen die Einheit von Seele und Nicht-Seele aber, die in solchen Schriftstellen gelehrt ist, wie "Seele allein ist dieses All" [Chând. 7. 25. 2]. "Brahman allein ist dieses All" [Mund. 2. 2. 11: Nrs. Tap. 2. 17]. spricht auch die Sinneswahrnehmung. Dies sagt [der Verfasser im folgenden aus]:

L. cabdeche ira ghațădishe opi vor kârana-vyăpărena mit der v. l. und dem MS.; Aph.<sup>3</sup> 362 Anm. 2 sind die Worte irrthumlich dahinter eingefügt.

<sup>2)</sup> Aus der v. l. und dem MS.

62. Ebenso wenig mit dem, was Nicht-Seele ist, weil dies durch die Sinneswahrnehmung widerlegt wird.

Ebenso wenig ist die Seele identisch mit dem, was Nicht-Seele ist, d. h. mit den Objekten des Genusses, also mit der Erscheinungswelt; denn dies wird [nicht nur durch Schlussfolgerungen, sondern] auch durch die Sinneswahrnehmung widerlegt. Wenn die Seele mit allen Gegenständen des Genusses [resp. der Erfahrung] identisch wäre, würde auch zwischen Topf und Kleid kein Unterschied bestehen, weil beispielsweise der Topf mit der Seele identisch sein würde, die [ihrerseits wieder jener Anschauung zufolge] mit dem Kleide identisch ist. Eine solche [Identität] wird nun durch die Sinneswahrnehmung, die eine Verschiedenheit erkennen lässt, widerlegt. Das ist der Sinn.

Um das Verständniss der Schüler zu voller Klarheit zu bringen 1), erläutert [der Verfasser noch weiter] den zwar schon zum Abschluss gebrachten Gegenstand:

63. Nicht zwischen den beiden, eben deswegen.

Ebenso wenig besteht zwischen den beiden zusammengenommen, d. h. zwischen Seele und Nicht-Seele, eine absolute Identität; "eben deswegen", d. h. aus denselben zwei Gründen. Das ist der Sinn.

"Was wird aber dann aus solchen Schriftstellen, wie "Seele allein ist dieses [All\*, Chând. 7. 25, 2]?" Darauf erwidert [der Verfasser]:

64. Dort liegt ein andrer Zweck vor, für die nichtunterscheidenden.

"Für die nicht-unterscheidenden", d. h. mit Rücksicht auf die Menschen, welche die unterscheidende Erkenntniss nicht erreicht haben, liegt 'dort", d. h. in der [Lehre von der] Zweitlosigkeit, ein andrer Zweck vor, [es handelt sich nämlich um] ein Eingehen [auf landläufige Vorstellungen] zu Kultuszwecken. Das ist der Sinn. Denn im täglichen Leben herrscht in Folge der Nichtunterscheidung die Vorstellung, dass Körper und Seele, Genossenes und Geniesser, identisch seien: 'Ich bin gelb", 'mein Selbst ist Bhadrasena" u. s. w. Auf diese landläufige Vorstellung also eingehend, ordnet die Schrift nur für solche Leute eine derartige Verehrung [der Zweitlosigkeit] an, um das Sattva [ihres Innenorgans] zu läutern und [um sie auf den Weg zur Erkenntniss zu führen]. Deshalb leugnet die Schrift auf dem Standpunkte der absoluten Wahrheit, dass die Objekte der Verehrung Seele seien, z. B. an der folgenden Stelle:

<sup>1)</sup> Das MS. hat vaiçāradyāya wie die v. l. und Aph. 364, Anm. 2.

"Was mit dem Denkorgan nicht denkt, durch welches [aber], wie man lehrt, das Denkorgan denkt, dies allein erkenne als Brahman, nicht das, welches man hier verehrt." [Kenop, 1, 5].

[Der Verfasser] lehrt nun, dass es für diejenigen, welche sich zu der Zweitlosigkeit bekennen 1), auch keine materielle Ursache der Welt geben kann:

65. Weder die Seele noch das Nichtwissen \*) noch beides [kann] die materielle Ursache der Welt [sein], wegen der Unberührtheit.

Weder die reine Seele noch das in der Seele ruhende Nichtwissen noch beides, wie Topf und Deckel zusammengenommen, kann die materielle Ursache der Welt sein, wegen der Unberührtheit der Seele. Denn nur durch die besondere Verbindung, welche [enge] Berührung heisst, entsteht die Umgestaltung der Dinge. Wegen dieser Unberührtheit kann die reine Seele weder ohne ein zweites die materielle Ursache sein, noch auch durch Vermittlung des Nichtwissens, weil schon oben [V. 13] eine Verbindung mit dem Nichtwissen [eben] wegen jener Unberührtheit [der Seele] als ausgeschlossen erwiesen wurde, 3) weil ferner das Nichtwissen unreal ist und deshalb nicht die materielle Ursache realer Dinge sein kann, und weil, wenn es [von unsern Gegnern] für real erklärt würde, durch dasselbe eine Zweiheit 1) gegeben ware. Ferner hat man nirgends beobachtet, dass das Nichtwissen materielle Ursache sei; denn in dem Falle 5) des Irrthums, dass Perlmutter Silber sei, und ähnlicher [Irrthümer] gilt [uns] das Nichtwissen als causa efficiens und der innere Sinn als causa materialis, weil der aus dieser Veranlassung [d. h. aus Veranlassung solcher irrthümlicher Anschauungen] entstehende Eindruck ein Attribut des inneren Sinnes ist. - Ebenso wenig wie eines [der beiden, die Seele oder das Nichtwissen,] für sich die materielle Ursache sein kann, können es auch beide [zusammen] sein, eben wegen der Unberührtheit [der Seele]. Das ist der Sinn. ) In der Brahmamimamsa aber wird angenommen, dass das Nichtwissen als etwas unreales, in der Seele ruhendes sich im Luftraum befinde, dem Winde vergleichbar, und dass vermittelst eines solchen Nichtwissens das Brahman nur enthaltende Ursache sei.

<sup>1)</sup> L. advaita-vádinám mit der v. l. dem MS. und Aph. 366, Ann. 1. 2) Die Variante natma navidya, die auch das MS. hat, ist vorzuziehen.

<sup>3)</sup> Hier ist mit dem MS. das fünfzeilige Stück aus der v. I. einzufügen, nicht erst, wie F. E. Hall, Pațhântara-suci-pattra S. 25 angiebt, hinter

<sup>4)</sup> L. mit dem MS. tayaiva dvasta-prasangüe oa anstatt des unsinnigen layare idealla.

<sup>5)</sup> L. "sthale anstatt "othene mit dem MS.

<sup>6)</sup> Anstatt der im Text gedruckten Stelle yadi cávidyá bis cávibhágeaa drei Zeilen weiter ist hier das grössere Stück aus der v. i., das auch das MS.

Dies wird auch von uns anerkannt: denn es ist nur die von uns gelehrte Urmaterie, welche von jenen [den Vedantisten] mit dem Ausdruck Nichtwissen' benannt ist, und es kommt auf dasselbe hinaus, wenn wir annehmen, dass die Urmaterie die causa materialis der um der Seele willen existirenden Erscheinungswelt sei, während die Seele einfach den Behälter bilde. Folgender Unterschied aber besteht [zwischen den beiden Lehren]: jene nehmen an, dass auch das Wirken der Urmaterie auf einem [bewussten] Entschlusse beruhe, wir dagegen nicht. Ebenso wird die von jenen wegen der [raumlichen] Ungetrenntheit gelehrte Zweitlosigkeit [d. h. Identität von Seele und Materie] auch von uns angenommen. Und auch in der Schrift wird an solchen Stellen wie "Seiend nur, o Lieber, war dieses im Anfang, eines nur ohne ein zweites 1)\* [Chand. 6. 2. 1] lediglich diejenige Zweitlosigkeit gelehrt, welche sich als [ranmliche] Ungetrenntheit [von Geist und Materie] darstellt. [Solche Stellen sind in diesem Sinne aufzufassen] wegen einer anderen Schriftstelle, welche lautet: "Nicht aber ist das, was er erblickt, ein zweites, ein anderes, von jenem getrenntes' [Brh. 4, 3. 23-30]. Ebenso heisst es:

"[Im Anfang] war Denken und Objekt") ein einziges ununterschiedenes; von diesen beiden ist das eine, das Objekt nämlich, die Urmaterie in ihrer Doppelnatur [d. h. als unentfaltete und entfaltete], die andere Realität aber ist das Denken, das Seele genannt wird."

"Ununterschieden' bedeutet "ungetrennt". Demnach ist der Inhalt der Upanishaden (vedånta) nicht die Zweitlosigkeit der Seele im Sinne von Untheilbarkeit. Trotzdem geben die modernen Vedantisten alles, was hier als Einwand vorgebracht worden ist, für die Lehre der Brahmamimämsä aus; dieses aber ist als etwas nicht in den Brahmasütras gelehrtes, ja sogar ihnen widersprechendes von uns dort [d. h. im Commentar zur Brahmamimämsä] verworfen. Man erinnere sich, dass auch hier [in diesem Buche] die [wirkliche] Lehre der Brahmamimämsä nicht angegriffen, sondern nur der gewaltsam in die Upanishaden hineingedeutete Sinn zurückgewiesen wird. Dies gilt ebenso auch für die folgenden Sütras.

[Von dem Verfasser] selbst ist [I. 145] gelehrt, dass die Seele ihrer Natur nach Licht sei. Mit Bezug darauf widerlegt er nun den Einwand, dass zufolge der Schriftstelle "3) Denken und Wonne ist das Brahman" [Brh. 3, 9, 28] auch die Wonne zu dem Wesen der Seele gehöre:

Tilge nach dem Wortlant des MS. das nicht in der Upanishad stebende brahma.

<sup>2)</sup> Vgl. oben im Comm. zu I. 61, S. 47 Z. 1 der Ausgabe. Wie dort, ist auch hier jäänam atho 'py artha oder wohl besser jäänam atho artha zu lesen. Vgl. S. 73 dieser Uebersetzung, Anm. 5.

<sup>3)</sup> Tilge mit dem MS. das auch in der Upanishad fehlende sotyum.

66. Nicht ist ein und dasselbe seiner Natur nach Wonne und Denken, weil diese beiden verschieden sind.

Ein und dasselbe Subjekt ist nicht seiner Natur nach beides, Wonne und Denken, weil zu der Zeit, da man Schmerz empfindet, nicht das Gefühl der Freude existirt, also Freude und Empfinden 1) verschieden sind. Das ist der Sinn. Und man kann nicht sagen, dass die Freude eine besondere Art von Empfinden sei, weil das Empfinden [resp. Denken], welches das Wesen der Seele ausmacht, untheilbar [d. h. einheitlich] ist. Eben darum kann man auch nicht sagen, dass zu der Zeit, da [durch die Schmerzempfindung] das geistige Wesen [der Seele] zum Bewusstsein kommt, die Freude verhüllt werde; weil wegen der untheilbaren Einheit, [welche nach eurer, der modernen Vedantisten, Meinung zwischen Empfinden, resp. geistigem Wesen, und Freude besteht,] dann, wenn die Wonne verhüllt ist, das Gefühl sich empfinde Schmerz' unerklärlich sein würde. Denn die Seele hat nicht verschiedene Theile, so dass, auch wenn der Wonne-Theil verhüllt wäre, doch der Denktheil noch zum Bewusstsein kommen könnte. Auch darf man nicht sagen, dass diese Argumentationen wegen der Autorität der Schrift ungiltig seien; denn sowohl in der Schrift z. B. an der Stelle Nicht Wonne und nicht wonnelos', als auch in der Tradition z. B. an der Stelle:

"Schmerzlos und freudlos ist das Brahman, Vergangenheit, Zukunft und Gegenwart."

ist ebenso die Wonnelosigkeit [des Brahman] gelehrt, und deshalb kommt bei diesem Punkt nur die Argumentation in Betracht; <sup>2</sup>) und in der Schrift selbst ist gelehrt, dass negative Schriftstellen die stärkere Beweiskraft haben, [wenn Stellen positiven und negativen Inhalts mit einander im Widerspruch stehen], <sup>3</sup>) weil sonst auf Grund der Schriftstellen, welche lehren, dass der Wille [der göttlichen Seele] in Erfüllung gehe u. s. w. [z. B. Chând. 3. 14. 2; 8. 7. 1] der Seele auch Wünsche und andere Attribute zugeschrieben werden müssten.

"Was wird unter diesen Umständen aber aus den Schriftstellen, welche von der Wonneartigkeit der Seele sprechen?" Darauf erwidert [der Verfasser]:

67. Wegen des Anfhörens des Schmerzes steht es in uneigentlicher Bedeutung.

Wegen des Aufhörens des Schmerzes [bei der Erreichung der unterscheidenden Erkenntniss] ist das Wort "Wonne" in der Schrift mit Bezug auf das Selbst in uneigentlicher Bedeutung ge-

Empfinden (jöäna) gilt als Denken.
 Der Rest am der v. l. und dem MS.

<sup>3)</sup> Vgt. oben S. 157 dleser Uebersetsung.

brancht. Das ist der Sinn. 1) Und die Eigentbümlichkeit, [welche die Veranlassung dafür ist] von dem [Selbst so etwas auszusagen]. 2) liegt in der Thatsache, dass [das Selbst] einem das allerliebste ist; denn diese Thatsache folgt aus solchen Schriftstellen wie "Es 3) ist lieber als ein Sohn" [Brh. 1. 4. 8], aus logischen Gründen

und dem [eignen] Gefühl. Das ist gemeint.

So heisst es: "Freude ist das Vergehen von Schmerz und Freude."
Die Schriftstelle aber "Nicht wonnelos" (s. auf der vorigen Seite) handelt
von der dem Upådhi [d. h. dem Innenorgan] eigenen Wonne, geradeso wie die Schriftstellen, welche lehren, dass der Wille [der
göttlichen Seele] in Erfüllung gehe u. s. w. [z. B. Chând. 3.
14. 2; 8. 7. 1, sich auf das Innenorgan beziehen]. Wenn aber
irgend ein [Anhänger Çańkara's] sagt: "Die Freudartigkeit des
Selbstes ist daraus zu erschliessen, dass es [von allen Menschen]
unabhängig von dem Upådhi geliebt wird", so ist dies nicht [richtig];
denn die Liebe [zum Selbst] erklärt sich schon dadurch, dass die
Schmerzlosigkeit sein Wesen ausmacht; und ebenso gut wie der
Begriff der Freude oder [des Mittels zur Freude], ruft auch der
des [blossen] Selbstes die Liebe hervor, da man sonst auch Glück
über die Freude eines andern empfinden müsste. ")

[Der Verfasser] nennt nun den Hauptgrund (bija, vgl. S. 94) für den Gebrauch [des Wortes ,Wonne'] im uneigentlichen Sinne:

68. Es ist eine Verherrlichung der Erlösung für die schwachen.

Zum Besten der schwachen, d. h. der unwissenden, preist die Schrift das Erlöstsein, welches das Wesen des Selbstes ausmacht, — d. h. das Aufhören des Schwerzes — als Freude, um das Interesse dafür anzuregen. Das ist der Sinn.

Um direkt zu begründen, was schon oben [I. 61 ff.] gelehrt wurde, dass nämlich das Innenorgan etwas entstandenes ist, <sup>5</sup>) widerlegt [der Verfasser] den Einwand, dass das Denkorgan allgegenwärtig sei:

69. Das Denkorgan ist nicht allgegenwärtig, weil es ein Werkzeug oder ein Sinn ist.

Das Denkorgan (manas), d. h. [hier] das Gesammt-Innenorgan, ist nicht allgegenwärtig, weil es ein Werkzeug ist so gut wie Messer und dgl. Das Wort "oder" soll eine beschränkte Alternative ausdrücken; das bedeutet: auch weil ein bestimmtes Innen-

<sup>1)</sup> Der folgende Satz aus der v. l. und dem MS.

gunah = gauna-prayogasya nimittam, P.
 In der Upanishad steht noch etat hinter tat.

<sup>4)</sup> Echt Indisch!

<sup>5)</sup> L. antahkaranotpatteh mit der v. l., dem MS. und Aph. 370, Anm. 3.

organ, das dritte nämlich, ein Sinn ist, kann es nicht allgegenwärtig sein. Die den Körper durchdringende, [d. h. an dem ganzen Körper zu beobachtende,] Empfindung und [Bewegung] erklärt sich dadurch, dass [das Innenorgan] von mittlerer Ausdehnung ist.

Dem Bedenken, dass hierin kein zwingender Beweis liege, begegnet [der Verfasser] mit folgender für seine Theorie sprechender Argumentation:

 Wegen der Bewegung, weil die Schrift von dem Wandern spricht.

Weil die Schrift lehrt, dass das Selbst in die andere Welt wandere, [weil aber das allgegenwärtige Selbst nicht wandern kann,] es also feststeht '), dass die Bewegung seinem Upadhi, dem Innenorgan, zukommt, kann dieses nicht allgegenwärtig sein. Das ist der Sinn.

Um zu begründen, dass der innere Sinn ein Produkt ist, widerlegt [der Verfasser] auch die Meinung [der Naiysyikas und Vaiçeshikas], dass derselbe theillos [d. h. ein Atom] sei:

71. Er ist nicht theillos, wegen der Verbindung mit jenen, gleichwie ein Topf.

Das Wort jene' bezieht sich auf die Sinne, von denen in dem Sütra [69] oben die Rede war. Der innere Sinn ist nicht theillos, weil er gleichzeitig mit verschiedenen äusseren Sinnen in Verbindung tritt, sondern gleichwie ein Topf von mittlerer Ausdehnung, d. h. aus Theilen bestehend. Das ist gemeint. [Dabei] ist [jedoch] im Auge zu behalten, dass das Innenorgan im Zustande der Ursache allerdings atomistisch ist.

[Der Verfasser] negirt nun die [von den Naiyâyikas und Vaiçeshikas angenommene] Ewigkeit des inneren Sinnes, der Zeit u. s. w.

 Ausser der Urmaterie und der Seele ist alles unbeständig.

Das ist verständlich. — Im Zustande der Ursache wird das Innenorgan, der Aether u. s. w. [d. h. Zeit, Raum] "Urmaterie" genannt, aber nicht "Urtheilsorgan" u. s. f.²), weil [dann] die besonderen [für jene Dinge] charakteristischen Eigenschaften, der Beschluss etc., noch nicht vorhanden sind.

L. sakriyatee siddhe mit der v. l., dem MS. und Aph. 371, Anm. 4.
 L. buddhy-ádiklam enstatt mana-ádikam mit der v. l., dem MS. und Aph. 373, Anm. 5.

.Nach solchen Schriftstellen wie:

"Die Maya erkenne man als die Urmaterie und den Leiter der Maya als den grossen Gott. Von dessen Theilen ist diese ganze Welt erfüllt." [Cvet. 4. 10]

bestehen aber doch auch Seele und Urmaterie aus Theilen, sind mithin unbeständig?\* Darauf erwidert [der Verfasser]:

73. Keine Theile sind an dem Ganzen ') zu finden, weil die Schrift die Theillosigkeit lehrt.

Dem Ganzen 1), d. h. der Seele sowohl als der Urmaterie, darf man keine Theile zuschreiben, weil die Schrift die Theillosigkeit lehrt, z. B. an der folgenden Stelle:

"Theilles, werkles, ruhig, tadelles und fleckenles." [Çvet. 6. 19]. Das ist der Sinn. Die [von dem Opponenten] angeführte Schriftstelle [Çvet. 4. 10] erwähnt das Verhältniss von Theilen und Ganzem [in uneigentlicher Bedeutung], nur in dem Sinne der Ungetrenntheit<sup>2</sup>), wie [ein solches Verhältniss besteht] zwischen dem Raum und dem Wasser und zwischen dem Geiste des Vaters und dem des Sohnes.

[In Sûtra I. 1] ist gelehrt, dass die Erlösung das Aufhören des Schmerzes sei. Um dieses genau festzustellen, widerlegt [der Verfasser] nun die Meinung anderer [zunächst der Mimämsakas] über diesen 3) Begriff der Erlösung:

74. Die Erlösung ist nicht eine Manifestirung der Wonne, wegen der Qualitätlosigkeit.

Dem Selbst gehört keine Qualität an, d. h. weder die Wonne noch deren Manifestirung; und [die Wonne macht auch nicht das Wesen des Selbstes aus, denn] das Wesen ist ewig und deshalb nicht durch Mittel zu erreichen, [während man die Erlösung auf diese Weise erreichen kann]. Darum ist die Erlösung nicht eine Manifestirung der Wonne. Das ist der Sinn. Gemeint ist, dass die Manifestirung der Wonne in Brahman's Welt oder in anderen [Himmeln] nur eine Erlösung im uneigentlichen Sinne sei, da wir sonst in Widerspruch mit der Schrift treten würden, welche lehrt: "Der Wissende lässt Freude und Kummer hinter sich" [cf. Kath. 2. 12]. Ferner [müssten wir], auch wenn [wir zugeben wollten,

ca vibhaga-matrena ist mit dem Texte N\u00e4geça's in c\u00e4vibh\u00e4ga-m\u00e4trena
 verbessern. — Austatt p\u00e4\u00e4-putra cetanayor iva h\u00e4tte Viji\u00e4nabhikshu auch

<sup>1)</sup> L. bhūgino (resp. bhūginah) mit der v. l., dem MS, und den anderen Commentaren; cf. Aph.<sup>2</sup> 374, Aum. 2. — Wenn bhogino gelesen werden dürfte, wäre es mit Bezug auf die Seele subjektiv als 'der Geniesser', mit Bezug auf die Urmaterie objektiv als 'das genossene' zu fassen.

Caitra-Maitra-cetanayor iva sagen können. 3) tatra — duhkha-nivettan sthite, P.

<sup>4)</sup> Der Rest aus der v. l. und dem MS.

dass] die Manifestirung [der Freude] eine Qualität des Selbstes sei, [doch fragen]: "Soll dieselbe ewig oder nicht ewig sein?" Im ersten Fall würde sie schon vorhanden sein, könnte mithin nicht das Ziel der Seele darstellen, im zweiten Fall würde sie ein entstandenes Ding, also vergänglich sein und damit [auch] die Erlösung vergänglich sein müssen. Deshalb ist die Behauptung der modernen Vedantisten, dass die definitive Erlösung eine Manifestirung der Wonne sei, eine Irrlehre. Damit haben wir [diesen Gegenstand hier nur] andeutungsweise behandelt.

### 75. Nicht die Vernichtung besonderer Eigenschaften, aus demselben Grunde.

Ebenso wenig ist die Vernichtung sämmtlicher besonderer Eigenschaften die Erlösung, [wie die Vaiceshikas und Naiyâyikas annehmen]; "aus demselben Grunde", d. h. wegen der Qualitätlosigkeit [der Seele]. Das ist der Sinn. Wenn [uns darauf eingewendet wird]: "Wie kann aber dann die Erlösung als das Aufhören des Schmerzes bezeichnet werden, da doch auch die Schmerzlosigkeit eine Qualität ist?", [so erwidern wir: Dieser Einwurf ist] nicht [berechtigt]; denn von uns wird die Schmerzlosigkeit das Ziel der Seele nur deshalb genannt, weil [der Schmerz mit dieser in der Weise] verbunden ist, dass er von ihr [zur Zeit des Gebundenseins] empfunden wird [und zur Zeit der Erlösung nicht; aber wir geben nicht zu, dass der Schmerz oder die Schmerzlosigkeit der Seele inhärire].

#### 76. Nicht ein besonderes Wandern des bewegungslosen.

Ebenso wenig ist das Wandern zu Brahman's Welt die Erlösung, weil das Selbst bewegungslos ist und deshalb nicht wandert. Und wenn man annimmt, dass [nicht das Selbst, sondern sein Upådhi], der innere Körper, [wandere], so kann von einer Erlösung nicht die Rede sein; [denn so lange das Selbst noch mit dem inneren Körper in Verbindung steht, ist es nicht erlöst]. Das ist der Sinn.

## 77. Nicht die Vernichtung des Einflusses der Formen, wegen des Fehlers der Momentanität u. s. w.

Ebenso wenig ist die Ansicht der Heretiker [d. h. der buddhistischen Kshanikavådins] richtig, dass 1) das Selbst nichts als momentanes Erkennen sei, 2) das Gebundensein die Thatsache, dass dieses die Form der Objekte annehme, 3) die Erlösung das Zugrundegehen des Einflusses [dieser Formen], d. h. der von ihnen hinterlassenen Eindrücke; denn "wegen des Fehlers der Momentanität u. s. w. 1) könnte die Erlösung nicht das Ziel der Seele sein. 2) Das ist der Sinn.

[Der Verfasser] weist nun eine andere [Erklärung der] Erlösung von Seiten eines Heretikers [d. h. eines Çûnyavâdin] zurück:

78. Nicht die gänzliche Vernichtung, weil diese nicht das Ziel des Menschen ist, und wegen anderer Fehler.

Ebenso wenig ist die Erlösung die völlige Vernichtung des Selbstes, welches seinem Wesen nach Erkennen ist, weil die Erfahrung des täglichen Lebens lehrt, dass die Aufhebung des Selbstes nicht das Ziel des Menschen ist, und aus anderen [Gründen]. <sup>3</sup>) Das ist der Sinn.

#### 79. Eben darum auch [nicht] das Nichts.

Auch ist die Erlösung nicht die Aufhebung der ganzen aus Erkennen und Objekten des Erkennens bestehenden Welt, "eben darum", d. h. weil durch die Vernichtung des Selbstes, [das ja auch in diesem Falle zu Grunde gehen würde,] nicht das Ziel des Menschen [erreicht wird]. Das ist der Sinn.

80. Ebenso wenig das Erlangen eines Landes u. s. w., weil Verbindungen zur Trennung führen.

Ebenso wenig ist, [wie die Materialisten meinen,] der Besitz eines schönen Landes, Vermögens, Weibes u. s. w. die Erlösung, weil es in der Schrift heisst:

"Verbindungen führen zur Trennung, und das Leben führt zum Sterben."

Das ist der Sinn. Demnach ist der Besitz wegen seiner Verglieglichkeit nicht die Erlösung.

81. Nicht die Verbindung des Theils mit dem Ganzen.

Die Erlösung ist nicht, [wie die Anhänger Çankara's sagen,] das Aufgehen des Theils (bhâga = amça), d. h. der individuellen Seele, in das Ganze (bhâgin = amçin), d. h. in die höchste Seele,

<sup>1)</sup> deli bedeutet: wegen des Fehlers, dass bei dieser Auffassung das Erkennen kein Substrat hat.

<sup>2)</sup> Denn was soll critist worden, wenn das Selbst in jedem Augenblick ein anderes ist?

D. h. weil vielmehr die Monschen bekanntlich eine Abneigung gegen diesen Gedanken haben, und weil das Selbst unvergänglich ist.

1) aus dem [im vorigen Sûtra] angeführten Grunde: "weil Verbindungen zur Trennung führen", 2) weil wir keinen Gott [d. h. keine "höchste Seele"] anerkennen, und weil schliesslich 3) die Selbstauflösung nicht das Ziel des Menschen ist. Das ist der Sinn.

82. Auch nicht der Besitz der Fähigkeit sich unsichtbar zu machen und anderer [Kräfte], weil dieser mit Nothwendigkeit zu Grunde geht wie anderer Besitz.

Auch die Verbindung mit der Fähigkeit sich unsichtbar zu machen und mit den andern [übernatürlichen] Kräften ist nicht die Erlösung, weil diese ebenso wie die Verbindung mit anderen Kräften [oder Würden, z. B. mit dem Königthum,] mit Sicherheit zu Grunde geht. Das ist der Sinn.

Wenn man aber [mit Aniruddha] ilara-viyogavat liest ,wie [alles] andere, [was wir besitzen, von uns] scheidet", so wäre dies

ein Gleichniss für das Zugrundegehen. 1)

83. Ebenso wenig die Gewinnung der Würde Indra's oder eines andern [Gottes], aus demselben Grunde.

Ebenso wenig ist die Erlösung die Erlangung der göttlichen Macht z. B. Indra's, weil diese wie [alle] andere Macht vergänglich ist. Das ist der Sinn.

[Der Verfasser] widerlegt nun den Widerspruch eines Opponenten [d. h. eines Naiyāyika oder Vaiçeshika] gegen das [I. 61] gelehrte, dass nämlich die Sinne aus dem Subjektivirungsorgan entstanden seien:

84. Die Sinne sind nicht aus den Elementen entsprungen, weil die Schrift lehrt, dass sie dem Subjektivirungsorgan entstammen.

Die Construktion ist verständlich. — Oben hat [der Verfasser] seine Lehre aufgestellt, und in diesem Buche werden die [abweichenden] Ansichten anderer wiederlegt; deshalb liegt [hier] nicht eine überflüssige Wiederholung vor. 2)

[Der Verfasser] wendet sich nun, von der Anschauung ausgehend, dass auch Kräfte und ähnliche Dinge Principien seien, gegen die Constatirung bestimmter Kategorien von Seiten anderer und gegen [die Meinung], dass schon aus der blossen Kenntniss derselben die Erlösung folge:

2) Nuch der v. l. and dem MS.

<sup>1)</sup> Der Schlussists and der v. L und dem MS.

85. Die Beschränkung auf sechs Kategorien ist nicht [richtig], noch ') ergiebt sich die Erlösung aus der Kenntniss derselben.

Die Beschränkung der Vaiceshikas auf die Kategorien Stoff, Qualität, Bewegung, Gemeinsamkeit, Verschiedenheit und Inhärenz, sowie die Annahme, dass aus der Kenntniss derselben die Erlösung folge, ist willkürlich; denn ausser [diesen sechs Kategorien] existiren noch die Kräfte und andere Dinge, desgleichen giebt es ausser den neun Stoffen [der Vaiceshikas], Erde u. s. w. 2), noch [einen weiteren Stoff, nämlich] die Urmaterie; und ferner entsteht die Erlösung, wie gesagt, nur aus der Unterscheidung der Urmaterie [und der Seele]. 3) Das ist der Sinn. Denn - [um einen von diesen Stoffen mit seiner charakteristischen Eigenthümlichkeit herauszugreifen] - die landläufige Vorstellung z. B. der Erde beruht durchaus darauf, dass dieselbe mit dem Geruch behaftet ist, und der Geruch existirt nicht, wenn [die Materie] sieh im Zustande des Gleichgewichts befindet. Daraus [folgt, dass] der allgemeine Begriff der Erde ebenso wie der des Topfes und dgl. nur den Produkten [aber nicht der Ursache, d. h. der Urmaterie] innewohnt. So heisst es:

"[Damals] gab es weder Tag noch Nacht, weder Himmel noch Erde, weder Finsterniss noch Licht, noch irgend etwas anderes, wie Töne und dergleichen") durch die Wahrnehmung oder [Schlussfolgerung] zu erkennendes; das einzige war damals das urstoffliche und das Brahman, die Scela" [V. P. 1. 2. 23].

86. Ebenso auch [nicht] auf die sechzehn u s. w.

Ebenso wenig gilt die Beschränkung auf die sechzehn in dem Nyâya-System angenommenen [Kategorien] oder auf andere [Zahlen], wie sie von den Pâçupatas ) und sonstigen [Sektirern, z. B. den Jainas] angeführt werden, noch folgt aus der blossen Kenntniss dieser [Kategorien] die Erlösung; denn es existirt [immer noch] ein Plus von Dingen in der [im Commentar zum vorigen Sütra] beschriebenen Weise. Das ist der Sinn. Nach unsrer Meinung aber besteht folgende Beschränkung: von ewigen Dingen giebt es nur zwei [die Seele und die Urmaterie]; diese ewigen [beiden] und die nicht-ewigen zusammengenommen aber sind es fünfundzwanzig. In diesen fünfundzwanzig Substanzen sind [alle] anderen [von uns nicht speciell genannten Dinge], Qualitäten, Bewegungen, allgemeine Begriffe, Kräfte u. s. w., einbegriffen.

<sup>1)</sup> L. muchic co mit der v. 1. dem MS. und Aph. 381, Anm. 4.

D. h. noch Wasser, Feuer, Luft, Aether, Ranm, Zeit, Seele, innerer Sinn.
 Dieser Zusatz aus der v. l. und dem MS.

<sup>4)</sup> Die Bombayer Ausgabe des V.P. hat grotradi austatt çabdadi.

<sup>5)</sup> Welche fünf Kategorien constatiren; vgl. Colebrooke, Misc. Essays<sup>2</sup> I. 431 und den Abschnitt über das Paçupata-System im Sarva-darçana-samgraha.

Um nun die oben [I. 61 und sonst] vorgetragene Lehre, dass die fünf Elemente Produkte sind, zu begründen, widerlegt [der Verfasser] die von den Vaiçeshikas und anderen [d. h. von den Naiyûyikas und Jainas] angenommene Ewigkeit der Atome der Erde u. s. w.:

87. Die Atome sind nicht ewig, weil die Schrift lehrt, dass sie Produkte sind.

Die [sogenannten] Atome der Erde u. s. w. sind nicht ewig, weil die Schrift lehrt, dass auch diese Atome noch Produkte sind. Das ist der Sinn. Obschon eine solche Schriftstelle von uns nicht nachzuweisen ist, weil sie im Laufe der Zeit verloren gegangen, oder [was sonst der Grund sein mag], so ist sie doch aus den Worten des Lehrers [d. h. aus dem Sütra] und aus der Ueberlieferung des Manu zu erschliessen. Bei Manu [1. 27] heisst es ja:

"Ans diesen fünf<sup>1</sup>) zusammen, welche die atomistischen vergänglichen Grundstoffe heissen, geht alles dieses bervor, eins nach dem andern."

Die fünf (daçardha) sind die fünf Elemente, Erde u. s. w. Und man darf nicht sagen, dass in diesem Ausspruch [Manu's] unter dem Worte atomistisch' nur die Aggregate aus zwei und mehr Atomen zu verstehen seien; denn für eine solche Einschränkung lässt sich kein Beweis anführen. [Vielmehr] bezeichnet hier das Wort atomistisch' nur die unendlich kleinen Theile der Elemente. Die von den Vaiceshikas und [Naiyayikas] angenommene Ewigkeit eines solchen [unendlich kleinen Theiles] ist es, die in diesem Sutra bestritten wird, aber nicht die Ewigkeit der Substanz, die von unendlich kleiner Ausdehnung ist, als solcher: denn die unendliche Kleinheit [der einzelnen Bestandtheile] der Constituente Rajas 2), die im Einklang mit der [dem Rajas eignen] unstäten Beweglichkeit steht 3), ergiebt sich daraus, dass [die Rajas-Theile) nicht ewig sein könnten, wenn sie von mittlerer Grösse wären, und nicht thätig, wenn sie unendlich gross [oder alldurchdringend] wären.

"Wie kann aber das untheilbare, unendlich kleine ein Produkt sein?" Darauf erwidert [der Verfasser]:

88. Es ist nicht theillos, weil es ein Produkt ist. Die [sogenannten] Atome 4) der Erde u. s. w. sind nicht untheilbar, weil sich sonst die durch die Schrift festgestellte That-

<sup>1)</sup> Der Text des Mann hat fis anstatt co.

<sup>2)</sup> rajo-vyaktinám, P.

S) Denn je kleiner und leichter ein Gegenstand ist, deste beweglieber ist er.

<sup>4)</sup> Wie die Nalyayikas and Vaiceshikas — nach der Meinung der Sämkhyas — unsutreffend sagen; die letzteren sprechen nur von "Grundstoffen" (tammätra) oder feinen Elementen (sükshma-bhūta).

sache, dass dieselben Produkte sind, nicht erklären liesse. Das ist der Sinn. Deshalb ist von dem göttlichen Vyåsa im Commentar zu dem [Yogasûtra] des Patañjali [3. 43] gelehrt, dass die feinen Substanzen, d. h. die Grundstoffe, die Bestandtheile der [sogenannten] Atome der Erde u. s. w. seien. Von einem Erdstom, Wasseratom u. s. w. aber spricht man nur in der Absieht, das erreichbare Minimum (apakarsha-kashtha) der erdigen Substanz und der anderen Stoffe zu bezeichnen. Wenn also auch [die Grundstoffe und die übrigen materiellen Principien] bis hinauf zur Urmaterie, [d. h. noch das Subjektivirungs- und das Urtheilsorgan, in ihren Bestandtheilen] von unendlicher Kleinheit sind, so wird damit doch nicht [unsere Theorie] hinfallig. Obgleich nun schon an den Grundstoffen der Geruch und die andern [charakteristischen Eigenthümlichkeiten der Elementel existiren, so sind diese doch [so. wie sie dort vorhanden sind,] nicht wahrnehmbar und deshalb nicht den Begriff der Erde u. s. w. bestimmende Faktoren; denn - [um bei dem herausgehobenen Beispiel zu bleiben] - der Begriff der Erde ergiebt sich nur aus demjenigen Geruch, der [bis zur Wahrnehmbarkeit] entwickelt, d. h. mit den deutlichen Unterschieden des Freude, Schrecken und [Betäubung] hervorrufenden versehen ist. 1) Darum sind die Grundstoffe nicht Erde u. s. w. Auch ist zu beachten, dass man dieselben landläufig als feine Elemente nur deshalb bezeichnet, weil sie die unmittelbare Ursache der Elemente sind, und aus ähnlichen Gründen. 2)

[Der Verfasser] widerlegt nun den Einwand eines Heretikers [d. h. eines Materialisten], dass die unmittelbare Erschauung der Urmaterie und der Seele nicht möglich sei, weil [nur] die Farbe die Ursache einer unmittelbaren Erschauung sein könne:

89. Die sinnliche Wahrnehmung ist nicht auf die Farbe als Ursache beschränkt.

Die Einschränkung, dass die sinnliche Wahrnehmung nur durch die Farbe als ihre Veranlassung bedingt sei, ist nicht [richtig]; weil die unmittelbare Erschauung auch [unter anderen Umständen] durch [besonderes] Verdienst oder [durch den Erfolg der Yoga-Praxis] ermöglicht wird. Das ist der Sinn. Denn damit, dass wir die erhellende [d. h. zur Wahrnehmung führende] Kraft nicht [anf das Licht] einschränken, machen wir uns keines Fehlers schuldig, da [eine solche Kraft] bekanntlich z. B. dem Collyrium 3) innewohnt. Darum ist eine in die Erscheinung getretene Farbe

<sup>1)</sup> Nach der v. l. and dem MS.

<sup>2)</sup> D. b. well von den Göttern die Eigenschaften der (groben, sichtbaren)

Elemente schon an den Grundstoffen wahrgenommen werden.

<sup>3)</sup> Welches, auf die Augenwimpern gestrichen, nach indischer Anschauung die Fähigkeit erzeugt im Dunkeln zu sehen. Das ach soll bedeuten, dass Katren und Frösche im Finstern seben können.

nur mit Bezug auf die alltägliche Wahrnehmung der Aussendinge der erhellende [die Erkenntniss bedingende] Faktor. Das ist die Meinung.

"Giebt es also ein Ding von unendlich kleiner Ausdehnung oder nicht?" Auf diese Frage trifft [der Verfasser] seine Entscheidung in Betreff der Ausdehnungen:

90. Es giebt nicht vier verschiedene Ausdehnungen, weil sich dieselben durch zwei erklären lassen.

Es giebt nicht vier verschiedene Ausdehnungen, [wie die Vaiceshikas annehmen]: klein, gross, kurz, lang; vielmehr existiren nur zwei; "weil sich dieselben durch zwei erklären lassen", das bedeutet: weil [jene] vier sich einfach auf zwei Ansdehnungen, [unendlich] klein und gross, [zurückführen] lassen; denn kurz und lang sind nur Unterabtheilungen der Ausdehnung gross. Sonst würden wir eine unendliche Zahl von Ausdehnungen in der Form krumm u. s. w. erhalten.

Nach unser Meinung ist nun eine [unendlich] kleine Ausdehnung den [einzelnen Bestandtheilen der] Constituenten Sattva u. s. w. zuzuschreiben, welche die Wurzelursache der Elemente und der Sinne sind, — [jedoch] mit Ausnahme der besonderen [Theile der] Constituenten, welche die Ursache des Aethers sind. 1) [Allem] andern sind je nachdem die Ausdehnungen von der mittleren bis zur unendlichen eigen, und diese sind nur Unterabtheilungen unserer Ausdehnung gross.

- [In I. 154] ist ausdrücklich (kanthatas) gelehrt, dass die Seelen dem Genus nach eins seien, und dasselbe ist von der Materie, [wenn auch nicht mit diesen Worten, so doch] dem Sinne nach gelehrt. Mit Rücksicht darauf widerlegt [der Verfasser] nun die widersprechende Behauptung der Heretiker [d. h. der Buddhisten], dass es keine Genera gebe:
- 91. Trotz der Vergänglichkeit erfasst die auf einer Verbindung mit der Beständigkeit beruhende Wiedererkennung das Genus.

Trotz der Vergänglichkeit — d. h. trotz der Unbeständigkeit<sup>2</sup>) — der Einzeldinge, erfasst die von einer Verbindung mit der Beständigkeit abhängige Wiedererkennung Dieses ist ebensolch ein Topf das Genus, d. h. die Wiedererkennung hat [nicht das Einzelding, sondern] das Genus zum Objekt. Das ist der Sinn.

2) Hier ist asthirates 'pi mit der v. l. und dem MS, einzufügen.

Denn der Aether — und demnach auch dessen materielle Urasche —
 ist von unendlich grosser Ausdehnung

Deshalb darf man den Begriff des Genus nicht leugnen. Dies lehrt [der Verfasser mit den Worten]:

92. Deshalb ist dieses nicht zu leugnen.

Das ist verständlich.

"Es könnte aber doch die Wiedererkennung einfach als ein Nichtsein zu erklären sein, d. h. als eine Ausschliessung [alles] dessen, was [das betreffende Ding] nicht ist, und das Wort "Genus" könnte diese [Ausschliessung] bezeichnen sollen?" Auf diesen [Einwand des Buddhisten] erwidert [der Verfasser]:

93. Es ist seinem Wesen nach nicht die Negation des andern, wegen der positiven Vorstellung.

Wegen der positiven Vorstellung "Dieses ist derselbe" ist das Genus seinem Wesen nach nicht eine Negation. Das ist der Sinn. Denn sonst würde man nur die Vorstellung haben "Dieses ist nicht ein Nicht-Topf". Ferner müsst ihr [Buddhisten doch] als Sinn des Wortes "Ausschliessung des andern" angeben: "Ausschliessung dessen, was nicht Topf ist"; dabei [aber] bedeutet "nicht Topf sein": "von dem Genus Topf verschieden sein", mithin erkennt ihr, wohl oder übel, das Genus an.

"Dann wird die Wiedererkennung durch die Aehnlichkeit veranlasst sein." Auf diesen [weiteren Einwand des Buddhisten] entgegnet [der Verfasser]:

94 Die Aehnlichkeit ist kein neues Princip, weil sie durch die Sinneswahrnehmung percipirt wird.

Die Aehnlichkeit ist nicht etwas [besonderes], das von der Gleichheit der überwiegenden Theile u. s. w. [d. h. der Farbe, des Geruchs, des Geschmacks, des Gefühls und dgl.] verschieden wäre, weil [die Aehnlichkeit] durch die Sinneswahrnehmung als aus [solcher] Gleichheit bestehend percipirt wird. Das ist der Sinn.

Dann mag die Aehnlichkeit eine [dem Dinge] wesentliche Eigenthümlichkeit sein, aber nicht eine solche Gleichheit." Diesen Einwand weist [der Verfasser mit folgenden Worten] zurück:

95. Noch auch die Manifestirung einer innewohnenden Eigenthümlichkeit, weil die Perception derselben verschieden ist.

Ebenso wenig ist die Aehnlichkeit das Hervortreten einer besonderen, dem Dinge wesentlichen Eigenthümlichkeit, weil die Perception der Aehnlichkeit sich von der Perception der Eigenthümlichkeiten unterscheidet. Denn die Wahrnehmung einer Eigen-

thümlichkeit erheischt nicht die Kenntniss eines anderen Objektes. dagegen erfordert die Wahrnehmung einer Aehnlichkeit, ebenso wie die eines Nichtvorhandenseins, die Kenntniss eines Seitenfresp. Gegen-Istückes, und darum sind die beiden Wahrnehmungen verschiedenartig. Das ist der Sinn, [Auch deshalb ist die Aehnlichkeit nicht eine wesentliche Eigenthümlichkeit], weil man auch eine gelegentliche Aehnlichkeit beobachtet. 1) Das Wort Manifestirung' [ist im Sûtra hinzugefügt], um [den Gedanken] auszuschliessen, [dass] eine so lange als das Ding währende Eigenthümlichkeit [gemeint sei]. 1) - Ferner ist die Aehnlichkeit nicht die Gesammtheit solcher Eigenthümlichkeiten eines Gegenstandes, weil dann auch ein Jüngling [dem gleichen Individuum] im Zustande der Kindheit Abnlich sein müsste; sondern man muss sagen: Die besondere Eigenthümlichkeit, welche z. B. in der Zeit des Jünglingsalters besteht, ist die Aehnlichkeit mit [anderen] Jünglingen. Demnach ist es zutreffender nur eine Gleichheit zu constatiren, die allen [jedesmal in Betracht kommenden] Individuen [resp. Einzeldingen] gemeinsam ist, als eine endlose Reihe von Eigenthumlichkeiten für jedes Individuum [oder Einzelding] anzunehmen.

"Trotzdem könnte aber doch die Aehnlichkeit [aller] einzelnen Töpfe mit einander nur darin bestehen, dass dieselben den Namen "Topf führen; ebenso die der Kleider u. s. f. Also, da sich schon auf diese Weise die durchgehende Vorstellung erklären lässt, fort mit der "Gleichheit", [mit der ihr operirt, um den Begriff der Aehnlichkeit zu definiren]!" <sup>3</sup>) Darauf erwidert [der Verfasser]:

96. Ebenso wenig der Zusammenhang des Namens und des benannten.

Ebenso wenig ist die Aehnlichkeit der erwähnte Zusammenhang des Namens und des benannten, weil die Perception derselben [von der Erkenntniss jenes Zusammenhangs] verschieden ist. Das ist der Sinn. Denn auch Jemand, der das Verhältnissvon Namen und benanntem nicht kennt, nimmt die Aehnlichkeit wahr.

Ferner:

97. Der Zusammenhang ist nicht ewig, weil die beiden vergänglich sind.

Weil der Name und das benannte vergünglich sind, ist auch der Zusammenhang dieser [beiden] nicht ewig. Wie könnte also auf Grund eines solchen [Zusammenhangs] an einem gegenwärtigen

<sup>1)</sup> Z. B. bel swel Personen, deren Haare sich sträuben, P.

<sup>3)</sup> Diese beiden Sätze aus der v. L und dem MS.
5) Nach der v. L und dem MS.

Dinge eine Aebnlichkeit mit einem vergangenen Dinge bestehen? Das ist der Sinn.

"Wenn auch die in Zusammenhang stehenden Dinge vergänglich sind, so könnte doch der Zusammenhang [selbst] ewig sein; was giebt es für einen Grund dagegen?" Darauf erwidert [der Verfasser]:

98. Der Zusammenhang ist nicht anfanglos, weil dies durch das Beweismittel widerlegt wird, welches den Gegenstand als solchen erkennen lehrt.

Nur wenn eine gelegentliche Trennung vorkommt, steht die Existenz eines Zusammenhangs [einer Verbindung] fest, weil sonst für die Annahme einer Verbindung kein Raum ist, da [nach unsrer Meinung die sogenannte Inhärenz] in der [zu Sütra 100] zu beschreibenden Weise einfach als das Wesen [der Sache] zu erklären ist. Eine solche gelegentliche Trennung nun wäre bei der Ewigkeit des Zusammenhangs nicht möglich; mithin ist der Zusammenhang nicht ewig, da dies schon durch das Beweismittel [der Schlussfolgerung] widerlegt wird, welches [uns] den [Begriff des] Zusammenhangs erkennen lehrt. Das ist der Sinn.

"Unter diesen Umständen würde ja die ewige Inhärenz, welche bei zwei ewigen Dingen, der Eigenschaft nämlich und ihrem Träger, besteht, unerklärlich sein." Darauf erwidert [der Verfasser]:

99. Es giebt keine Inhārenz, weil der Beweis dafür fehlt.<sup>1</sup>)

Das ist verständlich.

"Die sinnliche Wahrnehmung, dass [ein Ding] charakterisirt [d. h. mit einem andern ständig verbunden] ist, und [die Erwägung]. dass die Vorstellung des charakterisirten auf andere Weise nicht zu verstehen ist, sind aber doch Beweise [für die Inbärenz]." Auf diesen [Einwand des Vaiçeshika] antwortet [der Verfasser]:

100. Weder die Wahrnehmung noch die Erschliessung, weil in allen beiden Fällen die Sache anders zu erklären ist.

Weil in allen beiden Fällen, d. h. bei der Wahrmehmung, dass [ein Ding] charakterisirt ist, und bei der Erschliessung [der von euch so genannten Inhärenz aus der Vorstellung des charakte-

Dieses Sûtra ist gegen die Lehre der Vaiçeshikas gerichtet, bei denen die Inhärenz (somaväya) eine der sechs Kategorien ist.

risirten] die Sache anders zu erklären ist, nämlich einfach aus dem Wesen [des betreffenden Dinges], sind jene beiden keine Beweise für die Inhärenz. Das ist der Sinn. Damit ist folgendes gemeint: Wie [von den Vaiceshikas] die Vorstellung, dass etwas durch die Inhärenz charakterisirt sei, einfach durch das Wesen der Inhürenz, [nicht aber durch die Annahme einer neuen Inhärenz] gedeutet wird - aus Furcht vor einem regressus in infinitum -[wie] demnach [von ihnen] in diesem Fall die Wahrnehmung und Erschliessung anders erklärt wird, [d. h. als das Wesen der Sache zum Objekt habend], ebenso soll man auch die Vorstellung des charakterisirten in dem Falle des Verhältnisses von Eigenschaft und Träger der Eigenschaft u. s. w. [d. h. von Bewegung und sich bewegendem, von Theil und Ganzem etc.] einfach durch das Wesen der Eigenschaft, [resp. der Bewegung, des Theils] etc. deuten; es sind also auch in diesen Fällen die Wahrnehmung und die Erschliessung, [durch welche die Vaiceshikas die Inhärenz beweisen wollen,] anders zu deuten.

Wenn [uns darauf eingewendet wird]: "Dann ist aber doch auch eine Vereinigung (samyoga) nicht zu erweisen, weil z. B. die Vorstellung, dass ein Topf sich auf dem Erdboden befindet, auf andere Weise, d. h. aus dem Wesen [des Topfes und des Erdbodens], erklärt werden könnte", [so antworten wir]: Nein! denn, [damit man dies thun könnte], müsste auch zur Zeit der Trennung, da ja das Wesen des Erdbodens wie des Topfes in demselben Zustande verharrt, die Vorstellung des [durch den Topf] charakterisirten [Erdbodens] obwalten. In einem Falle dagegen, [wo die Vaiceshikas eine] Inhärenz [sehen,] kommt niemals eine Trennung des [sogenannten] inhärirenden von seinem Sitze vor, und deshalb lässt sich dieser [unser] Widerlegungsgrund nicht [auf solche Fälle] anwenden. 1)

Ein Gewisser aber [d. b. Aniruddha] sagt zu diesem [Sütra], die [angebliche] Inhärenz sei anders zu erklären, [als die Vaiceshikas thun], nämlich als die Verbindung mit der Identität (täditmya). Das ist nicht richtig, weil damit nur ein anderer Ausdruck [für "Inhärenz"] gegeben ist; denn von einer absoluten Identität kann hier [z. B. bei der Eigenschaft und ihrem Träger] nicht die Rede sein, weil der Träger der Eigenschaft bestehen bleibt, auch wenn man die Eigenschaft abtrennt 2), und weil man [thatsächlich in solchen Fällen] die Vorstellung hat, dass [das Subjekt durch die Eigenschaft] charakterisirt, [nicht aber mit dieser identisch]

<sup>1)</sup> Der sommeriger wird also von den Sânkhyas nicht anerkannt, weil das mit ihm bezeichnete siets zu dem Wesen des Dinges gehört; der somgoger aber existirt, weil seine Beobachtung sieh auf etwas gründet, das von dem Wesen der in Betracht kommenden Dinge unabhängig ist.

D. h. well, wenn man den Begriff ,blaufarbig von dem Begriff ,Top?
 abtrennt, doch noch immer der letztere existirt.

sei. Es kann vielmehr, da man [auf andre Weise] nicht [zu einer vernünftigen Anschauung] gelangt (agatya), [von Aniruddha] nur eine besondere Verbindung gemeint sein, welche sowohl für die Vorstellung der Getrenntheit [z. B. des Subjekts und der Eigenschaft] 1) als auch für die der Nichtgetrenntheit [beider] 2) der bestimmende Faktor ist. Ob man nun also eine solche [Verbindung Inhärenz nennt oder Identität, ist nur ein nomineller Unterschied. [Jedenfalls] aber ist [dann für Aniruddha] eine Verbindung vorhanden, welche etwas von den beiden in Verbindung stehenden Dingen verschiedenes ist, [während wir hier nur das Wesen der Sache anerkennen]. Wenn hingegen [von Aniruddha] mit Identität nur das Wesen [der in Frage kommenden Dinge] bezeichnet ist, so wird ja auch von uns dasselbe gelehrt, und es liegt demnach [auch in diesem Fall] nur eine Verschiedenheit des Ausdrucks vor.3) Ferner ist die Identität erfahrungsgemäss bestimmend für die Vorstellung der [begrifflichen] Getrenntheit, z. B. in dem Falle "der Topf ist ein Ding"4), nicht aber für die Vorstellung des Verhältnisses von enthaltendem und enthaltenem, weil solche Anschauungen wie ,das Ding des Topfes" nicht existiren. 5) Darum bedeutet die Identität z. B. des Dinges nur das Ding-sein. Wie kann deshalb die von den Gegnern angenommene Inhärenzverbindung durch [die Deutung auf] den Identitätsbegriff den [beabsichtigten] Zweck erfüllen, für die Vorstellung des Verhältnisses von enthaltendem und enthaltenem bestimmend zu sein? Denn [wenn die Füden das Kleid sind, so] ist das Kleid nicht in den Fäden, u. s. w.

Es ist ein Lehrsatz [unseres Systems], dass in Folge einer Erschütterung (kshobha) der Urmaterie die Verbindung von Urmaterie und Seele eintritt und in Folge deren die Schöpfung. Dagegen wird der folgende Einwand von den Heretikern [d. h. von den Buddhisten] erhoben: "Keinem Ding ist eine Bewegung wie eine Erschütterung eigen. Jedes Ding ist von momentaner Dauer; wo es entsteht, ebendaselbst geht es zu Grunde. Darum lässt sich keine aus der Verbindung mit einem andern Ort zu erschliessende Bewegung constatiren." Darauf entgegnet [der Verfasser]:

<sup>1)</sup> Z. B. ,der Topf ist blaufarbig (ntla-rapavan ghatah).

<sup>2)</sup> Z. B. ,der blaufarbige Topf (nilo ghalah).

<sup>3)</sup> Das folgende aus der v. l. und dem MS.

<sup>4)</sup> Denn bei der Identificirung handelt es sieh um zwei getrennte Begriffe

<sup>5)</sup> Die Vorstellung aber "die Hitze des Feuers" ist richtig; in diesem wie in allen analogen Fällen, in denen die Vaiçeshikas eine Inhärenz, die Sämkhyas das Wesen des Dinges constatiren, liegt also keine Identität vor.

<sup>8)</sup> Denn wenn ein Ding sich nach einem andern Ort bewegt zu haben scheint, ist es nach der Meinung jener schon nicht mehr dasselbe wie vorher.

101. Die Bewegung ist nicht nur zu erschliessen. weil von dem ganz nahe stehenden dieselbe und das, dem sie angehört, auch 1) sichtbarlich beobachtet wird.

Die Bewegung ist nicht allein 1) aus der Verbindung mit oder [aus der Trennung von -] einem andern Orte zu erschliessen, weil von dem ganz nahe stehenden, d. h. von dem in der Nähe befindlichen Zuschauer, die Bewegung und dasjenige, welchem die Bewegung angehört, auch durch die sinnliche Wahrnehmung beobachtet wird, wie z. B. ,der Baum schwankt. Das ist der Sinn.

Im dritten 3) Buche waren [in den Sûtras 17-19] die verschiedenen Ansichten über den Körper erwähnt, dass derselbe aus den fünf Elementen bestehe u. s. w., aber es war nicht eine bestimmte als die richtige bingestellt. Mit Bezug auf diese 1) [Ansichten] weist der Verfasser hier die Lehre eines Opponenten zurück :

102. Der Körper besteht nicht aus den fünf Elementen, weil mehrere Dinge nicht die materielle Ursache sein können.

Mehrere, d. h. verschiedenartige Dinge. Der Rest ist verständlich. Da erfahrungsgemäss nicht [mehrere] verschiedenartige Dinge im Falle des Topfes, des Kleides u. s. w. die materielle Ursache sind, so ist [auch in unserem Falle] nur ein gleichartiges [nämlich die Erde] diese Ursache. Wenn man aber davon spricht, dass [der Körper] aus den fünf Elementen bestehe, so will man damit sagen, dass die übrigen vier Elemente die Stabilität [des Körpers] bewirken. 5) Hiermit sind auch die Ansichten widerlegt, dass [der Körper] aus zwei, drei oder vier Elementen bestehe. Was [unsere] Meinung von der einheitlichen materiellen Ursache [desselben] betrifft, so wird [der Verfasser] noch [unten in Sütra 112 ausdrücklich] lehren, dass allein die Erde die materielle Ursache eines jeden Körpers ist.

Einige sagen: "Es giebt nur einen groben Körper." Dies widerlegt [der Verfasser mit den Worten]:

<sup>1)</sup> Das zweite eva steht im Sinne von api; vgl. den Commentar.

<sup>2)</sup> L. na kevalam mit der v. l. and dem MS.

dvitigā<sup>0</sup>, wie übrigens anch im MS. steht, ist in trtigā<sup>0</sup> zu verbessere, da im zwelten Buche von diesem Gegenstand gar nicht die Rede war und da im Comm. zu III. 19 auf unsere Stelle verwiesen wurde. Das deutspadhyaye dadurch zu rechtfertigen, dass Vijnanabhikshu von hier aus rückwärts gezählt habe, scheint mir geawungen,

<sup>4)</sup> L. teshe atra mit der v. l. und dem MS., ferner mit dem letzteren para sisti apara.

<sup>5)</sup> Indem das Wasser das Blut, das Feuer die Körperwärme, die Luft das Athmen und der Aether die Luftröhre erhält.

103. Er ist nicht nothwendig grob, weil es auch einen hinüberführenden ') giebt.

"Körper" (çarîra) ist dasjenige, was das Substrat (âçraya) für die Sinne ist²), einem Ausspruch des Manu [1. 17] zufolge:

"Weil die feinen Theile von dessen Gestalt das Substrat für diese sechs [Sinne 1] bilden (ägrayanti), deshalb nennen die Weisen dessen Gestalt "Körper" (carira)."

Ein solcher Körper nun ist nicht nothwendig grob, d. h. sichtbar. Warum [nicht]? Weil auch ein anderer aus dem Element [Erde] bestehender Körper noch existirt, der ,hinüberführende' (ativahika) nämlich, welcher so fein ist, dass er sinnlich nicht wahrgenommen werden kann. Das ist der Sinn. Weil dieser den inneren Leib', [der durch das Innenorgan und die Sinne gebildet ist.] aus einer Welt in die andere hinübergeleitet, heisst er ,hinüberführend': denn es ist schon oben [III. 12] gelehrt, dass der innere Körper' sich nicht würde bewegen können 1), wenn er nicht ein aus Elementen bestehendes Substrat hatte, ebenso wenig wie ein Bild oder dgl. Unser Sûtra hat nur den Zweck, jenes [III. 12] zu verdeutlichen. Dabei ist zu beachten, dass auch der ,innere Leib als Körper gilt, weil er der Sitz der Empfindung ist, oder weil er [d. h. vielmehr das einen Theil desselben bildende Innenorgan] die Basis für den Reflex der Seele ist. Als Belege für die Existenz des ,hinüberführenden Körpers' nun haben wir die Schriftstelle:

"Daumengross ruht die Seele, der innere Körper, immerdar in dem Herzen der Menschen." [Kath. 6, 17],

und die Traditionsstelle:

"Die daumengrosse Seele riss Yama mit Gewalt beraus")." [Mbb. 3, 16763].

Denn der 'innere Leib', der den ganzen [groben] Körper erfüllt, kann an sich nicht danmengross sein. Daraus folgt also, dass die Daumengrösse seinem Substrat, [dem 'hinüberführenden Körper'] angehört. Wie [nämlich] das [künstliche] Licht, obschon es das ganze Haus erfüllt, die Form einer kleinen Spitze hat, und zwar deshalb, weil ein feiner Theil des Oeldochtes oder [Spahnes], d. h. der concentrirte, aus dem Erdelement bestehende Theil oben am Docht die Form einer kleinen Spitze hat, ebenso — müssen wir schliessen — wird auch dem 'inneren Leibe', obwohl er den [groben] Körper ganz erfüllt, Daumengrösse [d. h. eine geringe

<sup>1)</sup> Vgl. im Comm. an III. 11.

<sup>2)</sup> Dies soll eine Etymologie sein!

<sup>3)</sup> Es ist also der innnere Sinn (manas) mitgerechnet.

<sup>4)</sup> L. eitrādiral lingadehasya gamanānupapatteh mit dor v. 1 und dem MS

<sup>5)</sup> Die Calcuttaer Ausgabe des Mbb, hat yamo balat,

Ausdehnung] zugeschrieben, weil sein Substrat, der fein-elementige [hinüberführende Körper] 1) Daumengrösse besitzt.

Oben [II. 23] ist gelehrt, dass die Sinne etwas anderes sind als ihre körperlichen Sitze (golaka). Um dies zu begründen, widerlegt [der Verfasser] jetzt die Ansicht, dass die Sinne etwas, das sie nicht erreichen, zur Kenntniss bringen können:

104. Was sie nicht erreichen, bringen die Sinne nicht zur Kenntniss, wegen des Nichterreichens, oder weil sie alles erreichen würden.

Wenn die Objekte nicht mit ihnen in Verbindung stehen, sobringen die Sinne nichts zur Kenntniss, "wegen des Nichterreichens", d. h. weil die Erfahrung lehrt, dass Lampen und ähnliche ferleuchtende Dinge] nicht zur Kenntniss bringen, was ansser ihrem Bereich liegt; und weil [die Sinne], wenn sie etwas der Art zur Kenntniss bringen könnten, alle Dinge, ob sie auch durch dazwischenliegendes getrennt oder [in unendliche Ferne entrückt] sind, erkennen lassen müssten. Das ist der Sinn. Wegen der [thatsachlichen] Verbindung mit der entfernten Sonne und mit ähnlichen Dingen sind also die Sinne etwas anderes als ihre körperlichen Sitze. 2) Das ist gemeint. Die Organe nun bringen, da sie selbst ungeistig sind, die Objekte nur dadurch zur Erkenntniss, dass sie dieselben der Seele darbieten, gleichwie der Spiegel das Gesicht zur Kenntniss gelangen lässt. Oder vielmehr: ,ein Objekt zur Kenntniss bringen' ist nichts anderes als ein Abbild des Objekts in sich aufnehmen'.

Dann ist aber doch die Meinung [der Naiyâyikas] richtig. dass der Gesichtssinn aus Licht bestehe, weil bekanntlich allein das Licht in der Form der Strahlen so schnell in die Ferne eilt." Diesen Einwand weist [der Verfasser mit folgenden Worten] zurück:

105. Nicht, weil das Licht dahineilt, besteht der Gesichtssinn aus Licht, da sich dies durch die Funktion erklart.

Weil man sieht, wie das Licht dahineilt, darum darf man nicht sagen, dass der Gesichtssinn aus Licht bestehe. Warum [nicht]? Weil sich auch ohne die Annahme der Lichtnatur [des Gesichtssinns] sein Dahineilen wie im Falle des Athems durch eine besondere Funktion erklärt. Das ist der Sinn. Denn gleichwie der Athem, ohne den Körper zu verlassen, von der Nasen-

<sup>1)</sup> L. svågrayo-såkshma-bhûtasya mit der v. l. und den MS. 2) Denn wenn die Sinne Auge, Ohr, Nase ote, waren, wurden sie auf Grund der vorstehenden Beweisführung nur dasjenige erkennen lassen können, was in unmittelbarer räumlicher Verbindung mit diesen Gliedmassen steht.

spitze nach aussen in einige Entfernung strömt vermöge der Funktion, welche Athmen heisst, ebenso eilt der Gesichtssinn, obwohl er keine aus Licht bestehende Substanz ist, in gleicher Weise den Körper nicht verlassend, vermöge der besonderen Modifikation, welche wir als Funktion bezeichnen, in einem Augenblick z. B. zu der fernen Sonne hin.

"Was für einen Beweis giebt es nun aber für [die Existenz] einer so beschaffenen Funktion?" Darauf antwortet [der Verfasser]:

106. Durch die Erkenntniss der erreichten Objekte als das Merkmal wird die Funktion erwiesen.')

Das ist verständlich.

[Der Verfasser] beschreibt nun das Wesen dieser Funktion, um zu begründen, dass dieselbe wandert, obwohl sie den Körper nicht verlässt:

107. Die Funktion ist ein anderes Princip als Theil oder Eigenschaft, weil sie zum Zwecke der Verbindung dahineilt.

Weil sie zum Zwecke der [mit den Objekten einzugehenden] Verbindung dahineilt, darum ist die Funktion weder ein Theil des Gesichts- resp. eines anderen Sinnes, - d. h. kein abgelöster Theil, der einem [aus dem Feuer fortsprühenden] Funken vergleichbar wäre, - noch eine Eigenschaft wie z. B. die Farbe; sondern die Funktion ist ein [unlösliches] Glied des [Sinnes, also] etwas von Theil und Eigenschaft verschiedenes. Denn wenn [sie ein löslicher Theil wäre, und mithin] eine Trennung [von dem Sinnel vorläge, so würde durch sie keine Verbindung des Gesichtssinnes z. B. mit der Sonne vermittelt werden können; und [dies würde ebenso wenig möglich sein], wenn [die Funktion] eine Eigenschaft ware, weil dann ihre Bewegung, d. h. ihr Dahineilen, ausgeschlossen sein würde. Das ist der Sinn. Daraus ergiebt sieh. dass auch die Funktion des Innenorgans, [welche durch Vermittlung der Sinne hinauseilt um die Objekte zu erfassen,] nur eine Modifikation [des Innenorgans], d. b. etwas substantielles ist, wie die [züngelnde] Spitze der Flamme des Lichtes [eine Modifikation der Flamme ist und zu der Substanz derselben gehört] und dass [diese Modifikation] in Folge ihrer Klarheit eine Verfassung annimmt, in welcher sie dieselbe Form wie die Objekte hat.

D. h. das blosse Vorhandensein dieser Erkenntniss beweist die Existenz einer solchen Funktion.

"Wenn nun demnach die Funktionen Substanzen sind, wie kann die Bezeichnung "Funktion" auf die Qualitäten des Innenorgans, d. h. auf Wünsche und dgl., angewendet werden?" Darauf erwidert [der Verfasser]:

108. Nicht mit Nothwendigkeit eine Substanz, wegen seiner Etymologie.

[Das Wort] vrtti, [welches im vorstehenden mit .Funktion' übersetzt ist, bezeichnet nicht mit Nothwendigkeit nur eine Substanz. Warum [nicht]? ,Wegen seiner Etymologie'; d. h. weil es 1), nämlich [das Wort] wtti, die Bedeutungen hat, welche sieh aus der Etymologie ergeben. Denn nach den Angaben [der Lexika, in denen es heisst]: ,vrtti steht im Sinne von ,Lebensweise' (vartana) und Leben' (jivana)' ist dieses Wort ein solches. dessen Bedeutungen der Etymologie genau entsprechen (yaugika). Leben' bedeutet nun die Funktion, welche die eigene Fortdauer veranlasst; denn es heisst im Glossar [cf. Dhátup. 15. 54]: "Die Wurzel jiv 3) ,leben' hat den Sinn ,Erhaltung der Kraft und des Athems' : und [die andere, erstgenannte Bedeutung von vrtti lässt sich] aus dem Sprachgebrauch des täglichen Lebens [belegen], dem zufolge man von der vrtti [d. h. Lebensweise'] der Vaicyas, Cudras u. s. w. spricht. Da nun das Innenorgan ebensowohl durch die Wünsche und die andern [Qualitäten] lebt, wie durch die [im-Commentar zum vorigen Sûtra beschriebene] substantielle vrtti, so sind auch die ersteren vrtti [zu nennen]; denn das Innenorgan stirbt, wenn [diese] alle unterdrückt werden. Das ist der Sinn.

Da die Schrift [z. B. Chand. 6, 5, 4] auch lehrt, dass die Sinne aus den Elementen gebildet seien, so liesse sich vielleicht der Zweifel hegen, ob solche Schriftstellen nicht eine durch die Verschiedenheit der einzelnen Welten bedingte beschränkte Giltigkeit besitzen. 4) Mit Bezug darauf sagt [der Verfasser]:

109. Trotz der Verschiedenheit der Gebiete haben sie keine andere materielle Ursache; sie sind nothwendig wie bei uns und den anderen.

<sup>1)</sup> Durch latra wird das tat des Sütra aufgenommen.

<sup>2)</sup> D. h. well with alles bedeutet, was as seiner Ableitung nach bedeuten kann.

<sup>3)</sup> Trenne jiwa (die von den Grammatikern aufgestellte Warzelform) von dem folgenden ab. Im Dhätup, steht nur präna-dhärane, das bala-präna-dhärane, das bala-präna-dhärane,

<sup>4)</sup> D. h. ob nicht etwa zwar für unsere Weit die Sämkhya-Lehre richtig sei, dass die Sinne Produkte des Sabjektivirungsergans sind, für an dere Welten aber die Angabe jener Schriftstellen.

Auch aus der Verschiedenheit der Gebiete, d. h. der Brahmawelt u. s. w., [darf man] nicht [entnehmen, dass] die Sinne [dort] eine andere materielle Ursache als das Subjektivirungsorgan haben; vielmehr sind sie bei allen, ebenso wie bei uns und den andern Bewohnern dieser irdischen Welt, nothwendig ein Produkt des Subjektivirungsorgans; denn aus der Schrift lernen wir nur, dass ein und derselbe innere Körper durch die verschiedenen Gebiete wandert. Das ist der Sinn.

"Wie sollen aber dann die Schriftstellen erklärt werden, welche sagen, dass [die Sinne] aus den Elementen gebildet seien?" Darauf erwidert [der Verfasser]:

110. Wegen der Bezeichnung der bewirkenden Ursache findet eine solche Bezeichnung statt.

Man bezeichnet [gelegentlich] auch eine bewirkende [oder begleitende] Ursache als die materielle, wenn man den Vorrang einer solchen [vor den andern bewirkenden oder begleitenden Ursachen] andeuten will; wie man z. B. sagt: das Feuer geht aus dem Brennholz hervor. Aus diesem Grunde sind [in der Schrift] die Elemente als die materielle Ursache [der Sinne] bezeichnet. Das ist gemeint. Denn die Sinne, das Gesicht u. s. w. entstehen 1) nur unter Mitwirkung des Lichtes und der andern Elemente aus dem von diesen unterstützten Subjektivirungsorgan, ebenso wie das Feuer durch die Mitwirkung des dem Erdelement zugehörigen Brennholzes 2) aus dem von diesem unterstützten Lichte hervorgeht. Die Autorität hierfür ist die Schriftstelle "Denn aus Speise gebildet, o Lieber, ist der innere Sinn u. s. w." [Chând. 6. 5. 4] und der dort angeführte Grund, [dass das Denkvermögen durch Fasten geschwächt und durch Nahrung gestärkt wird].

Bei dieser Gelegenheit stellt [der Verfasser] die Besonderheiten in Betreff des groben Körpers fest:

111. Weil er auch aus der Hitze, dem Ei, dem Mutterschoss, dem Keim, dem Willen und der übernatürlichen Kraft hervorgeht, besteht die Beschränkung nicht.

In der Schriftstelle [Chand. 6. 3. 1] "Nur drei Entstehungsarten fürwahr giebt es für diese Wesen: sie gehen aus dem Ei, dem lebenden und dem Keim hervor" sind im Anschluss an die gewöhnliche Auffassung drei verschiedene Körper, der aus dem Ei hervorgegangene u. s. w., genannt; [es ist] aber nicht [gemeint,

<sup>1)</sup> L. bhavanti mit der v. 1., dem MS. und Aph. 401, Anm. 1.

L. parthivendhanopashtambhena mit der v. 1., dem MS. und Aph.<sup>6</sup>
 Aum. 1.

dass] eine solche Beschränkung [thatsächlich] bestehe, weil es [in Wirklichkeit] sechs verschiedene Körper giebt, den aus der Hitze entsprungenen und die übrigen [fünf im Sütra genannten]. Das ist der Sinn. Aus der Hitze nun gehen hervor die Moskitos und dgl., aus dem Ei die Vögel, Schlangen und' dgl., aus dem Mutterschoss die Menschen u. s. w., aus dem Keim die Bäume u. s. w., aus dem Willen hervorgegangen sind Sanaka 1) und andere; aus der übernatürlichen Kraft hervorgegangen sind die aus der Kraft der Sprüche, der Askese u. s. w. entsprungenen, wie z. B. die Körper, welche aus dem Körper des [Dämons] Raktabtja entstanden. 2)

Das oben [in Sûtra 102] gelehrte, dass der Körper nur aus einem Element bestehe, erklärt [der Verfasser] bei dieser Gelegenheit [im folgenden] specieller:

112. Für alle ist die Erde die materielle Ursache wegen ihrer besonderen Beschaffenheit. Jene Bezeichnung ist wie oben [zu verstehen].

Für alle Körper ist allein die Erde die materielle Ursache "wegen ihrer besonderen Beschaffenheit", d. h. weil sie sich [vor den andern Elementen] auszeichnet durch ihr grösseres Quantum und [durch die Fähigkeit die übrigen Elemente in sich anfzunehmen]. Die [hie und da zu findende] Bezeichnung des Körpersaber 3) als eines aus fünf, vier oder einer andern Zahl von Elementen gebildeten 4) ist wie oben [in Sütra 110 zu verstehen], d. h. ebenso wie die Thatsache, dass die Sinne [gelegentlich] ein Produkt der Elemente genannt werden, [was] nur deshalb [geschieht,] weil sie unter Mitwirkung derselben entstehen. Das ist der Sinn.

"Da nun aber der Athem die Hauptsache in dem Körper ist, so wird er den Körper ins Leben rufen." Darauf erwidert [der Verfasser]:

113. Der Athem ruft nicht den Körper ins Leben<sup>5</sup>), weil er aus der Kraft der Sinne hervorgeht.

Ein Sohn Brahman's, der durch den blossen Willon seines Vaters geschaffen wurde.

<sup>2)</sup> S. Märk. P. 88. 39 ff., wo erzählt wird, dass aus jedem zur Erde gefallenen Biutstropfen des verwundeten Dämens ein ihm gleichartiger Dämen entstanden sei.

atrapi ist zu tilgen und tu hinter <sup>o</sup>vyapadeçalı einzufügen mit der v. l., dem MS. und Aph.<sup>a</sup> 402, Ann. 2.

<sup>4)</sup> Vgl. III. 17, 18 und den Commentar zu V. 102.

<sup>5)</sup> Man sollie us prānasya dehārambhakatvam erwarten, und so erkläri Vijūšnabhikshu. Durch die auffallende Ausdrucksweise des Sātra sind Anīruddha und Mahādeva zu einer gezwungsnen Doutung veranlasst.

Der Athem ruft nicht den Körper ins Leben; denn da ohne die Sinne der Athem nicht besteht, wie sich aus positiver und negativer Betrachtungsweise ergiebt (anvaya-vyaterekâbhyâm) 1), so geht der Athem hervor — d. b. entsteht — lediglich aus einer besonderen Kraft der Sinne. Das ist gemeint. Damit soll folgendes gesagt sein: der Athem, der eine Funktion der Organe ist 2), kann in Abwesenheit der Organe nicht bestehen. Da also in einem Leichnam wegen des Fehlens der Organe der Athem fehlt, kann dieser nicht den Körper ins Leben rufen.

"Wenn nun also der Athem nicht die Ursache des Körpers ist, so könnte doch der Körper auch ohne den Athem entstehen?" Darauf erwidert [der Verfasser]:

114. Unter der Leitung des Geniessers findet die Bildung des Sitzes des Genusses statt, weil sonst das Verfaulen eintreten müsste.

Nur unter der Leitung — d. h. [aur] in Folge der Wirksamkeit — des Geniessers, d. h. der mit dem Athem [weil mit dem inneren Körper] verbundenen [Seele], geht die Bildung des Sitzes des Genusses, des [groben] Körpers, vor sich, weil "sonst", d. h. ohne die Wirksamkeit des Athems [des Lebensodems]. das Verfaulen [der Stoffe, aus denen sich der Körper entwickelt]. des Sperma und des Blutes, eintreten müsste — wie bei einem Leichnam. Das ist der Sinn. Demnach ist der Athem wegen seiner besonderen Thätigkeiten, d. h. weil er das Durchströmen des Lebenssaftes [durch den ganzen Organismus] und [die Ernährung desselben] bewirkt, begleitende Ursache des Körpers; denn er erhält ihn. Das ist gemeint.

"Dann kann man aber doch annehmen, dass die Leitung nur Sache des Athems sei, weil dieser thätig ist, [aber] nicht des Athembesitzers [d. h. der Seele], weil dieselbe unveränderlich ist und die Leitung von Seiten eines unthätigen keinen Zweck hat." Darauf erwidert [der Verfasser]:

115. Die Leitung des Herrn geschieht durch Vermittlung des Dieners, nicht unmittelbar.

Bei der Bildung des Körpers geschieht die in einer Wirksamkeit sich äussernde Leitung des Herrn, d. h. des Geistes, nicht unmittelbar, d. h. [nicht] direkt, sondern durch Vermittlung des Dieners, d. h. des Athems; wie wenn ein König eine Stadt baut. Das ist der Sinn. Demnach steht fest, dass der Athem unmittel-

Anvaya: pudá-yadendríyáni, tadá-tadá pránah; Vyntíroka: yadá nendríyáni, na tadá pránah.

<sup>2)</sup> Vgl. 11. 31.

bar Leiter ist, die Seele aber 1) nur wegen der Verbindung mit dem Athem. Das ist ebenso auch z. B. bei der Bildung des Topfes durch den Töpfer, [der nicht unmittelbar, sondern nur durch die "Verbindung mit den Werkzeugen" den Topf hervorbringt]. Dabei besteht aber der Unterschied, dass dort [im Falle des Töpfers] nicht nur der Geist, sondern auch die Mitwirkung des Beschlussorgans und anderer [Faktoren] nöthig ist, weil der Hervorbringung [des Topfes] ein Beschluss vorangehen muss. Wenn nun auch die Bildung des Körpers nur unter der [direkten] Leitung des Athems vor sich geht, so ist doch dazu auch die durch den Athem vermittelte Verbindung mit dem Athembesitzer [d. h. mit der Seele] erforderlich, weil der Körper durch den Athem lediglich im Interesse der Seele gebildet wird. Um dies zum Ausdruck zu bringen ist [in Sütra 114] gesagt "unter der Leitung des Geniessers."

Oben [II. 1] ist gelehrt worden, dass die Urmaterie zum Zwecke der Erlösung der [thatsächlich] freien [Seele wirke]. Mit Bezug darauf sagt [der Verfasser folgendes], um das allzeitige Erlöstsein [der Seele] zu begründen einem Einwand der Opponenten gegenüber: "Wie kann das Selbst allzeit erlöst sein, da wir sehen, dass es gebunden ist?":

116. In der Versenkung, im Tiefschlaf und in der Erlösung haben sie die Natur des Brahman.

Die Versenkung ist der Zustand der [bis zur] Bewusstlosigkeit [gesteigerten Yogapraxis], der Tiefschlaf ist hier der voll ständige Tiefschlaf 1), und die Erlösung fnicht die Erlösung bei Lebzeiten', sondern] die [absolute] Isolirung nach dem Tode. In diesen Zuständen haben die Seelen, [um mit den Vedantisten zu reden.l die Natur des Brahman; d. h. da dann die Affektionen des Innenorgans geschwunden sind und in Folge dessen die durch dieselben veranlasste Upadhi-artige Begrenztheit [der Seelen] aufgehoben ist ), ruhen diese in der Fülle ihres eignen Wesens: gleichwie der Raum in dem Topfe [zur Fülle, d. h.] zum Fürsichsein gelangt, wenn der Topf zu Grunde gegangen ist. Dies ist [oben II. 34 mit den Worten] ausgesagt: "Wenn jene zu Ende sind, ist sie [d. h. die Seele] von der Beeinflussung frei und ruht in sich selbst.\* Demnach ist das Brahmansein einfach das Wesen der Seelen, da dasselbe wie die Weisse der Krystalls, von keiner veranlassenden [oder begleitenden] Ursache abhängig ist. In der Zeit

L. tu hinter purushasyüdhishthätyteam mit der v. l. und dem MS.
 Ueber welchen der Comm. zu L. 148 zu vergleichen ist. Cf. auch Cankara zum Brahmasütra 1. 3, 15.

<sup>3)</sup> Die Lesart der v. 1. \*paricchedådi-vigame 'pi ist, obwohl von Hall als besser beseichnet, aurückzuweisen, da údé und api keinen Sinn haben; das MS. liest \*paricchedådi-vigamena.

aber, in welcher die Verbindung mit den Affektionen des Innenorgans besteht, existirt die Wahnvorstellung von der Beschränktheit [der Seele], weil diese sich dann in einem Zustand manifestirt. in welchem ihr geistiges Wesen [durch die Einwirkung jener Affektionen] beschränkt ist; und ebenso scheint fin dieser Zeit die Seelel in Folge des Reflexes der Affektionen durch Schmerz und dgl. getrübt zu sein; [aber] alles dies gehört nur dem Unadhi an, entsprechend der positiven und pegativen Anschauung (anvayavyatireka) 1) der bewirkenden Ursache, d. h. eben des Upadhi. [worunter das Innenorgan zu verstehen ist. Dies ist geradeso.] wie bei der [durch den Reffex der Hibiscus-Blüthe hervorgerufenen] Röthe des Krystalls. Das ist gemeint. Ebenso sagt ein Yogasûtra [1. 4]: "Zu anderer Zeit [als der der Concentration] hat [die Seelel die gleiche Form mit den Affektionen." In unserm System bedeutet das Wort Brahman die Gesammtheit der Seelen in ihrem Fürsichsein und in der Freiheit von der durch die Upadhis bedingten Beschränktheit. Trübung u. s. w., aber nicht, wie in der Brahmamimamsa 1), nur eine besondere, durch die göttliche Allmacht charakterisirte Seele. Dieser Unterschied ist im Auge zu behalten. Hierüber [sind von mir] folgende Verse zum besseren Verständniss der Schüler [verfasst; sie] lauten:

"Wenn die Unendlichkeit (dkûça) des Geistes sich nicht [als solche] manifestirt, so lässt dus in alleriei Formen hierhin und dorthin wegen des gleichzeitigen Sichdarbietens [der Objekte] wandernde Denkorgan (dhi) den Gelst als wandernd erscheinen.<sup>3</sup>)

In Wahrheit aber ist die Unendlichkeit (nabhas) des Geistes immerdar für sich seiend und von eineriel Art; an den Stellen, wo [der Geist] frei von [der Einwirkung] der Affektionen ist, erblickt er nichts,

weil nichts [für ihn] erschanbares vorhanden ist.

Denn wie die Farbe für das Auge, so ist die Affektion [des Innenorgans] das für die Seele erschaubare, [aber] nichts anderes [ansserdem]; und eine solche [Affektion] existirt nicht in der Versenkung noch [im Tiefschlaf und in der Eriösung], deshalb ist dann die Seele für sich seiend."

"Welcher Unterschied besteht dann zwischen dem Tiefschlaf und der Versenkung [einerseits] und der Erlösung [andererseits]?" Darauf erwidert [der Verfasser]:

117. Bei den zweien hat es den Keim, im andern Falle ist dieser zerstört.

Bei den zweien, d. h. in der Versenkung und im Tiefschlaf, hat' das Brahmansein [der Seele] ,den Keim', d. h. ist es mit dem

Anvaya (Vyatireka): yadā-yadā (na) buddhi-ertteh sattā, tadā-tadā (na) purushasya pariceheda-mālinyayor abhimānah.

<sup>2)</sup> Natürlich nach der theistischen Auffassung des Vedanta.

3) L. mit der v. l. in der zweiten Zeile dhir atanti saha vyakter atantim darçayec citim Das MS. hat âtmânam anstatt atantim. Das von Hell aufgenommene gräuliehe cid atantim (für citam atantim!) ist wohl schwerlich einem Manne wie Vijüännbhikshu zuzutrauen.

Keim des [erneuten] Gebundenseins behaftet; .im andern Falle', d. h. in der Erlösung, existirt ein solcher Keim nicht; dies ist der Unterschied. Das ist der Sinn. Falls [uns nun eingewendet wird:] Wenn in der Versenkung und [im Tiefschlaf] aber noch der Keim des Gebundenseins existirt, so wird doch durch ihn die Beschränktheit [der Seele hervorgerufen]. Wie kann demnach [dann die Seele] Brahman sein?\*, [so antworten wir: dieser Einwurf ist] nicht. [berechtigt]; denn der Keim des Gebundenseins - d. h. die hinterlassenen Eindrücke, die Werke und [das Nichtwissen] 1) - ruht dann [d. h. zur Zeit der Versenkung und des vollständigen Tiefschlafs] ausschliesslich in dem Upadhi [d. h. in dem Innenorgan], aber nicht in den Seelen, und jene Dinge, [welche den Keim des Gebundenseins ausmachen,) reflektiren [in dieser Zeit] nicht in der Seele. In dem Zustande des Wachens sowie [des Traumschlafs und des "halben Tiefschlafs" 3)] dagegen besteht in Folge des Reflektirens der Affektionen des Innenorgans das durch den Upådhi bewirkte Gebundensein, wie schon mehrfach erklärt worden ist. 9 Wenn [uns hierauf Jemand einwendet]: "In dem [Yogasútra] des Patanjali [1. 51] und in dem Commentar dazu ist aber doch die bis zur Bewusstlosigkeit gesteigerte Yogapraxis keimles genannt; wie kann denn hier von ihr gesagt werden, dass sie den Keim noch enthalte?", [so antworten wir: Das ist] nicht [richtig], weil nur in der Absicht zu lehren, dass in der bewusstlosen [Versenkung] die Zerstörung jenes Keimes allmählich vor sich gehe, [dieser Zustand] dort keimlos genannt ist; denn sonst müssten ja alle die einzelnen bewusstlosen Zustände [in dem Leben des Yogin] keimlos sein, [also jeder unmittelbar zur absoluten Isolirung der Seele führen], und das Wiedererwachen [zu bewusstem Leben] würde unmöglich sein.

"Die Existenz der Versenkung und des Tiefschlafs ist [aus der Erfahrung] bekannt; was für einen Beweis aber giebt es für die der Erlösung?" Diesen Einwand eines Heretikers [d. h. eines Materialisten] weist [der Verfasser mit folgenden Worten] zurück:

118. Weil wie die zwei auch die drei bekannt sind, existiren vielmehr nicht [bloss] die zwei.

Weil durch das Vorbild der Versenkung und des Tiefschlafs auch die Erlösung bekannt, d. h. zu erschliessen ist, existiren vielmehr nicht nur die zwei, der Tiefschlaf und die Versenkung, sondern auch die Erlösung. Das ist der Sinn. Die Schlussfolgerung ist diese: Die Brahman-Natur [der Seele], welche im Tiefschlaf und [in der Versenkung] vorliegt, wird nur durch die dem Denk-

<sup>1)</sup> L. vosand-karmades mit der v. 1. und dem MS.

<sup>2)</sup> Vgt. den Comm. an I. 148.

<sup>3)</sup> Hier ist in der Ausgabe die Zahl | 117 | zu tilgen.

organ eigenen Schäden 1), d. h. durch die Begierde und dgl., aufgehoben. Wenn nun diese Schäden durch die Erkenntniss vernichtet sind, so tritt ein dem Tiefschlaf und [der Versenkung] völlig ähnlicher beständiger Zustand ein, und dieser ist die Erlösung.

"Zugegeben, dass in der Versenkung, trotz des Vorhandenseins des Samens, d. h. der hinterlassenen Eindrücke, keine Affektion [des Innenorgans] in der Form der Objekte entsteht, weil dann die [genannten] Eindrücke durch die Gleichgiltigkeit und [durch die thatsächliche Abgeschlossenheit gegen die Aussendinge] abgestumpft sind; im Tiefschlaf aber wird doch in Folge der Kraft der hinterlassenen Eindrücke eine Erkenntniss der Objekte eintreten. Es ist also nicht richtig [der Seele] im Tiefschlaf die Natur des Brahman zuzuschreiben." Darauf erwidert [der Verfasser]:

119. Durch die hinterlassenen Eindrücke werden die Objekte auch dann nicht zur Kenntniss gebracht, wenn ein Hinderniss vorliegt. Die begleitende Ursache hebt nicht die Hauptsache auf.

Ebenso wie bei der Gleichgiltigkeit werden auch dann, wenn das Hinderniss des Schlafes vorliegt, durch die hinterlassenen Eindrücke ihre Objekte nicht zur Kenntniss gebracht, d. h. ihre Gegenstände nicht in die Erinnerung gerufen, weil die begleitende Ursache — der [hinsichtlich der Wirkungskraft] von untergeordneterer Bedeutung seiende, hinterlassene Eindruck — nicht das stärkere Hinderniss des Schlafes aufheben kann. Das ist der Sinn. Denn das stärkere Hinderniss entkräftet den hinterlassenen Eindruck, d. h. stumpft ihn dermassen ab, dass er seine Wirkung nicht ausüben kann. Das ist gemeint.

In [Sûtra 83 des] dritten Buches wurde gelehrt, dass der bei Lebzeiten erlöste den Körper festhalte in Folge eines Minimums von hinterlassenen Eindrücken. Dagegen wird folgender Einwand erhoben: "Man sieht, dass der bei Lebzeiten erlöste geradeso wie wir und andere noch empfindet, wenn [sich] auch [die Empfindung bei ihm] immer auf ein einziges Objekt [beschränkt]. \*) Diese [Empfindung] ist [nun mit dem Begriff des Erlöstseins] unvereinbar; denn die Eindrücke, welche [der Erreichung der Erlösung bei Lebzeiten] vorangehn, sind doch in demselben Augenblick (prathamam eva) vernichtet, in welchem sie [ihre Wirkung, d. h.] die Empfindung hervorbringen, und neue Eindrücke können doch [nach

L. rāgādi-doshād eva mit der v. l., dem MS. und Aph. 408, Anm. 1.
 Z. B. wenn er ein Waldeinsledler ist, auf die Wahrnehmung des Baumes, unter welchem er lebt.

der Erreichung jener Erlösung] ebenso wenig wie [neue] Werke entstehen, da dies durch die Erkenntniss verhindert wird." Darauf erwidert [der Verfasser]:

120. Ein einziger Eindruck bringt die Thätigkeit zu Stande, nicht aber giebt es für jede Thätigkeit besondere Eindrücke, weil sich die Annahme vieler ergeben würde.

Wenn in Folge eines [im Innenorgan hervorgebrachten] Eindrucks im Körper der Götter oder [Menschen] eine Empfindung begonnen hat, so wirkt dieser eine Eindruck so lange, bis die Empfindung, welche angefangen hat sich geltend zu machen und von dem betreffenden Körper auszukosten ist, ihr Ende erreicht hat, — und dieser [Eindruck] wird nur durch das Ende der Empfindung vernichtet, ebenso wie die Werke [nur durch das Ende des Resultates, das sie gezeitigt haben]; 1) — nicht aber ist für jede Thätigkeit, d. h. für jede einzelne [Manifestation derselben] Empfindung, [ein neuer Eindruck und damit] eine Vielheit von Eindrücken [vorauszusetzen], weil sich [sonst] die complicirte Annahme [unendlich] vieler einzelner [Eindrücke] ergeben würde. Das ist der Sinn. Ebenso ist auch in dem Falle des Schwingens der Töpferscheibe nur ein einziger Eindruck, d. h. Anstoss, anzunehmen, welcher so lange vorhält, bis das Schwingen zu Ende ist.

[In Sûtra V. 111] wurde gelehrt, dass es aus Keimen hervorgehende Körper giebt. [Der Verfasser] widerlegt nun den Einwand eines Heretikers, [welcher behauptet,] dass in diesem Falle von Körpern nicht die Rede sein könne, weil keine Wahrnehmung von Aussendingen existire:

121. Die Beschränkung durch die Wahrnehmung der Aussendinge ist nicht [richtig]. Fruchtbäume. Büsche, Schlingpflanzen, einjährige, Blüthenbäume, Gräser, Kletterpflanzen u. s. w. sind gleichfalls Sitze des Genusses für einen Geniesser, wie oben.

Die Beschränkung, dass nur dasjenige Körper sei, in welchem eine Wahrnehmung von Aussendingen stattfindet, ist nicht [richtig], sondern man hat anzunehmen, dass auch die Bäume und [Pflanzen], welche nur ein innerliches Bewusstsein haben, Sitze des Genusses für einen Geniesser, d. h. Körper, sind; weil "wie oben", d. h. ebenso wie das vorher [in Sütra 114] erwähnte Verfaulen des menschlieben und [thierischen] Körpers eintritt, wenn die Leitung des Geniessers [d. h. der Seele] fehlt, auch die Körper der Bäume

<sup>1)</sup> L. náryalt mit einem Interpanktionsstrich dahinter, weil es sich um eine Parenthese handelt.

u. s. w. [unter diesen Umständen] verdorren, und [weil sie wie die animalischen Leiber wachsen und ein Ziel ihres Wachsthums haben]. Das ist der Sinn. Ebenso sagt auch die Schrift: "Wenn die Seele einen seiner Zweige verlässt, so verdorrt dieser u. s. w."

[Chând. 6. 11. 1].

Auch wenn man [mit Aniruddha] den [ersten] Theil "Die Beschränkung durch die Wahrnehmung der Aussendinge ist nicht [richtig]" als ein besonderes Sütra ansieht, so sind doch die beiden Sütras zu combiniren und in dieser Weise zu erklären; die Spaltung der Sütras ist [von Aniruddha], wisse man, aus Scheu vor der [übermässigen] Länge vorgenommen.

## 122. Und wegen der Tradition.

Auch wegen solcher Traditionsstellen wie:

"Durch Sünden, die mit dem Körper begangen sind, wird der Mensch zur Pflanze, durch diejenigen, welche mit Worten begangen sind, zum Vogel oder Thier, durch die der Gedanken zum Pariz." [Manu 12. 9] sind Bäume und [Pflanzen] Sitze des Genusses für einen Geniesser. Das ist der Sinn.

"Demnach müssten aber doch auch in Bäumen und [Pflanzen], da ihnen eine Seele innewohnt, Verdienst und Schuld entstehen." Darauf erwidert [der Verfasser]:

123. Nicht aus dem Körper schlechthin folgt die Befähigung zum Handeln, weil die Schrift die Besonderheit lehrt.

Nicht durch den Körper schlechthin wird eine Seele zum Entstehungsgrund für Verdienst und Schuld geeignet. Warum [nicht]? "Weil die Schrift die Besonderheit lehrt"; das bedeutet: weil wir aus der Schrift lernen, dass diese Befühigung davon abhängt, ob [die Seele] durch den Körper eines Brahmanen u. s. w. charakterisirt ist.

Da [der Verfasser hier] zeigt, dass die Bestihigung zum Handeln durch die Art des Körpers bedingt ist, lehrt er die dreifache Verschiedenheit der Körper:

124. In dreifacher Weise unterscheiden sie sich bei den dreien, als handelnde Körper, geniessende Körper und Körper beiderlei Art.

"Bei den dreien", d. h. bei allen Wesen, ob sie oben, unten oder in der Mitte stehen, zerfallen die Körper in drei verschiedene Klassen, in handelnde Körper, geniessende Körper und Körper beiderlei Art. Das ist der Sinn. Von diesen gehört der handelnde Körper den höchsten Weisen an 1), der geniessende [resp. leidende] Körper [den Göttern] mit Indra an der Spitze, den Pflanzen und [Thieren] 2), der Körper beiderlei Art den königlichen Weisen. 2) [Diese] Dreitheilung ist hier [nur] mit Rücksicht auf die vorwalten de Eigenthümlichkeit [der einzelnen Körper gemacht]; denn sonst müsste jeder unter den Begriff des geniessenden Körpers fallen.

[Der Verfasser] nennt noch einen vierten Körper:

125. Kein einziger [unter diesen] ist der des Anucayin(= Yogin).

"Anuçaya, wisse man, bedeutet Abneigung, Rene, Nachwirkung". 1)"

Dieser Erklärung [des Çâçvata, v. 320] zufolge ist anuçaya hier [6] [als] "Gleichgiltigkeit" [d. h. als "Abneigung" zu fassen]. Der Sinn [des Sütra] ist also: Der Körper der gleichgiltig gewordenen ist kein einziger unter diesen dreien, d. h. ein von diesen dreien verschiedener; wie z. B. der des Dattätreya, Jadabharata und anderer, da diese einen Körper hatten, der vorwiegend nur Erkennen [aber nicht Werke oder Genuss] zeitigte. [6]

Um die [oben I. 92, V. 2 ff.] gelehrte Nichtexistenz Gottes zu begründen, negirt [der Verfasser] die von andern [d. h. von den Naiyâyikas, Vaiçeshikas und den Anhängern des Yoga-Systems dem persönlichen Gott] zugeschriebene Ewigkeit des Erkennens, Wünsehens, Handelns n. s. w.:

126. Das Urtheil n. s. w. ist auch in dem besonderen Sitze nicht ewig, [ebenso wenig] wie das Feuer.

"Urtheil' (buddhi) ist hier [nicht das Urtheilsorgan, sondern dessen] Funktion, die [sonst] "Entscheidung" (adhyavasâya) heisst. Also: Erkennen, Wünschen, Handeln u. s. w. sind auch in dem besonderen Sitze, der von [jenen] andern als Upûdhi [d. h. als

<sup>1)</sup> Well diese verzugsweise befühigt sind sich Verdienst zu erwerben.

Denn die Götter empfinden am meisten Freude, die Pflanzen und Thiere (vgl. Anlruddha's und Mahadeva's Commentar) am meisten Schmerz.

<sup>3)</sup> L. indrådinam sthävarådinam ca, ubhaya-deho rajarshinam iti mit der v. l., dem MS. und Aph. 415, Anm. 1. — Die königlichen Weisen geniessen wegen ihrer Herrschermacht und erwerben sich Verdienst auf Grund ihres Wissens.

<sup>4)</sup> L. mit dem Texto des Caçvata und mit Aniruddha's richtigem Citat: deeshe paçcăttăpămabandhayoù.

<sup>5)</sup> L. 'tra vairagyam mit der v. l. und dem MS.

<sup>6)</sup> L. diesen ganzen Satz nach dem Wortlant der v. l., mit dem anch das MS, übereinstimmt. Nur ist sus dem letzteren carfram efat-traye (nicht trayen, wie die v. l. hat), aufzunehmen. Die Uebersetzung Aph. 415 bodies consisting of mere knowledge ist falsch und stört den Zusammenhang.

Innenorgan] Gottes statuirt wird, nicht ewig; denn aus dem Vorbild des Urtheils bei uns und andern ist auf die Endlichkeit alles Urtheilens. Wünschens und dgl. zu schliessen; ebenso wie man aus dem Vorbild des im täglichen Leben erscheinenden Feuers schliesst, dass auch dasjenige Feuer endlich ist, welches [das Weltall] umgiebt. Das ist der Sinn.

"Wir wollen indessen die Ewigkeit des [göttlichen] Erkennens, Wünschens u. s. w. auf sieh beruhen lassen. Schon der Sitz dieser [Funktionen], der Upadhi Gottes, ist ja unbeweisbar, weil die Existenz Gottes [selbst] sich nicht beweisen lässt." Dies sagt [der Verfasser im folgenden] aus: 1)

127. Und weil der Sitz sich nicht beweisen lässt. Das ist verständlich.

"Wie kann man aber, wenn das so sein soll (evam), auch nur auf die Vermuthung kommen, dass Allwissenheit und [Allmacht], die im Stande sind das Weltganze nebst [allem in ihm] zu erschaffen, etwas gewordenes seien, da wir doch ebenso wenig im täglichen Leben sehen, dass göttliche Macht durch Askese oder [durch sonstige Mittel von übernatürlicher Wirksamkeit] gewonnen wird?" Dem gegenüber bemerkt [der Verfasser]:

128. Die Wunderkräfte des Yoga sind ebenso wenig zu leugnen, wie die Kräfte der Kräuter u. s. w.

Aus dem Vorbild der Kräfte, welche Kräuter u. s. w. [d. h. Edelsteine und Sprüche] besitzen, ergiebt sich auch die Existenz der durch die Yogapraxis erzeugten Wunderkräfte, sich unsichtbar zu machen u. s. f., die zum Schaffen, sowie [zum Erhalten und Zerstören] befähigen. Das ist der Sinn.

[Der Verfasser] widerlegt nun den [Materialisten], der behauptet, dass der Geist [ein Attribut] der Elemente sei, da [diese Lehre der Thatsache] widerspricht, dass die Existenz der Seele erwiesen ist:

129. Der Geist ist nicht [ein Attribut] der Elemente, weil er an keinem einzelnen beobachtet wird noch auch an der Vereinigung — noch auch an der Vereinigung.

Der Geist gehört den fünf Elementen auch im Zustande ihrer Vereinigung nicht an, weil er zur Zeit der Trennung an keinem einzelnen beobachtet wird. Das ist der Sinn. Dies ist schon in

L. °siddher ity âha mit dem MS.; ata âha kann nur eine Entgegnung auf einen Einwand einleiten.

[Sûtra 20 des] dritten Buches in der Form eines Lehrsatzes des Verfassers (sva) ausgesprochen, während es hier zum Zwecke der Widerlegung einer abweichenden Meinung geschieht; deshalb bedeutet die erneute Anführung keinen Fehler. — Die Wiederholung [der Worte noch auch an der Vereinigung'] bezeichnet das Ende des Buches.

Dadurch dass [der Verfasser] in (diesem) fünften [Buch] die Irrlehrer widerlegt hat, welche mit seiner eignen Lehre im Widerspruch stehende Dinge verkünden, ist seine Lehre befestigt.

> Hier schliesst in dem von Vijñanabhikshu verfassten Commentar zu Kapila's Samkhyapravacana das fünfte Buch, in welchem die Ansichten der Gegner zu nichte gemacht sind.

## Buch VI.

Nachdem [der Verfasser] in den [ersten] vier Büchern den gesammten Inhalt des Systems vorgetragen und im fünften Buch durch die Widerlegung der gegnerischen Ansichten begründet hat, fasst er jetzt eben diesen Inhalt des Systems der Hauptsache nach im sechsten Buch resumirend zusammen. Denn dadurch, dass [hier] eine erneute eingehende Darstellung 1) der [schon] gelehrten Dinge, d. h. eine Rekapitulirung des wesentlichen (tantru), geboten ist, entsteht bei den Schülern eine von Zweifeln und Irrthümern freie, [also] festere Erkenntniss; darum bedeutet die Wiederholung hier keinen Fehler, weil [der Verfasser] nach derselben Methode vorgeht, nach der ein Pfahl [durch wiederholte Schläge fester in die Erde] getrieben wird, und weil [ausserdem bisher] nicht angeführte Gründe und [neue Beweise] beigebracht werden.

 Das Selbst existirt, weil es keine Beweise für seine Nichtexistenz giebt.

Die Existenz der Seele überhaupt steht schon deshalb fest, weil dieselbe aus der Vorstellung "Ich erkenne" folgt; denn es giebt keinen Beweis für das Gegentheil. Deshalb kommt es nur darauf an, [die Seele] in ihrer Unterschiedenheit [von allem andern] zu erfassen. Das ist der Sinn.

Für diese Unterschiedenheit giebt [der Verfasser] zwei Beweise in den [folgenden] beiden Sütras:

 Es ist etwas anderes als der Körper und die abrigen Dinge, wegen der Verschiedenartigkeit.

Es, das Selbst, der Seher, ist etwas absolut anderes als der Körper und die übrigen Dinge bis hinauf zur Urmaterie, "wegen der Verschiedenartigkeit", d. h. weil [die letzteren] der Veränderung unterliegen, während [das Selbst] unveränderlich ist, und wegen der sonstigen [schon mehrfach aufgezählten] qualitativen Unterschiede. Das ist der Sinn. Die Urmaterie und [ihre Pro-

<sup>1)</sup> Verbinde punas mit vistare (MS. vistare).

duktel sind zunächst durch Sinneswahrnehmung, Schlussfolgerung und Schrift als veränderlich erwiesen; die Unveränderlichkeit der Seele aber wird daraus erschlossen, dass diese zu jeder Zeit die [ihr von dem Innenorgan dargebotenen] Objekte erkennt. Denn also verhält es sich: gleichwie nur die Farbe das Objekt des Gesichtssinnes ist, [aber] nicht - auch bei gleicher Nähe - der Geschmack oder etwas anderes, ebenso ist das Objekt der Seele nur die Affektion des derselben zugehörigen Innenorgans, aber nicht - auch bei gleicher Nahe - [irgend] ein anderes Ding. Dies constatiren wir [einfach] auf Grund des Thatbestandes. 1) [Alles] andere dagegen wird für die Seele zum Gegenstand des Genusses [d. h. der Erkenntniss oder Empfindung] nur dadurch, dass es in das afficirte Innenorgan Eingang findet, [aber] nicht von selbst; denn [sonst] müsste alles immerdar zur Erkenntniss gelangen. Diese Affektionen des Innenorgans nun bleiben niemals nnerkannt [von dem Geiste]; denn wenn man annimmt, dass Wahrnehmen, Wünschen, Freude und dgl. [zuweilen] unerkannt bleiben [d. h. nicht zum Bewusstsein kommen] können, so würde hinsichtlich dieser [Vorgänge] geradeso gut wie z. B. bei einem [nicht deutlich wahrgenommenen] Topfe, ein Zweifel oder [Irrthum] folgender Art obwalten können: "Erkenne ich ") oder nicht? freue ich mich oder nicht? u. s. w. Da also diese 5) [Affektionen] immerdar zum Bewusstsein kommen, so folgt daraus, dass ihr Erschauer. d. h. die Seele, unveränderlich ist. Denn wenn die Seele veranderlich wäre, so würde sie sich gelegentlich [auch] so verändern [können], dass sie erblindet, mithin würde eine Affektion des Innenorgans, obwohl vorhanden, nicht erschaut werden können. 4) -In gleicher Weise ist [hier] auch an die ganze Reihe der früher angeführten Unterschiede [zwischen Seele und materiellem] zu denken, also daran, dass [das letztere] zum Zwecke eines andern da ist, die Seele nicht, u. s. w. (d. h. dass das materielle im Gegensatz zur Seele schöpferisch, nicht-erkennend, aus den drei Constituenten gebildet ist und unter der Leitung eines Aufsehers steht].

# 3. Auch wegen der Anwendung des Genetivs.

Auch weil die Kenner in solchen Ausdrücken wie "dieser mein (mama Genetiv) Körper, dies mein Innenorgan" den Genetiv anwenden, ist das Selbst etwas von dem Körper und den andern [materiellen Dingen] verschiedenes; denn im Falle der absoluten

phala-balāt = vastu-vaçāt, vastu-gaty-amusārena, vastu-sthity-amurodhena, P. Es sinā dies alles identische çāstriya-Termini.

<sup>2)</sup> Das gwelte aham ist zu tilgen.

<sup>3)</sup> I., wohl besser tásám anstatt teshám mit der v. l. und dem MS

<sup>4)</sup> L. adarçanápatter iti mit der v. l. und dem MS.

Identität würde der Genetiv nicht zu rechtfertigen sein. Das ist der Sinn. So heisst es im Vishnupuräna [2. 13. 98, 99]:

"Bist du etwa dieser Kopf? Der Kopf gehört dir doch vielmehr, und ebenso der Bauch. Sind die Füsse du, oder [bist du irgend] ein anderer [Körpertheil]? [Alles] dieses gehört dir ja 1), o König.

So in deiner Verschiedenheit<sup>2</sup>) von sämmtlichen Gliedern festgestellt, erwäge, o Herrscher, [die Frage] "Wer bin ich?", da du [jetzt]

dazu befähigt bist."

Und man darf nicht sagen: "Die Kenner gebrauchen doch auch solche Ausdrücke wie "Ich bin dick", da [derartige Aussprüche] in der Schrift als unrichtig erwiesen und ebenso wie der Satz "Mein Selbst ist Bhadrasena" nur in uneigentlicher Bedeutung zu verstehen sind.

"Jene [Redeweise ,dieser mein Körper, dies mein Innenorgan'] könnte aber doch auch so [zu erklären] sein wie die Wendungen, [in denen das im Genetiv stehende mit dem im Nominativ ausgesagten identisch ist], als da sind 'der Geist der Seele, Rähu's Hanpt, der Körper der Statue' u. s. w.\* Darauf erwidert [der Verfasser]:

 Es ist nicht wie bei der Statue, wegen der Widerlegung durch das Mittel, welches den Gegenstand in seiner Eigenschaft erkennen lehrt.

Jene Anwendung des Genetivs [in dem Ausdruck dieser mein Körper'] ist nicht derjenigen zu vergleichen, [die vorliegt], wenn man ,der Körper der Statue' oder ähnliches sagt. Im Falle der Statue oder ähnlicher Dinge wird [das possessive Verhältniss] durch das Mittel [der Sinneswahrnehmung] widerlegt, welches den Gegenstand in seiner Eigenschaft [d. h. die Thatsache, dass der Körper die Statue ist.] erkennen lehrt, und deshalb liegt [in solchen Fällen] nur eine Ausdrucksweise vor, bei welcher die thatsächliche Identität in das Gewand des possessiven Verhältnisses gekleidet ist (vikalpa 3). Wenn man aber sagt mein Körper, so wird [das Verbältniss von Besitzer und Besitz] durch kein Beweismittel widerlegt, da die Schrift und die andern Erkeuntnissmittel nur dagegen sprechen 1), dass der Körper das Selbst sei. Das ist der Sinn. Wenn aber in den Lehrbüchern das Verhältniss des Mein geleugnet wird, so soll damit nur gesagt sein, dass das Besitzen nicht ewig, also eine blosse Bezeichnung und darum nicht real [im höchsten Sinne] sei. Das ist gemeint. -Wenn man sagt ,der Geist der Seele', so wird [das Besitzverhält-

<sup>1)</sup> Die Bombayer Ausgabe des V. P. hat kise statt hi.

Dio Ausgabe des V. P. hat prthag bhūpa, das MS. unseres Textes prthag bhūto.

Zu diesem terminus technicus vgl. S. 157, Ann. 1, S. 199, Ann. 2.
 L. cruty-adi-pramanair badhad mit der v. 1. und dem MS.

niss] auch hier durch ein Beweismittel widerlegt, welches den Gegenstand in seiner Eigenschaft erkennen lehrt; denn aus Furcht vor einem regressus in infinitum 1) und der Einfachheit halber müssen wir den Geist als das Wesen [der Seele] verstehen, weil das Selbst als etwas von dem Körper und [allen] übrigen Dingen verschiedenes festgestellt ist.

Da [der Verfasser also] constatirt hat, dass die Seele von dem Körper und [allen] übrigen Dingen verschieden ist, bestimmt er nun [den Begriff] ihrer Erlösung:

5. Mit dem absoluten Aufhören des Schmerzes ist ihr Ziel erreicht.

Das ist verständlich.

"Da nun aber mit dem Aufhören des Schmerzes auch die Freude aufhört, also Gewinn und Verlust sich die Wage halten, kann jenes doch nicht das Ziel der Seele sein." Darauf erwidert [der Verfasser]:

 So gross wie die Beschwerde durch den Schmerz für die Seele, ist nicht das durch die Freude bewirkte Verlangen.

Die beiden Ablative ['durch den Schmerz' und 'durch die Freude'] sollen die Veranlassung in der Weise bezeichnen, dass sie [gleichzeitig] das Objekt ausdrücken, 'Beschwerde' bedeutet hier 'Abneigung'. Also ist der Sinn [des Sütra]: So stark wie die Abneigung gegen den Schmerz, ist nicht das Verlangen nach Freude, sondern schwach im Verhältniss zu jener. Demnach überwindet die Abneigung gegen den Schmerz auch das Verlangen nach Fraude und erzeugt lediglich den Wunsch nach Aufhören des Schmerzes. Mithin halten sich Gewinn und Verlust nicht die Wage, [wenn die absolute Vernichtung des Schmerzes bewirkt ist]. So heisst es:

"Aus Furcht vor einer Fehlbitte gelangt der edle zur Gleichgiltigkeit auch einem begehrten Dinge gegenüber." [Kumäras. 1. 53].

Die Bemühung um eine kleine Freude aber, trotzdem [ihretwegen] die Schmerzen der Hölle oder andere [Qualen] in Aussicht stehen, erklärt sich einfach durch den Fehler der Begierde und [des Nichtwissens].

Wenn der Geist von der Seele verschieden wäre, so würde sich ein regressus in infinitum folgender Art ergeben; die Seele würde durch den Geist, der Geist aber nur durch einen anderen Geist erkannt werden können u. z. f.

Auch weil es mehr Schmerz giebt als Freude, ist nur das Aufhören des Schmerzes das Ziel der Seele. Dies sagt [der Verfasser im folgenden] aus:

7. Weil [nur] hie und da einer glücklich ist.

Unter den zahllosen Gräsern, Bäumen, Thieren, Vögeln, Menschen u. s. w. sind nur sehr wenige — [hie und da einmal] ein Mensch, Gott oder [halbgöttliches Wesen] — glücklich. Das ist der Sinn. Das [Wort] "weil" (iti) zeigt an, dass [dieses Sütra das vorangehende] begründet.

Auch eine solche gelegentliche, hie und da vorkommende Freude ist von den verständigen wie eine aus Honig und Gift gemischte Speise zu meiden. Dies erklärt [der Verfasser im folgenden]:

8. Weil auch eine solche mit Schmerz durchsetzt ist, rechnen die unterscheidenden sie zu den Schmerzen.

Weil auch eine solche', d. h. auch die Freude, von der im vorigen Sütra die Rede war, mit Schmerz gemischt ist, darum zählen diejenigen, welche Freude und Schmerz [richtig] unterscheiden, dieselbe zu den Schmerzen. Das ist der Sinn. Dies ist im Yogasütra [2. 15 mit folgenden Worten] ausgesagt: "Alles gilt als leidvoll für denjenigen, der die unterscheidende Erkenntniss besitzt, wegen der Schmerzen der Veränderung [d. h. des Aufhörens der Freude], der Besorgniss, [dass anderes störend auf die Freude einwirken möge], und der [durch frühere Schmerzen im Innenorgan geschaffenen] Disposition, und weil das Wirken der Constituenten mit einander im Streit liegt." Auch im Vishņupurāņa [6. 5. 55] heisst es:

"Welches Ding auch immer, o Maitreys, als ein den Meuschen") Freude bereitendes entsteht, es wird zum Samen für den Schmerzbaum."

[Der Verfasser] widerlegt nun die Meinung, dass nicht das reine, sondern ein mit Freude behaftetes, Aufhören des Schmerzes das Ziel der Seele sei:

9. Wenn [Jemand sagt], es sei nicht das Ziel der Seele, weil man [dabei] keine Freude gewinne, [so antworten wir]: Nein! denn dieses ist zwiefach.

Wenn [Jemand sagt], es sei die Schmerzlosigkeit — d. h. die Erlösung — nicht das Ziel der Seele, weil man [dabei] keine Freude gewinne, [so antworten wir]: Nein! denn das Ziel der Seele ist zwiefach, d. h. zweierlei Art: Freude und Schmerzlosigkeit. Das ist der Sinn. Sieht man doch, dass die Wünsche der

Die Bembayer Ausgabe des V. P. hat puspeo.
 Abhandl d. DMG, IX. 5.

Menschen verschieden sind: "Möge ich Freude empfinden", und "möge ich keinen Schmerz leiden". [Das letztere ist das zum Heil führende Verlangen.]

[Hier] macht [Jemand] einen Einwand:

10. Das Selbst ist [doch] qualitatios, da die Schrift seine Unberührtheit u. s. w. 1) lehrt.

"Es steht aber doch fest, dass das Selbst allzeit qualitätlos. d. h. frei von Freude, Schmerz, Bethörung und allen andern Qualitäten ist, da die Schrift [Brh. 4. 3. 16] seine Unberührtheit lehrt, d. h. da wir aus der Schrift lernen, dass [das Selbst] keine Verbindung, welche eine Veränderung verursacht, eingeht, und da eine Veränderung, d. h. eine Qualität, nicht ohne eine solche [Verbindung] entstehen kann. Darum kann auch das Aufhören des Schmerzes nicht das Ziel der Seele sein; [denn die Seele ist ja schmerzlos]." Das ist der Sinn. "Wenn [ihr Sämkhyas dem gegenüber bemerkt], dass die Veränderung [der Seele] ohne eine Berührung<sup>2</sup>) von selbst eintreten könne, [so erwidere ich, der Opponent]: Nein!

"Das Feuer dient nicht zum Brennen des Feuers, das Wasser nicht zum Befeuchten des Wassers, well ein Ding nicht fühig ist eine Ver-

anderung an sich selbst berverzurufen.

Ferner wäre die Erlösung nicht denkbar, wenn [die Seele] sich von seibst verändern könnte <sup>5</sup>), da durch eine spontane Veränderung in [den Zustand der] Bethörung [auch die erlösten] wieder gebunden werden könnten."

Und ebenso heisst es im Kürmapurana:

"Wenn das Selbst seinem Wesen nach befleckt, unlauter und der Veränderung unterwerfen wäre, dann würde es für dasselbe auch nach Hunderten von Geburten keine Erlösung geben."<sup>4</sup>)

[Diesen Einwand] widerlegt [der Verfasser]:

 Wenn sie auch einem andern angehören, so existiren sie doch in diesem wegen der Nichtunterscheidung.

Wenn Frende, Schmerz und die andern Qualitäten auch dem Denkorgan angehören, so existiren sie doch in diesem', d. h. so befinden sie sich doch in dem Selbst in der Form des Reflexes, wegen der Nichtunterscheidung als der Veranlassung, vermittelst der Verbindung von Materie und Seele. Das ist der Sinn. Dieses

ádi = nitya-çuddhatva, <sup>0</sup>buddhatva, <sup>0</sup>muklatva; ef 1. 19.
 L. sengam statt samyogam mit der v. L und dem MS.

Die erste Halbseile des zweiten Çloka ist von Hall nicht als metrisch erkannt

<sup>4)</sup> Dieser Vers stand schon im Comm. zu I. 7 als Citat aus der l'evaragits.

ist sehon im ersten Buch [in Sûtra 55] gelehrt und in Sûtra [74] des dritten Buchs: "Die Nichtunterscheidung ist die Veranlassung: [also besteht] kein Widerspruch gegen die Erfahrung." Da sich demnach der Schmerz in der Seele in der Form des Reflexes befindet, gleichwie die Röthe [der Blume] im Krystall, so ist das Aufhören desselben das Ziel der Seele. Weil nun allein die durch den Reflex vermittelte Verbindung [der Seele] mit dem Schmerz das Empfinden ist, hat man sich nur von dem Schmerz in der Form des Reflexes zu befreien.

"Das Gebundenwerden der Seele mit den Qualitäten [und gleichzeitig "mit den Schlingen"] entspringt also aus der Nichtunterscheidung; woraus aber entspringt die Nichtunterscheidung?" Auf diese Frage antwortet [der Verfasser]:

 Die Nichtunterscheidung ist anfanglos, weil sich sonst zwei Widerlegungsgründe darbieten würden.

Die Nichtunterscheidung ist eine Auffassung der beiden Objekte, bei welcher das Nichtverschmolzensein [der zwei Dinge] unerkannt ist. 1) Diese [Nichtunterscheidung] nun ist ein in der Form einer ununterbrochenen Kette anfangloses Attribut des Denkorgans und bleibt während [der Zeit] der Weltauflösung in der Form eines hinterlassenen Eindrucks bestehen; ,weil sich sonst', d. h. wenn [man behauptete, dass] diese [Nichtunterscheidung] einen Aufang habe, "zwei Widerlegungsgründe darbieten würden". Denn wenn sie einen Aufang hätte, so würde in dem Falle, dass sie von selbst entstehen soll, auch der erlöste wieder gebunden werden können; und in dem Falle, dass sie durch Werke oder etwas anderes bervorgerufen werden soll, müssten wir nach einer neuen Nichtunterscheidung als Ursache für diese Werke oder für das andere suchen, und damit erhielten wir einen regressus in infinitum. Das ist der Sinn. Diese Nichtunterscheidung nun, welche die Natur einer Affektion [des Innenorgans] hat, ist in der Form des Reflexes gleichsam ein Attribut der Seele, und deshalb bewirkt sie, wie schon oben gelehrt worden ist und [noch weiter unten] gelehrt werden wird, das Gebundensein der Seele.

"Wenn sie nun aber anfanglos ist, so ist sie doch [auch] ewig." Darauf antwortet [der Verfasser]:

 Sie ist nicht ewig wie das Selbst; sonst würde sie nicht aufzuheben sein.

[Die Nichtunterscheidung] ist nicht ewig wie das Selbst, d. h. [nicht] als ein untheilbares Ganzes anfanglos, sondern in der Form

Dieselbe Erklärung stand schon im Comm. zu I. 55, S. 37, Z. 2 v. u. in der Ausgabe, S. 57 (unten) dieser Uebersetzung.

einer ununterbrochenen Kette anfanglos; sonst, wenn sie ein [einheitliches] anfangloses Ding wäre, würde ihre durch die Schrift [als möglich] festgestellte Aufhebung 1) unmöglich sein. Das ist der Sinn.

Nachdem [der Verfasser] die Ursache des Gebundenseins beschrieben, nennt er nun die Ursache der Erlösung:

14. Jene ist durch eine feststehende Ursache zu vernichten, gleichwie die Finsterniss. 2)

Da für jenet, d. h. für die Nichtunterscheidung, welche die Ursache des Gebundenseins ist, — z. B. im Falle des Irrthums, dass Perlmutter Silber sei. — die feststehende Ursache der Vernichtung die richtige Unterscheidung ist, so ist [die Nichtunterscheidung] nur durch diese zu vernichten, "gleichwie das Dunkelt denn die Finsterniss wird nur durch ein feststehendes [Mittel]. nämlich durch das Licht, beseitigt [und] durch kein anderes, Das ist der Sinn. So heisst es im Vishnupuräna [6, 5, 62]:

"Wie die diehte Finsterniss ist das Nichterkennen; der Lampe vergleichbar ist die Erkenntniss, welche aus der sinnlichen Wahrnehmung hervorgeht; gleichwie die Sonne [aber] ist die Erkenntniss, welche, o priesterlicher Weiser, aus der Unterscheidung entsteht."

[Der Verfasser] nennt nun auch das [Erkenntnissmittel], durch welches man das Gesetz gewinnt, dass die Nichtunterscheidung nur durch die Unterscheidung aufgehoben wird:

 Auch hier ergiebt sich das Gesetz aus positiver und negativer Betrachtungsweise.

Wie bei der Finsterniss und dem Licht, so ist das Gesetz auch in dem vorliegenden Falle, wenn es sich um den Irrthum, dass Perlmutter Silber sei, und um ähnliche [Nichtunterscheidungen] handelt, einfach aus positiver und negativer Betrachtungsweise (anu aya-ryat.rckábhyām) 3) zu gewinnen. Das ist der Sinn.

Oder man könnte [das Sûtra auch] folgendermassen erklären. [Einleitung]: "Giebt es auch eine feststehende Ursache der Unterscheidung?" Darauf erwidert [der Verfasser]: "Auch hier", d. h. auch hinsichtlich der Unterscheidung, ergiebt sich die Gesetzmässigkeit der Ursache einfach aus positiver und negativer Betrachtungsweise. ") Die Ursache [der Unterscheidung] bildet lediglich das Hören [der Belehrung], die logische Erwägung und das

2) Ct 1. 56.

L. Obhávasya tasya gruti-siddhocchedi. mit dem MS. Ebenso, nur ohne tasya, die v. L. und Aph. 428, Anm.

Anvaya: viteku-saltre 'vivekasya badhah, Vyutireka: vivekabhave navivekasya badhah.

<sup>4)</sup> Der Anvaya wurde nach dem folgenden in diesem Falle sein: gravanadi-sattee vivekah, der Vystireka: tad-abhave tad-abhaveh.

andauernde Ueberdenken, aber nicht Werke oder [Götterverehrung]: vielmehr sind die Werke und [die Verehrung] nur etwas ausserliches [unwesentliches]. Dies würde der Sinn [des Sütra] sein, [wenn man von der als Einleitung angegebenen Voraussetzung ausgeht].

[Der Verfasser] ruft nun das [in Sutra 7 ff. des] ersten Buchs gelehrte 1) in Erinnerung, dass nämlich das Gebundensein [der Seele] nicht wesentlich angehören und [auch nicht durch besondere Veranlassungen hervorgerufen werden] könne:

16. Weil es auf andere Weise nicht [erklart werden] kann, ist nur die Nichtunterscheidung das Gebundensein.

Gebundensein' bedeutet hier Ursache des Gebundenseins, d. h. der Verbindung mit dem Schmerz. Der Rest ist verständlich.

"Wenn nun aber auch die Erlösung ein Produkt sein soll, so musste dieselbe doch vergänglich sein, und mithin ein erneutes Gebundensein eintreten können?\* Darauf erwidert der Verfasser:

17. Auch ist der erlöste nicht dem erneuten Gebundensein ausgesetzt, weil die Schrift lehrt, dass keine Wiederkehr stattfindet.

Da nur ein positives [aber nicht ein negatives] Produkt vergänglich ist, kann die Erlösung nicht zu Grunde gehen; denn die Schrift sagt: "Dieser kehrt nicht wieder" [cf. Chand. 8 15. 1]. Das ist der Sinn. - Das Wort ,auch hat den Zweck eine Verbindung mit dem im vorigen Såtra gelehrten Inhalt herzustellen.

18. Sonst würde sie nicht das Ziel der Seele sein.

Sonst, d. h. wenn auch der erlöste wieder gebunden werden könnte, würde die Erlösung nicht das Ziel der Seele sein, ebenso wenig wie die [allgemeine] Weltvernichtung es sein kann; oder es würde [überhaupt] kein höchstes Ziel der Seele geben. Das ist der Sinn.

[Der Verfasser] giebt nun den Grund dafür an, dass [unter jenen Umständen die Erlösung nicht das Ziel der Seele sein kann:

1) L. der Ausdruckswelse unseres Commentators outsprechend pratha-

mādhyāyoklam mīt der v. l., dem MS. und Apb. 428, Anm. 4.
2) In folgender Weise: wenn schon die logische Erwägung lehrt, dass nach der Beseitigung der Nichtunterscheidung ein neues Gebandenwerden unmöglich ist, so wird dies zudem noch ansdrücklich von der Schrift constatirt.

19. Es wurde keine Verschiedenheit zwischen den beiden bestehen.

Da dann für beide, d. h. für den erlösten und den gebundenen, in gleicher Weise [die Gefahr] des zukünftigen Gebundenseins vorläge, würde eine Verschiedenheit zwischen ihnen nicht bestehen. Mithin ist eine [vergängliche Erlösung] nicht das Ziel der Seele. Das ist der Sinn.

"Da ihr nun demnach eine Verschiedenheit zwischen dem gebundenen und dem erlösten annehmt, wie könnt ihr [I. 19 die Seelen] als allzeit [frei oder] erlöst bezeichnen?" Darauf erwidert [der Verfasser]:

 Die Erlösung ist nichts anderes als das Schwinden des Hindernisses.

Die Erlösung ist kein von dem Schwinden des [im folgenden] zu beschreibenden Hindernisses verschiedenes Ding. Das ist der Sinn. Denn wie die durch den Upadhi, d. h. durch die Hibiscus-Blüthe, veranlasste Röthe des seinem Wesen nach weissen Krystalls nichts anderes als ein Hemmniss ist, d. h. etwas die weisse Farbe verdeckendes - denn die weisse Farbe geht nicht etwa durch die Annäherung der Hibiscus-Blüthe zu Grunde und entsteht bei Entfernung derselben [wieder] -, ebenso ist der Reflex des Schmerzes, der ausgeht von dem Upadhi, d. h. von dem Innenorgan des seinem Wesen nach schmerzlosen Selbstes, nichts anderes als ein Hemmniss, d. h. etwas diese [natürliche Schmetzlosigkeit] verdeckendes; nicht aber entsteht der Schmerz durch die Annäherung des Innenorgans und vergeht bei dessen Entfernung. Darum ist das Selbst allzeit erlöst, Gebundensein und Erlösung aber existiren [nur] in der Vorstellung (vyavaharika); mithin besteht der [anscheinende] Widerspruch nicht.

"Wenn nun also Gebundensein und Erlösung illusorisch sein sollen, so sprechen doch dagegen die Schrift- und [Traditions]stellen, welche lehren, dass die Erlösung das Ziel der Seele sei; [denn sie können doch nur ein wirkliches, aber kein illusorisches Ziel meinen.]" Dagegen bemerkt!) [der Verfasser]:

## 21. Auch darin liegt kein Widerspruch.

"Auch darin", d. h. auch in der Thatsache, dass das Schwinden des Hindernisses die Erlösung ist, liegt kein Widerspruch dagegen, dass [die Erlösung] das Ziel der Seele ausmacht. Das ist der Sinn. Denn [von uns] ist für die Seele nur eine Verbindung mit dem Schmerz und eine Trennung von demselben constatirt,

L. ity ata oha mit dem MS.; ity aha, wie anch Aph.<sup>3</sup> 431, Anm. 4 nachgeschrieben ist, könnte nur auf etwas siddhänta-prakarena gesagtes folgen.

aber nicht auch ein Empfinden des [thatsächlichen] Schmerzes. Das Empfinden ist vielmehr die Verbindung mit dem Schmerz in der Reflexform, und das wirkliche Aufhören des Schmerzes in der Reflexform ist demnach das Ziel der Seele. Dieses ist [also] ein Schwinden des Hindernisses, und eine derartige Erlösung existirt wirklich. Das ist gemeint.

"Wenn nun die Erlösung nichts anderes ist als das Schwinden eines Hindernisses, so müsste sich dieselbe doch schon durch das blosse Hören [des Thatbestandes] ergeben, geradeso wie das [thatsüchliche, aber] durch Unkenntniss [dem Besitzer] verborgene Vorhandensein eines goldenen Halsbands.")" Darauf erwidert [der Verfasser];

 Wegen der Dreierleiheit der befähigten existirt kein Gesetz.<sup>2</sup>)

Die zur Erkenntniss befähigten sind von dreierlei Art, vorzüglich, mittelmässig und gering beanlagt; darum giebt es kein solches Gesetz, dass bei allen sehon unmittelbar nach dem blossen Hören [der Belehrung] die im Denkorgan entstehende Erschauung [der Verschiedenheit von Geist und Materie] eintreten müsse. Das ist der Sinn. Deshalb ist wegen des Fehlers der geringen Befähigung bei Virocana ) und anderen in Folge des blossen Hörens die im Denkorgan entstehende Erkenntniss, welche im Stande ist das Innenorgan aufzulösen ), nicht eingetreten; aber nicht deshalb, weil das Hören [überhaupt] ein ungenügendes Mittel wäre die Erkenntniss hervorzurufen.

Nicht allein das blosse Hören ist eine anerkannte Ursache der Erkenntniss, [sondern] es giebt deren noch mehrere. Dies sagt [der Verfasser im folgenden] aus:

23. Die andern zur Befestigung.

Die andern [Mittel] neben dem Hören, das logische Erwägen, das andanernde Ueberdenken u. s. w. [d. h. die Gleichgiltigkeit gegen weltliche Dinge, die Yogapraxis u. a.] sind zur Befestigung, d. h. um das Schwinden des Hindernisses zu einem definitiven zu machen, nothwendig. So ist zu ergänzen.

[Der Verfasser] erwähnt nun noch weitere Hilfsmittel:

24. Unbeweglich und bequem ist die Sitzart; 3) also giebt es keine Beschränkung.

5) Vgl. III. 34.

Vgl. im Comm. zu L 1, S. 10, Z. 11 ff. der Ausgabe, S. 14 dieser Uebersetzung.

<sup>2)</sup> Wörtlich == L 70.

Vgl. IV. 17.
 Es ist wohl <sup>o</sup>vilápana<sup>o</sup> za verbessern.

Hinsichtlich der Sitzart giebt es keine Beschränkung auf den Lotussitz und Ihnliche [Posituren, die im Yogasystem für den der Beschauung sieh widmenden Asketen vorgeschrieben werden], weil jede unbewegliche und bequeme Sitzart geeignet ist. Das ist der Sinn.

[Jetzt] nennt [der Verfasser] das Hauptmittel:

25. Die Meditation ist das objektlose Denkorgan.

Das von Affektionen freie Innenorgan ist die Meditation, d. h. Concentration, mit anderen Worten: die Unterdrückung der Affektionen des Denkorgans. Das ist der Sinn. Weil die Wirkung und die Ursache nicht zu trennen sind, ist [hier] das die Ursache bezeichnende Wort ["Meditation"] im Sinne der Wirkung ["Concentration"] gebraucht; ") denn von der Meditation wird [in Sütra 29] gelehrt werden, dass sie diese [Wirkung] herbeiführe.

"Da nun aber die Natur der Seele dieselbe bleibt, ob die Concentration vorliegt oder nicht, wozu dient denn diese?" Einem solchen Einwand gegenüber stellt [der Verfasser] folgendes fest:

26. Wenn [Jemand sagt]: "In allen beiden Fällen besteht keine Verschiedenheit", [so antworte ich]: Mit nichten! Aus der Unterdrückung des Einflusses ergiebt sich eine Verschiedenheit.

Aus der Unterdrückung des Einflusses, d. h. aus dem Schwinden des Reflexes der Affektionen, ergiebt sich im Zustande der Concentration für die Seele eine Verschiedenheit von dem Zustande der Nicht-Concentration. Das ist der Sinn des [zweiten] Theiles des Lehrsatzes, das übrige ist [schon in der Einleitung zu diesem Sütra] so gut wie erklärt.

"Wie kann aber ein Einfluss auf die [Seele] einwirken, die [doch] unberührt ist?" Darauf antwortet [der Verfasser]:

27. Auch auf die unberührte wirkt ein Einfluss ein in Folge der Nichtunterscheidung.

Wenn auch ein wirklicher Einfluss nicht auf die [von allem] unberührte [Seele] ausgeübt wird, so besteht doch etwas einem Einfluss vergleichbares, und in Anbetracht dessen wird der blosse Reflex mit dem Worte Einfluss' von denen bezeichnet, walche sich auf diesen Gegenstand verstehen. Das ist der Sinn.

Dieser Satz lat aus der v. 1., dem MS. und Aph.<sup>3</sup> 434, Anm. 1 einnafügen.

Dies erklärt [der Verfasser] näher:

28. Wie im Falle der Hibiscus-Blume ') und des Krystalls liegt [keine Färbung,] keine Beeinflussung vor, sondern ein Wahn.

Wie im Falle der Hibiscus-Blume und des Krystalis keine Färbung eintritt, sondern nur der durch den Reflex der Hibiscus-Blüthe hervorgerufene Wahn, dass eine [solche] Färbung existire, so dass man sagt "der Krystall ist roth", ebenso wenig liegt im Falle des Innenorgans und der Seele [eine Färbung, d. h.] ein [wirklicher] Einfluss [des ersteren auf die letztere] vor, sondern [nur] in Folge der Nichtunterscheidung der durch den Reflex des Innenorgans hervorgerufene Wahn, dass ein [solcher] Einfluss existire. Das ist der Sinn. Darum gilt wegen der Aehnlichkeit mit einem [wirklichen] Einfluss der blosse Reflex der Affektion [des Innenorgans] als ein auf die Seele wirkender Einfluss. Darauf kommt der Inhalt der beiden Sütras [27 und 28] hinaus. In diesem Sinne heisst es auch in der Tradition:

"Wie dem Monde im Wasser des Zittern und die andern von diesem [d. h. dem Wasser] hervorgerufenen Eigenschaften, so scheinen die Eigenschaften des ungeistigen dem Seher, dem Selbst anzugehören, obwohl sie [diesem] nicht eigen sind." [Bhäg. P. 3, 7, 11].<sup>2</sup>)

Dieser Einfluss nun von Seiten der schmerzvollen Affektion [des Innenorgans] ist das Hinderniss für die Erlösung, d. h. für das Aufhören des Schmerzes; dieses [Hinderniss] schwindet in Folge der Auflösung des Denkorgans, und diese letztere hinwiederum wird durch die bis zur Bewusstlosigkeit gesteigerte Concentration, d. h. durch die Unterdrückung der Funktionen des Denkorgans bewirkt. Mithin tritt das Schwinden des Hindernisses nur in Folge der Concentration ein, wie dies auch die Lehre des Yogasystems ist.

In [Sûtra 25] "Die Meditation ist das objektlose Denkorgan" war die Concentration gemeint. Indem [der Verfasser] nun dasjenige aufzählt, was zu dieser führt, nennt er [damit gleichzeitig] das Mittel zur Unterdrückung des eben beschriebenen Einflusses:

29. Durch Meditation, Hingebung, Uebung, Gleichgiltigkeit u. s. w. findet die Unterdrückung desselben statt.

Die Meditation ist vermittelst der Versenkung die Ursache der Concentration, die Ursache der Meditation ist die Hingebung, und die Ursache dieser die Uebung, d. h. die Anwendung der

2) Aus der v. L und dem MS.

L. japā<sup>0</sup> anstatt javā<sup>0</sup> mit der v. l., dem MS. und Aph.<sup>0</sup> 435. Auch im Commentar wird aus Rücksicht auf die in den fünf ersten Büchera durchgängige Schreibart mit dem MS. japā zu lesen sein.

Mittel zur [Bewirkung der] Stetigkeit des Denkens. Die Ursache der Uebung ist ferner die Gleichgiltigkeit gegen die Objekte, und schliesslich [wird] die der [Gleichgiltigkeit gebildet durch] die Erkenntniss der Schäden [des Welttreibens], durch Selbstbezwingung (yama), Einhaltung der Verpflichtungen (niyama) und die andern [in Yogasütra 2. 29 vorgeschriebenen Dinge]. In dieser im Lehrbuch Patanjali's angegebenen Weise findet "die Unterdrückung desselben", d. b. die Unterdrückung des [von den Affektionen des Innenorgans ausgehenden] Einflusses statt durch das Mittel der Concentration, d. b. der Unterdrückung der Funktionen des Denkorgans. Das ist der Sinn.

[Der Verfasser] bezeichnet nun die von früheren Lehrern constatirte Vorstufe für die Unterdrückung des auf die Seele wirkenden Einflusses, [welche] durch die [in Sütra 29 genannten,] dem Denkorgan innewohnenden [Zustände], durch Meditation u. s. w., [erzielt wird]:

30. Durch Beseitigung der Erschlaffung und der Unstätheit, sagen die Lehrer.

Dadurch dass in Folge der Meditation u. s. w. [die Erschlaffung] des Denkorgans, [d. h.] die Funktion des Schlafs, und [seine Unstätheit, d. h.] die Funktionen des Erkenntnissprocesses sowie [des Irrthums, der Einbildung, der Erinnerung ')] ihr Ende erreichen, wird auch die Unterdrückung des von diesen Funktionen auf die Seele ausgeübten Einflusses [bewirkt]; denn mit der Beseitigung des Dinges selbst ist auch sein Reflex beseitigt. So sagen frühere Lehrer. Das ist der Sinn. Wie Patanjali eben dasselbe in drei [Yoga]-sütras [1. 2—4] lehrt: "Concentration ist die Unterdrückung der Affektionen des Denkorgans", "Dann ruht der Seber in seinem eignen Wesen", "Zu andrer Zeit hat [die Seele] die gleiche Form mit den Affektionen", so sagen auch [verschiedene] Traditionsstellen das nämliche aus, z. B. die folgende:

Denn das Selbst ist ewig [unveränderlich] und allgegenwärtig; [nur] weil die Nähe des Innenorgans wirkt, erscheint das Selbst hier [im Welttreiben] jedesmal so, wie das Innenorgan beschaffen ist."

Demnach tritt das Schwinden des der Erlösung im Wege stehenden Hindernisses nur in Folge der bis zur Bewusstlosigkeit gesteigerten Concentration ein und wird durch die unmittelbare Erschauung [des Unterschiedes zwischen Seele und Materie] vermittelt. 3) Dies ist der Sinn des Sütracomplexes [praghattaka 3) 20—30].

<sup>1)</sup> Nach Y. S. 1. 6.

<sup>2)</sup> Hinter eva ist mit der v. l. und dem MS. sákskátkára-dvárá ein-

<sup>3)</sup> Vgl. S. 21, Anm. 2,

[Der Verfasser] lehrt nun, dass für die Meditation u. s. w. nicht Höhlen oder übnliche Stätten nothwendig sind:

31. Es giebt keine Beschränkung hinsichtlich der Stätten; aus der Ruhe des Denkorgans —

Aus der Ruhe des Denkorgans allein entspringt die Meditation und die andern [Zustände, von denen die Rede ist]. Darum giebt es für diese keine Beschränkung auf Höhlen oder ähnliche Stätten. Das ist der Sinn. In den [Yoga-]Lehrbüchern aber sind nur im Hinblick auf den allgemeinen Usus Wälder, Berge, Höhlen und ähnliche Stätten für die Concentration vorgeschrieben. Darum sagt auch das Brahmasûtra [4. 1. 11]: "Wo die Concentration [möglich ist.] dort ohne Unterschied."

Die Erörterung der Erlösung ist [hiermit] zu Ende; jetzt behandelt [der Verfasser], um die Unveränderlichkeit der Seele [zu erhärten], kurz noch einmal 1) die Ursache der Welt:

32. Die Urmaterie ist die erste Ursache, weil die Schrift lehrt, dass die andern [Dinge] Produkte sind.

Da wir aus der Schrift lernen, dass das "grosse" und die fibrigen [Dinge] Produkte sind, steht die Urmaterie als deren Wurzelursache fest. Das ist der Sinn.

Es wird aber doch <sup>2</sup>) einfach die Seele die materielle Ursache sein? Darauf erwidert [der Verfasser]:

33. Trotz seiner Ewigkeit nicht das Selbst, weil es nicht die Fähigkeit besitzt.

Die Fähigkeit materielle Ursache zu sein heisst Qualitäten haben und für Berührung zugänglich sein. Da nun die Seele diese beiden [Eigenschaften] nicht besitzt, kann sie trotz ihrer Ewigkeit nicht die materielle Ursache sein. Das ist der Sinn.

"Da wir aber doch aus solchen Schriftstellen wie "Viele Wesen sind von der [höchsten] Seele erzeugt [Mund. 2. 1. 5] erfahren, dass die Seele die materielle Ursache ist, werden wir doch die Emanationslehre (vivarta) [der Vedantisten] oder [die Lehre der Naiyäyikas, Vaiçeshikas, Pâçupatas u. s. w. 3)] annehmen müssen?" Diesem Einwand gegenüber bemerkt [der Verfasser]:

34. Wegen des Widerspruchs der Schrift versteht der erbärmliche Sophist das Selbst nicht.

<sup>1)</sup> L. upasamharati anstatt vicarayati mlt der v. l., dem MS. und Aph. 473, Ann. 2.

L. nanu vor purusha mit der v. l., dem MS. und Aph. 437, Anm. 4.
 Kurz derjenigen, welche die Welt auf einen Schöpfer zurückführen.

Alle die verschiedenen Ansichten, welche auf der Voraussetzung beruhen, dass eine Seele die Ursache [der Welt] sei, stehen mit der Schrift im Widerspruch, und darum besitzen die niedrigsten der Sophisten und die andern, welche [aus wirklicher Unwissenheit] jene [Lehre] annehmen, keine Kenntniss von dem Wesen des Selbstes. Das ist der Sinn. Deshalb muss man davon überzeugt sein, dass auch die [Naiyayikas und Vaiçeshikas,] welche behaupten, dass das Selbst die materielle Grundlage der Qualitäten Freude. Schmerz u. s. w. sei, nur Sophisten sind und dass auch sie keine richtige Kenntniss des Selbstes besitzen. Und die Schriftstellen, welche davon sprechen, dass eine Seele die Ursache sei, thun dies nach [dem Grundsatz], dass die Kraft und der Besitzer der Kraft 1) nicht [von einander] zu trennen sind, lediglich zu Kultuszwecken; ") denn aus solchen Schriftstellen wie "Die eine Ziege n. s. w.º [Çvet. 4. 5] ergiebt sich, dass die Urmateriedie Ursache ist. Wenn dagegen gesagt wird, dass das Selbst in der Weise die Ursache sei, wie der Aether die enthaltende Ursache für Wolken u. s. w. [d. h. für Wind und Licht] ist, so bestreiten wir das nicht, weil wir ja nur leugnen, dass [die Seele] sich umgestalte.

"Da wir sehen, dass für [alles], was steht und sich bewegt oder [von andrer Art ist] 3), lediglich die Erde und die übrigen [Elemente] die Ursache sind, wie kann die Urmaterie die stoffliche Ursache für alles sein? Darauf antwortet [der Verfasser]:

35. Auch mittelbar wirkt die Urmaterie hindurch, wie die Atome. 4)

Wenn auch die Urmaterie [nur] mittelbar die Ursache ist für das, was steht u. s. w., so ist sie doch in [allen] diesen [Dingen] enthalten (anugamat), und deshalb ist die Thatsache, dass sie die materielle Ursache [des Universums] bildet, unanfechtbar; gleichwie [nach der Meinung der Vaiceshikas] die Atome der Erde und der andern [Elemente] die [allgemeine] materielle Ursache sind, weil sie in dem, was steht u. s. w., wenn auch [nur] so, dass Sprosse und [Samen] die Vermittlung bilden, enthalten sind. Das ist der Sinn.

[Der Verfasser] giebt nun den Beweis dafür, dass die Urmaterie [alles] durchdringt in der Weise, wie der Wald [aus Baumen besteht]:

<sup>1)</sup> In diesem Fall ist die Kraft die Materie und der Besitzer der Kraft dle Seele.

<sup>2)</sup> Wenn man einem Gott wie Brahman, Indra u. s. w. dieut, so verehrt man ausser dessen Scele auch die ihr als Upadhi angehörige Materie. 3) S. oben S. 81, Anm. 1

<sup>4)</sup> Vgl. L 74.

36. Weil überall ihre Produkte erscheinen, ist sie

allgegenwärtig.

Weil, ohne an bestimmte Orte und Zeiten gebunden zu sein (avyavasthaya), überall ihre Umwandlungen erscheinen, ist die Urmaterie allgegenwärtig, gleichwie [nach den Vaiceshikas] die Atome in allen Töpfen und sonstigen [Produkten] gegenwärtig sind. Das ist der Sinn. Dies ist [übrigens] bereits oben [zu I. 74] auseinandergesetzt.

"Könnte man aber nicht sagen, dass die Urmaterie zwar begrenzt sei, sich jedoch dorthin begebe, wo ein Produkt entsteht?" Darauf erwidert [der Verfasser]:

37. Auch wenn sie dem Wandern unterläge, würde ihr der Charakter der ersten Ursache genommen werden, wie den Atomen.

Auch wenn man annimmt, dass [die Urmaterie] wandere, [d. h. sich zu den Produkten begebe], so würde doch durch die Begrenztheit der Charakter der Wurzelursache aufgehoben werden nach dem Vorbild der [sogenannten] Atome [d. h. der feinen

Elemente ')] der Erde u. s. w. Das ist der Sinn.

Oder es könnte [unser Sútra] auch folgendermassen zu erklären sein. [Einleitung:] ,Aus Schrift- und Traditionsstellen erfahren wir aber doch unter dem Namen der Erschütterung (kshobka) von einer Bewegung der aus den drei Constituenten bestehenden Urmaterie zum Zwecke der gegenseitigen Vermischung [dieser Constituenten]; und da [die Urmaterie in dieser Weise] der Bewegung unterliegt, kann sie doch nach dem Vorbild z. B. der Füden 3) nicht die Wurzelursache sein." Diesem Einwand gegenüber verhalt sich [der Verfasser] ablehnend: Obwohl sie dem Wandern unterliegt, wird ihr der Charakter der ersten Ursache nicht genommen3), [ebenso wenig] wie den Atomen. Wandern bedeutet Bewegung. Obwohl eine solche [im Falle der Urmaterie] vorliegt, wird derselben [dadurch] doch nicht der Charakter der Wurzelursache genommen, [ebenso wenig] wie nach der Meinung der Vaiceshikas den Atomen der Erde u. s. w. Dies würde der Sinn [des Sûtra im Zusammenhang einer solchen Auffassung] sein.

Da nun aber, [wendet ein Vaiceshika ein] doch nur neun Substanzen, Erde u. s. w. [d. b. Wasser, Feuer, Luft, Aether,

<sup>1)</sup> Welche begrenzt und deshalb nicht Wurzelursache slud,

<sup>2)</sup> Welche beweglich und darum zwar die unmittelbare, aber nicht die Wurzelursache des Kleides sind.
3) In diesem Falle ist also \*kūruņatā + ahl.nir\* aufzulösen.

Zeit, Raum, Seele, innerer Sinn], nachweisbar sind, wie kann unter dem Namen der Urmaterie eine Substanz [angenommen] werden, welche der Eigenschaften der Erde u. s. w. bar ist? Und ihr könnt doch nicht sagen: "Die Urmaterie soll gar keine Substanz sein"; denn die Substantialität folgt aus Verbindung, Trennung, Umgestaltung und den andern Qualitäten, [welche ihr der Urmaterie zuschreibt]." Darauf erwidert [der Verfasser]:

38. Die Urmaterie existirt ausser den bekannten; es besteht keine Beschränkung.

Die Urmaterie existirt noch ausser den bekannten neun Substanzen; darum besteht keine Beschränkung der Art, dass es nur neun Substanzen gebe. Das ist der Sinn. Auch die Thatsache, welche die Schrift lehrt, dass nämlich acht [von jenen neun Substanzen], Erde u. s. w. mit Ausschluss der Seele, Produkte sind, ist ein Grund gegen diese Beschränkung. 1) Das ist gemeint.

"Sind nun die Constituenten, Sattva u. s. w., die Urmaterie, oder bildet die Urmaterie den Behälter für die drei Substanzen, d. h. für die drei Constituenten?" Diesem Zweifel gegenüber stellt [der Verfasser folgendes] fest:

39. Sattva u. s. w. sind nicht Qualitäten von ihr, weil sie dieselbe bilden.

Die Constituenten, Sattva u. s. w., sind nicht Attribute der Urmaterie, weil sie die Urmaterie selbst bilden. Das ist der Sinn. Wenn auch in Schrift- und Traditionsstellen beides gelehrt wird, so lässt sich doch auf Grund der Erwägung, dass damit die einfachere [natürlichere] Auffassung geboten ist, und [auf Grund der nachfolgenden logischen Reflexion] 2) feststellen, dass [Sattva, Rajas und Tamas die Urmaterie] selbst sind, aber nicht Attribute von ihr. Denn also [hat man zu erwägen]: Sollen die drei [Substanzen] mit Sattva an der Spitze produktartige Attribute der Urmaterie sein, oder ewige Attribute. [die ihr angehören] wegen einer blossen Verbindung in der Weise, wie der Wind [ein Attribut] des Luftraums [ist]? Im ersten Fall könnten aus der einheitlichen Urmaterie ohne die Berührung mit anderen Substanzen nicht die drei verschieden gearteten Constituenten entsteben; und es würde unstatthaft sein, eine Theorie aufzustellen, welche mit der Erfahrung im Widerspruch steht. Im zweiten Fall würden sich alle die verschiedenartigen Produkte schon aus den ewigen [Substanzen] Sativa u. s. w. durch wechselseitige Berührungen [dieser drei] erklären, und es wäre überflüssig ausser denselben noch eine

<sup>1)</sup> Dieser Satz nach der v. L.

<sup>2)</sup> L. låghavådi-terkatalı mit der v. 1

Urmaterie zu constatiren. 1) — Diejenigen Aussprüche ferner, in denen [Sattva, Rajas und Tamas] als Produkte der Urmaterie oder Zhnlich bezeichnet werden, wollen nur besagen, dass [die Urmaterie] stellenweise derartig in die — oder [aus der] Erscheinung tritt, dass sie [beispielsweise als Sattva] durch die Produkte Licht u. s. w. [d. h. Leichtigkeit und Freude] charakterisirt ist; geradeso wie [man davon spricht,] dass die Inseln 2) [oder Welttheile] aus der Erde entstanden seien.

") Wenn [man uns einwendet:] "Unter diesen Umständen steht ihr aber doch im Widerspruch mit denjenigen [Yoga-]Lehrbüchern, welche [Sattva, Rajas und Tamas besonders aufzählen und auf diese Weise] achtundzwanzig Principien statuiren", [so antworten wir]: Nein! Denn dort erklärt sich die Zahl von achtundzwanzig Principien dadurch, dass [nicht etwa unsere Substanzen Sattva, Rajas und Tamas, sondern] die [durch dieselben hervorgerusenen] Attribute der Materie, [nämlich] Freude u. s. w., die Qualitäten der Vaiceshikas, als besondere Principien angenommen werden.

Der Sache nach aber ") wird unser Sütra [besser] folgendermassen zu erklären sein. "Sattva u. s. w. sind nicht Qualitäten von ihr", d. h. nicht bloss Produkte der Urmaterie, "weil sie dieselbe bilden", d. h. weil auch die Urmaterie durch Sattva u. s. w. gebildet wird, solchen Traditionsstellen zusolge wie:

"Sattva, Rajas und Tamas, das ist für die Urmaterie erklärt."5)

Demnach stehen diejenigen Aussprüche, welche lehren, dass Sattva u. s. w. Produkte oder [Attribute] der Urmaterie seien, nicht [mit unsrer Lehre] im Widerspruch, weil auch nach unsrer Meinung [diese Substanzen] in beiderlei Art, als Produkt wie als Ursache, existiren, geradeso wie dies nach der Meinung der Vaiçeshikas mit der Erde und den übrigen [Elementen] der Fall ist. Das Sattva nun ') ist im Zustande des Gleichgewichts [mit den anderen Constituenten] einem Baumwollenstäubchen ') vergleichbar [und bildet in dieser Verfassung] die Ursache für dasjenige Sattva, welches sich im Zustande der Gleichgewichtslosigkeit befindet und — [in demselben] einem Faden [im Gewebe der Welt] vergleichbar — [seinerseits] die Ursache für das "grosse Princip und für die anderen [Produkte] ist. Ebenso ') verhält es sich auch mit dem Rajas und Tamas.

<sup>1)</sup> Hinter vaiyarthyam iti ist eine Interpunktion erforderlich.

Welche doch auch nicht wirkliche Produkte der Erde sind, sondern die Erde selbst, d. h. theilwelse Manifestationen derselben.

<sup>3)</sup> Das folgende aus der v. l.

<sup>4)</sup> Der Interpunktionsstrich hinter ist zu tilgen.

<sup>5)</sup> Vgl. das Citat oben im Comm. zu I. 61 auf S. 45 der Ausgabe.

<sup>6)</sup> tatra wörtlich = teshâm gunanam madhye.

<sup>7)</sup> So amore im Castra nach dam Papilit und offenbar richtig.

<sup>8)</sup> L. evam statt era.

[Der Verfasser] rekapitulirt nun den Zweck des Wirkens der Materie: 1)

40. Obwohl sie nicht [die Frucht] geniesst, wirkt die Materie schöpferisch um der Seele willen, - wie das Kamel Safran trägt.

Dies ist schon im [Commentar zu dem 58 sten] Sûtra des dritten Buchs erklärt, welches anhebt "Die schöpferische Thätigkeit der Materie . . . findet um eines andern willen statt . . . .

[Der Verfasser] nennt nun die causa efficiens für die mannigfaltige Schöpfung:

41. Aus der Mannigfaltigkeit des Werkes folgt die Mannigfaltigkeit der Schöpfung.

Werk bedeutet Verdienst und Schuld. Das andere ist verständlich.

"Zugegeben, dass die Schöpfung von der Urmaterie ausgeht; woher aber kommt die Weltauflösung? Denn zwei entgegengesetzte Wirkungen können doch nicht aus ein und derselben Ursache stammen." Darauf erwidert [der Verfasser]:

42. Wegen des Gleichgewichts und der Gleichgewichtslosigkeit entstehen die beiden Wirkungen.

Die drei Constituenten, Sattva u. s. w., bilden die Urmaterie; die Gleichgewichtslosigkeit dieser [Substanzen] ist eine Verbindung, bei der [jede derselben] weniger oder mehr ist [als die beiden andern]; die Negation dieses [Zustands] ist das Gleichgewicht. 3) Wegen dieser beiden Ursachen stammen aus ein und demselben Dinge zwei entgegengesetzte Wirkungen, d. b. Schöpfung und Auflösung. 6) Das ist der Sinn. Das Bestehen aber ist in dem Begriffe der Schöpfung enthalten; auf Grund dieser Anschauung ist nicht besonders erörtert, dass die Urmaterie [auch] dessen [d. h. des Bestehens] Ursache ist.

"Da es nun aber das Wesen der Materie ist schöpferisch zu wirken, so sollte doch auch nach der [Erreichung der befreienden] Erkenntniss das Welttreiben noch [für den erlösten] bestehen. Darauf erwidert [der Verfasser]:

<sup>1)</sup> Nach der v. 1.

<sup>2)</sup> Vgl. III 10.

<sup>3)</sup> Vgl. im Comm. 22 L 61 S 45, Z. 8, 9 der Ausgabe, S. 70 dieser Uebersetung.

<sup>4)</sup> D. h. aus der Gleichgewichtslosigkeit entsteht die Schöpfung, in Folge des Gleichgewichts die Auflösung.

43. Nach der Erkenntniss des Befreitseins wirkt die Materie nicht [mehr] schöpferisch, [ebenso wenig] wie die Leute.

Wenn eine Seele als frei [von den Banden der Materie] erschaut ist, so findet in Folge dessen weiterhin im Interesse dieser Seele keine schöpferische Thätigkeit von Seiten der Materie statt, weil sie ihre Aufgabe erfüllt hat. "Wie die Leute"; das bedeutet: gleichwie die Leute, d. h. die Minister und die andern [Beamten], wenn sie die Geschäfte für den König besorgt und ihre Aufgabe erfüllt haben, weiterhin nicht [mehr] für den König thätig sind, ebenso verhält es sich mit der Materie. Denn dass das Wirken der Materie zum Zwecke der Erlösung der [thatsächlich stets] freien [Seele] stattfindet, ist [schon oben II. 1] gelehrt. Und diese [Erlösung] entsteht ans der Erkenntniss. Das ist gemeint.

"Die Materie hört aber doch nicht auf schaffend zu wirken, wie man an dem Weltdasein der nichtwissenden sieht, und so könnte doch durch die [andauernde] schöpferische Thätigkeit der Materie auch der erlöste wieder gebunden werden." Darauf erwidert [der Verfasser]:

44. Obwohl sie anderen naht, geniesst der erlöste nicht, weil keine Veranlassung vorhanden ist.

Obwohl die Materie anderen naht, indem sie Produkt-Körper [d. h. grobe Leiber] und ursächliche Körper [d. h. feine innere Leiber] sowie [die Werke, die Nichtunterscheidung und dgl.] schaft, geniesst doch der erlöste nicht [mehr], weil keine Veranlassung vorhanden ist, d. h. weil die Veranlassungen zum Geniessen, nämlich die besondere Verbindung mit dem betreffenden Innenorgan und die Ursachen dieser [Verbindung], die Nichtunterscheidung u. s. w. [d. h. das Handeln, das Nichtwissen, die hinterlassenen Eindrücke, bei dem erlösten] nicht vorhanden sind. Das ist der Sinn. Denn das Aufhören der schöpferischen Thätigkeit der Materie mit Bezug auf die erlöste [Seele] besteht lediglich darin, dass [die Materie] die besondere Umgestaltung zu dem Upädhi [d. h. zu dem Innenorgan] dieser [Seele]. welche [Umgestaltung] die [Seele] veranlassen würde [weiter] zu geniessen und welche "Geborenwerden" heisst, nicht [wieder] eintreten lässt.

"Eine solche Vertheilung [von gebundenen und erlösten Seelen] würde dann möglich sein, wenn es eine Vielheit von Seelen gäbe. Diese aber wird doch in den Schriftstellen, welche von der Zweitlosigkeit der Seele sprechen, geleugnet." Diesem [vom Standpunkt Çankara's aus gemachten] Einwand gegenüber erklärt [der Verfasser]:

45. Die Vielheit der Seelen folgt aus der Vertheilung.

"Diejenigen, welche dieses wissen, werden unsterblich; aber die anderen erleiden Schmerz." [Brh. 4. 4. 14, Çvet. 3, 10].

Aus der in dieser und ähnlichen Schriftstellen gelehrten Vertheilung des Gebundenseins und der Erlösung folgt schon die Vielheit der Seelen. Das ist der Sinn.

"Es hängt aber doch die Vertheilung von Gebundensein und Erlösung von der Verschiedenheit der Upadhis ab." Auf diesen [weiteren Einwand des Anhängers Çankara's] erwidert [der Verfasser]:

46. Wenn es einen Upådhi giebt, so ist mit dessen Existenz ja aber eine Zweiheit gegeben.

Wenn [von euch] ein Upadhi angenommen wird, so ist ja aber schon wegen der Existenz dieses Upadhi die [Lehre von der] Zweitlosigkeit hinfallig. Das ist der Sinn. In der That jedoch ware auch bei der [blossen] Verschiedenheit der Upadhis die [faktische] Vertheilung [von Gebundensein und Erlösung] nicht möglich, wie bereits im ersten Buch [im Commentar zu Sutra 150] ausführlich erörtert worden ist.

"Auch die Upadhis sind doch [nur] ein Erzeugniss des Nichtwissens; also wird durch sie [unsere Lehre von der] Zweitlosigkeit nicht -zu Fall gebracht." Auf diesen Einwand bemerkt [der Verfasser]:

47. Mit den beiden ist gleichfalls die Autorität unvereinbar,

Mit diesen beiden [von euch] angenommenen [Dingen], Seele und Nichtwissen, ist gleichfalls die Autorität für die Zweitlosigkeit, d. h. die Schrift, in ganz derselben Weise unvereinbar. 1) Das ist der Sinn.

Noch zwei weitere Gründe gegen [die Lehre Çankara's] führt [der Verfasser] an:

48. Weder das erstere, weil eine Unvereinbarkeit [unserer Lehre] auch mit den beiden nicht besteht, noch das letztere, weil es keinen Beweis giebt.

Auch wegen der beiden [von euch] angenommenen [Dinge] kann das 'erstere', d. h. euer Einwand, [den ihr — in der Einleitung zu Sütra 45 — gegen uns vorgebracht,] nicht zu Recht

<sup>1)</sup> Vgl. I. 22

bestehen; denn auch von uns werden ja diese beiden Dinge unter den Namen Materie und Seele anerkannt; ebenso gilt auch uns [alle] Umgestaltung als endlich und damit als etwas nur auf Worten beruhendes. "Da ihr aber doch [wirft der Anhänger Çankara's ein] die Vielheit der Seelen und die Ewigkeit der Materie annehmt, liegt doch thatsächlich eine Unvereinbarkeit [eurer Lehre] mit der unsrigen vor." Diesem Einwand gegenüber bringt [der Verfasser] den zweiten Widerlegungsgrund vor mit den Worten: "noch das letztere" u. s. w. D. h. auch das letztere, nämlich die Lehre der Bekenner der Zweitlosigkeit, ist nicht zu halten, weil es [auf dem Standpunkt derselben] kein Beweismittel giebt, das die Existenz der Seele darthun könnte. Und wenn [die Gegner] ein solches annehmen, so ist schon damit die [Lehre von der] Zweitlosigkeit aufgegeben. 1) Das ist der Sinu.

"Die Existenz der Seele wird aber doch deshalb feststehen, weil sie durch ihr eignes Licht zur Erkenntniss gebracht wird." Darauf erwidert [der Verfasser]:

49. Wenn sie durch ihr Licht bewiesen wird, so liegt der Widerspruch vor, dass [ein und dasselbe zugleich] Objekt und Subjekt sein würde.

Wenn ihr die Existenz des Geistes durch das Licht, aus welchem der Geist besteht, beweisen wollt, so liegt der Widerspruch vor, dass [ein und dasselbe Ding zugleich] Objekt und Subjekt sein würde (karma-karty-virodha). Das ist der Sinn. Denn das Erleuchten, [unter welchen Begriff auch das zur Erkenntniss Bringen fallt,] besteht in einer Verbindung des erleuchteten mit dem Licht, wie man an leuchtenden Dingen oder [an dem erleuchtenden Gesichtssinn] sieht; und die direkte Verbindung eines Dinges mit sich selbst ist eine logische Unmöglichkeit. Nach unsrer Meinung aber kann, da wir ein Mittel zur Erkenntniss [des Geistes), nämlich die Funktion des Innenorgans, annehmen, durch Vermittlung dieser [Funktion] der [Geist] in der Form des Reflexes mit sich selbst in der Form des reflektirenden eine Verbindung eingehen; gleichwie die Sonne durch Vermittlung des Wassers mit sich selbst, d. b. mit ihrem Reflex, in Verbindung steht. Das ist gemeint. Die Schriftstellen aber [in der Nrs. Tap. Up. und Ramatap. Up. 2)], welche sagen, dass die Seele sich selbst erleuchte, [d. h. durch ihr eignes Licht zur Erkenntniss komme,] sind folgendermassen zu verstehen: sie wollen [nur] lehren, dass

Weil ja dann zwel Dinge, das Beweismittel für die Existenz der Seele und die Seele, anerkannt sind. — Die in der Ausgabe folgenden Worte iti jitam neurätmya-vådibhir sind mit der v. l. und dem MS. zu streichen.

<sup>2)</sup> S. P. W. s. v. sva-prakáca.

das Licht [der Seele] und [ihre erleuchtende Kraft] durch nichts anderes bedingt [d. h. von allen Upådhis unabhängig] sei.

"Es liegt aber doch gar nicht dieser Widerspruch des [gleichzeitigen] Objekt- und Subjektseins vor, da der in Rede stehende [Geist] mit sich selbst in Verbindung treten kann durch Vermittlung der in ihm ruhenden Eigenschaft des Leuchtens; wie für die Vaiçeshikas der [Geist] Objekt seiner selbst ist [d. h. durch sich selbst erfasst wird] vermittelst der in ihm ruhenden Erkenntniss. Darauf erwidert [der Verfasser]:

 Das aus Denken bestehende, von dem unbeseelten unterschiedene, erleuchtet das unbeseelte.

An der Seele haftet das Licht nicht als Eigenschaft, wie an der Sonne u. s. w., sondern [die Seele ist] ein aus [Licht =] Denken bestehendes¹), d. h. seinem Wesen nach Denken seiendes Ding, [und] erleuchtet [als solches] das unbeseelte [d. h. bringt es zur Erkenntniss]; weil [die Seele] "Denken' [oder "Geist'] nur wegen ihrer Unterschiedenheit von dem unbeseelten genannt wird, aber nicht weil sie Attribute besässe, die von denen des unbeseelten verschieden wären. Das ist der Sinn. Darum wird [die Seele] wegen ihrer Qualitätlosigkeit von der Schrift mit den Worten "Diese ist nicht so, nicht so' [Gaud. Mänd. K. 3. 26] nur [in negativer], aber nicht in positiver Weise (vidhi-mukhatayā) beschrieben. ¹) Ebenso sagt auch die Tradition:

",80 ist es [d. h. das Wesen der Seele], dies kann selbst von dem Lehrer nicht angegeben werden."

Auch wenn man [mit Aniruddha] jada-vyāvrttau liest "da es von dem unbeseelten unterschieden ist", so wird durch den zur Bezeichnung des Grundes gebrauchten Locativ eben derselbe Sinn ausgedrückt. — In unserm Sütra ist nicht etwa folgender Sinn [zu sehen]: Das aus Denken bestehende erlenchtet nur das unbeseelte, aber nicht sich selbst. 3) Denn wenn das so wäre, so würde der [Geist] unerkennbar sein, und wir dürften deshalb unsern Gegnern [den Anhängern Çankara's] nicht [— wie wir in Sütra 48 gethan —] den Vorwurf machen, dass [auf ihrem Standpunkte] kein Beweismittel [für die Existenz der Seele] existire, weil [dann] auch auf uns selbst die gleichen Gründe Anwendung finden würden.

"Wenn nun also demnach den Erkenntnissmitteln u. s. w. [d. h. Gründen und Reflexionen] zufolge eine Zweiheit feststeht, was wird dann aus den Schriftstellen, welche die Zweitlosigkeit lehren?" Darauf erwidert [der Verfasser]:

<sup>1)</sup> Hinter kim in ist cid-rapah mit der v. L und dem MS. einzufügen.

Denn nach der Lehre der Sämkhyas erleuchtet der Geist sieh selbst mittelst der Funktion des Innenergans.

51. Es liegt kein Widerspruch mit der Schrift vor, weil dieses aufgestellt wird, damit die von Leidenschaften erfüllten gleichgiltig werden.

Es liegt aber [in unsrer Lehre] gar kein Widerspruch mit den Schriftstellen über die Zweitlosigkeit vor, weil in denselben die Zweitlosigkeit nur zu dem Zwecke aufgestellt wird, damit die von Leidenschaften erfüllten gegen alles mit Ausnahme der Seele gleichgiltig werden; denn die Schrift stellt für die Erkenntniss der Zweitlosigkeit keine andere selbständige Frucht in Aussicht als für die Erkenntniss der Seele. Eine solche Gleichgiltigkeit nun tritt nur auf Grund [des Glaubens] an ein wirklich existirendes zweitloses 1) ein, und "wirkliche Existenz" [im Sinne der höchsten Realität] ist Unveränderlichkeit [d. h. etwas, das nur von der Seele ausgesagt werden kann]. Das ist der Sinn. Darum hat auch die Schrift in der Chändogya-[Upanishad 6. 2. 1] nur ein wirklich existirendes zweitloses gelehrt. Das ist gemeint.

Nicht allein ans dem angeführten Grunde sind die Bekenner der Zweitlosigkeit zurückzuweisen, sondern auch weil es keinen Beweis giebt, der uns von der Nichtrealität der Welt überzeugen könnte. Dies sagt [der Verfasser im folgenden] aus:

52. Die Welt ist real, weil sie nicht einer fehlerhaften Ursache entstammt, [und] weil es keinen Widerlegungsgrund giebt.<sup>2</sup>)

Aus der Erfahrung wissen wir, dass Traumgegenstände, die Gelbheit der [thatsschlich weissen] Muschel und dgl. nicht real sind, weil sie aus einem fehlerhaften Innenorgan hervorgehen oder [aus Schäden an den übrigen Organen abzuleiten sind], d. h. aus dem Schlaf, [einer Augenkrankheit] und anderen Fehlern. Etwas derartiges nun liegt im Falle der empirischen Welt, die mit dem .grossen' [Princip] anfängt, nicht vor, da deren Ursache, d. h. die Urmaterie und der Beschluss des höchsten Wesens, fehlerlos ist; denn wir lesen in der Schrift: "Nach einander bildete [der Schöpfer] u. s. w.\* [RV. 10. 190. 3]. "Da nun aber [wendet der Anhänger Çankara's ein] durch solche Schriftstellen wie Nicht ist hier irgend etwas verschiedenes' [Brh. 4. 4. 19, die empirische Welt] negirt wird, so hat man doch irgend einen anfanglosen Fehler anzunehmen, mag er nun Nichtwissen' oder anders genannt werden." Darauf antwortet [der Verfasser]: , Weil es keinen Widerlegungsgrund giebt." Damit ist folgendes gemeint: Solche Schriftstellen

Nicht asad-advaitena, c\u00e4nyat\u00e1-dvaitena, d. h. nicht auf Grund der Annahme der M\u00e4dhyamika-Buddhisten, dass nur ein negatives aweitloses, n\u00e4m-lich die Leere, existire.

<sup>2)</sup> Vgl I. 79.

wie Nicht ist hier irgend etwas verschiedenes\* [Brh. 4. 4. 19]. welche von unsern Gegnern für Beweismittel gegen die [Realität der empirischen Welt erklärt werden, wollen im Einklang mit dem [dort] behandelten Gegenstand nur leugnen, dass [irgend etwas von der allgegenwärtigen Seele] räumlich getrenntes existire, 1) und [dass irgend etwas ausser der Seele unveränderlich seil; sie wollen aber nicht die absolute Nichtigkeit der Erscheinungswelt lehren, da [sonst] auch [die Schrift] selbst [als ein Theil der Erscheinungswelt damit] negirt werden würde, mithin für die in ihr gelehrten Dinge von keiner Beweiskraft sein könnte. 2) Denn wenn ein während des Traumes [gehörtes] Wort als nichtig erkannt ist, so wird später [im Wachen] natürlich auch der durch dieses [Wort] ausgedrückte Sinn in Zweifel gezogen. Da also [jene] Schriftstellen nicht sich selbst werden aufheben wollen, bezwecken sie nicht eine absolute Negirung der Erscheinungswelt. Unter diesen Umständen haben solche Schriftstellen wie "Nicht ist hier irgend etwas verschiedenes\* [Brh. 4. 4. 19] den Sinn: nicht giebt es irgend etwas von Brahman räumlich getrenntes; 5) denn sie besagen dasselbe, wie z. B. folgende Worte der Tradition:

"Das All durchdringst du, daher bist du das All." [Bhag. 11. 40].

Die Schriftstelle aber ,[Alle] Umgestaltung ist [nur] eine Bezeichnung, die auf [blossen] Worten beruht; in Wahrheit sind [alle Umgestaltungen in der Form von Töpfen] nichts als Thon u. s. w. [Chând. 6. 1. 4] bedeutet, dass [allem sich umgestaltenden] die Realität im höchsten Sinne, d. h. die Ewigkeit, abgeht; da sich sonst das Gleichniss von dem Thon nicht erklären liesse; denn aus dem täglichen Leben ist ja nicht die absolute Nichtigkeit der Umgestaltungen des Thons bekannt, so dass [Thon und Topf] als Gleichniss [für Sein und absolutes Nichtsein] dienen könnten. Solche Schriftstellen aber wie:

"Kein Untergang und kein Entstehen ist, kein Gebundener und kein nach den übernatürlichen Kräften trachtender, kein nach Erlösung verlangender und kein Erlöster; das ist die höchste Wahrheit." [Gaud. Mand. K. 2. 32, Brahmabindap. 10]. 4)

haben den Sinn, dass allem mit Ausnahme des Selbstes die Realität, im allerhochsten Sinne, d. h. die Unveränderlichkeit und Ewigkeit, abgeht, und ferner den Sinn, dass es für das Selbst keinen Untergang u. s. w. giebt; denn sonst [d. h. wenn man annähme, dass in solchen Stellen alles für illusorisch erklärt wird.] würde ja [die Schrift] lehren, dass die Erlösung die Frucht einer derartigen Erkenntniss sei, - was ein [innerer] Widerspruch ist.

<sup>1)</sup> vibhága = purushád vibhínna-dece vartamánatvam, P.

<sup>2)</sup> Vgl. im Comm. zu I. 79 die letzten Zeilen auf S. 60 der Ausgabe, S. 98 dieser Uebersetzung.

<sup>3)</sup> brahmano tirikta-deçam na kimcid asti, sarvam brahma-kukshinikshiptam asti, P. 4) Vgl. oben S. 50, Anm. 3.

Lehrt doch kein Verständiger zuerst, dass die Erlösung illusorisch sei, und dann, dass die Frucht [dieser Erkenntniss] die Erlösung sei! Die Schriftstellen aber über die Einheit der Seele sind schon [im Commentar zu Sütra 154] des ersten Buches erklärt worden; auch sind diese und andere Schriftstellen von uns im Commentar zur Brahmamimämså erörtert, weshalb [hier] ein Hinweis [genügen möge].

Nicht nur in ihrem gegenwärtigen Zustande ist die Erscheinungswelt real, sondern immerdar. Dies lehrt [der Verfasser im folgenden]:

53. Weil es auf andere Weise nicht [erklärt werden] kann, entsteht [nur] das reale.

Weil aus den oben [I. 114 ff.] angeführten Gründen nicht etwas [früher] unreales entstehen kann, entsteht — d. h. manifestirt sich — nur dasjenige, was schon in feiner [unentfalteter] Form real war. Das ist der Sinn.

Obwohl die Sitze des Handelns und des Empfindens [wie bekannt] verschieden sind, begründet [der Verfasser] doch die Vertheilung in den [folgenden] beiden Sûtras:

54. Das Subjektivirungsorgan handelt, nicht die Seele.

Das Subjektivirungsorgan ist das Innenorgan, sofern seine Funktion der Subjektivirungswahn ist. Dieses allein ist das handelnde, weil bekanntlich der Regel nach nur im Anschluss an [das Wirken] des Subjektivirungswahns [die übrigen Funktionen des Innenorgans, die Sinne und der Körper] in Thätigkeit treten; die Seele aber [handelt] nicht, da diese unveränderlich ist. Das ist der Sinn. Und wenn oben [H. 14] gesagt ist, dass das Verdienst u. s. w. dem Urtheilsorgan angehöre, [hier aber das Handeln dem Subjektivirungsorgan zugeschrieben wird, so erklärt sich dieser anscheinende Widerspruch] aus der Anschauung, dass das Innenorgan [in der That] nur eines ist und sich lediglich den Funktionen nach unterscheidet.

55. Die bewusste Empfindung beruht auf dem Geiste, weil sie durch dessen Werke erworben wird. ')

Wenn auch das Subjektivirungsorgan handelt, so kommt doch das Empfinden durchaus im Geiste zum Abschluss, weil das Subjektivirungsorgan zusammengesetzt, mithin zum Zwecke eines anderen da ist. "Da dann aber das Empfinden des einen durch das auf einem andern ruhende Werk [bervorgerufen] würde, so wäre

<sup>1)</sup> Vgl. L 104 and H. 46.

[das erstere] doch nicht auf eine bestimmte Seele beschränkt, [es könnte also Maitra's Seele die Frucht der Werke von Caitra's Innenorgan geniessen]." Auf diesen [Einwand] erwidert [der Verfasser]: Weil sie durch dessen Werke erworben wird; das bedeutet: weil die Empfindung [nur] durch dasjenige Werk hervorgerufen wird, welches von einem Subjektivirungsorgan dem betreffenden [ihm zugehörigen] Geiste [angehängt d. h.] übertragen 1) Wenn irgend ein Subjektivirungsorgan mit einer Seele in Verbindung getreten ist und mit Bezug auf etwas unbeseeltes seine Funktion ausübt ,[dies bin] ich, [dies ist] mein 2), so wird die Thätigkeit dieses Subjektivirungsorgans dem betreffenden Selbste zugeschrieben und durch die nämliche Thätigkeit in eben diesem Selbste die Empfindung wachgerufen; mithin liegt [in unserer Lehre] keine zu weit gehende Uebertragung vor. Das ist gemeint.

[Der Verfasser] führt nun den Grund für das oben [V. 76] gelehrte an, dass nämlich durch die Wanderungen nach [anderen Welten] bis hinauf zu Brahman's Welt 3) nicht die Heilung [von den Schüden des Daseins] eintrete :

56. Auch in der Welt des Mondes u. s. w. findet eine Wiederkehr statt, weil die Veranlassung dazu vorhanden ist.

Die Veranlassung wird gebildet durch die Nichtunterscheidung, das Werk u. s. w. [d. h. durch die hinterlassenen Eindrücke und die Existenz des inneren Körpers]. Das übrige ist verständlich.

"In Folge der Belehrung von Seiten der in jenen Welten wohnenden Wesen wird aber doch keine Wiederkehr [zu neuen Existenzen] stattfinden? Darauf erwidert [der Verfasser]:

57. Durch die Belehrung der Wesen tritt nicht der Erfolg ein, [ebenso wenig] wie früher.

Wie durch die blosse Belehrung von Seiten der menschlichen Wesen in der früheren Existenz der Erfolg nicht eingetreten, d. h. die [befreiende] Erkenntniss [nicht] zu Stande gekommen war. ebenso wenig kommt dieselbe in Folge der blossen Belehrung von Seiten der in jenen Welten lebenden [überirdischen] Wesen nothwendig bei den dorthin gelangten zu Stande. Das ist der Sinn.

<sup>1)</sup> tathá ca lst mit der v. i, und dem MS. zu tilgen.

<sup>2)</sup> Dies thut des Subjektivirungsorgen unter den Umständen stets. 3) Der Lesart brahma-lokantargatibhir giebt Hall in der v. L mit Unrecht den Vorang.

"Was wird aber dann aus den Schriftstellen, welche lehren, dass aus Brahman's Welt keine Wiederkehr sei 1) [Chând. 4. 15. 6; 8. 15. 1; Brh. 6. 2. 15]?" Hieranf antwortet der Verfasser:

58. Darauf, dass sie durch Vermittlung eintritt, beruhen die Schriftstellen über die Erlösung.

Darauf dass bei denen, welche in Brahman's oder in eine andere [überirdische] Welt gelangt sind, durch Vermittlung des Hörens, des logischen Erwägens u. s. w. gewöhnlich die [befreiende] Erkenntniss eintritt, beruht die Lehre der Schrift von der Erlösung [in Brahman's Welt; die angeführten Schriftstellen wollen] aber nicht [sagen, dass die Erlösung] unmittelbar durch das blosse Dorthinkommen [erreicht sei]. Das ist der Sinn. Dadurch, dass in jener Welt die Erkenntniss<sup>2</sup>) in den meisten Füllen entsteht, unterscheidet sich dieselbe von den andern Welten.

[Der Verfasser] rechtfertigt nun die Schriftstellen, welche von dem Wandern des Selbstes trotz seiner Allgegenwart (paripûrnatva) sprechen:

59. Und wegen der Schriftstellen über das Wandern gelangt es trotz der Allgegenwart in Folge der Verbindung mit den Upädhis zu seiner Zeit zu dem Ort des Genusses<sup>3</sup>), dem Raum vergleichbar.<sup>4</sup>)

Trotz der Allgegenwart des Selbstes steht es den Lehren der Schrift zufolge, welche von seinem Wandern spricht, fest, dass [das Selbst] zu dem Ort des Genusses gelangt, wenn die Zeit gekommen ist, — dem Raum vergleichbar wegen der Verbindung mit den Upådhis. Das ist der Sinn. Gleichwie man nämlich von dem Raum, obwohl dieser überall ist, wegen seiner Verbindung mit Upådhis, d. h. Töpfen und dgl., sagt, dass er nach bestimmten Orten gelange, ebenso ist es [in unserm Fall]. In diesem Sinne sagt auch die Schrift:

"Wie der Raum, der in einem Topfe eingeschlossen ist, [nach der allgemeinen Vorstellung sich bewegt.] wenn man den Topf trägt, während [in Wahrheit doch nur] der Topf getragen wird und nicht der Raum, ebenso ist's mit der dem [unendlichen] Raum vergleichbaren Seele." [Brahmabindüp. 18].

<sup>1)</sup> L. canávrtti-cruteh mit der v. 1 und dem MS.

<sup>2)</sup> Vor práyskatvád ist tal-loke jsánasya mit der v. l. und dem MS.

<sup>3)</sup> So nach Vijäänabhikshu's Auffassung; meines Erachtens ist jedoch das Compositum bhoga-deça-kāla-lābho mit Mahādeva anders zu deuten: es gelangt zu dem Ort und der Zeit des Genusses.

<sup>4)</sup> Vgl. 1. 51.

[Der Verfasser] erläutert 1) nun das [V. 114] gelehrte: "Unter der Leitung des Geniessers findet die Bildung des Sitzes des Genusses statt."

60. Ohne die Leitung kommt derselbe nicht zu Stande, weil das Verfaulen eintreten müsste.

Ohne die Leitung des Geniessers [d. h. der Seele] kommt der früher beschriebene Sitz des Genusses [d. h. der Körper] nicht zu Stande, weil [ohne die Seele] das Sperma und [das Ovulum] verfaulen müsste. Das ist der Sinn.

"Es könnte aber doch ohne eine solche Leitung die Bildung der Sitze des Genusses für die Geniesser durch die unsichtbare Kraft [des Verdienstes] vor sich gehen." Darauf erwidert [der Verfasser]:

61. Wenn [Jemand sagt]: "Durch die unsichtbare Kraft", [so antworte ich]: [Nein!] weil sie es, ohne in Verbindung zu stehen, nicht sein kann, [ebenso wenig] wie Wasser u. s. w. bei dem Spross.

Weil, ohne mit dem Sperma und [dem Ovulum] unmittelbar in Verbindung zu stehen, die unsichtbare Kraft bei der Bildung des Körpers u. s. w. [d. h. des Innenorgans und der Sinnel nicht der vermittelnde Faktor für den Geniesser 2) sein kann, ebenso wenig wie Wasser u. s. w. [d. h. Wärme und Dünger], ohne mit dem Samen in Verbindung gebracht zu sein, die vermittelnde Ursache für die Entstehung des Sprosses zu Gunsten des Pflügers oder 5) [des Feldbesitzers] sein können. Das ist der Sinn. Darum darf man eine Verbindung der unsichtbaren Kraft mit dem Sperma und [dem Ovulum oder dem Embryo] nur auf Grund derjenigen Verbindung constatiren, welche in dem Zusammenhang vorliegt, der zwischen der in Rede stehenden [unsichtbaren Kraft] und ihrem Substrat [d. h. der Seele] besteht. 4) Demnach ergiebt sich, dass die Leitung', d. h. 5) die Verbindung des die unsichtbare Kraft besitzenden Selbstes [mit dem Sperma u. s. w.], die Bildung der Mittel des Genusses [d. b. der Körper, Innenorgane und Sinne] veranlasst. Das ist gemeint.

3) Die von Hall in der v. l. bevorzugte und Aph.º 454. Anm. 3 aufgenommene Lesart kurzhāde lat ganz unmöglich; kurzhakāde (wofür das MS. kurzhakāde hat) wird durch den Parallelismus mit bhoktr gefordert und wurde auch von allen Pandits, welche ich consultirte, für nothwendig erklärt.

5) L. "rapasya 'dhishthanasya mit der v. L und dem MS.

Tilge sütrübhyám mit der v. l. und dem MS.
 Denke bhoktuk kyte, P.

<sup>4)</sup> D. h. nur deshalb, weil die unsichtbare Kraft des Verdienstes mit der Seele verbunden ist und weil andererseits die Seele mit dem Sperma u. s. w. in Verbindung steht, kann man auch eine Verbindung der unsichtbaren Kraft mit dem Sperma u. s. w. annehmen.

In dem System der Vaiceshikas und [Naiyâyikas] wird angenommen, dass die Urheberschaft des Selbstes durch die unsichtbare Kraft vermittelt werde, und das Selbst [wird dort] als Leiter [nur] deshalb hingestellt, weil es die Verbindung dieser [unsichtbaren Kraft mit dem Sperma u. s. w.] zu Stande bringe. 1) Nach seiner Lehre aber — sagt der Verfasser [im folgenden Sûtra] — kann der Geniesser, da die unsichtbare Kraft ebenso wenig wie [Freude, Schmerz etc.] ein Attribut des Selbstes ist, nicht durch Vermittlung jener [Kraft] die Ursache [der Körperbildung] sein:

62. Weil dieses wegen der Qualitätlosigkeitnicht sein kann; denn diese sind Attribute des Subjektivirungsorgans.

Weil der Geniesser qualitätlos ist und deshalb die unsichtbare Kraft nicht [ein Attribut desselben] sein kann, wird [die Aufsicht, welche die Seele bei der Körpergestaltung führt,] nicht durch die unsichtbare Kraft vermittelt; 'denn' d. h. 'weil' diese [von den Vaiceshikas dem Selbst zugeschriebenen Qualitäten, d. h.] die unsichtbare Kraft u. s. w., lediglich Attribute des Subjektivirungsorgans, d. h. [hier] des Gesammt-Innenorgans sind. Das ist der Sinn. Demnach steht es nach unsrer Ansicht fest, dass der Geniesser, ohne eines Vermittlers zu bedürfen, durch eine einfache Verbindung unmittelbar die [in Rede stehende] Leitung ausübt. Das ist gemeint.

"Wenn aber nun die Seele allgegenwärtig ist, so ist doch damit nicht die Begrenztheit der empirischen Seele (jiva) vereinbar, welche in der Schrift gelehrt wird mit den Worten:

"Die empirische Seele ist zu erkennen als [so gross wie] ein Theil des noch hundert Mai zerlegten hundertsten Theiles einer Haaresspitze, und [doch] ist sie zu beschaffen 2), dass sie unendlich ist." [Çvet. 5. 9].

Ferner ist, da ihr Gott leugnet und die Gleichartigkeit [aller] Seelen behauptet, auch der in den Lehrbüchern anerkannte Unterschied der empirischen Seelen und der höchsten Seele [mit eurer Theorie] nicht vereinbar.\* Zur Widerlegung dieser beiden Einwände sagt [der Verfasser] 3):

63. Die specialisirte ist die empirische Seele, wie sich aus positiver und negativer Beweisführung ergiebt.

<sup>1)</sup> Dieser Satz nach der v. 1 und dem MS.

<sup>2)</sup> L. kalpate mit dem MS. und vgl. Kath. 3. 17.

<sup>3)</sup> Der Schlusssaix nach der v. l. und dem MS. — Die Antwort auf den zweiten Einwand ist im Comm. zu Sütra 63 nicht ganz deutlich ausgesprochen; man denke: für uns Sünkhyas ist 'erlöste Seele' (muktätman, ¿uddhātman, kevalātman) so viel als 'höchste Seele' (paramātman).

[Antwort auf den ersten Einwand:] Da [es heisst:] "die Wurzel in leben hat den Sinn Erhaltung der Kraft und des Athems 1)" so bedeutet der Etymologie nach jivatva ,empirische Seele sein' so viel als im Besitz des Athems sein'; und dieses ist eine Eigenthümlichkeit der durch das Subjektivirungsorgan specialisirten Seele, aber nicht der für sich seienden Seele. Warum? "Weil sich dies aus positiver und negativer Beweisführung ergiebt' (anvaya-vyatirekât), d. h. weil man bei denjenigen, welche ein Ithatiges] Subjektivirungsorgan haben, ein höheres Mass von Befähigung [zum Verrichten weltlicher Geschäfte, als bei sterbenden und zu Lebzeiten erlösten], sowie die Erhaltung des Athems beobachtet: und weil wir [andererseits] bei denen, welche [dieses Organs] ledig sind, sehen, dass die Funktionen des Innenorgans 2) aufgehört haben; denn es fehlt eben das Subjektivirungsorgan, welches die zur Thätigkeit führende Begierde hervorruft. Das ist der Sinn. 5) Oder es liesse sich die positive und negative Beweisführung auch folgendermassen erklären: wenn [die Seele] vom Innenorgan getrennt ist, d. h. in der Erlösung, zur Zeit der Weltauflösung oder [im Tode], so liegt kein Leben vor: wenn fdie Seele] dagegen mit dem [Innenorgan] verbunden ist, so besteht das Leben.

[Antwort auf den zweiten Einwand:] Ferner ist durch die [Verbindung mit dem] Innenorgan die Begrenztheit der empirischen Seele bedingt, und die Verschiedenheit [derselben] von der für sich seienden Seele, die auch ,höchste Seele' heisst. Das ist gemeint. - In unserem Sútra ist nicht etwa gelehrt, dass die specialisirte [Seele] Geniesser oder Objekt der Vorstellungen Du und Ich sei [- dies ist die Seele an sich -]; denn das Geniessen, d. h. das unmittelbare Empfinden [und Erkennen], ist nicht eine Eigenthümlichkeit des Subjektivirungsorgans, [sondern der reinen Seele,] und es würde, [wenn bei der Unterweisung oder dem Nachdenken über die Verschiedenheit von Selbst und Materie die specialisirte Seele in Betracht kame,] mit Bezug auf die Objekte Dn und Ich die unterscheidende Erkenntniss unstatthaft sein. 4) Vielmehr ist [in dem Sütra] nur auf den Unterschied der empirischen und der höchsten Seele hingewiesen, welcher an Hunderten von Stellen gelehrt ist, z. B. in der folgenden:

"Wenn aber die Erkenntniss der Identität der empirischen und der höchsten Seele eintritt, dann, o ihr trefflichsten unter den Weisen, werden die Fesseln zerrissen sein.

Trenne jieu von dem folgenden ab und vgl. dasselbe Citat im Comm.
 V. 108.

Und eine solche ist eben der Athem; vgl. II. 31.
 Der folgende Satz aus der v. l. und dem MS.

<sup>4)</sup> Weil nämlich das Innenorgan, durch welches die für sich seiende Seele specialisirt wird, der Materie angehört.

Dass die Seele von aweierlei Art sei, lehrt man wegen des Unterschieds der höheren und niederen: die höhere wird als qualitäties bezeichnet<sup>1</sup>); die niedere ist die mit dem Subjektivirungsorgan verbundene."

In diesem [Verse] bietet das [Wort] Subjektivirungsorgan nur eine elliptische Erklärung für den Begriff der empirischen Seele. <sup>2</sup>)

Jetzt wird der Verfasser lehren, dass die Welt — soweit sie von diesen [beiden] verschieden ist — ein Produkt des "grossen" und des Subjektivirungsorgans ist [und] nicht [das Werk] Gottes, — damit man die im gemeinen Leben der Trias Brahman u. s. w. [d. h. Vishnu und Çiva] zugeschriebene göttliche Würde [richtig] verstehen lerne. Dabei spricht er zunächst von den Produkten des Subjektivirungsorgans: 3)

64. Das Zustandekommen der Produkte hängt von dem Subjektivirungsorgan als dem Urheber ab, nicht von Gott, weil es [für diesen] keinen Beweis giebt.

Das Subjektivirungsorgan ist der Urheber, von welchem das Zustandekommen der Produkte, d. h. das Eintreten der Schöpfung und der Zerstörung, abhängt; denn eine derartige Kraft ist das Produkt des Subjektivirungsorgans, da die Befähigung dazu [d. h. zum Schaffen und Zerstören] an Wesen, die kein solches Organ besitzen, nicht nachzuweisen ist. Nicht aber hängt fdas Zustandekommen der Produkte] von einem höchsten Gott ohne Subjektivirungsorgan ab, wie ihn die Vaiceshikas und andere statuiren, weil es für die Existenz eines Schöpfers ohne Subjektivirungsorgan 1) und für [die] eines ewigen Gottes keinen Beweis giebt. Das ist der Sinn. Denn aus der Schrift erfahren wir nur von einer Schöpfung, der [das Wirken] des Subjektivirungsorgans vorangegangen: "Möge ich mich vervielfältigen, möge ich mich fortpflanzen\* [Chand. 6. 2. 3]. In dieser [Schriftstelle] liegt kein [Gottes]beweis, weil das Wort ,Ich' daselbst nur nach Analogie [menschlicher Verhältnisse] gebraucht ist. 5) In unserem Sütra ist also gelehrt, dass die, auch in Schrift und Tradition constatirte, schaffende und zerstörende Thätigkeit Brahman's und Rudra's [= Civa's] durch das Subjektivirungsorgan bedingt ist.

2) Um diesen erschöpfend zu definiren, muss man antahkarana anstalt ahamkara sagen.

3) Diese Einleitung nach der v. l. und dem MS.

 tatrā 'ham-çabdo laukika-karty-samkalpasya sadyçam paramātmanah samkalpam darçayati, P.

L. natürlich prokto 'py ahamkara' mit der v. L; das MS. hat proktohamkara' gegen das Motrum.

Die Urmaterio aber, die an-ahamkytä ist, schafft nur ahamkärarüpena parinatä.

"Zugegeben, dass das Subjektivirungsorgan der Schöpfer der übrigen Dinge sei; wer aber ist der Schöpfer des Subjektivirungsorgans? Darauf erwidert [der Verfasser]:

## 65. Es ist ebenso wie mit der Entstehung der unsichtbaren Kraft.

Gleichwie beim Beginn der Schöpfungen 1) [die Kraft früheren] Werkes, welche die Erschütterung der Urmaterie hervorruft, sich nur in Folge [des Eintretens] eines bestimmten Zeitpunkts manifestirt, da sich ein regressus in infinitum ergeben würde, wenn man eine andere, jene [Kraft] erweckende Werkkraft annehmen wollte, - ebenso entsteht das Subjektivirungsorgan nur in Folge der Zeit als der Veranlassung, noch einen anderen Schöpfer desselben aber giebt es nicht. Darum ist unser beider [des Einwendenden 2) und mein] Standpunkt der gleiche. Das ist der Sinn. 3) Auch auf dem theistischen Standpunkt kann man nicht sagen, dass die Manifestirung der Produkte einfach durch Gott bewirkt werde, weil Gott dann parteiisch [im Vertheilen von Freude und Schmerz] und gransam [weil den Schmerz erschaffend] sein würde. Diese Parteilichkeit und [Grausamkeit] müssen die Theisten dadurch widerlegen, [dass sie lehren]. Gott berücksichtige [bei der Verleihung von Freude und Schmerz] die Werke [der Individuen]. Wenn nun Gott diese Werke lenkte 1), so würde er swiederum dem Vorwurf der Parteilichkeit und [Grausamkeit] unterliegen. Das ist gemeint.

## 66. Das übrige stammt aus dem "grossen".

Was neben den Produkten des Subjektivirungsorgans, d. h. neben dem Schaffen und [Zerstören], übrig bleibt, d. h. das Erhalten, die Lenkung des Innern und dergleichen () [wie das Bewirken des Wachsthums, die Unterweisung in der Wahrheit], dies stammt ) aus dem "grossen" Princip. Denn da [das universelle Urtheilsorgan] aus reinem Sattva besteht, also keine Ursache für den Subjektivirungswahn u. s. w. [d h. keine Ursache für Begierde und Zorn] vorhanden ist, wird [sein Wirken] lediglich durch das Wohlwollen gegen andere veranlasst, und es befindet sich im Besitz des höchsten Masses von Erkennen, Stärke und über-

<sup>1)</sup> Aph. 457 let ach missverstanden at the creations de'.

<sup>2)</sup> D. h. des Einwendenden, nach dessen Meinung die unsichtbare Kraft des Verdienstes und der Verschuldung von solbst wirkt. Aph. 3 457 lst fibersetat, als ob anayor sastatt árayor stände.

<sup>3)</sup> Das folgende ans der v. l. und dem MS.

<sup>4)</sup> L. mit dem MS. and 'dhitishthet angust and 'dhishthitam tishthet, 5) Die Consequenz ist die Seibständigkeit des menschlichen Thues und seiner Felgen, d. h. die Ueberfüssigkeit Gottes.

6) L. påland-utar pämiteådikam mit der v. l. und den MS.

<sup>7)</sup> L. eves bhoreats mit der v. I., dem MS. und Aph.2 458, Ann. 1.

natürlicher Kraft. 1) Das ist der Sinn. In diesem Sütra ist erklärt, dass die erhaltende Thätigkeit Vishņu's durch das "grosse" Princip bedingt ist, [während nach dem Commentar zu Sütra 64 die schaffende Thätigkeit Brahman's und die zerstörende Wirksamkeit Çiva's auf dem Subjektivirungsorgan beruht]. Weil Vishņu [so] durch den Upādhi des grossen Princips charakterisirt wird, preist man ihn auch als den "grossen", als den höchsten Gott, als das Bráhman. So heisst es:

"Dasjenige Innenorgan, welches man mit dem Namen Vasudeva [= Vishnu] bezeichnet, äussert sich als das "grosse"." [Bhag. P. 3. 26. 21].

In dem vorliegenden System aber wird das "Brahman in der Form der Ursache" [kdrana-brahman, wie die Vedantisten sagen], einfach für die qualitätlose Seelengesammtheit erklärt, 2) weil [die Sâmkhyas] Gott nicht anerkennen. Wenn von dieser [Gesammtheit der Seelen] das Wort "Ursache" gebraucht wird, so geschieht dies entweder im Hinblick auf die Materie, welche die Kraft derselben ist, oder in der Absicht [die Seelen] als die causa efficiens hinzustellen, weil es das Ziel der Seele ist, welches die Urmaterie zu ihrem Wirken antreibt. So hat man [diese Ausdrucksweise] zu beurtheilen.

"Dass das Wirken der Materie um ihres Besitzers [oder Herrn] willen spontan stattfindet, ist an verschiedenen Stellen [z. B. III. 58] gelehrt worden. Dabei bedeutet das Verhältniss von Besitz und Besitzer so viel als: von Genossenem und Geniesser; und ein solches [Verhältniss] besteht doch nicht vor dem Wirken der Urmaterie, [sondern kann sich erst nach dem Eintreten des Wirkens herausbilden]. Dieses Bedenken weist [der Verfasser im folgenden] zurück 3):

67. Auch wenn das Verhältniss von Besitz und Besitzer, in welchem die Materie [zur Seele] steht, durch das Werk veranlasst sein soll, ist es anfanglos, wie das von Samen und Spross.

Auch nach der Meinung der vereinzelten Samkhyas 1), für welche das zwischen Materie und Seele bestehende Verhältniss von Besitz und Besitzer, d. h. von Genossenem und Geniesser, durch das Werk veranlasst wird, ist dieses [Verhältniss] anfanglos in der Form einer fortlaufenden Kette, weil es sich [als solches] beweisen lässt, wie das von Samen und Spross. Das ist der Sinn.

<sup>1)</sup> Dieser Zusatz aus der v. I. und dem MS.

Dies ist gesagt wogen der Bezeichnung Vishnu's als k
 ür ya-brahman
 Brahman in der Form des Produkts'.

Diese Einleitung nach der v. l. und dem MS. — prån mästi? bei Hall ist natürlich ein Druckfehler für prån nästi?
 Der Verfasser folgt der im nächsten Sütra angeführten Lehre Pancacikha's.

Ferner deshalb, weil auch der erlöste wieder würde geniessen [d. h. empfinden und leiden] können, wenn [die Verbindung von Materie und Seele] zufällig wäre.

Auch wenn man annimmt, dass [jenes Verhältniss] durch die Nichtunterscheidung veranlasst wird, ist dasselbe in der gleichen Weise anfanglos. Dies sagt [der Verfasser im folgenden] aus:

68. Oder es ist durch die Nichtunterscheidung veranlasst, nach Paūcaçikha.

Oder das Verhältniss von Besitz und Besitzer ist durch die Nichtunterscheidung veranlasst, wie Pañcacikha sagt; auch nach dieser Ansicht ist dasselbe anfanglos. Das ist der Sinn. [Uebrigens] ist diese Ansicht die unsrige, wie oben [I. 55 und sonst] gelehrt worden. Die Nichtunterscheidung nun bleibt auch in [der Zeit] der Weltauflösung geradeso wie [die Kraft] der Werke bestehen, und zwar in der Form eines hinterlassenen Eindrucks. Wenn man aber meint, dass die Nichtunterscheidung die priore Nichtexistenz der Unterscheidung sei, so ist die Anfanglosigkeit derselben nach Art [der Continuität] von Samen und Spross unmöglich, weil nur eine untheilbare [einheitliche] Nichtexistenz [der Unterscheidung] die Ursache des gesammten Geniessens [d. h. Empfindens und Leidens] sein könnte. 1)

 Nach Sanandanâcârya ist es durch den inneren Körper veranlasst.

Sanandanicarya aber lehrt, dass das zwischen Materie und Seele bestehende Verhültniss von Genossenem und Geniesser durch den inneren Körper veranlasst werde, weil man nur durch Vermittlung des inneren Körpers geniesse. Auch nach dieser Meinung ist jenes [Verhültniss] anfanglos. Das ist der Sinn. Wenn auch zur [Zeit der] Weltauflösung kein innerer Körper existirt, so ist doch die Ursache eines solchen, d. h. die Nichtunterscheidung, die Werke und [die Eindrücke], von den inneren Körpern der vorangehenden Schöpfungsperiode ins Leben gerufen; durch Vermittlung dieser [Ursache] wird der innere Körper dem Samen und das [in Rede stehende] Verhältniss von Besitz und Besitzer dem Spross vergleichbar. Das ist gemeint.

[Der Verfasser] resumirt nun den Inhalt der Lehrsätze des Systems:

70. Ob so oder so, die Beseitigung desselben ist das Ziel der Seele — die Beseitigung desselben ist das Ziel der Seele.

<sup>1)</sup> Vgl. den Comm. m I. 55, 56.

Mag nun das zwischen Materie und Seele bestehende Verhaltniss von Genossenem und Geniesser durch das Werk oder durch die Nichtunterscheidung oder durch [den inneren Körper] veranlasst sein, auf jeden Fall ist die Beseitigung dieses anfanglosen und deshalb schwer zu beseitigenden [Verhältnisses] das höchste Ziel der Seele. Das ist der Sinn. Das gleiche ist im Eingang [des Werkes, I. 1] ausgesagt: "Das absolute Ziel der Seele ist das absolute Aufhören des dreifachen Leidens. Wenn [uns Jemand einwendet:] Hier [in unserem Sutra] wird aber doch das Aufhören des gesammten Genusses [d. h. der Empfindungl von Freude und Schmerz das Ziel der Seele genannt, dort [J. 1] aber 1) nur das Aufhören des Schmerzes; wie kann also hier eine Rekapitulirung des dort gelehrten vorliegen?" [so antworten wir: Dieser Einwurf ist] nicht [berechtigt], weil trotz der Verschiedenheit der Worte der Sinn nicht verschieden ist: denn zunüchst ist [VI. 8] die Freude als zu den Schmerzen gehörig beschrieben worden und mithin die Empfindung der Freude einfach [als] eine Schmerzempfindung [anzusehen]; ferner ist die Schmerzempfindung nur eine Verbindung des Schmerzes in der Reflexform mit der Seele; und weil [die Seele] an sich ewig schmerzlos ist, war auch im ersten Sûtra nur das Aufhören des Schmerzes in der Reflexform gemeint. Demnach haben beide, das einleitende und das resumirende Schluss-Satra, denselben Sinn. - Die Wiederholung eines so grossen Theiles [des Sûtra] hat den Zweck, das Ende des Lehrbuches anzuzeigen.

In dem sechsten Buch, "Rekapitulirung des wesentlichen (tantra) benannt\*), ist eine eingebende Darstellung der hauptsächlichen Gegenstände des Systems unter Hinzufügung von [früher] nicht behandeltem geboten, und zum Schluss ist der Inhalt der Lehrsätze zusammengefasst.

Diese Samkhya-Lehre hat der erhabene Vishnu in der Erscheinungsform des Kapila zum Heile der ganzen Welt verkündet. 3) Wenn über denselben ein gewisser angeblicher Vedantist [Çańkara im Commentar zum Brahmasūtra 2. 1. 14)] bemerkt, dass Kapila, der Verfasser des Saṃkhya-Systems, nicht Vishnu [gewesen] sei, sondern ein andrer Kapila, eine Herabkunft des Agni — der Tradition zufolge:

"Agni war dieser Kapila, der Begründer des Sämkhya-Systems. 5)" [Mbb. 3. 14197].

so ist dies eine blosse Irreführung der Menschen; denn aus solchen Traditionsstellen wie:

<sup>1)</sup> tu ist mit der v. l. und dem MS. einzufügen.

Vgl. die Einleitung zu VI. 1.
 Hinter prakägitavän ist ein Interpunktionsstrich zu setzen; das Correlat em dam darauf folgenden yat ist tal vier Zeilen weiter unten.

S. 412, Z. 6 der Calcuttaer Ausgabe.
 Die Calc. Ed. hat <sup>®</sup>yoga<sup>®</sup> statt <sup>®</sup>rüstra<sup>®</sup>.

"Diese meine Geburt in dieser Welt<sup>1</sup>) hat den Zweck für diejenigen, welche nach Erlösung aus der qualvollen Wohnstatt verlangen, eine Aufzählung der Principien zu bieten, welche zu der Erkenntniss<sup>3</sup>) des Selbstes stimmt," [Bhāg. P. 3. 24, 36]

erfahren wir, dass kein anderer als (eva) der Sohn der Devahüti, eine Herabkunft des Vishņu, der Gründer des Sâmkhya-Systems war. Auch würde es eine überflüssige Complikation sein, zwei [verschiedene] Kapilas aufzustellen. In jenem [Verse des Mbh.] ist das Wort Agni nur gebraucht, weil [in Kapila] eine Kraft, die man Feuer nennen kann, eingegangen war, ebenso wie in dem Ausspruch des heiligen Kṛshṇa:

"Die Zeit bin ich, die uralte, welche die Welten vergeben macht." [Bhag. 11, 32]

das Wort Zeit nur deshalb steht, weil die Kraft der Zeit [in Kṛshṇa] eingegangen ist; sonst würde ja auch der Kṛshṇa, welcher [den Arjuna] das allumfassende [Wissen] lehrte, von dem Kṛshṇa, der eine Herabkunft des Vishṇu war, verschieden sein können. Dieser Hinweis [möge genügen].

Den Bach<sup>3</sup>) des Samkhya-Systems füllte der Weise Kapila in der Vorzeit mit dem von den Upanishaden gequiriten Nektar an und tränkte [aus demselben] die Weisen bei dem Erkenntnissopfer. Da ich auf sein Wort vertraut und ihm als meinem Lehrer eine unwandelbare Liebe geschenkt habe, ist mir ein wenig von seiner Gnade zu Theil geworden; durch sie habe ich dieses Lehrbuch erläutert.

Hier schliesst in dem von dem verehrungswerthen Vijñanabhikshu verfassten Commentar zu Kapila's Samkhya-pravacana das sechste Buch, in welchem das wesentliche rekapitulirt ist. Damit ist der Commentar zum Samkhya-pravacana zu Ende.

<sup>1)</sup> Trenne janma loke.

<sup>2)</sup> L. darçane mit dem Texte des Bhag. P. 5) L. walyam mit der v. l. und dem MS.

## Verzeichniss der wichtigsten technischen Ausdrücke im Sâmkhya-pravacana-bhâshya.')

Die gelegentlich angeführten Zahlen bezeichnen die Seiten der vorliegenden Uebersetzung.

akhandata, akhandatva untheilbare Einheit.

akhandopâdhi eine mit Worten nicht zu erklärende Eigenschaft, 110, 154.

acetana ungeistig, unbeseelt, =

jada.

anu Atom, von den Samkhyas nicht anerkannt, = paramanu.

atiprasakti, atiprasanga fälschliche Uebertragung; der Fehler, dessen man sich schuldig macht, wenn man einem Dinge zuschreibt, was nur einem andern angehört.

adrshta die unsichtbare Kraft des Verdienstes und der Schuld, die moralische Bestimmtheit

des Innenorgans.

advaita-vådin Bekenner der Zweitlosigkeit, Anhänger Çan-

karācārva's.

adhyavasûya Urtheil, Beschluss, Entscheidung, die Funktion der buddhi.

anavastha regressus in infinitum. aniquara atheistisch. anumâna Schlussfolgerung, die zweite Art der von den Sâmkhyas anerkannten Erkenntnissmittel.

anuyogin a) dasjenige, was unter-

schieden wird.

b) ein Terminus der Nyâya-Philosophie: die Stätte, wo eine Nichtexistenz constatirt wird, 69 Anm. 1; vgl. pratiyogen.

anuvyarasâya ein Terminus aus der Erkenntnisstheorie der Nyâya-Philosophie, 157.

antahkarana das Innenorgan, Equivalent des Nervensystems, das feinste Produkt der Materie. Dasselbe äussert sich als buddhi, ahamkara oder manas.

andha-parampara eine Tradition, welche einer Kette von sich gegenseitig führenden Blinden vergleichbar ist.

anyatha-khyati die Theorie, dass ein Objekt in einer andern als seiner wirklichen Form er-

<sup>1)</sup> Einen vollständigeren Wortindex wird meine Ausgabe des Werkes bringen.

scheinen kann, 58, 199, 291, 292.

anyo 'nyacraya circulus vitiosus. apara-vairāgya die niedere Stufe der Gleichgiltigkeit gegen die Welt, 3, 206.

aparinamin der Veränderung nicht unterliegend, Epitheton

der Seele.

abhimana Wahn, insbesondere der subjektivirende Wahn, die Funktion des ahamkara, vermöge deren man dem Selbste, der Seele, zuschreibt, was in der That dem Körper, dem Innenorgan oder den Sinnen angehört.

abhivyakti Manifestirung, In-die-

Erscheinung-treten.

abheda Identität.

abhyasa Uebung, insbesondere der Meditation.

ayauktika unlogisch.

avacchinna charakterisirt. avacchedaka charakterisirend.

avikârin = aparinâmin. avidyâ Nichtwissen, 224 ff.

aciveka Nichtunterscheidung, insbesondere von Geist und Materie.

avyakta unentfaltet.

asakta innerlich unberührt, so beschaffen, dass nichts haften bleibt, Epitheton der Seele.

asanga dasselbe.

asamprajhata-yoga ein Terminus der Yoga-Philosophie: diejenige Stufe der Concentration, auf welcher das Bewusstsein geschwunden ist.

asmitā Subjektivismus 224, 225,

227.

ahankara etymologisch der Ichmacher, des antahkarana als Subjektivirungsorgan, d. h. in der Eigenschaft, in welcher dasselbe die Idee des empirischen Ich zu Stande bringt. Seine Funktion ist der abhimann. Die gewöhnliche Uebersetzung des Wortes ahamkara mit "Selbstbewusstsein" bringt nicht den Gedanken zum Ausdruck, dass der ahamkara etwas materielles ist.

ativahika hinüberführend, Bezeichnung des inneren Kör-

pers, 317.

atman das Selbst, die Seele, welche ohne alle Attribute und Qualitäten ist. Dadurch dass die Seele das Innenorgan, erleuchtet, werden die bis dahin rein mechanischen Vorgänge in dem letzteren zu bewussten. Synonym mit pums und purusha.

âtma-sukha Frende, Glück des

Selbstes, 85, 255.

åtmåcraya der Fehler, dessen man sich schuldig macht, wenn man ein Ding aus sich selbst entstehen lässt.

ádi-purusha Urseele, s. v. u. Urwesen, 115 Anm. 2; vgl. 270. ádi-sarqa Ursehöpfung, 188

Anm. 2.

adhyatmika subjektiv.

alocana Wahrnehmung, 197, 198.

avidyika aus dem Nichtwissen stammend, 173 Anm. 5, 272 Anm. 4.

ästika orthodox, d. h. die heilige Ueberlieferung (den Veda, vor allen Dingen die Upanishads) anerkennend; vgl. nästika.

indriya Sinn. So heisst 1) das manas 'der innere Sinn', 2) die fünf Sinne der Wahrnehmung, und 3) die fünf Fähigkeiten des Handelns. îgvara Gott, als nityeçvara ,ewiger Gott' von den Sâmkhyas nicht anerkannt; vgl. kviryecvara.

içvara-gitâ ein Gedicht theistischer Richtung, 22 Anm. 1.

udâsîna unbetheiligt, Epitheton der Seele.

upabhoktar = bhoktar.

upabhoqa = bhoqa.

upûdâna(kûrana) msterielle Ursache oder Grundlage.

upâdhi heisst alles, was zu einem Dinge in Beziehung steht, ohne ihm wesentlich anzugehören oder eine innere Verbindung mit ihm einzugehen; das Kleid z. B. ist Upâdhi des Menschen, das Wasser Upâdhi der Sonne, die sich in ihm spiegelt, das Innenorgan, die Sinne, der Körper sind Upâdhis der Seele.

aupādhika Upādbi-artig oder dem Upādhi gehörig.

karana Organ. Unter diesen Begriff fallt das antahkarana und die indriya.

karma-kartr-virodha das Gesetz, dass ein und dasselbe Ding nicht Objekt und Subjekt sein kann.

kûya-vyûha die übernatürliche Kraft mebrere Körper anzunehmen, 161.

kûrana Ursache, nach den Sûmkhyas nur von zweierlei Art: upûdûna<sup>o</sup> und nimitta<sup>o</sup>.

kârya producirt, Produkt.

kûryeçvara gewordener Gott, 7 Anm. 2 (= janyeçvara, 235). Gegensatz nityeçvara.

kutastha unveränderlich, Epitheton der Seele.

kevala isolirt, für sich seiend,

Bezeichnung der erlösten Seele.

kawalya Isolirung, Fürsichsein, Erlösung; vgl. videha<sup>o</sup>.

kshanika-bûhyûrtha-vûdin plur. eine buddhistische Sekte, 39,40. kshanika-vûdin plur. eine buddhistische Sekte, 34, 35.

guna a) Qualitat, vgl. nirguna,

saguna.

b) Bezeichnung der drei Substanzen, welche die Urmaterie bilden, Sattva, Rajas und Tamas. Paul Markus in seiner vortrefflichen Abbandlung über die Yoga-Philosophie übersetzt das Wort quaa plur. mit ,Essenzen : ich lehne mich mehr an die Grundbedeutung an und sage Constituenten'. Jedenfalls ist die gewöhnliche Uebersetzung Qualităt eine durchaus irrige, wie am einfachsten durch einen Hinweis auf das Samkhyasûtra VI. 39 festzustellen ist. Die Materie ist triquna, d. h. besteht aus drei Strähnen, da sie unter dem Bilde eines Strickes, welcher die Seelen bindet, gedacht wird. Vgl. 70 Anm. 1.

golaka heissen die K\u00f3rpertheile, welche Sitze der Sinne sind, 192 Anm. 2, 318.

gaurava überflüssige Complikation, complicirte Auffassung; Gegentheil läghava.

cit, citi, cctana, caitanya Geist, Erkenntnissvermögen, objektloses Denken. Alle vier Ausdrücke werden als Synonyma verwendet, um das Wesen der Seele (âtma-svarûpa) zu bezeichnen, und sind ja nicht zu verwechseln mit dem Worte

citta, welches das materielle
Denkorgan¹) bezeichnet
und sowohl im specielleren
Sinne = buddhi (II. 43 Comm.),
als im allgemeineren = antahkarana steht.

cid-rûpa geistig. cetanûvant beseelt.

jada materiell, unbeseelt, = acetana.

jäti Genus, Genusbegriff.

júti-sûmkarya Vermengung der Kategorien, Combination verschiedener Arten, 128, 197.

jiva empirische Seele, das mit dem Innenorgan und dem vitalen Princip (prana) verbundene Selbst.

jivan-mukta bei Lebzeiten erlöst. jivan-mukti die Erlösung bei Lebzeiten, eine Vorstufe der videha-mukti oder des videhakaivalya.

jādna a) Erkenntnissvermögen, = cil u. s. w.

b) Bezeichnung sämmtlicher Funktionen des antahkarana, Wahrnehmen, Empfinden u. s.w., auch ganz allgemein Reception.

tanmátra plur. die Grundstoffe, die unmittelbar vorangehende materielle Ursache der groben Elemente, = sükshma-bhûta,

tamas die dritte unter den Constituenten (guna) der Materie, 70 Ann. 1.

tárkika heissen die Naiyāyikas und Vaiceshikas.

tushti ,Befriedigung im technischen Sinne, 226 ff. triguna s. unter guna b).

dharmi-grahaka-pramana ein Beweismittel, welches den Gegenstand in seiner Beschaffenheit erkennen lehrt.

dhâranâ Hingebung, 221, 222.

dhyana Meditation.

dhvamsa ein Terminus der Nyaya-Philosophie: posteriore Nichtexistenz, = pradhvamsa oder pradhvamsābhāva.

nâstika heretisch, die Autorität der heiligen Ueberlieferung nicht anerkennend.

nityeçvara der ewige Gott, von den Samkhyas gelengnet.

nimitta(kûrana) Veranlassung, bewirkende Ursache, causa efficiens.

nirguna qualitătlos, Epitheton der Seele.

nirvikalpaka jilana nicht-differenzirte Vorstellung, 159 Anm. 4, 198. Vgl. savikalpaka.

paksha a) Meinung, b) Subjekt der Schlussfolgerung.

para-vairāgya die höbere Stufe der Gleichgiltigkeit gegen die Welt, 3, 179, 206, 238, 250.

paramanu Atom, = anu.

parinama Umwandelung, Veranderung, Modifikation.

parinamin der Veränderung unterliegend, Bez. alles materiellen.

pāramārthika wirklich, real im höchsten Sinne, metaphysisch. pums Seele, = âtman, purusha. purusha Seele, = âtman, pums.

Diesen guten Ausdruck gebraucht P. Markus in seiner Sehrift über die Yoga-Philosophie.

murushartha Ziel der Seele und des Menschen, 2 Anm. 1.

pury-ashtaka der Behälter des

inneren Körpers, 213.

prakáça Licht, Erleuchten, insbesondere die Kraft der Seele. durch welche die mechanischen Vorgänge im Innenorgan zu bewussten gemacht werden.

praketi Urmaterie', und in zweiter Linie ,alles, was aus dieser hervorgegangen ist', also ,Materie' überhaupt. Die gewöhnliche Uebersetzung des Wortes mit Natur' trifft den Begriff

praghattaka eine Reihe von Sütras 21 Anm. 2, 238, 271, 274, 346. pratibimba Abbild, Reflex, insbesondere von den Beziehungen gebraucht, welche zwischen dem Innenorgan und der Seele bestehen.

pratiyogin a) dasjenige, wovon man etwas unterscheidet.

b) ein Terminus der Nyaya-Philosophie: Das positive Gegenstück, 11 Anm. 3, 69 Anm. 1. Vgl. anuyogin.

pratiti Vorstellung, = pratyaya, pratyaksha Sinneswahrnehmung, die erste Art der von den Sâmkhyas anerkannten Erkenntnissmittel.

pratyaya = pratiti.

pratyaya-sarga intellektuelle Schöpfung, 218, 231.

pradhána Grandursache, Urmaterie, = prakrti.

pradhvamsa, pradhvamsábháva = dhvamsa.

pramana Erkenntnissmittel, Beweis, Autorität.

prakrta materiell.

praq-abhava ein Terminus der Nyaya - Philosophia: priore Nichtexistenz.

prarabdha heissen diejenigen Werke, welche begonnen haben ihre Frucht zu tragen. Abkürzung von prarabdha-phalaka (s. Comm. zu III. 83). praudhi-våda kühne Behauptung.

phala-balat auf Grund des Thatbestandes, 106, 118, 334 Anm. 1.

bandha Gebundensein, Weltdasein der Seele, der Zustand, in welchem dieselbe dem Schmerz unterworfen ist.

buddhi a) Wahrnehmung, Vorstellung.

b) das antahkarana als Urtheils- (Beschluss-, Entscheidungs-)Organ, häufig auch im Sinne von Gesammt-Innenorgan. Die gewöhnliche Uebersetzung Vernunft' oder Mind' bringt den Gedanken nicht zum Ausdruck, dass die buddhi etwas materielles ist.

brahman n. der bekannte Terminus der Vedanta-Philosophie, der von Vijnanabhikshu umgedeutet wird auf die Gesammtheit der individuell verschiedenen Seelen, 325.

bhavana Meditation, 221.

bhûta plur. oder coll. die Elemente, und zwar sowohl die feinen, unentfalteten Elemente sûkshma-bhûta, (tanmatra, bhûta-sûkshma), als auch die groben, entfalteten Elemente (sthūla-bhūta).

bhoktar Geniesser, Bezeichnung der Seele, durch welche der Genuss, d. h. das Empfinden und Leiden, zum Bewusstsein kommt.

bhoga Genuss, Empfinden, Leiden.

manas das antahkarana als innerer Sinn, (gelegentlich auch nach dem Zusammenbange als "Empfindungs- oder Wahrnehmungsorgan" übersetzt). Da die Terminologie keine ganz feststehende ist (82 Anm. 1), wird das Wort vereinzelt auch im Sinne von buddhi b) gebraucht, so II. 40, V. 69.

mahûn oder mahat der "grosse" oder das "grosse" (Princip, tattva), Bezeichnung von buddhi b).

madhyamika plur. eine buddhistische Sekte, 49.

mana = pramana.

māyā der bekannte Terminus der Vedānta-Philosophie, von Vijāānabhikshu als Synonymon von prakṛti gedeutet.

műyűvűda m. Illusionismus (die Lehre Çankara's) und adj. illusionistisch, 8 Anm. 5.

mukti Erlösung, der Zustand der zum Fürsichsein gelangten Seele.

mûla-kûrana Wurzelursache, = prakrti.

moksha = mukti.

yoga Concentration, Yoga-Praxis.

rajas die zweite unter den Constituenten der Materie, 70 Anm. 1.

loya Aufgeben in seine Ursache.

lighava nächst liegende, natürliche Auffassung, Gegentheil gaurava.

linga a) charakteristisches Merkmal, der Ausgangspunkt der Schlussfolgerung.

b) Abkürzung von linga-

deha oder ocarira der innere Körper, welcher aus dem Innenorgan, den Sinnen und den fünf Grundstoffen besteht (III. 9). Derselbe wird III. 11, 12 noch in zwei verschiedene Körper zerlegt.

c) adj. aufgehend, 139.
 lêna in seine Ursache aufgegangen,
 im Zustande der Ursache existirend.

vákya-bheda ein Terminus der Pürvamimäṃså: Satzspaltung, erklärt 168 Anm. 5.

våsanå der in dem Innenorgan hinterlassene Eindruck und die auf solchen Eindrücken beruhende Disposition, = samskåra,

vikalpa a) Unentschiedenheit, eine Funktion des manas, vgl. samkalpa.

b) Dilemma.

c) eine Ausdrucksweise, der zufolge ein und dasselbe als etwas verschiedenes behandelt wird, 157 Anm. 1, 199 Anm. 2, 385.

d) Ersetzung, 219. vijitâna vâdin plur, eine buddhistische Sekte, 36, 46.

videha-kaivalya und <sup>o</sup>mukti ein Terminus der Yoga-Philosophie: die Isolirung —, die definitive Erlösung der Seele nach dem Tode.

viparyaya Irrthum.

wähn allderchdringend, allgegenwärtig, Epitheton der Seelen und der Materie.

virakta gleichgiltig gegen die Welt geworden.

virûga Gleichgiltigkeit gegen die Welt,

viveka Unterscheidung, insbesondere die von Geist und Materie, auch Unterschied, Ver-

schiedenheit.

viveka-mana die Erkenntniss der Verschiedenheit von Geist und Materie, discriminative Erkenntniss.

vishama-vyapti ein Terminus der Nyaya-Philosophie: einseitige ständige Regleitung. der Grund, weshalb bestimmte Urtheile nicht umgekehrt werden können, 278 Anm. 3.

vishayatû-sambandha ein Terminus der Nyaya-Philosophie,

erklärt 17 Anm. 2.

wrtti Affektion, Alteration; Funktion: Regung, Wesenshusserung.

vairāgya = virāga; vgl. apara® und parao.

vyakta entfaltet.

vyavasáya ein Terminus aus der Erkenntnisatheorie der Nyûya-Philosophie, 157.

vyavahára allgemein verbreitete und Sprachge-Vorstellung

brauch.

vyashti-srshti Schöpfung der Individuen, 231; vgl. samashti-srahti.

vyápaka a) = vibhu.

b) ein Terminus der Nyâya-Philosophie: der ständige Begleiter.

vyapti a) Allgegenwart.

b) ein Terminus der Nyaya-Philosophie: die ständige Begleitung, vgl. samao und vishamao. vyápya a) durchdrungen, erfüllt.

b) ein Terminus der Nyaya-Philosophie: stillndig begleitet. vyávahárika landläufig, empirisch.

Ueberlieautoritative cabda ferung, die dritte Art der von den Sâmkhyas anerkannten Erkenntnissmittel.

cũnya-vadin eine buddhistische Sekte, = madhyamika, 49.

shûtkauçika sechsbüllig, Bez des groben Körpers.

samerti Illusion, 35 Anm. 1. Vgl. samertika.

samsûra Weltdasein der Seele, deren Verbindung mit der Materie und dem Schmerz, Metempsychose.

samskára = vásanů.

saguna mit Qualitäten behaftet. samkalpa Vorsatz, eine Funktion des manas, vgl. vikalpa.

sanga innere, enge Verbindung.

sattva a) Sein, Realität.

b) die erste unter den Constituenten (guna) der Materie, 70 Anm. 1.

samavaya Inharenz, ein Begriff der Nyaya-Philosophie, den die Såmkhyas nicht anerkennen, 313 - 315.

samaveta inharirend.

sama-vyapti ein Terminus der Nyaya-Philosophie: beiderseitige ständige Begleitung, der Grund für die Umkehrbarkeit eines Urtheils, 278.

samashti-srshti Gesammtschöpfung, 211, 231; vgl. vyashti-

srshti.

samadhi Versenkung, Contemplation.

sampâtâyâta gelegentlich hereingekommen, 145 Anm. 1.

samprajnāta-yoga ein Terminus der Yoga-Philosophie: jenige Stufe der Concentration, bei welcher noch das Bewusstsein bewahrt bleibt.

savikalpaka jääna differenzirte Vorstellung, 159 Anm. 4, 198;

vgl. nircikalpaka.

sahakari(karana) begleitende Ursache, = nimitta-kūrana, 14 Anm. 1. sammaka illusorisch, 35 Anm. 1, 49 Anm. 1, 173 Anm. 4. samanyato drshta induktiv, 122. siddhi Vollkommenheit' im technischen Sinne, 226, 229, 230.

sûkshma-bhûta s. unter bhûta. secrara theistisch.

sthûle grob-materiell, Gegentheil

Wegen sthûla-bhûta s. unter bhûta. sphota ,Bedenter 294. sva-karman Pflichterfüllung.

221 - 228

sválakskanya specifische Unterschiedenheit der Merkmale, 195.

hâna Befreiung vom Schmerz. heya dasjenige, wovon man sich befreien muss, d. i. der Schmerz.

#### Verzeichniss der Citate aus der Samkhya-karika.

	auf	Seite	20,	102	40	anf	Seite	909	919
6		*	69		41		metre.		210
6 7			128		45		*	213	
10			139,	143	46			233	
11			142			7	-	218	
13			146		48	-	7	226	
17			153		49	*		225	
20			177		50	-		227	
21	.7	- 2			51	2		229	
		2.	56		52	*		231	
25	18		189		53			231	
28	9.5		197		61			242	
29			196		62		-	243	
31			201		64		100	246	
39			212			•		240	

# Index

zu Otto Böhtlingks Indischen Sprüchen.

#### Abhandlungen

für die

## Kunde des Morgenlandes

hernusgegeben von der

Deutschen Morgenländischen Gesellschaft.

IX. Band.

No. 4.

### INDEX

Zu

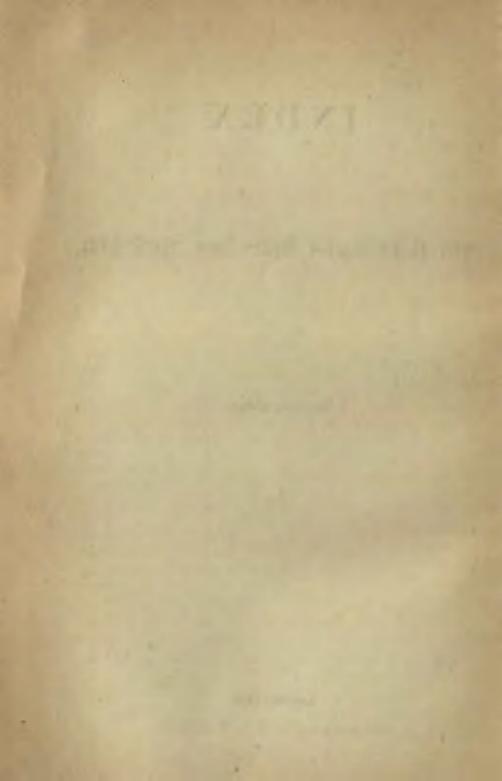
# Otto Böhtlingks Indischen Sprüchen.

Von

August Blau.

Leipzig 1893

in Commission bei F. A. Brockhaus.

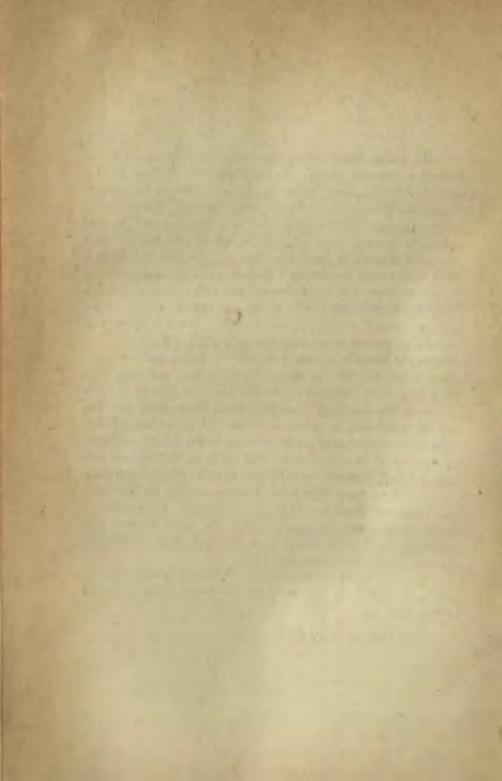


Der nachstehende Index, dessen Bearbeitung von Professor Cappeller angeregt wurde, gilt für die zweite Auflage der Indischen Sprüche; doch ist durch die am Schlusse angehängte Zusammenstellung der einander entsprechenden Nummern der beiden Auflagen dafür gesorgt, dass er auch zur ersten Auflage gebraucht werden kann. Ueber die Anlage des Indexes habe ich nur Folgendes zu bemerken. Der Unsicherheit, die die zum Theil willkürliche Ansetzung und die alphabetische Aufreihung von Stichwörtern für das Aufsuchen mit sich bringen, ist durch reichliche Verweisungen von einem auf andere Artikel zu begegnen gesucht worden; viele Nummern wurden unter verschiedenen Stichwörtern aufgeführt. Vollständigkeit ist nach Möglichkeit erstrebt worden nicht nur in Bezug auf den sachlichen Inhalt der Sprüche, sondern auch in dem, was mehr ihrer Darstellungsform angehört. Gleichnisse und Bilder wurden durchweg berücksichtigt, charakteristische Redeweisen und was sich als Sprichwort zu geben schien, soweit als nöthig wörtlich aufgeführt; dergleichen erschien an sich des Interesses werth genug und dürfte andererseits, weil leicht im Gedächtniss haftend, zur Auffindung schon bekannter Sprüche oft willkommenen Anhalt bieten. Auch ist Bedacht darauf genommen, die Nummern von Sprüchen ähnlicher Fassung unmittelbar aneinander zu reihen (worin vom Herausgeber schon mit vieler Sorgfalt vorgearbeitet war); solche Ziffern sind, statt des sonst gebrauchten Punktes, durch Semikolon getrennt.

Möge der Index nicht unwürdig befunden werden, als bescheidene Ergänzung zu dem Werke zu treten, dem zu dienen

er bestimmt ist.

Breslau, im April 1893.



Abhangigkeit von Anderen, Reichen. Erniedrigung vor Reichen. Unterhalt durch Andere. — Tadel 325.526.580/1. 726. 739. 754. 788. 1149. 1451. 1477. 1540. 1596—9. 1636.1725; 3780. 1931. 2301. 2420. 2561. 2920. 3038. 3062. 3150. 3362. 3612. 3719. 3953. 4000. 4102. 4103. 4106. 4368. 4643—5. 4921. 5267. 5271/2. 5292. 5805. 5949. 5950. 5967. 5969. 6088. 6117. 6260. 6457. 7101. 7337. 7580. 7584.

Aufenthalt in fremdem Hause 551; 1168; 6132. 3925. 5805. 7584.

Vgl. Betteln, Dienst. Unabhängigkeit.

Abhimanju 4802.

Abhira 3969.

Abschied, Worte beim, 4781.

Abstammung, Herkunft ohne Bedeutung 845. 1423. 1958. 3458.

Vgl. Hohe Stellung.

Abtritt. "Einen A. schmücken" 3832.

Ackerbau 1392, 1871, 1896, 1897, 1898; 6607, 2413, 3048, 6034, 6324, 7117, 7505.

A.; Acker, Feld; Same (bildl.) 56, 2035, 2037, 2038, 2300, 2821, 3597, 4183, 4702, 5273, 5337, 5454, 5455, 7062. Acker, der immer wieder besäet wird 1313.

"Auf einem guten Felde findet man üppige Bäume mit Dornen" 1736.

Salziger Boden 570, 1327, 2342, 5275, 5608, 6499, 7234.

Feld am Flussufer 5864; 5865.
Açoka 1753. — A. wird durch den Fusstritt einer Schönen zum Blühen gebracht 5691.
5693.

Açvatthaman 1879.

Affe 107, 707, 1286, 6856, 7451, — Affe — Dieb 3878, 5978, — "Gesang des A." 768, — Affenfett 1582.

"After, hundertmal gewaschen, wird doch nicht zum Auge" 2849.

Agastja 416. 546, 649, 4086, 4177, 6043.

Allein. Was man nicht a thun soll 1391. — A. kommt der Mensch zur Welt u. ü. 1354. 1355, 1500, 2385. — Vgl 4791.

Alos 60; 2856. 956. 5621. 6644. Alter (Greisen-). Beschwerden, Plagen des A. 953. 2103. 2104. 2349; 5936. 2826. 3772. 3833. 5098. 5489. 5914. 5939. 6193. 7233. 7486.

Begehren, Sinnlichkeit noch im A. 76. 80; 2349; 2428; 5936; 5998. 3833. 4463. 4631. 4913. 5451; 5452. 5682. 6420. — A. Mann und junge Frau 3065, 3536, 3592, 4297. 4587. 4921. 6260. —

Vgl. Weib.

A. zu ehren 504. 505. 1155. 1608. 2261. 2973. 3454. 4038. 4222. 4238. 5580. 6072; 6084, 6261; 6262, 7453. — Das blosse A. macht nicht ehrwürdig 2456, 3275. 3276. 3508. 3509. 6600. 7040. - Vgl. 6072. 6084. Welcherlei Menschen das A. schmückt, und welche es

lacherlich macht 628. Verschiedenes 4262, 4919.

6117, 7470,

A. bei Dichtwerken 4141. Altern am Geist, a. am Körper 939.

"Altern" 236; 237.

Ameise 652; 4967, 4401, 4418. 5589. - Fliegende A. 182. 521. 6864. — Termiten 3090. 4150. 7509.

.Amme 1969.

Amrta 2953. 5148. - .A. 527-9.3608;3803.- Nektar war für Rahu der Tod und Gift ist Civas Schmuck\* 563.

Amrta (Kraut) 6959.

Angeborenes Wesen; eigene, ursprüngliche Natur. Beständigkeit, Unveränderlichkeit des a. W. 192. 349; 350; 5441. 544. 773. 975. 980; 5325. 1613. 1618, 1726, 2101, 2849, 2851; 5377; 7301—3; 7355, 3182. 3193, 3248, 3295, 3296, 3314. 3316. 3335 ; 3466. 3438. 4189. 5220, 5242, 5433, 5690, 5943. 6046. 6330. 6349. 6627. 6634. 6763, 6770, 6772, 6935, 7162, 7292. - Art lässt nicht von Art 801. — Dagegen 845. 1958. 3458.

A. Tugenden, Vorzüge, a. Fehler 3. 442, 741/2, 1272, 2748. 3171. 4253. 5212. 5690. 6078.6103. 6147. 7297. 7360. 7568.

Vgl. Böse. Thoren. Umgang. Angehörige, Verwandte, Hausgenossen. - Lob der -: freundliches Verhalten, Pflichten gegen A.; Eintrachtzwischen A. 295/7. 386, 662, 685, 724. 954; 2405. 1131. 1133; 2957; 5787, 1585, 1841, 1959 2176. 2234, 2446, 2495, 2738, 3163; 3795. 3898. 4032. 4215. 4438. 4513. 4538. 4784. 4867. 5282. 5383;5398.5510.5543.5570/1 (vgl. dagegen 2443/4), 5591. 5610. 6266. 6343. 6415. 6556, 6645, 6660, 6678, 6836, 6888, 7200. 7225. 7341. — A. besser als Fremde; Fremde An. vorziehen, ist thöricht 2125, 2618, 4837, 5655, 6343, 6879, 7052, - Dagegen: Fremde, die uns nützen, besser als schadenbringende A. 1965; 4930. 2174. 2311. 3988; 3989. 4386. — Vgl. 3034.

Tadel der A.; schlechte A.; Hader zwischen A. 3, 166. 316. 1330. 1802. 1804. 1965; 4930. 2016; 2746. 2443/4. 2876. 3230. 4069; 4113; 4120. 4886. 4511. 4666. 4791. 4797. 5784. 5785. 5946. 5967. 6260. 6366. 6556, 6880. 7273. 7515.

A. und Freunde: Verhältniss zu -, Verbindung mit ist nichtig, bedeutungslos, vorübergehend, leidvoll ; Hängen an — getadelt 197, 293. 655. 1076. 1312. 1376. 1500/1. 1623, 1751, 1906. 1909. 2051. 2515. 2969. 3826; 4051; 4605. 3181: 3338. 3613; 3819; 5200.

3826; 4793. 4075, 4105. 4107. 4151. 4377. 4464. 4791. 4984. 5093. 5102/3; 5150. 5122. 5193. 5474. 5800. 6624; 6948. 6625. 6672. 6688. 7090. 7097. 7231. 7489. Vgl. 1354. 1855, 2335.

Kummer um A. 2404. 3178. 4106; 4108; 4110. 4315. 5474.

Ruhm, Ansehen durch A. (getadelt) 1178, 1182, 3151/2, 3341, 3508, 3509, 7282.

Weibliche Verwandte 2407; 2409. 6534.

Verschiedenes 2442. 2785; 2786. 5516.

"Angehörige" 3169.3992.6784. Angenehmes. S. Glück — Unglück.

Angesammelt. "Wo sich etwas a. hat, von dort kommt es zum Vorschein" 7599.

Anhangendes, sich, 5907. Apsaras 1772, 2203, 2344. 2418, 5280, 6985, 7285.

Arbeit, Thätigkeit, Austrengung, Fleiss. - Werth, Nothwendigkeit, Lob der A. 4, 42, 45, 94. 115:6594, 249, 291, 398, 424, 538, 627, 697, 712, 915, 1003, 1030. 1194. 1195. 1197. 1199. 1200-2, 1225, 1247, 1248, 1249; 1256, 1250, 1254, 1255. 1550, 1555, 1556, 1567, 1614. 1707. 1739. 1767. 1814. 1852; 1853, 1873, 1898, 1901, 1926, 1979, 1980, 2078; 5124, 2150, 2183, 2305, 2480, 2636, 2679, 2835, 2838, 2877, 2972, 2976. 2977, 2979, 3116, 3135, 3148, 3227, 3306, 3404, 3416, 3516, 3557, 3667, 3715, 3727, 3842, 3949, 4007, 4121, 4172, 4261. 4335, 4369, 4465, 4628, 4653, 4849, 5049; 7327, 5084, 5089. 5100, 5111, 5149, 5161, 5163, 5211, 5283, 5286, 5323, 5383, 5485, 5589, 5640, 5652; 5670; 5661, 5812, 5816, 5996, 6057, 6058, 6062, 6102, 6146, 6157, 6347, 6461, 6559, 6614, 6646, 6870, 7075, 7171, 7281, 7287, 7298, 7327, 7452, 7554, 7598, 7602,

Lob menschlicher Anstrengung, nach Kräften geleisteter Arbeit, Pflicht, auch bei mangelndem Erfolg 1255, 1465, 1888, 2976, 3094, 3949, 5049; 7327, 5211, 5283, 5556, 7, 6062.

Handeln besser als Reden, Wissen 113, 1199, 1817, 2089, 2119; 2167, 3416, 3987; 7586, 4869, 6448, 6449; 6570, 7361.

Aus seinem Thun wird der Mensch erkannt, beurtheilt . 915. 1405. 1566. 1833/4. 2387. 2593. 3191.

"Von A. befreit wird nicht das saugende Kalb, nicht der Wanderer, wenn er in den Schatten tritt" 5485.

"Die Speise gelangt nicht in deinen Mund, wenn du nicht die Hand erhebst" 4007.

A., menschliche, Bemühung, Klugheit bedingt nicht Erfolg, Glück, ist eitel gegenüber dem Schicksal 37, 79, 91, 364—6 402, 567, 636, 784, 1196, 1207, 1292, 1545, 1728, 1729, 1813, 1862, 2035; 2038, 2037, 2300, 2310, 2974, 3183, 3287, 3353, 3354, 3599, 3653, 3776, 3815, 4025, 4267, 4268, 4335, 4582, 4654, 5228, 5641, 6336, 6859, 7066, 7073, 7564.

Werke des Verstandes, der

1"

Arme usw. verschiedenwerthig 4474; vgl. 4393. 4396.

"Wenn die A. vollbracht ist, kümmert sich Niemand um den, der sie vollbrachte" 620. Vgl. 7574. — Geschäfte, deren Vollbringer hinterher werthlossind, geringgeschätzt werden 1299. 6612/3.

Beruf, Andere zu erfreuen, vom Uebel 1598.

Erwerbsarten 3048. Vgl. 6324.

— Grosse Unternehmungen 4872.

Vgl. Schicksal. Trägheit. Arguna 1288. 5295. 5711. 5782. 5784.

Arja, Land der, 1025.

Arka-Baum 5310. — A.-Wurzel 7226.

Arme: Werke der A. 4393. 4474.— Lange A.\* 393. 1885. 3877. 4787. 5411.

Armuth. Uebel, Elend der A. 98. 166. 189. 212; 619; 5408. 213. 444; 685; 6506. 506. 540, 615, 617, 641, 727, 1142: 1143.1190.1203;1265;6302. 1441. 1477. 1595; 6354. 1599. 1674, 1722, 1723, 1743, 1786, 1842, 1942, 2052, 2066, 2112, 2226.2431;7454.2501.2533, 2539, 2622, 2675, 2774, 2780 —4. 2813. 2828. 2873. 2970. 2989. 3043. 3047. 3050 1. 3061. 3074. 3427. 3573. 3585. 3708, 3719, 3849, 3884, 4118, 4494, 4557, 4790, 4827, 4913, 4919, 4921, 4925, 4950, 5091, 5190, 5296 5418, 5544, 5809, 5823. 5924. 5949. 5961. 6049. 6112, 6117, 6137, 6156, 6297, 6434, 6474, 6499, 6508, 6512, 6539, 6640, 6668, 6723, 6795, 7347, 7413, 7466, 7486, 7503, Lob der A. 25-7, 244, 726.

850—3. 3760, 3827, 4340, 5700, 6881, 7592, Verschiedenes 169; 1885;

3007. 189; 7440. 192. 724. 1011. 1152. 1585. 1722. 1831. 1914. 2157. 2718. 2753. 2776. 2778. 2838.

2927; 7426, 3008, 3013, 3389, 4587, 5574/5, 5699, 6402, 6787, 6909,

"Arme verdauen Holz" 4340. "Thiere und Arme werden nicht krank" 1914.

Vgl. Hunger. Reichthum. Unabhängigkeit.

Aruna 7050.

Arundhati 4947. — (Stern) 2815.

Arzenei 1497, 1498, 1793. — "A.\* 3034, 3228, 3988; 3989, 3999, 4010, 5108, 5866,

A. heilt noch nicht durch ihren blossen Namen\* 6449. 6570. — Vgl. 4369.

"Gesunde branchen keine A., keinen Arzt" 2714. 5516. — Vgl. 4706.

Vgl. Krankheit.

Arzt884.999.1598.2287.2477; 3861. 2957; 5787. 2961/3; 6059;6287;6610,3559.4259. 4591. 4706.6284—6.6288. 6326.

Auch A. werden krank 1000. 2601/2. 6289.

A. unnütz 4197, 4591, 6326. Asche. "Wer A. in die Luft wirft, dem fällt sie auf den Kopf" 3724.

Asketen (Anachoreten, Waldleben). Lob der A. 77, 169; 1385; 3007, 858, 1070, 1076, 1080, 1119, 1402, 1542, 1572, 1637, 1687, 1725; 3780, 1808, 1956, 2015, 2033, 2053, 2065, 2218, 2304, 2450, 2578, 2605,

3077, 3085, 3153, 3169, 3174,

3328, 3362, 3439, 3728, 3780. 3913, 4019, 4021, 4103, 4107. 4163, 4368, 4372, 4376, 4444. 4463, 4520, 4585, 4586, 4601; 4772. 4758. 4785-7. 4825. 4959, 4982, 4986, 5046, 5583, 5714, 5799, 6052, 6086, 6154. 6275, 6403, 6410, 6411, 6717, 7738, 6759, 6764, 6789, 7029. 6069, 7126, 7228, 7337, 7368, Sehnsucht nach dem Zustande des beschaulichen Büssers 844. 1399. 1443. 1524. 1525 [Parodie: 1522].2054.2810. 5560. 5713. 6068. 7238. 7254.

Pflichten: Fehler der A.; Verschiedenes 152: 153, 165. 443.664.1334.1398; 4583; 4584, 1919, 2000, 2373, 2535. 2991. 3010. 3389. 3621. 3709. 3757. 3850. 3851, 4619, 4820; 4821. 4833, 4919, 4921, 5756. 6193. 6284.

Askese, Kasteiungen. Werth der - 201. 233; 234. 742. 912, 1091, 1109, 1119, 1154. 2362, 2461, 2492, 2496, 2751, 2753. 2761. 2839. 2943. 2944. 3118. 3209. 3825, 4096, 4100, 4640. 5265, 5573, 6715, 6722. 6724. 6731, 7212. 7226. 7281.

Askese, Asketenthum ist unnütz, thoright 1546. 1569/70. 1997. 2763. 2769. 3153. 3314: 3423. 3442. 4376; 4873, 4983, 4986, 5222, 5231, 5368, 5545, 5725, 5881. 5929. 7065. 7218. 7610.

Bose Gesinnung unter frommer Maske 659. 2573. 2575. Besondere Formen der Askese 2567. 5339. 5841.

\_Askese\* 4506.

Vgl. Begehren (Entsagung). Frömmigkeit. Haus. Lebensweisen.

Astrologie 1498, 1562, 1598, 2538, 4602, 6288, 6793. — Astrologen getadelt 4650. Vgl. Zeichen.

Astronom, Lob des, 2898.

Aufenthaltsort. Schlechter A., schl. Land; - zu meiden: man wohne, wo es einem gut geht 286; 3084; 4852; 6080. 337. 699, 1209, 1295, 1785; 1786. 1796-8. 1800. 1802. 1847. 1947.1984; 2638; 3929; 7118; 7224, 2136, 2168, 2476, 2477; 3861; 3862, 3604, 3747, 4170. 4130/1, 5059; 5081, 5070. 5352, 5353, 5415, 6164, 6284. 7560 — Vgl. dagegen 5085. A. oft wechseln, qetadelt 3924. Guter A. 1013, 2136, 2168, 7225.

Vgl. Heimath.

Auge, Lobdes, 3676.6932.6959. "Das A. sieht nicht das Ohr" 2907. - Das A. sieht sich nur im Spiegel\* 2148. -.Das A. sieht sich nicht satt an Liebem" 2595, 3273,

A. der Schmollenden 2915.

Was nützt ein blindes A.?" 1940. - Vom Staar ergriffenes A. 3029. - Mit kranken A. gegen den Wind seben 3817.

Blick vierfach 1165/6. — Blick des Schwachen (Weisen) 2865. 2867. 4847.

Augensalbe 1592: 2146. 6978. 7568.

Ausgabe. Die A., die Einnahme sehen 6366.

A eussere, das, offenbart die Gesinnung 848. 5986. — Dagegen 1834.

Autorität 880, 1943, 4620, 6272,

Bach. S. Fluss.

Bachstelze 1080, 1440, 2489, — vorbedeutend 1440, 5555.

Backen. "Die B. aufblasen" 4701. — "Schwatzen, dass die B. bersten" 1219.

Baden. Lob des B. 2131. 2763. 5480. 7239. — Vorschriften für B. 3501. — In Kleidern b. 3501. 5431. — Sonst 4344. — "B.", "heilige Badeplätze" 911. 2362. 4983. 6992. 6993.

Balhika 278.

Bali 137, 149, 1713, 2939, 5439, 5782, 6407.

Bambusrohr 349; 350; 5441. 6678. 6740.

Barbier 1795, 4101, 6609.

B. ein Schelm 2278, 3400.

Ein B., der einen Bettler erschlug 4101. — Im Hanse eines B. sich rasiren lassen, verunreinigt 3589.

Bart. Wer Haare am Kinn, aber keine H. auf den Backen hat . . . 2295.

Buum (Beisp., Vergl.) 90, 573, 688, 1146, 1175, 1412, 1418, 2118, 2312, 2314, 2443/4, 2861, 3236, 3365, 3721, 3896, 3985; 4082, 4129, 4164, 4556, 4761/3, 4975, 5259, 5309, 5426, 5571, 5879, 5921, 6165, 6499, 6547, 6710, 6829, 6895, 7108, 7328, 7344, — (Gleichniss) 5109/10,

Grosser B., Lob 2307, 2309, 4768, 7171, 7500.

Ehrenbezeugung vor dem Fällen eines B. 2572.

Baume am Flussufer 390, 688. 3234, 3288—91, 5939.

B., die zusammenstehen 4404. 4762. 5571. B., an dessen Wurzel eine Schlange 2894. 4884. — Vgl. 978. 2240, 2250. 4929. 7607.

B. vom Sturm verschlagen 2682. "Der Holzhacker schlägt den Baum nieder, wenn er hinuntersteigt" 1326.

"Die geraden Bäume werden gefällt, die krummen bleiben stehen" 3564.

B.-Blatt 6872.

B.-wipfel. "Jener, der auf einem B.-wipfel einschlief" 3098/9. 3706/7, 4219, 5646. 6293.

Baum wolle 2590.

B.-Baum. Lob 3802. — Tadel
2919.

Beamte. Nothwendigkeit der B. 3737.

Tadel, schlechte Eigenschaften von B. 403, 994; 2272; 2513, 1072, 1270, 3590, 3739; 4903, 5751, 6287, 7017. — Sonst 5750.

Amt, Tadel 226, 5948.

Zu einem A. sich Eignende, nicht E. 2124; 4303/4. 4500/1.

Begehren, Leidenschaften, Sinnlichkeit. - Begehren. Gier, Habgier; Tadel 53, 124. 277, 426, 484, 546, 585, 591, 610, 615, 1007, 1047, 1161, 1170, 1449, 1515, 1650, 1656, 1759, 1946, 1974, 2011; 6489. 2028; 8687, 2047, 2080, 2082, 2193, 2291, 2351, 2400, 2506, 2596. 2598 - 2600.2645. 2725; 4660, 2739/40, 2752. 2762, 2794, 2967, 3052, 3064, 3071, 3096, 3273, 3391, 3565, 3592, 3680, 3758, 3798, 3805. 3882, 4024, 4055, 4087; 4643 -5. 4224. 4519. 4528. 4525. 4670, 4814, 4908, 5003, 5042,

5164, 5208, 5270, 5451, 5452,

5650, 5711, 5730, 5794, 5800, 5858, 5880—7, 5985, 6079, 6222, 6387, 6804, 6850, 7123, 7159, 7187, 7213, 7511, 7581, Einer, der von zu heftiger Beg. ergriffen wurde, bekam einen hölzernen Schopf" 129.— "Ueber dem Haupte dessen, der von zu h. B. ergr. ward, tanzt ein Rad" 150.

B. hat keine Grenze, wächst mit der Befriedigung, ist nicht zu sättigen 832, 1090; 2220; 3789; 3791; 4699, 1213; 5168, 1246, 1449, 1646, 2036, 2211, 2332, 2506, 2674, 3059, 3241, 3266, 3272, 3273, 3576, 3582, 3696, 3955, 4184; 5053-6, 4339, 4636, 5168, 5276, 5579, 5739, 6030, 6387, 7097, — Verlangen wächst nach ..., je mehr man sich ihm hingiebt 1246. Trieb die Quelle alles Handelns 14.

Man verlangt nach dem, was
man nicht hat, und mag
nicht, was man hat 633.
4675. — Leicht zu Erlangendes wird nicht beachtet 7130.
— Etwas in Aussicht stehendes Gutes erscheint schöner
als ein vorhandenes 863. —
Wunsch Zukünftiges anzeigend
6032.

Aufhebung der Gier durch Nichtwollen 1650.

Wer keine Wünsche hat, bekleidet kein Amt usw. 3786. Verschiedenes Verlangen 211. 6059.

Leidenschaft, Tadel 369, 1604. 1608, 1638—45, 1647—49. 1657, 1765, 1863, 1994. 2031, 2351, 2645, 2831. 3029, 3031, 3251, 3670.

4026. 4376. 4814. 5203. 5725. 5730-2. 6244. 6387. 6675. 6725. 6823. 6829. Sinne, Sinnlichkeit, Sinnengenuss - unheilvoll, eitel, zu beherrschen 100. 248. 254. 358. 607. 667. 668. 681. 822. 893. 960. 993. 1112-22. (1114;) 2266; 3867. 1147. 1409. 1421. 1491, 1569/70, 1604, 1689, 1652. 1942. 1943. 2080. 2260, 2266, 2329. 2082. 2337. 2416. 2422. 2705. 2830. 2874. 3067. 3077. 3125. 3166. 3192. 3476. 3705. 3920. 4094. 4121. 4195. 4380. 4383. 4402. 4441. 4467. 4481. 4525. 4632 - 4.4636.4670.5008.5493. 5590. 5710. 5778. 5929, 5997, 6024, 6221—5. 6229, 6242, 6419, 6521. 6616. 6617. 6724. 6731. 6759. 6823. 6887. 6950. 7032, 7089, 7172. 7029. 7177. 7476. — Dagegen 2635.

Macht der Sinnenwelt, der Begierde 80, 776, 832, 1060, 1398, 2349; 2428; 5936; 5993, 2473, 2917, 3833, 4463, 4464, 4583; 4584, 4631, 4809, 5451; 5452, 5682, 6420.

Sich an das mit den S. Wahrnehmbare zu halten 6778. Entsagung, Gleichgültigkeit gegen die Sinnenwelt, Freisein von Sinnlichkeit, Ueberwindung von Begierden und Leidenschaften, Selbstbeherrschung, Selbstüberwindung, innere Ruhe 26. 127. 227. 290. 369. 399. 538; 7378. 594. 614. 667. 668. 678. 740. 742. 810. 816. 822.

823, 844, 851, 858, 893, 905; 4805, 911, 916, 949, 971. 1047-51. 1079. 1091. 1115, 1151, 1195, 1220, 1341/2. 1384. 1443. 1450. 1487. 1573/4. 1626. 1639. 1656. 1717. 1731. 1765. 1931. 2033, 2062, 2068. 2225. 2329. 2846. 2360. 2458, 2473, 2578, 2587. 2597, 2609; 7475, 2705. 2753. 2769. 2830. 2831. 2943, 2998, 3028, 3031. 3067. 3097. 3132. 3142. 3153, 3167, 3174, 3330, 3389, 3442, 3452, 3520, 3563. 3680. 3718. 3721. 3749, 3750, 3775, 3800, 3960. 3961. 3963. 3975. 4021, 4024, 4026, 4176, 4180. 4184; 5053; 5056. 4211. 4310. 4380. 4383. 4441, 4444, 4468, 4479, 4491. 4499. 4518. 4520. 4560. 4578. 4637. 4676: 6178, 4779, 4780, 4785, 4806. 4814. 4877. 5003. 5008, 5017, 5032, 5042 5046, 5047, 5256, 5270. 5308. 5452. 5521/2. 5688. 5717, 5724, 5994, 5997. 6030. 6031. 6091. 6118. 6158/9, 6190, 6222 6388, 6438. 6439. 6441. 6484. 6518, 6559, 6616, 6617. 6673. 6680. 6722. 6784. 6822. 6887. 6964. 7015: 7016. 7032. 7078. 7081. 7106, 7154, 7200, 7878. 7475. 7485. 7581. 7584. 7587.

Wir heucheln nur Entsagung 2473. 4464.

Böse Neigungen beseitigen 4234. 6189.

Bethätigung der Sinne, Genuss ohne Begierde, mit Mass 129; 150, 1569/70, 3450, 5108, 5450, 6070, 7172,

Genuss empfohlen. Lob des G. 676. 1243: 1296. 2330. 2635, 2767, 3963, 4244. 4640. 5088. 5473. 5942. 6581. 6733. 6808. 7065. 7079; 7080, 7211.

Vgl. Reichthum.

G., vergänglicher, gefährlicher, 2001. 4047.

G. ist gleich bei Reichen und Armen 1152, 5699, 6402, Vgl. Glück - Unglück (Freuden - Leiden).

Begrüssung eines Gastes 1478. Behalter, ein reiner, verleiht auch nichtigem Dinge Werth 1544. - B. nimmt nur so viel auf, als er fassen kann 4760.

Beharrlichkeit, Ausdauer 61; 1982. 269. 281. 301-4. 694. 887. 1247. 1767. 1987. 2857, 2636, 2720, 2748, 3562; 4109, 3775, 3842, 4342, 5362 6245, 6345, 7049, 7236, 7434, 7508; 7509.

Bein. Die B. ausstrecken, wenn man in ein abgetragenes Gewand gehüllt ist" 7456. "Sich an das B. des Feindes klammern, wenn man zu versinken droht' 6377.

Beisitzer im Gericht 2077. 2185, 3103, 3136, 3488; 7033, 4819, 5060,

Berathung. S. Rath. Beredsamkeit. S. Rede, Berg (Beisp., Vergl.) 161; 2840. 2377. 2579. 6217. - Auf einem B. 4212.

Unwirthliches Gebirge besteigeman nicht 3997.

Hat der Wanderer einen B. crreicht, so freut er sich über die Ebene auf der Höhe" 2888. "Fels an der Meeresküste" 7565.

"Berge schwimmen übers Meer"; "Steine schwimmen auf dem Wasser" 768, 4104, 6204, 7451.

Bergkrystall 1317.

Bescheidenheit 59, 588, 2095, 2329, 2460, 2597, 2604, 2641, 2755; 6070, 2808, 3363, 3451, 3800, 3986, 4194, 4222, 4253, 4310, 4814, 5617, 5688, 6146, 6705, 6750, 6882, 7178, 7332, 7354,

Besitz 2188. 3168. 4235; 4822. 4570. 6040. 6041. 7441.

Nur soviel als zum Lebensunterhalt erforderlich ist, dürfen die Menschen als ihr Eigenthum betrachten; mehr ist Diebstahl 5488.

Für besitzlos Geltende 4570. Bestandigkeit. Charakterfestigkeit, Sichgleichbleiben in Glück und Unglück 40; 7425. 60. 82. 355. 597. 831. 976. 1237, 1519, 1534, 1737, 2097. 2219; 2684. 2313. 2557. 3466. 3562; 4109, 3723, 3887, 4242. 4270. 4748. 4751. 5705. 5954. 6106, 6147, 6148, 6150, 6316, 6500, 6794, 6857, 6874, 7091. 7232, 7243, 7291, 7292, 7565. Lange Stand Haltendes 7100. Betel 932, 2535, 2614, 2809, 7417. — Lob des B. 2536. Betteln, bitten; Tadel des B. 1074. 1410. 1540. 1635, 1637. 1741, 1985, 2053, 2316, 2420, 2519. 2542; 2548. 2590. 2811; 4880; 7313, 2968, 2982, 3313, 3443, 3565, 8953, 3973, 4000. 4027, 4312, 4343, 4368, 4384, 4489, 4588, 4643, 4650, 4952. 5021. 5436. 5560. 5762. 5794. 5805. 5950. 5956. 6034. 6052. 6760, 7173, 7266, 7287, 7387, 7486, 7580,

Lob des B. 4102. — Welcherlei

Menschen man nie um etwas hitten soll 1520.

Fromme Bettler. S. Asketen.

Tadel, Spott über fr. B.

3400. 6059. — "Fr. B., der
auf einen Ast geklettert war"

3978.

Bettstelle. "Eine B. wird, weil sie Wanzen beherbergt, mit einem Stocke geschlagen" 2892. Schatten einer B. 98.

Beugen "Fruchtbeladene Bäume und tugendhafte Menschen b. sich" 3365. — Man soll sich weder zu sehr bücken, noch zu sehr erheben 3555.

Bewahren. Es werden b. durch... 513. 6074. 6742/3. 6862. — In der Gewalt haben soll man ... 7611.

Schlecht aufgehoben ("wie Milch in einem Hundebalge" usw.) 6596. — "Schlecht gehütet" (vgl. "Bock als Gärtner") 3738. 7342. — Ungehütetes besteht, wenn das Schicksal es hütet . . . 567. 3902.

Beweglichkeit, wo ein Schmuck 736.

Bháranda (Vögel) 1424.

Bharata, Erzählung von den, 932.

Bharavi 5487.

Bhima 4832, 4840, 6345, 7494, 7526.

Bhishma 747.

Bhrgu 4086. — Sohn Bs. 928. 5073, 7061.

3073, 7061.

Biene 325, 378, 409, 425, 487, 645, 700, 1145, 1999, 2001, 2080, 2082, 2083, 2128, 2149, 2742, 2989, 3409, 3798, 4015, 4083, 4382, 4675, 4676; 6178, 4678, 4679, 4891, 5126, 5127, 5139, 5165, 5562, 5770, 5851, 5857, 5917, 6605, 7124/5, 7515.

Irrthum der B. 409. 2936. 3998. 4018.

Bienen und Elefant 2061, 2080. 2534, 2759, 4749, 5766,

B.-schwarm (Vergl.) 1986. 2463. 2488. 2658. 2660.

Birke, Lob der. 2990, 4618. Blasebalg 2767, 5372.

Blasinstrument. Ein B. giebt, wenn man ihm das Mundstück bestreicht, einen lieblichen Ton von sich\* 1980.5874.———so lange es am Munde hängt 838.

Blind\* 358, 719, 1899, 1932, 2805, 3336, 4010, 4062, 5010, (... erkennt nicht) "wie der Bl. die Farben\* 2114. — , — die Sonne\* 5373.

.Bl. ohne Führer 5004.

,Bl. sähe nicht trotz vor ihm stehender Lampe\* 7594. — "Was nützt dem ein Spiegel, der keine Augen hat?" 5380.

Blumen 118, 2153, 6037, 6684, 6747.

Bl. und Sesamkörner 2562. 7242.

Bl.-büschel 1845.

Blumenleserin 3702.

Blumensprache 1523, 6663. Blutegel 2368/9, 2370, 2986, 4629, 5139.

Blüthen ausser der Zeit 2860. 4611.

Blüthe und Frucht 4373.

Bock 4459, 4838, 5179, 7356, "B. als Gärtner" 3738, 7342.

Bogen 4339, 5300, 5369, 6776, 6851 7289, 7499.

,B. aus weichen Gräsern\* 360. 1811.

Böse. B. Thun, Sünde, Unrecht, Laster, Fehler, schlechte Eigenschaften; böse, schlechte Menschen. — B. Thun straft sich, Tadel des B., Warnung vor B. 128, 220, 225, 282, 406; 558. 894. 944. 1260. 1882. 1575. 1677. 1856. 1924. 1932. 2236/7. 2397. 2873 (vgl. 1220). 2887. 3236. 3238. 3466. 3574; 5219. 4052. 4055. 4056 (vgl. 4097). 4059. 4117. 4367. 4629. 4999. 5044. 5275. 5528. 6754. 6946. 7271.

B. straft sich an der Nachkommenschaft 4117. 5218; 5219.

Gewaltsam B. thun 4403.

Arten, Ursachen der Sünde, des Lasters 248. 894. 1665. 6242. 7177.

Eine S. führt zur Sündhaftigkeit 1810. Vgl. 5481.

Verborgenes b. Thun, Zeugen des — 3868/9. — B. Gewissen 1779. 2173. 2883. — Aeussere Anzeigen dessen, der etwas B. gethan hat 4590.

Wissentlich, unw. sich Vergebende 481/2. — B. Vorstellungen 1904 7700.

Die Welt ist böse, liebt und übt das B., Böse giebt es viel 1107. 1325. 1381. 1652. 2187. 2928. 2986. 3107. 3907. 4384. 4778. 5052. 6420. 6895. 6958.

Grosse Sünden 329. 2993. 2994. 4492; 4493; 4495. 4856. 4857. 6668. 7367; 7428.

Laster, Fehler, schlechte, schadenbringende Eigenschaften,
schl. Wandel 3, 35, 54, 114,
145/6, 166, 252, 282, 497,
615, 689, 712, 744, 750,
786, 1029, 1149, 1486 (vgl.
7207), 1674, 1849, 2739/40,
2831, 2991, 2993; 2994,
3813, 3542, 3711, 3754,
3758, 3764, 4858, 4872,
4932; 4933, 6164, 6313,
6463, 6615, 6711, 7187.

7382. 7486. 7550. 7576.
7581. — Verschiedene(s),
Schlechte(s) 1796—8. 1800.
1802. 1803. 1844. — Verkehrtheiten 2629.3007—10.
3389. 3757. 4000; 6260.
4587. 4913. 4919. 4921.
5465. 5751. 5756. 5773.
6117. 6284. 6434. 6608.9.
Unziemliche, verunreinigende
Handlungen 2615. 3589;
6460. 3710. 4038. 4434.
6358. 7433. 7522.
B., schlechte, gemeine Menschen.

Verschiedenes 3, 8, 142, 147; 2361, 155, 257, 311, 754, 775, 826, 836, 838, 842, 860, 1019, 1832, 1942, 1954, 2016, 2214, 2429, 2471; 6905, 2857, 2860, 2883, 2885, 3296, 3660, 3806, 3824, 4037, 4150, 4295, 4334, 4384, 4415, 4858, 4882, 4971, 5412, 5551, 5900, 6214; 6899; 6900, 6219, 6672, 6783, 6876, 6896, 7014; 7039, 6966, 7095, 7139, 7145

7249. 7289. 7382. 7467.
B., G. sind unverbesserlich; mildes Verhalten gegen sie fruchtlos 339; 2285; 4674. 547. 980; 5325. 2849. 2851. 3248. 3295. 3316. 3349. 4189. 4334. 5943. 5991. 6046. 6330. 6770. 6772. 6991. 7245. 7467.

Ehrerbietung aus Klugheit gegen B. 52. 1960. 7548. — Dagegen 3027. — Milde — — 5869. — List, Falschheit — 2738 2861.4818. 6971.

Strenge, Abwehr gegen B., Tödtung von B. empfohlen 20, 324, 1163, 1380; 1387, 2046, 2396, 2948; 3446. 4232/3; 4725; 6268, 5623, 7286, 7379, 7467, 7544. Wenn die B. die Macht besässen . . . 3824, 6886, 6904; 7039.

Böser Gesellschaft, Umgang mit B. verdirbt Gute, bringt Verderben : B., Schlechte, Niedrige zu meiden 21. 32. 58. 252, 414, 744, 747, 758, 1241. 1295. 1793. 1944. 2046. 2212. 2621. 2704. 2881. 2850. 2859. 2882. 2892. 2991. 3111. 3034. 3498; 7462. 3499. 3500. 3677. 3758. 3778. 3795. 3885. 4838. 4473; 7405. 4492, 5119; 5120; 5126; 5141. 5315. 5412. 5655. 6031, 6051, 5951. 5953. 6106, 6341; 7381, 6564. 6696, 6937, 6961, 7402, 7405, 7463, 7491, 7545. 7546.

Umgang mit Schl. verdirbt den angeborenen Charakter Guter nicht 6747, 7292.

B. im Glück, Unglück 1954. 2837, 3825, 6871 (vgl. 6872, 6876), 7467.

Wohlergehen Böser, Schlechter 55, 171, 2743; 7052, 3102, 3793, 4057, 4278, 4604.

Bote, Botschaft. S. Gesandte. Brachvogel 1712.

Brahman (Gott) 2643. 3142. 5834. 6277. 6603.

Brahman, das. S. Weltscele. Brahmanen. Würde, Macht; Pflichten gegen B.; Lob 359. 649.662; 664.686; 4223.696; 3437.878.889.1046; 1368; 4720; 7166.1216.1878.2007; 4504.2098-2100.2172. 2231.2477; 3861.2771.2945. 2949.2973.3020.3076.3351. 3439.3575.3631.3861.3868.

4038. 4177. 4509. 4511. 4512. 4824, 5266, 5326, 5497, 5582, 5741. 5987. 6160-2. 6464. 6677, 6703, 6719, 6754, 7214, 7215, 7485, 7514, 7552, 7557. Pflichten, Fehler von B.; Verschiedenes 230, 278, 497, 589, 625, 755, 1408, 1641, 1674. 2084; 2394; 6450. 2230. 2360. 2373. 2456: 2457; 4388; 4390; 4457; 4506; 6163, 2709, 2991. 3009. 8382. 3414. 3501. 3663. 3800. 3916. 3992. 4086. 4301. 4499. 4502. 4505-8. 4513. 4641. 4673. 4919. 5094. 5145. 5750. 5751. 5756. 5843. 5891. 6009. 6042. 6078; 6880. 6117. 6165. 6251. 6270. 6284. 6466. 6481. 6502-4. 6540. 6608. 6724. 6731. 6823. 6891/2 (vgl. 536). 7212. 7213. 7429. 7469. 7501. 7520. 7559. 7578. Tadel, Geringschätzung, Spott über B. 70, 973; 2586; 5026, 2552, 2637, 4301, 4500, 6059, 6831. B. (Beisp.) 266. 267. 405; 5649. 926; 4422. 1393. 4182, 4497, "Eines gleichgültigen B. Opferbutter ranben die Raben" 4507. B.-mord (auch als Massstab für grosse Sünden) 235.329. 429. 2182. 2197. 4492-5. 5656. 5885. 7165. Branntwein. Alter B. 1052. B.-gefäss unrein 339, 2285; 4674 Brhadaçva 2739/40. Brhaspati 70, 439, 468, 575. 1319, 1579, 2236, 3454, 4416,

4486, 4487, 5375, 6817, 7061,

7406.

Bruder 871; 873, 2465, 3898. 4791, 5282, 5320, 6660, 6678. 6740. 7553. Feindschaft unter Brüdern 1406. Als B. Geltende 6980. Brunnen. .B. besser als das Meer" 793, 1271, 2744; 2747, 7422, .B. schwellen nicht an wie das Meers 1583. "Im B. und im Meer schöpft ein Krug gleich viel Wasser\* 5267. .B., durch Gräser verdeckt" 2870."Dies ist des Vaters B., sprechen elende Wichte und trinken salziges Wasser\* 5415. "In den B. fallen" 885. "Einen B. graben" 5448; 6337. "Einen B. graben, wenn das Haus in Brand steht 5479. Brunst der Thiere 3541. Brustbeere 3644. Bücher, geschriebene, wovor zu hüten 1227. Bucklige 6618. 6619. - Ein B. wurde Fürst\* 6601. Buddha 2005. 3086. 6727. -B. und die Weiber des Mara 3173. Büffel 4838. - B.-Kuh 4115. Buhldirnen; Verkehr mit B. - Tadel 488.516.548; 6280. 755. 1146. 1458. 1593. 1598. 1635, 1749, 1810, 2216, 2391, 2511. 2961/3; 6611. 2993. 2994.3348.3761; 3787.3847. 4000, 4389, 4587, 4650, 4909, 4919, 5315, 5787, 5762, 5797. 5900. 6119. 6278-80, 6702; 6768, 6739, 7201, 7441, 7540, - Alte Hure wird eine Betschwester 7459. - Hurensohn 3591. Bündnisse. Verschiedene B.: Regeln für Schliessung von B .:

Verschiedenes 331.1036.1348. 1407, 1530, 2672, 3944, 3958. 4413. 4449/53. 4566. 4726/7. 5066. 5483/4. 6721, 6740. 6746. 6784. 6806. 6812. 6814-6. 7329.

Burg. Werth, Nothwendigkeit; richtige Beschaffenbeit, Verwahrung, Einnahme einer B. 28. 109. 193. 411. 501. 711. 1284. 1377; 6363. 2523/4. 2676; 2677; 6226, 2842, 2845. 3215, 4139/40, 6239, 6249,

Bürge 2637.

Busen, weiblicher, 210. 250. 651; 1516. 654. 728. 874. 1446, 5305, 6009, 6010, 6432, 6858.

B. als Beisp., im Vergl. 1203; 1265. 2166. 4085; 5871. 7134. 7185. 7265.

Je höher sich der B. bebt, desto scheler blickt das Auge" 5133.

Butter, Lob der, 681. 2218. 2563. 4673. 5478. 5773. 6009-11. 6528. 6775. 7417. Mit der Hand zu B. geriebenen sauren Rahm geniessen 6358.

Cakhotaka (Baum) 387. 1603. Calivahana 1499.

Calmali-Baum 7359.

Calmus 6773.

Cambara 4716. 6407.

Çandilî, Mutter der, 3535.

Cankha, Schatz 3950.

Caphari (Fisch) 59. 3160. 4496. Carabha 6788.

Catrumgaja, Besteigung des,

Cesha 4569; 6750, 5818, 6012. 7089.

Cibi 1547.

Cirisha-Blüthe 6459.

Civa 671. 777. 1436. 2018. 2049, 2117, 2303, 2643, 2655. 2779, 3142, 3208, 4497, 4978. 5033, 5884, 6277, 6457, 6470. 6859.

Verehrung Çivas 127, 779, 844. 1399. 1525. 2015. 2329. 2425, 2566, 3129, 3362, 3575. 3741. 4279. 4519. 4520, 4758, 4775, 4859. 4982, 5046, 5799, 6031, 6068, 6275, 6462, 6717, 7160. 7228. 7238. 7254. - und Vishnus 1945. 3951.

4775. 7173.

C. and das Gift 2117. 3376. 4886. 7387. 7388.

Treiben in Cs. Hause 164. Schlange auf Cs. Hand, an Cs. Halse 4738, 6852, 7525.

C. und sein Stier 2566, 6160. **—** 1713.

Cravana; Wetter im Monat C. (Aprilwetter) 7558.

Cudra 1085; 7544. 2008. 2456; 4383; 4390; 6163.2457; 4506; 6540. 2464. 2709. 4503. 6084. 6501-4. 6596. 6607. 7212. 7493. 7541. 7559.

Çukra 7061.

Dacaratha 1995. 3495. Dadhiki 1547.

Dambhodbhava 2739/40.

Damm. Ein D. bricht durch Wasser zusammen\*, D. von Sand, steinerner D. 541; 2367. 1882, 2945, 6515.

"Einen D. bauen, wenn das Wasser sich verlaufen hat" 3767. 6471.

Dämmerung. Was in der D. nicht zu thun 7566.

Dankbarkeit, Lob der, 697. 740. 1075. 1224. 1275/6. 1277; 1282, 1366, 1453, 2328; 5328; 5395; 6422, 3148, 3226, 4181. 4243, 4249, 5395, 7255-7. Dagegen 4694.

Dantila 3844; 5605.

Demüthigung. Wo man eine D. erleidet 6108.

Dhanamgaja. "Wer im Stande ist die Kühe zurückzubringen, der ist der rechte D. 4734.

Dhanvantari 4197. 6486.

Dhojin 7506.

Dhrtarashtra 721.

Diamant 5910, 6212.

Dichter, Dichtkunst. Lob der D. 680, 934, 1537; 1993, 1548, 1582, 1585, 1698, 1710, 1933, 2016, 2843, 2495, 2797, 3394, 3800, 4597, 4773, 5442, 5547, 5716, 5934, 6095, 6130, 6452, 6543, 6705, 6788,

Beschäftigung mit, Lektüre von Gedichten; Sammeln, Kenntniss schöner Aussprüche gelobt 121. 531. 1711. 3122. 3135. 4186. 4318. 4776. 5717. 6636. 6705. 7114—6. 7137.

Tadel der D., Fehler von D., schlechte D. 461.1093.2287. 3149. 3838; 7186. 4913. 5194. 6465.

Plagiatoren 2610. 3917.

Verschiedenes 242, 705, 1199, 1219, 1583, 1584, 1732, 1900, 1903, 2086, 2210, 2617; 5465, 2858, 2911, 2954, 3745, 4022, 4141, 4488, 5503, 6103, 6982, 7037, 7497,

Gedicht vergl. mit einer Tochter 5503.

Hämische, boshafte Kritiker von Gedichten 148, 1548, 2858, 4488, 7037, 7497. Vgl. Rede (Beredsamkeit).

Die bstahl, Trachten nach fremdem Gute, Unredlichkeit, Betrug — Ehrlichkeit 3, 35, 247, 252, 822, 905; 4805, 954. 1793, 2993, 2994, 3646, 3924; 3925, 3930, 3946, 4167, 4310, 4311, 4492, 4493, 4495, 5010, 5981, 6164, 6172, 6909, 6957, 7357, 7367, 7382, 7428, 7465, 7547, 7576,

Diebe, die unter Schirm und Schutz stehen 4063,

Unrecht Gut gedeiht schliesslich nicht 154, 221, 225, 377, 3070, 3847, 4766, 5962.

 bringt, auch zu guten, frommen Werken verwendet, keine Frucht 222, 376, 5622.
 7448. — Vgl. dagegen 5497.

Sich bereichern mit dem Gute eines Gottes, des Lehrers 2941, 2945.

Dieb, Beisp. 6367. — D. bei Armen 6049.

"D.", "D., der sich selbst stiehlt" 5619. 5620. 5659.

Diener, Dienst. Regeln für D.; welcherlei Herren zu d., nicht zu d.; Arten von D.; Verschiedenes 166. 191. 342. 483. 488. 503. 662. 700; 3888. 720. 762. 1181. 1480. 1511. 1621, 1859, 2013, 2297, 2405, 2646; 2647/51; 4623, 2706. 2744; 2747. 2987. 3447. 3742. 3857, 3952, 4188, 4259, 4263, 4285, 4434, 4547, 4551, 4622, 5086, 5187, 5236, 5449, 5462, 5608. 5665/7. 5729. 5794. 6458, 6664, 6776, 7133, 7167, 7221, 7351, 7402, 7530, 7539, Elend, Unwürdigkeit, Tadel des Dienens 484.1078; 3662. 1477. 1598. 1723. 2481;

7454. 2539. 2995. 3048.

3568. 4217. 4580: 4987.

4619, 4645, 4698, 4961,

5947, 6056, 6411, 6467,

6469. 6789. 7169. 7170.

7173. 7238. 7340. - Vgl.

Abhängigkeit.

Pflichten der D.; gute, schlechte D. 490, 491, 691, 794, 957, 1075, 1230, 1467, 1676; 5435, 1855, 1927, 2100, 2646—51, 2678, 2891, 3018; 3383; 4943; 7348, 3898, 4022, 4188, 4254, 4516, 4546, 4547, 4551, 5180, 5350, 5538, 5584, 5751, 5977, 6063, 6162, 6585, 6735, 6962, 7035, 7168, 7349; 7350.

.Dienen\* 4188.

Vgl. Fürstendienst. Herr. Dorf. "Ohne D. keine Markung" 7575.

Dorfschulze, Tadel des, 2287. 4650, 5762.

Dorn 2046, 3667, 6153. — D. an Pflanzen 1159.

Einen D. mit einem andern D. herausziehen 1279. 6374.

Decke von D. um einen Fruchtbaum 7491.

.Drama\* 977.

Draupadi 3865, 5798, 7129; 7582.

Dravida 7563.

Drücken. Was "gedrückt" werden muss 1085. — Vgl. 3590. 4908. 7544.

Drunter und drübergehen 5213/4.

Durga 2468, 5247, 5825.

Durjodhans 1499. 2875.

Edelstein 1526; 4874, 4351, 4656, 4657, 5903, 5910, 6066, 6452, 6916, — Diadem 4744; 7221.

Ehe, Heirath. Nothwendigkeit, Lob der E.; Glück, Eintracht in der E. 1454, 1517/8, 4917, 5195, 5495, 6160, 6660, 6791, 7397.

Weib aus gleicher Familie, edelem Geschlechte zu wählen 5317; 5318. 5982. 6868. 7225. 7576. — Dagegen: eine Perle von Weib aus niederem Geschlecht 4440; 6227; 6544; 6546; 7194. — Der eigenen Schönheit entsprechendes Weib 249. — Die Tochter des mütterlichen Oheims h. 7563.

Verh. von Töchtern: worsuf bei der Wahl von Gatten gesehen wird, zu sehen ist 306. 1528. 1823; 5938. 2413. 2903; 3554; 4918. 3734. 5944. 6107. 7058. 7473. — muss bald, vor Eintritt der Geschlechtsreife geschehen 326. 1335. 1699. 3115. 4077. 4789. 5494. 5687. 6298—300. 6584. — Selbstwahl des Gatten 1335. — Einmal wird eine Tochter zur Ehe gegeben 6650. 6652.

Hochzeit, viel Aufwand für, 1959.

Vgl. Weib.

Ehebruch. Verkehr mit fremden Weibern: Sünde, zu meiden; Genügen am eigenen Weibe gelobt 3. 54. 252. 470. 905; 4805. 1246. 1653. 1745. 1793. 1806. 1694.2420.2993—2995. 3201. 3528; 3923. 3924. 3925. 3930. 3946. 4311. 4871. 5010. 5492. (5501;) 5502. 5598. 5709. 5981. 6031. 6119; 6662. 6164. 6172. 6271. 6278. 6799. 6923. 7247. 7388. 7367. 7428. 7540. 7584.

Ausserehelicher Liebesverkehr mit Verschiedenen 6119: 6662, 7540.

Verkehr mit der Fran (Tochter) des Lehrers, Freundes u. a. 1784. 2182. 4492. 4498. 4495. 5246. 5748. Widerspruch gegen das Verbot des Verkehrs mit fremden W. 3816, 3921, 5501. — Vgl. 6808.

Untreue der Gattin, s. Weib. Ebre, Ruhm; Ebrliebe, Ebrgeiz, Stolz - Lob 29. 215; 216. 408; 1921, 702, 761, 788, 796, 1160, 1239, 1310, 1585, 1710, 1752, 1776, 2027, 2128, 2242, 2250. 2262. 2269. 2402/3. 2469, 2597, 2638; 2935, 2641, 2750. 2761. 2763. 2886. 3135. 3274. 3857. 4022. 4040; 5173. 4170, 4196, 4302, 4854, 4519, 4531, 4667, 4696, 4815; 6003, 4828, 4906, 4988, 5023; 5024, 5121, 5220, 5222, 5396, 5475, 5616, 5845, 5972, 5978, 6031, 6147. 6543. 6683. 6746. 6792. 6793, 6968, 6997, 7555, 7591, 7600. — Dagegen 5321.

Selbstgefühl, Würde 3763. 4828. 5881. — Kraftbewusstsein und Hochmuths-

raserei 892.

Ehrgeiz vor Liebe, Behagen 760. 6240.

(Durch welches Mittel es sei,) bekannt muss ein Mann werden 7522.

Berühmt durch eigenes Verdienst - durch Angehörige 1178. 1182. 3151/2. 3341.

5250/2. 7282.

Vgl. Gleichgültigkeit, Niedere Gesinnung. Sanftmuth. Ehrerbie tung gegenüber Alten und Ehrwürdigen 320. 446; 447. 504. 505. 790. 1155. 1608, 2168, 2261, 2329, 2519, 2597, 2978, 3011, 3345, 3454, 3864, 3868, 4222, 4238, 4310, 4813. 5427, 5580, 6072; 6084. 6868. 6902:

Verebrungswürdige Personen, Gegenstände der Verehrung

65. 2172. 3864. 3868. 4038. 4146/7. - Einen guru darf man züchtigen 2180.

Ehrerweisung Gift für Asketen

4820. 4821.

Ehrlichkeit, Geradheit, Offenheit — Lob 4188, 4693, 5105, 5630. 5812. 6172. 7250.

E. mit Einschränkung; wo. wo nicht am Platze 1434. 1878, 2788, 3564, 7201. 7353.

Mann mit geradem Blick 1329. Klug und ehrlich, dunim und e. 6113.

E. in Bezug auf Eigenthum, s. Diebstahl.

Vgl. Falschheit. Wahrheit. Eifersucht 4263. - E. beim Manne vom Uebel 309, 6453, 7336.

Vgl. Liebe. Eigenlob. S. Lob.

Eigennutz, Selbstsucht. Tadel 145/6. 1460. 1674. 1744. 2032. 3758, 3932, 3984, 4002, 4629, 6463, 7435.

E. regiert die Welt; E. Ursache für Freundlichkeit, Liebe: Auhlinglichkeit und Liebe weichen, wenn Vortheil, Unterhalt usw. aufhören 608; 609; 2541, 700, 875, 1654. 1666, 1683, 2171, 2194, 2541. 2622. 3072. 3356. 3761; 3787/8. 3831. 3888. 4115. 4797. 5085. 5489. 5879. 6246. 6612/3, 7346. - Vgl. Freundschaft.

Jeder hat seine Sache, s. Erwerb im Auge 5022, 6059. - Einer lebt vom Andern, Bellum omnium in omnes 164. 2258. 2573. 2961/3: 6610/1; 6287.

Eigennützige Absicht selbst hinter frommem Thun 1654. (Dreie leiden für Andere . . .) Viere aber gedeihen . . . 2637.

Sorge für das eigene Wohl, den eigenen Nutzen empfohlen 400. 885. 886; 1976. 1556. 3648. 3864. 3945. 4075. 4330. 5471. 6820. 6922. 7060. 7298. 7304. 7393. — Mit allen möglichen Mitteln ein Ziel verfolgen 2644.

Vgl. Selbsterhaltung. Wohlwollen.

Eigenthümlichkeit Verschiedener 4499.

Eile; wo am Platze 3115. —
Rasch zu handeln 938; 5870.
E., Uebereilung; Tadel der —
186. 2122. 2251; 2252.
2725; 4660. 3199. 3331.
3485. 3586. 4245. 4537.
5649.6390—2.6970.7494.

"Ein Thor, der da eilte, verwandelte einen Pfau in eine Krähe" 186.

Vgl. Langsamkeit.

Einigkeit, Eintracht. S. Angehörige. Streit. Vereinigung. Einmal; was e. gethan wird (ein Wort ein Wort, ein Mann ein Mann) 6650; 6652.

E. sündigen 1810.

Einnahme. S. Ausgabe.

Eisen (Beisp.) 3162.3198.6871.
 Ein Stück E. — E., das eine Schneide hat . . . 6053.
 Elaphant 227.648.846.1054

Elephant 227, 648, 846, 1054, 1060, 1553, 2061, 2108, 2152, 2213, 2224, 2288, 2313, 2534,

2563, 2688; 7224, 2929, 2935,

8545, 8627, 8716, 8947, 4157, 4195, 4242, 4264, 4657, 4658,

4662. 4663. 4671. 4672. 4684;

5718, 4746, 4760, 5120, 5188, 5203, 5204, 5539, 5541, 5585,

5624, 5789, 5845, 6212, 6822,

Abhandl. d. DMG, IX. 4.

6404, 6753, 6764, 6780, 6971, 7309, 7380, 7504, 7526, 7567, Lob des E. 4381, 6543.

E. von Bauern geringgeschätzt 1324.

E. hat 8 Waffen 4412.

E. im Kriege 4412. 6867, 7378.
Perle aus der Stirn eines E.
1616, 2087, 3445, 6523,
7038.

E. und Bienen 2061. 2534. 2759. 5888.

"Baden der E." 667. 2288. 5120. 5718.

E. im Sumpf 1306. 2843. 4105. 6780. — "Ist ein E. im Schlamm versunken, so setzt sich ein Frosch auf seinen Kopf\* 2074.

E., der sich den Zahn zerbricht 480. 3751. 5624. 6351.

Unstet wie E.-Ohren 997, 5197, "Hölzerner E.\* 5094. — "E. ohne Brunstsaft\* 2675—7; 6226, 3023.

E. fitngt man mit E. 619, 620, 2500, 5568.

"E. mit Lotusstengeln fesseln" 6330. 6401.

"In den Schatten eines brünstigen E. treten" 2213.

"Einen E. wegschenken und mit dem Herzen noch am Leibgurt hängen" 5660. 5676

Eltern 1792. 2174. 4146/7. 4791. 4797.

Liebe zu, Pflichten gegen die Kinder 3231; 3690. 4115. 4784. 4798. 5167. 5849. 6266. 7180.

Elternfreude 1028, 4230.

Pflichten der Kinder gegen die E., Liebe, Verehrung, Dankbarkeit usw. 995. 1068. 1131. 1699. 2738. 3340; 3593. 3479. 3571. 3864. 4070. 4784. 4813. 5307;

O)

5316. 6088. 6266. 6308/9. 6792. 6962. 7006. 7320. 7608.

Vgl. Kind. Sohn.

Emporkömmlinge 653, 4272. Entschlossenheit, fester, schneller Entschluss, Willens kraft 398, 982; 984, 1214; 1215, 1222, 1224, 1860, 2877, 3143, 3157, 3159, 3775, 4022, 4465, 5084, 5652; 5670, 5996, 6448, 6465, 6646, 7048, 7122, 7569.

Entschlossenen helfen die Götter, hilft das Glück 1875, 3159, 3669, 5812, Vgl. 706, 5651, 6465.

Er bse. "Springt eine E. anch in die Höhe, so vermag sie doch nicht die Pfanne zu zerbrechen" 5677.

Erde. Beisp. 1534. 3470. 5197. E. rein 3371. 6483.

E. Beiop. der Geduld, Güte 4185, 4337, 5147, 6123, 6996.

E. "Buhlerin der Fürsten" 507. 4348.

Last der E.\* 5573. - E. beladen mit Thoren\* 4778.6151. Erfahrung 1492, 4824, 5636. Erkenntniss; wahre, böchste E. 227. 530. 950. 1375. 1759. 1971, 1998, 2362, 2447, 2453, 2461, 2474, 2673, 2966, 3353, 3452. 4176. 4195. 4211. 4325. 4475. 4498. 4609. 4682-4. 4780, 4786, 5047, 5202, 6440, 6521, 6639, 6642, 7318, 7575, - Mehr als die E. des eigenen Selbst giebt es Nichts 1097. "Erkennen", "sehen" (von Verschiedenen) 2084; 2394; 5759; 6450.

Meditation, Vertiefung 77, 1034. 3174. 6165. 6569.

Erlösung, Streben nach E. 165.

211. 816. 1834. 1608. 1768. 1769. 2011. 2495. 2673. 3120. 3318. 4609. 4740. 4877. 4982. 5108. 6095. 6673. 6760. 7154.

Erscheinungsformen 871 - S. Ersitzung 4235; 4822.

Erzählungen 3639, 6273. Erzieher 1800, 2328, 2731/2. 2733.

Erziehung. S. Sohn. Esel 2802, 3952, 6161, 6597.

7024. Stimme, Gesang des E. 6022. 6986, 7094; 7096.

Tugenden vom E. zu lernen 694, 7041.

E. und Hund 5435.

(Abgemagertes Ross, abgem. Elephant besser als) ein fetter E. 3790, 6753.

,E., der eine Last Juwelen trägt\* 4053.

"E., der eine Last Sandelholz trägt" 5096.

Wein verspeist 5281.

Berührung eines E. ominös 5431 Reiten auf einem E. unziemlich 4434.7522. —— im Traume von schlimmer Vorbedeutung 2043.

Essen, Speise. Lob, Wichtigkeit des E. 718. 2653. 2816. 5291. 6959. 7445. 7446.

Zuträgliche, gute — schlechte Nahrung 1615, 1785; 1786, 1796, 1798, 1803, 1844, 2679, 2713, 3908, 4673, 5020, 6837, 7446.

Zu e. haben und nicht e. können und umgekehrt (von Reichen und Armen) 4340, 5574/5. Ueber verschiedene Speisen 363, 6358, 6498, 6528.

6775. 7598.

Erlaubtes, Verbotenes e. 943. 3598, 5289, 5751, 7562. Vorschriften für E. zu gewissen Zeiten 4782. 7566.

Die Reste vom Opfer zn e., nicht für sich allein zu kochen 78. 920. 2483. 2951. 5025. 7441. — Zu e. erst, nachdem die Hausgenossen befriedigt sind 4438.

Man esse nicht allein 1343.1391. Verhalten nach der Mahlzeit 4596.

Speisereste 7486.

Mässigkeit im E. — Gefrässigkeit, Zungengier 1745, 1788, 2140. 2421. 4849. 5082. 5450. 6799. 7512.

"Wer lässt das E. aus Furcht vor Unverdaulichkeit?" 2984. "Welcherlei Sp. ein Mensch isst, solcherlei Sp. essen seine Götter" 6567.

Vgl. Fleischgenuss. Hunger. Lebensunterhalt.

Eule widerlich 5899. — Sonst 22. 142. 2214. 2805. 3428. 3814. 3895; 6855. 4668.

Eunuch 46, 1618, 2297, 3282, 4285, 5145, 6289, 6711.

Facher (Vgl.) 7098. Fabre (Vgl.) 1752.

Falschheit, Heuchelei, Verstellung, Trug, Hinterlist 116; 117. 343. 488. 748. 786. 828. 838. 1150. 1420. 1657. 1674. 1683. 1878. 2255. 2306. 2573; 2575. 2852. 2914. 2961/2. 3096. 3414; 3415; 3783; 4882; 6021; 6418. 3521. 3722. 3823. 3929. 4295. 4833 - 5. 4858. 4872. 5244. 5620. 5879. 6005. 6098. 6206. 6375; 6376. 6626. 6749. 7249. 7270. 7558.

Hinterlist gegenüber Bösen 2738, 4813.

Klug und falsch — dumm und falsch 6113. Betrug unter frommer Maske 74; 659. 280. 2578; 2575. 3096. 3521. 4834.

Sehr starker B. bleibt unbemerkt 1529; 7112.

Durch Betrüger Eingeschüchterte 6897.

Mit leeren Hoffnungen und Ausflüchten hinbalten 1045. Vgl. Ehrlichkeit. Feindschaft.

Farbe (Vgl.) 5236. 5905. Fasten 512. 2558. 5174. 6863. Fata Morgana 2051. 2318. 5837.

Feigenbaum 634. 1850. 2443/4 3841.

Blüthen am F. 7490.

Feindschaft; Verhalten gegen Feinde: Regeln für -; Verschiedenes 61; 1982, 324, 384, 385. 438. 518; 519. 521. 1174; 6509.1274.1279;6367;6372; 6374; 7274. 1445. 1706. 1781. 1843, 1882, 2030, 2115, 2229, 2299. 2311. 2977. 3014. 3033. 3175; 6143, 3233, 3234, 3384, 3681, 3720, 4073, 4398, 4400, 4426. 4455/6. 4716. 4752. 4853, 4911, 5526, 5859, 5895, 5965. 6274. 6291; 7000. 6366. 6371. 6381 - 6383.6812. 6864. 6938. 6940. 7104. 7458.

F. ist beständig 385. 3205. 3522—4. 6999. — Dagegen 524. 1867.

Vier Mittel gegenüber Feinden 1374. 2227. 2229. 5285. 6809. 7013. 7019. 7020. 7449.

Wachsamkeit gegenüber F. empfohlen. Auch kleine F. werden verderblich, nicht zu übersehen 652; 4967. 1192. 1309. 2380; 4995; 5992; 6373. 2537. 3115. 3232. 3461. 3657. 3837. 4592. 5671. 5674. 5675. 5789. 6122. 6153. 6833. 7104. 7613.

Ein F. dringt durch die geringste Oeffnung ein 120. 7143.

Fn., Beleidigern traue man nie (mehr) 389. 1864. 1890. 3242; 6398; 6399. 3412; 5923. 3428. 4159; 6706. 4219; 5646; 6293. 4741. 5564. 6378. 6381. 6651. 6825. 6952. 6999. 7374. Vgl. Vertrauen.

Muthiger Kampf, Gewaltmass-regeln gegen F. empfohlen; wo Kampf am Platze 566 (vgl. 3661; 5511). 1432. 2229. 2299. 4813. 5080. 5371. 6195.

Kampf erst nach Prüfung der beiderseitigen Kräfte einzugehen; Verhalten gegen stärkere F.; Kampf mit Mächtigen, Vielen zu meiden 16. 324.392; 393; 1885; 3877; 4737; 4747. 480; 5624. 683. 695. 890. 909. 3234. 3976. 4398—4400. 4410. 4411. 4418. 4759. 5062. 5512. 5628. 6144. 6179. 6369. 6386. 6839. 6843. 6844/5. 6864. 6920. 7104.

Nur mit Ebenbürtigen streitet man, Grosse nur mit Grossen 475. 761, 2061, 2588, 2759, 3005, 4231, 6803, 7127, 7275.

Klnge Verstellung, Falschheit, Trug, Treulosigkeit gegenüber Fn. (erlaubt, empfohlen) 74; 659. 206; 207. 360/1; 1811/2. 1058. 1706; 6013; 7182. 1848. 1957. 2184. 3224; 3435; 6196. 3415; 3783. 3840. 4220. 4221. 4292. 4592. 4832. 4967. 5179. 5367. 5879. 6013. 6021. 6198. 6207. 6397—9 (vgl. 3242). 6735. 7104. 7182. 7201. 7374.

Mitleidloses, schonungsloses Verhalten gegen F., Tödtung, Vernichtung von F. erlaubt, empfohlen 360/1. 520; 523. 1064. 2012. 2689. 2698. 3175; 6143. 3523/4. 3550. 3840. 4069; 4113; 4120. 4293. 4928. 6865.

Keinen Feinderest lassen 172. 1331. 1332. 6379.

Rache ist süss 962.

Gütliches Verfahren gegen F. empfohlen; Gewalt, Kampf unsicher, zu meiden 294; 6065.6817.864.1164.1706. 3225. 3233. 5285. 6064. 6370. 6385. 6809. 6938. 7020. 7449.

Pflichten, edeles Verhalten gegen F. 391, 573, 613, 1022, 2597, 3025, 3147, 3799, 4163, 4661, 4731, 4757, 4849, 5338, 5964, 6384,

Kluger F. besser als ein dummer Freund 3878, 5973. — Beleidiger verwendet man bisweilen 5588.

Vom F. lernen 6228.

Für Jeden, überall giebt es Freunde, Feinde, Gleichgültige (usw.) 3853, 4337, 4901. — Nebenbuhler 4073, F.\* 1330, 5862.

Vgl. Freundschaft. Feldherr 879, 1836, 6841. Fels am Meere\* 7565. Festtag\* 973, 5026.

Fe u.e r eine Gottheit, zu verehren 65. 66. 686; 4223.3546.3864. 4038. 5416 (vgl. 5266). 6902. Fünf F. 2603. 3864.

Agni und die Weiber 7176. 7193. F., Beisp., Vergl. 451, 548, 609 770, 1370, 1486, 1924; 1925, 1971, 2592, 2881, 3075; 3082, 3162, 3163, 3232, 3272, 3459, 3504, 3547, 3699, 4225, 4379, 4812, 5100, 5194, 5588, 6564, 7207,

Feuerbrand 3163, 4906,

F. im Holze ruhend 67/9. 460. 1864, 5478. 6185.

Wachsen wie F. 61; 1982.2537. 3657. 3837. 5100.F. isst alles 1110. 2049.

Wie F. durch Butter aufflammt 3233, 3241, 6435.

"F. brennt, käme es auch von Sandelholz" 2241. 2583. 6001.

F. verbrennt sogar den opfernden Priester 1283. 3184.

"F. erlischt zwar, wird aber nimmer kalt" 4696.

Wenn F. nicht auf Gras fällt, erlischt es von selbst\* 6438.

"Ob der Berührung mit Eisen wird F. mit Hämmern geschlagen" 6696.

"Zum Kochen gebraucht man F., wenn dieses Einem auch das Haus verbrannt hätte" 5588,

Stellt man das F. auch zu unterst, die Flamme geht doch nimmer nach unten 1519.

Brandstifter 7428.

Feuerstein 3274.

Fieber, Fieberkranke 2290.4521.
Finger, der namenlose, (Ringfinger) 1572. 4138.

Finsterniss, dichte, 5853. —
"Bei so d. F., dass eine Nadelspitze hineinfahren könnte"
4084.

Fisch, Beisp., Vergl. 578, 2031. 2478, 4931, 5430, 5781, 6342, 6361. — F. essen 7562. F. und Köder 100, 1815, 2421, 2845, 4525.

Anch ans tiefem Wasser heraus wird ein F. geangelt 2917. 6336.

F. als Beisp. f. gegenseitiges Berauben, Auffressen, Anarchie 221, 2963, 3641, 3943, 4666, 5753.

F. - Frosch 6361.

.F. im Schlangensee 32.

"Wie die Frösche in den Graben und die F. in den vollen Teich kommen" 3727.

.Fischfuss\* 7490.

Fischer; morden wie ein F. 3550; vgl. 5213.

Flaming o 408, 442, 700, 2101, 2185; 2186, 2261, 2502, 3918, 4607, 4978, 5078, 5085, 5561, 6035, 6261, 6897, 7357, 7360, 7612.

F. scharrt nicht im Miste wie der Hahn 5220; vgl. 6150.

F. und See Manasa 795, 1999, 3311, 3716.

F. vermag Milch vom Wasser zu scheiden 243, 245, 544, 4923, 6211, 7358, 7605,

Flecken. "Infolge FL tritt die Grundfarbe stärker hervor" 3426.

"Fl." 278. — "Schandfl." 1955. Fleischgenuss trefflich 737. 8264. 6528. 6775. — (Tadel) 869. 920. 2198. 2993. 2994. 4778. 5592. 6358. 7523.

Fliegen 148, 2620, 3814, 4650, 4651; 4652.

Fluchen 2702, 7431.

Fluss, Beisp., Vergl. 617. 940. 1047. 1269. 1389; 3292. 1639. 2130. 2798. 3141. 3157. 3309. 3310. 3820. 3883. 4164. 4229; 4757. 4752. 5304. 5453. 5856. 5879. 6338. 6670. 7209. 7264. 7383. 7561.

Wichtigkeit, Lob der Fl. 2477; 3861. 3985; 4082; 4975.

Fl. dem Niedrigen nachstrebend\* 1662, 3311, 4770, 7383.

"Fl. fliessen nicht bergan" 4411. "Ein Bach erreicht das Meer, wenn er sich mit einem Strome vereinigt" 4485. — Vgl. 4229. 4757.

"Für Fl., die aus ihrem Lande gehen, bildet das Meer eine

Grenze\* 6142.

Schwimmen, Uebersetzen über einen Strom zu meiden 478. 4759.

Fragen empfohlen 4182. 5419.

— zur unrechten Zeit 6060.
Freigebigkeit. S. Spenden.
Fremd. S. Angehörige. — Fr.
Haus. S. Abhängigkeit. —
Fremde. S. Heimath.

In fr. Händen (Verschiedenes) 7590; vgl. 7611.

Freudes (Verschiedenes) 7584. Freuden und Leiden. S. Glück

und Unglück.

Freundschaft, Lob, Werth der Fr.; Fr. mit Guten; wahre Fr.; Pflichten, Kennzeichen der Fr. 295/7, 300, 367; 1101, 436, 474, 527, 529, 534, 600, 613. 641. 763; 783. 854. 883. 932. 933. 940. 941. 965. 976. 1004. 1011. 1015. 1088. 1131. 1133; 5787.1188.1221.1224. 1272. 1274. 1403. 1445. 1467. 1552; 1558; 5459, 1742, 1756. 1792. 1858. 1859. 1908; 4328; 6527. 1996; 1999; 2109; 2905-8. 2016; 2746. 2022. 2024; 2026. 2234. 2595. 2611; 6836. 2703; 2722; 4598. 2712. 2738, 2879, 2996, 3003, 3033, 3167, 3176, 3254, 3265, 3370, 3851, 3898, 4060, 4112, 4119, 4238, 4286, 4306, 4316, 4358,

4868, 4515, 4797, 4841, 4853, 4859—61, 4863, 4865, 4867, 5246, 5371, 5390, 5630, 5668, 5680, 5743, 5787, 6177, 6461, 6480, 6506, 6551, 6694, 6735, 6792, 6885, 6954, 6964, 6980, 7006, 7032, 7061, 7145, 7160, 7242, 7290, 7539, 7606, Ursache der Liebe, 2006, 4759

Ursache der Liebe 2996, 4553. Dagegen 4359; 4360.

Fr., Feindschaft aus dem früheren Dasein stammend 2389. 5298/9. Vgl. 5715. Zärtliche Liebe gegen Lieblinge ("Wünsche an den

Augen absehen') 847. Wer uns lieb ist, bleibt uns liebtrotzunlieben Thuns 472. 473. 1818. Dagegen 3034.

Zeichen von Gewogenheit 2912/3; 4883; Z. von erkalteter Zuneigung 196.

Wort aus liebem Munde 5621. In der Todesstunde den Freund sehen 4308.

Fr. sind stets voller Sorge um den Fr. 5284. 7241. 7268. Freundschaft und Feindschaft richtet sich nach Umständen, Vortheil; soll sich richten nach Nutzen oder Schaden, den uns Jemand bringt; Unbestand von Fr. und F.; skeptische Urtheile über Fr. 477. 522. 524. 589. 1273. 1666-8, 1683, 2541 (vgl. 609). 2622. 3186-9. 3356. 3478. 3512. 3651. 3671. 3678. 3681. 3831. 4122. 4359; 4360 (vgl. dagegen 4553). 4386. 4854. 4855. 5000. 5190. 5282. 5642. 5678/9. 6246. 6375; 6376. 6380. 6658. 7055. 7496. Vgl. Eigennutz.

Wahl, Prüfung, Kenntniss der Freunde 107, 518; 519, 522. 589, 590, 941, 2115, 4665, 5875, 6054/5, 6274, 7179, 7458,

Fr. setzt Gleichheit in Charakter und Verhältnissen voraus 3281, 3665; 3666, 3820, 4524; 5290; 5643, 4861, 4934, 5317; 5318, 5319, 5629, 5644, 6847, 6868. Fr. mit einem Knaben getadelt 4434.

Fr. erweisen sich in der Noth 952. 954. 1221. 2022. 2405. 2593. 4387; 4860; 4862. 4863. 5190. 5300. 6168. 6723. 6840. 6962. 6963. 7290.

Wahre Fr. sind selten 2879. 5300. 6840.

Wohlwollende können die Ursache des Unglücks werden 961.

Auch Frn. trane man nicht 3429-33.

Frn. nützen, Gutes erweisen, Feinden schaden: klug 1274. 1445. 1453. 1874. 3033. 5371. 6735. 7058.

Einem Fr., von einem Fr. soll man kein Geld borgen 5246. 7488 (vgl. dagegen 590). Freundschaft ist nichtig. S.

Angehörige.

Schlechte, falsche Freunde, Vergehen gegen Fr.; Freundschaft Schlechter, mit Schl.; mit welcherlei Menschen Fr. nnmöglich, nicht einzugehen 21. 367; 1101. 514—6. 518; 519. 575. 616. 691. 699. 970. 1004. 1088. 1630. 1635. 1798. 1802. 1804. 1805. 1809. 1847. 2042. 2261. 2295. 2311. 2361. 2512. 2629. 2859. 2891. 2991. 2996. 3469. 3677. 3878; 5973. 3979. 4118. 4988. 5119; 5120; 5126;

5141. 5841. 5875. 5655. 5722. 5751. 5773. 5902. 5927. 5951. 5963. 5985. 6815. 6656. 6706. 6885. 6875. 7181. 7867.

Verrath am Fr. 145/6, 429, 3542, 4856-8, 7165.

Entzweite Fr., gebrochene Freundschaft 2299. 2832. 4865. 6656.

Verlust eines Fr. heilsam 655. Verschiedenes 1495. 1588. 2022.2906—8; 6177.2916. 4122. 5657. 6366. 6658. 7597. 7604

"Freund" 2616, 6092, 6102, 7027.

Vgl. Feindschaft.

Friedensschlüsse, verschiedene, 502. 1951. 3958. 4600. Frohsinn. S. Glück.

Fröm migkeit, frommer, wahrer Glaube; Götterverehrung; fromme Werke — (Lob; schafft Glück) 50. 66. 201. 376. 417. 790. 1220. 1714. 1768. 1769. 1794. 1878. 2663. 2943. 2944. 2952. 3192. 3197. 3548. 3630. 3721. 3779. 3868. 4100. 4370. 4373. 4518. 4653. 4869/70. 4982. 5476. 5945. 6117. 6229. 6309. 6547. 6606. 6673. 6719. 7315. 7575.

Frommes Vertrauen auf die Güte des Schöpfers — keine Sorge um den Lebensunterhalt 1620.5537.5632.6255. Vgl. *Çiva. Vishnu. Gott*-

losigkeit.
Fromme Werke überflüssig bei vorhandener, unnütz bei mangelader wahrer Tugend, Herzensreinheit 339, 1640, 1721, 1745, 1760, 2233, 2285; 4674, 2453, 2754.

3301. 3305. 3423. 3442.

5499, 5881.

Fr. W. mit unrechtmässigem Gute vollbracht; s. Diebstahl. Fr. Maske; s. Falschheit. Frosch 2149, 2623, 2808, 4531. Fr. im Brunnen 5603. Früchte, reife, 4431; 5123. - pflücken 947. 2846. 5925/6. Frühling: Wind vom Malaja kommend 555, 1217, 1218, 1251, 1920, 2017, 2243, 2900, 3964, 4050, 4347, 4680, 4682, 5783, 5990, 6095, 6965, Fünfe gehen dir überall bin nach 3853. Fürst. Würde, Macht; Nothwendigkeit, Segen, Lob des Königthums 65. 279, 458; 5585; 5787. 548. 572, 684. 830, 1314, 1346, 1370, 1594, 2179, 2317, 2616, 2735, 2841. 2866; 7579, 2868, 3212, 3334, 3402, 3545, 3616-43, 3762, 3809. 3811; 4148. 3861. 3863. 3990, 4098, 4197, 4201, 4487, 4446. 4472. 5112; 5151. 5137. 5154, 5159, 5166, 5215, 5746, 5753. 5758. 5760. 5763-5. 5779, 5834; 6277, 5840, 5906. 6232. 6278 (; 3639). 6333. 6389, 6404, 6524, 6862, 6924; 6925, 7043, 7284, 7443, 7444, 7557, 7560, Tadel, Spott über Fürsten; Schlechtigkeit der F.; Eitelkeit, Nichtigkeit des Königthums; Schwierigkeit, Schattenseiten, Gefahren des K. 133; 5761, 161, 178; 5336. 229, 240, 345, 382, 407, 507, 606, 994; 2513, 1008, 1018. 1066. 1268. 1310. 1317. 1326. 1362. 1370;

3184. 1373, 1434, 1484;

4669. 1488. 1493. 1618;

1635; 1723; 1942, 1810.

1889, 1985, 1983, 1990,

1995. 2062. 2081. 2238. 2288, 2399, 2418, 2478, 2522. 2584. 2595. 2654. 2798. 2800/2. 2840; 6217. 2947. 3021. 3032. 3155. 8156. 3184. 8207. 3210. 3214. 3244. 3293. 3303. 3319. 3366; 7249. 3374. 3394. 3396. 3490/2. 3677. 3711. 3760. 3774. 3794. 3917. 4135. 4143. 4348. 4488. 4496. 4580. 4635. 4651, 4718, 4723, 4769, 4829. 4935. 4952. 5185. 5261, 5277, 5683, 5734; 5735, 5762, 5928, 6155, 6182. 6211. 6213. 6281. 6287: 6765. 6443. 6680. 6831, 6878, 7059, 7211, 7217. 7235. 7317. 7328. 7418. 7437. 1006. 1125. 1483. 1496.

Verschiedenes 492, 927, 1005; 1006, 1125, 1483, 1496, 1563, 2093, 2201/4, 2275/6, 2347; 5776; 7211, 2637, 2949, 2985, 3396, 3425, 4011, 4389, 4393/6, 4504, 4630, 4690, 5005, 5737, 5767; 5769, 6739, 7185, 7344, 7370, 7510.

Wie der F., so die Unterthanen 1652. 5027. 5069. 5768. — Vgl. 2323.

Erforderliche Eigenschaften, Tugenden, Fehler von F.; Pflichten von, Regeln für F. (Verschiedenes); gute, tüchtige - schlechte, untüchtige F. 6. 141. 144. 179. 246. 270. 275/6. 330, 498, 564. 587, 693, 719, 841, 876, 906. 946. 1200. 1349: 4702-4. 1874. 1401. 1434. 1446, 1486, 1487, 1585, 1575. 1594. 1638. 1648. 1680. 1710. 1802. 1805. 1809. 1847. 1881. 1948.

1962. 2155. 2176. 2185; 2894, 2235, 2287, 2322, 2398, 2417. 2569, 2574. 2632. 2752. 2772. 2890. 2991, 8009, 3019, 3093, 3098/9:3706/7.3145.3157. 3236, 3244, 3346, 3386; 3388; 3402. 3408. 3581. 3588. 3605; 4630; vgl. 3738. 3713/4. 3717. 3800. 3808. 3844. 3845; 3846. 3954. 4043; 6827/8. 4072. 4224, 4273; 4836, 4361. 4378, 4487, 4510, 4564. 4569. 4611. 4641. 4707. 4989. 4996. 5001. 5002. 5005, 5015/6, 5068, 5069, 5151, 5345, 5384, 5389. 5536, 5548, 5556/7, 5572. 5618. 5774. 5785. 5870. 5953, 5963, 6069, 6104. 6186, 6209, 6252, 6511. 6557/8. 6570. 6601 - 46631. 6632. 6657. 6687. 6712/3. 6718. 6726. 6739. 6755. 6802. 6806. 7009. 7306. 7312. 7370. 7458. 7510. 7559. 7587.

Wahrung des eigenen Besten, kluge Nutzung, Genuss der Herrschaft 630; 631; 632. 743; 985; 4845. 755. 5136. 5143/4. 6396. — (Vergl. mit dem Gärtner:) 1171. 4152. 4375. 4843. 5099. 5125. 5171. 7344. — (Kuhhirt, Melken der Kuh:) 1321. 2200. 2370. 2707/8. 4678. 5099.5662.5740. — (Biene:) 4678. 5127. — (Blutegel:) 2370. 5139.

Schutz der, Sorge für die Unterthanen 95, 218; 568; 569; 4409, 540, 875; 3990, 994; 2513, 1056; 1263; 5347; 6802, 1321, 1473, 1692, 1760, 1778, 1889. 1891; 2640. 2222. 2228; 5162; 6047. 2275/6. 2521. 2699/700. 2711. 2714. 2868. 2983. 2985. 3083. 3526. 3847. 3901. 3962; 4168. 4099. 4185. 4190/1. 4202. 4203. 4204; 4588. 4206. 4207. 4375. 4409. 4510. 5064. 5079. 5125. 5147. 5344. 5397. 5548. 5556/7. 5607. 5696. 5814. 5872; 5878. 5894. 6170. 6203. 6421. 6481, 6580; 6915. 6609. 6875. 6994. 7328. 7342. 7443.

Autorität, Gerechtigkeit, Strafen, Strenge - Milde 430; 4065. 877. 878. 1261-3. 1642-5. 2012. 2029. 2398. 2640, 2690-2, 3023, 3035, 3100/1. 3109/10. 3127, 3130, 3133, 3145, 3146, 3386, 3392, 3533, 3588. 3688. 3713/4. 3812. 3977, 4054, 4225, 4724. 4850, 4921, 4957, 4966; 4968 - 70. 5064. 5079. 5115, 5136, 5137, 5154, 5213/4. 5344. 5347. 5384. 5496. 5623. 5696. 5751. 5752. 5756. 5765, 5774. 5983: 5984. 6074. 6170. 6186. 6442. 6994. 7308. 7342, 7391.

Freigebigkeit 36, 630; 631; 632, 691, 780, 2714, 2752, 2772, 3019, 3494, 3538, 3845; 3846, 3947, 4224, 4611, 4657, 4919, 5069, 5166, 5755, 6631, 6632,

Wohlverhalten gegen Götter und Brahmanen 2771, 2945, 2949, 3019, 3123, 5741, — Verhältniss zu den Br. 2949, 4504.

Verhalten im Privatleben 130. 310. 1510. 2238; 4043;

4045: 6827/8, 3399, 3947, 4046. 4420. 4932, 5074. Zügelung der Sinne 678. 916 -8,1384.2346,4298,5008, Verhaltniss zu den Untergebenen; Auswahl von und Verhalten gegenüber Beamten, Dienern, Rathen; Ehrung, Belohnung des Verdienstes 6. 11. 178; 5336. 246, 396, 428, 658, 678; 916; 918. 688. 974. 1005; 1006. 1008. 1072; 3739; 4903; 5771. 1179. 1189. 1373. 1506, 1669, 1676. 1681. 1697. 1857. 1881. 2124. 2139. 2162. 2289. 2584. 2853. 3156. 3210. 3290; 3291; 5778, 3344; 5605. 3401. 3464. 3590. 3605. 3737. 3738. 3774. 3808, 3813, 4010, 4290, 4303/4. 4309. 4374. 4469. 4568, 4707, 4750, 4773, 4774; 5727. 4851. 4888. 4927. 5004. 5019. 5116. 5121, 5310, 5413, 5425, 5552, 5566, 5668, 5754, 5861. 6117. 6211. 6265. 6452. 6570. 6648. 6685. 7017. 7050. 7093. 7306. - Verhalten gegen das Heer 466, 5068, 5861, Verantwortlichkeit des F. 5040. 5767. 5769. Feinden gegenüber; sieghafte

Auswärtige Politik, Verhalten Feinden gegenüber; sieghafte F. 22. 43. 90. 120. 294; 6065; 6809; 7020; 7151. 331. 434. 501. 674. 695. 711. 774; 2770. 898. 1364. 1401. 1781. 1848. 1887; 3242; 6398. 1948. 2012. 2039. 2338; 6740. 2627. 2687. 3009. 3022. 3145. 3322. 3326. 3688. 3692. 3713/4. 3771 (vgl. 3770). 3948. 4225. 4397. 4399. 4405—8. 4413. 4449/53. 4614. 4626. 4864. 4866. 5171. 5331. 5384. 5469. 5526; 6192. 5647. 5668. 5788. 6064. 6122. 6142. 6153. 6249. 6368. 6382. 6511. 6649. 6805. 6806. 6813. 7019. 7331. 7406; 7407. — Zwietracht, Abfall stiften 774; 2770; 6813. 3384. 5895.

Fürstenruhm lebt in der Dichtung fort 934. 4597. 4773. 5547. 5934.

Preis einzelner F. 177; 5742.
416. 489. 493. 611, 782.
840. 1579. 1783. 2105.
2671; 3350; 4894. 2776.
3538. 8773; 6095. 3911.
4771. 4831. 4894. 5554.
5779. 6436. 6572. 6923.
6924. 7229. 7328. — Daggen 798. 2418.

Um die Herrschaft gekommene F. 397. 1289. 5750. 6497. 7309.

F. darf sündigen, zum Wohle
des Reiches 2275/6.
F. und Weiser 606, 2654.

F. und Brahmane 7501. 7595.
Verhalten gegenüber F., Verkehr mit, Benehmen vor F.
64. 176. 299. 439. 440;
6925. 453. 458. 508. 878.
1005; 1006. 1125. 1133;
2957; 5786; 5787; 7430.
1704. 2216. 2738. 2973.
3004. 3436. 3711. 4356;
5631; 7035. 5737. 6015/6.
6282. 6443.

Feindschaft gegen F. 889, 1370, 5444, 7328.

Abgaben an den F. 218, 743; 985;4845,927,2949,3809, 4409, 4569,5139;5143/4, 6580,7400. Fürstengunst. Lob 527, 529, 2323, 4370, 5356, 6209, 6670, — Dagegen 288, 809, 6213, — Wie sie gewonnen wird 336, 1009, 2440, 2992, 3030, 3202, 4256, 4365, 5509, 5645, 6889, 6898, — Den F. sich zu Willen machen 1934, 2720, 3774, 6906; 6907.

Fürstendienst. Lob; verleiht Ehre, auch Unbedeutenden und Schlechten 34, 418; 419, 465, 684, 1790; 3139, 2997, 3060, 3344; 5605, 4391, 5525, 5565, 5605, 5754, 5757, 5758, 6097, 6339, 7149,

— Tadel; ist vom Uebel, gefährlich 1007. 1189. 1485.
1630. 1964. 2422. 2481.
2839.3156.3490—2;6779.
4290. 4348. 4517. 4568.
4580; 4987. 4625. 4644.
5653. 5748. 5754. 5828.
5846. 5948. 6034. 6217,
6641. 6869. 7213. — Dagegen 5520.

Fürstendiener. Tugenden, erforderliche Eigenschaften. Werth von D.; gute schlechte D; Verschiedenes 274. 336. 467. 639. 650. 1009, 1189, 1447, 1464, 1496. 1676. 1775. 1934. 1963. 2124: 4303: 4304. 2162 2185; 2186; 2894. 2289. 2440. 2531. 2992. 3030. 3213. 3219. 3344; 5605. 3425. 3490/2. 3580. 3794. 3810. 4011. 4046. 4348. 4365; 7035. 4480. 4613: 4615. 4624. 5006. 5509. 5565. 5613. 5631. 5645. 5665-7. 5754. 5846. 5861. 6097. 6310. 6577. 6649. 6889. 7050. 7093. 7100. 7346. 7349. 7442. Umgebung der F., Günstlinge, Diener — Tadel; schlimme U. 345. 994. 1066. 1889. 2216. 2293. 2513. 2800. 2840; 6217. 3319. 3711. 4625. 5563. 5749. 5771. 5829. 6005. 6108. 6211. 6290. 6434. 7093.

Benehmen gegen Familie und nächste Umgebung des F. 5745.

Gemahlinnen der F. 1510. 3202. 5743. 5745. 6826. — Einfluss der — 2801. 3774.

Fürstensöhne 3620, 4192, 6127.
Uebles Regiment, Anarchie,
Herrschaft Vieler 279; 3762;
7444, 572, 658, 684, 830,
1346, 1800, 2735, 3616—43,
3762, 3861, 4197, 4419,
5069, 5074, 5159, 5215,
5753, 5758, 5958, 6232,
6273, 6333, 6951, 7284.

Weiberregiment 279. 3762. 5074. 7444.

Herrschaft eines F., der alt oder krank 1223. — — im Kindesalter 279. 3762.4436; 5074. 7444. — Vgl. dagegen 4437. 4446. 6404. 7040. 7043.

Vgl. Beamte. Bündnisse. Diener, Feindschaft. Friedensschlüsse. Krieg. Minister. Recht.

Füsse. Mit den F. nicht zu berühren — 4038.

"Der Weise setzt sich mit einem F. in Bewegung, mit dem andern steht er still..." 2264.

"Wer wunde F. hat und zu Fuss umhergeht . . . 5417. "Für den, dessen F. im Schuh

steckt, ist der Erdboden wie mit Leder bezogen\* 6918. "Wem gelingt das Gehen auf einem F.?" 6976.

"Zuerst reinigt man die F., darauf erst das Gesicht" 7543.

"Das Gefühl der Külte bemächtigt sich der F., nicht der Augen" 214.

Fussvolk 4247.

Gaja 1474-6. Gajatri 3583. Gaimini 7045.

Gaina, Gina 1228, 2329, 2342, 2441, 2461, 4518, 6984.

Ganamegaja 2789/40.

Gandharva 6299, 7176, 7193, Gandharvahasta 3503,

Gaņeça 4801.

Ganga. Lob der G.; reinigt von Sünde 63; 73. 412. 464. 779. 929. 1040. 1109; 2277. 1169. 1308. 1577. 1769. 2055. 2056. 2392. 2411; 2412. 2491. 2567. 2607. 2612. 2652. 2712. 2806. 2953. 3358. 3481. 3488. 3614. 3697. 3922. 4166. 4178. 4198. 4558. 4608. 4606. 4621. 4754. 4764. 4808. 4902. 4993. 5148. 5157. 5280. 5340. 5482. 5841. 5987. 5988. 6020. 6086. 6095. 6129. 6201. 6236. 6321. 6566. 6669. 6830. 7165. 7237. 7560.

G., G.-wasser, Beisp., Vergl. 414. 2489, 3529, 6456.

Freiwilliger Tod in der G. verspottet 4459.

Gargja 7485.

Gartner; Tadel 2278. — Vergl. 1171. 4375. 5099. 5125. 5171. — Wie ein G. verfahre man, nicht wie ein Köhler j4152. 4843.

Garuda 4558, 5589.

Gastlichkeit, Gastfreundschaft. Lob, Segen der G; Würde des Gastes. — Fluch, Strafe, Schimpflichkeit des Nichtaufnehmens, schlechter Aufnahme von Gästen 65; 2172. 131. 132. 134; 4028; 5428; 5587. 235. 295/7. 445. 462; 463. 872. 1062. 1320. 1385. 1478. 2195. 2589. 2803. 2909. 2938. 3455. 3868. 4253. 4257. 4438. 4448. 4555. 5007. 5593. 6719. 7145. 7335. 7410.

Aufnahme eines am Abend ankommenden G. 132, 462; 463, 2803, 5428, — A, eines gegen das Ende des Opfers für alle Götter ank, G. 2902, 3347, 4362.

Ehrung der G. nach der Reihe der Kasten 132.

Gastfr. auch gegen Feinde 573; Niedrige 1177, 1478.

Welcherlei Leute nicht zu beherbergen 5. — Unbekannte nicht 106. 3532.

G. anspruchsvoll, eigennützig 133, 5762, 7437.

Boshafter G. 6286. — Berichte eines G. 488.

Gauda 7562.

Gazelle. Beisp. der Genügsamkeit, Unsbhängigkeit 1686. 2920. 4931. 5292. 5956. 7070. — der Feigheit, des Hängens am Wohnorte 1984. 2638. 3929. 7118. 7224.

Sonst 1184, 2935, 5257, 6000. G. vom Unglück verfolgt 2310, 3567, 4149.

G. wird vom Jäger durch Gesang gelockt 5367. 6485; vgl. 3993.

.G. laufen nicht in den Rachen eines schlafenden Löwen\* 1249; 1256.

Geben. Man giebt was man hat, ein Hasenhorn giebt ja Niemand dem Andern\* 2702. Gebet; Lob 1250; 3871; 7505. 2943, 2944, 6717. — Unfruchtbare G. 87. — Leises G. 7217. — G. in der Dämmerung 7566. — "Noth lehrt beten" 1020. Hersager von G. 2110.

Gebrechen, körperliche, 3554. 6618. 6619. 7580.

Gedächtniss 1195, 3800, 6655. Geduld. S. Sanftmuth.

Gefallen ist individuell 1766; 5258; 5288, 4973.

Jedem gefällt sein Platz und sein Gesicht 5391.

Gegenseitigkeit 579; 3425. 1589. 2667; 6430. 3766; 4844.

Gegenwart. Die G. geniessen, in der G. leben 676, 2072; 2073, 3963, 4244, 5385.

Geheimbalten. Was geheimzuhalten 583. 998. 7046. 7354.

— Sein Vorhaben 624. 1541.
2184. 2279. 3691. 4687. 5361.

— Berathung; s. Rath. — Freud
und Leid, Vortheil und Schaden 496. 583. 3462. 6254. —
Sein Vermögen 998. 3421.

G. gegenüber Angehörigen und Freunden 2785. 2786.

Bewahrung, Verrath von Geheimnissen 887, 2365, 3942, 5721, 5722, 7854.

Reiz verborgener Rechtschaffenheit 4085; Achtung vor verborgen Gehaltenem 5871.

Geier 106. 2184-6.

Geistesgegenwart 268.1214; 1215.5920.6818.6451.6856.

Geiz, Geizige 145/6. 189; 7440. 191. 192. 616. 720. 744. 769; 2189; 2756; 2768. 1046. 1520. 1521. 1674. 2209; 6676. 2330. 2925. 2939. 3282. 3303. 3569.

4921, 4956, 5007, 5034, 5177, 5874, 5558, 5773, 5864, 5924.

6093, 6117, 6414, 7140, 7187,

7382. 7538. 7578. — 1234. 1892. 2745 (ironisch).

Gelegenheit zu erfassen, nutzen 1396/7. 2896.

Vgl. Zeit.

Gelingen — Misslingen 415. Gelübde; — halten 5976. — Von G. Entbundene 7470.

Gemüse 7484.

Genügsamkeit. S. Zufriedenheit.

Genuss. S. Begehren.

Gerechtigkeit. S. Fürst. Recht. Tugend.

Geringschätzung gegenüber Anderen straft sich, übe man nicht 536; 6891/2. 1888. 3542. 3925.

Nicht geringschätzig zu behandeln . . . 6902. 7514.

Erlittene G. bitter 3796. 4258. 4783. — von Seiten der Angehörigen 1630. — — Niederer 3796.

Gleichmuth gegenüber G. 3529.

— Freude über G. 536;
6891/2. 4820; 4821.

Gerste. "Aus gesäeter G. wird kein Reis" 3248. 3335. 3466. — Umgekehrt 1294.

Gesandte, Bote (des Fürsten)
791. 1240; 1244; 2899. 1837.
1883. 2284. 3326. 4522. 4976.
6295. 6983. 6989; 6990. 7339.
— Befangener B. 4608. —
Nachricht, Brief, Bote, eigener
Anblick 7604.

Geschäfte, die nicht zu unternehmen 479. 5577.

Mit welcherlei Leuten man sich nicht in G. einlassen soll 2216.

G.-kundige 1224. 1684/5, 5686. Geschicklichkeit 1195. 1278. 1360. 6146. 6164. — Einseitige G. 7447. — Wahre G. 5468. 5 Wurzeln der Gewandtheit 2960.

Geschmack, Neigungen verschieden 1039, 1766; 5258; 5288, 1900, 1902, 6292. — G. von Thoren 3814.

Vgl. Verschiedenheit.

Geschwister ungleich an Charakter 1423.

"Geschwäre" 3590.

Gesellschaft. Von einer G. nebmen, einer G. geben 7517.

Gesundheit 600, 1011, 1019, 1015, 1585, 1929, 2679, 8281; 3690, 8864, 4119, 5400, 5716.

Getreide. Lob 3676. — G. aufspeichern 3144. 4917.

Gewinn — Verlust 3444; 3477. 5577.

Gewinnen, für sich, verschiedenerlei Menschen durch entsprechendes Verhalten gegen sie 49; 1174; 2345; 4536; 4853;5860;6509;7299.3586. 4222.5371.6793. — In seine Gewalt bringen 5398.

Gewissen 922; 923, 930, 1438; 1439; 4717; 4719, 1491, 2173, 2505, 5037, 5311—3, 7155, Empfindliches G. 4990.

Gewohnheit, Macht der, 1560. 5888.

, Gift\* 696, 1349, 2471, 2836, 3001, 3238, 3390, 3437, 3438, 3979, 4094, 4820, 6213, 6225, 7388.

Halahala 814, 2992, 7388, Kalakūţa 203, 845, 2160, 3329, 3806, 4284,

"G. essen" 1679, 3439, 4414. 5052, 5628, 5669, 5957. 5969. — "— im Gedanken, dass man einen Arzt hat" 4414.

"G. hilft gegen G.\* 2933. 6212. "G. wird bei der Kuh zu Milch" 2088. — Giftmischer 7428. Giftbaum 1094, 5991, 6686, 7202.

Gildemeister habgierig, betrügerisch 2206. 3700.

Gimutavahana 1547. 3982. Glas (Beisp., Vergl.) 1609. 1619. 1621. 2297. 2337. 3747. 4656.

4874.

Glaube. Wie der G. (Vorstellung, Vertrauen), so der Erfolg 2956; 4709. 5394. Vgl. 5286.

Reden zu dem, der G. hat 6026. Vgl. Frömmigkeit.

Gleiche, Gleichartige kennen einander 2152. 2395. 4505. Gleiches wird durch Gl. überwunden 6212. 7274. — gefunden 2878. — Wodurch ein Schade kam, dadurch wird

er auch wieder gehoben 5028. Man bekämpft nur Ebenbürtige.

8. Feindschaft.

Von einem und demselben Schlage sind . . . 6161 — Kein Unterschied zuerkennen zwischen . . . 6160.

Gleich und Gl. gesellt sich 4984. 5290; 5643. — Vgl. Freund-

schaft.

Gleichgültigkeit tritt ein gegen alle Sachen 6921.

G. gegen Lob, Ehre — Schmähung, Geringschätzung 400. 2225. 3529. 5611. 7154.

G. in Besug auf Erfolg, Glück 635. 3507. 3928. 5308. 5346.

G. in Bezug auf das Leben 3600. 4533.

G. in der Wahl der Mittel 2644.

Gleichmuth. S. Begehren (Entsagung). Glück — Unglück.

Glück - Unglück, Frenden - Leiden - Erfolgen mit Nothwendigkeit; Gleichmuth gegenüber —, man freue sich nicht und betrübe sich nicht 89. 635. 837. 1211/2. 1987. 2833. 4214. 4357. 4581. 5308. 5346. 5421. 5521. 7063. 7064. 7066. 7068. 7073. 7079—81.

wechseln ab, sind unbeständig 33, 138, 320, 425;
5561; 5562, 818, 963, 1057, 1483, 1987, 2040, 2163, 2304, 2314, 2527, 2701, 3323; 7084, 3701, 4109, 4125, 4214, 5811, 6035, 6557, 6848, 7068, 7073, 7077, 8080, 7081, 7083—6, 7227.

Jeder bereitet sich sein eigenes Geschick 893, 895, 3323; 6426, 5448; 6337, 6494, 7082.

Verhalten im Gl. und U. 835. 1287; 6874. 4253, 5876; 6817; 7178. 6871; 6872; 6876 (vgl. 5909). 6879. 7091. 7467.

Ohne Beschwerden, Leiden keine Freuden 1980, 6588. Freude nach Leid, L. nach Fr.

5259. 6314. 7067.

Fr. und L. bei höchsten und niedrigsten Wesen gleich 1111.

Freude — Schmerz 6960. ohne Veranlassung, vorbedeutend 4756. — Fr. und L. verursachen in gleicher Weise Beschwerde 7076.

Freuden nur Linderung von Leiden 3487.

Alles Angenehme wird Same für Schmerzen 5278. Vgl. 1312.

Gl., Reichthum ungerecht vertheilt; Trefflichen geht es übel, Schlechten, Gemeinen wohl 19. 171, 2060, 2123, 2145; 3160, 2481, 2743; 7052, 2853; 3793, 2955, 3102, 3970, 4057, 5810, 5815, 5877, 6166, 6432, 6622/3, 7420, — Guten fullt das Leben schwer, Gemeine sind glücklich 6783, — Ehrenglanz und Weisheit finden sich nie beisammen 3450.

Gl. kommt aufs Geradewohl, nicht infolge von Vorzügen 2129. 4468. Vgl. 174/5. 2570.

Den überaus Dummen und den überaus Frommen ergeht es wohl 5327; den Dümmsten und den Gescheidtesten — 5523. Vgl. 6361.

Unverdientes Gl. 42. 45. 273.

— Vom Gl. Bevorzugte kennen nicht Anderer Leiden 5818. Vgl. 5762.

Kein vollkommenes Gl. 1606. 2240. 2393. — Glück verderblich 6933. — Zu grosses Gl. 7439. — Streben nach Gl. 3470. 5942. 6934.

Glücksgöttin 174/5. 178. 706.
716.887. 2145; 3160.3719.
3768. 4690. 5497. 5505.
5810. 6557/8. 6947. — —
Buhldirne, ungetreues
Weib 1083. 2201/4. 2304.
2527. 2570. 2877. 5811.
5815. 5996. 6281. 7420.

Beglückende Güter, Eigenschaften, Verhältnisse 600; 1013, 788, 1012, 1220 (vgl. 2873), 2441, 3898, 4119, 4640, 6461, 6587, 6637, 6998, 7160, 7225, — ,Himmel auf Erden\* 794, 1585, 3060, 4842, 5229, 5382, 5716, 5928, 6716.

Gute, angenehme Dinge, Wün-

schenswerthes, Genussbringendes 527—9. 932. 1039. 1698. 1850; 2614; 7263; 7417. 4842. 6264. 6413. 6774. 6775. 7539. — G. giebt es überall 1044. 3908; vgl. 2760. Vgl. 3684. 7553. — Nicht in jedem Berge sind Rubine usw. 6523.

Wünsche für gute Zeiten, Segenswünsche 1705; 2025. 4859. 6818. 6931. — Glückliches, reiches Land 2315. Glückliche erfreuend Ungl. he-

Glückliche erfreuend, Ungl. betrübend . . . 1627.

Lust am Anfange, zuletzt Schmerz gewährend 226.

Freude, wahrhafte, 5047. der Finsterniss 5172. leidenschaftliche 6224.

Guter Muth, Frohsing, Heiterkeit 1194, 3172, 3842, 4691, 4695, 7160.

Leiden giebt es zumeist; das Leben ist leidvoll 352, 476, 554, 945, 1664, 1851; 2825, 2067, 2333, 2334, 2438, 2539, 2793, 2826, 2830, 2847, 3150, 3487, 3701, 4319, 4955, 5209, 5278 (vgl. 1812), 5529, 5922, 6327, 6554, 7076, 7087, 7231,

Widriges, feindliches Geschick; vom Unglück Verfolgte 1. 425; 5561; 5562. 1235. 1918. 2048. 2310. 3950. 4149. 4226. 4798. 5738. 6754.

Verfinsterung des Verstandes bei bevorstehendem Unglück, Untergang 188, 232; 5599, 519, 766, 1558, 1869, 2384, 2685, 2971, 3324, 4193, 4477/8, 5198; 5199, 5360, 5784.

Ungemach die Frucht der eigenen Vergeben der Menschen 2777; 5803. 3587. 4563. 6218. 6288.

Selbstverschuldetes U. 284. 2339. 4991. 7310. — Misslingen auf dreierlei Weise 6007.

U. trifft auch Grosse, Treffliche
 1338. 2955. 4642. 5782.
 5796. 5798. — Vorzüge
 Ursache von Leiden 57;
 2123. 2135. 3140.

Wo einmal ein U., Uebel ist, da kommen andere 1383. 1427. 2006. 5165.

Weises, besonnenes, entschlossenes, muthiges, thatiges, tugendhaftes Verhalten im Ungemach; Edle, Grosse -Gemeine im Unglück 355. 457. 789. 955. 956. 1172. 1173. 1609. 1912. 1954. 1979. 2150. 2313, 2364. 2469. 2636. 2976. 2977. 3116. 3170. 3171. 3451. 3596. 3886; 4333; 5090. 3949. 4270. 4332. 4354. 4357. 4528. 4581. 4748. 4751. 5283. 5295. 5376. 5652. 5670. 5972. 6146. 6148. 6150. 6311. 6316. 6317. 6319. 6377. 6448. 6794. 6822. 6857. 6872; 6876. 6884/5. 6929. 7049. 7178. 7291. 7565.

Verhalten gegenüber drohendem Unheil, Gefahren 1288. 2550: 4593; 4748. 4602. 7121. 7483.

Auf U. sei man immer gefasst 1205.

Trost im U. 381, 1057, 2314, 4109, 5782, 7227,

Eigenes Leid nicht zu offenbaren 496, 583.

Menschen in Noth kennen kein Mitleid 2623, 4482, 4483, 6383. Beim U. Anderer unterhält man sich angenehm 2404.

Jedes Wesen pflegt infolge einer Erschütterung seine ursprüngliche Grösse anzunehmen 2467.

Verschiedenes 1674. 1981. 2074. 3245. 4387; 4862. 4680. 6960. 7384.

Schlechtes, Schlimmes, Kummer und Schmerz Bereitendes, unglückliche Verhältnisse, Eigenschaften, Unzuträgliches 166, 602; 2291, 684, 691; 6286, 1630; 1785;1786;4118,1796—8, 1800,1802—5,1844,2629, 2774, 2826, 2891, 3008, 3289—91, 3528; 3923, 3720, 4258, 4798, 4911, 5364; 5365, 5770, 5805, 5953, 6434, 6498; 7593, 6774, 7466, 7486, Vgl. Thorheit.

Schmerz, Schaden Verursachendes aufgeben, selbst wenn ein Glied des eigenen Leibes 3989, 5303, Vgl. 3034.

Gefahren 4037. 4637. 5734. 6327.

Gefährliches, Verderbliches, Furchtbares (Beisp.) 64, 338, 345, 865, 1073, 2213, 3366; 7249, 3436, 3439, 4283, 4379, 4664, 5748, 5954, 5967, 5969, 7350.

Klage über schlimme Zeit 3092. 4143. 4978. 5581.

Schmerz, Kummer.

Schmerz infolge Trennung, Verlustes von Lieben 123, 197, 525, 788, 2826, 4106, 4108, 4110, 4315, 4385,

Heilmittel gegen Schm.: Einsicht, nicht daran denken 13; 2834; 4627; 6752. 257. 4209. 4817/8.

Abhandl d. DMG. 1X. 4.

Schm. macht stumm 5594. erleichtert sieh durch Wehklagen 4165. — Sein Leid klagen, Lieben, Vertrauenswürdigen, macht froh 7150; 7343.

Verschiedenes 214, 431, 1312, 1507, 3457.

Kummer, Sorgen, Trauer vom Uebel, unverständig, vergeblich 110. 138. 187. 260. 307. 525; 738. 602; 2291. 615. 685. 676. 722; 723; 4937. 1866. 1945. 1998. 2072: 2073. 2280; 2281. 2290. 2314. 2680. 2833. 3473; 4937, 3474, 3596, 3649. 3664. 3699; 6231. 3963. 4209. 4296. 4357. 4561. 4695. 5181. 5421. 5521/2. 5529. 5794. 6350; 7175. 6500. 6525. 6526. 6528 \_ 30,6729,6785,6885. 6913. 7120.

"In den Wald hinein klagen, weinen" 283, 570, 6026.

Gold 126, 933, 2469, 2684, 6968. — Prüfung des G, 2219, 2593, 2858, 5104; 5158, 6138, 7179. — G. darf man von einem Unreinen annehmen 4440, 6227, 6228, 6544.

,G., das mit dem Hammer geschlagen wird\* 4074.

"Was fängt man mit dem G. an, das zum Durchlöchern des Ohres gebraucht wird?" 4161.

Gotama 4875.

Götter. Verehrung der G. S. Frömmigkeit,

G. dem Schicksal unterworfen, vergänglich, bedeutungslos, mit Fehlern, Mängeln behaftet 55; vgl. 1247. 211. 525. 671. 738. 832. 1110; 2049. 1111. 1338. 1404 1564, 1816, 1870, 2079.

2643. 2793. 2887. 3142.

3208. 3367. 3442. 3815.

3831. 4135. 4323; 5830.

4497, 4498, 5834;

6859, 7369,

Gottheit ist im Herzen 66. 3197. — überall 66.

Wen die G. schützen wollen, den bedenken sie mit Verstand 3302; wem die G. ein Leid zufügen wollen, dem rauben sie den V. 3304, 5360.

Verschiedenes 440. 2236/7. 2941. 2945. 3159. 3757. 3865, 4100, 6567.

\_Gottheit\* 6464.

Mit den G. zusammen im Wagen sitzen\* 4815. 6003. Trimürti. Widerspruch gegen

— 2256, 4205.

Götterbilder 1404, 1714. -Steine werden zu Göttern 1782. 3313, 7564. - Verehrung von G. ungereimt 2. 66. 3197. -Götzenträger 4873.

Gottesurtheil 354, 6188. Gras, Grashalm, Strohlalm 426. 2587, 2588, 6344, 7311.

.Gr. werden mit den durch sie gebundenen Blumen auf dem Haupte getragen\* 7479; vgl. 2120. 5449.

Mit einem Strick aus Gr. werden Elephanten gebunden" 648, 4425.

Gr. von grossen Herren als Pinsel, Zahnstocher wendet\* 2706, 4011.

.Gr. Halt für einen im Flusse Untersinkenden\* 2382.

Ein in den Mund genommener Gr. erhält Einem das Leben\*

, Einer regenschwangeren Wolke wehrt man sogar mit Strohhalmen\* 4424.

"Gr. wird zum Donnerkeil" 545. 5540; vgl. 3595.

Grösse, unnütze, ohne Muth 4264. 7880. 7504. 7567.

Je umfangreicher . . ., desto angenehmer\* 728.

Vgl. Hohe Stellung.

Grund. Nicht ohne G. . . . 3535, 3536. - G., Ursprung nicht anzugeben 1339; 3292. 2214.

G uñ g á -Beeren 346, 2469, 3445. 3798.

Gute Menschen. S. Tugend. Gutes anzunehmen, woher es auch komme 459, 2068, 4439; 5507, 4440, 5506, 6227, 6228, 6544-6. 7194. Dagegen 308.

Das Beste aus allen Sachen herausnehmen 121; 6605. 2750. 6164. — ans der Wissenschaft 243; 245.

Das Gute - das Schlechte sich aneignen 4922/8, 6285.

Haare am Körper, Zahl als Massstab für Lohn und Strafe im Jenseits 2568; 5477. 5490; 5491.

H., Beisp. 6458. 7076. Locken 2606.

Scheeren der H. 2615. 3200. H. ans dem Schwanze eines Tigers 1.

Habicht 7275.

Hagel 3059.

Hahn 4837. 6597. — Tugenden des H. 5510. 7041.

Hammira 4894.

Hand sinnbildlich 1410. 1542. - Eines Buhlen H. 4592.

.Wie durch eine H. kein Händegeklatsch zu Stande kommt . . . 5163.

Schon auf der H. liegen\* 2854; 2487; 3519. 3391. 3812.

In fremden H. . . . 7590.
In, zur, bei der H. sein 7549.
7577, 7603.

Handel, Einträglichkeit, Lob des, 1303. 1871. 2637. 3016. 3041. 3048. 3879. 6034. 6281. 6339. 6847.

H., Kaufleute, Verschiedenes 2961/3, 3625, 3633, 3957, 4167, 4487.

H. womit dem Brahmanen untersagt 5843.

"Mit seinen Kenntnissen H. treiben" 5835.

Handwerk 967, 6461.

Hanf 4618. — H.-gemüse 6358.

Harickandra 831.

Hartherzigkeit 3, 1486, 3577, 3758, 5138, 5690, 5794, 6253, Anderer Schmerz nicht Kennende 5762, 5818,

Hase 2029. 4378. 6304. — "Ein H. brachte einen Löwen ums Leben" 1469. 4471. 5386. "H.-horn" 2702. 5837.

Hass 889, 8313, 6829, — Nachtragende 35, 1849, 7550.

Haus 7589. — Wohnen im H., Hängen am H. getadelt 1885. 2190—3. 4919. 4921; 6117. 5057. 5102/3. 7283. 7489. Aufenthalt in fremdem H. S.

Abhängigkeit.

Hausgenossen, S. Angehörige, Hauspriester 3393, 5745, 5769, 6269.

Hausvater 2930, 2943, 3010, 4391, 4921; 6117, 5418. — Lob 6998, 7145.

Sorgen um die Bürde des Hauswesens 4228.

Hebel 3261.

Heimath, Lob der, H.-liebe 795, 1013, 1943, 2100, 3255; 3268, 3860, 4322, 5085, 5391, 5637, 6048, 6939. Wohnen in der Fremde ein Uebel 252, 1596, 2431; 7454, 2512, 4385, 5009, 5187, 5770, 5805, 6729, 7113.

H.-liebe, Scheu vor der Fremde getadelt; für Treffliche giebt es keine Fremde 1029, 1926; 2150, 1947, 1984, 2638; 3929; 7118; 7224, 5078, 5415, 6514, 6997.

Schmerz, der das ganze Land betrifft 3245.

Im heimischen Gebiete, an seinem Platze ist man stark, muss man bleiben 200;3211; 6220; 6598. 542. 3704. 3904. 5750; 7223.

In Ansehen stehen, wenn sie ihren Ort verlassen . . . 4157.

— Ihr A. verlieren, wenn sie von ihrem Platze entfernt werden . . . 5750. 7223. — Vgl. 4641. Vgl. Aufenthaltsort.

Heirath. S. Ehe.

Herr. Verhaltniss von H. und Diener; Pfllichten des H.; Verschiedenes 490/1. 579. 1301. 1691; 2912/8 (vgl.4883). 1855. 2013. 2328. 2495. 2646; 4623. 2706. 2987. 3769. 3888. 4032. 4516. 4551. 4620. 4622. 4849. 5286. 5330. 5449. 5462. 5608. 6160. 6458. 6585. 6751. 7221. 7351.

Gute; schlechte, thörichte H. 12, 508, 803, 1390, 1430, 1621, 1785; 1786, 1791, 2297, 3898, 4259, 5007, 5830, 5435, 5947, 6434, 6664, 6751, 6776, 7167, 7373, 7530,

Herz 911; 4700, 2366, 2505, 4383. — Innere Stimme 745. — ∞ Elephant 1060, 5203, Vgl. 1962, 4195. — ∞ Flamingo 2502. — oc Wanderer 1660; 1661. .H. ans Stein\* 1108. 4881. .H. weich, hart — Rede scharf, weich" oo Butter, Scheer-

messer w. ä. 3414. 3415. 3783, 4882, 5909, 6021. 6418.

.H. sehmilat\* 2718. - ,H. in hundert Stücke zerspringend\* 2071, 3805, 6850. Vgl. Begehren (Selbstbeherr-

schung). Liebe. Reinheit. Himalaja 2250, 2788, 3330.

4978.

Himmel, Hölle, Jenseits.

Jenseits 1899. 2459. 3298. bezweifelt, geleugnet 2432. 5207. 6778, 6808.

Himmel 211, 6039. — geringgeschätzt 1721. 2587. 3255. 3982. 5017. 5716. 6985. 7317. 7318.

Himmelslohn und Höllenstrafe, bestimmtes Mass 2568.5339. 5470, 5475, 5476, 5477. 5482, 5490-2, 6278.

In den H. eingehen, zur Hölle fahren 54. 321. 326. 406. 558, 1075, 1647, 2287, 2524. 2568. 2699. 2993. 3025. 3112. 3270. 3345. 3393. 3900. 3927. 4121. 4203. 4514. 4538. 4557. 4819. 4857, 4943, 4947—9, 5177. 5341. 5475-7. 5482. 6813. 7382.

Hölle Kumbhipaka 6271. 6416. - 7 H. 6829.

Das höllische Feuer im Meer 130. 203. 338. 391. 2032. 3422. 4765. 6368. 6676. 6940.

Himmelsgewölbe 2507. 7516. Hirt5374.6609. - Hirtin 1215. Hochmuth, Stolz, Uebermuth, Prablerei 145 6, 750, 759, 815,

1508, 1640, 2233, 2351, 2429, 2453. 2604. 2739/40. 2952. 3066, 3336, 3542, 3591, 3652, 3709, 4253, 4350, 4530, 4872, 6091, 6093, 6098, 6099, 6117. 6736, 6750, 6933, 7269, 7382, 7581.

- bei Kleinen, Unbedeutenden, Armen 59, 710, 727, 756. 1002, 1184; 3785, 2808, 4921. 6233. 6877. 6882.

Anspruchsvolle 7187. 7581. — Eingebildet und selbstgerecht 6253.

Larm machen, sich gross m. aus Klugheit 3770; 3771.

Die Leute ehren den Wortschwall, nicht die Tugenden 7570.

Jedermann ist ein Held, so lange er nicht in der Schlacht gewesen ist 6908.

. Hoden 4290.

Hoffnung vom Uebel 1046-52. 1477, 2028, 2448, 2609, 7078 (; 1048). 7475.

Hohe Stellung, Abkunft; Hochstehende, Grosse, Mächtige. -Art, Würde, Macht, Tugenden, Pflichten, Lob Grosser, Hochstehender, Mächtiger; Verachiedenes 59; 1002. 183. 344. 543. 563. 588. 646. 1153. 1175, 1185, 1357, 1419, 1486, 1722, 2179; 6304, 2580, 2594, 2603, 2788, 2792, 2808, 3013, 3024, 3066, 3170, 3263; 6406, 3274, 3394, 3462, 3553, 3751, 3797, 3800, 4289, 4398; 4401, 4739, 4743, 4745, 4746, 4749, 4755: 4764, 4765, 4767, 4921, 5274, 5802, 5712; 6145, 5908. 5910. 5995. 6012. 6098; 6099.

7032. 7145. 7402. 7422. 7457. 7525. Edeles Geschlecht, Lob des -

6559. 6762. 6852; 7525. 6964.

67/9. 740. 1011. 1447. 1835. 1841. 1842. 2234. 2355. 4284. 4395. 5716. 5930; 5931. 6716. 6902. 7158. — Ursprung von G. 1339; 3292. — Vgl. Ehe. Hohe Stellung, Herkunft, Stand ist werthlos, eitel, gleichgültig; Schattenseiten, Gefahren von -; Fehler Hochstehender, Grosser 33. 42. 161, 371, 521, 845, 1735; 1736. 1739. 1791. 1860. 1958. 2119. 2132. 2148. 2159 - 61. 2208. 2241. 2322. 2387. 2464. 2798. 2886, 3032, 3066, 3162, 3203. 3450. 3513. 3754. 3829. 3971. 4103. 4401. 4490. 4718. 4738. 5248. 5287. 5304. 5369; 6776; 7499. 6001. 6130. 6475. 6541, 6722, 7032, 7478.

Kluges, gütliches Verhalten gegen H., Mächtige, Stärkere; M. wissen zu schaden, sich zu rächen 316. 392; 2399; 4737; 4747. 1153. 1887. 3002. 4410. 4411. 4736. 5363. 5578. 5596. Vgl. Feindschaft.

7478.

Zu hohes Steigen führt zum Falle 182. 273. 615. 1264. 4036. 7439. — Gestürzte 397.

Abzeichen hoher Stellung 1790. 3139, 5302, 6495.

Macht ist die Hauptsache, steht über dem Recht 228, 3114. 3164, 5995. — 5 Arten von M. 4393/6.

M., die sich nicht offenbart 460, 5478. — Wahre Grösse 3066. 7032.

Jedermann will hoch über den Anderen stehen 1292. Kein Grosser wird geehrt, so lange er kein Unheil angerichtet hat 39. — Starke werden von Stärkeren angegriffen 2929.

"Höhepunkt" 2495.

"Holz biegen, glühen 3365.
3578. 4716. 5175. — "Frisches
H. wird mit dürrem verbrannt..." 758. — "H.
trägt man auf dem Haupte, um
es zu verbrennen 5879. —
Sonst im Vergl. 1971. 3167.
5093. 5164.

Holzheher vorbedeutend 672. Honig mit trockenem Grase überdeckt 5564.

H. auf der Zunge, Gift im Herzen\* 2852, 2914, 4677; 7124, 6357.

Ferner im Vergl. 5255.

Horn. "Das Horn wächst mit dem Hirsche" 1213; 5168.— "An einem Kuhhorn nagen" 253.

Hülsen, "Leere H. zermalmen" (l. Stroh dreschen) 677.

Hund gemein; Beisp., im Vergl. 1615. 2087. 3833. 3850. 4237. 4381. 4979; 7322. 5329. 5388. 5845. 6090. 6139. 6597. 6598. 6788. 7170.

Tugenden des H. 2184, 4427, 7041.

"Ein H. geberdet sich wie ein Löwe, wenn ihm sein Herr zur Seite steht" 4136.

Ein H. nagt am Schuh, auch wenn er gute Kost hat 5433. Erblickt man einen H., so ist kein Stein da usw. 6488.

Hundebegattung 226.

Hundeschwanz nutzlos 3549;
 6487. — H. gerade zu biegen vergeblich 570, 2851,
 5377, 7301, 7355.
 Hundeleben 4625, 7170.

Hunger. Uebel 494, 602; 2291. 1674, 2628, 2724; 4660, 3690. 3855, 4482; 4483; 4816, 5826, 6050, 6383, 7503.

"H. macht die Speisen süss" 6881.

"Hungrige verspeisen keine Grammatik" 4484.

Beim Satten erscheinen alle Vorzüge 5827.

Vgl. Lebensunterhalt. Husten. Ein mit H. Behafteter meide das Stehlen\* 1715.

Jagd getadelt 2238, 2993, 2994, 4043; 4045; 6828, 4932, 4933, 5744. — Jagdhunde für Löwenjagd mit Kuhfleisch füttern, Sünde 3866; 4064. — Jäger im Vgl. 5115.

Jama 930, 1594, 1690, 2002, 2049, 2173, 3547, 4957, 5045, 5136, 5311—3, 5607.

Jamuna 2101. — "Ist die J. voll, so geht sie ins Meer" 184. Jasmin 1458, 3223; 7316. 4553, 4842, 5987.

Javana 2278.

"Ich" und "mein" Same des weltlichen Daseins 816. — Falsche Vorstellung von — 2966. 4062. 6387. — Vgl. 919.

Igel 5143.

Indra 1110. 1111. 1594. 1772. 2049. 2170. 3815. 3921. 3933. 4139/40. 5293. 5398. — I. und Diti 3224. 3435. 6196. — I. und Namuki 206. 207. — I. und Puloman 1890. — I. und Vrtra 3242. 6398. 6399.

Infusorien 7156. Insecten 1364, 1735, 4626. Jogin 858, 2225, 3293, Judendorn 1423, Judhishthira 4193, 4399, 4831, 5784, 7049, 7353. Jugend 571, 5681, 5683, 5684, 5728, 5739, 6518. — J. zu nutzen 5550. — Innere Ruhe schon in der J. 4180. — Wegen J. nicht geringzuschätzen 4437, 4446, 6404, 7040, 7043, — "J." 5998.

Juwel 4186, 6916, 7603.

K å ç i , Varāņasi 779. 1253. 2304. 4792.

Kahlköpfiger vom Schicksal verfolgt 2048.

Kakora 1586. 6518.

Kakravāka 789. 987. 1445. 4162. 4529.

Kala und Kalı 5077.

Kalb 5114. 5139. — "Das K. veriffsst die Mutter, wenn die Milch versiegt" 609. 2541. — "Das Bein der Mutter wird zum Pfosten, wenn das K. gebunden wird" 961.

Kali, Zeitalter, 1577.1694.2743. 2928. 3092. 3910. 5244.6174. 6689 (vgl. 1061). 6919. 7052.

Kalidasa 1441. 1698. 4138. Kalinga 7562.

Kalpadruma 493, 549, 1578 -80, 1713, 2105, 2746, 3301, 4001, 6200.

Kameel 2885. 4659. 6216. 6597. 6698. — "K. im Lusthain kümmert sich nur um die Dorngewächse" 1548.

Kampaka 337.

Kampf. S. Feindschaft. Krieg. Streit.

K. oder Flucht 3014, 7121.
— K., in dem beide Gegner fallen 566, 3661; 5511.

Kampfer 6921. 7291. — "K.-gebüsch umhauen usw." 7226. — "Mit Knoblauch vermischte K.-salbe" 3796.

Kamsa 1499.

Kanakja 1848. 3326. 4476. 7061.

Kandala 1400, 2226, 5952, 6504, 6597, 6599, 6724 (vgl. 6731). — ,K.\* 35, 1849, 2909, 3850, 7550.

1 andra 5650.

Kandragupta 2875.

Kantakarika 1159.

Kapittha. "Verschwinden wie die Früchte des K." 4562, 6848.

Karira 3895, 7415, Karna 1547, 2939, 7438.

Karpfen vom Schicksal verfolgt

1918.

Kasten 132, 2008, 2456; 2457; 4388; 4390; 4506; 6163; 6540, 2709, 4490, 4502/3, 6502—4, 6912, 7559.

Kataka 183, 879, 380, 559, 914, 1340, 1716, 1860, 1913, 2091, 2274, 2359, 2661, 2980, 3154, 3299, 3360, 3895, 3914, 4035, 4187, 4462, 5279, 5801, 5802, 6038, 6043, 6067, 6405, 7069, 7168, 7240, 7272,

Kataka-Frucht klärt Wasser 4369, 4714.

Katuraka 3945.

Katze falsch; im Vgl. 1635. 2819, 2830, 3096, 3742, 3916, 4838, 5504.

Essen, was eine K. übrig gelassen hat 6460.

"Lässt eine K., die ihr eigenes Junge frisst, eine Maus laufen?" 5504.

Eine K. hat wohl die Milch vor Augen, aber nicht den Schlag mit dem Knüttel\* 5886.
K. — Maus 1965: 4930.

Kaufen. . . . kanfe man, wo man sie gerade bekommen kann 6008.

Kaufmann. S. Handel. -K.-fran 1214.

Keçava 4829.

Kessel. "Ein über die Maassen siedender K. verbrennt am ärgsten seine eigenen Wände" 4092.

Ketaki 1159, 1719, 2083, 2128, 3897, 6331, 7093, 7607.

Kimeuka 191, 679, 5795, 7584. 7607.

Kimpaka-Gurke 343. 754.

Kinder beglücken 444; 685; 6506. 528. 1028. 3800. 4230. 5495. 6637. — ein Uebel 4005. 4114. 4320. — nicht zu tödten, schlagen 662. 664. 4661. 7214. — Verschiedenes 133; 5761. 2067. 4038. 4389. 5043. 5762. 7437. 7470. — Geschwister ungleich 1423. Vgl. 1405. — "Söhne schlagen den Vätern nach, Töchter den Müttern" 6737.

Freude des K. bei der Heimkehr des Vaters 991.

Von einem K. das Rechte annehmen 4439, 4440, 5506, 5507, 6228.

"Ein K., das sich an gekochter Milch verbrannte, bläst auch, wenn es saure Milch isst" 2855.

"Die Gesänge Verrückter, das Geplapper der K... treffen ein" 1267.

Vgl. Eltern. Sohn. Tochter. Kintamani 1713. 2695. 3301. 3975.

Kirata 1041, 3445, 4167.

Kleidung, schöne — schlechte, unreinliche, 5. 1788. 1844. 2413, 2415, 3710, 4972, 5153. 5937. — Gewand, Vergl. 5695. 7280.

Kleine, Schwache, Unbedeutende, Niedere, Geringe 59; 1002; 2808. 114. 240. 371. 373. 710. 756. 1184; 3785. 1264. 1616. 3751. 3763. 4285. 4744. 4965, 5358, 5396, 5512, 5927, 6233, 6844; 7311, 6882. — Unbedeutender co nomen proprium 764. — Nullen 1371, 8chw. nicht zu verletzen, Macht der Schw. 2865, 2867, 2869, 3515, 4810, 4847. — Macht von Unscheinbaren 84.

Vgl. Vereiniquing.

Nutzen von Kleinen, Unbedeutendem 793, 1271, 2382, 6497, 6539. — Nichtiges, wenn es zur Hand ist 7577. — Unbedeutendes wird werthvoll 1689.

Kleinmuth, Verzagtheit, Furchtsamkeit, Feigheit 269. 541; 2367. 615, 750. 1029. 1149. 1160. 1437. 1508. 1946. 2638; 3929; 7118; 7224. 2725; 4660. 3440. 3485. 3569. 3652. 4442. 4471. 4534. 4595. 4838. 4898. 4998. 5009. 6149. 6284. 6311. 6382. 6466. 6525, 6615. 7311, 7325. 7570.

Zeichen der, Furchtsamkeit 4532, 4535,

Geringachtung, Misstrauen gegen sich selbst 3279, 3469, 3562; 4109, 5651.

Kloster. Vorstand eines K. 3893. — Essen in einem K. 7483.

Klugheit, Verstand, Einsicht; Lob, Macht der — 248. 261. 393; 1885; 3877; 4737 (vgl. auch 392. 4747). 661; 4476. 697. 724. 740. 772. 1099. 1229. 1236. 1247. 1254. 1350; 6437. 1469. 1497. 1619. 1767. 1776. 1861. 1929. 2124; 3876. 2236/7. 2564. 2579. 2616. 2713. 2775. 2838. 3159. 3198. 3249. 3302; 3304; 5360. 3385. 3390. 3543. 4009. 4209. 4210. 4213. 4216. 4301. 4396. 4421. 4422. 4465. 4467. 4471; 5386.

4474. 4476. 4658. 4714. 5084. 5092. 5816. 5980. 5998. 6102. 6189. 6191. 6245. 6451. 6461. 6600. 7398.

List geht über Gewalt 1304 —1306. 2861. 4422.

Verschiedenes: Art, Kennzeichen Kluger; Lebensklugheit, verschiedene Klugheitsregeln 128. 280. 281. 342. 400. 415. 478. 479. 584. 635. 676. 712. 886; 1976. 909. 939. 947: 2846, 969. 1002. 1302. 1678: 2117. 1709. 1711; 4318. 1715. 1747; 1778; 1776; 1945. 1961. 2019. 2072; 2073; 5385. 2593. 2961/3; 6611. 2977. 3135. 3436. 3439. 3506; 4914; 6929, 3555. 3596. 3648. 3715. 3781. 3959, 4009, 4141, 4152; 4848, 4209, 4269, 4275, 4287. 4301. 4752. 4817/8. 4824, 4863, 4922/3, 5061. 5092, 5140, 5361, 5362, 5403. 5417. 5505. 5532. 5577. 5600, 6113, 6146, 6320. 6345, 6568, 6653, 6837. 6884. 7049. 7061. 7104. 7248. 7571. 7574. Weise 1023, 6563.

Besonnenheit, Umsicht, Erwägung der Folgen, der Zukunft, sich nach den Umständen richten 168. 318. 319. 405. 538. 679; 1571. 851. 904. 946. 982; 984. 1195, 1486, 1502, 1568, 1611. 1684/5, 1706, 1709. 1762. 1795. 2122. 2264. 2294. 2775. 3199. 3331. 4009. 4245. 4269. 3485. 4282. 4421. 4537. 5140. 5582. 5649. 5650. 5997. 6351-3, 6451, 6894, 6950, 6970. 7100. 7122. 7136.

7326.7496. — Vgl. Geistes-

gegenwart.

Sich für klug Haltende, klug sein. Andere zu unterweisen 174. 3987; 7586. 4419; 5958: 6951.

Weiser unter Thoren 1433. 7492.

Mit dem Verstande erkennt man das Oel im Sesamkorn usw.\* 2564. 4154.

.Alles, was in der Welt vorgeht. kennen die Leute usw. 5018.

Es verwirrt sich der Verständigen Zunge . . .\* 7526.

Koch 4111. - im Vergl. 802. 5919.

Koble 3708. 6772. 7303.

"Eine glühende K. erhalt durch Asche einen noch grösseren Glanz" 4695.

"Eine glübende K. verbrennt. eine kalte schwärzt die Hand\* 2859.

Kokila 805, 1080, 1612, 1921, 1922, 2152, 2554, 2808, 2928, 3378, 4531, 4694, 6022, 6124, 6987. 7292. 7360. 7415. — Schwarz wie - 1612, 5206.

Kokosnuss, K.-baum 3000. 3644. 4249. - Milch in der K. 888, 4562, 6848,

Koloquinthengurke 5255. 5943. 6575.

Kopf das Beste am Leibe 6932. 6959.

"Auf dem K. tragen" 5879. 7479. — "Den K. schütteln" 1732, 4132,

"Kopfschmerz machend" 691. 6286.

Krähe gemein, Beisp. 754, 772. 975. 1137. 1193. 1305. 1582. 1612-4. 1616. 1618. 1922. 2123.2161.2638; 3929; 7118; 7224, 2928, 3248, 3400, 3424, 3500, 3556, 3733, 3850, 3907, 4066, 4294, 4415, 4643; 4645, 4776. 4838. 5023; 5024; 5610. 5204. 5214. 5713, 6088, 6124. 6211, 6708, 7292, 7338, Kr. als Muster 2183, 2184.

7041.

Kr., sasse sie auf einem Palaste, wird nicht zum Garuda 2161. Kr.-ruf 1617, 5940.

Krankheit, Kranke 114. 664. 1914.2431;7454.3231;3690. 3529, 3720, 4259, 5791, 5804, 6288, 6289, 6531. — Ursachen von Kr. 170, 6328. - Kr. Folge der Sünde 6288.

Verschiedene Kr. und ihre Heilung Betr. 512. 1164. 1532. 2229. 6486. 7011: 7021. 7396. 7446.

Kr., Vergl. 1192, 1309, 2380. 2596. 3988. 3989. 4995. 6373.

Vgl. Arzenei. Arzt. Krebs 420, 1394, 2191,

Krieg, Kr.-führung, Kr.-wesen 108. 428. 441. 466. 501. 509. 542. 674. 675. 711. 898. 1031. 1284. 1671. 2523/4. 2820/2. 2843. 2845. 2872; 4451. 3022. 3308. 3609/11. 3692. 3712. 3905. 3939; 3940, 4136, 4247. 4892.4412.4626.4972;7861; 7362, 5514, 5526; 6192, 5966. 6059, 6192, 6249, 6867, 7295, 7331. 7378. 7486.

Vgl. Feldherr, Muth.

Krieger (Kshatrija) 1879. 2007. 2008. 2456; 2457; 4388; 4390; 4457; 6163; 6540. 3351. 3414. 4499. 4500/1. 4506. 6100. 6466. 7514.

Krokodil 3211. 6220.

Kyshna; Verehrung Ks. 1110; 2049, 1318, 1429, 2336, 2348, 4231, 5205, 5264, 5326, 5468, 5567. 5716. 6543. 7485. -[5264].

"Ein Fusstritt von K ist ein Schmuck des Kalija" 4745.

Krta-Zeitalter 1061.

Krug, Topf (im Vergl.) 147; 2361, 649, 1535, 2132, 2151; 2156, 2924, 4971, 5261, 6588, 6747, 6882.

"Krüge am Schöpfrade" 963. 1610. 2429.

Trinkkrug und Schöpfeimer 7140.

Ungebrannter Kr. 759. 5801.
— "U. Topf im Wasser"
4227. 5421. 5661. 7144.

,Kr., der bei geringer Neigung sein Wasser einnahm, ist ganz voll geworden\* 3555.

Kuchen 4961.

Kuckuck 7205.

Kuh. Lob, Schätzung, Verehrung der K.; — Tödtung 662, 1778, 2068, 2098, 2100, 2231, 2413, 2415, 2449, 2558, 3866; 4064, 3985, 4038, 4511, 4512, 5656, 6362, 6486, 6677, 7215, 7460, 7520.

Gennss von Kuhfleisch 6358. "Kühe stets nach neuem Grase begehrend" 540. 973. 3235. 3496. 5026.

.K. im Sumpfe\* 7389.

"K., die sich nicht willig melken lässt" 4616.

,K., die keine Milch geben, verkauft man nicht um ihrer Schellen willen\* 2158.

"Man füttert eine K., weil sie Milch giebt" 2171; ä. 3888.

K. pflegen, melken im Veryl. 4678, 5099, 5662, 5740.

"Was nützt eine K., wenn sie weder kalbt noch Milch giebt?" 1748, 1941.

"Das Euter der K. aufschneiden, um Milchzu bekommen" 1321. "Eine Milchk. gehört dem, der die Milch trinkt" 3168. .K.-milch geht über hundert K. . . . \* 2205.

K.-mist 2871. — Ein Gerstenkorn aus dem K.-mist geniessen 5340.

K.-auge 6486.

Zauberkuh 2695, 3105, 3301.

Kunst ist lang, das Leben kurz 243. 245. 7605. — K. sind brotlos 4484. — Verschiedene K. 1187.

Kunti 5439. — Söhne der K. 5796.

Kupplerin 1954, 2339, 6400. Kurukshetra 4016.

Lachen 2221. 3925. 4434. 7442.

Lack 626; 6861. 5101.

Lakshmi 4086. 4887.

Lampe (Vergl.) 981, 2303, 3505, 3603, 3711, 3809, 4135, 5142, 5989, 7067.

"Die L. erhellt das Haus, wenn die Sonne nicht da ist" w. ä. 2121. 3341. 4439; 5507. 4812. 6536.

"Die L. verspeist Finsterniss und erzeugt Russ" 2816.

Oel zugiessen, wenn die L. verlöscht ist" 3767. Vgl. 4945.

"L. in einen Topf gestellt" 1730. 2447.

Durch ihren Edelstein leuchtende L. 455, 5402, 7232.

Langsamkeit, we am Platze 6390-2.

Lanka 6939.

Larm, viel, bei dem wenig heranskommt 101.

Laus 3532. — Wird man aus Furcht vor einer L. ein Untergewand für immer ablegen?" 7497.

Leben. Flüchtigkeit, Vergänglichkeit, Eitelkeit des L.; der Tod allgemein, unabwend-

bar, unvorhergesehen 38; 5515. 76. 184. 194. 205; 3190; 6595. 292, 635, 670, 797, 812, 817, 839, 913, 931, 945, 993, 996, 997. 1065. 1102; 1868; 2499; 4153; 6303; 6595; 6692, 1204. 1205, 1604, 1690, 1868, 1969, 1998, 2002, 2004, 2051, 2094, 2196, 2350; 2381, 2358, 2363, 2383, 2434, 2482, 2493, 2565, 2839. 2864. 3178. 3181. 3185. 3190. 3327. 3343. 3405-7. 3456, 3534, 3566, 3647, 3721, 3732, 3854, 3858, 3968, 4123, 4125, 4151, 4153, 4164, 4227, 4307. 4377. 4431, 4533, 4560. 4610. 4823. 4953. 4954: 4958. 4956, 5077, 5098, 5107, 5123, 5142. 5155/6. 5198. 5197. 5209. 5210. 5467. 5524. 5686. 5781, 5867, 5908, 5939, 5989. 6301, 6323, 6338, 6444, 6459, 6532/3. 6625. 6669. 6679. 6681, 6733, 6911, 6945, 6948, 6949, 6979, 7074, 7097, 7163. 7217. 7264. 7411. 7423. 7507. Vgl. Vergänglichkeit.

Gleichgültigkeit gegenüber L.

oder Tod 3600.

Leichtsinn, Sorglosigkeit, Unverstand der Menschen (in Bezug auf das Heil) gegenüber der Vergänglichkeit und Nichtigkeit des Lebens und seiner Güter 76. 812. 817. 931. 943. 2196. 2270. 2401. 2565. 4128. 4151. 4877. 4955. 5107. 5472. 5778. 5800. 6323. 6420. 6554. 7231. 7464.

L. ein Uebel, leidvoll 352, 476, 554, 945, 1605, 1664, 1851, 2067, 2333, 2334, 2438, 2589, 2825, 2830, 2847, 3150, 3452, 3476, 3701, 3995, 4315, 4319, 4955, 5209, 5278, 5472, 5922,

6327. 6355. 6554. 6636. 7231. (Vgl. *Glück* — Unglück.) — regelwidriges Verhältniss 4729. — Uebel neben Schönem 1989.

Liebe zum L. 76, 812, 1931, 2818, 6934.

Erhaltung des eigenen L. S. Selbsterhaltung.

Werth des L.; das L., die Zeit zu nutzen 94. 115; 6594. 205; 3190; 6595. 1001. 1204. 1690. 1943. 2432. 2895. 3121. 4124; 4126. 4431. 5135. 7321. — Ein Augenblick für den, der dem Tode verfallen ist 251. — Die Zeit hinbringen mit würdigen — nichtigen Beschäftigungen 1711. 1985. 4318. 4712.

Dem L. Werth Verleibendes. Gutes im nichtigen L., wahres L.; unfruchtbares, verfehltes L. .fruchtlose Geburt\* 115. 284. 621. 777. 778. 779; 6669, 1451, 1452, 1752, 2015. 2092. 2144 2337. 2420. 2482. 2761, 2774. 3120. 3223; 3318; 7316. 3243, 3575. 3603, 3743, 3836. 4208. 4251. 4631. 4712. 4783. 5009; 5023; 5024; 5348; 5610, 5372, 5443. 5548. 5770. 6025. 6076. 6088. 6459. 6531. 6636. 6639. 6640, 6681. 7816. 7542.

Das L. Verlängerndes 4841. 6264. (Vgl. 6774. 6775). Das L. Verkürzendes 3528; 3923. 6498; 7593. 6774. "Die Lebensgeister schon in der Kehle stehend" (nahe am Sterben) 1508. 3443. 3598. 3981. 7425. "Du Prinz, lebe lange, lebe gar nicht, Kind des Büssers usw." 5744.

Vgl. Leib. Tod. Vergünglichkeit. Welt.

Lebensalter, die verschiedenen, 76. 1851; 2825. 2004. 2501. 2774. 4482. 4485.

Lebensdauer, volle; 100 Jahre 996. 2927. 4954. 4958. 7821. — L. ist voransbestimmt 3467. 3595. 3726. 3729. 4591. — L. in verkehrter Weise zugemessen 2743. 2927; 7426. 7052.

Lebenselixir 6395. 6396.

Lebensunterhalt; nicht zu sehr zu sorgen um den L.; Bedürfniss des L. zwingend; der Befriedigung des Bauches leben, unwürdig 526, 700, 702, 725, 804, 826, 1388, 1620; 5537; 5632; 6255, 1930; 5874, 2032, 3124, 3695, 4002; 5348, 5187, 5291, 5437, 5826; 5827, 6085, 7149, 7271, 7464, 7556, Vgl. Hunger, Leib.

L.-U., L.-Erwerb, Verschiedenes 424, 699, 1013, 1798, 3862, 4354, 5664.

Lebensweisen, zwei, zur Wahl: Entsagung oder Weltlichkeit u. ä. 77. 1040. 1422. 1425. 1771. 1845. 2493. 2809. 3085. 3318. 4093. 4811. 4902. 5815. 6642. 7088.

"Leer" 444; 685; 6506.

Lehmstück im Gegensatz zum Edelstein 1173. 6066. — "Ein und dasselbe L. erscheint in vielen Gefässen usw." 4951. — "Lehm verlangt nach vielem Wasser" 6059.

Lehrer, Unterricht — Würde, Wichtigkeit, Lob des — 606; 2654. 871. 873. 1216. 1367; 1400. 1777. 2328; 2465. 2441. 2452. 2455. 2654 (vgl. 606). 2726; 2731—3 (vgl. 1300). 4027. 4146/7. 4155. 4512. 4526, 4992, 5569, 6138, 6184. 6425, 6464, 6748, 7132, 7472, Verhalten — Pflichten, Vergehen gegenüber dem L. 329, 717, 787, 1400, 1543, 1773. 1784. 1878. 1944. 2178. 2181. 2829. 2452. 2941, 2943, 2957; 5786; 5787; 7430. 3643. 3711. 3864. 3924. 4038. 4492. 4493. 4495. 4784. 4813. 5046. 5095. 5743. 6031. 6083, 6384, 7315, 7458. 7581, 7608,

L, Lehre, Unterricht — Verschiedenes 176, 616, 1136, 1300, 1904, 1944, 2174, 2178, 2180, 2365, 2629, 4029, 4074, 4336, 4440; 6227; 6544; 6546; 7194, 4466, 4475, 4526, 5301, 5767; 5769, 5847, 6066, 6081, 6107, 6285, 6384, Vgl. Schüler,

Leib, der menschliche, mit Uebeln behaftet, unrein, vergänglich, geringanzuschlagen 944. 1257. 1761. 1794. 3288. 3718. 3732. 3753. 3854; 3858. 4227. 4380. 4519. 4560. 4779. 4956. 5197. 5222. 5800. 6427. 6479. 6927. 6946. 7317. 7423. — Dagegen 5321. 6424.

L., wenn nicht mit Haut überzogen, würde die Thiere zum Frasse reizen 807. 5221.

L. 

Kafig 285; 1238. 4377. 6927.

Vernachlässigung der äusserlichen Körperpflege getalelt 1687, 1788, 1798, 3710, 6358. — Vgl. Kleid.

Einzelne Körpertheile als Träger von Tugenden, Fehlern 1543. 2420. 2763. 5817. 6586. 6984. 7377. 7382.

Leichenstätte, Leichnam widerlich, verunreinigend 608, 858. 1458, 2052, 2558, 2615, 5495, 6805. 6657. 7433. 7593. — .Ein Lustgarten wird zur L. und umgekehrt\* 2427.

Leicht\* 4150, 4367.

Leichtgläubigkeit 3978. 4239. 4321. — Arglosigkeit gegenüber Schelmen 926.

Leichtsinn, Leichtfertigkeit, Fahrlässigkeit 269, 289, 750. 787. 891. 1674. 2251; 2252. 2724; 4660, 2831, 2961; 6610. 3066, 3518, 3709, 4265, 5559. 5880, 6090, 6358, 7118,

Zu Grunde gehen, sobald man seine Aufmerksamkeit von ihnen abwendet . . . 6607;

vgl. 1898.

Leidzufügung, Schadenzuf., Bosheit, Grausamkeit, Rohheit 692, 1260, 1460, 2496, 2885, 3096, 3230, 3263; 6406, 3591. 3660, 4159; 6706, 6346, 6463, 6578; 6593; 6665, 7289, 7391. gegen Bestimmte 3003. 7215.7428. — gegen schwache Geschöpfe, Thiere 1952, 3305. 7390. — bestraft sich 54. 225, 1565, 2827, 3927, 5344, - (versuchte,) fällt auf den Thater zurück 1527. 2791. 4689. 4833. 4835. 5086. . . . nur dazu da, um Andere

"Fürst der Bösen" 1602. Vgl. Feindschaft. Freundschaft. Wahlwollen.

Leuchtkäfer 195. 2507.

zu quälen 4650.

Lichtmotte 100, 683, 1167. 1907, 4410, 4736, 5117, 7323. 7426,

Liebe (Geschlechts-), Macht der;

Verschiedenes 190, 238, 340. 423, 449, 451, 541; 2367. 548. 561. 578. 594. 602. 637. 663. 687. 935. 1087. 1124. 1157, 1322, 1369, 1486, 1440. 1444, 1456, 1470, 1586, 1554. 1572, 1585, 1627, 1658, 1758. 1772, 1917, 2005; 6727, 2076. 2170, 2385, 2450, 2466, 2486. 2502.2545; 2549; 2551; 2553; 4255: 5486: 6824. 2546: 3608; 3803, 2606, 2657, 2666, 2697. 2718, 2719, 2926, 2933, 2991, 3180, 3217, 3300, 3310, 3395. 3684. 3804. 3807. 4137. 4351. 4428, 4429, 4461, 4587, 4647. 4662, 4679, 4685, 4686, 4809, 4892, 4893, 4900, 4926, 5065; 5083, 5076, 5194, 5239, 5240. 5500-2. 5654. 5691. 5702. 5726, 5901, 6045, 6184, 6199. 6204. 6237. 6322. 6408. 6478. 6519, 6621, 6720, 6790, 6875. 6953, 6985, 7002, 7047, 7200. 7244, 7265, 7372, 7385, 7386. L. leicht entzündet im Manne: D Buttertopf und Kohlenbecken 62. 2217; to Lack am Feuer 5101; vgl. 5500. L.-trieb noch im Alter mächtig 1103, 1895, 3460, 4896. L.-trieb verschieden bei Thieren

7044.Lob der Weiber-Liebe, des

Liebesgenusses 98, 241, 532. 535. 537. 737. 778. 1033. 1035. 1040. 1067. 1315. 1522. 1585. 1698. 1710. 1938. 1992. 1997. 2005. 2563. 2614. 2653. 2064. 2664. 2746. 2999, 3078, 3085. 3264. 3409. 3575. 3603, 3606, 3773, 3836, 4049. 4218. 4866. 4458. 4657. 4663. 4559. 4640. 4806. 4811. 4842, 4899,

4902. 5057. 5543. 5717.

| 5739. 5904. 5968. 6039.                            | 1369. 1513. 1522. 1718.         |
|--|---------------------------------|
| 6073, 6076, 6088, 6095,                            | 2017. 2488. 2508. 2546.         |
| 6247. 6264. 6413. 6423.                            | 2666. 2668; 2669. 2697.         |
| 6468. 6641. 6642. 6700.                            | 2904; 6423, 3716, 3881,         |
| 6720, 6782, 6807, 7116.                            | 4023. 4429. 4648. 5076.         |
| 7211. 7316 (vgl. 3223).                            | 5239. 5240. 5691. 5693.         |
| 7417. 7480. 7532. 7610.                            | 5733. 6468. 6574. 6700.         |
| - L. das Beste am König-                           | 7357. 7385. 7551.               |
| thum 2347; 5776. 7211.                             | Zeichen der Verliebtheit 9.     |
| WL., L. genuss ist vom Uebel;                      | 640. 2385. 2470. 2484.          |
| Tadel der -, Warnung                               | 3777. 3911. 4648. 6505.         |
| vor -; Entsagung, Ab-                              | 6574. 7115. — V. von            |
| wendung von — 176, 197.                            | Weibern 1123, 2668; 2669.       |
| 228: 1633; 2207; 3411;                             | 3080. 3246. 4974. 5466.         |
| 4777; 4876; 4909; 6854;                            | 6576. 7551.                     |
| 7186. 323. 500. 548.                               | L.: Zweie sind eins 1444. 4142. |
| 578, 602; 2291, 615, 637.                          | 4364. 5518. — L. glück be-      |
| 687. 750. 760. 880. 1029.                          | ruht auf gegenseitiger          |
| 1096; 2435, 1130; 2063;                            | Zuneigung 15, 272, 7216.        |
| 4444; 5799. 1269. 1312.<br>1436. 1572. 1604. 1640. | Lgenussglückscenen .            |
| 1436. 1572. 1604. 1640.                            | Liebender Zusammenkünfte        |
| 1653. 1660; 1661. 1717.                            | 562; 1617, 622, 673; 6077.      |
| 1738. 1772. 1777. 1778.                            | 874; 936; 1799; 1949.           |
| 1907. 2000. 2108. 2193.                            | 977, 990, 1067, 1106, 1322.     |
| 2288. 2259. 2283. 2296.                            | 1378, 1470; 4048; 4089.         |
| 2351. 2458. 2486. 2502.                            | 1601. 1622. 1632. 1634.         |
| 2511. 2517. 2549; 2551;                            | 1915. 2102. 2802. 2374.         |
| 2558, 2560, 2605, 2680,                            | 2528. 2665. 2668; 2669.         |
| 2719. 2725; 4660. 2789/40.                         | 2710. 2824. 3080. 3413.         |
| 2805, 3028, 3081, 3086.                            | 3635. 4014. 4299. 4677;         |
| 8131. 3173. 3336. 3442.                            | 7124/5. 5447. 5822. 5855.       |
| 3495. 3556. 3593. 3670.                            | 6234. 6472. 6505. 6576.         |
| 3698, 3883, 4043; 4045;                            | 7110. 7199. 7551.               |
| 6827/8, 4062, 4176, 4382.                          | Liebender Leid, Sehnsucht in-   |
| 4391. 4441. 4519. 4670.                            | folge von Trennung, auf         |
| 4692. 4722. 4938. 5046.                            | Reisen befindliche Gatten,      |
| 5202. 5401. 5450. 5502.                            | allein weilende Gattinnen       |
| 5688, 5792, 5857, 6154.                            | 847. 799. 987. 986. 1079.       |
| 6173. 6445. 6513. 6519.                            | 1081; 2246. 1098. 1218;         |
| 6550. 6560. 6565. 6638.                            | 1251; 1252, 1482, 1512,         |
| 6643. 6759. 6773. 6824.                            | 1630. 1631. 1733. 1740.         |
| 6893. 7002. 7047. 7115.<br>7183. 7207. 7210. 7216. | 2003. 2017; 2239. 2057.         |
| 7188. 7207. 7210. 7216.                            | 2058, 2078, 2243, 2298          |
| 7244, 7246, 7288, 7365,                            | 2436. 2497. 2904: 6423.         |
| 7465. 7540. 7581.                                  | 2910. 2918. 2965. 3041.         |
| L-qual, -leid, -sehnsucht 190.                     | 3158. 3237. 3359. 3426.         |
| 197. 557. 1191. 1259.                              | 3881. 4050. 4276. 4288.         |
|  |                                 |

4291. 4460. 4679. 4680. 4713. 4734. 4889. 5050. 5057. 5076. 5235. 5440. 5461. 5464. 5780. 5822. 5889. 5974. 5990. 6176. 6405. 6571. 6671. 6700. 6849. 6969. 6978. 6997. 7022. 7259. 7414.

Abschied des auf Reisenden gehenden Gatten, Schmerz der Gattin 799, 1631, 2003, 2057, 2058, 2078, 2436, 3041, 3237, 3359, 4276, 4288, 4291, 4889, 5235, 5440, 5464, 5889, 6405, 6978, 7259,

Getrennt gewesener Liebender, Gatten Wiedervereinigung 1512. 2298. 2910. 3426. 6849.

L.-zwist; beleidigte, grollende, sich beklagende, eifersüchtige Geliebte, Gattin; Untreue, Kaltherzigkeit des Geliebten, Gatten 85. 86. 112. 283. 1043, 1363, 1379, 1505, 1513, 1533, 1780. 1799. 1876, 1937-9, 2018, 2021, 2257. 2253. 2254. 2292. 2406, 2528, 2696, 2900: 4347: 4682. 2915. 3355. 3375. 3413. 3650. 3777. 3965. 4012, 4039, 4088, 4137. 4317. 4443. 4554. 4648. 4649. 5447. 5844. 5852. 5855. 6176. 6857. 6574. 6730. 7001. 7023. 7030; 7031. 7036. 7028. 7102. 7252. 7283. 7480. Scheinbar Grollende, bald versöhnt 1106, 1378, 1379, 1622. 4012. 7023. 7252. Erkaltetes L.-verhiltniss 1158. 1939. 2071. 5518. Unerwiderte L., spröde Gel. 272. 323.1108; 4881.5438. 6128. 6359. 6807. — Zu-

dringlicher Liebhaber 6359. Bereute Sprödigkeit 660. Die Liebende zum Stelldichein schleichend 785, 1316, 1991. 2090, 2353, 3748, 4974, - - ver-5208. 5293. zweifelnd über das Ausbleiben, das Fortgeben des Gel. 986, 1191, 1718, 2931, — List der Gel. 990. 1523: 6663. — List des Liebh. 2937. — Liebende glücklich im Bewusstsein des Alleinbesitzes 800. — Ungetreue Liebesbotin 3777. 5314.

L.-genuss, unfruchtbarer, unnütz 684, 4950, 6073, Vgl. 5450. - L-genuss ohne Liebe 6011. — Kein Schmuck beim L.-genuss 673, 6077. Beischlaf in gewissen Zeiten 1408. 6339. 6498. 7433. 7566. — Cocundi 224. 1291. formae 119. 4003. 6075. — L.-kampf, -wunden 936, 1106, 1799. 1949, 3413, 5447, 7251, Hätscheln 3 fach 1063. - Mit anderen Gefühlen küsst man eine Geliebte, mit anderen eine Tochter\* 4579. "Herzensraub" 449. 561. 1123. 1365. 1369. 1660; 1661. 2319, 2385, 2697, 2719, 5706, 7259. — L. co Fischfang, Vogelfang, Jagd 578. 1124. 1815. 2489. 6237. .Im Herzen wohnen\* 2904: 6423. 2906. 2908. 4893, 5076, 5637, 6727, 7028, 7036. — H. als Bote 3339. — Ueberall sieht man die Gel. 2790. 4084, 6671. Zeit der L. (Frühling, Regenzeit) 93. 666. 986. 1098.

1218, 1251, 1252, 2017,

2248. 2352. 2900: 4347:

4682. 2918. 3158. 3359. 3881. 4050. 4366. 4680. 4713. 4734. 5780. 5783. 5822. 5990. 6171. 6478. 6571.

L-gott 238, 578, 1087, 1322, 1554, 1660; 1661, 2170, 2683, 2926, 3180, 4429, 4799, 4926, 5726, 6145, 6621,

Vgl. Weib.

Linga 6606.

Links und rechts; "wo kein Unterschied zwischen — besteht" 6961.

Lob, falsches L., Schmeichelei 767. 804. 896. 2420. 3165. 3875. 3975. 4237. 4238. 4246. 4391. 5584. 6290. 7270. 7596.

Augenehmes sagt und hört man lieber als Unangenehmes, aber Heilsames 471; 5838; 7181-7412.

Vgl. Rath. Wahrheit.

"Man lobt eine Speise, wenn sie verdaut ist usw." (Ende gut, alles gut) 2423. 2424. Vgl. 4238.

Eigenlob 289, 526, 787, 896, 902, 1770, 8983, 5794, 6253, 6967, 7333,

Loch verstopfen\* 3070, 4102.
Löffel kennt nicht den Geschmack der Brühe\* 3872.
5378.

Löwe 761. 846. 865. 1073. 1153. 1222. 1432. 1435. 1437. 1947. 2027. 2087. 2184. 2294. 2547. 2638; 7224. 2639. 2729/30. 2929. 3366. 3977. 4157. 4231. 4261; 7041. 4264. 4378. 4664. 4936. 4979. 5179. 5580. 5930; 5931. 6220. 6517. 6757. 7040. 7044. 7127. 7322. 7360. 7402. 7504; 7567. L. ist wahrer König 1395.

3601. — L. ist bei allen

Vorzügen doch nur ein Vieh 4589.

L., der ein Mänseloch aufgräbt\* 2041.

Treiben im Walde, wenn der L. nicht da ist 1442. Vgl. 2547.

Jene, die einen L. wieder belebten\* 5980.

Wenn ich in den Tod gehen muss, wozu soll ich dem L. schmeicheln?\* 2641.

Luft einschlürfen\* 713. — "In der L. pflügen\* 6335.

Lustbarkeiten, Spiele, Feste 3617. 3619. 3626. 3634. 3635. 3637. 3642. 6860. — "Feierlicher Empfang" 2824.

M; 7 mit M anfangende Dinge zu meiden 4872.

Macht, Mächtige. S. Holie Stellung. — M.\*, "Kraft" Verschiedener (Hülfsmittel; wodurch sie wirken, beruhend auf . .) 542. 2008. 2360. 2496. 2866; 7579. 4098. 4388. 4389, 4391. 4457. 7200. 7391.

Madalasa 2955.

Magadha 7562.

Magerkeit, M.\* (löbliche) 1687;
2873; 6286. 3123. 5007. 5962.
7504. — An Ansehen gewinnen
durch Verlust ihrer Fülle...
4657.

Magha 5487. Mainaka 5972. Makara 4283. 4821.

Malaja (reich an Sandelbäumen) 349. 350. 1754. 5441. 5705. 5757.

Malati 680. 2133. Maler 125. 2287. Mandâkinî 2940. Mandara 2954. Mândavja 7461. 7485. Mandhâtar 4829. 4831. Mangobaum 433, 980; 1591, 1726, 5558, 7174, 7415.

Mann, Würde des, 4824. 6002. Mannapflanze 3936.

Manu 1995, 3347, 4403, 4867, 6197, 6266,

Mass halten — das "zuviel" vom Uebel 135—7; 7438. 149. 156. 174/5. 2504. 3160. 3555. 6837. — Nicht über seine Kräfte streben, Erreichbares wünschen 676. 3596. 5140. 5761 (vgl. 133). — Aurea mediocritas 7478. Dagegen: Mittelmässige haben zu leiden 5327. 5523.

Mathura 5249.

Maulthierweibchen 58. 2689. 6656.

Maus 265, 860, 3068, 3660, 3794, 3834, 5290, 7162, — M. — Katze 1965; 4930,

Meer (Beisp., Vergl.) 416, 489, 546, 971, 1435, 2293, 2579, 2721, 3266, 3656, 4081, 4270; 5508; 6148, 4496, 4978, 5705, 5911, 6995, 7229, — Bild des Unersättlichen, Geizigen 2595; 3273; 3470; 3547, 3576, 4346, 6676, 7422, — B. des Freigebigen (Perlen) 3656, 5705, 5708, —6071, — Seine Grösse 1095, 1764, 7516.

M. und Mond (Ebbe und Fluth) 436; 2594. 1162. 1583. 1774. 1999. 2022. 3539. 4162. 5764.

Sieben M. 5508, 5742. — Milchmeer 2097, 4767. — Quirlung des Milchm, 203, 1980, 2116, 3404, 3565, 3806, 4268, 5707, 5897, 6807, 6859.

Verloren ist, was ins M. fiel\* 3471.

Der Durstige fand das M. ansgetrocknet 2075.

Abhandl, d. DMG. IX. 4.

"Ravana raubt die Sitä und das M. wird dafür gefesselt" 2044. 2882. Vgl. Hölle.

, Meera dier entsagte der Beute" 7015. 7016.

Meiden, zu, (aus dem Wege zu gehen) (gewisse Menschen und Thiere) 2042. 6341. 7234. 7381. 7460. 7541.

Mensch. Würde, hohe Stellung des M. 48. 2895. 3894. 6639. — M. und Thiere, Unterschiede 211. 1077. 1236. 5437. 7164. M. kennen lernen, erkennen, prüfen 1566. 1819. 1961. 2115. 2116. 2593. 3551. 3870. 4144. 4863. 5104; 5158. 6138. 6658. 7453.

Menses der Frauen 6298, 6299, 7432, 7433.

Meru 1713. 1754. 2756. 3708. 4978. 5197. 5508. 5579. 6095. 7439.

Messing 1184; 3785.

Midha. "Hader der Magd der M." 2476.

Milch. 527, 1375, 2563, 3264, 3316, 3513, 6528, 6773, 6775, 6786, 7396, 7417, 7466, 7493, 7521, 7545,

M. und Wasser, Bild der Freundschaft 2024. 2026. Hat man M., so kommen Quark und Butter leicht zu Stande" 3106.

Milde. 8. Sanftmuth. Mimamsaka 4271.

Minister, Rathe des Fürsten 229, 351, 396, 402, 452, 658, 688, 693, 721, 1479/81, 1506, 1535, 1681, 1682, 1720, 1830, 1836, 1840, 1857, 1881, 2134, 2139, 2162, 2235, 2800/2, 2848, 2874, 2875, 2894, 2911, 3104; 6620, 3290; 3291, 3294, 3396, 3464, 3810, 3813, 3901, 8992, 4010, 4046, 4326, 4329, 4394, 4602, 4630; 4671; 4672; 4774; 5727. 4701. 4705-8. 4850, 4888, 5004, 5006, 5069, 5116, 5530, 5565, 5566, 5586, 5606, 5626, 5663; 5839 (vgl. 471: 474): 7131, 5750, 5766. 5767. 5773. 5838/9. 6015/6. 6097, 6284, 6290, 6310, 6648, 6649. 6685. 6686. 6765 (vgl. 6287). 6766, 6796, 6813, 6883. 6981, 7053/4, 7187, 7262, 7277/8, 7356, 7587.

Zu mächtige M., Nebenbuhler der Fürsten 178; 5336, 1298. 1373. 2584. 3490—2; 6779. 3738. 3794. 5775.

Die zu Rathe Sitzenden 2848. Oberster über Verwaltung und Gerichtspflege 1830. - O. über die Angelegenheiten des Krieges und der Bündnisse 3104. 6620.

Mischlinge 5749.

Missgunst, Neid 54. 1149. 1167, 1323, 1486, 2113, 2620, 2737, 3530, 3544, 3592, 3829, 3919.3936.4341;4915;4916; 5863. 4872. 4921. 4994. 5133. 6101, 6172, 6244, 6366, 6997. 7481.

"Mistkafer" 6164.

Mittel Gegen Alles giebt es M. 4189. 6348. Vgl. 1497. 7379. — Gleichgültigkeit in der Wahl der M. 2644. -In der Noth ist jedes M. recht 1288. 1561. 5527. 5534. — Um bekannt zu werden - -7522.

Vier M. S. Feindschaft.

Mlekkha 6042.

Mond 204. 533. 537. 551; 1168; 6132, 780, 835, 863, 1110; 2049; 2250, 1172, 1235, 1272, 1431. 1441. 1576. 1774. 2022; 2244; 2249, 2040, 2142, 2154; 2159, 2170, 2314, 3123, 3138, 3149. 3743, 3752. 3962; 4168. 4036, 4081, 4088, 4164, 4166, 4168, 4338, 4527, 4552, 4573, 4978. 5113. 5366. 5444. 5590. 5702, 5913, 5971, 6184, 6478, 7247, 7527, 7599,

Flecken im M. 5113. 5913. 6432, 6896, 7105, -: Schatten der Erde 703. - Hase im M. 2807.

Wenn der M. im Wagen der Robini steht . . . 5807. Vgl. 4300. 5196. 5230, 5808.

M. co Verliebter 1311, 1538. Sinnestäuschung durch Mondschein 1531, 4890

Nur einen Tag ist der M. voll" 2126, 2793.

Der M. entzieht nicht sein Licht der Hütte des Pariah" 3755.

Mondstrahlen, die aufs Schneegebirge fallen\* 3468. 3551. 7324.

Ist der M. die Blüthe eines Bannes im Himmel?" 7498. Vgl. 1905.

Mondstein 1276, 3969, 4162. 4289.

Morgenröthe 4946. - M. und Tag 322. - M.-dämmerung 6174.

Moschus 560. 2208. 3140. 7597. — Den Wohlgeruch des M. empfindet man nicht auf eines Andern Betheuerung hin"5237.

Mücke 4295.

Murari 2954.

Muschel 335, 355, 6794. — "Der M. kann es geschehen, dass sie betteln geht\* 4068.

Musik, Gesang 1392. 1627. 2591, 3584, 3773, 6022, 6103, 6413. 7037. 7116. 7372.

Muth, Unverzagtheit 28. 249. 301-4. 458. 613. 616. 740. 789. 846. 955. 1160. 1206. 1224. 1247. 1255. 1437. 1543. 1628. 2184. 2603. 2604. 2721. 2896. 2977. 3475. 3485. 4533. 5212. 5383; 5898. 6057; 6058. 6139. 6484. 6510. 6719. 6917. 7504. 7565. 7567.

Heldenmuth, Tapferkeit: Helden, tapfere Soldaten 499. 973. 1075. 1231. 1414/5.1419.2092.2098-2100. 2344. 2373. 2494. 2587. 2593. 2604. 2632. 2634. 2738. 2755; 6070. 3012. 3270. 3352. 3390. 3509. 3603. 3906. 3939; 3940. 4032. 4350. 4657. 4813. 4940; 4949. 4965. 5058. 5288. 5371. 5376. 5402, 5659, 5842, 6076, 6086. 6102. 6103. 6147. 6514. 6537, 6677, 6716, 7133. 7251. 7295. 7363. 7364. 7419. 7421. 7547.

4940; 4949, 5842, 6677, 7251, 7363, 7364, 7419.

— Heldenthum verspottet 5117, 5513 (vgl. 7294). — H. am unrechten Platze 4511. — "Helden, Lippen, Brüste steigen durch Narben im An-

Heldentod in der Schlacht 2344.

2494. 2524. 3906. 4657.

sehen\* 874.

Unternehmungsgeist, Wagemuth 1926; 2150. 3475. 3669. 4533. 6216.

M. und Kraft gegenüber blosser körperlicher Grösse 7380. 7504. 7567.

Vgl. Ehre. Glück und Unglück. Hochmuth. Kleinmuth. Krieg.

Mutter. Würde, Lob der M. 192. 871; 873. 1068. 1300; 2726/8; 2731/2; 2733/4. 1330. 2576. 2774. 3583. 3740. 4146/7. 4791. 4796—8. 4800. 4806. 6956. 7519. 7588. — Der M. Fluch 6956. — Als M. Geltende 7543.

Nachahmung, sich nach Anderen richten 344. 1381. 1652; 5768. 2986. 4141. 5274.

Nachrede, üble. S. Schmähsucht.

Nacht, Vergl. 7458. — Zeitbezeichnung 184. 194. — Die einem Wochentage anhaftenden Uebel vermögen nichts über die N. 3419.

Nadel. N.-Spitze und Oebr 311.

— N. und Scheere 6811.

N. und Faden 7159.

Nahusha 3109, 4829, 5784. Nala 549, 5782.

Name. "Nur dem N. nach" 5091.
 5094. — "Der blosse N. thut es nicht" 4369. 6449. 6570.
 Nārājaņa 1889. 2790. 3568.
 7506.

Narasimha 3773. Vgl. 6095 (Nrsimha).

Nase. "Den Wohlgeruch der . . . kennt die N., nicht das Auge" 2133; "das Haupt trägt die Blumen, den Wohlgeruch aber kennt die N." 7132.

Natur. Von N. trefflich . . . 442.

Nebenmann. Kind von einem N. 4155. — "Auch ein N. kann Herr im Hause werden" 2704.

Neu "Allerwärts ist das Neue gut, doch preist man alte Diener und a Reis" 3410. — N. Diener 488. — N. erscheinen uns jeden Tag . . . 932.

Niedere, Geringe. S. Kleine. Niedrige Gesinnung, Mangel an Ehrgefühl, Erniedrigung, schwächl. Verhalten gegenüber Demüthigungen, Be-

4"

leidigungen 29, 30, 44, 325, 397, 725, 1674, 1894, 1984; 2638, 2935, 3137, 3542, 3569, 3746, 3796, 3975, 4040, 4102, 4350, 4648, 4979, 5059, 5081, 5429; 7109; 7190, 5835, 6344, 7024.

Schande, Unehre schlimm, wie der Tod, schlimmer als der Tod, Tod der Schande vorziehen 1835, 2779, 3763, 4062, 4196, 4455/6, 4696, 4718, 4783, 5881, 6834, 6997.

Vgl. Ehre.

Niessbrauch 7441.

Nikula 6684.

Nimba 980, 3295, 3296, 3438, 3733, 5325, 5684, 7174.

Nothwendiges, Wesentliches; ohne — (Beisp.) 1710. 1720. 2792. 3389. 3548. 3552. 3570. 3757. 5157. 5159. 5465. 5778. 6009—11.

Nothwendigkeit 3179.

Nutzen — Schaden. Dem Nützlichen nachgehen, das N. vor dem Angenehmen 886; 1976. 1591. 5899.

Durch Aufgabe von Einigem das Uebrige bewahren 2627. 3506. 4914. 6929.

Nutzen von Unbedeutendem. S. Kleine.

Brauchbar oder unbr. . . . 735. Schaden tritt in der Gestalt von N. auf, und umgekehrt 255. "Durch Schaden wird man klug" 1409.

Sachen, die nicht zu unternehmen 128. 280. 3781. 5577.

Vergebliches, Unnützes — Ausdrücke, Beispiele für — 253.
 570.667.677.882;6256—9.
 980: 5325. 1327. 2297.

3062. 3767; 6471, 3849. 5044. 5145. 6073. 6835. 7549. 7578.

Ueberflüssig ... 882; 6256—9. 1745. 2016. 2746. 5881. 6738. — Werthlos 4806.

Obenan stehen (d. Beste ist) . . . 4257, 4512, 5987, 6009, 6847, 6932, 6959, 7560.

Odra 7562.

Oel. Sich verbreiten wie O. im Wasser 1061. 1366. 2365. — "O. aus Sand" 5837. — "Bei gleichem Fettgehalte bleibt O. O. und Butter Butter" 1101. — O. O. Liebe 2296. 4334. 6458. 7076. 7181. 7242. 7245. 7394.

Om 1491, 6678, 7837.

Opfer 71. 78. 362. 730—4. 742. 1091. 1132. 1859. 1959. 2023. 2055. 2957. 3112. 3183. 3629. 3831. 5025. 5959. 6264. 7441. — 0. verspottet 7314. Thieropfer getodelt, verspottet 3694; 3792; 4004. 5517; 6248.

O. ohne Opfergaben todt 4950. 7862. — Das beste O. das in des Priesters Mund 3493. — O., das nicht ins Feuer fiel 3471. O. in einem nicht flammenden Feuer 7441.

Opferbutter in den Händen von Unreinen 317, 2959,

,0.° 1119. 2890. 3174. 5842. 6715.

Orakelstimme 4174.

Paigavana 3109. Palaça 4568.

Palankin. "Einige tragen den P., Andere reisen im P." 4735. Pandava 1110; 2049. 1624. 5782.

Panini 3339, 7045.

Papagei 57 899. 1129. 2123. 2473. 5513. 6048. 6455. — P. sagt "Räma" 6048. 6085. — P. auf dem Kokosnussbaum 1161. — P. unbequemer Zeuge von Liebesgetändel 2710.

Paracara 6204.

Paracurama 892, 6816, 7431. Pariah 3659, 6680.

Parikshit 4509.

Perle 3969, 4642, 5706, 7274, 7297, 7386,

P. aus Wassertropfen 344. 1544. 1689. 4029. 6781.

"P., in den Mund gesteckt, vermag nicht das Leben zu erhalten" 3144. — "P. wird roth durch eine Rose, nicht aber eine Rose weiss durch eine P." 5692.

"Die Erde birgt viele P. 2760. 3908. — "P. Früchte welcher Bäume?" 1905. 7498. — "P." 3135. 3773. 6095. Perlenschnur 165. 3885. 4011. 7247. 7386. — "P. am Halse des Affen" 690. Vgl. Elephant.

Vgl. Etephant. Perlenfischer 7330.

Pfau 186, 1999; 2109, 2575, 2586, 4973, 5612, 5888, 6032, — Süsse Stimme des Pf. 629; 4667, 975, 4349, 6171, — Pf. entblösst im Tanzen seine Schamtheile 5051, 5233.

Pfeile (Vgl.) 655, 1350, 1549, 1732, 3256, 4216, 6018, 7095, 7248.

Pferd 787; 6095. 3886. 6267.
— Stammtafel von Pf. 6743.
— Pf. i. Vgl. 1118. 1118. 5423. 5710. 6617.

Pfropfen 180.

Pingala 7045.

Pingala 1048; 1050; 1051; 7078.

Pisang 3558.

Planeten psinigen die Gestirne 1122.

Wie aus P. gebildet\* 2169.
Vgl. 4885.

Saturn, Mond, Mars, Venus durch den Wagen der Rohint gehend 4300. 5196. 5230. 5807, 5808.

Polarstern 2377. Potasche 1239. Prthu 1995. Pururayas 2739.

Quecksilber 167.

, Rabe, weisser 7490. Rache. S. Feindschaft. Rad (Vgl.) 3028, 7080, 7083, 7085, 7086.

"Wie durch ein R. der Gang des Wagens nicht zu Stande kommt . . . \* 5161.

Speichen und Nabe 579. — "Ist die N. gebrochen, so laufen die Sp. nicht mehr" 5849.

Radelsführer 3216. Radschput 2042.

Rahu (und Mond, Sonne) 457. 1126. 1172. 1323. 1388. 1389. 1600. 2060. 2468. 2585. 2643. 2807. 3002. 3175. 3799. 3974. 5820; 6195. 6808. 6977.

Rakshasa 4499. 6367.

Rama 1499, 1562, 1713, 1733, 2384, 3024, 3129, 4104, 4193, 4515, 4666, 4881, 4840, 5782, 5868, 6051, 6819, 7427, 7457, 7516, 7548, — R. und Sita 703, 4515, 5868, — R. und die goldene Gazelle 766, 1558, 3324, 5784,

Ramajana 1586. 4169.

Bath; R. geben, annehmen; Berathung 158, 454, 964, 1285, 1479/81, 2608, 2648/50, 2991, 3261, 3465, 4215, 4421, 5014.

5335. 5905. 5915/6. 6261. 6262. 6648. 6693. 6697; 6698. 7122. 7152.

Wem kein R. zu ertheilen, mit wem sich nicht zu ber. 1286. 1865. 2235. 2278. 6115.

Guten R., gutes Wort verschmähen 647, 1865, 1899; 1932; 4907, 2879, 3471, 3551, 3578, 4283; 5837, 4530, 4907, 5334/5, 5379, 5604, 5648, 5655, 6575, 6693, 7146—8.

Ber. im Geheimen, geheimzuhalten 541; 2367. 998. 1349. 2107. 4282 (dagegen 1391). 4702—4. 4710. 5986. 6069. 6601—4.

Rathsel 1428, 1724, 3037. — Calembourgs 4042, 6846.

Rauch 2862, 3164, 5621, 6966. Raupe 1782.

Ravana 149, 1499, 2044; 2882, 2740, 2791, 2844, 3201, 3584, 4193, 7438, 7516.

Recht, Gerechtigkeit, die Rechtspflege Betreffendes 219. 354.
481/2.664.988/9.1293.1642.
1643.2029.2077.2185.2188.
2629.2690.2893.3089.3108.
3136.3333.3483;7033.2856;
6362;7366.4235;4822.4280.
4570.4819.5060.5115.5357.
6040.6041.6188.6838.7357.
7441. — Wo das R. ist, da
ist der Sieg 2348; 5030.

Kein Gesetz Kennende 2724/5; 4660. — Ausserhalb des G. Stehende 642.

Macht steht über dem R., Ger. hängt an der M. 228. 3114. 3164. 5995.

Vgl. Fürst. Strafe.

Rede, reden. — Wort, Sprache, Lob 1104. 2554. 2591. 6027. — Rede edler Menschen 2215.

Süsser Ton 6022.

Reden: Vorsicht im -, passend, zu rechter - unrechter Zeit. von entspr. Handeln, Erfolg begleitet - unnütz, ohne zu handeln, Geschwätzigkeit; Sonstiges 198. 287 - 9. 468. 672. 673. 698. 749. 1184. 1487. 1817. 1932; 4907. 2089. 2419. 2556. 2786. 3416. 3586. 3594. 3751. 3842. 4872. 4907. 5245. 5697. 5905. 6017. 6024. 6026. 6491. 7100. - Werth vierfach abgestuft 708.

R. auf der Zunge, im Herzen 1420.

Einmal sprechen, nicht zweimal dasselbe sagen 3024. 3171. 6650; 6652. ("Ein Wort, ein Mann"). Vgl. 6491.

Beredsamkeit 242, 531, 606, 705, 1778, 1910, 2792, 3378, 3793, 3800, 4824, 5716, 5819, 5937, 6025, 6147, 6434, 6451, 6543, 6655, 6716, 7116, 7160, 7161,

Heilsames, ween auch (im Anfang) Bitteres hören und r. 471. 474. 4858. 5648. 5866. 6492. — Angenehmes — 471; 5838; 7131; 7412. — Man sage, was wahr, aber zugleich angenehm ist 1607. 2516; 6732. 3931. 6019. 6736. 7161. — Verschiedenen Verschiedenes 6735.

Gespräch, Unterhaltung 1188. 3604. 6636. — Mit wem nicht zu beginnen 861. 4904. Vgl. Schweigen.

Freundliche R. S. Wohlwollen. Regen, R.-Gott (Indra), Vgl. 875, 2228; 5162; 6047, 3990. 3992, 6797. — Lob 3676. "R.-G. r. auf Berge" 2853. 3793. 3991.

"Unnütz ist der R. dem Meere" 6256—9.

Regenschirm 4210.

"Je nach dem Winde hält der Kluge den R.-schirm" 5532. Unglück & Schirm gegenüber einem Goldregen 5738.

R.-zeit 195, 666, 1067, 1098, 1290, 2009, 2214, 2352, 2508, 3078, 3881, 4711,

4734. 5681. 6171. 7612. Reiben\* 7594. Vgl. Drücken.

- Reibholz 6128.

Reichthum, Geld, Besitz: Lob 604. 618. 718. 1328. 1585. 2761. 3047. 3050/1. 3056. 3060, 3061. 3073. 3091. 3115. 3262; 3514. 3364. 3570. 3573. 3708. 3861. 3898. 4112. 4173. 4208. 4213. 4484. 4640. 4790. 5229. 5297. 5408. 5513. 5549. 5716. 5813. 5937. 5998. 6002. 6074. 6087. 6088. 6640. 6716. 6733. 7539.

Macht des R., Ehre und Ansehen infolge R., R. gilt mehr als persönliche Vorzüge 593; 3320. 1080. 1893. 2066. 2341. 2388. 2413. 2622. 2923. 3056. 3068. 3072. 3073. 3262; 3514. 3482. 3708. 3835. 4160; 5935. 4494. 4790. 4827. 5296. 5409—11.5414.5489.5513. 5911. 6112. 6137. 6166. 6167. 6268. 6555. 6795. 6851. 7056. 7413.

R., Tadel: macht nicht glücklich, ist vom Uebel, eitel, unnütz, unbeständig; unheilvolle Macht des R.; Fehler der Reichen, schlechte, thörichte R. 216. 298. 320. 383. 582; 586. 585. 593; 3320. 595. 598. 602. 603; 605; 2630. 608-10. 614. 657. 754; 4015. 853. 862. 993, 997, 1032, 1080, 1137, 1152. 1156. 1241. 1356. 1673. 1725. 1751. 1777. 1942. 1971. 2205, 2327, 2841. 2426. 2433. 2481. 2625. 2871. 2998. 2515. 3028. 3039. 3044. 3045. 3049, 3053-5, 3058, 3066. 3117. 3124. 3131. 3257. 3421. 3651. 3703. 3758. 3882, 4013, 4015. 3760.4103, 4331, 4339, 4340; 5574/5. 4372. 4384. 4491. 4521. 4723. 5046. 5087. 5142. 5160. 5183. 5248. 5257. 5488. 5683. 5699. 5700. 5734: 5735. 5739. 5928. 5941. 5761. 5820. 6079. 6091. 6098. 6099. 6168. 6276. 6402. 6139. 6553. 6702; 6768. 6717. 6723. 6758. 6793, 6797. 7111. 7142. 6972. 6866. 7317. 7388. 7401. 7435. 7489. 7534. 7592.

Reiche sollen spenden und geniessen 71. 320. 616. 880. 1328, 2189; 2756; 2768. 2742. 2757. 2767. 2989. 2978. 3067. 3846. 5034. 5262: 5263. 5374. 5602. 5716. 6414. — — spenden 183. 1233. 1307. 1487. 1710. 1722. 1749. 1803. 2209, 2211, 2750, 2755; 6070. 3007. 3363. 3843; 5833. 3845. 4082. 4489. 4640. 5257. 5701. 5705. 5821. 5882. 6002. 6070. 6073. 6086. 6099. 6169. 6200.— — geniessen 596. 2119; 2167. 3703. 3754. 3834. 5183. 5558. 7172. - - ganz allmählich gen. 6395. - Verschwendung vom Uebel; s. Verschwendung. — Verderben des Schatzes 154; 6307. 2991. — R. für fromme Werke zu verwenden 3192. 6309. — Nach R. streben frommer Zwecke halber, getadelt 3117. 3118. 3124.

Verlust des R., Vermögens; Verarmung 255, 2826, 3038, 3053, 3257, 3708, 4108, 4110, 4827, 5059, 5153, 5190, 5296, 6168, 6508, 6723, 7067, 7227,

R., Reiche: Verschiedenes 154; 6307. 592. 594. 607. 699, 1142; 1143. 1150. 1220. 1715. 2156; 2157. 2927; 7426. 4394. 4919. 5816. 6705. 6787.

Vermebrung des Vermögens durch Verschiedenes 6324. Geschickte geniessen auch Anderer R. 6974.

Selbsterworbenes — ererbtes usw. Vermögen 249, 4080. 7477.

Welcherlei Menschen nicht wissen, was Geld ist 7437.

Ein Winziger, der von einem Anderen Geld erlangt hat 373. — Armer, der zu Geld gekommen ist 653.

Mit Geld erwirbt man G. 212. 619. 620. 5568.

Geldverleiher 2477; 3861. — Geldausleihen, getadelt 1871. 3289. 4156. 5246. 7590. 7611.

Vgl. Abhängigkeit, Armuth. Diebstahl. Glück.

Reiher: Bild des Asketen 230. 2184, 2573, 2575, 3209, 4378, 4873, 4879, 6393; 6394, 6950; 7041. — Sonst 624, 899, 1302, 2399, 3572, 4523. — R. unter Flamingos 4800. — R. und Fl. 7858.

Reinheit, Reines, r. sein, werden 102, 201; 202, 822, 824, 966/8; 6481/2, 2283, 2934, 3297; 3418, 4508, 4567; 5703, 6024, 6086, 7521,

Verunreinigendes 2615, 6597, 7432, 7433,

R. des Herzens 201; 202, 911; 4700, 1543, 1773, 1777, 1828, 2283, 2329, 2441, 2754, 2934, 3167, 4376; 4873, 4579, 4983, 5231, 5427, 5545, 5881, 6024.

"Es ist besser den Schmutz gar nicht zu berühren, als sich ihn abzuwaschen" 3117.

Reis: Lob 2581, 4186. — Sonst 1294, 2635, 3848, 6264; 7593, 6775. — R-körner 771; 6645; 6661; 6667. — Reis und Hirse 1405.

Reisen: Lob 2960, 2964, 5608, 6082. — Tadel 6774. — R. soll man in Gesellschaft 1391 — 4. — Wanderer im Vgl. 4051, 5102, 5150, 5155. — R.-gefährte 420, 6980. — "Wegkost" 1917.

Reiterei 4392, 5514.

Reste, nicht zurückzulassen 172. 1331—8. 6379. Vgl. 5992. Reue über begangenes Unrecht 111. 450. 1210. 1886. 2366.

3108, 5129, 5130, Ricinus-Stande 5071.

Riechen. "An einem Buche nur ger. haben" 868.

Robita 59.

Rohr 4410. 6844/5. — Das spanische R. 4655.

Rothhaarige 6618, 6619. Bshi 47.

Rubin 88, 801, 867, 5890, 5910, 6523. — "Sogar ein un-

schätzbarer R. verlangt in Gold gefasst zu werden\* 2164.

, Rücken, den, nie kehren Bedürftigen, Freunden, Feinden\* 613. — "Sich Einem auf den R. setzen\* 1934. 2720.

Rudra 5258.

Ruhe des Gemüths. S. Begehren. Ruhm. S. Ehre.

Rund\* 654. 3886. 7134. 7140.

Sagara 1995, 7059.

Salz; Lob des — 2050. 6932. — "Aetzendes S. in die Wunde streuen" 1873. 4343.

Sandel (Lob) 140. 340. 349; 350; 5441. 401. 663. 1509. 1754. 1763. 2215. 2313. 2684. 2928. 3458. 4081. 4842. 4929. 5278. 5757. 6523. 7099. 7360. 7607. — Schlangen an der Wurzel des S. 978. 2240. 2250. 4929. 7607. — "Am alten S. erzeugt sich Wohlgeruch" 4262. — "S.-holz und gemeines Brennholz brennen nicht verschieden" 2583.

Sanftmuth, Geduld, Langmuth, Nachsicht, Milde, Güte, gute Worte, Versöhnlichkeit - Lob; Böses nicht zu vergelten 28. 48. 49. 60; 2856. 99. 151; 5611. 152. 153. 295/7. 390. 401. 536; 6891/2, 577, 594. 638, 822, 824, 856; 857, 864, 910. 942. 949. 950. 1071. 1091. 1281. 1341/2; 1351/2. 1426, 1487; 1919, 1503, 1515, 1590, 1722, 1757, 1759, 1831, 1919. 1982. 2010-4. 2016. 2095. 2329. 2373. 2460. 2496. 2500. 2572. 2585. 2755; 6070. 2854, 2856, 2886, 3013, 3025, 3225. 3263; 6406. 3313. 3376; 4886. 3379. 3397. 3451. 3453. 3537, 3553, 3559, 3645, 3646, 3800. 3842. 3937; 3938. 3993,

 $\begin{array}{c} 4061.\ 4181.\ 4277.\ 4314.\ 4467.\\ 4499.\ 4578.\ 4651.\ 4715.\ 4721.\\ 4814.\ 4820;\ 4821.\ 4841.\ 4877.\\ 4962;\ 4964.\ 4971.\ 5011.\ 5039.\\ 5046.\ \ 5216/7.\ \ 5285.\ \ 5332.\\ 5420.\ \ 5422-4.\ \ 5427.\ \ 5499.\\ 5578.\ 5596.\ 5598.\ 5634.\ 5854;\\ 5932.\ 6111.\ 6147.\ 6360.\ 6385.\\ 6614.\ \ 6628/9.\ \ 6734.\ \ 6786.\\ 6909.\ 6943.\ 6995.\ 6996.\ 7011;\\ 7021.\ \ 7012.\ \ 7013.\ \ 7018.\ \ 7255.\\ -7.\ \ 7279.\ \ 7391.\ \ 7408.\ \ 7409.\\ 7449.\ \ 7503.\\ \end{array}$ 

Nachsicht, Milde (gegenüber Beleidigungen, Feinden) eine Schwiiche, vom Uebel; Gegenwehr, Vergeltung empfohlen; N., M. nicht überallam Platze; Milde und Strenge jedes zu seiner Zeit 28. 368. 665. 949. 1455. 1702. 1703. 3472. 3558. 3746. 4040; 5178. 4334. 4337. 4355. 4697; 6936. 4716. 4783. 4966. 4968-70. 4988. 5614/5. 6656. 7010. Weiche, Sanfte 4965, 7293.

 wird für Schwäche gehalten 1341/2; 1351/2.4277.4960. 4966.4968—70.

Nachgiebig, gefügig, sich schikkend — störrig 3365. 4410. 4411. 4616. 5175.

Vgl. Ehre, Feindschaft. Streit. Wohlwollen.

Sänger 3293. — "S. vor Tauben" 5072.

Sarasvati 3086.

Satjavrata 4829.

Saturn 5196; 5230; 5808. 6389.

"Sängling versteht nichts anderes als an der Mutterbrust zu trinken" 7447.

Schaden. S. Nutzen.

Schadenfreude 456. 2586. 2739/40.

Schakal 901. 1306. 1551. 2339.
2618. 3400. 4507. 6517. —
"Ein Sch. fand durch eine Gazelle den Tod" 7585. — "Gazellen vom Sch. gehütet" 7342.
— "Auch ein Sch. geberdet sich wie ein Löwe, so lange er in seiner Höhle ist" 7042.
— "Sch. von Mensch" 7382.

Scham, Sch.-gefühl, Sch.-haftigkeit 755. 2016. 2111. 2373. 3800. 3862. 6086. 7424. — Wo Sch. bei Seite zu lassen 2111. 3042.

Schande. S. Niedrige Gesinnung.

Schatten (Vgl.) 1004. 1254. 3480. 4544. 5106. 5812. — "Einer Wolke Sch." 514—6. 6419.

Schatz des Fürsten 1950, 5068, 6981, 7587. — Verderben des Sch. 154, 6307. — "Sch., den kein Dieb zu stehlen vermag" 2445, 3239, 3240, 6461, 7371. — "Vergrabene Sch. bergen zweizungige Schlangen" 1150, Schatzgrüber 1170, Schatzmeister 4274, 6477.

Schauspieler (geringgeachtet) 1593, 2235, 2278, 3165, 5315, 6284. — i. Vgl. 2004, 5152, Scheffel, nur, die die Kornkammer füllen\* 1928.

Schein, trügender, 2507.

Scheiterhaufe - Sorge (kita - kinta) 2280, 2281.

"Schenkwirth, dem es um Wolle zu thun ist, füttert seinen Bock mit saftigen Grüsern" 1683. — "In der Hand einer Schenkwirthin gilt sogar Wasser für Branntwein" 3498. 7462.

Schicksal. Macht, Unvermeidlichkeit, Unabwendbarkeit des Sch. 37. 79. 89. 91. 356. 364-6. 402. 545. 567; 3902. 636, 645, 671, 729, 784, 789, 866. 948. 961, 992. 1018. 1148. 1151. 1196. 1207; 1208; 4068; 4187. 1211/2. 1292. 1489, 1504, 1545, 1558, 1562, 1587. 1610. 1625, 1728, 1729. 1813. 1862. 1870. 1918. 2035; 2088, 2048, 2060, 2082, 2129, 2236/7. 2300. 2310. 2354; 2487; 3519; 5181. 2397. 2525. 2532; 7034, 2643, 2682, 2883, 2844, 2955, 2974, 2980, 3026. 3183, 3208, 3231, 3287, 3307, 3353, 3354, 3380; 3381, 3467. 3480, 3561, 3566, 3567, 3595 (vgl. 5540). 3599. 3653. 3701. 3726: 3729. 3735, 3776. 3798. 3815. 3895; 6855. 3950. 3970. 4025, 4226, 4267, 4268, 4323; 5830. 4324. 4335. 4353, 4497. 4527, 4528, 4561, 4562, 4581, 4582 4605, 4642, 4654, 4802. 5067. 5132. 5228. 5267. 5306. 5346, 5392, 5539, 5540, 5561. 5562, 5641, 5782, 5831, 6004; 7451, 6062, 6120, 6121, 6124. 6125, 6855, 6859, 6890, 6977. 7063, 7064, 7066, 7068, 7072, 7073. 7138.9. 7369. 7450-7452, 7518, 7564.

Vom Sch. bängt die Einsicht ab 1558, 1568, Vgl. 7452. — der Vorsatz usw. 2582; 7034.

Vom Sch. und der menschlichen Arbeit hängt der Erfolg ab 972. 1003. 1225. 1567. 1614. 1852; 1853. 1901; 7554. 2035; 2037; 2038; 5124. 2972. 2975. 2981. 3516. 3557. 3602. 3880. 3991. 4007. 4183. 5100. 5111. 5149. 5161. 5163. 7554.

Das Sch. durch Arbeit zu bekämpfen; auf das Sch. sich Verlassende, Unthätige (Fatalisten) getadelt 46. 1248. 1255. 1979. 2480. 2636. 2877. 2975—7. 3116. 3227. 3306. 3949. 4451. 4628; 5996. 4998. 5049; 7327. 5283. 5328. 5333. 5661. 6057; 6058. 6062. 6870.

Sch. ist die Frucht der Werke des früheren Daseins 495, 972. 1567. 1568. 2981. 3227. 3367. 4172. 7138/9.

"Schriftzüge auf der Stirn des Menschen" (Bestimmung) 549. 1018. 1093. 1508. 2643. 3895. 5267. 5539. 5830. 6121. 6977. 7369.

Widriges Sch. S. Glück — Unglück.

Vgl. Zeit.

Schiessübungen 3638.

Schiff i. Vgl. 1639.3076.3087. 3839. 4442. 5215. 5892/3. 7143.—"Steinernes Sch."2930. 5074.— "Der Kluge bedarf des Sch., so lange er noch nicht das Ufer erreicht hat, dann nicht mehr" 7574.— Vgl. 1589.

Schildkröte 1957, 2063, 3692, 3751, 5697, 7147. — Die die Erde tragende Sch. 203, 1737, 2377, 5576, 6012.

Schlafen; Mässigkeit im Schl. und Sonstiges 1788. 3710. 4849. 5510. 6498. 6615. 7566. — "Gegen den Wind schl., nachdem man zuvor Feuer in dürres Gesträuch geworfen" 6122. — Schlaflosigkeit sucht heim . . . 500.

Schläge, die, fallen immer wieder auf die wunde Stelle\* 2006.

Schlange, Beisp., Vgl. 64. 410, 775, 781, 829, 935, 1200, 1364, 1368, 1618, 1898, 1957, 2184, 2628, 2796, 2857, 2883, 2894, 3009, 3021, 3111, 3124. 8252. 8366. 3440. 8778. 8942. 4041. 4528. 4558. 4635. 6214. 6221. 6404. 6627. 6844/5. 6899; 6900. 6904—7. 7182. 7599.

Schl. schwellt die Haube an 2467. 3770; 3771. 3966. 5206.

Häntung der Schl. 4766, 5129. 5422.

Riesenschl. 1707, 3124, 4676, Edelstein im Kopfe der Schl. 778, 1958, 2850, 6221, 7022.

Blick der Schl. 2865.

Schl. leben von Wind 155, 2330, 4599, 4738, 4873, 5437, 6903, 7022,

Schln. im Hause 345. 2192. 2891. 3230. 3784. 5260. 5364. 5623. 6370. 6901.

Schl.-weibehen tödtet seine Brut 259.

"Schl. ohne Zahn, Gift" 625. 1200.2675—7; 6226.3023. 3849.

Milch wird Gift bei Schl. 122. 1287. 2088. 2138. 4031. 7482.

Schl. verehrt 39, 6902, 7514, "Mit Schl. spielen" 1964, 3439, 3677, 3726, 4283, 5951, 5957.

"Die Hand in den Rachen einer Schl. stecken" 2115. — "Wie ein im Meer Versinkender, wenn er sich an eine Schl. klammern kann . . ." 5146. Von einer Schl. Gebissene 3859.

Schl.-Zähmer 6285, 6329, Schleim 1164, 7467.

Schlingpflanze, Beisp., Vgl. 432, 717, 1066; 5829, 2386, 2787, 3164, 7202.

"Schloss ver dem Munde" 1129. Schmähsucht, Tadel, verletzende, beleidigende Rede 103. 145/6. 166. 198. 282. 289. 374. 470. 505. 510. 576. 615. 688. 749. 786. 787. 814; 3329. 856. 857. 896. 902. 924. 1549. 1788. 2138. 2577. 3256. 3258. 3424. 3542. 3645; 3646. 3724. 3839. 3966. 4732. 5721. 5806. 5946. 6018. 6628/9. 6736. 7550. 7580.

 seitens Gemeiner schadet nicht Trefflichen 5204. 5903.
 7376.

Ueble Nachrede, Tadel hinterm Rücken, Verleumdung 829: 857. 1792. 2534. 3924. 3931. 4237. 4246. 4963, 5232/3, 5245, 5981, 6997. — Ueble Nachrede. ob wahr oder falsch, bleibt nicht ohne Wirkung 18; 703. 4416. 4659. 5868. — Selbst dem Reinen wird eine Schuld angehängt 3829. 4416. — Furcht vor übler Nachrede 6783. — — getadelt 3652. 6922. — Ueble Nachrede für Gute der Tod 6997. Falsche Beschuldigung 329. 5460.

Hämisches Tadeln, Verkleinern Anderer; Anderer Fehler kennen, aufspüren, ihre Vorzüge nicht anerkennen; die eigenen Fehler nicht sehen 163, 242, 295/7, 615, 638, 746, 924, 1041, 1198, 2045, 2127, 2138, 2214, 2375, 2592, 2858, 2862, 3017, 3259, 3336, 3445, 3468, 3544, 3577, 3918, 3919, 3935, 4514, 4652, 4760, 4858, 4991, 5113, 5721, 6126, 6967, 7071, 7471,

Jedermann erinnert sich Jedermanns geringer Geltung in früheren Lebenslagen, aber die Grösse im gegenwärtigen Augenblick kennt man nur selbst 6942.

Hämische Tadelsucht gegenüber schönen Gedichten 148. 1548. 1712. Vgl. Wohlwollen.

Schnelle Wirkung, Beisp. von — 2666, 2671, 3350, 4894.

Schönheit von Tugenden begleitet 5076. 5247. — Begriff des Sch. ist abhängig vom individuellen Geschmack 1766. 5258. 5288. — Was von Natur schön ist, bedarf nicht des Schmuckes 6896, 7297.

Schreiber (des Fürsten) 2272. 2293. 3591. 4977; 6478; 6654; 6926. 7017.

"Schröpfen" 1072.

Schuh an die Stelle des Diadems setzen 4744. Vgl. 7221.

Schulden vom Uebel; frei sein, sich frei machen von Sch. geloht 172; 1331; 1332, 226, 1013, 1330, 1630, 3115, 3860, 6379, 7486—8. — Ehrlichkeit bei Sch. 954, 7547. — "Drei Sch." 1334, 4071, 7489.

Schuldige (vor Gericht), Zeichen des — 988/9. — Z. des Unsch. 4280. — Schuldlosigkeit, gutes Gewissen 2228.

Schüler, Studium, nach Wissen Strebende, Lernen, Fleiss 115; 6594.243; 245; 7605.511—3. 742.787.1014.1031; 7442. 1034.1091.1392.1400.1543. 1649.1773.1784.1793.1797; 1809.1871.1944.2178.2181. 2452.2679.2944.3389.3454. 3871. 4029. 4053. 4155. 4336. 4391.4440; 6227;6544;6546; 7194. 4653. 4839. 4911. 5094. 5095. 5096; 5672/3. 5320. 5767; 5769. 5773. 5790; 6454. 5963. 6066. 6081—3. 6107. 6134. 6573. 6594. 6742. 6749. 7088. 7281. 7452. 7583. 7608. Lernen von . . . 6127. (Vgl. Thiere.) Vgl. Das Gute annehmen.

Die Schüler, die am Schwanze der himmlischen Kuh hingen 6060.

Vgl. Lehrer. Veda. Wissen. Schwache. S. Kleine.

Schwager (Frauenbruder) 1896. Schweigen, Schweigsamkeit;
Lob des — 708. 740. 899—
4879; 4895. 1184. 1250; 3871;
7505. 1817. 2460. 2753. 3594.
4301. 4310. 7352. — Schw.
in 6 Fallen gut 4733. — Unter beständigem Schw. speisen 5339.

Geschichte von den drei badenden Asketen 4895. Vgl. Rede. Thorheit.

Schwein i. Vgl. 3814. 4922. 7153. — "Eber spürt im Lotusteich nur Schlamm auf" 2127. — Eber und Löwe 846. 2729/30.

Schwert, Vgl. 2925. 3398. — "Schw.-klingen am Halse, Umarmung von — 5526. 6192. — "Stehen auf der Schneide eines Schw." 3171. 3882. 4253; 4354.

Schwester 872. 2284. -Schwestersohn 2408.

Schwiegermutter 5743. — Schw.-sohn 2408, 7437. — Schw.-vater 777, 1178; 1182.

Seele, Geist, Selbst 285; 1238. 950, 1097, 1229, 1647, 1751, 2286, 3463, 3718, 3872, 4154, 4688, 4986. Selbst; was man s. üben, vollbringen muss, wo es keinen Lehrer, Schüler, Stellvertreter giebt 1055. 4638.

Selbsterhaltung empfohlen (auf alle Fälle, um jeden Preis, durch jedwedes Mittel) 427. 921. 958. 1288. 1361. 1561; 5527; 5534. 2518. 2627. 3278. 4124; 4126. 4400. 5135. 5527. 5627. 6144. 6424. 6938. 7298. 7483. — Dagegen 3932. 7325. Vgl. Eigennutz. Wohlwollen.

Selbsterkenntniss, Kenntniss der eigenen Kraft, der eigenen Febler 399. 683. 746. 851. 887. 888. 897. 909. 1502. 2829. 2889. 3336. 3615. 3918. 3935. 4986. 5140. 5619. 5651. 6967. 7071. 7326. 7471. — Hässlicher im Spiegel 6180/1.

Selbstmord 3288.

Selbstprüfung zu üben 4240. Selbstvertrauen 538. 1194. 3562; 4109. 4297. 4350. 6451. 6559. 7373.

Senfkorn 334.

Sesam (-körner, -öl) 2562. 2563. 2564; 4154. 2614. 3306. 4386. 7226. 7242.

Sjandanabaum 7158.

Sichere, das, sufgeben, und dem Unsicheren nachgehen 5600.

Sieb - Wanne 6235.

"Siegel in Sand drücken" 677. Sinne, Sinnlichkeit. S. Begeloren.

Sita 137. 149. 2955, 5439, 7051. — Vgl. Râma.

Sitte, Herkommen; gute Sitten, gesittetes Benehmen 28, 435, 2679, 2748, 3034, 3586, 3886, 3947, 4518, 5655, 6087, 6127, 7468. — Verschiedene S, 7562/3.

Skanda 3086.

Sklave besitzlos 4570. - Skla-

vin, Lob 7539. — Verkehr mit Skl. getadelt 7540. — Skl. auseinem Gynaeceum 7460. Smaragd macht Gift unschäd-

lich 257, 5910.

Sohn, Lob des; gute, tüchtige S.: Verschiedenes 83.443.444; 685; 6506, 528, 600, 794; 5382. 907. 1028. 1144. 1413. 1416-8. 1431; 1928; 5971. 1463. 1474-6 (gegenüber 1431 usw.), 1746, 1797, 1801, 1805. 1821. 2092. 2378/9. 2611; 4363; 7006. 2774. 2792. 3060. 3151. 3420. 3458. 3545. 3570. 3800. 3890; 4572. 3898. 4070, 4071, 4074, 4096, 4100, 4112, 4119, 4127, 4230, 4370, 4470, 4512, 4570, 4574, 4948, 4972, 5224, 5229, 5355, 5495, 5959. 6006. 6141. 6308/9. 6334. 6428. 6637. 6640. 6737. 7006. 7007. 7100. 7160. 7180. 7225, 7397, 7539, 7588, 7608, Tadel, Geringschätzung gegen 8. 2876, 4005, 4114, 4320, 4791. 5224.

Schlechte, unwissende, dumme 8. 96; 97; 4912. 192. 1330. 1412. 1417. 1710. 1746. 1748. 1752. 1785. 1797. 1800—3. 1805. 1844. 1847. 1925. 1928. 1940; 1941. 2144; 5009. 2950. 2991. 3243. 3757. 3989. 4118. 5365. 5381. 5960. 5970. 5971.

Erziehung, Unterweisung der S. (Pflicht der Eltern) 2991. 4074. 4078. 4116. 4800. 4804. 5847. 6384. 7058. Behandlung des S. seitens des

Behandlung des S. seitens des Vaters in den verschiedenen Altersstufen 5747; 5848; 7845.

Als S. zu betrachten . . . 5320. Putra, Etymologie 1144, 4127. Vgl. Eltern. Kind. Soma 6299. 7176. 7193. — S.-Saft 5988.

Somilaka 596.

Sommer; erquickend im S. 95. 1850, 7263, — Mittagszeit im 8. 2308.

Sonne, S.-gott 18; 3971, 743; 985; 4845, 760, 1245, 1357, 1419, 1430, 1435, 1445, 1539; 5726, 1540, 1737, 2835, 2982, 3731, 3750, 4226, 4527, 4569; 6750, 4624, 4739, 4812, 5021, 5075, 5170, 5487, 5544, 5712, 5719, 6183, 6187, 6865, 6996, 7527, 7600.

Junge S. 6498; 7593. — Lange am Himmel stehende S. 6264. "Selbst der jugendlichen S. Strahlen lassen sich auf Berge nieder" 4437.

"Roth ist die Sonne beim Aufgang, roth beim Untergang" 1237. 6874.

S.-Untergang, Abendröthe 792.
S.-Finsterniss 2022; 2244; 2249.

"Die S.-scheibe durchbrechen" 2098. 3012.

Vgl. Lampe. Wasserrose.
Sonnenschirm, Vgl. 1493.—
S.-sch. von Wasserrosen 3910.
Sonnenstein 1276. 5173. 6403.
Sorgen. S. Glück — Unglück.
Späher, Kundschafter (des Fürsten) 1884. 1963. 2084; 2394; 5759. 2293. 2574. 3093. 4273; 4836. 4564. 5331. 5345. 6069. 6252. 6285. 7331.

Sparsam keit 958; 959, 981, 1535, 1551, 7200. — Thörichte Sp. 4914. — Sp. am rechten Orte 5001.

Spenden, Freigebigkeit; Verdienst, Lob des Sp. 36. 49. 115. 208. 295/7. 493. 549. 698. 740. 742. 793; 2744;

2747. 822. 823. 831. 887. 928. 1059. 1091. 1135/6. 1155. 1186, 1278, 1307, 1515, 1543, 1547, 1576, 1722, 1749, 1755, 1757, 1793, 1803, 1820, 2189; 2756; 2768. 2209; 6676. 2495. 2519, 2631, 2632, 2634, 2742 -68. (2763:) 6586; 7377. 2775, 2792, 2930, 2939, 2943, 2944, 2952, 2978, 3132, 3284, 3363, 3527, 3570, 3862, 3896. 3947, 3986, 4001, 4022, 4049, 4082, 4252, 4256, 4310, 4346, 4438. 4518. 4557. 4657. 4767. 4849, 4863, 4973, 5001, 5041, 5224, 5262; 5263; 5602, 5371. 5413. 5513. 5543. 5578. 5576. 5596, 5701, 5705, 5832, 5864, 5921, 6019, 6025, 6069, 6070, 6103, 6169, 6365, 6447, 6614, 6722, 6753, 6799, 7027, 7140, 7189, 7294, 7315, 7316, 7422, 7465, 7520, 7586, 7588, 7547. Sp. belohnt sich, bringt Segen, macht beliebt 511. 1155. 1358, 1820, 1930, 2455. 2695, 2752, 2764 - 6, 2775,3659, 4008, 4034; 5434. 4100, 4252, 4346, 4557, 4730. 5021. 5041. 5413. 5793. 6324. 6710; 7062; 7189. Sp. soll man Würdigen, Bedürftigen (nicht Unwärdigen) 413. 882; 6256-9. 1278. 1487. 1710. 2023. 2088. 2365. 2482. 2714. 2751. 2938. 2958. 3472. 3659. 3841. 3843; 5833. 3845; 3846. 3896. 3898. 4017. 4030-4. 4163, 4350, 5145, 5484. 6002. 6071. 6589;

7174. 7189.
Vor welcherlei Personen nicht mit leeren Händen zu treten 1133. 2957. 5786. 5787.

6777. 6710; 7062. 6714.

7430. — Gabe an . . . ohne Segen 3165.

Sp. muss in rechter Weise, in rechter Gesinnung geschehen (gern, mit Freundlichkeit, geheim, bald, ohne Veranlassung, ohne Gegenleistung zu erwarten) 199, 493, 656, 998, 1186, 1756, 1779, 2460, 2741, 2755, 2958, 3507, 3577, 3655, 4006, 4030, 4033, 4253, 4314, 5048, 5660; 5676, 6652, 6710; 7062, 6714, 7334, 7455.

 Sp. mit unrechtmässig erworbenem Gut 7448.

Darreichung von Speise: höchst verdienstvoll 1135/6. 1320. 2059. 2455. 2581. 3583. 4730. 7445. 7547.

Sp. fällt sehwer 157. 7535.
 7536. — widerrathen 6306.
 — Sp. bei Armuth 5961.

Bestechung 2845. Vgl. Reichthum, Wohlvoollen. Spiegel 934, 2148, 4760, 4839.

5380. 6180. 7245. 7376.
Spiel, Glücks-, Würfelsp., Spieler 615. 750. 1246. 1618. 2238. 2992—5. 3040. 3165. 4043; 4045; 6828. 4617. 4932; 4933. 5073; 5074. 5246. 5315. 5722. 6108. 6127. 6538. 7576. Ballspiel 6332. — Ball, Spielball, Vgl. 1527. 3053. 3886; 4333; 5090.

Spinne 7307.

"Splitter im Auge" 6429. —

∞ "Splitter — Balken" 2045.

Sprachlehre, Grammatik 243

(vgl. 245). 3545. 3575. 6401.

— Spiel mit grammatischen

Begriffen 764. 1675. 2662.

3339. — Wortanwendungen

getadelt 4599.

Schlechter Sanskrit 3273.

Spruch 7552. - 6 silbiger 6606. .Spucknapf\* 1593.

Staatsklugheit 925. 4864. Stachelschwein 3207, 3322,

Stadt . Es giebt keine St. ohne Teich und ohne Wolken . . . 3684.

Staub i. Vgl. 4040. - St. von einer Ziege und Anderem 98. 7432. 7433. — Bedürftige gran von St. 5543. 7316.

.Stein, den man mit Wasser abreibt\* 6770. - "Untergehen wie ein St. im Wasser" 6884. - St. bearbeitet man nicht mit dem Scheermesser 3578. - St. schwer auf den Berg hinaufgewälzt, leicht hinabgerollt\* 1016. - Steinchen vom Berge hinabrollend 1264.

Vgl. Berg. Götterbilder.

Stier 1658, 2326, 7234; 7541. - Lob des nützlichen St., gegenüber einem Vieh von Menschen 2177. - Zugochs und junger St. 2135. - "Einen St. melken\* 2297. - Auch ein unbrauchbarer alter St. frisst Gras\* 45. - St. im Tempel speist prächtig 3693. — "Besser ein leerer Stall als ein bösartiger St. 5953.

Stolz. S. Ehre. Hochmuth,

Strafe; Nothwendigkeit der Str.: gerecht, angemessen str. 1107; 2317. 1261—3. 2173. 2398. 2688. 2690-2, 2897, 3734. 3943; 5753. 5213/4. 6442. 6958, 7879, 7391. — Str. sühnt 5736. - Verschiedene Str. 6295. 7529. - Todesstr. 1380; 1386/7. 7286. 7529. — T.-str., gegen welcherlei Menschen nicht anzuwenden 664. Strandlaufer (Tittibha) und Meer 84. 302. 6386. - Str.

schläft mit nach oben gerichteten Füssen 7269.

Straucheln 5481. 5727.

Streit, Hader, Uneinigkeit, Zanksucht: Tadel 3. 114. 215. 759. 786. 1246. 1424. 1575. 2476. 2520, 2526, 3296, 3448/9, 3744, 4286, 4301, 4414, 4499, 4651, 4971, 5026, 5043, 5329, 5721. 6360. — Str. mit Weibern 4434. - Murren, Unfreundlichkeit, Grobheit 282. 750. 786. 787. 2851, 3586. 3604. 3758, 4350, 4467. 6628/9.

. Strick, Faden, Schnur", Wortspiel mit .Tugend, Vorzüge" 311, 348, 2145, 2147, 2151, 2156, 3017, 3885, 4892, 7243, 7247. 7289. 7307. — Sonst 2120; 5449; 7479, 3728.

"Sogar dünne lange Faden vermögen, wenn sie zahlreich und gleichartig sind, Vieles auszuhalten\* 2485.

Strobmann im Felde 1134. 5602.

Strom; nicht wider den Str. ankämpfen 948, 4234.

.Stumm" 1932; 4907. 5010. 7266.

Sudha 5148.

Sujodhana 7438.

Sunda und Upasunda 3661; 5511.

Süssigkeit 532, 1084. Svadha 5148.

Tadel. S. Schmühsucht.

Tag, 12., eines Halbmonates 3583. — Todbringende T. für den von einer Schlange Gebissenen 3859.

Taille, dünne, 3756, 4683, 5305. 7184. 7253.

Tamarindensaft 4806. "Taub" 1899. 1932. 4907. Taube verliebt 1571.1632.7044.

- T. und Falke 4426, 4965.

- T. und Maus 5459. - T., Jäger, Falke, Schlange 1625.

Teich, See, Vgl. 553. 1037. 2189; 2462. 2502. 3818. 4458.

— T. besser als ein Brunnen 5959. 6762. — T. ablaufen lassen 1307. 4165. — T.,

Brunnen usw. zerstören 6042.

Thutigkeit. S. Arbeit.

Thier im Gegensatz zum Menschen 1077. 1236, 3984, 5437, 5513. 7164. — Th. trotz frommen Lebens verfolgt 4931. 6000. 6294. — Th. Beisp., um asketisches Leben zu tadeln 4376. 4873.

Verschiedene Th. als Muster 694. 2183. 2184. 4261. 4378. 4427. 4676. 5510. 6950. 7041. — Verunreinigende Th. 6597.

Thierweibchen seine Jungen schützend 2716.

Thor, geöffnetes, 945. 4582. Thorheit, Unverstand, Dummbeit, th. Handeln, Thoren 16. 51. 156. 273. 282. 287-9. 316. 317; 2959. 349. 437. 444; 685; 6506, 497, 518; 519. 617. 707. 720. 727. 865. 897. 939. 1002. 1010. 1461. 1465, 1508, 1608, 1711, 1747, 1779, 1943, 1945, 2124; 3876, 2175, 2177, 2260, 2431; 7454, 2889. 3365. 3457. 3768. 3814. 3978, 4075, 4141, 4239, 4294, 4321. 4423. 4534. 4712. 4910 -4924. 5012. 5044. 5377 **—80.** 5385, 5600, 5952, 5980. 6090, 6117, 6151, 6161, 6463, 6486. 6525. 6555. 6702; 6768. 6879. 6884/5. 7226. 7310. 7534. 7571. Thoren zu belehren vergeblich

349; 350; 5441, 570, 677.

Abhandl. d. DMG, IX. 4-

Wo es keine klugen Leute giebt, da wird auch ein Schwachkopf gepriesen 5071. Vgl. Klugheit,

720. 1287. 1865. 3036. 3471. 3472. 3578. 3832. 4283; 5837. 4336. 5072. 5377; 5378; 5380. 6446. 7492. Dagegen 4714. — Th. ist unheilbar 6348. — (Umgang mit) Thoren zu meiden 166. 437. 1943. 2870. 3677. 4924. 4981. 5975. 6051.

Thoren ist es vortheilhaft zu schweigen 2866.2901; 4920. 7094; 7096. 7352. — Acht Vorzüge der Thorheit 4910.

Dummen ergeht es wohl 3160. 3776. 5327. 5523. 6361. 6623.

Thorheiten, Verkehrtheiten, lächerliche, traurige Erscheinungen (Personen und Dinge
ohne die von ihnen geforderten Eigenschaften, nicht zusammen Stimmendes n. dgl.)
2629. 2792. 3007 — 10.
3389. 3757. 4000. 4587.
4913. 4919 4921. 5465.
5751. 5756. 5773. 6010;
6011. 6117. 6260. 6284.
6434.6608/9. — Vgl. Glück
— Unglück.

Unfähig, Werthvolles zu schätzen, beurtheilen 805, 1324, 1621, 3747, 5072, 5890, — Unempfänglich für die "schöne natürliche Grösse der Dinge" 1010.— Gleichgültig gegen Gesang usw. 7116.

Unmögliches unternehmen 479, 712, 713, 897, 3572, 6007 6352.

Fünf grosse Thoren 1499. Um die richtige Einsicht Gekommener 6456.

灰

Thürhüter 1089.

Tiger 2370. 2500. 3334. 6692.

— "Der T. schützt den Wald, und der Wald den T." 3766. 4844. Vgl. 5580. 6220. — "Eines T. leere Hütte zertritt ein gemeiner Schakal" 4507.

Timi (Fisch) 2573, 2575, 2845, 7017.

Toch ter ein Uebel 2325. 2390; viel T. — 1786. — Obliegenheiten der T. 4796. — T. schlagen den Müttern nach 6737. — Verheirathung von T. S. Ehe.

Tod; allgemein, unerwartet usw. S. Leben. — T. und Unsterblichkeit 530. — Mit dem T. ist alles aus 2432. 2434. — T. natürliches Verhältniss 4729. — T. kein Uebel 352. 1138. 1190. 2333. 2334. 3288. 4385. 7087. — Furcht vor dem T., Schrecken des T. 160. 702. 1242. 1923. 2333. 2818. 3772. 4781. 4958. 6691. 6810. 7087.

Mit dem T. hört die Liebe suf; Angehörige und Freunde helfen uns nichts im T. 315. 601. 1053. 1226. 2540. 2686. 3607. 4938. 4941.

Wer im Begriffe ist zu sterben . . . 2815.

"Wer todt ist, braucht nicht mehr zu sterben" 1866.

"T.\* 878. 6997. — "Todt\* 2055; 4950; 7362. 2431; 7454. 2767; 5372. 3148. 4698. 4784. 5805. — Todesgott; s. Jama. — "Rasch ist der Gang des Gesetzes" 2002. 2263. 5471. 7236.

Trauer um Verstorbene ist eitel, grundles 525, 670, 704, 722, 723; 3473; 4937; 6647, 738, 913, 1376, 1866, 1969, 2163, 2383, 3181, 3343, 8474. 3566. 3664. 3854; 3858; 4610. 4051. 4212. 4296. 5193. 5200. 5210. 5994. 6532/3. 6535. 6592. 7489. — Thränen um den Verst. bringen diesen zu Fall 6535; — müssen von ihm genossen werden 6592. — Daner der Traner um verschiedene Angehörige 7588.

Todtenmahl, Todtenopfer 3868. 4950; 7862. 6548. 6551. 6592. — T. verspottet 4942. 4944. 4945. 5227. 7319.

Tödtung Sünde 1386. 4311. 5542. 7286. 7585. — T. Vertrauensvoller, Schutzflehender 662. 2197. 5656, 6205, 6206. 7214. — T. von Thieren 5490. 5491. - T. von Uebelthätern, verdienstlich 1880: 1886/7. 1565. — T. (der Angehörigen) in Notwehr erlaubt 4069. 4113. 4120, 7469. — T. von Dienern erlaubt 7351. — Besonders unverletzlich . . . 662. 5656. Es tödten: ein Fürst sogar dann, wenn er lobt (lacht) и. а. 3366. 7249. — "Могder\* 7428.

Vgl. Brahmanen, Feindschaft. Kuh. Strafe. Wohlwollen.

Tan. "Vor einem blossen T. soll man sich nicht fürchten" 6400.

Töpfer 340. 1807. 4353. 4497. 5128. 5301. — "Ohne Thon vermag ein T. keinen Topf zu machen usw." 6140.

Tragen. "Auf dem Kopfe tr."
5879.7479. — "Auf der Schulter tr." 1706. 6013. 7182.

Trugheit, Trage 46. 627. 641. 706. 727. 750. 1029 — 31. 1465. 1747. 1814. 1873, 1946. 2831. 2991. 3010. 3569. 3652. 3715. 4670. 4712. 5172. 6615.

6711. 6877. 7075. 7118. 7474.

— Ohne Beruf 7550. — Wer Acker und Gattin vernachlässigt und andere Geschäfte unternimmt 1897.

Trauer. S. Glück — Unglück. Tod.

Traum 5294. 6490. — Tr. von welcherlei Menschen nicht in Erfüllung gebend 6325. — Tr. von glücklicher Vorbedeutung 1017. — Tr. von schlimmer Vorbedeutung 2043. — Tr. des Liebenden 2406. Trimürti verspottet 2256. 4205. Trommel 2749. 4658. 5567. 6233.

Trunkenheit, Genuss berauschender Getränke, Trunksucht 17. 180. 252. 565. 1246. 1486. 1539; 5726. 1582. 1618. 1674. 2288. 2724; 4660. 2991—4. 3899. 4043; 4045; 6828. 4492. 4493. 4495. 4617. 4673. 4753. 4778. 4932; 4933. 6283. 6490. 7562. 7576.

Tugend, moralisches Verdienst (gute Werke), guter Wandel, Gerechtigkeit, Redlichkeit -Lob: zu üben; belohnt sich. gewährt Glück 28. 38. 40: 7425. 44. 71. 72. 94. 205. 292. 314. 333. 422. 469, 495. 511-3. 592. 594. 599. 689. 716. 742. 796. 797. 887. 911. 943. 997. 1012. 1025. 1053. 1086. 1139/40. 1154/5. 1204. 1220 (vgl. 2873), 1224, 1250; 7505, 1318; 4846, 1345; 3920. 1426. 1487. 1508. 1514/5. 1560. 1564. 1607. 1677. 1690. 1717. 1747. 1773. 1778. 1856. 1902, 1943, 1945, 1978, 2119, 2153. 2167. 2267—70. 2363. 2372. 2430. 2441. 2464. 2475. 2483, 2529, 2593, 2597, 2617, 2621, 2679, 2750, 2751, 2775,

2812, 2817, 2847, 2886, 2922, 3046, 3060, 3087-90, 3095. 3105, 3106, 3112, 3113, 3126 **—** 36, 3159, 3167, 3192, 3203, 3332, 3367, 3442, 3456, 3486, 3542, 3545, 3663, 3672, 3695, 3718, 3721, 3757, 3779, 4005, 4052, 4095, 4097 (vgl. 4056). 4098, 4100, 4104 (vgl. 7451), 4121, 4150, 4179, 4211, 4222, 4305. 4363. 4367. 4370. 4481. 4470, 4560, 4594, 4653, 4740, 4779, 4814, 4841, 4877, 4905. 4939, 4953, 4990, 5037, 5039, 5134, 5302, 5324, 5369; 7499. 5372. 5407. 5420. 5448. 5468. 5471, 5479, 5515, 5545, 5549, 5573, 5598, 5772, 5773, 5816, 5817. 5933. 5945. 6036. 6037. 6125, 6130, 6250; 6251, 6312, 6342. 6424. 6427. 6428. 6447. 6495, 6547, 6563, 6682, 6695, 6719, 6722, 6742, 6801, 6811, 6909, 6914, 6916, 6964, 7057. 7091, 7097, 7120, 7164, 7307, 7316, 7360, 7395, 7398, 7399,

7464. 7542. 7556. T. übe man schon in der Jugend, bald 38; 5515. 205. 3115. 4481. 5479. 5480. 7507. — — unter allen Umständen 40; 7425. 5954. — Den eigenen Pflichten obliegen, für sich recht thun 295/7. 638. 885. 906. 924. 5955; 6582; 6583. — (Recht) handeln (im Gegensatz zu ausserlicher Stellung, Frommigkeit) 1833/4. 2922.3191, 3301. 3423. 3663. 6914. Redliches Wollen, Bemühen; s. Arbeit. — Recht thun mit Einschrönkung 1559. 1561; 5527; 5584. 7393. — Recht und Unrecht: gleichgültig 3114. -R. von U. scheiden 1880.

68 - Mache dir nicht zu grosse 1843. 1858. 2095. 2215. Noth mit vielen Tugenden 2288. 2329. 2460. 2465. 5499. — Das Gute ist nicht 2571. nur des Guten wegen da 5373. — T. aus Noth 709. 2753. 1020. 3108. 7459. — Gute 2944. Vorsätze, Reue 3108. 3132. Moralisches Verdienst ist fein, 3296. schwer zu erfassen 1624: 5489. 3263. 7155. 6004.7451. - entspringt ans, wird bewahrt durch Glücksgüter 5297. 6074. 6087. 5688. T. (Gute Menschen) ist selten, fällt den Menschen schwer 469, 470, 1016, 1325, 1758, 2475. 2755, 2876, 2928, 3107. 3108. 3537. 3734. 3907. 4250. 4253; 4354. 4432; 4435, 4464, 4518, 4691. 4824. 6175. 6444. 6895, 6958, 7188, Das Gute, Nützliche, Angenehme (T., Reichthum, Genuss) 1120, 1139/40, 1325, 1541.3051.3098/9;3706/7; 5597. 3106. 3119 - 22.3125. 3346. 3454. 4539. 5195, 5399, 5408, 6562, 6581. 7177. Gute, edle Gemüthsart, Charakter 513. 1487. 1785; 1736. 1756. 1777, 1831.

2167. 2415.

2762.

3986.

2751.

3689.

1929. 2119.

2441. 2713.

6716, 7051.

2812.

4853, 5573, 6014, 6406,

6461. 6475; 6476. 6701.

Menschen 44. 262. 295/7.

311. 470. 538. 594. 697;

698. 740-2. 822-4. 887.

976. 1091/2. 1220. 1224.

1272. 1278. 1494. 1503.

1514/5. 1543. 1745. 1828.

Tugenden; Art, Lob guter

2775.

2597. 2682; 2684. 2738. 2748. 2750. 2751. 2760. 2761. 2888. 2952. 3097. 3129. 3135, 3161, 3167, 3313. 3365. 3423. 3451. 3644. 3689. 3779. 3806. 3986. 4022. 4032. 4085, 4253, 4270, 4310, 4354. 4513. 4578. 4653. 4813. 4841. 5427. 5598. 6019. 6031. 6046. 6147. 6172. 6235. 6305; 6988. 6342. 6447. 6521: 6614. 6695. 6719. 6722. 6724; 6731. 6725, 6734. 6767; 7300, 6780, 6783, 7134. 7178. 7292. 7315. 7465, 7521. Acht T. 741/2. 1091/2. 2944. - Sechs Pflichten des Hausvatera 2943. — Summe des Gesetzes 3253, 6578, 6579, 6593. 6665. — Wahrhafte T. (ohne die naheliegenden Fehler, ohne Falsch) 790. 2483. 2755; 6070. 4350. 4863. 6190. 7225. — Relative T., Fehler 755, 1484. 1687. 2012. 2166. Umgang, Freundschaft mit guten, vorzüglichen Menschen: Lob 248, 779, 900, 1011, 1013. 1183. 1592; 2146. 1619. 1782. 1841. 1943. 1944. 2120: 7479. 2376. 2474. 2441. 2449. 2621. 2623. 2633. 2716. 2738. 2952. 3060. 3407. 3531; 6992; 6993, 3790, 3795. 4473: 7405. 4653. 4981. 5046. 5170. 5201. 5253. 5256. 5716. 5717. 5979. 6031. 6051. 6305; 6988. 6507. 6561. 6686. 6687.

6669. 6678. 6674. 6694. 6695. 6747. 6769. 6771. 6780. 6991. 7090. 7461.

Gute leiden durch, büssen für Böse 1019. 2044; 2882. 2892. 4037. 4417. 4931.

Edle im Unglück. S. Glück — Unglück.

Die Besten, Mittelmässige, Schlechte\* 215; 216, 702, 1068, 1176, 1178; 1182, 1460, 1880, 3152, 4342, 4473, 6628/9.

Vgl. Böse, Reinheit, Wiedergeburt.

Tundi-Gurke 6773.

Uebereilung. S. Eile.

Ueberläufer (seine Partei, seinen Fürsten verlassend und Fremden, Feinden sich anschliessend) 574. 901. 906. 2618. 5075. 5432.

Uebung 2356. Uçanas 1319.

Umgang, Berührung mit Anderen wirkt bestimmend, verändernd auf das Wesen 2562. 4473; 7405. 4714. 4794/5. 4981.5441.5456; 5457.6747. 6781. 6937. — vermag nichts über das eigene, angeborene Wesen 349; 350; 5441. 773. 1726. 6634.

Zusammenleben erzeugt Liebe 6630. — Gesellschaft macht aufgeklärt 1904. — Unpassende — 21. 58. — Verkehr vom Uebel 6674. 6675.

Nähe, Vertrautheit bewirkt Geringschätzung (vgl. "Prophet gilt nichts im Vaterlande") 139; 140. 3697. 4675. 5638. 6820. 7273.

Vgl. Angeborenes Wesen. Böse. Thorheit, Tugend. Unabhängigkeit, Selbständigkeit 249. 1451. 2921. 3676. 3800. 5256. 5271/2. — — im Urtheil 4141. 7472.

U. in Dürftigkeit, würdevolles Sichgenügenlassen am eigenen, wenn auch bescheidenen Gute: Lob 580/1. 726. 739; 3860. 908. 1011. 1636. 1725; 3780. 2053. 2301. 2561. 2920. 3268. 4027. 4368. 4372. 5082. 5292. 5949. 5950. 7070. 7337.

Unbeständiger Sinn 8, 258, 259; 1988, 2255, 2260, 2261, 6267, 7103, 7280, 7513.

Unbest, Unstates (Beisp.) 394. 421. 514—6. 2363. 4633. 4634. 4982. 5924. 6036. 6090. 6105. 6106. 6279. 6875. 7219. — Nicht vorherzusagen . . . 729.

Undankbarkeit, Üebel thun an Wohlthätern 35, 612, 717, 744, 750, 1277; 1282, 1280, 1283, 1327, 1366, 1508, 1849, 1865, 2198, 2408, 2819, 3003; 7215, 3910, 4017, 4171, 4856; 4857, 4898, 5751, 6356, 6463, 6612/3, 6627, 6706, 6708; 6709, 7502.

Vgl. Eigennutz. Wohlwollen.

Uneigennützigkeit, Selbstlosigkeit. S. Wohlwollen.

Unentschlossenheit, Thatenscheu, Zaudern 268, 291, 305, 706, 750, 1206; 4161, 2831, 2984, 3505, 3652, 4342, 4998, 6007, 6465, 6615, 6635, — Zweifel 5146.

Ungerufen eintreten 287-9, 3313.

Unglaube; Unfromme, Gottlose 50. 943. 1490. 1899. 2831. 3317. 3569. 4450. 4858. 4868. 4869. 5191. 5412. 6551. 6754. 7382. Unmögliches (Beisp., Ausdrücke für...) 768.1232.2582. 3312.3335; 3466.3658.5186. 5241...3. 5635. 5837. 6184. 6204.6330.6335.6401.7451. 7490. — Was unmöglich ist, das ist nicht möglich . . . 5186. Vgl. 768. — Nichts ist unm. zu erreichen 1497. — Was nicht ist, davor fürchtet man sich auch nicht 3312.

Unsterblichkeit. S. Tod. Wiedergeburt.

Unverletzliche 662. 7214; 7215.

Unvollkommenheit haftet an Allem; Niemand ist ohne Fehler; Unvollkommenheiten 978. 1110; 2049. 1435. 1606. 1713. 2081. 2250. 2393. 2988. 4824. 6432. 6488. 7108. 7526. 7607. Verkehrte, ungerechte Welteinrichtung; Schöpfer, Schicksal gescholten wegen — 171. 2081. 2743; 7052. 2927; 7426. 2955. 3140. 5437. 6124. 6211. 6276. 6432. 6444. 6787. 7163.

Vgl. Glück. Vergänglichkeit. Unwahrheit, Lüge 125, 278, 329, 440, 749, 750, 768, 1187, 1258, 1657, 1849, 2255, 2866, 3682; 3683, 4063, 4871, 4872, 5187, 5322, 5981, 6027, 7558, — Erlaubte — 3321,

Unzufriedenheit, Ungenügsamkeit 133; 5761, 375, 1090; 3791, 1149, 1741, 1946, 2082, 3059, 3391, 3973, 4090, 5254, 6798. — Nicht zu sättigen . . . 2595, 3278, 3470, 3547, 6831, Uttarakosala 5249,

V; mit V. beginnende Dinge 5937. Vaiçja 2456; 2457; 4388; 4390; 6163. 2709. 4506. 6540. 7559. Valmiki 1586. Varuņa 5983. 5984. Vasishtha 1110; 2049. Vasudeva 2143. Vatāpi 2739/40.

Vater 192. 871; 873. 995. 1300; 2726/8; 2731—4. 1330. 2611; 6836. 3479. 3571. 4146/7. 4260; 5031. 4791. 4797. 4798. 4800. 5167. 7320. 7519. 7588. — Als V. angesehen werden . . . 1216. 2328. 2465. 5328. 6422. — Das vom V. Ererbte bewahren, mehren 5250/2. — Durch den V. berühmt; s. Ehre. Vgl. Eltern. Kind. Sohn.

Veda, heilige Schriften, V.-Studium (Lob) 278, 742, 1034, 1091, 1777, 1793, 2084; 2394; 6450, 2496, 2944, 2955, 3454, 3992, 4271, 5094; 5145, 6147, 6268, 6272, 6275, 6547, 6594, 6638, 6673, 7431, 7578.

angefochten 1491. 1721.
2505. 3872. 4057. 4475.
V.-Studium bei Bösen, ohne Herzensreinheit, unnütz 3316. 3823. 5231. — V. Sprüche nicht auf Frauen anzuwenden 3685.
Vgl. Schüler.

Vedantin 7276.

Verantwortlichkeit 5040. 5767; 5769.

Verblüfftheit 6241.

Verbrennen. "Denen die sich am Feuer verbrannten, ist ein Ueberguss von heissem Wasser heilsam" 3116. — "Brandblasen werden durch Feuer geheilt" 5028. — "Kind, das sich an gekochter Milch verbr., bläst auch auf saure" 2855. — "Versengen" 1630; 1785. 2420. 4118. 7429.

, Verdauen 4488. 4886. — "Unverdautes 103. Vereinigung macht (auch Schwache)stark; vereinte Kräfte 648; 4425. 771; 6645; 6661; 6667. 1364. 2106. 2224. 2485. 4404. 4418. 4424. 4759. 5519. 6179. 6678. 6920. 7200. —

Dagegen 4965.

Gefährten, Beistand, Anhang, Rückhalt — Werth, Nutzen von — 143; 2667, 420, 770, 771; 6645; 6661; 6667, 1054, 1193, 1254, 1391—4, 1592, 1872, 2164, 4485, 4761—3, 5403, 5413, 6812, 6832, 6920, 6975, 6976, 6980, 7293, — Dagegen 349 (vgl. 350, 5441), — Mit Fünfen soll man stehen, gehen . . . 7220, — Kasteiungen übt man allein, das Lesen geschieht zu Zweien usw. 1392.

Anschluss, Rückhalt an Grossen, Mächtigen 1153, 2179; 6804, 3797, 6852; 7525, 7402. — Im Unglück Bündniss mit dem ersten Besten 6319. — Wer so mit uns verbunden ist, dass er mit uns steigt und fällt... 5644. — Halter 2312. — Reiner Behälter 1544. — Es verbinden sich... 2996.

Vergangenes. Ueber V. nicht zu trauern 1866, 2072; 2073, 3473; 4937, 3649, 3963. — Mit der Vergangenheit beruhigen (Alte) 5385.

Vergänglichkeit, Unbestand alles Bestehenden 525, 738, 945, 1664, 2079, 2427, 2798, 4565, 4610, 5197, 5249, 6679, 6821, 6860, 6911.

V. der Mächtigen und Grossen
1983, 1990, 1995, 4135,
4769, 4829, 5908, 6679,
7025, 7059, 7235, 7418.

V., Unvollkommenheit, Nichtigkeit irdischer Güter, Freuden, Vorzüge 290. 292. 348. 514—6. 599. 796. 813. 855. 993; 997. 1664. 2002; 2262;2263.2051.2267—70. 2401. 2578. 2621. 3406. 3647. 3920. 4125. 4151. 4327. 4464. 4632—4. 4637. 4982. 5107. 5209. 5714. 5717. 6036. 6419. 6516. 6554. 6688. 6860. 6948. 7097. 7231. 7317. 7464. Vgl. Glück. Leben.

Vergelten. Man v. Gutes mit G., Böses mit B., verfahre gegen Andere wie diese gegen uns 1874. 5357. 5639. 7026. — Vgl. Freundschaft. Sanftmuth.

Wohlreollen.

Vergeltung der Werke. S. Wie-

dergeburt.

Vergleich mit über, unter Einem Stehenden 231. — Nur mit sich selbst vergleichen lassen sich . . . 7516. 7533.

Verleumdung. S. Schmähsucht.

Werloren ist ..., es gehen zu Grunde ... 541; 2367. 1031. 2991. 3289 - 91. 3471. 3472. 4254. 4972. 6749. 7187. 7212; 7213. 7361. 7441. 7442.

Vernichten; es v. . . . 257. 1575, 1674, 1896, 4898, 5794.

Verrath, Vertrauensbruch, V. an Freunden 145/6. 3542. 4495. 4856-8. 5721. 5722. 7165. — Angeberei, Hinterbringerei 252. 329. 541; 2367. 749. 829; 4041. 1674. 2365. 3974. 4856. 4931. 4963. 5881. "Es verrathen (offenbaren)..." 870. 7218.

Verrückter Gesänge 1267. Versammlungen 3626. — Vorstand einer V. 6133. Verscheuchen. Es v., halten fern . . . 28, 2775, 2817.

Verschiedenheit der Menschen, Dinge 1405, 1981, 4735. 4897. 6029. 6094. 6510. — Verschiedene Sitten 7562/3. — V. Geschmack, Neigungen 563. 1039, 1900, 1902, 6292, — V. Verlangen 211. 6059. — V. Wirkung 2450. 4668.

Nerschwendung 114, 154: 6307, 1674, 2020, 3708, 6306, 7456. - V. am rechten Ort 5001. - Reichliche Ausgaben, in welchen Fällen angebracht 1959.

Verstossene 1822, 3884, 4449. 5559. 5876. 7092.

Vertrauen, Trauen: Warnung vor -, Misstrauen überhaupt, gegen Jedermann empfohlen 173. 389. 404. 714; 715; 3429-33; [4865], 926, 2184. 2785; 2786.3224; 3435; 6196. 3387, 3412; 5923, 3428, 3435, 3436. 4159; 6706. 4486, 4487. 4741, 5880, 6198, 6208, 6627, 6666, 6952, 7061.

Welchen Menschen usw. nicht zu trauen 1268. 3214. 3293. 4838. 7208. 7217.

V. Anderer zu gewinnen 3435; 6196, 6208, 6210,

Durch Böse Eingeschüchterte haben auch zu einem guten Menschen kein V. 2855.

Tauschung, Missbrauch des V. 612; 6626. 4857. 6197. 6205, 6206,

Vetāla 3366.

Vjasa 1110; 2049. 3875. 5842; 7258. 6004.

Vicvamitra 5902, 6204.

Vidúratha 3201.

, Vieh von Menschen\* 407. 809. 826, 2062, 2177, 2195, 2210, 2448, 3017, 3153, 4005, 4481.

4778, 4924, 5578, 6089, 6850, 7037, 7116, 7164, 7382, 7513, - Kein M. 4445.

Vikramaditja 2939.

Vindhja 503. 869. 5705.

Vishnu 777, 1185, 1764, 1980. 2316. 2643. 2644. 2790. 4497. 4978. 5834. 6277. 6859. 7127. 7273. - V. schläft auf der Schlange im Meere 671, 3142. 4978. 5818. 7388. - V. als Eber 1126. - V. zum Zwerg verwandelt 2316, 2600, 5436. - Treiben in seinem Hause 1404. - V. Weltseele 2670. 2790. 4775.

Verehrung Vs. 512. 810. 1297. 1443. 1620. 1714. 1781. 1768. 1769. 1889. 1945. 2065. 2495. 2773. 2940, 3328. 3452. 3568. 3773. 3951. 4788. 4982. 5030. 5264. 5756. 5987. 6230.6388. 6587. 6669. 6673. 7506, 7601.

Vogel, Beisp., Vgl. 21. 232; 5599. 647. 700; 875. 1226; 3761; 3788; 4374; 6246, 1376, 2251; 2252, 3064, 3288, 3823, 5633. 6115. 6336. 6342.

Volk, Unterthanen, geplagtes, nothleidendes, 684. 994; 2272; 2513, 1056; 1263, 1473, 2985, 5347. 6802. — Güter kommen von den U. 7400. - Werth einerstarken Bevölkerung 7312.

Vorsorge, Voraussicht, für die Zukunft 263-70. 982; 984. 2184. 2799. 3543. 4009. 4133/4.

Vorwitz 51, 707.

Vorzüge, vorzügliche, ausgezeichnete Menschen - Lob 616, 924, 1137, 1719, 1958, 2069, 2124, 2128, 2132, 2142, 2143, 2146, 2147, 2150, 2154, 2156—61. 2208. 2472. 2761. 2812. 3161. 3171. 3841. 3513. 3654. 3754. 4022. 4208. 4289. 4490. 5028; 5024. 5061. 5349. 5541. 5712; 6145. 5892/3. 5909. 5910. 6331. 6541. 6681. 7324.

V., treffliche Eigenschaften, Güter, verschiedene, 249, 269, 851, 1011, 1025, 1195, 1247, 1585, 1843, 2738, 2748, 2761, 2923, 3060, 3135, 3157, 3159, 3167, 3842, 4022, 4208, 4465, 4467, 4653, 4824, 5772, 5816, 5817, 5937, 6025, 6072; 6084, 6101—6103, 6245, 6451, 6541, 6568, 7133, 7398,

Würdigung, Schätzung, Anerkennung von V., Vortrefflichen (-m), Werthvollem, Verständniss für V.: V., W. am rechten, unrechten Platze 446; 447, 560, 805. 867. 1129. 1324. 1433. 1526. 1621. 1727; 2137, 2130. 2133. 2136. 2148. 2149. 2151. 2152. 2895. 2878, 3604, 3747, 3969, 4874. 5072. 5553. 5692. 5890. 6968. 7038. 7415. 7492.

V., innerer Werth (und Unwerth) gegenüber Aeusserlichem, ausserer Stellung 209.
334. 335. 805; 1612; 1922.
1137. 1616. 2161. 4345.
4656. 6139. 6916. 7358.
7534.

Ausgezeichnete Menschen sind selten 2326, 4824, 5376, 6110, 6365, 7103,

V. recht zu verwenden; mit, ohne entsprechende andere V. 616, 1025, 2165, 2460, 2755; 6070, 3067, 3754. 6091, 6093, 6098, 6099, 6180, 6191,

V. zu zeigen, zu bewahren 1581, 3378, 6103.

Vorzügliche haben zu leiden; in unwürdigen Verhältnissen 57. 1526. 2123. 2126. 2135. 3140. 4642. 6124. — Vgl. Glück — Unglück.

Eigene Vorz. im Gegensatz zum Ansehen durch Angehörige; s. Ehre.

Verschiedenes 1961, 2121, 5237, 6644, 7014.

Vṛshņi 5782.

Wachsamkeit 1195, 1250; 3871; 7505, 2183, 2184, 6146, 6320.

Waffe 4199.

Wagebalken, Vgl. 842.

Wagner. Ein W. trug sein Weib mit sammt dem Bublen auf dem Kopfe umher 4239.

Wahr, echt, richtig (-es) (von Verschiedenem, Personen und Dingen) 249, 787; 3264, 1943, 2483, 2611, 2773, 3250, 3252, 4363, 4863, 5468, 5554, 6190, 6543, 6836, 6962, 6964, 7006, 7007, 7032, 7281.

Nicht zweimal dasselbe thun 3024.

Wahrheit, Wahrhaftigkeit — Lob 49. 201; 202. 530. 708. 712. 780—4. 742. 822—4. 911. 949. 950. 1091. 1258. 1336; 1337. 1372. 1420. 1487. 1503. 1515. 1543. 1585. 1720. 1745. 1756. 1816. 2283. 2437. 2597. 2632. 2693. 2750. 2761. 2934. 2952. 3015. 3171. 3363. 3377. 3382. 3680. 3682; 3683. 3689. 4513. 4578. 4612. 4693; 5105; 7250. 4877. 5030. 5046. 5427. 5450. 5881. 5959. 6086. 6491. 6614. 6715. 6716. 6719.

6722. 6724—6. 6728. 6731. 6784. 6740. 6741; 6744. 6742. 6745. 6746. 7161. 7200. 7377. 7465. 7520.

Vgl. Rede. Unwahrheit.

Wald, Lob 5717, 7868. W.-brand, Vgl 1791, 2723, 3657, 3759, 3837, 3968, 4110, 5932, 7314, 7492.

Waldleben; s. Asketen.

Wallfahren 1474-6. 2944. 5476. 6117.

Waschen, Vgl. 2893. 6863. — Wäscher 5601. 6164.

"Was nützt ein W. an einem Orte, der von nackt einhergehenden Mönchen bewohnt ist?" 1727. 2137.

Wasser, Lob 104. 3264. 4186. 6522. — Vgl., Beisp. 1114; 2266; 3867. 2878. 3880. 4344. 4764. 5166. 5932. 6071. 6143. 6314. 6781. 6996. 7010. 7546. "W. sprengt allmählich einen Berg" u. ä. 4245. 4685. 4963. 5854; 5932. 7508. 7509. — "Einzelne Wassertropfen füllen allmählich einen Krug" 2357. — "Auch heisses W. löscht ein Feuer aus" 6371.

W. Bild der Unbeständigkeit, Vergänglichkeit ("W.-tropfen auf dem Blatt einer Wasserrose" u. a.) 75, 384, 2458, 3405—7, 4755, 5119, 6036, 7219, 7571.

"Wo früher W. gestanden hat, da kommt dieses wieder hin" 7227.

,W. macht Schmutz, wäscht ihn sber auch ab\* 2366.

"Schrift im W." u. ü. 2361. 6105. 6385, 7219. 7524. Sein Bild im W. betrachten:

vom Uebel 478, 3589, 6460. Nach W. graben\* 5095, 6988. Ins W. werfen, nachdem man . . . einen Stein an den Hals gebunden hat 3007.

Hals gebunden hat \$3007.

Wasserrose 347. 543. 859. 1283. 1285. 1433. 1445; 3781. 1459. 1588. 1806. 1821. 1877. 1996. 1999. 2109. 2322. 2355. 2472. 2668. 2669. 2905. 3402. 3743. 3851. 3887. 3904. 3909 —3913. 4037. 4086. 4286. 4552. 4684; 5718. 5288. 5419. 5999. 6385. 6879. 6896. 7243. "Die W. hat einen Dorn\* 2250. 2988. 6432.

"Auf einem Berge wächst keine W." 3335. 3466.

Lager auf W. 557.

Weber 5379, 5985, — W. in Vishnus Gestalt 1529, 1875, 7112,

Wecken soll man aus dem Schlafe . . . 2034. 6096. Nicht wecken . . . 827.

Weg 2889. 4254. 6119; 6662. 7463. — Wem der W. gebührt 359. — Aus dem W. zu geben ...; s. Meiden. — Durch vieles Geben entsteht ein Pfad 7434.

Weib, Gattin: Lob; Wurde; Stellung des (r) - überhaupt: Vorzüge des W. 71, 623, 907. 979. 1228. 1454. 1517/8. 1629. 2070, 2347; 5776, 2449, 2466. 2479, 2563, 2786, 2960, 2999, 3119. 3220; 4576; 5387; 7589. 3228. 3460. 3606. 3675. 3890; 4572, 3891, 4112, 4142, 4145, 4158; 4200; 6552, 4371, 4539. 4571. 4575-7. 4685. 4796. 5057. 5229. 5282. 5350. 5495. 5706, 5716, 6136, 6161, 6268, 6296, 6552; 6562, 6637, 6641. 6659, 6720, 6847, 6955, 7027. 7141. 7176. 7208. 7610.

Vertheidigung des W. 834. 2410, 5546, 7193, 7206, 7285. Tadel des W.; Fehler; unstater Sinn, Treulosigkeit, Falschheit des W.: W. nicht zu trauen; usw. 12. 31. 75. 133; 5761; 7437, 167, 176, 256; 643; 3403; 7222; 7582. 316. 323. 327. 328. 338, 346, 372; 1411; 2371, 394. 395. 410. 421. 515. (531;) 3285; 3470; 3496; 3547. 626; 6861. 654. 687. 709. 729. 751. 752. 753. 833. 843. 1038. 1069, 1268; 3214; 3293; 7217, 1317. 1330. 1339, 1457, 1466, 1471; 1472, 1573/4, 1582, 1613. 1633; 2207; 3838; 4777; 4876; 4909; 6854; 7186. 1655. 1670: 1953. 1672. 1738. 1741. 1743. 1778, 1815, 1824-7, 1839, 1911. 1942. 2141. 2227; 2580. 2255. 2265. 2325. 2368.9, 2448, 2462, 2512, 2517. 2543: 2544. 2551. 2680. 2719. 2795/6. 2804. 2863. 2876. 2942. 3141: 3271. 3149. 3201. 3204. 3269. 3283. 3292. 3309; 5856; 7209; 7561, 3357. 3434. 3441. 3497. 3502. 3511. 3525. 3685. 3725. 3736. 3782. 3821. 3848. 3883. 3994. 3995. 4005. 4062, 4288, 4677; 7124/5. 4834. 4907. 5029. 5178. 5184, 5228, 5226, 5241: 5243. 5300. 5633. 5689. 5694. 5695. 5704. 5792. 5836. 5913. 5928. 5957. 6023, 6078; 6880, 6090, 6105, 6106, 6127, 6135, 6202. 6215. 6276. 6364. 6412, 6418, 6435, 6443, 6638. 6773. 6819. 6880. 6973, 7129; 7582, 7157, 7191. 7195. 7197/8. 7201.

7203. 7204. 7207. 7208. 7219. 7231. 7288. 7296. 7875. 7883. 7459. 7472. 7490. 7568.

W. ein Sinnesgegenstand (3816. 3848.) 7206.

Lob des guten W .: Tugenden, Pflichten der G.; Gattentreue, -liebe, -gehorsam; Abhangigkeit vom Gatten; der Gatte ihre einzige Zuflucht 65, 312, 313, 357. 368; 2373, 528, 600, 794, 932, 954, 973, 1021, 1448, 1466, 1686, 1710, 1738, 1829, 1859, 1919, 1943. 2070. 2172. 2405. 2611; 6836, 2616, 2715, 2746. 2773. 2795/6. 2814; 4848. 2880. 2884. 2921: 3011. 3060. 3079. 3212. 3212. 3218: 6842. 3221. 3285; 3286, 3337, 3342, 3484. 3545. 3552. 3560. 3628; 3643, 3673; 3674. 3679; 3686. 3749. 3800. 3865. 3889. 3891-3893. 3898. 3901. 3972. 3992. 4020. 4076. 4079, 4119, 4129. 4229. 4248. 4281. 4363, 4430, 4540-3, 4548 —50. 4848. 5097. 5195. 5300. 5359. 5366. 5382. 5387. 5446. 5465. 5468. 5477 (vgl. 2568). 5728. 6025. 6074. 6194. 6334. 6464, 6481, 6496, 6569, 6703. 6705. 6707. 6756. 6791. 6862. 6873. 6962. 6964. 6997. 7003-8. 7100. 7117. 7160. 7203. 7361. 7391, 7520, 7560, 7609, Tadel der schlechten G.; Untreue und sonstige Fehler: Dinge, die ein W. verderben 12. 691; 6286, 1031, 1330, 1613. 1796-8. 1800. 1802.

```
1803, 1805, 1809, 1824-7,
  1844. 1911. 1955. 2191.
  2787. 2795/6. 2804. 2863,
  2891, 3072, 3290, 3291,
  3434. 3484. 3720. 4044:
  7336. 4079. 4118. 4128.
  4254, 4480, 4578, 4641,
  4741. 4911. 4956, 5364;
  5365, 5445, 5458; 6340.
  5504, 5750, 5751, 5756,
  5778. 5953. 5963. 6213.
  6284. 6704. 7157. 7212.
  7213. 7234. 7361. 7442.
  7466. 7486. 7512. 7544.
  7590. — Vgl. 6808. —
  Zankische, zornige G. 1785;
  1786. 2629. 2946; 3828.
  4128, 5388, 5445; 5463
  (vgl. 4791), 6609, 7466.
Macht der W. über die Männer.
  der weiblichen Schönheit 41.
  687. 843. 935. 1536. 1572,
  1787, 1916, 2466, 2548;
  2544. 2545; 2549; 2551;
  4255; 5486; 6824, 2606.
  2657. 2719. 2926. 3200.
  3300. 3395. 3398. 3606:
  5500: 6790. 3804. 3807;
  5065; 5083, 4428, 4685,
  4892, 4900, 5131, 5555,
  5633. 5695. 6108. 6204.
  6322. 6445. 6513. 6514.
  6550, 6853, 6893, 6982,
  6985, 7002, 7047, 7261,
  7375. 7386.
Weibliche Reize; Koketterie 81.
  181. 185. 210. 217. 239.
  250. 271. 517. 537. 556.
  644. 651. 654. 728. 781.
  792, 806, 859, 935, 1037;
  1269; 2502; 3818; 4458.
  1108; 4881. 1127. 1130.
  1259. 1322. 1365. 1440.
 1446. 1456. 1470. 1516.
  1536, 1572, 1600, 1601,
  1670; 1953, 1750, 1774.
  1787. 1789. 1846. 1916.
```

1949. 2076. 2096. 2169: 4885, 2245, 2247, 2248, 2319. 2340. 2386. 2468. 2486. 2489. 2508. 2509. 2529, 2559, 2606, 2656-60. 2697. 2823. 2824. 2933. 3081. 3177. 3375. 3409. 3684, 3702, 3748, 3756; 4683; 7184; 7253, 3765, 3838, 3910, 4085, 4444, 4461, 4646, 4647, 4668, 4681. 4878. 4887. 4891. 4899. 5050. 5057. 5065: 5083. 5255. 5805. 5406. 5501; 5502, 5685, 5706. 5733. 5799. 5850. 5851. 5857. 5896, 5897. 5900. 5901. 5904. 5913. 5917. 5918.6009-11.6039.6044. 6173. 6238. 6332. 6417. 6418. 6445. 6455. 6468. 6542. 6641. 6759. 6858. 6896, 7002, 7030; 7031. 7047, 7134, 7183-6, 7260. 7261, 7265, 7357, 7528, 7533.

Erfordernisse vollkommener w. Schönheit 2823, 5896, 6542. Tadel des w. Körpers, Nichtigkeit, Vergänglichkeit w. Reize 204. 210. 223. 651; 1516. 1344: 3967. 1446. 1633. 2000. 2207. 2259. 3411. 3838; 7186, 4777, 4876, 4909. 5255. 6154. 6854. W. Putz, Schmuck, Verschönerungsmittel 81, 112, 239, 1316. 1456. 1592. 1600. 1601. 1787. 1789. 1846. 2528. 2666. 2683. 3413. 3777. 4085. 4891. 4899. 5685. 5706. 5844. 5898. 5904. 6077. 6357. 6576. 6641, 6730, 7030; 7031, W. sind rein 102, 968; 6482. . 1180. 4508. 6545. 7176. 7192. — W. werden rein

durch die Regeln 4567; 5703. 7192.

W.-klugheit, W.-list 1082; 4091; 7204, 1319, 5920, 6135, 6407, 7196, 7205.

6135. 6407. 7196. 7205.
Verliebte Natur, Liebestrieb,
Liebesleidenschaft der W. 12.
236. 237. 531; 3235; 3470;
3496; 3547.841.878.1082;
4091; 7204. 1105; 7107;
7128; 7135; 7144. 1266.
1618. 2090. 2290. 2324.
2626. 3141. 3489. 3504.
3517. 3579. 5026. 5704.
6215. 6435. 7129; 7582.
7222. — Ein verliebtes W.
nicht zu befriedigen, Sünde
1659; 5342. 7258.

W. nicht wählerisch in Bezug auf Liebhaber, wenden ihre Gunst auch Schlechten, Niedrigen, Hässlichen zu 753.
1066; 5829. 1180. 1411.
1613. 1662; 4770; 7383.
1822. 2141. 2853; 3793.
3668; 3822. 3852. 5226.
5498. 5907, 7191.

Kaltherziges Benehmen gegen Verliebte 626; 6861, 1815, 3556, 5131, 5633, 5695, 7216.

W. mögen nicht alte Männer,
verlangen nach jungen 2836.
3536. 3999. 5704. 5944.
6433. 6599. 7836.

Doppelt ihre Nahrung, vierfach der Verstand usw. 1082; 7204. 4091.

(Treues) W. nimmt Theil am Lose des Gatten, bleibt seine Gattin auch im künftigen Leben 979. 1026; 1027. 1141; 4544/5. 1663. 3337. 4020. Vgl. dagegen 5878. 6296. — Verantwortlichkeit des G. 5767. 5769. 6690. Unselbständigkeit, Abhängig-

keit des W. 808. 4067; 4454; 5698. 4079. 4433. 4570.

W. ausgeschlossen von religiösen Handlungen (, dem selbständigen Vollzug solcher, r. H. ohne Werth für sie) 3285; 3286. 3679; 3686. 3685. 3900. 4548. 6340. — vom Zaubern 5260.

Frauen nehmen die Eigenschaften, Gesinnung des Gatten an 5453, 7202.

Rechtes Verhalten gegen Frauen;
Pflichten des Gatten: Freundlichkeit, Schutz, Unterhalt
usw. 309. 881. 907. 958.
1133; 2957. 1699. 1959.
2099. 2100. 2785; 2786.
2814; 4848. 3069. 3361.
3674. 4038. 4158; 6552.
4434. 4511. 4539. 4639.
4784. 4813. 5068. 5354.
5371. 5510. 6162. 6266.
6453. 6562. 6785. 6791.
6875. 7141. 7157. 7588.

Fr. nicht zu schlagen, tödten 662, 664, 3361, 4661, 4856, 7214, 7215.

Fr. zu hüten 1898, 6443, 6607, 6743, 7590, 7611,

Weiberregiment, Unterordnung unter, Abhängigkeit von, Hängen an W.: Tadel 309. 903. 2555. 3289. 3495. 3556. 3592. 4066. 4689. 4073; 5074. 5181. 5559. 6117. 7472. 7477.

Vorsicht gegenüber W. 64, 176.

— Verschlagenheit — —
2738.

Neuvermählte Fr., ihr reizendes Betragen, Verschämtheit 1986. 2982. 3869. 6505. 6591. 7001. 7023. 7110.

Sittsame Fr. des auf Reisen befindlichen Mannes 5974. 6033; 6243. Junge — alte W. 953, 4389; 4457, 6264, 6434, 6498; 6774; 6775, 7593.

Unfruchtbares W. 1347, 2055; 4950; 7362, 6114.

Schwarzes W., Lob 1850, 6543. W. in den vier Lebensaltern 3000.

W. treiben Unzucht unter einander 5223.

W. mit was für Körperbeschaffenheit es wohlgeht 5404.

Gäjä, Etymologie 3890; 4572.
Madchen, verschiedene Bezeichnungen 765.

M., das ein Monstrum 7403/4.
Jungfräulichkeit 181.217.271,
378. 1123. 6238. 7260.

Weiber soll man erst nach dem Tode loben 4238.

Verschiedenes 497, 660, 1267, 4810, 4851, 5898, 5998, 6199, 6938,

Vgl. Ehe. Ehebruch. Liebe. Wittue.

Weinpalme, Val. 2537.

Welt nichtig 1097. 4728. — W., Leben co Meer, Wald 417. 1792. 1909. 2474. 2751. 2930. 3076. 3407. 4560. 4740. 4953. 6821. 6895. — Nothwendigkeit, Gesetzmässigkeit in der W. 3179. 3539—41.

Weltende 1346, 1721, 4270, 5197.

Weltherrscher, die sechs, 4830.

Weltschmerz 2498.

Weltseele (Åtman, Brahman); denken an, erkennen, sich versenken in —, eingehen in — 681. 811. 816. 872. 919. 993. 1097. 1402. 1450. 1491. 1508. 1647. 1721. 1781. 1751. 1758. 1759. 1909. 1998. 2054. 2447. 2453. 2522. 2670. 2673. 2789. 2966. 3077. 3247. 3328. 3463. 3612. 3872. 3960. 4021. 4026. 4176. 4435. 4463. 4479. 4491. 4498. 4609. 4632—4. 4775. 4780. 4785. 4786. 4951. 4986. 5202. 6275. 6440. 6554. 6638. 6887. 7276.

Auf Alles mit gleichem Auge schauen 66. 1757. 5192. — Auf alle Geschöpfe sehen wie auf sich selbst 905; 4805 5169.

Widersprechen. Welchen Menschen nicht zu w. 584.

Wiedergeburt, Seelenwanderung 1111, 2331, 2383, 2389, 3953.4125.4142.4793.5298/9. 5472, 5715, 6061, 6681, 6760, Vergeltung der Werke 37, 72. 92. 247, 370, 383, 388, 495. 511. 601. 669. 849. 893. 895, 972, 1012, 1053, 1111, 1241. 1338. 1353—5, 1382. 1462. 1557. 1562. 1563. 1567. 1568. 1807. 1854. 1972. 2075. 2335. 2441. 2538. 2686. 2777; 5803. 2887. 2981. 3166. 3206. 3227. 3229. 3238. 3332. 3338. 3362. 3367. 3372/3. 3476. 3574; 5219. 3587. 3597. 3607. 3825. 3898. 8920. 4057. 4104. 4117; 5218; 5219. 4172. 4173. 4175. 4242. 4447. 4470. 4557. 4563. 4565. 4594. 4605. 4738. 4799. 4938/9. 4997. 4999. 5035. 5036. 5038. 5106. 5114. 5128. 5152. 5176. 5189. 5268. 5302. 5343; 5351; 5531. 5405, 5448; 6387, 5454; 5455. 5533. 5535. 5635. 5772. 5828. 5875. 5878. 5933, 6032, 6061, 6152, 6218. 6288. 6409; 6520, 6426.6489.6493-5.6702;

6768, 7057, 7082, 7119/20, 7138/9, 7305, 7452, 7572, 7573.

W., V. geleugnet 2432, 4057, 4942, 5473, 6166.

Vergeltung der W. trifft einen Jeden nur für die eigenen Thaten 388. 893. 895. 1353. 1354; 1355; 2335. 1462. 1557. 3323; 6426. 3332. 3338. 5635. 6494. 6689. 7305. — Dagegen: die Frucht des Unrechts trifft auch Söhne usw. 4117. 5218. 5219.

V. vollzieht sich in Uebereinstimmung mit den Verhältnissen, unter denen die That geschab 4447. 5189. 5343; 5351; 5531; 5533. 5405. 5535.

W. aufheben 816, 2459, 2673, 3318, 6638, 6760,

Besondere Formen der W., V. 1400, 1972, 2190, 2255, 4834, 5490; 5491, 6501.

Die eigenen Werke geleiten den Menschen in den Tod (während Verwandte und Freunde von der Leichenstätte wieder umkehren) 72. (315), 383.601.1053.(1226). 1345. 2686. 3090. 3131. 3229. 3372/3. 3607. 3920. 4307. 4938/9. (4941). 6036. (7142).

 V. der W. verglichen mit dem Wachsthum der Pflanzen 92, 370, 669, 2777, 3597, 3825, 5038, 5176, 5454, 5455, 6489.

Als Mensch, Mann geboren werden 2895, 3394, 4824, 6689.

V. der W. in diesem oder jenem Leben 6152. — schon hier 2642. — — zu erkennen in dem Guten und Bösen, das wir vollbringen 5268.

"Land der Werke" 943, 1564. 2847, 7226.

Uebel aufgenommener Gast, Langmüthiger giebt dem Andern seine bösen Thaten und nimmt von ihm die guten, u. Å. 134; 4028; 5428; 5587. 577. 856. 857. 3906. 3937; 3938. 6442. 6556. 6580; 6915.

Vgl. Böse. Schicksal. Tu-

gend.

Willensfreiheit, selbstbestimmtes Handeln besteht nicht 3182, 3380, 3561, 3996.—

Vgl. Schicksal,

Wind, Beisp., Vergl. 2588. 3736. 4273; 4836. 5927. 6684. 6996. — W. ist immer in Bewegung 4569; 6750. — W. kann man nicht mit Stricken fesseln 3459. — "W. waschen" 6335. — W. & Liebhaber 1915. 2302. 3801. 5783. 6472.

Winter 3801, 4224, 4228, 4366,
— Behagen schaffend im W.
1850, 2614, 7417.

Wissen, Wissenschaft, Gelehrsamkeit; Unterrichtete, Gebildete, Gelehrte - Lob 48. 105. 115; 6594. 201; 202. 227, 248, 332, 600, 606; 2654. 684. 685, 724, 740, 772, 1011. 1077. 1183. 1426. 1651. 1711. 1734. 1831. 1841. 1904. 1919. 1926. 1943. 1971. 1974. 2016, 2055. 2124; 3876. 2218. 2236/7. 2373. 2413. 2441. 2445, 2449, 2451, 2454, 2458 **-60.2597.2634.2755;6070.** 2761, 2763, 2812, 2960, 3036; 3057. 3115. 3212. 3231. 3239. 3240. 3273. 3275; 3276; 3508. 3394, 3397, 3545, 3570, 3603,

3670, 3680, 3773, 3878; 6109. 3956; 6761, 4022, 4032, 4119, 4209, 4275, 4402, 4519, 4807, 4813, 4824, 4839, 4981, 5070; 5352, 5277, 5426, 5598, 5795, 5816, 5881, 5987, 6009, 6010. 6031, 6072; 6084, 6076, 6085 -9. 6092. 6100-2. 6104. 6116, 6451, 6484, 6487, 6507, 6514, 6536, 6561, 6568, 6569, 6586, 6670, 6716, 6882, 6928, 7065, 7114, 7188, 7200, 7267, 7281, 7871, 7377, 7568, 7575, 7583. 7609. Tadel, geringschätzige Urtheile über -; Fehler von Gelehrten, Wissen ohne Handeln, Tugend usw.; Buchweisheit, Ausserliches, oberflachliches W. 103, 105, 113, 435. 667. 787. 804. 868. 1199, 1294, 1491, 1721, 1730. 2119; 2167. 2754. 2755; 6070. 2836. 3067. 3423, 3505, 3549, 3709, 4000. 4005. 4053. 4155. 4156. 4297. 4869; 6449; 6570. 4475. 4484. 4921. 4933, 5096; 5672/3, 5378. 5380. 5513. 5636. 5809. 5835. 5865. 6093. 6098: 6099. 6117. 6190. 6287. 6449. 6749. 7361. Verschiedenes 121; 243; 245. (Vgl. 2750, 6605), 433, 787. 868. 1031; 7442; 7452. 1199, 1294, 1360, 1898, 2081. 2450; 2454; 4668; 6091. 2595; 3273. 3624. 3747. 3800. 3941. 4143. 4157. 5118; 5234. 5787. 5757. 5759; 6450. 5904. 6082, 6094, 6108, 6114, 6443. 6445. 6447. 6464. 6536, 6547, 6767; 7300. 6997. 7045. 7088. 7594.

Unwissende, Ungebildete 105.

114. 242. 641. 684. 685. 690. 727. 1077. 1100. 2055. 2114. 2448. 3057. 3593. 4434. 4776. 4778. 5550. 5578. 5795. 5960. 6089. 6487. 7037. 7114. 7361. 7389.

Gelehrte nicht reich 2081. 2570. 3941. 4086. 6432.

Niemand ist allwissend 6941. Berühmte Gelehrte, die durch Thiere ums Leben kamen 7045.

Wissenshochmuth durch richtige Selbsterkenntniss überwunden 5188.

Wittwe: trauriges Loos 2085. 2814; vgl. 4848. 3552. 3673. 3894. 4826. — Müdchen im W.-stande 1785. 4118.

Lob, Pflicht der Selbstverbrennung 321. 1021, 2282. 2568. 4145. 4248. 4803. 5470. 6329. 6431 (?). 6466. 6633. 6947. 7203. — Vgl. 4379 (?).

Sonst 321, 724, 1624, 4020, 4948, 5359, 6119, 7540, 7541,

Wohl... [su-] 7100. 7281. Wohlgerüche die gewinnbringendsten Waaren 3879. — W. auf einen Stein auftragen: getadelt 3589; 6460.

Wohlwollen, Freundlichkeit, rücksichtsvolles Benehmen, Höflichkeit 44, 153; 3510, 295/7, 470, 510, 629, 824, 949, 983, 1217, 1272, 1420, 1607, 1765, 1767, 1910, 1926, 2215, 2514, 2519, 2586, 2589, 2748, 2751, 2752, 2755, 2812, 3027, 3037, 3161, 3167, 3260, 3406, 3417, 3527, 3604, 3645; 3646, 3830, 3862, 3986, 4022, 4236, 4253, 4277, 4281, 4349, 4350, 4352,

4355, 4357, 4578, 4813, 5499, 3510. 3527. 3577. 3659. 5549, 5595, 5617, 5690, 5854, 3689. 3755. 3868. 3874. 5881, 5915,6, 6014, 6019, 3909. 3926. 3928. 3934. 6022, 6069, 6614, 6717, 6719, 3980. 3981. 3984-3986. 6736, 6917, 6944, 7161, 7299, 4002. 4082, 4241, 4243, 7315, 7394, 7398, 7412, 4310. 4314. 4370, 4445. Dagegen 173, 665, 3472, 4334. 4475. 4499, 4513, 4526, 4355. 4556. 4559, 4691, 4768, Anderer Vorzüge anerkennen, 4841. 4867. 4877. 4975. rühmen, Gutes von A. reden, 4985. 5079. 5192. 5225. ihre Fehler verdecken 295/7. 5269. 5309. 5328. 5348. 638. 1678, 2095, 2117, 5368. 5427. 5548. 5549. 2138. 2751. 3025. 3376; 5576. 5581. 5595. 5598. 4886. 3379. 3453. 4032. 5609. 5610. 5625. 5688. 4194; 7266, 4253, 4514. 5916. 6019. 6024. 6078. 4518. 4552, 4691, 5010, 6110, 6118. 6175. 6190. 5576. 6031. 6175. 6384. 6223. 6229. 6315. 6346. 6684. 6987. 7178. 7332. 6347. 6393: 6394. 6410. Mitleid, Wohlwollen, Schonung 6415/6, 6439, 6447, 6459. gegen alle Geschöpfe; Wohl-6500. 6589; 6777. 6590. thun, Hilfe-, Dienstleistung 6638, 6639, 6715, 6719, — Lob 158, 162, 202, 208, 6722. 6724. 6725. 6731. 247. 295/7. 454. 485. 486. 6734. 6762. 6780, 6823, 550. 552. 553. 559. 594. 6909. 6914. 6930. 6943. 613, 646, 701, 742, 819-25. 7069. 7098. 7101. 7156. 905: 4805. 911. 949-951. 7178. 7188. 7266. 7393. 964. 1024. 1034. 1042. 7416. 7465. 7481. 7511. 1115. 1119. 1135/6. 1149. 7542, 7601, 7609, 1155. 1228. 1233, 1272, Mitleid mit Schmerzgefühl ver-1278. 1285. 1320. 1359. bunden 1042, 1149, 2498, 1426, 1452, 1460, 1467/8, 2619. 3926. 3928. 5581. 1515. 1547. 1578, 1603, 6175. 1605. 1710. 1717. 1745. Uneigennütziges. selbstloses, 1755. 1763. 1769. 1778. grossmüthiges Wohlthun, 3753. 1794; 1929. 1931. Hilfeleistung; Selbstlosig-2023. 2118. 2232. 2234. keit, Opferwilligkeit; W. in 2274. 2320. 2329. 2362. rechter Weise 387. 976. 2402/3. 2439. 2459. 2482. 1024; 7255, 1128, 1460, 2483. 2498. 2510: 4313. 1547. 2032. 2307. 2309. 2576. 2597. 2608. 2619. 2377. 2613. 2619. 2924. 2624. 2694. 2738. 2750: 3063. 3138. 3379. 3507; 6586. 2753. 2812, 2827, 3928, 3915, 3981-3, 3985, 2922. 2934. 2938, 2944. 4253. 4314. 4863. 5182. 2952. 3015. 3090, 3167, 7099. 7354. — Dagegen 3253; 6578; 6593; 6665. 4122. - Selbstlosigkeit ver-3284. 3305. 3371. 3277. spottet 3945. 7304. - W. 3379. 3417. 3442. 3507. ohne Rücksicht auf die Per-

Abhandl. d. DMG, IX. 4

son, Mitleid auch mit Bösen 118. 455. 550. 1094. 2244. 8752. 4058. 4985. 6996. — Wohlthun an Guten, Vorzüglichen, nicht an Schlechten, Gemeinen 20.122; 1287; 2088; 4031; 7482. 180. 677. 717. 1327. 1366. 1865. 2351. 2408. 3036. 3226. 3472. 3582. 3551. 4017. 6256. 6335. 7524.

W. an, Schonung gegen Feinde, Beleidiger, Böses mit Gutem vergelten 60; 956; 2856.
391. 401. 573. 613.
1022. 1071. 1281. 1590.
2597. 2854. 3025. 3147.
3799. 4163. 4661. 4731.
4757. 4849. 5338. 5964.
6384. 6786. 7099. 7291.
7396. — Vgl. dag. Freundschaft. Vergelten.

Aufopferung des Lebens für Andere 295/7. 1022. 1675. 1679. 2098 — 100. 2613. 2624. 2924. 3063. 3932. 4565. 5278. 7230.

Die Liebe hat bei ausgezeichneten Menschen keine Grenze 4022.

Thue nicht einem Anderen, was dir selbst nicht gefallen würde, wenn man es dir thäte a. ā. 2922; 3663. 3253; 6579. 4241. — Auf den Anderen, auf alle Geschöpfe wie auf sich selbst, in gleicher Weise sehen 66. 905; 4805. 1757. 5169. 5192. 6118.

Aufnahme, Rettung von Schutzsuchenden, Vertrauenden — Lob; Abweisung, Preisgabe, Verrath von — grosse Sünde 612; 6626. 1022. 1136. 1675. 2244. 2249. 2455. 2681; 6910. 3147. 3222. 3267. 3442. 3752. 4022. 4266. 4607. 4742. 4757. 4784. 4980. 5885. 5912. 6131. 6197. 6205. 6206. 6415/6. 6589. 6943. — Dagegen 361.

Schonung gegenüber Thieren und Pflanzen 2820. — Sch. g. geringen und widerwärtigen Thieren 701.821.3755. 6393; 6394.7156.

Beim Anblick betrübter Geschöpfe betrübt, beim Anblick froher froh werden 5595.

Entsprechendes Verhalten gegen Verschiedene (, um sie für sich zu gewinnen) 49; 1174; 2345; 4536; 4853; 5860; 6509; 7299. 324. 2738. 3586. 4222. 5371. 6735. 7026.

Dreie leiden für Andere . . . 2637.

Theilnahme abgelehnt 7595.

Vgl. Leidzufügung. Sanftmuth, Spenden.

Wolf 2350. 4878. — ∞ W. im Schafskleide 74; 659.

Wolke: Bild des Guten, Wohlthaters, Spenders 387, 1059, 1274, 2032, 2138, 2209; 6676, 2274, 3909, 3915, 4082, 4345, 4346, 4556, 4975, 5021, 6071, 7017, 7188, 7536, — Sonst 2089, 2723, 2947, 3162, 3748, 4331, 4408, 5563, 6126, 6462, Herbstw., die vergebens donnert 2089, 3462, 3874, 4345, 5141,

W. und Kataka. S Kataka. Wort. S. Rede.

Worthalten, sein Versprechen halten — Wortbruch 54, 82, 203, 612, 697; 698, 1232, 1534, 1737, 2271, 3024; 3171; 6650; 6652, 3887, 4840, 5508, 5824, 6491, 6626, 6909. "Würze" 4049. "Wurzeln" 594. 6268. Wüste, Vgl. 2212.

Zahlen, symbolische Verwendung von — 1374.

Zähne, Reinigung der, 1788. 3710.6358. — "Z., Haare und Nägel usw. verlieren ihr Ansehen, wenn sie von ihrem Platze entfernt werden" 5750; 7223.

Zauberei 1497, 1498, 2538, 2817, 3754, 5260, 5720, 6348, 6407.

Zeichen, Vorzeichen, Zeichendeuter 28. 415. 672. 1133; 2957; 5786; 5787.1440; 5555. 1498. 4602. 4756. 6549 6798. 7485.

Vgl. Astrologie.

Zeit; Macht der —; Verscluedenes 159, 802; 5919, 1688; 1695; 1696; 1708, 938; 5370, 1044, 1693, 1700, 1709, 1723, 1901, 1942, 1995; 4829, 2321, 2427, 2798, 3182, 3193—6, 3354, 3539—41, 3996, 4135, 4560, 4591, 5077, 5122, 5370, 5524, 5919, 6120, 6336, 6515, 6516, 6821, 6945, 7025, 7451, 7495, 7554.

Rechte Z.; zur — (und am rechten Ort) handeln; zur Unzeit, die r. Z. verpassen 21, 22, 24, 672, 938; 5370, 947, 1707, 2846, 2959, 3602, 3767; 6471, 4156, 5012, 5657, 5658, 5925/6, 6007, 6060, 6635, 6699, 6950, 7496, 7549 (vgl. 7577, 7603).

Die Zeit nutzen. S. Leben. Zeugen, Zeugniss; schlechtes, falsches Z. 329. 354. 1849.

2188, 2637, 2893, 3280, 3856; 6362; 7366, 5322, 5460, 6040, 6188, 6838. Z. von des Menschen Thun 930. 3368/9.

Ziege 3797. — "Nutzlos wie die Zitzen am Halse der Z." 3120. 4202. — Staub von Z. 98. 7432. 7433. — Z.-Kampf 101.

Ziele, Zwecke, verschiedene, 71. 880. 4100. 4112.

Zischlaute; den Unterschied zwischen ihnen nicht Kennende 682.

Zorn — Tadel; Verschiedenes
8. 10. 12. 48. 103. 145/6.
166. 269. 282. 513. 577. 1046.
1149. 1176. 1515. 1674. 1936.
1966—8. 1970—7. 2016. 2199.
2351. 2414. 2490. 2512. 2583.
2645. 2724; 4660. 2739/40.
2973. 3001. 3075; 3082. 3315.
3422. 3537. 3670. 3709. 3730.
3850. 4092. 4871. 5013. 5045.
5422—4. 5649. 6028. 6185.
6500. 6615. 6703. 6749. 7010.
7212. 7392. 7427. 7511.

Z. bei guten — schlechten, gemeinen Menschen 126.448.
976. 1176. 2414. 3537. —
Z. Schwacher (vergeblicher) 3008; 3918. 4092. 5677.
6233. — Z. sonst Sanftmüthiger 7427. — Z. vor wem zurückzuhalten 2973.

Zucker, Zuckerrohr 1088, 2219, 2813, 2684, 2854, 3745, 7011; 7021, 7607.

Zufall 7. — An den Z. glauben 2480. 5323.

Zufriedenheit, Genügsamkeit
— Lob 26. 353; 757. 375.
676. 694. 755. 794. 851. 1091.
1148. 1195. 1278. 1946. 1974.
2011; 6439. 2150. 2589, 2762.
2920. 3167. 3391. 3520. 3689.
3718. 3975. 4047. 4090. 4354.
4841. 4877. 4908. 5082. 5254.
5382. 5579. 5941. 6614. 6717.

6738, 6798—800, 6908, 6917, 6918, 6972, 7271, 7520,

Sich begnügen mit . . . (con Verschiedenen) 6767; 7300. Vgl. 6793.

Sich genügen lassen an Wenigem, Geringem — Tadel; Stolz gegenüber Ger. 1029. 1615. 1894. 2027. 2041. 4979; 7322. 5429; 7190. 7109. Vgl. Unabhängigkeit.

Zukunft. Man kümmere sich nicht um die Z. 676, 2072. 2073. 3968. 4244. 5385. — Plane für die Z. machen 266.267. Zunge 4776. 5245. 7293.

Was die Zähne mit Mühe zerkanen, verschlingt die Z. mit Leichtigkeit 1521.5182. — Z. inmitten von 32 Feinden, den Zähnen 3006.

Zusammensinken, zusammenschrumpfen u. ä. wie . . . (verschiedene Vergleiche) 1366. 2322, 3101, 4534, 5098, 5388 5550, 6691, 7054.

Nachweisung der Nummern der ersten Auflage der Indischen Sprüche.

|        |         | -      |        | 1      |       |        |        |
|--------|---------|--------|--------|--------|-------|--------|--------|
| II. A. |         | II. A. | I. A.  | II. A. | L. A. | II. A. | I. A.  |
| 100    | = 1     | 78 =   | = 3390 | 129-   | = 50- | 170    | = 3418 |
| 5      | 3360    | 80     | 3391   | 131    | 52    | 172    | 3419   |
| 6      | 3361    | 81     | 24     | 132    | 3403  | 173    | 66     |
| 8      | 3362    | 82     | 25     | 133    | 3404  | 174    | 3420   |
| 9      | 2       | 84-86  | 26-28  | 134    | 53    | 175    | 3421   |
| 10     | 3       | 87     | 3392   | 135-   | 54    | 176    | 67     |
| 11     | 3363    | 88     | 29     | 137    |       | 177    | 69     |
| 13     | 5       | 89     | 80     | 138    | 55    | 178    | 70     |
| 14-17  | 3364-7  | 91     | 3393   | 139    | 56    | 179-   | 3422-  |
| 20     | 3368    | 92     | 3394   | 141    | 3405  | 182    | 8425   |
| 22     | 6       | 93-97  | 31-35  | 142    | 57    | 184    | 3426   |
| 23-8   | 3369-74 | 98     | 3395   | 143    | 3406  | 185    | 3427   |
| 34-7   | 7-10    | 100-   | 36-    | 145    | 3407  | 187    | 3428   |
| 38     | 3375    | 102    | 38     | 146    | 3408  | 190    | 71     |
| 39-41  | 11-13   | 105    | 39     | 148    | 3409  | 192    | 73     |
| 43-45  | 14-16   | 106    | 40     | 149    | 54    | 193    | 3429   |
| 48     | 3376    | 108    | 41     | 150    | 58    | 194    | 3430   |
| 49     | 3377    | 110    | 42     | 152    | 3410  | 195    | 74     |
| 50     | 17      | 111    | 3396   | 153    | 3411  | 196    | 3415   |
| 51     | 3378    | 112    | 43     | 154    | 59    | 197    | 75     |
| 58     | 3379    | 113    | 3397   | 155    | 60    | 198    | 3431   |
| 56     | 3380    | 115    | 44     | 157    | 61    | 200    | 76     |
| 57     | 3381    | 116    | 3398   | 158    | 62    | 203    | 77     |
| 58     | 18      | 117    | 3399   | 159    | 3412  | 205-   | 3432-  |
| 59     | 19      | 118    | 45     | 160    | 3413  | 207    | 3434   |
| 60     | 3382    | 120    | 46     | 162    | 3414  | 208    | 78     |
| 63     | 3383    | 123    | 47     | 163    | 63    | 209    | 79     |
| 67-70  | 3384-7  | 124    | 3400   | 164    | 64    | 213    | 80     |
| 71     | 20      | 125    | 48     | 165    | 123   | 214    | 81     |
| 72     | 3388    | 126    | 49     | 167    | 3416  | 217    | 3435   |
| 74     | 3389    | 127    | 3401   | 168    | 3417  | 219    | 3436   |
| 75-77  | 21-23   | 128    | 3402   | 169    | 65    | 220    | 3437   |

| 1          |              |       | 1 1 1 1 1   | T      |             | 1          |            |
|------------|--------------|-------|-------------|--------|-------------|------------|------------|
| II. A.     | L. A.        | H. A. | I. A.       | II. A. | I. A.       | H.A.       | L. A.      |
| 222        | =3438        | 294   | = 3471      | 374    | = 134       |            | = 161-     |
| 225        | 3489         | 298   | 102         | 375    | 3502        | 458        | 168        |
|            | 82           | 299   | 3472        | 378    | 135         | 459        | 3534       |
| 230<br>231 | 3440         | 300   | 3473        | 379-   | 3503        |            | 169        |
|            | 83           | 301   | 3474        | 384    | 3508        |            | 170        |
| 232<br>233 | 84           | 302   | 108         | 386-   | 3509-       |            | 171        |
| 285        | 3441         | 303   | 3475        | 389    | 3512        | 465        | 172        |
| 236        | 3442         | 305   | 3476        | 890    | 136         | 466        | 3585       |
| 238        | 3448<br>3444 | 307   | 3477        |        | 137         | 468        | 178        |
| 239        | 3445         | 308   | 104         | 392    | 3513        | 470        | 174        |
| 241        | 3446         | 309-  | 3478-       |        | 3514        | 471        | . 175      |
| 242        | 3447         | 314   | 3480        | 395    | 3515        | 472        | 178        |
| 243        | 85           | 315   | 105         | 398    | 3516        | 473        | 176        |
| 244        | 3448         | 316   | 3481        | 400    | 138         | 474        | 177        |
| 246        | 86           | 318-  | 106         | 402    | 3517        | 475        | 3586       |
| 247        | 3449         | 321   | 3482-       | 403    | 3518        | 478        | 8537       |
| 248        | 3450         | 325   | 3485<br>107 | 404-   | 139-        | 479        | 3538       |
| 250        | 3451         | 327   | 108         | 407    | 141         | 480        | 182        |
| 252-       | 3452-        |       | 109         | 409    | 3519        | 481        | 183        |
| 255        | 3455         | 329   | 3486        | 410    | 3520        | 483        | 3539       |
| 256        | 87           | 330   | 3487        | 411    | 142         | 484        | 184        |
| 260-       | 3456-        |       | 110-        | 412    | 143<br>3521 | 485<br>486 | 3540       |
| 262        | 3458         | 337   | 116         | 413    | 144         | 487        | 3541       |
| 263        | 88           | 340   | 117         | 414    | 8522        | 488        | 185<br>186 |
| 265-       | 89-          | 341   | 3488        | 415    | 145         | 489-       | 3542-      |
| 269        | 93           | 343   | 3489        | 416    | 3523        | 492        | 3545       |
| 271        | 94           | 344   | 3490        | 418    | 146         | 493-       | 187-       |
| 272        | 3459         | 345-  | 118-        | 420    | 147         | 495        | 189        |
| 273        | 3460         | 348   | 121         | 425    | 148         | 496        | 3546       |
| 274        | 95           | 349   | 8491        | 426    | 3525        | 497        | 3547       |
| 275-       | 3461-        | 351   | 122         | 427-   | 149-        | 499        | 190        |
| 278        | 3464         | 352   | 3493        | 429    | 151         | 500        | 3548       |
| 279        | 96           | 358   | 3492        | 430-   | 3526-       | 501        | 191        |
| 280        | 3465         | 354-  | 124-        | 433    | 8529        | 502-       | 3549-      |
| 281        | 97           | 356   | 126         | 435-   | 152-        | 504        | 3551       |
| 282        | 3466         | 357   | 3494        | 437    | 154         | 505        | 192        |
| 283        | 98           | 360   | 3496        | 439    | 155         | 507        | 193        |
| 285        | 3467         | 361   | 3497        | 440    | 156         | 508        | 68 -       |
| 286        | 99           | 364-  | 3498-       | 441-   | 3530-       | 509        | 8552       |
| 287        | 3468         | 366   | 3500        | 443    | 3532        | 510        | 3553       |
| 288<br>290 | 3469         | 367-  | 127-        | 444-   | 157-        | 514        | 3554       |
| 290        | 100          | 371   | 131         | 446    | 159         | 515        | 194        |
| 293        | 101          | 372   |             | 448    | 160         | 517        | 3555       |
| 230        | 3470         | 373   | 3501        | 450    | 3533        | 519        | 195        |

| H. A. |         | П. Л. | L.A.   | п. л. | L A.   | 11. A. | I. A.  |
|-------|---------|-------|--------|-------|--------|--------|--------|
| 520-  | = 3556- | 598   | = 3596 | 666   | = 3618 | 740    | = 3639 |
| 524   | 3560    | 599   | 217    | 667   | 242    | 743    | 3640   |
| 525   | 196     | 600   | 218    | 668   | 243    | 744    | 3641   |
| 526   | 197     | 602   | 3597   | 669   | 3619   | 745    | 273    |
| 529   | 198     | 603   | 3598   | 670   | 244    | 747    | 274    |
| 530   | 3561    | 605   | 219    | 671   | 245    | 749    | 1893   |
| 532-  | 3562-   | 606   | 220    | 674-  | 3620-  | 750    | 275    |
| 540   | 3570    | 607   | 3599   | 676   | 3622   | 751    | 3642   |
| 541   | 199     | 608-  | 221-   | 677   | 246    | 752    | 3643   |
| 542   | 200     | 610   | 223    | 678   | 3623   | 754    | 276    |
| 543   | 3571    | 611   | 3600   | 679   | 3624   | 755    | 277    |
| 544   | 201     | 613   | 3601   | 680   | 247    | 756    | 3644   |
| 545   | 3572    | 614   | 224    | 683   | 248    | 758    | 3645   |
| 546   | 3573    | 615   | 225    | 684   | 269    | 759    | 278    |
| 547   | 202     | 617-  | 226-   | 685   | 249    | 760    | 279    |
| 548   | 3574    | 619   | 228    | 686   | 3625   | 761    | 3646   |
| 550   | 203     | 620   | 3603   | 687   | 3626   | 762    | 280    |
| 553-  | 3575-   | 621   | 3604   | 688   | 250    | 764-   | 281-   |
| 557   | 3579    | 622   | 229    | 689   | 251    | 767    | 284    |
| 558   | 204     | 623   | 230    | 691-  | 252-   | 768    | 3647   |
| 559   | 205     | 626   | 231    | 695   | 256    | 769    | 285    |
| 560   | 3524    | 629-  | 232-   | 697   | 3627   | 770.   | 286    |
| 561   | 206     | 631   | 234    | 698   | 3628   | 772    | 287    |
| 566   | 207     | 634   | 3605   | 699   | 257    | 773    | 288    |
| 567   | 208     | 636   | 3606   | 701   | 258    | 775    | 3648   |
| 568   | 3580    | 638   | 3607   | 702   | 3629   | 776    | 289    |
| 569   | 3581    | 689   | 235    | 704   | 259    | 777    | 290    |
| 570   | 209     | 640   | 236    | 706   | 260    | 778    | 3649   |
| 571   | 3582    | 641   | 3608   | 707   | 261    | 779    | 291    |
| 572   | 3583    | 643   | 3609   | 708   | 3630   | 780    | 3650   |
| 573   | 210     | 644   | 3610   | 710   | 3631   | 781    | 292    |
| 574   | 3584    | 648-  | 237-   | 711   | 262    | 782    | 3651   |
| 576   | 3585    | 650   | 239    | 713   | 263    | 783    | 293    |
| 577   | 3586    | 652   | 3611   | 715   | 3632   | 784    | 3652   |
| 578   | 211     | 653   | 240    | 716   | 264    | 785    | 294    |
| 579   | 212     | 654   | 3612   | 718-  | 3633-  | 786    | 3653   |
| 582   | 3587    | 655   | 3613   | 720   | 3635   | 787    | 3654   |
| 588   | 213     | 657   | 3614   | 721-  | 265-   | 788    | 295    |
| 585-  | 3588-   | 658   | 241    | 724   | 268    | 789-   | 3655-  |
| 591   | 3594    | 659   | 3615   | 726   | 270    | 792    | 3658   |
| 592   | 3602    | 660   | 3616   | 727   | 3686   | 794    | 296    |
| 593   | 214     | 661   | 179    | 729   | 3637   | 800    | 3659   |
| 595   | 3595    | 662   | 180    | 731   | 271    | 801    | 297    |
| 596   | 215     | 663   | 3617   | 735   | 272    | 803    | 3660   |
| 597   | 216     | 664   | 181    | 738   | 3638   | 805    | 298    |

|      |             | -           |        |       |       |       |       |  |  |
|------|-------------|-------------|--------|-------|-------|-------|-------|--|--|
| II.  |             | II. A.      | I. A.  | H. A. | I. A. | П. Л. | Ι. Δ. |  |  |
| 806  |             |             | = 3688 | 954   | = 352 | 1032  | = 390 |  |  |
| 808  | 3663        | 887         | 3689   | 956-  | 353-  | 1035  | 391   |  |  |
| 809  | 299         | 890         | 322    | 958   | 355   | 1036  | 3727  |  |  |
| 810  | 300         | 891         | 3690   | 960-  | 356-  | 1037  | 3728  |  |  |
| 813  | 3664        | 892         | 323    | 962   | 358   | 1038- | 392-  |  |  |
| 814  | 3665        | 898         | 3691   | 964   | 359   | 1040  | 394   |  |  |
| 818  | 3666        | 895         | 3692   | 965   | 360   | 1041  | 3729  |  |  |
| 821  | 301         | 897         | 3698   | 970   | 361   | 1042  | 395   |  |  |
| 822  | 3667        | 898         | 3694   | 971   | 362   | 1048  | 396   |  |  |
| 828  | 802         | 899-        | 824-   | 974   | 3710  | 1046  | 3730  |  |  |
| 824  | 303         | 901         | 326    | 975-  | 363-  | 1047  | 397   |  |  |
| 826  | 304         | 903         | 327    | 978   | 366   | 1049  | 3731  |  |  |
| 829  | 306         | 904         | 3695   | 979   | 3711  | 1053  | 398   |  |  |
| 830  | 3495        | 907         | 328    | 980   | 3712  | 1054  | 3738  |  |  |
| 832  | 3668        | 908         | 3696   | 981-  | 367-  | 1055  | 399   |  |  |
| 833  | 3669        | 909         | 329    | 984   | 370   | 1056  | 3734  |  |  |
| 885  | 307         | 911         | 330    | 986   | 3713  | 1059  | 400   |  |  |
| 836  | 308         | 913         | 3697   | 987-  | 371-  | 1060  | 401   |  |  |
| 837  | 805         | 914         | 331    | 990   | 374   | 1062  | 9735  |  |  |
| 839  | 3670        | 915         | 3698   | 992-  | 375-  | 1064- | 402-  |  |  |
| 840  | 3671        | 916         | 3699   | 994   | 377   | 1067  | 405   |  |  |
| 842  | * 3299      | 917         | 332    | 996   | 378   | 1069  | 3736  |  |  |
| 844  | 309         | 918         | 333    | 998   | 379   | 1070  | 406   |  |  |
| 845- | 3672-       | 919         | 3700   | 999   | 380   | 1071  | 3787  |  |  |
| 847  | 3674        | 920         | 334    | 1000  | 3714  | 1072  | 3738  |  |  |
| 849  | 310         | 921-        | 3701-  | 1002  | 381   | 1074  | 3739  |  |  |
| 852  | 3675        | 924         | 3704   | 1003  | 3715  | 1075- | 407-  |  |  |
| 858  | 3676        | 925         | 335    | 1004  | 382   | 1078  | 410   |  |  |
| 855  | 3677<br>311 | 926         | 336    | 1005  | 3716  | 1079  | 3740  |  |  |
| 856  | 3678        | 927         | 3705   | 1006  | 3717  | 1080  | 411   |  |  |
| 857  | 3679        | 930-        | 338-   | 1008  | 383   | 1082  | 412   |  |  |
| 859  | 3680        | 933<br>935  | 341    | 1009  | 3718  | 1084  | 3741  |  |  |
| 860  | 3681        |             | 342    | 1010  | 3719  | 1088- | 413-  |  |  |
| 861- | 312-        | 937         | 343    | 1011  | 384   | 1091  | 416   |  |  |
| 865  | 316         | 938         | 337    | 1013  | 385   | 1093- | 417-  |  |  |
| 866  | 3682        | 939-<br>941 | 344-   | 1015  | 3720  | 1096  | 420   |  |  |
| 867  | 3683        | 944         | 346    | 1016  | 386   | 1098  | 421   |  |  |
| 869  | 3684        | 945         |        | 1017  | 3721  | 1102  | 3742  |  |  |
| 871  | 3685        | 947         |        | 1019  | 3722  | 1108  | 422   |  |  |
| 875- | 317-        | 948         |        | 1021- | 3728- | 1104  | 3743  |  |  |
| 878  |             | 949         |        | 1023  | 3725  | 1106  | 3744  |  |  |
| 879  |             | 950         |        | 1024  | 387   | 1107  | 3745  |  |  |
| 880  |             | 951         |        | 1028  | 3726  | 1108  | 423   |  |  |
| 881  | 3687        | 952         |        | 1029  | 388   | 1111  | 424   |  |  |
|      |             |             | 991    | 1080  | 389   | 1112  | 425   |  |  |

| _      |        | -       | - 7   | -      |        |           |       |
|--------|--------|---------|-------|--------|--------|-----------|-------|
| II. A. | L. A.  | H. A.   | 1. A. | IL A.  | L. A.  | H. A.     | I. A. |
|        | = 3746 | 1202- = |       | 1277 = | = 3798 | B 05 W 10 | = 516 |
| 1116   | 3747   | 1208    | 455   | 1278-  | 482-   | 1346      | 517   |
| 1117   | 3748   | 1211-   | 3778- | 1281   | 485    | 1348      | 3820  |
| 1118   | 426    | 1213    | 3775  | 1282   | 3799   | 1349-     | 518-  |
| 1120-  | 3749-  | 1214    | 456   | 1283   | 486    | 1353      | 522   |
| 1123   | 3752   | 1215    | 457   | 1284   | 3800   | 1354      | 3821  |
| 1124   | 427    | 1216-   | 3776- | 1285-  | 487-   | 1355      | 3822  |
| 1126   | 3753   | 1220    | 3780  | 1288   | 490    | 1357      | 3823  |
| 1127   | 428    | 1221    | 458   | 1290   | 491    | 1859      | 528   |
| 1128   | 3754   | 1222    | 5885  | 1292   | 3801   | 1362      | 3824  |
| 1129   | 3755   | 1223    | 459   | 1293   | 3802   | 1868      | 524   |
| 1130   | 429    | 1224    | 460   | 1294   | 498    | 1364      | 525   |
| 1132   | 3756   | 1226    | 3781  | 1296   | 3803   | 1365      | 3825  |
| 1133   | 430    | 1229    | 461   | 1298   | 494    | 1368      | 3826  |
| 1134   | 3757   | 1230    | 3782  | 1300   | 3804   | 1369      | 526   |
| 1137   | 431    | 1231    | 3788  | 1301   | 3805   | 1370      | 3827  |
| 1148   | 432    | 1232    | 462   | 1302-  | 495-   | 1371      | 3838  |
| 1145   | 433    | 1233-   | 3784- | 1305   | 498    | 1872      | 527   |
| 1146   | 8758   | 1285    | 3786  | 1306   | 498    | 1878      | 528   |
| 1147   | 434    | 1236    | 463   | 1307   | 499    | 1377-     | 529-  |
| 1149   | 485    | 1237    | 464   | 1309   | 500    | 1979      | 531   |
| 1150   | 436    | 1238    | 3787  | 1310-  | 3806-  | 1380      | 3829  |
| 1152   | 437    | 1240    | 465   | 1318   | 3809   | 1381      | 532   |
| 1153   | 3759   | 1241    | 466   | 1315   | 492    | 1382      | 534   |
| 1156   | 3760   | 1243    | 3788  | 1316   | 501    | 1383      | 588   |
| 1159   | 3761   | 1244    | 467   | 1317   | 3810   | 1384      | 536   |
| 1160   | 3762   | 1245    | 468   | 1319   | 502    | 1385      | 585   |
| 1162   | 3763   | 1247    | 469   | 1320   | 503    | 1386      | 3830  |
| 1164   | 438    | 1249    | 470   | 1321   | 3811   | 1387      | 3831  |
| 1170   | 439    | 1251-   | 3789- | 1322   | 505    | 1390      | 587   |
| 1171   | 440    | 1253    | 3791  | 1323   | 506    | 1391      | 588   |
| 1173   | 441    | 1255    | 471   | 1324   | 3812   | 1394      | 3832  |
| 1174   | 442    | 1256    | 3792  | 1325   | 3813   | 1395      | 539   |
| 1177   | 448    | 1258    | 3793  | 1328   | 504    | 1396      | 3833  |
| 1178   | 3764   | 1259    | 472   | 1329   | 3814   | 1397      | 3834  |
| 1180-  | 3765   | 1261-   | 473-  | 1330-  | 507-   | 1398      | 540   |
| 1182   | 3767   | 1263    | 475   | 1335   | 512    | 1399      | 541   |
| 1185   | 444    | 1264    | 3794  | 1336   | 3815   | 1401      | 3835  |
| 1188   | 445    | 1266    | 476   | 1337   | 3816   | 1402      | 3836  |
| 1189   | 3768   | 1268    | 3795  | 1338   | 513    | 1403-     | 542-  |
| 1190-  | 446-   | 1269-   | 477-  | 1889   | 3817   | 1405      | 544   |
| 1192   | 448    | 1278    | 481   | 1340   | 514    | 1406      | 3837  |
| 1195   | 3769   | 1274    | 3796  | 1341   | 3818   | 1407      | 3838  |
| 1199-  | 3770-  | 1275    | 3797  | 1342   | 3819   | 1409      | 3839  |
| 1201   | 3772   | 1276    | 1611  | 1343   | 515    | 1410-     | 545-  |

| -      |       | -     |        |       |        |       |        |
|--------|-------|-------|--------|-------|--------|-------|--------|
| II. A. | L. A. | H. A. | I. A.  | П. А. | I. A.  | H. A. | I. A.  |
| 1415   | = 550 | 1501  | = 3860 | 1586  | = 3885 | 1666  | = 3910 |
| 1418-  | 551-  | 1505  | 585    | 1588  | 617    | 1667- | 644-   |
| 1422   | 555   | 1506  | 586    | 1589  | 3886   | 1670  | 647    |
| 1424   | 556   | 1511  | 587    | 1590  | 618    | 1671  | 3911   |
| 1425   | 557   | 1512  | 588    | 1591  | 3887   | 1678  | 3912   |
| 1426   | 3840  | 1513  | 589    | 1592  | 619    | 1674  | 648    |
| 1429   | 558   | 1516  | 590    | 1593  | 620    | 1676  | 3913   |
| 1430   | 559   | 1519  | 591    | 1595  | 3888   | 1678  | 3914   |
| 1433   | 3841  | 1520  | 3861   | 1599  | 621    | 1680  | 3915   |
| 1434   | 560   | 1522  | 592    | 1601  | 622    | 1681  | 649    |
| 1436   | 3842  | 1528  | 3862   | 1602  | 3889   | 1682  | 3916   |
| 1437-  | 561-  | 1524- | 598-   | 1603  | 3890   | 1683  | 650    |
| 1442   | 566   | 1526  | 595    | 1609- | 3891-  |       | 3917-  |
| 1443   | 3843  | 1527  | 3863   | 1611  | 3893   | 1690  | 3919   |
| 1444   | 567   | 1528  | 3864   | 1612  | 623    | 1691  | 651    |
| 1446-  | 568-  | 1530  | 3865   | 1614- | 624-   | 1693  | 3920   |
| 1448   | 570   | 1531  | 3866   | 1616  | 626    | 1695- | 652-   |
| 1449   | 3844  | 1532- | 596-   | 1617  | 3894   | 1699  | 656    |
| 1450   | 571   | 1535  | 599    | 1618  | 627    | 1700- | 3921-  |
| 1451   | 572   | 1536- | 3867-  | 1619  | 628    | 1702  | 3923   |
| 1453-  | 3845- | 1588  | 3869   | 1621  | 629    | 1704  | 657    |
| 1455   | 3847  | 1539  | 600    | 1622  | 630    | 1706  | 3924   |
| 1456-  | 573-  | 1540  | 3870   | 1628  | 3895   | 1708  | 658    |
| 1458   | 575   | 1541  | 3871   | 1624- | 631-   | 1709  | 3925   |
| 1459   | 3848  | 1548- | 601-   | 1626  | 688    | 1711  | 659    |
| 1460   | 576   | 1547  | 605    | 1627  | 3896   | 1712  | 660    |
| 1461   | 577   | 1548  | 3872   | 1628  | 3897   | 1715  | 662    |
| 1463   | 578   | 1549  | 606    | 1631  | 684    | 1716  | 661    |
| 1464   | 3849  | 1551  | 607    | 1633  | 635    | 1718  | 663    |
| 1466   | 3850  | 1552  | 608    | 1634  | 636    | 1721  | 664    |
| 1470   | 3851  | 1554  | 609    | 1636- | 637-   | 1725  | 665    |
| 1471   | 3852  | 1556- | 3873-  | 1638  | 689    | 1726  | 3926   |
| 1477   | 579   | 1561  | 3878   | 1639  | 3898   | 1727  | 666    |
| 1478   | 580   | 1563  | 3879   | 1643- | 3899-  | 1728  | 667    |
| 1482   | 3853  | 1564  | 3880   | 1648  | 3904   | 1730  | 668    |
| 1484   | 3854  | 1566  | 610    | 1650  | 3905   | 1783  | 669    |
| 1487   | 581   | 1568  | 611    | 1652  | 2608   | 1734  | 670    |
| 1488   | 3855  | 1571  | 3881   | 1658  | 640    | 1735  | 3927   |
| 1489   | 3856  | 1572  | 3882   | 1654  | 3906   | 1736  | 671    |
| 1491   | 3857  | 1575  | 612    | 1656  | 3907   | 1737  | 672    |
| 1498   | 582   | 1578  | 3883   | 1657  | 3908   | 1739  | 678    |
| 1495   | 588   | 1579  | 613    | 1658  | 641    | 1740  | 3928   |
| 1496   | 3858  | 1580  |        | 1659  | 3909   | 1742  | 674    |
| 1497   | 584   | 1581- | 614-   | 1660  |        | 1744  | 3929   |
| 2000   | 3859  | 1583  | 616    | 1664  | 643    | 1746  | 675    |
|        |       |       |        |       |        | -     |        |

|         |       | _     |       |       |        |        |       |
|---------|-------|-------|-------|-------|--------|--------|-------|
| 11. A.  | L. A. | П. А. | I. A. | H. A. | L A.   | II. A. | L. A. |
| 1748- = |       |       | =705  |       | = 3974 | 1997 : | = 777 |
| 1750    | 678   | 1830  | 706   | 1903  | 3975   | 2000   | 778   |
| 1751    | 3930  | 1832  | 3952  | 1905  | 3976   | 2004-  | 779-  |
| 1752-   | 679-  | 1836  | 3954  | 1906- | 781-   | 2006   | 781   |
| 1754    | 681   | 1837  | 3958  | 1910  | 735    | 2009   | 3993  |
| 1760    | 3931  | 1838  | 3955  | 1911  | 3977   | 2012   | 782   |
| 1762    | 3932  | 1840  | 8956  | 1912  | 736    | 2013   | 783   |
| 1763    | 682   | 1841  | 707   | 1913  | 737    | 2014   | 3994  |
| 1764    | 3933  | 1843  | 3957  | 1914  | 3978   | 2015   | 784   |
| 1766    | 683   | 1845  | 708   | 1915  | 738    | 2016   | 785   |
| 1767    | 684   | 1846  | 709   | 1916  | 739    | 2018   | 786   |
| 1768-   | 3934- | 1847  | 3958  | 1918  | 740    | 2019   | 3995  |
| 1770    | 3936  | 1850  | 710   | 1919  | 741    | 2020   | 787   |
| 1771    | 685   | 1851  | 711   | 1920  | 3979   | 2021   | 788   |
| 1772    | 686   | 1855  | 712   | 1922  | 742    | 2022   | 3996  |
| 1774    | 3937  | 1856  | 3959  | 1923  | 743    | 2024   | 789   |
| 1775    | 687   | 1858  | 3960  | 1926- | 744-   | 2025   | 3997  |
| 1776    | 3938  | 1860  | 713   | 1930  | 748    | 2026   | 790   |
| 1780    | 688   | 1863  | 3961  | 1933  | 3980   | 2027   | 791   |
| 1782    | 689   | 1864  | 3962  | 1934  | 749    | 2028   | 3998  |
| 1783    | 3939  | 1865  | 714   | 1937- | 750-   | 2029   | 792   |
| 1785    | 690   | 1866  | 715   | 1940  | 753    | 2030   | 793   |
| 1787    | 691   | 1868  | 3963  | 1942  | 754    | 2031   | 3999  |
| 1789    | 3940  | 1869- | 716-  | 1943  | 755    | 2082   | 794   |
| 1790    | 692   | 1871  | 718   | 1947  | 756    | 2033   | 795   |
| 1791    | 3941  | 1872  | 3964  | 1949- | 3981-  | 2036   | 4000  |
| 1795-   | 693-  | 1873  | 3965  | 1954  | 3986   | 2037   | 796   |
| 1797    | 695   | 1874- | 719-  | 1956- | 757-   | 2039   | 797   |
| 1798    | 3942  | 1876  | 721   | 1961  | 762    | 2041   | 798   |
| 1799    | 696   | 1877  | 3966  | 1962  | 3987   | 2043   | 4001  |
| 1800    | 3943  | 1878  | 722   | 1963  | 763    | 2044   | 799   |
| 1801    | 697   | 1879  | 723   | 1964  | 764    | 2045   | 800   |
| 1802    | 3944  | 1882  | 724   | 1969  | 765    | 2046   | 4002  |
| 1804-   | 3945- | 1885  | 725   | 1976  | 3988   | 2047-  | 801-  |
| 1806    | 3947  | 1886  | 3967  | 1978  | 766    | 2050   | 804   |
| 1808    | 698   | 1887  | 3968  | 1979  | 3989   | 2051   | 806   |
| 1810-   | 3948- | 1889  | 726   | 1980  | 767    | 2052   | 805   |
| 1812    | 3950  | 1890  | 3969  | 1981  | 3990   | 2053-  | 807-  |
| 1815    | 699   | 1892  | 3970  | 1983- | 768-   | 2055   | 809   |
| 1818    | 700   | 1893- | 727-  | 1988  | 778    | 2057   | 810   |
| 1819    | 3951  | 1895  | 729   | 1989  | 3991   | 2058   | 4008  |
| 1820    | 701   | 1896  | 3971  | 1990  | 3992   | 2060-  | 811-  |
| 1822    | 702   | 1898  | 3972  | 1991  | 774    | 2063   | 814   |
| 1823    | 703   | 1899  | 3973  | 1992  | 775    | 2066   | 815   |
| 1827    | 704   | 1900  | 730   | 1995  | 776    | 2068   | 816   |
|         |       | 1     |       | 1     |        |        |       |

| 7            | -     | -     |       | _     |       |        | _      |
|--------------|-------|-------|-------|-------|-------|--------|--------|
| П. А.        | L A.  | П. А. | I. A. | H. A. | L. A. | II. A. | 1. A.  |
|              | =4004 |       | =854  | 2226  | =4046 | 2309-  | = 922- |
| 2070         | 4005  | 2144  | 855   | 2228  | 4087  | 2311   | 924    |
| 2071         | 817   | 2145  | 4020  | 2229  | 890   | 2313   | 4056   |
| 2073         | 818   | 2148  | 4021  | 2232- | 891-  | 2314   | 925    |
| 2074         | 4006  | 2149  | 856   | 2237  | 896   | 2315   | 926    |
| 2075         | 819   | 2151  | 4022  | 2238  | 4038  |        | 927    |
| 2078         | 4007  | 2152  | 857   | 2239  | 4039  |        | 2288   |
| 2079         | 4008  | 2158  | 858   | 2240  | 897   | 2821   | 929    |
| 2080         | 820   | 2154  | 4028  | 2243  | 4040  |        | 928    |
| 2082         | 821   | 2155  | 859   | 2244  | 898   | 2828   | 930    |
| 2083         | 822   | 2157  | 4024  | 2245  | 4041  | 2325-  | 931-   |
| 2084         | 882   | 2159  | 860   | 2248  | 899   | 2327   | 933    |
| 2085         | 828   | 2161  | 861   | 2249  | 900   | 2328   | 4057   |
| 2087         | 4009  | 2162  | 862   | 2252  | 4042  | 2330   | 984 -  |
| 2090         | 824   | 2163  | 4025  | 2258  | 901   | 2382   | 935    |
| 2091         | 825   | 2165  | 868   | 2254  | 4043  | 2333   | 4058   |
| 2093         | 4010  | 2166  | 864   | 2257  | 902   | 2334   | 936    |
| 2096         | 826   | 2169- | 865-  | 2258  | 4044  | 2385   | 4059   |
| 2099-        | 827-  | 2172  | 868   | 2259  | 903   | 2336   | 4060   |
| 2103         | 831   | 2173- | 4026- | 2262  | 904   | 2837-  | 937-   |
| 2104         | 4011  | 2175  | 4028  | 2264  | 905   | 2839   | 989    |
| 2105         | 4012  | 2176- | 869-  | 2265  | 4045  | 2340   | 4061   |
| 2107-        | 888-  | 2180  | 873   | 2269  | 906   | 2848-  | 940-   |
| 2109         | 835   | 2181  | 4029  | 2272  | 907   | 2945   | 942    |
| 2113         | 836   | 2182  | 874   | 2274  | 908   | 2348   | 943    |
| 2114         | 4013  | 2183  | 875   | 2277  | 4047  | 2351   | 4062   |
| 2115-        | 887-  | 2185  | 876   | 2278  | 909   | 2352   | 4063   |
| 2118         | 840   | 2188  | 877   | 2279  | 4048  | 2357   | 945    |
| 2120-        | 841-  | 2189  | 878   | 2280  | 910   | 2358   | 944    |
| 2123         | 844   | 2192  | 879   | 2281  | 4049  | 2359   | 4064   |
| 2124         | 4014  | 2195- | 880-  | 2282  | 911   | 2361   | 4065   |
| 2125         | 4015  | 2197  | 882   | 2288  | 4050  | 2363   | 946    |
| 2126         | 845   | 2198  | 1990  | 2289  | 912   | 2364   | 4066   |
| 2127         | 4016  | 2200  | 883   | 2290  | 913   | 2865   | 947    |
| 2128         | 846   | 2201- | 4030- | 2292  | 4051  | 2368-  | 948-   |
| 2130         | 847   | 2204  | 4033  | 2294  | 914   | 2373   | 953    |
| 2131         | 4017  | 2206  | 884   | 2295  | 4052  | 2375-  | 954-   |
| 2192         | 848   | 2210  |       | 2297- | 915-  | 2380   | 959    |
| 2133<br>2134 | 849   | 2211  |       | 2299  | 917   | 2381   | 4067   |
| 2184         | 4018  | 2215  |       | 2301  | 4058  | 2382   | 960    |
| 2138         | 850   | 2217  |       | 2302- | 918-  | 2383   | 961    |
| 2138         | 851   | 2222  | 4035  | 2304  | 920   | 2384   | 4068   |
| 2140         | 852   | 2223  |       | 2306  | 4054  | 2385-  | 962-   |
| 2141         | 4019  | 2224  |       | 2307  | 921   | 2388   | 965    |
| -            | 858   | 2225  | 889   | 2808  | 4055  | 2390-  | 966-   |
|              |       |       |       |       |       |        |        |

| H. A.        | 1. A. | II. A.        | I. A.        | II. A.       | I. A.         | II. A.        | L. A.        |
|--------------|-------|---------------|--------------|--------------|---------------|---------------|--------------|
| 2392 =       | = 968 | 2466 =        | 4097         | 2534 =       | 1020          | 2605 =        | 1055         |
| 2898         | 4069  | 2467          | 4098         | 2586         | 1021          | 2606          | 4139         |
| 2396         | 4070  | 2468          | 990          | 2587         | 1022          | 2608-         | 1056-        |
| 2397         | 969   | 2470          | 991          | 2539         | 1028          | 2611          | 1059         |
| 2398-        | 4071- | 2471          | 4099         | 2541         | 1024          | 2613          | 1060         |
| 2400         | 4078  | 2472          | 992          | 2543         | 1025          | 2615          | 4140         |
| 2405         | 970   | 2478          | 993          | 2544         | 1027          | 2618          | 1061         |
| 2406         | 971   | 2474          | 4100         | 2545         | 1026          | 2619          | 1062         |
| 2414         | 4074  | 2477          | 994          | 2546         | 1028          | 2621          | 1063         |
| 2415         | 4075  | 2478          | 4101         | 2550         | 1029          | 2622          | 4141         |
| 2416         | 972   | 2479          | 4102         | 2553         | 1030          | 2628          | 4142         |
| 2417         | 4076  | 2481          | 995          | 2554         | 4123          | 2624          | 1064         |
| 2418         | 4077  | 2488          | 4103         | 2555         | 1031          | 2625          | 4148         |
| 2421         | 978   | 2484          | 996          | 2556         | 4124          | 2627          | 1066         |
| 2422         | 974   | 2485          | 997          | 2557-        | 1032-         | 2628          | 1065         |
| 2423         | 4078  | 2486          | 4104         | 2559         | 1034          | 2629          | 4144         |
| 2424         | 975   | 2488          | 998          | 2561         | 4125          | 2630          | 4145         |
| 2425         | 976   | 2489          | 999          | 2562         | 4126          | 2631-         | 1067-        |
| 2426         | 4079  | 2491          | 1000         | 2565         | 4127          | 2636          | 1072         |
| 2427         | 977   | 2493          | 1001         | 2566         | 4128          | 2688          | 1073         |
| 2428         | 978   | 2494          | 1002         | 2568         | 1035          | 2641          | 4146         |
| 2429         | 4080  | 2495          | 4105         | 2569         | 4129          | 2642.         | 1074         |
| 2430         | 4081  | 2496          | 1003         | 2571         | 1036          | 2648          | 4147         |
| 2481         | 979   | 2497          | 1004         | 2572         | 4130          | 2644-         | 1075-        |
| 2433         | 980   | 2498-         | 4106-        | 2578         | 4131          | 2646          | 1077         |
| 2484         | 4082  | 2500          | 4108         | 2574         | 1037          | 2653          | 4148         |
| 2485         | 981   | 2502          | 4109         | 2575         | 4132          | 2654-         | 1076-        |
| 2436         | 4083  | 2503          | 1005         | 2577-        | 1038-         | 2656          | 1080         |
| 2487         | 4084  | 2506-         | 4110-        | 2579         | 1040          | 2657-         | 4149-        |
| 2438-        | 982-  | 2509          | 4113         | 2581-        | 1041-         | 2660          | 4152         |
| 2440         | 984   | 2510-         | 1006-        | 2585         | 1045          | 2661          | 1081<br>4153 |
| 2442         | 4085  | 2513          | 1009         | 2586         | 4133          | 2662          | 1082-        |
| 2445         | 985   | 2517          | 1010         | 2587         | 4134          | 2663-<br>2665 | 1084         |
| 2446         | 4086  | 2518          | 4115         | 2588-        | 1046-<br>1048 | 2666          | 4154         |
| 2447         | 4087  | 2519          | 4114         | 2590<br>2598 | 4135          | 2667-         | 1085-        |
| 2449         | 4088  | 2520          | 1011         | 2594         | 1049          | 2669          | 1087         |
| 2450         | 4089  | 2521<br>2522  | 4116<br>1012 | 2596         | 1050          | 2670-         | 4155-        |
| 2452         | 4090  | 2523          | 4118         | 2597         | 1051          | 2672          | 4157         |
| 2453         | 986   | 2524          | 4119         | 2598         | 1052          | 2674          | 1088         |
| 2456-        | 4095  | 2526          | 1014         | 2599         | 4136          | 2675          | 1089         |
| 2460         | 987   | 2528-         | 1015-        | 2600         | 1053          | 2676          | 1091         |
| 2462         | 988   | 2531          | 1018         | 2601         | 4137          | 2677          | 1090         |
| 2463<br>2464 | 4096  | 2532          | 4122         | 2602         | 4138          | 2678          | 1092         |
| 2465         | 989   | 2533          | 1019         | 2603         | 1054          | 2679          | 1093         |
| 2400         | 201   | State of Land | 2000         | 1            |               | 10200         |              |

| $\begin{array}{c ccccccccccccccccccccccccccccccccccc$   |   | -     |        | -      |        |       |       |        |      |
|---|---|-------|--------|--------|--------|-------|-------|--------|------|
| 2682         = 1094         2762         = 1187         2844         = 1179         2938-         = 4209-           2684         4158         2767         1138         2850-         1180-         2945-         1236-           2688         4162         2768         1139-         2853         1183-         2945-         1236-           2699         1095         2769-         4175-         2855-         1184-         2950-         4212-           2691         4163-         2771-         4177-         2858-         1186-         2951-         4213-           2698         1100-         2774-         4178-         2863-         1191-         2955-         1241-           2701-         1101-         2776-         4180-         2864-         4197-         2957-         4214-           2701-         1101-         2777-         1441-         2866-         1191-         2955-         1241-           2701-         1109-         2789-         1152-         2871-         1193-         2965-         1241-           2712-         1111-         2791-         1154-         2872-         1194-         2966-         4217-           271   |   |       |        | II. A. | I. A.  | H. A. | I. A. | II. A. | LA   |
| 2684         4158         2767         1138         2850-1180-2945-1286-2688         4159-2767         1138-2850-1180-2945-1286-2688         2689         1095-2768-1139-2855-1184-2950-4212         22691         4163-2771-4177-2855-1184-2950-4218         2950-2418-2855-1184-2950-4218         2951-2418-2868-1186-2951-4218         29691-4168-2772-1140-2858-1186-2954-1239-2868-1100-2774-4178-2868-1191-2957-4214         2701-1101-2776-4180-2868-1191-2957-4214-2708-1108-2776-1141-2866-1192-2959-4216-2709-4164-2787-1151-2870-4198-2965-1246-2710-1109-2789-11552-2871-1193-2965-1246-2712-1111-2791-1154-2872-1194-2965-1246-2712-1111-2791-1154-2872-1194-2965-1246-2712-1111-2791-1154-2872-1194-2966-1247-2713-4165-2794-4181-2878-4199-2967-1247-2714-1112-2795-1155-2874-1195-2968-1248-2715-1118-2798-1155-2874-1195-2968-1248-2715-1118-2798-1155-2874-1195-2968-1248-2715-1118-2798-1155-2874-1195-2968-1248-2715-1118-2798-1155-2874-1195-2968-1248-2715-1118-2800-4183-2881-1201-2971-4219-2712-1115-2800-4183-2881-1201-2971-4219-2712-1115-2801-4882-2878-1198-2970-1249-2712-1115-2801-4882-2888-1202-2974-4220-2973-1250-2773-1166-2807-1159-2886-4201-2976-1251-2730-1123-2809-1161-2887-4202-2974-4220-2978-1250-2773-1166-2807-1159-2886-4201-2976-1251-2730-1123-2809-1161-2887-4202-2980-1255-2736-1124-2812-1165-2889-4203-2988-1255-2738-1166-2819-1166-2893-4204-2988-1255-2738-1126-2819-1166-2893-4204-2988-1255-2738-1126-2822-4189-2899-1266-2883-1206-2983-4223-2738-1126-2822-4189-2899-1266-2889-1266-2887-4202-2980-1266-2887-4202-2980-1266-2887-4202-2980-1266-2889-12 |   |       | = 1094 | 2762   | = 1187 |       |       |        |      |
| 2685         4169         2768         1139         2850         1180         2945         1236           2688         4162         2768         1139         2853         1183         2947         1238           2691         4163         2771         4175         2857         4196         2951         4213           2694         1096         2772         1140         2858         1186         2954         1239           2698         1100         2774         4178         2863         1191         2957         4214           2701         1101         2776         4180         2864         4197         2957         4214           2708         1108         2777         1141         2866         1192         2957         4214           2709         4164         2787         1151         2870         4198         2961         1242           2710         1109         2789         1152         2871         1193         2965         1246           2712         1111         2791         1154         2872         1194         2967         1247           2713         4165         2794         4181 <td></td> <td>2684</td> <td></td> <td>2763</td> <td>4174</td> <td>2849</td> <td></td> <td></td> <td></td>   |   | 2684  |        | 2763   | 4174   | 2849  |       |        |      |
| 2688         4162         2768         1189         2858         1183         2947         1238           2689         1096         2769-         4175-         2855         1184         2950         4212           2691         4163         2771         4177         2857         4196         2951         4213           2698         1100         2774-         4178-         2863         1191         2956         1241           2701-         1101-         2776-         4180         2864         4197         2957-         4214-           2708-         1108         2777-         1141-         2866         1192         2959-         4216-           2710-         1109-         2789-         1152-         2871         1193         2965         1246-           2712         1111         2791         1154         2872         1194         2966         4217-           2713         4165         2794         4181         2873         4199         2967         1247-           2713         1113         2798         1158         2874-         1195-         2968         1248           2715         1113         2800 </td <td></td> <td>2685</td> <td></td> <td>2767</td> <td></td> <td>2850-</td> <td></td> <td></td> <td></td>   |   | 2685  |        | 2767   |        | 2850- |       |        |      |
| 2689         1095         2769-         4175-         2855         1184         2950         4212           2694         4168         2771         4177         2857         4196         2951         4218           2698         11096-         2772         1140         2858-         1186-         2954-         1238-           2698         1100-         2776-         4180-         2864-         4197-         2957-         4214-           2701-         1101-         2776-         4180-         2866-         1192-         2959-         4216-           2708         1109-         2789-         1152-         2871-         1193-         2965-         1242-           2710-         1109-         2789-         1152-         2871-         1193-         2965-         1246-           2712-         1111         2791-         1154-         2872-         1194-         2966-         4217-           2713-         4165-         2794-         4181-         2873-         1194-         2966-         4217-           2714-         1112-         2795-         1155-         2874-         1195-         2968-         1248-           2715-  |   |       | 4162   | 2768   | 1139   |       |       |        |      |
| 2691         4163         2771         4177         2857         4196         2951         4213           2694         1096-         2772         1140         2858-         1186-         2954-         1239-           2698         1100         2774-         4178-         2863         1191         2956         1241           2708         1108         2777-         1141-         2866         1192         2959-         4216           2709         4164         2787         1151         2870         4198         2961-         1242-           2710-         1109-         2789-         1152-         2871         1193         2965         1246           2712         1111         2791         1154         2873         1194         2966         4217           2713         4161         2794         4181         2873         4199         2967         1247           2714         1112         2795-         1155-         2874-         1195-         2968         1248           2715         1113         2795-         1155-         2874-         1195-         2968         1248           2716         4160         2799-   |   | 2689  | 1095   | 2769-  |        |       |       |        |      |
| 2694-         1096-         2772         1140         2858-         1186-         2954-         1298-           2698         1100         2774-         4178-         2863         1191         2956         1241           2701-         1101-         2776-         4180         2864         4197         2957-         4214-           2708         4164         2787-         1141-         2866         1192-         2959-         4216-           2709         4164         2787-         1151-         2870-         4198-         2961-         1242-           2710-         1109-         2789-         1152-         2871-         1193-         2965-         1246-           2712         1111         2791-         1154-         2872-         1194-         2966-         4217-           2713         4165-         2794-         4181-         2873-         4195-         2966-         4217-           2714         1112         2795-         1155-         2874-         1195-         2968-         1242-           2714         1112         2795-         1159-         2874-         1195-         2969-         4218-           2716   |   |       | 4168   | 2771   | 4177   |       |       |        |      |
| 2698         1100         2774-         4178-         2863         1191         2956         1241           2701-         1101-         2776-         4180         2864         4197         2957-         4214-           2708         1108         2777-         1141-         2866         1192         2959-         4214-           2709         4164         2787-         1151-         2870-         4198         2961-         1242-           2710-         1109-         2789-         1152-         2871-         1193         2965         1246-           2712         1111         2791-         1154-         2872-         1194-         2966-         4217-           2713         4165-         2794-         4181         2873-         1195-         2968-         1247-           2714         1112         2795-         1155-         2874-         1195-         2968-         1248-           2716         4166         2799-         4182         2878-         1197-         2969-         4218-           2716         4166         2799-         4182         2881-         1201-         2971-         4219-           2718         4  |   |       |        | 2772   |        |       |       |        |      |
| 2701-         1101-         2776         4180         2864         4197         2957-         4214-           2708         1108         2777-         1141-         2866         1192         2959         4216           2709         4164         2787         1151         2870         4198         2961-         1242-           2710-         1109-         2789-         1152-         2871         1193         2965         1246-           2712         1111         2791         1154         2872         1194         2966         4217-           2713         4165         2794         4181         2873         4199         2967         1247-           2714         1112         2795-         1155-         2874-         1195-         2968         1248-           2716         4166         2799         4182         2878-         1198-         2970-         1249-           2716         4166         2799         4183         2881         1201         2971         4219-           2716         4166         2799         4183         2881         1201         2971         4219-           2721         1114         280   |   | 2698  | 1100   | 2774-  |        |       |       |        |      |
| 2708         1108         2777-         1141-         2866         1192         2959         4216           2709         4164         2787         1151         2870         4198         2961-         1242-           2710-         1109-         2789-         1152-         2871         1193         2965         1246           2712         1111         2791         1154         2872         1194         2966         4217           2713         4165         2794         4181         2873         1194         2966         4217           2714         1112         2795-         1155-         2874-         1195-         2968         1248           2715         1113         2798         1158         2876-         1197-         2969         4218           2716         4166         2799         4182         2878-         1198-         2970         1249           2718         4167         2800         4183         2881         1201         2971         4219           2720         1114         2801         2605         2885         1204         2975         4221           2721         1115         2802  |   | 2701- | 1101-  | 2776   |        |       |       |        |      |
| 2709         4164         2787         1151         2870         4198         2961         1242           2710         1109         2789         1152         2871         1193         2965         1246           2712         1111         2791         1154         2872         1194         2966         4217           2713         4165         2794         4181         2878         4199         2967         1247           2714         1112         2795         1155         2874         1195         2968         1248           2715         1113         2798         1158         2876         1197         2969         4218           2716         4166         2799         4182         2878-         1198-         2970         1249           2718         4167         2800         4183         2881         1201         2971         4219           2720         1114         2801         2604         2882         4200         2973         1250           2722         4168         2802         2605         2885         1204         2975         4221           2723-1115-15         2816         2886         <  |   |       | 1108   | 2777-  | 1141-  | 2866  |       |        |      |
| 2710-         1109-         2789-         1152-         2871         1193         2965         1246           2712         1111         2791         1154         2872         1194         2966         4217           2713         4165         2794         4181         2878         4199         2967         1247           2714         1112         2795-         1155-         2874-         1195-         2968         1248           2715         1113         2798         1158-         2876-         1197-         2969-         4218           2716         4166-         2799-         4182         2878-         1198-         2970-         1249-           2718         4167-         2800         4183-         2881-         1201-         2971-         4219-           2720         1114         2801         2604-         2882-         4200-         2973-         1250-           2721         1115-         2802-         2605-         2885-         1204-         2975-         4221-           2723-         1116-         2807-         1159-         2886-         4201-         2976-         1251-           2733-         1233-<  |   |       |        | 2787   | 1151   |       |       |        |      |
| 2712         1111         2791         1154         2872         1194         2966         4217           2713         4165         2794         4181         2878         4199         2967         1247           2714         1112         2795-         1155-         2874-         1195-         2968         1248           2715         1118         2798         1158         2878-         1198-         2969         4218           2716         4166         2799         4182         2878-         1198-         2971         4219           2718         4167         2800         4183         2881         1207         1249           2720         1114         2801         2604         2882         4200         2973         1250           2722         4168         2802         2605         2885         1204         2975         4221           2723-         1116-         2807-         1159-         2886         4201         2976-         1251-           2733-         1123         2809-         1161         2887-         4202         2980         1255-           2735-         4124         2812-         1162- <td></td> <td></td> <td>1109-</td> <td>2789-</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td>   |   |       | 1109-  | 2789-  |        |       |       |        |      |
| 2713         4165         2794         4181         2878         4199         2967         1247           2714         1112         2795-         1155-         2874-         1195-         2968         1248           2715         1113         2798         1158         2876-         1197-         2969-         4218           2716         4166         2799-         4182         2878-         1198-         2970-         1249-           2718         4167         2800         4183-         2881-         1201-         2971-         4219-           2720         1114         2801-         2604-         2882-         4200-         2973-         1250-           2722         4168-         2802-         2605-         2885-         1202-         2974-         4220-           2723-         116-         2807-         1159-         2886-         4201-         2975-         4221-           2735-         4169-         2810-         4185-         2888-         1205-         2980-         1256-           2735-         1124-         2812-         1162-         2889-         4203-         2982-         1256-           2737-         <  |   |       | 1111   | 2791   |        |       |       |        |      |
| 2714         1112         2795-         1155-         2874-         1195-         2968         1248           2715         1118         2798         1158         2876-         1197-         2969-         4218           2716         4166         2799-         4182         2878-         1198-         2970-         1249-           2718         4167-         2800-         4183-         2881-         1201-         2971-         4219-           2720         1114-         2801-         4184-         2882-         4200-         2973-         1250-           2721         1115-         2801-         4184-         2883-         1202-         2974-         4220-           2723-         1116-         2807-         1159-         2886-         4201-         2975-         4221-           2730-         1123-         2809-         1161-         2887-         4202-         2980-         1255-           2735-         4169-         2810-         4185-         2888-         1205-         2981-         4222-           2736-         1124-         2812-         1162-         2889-         4203-         2982-         1256-           2737- <td></td> <td></td> <td>4165</td> <td>2794</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td>  |   |       | 4165   | 2794   |        |       |       |        |      |
| 2715         1113         2798         1158         2876         1197         2969         4218           2716         4166         2799         4182         2878-         1198-         2970         1249           2718         4167         2800         4183         2881         1201         2971         4219           2720         1114         2801         2604         2882         4200         2973         1250           2721         1115         4184         2883-         1202-         2974         4220           2722-         4168         2802         2605         2885         1204         2975         4221           2723-         116-         2807-         1159-         2886         4201         2976-         1251-           2735         4169         2810         4185         2888         1205         2980         1251-           2736         1124         2812-         1162-         2889         4203         2982         1256           2737         1858         2815         1165         2890         1206         2983         4228           2738         1125         2816         4186   |   |       | 1112   | 2795-  |        |       |       | 1      |      |
| 2716         4166         2799         4182         2878-         1198-         2970         1249           2718         4167         2800         4183         2881         1201         2971         4219           2720         1114         2801         2604         2882         4200         2973         1250           2721         1115         4184         2883-         1202-         2974         4220           2722-         4168         2802         2605         2885         1204         2975-         4221           2730         1123         2809-         1161         2887-         4202         2980         1255-           2735         4169-         2810-         4185-         2888-         1205-         2981-         4222           2736         1124-         2812-         1162-         2889-         4203-         2982-         1256-           2737         1858-         2815-         1165-         2890-         1206-         2983-         4228-           2738-         1125-         2816-         4186-         2891-         1207-         2984-         1257-           2739-         4160-         2819-   |   |       | 1113   | 2798   |        |       |       |        |      |
| 2718         4167         2860         4183         2881         1201         2971         4219           2720         1114         2801         2604         2882         4200         2973         1250           2721         1115         4184         2883-         1202-         2974         4220           2722         4168         2802         2605         2885         1204         2975         4221           2723-         1116-         2807-         1159-         2886         4201         2976-         1251-           2730         1123         2809         1161         2887-         4202         2980         1255-           2735         4169         2810         4185         2888         1205-         2981         4222           2736         1124         2812-         1162-         2889         4203-         2982-         1256           2737         1858         2815-         1165-         2890-         1206-         2983-         4228           2738         1125-         2816-         4186-         2891-         1207-         2984-         1257-           2738         1125-         2819-  |   | 2716  | 4166   |        |        |       |       |        |      |
| 2720         1114         2801         2604         2882         4200         2973         1250           2721         1115         4184         2883-         1202-         2974         4220           2722         4168         2802         2605         2885         1204         2975         4221           2723-         1116-         2807-         1159-         2886         4201         2976-         1251-           2730         1123         2809         1161         2887-         4202         2980         1255-           2735         4169         2810         4185         2888         1205         2981         4222           2736         1124         2812-         1162-         2889         4203         2982         1256           2737         1858         2815         1165         2890         1206         2983         4223           2738         1125         2816         4186         2891         1207         2984         1257           2739         4160         2819         1166         2893         4204         2987         4224           2740         4161         2820-         4187-  |   |       | 4167   |        |        |       |       |        |      |
| 2721         1115         2501         4184         2883-         1202-         2974         4220           2722-         4168         2802         2605         2885         1204         2975-         4221           2723-         1116-         2807-         1159-         2886         4201         2976-         1251-           2730         1123         2809         1161         2887-         4202         2980         1255-           2735         4169         2810         4185-         2888         1205-         2981-         4222           2736         1124-         2812-         1162-         2889-         4203-         2982-         1256-           2737         1858-         2815-         1165-         2890-         1206-         2983-         4223-           2738         1125-         2816-         4186-         2891-         1207-         2984-         1257-           2739-         4160-         2819-         1166-         2893-         4204-         2987-         4224-           2740-         4161-         2820-         4187-         2894-         1208-         2992-         1261-           2742- <t< td=""><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></t<>  |   |       |        |        |        |       |       |        |      |
| 2722         4168         2802         2605         2885         1204         2975         4221           2723-         1116-         2807-         1159-         2886         4201         2976-         1251-           2730         1123         2809         1161         2887-         4202         2980         1255-           2735         4169         2810         4185         2888         1205         2981         4222           2736         1124         2812-         1162-         2889         4203         2982         1256           2787         1858         2815         1165         2890         1206         2983         4223           2788         1125         2816         4186         2891         1207         2984         1257           2789         4160         2819         1166         2893         4204         2987         4224           2740         4161         2820-         4187-         2894         1208         2989-         1258-           2741         1126         2822         4189         2898         4205         2992         1261           2742         1127         2823  |   | 2721  | 1115   | 2801   |        | -     |       |        |      |
| 2723-         1116-         2807-         1159-         2886         4201         2976-         1251-           2730         1123         2809         1161         2887         4202         2980         1255           2735         4169         2810         4185         2888         1205         2981         4222           2736         1124         2812-         1162-         2889         4203         2982         1256           2787         1858         2815         1165         2890         1206         2983         4223           2788         1125         2816         4186         2891         1207         2984         1257           2789         4160         2819         1166         2893         4204         2987         4224           2740         4161         2820-         4187-         2894         1208         2989-         1258-           2741         1126         2822         4189         2898         4205         2992         1261           2742         1127         2823         1167         2899         1209         2994         1262           2744         1128         2824  |   | 2722  |        | 2802   |        |       |       |        |      |
| 2730         1128         2809         1161         2887         4202         2980         1255           2735         4169         2810         4185         2888         1205         2981         4222           2736         1124         2812-         1162-         2889         4203         2982         1256           2787         1858         2815         1165         2890         1206         2983         4228           2788         1125         2816         4186         2891         1207         2984         1257           2789         4160         2819         1166         2893         4204         2987         4224           2740         4161         2820-         4187-         2894         1208         2989-         1258-           2741         1126         2822         4189         2898         4205         2992         1261           2742         1127         2823         1167         2899         1209         2994         1262           2744         1128         2824         1168         2901         1210         2996         1263           2745         72         2826         419  |   | 2728- |        |        |        |       |       |        |      |
| 2735         4169         2810         4185         2888         1205         2981         4222           2736         1124         2812-         1162-         2889         4203         2982         1256           2737         1858         2815         1165         2890         1206         2983         4223           2738         1125         2816         4186         2891         1207         2984         1257           2739         4160         2819         1166         2893         4204         2987         4224           2740         4161         2820-         4187-         2894         1208         2989-         1258-           2741         1126         2822         4189         2898         4205         2992         1261           2742         1127         2823         1167         2899         1209         2994         1262           2744         1128         2824         1168         2901         1210         2996         1263           2745         72         2826         4190         2902         1211         2997         1264           2745         72         2828         4191<  |   |       | 1123   | 2809   |        |       |       |        |      |
| 2736         1124         2812-         1162-         2889         4203         2982         1256           2737         1858         2815         1165         2890         1206         2983         4223           2738         1125         2816         4186         2891         1207         2984         1257           2739         4160         2819         1166         2893         4204         2987         4224           2740         4161         2820-         4187-         2894         1208         2989-         1258-           2741         1126         2822         4189         2898         4205         2992         1261           2742         1127         2823         1167         2899         1209         2994         1262           2744         1128         2824         1168         2901         1210         2996         1263           2745         72         2826         4190         2902         1211         2997         1264           2745         72         2828         4191         2904         1212         2998         4225           2746         4170         2828         4191<  |   | 2735  | 4169   |        |        |       |       |        |      |
| 2787         1858         2815         1165         2890         1206         2983         4228           2788         1125         2816         4186         2891         1207         2984         1257           2789         4160         2819         1166         2893         4204         2987         4224           2740         4161         2820-         4187-         2894         1208         2989-         1258-           2741         1126         2822         4189         2898         4205         2992         1261           2742         1127         2823         1167         2899         1209         2994         1262           2744         1128         2824         1168         2901         1210         2996         1263           2745         72         2826         4190         2902         1211         2997         1264           2745         72         2826         4191         2904         1212         2998         4225           2746         4170         2828         4191         2904         1212         2998         4225           2747         1129         2829         1169 <td></td> <td>2736</td> <td>1124</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td>   |   | 2736  | 1124   |        |        |       |       |        |      |
| 2738         1125         2816         4186         2891         1207         2984         1257           2739         4160         2819         1166         2893         4204         2987         4224           2740         4161         2820-         4187-         2894         1208         2989-         1258-           2741         1126         2822         4189         2898         4205         2992         1261           2742         1127         2823         1167         2899         1209         2994         1262           2744         1128         2824         1168         2901         1210         2996         1263           2745         72         2826         4190         2902         1211         2997         1264           2745         72         2826         4190         2902         1211         2997         1264           2745         72         2826         4190         2902         1211         2997         1264           2746         4170         2828         4191         2904         1212         2998         4225           2747         1129         2829         1169   |   |       |        |        |        |       |       |        |      |
| 2789         4160         2819         1166         2893         4204         2987         4224           2740         4161         2820-         4187-         2894         1208         2989-         1258-           2741         1126         2822         4189         2898         4205         2992         1261           2742         1127         2823         1167         2899         1209         2994         1262           2744         1128         2824         1168         2901         1210         2996         1263           2745         72         2826         4190         2902         1211         2997         1264           2745         72         2826         4190         2902         1211         2997         1264           2746         4170         2828         4191         2904         1212         2998         4225           2747         1129         2829         1169         2908         1213         2999         1265           2748         4171         2830         1170         2909         4206         3003         4226           2749         1130         2831         4192 <td></td> <td>2738</td> <td>1125</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td>1907</td> <td></td> <td></td>   |   | 2738  | 1125   |        |        |       | 1907  |        |      |
| 2740         4161         2820-         4187-         2894         1208         2989-         1258-           2741         1126         2822         4189         2898         4205         2992         1261           2742         1127         2823         1167         2899         1209         2994         1262           2744         1128         2824         1168         2901         1210         2996         1263           2745         72         2826         4190         2902         1211         2997         1264           2746         4170         2828         4191         2904         1212         2998         4225           2747         1129         2829         1169         2908         1213         2999         1265           2748         4171         2830         1170         2909         4206         3003         4226           2749         1130         2831         4192         2910-         1214-         3004         4227           2750         1131         2832         1171         2920         1224         3005-         1266-           2752         4172         2884         4  |   | 2739  | 4160   |        |        |       |       | 9097   |      |
| 2741         1126         2822         4189         2898         4205         2992         1261           2742         1127         2823         1167         2899         1209         2994         1262           2744         1128         2824         1168         2901         1210         2996         1263           2745         72         2826         4190         2902         1211         2997         1264           2746         4170         2828         4191         2904         1212         2998         4225           2747         1129         2829         1169         2908         1213         2999         1265           2748         4171         2830         1170         2909         4206         3003         4226           2749         1130         2831         4192         2910-         1214-         3004         4227           2750         1131         2832         1171         2920         1224         3005-         1266-           2752         4172         2884         4193         2921         4207         3014         1275-           2753         1132         2835         1172  |   | 2740  |        |        |        |       | 1203  |        |      |
| 2742         1127         2823         1167         2899         1209         2994         1262           2744         1128         2824         1168         2901         1210         2996         1263           2745         72         2826         4190         2902         1211         2997         1264           2746         4170         2828         4191         2904         1212         2998         4225           2747         1129         2829         1169         2908         1213         2999         1265           2748         4171         2830         1170         2909         4206         3003         4226           2749         1130         2831         4192         2910-         1214-         3004         4227           2750         1131         2832         1171         2920         1224         3005-         1266-           2752         4172         2884         4193         2921         4207         3014         1275-           2753         1132         2835         1172         2922         1225         3015         4228           2757         1134         2838-         117  |   | 2741  |        | 2822   |        |       |       |        |      |
| 2744         1128         2824         1168         2901         1210         2996         1263           2745         72         2826         4190         2902         1211         2997         1264           2746         4170         2828         4191         2904         1212         2998         4225           2747         1129         2829         1169         2908         1213         2999         1265           2748         4171         2830         1170         2909         4206         3003         4226           2749         1130         2831         4192         2910-         1214-         3004         4227           2750         1131         2832         1171         2920         1224         3005-         1266-           2752         4172         2884         4193         2921         4207         3014         1275           2753         1132         2885         1172         2922         1225         3015         4228           2757         1134         2836-         1173         2924-         1226-         3016         1276           2759         4173         2841         11  |   | 2742  | 1127   |        |        |       |       |        |      |
| 2745         72         2826         4190         2902         1211         2997         1263           2746         4170         2828         4191         2904         1212         2998         4225           2747         1129         2829         1169         2908         1213         2999         1265           2748         4171         2830         1170         2909         4206         3003         4226           2749         1130         2831         4192         2910-         1214-         3004         4227           2750         1131         2832         1171         2920         1224         3005-         1266-           2752         4172         2834         4193         2921         4207         3014         1275-           2753         1132         2835         1172         2922         1225         3015         4228           2755         1133         2836         1173         2924-         1226-         3016         1276           2759         4173         2841         1177-         2929         4208         3018         1277           2760         1136         2842         4  |   |       | 1128   |        |        |       |       | 2006   |      |
| 2746         4170         2828         4191         2904         1212         2998         4225           2747         1129         2829         1169         2908         1213         2999         1265           2748         4171         2830         1170         2909         4206         3003         4226           2749         1130         2831         4192         2910-         1214-         3004         4227           2750         1131         2832         1171         2920         1224         3005-         1266-           2752         4172         2884         4193         2921         4207         3014         1275           2753         1132         2885         1172         2922         1225         3015         4228           2755         1133         2836         1173         2924-         1226-         3016         1276           2759         4173         2841         1177-         2929         4208         3018         1277           2760         1136         2842         4194         2931-         1229-         3019         4230           2761         1135         2842 <t< td=""><td>1</td><td>2745</td><td>72</td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></t<>   | 1 | 2745  | 72     |        |        |       |       |        |      |
| 2747         1129         2829         1169         2908         1213         2999         1265           2748         4171         2830         1170         2909         4206         3003         4226           2749         1130         2831         4192         2910-         1214-         3004         4227           2750         1131         2832         1171         2920         1224         3005-         1266-           2752         4172         2884         4193         2921         4207         3014         1275           2753         1132         2885         1172         2922         1225         3015         4228           2755         1133         2836         1173         2924-         1226-         3016         1276           2759         4173         2841         1174-         2926         1228         3017         4229           2760         1136         2842         4194         2931-         1229-         3019         4230           2761         1135         2842         4194         2931-         1229-         3019         4230  | 4 | 2746  | 4170   |        |        |       |       |        |      |
| $\begin{array}{cccccccccccccccccccccccccccccccccccc$  | 3 | 2747  |        |        |        |       |       |        |      |
| 2749         1130         2831         4192         2910-         1214-         3004         4227           2750         1131         2832         1171         2920         1224         3005-         1266-           2752         4172         2834         4193         2921         4207         3014         1275-           2753         1132         2835         1172         2922         1225         3015         4228-           2755         1133         2836         1173         2924-         1226-         3016         1276-           2757         1134         2838-         1174-         2926-         1228-         3017-         4229-           2759         4173         2841         1177-         2929-         4208-         3018-         1277-           2760         1136         2842-         4194-         2931-         1229-         3019-         4230-           2761         1135         2843-         1179-         2931-         1229-         3019-         4230-   |   |       |        |        | 1170   | 2000  |       |        |      |
| 2750         1131         2832         1171         2920         1224         3005-         1266-           2752         4172         2834         4193         2921         4207         3014         1275           2753         1132         2835         1172         2922         1225         3015         4228           2755         1133         2836         1173         2924-         1226-         3016         1276           2757         1134         2838-         1174-         2926         1228         3017         4229           2759         4173         2841         1177         2929         4208         3018         1277           2760         1136         2842         4194         2931-         1229-         3019         4230           2761         1135         2843         1179         2931-         1229-         3019         4230   | - | 2749  |        |        | 4100   | 2010  |       |        |      |
| 2752     4172     2884     4193     2921     4207     3014     1275       2758     1132     2885     1172     2922     1225     3015     4228       2755     1133     2836     1173     2924-     1226-     3016     1276       2757     1134     2888-     1174-     2926     1228     3017     4229       2759     4173     2841     1177-     2929-     4208     3018     1277       2760     1136     2842     4194     2931-     1229-     3019     4230       2761     1135     2843     1179-     2019-     4230   |   |       |        |        |        |       |       |        |      |
| 2758     1132     2885     1172     2922     1225     3015     4228       2755     1133     2836     1173     2924-     1226-     3016     1276       2757     1134     2838-     1174-     2926     1228     3017     4229       2759     4173     2841     1177     2929     4208     3018     1277       2760     1136     2842     4194     2931-     1229-     3019     4230   |   |       |        |        |        |       |       |        |      |
| 2755     1133     2836     1173     2924-     1226-     3016     1276       2757     1134     2838-     1174-     2926     1228     3017     4229       2759     4173     2841     1177     2929     4208     3018     1277       2760     1136     2842     4194     2931-     1229-     3019     4230       2761     1135     2843     1179   |   |       |        |        |        |       |       |        |      |
| 2757     1134     2838-     1174-     2926     1228-     3017-     4229-       2759     4173     2841     1177-     2929-     4208-     3018-     1277-       2760     1136-     2842-     4194-     2931-     1229-     3019-     4230-       2761     1135-     2843-     1179-     129-     3019-     4230-  |   |       |        |        |        |       |       |        |      |
| 2759 4173 2841 1177 2929 4208 3018 1277<br>2760 1136 2842 4194 2931 1229 3019 4230  |   |       | 1134   |        |        |       |       |        |      |
| 2760 1136 2842 4194 2931- 1229- 3019 4230   | 3 | 2759  | 4173   |        | 1177   |       |       |        |      |
| 2761 1135 2849 1170 2027 1229 3019 4230   |   |       |        |        |        |       |       |        |      |
| 1200 3020 1278  | - | 2761  |        |        |        |       |       |        |      |
|   |   |       |        |        |        |       | 1400  | 9020   | 1278 |

|        |        |       |       |        |       | Total Control |       |
|--------|--------|-------|-------|--------|-------|---------------|-------|
| II. A. | L. A.  | H. A. | I. A. | П. Л.  | L A.  | H. A.         | L A.  |
| 3021 = | = 1279 |       | 1314  | 3181 = |       | 3252- =       | 1382- |
| 3022   | 4281   | 3096  | 4249  | 3182   | 1842  | 3254          | 1384  |
| 3024   | 1280   | 3100- | 4250- | 3183   | 4278  | 3257          | 1385  |
| 3026   | 1281   | 3102  | 4252  | 3184   | 1343  | 3261          | 1386  |
| 3027   | 1282   | 3103  | 1315  | 3186   | 4274  | 3262          | 1387  |
| 3029   | 4232   | 3104  | 4253  | 3187-  | 1344  | 3263          | 4288  |
| 3030   | 1283   | 3108  | 4254  | 3189   | 10000 | 3264          | 1388  |
| 3031   | 4233   | 3109  | 4255  | 3190   | 1845  | 8265          | 1645  |
| 3033   | 1284   | 3110  | 4121  | 3191   | 1346  | 3266          | 1389  |
| 3034   | 4234   | 3112  | 4256  | 3192   | 4275  | 3268          | 1390  |
| 3038   | 4235   | 3113  | 4257  | 3198   | 1347  | 3269          | 1391  |
| 3039   | 1285   | 3116  | 4258  | 3194   | 4276  | 8270-         | 4289- |
| 3040   | 4236   | 3117  | 1316  | 3195   | 1349  | 3272          | 4291  |
| 3041   | 1286   | 3118  | 1317  | 3196   | 1348  | 3275          | 1392  |
| 3042   | 1287   | 3119  | 4259  | 3197   | 1350  | 3276          |       |
| 3043   | 4287   | 3120- | 1818- | 3198   | 1351  | 3277          | 4292  |
| 3044   | 1288   | 3128  | 1321  | 3199   | 4277  | 3278          | 4298  |
| 3045   | 1289   | 3125  | 4260  | 3200-  | 1352- | 3280          | 4294  |
| 3047   | 4288   | 3127  | 4261  | 3202   | 1854  | 3281          | 4295  |
| 3048   | 1290   | 3129  | 4262  | 3203   | 4278  | 3283          | 1393  |
| 3049   | 4239   | 3131  | 1322  | 3204   | 4279  | 3285          | 1394  |
| 3052   | 1291   | 3137  | 1823  | 3207-  | 1355- | 3286-         | 4296- |
| 3058   | 1292   | 3189  | 1324  | 3220   | 1368  | 3288          | 4298  |
| 3054   | 4240   | 3141- | 1825- |        | 1369  | 3289          | 1395  |
| 3055   | 4241   | 3146  | 1330  | 3223   | 1370  | 3290          | 4299  |
| 3056   | 1293   | 3147  | 4263  | 3225   | 1371  | 3291          | 4300  |
| 3057   | 4242   | 3148  | 4264  | 3226   | 1372  | 3294          | 1396  |
| 3058   | 1294   | 3150  | 1331  | 3228   | 1373  | 3295          | 4301  |
| 3059   | 1295   | 3153  | 4265  | 3229   | 4280  | 3296          | 1397  |
| 3062-  | 1296-  | 3154  | 1332  | 3230   | 4281  | 3297          | 4302  |
| 3068   | 1302   | 3155  | 1333  | 3231   | 1374  | 3299          | 1398  |
| 3069   | 4243   | 3156  | 4266  | 3232   | 4282  | 3300          | 4303  |
| 3070   | 4244   | 3157  | 1334  | 3234   | 1375  | 8302          | 4304  |
| 3071-  | 1303-  | 3158  | 1835  | 3235   | 4283  | 3303          | 1399  |
| 3074   | 1306   | 3161  | 1336  | 3236   | 4284  | 3306          | 1400  |
| 3076   | 4245   | 3162  | 4267  | 3287   | 1376  | 3307          | 1401  |
| 3077   | 1307   | 3163  | 4268  | 3238   | 4285  | 3308          | 4305  |
| 3078   | 1308   | 3166  | 1937  | 3239   | 4286  | 8309          | 1402  |
| 3080-  | 1309-  | 3167  | 1338  | 3241   | 1377  | 3310          | 1403  |
| 3082   | 1311   | 3169  | 1839  | 3242   | 1378  | 3311-         | 4306- |
| 3084   | 1312   | 3170  | 1840  | 3243   | 1868  | 3314          | 4309  |
| 3085   | 1313   | 3175  | 1341  | 3245   | 4287  | 3316          | 1404  |
| 3087   | 4246   | 3177  | 4269  | \$246  | 1379  | 3318-         | 1405- |
| 3089   | 4247   | 3178  | 4270  | 3249   | 1380  | 3320          | 1407  |
| 3090   | 4248   | 3180  | 4271  | 3250   | 1381  | 3322          | 1408  |

| Marie W. | -                |        |         |       |        |       |                         |
|----------|------------------|--------|---------|-------|--------|-------|-------------------------|
| H. A.    | I. A.            | H. A.  | 1. A.   | H. A. | L. A.  | H. A. | 1. A.                   |
|          | = 1409           | 3386   | =4335   | 3452  | = 1475 | 3521  | = 1510                  |
| 8325     | 1410             | 3387   | 1438    | 3453  | 4854   |       | 1511                    |
| 3326     | 4310             | 3388   | 4336    | 8455- | 4355   |       | 1512                    |
| 3327-    | 1411-            | - 3390 | 1439    | 3457  | 4357   |       | 4374                    |
| 3330     | 1414             | 3391   | 1440    | 3458  | 1476   |       | 1513                    |
| 3331     | 4311             | 3393   | 1441    | 3459  | 4858   |       | 4375                    |
| 3333     | 1415             | 3394   | 1442    | 3461  | 4359   | 3532  | 1514                    |
| 3385     | 1416             | 3395   | 4337    | 3462  | 1477   |       | 1515                    |
| 3836-    | 4812-            |        | 1504    | 3464  | 1478   |       | 4376                    |
| 3338     | 4314             |        | 1443    | 3467  | 4360   |       | 1516                    |
| 3339-    | 1417-            | 3397   | 4888    | 3468  | 1479   |       | 4                       |
| 3341     | 1419             | 3399-  | 1444-   | 3469  | 4361   | 3539- | 4877-                   |
| 3342     | 4315             | 3404   | 1449    | 3471- | 1480-  |       | 4380                    |
| 3843     | 4316             | 3405   | 4839    | 3473  | 1482   |       | 1518-                   |
| 3344     | 1420             | 3407   | 4340    | 3474  | 4362   | 3547  | 1520                    |
| 3345     | 1421             | 3408   | 1450    | 3475- | 1483-  |       | 1521                    |
| 3347     | 1422             | 3409   | 4341    | 3478  | 1486   | 3550  | 1548                    |
| 3350     | 4317             | 3410   | 1451    | 3481  | 4368   | 3551  | 1522                    |
| 3351     | 4918             | 3412   | 1423    | 3482  | 1488   | 8552  | 1528                    |
| 3353     | 1424             | 3418-  | 1452-   |       | 1489   | 3558  | 4381                    |
| 8354     | 4319             | 3415   | 1454    | 3484  | 1487   | 3556  | 1524                    |
| 3355     | 1425             | 3416   | 4342    | 3485  | 1490   | 3557  | 4382                    |
| 3356     | 1426             | 3417   | 4343    | 3486  | 4864   | 3559  | 1525                    |
| 3357     | 4320             | 3418   | 1455    | 3487  | 1491   | 3560- | 4383-                   |
| 3358     | 4321             | 3420   | 1456    | 3488  | 4365   | 3564  | 4387                    |
| 3359     | 1427             | 3421   | 1457    | 3490- | 1492-  |       | 1526                    |
| 3360     | 1428             | 8422   | 4344    | 8492  | 1494   | 3566  | 4388                    |
| 3361     | 4322             | 3423   | 4345    | 3493  | 4366   | 3568  | 1527                    |
| 3362     | 1429             | 3424-  |         |       | 4367   | 3571  | 4389                    |
| 3868     | 4323             | 3427   | 1461    | 3495  | 1495   | 3572  | 1528                    |
| 3364     | 4325             | 3428-  | 1463-   | 3496  | 1496   | 3578  | 4390                    |
| 3365     | 4324             | 3430   | 1465    | 3498- | 1497-  | 3574  | 1529                    |
| 3366     | 1430             | 3431   | 4346    | 3501  | 1500   |       | 1580                    |
| 3367     | 1431             | 3432   | 1466    | 3503  | 4368   | 8577  | 4391                    |
| 3370     | 1432             | 3433   | 1467    | 3504- | 1501-  | 3578- | 1531-                   |
| 3371     |                  | 3485   | 1468    | 3506  | 1503   | 3580  | 1538                    |
| 3372-    |                  | 3436   |         | 3507  | 4869   | 3581- | 4392-                   |
| 8874     |                  | 3437-  |         | 3508  | 1505   | 3583  | 4394                    |
| 3375     |                  | 3441   | 1478    | 3510- | 4370-  | 3584  | 1534                    |
| 3377     |                  | 3443   |         | 3512  | 4372   | 3587- | 4395-                   |
| 3379     | of the section 1 | 3444   | 1474    | 3513  | 1506   | 3589  | 4397                    |
| 3380-    |                  | 3445   |         | 3514  | 1507   | 3590- | 1535-                   |
| 3382     | 4334             | 3447-  | 4350- 3 | 3516  |        | 3594  | 1539                    |
| 3383-    | 1485-            | 8449   | 4352    | 8517  | 1508   | 3595  | 1517                    |
| 3885     | 1437             | 3451   | 4858    | 3519  |        | 3596- | 1540-                   |
|          |                  |        |         |       |        |       | The same of the same of |

|              |              | 1             |              |               | -             | - Branch -   |              |
|--------------|--------------|---------------|--------------|---------------|---------------|--------------|--------------|
| II. A.       | I. A.        | П. А.         | L. A.        | H. A.         | I. A.         | II. A.       | I. A.        |
| 3598         | = 1542       | 3687          | = 1567       | 3769          | = 1612        | 3861         | = 1670       |
| 3601         | 1544         | 3690          | 1568         | 3770-         | 1618-         | 3862         | 2679         |
| 3602         | 4398         | 3691          | 4456         | 3772          | 1615          | 3863         | 4486         |
| 3603         | 1545         | 3692          | 1569         | 3773          | 4476          | 3864         | 1671         |
| 3604         | 1546         | 3693          | 1570         | 3776-         | 1616-         | 3865         | 4487         |
| 3605         | 4399         | 3695          | 4457         | 3778          | 1618          | 3866-        | 1672-        |
| 3606-        | 1547-        | 3696          | 4458         | 3780-         | 1619-         | 3871         | 1677         |
| 3608         | 1549         | 3697          | 1571         | 3786          | 1625          | 3872         | 4488         |
| 3609-        | 4400-        |               | 1572         | 3791          | 1626          | 3873         | 4489         |
| 3611         | 4402         | 3699          | 4459         | 8792          | 4477          | 3876-        |              |
| 8612         | 1550         | 3700-         | 1573-        | 3793          | 1627          | 3882         | 1684         |
| 3613         | 1551         | 3704          | 1577         | 8794          | 1628          | 3884         | 4490         |
| 3614-        | 4403-        |               | 4460         | 3795          | 4478          | 3886         | 1685         |
| 3648         | 4482         | 3709          | 4461         | 3796          | 4479          | 3887         | 1686         |
| 3644-        | 1552-        | 3710          | 4462         | 3798-         | 1629-         | 3889         | 4491         |
| 3646         | 1554         | 3711          | 1578         | 3804          | 1635          | 3890         | 4492         |
| 3649         | 4433         | 3712-         | 4463-        | 3805          | 4480          | 3898         | 1687         |
| 3650         | 1555         | 3715          | 4466         | 3806-         | 1636-         | 3894         | 4493         |
| 3651         | 4484         | 3717          | 4467         | 3812          | 1642          | 3895-        | 1688-        |
| 3652         | 1556         | 3718          | 4468         | 3813          | 4481          | 3897         | 1690         |
| 3654-        | 4435-        | 8719          | 1579         | 3815          | 1643          | 3900-        | 4494-        |
| 3658         | 4439         | 3722-         | 1580-        | 3818          | 1644          | 3903         | 4497         |
| 3659         | 1557         | 3727          | 1585         | 3821          | 1646          | 3904         | 1691         |
| 3660         | 1558         | 3728          | 4469         | 3822          | 1647          | 3905         | 4498         |
| 3661<br>3662 | 4440<br>1559 | 3729-<br>3731 | 1586-        | 3825<br>3830- | 1648<br>1649- | 8906<br>8909 | 4499<br>1692 |
| 3663-        | 4441-        | 3732          | 1588<br>4470 | 3833          | 1652          | 3910         | 1693         |
| 3665         | 4443         | 3733-         | 1589-        | 3835          | 4482          | 3911         | 4500         |
| 3666         | 1560         | 3742          | 1598         | 3837          | 1653          | 3912         | 4501         |
| 3667         | 4444         | 3743          | 1600         | 3838          | 1654          | 3914         | 1694         |
| 3668         | 1561         | 3744          | 1601         | 3839          | 4488          | 3915-        | 4502-        |
| 3669         | 4445         | 3745          | 4471         | 3840-         | 1655-         | 3917         | 4504         |
| 3670         | 4446         | 3746          | 1599         | 3843          | 1658          | 3918         | 1695         |
| 3671         | 1562         | 8747          | 1602         | 3845          | 1659          | 3919         | 1696         |
| 3672         | 4447         | 3748          | 1603         | 3846          | 4484          | 3922         | 1697         |
| 3673         | 1563         | 3750          | 1604         | 3847-         | 1660-         | 3928         | 1699         |
| 3674         | 1564         | 3751          | 4472         | 3849          | 1662          | 3924         | 1698         |
| 3675-        | 4448-        | 3754          | 4478         | 3850          | 4485          | 3926         | 1700         |
| 3678         | 4451         | 3755          | 1605         | 8851          | 1663          | 8927         | 4505         |
| 3679         | 1565         | 3756          | 1606         | 3853          | 1664          | 3928         | 1701         |
| 3680         | 4452         | 3759          | 4474         | 3854          | 1667          | 3929         | 4506         |
| 3681         | 4453         | 3760          | 1607         | 3856          | 1665          | 3930         | 4507         |
| 3682         | 1566         | 3761          | 4475         | 3857          | 1666          | 3931         | 1703         |
| 3683         | 4454         | 3765-         | 1608-        | 3858          | 1668          | 8983         | 4508         |
| 3686         | 4455         | 3767          | 1610         | 3859          | 1669          | 3934         | 1704         |
| 275.00       | - 22 2 20.00 | A 1800 .      |              |               |               | - 1          |              |

| -      |       |       |        |        |         |        | 1000   |
|--------|-------|-------|--------|--------|---------|--------|--------|
| IL A.  | L A.  | H. A. | I. A.  | II. A. | Ι. Δ.   | II. A. | L A:   |
| 3937 = | =4509 | 4013  | = 4521 | 4090   | = 1781  | 4172   | = 1817 |
| 8939   | 8272  | 4014  | 1750   | 4092   | 1782    | 4173   | 4566   |
| 3940   | 1705  | 4016  | 4522   | 4095   | 4541    | 4175   | 4567   |
| 3941   | 4510  | 4017  | 1751   | 4096   | 1783    | 4176   | 4568   |
| 3942   | 1706  | 4018  | 1752   | 4097   | 4542    | 4177   | 1818   |
| 3943   | 1707  | 4019  | 1753   | 4099   | 4543    | 4178   | 4569   |
| 3944   | 4511  | 4020  | 4528   | 4101   | 1784    | 4179   | 4570   |
| 3945   | 1708  | 4021  | 1754   | 4102   | 1785    | 4180   | 347    |
| 3947   | 1709  | 4023  | 1755   | 4103   | 4544    | 4182   | 1819   |
| 3949   | 1710  | 4024  | 4524   | 4105   | 4545    | 4184   | 1820   |
| 8950   | 1711  | 4026  | 1756   | 4107   | 1786    | 4185   | 1821   |
| 3951   | 4512  | 4028  | 1757   | 4110   |         |        |        |
| 3952   | 1712  | 4029  |        |        | 4546    | 4186   | 4571   |
| 3954   | 4513  | 4030- | 1758   | 4111   | 1787    | 4188   | 1822   |
| 3955   | 1713  |       | 4525-  |        | 1788    | 4189   | 1823   |
| 3956   | 1714  | 4032  | 4527   | 4113   | 4547    | 4198   | 1824   |
| 3957   | 1937  | 4035  | 4528   | 4114   | 1789    | 4194   | 1825   |
| 3958   | 1937  | 4086  | 1759   | 4115   | 1790    | 4195   | 4572   |
| 3959   | 4514  | 4037  | 1760   | 4116   | 4548    | 4196   | 1826   |
|        | 1715  | 4038  | 4529   | 4117   | 4549    | 4197   | 1827   |
| 3960   | 4515  | 4039- | 1761-  | 4119-  | 1791-   | 4198   | 4578   |
| 3961   | 4516  | 4041  | 1763   | 4122   | 1794    | 4201-  | 1828-  |
| 3962-  | 1717- |       | 1764-  | 4124   | 1795    | 4204   | 1831   |
| 3965   | 1720  | 4047  | 1768   | 4125-  | 4550-   | 4206   | 1832   |
| 3969-  | 1721- |       | 1769   | 4181   | 4556    | 4207   | 4574   |
| 3972   | 1724  | 4051  | 1770   | 4133   | 4557    | 4209   | 4575   |
| 3974-  | 1725- | 4052  | 4530   | 4134   | 4558    | 4210   | 1833   |
| 3977   | 1728  | 4056  | 4581   | 4136-  | 1796-   | 4214   | 4576   |
| 3978   | 4517  | 4059  | 4582   | 4140   | 1800    | 4215   | 1834   |
| 3979   | 1729  | 4060  | 1771   | 4141   | 4559    | 4216   | 4577   |
| 3980   | 4518  | 4061  | 4533   | 4142-  | 1801-   | 4217-  | 1885-  |
| 3981-  | 1730- | 4064  | 1772   | 4144   | 1803    | 4219   | 1887   |
| 3985   | 1734  | 4065  | 1773   | 4146-  | 1804-   | 4220   | 4578   |
| 3987   | 1735  | 4067  | 1774   | 4150   | 1808    | 4221   | 4579   |
| 3988   | 1736  | 4068  | 4534   | 4152   | 4560    | 4222-  | 1838-  |
| 3989   | 4519  | 4069  | 1775   | 4154   | 4561    | 4224   | 1840   |
| 3990   | 1737  | 4070  | 4535   | 1000   | 1810    | 4225   | 4580   |
| 3992   | 4520  | 4071  | 4536   | 4155   | 4562    | 4226-  | 1841-  |
| 3994   | 1738  | 4073  | 1776   | 4156   | 1809    | 4228   | 1843   |
| 3997-  | 1740- | 4076  | 4587   | 4160-  | 1811-   | 4229   | 4581   |
| 4000   | 1748  | 4077  | 1777   | 4163   | 1814    | 4230   | 1716   |
| 4002   | 1744  | 4079  | 4538   | 4166   | 4563    | 4231   | 1844   |
| 4007-  | 1745- | 4081  | 1778   | 4167   | 1815    | 4232   | 4582   |
| 4009   | 1747  | 4083  | 4539   | 4168   | 1816    | 4233   | 4583   |
| 4011   | 1748  | 4086  | 4540   | 4170   | 4564    | 4234   | 1845   |
| 4012   | 1749  | 4088- | 1779-  | 4171   | 4565    | 4235   | 1846   |
|        |       |       |        | 10000  | TO COLO | -      | TOTAL  |

| П. Л.  | I. A.  | II. A. | I. A.  | II. A. | L A.   | H. A.  | L. A.  |
|--------|--------|--------|--------|--------|--------|--------|--------|
| 4236 = | = 4584 | 4881 = | = 1905 | 4408 : | = 1947 | 4478 = | = 1979 |
| 4239-  | 1847-  | 4888   | 1906   | 4410   | 1950   | 4474   | 4638   |
| 4246   | 1854   | 4334   | 1907   | 4411   | 1951   | 4475-  | 1980   |
| 4247   | 4585   | 4336   | 1908   | 4412   | 4618   | 4478   | 1983   |
| 4248   | 1855   | 4338-  | 1909-  | 4418   | 4619   | 4482   | 1984   |
| 4249   | 1856   | 4342   | 1913   | 4414   | 1952   | 4483   | 1304   |
| 4250   | 4586   | 4344   | 1914   | 4415   | 1953   | 4485-  | 1985   |
| 4251   | 1857   | 4845   | 1915   | 4416   | 1300   | 4489   | 1989   |
| 4258-  | 1859-  | 4347-  | 1916-  | 4417   | 4620   | 4490   | 4639   |
| 4256   | 1862   | 4351   | 1920   | 4418   | 1954   | 4491   | 1991   |
| 4261-  | 1863-  | 4352   | 4599   | 4420   | 4621   | 4492   | 4640   |
| 4264   | 1866   | 4358   | 1921   | 4421   | 1955   | 4494   | 1992   |
| 4268   | 1867   | 4354   | 1922   | 4422   | 4622   | 4496-  | 1993   |
| 4269   | 4587   | 4855   | 4600   | 4428   | 1956   | 4498   | 1995   |
| 4270   | 4588   | 4356   | 1928   | 4424   | 4623   | 4500   | 1996   |
| 4273   | 1869   | 4359   | 1924   | 4425-  | 1957-  | 4501   | 1997   |
| 4274   | 1870   | 4360   | 4601   | 4427   | 1959   | 4502-  | 4641   |
| 4275   | 4589   | 4362   | 1925   | 4488   | 4624   | 4505   | 4644   |
| 4276   | 4590   | 4363   | 1926   | 4435   | 4625   | 4507   | 1998   |
| 4277   | 1871   | 4364   | 4602   | 4436-  | 1961-  | 4509   | 1999   |
| 4278   | 1872   | 4365-  | 1927-  | 4439   | 1964   | 4510   | 4645   |
| 4279   | 4591   | 4369   | 1931   | 4442   | 4626   | 4511   | 4646   |
| 4280-  | 1873-  | 4371   | 1933   | 4443   | 1965   | 4512   | 2000   |
| 4289   | 1882   | 4372   | 1934   | 4444   | 1966   | 4514-  | 2001-  |
| 4291   | 1883   | 4374   | 1985   | 4446   | 1967   | 4517   | 2004   |
| 4292-  | 4592-  | 4375   | 1986   | 4447   | 4627   | 4519   | 2005   |
| 4294   | 4594   | 4376   | 4603   | 4448   | 1968   | 4520   | 2006   |
| 4295   | 1884   | 4377   | 4604   | 4449-  | 4628-  | 4521   | 4647   |
| 4297   | 4595   | 4378   | 2695   | 4453   | 4632   | 4522-  | 2007-  |
| 4299   | 1885   | 4379   | 1938   | 4454   | 1969   | 4525   | 2010   |
| 4300   | 1886   | 4381-  | 4606-  | 4455   | 4985   | 4527-  | 2011-  |
| 4303   | 1887   | 4383   | 4608   | 4456   | 4986   | 4529   | 2013   |
| 4304   | 1888   | 4384   | 1939   | 4457   | 4633   | 4531   | 2014   |
| 4307   | 4596   | 4385   | 4609   | 4458   | 1970   | 4532   | 2015   |
| 4308-  | 1889-  | 4387   | 1940   | 4460   | 1971   | 4534   | 4648   |
| 4311   | 1892   | 4388   | 4610   | 4461   | 2831   | 4585-  | 2016-  |
| 4312   | 1894   | 4392-  | 4611-  | 4462-  | 1972-  | 4537   | 2018   |
| 4313   | 1895   | 4396   | 4615   | 4464   | 1974   | 4538   | 4649   |
| 4317   | 1896   | 4397   | 1949   | 4465   | 4634   | 4539   | 2019   |
| 4318   | 4597   | 4398-  | 1941-  | 4466   | 1975   | 4540   | 2020   |
| 4320-  | 1897-  | 4401   | 1944   | 4467   | 4635   | 4541   | 4650   |
| 4323   | 1900   | 4402   | 4616   | 4468   | 4686   | 4542   | 2021   |
| 4325-  | 1901-  | 4403   | 1945   | 4469   | 1976   | 4543-  | 4651-  |
| 4328   | 1904   | 4404   | 1946   | 4470   | 4637   | 4545   | 4653   |
| 4329   | 4598   | 4407   | 4617   | 4471-  | 1977-  | 4546-  | 2022-  |

| 1     |       |        |         |       |        |       |              |
|-------|-------|--------|---------|-------|--------|-------|--------------|
| H. A. | L. A. | II. A. | I. A.   | IL A. | L. A.  | IL A. | L A.         |
| 4548  | =2024 | 4611   | = 2058  | 4684  | = 4689 | 4759  | =2147        |
| 4550  | 2025  | 4612   | 4673    | 4685  | 2102   | 4760- | 2148-        |
| 4552- | 2026- | 4613-  | 2059-   |       | 2103-  |       | 2158         |
| 4554  | 2028  | 4616   | 2062    | 4689  | 2105   | 4766  | 4703         |
| 4555  | 4654  | 4618   | 2063    | 4691  | 2106   | 4767  | 2154         |
| 4556  | 2029  | 4619   | 2064    | 4693- | 2107-  |       | 4704         |
| 4557  | 2030  | 4621   | 4674    | 4698  | 2112   | 4770  | 2155         |
| 4558  | 4655  | 4622-  | 2065-   |       | 4690   | 4771  | 4705         |
| 4559- | 2031- | 4624   | 2067    | 4701  | 4691   | 4772- | 2156-        |
| 4562  | 2034  | 4625   | 4675    | 4702  | 2113   | 4775  | 2159         |
| 4564  | 2035  | 4227   | 4676    | 4703  | 2114   | 4778  | 4706         |
| 4565  | 2036  | 4628   | 4677    | 4704  | 4692   | 4779  | 2160         |
| 4566  | 4656  | 4629-  | 2068-   | 4705- | 2115-  |       | 4707         |
| 4567  | 4657  | 4635   | 2074    | 4711  | 2121   | 4788  | 2161         |
| 4569  | 2037  | 4636   | 4678    | 4713  | 4693   | 4785~ | 2162-        |
| 4570  | 2038  | 4637   | 2075    | 4714  | 2122   | 4787  | 2164         |
| 4571- | 4658- | 4639   | 2076    | 4715  | 2123   | 4788  | 4708         |
| 4578  | 4660  | 4640   | 2077    | 4717- | 2124-  |       | 2165         |
| 4574  | 2039  | 4641   | 4679    | 4719  | 2126   | 4793  | 4709         |
| 4575  | 2040  | 4642   | 2078    | 4722  | 2127   | 4797  | 2166         |
| 4577  | 4661  | 4643   | 2079    | 4723  | 4694   | 4798  | 2167         |
| 4578  | 4662  | 4645-  | 2080-   | 4726  | 4695   | 4799  | 2169         |
| 4579  | 2041  | 4649   | 2084    | 4727  | 4696   | 4800  | 2170         |
| 4580  | 2042  | 4652   | 4680    | 4729  | 4697   | 4801  | 4710         |
| 4582  | 4663  | 4654   | 2085    | 4730  | 2128   | 4803- | 2171-        |
| 4583- | 2043- | 4656-  | 2086-   | 4731  | 2129   | 4805  | 2178         |
| 4586  | 2046  | 4660   | 2090    | 4732  | 4698   | 4807  | 2174         |
| 4589  | 2047  | 4661   | 4681    | 4784  | 2130   | 4808  | 4711         |
| 4590  | 2048  | 4662-  | 2091-   | 4735  | 4699   | 4809- | 2175-        |
| 4591  | 4664  | 4664   | 2098    | 4736  | 4700   | 4813  | 2179         |
| 4592- | 2049- | 4665   |         | 4738- | 2131-  | 4815  | 2180         |
| 4594  | 2051  | 4666   | 2094    | 4742  | 2135   | 4819  | 2181         |
| 4595  | 4665  | 4667   |         | 4744  | 2136   | 4822  | 2182         |
| 4596  | 2052  | 4668   | 1001    |       | 2137   | 4823  | 4712         |
| 4597  | 4666  | 4671   | 2095    | 4746  | 2144   | 4824  | 4718         |
| 4599  | 2053  | 4672   |         | 4747  | 4701   | 4825- | 2183-        |
| 4600  | 4667  | 4675   |         | 4748  | 2138   | 4827  | 2185         |
| 4601  | 2054  | 4676   |         | 4749  | 2140   | 4829  | 2186         |
| 4603- | 4668- | 4677   | 1000000 | 4750  | 2139   | 4832  |              |
| 4605  | 4670  | 4678   |         | 4751  | 2141   | 4833  | 2187<br>2188 |
| 4606  | 2055  | 4679   |         | 4752  | 2142   | 4836- |              |
| 4607  | 2056  | 4680   |         | 4754  | 2142   | 4838  | 2189-        |
| 4608  | 4671  | 4681   | -       | 4755  |        | 4841  | 2191         |
| 4609  | 4672  | 4682   | 2000    | 4757  | 2146   |       | 4714         |
| 4610  | 2057  | 4683   |         | 4758  | 4702   | 4842  | 2192         |
|       | -     |        | 4       | 1100  | 4702   | 4843  | 4715         |

| -     |       | -     |        | _     |       |       |        |
|-------|-------|-------|--------|-------|-------|-------|--------|
| П. А. | I. A. | П. А. | I. A.  | H. A. | I. A. | H. A. | I. A.  |
| 4844  | =4716 | 4916  | = 2223 | 4993  | =4751 | 5062  | = 2288 |
| 4845  | 2193  | 4917  | 4738   | 4994  | 2259  | 5063  | 4772   |
| 4846  | 2194  | 4919- | 2224-  | 4995  | 2260  | 5065  | 2289   |
| 4848  | 2195  | 4928  | 2228   | 4996  | 4752  | 5066  | 4778   |
| 4849  | 4717  | 4924  | 4736   | 4998  | 4753  | 5068  | 2290   |
| 4850  | 4718  | 4925  | 2229   | 4999  | 2261  | 5069  | 4774   |
| 4851  | 2196  | 4927  | 2230   | 5000  | 4754  | 5071  | 2291   |
| 4853  | 2197  | 4928  | 4739   | 5001  | 2262  | 5072  | 4775   |
| 4854  | 4329  | 4929  | 2231   | 5002  | 4755  | 5078  | 2292   |
| 4855  | 4719  | 4930  | 2232   | 5003  | 4756  | 5076  | 2293   |
| 4856  | 2198  | 4931  | 2234   | 5004- | 2263- | 5077  | 2294   |
| 4857  | 2199  | 4982  | 2235   | 5006  | 2265  | 5080  | 2295   |
| 4859  | 4721  | 4934  | 2236   | 5007  | 4757  | 5081  | 2296   |
| 4860- | 2200- | 4936  | 2237   | 5008  | 2266  | 5083  | 2297   |
| 4862  | 2202  | 4937  | 4740   | 5009  | 2267  | 5084  | 2298   |
| 4864  | 4722  | 4938  | 2238   | 5011  | 2268  | 5085  | 4776   |
| 4865- | 2203- | 4939  | 4120   | 5012  | 4758  | 5086  | 2299   |
| 4867  | 2205  | 4940  | 2239   | 5014  | 2269  | 5087  | 4777   |
| 4873  | 4728  | 4943  | 2240   | 5017  | 4759  | 5088  | 4778   |
| 4874  | 2206  | 4945  | 2241   | 5018  | 2270  | 5091- | 2300-  |
| 4876  | 2207  | 4947  | 4741   | 5020  | 2271  | 5094  | 2303   |
| 4877  | 4724  | 4948- | 2242-  | 5021  | 2272  | 5095- | 4779-  |
| 4881  | 2208  | 4950  | 2244   | 5023  | 2273  | 5097  | 4781   |
| 4882  | 4725  | 4952  | 2245   | 5024  | 2274  | 5098  | 2804   |
| 4883- | 2209- | 4955  | 4742   | 5025  | 4760  | 5099  | 2805   |
| 4886  | 2212  | 4956  | 4743   | 5027  | 2275  | 5100  | 4782   |
| 4888  | 4726  | 4957  | 2246   | 5028  | 2276  | 5102  | 2306   |
| 4889  | 4727  | 4959  | 4744   | 5080  | 4761  | 5103  | 2307   |
| 4890  | 2213  | 4961  | 2247   | 5032  | 4762  | 5104  | 4783   |
| 4891  | 4728  | 4963- | 2248-  | 5038  | 2277  | 5105  | 2308   |
| 4892- | 2214- | 4965  | 2250   | 5035- | 4763- | 5106  | 2309   |
| 4894  | 2216  | 4966  | 4745   | 5037  | 4765  | 5108  | 2310   |
| 4898  | 2217  | 4967  | 4746   | 5041  | 4766  | 5109  | 2849   |
| 4899  | 4729  | 4968  | 2251   | 5048  | 2278  | 5110  | 2350   |
| 4900  | 2218  | 4970  | 2252   | 5044  | 4767  | 5111  | 4784   |
| 4901  | 2219  | 4971  | 2253   | 5045  | 4768  | 5112  | 4785   |
| 4903  | 2220  | 4974  | 2254   | 5046  | 2279  | 5113- | 2311-  |
| 4904  | 2221  | 4976  | 2255   | 5047- | 4769- | 5115  | 2313   |
| 4905  | 4730  | 4977  | 4747   | 5049  | 4771  | 5116  | 2322   |
| 4906  | 4731  | 4982  | 2256   | 5050  | 2280  | 5121  | 4786   |
| 4908  | 4732  | 4984  | 4748   | 5051  | 2281  | 5122  | 4787   |
| 4910- | 4733- | 4985  | 4749   | 5053- | 2282- | 5123- | 2314-  |
| 4912  | 4785  | 4987  | 2257   | 5056  | 2285  | 5125  | 2316   |
| 4914  | 2222  | 4988  | 2258   | 5058  | 2286  | 5127  | 2817   |
| 4915  | 4737  | 4989  | 4750   | 5059  |       | 5128  | 2318   |
|       |       |       |        |       |       |       |        |

| 1-           |       |       |        |        |        | -      | -      |
|--------------|-------|-------|--------|--------|--------|--------|--------|
| H. A.        | I. A. | H. A. | I. A.  | II. A. | I. A.  | II. A. | I. A.  |
| 5129         | =4788 | 5214  | = 4814 | 5288   | = 2391 | 5367   | = 2428 |
| 5130         | 4789  | 5215  | 2361   | 5290-  | 2892-  |        | 4855   |
| 5131         | 2319  | 5218  | 2362   | 5292   | 2394   | 5369-  | 2429-  |
| 5184         | 2820  | 5220  | 2363   | 5293   | 4834   | 5372   | 2432   |
| 5135         | 4790  | 5222  | 2364   | 5294   | 2395   | 5875   | 2483   |
| 5136         | 2321  | 5223  | 4815   | 5295   | 2396   | 5876   | 2826   |
| 5138-        | 4791- | 5225  | 2365   | 5297   | 4835   | 5378-  | 2434-  |
| 5140         | 4793  | 5226  | 2366   | 5300-  | 2897-  |        | 2436   |
| 5142         | 4794  | 5227  | 4816   | 5305   | 2402   | 5382   | 4856   |
| 5145-        | 2323- | 5229  | 4817   | 5308   | 4836   | 5383-  | 2437-  |
| 5147         | 2825  | 5230  | 2367   | 5309   | 4837   | 5386   | 2440   |
| 5150         | 2826  | 5235  | 4818   | 5310-  | 2403-  | 1000   | 4857   |
| 5151         | 4795  | 5237- | 2368-  | 5314   | 2407   | 5387   | 2168   |
| 5152         | 4796  | 5239  | 2370   | 5315   | 4838   | 5389   | 4858   |
| 5153         | 2327  | 5242  | 2371   | 5316   | 2408   | 5890   | 2441   |
| 5154-        | 4797- | 5243  | 2372   | 5318   | 2409   | 5392-  | 2442-  |
| 5157         | 4800  | 5244  | 4819   | 5320   | 2410   | 5395   | 2445   |
| 5159-        | 2328- | 5245  | 2373   | 5321   | 2411   | 5396-  | 4859-  |
| 5165         | 2334  | 5246  | 4820   | 5325   | 2412   | 5398   | 4861   |
| 5166         | 4801  | 5247  | 2374   | 5826   | 2413   | 5400   | 4862   |
| 5168         | 4802  | 5248  | 2375   | 5329   | 2414   | 5401   | 4863   |
| 5170         | 2335  | 5250- | 2376-  | 5330   | 4839   | 5405   | 4864   |
| 5171         | 4803  | 5252  | 2378   | 5331   | 2415   | 5406   | 4865   |
| 5172         | 4804  | 5255  | 2379   | 5333   | 2416   | 5409   | 2446   |
| 5173         | 2336  | 5256  | 4821   | 5884   | 4840   | 5414-  | 2447-  |
| 5175         | 2837  | 5257  | 2380   | 5335   | 4841   | 5416   | 2449   |
| 5177-        | 2338- | 5259  | 2381   | 5337-  | 4842-  |        | 4866   |
| 5181         | 2842  | 5260  | 4822   | 5340   | 4845   | 5418   | 4867   |
| 5184         | 2844  | 5261- | 2382-  | 5341   | 2417   | 5419   | 2450   |
| 5185         | 2343  | 5263  | 2384   | 5848   | 2418   | 5420   | 2451   |
| 5186-        | 2345- | 5264  | 4823   | 5844   | 4846   | 5421   | 4868   |
| 5189         | 2348  | 5265  | 4824   | 5345   | 4847   | 5422-  | 2452-  |
| 5190-        | 4805- | 5266  | 2385   | 5846   | 4117   | 5425   | 2455   |
| 5192         | 4807  | 5267  | 2386   | 5348-  | 2419-  | 5426   | 4869   |
| 5193-        | 2351- | 5269- | 4825-  | 5352   | 2423   | 5428   | 2456   |
| 5197         | 2355  | 5272  | 4828   | 5353   | 4848   | 5431   | 2457   |
| 5198-        | 4808- | 5274  | 4829   | 5855   | 4849   | 5433   | 2458   |
| 5200         | 4810  | 5276  | 2387   | 5356   | 2424   | 5435   | 2459   |
| 5201-        | 2356- | 5277  | 4830   | 5357-  | 4850-  | 5436   | 4870   |
| 5203         | 2358  | 5279  | 2388   | 5359   | 4852   | 5437-  | 2460-  |
| 5205         | 2859  | 5280  | 4831   | 5360   | 2425   | 5440   | 2463   |
| 5206         | 4811  | 5282  | 4832   | 5861   | 4853   | 5444   | 4871   |
| 5208         | 4812  | 5284  | 2889   | 5362   | 4854   | 5447   | 2464   |
| 5212<br>5213 | 2360  | 5285  | 2390   | 5364   | 2426   | 5448   | 2465   |
| 9219         | 4813  | 5286  | 4833   | 5365   | 2427   | 5450   | 4872   |
|              |       |       |        |        |        |        | 2012   |

| _      |        | -      |        | -        |        |       |       |
|--------|--------|--------|--------|----------|--------|-------|-------|
| 11. A. | L.A.   | H. A.  | I. A.  | II. A.   | L. A.  | п. л. | Ι. λ. |
| 5451 = | = 2466 | 5530 = | = 2502 | DOMEST . | = 2545 |       | =2583 |
| 5452   | 2467   | 5531   | 2508   | 5620     | 2546   | 5705  | 2584  |
| 5453   | 4873   | 5532-  | 4891-  | 5621     | 132    | 5707  | 2585  |
| 5454   | 2468   | 5535   | 4894   | 5624     | 2547   | 5708  | 2586  |
| 5455   | 2469   | 5537-  | 2504-  | 5625     | 4909   | 5710  | 2587  |
| 5456   | 4874   | 5542   | 2509   | 5626-    | 2548-  | 5711  | 4929  |
| 5457-  | 2470-  | 5544   | 2510   | 5631     | 2553   | 5713  | 2588  |
| 5459   | 2472   | 5547-  | 2511-  | 5632     | 4910   | 5714  | 2589  |
| 5460   | 4875   | 5558   | 2517   | 5633     | 2554   | 5715  | 4930  |
| 5462   | 2473   | 5555   | 2518   | 5634     | 2555   | 5716  | 4931  |
| 5468   | 2474   | 5558   | 4895   | 5636     | 2556   | 5717  | 2590  |
| 5466-  | 2475-  | 5559   | 4896   | 5687     | 2557   | 5718  | 2591  |
| 5470   | 2479   | 5560-  | 2519-  | 5638     | 4911   | 5720  | 4932  |
| 5472   | 4876   | 5563   | 2522   | 5640     | 2558   | 5722  | 2592  |
| 5474   | 2480   | 5566   | 2523   | 5642     | 4912   | 5728  | 2593  |
| 5475   | 4877   | 5567   | 4897   | 5648-    | 2559-  | 5726  | 4933  |
| 5477-  | 2481-  | 5568   | 2524   | 5647     | 2568   | 5727  | 2594  |
| 5479   | 2483   | 5578   | 2525   | 5648     | 4913   | 5728  | 2595  |
| 5480   | 4878   | 5574   | 4898   | 5649-    | 2564-  | 5729  | 4984  |
| 5481   | 2484   | 5575   | 4899   | 5652     | 2567   | 5730  | 2596  |
| 5482   | 4879   | 5578   | 4900   | 5657     | 4914   | 5733- | 2597- |
| 5488   | 4880   | 5579   | 2526   | 5658     | 2568   | 5735  | 2599  |
| 5484   | 4881   | 5580   | 4901   | 5659     | 4915   | 5736  | 4986  |
| 5486   | 2485   | 5582   | 2527   | 5660     | 2569   | 5737  | 2600  |
| 5489   | 4882   | 5583   | 2528   | 5661     | 4916   | 5789- | 2601- |
| 5493   | 4888   | 5585-  | 2529-  | 5662     | 4917   | 5741  | 2603  |
| 5497   | 2486   | 5587   | 2531   | 5663-    | 2570-  | 5742  | 2606  |
| 5499   | 2487   | 5590   | 4902   | 5666     | 2578   | 5748  | 4935  |
| 5500   | 2488   | 5591   | 4903   | 5670     | 2574   | 5744  | 4937  |
| 5508   | 2489   | 5592   | 2532   | 5672-    | 4918-  | 5745  | 2607  |
| 5505   | 2490   | 5594   | 4904   | 5674     | 4920   | 5746  | 4938  |
| 5506   | 2492   | 5595   | 2533   | 5676     | 2575   | 5748  | 2609  |
| 5507   | 2491   | 5599   | 2534   | 5677     | 2576   | 5749  | 4939  |
| 5508   | 4884   | 5600   | 2585   | 5678-    | 4921-  | 5751  | 2610  |
| 5509-  | 2498-  | 5602-  | 2536-  | 5680     | 4928   | 5753- | 2611- |
| 5513   | 2497   | 5604   | 2538   | 5683     | 2577   | 5758  | 2616  |
| 5514   | 4885   | 5606-  | 2539-  | 5686     | 4924   | 5760  | 2617  |
| 5518   | 2498   | 5608   | 2541   | 5690     | 2578   | 5761  | 2618  |
| 5520   | 2499   | 5609   | 4905   | 5691     | 2579   | 5762  | 4941  |
| 5521-  | 4886-  | 5610   | 2542   | 5692     | 4925   | 5764  | 2619  |
| 5524   | 4889   | 5611   | 4906   | 5698     | 2580   | 5766  | 2620  |
| 5525   | 2500   | 5612   | 2543   | 5695     | 2581   | 5767  | 4942  |
| 5527   | 2501   | 5613   | 2544   | 5696-    | 4926-  | 5768  | 2621  |
| 5528   | 4890   | 5617   | 4907   | 5698     | 4928   | 5769  | 4940  |
| 5529   | 1702   | 5618   | 4908   | 5699     | 2582   | 5770  | 2622  |

|               |              |              |              |              |              |               | The same of the |
|---------------|--------------|--------------|--------------|--------------|--------------|---------------|-----------------|
| II. A.        | I. A.        | П. Л.        | I. A.        | II. A.       | L A.         | H. A.         | I. A.           |
|               | =4943        | 5870         |              | 5952         | =4967        | 6035          | = 2774          |
| 5775-         | 2623-        |              | 2681         | 5953         | 2730         | 6086          | 2775            |
| 5780          | 2628         | 5873         | 2682         | 5954         | 2781         | 6087          | 4982            |
| 5781          | 4944         | 5876         | 2683         | 5955         | 4968         | 6038-         |                 |
| 5782          | 2630         | 5878         | 4959         | 5958-        | 2732-        |               | 2778            |
| 5783          | 2629         | 5879-        | 2684-        | 5960         | 2784         | 6042          | 4983            |
| 5784          | 2631         | 5882         | 2687         | 5962         | 2735         | 6043          | 2779            |
| 5786-         | 2632-        |              | 4960         | 5963         | 4939         | 6044          | 2780            |
| 5788          | 2634         | 5884         | 2688         | 5964-        | 2736-        | 6045          | 4984            |
| 5791          | 4945         | 5885         | 2689         | 5972         | 2744         | 6047-         | 2781-           |
| 5792          | 2635         | 5887-        | 2690-        | -            | 4970         | 6049          | 2783            |
| 5794-         | 2636-        | 5890         | 2693         | 5974         | 2745         | 6052          | 2784            |
| 5796          | 2638         | 5891         | 4961         | 5975         | 2746         | 6054          | 4987            |
| 5798-         | 2639-        | 5894         | 2694         | 5977         | 2747         | 6055          | 4988            |
| 5808          | 2649         | 5896         | 2696         | 5978         | 4971         | 6056-         | 2785-           |
| 5812          | 2650         | 5898         | 2697         | 5979-        | 2748-        | 6058          | 2787            |
| 5814          | 4946         | 5899         | 2698         | 5981         | 2750         | 6060-         | 4989-           |
| 5815          | 2651         | 5900         | 4962         | 5982         | 4972         | 6062          | 4991            |
| 5820          | 2652         | 5901         | 4963         | 5983-        | 2751-        | 6068          | 2788            |
| 5821<br>5822- | 4947         | 5902-        | 2699-        | 5986         | 2754         | 6068          | 2789            |
| 5825          | 2653-        | 5907         | 2704         | 5988-        | 4973-        | 6069          | 2790            |
| 5827          | 2656         | 5909-        | 2705-        | 5990         | 4975         | 6071          | 4992            |
| 5828          | 2657<br>2658 | 5911         | 2707         | 5991         | 2755         | 6072          | 4993            |
| 5830-         | 4948-        | 5913         | 2708         | 5992         | 4976         | 6078          | 2791            |
| 5832          | 4950         | 5917-        | 2709-        | 5993         | 1948         | 6074          | 4994            |
| 5833          | 2659         | 5921<br>5922 | 2713         | 5994         | 2756         | 6077          | 2792            |
| 5835          | 2660         | 5923         | 4964<br>4605 | 5996         | 2757         | 6078          | 4995            |
| 5837          | 2661         | 5925-        | 3714-        | 5997         | 2758         | 6079          | 4996            |
| 5838          | 4951         | 5927         | 2716         | 5999         | 2759         | 6080          | 2798            |
| 5839          | 4952         | 5929         | 2717         | 6005         | 2760         | 9082          | 2794            |
| 5840          | 1739         | 5930         | 2718         | 6008<br>6010 | 2761         | 6084          | 4997            |
| 5841-         | 4953-        | 5932         | 2719         | 6012-        | 2762         | 6086          | 4998            |
| 5843          | 4955         | 5933         | 2720         | 6014         | 2763-        | 6087-         | 2795-           |
| 5844          | 2662         | 5936         | 4965         | 6017-        | 2765         | 6089          | 2797            |
| 5845          | 2663         | 5939         | 2721         | 6019         | 2766-        | 6091          | 2798            |
| 5847-         | 2664-        | 5941         | 2722         | 6020         | 2768<br>4977 | 6092          | 4999            |
| 5858          | 2670         | 5942         | 2728         | 6021         | 2769         | 6095          | 5000            |
| 5855-         | 2671-        | 5943         | 4966         | 6022-        | 4978-        | 6096          | 5001            |
| 5860          | 2676         | 5944         | 2724         | 6024         | 4978-        | 6097          | 2799            |
| 5861          | 4956         | 5945         | 2725         | 6026         | 2770         | 6099-<br>6101 | 2800-           |
| 5862          | 4957         | 5947         | 107          | 6027         | 4981         | 6102          | 2802            |
| 5863          | 2677         | 5948         | 2726         | 6029-        |              | 6107          | 5002            |
| 5864          | 2678         | 5849-        | 2727-        | 6031         | 2773         | 6109          | 2803            |
| 5867          | 4958         | 5951         | 2729         | 6033         | 1960         | 6112          | 2804<br>2805    |
|               |              |              | 1            |              | 1000         | ALLE          | 2005            |

| II. A. | L. A. | II. A. | L.A.  | H. A.    | I. A. | H. A.  | I. A.  |
|--------|-------|--------|-------|----------|-------|--------|--------|
| 6113 = | 5003  | 6199 = | 2852  | 6275- == | 2894- | 6352 = | = 5050 |
| 6114   | 2806  | 6200   | 5022  | 6277     | 2896  | 6353-  | 2931-  |
| 6115   | 2807  | 6201   | 5023  | 6279     | 5036  | 6355   | 2933   |
| 6116   | 5004  | 6202   | 1462  | 6280     | 2897  | 6356   | 5051   |
| 6117   | 2808  | 6204-  | 2858- | 6282     | 5037  | 6357   | 2934   |
| 6118   | 5005  | 6207   | 2856  | 6283-    | 2898- | 6360   | 2935   |
| 6120-  | 2809- | 6208   | 5024  | 6285     | 2900  | 6361   | 2936   |
| 6126   | 2815  | 6209   | 5025  | 6287     | 2901  | 6362   | 5052   |
| 6127   | 5006  | 6210   | 2857  | 6290     | 2902  | 6363   | 2937   |
| 6128   | 2816  | 6211   | 2858  | 6291     | 5038  | 6364   | .5054  |
| 6129   | 5007  | 6218   | 2859  | 6292     | 2903  | 6366   | 5055   |
| 6130   | 2817  | 6214   | 2860  | 6296-    | 2904- | 6367   | 2938   |
| 6134-  | 2818- | 6216   | 2861  | 6300     | 2908  | 6369   | 5056   |
| 6136   | 2820  | 6217   | 2863  | 6301     | 5039  | 6370-  | 2939-  |
| 6138   | 2821  | 6218   | 2862  | 6302     | 2909  | 6375   | 2944   |
| 6139   | 2822  | 6219-  | 2864- | 6303     | 5040  | 6378   | 5057   |
| 6142   | 2823  | 6222   | 2867  | 6304     | 2910  | 6379   | 2945   |
| 6143   | 2824  | 6224   | 5026  | 6306     | 2911  | 6380   | 2946   |
| 6146   | 5008  | 6226-  | 2868- | 6310     | 2912  | 6381   | 5058   |
| 6147   | 2825  | 6228   | 2870  | 6311     | 2913  | 6382   | 2947   |
| 6152   | 5009  | 6280-  | 2871- | 6313     | 5041  | 6383   | 5059   |
| 6153-  | 2827- | 6285   | 2876  | 6314     | 2914  | 6384   | 5060   |
| 6156   | 2830  | 6286   | 5027  | 6318     | 2915  | 6386   | 2948   |
| 6157-  | 5010- | 6237   | 2877  | 6320     | 5042  | 6388   | 5061   |
| 6160   | 5013  | 6238   | 2878  | 6321     | 5043  | 6389   | 2949   |
| 6163-  | 5014- | 6239   | 5028  | 6322     | 2916  | 6895-  | 2950-  |
| 6165   | 5016  | 6240   | 2879  | 6323     | 2917  | 6400   | 2955   |
| 6166   | 1932  | 6241   | 2880  | 6325     | 2918  | 6403   | 5062   |
| 6168   | 5017  | 6242   | 5029  | 6326     | 5044  | 6404   | 5063   |
| 6171   | 2832  | 6244-  | 2881- | 6328     | 5045  | 6405   | 2956   |
| 6172   | 5018  | 6246   | 2883  | 6329     | 2919  | 6407   | 5064   |
| 6173   | 2833  | 6248   | 2884  | 6330     | 2920  | 6408   | 2957   |
| 6176   | 2834  | 6249   | 2885  | 6331     | 5046  | 6409   | 5065   |
| 6177   | 5019  | 6250   | 5030  | 6332     | 2921  | 6410   | 2958   |
| 6178-  | 2835- | 6252-  | 2886- | 6333     | 5047  | 6411   | 2959   |
| 6181   | 2838  | 6255   | 2889  | 6336-    | 2922- | 6413-  | 2960-  |
| 6183-  | 2839- | 6258   | 2890  | 6338     | 2924  | 6417   | 2964   |
| 6185   | 2841  | 6259   | 5031  | 6340     | 2925  | 6418   | 5066   |
| 6187-  | 2842- | 6260   | 5032  | 6341     | 5048  | 6421   | 5067   |
| 6190   | 2845  | 6262   | 2891  | 6342     | 2926  | 6422   | 5068   |
| 6191   | 5020  | 6266   | 2892  | 6344     | 2927  | 6423   | 2965   |
| 6192   | 2846  | 6269   | 2893  | 6345     | 2928  | 6425   | 5069   |
| 6193   | 2847  | 6270   | 5033  | 6346     | 5049  | 6426-  | 2966-  |
| 6194   | 5021  | 6272   | 5034  | 6348     | 2929  | 6429   | 2969   |
| 6195-  | 2848- | 6278   | 5035  | 6350     | 2930  | 6431-  | 2970-  |

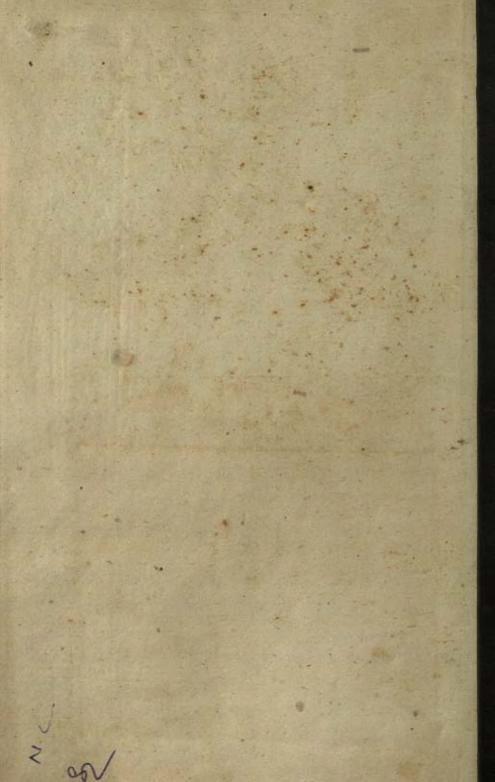
| -             |        | _     |       |       |        |       | -     |
|---------------|--------|-------|-------|-------|--------|-------|-------|
| II. A.        | L A.   | H. A. | Ι. Δ. | П. Л. | L. A.  | H. A. | Ι. Δ. |
| 6434 =        | = 2973 | 6517- |       | 6589  | = 3054 | 6675  | =5112 |
| 6436          | 5070   | 6519  | 3019  | 6591  | 3055   | 6678- | 3104- |
| 6437          | 2974   | 6520  | 5053  | 6592  | 3056   | 6681  | 3107  |
| 6438          | 2975   | 6522  | 3020  | 6594  | 5095   | 6682  | 5113  |
| 6439          | 5071   | 6523  | 3021  | 6595  | 3057   | 6688- | 3108- |
| 6440          | 2976   | 6524  | 5080  | 6596  | 5096   | 6688  | 3113  |
| 6443          | 2977   | 6525  | 3022  | 6597  | 5097   | 6690  | 5114  |
| 6445          | 2978   | 6527  | 3023  | 6598  | 3058   | 6691  | 3114  |
| 6446          | 5072   | 6528  | 5081  | 6599  | 3059   | 6692  | 5115  |
| 6449          | 2979   | 6529  | 3024  | 6602- | 3060-  | 6693  | 3116  |
| 6452          | 2980   | 6530  | 3025  | 6604  | 3062   | 6694- | 5116- |
| 6455          | 2981   | 6532  | 3026  | 6606- | 3063-  | 6696  | 5118  |
| 6456          | 2982   | 6533  | 3027  | 6615  | 3072   | 6697  | 3117  |
| 6458          | 2983   | 6535  | 5082  | 6616  | 5098   | 6698  | 5119  |
| 6462          | 2984   | 6536  | 3028  | 6617  | 5099   | 6700  | 3118  |
| 6463          | 2985   | 6539  | 3029  | 6620  | 3073   | 6701  | 3119  |
| 6465          | 2986   | 6542  | 5088  | 6621  | 3074   | 6703  | 5120  |
| 6466          | 5073   | 6543  | 5084  | 6622  | 5100   | 6704  | 5121  |
| 6467          | 2987   | 6544- | 3030- | 6623  | 5101   | 6706  | 5122  |
| 6469          | 2988   | 6548  | 3034  | 6624- | 3075-  | 6707  | 5128  |
| 6471-         | 2989-  | 6553  | 5085  | 6626  | 3077   | 6709- | 5124- |
| 6474          | 2992   | 6554  | 3035  | 6627- | 5102-  | 6711  | 5126  |
| 6476          | 2993   | 6555  | 3036  | 6630  | 5105   | 6712- | 3121- |
| 6478          | 5074   | 6556  | 5086  | 6633  | 3078   | 6714  | 3123  |
| 6479-         | 2994-  | 6559  | 5087  | 6635  | 5106   | 6716  | 5127  |
| 6482          | 2997   | 6560  | 3037  | 6636  | 3079   | 6717- | 8124- |
| 6484          | 5075   | 6561  | 3038  | 6637  | 5107   | 6721  | 3128  |
| 6485          | 2998   | 6563  | 5088  | 6641- | 3080-  | 6722  | 5128  |
| 6486          | 2999   | 6564  | 3115  | 6645  | 3084   | 6723  | 3129  |
| 6487          | 5076   | 6565  | 3320  | 6647  | 5108   | 6725  | 5129  |
| 6489          | 3000   | 6566  | 5089  | 6648- | 3085-  | 6727  | 5130  |
| 6490          | 3002   | 6567  | 3039  | 6650  | 3087   | 6729  | 4720  |
| 6492          | 3001   | 6568  | 5090  | 6652- | 3088-  | 6730  | 5131  |
| 6494          | 5077   | 6569- | 3040- | 6656  | 3092   | 6732  | 3130  |
| 6495          | 3003   | 6571  | 3042  | 6658  | 3093   | 6734  | 5132  |
| 6496          | 3004   | 6578  | 5091  | 6659  | 3094   | 6737  | 5133  |
| 6497          | 3008   | 6574  | 3043  | 6660  | 5109   | 6738- | 3131- |
| 6498-         | 3005-  |       | 5092  | 6661  | 3095   | 6740  | 3133  |
| 6500          | 3007   | 6576- | 3044- | 6664  | 5110   | 6741  | 5134  |
| 6504-         | 3009-  | 6582  | 3050  | 6665  | 3096   | 6742  | 3134  |
| 6506          | 3011   | 6583  | 5098  | 6666  | 5111   | 6748  | 3135  |
| 6507          | 5078   | 6584  | 3051  | 6667- | 3097-  | 6744  | 5135  |
| 6508-<br>6512 | 3012-  | 6586  | 3052  | 6671  | 3101   | 6745  | 5136  |
| 6515          | 3016   | 6587  | 5094  | 6673  | 3102   | 6746  | 3136  |
| 4010          | 5079   | 6588  | 3053  | 6674  | 3103   | 6747  | 5137  |

| 77. 4.2 | WWW.   | TT .   | * 1   | W      | * *   | TT .   |       |
|---------|--------|--------|-------|--------|-------|--------|-------|
| П. А.   | I. A.  | П. Л.  | L. A. | II. A. | I. A. | П. А.  | I. A. |
| 6748 =  | = 5138 | 6819 = | -     | 6888 = | 5185  | 6959 = | 2000  |
| 6750    | 3137   | 6821-  | 5159- | 6889   | 3193  | 6961-  | 3220- |
| 6751    | 3138   | 6823   | 5161  | 6890-  | 5186- | 6965   | 3224  |
| 6753    | 3139   | 6824   | 3168  | 6892   | 5188  | 6966   | 5209  |
| 6754    | 3140   | 6825   | 5162  | 6893   | 3194  | 6967   | 5210  |
| 6755    | 5139   | 6827   | 3169  | 6894   | 5189  | 6968   | 3225  |
| 6756    | 5140   | 6828   | 3170  | 6896   | 5190  | 6969   | 5211  |
| 6757-   | 3141-  | 6829   | 5163  | 6897-  | 3195- | 6970   | 3226  |
| 6759    | 3143   | 6830   | 5164  | 6899   | 3197  | 6972-  | 5212- |
| 6761    | 5141   | 6831   | 3171  | 6901   | 3198  | 6976   | 5216  |
| 6763    | 3144   | 6832-  | 5165- | 6902   | 5191  | 6977   | 3227  |
| 6764    | 5142   | 6834   | 5167  | 6908   | 3199  | 6978   | 5217  |
| 6765    | 3145   | 6835   | 3172  | 6904   | 3200  | 6979   | 5218  |
| 6766    | 5148   | 6837   | 5168  | 6907   | 3201  | 6981   | 3228  |
| 6768    | 3146   | 6839   | 3178  | 6908   | 3202  | 6982   | 5219  |
| 6769    | 3147   | 6840   | 5169  | 6909   | 5192  | 6988   | 3229  |
| 6771    | 3148   | 6841   | 3174  | 6910   | 3203  | 6984   | 3230  |
| 6773    | 5144   | 6842   | 5170  | 6911   | 5193  | 6986-  | 3231- |
| 6775    | 3149   | 6843   | 5171  | 6914   | 5194  | 6988   | 3233  |
| 6776    | 3150   | 6844   | 3175  | 6915   | 3204  | 6993   | 5220  |
| 6777    | 5145   | 6845   | 3176  | 6916   | 3205  | 6994   | 5221  |
| 6780    | 3151   | 6847   | 5172  | 6917   | 5195  | 6995   | 3234  |
| 6781    | 3152   | 6848   | 3177  | 6918   | 3206  | 6996-  | 5222- |
| 6783-   | 5146-  | 6849   | 3178  | 6922   | 5196  | 6998   | 5224  |
| 6785    | 5148   | 6850   | 5173  | 6923   | 5197  | 7001   | 3235  |
| 6789    | 3153   | 6853   | 5174  | 6924-  | 3207- | 7002   | 3236  |
| 6790-   | 5149-  |        | 3179  | 6926   | 3209  | 7004   | 3237  |
| 6792    | 5151   | 6857   | 5175  | 6927   | 5198  | 7006   | 3238  |
| 6793    | 3154   | 6861   | 3180  | 6928   | 3210  | 7008   | 5225  |
| 6795    | 3120   | 6862   | 3181  | 6929   | 3212  | 7010   | 3239  |
| 6796    | 3155   | 6863   | 5176  | 6931   | 5199  | 7013   | 3240  |
| 6797    | 3156   | 6864   | 3182  | 6934   | 5200  | 7014   | 5226  |
| 6798    | 5152   | 6865-  | 5177- | 6985   | 3218  | 7017   | 5227  |
| 6799    | 5158   | 6868   | 5180  | 6938   | 5211  | 7018   | 3241  |
| 6800    | 3157   | 6869-  | 3183- | 6940   | 3214  | 7020   | 3242  |
| 6801    | 5154   | 6872   | 3186  | 6941   | 5201  | 7021   | 3243  |
| 6802    | 3158   | 6874   | 3187  | 6942   | 5202  | 7023-  | 3244- |
| 6803    | 3159   | 6876   | 3188  | 6943   | 3215  | 7025   | 3246  |
| 6804    | 5155   | 6877   | 3189  | 6946   | 3216  | 7026   | 5228  |
| 6806    | 5156   | 6878   | 5181  | 6948   | 3217  | 7028   | 3247  |
| 6807-   | 3160-  | 6879-  | 3190- | 6949   | 5203  | 7029   | 5229  |
| 6809    | 3162   | 6881   | 3192  | 6950   | 3218  | 7080   | 3248  |
| 6813    | 5157   | 6884   | 5182  | 6951   | 5204  | 7081   | 3249  |
| 6814-   | 3163-  | 6885   | 5183  | 6954   | 3219  | 7032   | 5230  |
| 6818    | 3167   | 6887   | 5184  | 6956-  | 5205- | 7034   | 3732  |
| 2000    |        |        |       |        |       |        |       |

|               |              | 1            |        |        |        |       |       |
|---------------|--------------|--------------|--------|--------|--------|-------|-------|
| П. А.         | I. A.        | П. А.        | I. A.  | II. A. | Ι. Λ.  | П. А. | LA.   |
|               | = 3250       | 7109         | = 3269 | 7184   | = 5298 | 7268- |       |
| 7038          | 5231         | 7110         | 3270   | 7186   | 3297   | 7270  | 5336  |
| 7039          | 5232         | 7111         | 5264   | 7187   | 3298   | 7271  | 3323  |
| 7040          | 3251         | 7112         | 3271   | 7188   | 5299   | 7272  | 5337  |
| 7041          | 3252         | 7113         | 3276   | 7190   | 5800   | 7273- | 3324- |
| 7045          | 3253         | 7114         | 3273   | 7191   | 3300   | 7275  | 3326  |
| 7046          | 5275         | 7115         | 3274   | 7193-  | 3301-  | 7277- | 5338- |
| 7047-         | 3254-        |              | 3275   | 7195   | 3303   | 7282  | 5343  |
| 7049          | 3256         | 7118         | 3277   | 7196-  | 5801-  |       | 3327  |
| 7050          | 5233         | 7121-        | 3278-  | 7198   | 5303   | 7284  | 5344  |
| 7053          | 3257         | 7125         | 3282   | 7200   | 5304   | 7285  | 3328  |
| 7054          | 3258         | 7126         | 5265   | 7201   | 3304   | 7286- | 5345- |
| 7055          | 5234         | 7127         | 5266   | 7202   | 5305   | 7290  | 5349  |
| 7056          | 3259         | 7130         | 5267   | 7204-  | 5306-  | 7291  | 3329  |
| 7058          | 5235         | 7131         | 3283   | 7208   | 5310   | 7292  | 3330  |
| 7059          | 3260         | 7133         | 3284   | 7213   | 5311   | 7293- | 5850- |
| 7064          | 5236         | 7135-        | 5268-  |        | 3306   | 7295  | 5352  |
| 7067          | 5237         | 7141         | 5274   | 7215-  | 5312-  | 7297  | 3331  |
| 7068          | 5238         | 7143         | 3285   | 7217   | 5314   | 7298  | 5353  |
| 7070-         | 5239-        |              | 5276-  | 7221-  | 3307-  | 7299  | 3332  |
| 7074          | 5243         | 7148         | 5280   | 7224   | 3310   | 7300  | 5354  |
| 7075          | 5246         | 7149         | 3286   | 7226   | 3311   | 7302  | 3333  |
| 7076          | 5244         | 7150         | 3287   | 7227-  | 5815-  | 7303- | 5355- |
| 7077          | 5245         | 7151         | 5281   | 7233   | 5821   | 7805  | 5357  |
| 7079          | 5247         | 7152         | 5282   | 7285   | 5322   | 7807  | 5358  |
| 7080          | 3261         | 7154         | 5283   | 7236   | 3312   | 7309  | 5359  |
| 7081          | 5248         | 7155         | 5284   | 7237   | 5323   | 7311- | 5360- |
| 7084-<br>7086 | 3262-        | 7157         | 5285   | 7238   | 3313   | 7314  | 5363  |
| 7087-         | 3264         | 7159         | 5286   | 7240   | 5324   | 7315  | 5365  |
| 7089          | 5249-        | 7160         | 3288   | 7243   | 3314   | 7818  | 5364  |
| 7090          | 5251         | 7161         | 5287   | 7244   | 5325   | 7322  | 3335  |
| 7090          | 3265         | 7162         | 5288   | 7248   | 5326   | 7323  | 3334  |
| 7091          | 5252         | 7163         | 3289   | 7249   | 3315   | 7324  | 5366  |
| 7094-         | 5258         | 7164         | 3290   | 7251   | 5327   | 7325  | 3336  |
| 7094-         | 5254-        | 7165-        | 5289-  | 7252   | 3316   | 7326- | 5367- |
| 7098          | 5256         | 7167         | 5291   | 7253   | 5328   | 7329  | 5870  |
| 7099          | 5257<br>5258 | 7169-        | 3291-  | 7254   | 3317   | 7331  | 5371  |
| 7100          | 3266         | 7171         | 3293   | 7255-  | 5329-  | 7333  | 5372  |
| 7101          | 5259         | 7172         | 5292   | 7257   | 5331   | 7335  | 3337  |
| 7102          | 3267         | 7173<br>7175 | 3294   | 7260   | 3318   | 7336  | 5373  |
| 7103-         | 5260-        | 7175         | 3295   | 7261   | 3319   | 7337  | 5374  |
| 7105          | 5262         | 7176         | 3296   | 7262   | 3321   | 7339  | 5375  |
| 7106          | 3268         | 7179         | 5293   | 7263   | 3322   | 7340  | 5376  |
| 7108          | 5263         | 7181-        | 5294   | 7264   | 5832   | 7842  | 5377  |
|               |              | .101-        | 5295-  | 7265   | 5333   | 7343  | 3338  |

| П. А.   | I. A.   | П. А.  | I. A.  | П. Л.  | I. A.  | II. A. | I. A.  |
|---------|---------|--------|--------|--------|--------|--------|--------|
| 7844- = | = 5378- | 7865 = | = 3345 | 7385 = | = 3349 | 7405 = | = 3358 |
| 7847    | 5381    | 7366   | 5389   | 7386   | 3350   | 7406   | 5410   |
| 7348    | 3339    | 7367-  | 5390-  | 7387   | 5402   | 7407   | 5411   |
| 7349-   | 5382-   | 7370   | 5393   | 7388   | 5403   | 7409-  | 5412   |
| 7351    | 5384    | 7371   | 3346   | 7389   | 3351   | 7411   | 5414   |
| 7852    | 3340    | 7873-  | 5394-  | 7390.  | 3352   | 7414   | 5415   |
| 7353    | 3341    | 7876   | 5397   | 7391   | 5404   | 7416   | 5416   |
| 7355    | 3342    | 7378   | 5398   | 7393   | 5405   | 7417   | 3359   |
| 7357    | 5386    | 7379   | 5399   | 7397   | 5406   | 7418   | 5417   |
| 7361    | 5387    | 7380   | . 3347 | 7398   | 3353   | 7419   | 5418   |
| 7862    | 3343    | 7381   | 3348   | 7399-  | 5407-  | 7423   | 5419   |
| 7863    | 3344    | 7382   | 5400   | 7401   | 5409   | 7610   | 3305   |
| 7864    | 5388    | 7384   | 5401   | 7402-  | 3355-  | 7613   | 3354   |





"A book that is shut is but a block"

ARCHAEOLOGICAL
GOVT. OF INDIA
Department of Archaeology
NEW DELHI.

Please help us to keep the book clean and moving.

5. 8., 148. N. DELHI.